זֹאת הַתּוֹרָה

עַל סֵדֶר הַפָּרָשִׁיּוֹת

סֵפֶר

זֹאת הַתּוֹרָה

דְּרוּשִׁים נִפְלָאִים, חִדּוּשִׁים יְקָרִים, אֲשֶׁר
נֶאֶמְרוּ בָּרַבִּים לְלַהֵב אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּלְהַחְדִּיר בָּהֶם
תְּשׁוּקָה עֲצוּמָה לְהִכָּלֵל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ
הוּא, וּלְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הֶאָרַת זִיו
שְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ.

❖

בָּנוּי וּמְיֻסָּד עַל־פִּי דִּבְרֵי
רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, אוֹר הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן
בּוּצִינָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה, אֲדוֹנֵנוּ, מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ
רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ
וְעַל־פִּי דִּבְרֵי תַּלְמִידוֹ, מוֹרֵנוּ הַגָּאוֹן
הַקָּדוֹשׁ, אוֹר נִפְלָא, אֲשֶׁר כָּל רָז לֹא אָנִיס לֵיהּ
רַבִּי נָתָן מִבְּרֶסְלֶב, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ
וּמְשֻׁלָּב בִּפְסוּקֵי תּוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים וּמַאֲמְרֵי
חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים מִגְּמָרָא וּמִדְרָשִׁים וְזֹהַר הַקָּדוֹשׁ

❖

הוּבָא לְדָפוּס עַל־יְדֵי
חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב
עִיהִ"ק יְרוּשָׁלַיִם תּוֹבַב"א

הכתובת להשיג את הספר הקדוש הזה
וכל ספרי אדמו"ר מוהר"ן מברסלב זי"ע
וספרי תלמידיו הקדושים

בארץ ישראל
יבנאל עיר ברסלב
גליל

בארצות הברית
מתיבתא היכל הקודש – חסידי ברסלב
Mesifta Heichal Hakodesh
1129-42nd street
Brooklyn N.Y. 11219

מוסדות "היכל הקודש" חסידי ברסלב בארץ ובחו"ל
שע"י עמותת "ישמח צדיק – קהילת ברסלב בגליל"
בנשיאות כ"ק מוהרא"ש שליט"א – הצדיק מיבנאל
רח' רבי נחמן מברסלב 1, ת.ד. 421 יבנאל, 15225
טלפון רב קווי: 04-6708356 – פקס: 04-6708359

הַקְדָּמָה

"זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בָּאֹהֶל" (בְּמִדְבַּר יט, יד); אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוֹשִׁים (שַׁבָּת פג:): אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת מִיתָה תְּהֵא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה. וְזוֹ דַּרְכָּם שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁנּוֹתָנִים אֶת יוֹם הַמָּוֶת לִפְנֵי עֵינֵיהֶם, וּמְקַיְּמִים (שָׁם קנג.): שׁוּב יוֹם אֶחָד לִפְנֵי מִיתָתְךָ; וְאָמְרוּ: וְכִי אָדָם יוֹדֵעַ מָתַי יָמוּת? אֶלָּא יָשׁוּב הַיּוֹם שֶׁמָּא יָמוּת לְמָחָר. נִמְצָא, שֶׁכָּל יָמָיו בִּתְשׁוּבָה. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוֹשִׁים (מְנָחוֹת קי.): "זֹאת הַתּוֹרָה", כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא עוֹלָה וְלֹא חַטָּאת וְלֹא מִנְחָה וְלֹא אָשָׁם. "זֹאת הַתּוֹרָה", אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא צו): חָשׁוּב לְפָנַי כְּאִלּוּ מַקְרִיבִים לְפָנַי כָּל הַקָּרְבָּנוֹת. וְאָמְרוּ (זֹהַר חָדָשׁ): כָּל מִי שֶׁזּוֹכֶה לְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא בְּשַׁבָּת, גּוֹרֵם נַחַת־רוּחַ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְגוֹרֵם נַחַת־רוּחַ לִנְשָׁמָתוֹ וּלְנִשְׁמַת אֲבוֹתָיו, שֶׁכְּבָר נִסְתַּלְּקוּ. וְלָכֵן אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לְחַדֵּשׁ בְּכָל שַׁבָּת חִדּוּשִׁים חֲדָשִׁים לְעַטֵּר פְּתוֹרָא בְּמִלֵּי דְּאוֹרַיְתָא יַקִּירָא עֲמִיקָא וּטְמִירָא.

וְיַעַן שֶׁזָּכָנִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זֶה שְׁלֹשִׁים שָׁנָה לְהִתְאַסֵּף בְּצַוָּתָא עִם אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַיְקָרִים בִּסְעֻדַּת חֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין, בְּלֵיל שַׁבָּת, וּבִסְעֻדַּת עַתִּיקָא קַדִּישָׁא בְּשַׁבָּת בַּבֹּקֶר, וּבִסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית בְּעֵת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין וְעֵיר אַנְפִּין, שֶׁעוֹלֶה אָז לְמַעְלָה, וּבְכָל פַּעַם חִדַּשְׁתִּי דְּבָרִים יְקָרִים, צִיצִים וּפְרָחִים עַל־פִּי הַהַקְדָּמוֹת הַנּוֹרָאוֹת שֶׁקִּבַּלְתִּי מֵרַבֵּנוּ זַ"ל וּמִתַּלְמִידוֹ מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל, וְאַף שֶׁהַתַּלְמִידִים רוֹשְׁמִים כָּל אֶחָד כְּפִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ וּכְפִי דַּעְתּוֹ, אִישׁ אִישׁ כְּפִי מַהֲלָלוֹ, עִם כָּל זֹאת אָמַרְתִּי לִרְשֹׁם עַל־כָּל־פָּנִים רָאשֵׁי פְּרָקִים, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר לְדוֹרוֹת עוֹלָמִים, וּלְקַיֵּם (תְּהִלִּים סא, ה): "אָגוּרָה בְאָהֳלְךָ עוֹלָמִים", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוֹשִׁים (יָבָמוֹת צו: וְירוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת, פֶּרֶק ב', הֲלָכָה א'), וְכִי אֶפְשָׁר לָגוּר בִּשְׁנֵי עוֹלָמִים? אֶלָּא כָּךְ בִּקֵּשׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ, יְהִי רָצוֹן שֶׁיֹּאמְרוּ דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת.

לָזֹאת אָמַרְתִּי לִרְשֹׁם זֹאת הַתּוֹרָה, עַל־כָּל־פָּנִים רָאשֵׁי פְּרָקִים, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר לְדוֹרוֹת, וְאַף שֶׁזּוֹ טִפָּה מִן הַיָּם מִמַּה שֶׁמְּזַכֵּנִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְחַדֵּשׁ בְּשַׁבָּת, כִּי סַהֲדֵי בַּמְרוֹמִים שֶׁעַל־פִּי־רֹב כְּשֶׁאֲנִי נִגָּשׁ אֶל הַשֻּׁלְחָן, אֵין מִלָּה בִּלְשׁוֹנִי מַה לּוֹמַר, וַאֲנִי שׁוֹבֵחַ אָז הַכֹּל כְּתִינוֹק שֶׁנּוֹלַד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁאֲנִי מַתְחִיל לְדַבֵּר, יוֹצְאִים כָּל הַדְּבוּרִים הָאֵלּוּ בַּאֲרִיכוּת גְּדוֹלָה לְזַכּוֹת אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לְלַהֵב לִבָּם אֲלֵיהֶם יִתְבָּרַךְ, וְיַעַן שֶׁאֲנִי בְּעַצְמִי אֵינִי זוֹכֵר אַחַר־כָּךְ אֶת כָּל מַה שֶּׁאָמַרְתִּי

בַּאֲרִיכוּת, עַל־כָּל־פָּנִים אָמַרְתִּי לִרְשֹׁם רָאשֵׁי פְּרָקִים מַה שֶּׁקִּשַּׁרְתִּי אֶת פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ אֶל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל. וְכָל מַה שֶּׁנִּכְתַּב כָּאן 'זֹאת הַתּוֹרָה', אֲנִי רוֹשֵׁם רַק לְבָנַי וְתַלְמִידַי אֲשֶׁר גַּם כֵּן נִקְרָאִים בָּנִים, וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (סַנְהֶדְרִין יט:): כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ יְלָדוֹ, וְכֵן הוּא בְּכָל הַסְּפָרִים שֶׁזִּכָּנִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְחַדֵּשׁ לְמַעַן שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵם אַךְ וְרַק לְבָנַי וְתַלְמִידַי, וְלָכֵן דַּרְכִּי לִכְתֹּב בִּלְשׁוֹן יָחִיד אֶל אֲהוּבַי, בָּנַי וּבְנוֹתַי הַיְקָרִים, לְעוֹרֵר וּלְחַזֵּק לְבָבָם לָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלַחֲשֹׁב עַל תַּכְלִיתָם הַנִּצְחִית לְמַעַן לֹא נַפִּיחַ דַּעַת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כְּרֶגַע, וְאַשְׁרֵי מִי שֶׁיָּשִׂים אֶת דְּבָרַי אֵלּוּ אֶל תּוֹךְ לִבּוֹ, וְאָז אֶל רַב טוּב הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן יִזְכֶּה בָּזֶה וּבַבָּא לְנֶצַח נְצָחִים.

סֵפֶר

וְאֵת הַתּוֹרָה
עַל סֵדֶר פָּרָשִׁיוֹת הַתּוֹרָה

פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית

[א] לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל — בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים; וְיֵשׁ לִנְעֹץ חִבּוּר הַתּוֹרָה — סוֹפָהּ לִתְחִלָּתָהּ, דְּהִנֵּה הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מְסַיֶּמֶת בַּפָּסוּק "אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כֹּל יִשְׂרָאֵל", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י, 'שֶׁנִּשָּׂאוּ לִבּוֹ לִשְׁבֹּר הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם', שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ט, יז): "וָאֲשַׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם", וְהִסְכִּימָה דַּעַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְדַעְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לד, א): "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ" — 'יִישַׁר כֹּחֲךָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ' (שַׁבָּת פז.); וְהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מַתְחֶלֶת "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת (מִשְׁלֵי ח, כב): "רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ", וּבִשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ (יִרְמְיָה ב, ג): "רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ"'.

וְיוּבַן עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן כו): 'אֵצֶל הָעוֹלָם, הַשִּׂכְחָה הִיא חִסָּרוֹן גָּדוֹל בְּעֵינֵיהֶם. אֲבָל בְּעֵינַי יֵשׁ בְּהַשִּׂכְחָה מַעֲלָה גְּדוֹלָה. כִּי אִם לֹא הָיְתָה שִׂכְחָה, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אִם הָיָה זוֹכֵר כָּל מַה שֶּׁעָבַר, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְהָרִים אֶת עַצְמוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּשׁוּם אֹפֶן, גַּם הָיוּ מְבַלְבְּלִים אֶת הָאָדָם מְאֹד כָּל הַדְּבָרִים שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו. אֲבָל עַכְשָׁו, עַל־יְדֵי הַשִּׂכְחָה נִשְׁכַּח מַה שֶּׁעָבַר. וְאֶצְלוֹ הַדֶּרֶךְ, שֶׁכָּל מַה שֶּׁעָבַר וְהָלַךְ, נִפְסָק וְהוֹלֵךְ לַחֲלוּטִין, וְאֵינוֹ חוֹזֵר בְּדַעְתּוֹ עוֹד כְּלָל, וְאֵינוֹ מְבַלְבֵּל כְּלָל עַצְמוֹ עוֹד בַּמֶּה שֶׁכְּבָר עָבַר וְהָלַךְ' וְכוּ'.

וְעִנְיָן זֶה הוּא דֶּרֶךְ וְעֵצָה טוֹבָה גְּדוֹלָה מְאֹד בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי עַל־פִּי־רֹב יֵשׁ לָאָדָם בִּלְבּוּלִים רַבִּים וְעִרְבּוּב הַדַּעַת מְאֹד מִמַּה שֶּׁחָלַף וְעָבַר. בִּפְרָט בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁאָז בָּאִים עָלָיו כָּל הַבִּלְבּוּלִים, וּמְעַרְבְּבִים וּמְעַקְּמִים אֶת דַּעְתּוֹ מִמַּה שֶּׁכְּבָר עָבַר. לִפְעָמִים יֵשׁ לוֹ בִּלְבּוּלִים מֵעִנְיַן הַמַּשָּׂא וּמַתָּן שֶׁלּוֹ וְעִסְקֵי בֵּיתוֹ וְכַיּוֹצֵא, בַּאֲשֶׁר כִּי לֹא טוֹב עָשָׂה בְּעִנְיָן זֶה וְכַיּוֹצֵא, וְכָךְ הָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה הַדָּבָר. וְיֵשׁ שֶׁמְּבַלְבְּלִים אוֹתוֹ בְּעֵת עֲבוֹדָתוֹ בְּתוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה וְכַיּוֹצֵא, בְּהַפְגָּמִים שֶׁפָּגַם מִקֹּדֶם, בַּאֲשֶׁר שֶׁבְּעִנְיָן זֶה לֹא עָשָׂה כַּהֶגֶן נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה הַרְבֵּה מְאֹד. כַּאֲשֶׁר יָדוּעַ לְכָל אָדָם בְּעַצְמוֹ. עַל־כֵּן הַשִּׂכְחָה הִיא עֵצָה טוֹבָה גְּדוֹלָה מְאֹד לָזֶה, שֶׁתֵּכֶף־וּמִיָּד שֶׁחוֹלֵף וְעוֹבֵר הַדָּבָר, יַעֲבִיר וִיסַלֵּק אוֹתוֹ מִדַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי,

וְיַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִזֶּה לְגַמְרֵי, וְלֹא יַתְחִיל לַחֲשֹׁב עוֹד בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּעִנְיָן זֶה כְּלָל. וְהֶבֵן הַדָּבָר הֵיטֵב, כִּי הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד. וְאִיתָא (עֵין קֹהֶלֶת רַבָּה, פָּרָשָׁה א', סִימָן לד), שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה נִתְּנָה הַשִּׂכְחָה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה הַתּוֹרָה חֲבִיבָה עַל לוֹמְדֶיהָ תָּמִיד כְּשָׁעָה הָרִאשׁוֹנָה. כִּי עַל־יְדֵי הַשִּׂכְחָה, כְּשֶׁחוֹזֵר וּבָא וְלוֹמֵד אֲפִלּוּ מַה שֶּׁכְּבָר לָמַד, הוּא אֶצְלוֹ כַּחֲדָשׁוֹת וְחָבִיב עָלָיו, עַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה אָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֵרוּבִין נד.):

אִלְמָלֵי לֹא נִשְׁתַּכְּחוּ לוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, לֹא נִשְׁתַּכְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל; נִמְצָא, שֶׁשִּׂכְּרַת הַלּוּחוֹת שֶׁשָּׁבַר מֹשֶׁה, הָיָה לְטוֹבָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהִסְכִּימָה דַּעְתּוֹ יִתְבָּרַךְ עִם מֹשֶׁה, וְאָמַר לוֹ: "יִישַׁר כֹּחֲךָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ" (שַׁבָּת פז.), כִּי אַחַר שֶׁחָטְאוּ בְּחֵטְא הָעֵגֶל, אִם הָיוּ זוֹכְרִים מַה שֶּׁעָשׂוּ, לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת הַתְּחָלָה חֲדָשָׁה, כִּי חֵטְא הָעֵגֶל הָיָה כָּלוּל מֵעֲבוֹדָה זָרָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, כְּמַאֲמָרָם ז"ל (תַּנְחוּמָא כִּי תִשָּׂא, סִימָן כ'), וְלָכֵן שָׁבַר אֶת הַלּוּחוֹת, וְהִכְנִיס שִׂכְחָה בָּעוֹלָם, שֶׁיִּשְׁכְּחוּ אֶת כָּל הֶעָבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, לְהַתְחִיל לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה וּלְלָמְדָהּ מֵחָדָשׁ.

וְזֶה "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", שֶׁנִּשָּׂאוּ לִבּוֹ לִשְׁבֹּר הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה. "**בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ**", בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת (מִשְׁלֵי ח, כב): "רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ"; כִּי אִי אֶפְשָׁר לִלְמֹד תּוֹרָה, אֶלָּא כְּשֶׁשּׁוֹכֵחַ אֶת כָּל הֶעָבָר שֶׁלּוֹ, וְלָכֵן תִּקֵּן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ תִּקּוּן גָּדוֹל מְאֹד, אַחַר חֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁהָיָה כָּלוּל מֵעֲבוֹדָה זָרָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, שֶׁיִּשְׁכְּחוּ אֶת הֶעָבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה. וְכָךְ צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִתְנַהֵג, שֶׁיַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לִשְׁכֹּחַ אֶת הֶעָבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לַעֲשׂוֹת בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וְהֶבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל — רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'כְּלִי', וְסוֹפֵי תֵּבוֹת 'לַיִל'. **בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים** — סוֹפֵי תֵּבוֹת אֱמֶת. וְיֵשׁ לוֹמַר חִבּוּר הַתּוֹרָה מְסוֹפָהּ לְרֵאשִׁיתָהּ, עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קמט): חֲצוֹת הוּא מְסֻגָּל כְּמוֹ פִּדְיוֹן, כִּי אָז הוּא הַמְתָּקַת הַדִּינִים, וְלָכֵן הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד לְהִשְׁתַּדֵּל לָקוּם בְּכָל לַיְלָה בַּחֲצוֹת.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נד),

שֶׁאָז הוּא הַזְּמַן הַטּוֹב בְּיוֹתֵר לְהִתְבּוֹדֵד בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וּלְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלָשׂוּחַ עִם לִבּוֹ, וּלְחַפֵּשׂ הָרוּחַ טוֹבָה, דְּהַיְנוּ הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן, שֶׁזֶּה (תְּהִלִּים עז, ז): "אֶזְכְּרָה נְגִינָתִי בַלַּיְלָה עִם לְבָבִי אָשִׂיחָה וַיְחַפֵּשׂ רוּחִי", כִּי בַּלַּיְלָה, אָז הוּא הַזְּמַן הַמַּכְשָׁר בְּיוֹתֵר לְהִתְבּוֹדֵד לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּלְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נב),

שֶׁאָז יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ אֶל בְּטוּל אֲמִתִּי, לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קיב), שֶׁשְּׁלֵמוּת הַתְּפִלָּה הִיא כַּאֲשֶׁר הִיא בֶּאֱמֶת, הַיְנוּ שֶׁמְּדַבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמֶת, שֶׁאָז יָאִירוּ לוֹ הַדִּבּוּרִים אֵיךְ לָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ שֶׁנָּפַל לְשָׁם, וְהַמַּשְׂכִּיל הַמֵּבִין יֵשׁ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל כָּל יָמָיו, שֶׁיִּזְכֶּה פַּעַם אַחַת כָּל יְמֵי חַיָּיו לְדַבֵּר דִּבּוּר אֶחָד שֶׁל אֱמֶת לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּרָאוּי.

וְזֶה "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", רָאשֵׁי תֵּבוֹת כְּלִ"י, וְסוֹפֵי תֵּבוֹת לַי"ל, כִּי מִי שֶׁזּוֹכֶה לָקוּם בַּחֲרַךְ בְּאֶמְצַע הַלַּיְלָה, וְאוֹמֵר אָז סֵדֶר תִּקּוּן חֲצוֹת, וּמִתְבּוֹדֵד לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה כְּלִ"י לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל הָעִקָּר שֶׁיִּהְיֶה עִם אֱמֶת, שֶׁזֶּה "**בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים**" — סוֹפֵי תֵּבוֹת: אֱמ"ת, כִּי אָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת נה.): חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֱמֶת. וְלָכֵן כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁמְּדַבְּרִים אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ עִם אֱמֶת.

וּלְזֶה זוֹכִים, כְּשֶׁקָּמִים בְּאֶמְצַע הַלַּיְלָה, שֶׁאָז מִי שֶׁמְּדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, הוּא יוֹשֵׁב נֹכַח פְּנֵי הַשֵּׁם מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אֵיכָה ב, יט): "קוּמִי רֹנִּי בַלַּיְלָה לְרֹאשׁ אַשְׁמֻרוֹת, שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה'".

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רנט):
כְּשֶׁהָאָדָם מִתְבּוֹדֵד וּמְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ וְצַעֲרוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמִתְוַדֶּה וּמִתְחָרֵט עַל גֹּדֶל הַפְּגָמִים שֶׁעָשָׂה, אֲזַי גַּם הַשְּׁכִינָה כְּנֶגְדּוֹ מְפָרֶשֶׁת לְפָנָיו שִׂיחָהּ וְצַעֲרָהּ, וּמְנַחֶמֶת אוֹתוֹ, עַיֵּן שָׁם. וְדָבָר זֶה נַעֲשֶׂה בְּיוֹתֵר בְּעֵת חֲצוֹת לַיְלָה. וְלָכֵן אִיתָא (רַמְבַּ"ם, פֶּרֶק ג', מֵהִלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה, הֲלָכָה יג):
אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּצְוָה לִלְמֹד בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, אֵין אָדָם לוֹמֵד רֹב חָכְמָתוֹ אֶלָּא בַּלַּיְלָה, לְפִיכָךְ, מִי שֶׁרוֹצֶה לִזְכּוֹת בְּכֶתֶר הַתּוֹרָה, יִזָּהֵר בְּכָל לֵילוֹתָיו, וְלֹא יְאַבֵּד אֲפִלּוּ אַחַת מֵהֶן בְּשֵׁנָה וַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְשִׂיחָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אֶלָּא בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וְדִבְרֵי חָכְמָה. אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין רִנָּה שֶׁל תּוֹרָה אֶלָּא בַּלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (אֵיכָה ב, יט): "קוּמִי רֹנִּי בַלַּיְלָה", וְכָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים מב, ט): "יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי", וְכָל בַּיִת שֶׁאֵין נִשְׁמָעִים בּוֹ דִּבְרֵי תּוֹרָה בַּלַּיְלָה — אֵשׁ אוֹכַלְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב כ, כו): "כָּל חֹשֶׁךְ טָמוּן לִצְפֻּנָיו תְּאָכְלֵהוּ אֵשׁ לֹא נֻפָּח", "כִּי דְבַר ה' בָּזָה" — זֶה שֶׁלֹּא הִשְׁגִּיחַ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה כָּל עִקָּר, עַד כָּאן לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם.

וְכֵן נִפְסַק בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (יוֹרֶה דֵּעָה, סִימָן רמו, סָעִיף כג): מִי שֶׁרוֹצֶה לִזְכּוֹת בְּכִתְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה, יִזָּהֵר בְּכָל לֵילוֹתָיו, וְלֹא יְאַבֵּד אֲפִלּוּ אַחַת מֵהֶן בְּשֵׁנָה בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְשִׂיחָה, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אֶלָּא בְּדִבְרֵי חָכְמָה וְתַלְמוּד תּוֹרָה. הַגָּה, כִּי אֵין אָדָם לוֹמֵד רֹב חָכְמָתוֹ כִּי אִם בַּלַּיְלָה. וְיֵשׁ לָאָדָם לְהַתְחִיל לִלְמֹד בַּלַּיְלָה מִט"ו בְּאָב וָאֵילָךְ, וּמַאן דְּלָא מוֹסִיף יָסִיף. עַיֵּן שָׁם.

וְזֶה "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל" רָאשֵׁי תֵּבוֹת וְסוֹפֵי תֵּבוֹת כְּלִ"י לַיְ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי הַלַּיְלָה נַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד, כִּי אָז הוּא הַזְּמַן, אֲבָל הָעִקָּר שֶׁיִּהְיֶה עִם אֱמֶת, "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים" סוֹפֵי תֵּבוֹת אֱמֶ"ת. וְכָל הַבְּרִיאָה הָיְתָה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁיְּקַבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלָכֵן צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וְהָעִקָּר שֶׁיִּהְיֶה עִם אֱמֶת, שֶׁיִּלְמַד תּוֹרָה לִשְׁמָהּ, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם. כִּי רַק זֶה מַה שֶּׁיִּשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ" — סוֹפֵי תֵּבוֹת: אֱמֶ"ת מֵ"ת צ'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רנא): מִי הוּא אִישׁ אֱמֶת? שֶׁעוֹשֶׂה מִצְוֹות בִּשְׁלֵמוּת וּבְכָל הַדִּקְדּוּקִים בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁמְּדַקְדֵּק לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה בִּפְנֵי בְּנֵי אָדָם, שֶׁזֶּה אֱמֶת, הַיְנוּ שֶׁהַכֹּל אֶחָד אֶצְלוֹ, בֵּין כְּשֶׁעוֹשֶׂה מִצְוָה לִפְנֵי ה' יִתְבָּרַךְ, וּבֵין כְּשֶׁעוֹשֶׂה בִּפְנֵי בְּנֵי אָדָם, זֶה אִישׁ הָאֱמֶת, וְהוּא יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ אֶת כָּל הַצַּדָּקָה אֵלָיו.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ו, כה): "וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָּנוּ, כִּי נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי הַוָ"ה אֱלֹקֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ", הַיְנוּ כְּשֶׁתִּהְיֶה לָנוּ אֱמֶת, שֶׁנִּזְכֶּה לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוֹות לִפְנֵי הַוָ"ה לְבַדּוֹ, בְּכָל הַדִּקְדּוּקִים כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה בִּפְנֵי בְּנֵי אָדָם, זֶה אֱמֶת, "לִפְנֵי הַוָ"ה אֱלֹהֵינוּ" דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁנִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוֹות לִפְנֵי הַוָ"ה לְבַד בֵּינֵינוּ לְבֵין קוֹנֵנוּ בְּכָל הַדִּקְדּוּקִים וְהַפְּרָטִים. וְזֶהוּ "כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ", הַיְנוּ בְּכָל הַדִּקְדּוּקִים כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ ה' יִתְבָּרַךְ, זֶה אֱמֶת, שֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוֹות בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה בֵּינוֹ לְבֵין אֲנָשִׁים, כִּי אֵין הֶפְרֵשׁ אֶצְלוֹ בָּרַבִּים אוֹ בְּיָחִיד.

וְכֵן מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סו), שֶׁשְּׁלֵמוּת הָאֱמֶת הִיא שֶׁכְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל

בְּצִבּוּר, הוּא מִתְפַּלֵּל בְּיָחִיד, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין הֶפְרֵשׁ אֶצְלוֹ הֵן צִבּוּר הֵן יָחִיד, כִּי הַכֹּל אֶחָד אֶצְלוֹ, וְזוֹ שְׁלֵמוּת הָאֱמֶת, וְזוֹ מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁזּוֹכִים לְהַגִּיעַ אֶל בְּטוּל כָּזֶה, שֶׁמִּתְבַּטְּלִים לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁאֵין הֶפְרֵשׁ בְּעֵינֵיהֶם כְּלָל, בֵּין שֶׁנִּמְצָאִים בְּיָחִיד, בֵּין שֶׁנִּמְצָאִים בְּצִבּוּר, אֶצְלָם לֹא תּוֹפֵס שׁוּם דָּבָר מָקוֹם, הֵם תָּמִיד בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה סח, סִימָן ט׳). אֲבָל צַדִּיק כָּזֶה אֵין יְכוֹלִים לִמְצֹא, כִּי הוּא מְאֹד מֻסְתָּר מִפְּנֵי בְּנֵי־אָדָם, כִּי מִי שֶׁזּוֹכֶה לֶאֱמֶת לַאֲמִתָּהּ לִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵין הֶפְרֵשׁ אֶצְלוֹ בֵּין צִבּוּר לְבֵין יָחִיד, הַיְנוּ שֶׁמְּקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת בְּאוֹתוֹ הֲדוּר בְּיָחִיד, כְּמוֹ שֶׁמְּהַדֵּר בָּרַבִּים, כִּי אֵין עוֹשִׂים אֶצְלוֹ שׁוּם רֹשֶׁם לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, אֶלָּא הוּא תָּמִיד דָּבוּק בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, זוֹ שְׁלֵמוּת הָאֱמֶת.

וְזֶה בְּרֵאשִׁית — הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁשִּׁבְּילוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, [כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאִים רֵאשִׁית׳], צָרִיךְ לִקְנוֹת — הִיא מִדַּת הָאֱמֶת, שֶׁזֶּה סוֹפֵי תֵּבוֹת **בָּרָא׳ אֱלֹהִים׳ אֵת׳** — אֱמֶ״ת, וְלָמָּה רַק בְּסוֹפֵי תֵּבוֹת מְרֻמָּזֶת הָאֱמֶת? אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁבַּחַיִּים חִיּוּתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, אֵין יְכוֹלִים לָדַעַת אִם הוּא הֶחָזֵק בְּמִדַּת הָאֱמֶת אוֹ לֹא, אֶלָּא כְּשֶׁנִּפְטָר מִן הָעוֹלָם, כֻּלָּם מְדַבְּרִים מֵהָאֱמֶת שֶׁהָיְתָה בּוֹ, שֶׁאֵלּוּ סוֹפֵי תֵּבוֹת: **הַשָּׁמַיִם׳ וְאֵת׳ מֵ״ת, הָאָרֶץ׳** — הַסּוֹף הוּא אוֹת צַדִּי״ק, כְּאוֹמֵר: אֵימָתַי יְכוֹלִים לְהַכִּיר בְּאֶחָד שֶׁהֶחֱזִיק בָּאֱמֶת וְהָיָה צַדִּיק? רַק כְּשֶׁכְּבָר מֵת וְנִסְתַּלֵּק הַצַּדִּיק הַזֶּה מִן הָעוֹלָם, אָז כֻּלָּם מוֹדִים שֶׁהָיָה צַדִּיק וְאִישׁ אֱמֶת, כִּי בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ לֹא מַכִּירִים אֶת הָאָדָם בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, כִּי הַגַּשְׁמִיּוּת וְהַחֻמְרִיּוּת מוֹנְעוֹת מִלְּהַכִּיר אֶת הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן קטז), שֶׁהָעוֹלָם חוֹשְׁבִים, שֶׁאֶת הַצַּדִּיק צְרִיכִים לְהַכִּיר מִבַּחוּץ, וּבֶאֱמֶת זֶה אֵינוֹ נָכוֹן, כִּי הַצַּדִּיק נִרְאֶה מִבַּחוּץ כְּמוֹ כָּל אָדָם, עִם אוֹתָם אֲבָרִים. כִּי הָעִקָּר שֶׁל הַצַּדִּיק הוּא הַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ, וּמִי יָכוֹל לְהַכִּיר אֶת הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הַשֵּׁנִי? וְלָכֵן אִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן לְהַכִּיר בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ אֶת הַצַּדִּיק, אֶלָּא אַחֲרֵי שֶׁמִּסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, אָז כֻּלָּם מוֹדִים שֶׁהָיָה צַדִּיק, אֲבָל אָז כְּבָר מְאֻחָר, כִּי נִסְתַּלֵּק וְאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֵלָיו. וְזֶה **בְּרֵאשִׁית בָּרָא׳ אֱלֹהִים׳ אֵת׳ הַשָּׁמַיִם׳ וְאֵת׳ הָאָרֶץ׳**, סוֹפֵי תֵּבוֹת אֱמֶ״ת מֵ״ת צַדִּי״ק, כִּי דַּיְקָא אַחַר הַהִסְתַּלְּקוּת יְכוֹלִים לָדַעַת שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי שֶׁשִּׁבְּילוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, אִם הָיָה צַדִּיק וְאִם אָחַז בְּמִדַּת הָאֱמֶת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה א׳, סִימָן טו): בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הַשָּׁמַיִם נִבְרְאוּ תְּחִלָּה וְאַחַר־כָּךְ נִבְרֵאת הָאָרֶץ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הָאָרֶץ נִבְרֵאת תְּחִלָּה וְאַחַר־כָּךְ הַשָּׁמַיִם וְכוּ׳. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: תָּמֵהַּ אֲנִי הֵיאַךְ נֶחְלְקוּ אֲבוֹת הָעוֹלָם — בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, עַל בְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ? אֶלָּא שֶׁאֲנִי אוֹמֵר — שְׁנֵיהֶם לֹא נִבְרְאוּ אֶלָּא כְּאִלְפַּס וְכִסּוּיָהּ.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ז׳): הַצַּדִּיק הַזּוֹכֶה לְהַמְקִיפִים, שֶׁהֵם הַשָּׂגַת שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא, שֶׁיּוֹדֵעַ וָעַד, אֲשֶׁר תַּכְלִית הַיְדִיעָה שֶׁלֹּא נֵדַע, וּבְכָל פַּעַם זוֹכֶה לְמַקִּיפִים אֲחֵרִים, וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אוֹר וְזִיו וְחִיּוּת וּדְבֵקוּת הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁשָּׁם הוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וּלְמַעְלָה מֵהַמָּקוֹם, הַצַּדִּיק הַזֶּה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּחִינַת ׳כֹּל׳, בְּחִינַת (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־א׳ כט, יא): ״כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ״, וְתַרְגּוּמוֹ ׳דְּאַחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא׳, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה אוֹחֵז וּמְקַיֵּם אֶת שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת, עוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן.

כִּי יֵשׁ דָּרֵי מַעְלָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁמַיִם, הַיְנוּ בַּעֲלֵי מַדְרֵגָה וְהַשָּׂגָה, שֶׁעוֹלִים תָּמִיד מַעְלָה מַעְלָה, וְלָהֶם צָרִיךְ הַצַּדִּיק לְהַרְאוֹת שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כְּלוּם עֲדַיִן, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ בְּכָל פַּעַם לְמַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה, וְלָכֵן בָּהֶם צָרִיךְ לְהַחְדִּיר אֶת הַהַשָּׂגָה שֶׁל "אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ". וּלְהֵפֶךְ, יֵשׁ דָּרֵי מַטָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֶרֶץ, הַיְנוּ אֲנָשִׁים שֶׁנָּפְלוּ וְנִכְשְׁלוּ, עַד שֶׁמַּנָּחִים בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, לָהֶם צָרִיךְ הַצַּדִּיק לְהַרְאוֹת, שֶׁעֲדַיִן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אִתָּם — לְחַזְּקָם, לְעוֹדְדָם וּלְשַׂמְּחָם, שֶׁלֹּא יִתְיָאֲשׁוּ. וְלָכֵן בָּהֶם צְרִיכִים לְהַחְדִּיר אֶת הַהַשָּׂגָה שֶׁל "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", שֶׁיֵּדְעוּ כִּי עֲדַיִן הֵם אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּקְרוֹבִים אֵלָיו, וְאָסוּר לָהֶם לְהִתְיָאֵשׁ.

וְהִנֵּה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת לא.): מַעֲשֶׂה בְּנָכְרִי אֶחָד, שֶׁבָּא לִפְנֵי שַׁמַּאי, אָמַר לוֹ: "גַּיְּרֵנִי עַל מְנַת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל אַחַת", דְּחָפוֹ בְּאַמַּת הַבִּנְיָן שֶׁבְּיָדוֹ. בָּא לִפְנֵי הִלֵּל: "גַּיְּרֵיהּ", אָמַר לֵיהּ: "דַּעֲלָךְ סָנֵי לְחַבְרָךְ לָא תַּעֲבִיד — זוֹ הִיא כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ"; כִּי שַׁמַּאי הָלַךְ בְּחֹמֶר הַדִּין, וְזֶה שֶׁסּוֹבֵר שֶׁשָּׁמַיִם נִבְרְאוּ תְּחִלָּה, שֶׁזּוֹ הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הַצַּדִּיקִים, וְלָכֵן הוּא אָחַז בְּאַמַּת הַבִּנְיָן, הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת שָׁלֵם בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת, כְּמוֹ שֶׁמּוֹדִים עִם אַמַּת הַבִּנְיָן שֶׁבּוֹנִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה יָשָׁר, וּמִי שֶׁלֹּא הֶחֱזִיק בָּזֶה דְּחָפוֹ וְגֵרְשׁוֹ. וּלְהֵפֶךְ, הִלֵּל אָמַר: הָאָרֶץ נִבְרְאָה תְּחִלָּה, שֶׁזּוֹ הַמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁצָּרִיךְ לְלַמֵּד אֶת דָּרֵי מַטָּה, וּלְהַחֲיוֹתָם אֲפִלּוּ בִּנְקֻדָּה טוֹבָה כָּלְשֶׁהִי, וְעַל־כֵּן הָלַךְ בְּמִדַּת הָרַחֲמִים, וְקֵרֵב אֶת כֻּלָּם, כִּי לִמֵּד אוֹתָם, שֶׁכָּל הַתּוֹרָה תְּלוּיָה בָּזֶה, שֶׁיֹּאהַב אֶת הַזּוּלַת, וּמַה שֶּׁאַתָּה לֹא רוֹצֶה שֶׁיִּקְרֶה לְךָ אַל תַּעֲשֶׂה לְזוּלָתְךָ.

וְעַל זֶה בָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי לוֹמַר, תָּמֵהַּ אֲנִי הֵיאַךְ נֶחְלְקוּ אֲבוֹת הָעוֹלָם, בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, עַל בְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, אֶלָּא שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶם לֹא נִבְרְאוּ אֶלָּא כְּאִלְפָּס וְכִסּוּיָהּ. כִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי זָכָה אֶל הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִים בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת, וְלָכֵן הָיָה לוֹ אֶת הַלִּמּוּד הַזֶּה — לְלַמֵּד הֵן אֶת דָּרֵי מַעְלָה וְהֵן אֶת דָּרֵי מַטָּה. כִּי הָיָה יָכוֹל לְקַשֵּׁר אֶת הָעוֹלָם הַבָּא אֶל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְאֶת הָעוֹלָם הַזֶּה אֶל הָעוֹלָם הַבָּא, כִּי הֲרֵי הוּא גִּלָּה סוֹדוֹת וְרָזִין דְּרָזִין, אֵיךְ שֶׁשָּׁמַיִם כְּלוּלִים בָּאָרֶץ, וְאֵיךְ שֶׁאֶרֶץ כְּלוּלָה בַּשָּׁמַיִם, כִּי כָּל הַבְּרִיאָה נִבְרְאָה בְּפַעַם אַחַת, כְּאִלְפָּס וְכִסּוּיוֹ — כְּסִיר וְכִסּוּיוֹ.

כִּי כָּל הַלִּמּוּד שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי הוּא, לְהוֹרִיד אֶת הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִים אֶל זֶה הָעוֹלָם, לְהַמְשִׁיךְ אֶת אוֹר אֱלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ לְתוֹךְ הַכֵּלִים, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (חַיֵּי־מוֹהַר"ן, סִימָן תנח): כָּל דִּבְרֵי הַזֹּהַר הֵם אֶחָד, הַיְנוּ לְהַמְשִׁיךְ שֶׁפַע, לְהַמְשִׁיךְ מְשַׁח רְבוּת קָדְשָׁא וּלְקַדֵּשׁ הָעוֹלָמוֹת, וְעַל־כֵּן דַּיְקָא אָמַר שֶׁשְּׁנֵי הָעוֹלָמוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ — רוּחָנִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת, תִּלּוּיִים זֶה בָּזֶה, וְהַבֵּן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ. וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה אֶלָּא מֵהַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם, שֶׁהִיא מִצְוָה רִאשׁוֹנָה שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, וּמַה טַּעַם פָּתַח בִּבְרֵאשִׁית, מִשּׁוּם "כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם" (תְּהִלִּים קיא, ו), שֶׁאִם יֹאמְרוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל, לִסְטִים אַתֶּם, שֶׁכְּבַשְׁתֶּם אַרְצוֹת שִׁבְעָה גּוֹיִם, הֵם אוֹמְרִים לָהֶם, כָּל הָאָרֶץ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִיא, הוּא בְּרָאָהּ וְנָתְנָהּ לַאֲשֶׁר יָשָׁר בְּעֵינָיו, בִּרְצוֹנוֹ נְתָנָהּ לָהֶם וּבִרְצוֹנוֹ נְטָלָן מֵהֶם וְנָתַן לָנוּ. וְכָתַב בַּעַל הַטּוּרִים: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא" בְּגִימַטְרִיָּה "בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִבְרָא" הָעוֹלָם, וְכֵן כָּתַב "בְּרֵאשִׁית" אוֹתִיּוֹת "א' בְּתִשְׁרֵי" נִבְרָא הָעוֹלָם.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן מ'): מִי שֶׁיּוֹדֵעַ

מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ שֶׁטָּעַם בֶּאֱמֶת טַעַם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הוּא יָכוֹל לְהַכִּיר בְּאַחֵר, אִם הָיָה אֵצֶל צַדִּיק עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אִם לָאו, וְאִם אוֹתוֹ הַצַּדִּיק הוּא גָּדוֹל בְּמַעֲלָה אוֹ קָטָן, וְאִם הוּא צַדִּיק אֱמִתִּי אִם לָאו, אוֹ אִם הוּא בְּעַצְמוֹ צַדִּיק, כִּי טַעַם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יְכוֹלִין לְצַיֵּר לִפְנֵי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ טַעַם שֵׂכֶל, כִּי רַק מִי שֶׁהוּא אִישׁ בּוּר, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לֵידַע זֹאת, אֲבָל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ מִשֵּׂכֶל, כְּגוֹן: לוֹמְדִים שֶׁמַּרְגִּישִׁים מְעַט טַעַם הַשֵּׂכֶל בִּפְשָׁט וְקַשְׁיָא כְּדֶרֶךְ הַלּוֹמְדִים, אוֹ חֲכָמִים בְּחָכְמוֹת אֲחֵרוֹת, שֶׁמַּרְגִּישִׁים טַעַם שֵׂכֶל, יְכוֹלִין לְהָבִין טַעַם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי (בָּבָא בַּתְרָא קנח:): 'אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים', וְטַעַם הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל בְּוַדַּאי יָקָר מְאֹד.

אַךְ עִקַּר מַעֲלַת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא רַק עַל־יְדֵי הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ; וּמֵחֲמַת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִסְתַּכֵּל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים יא, יב): "תָּמִיד עֵינֵי הֲוָיָ"ה אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה", עַל־כֵּן הִיא מְקֻדֶּשֶׁת וַאֲוִירָהּ מַחְכִּים, כִּי עֵינַיִם עַל־שֵׂם הַחָכְמָה, כִּי הִתְפַּתְּחוּת הַחָכְמָה נִקְרֵאת בְּחִינַת עֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ג, ז): "וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'עַל־שֵׂם הַחָכְמָה נֶאֱמַר'. וּמֵחֲמַת שֶׁעֵינֵי ה' בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּסְתַּכֵּל בָּהּ תָּמִיד, עַל־יְדֵי־זֶה 'אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים'.

וְזֶה יוּבַן הַקֶּשֶׁר בֵּין מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י זַ"ל, לְמָה שֶׁכָּתַב בַּעַל־הַטּוּרִים, שֶׁבִּתְשֻׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם, כִּי עַל־יְדֵי הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁמַּשְׁגִּיחַ עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה נִפְתָּחוֹת הָעֵינַיִם, וְיכוֹלִים לְהַכִּיר אֶת מִי שֶׁזָּכָה לִהְיוֹת עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵצֶל צַדִּיק הָאֱמֶת, וּמִי שֶׁבֶּאֱמֶת צַדִּיק, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם נִמְצָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נִפְתָּחוֹת לוֹ הָעֵינַיִם, וּמֵבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, וְזוֹכֶה לִרְאוֹת וּלְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל מִי הוּא בֶּאֱמֶת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁאֶצְלוֹ רוֹאִים גִּלּוּי שְׁכִינָה, גִּלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכֵן יְכוֹלִים לְהָבִין אִם הָיָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵצֶל הַצַּדִּיק, כִּי בְּתִשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ. וְאִיתָא בְּמִגְלָה עֲמֻקוֹת (וְאִתְחַנַּן אפן עח): אֵ"ת הַ"שָּׁמַיִם וְ"אֵת הָ"אָרֶץ — רָאשֵׁי תֵּבוֹת אהו"ה, שֶׁהִיא סוֹד הַגּוּשְׁפַּנְקָא שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, עַיֵּן שָׁם.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן רפב), שֶׁצְּרִיכִים לָדוּן אֶת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת, וּלְחַפֵּשׂ וְלִמְצֹא בּוֹ אֶת הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, שֶׁזֶּה סוֹד (תְּהִלִּים לז, י): "וְעוֹד מְעַט וְאֵין רָשָׁע וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ", הַיְנוּ שֶׁהַפָּסוּק מַזְהִיר, שֶׁצְּרִיכִים לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ אַחַר הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד, אֲפִלּוּ בְּרָשָׁע גָּמוּר, כִּי לֹא יִמָּלֵט, שֶׁאֵין לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל עוֹד מְעַט טוֹב שֶׁבּוֹ עֲדַיִן אֵינוֹ רָשָׁע. וְזֶה "וְעוֹד מְעַט", אִם תִּמְצָא אֵצֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל אֶת הָ'עוֹד מְעַט טוֹב' שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה "וְאֵין רָשָׁע", כִּי הוֹצֵאתָ אוֹתוֹ מִכְּלַל רָשָׁע, כִּי הֲרֵי מָצָאתָ אֶצְלוֹ אֶת הַטּוֹב. "וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ", כִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁמּוֹצְאִים אֶת הַטּוֹב שֶׁבְּכָל אֶחָד, כְּבָר רוֹאִים שֶׁאֵינוֹ זֶה הָאָדָם שֶׁחָשַׁבְתָּ עָלָיו מַה שֶּׁחָשַׁבְתָּ, כִּי אִם מִסְתַּכְּלִים רַק עַל הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה מַעֲלִים אוֹתוֹ מִמַּדְרֵגָתוֹ הַפְּחוּתָה שֶׁהָיָה בָּהּ עַד עַכְשָׁו, אֶל מַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, וְזוֹ תַּכְלִית הַבְּרִיאָה — רַק לִמְצֹא אֶת הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד.

וְזֶה "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים" — כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, כְּבָר הִתְקִין בָּהּ אֶת הַגּוּשְׁפַּנְקָא, הַיְנוּ הַחוֹתֶמֶת שֶׁל 'טוֹב', שֶׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁבּוֹ נִבְרָא, אֵ"ת הַ"שָּׁמַיִם וְ'אֵת הָ'אָרֶץ, הַיְנוּ אהו"ה הָעוֹלֶה כְּמִסְפַּר 'טוֹב', הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁכְּבָר הִגִּיעוּ עַד הַשָּׁמַיִם, וְזָכוּ לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגוֹת גְּבוֹהוֹת בְּהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, וְדַיְקָא שָׁם נִתְרַחֲקוּ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל

(לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן פב), שֶׁאֱלִישָׁע אַחַר עָלָה לָרָקִיעַ עַל־יְדֵי שֵׁם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן כָּפַר בָּעִקָּר (חַגִּיגָה טו.), וְהַדָּבָר תָּמוּהַּ, כִּי אַדְרַבָּה, הֲלֹא כְּכָל שֶׁאָדָם מִתְעַלֶּה יוֹתֵר, בְּוַדַּאי קָרוֹב בְּיוֹתֵר לֶאֱלֹקוּת, כִּי כָּל הַטּוֹב הוּא הָאֱלֹקוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמה, ג): ״טוֹב הַוָיָ״ה לַכֹּל״, וְאֵלּוּ אָנוּ רוֹאִים הַהֵפֶךְ, כְּשֶׁאָדָם בָּא בַּעֲשִׁירוּת בְּטוּב, אֲזַי הוּא שׂוֹכֵחַ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אַךְ זֶה סוֹד (בְּרֵאשִׁית כז, א): ״וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאֹת״, מֵחֲמַת שֶׁנִּתְקָרֵב בְּיוֹתֵר אֶל אוֹר הָאֱלֹקוּת, אֲזַי הָאוֹר מַכֶּהָ עֵינָיו, וּמַזִּיק לוֹ, כְּמוֹ כְּשֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל בְּעֶצֶם הַשֶּׁמֶשׁ, אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מַזִּיק לְעֵינָיו.

נִמְצָא, כִּי אֲפִלּוּ כַּאֲשֶׁר אָדָם עוֹלֶה בְּמַדְרֵגוֹת גְּבוֹהוֹת, עֲדַיִן הוּא יָכוֹל לִפֹּל גַּם מִשָּׁם אֶל נוּקְבָא דִּתְהוֹמָא רַבָּה. וְכֵן לְהֵפֶךְ, כַּאֲשֶׁר אָדָם חוֹטֵא וְנִמְצָא מֻנָּח בְּאַרְצִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת, וּמִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו הַחֻמְרִיּוּת וְהָעֲבִיּוּת, דַּיְקָא אָז הוּא מִתְרַחֵק לְגַמְרֵי.

וְלָכֵן אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ רָאשֵׁי תֵּבוֹת אהו״ה, שֶׁהוּא גִּימַטְרִיָּה ׳טוֹב׳, לְהוֹרוֹת, שֶׁהֵן אָדָם שֶׁכְּבָר נִמְצָא בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה וְנִתְרַחֵק, וְהֵן אָדָם שֶׁנִּמְצָא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה וְנִתְרַחֵק, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לִמְצֹא אֶצְלָם אֶת הַטּוֹב, וְעַל יְדֵי זֶה דַּיְקָא יְכוֹלִים לְהַחֲזִיר אוֹתָם לְמוּטָב, הַיְנוּ לְהַעֲלוֹתָם מִמַּדְרֵגָתָם אֶל לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתָם, שֶׁזֶּה ״וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ״, כִּי הוּא כְּבָר אֵינוֹ אוֹתוֹ הָאָדָם, כִּי הוּא נִכְלָל בְּטוּב אֲמִתִּי וְנִצְחִי, וְזֶה סוֹד הַגּוּשְׁפַּנְקָא שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁצְּרִיכִים לָדוּן אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְכַף זְכוּת.

וְזֶה סוֹד קִיּוּם הָעוֹלָם, כִּי אִם יְחַפְּשׂוּ וִיבַקְּשׂוּ רַק אַחַר הָרָע שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אָדָם, עַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִים לְכַלּוֹת אֶת כָּל הַבְּרִיאָה, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לח), שֶׁזֶּה סוֹד קַיִן, שֶׁרָצָה לְכַלּוֹת אֶת הַכֹּל, בְּבְחִינַת (בְּרֵאשִׁית ו, יג): ״קֵץ כָּל בָּשָׂר״; כִּי בְּנֵי־אָדָם שֶׁדָּנִין אֶת כָּל אָדָם לְכַף חוֹבָה, וְחוֹקְרִים תָּמִיד אַחַר חוֹבוֹת בְּנֵי־אָדָם, הֵם בְּבְחִינַת ׳קֵץ כָּל בָּשָׂר׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב כח, ג): ״קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר״, שֶׁהוּא חוֹקֵר תָּמִיד לַעֲשׂוֹת תַּכְלִית וְכִלָּיוֹן לְכָל דָּבָר — לְעוֹרֵר דִּין וּלְהַלְשִׁין וּלְקַטְרֵג.

וְלָכֵן בָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, שֶׁהוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת: אהו״ה, שֶׁהוּא סוֹד הַגּוּשְׁפַּנְקָא שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁעוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּה ׳טוֹב׳; כִּי אִי אֶפְשָׁר לָעוֹלָם לְהִתְקַיֵּם — הֵן דָּרֵי מַעְלָה, שֶׁזֶּה סוֹד אֶת הַשָּׁמַיִם, וְהֵן דָּרֵי מַטָּה, שֶׁזֶּה סוֹד וְאֵת הָאָרֶץ, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֵׁם אהו״ה, שֶׁעוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּה כְּמִסְפַּר ׳טוֹב׳, כִּי רַק עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ תּוֹעֶלֶת וְתִקָּוָה אֶל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, שֶׁתּוּכַל לְהִתְקַיֵּם, כִּי אֵין הַבְּרִיאָה יְכוֹלָה לְהִתְקַיֵּם עַל־יְדֵי מִדַּת הַדִּין, הַיְנוּ כְּשֶׁמְּחַפְּשִׂים אֵצֶל כָּל אֶחָד רַק אֶת הָרָע, אֶלָּא לְהִשְׁתַּדֵּל לְחַפֵּשׂ אֵצֶל כָּל אֶחָד אֶת הַ׳טּוֹב׳, שֶׁזֶּה הַגּוּשְׁפַּנְקָא, הַחוֹתֶמֶת שֶׁבָּהּ נִבְרָא הָעוֹלָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ד׳): כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מַאֲרָעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא. כִּי עַכְשָׁו מְבָרְכִים עַל הַטּוֹבָה ״הַטּוֹב וְהַמֵּיטִיב״, וְעַל הָרָעָה ״דַּיַּן הָאֱמֶת״, וּלְעָתִיד כֻּלּוֹ ״הַטּוֹב וְהַמֵּיטִיב״.

וְהַנָּה יָדוּעַ, כְּשֶׁעוֹבְרִים עַל הָאָדָם צָרוֹת, יְסוּרִים וּמַכְאוֹבִים, זֶה נִקְרָא אֶצְלוֹ עֶרֶב וְחֹשֶׁךְ, וּלְהֵפֶךְ, כְּשֶׁהוֹלֵךְ לוֹ טוֹב, זֶה נִקְרָא בֹּקֶר וְאוֹר. וְאָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה כָּזוֹ, שֶׁיֵּדַע שֶׁכָּל מַה שֶׁעּוֹבֵר עָלָיו הַכֹּל לְטוֹבָתוֹ, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרָכוֹת ס:): לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם רָגִיל לוֹמַר ׳כָּל דְּעָבִיד רַחֲמָנָא לְטַב עָבִיד׳; כִּי בְּוַדַּאי כָּל מַה שֶׁעוֹבֵר עַל הָאָדָם זֶה הַכֹּל לְטוֹבָה. כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ רוֹצֶה רַק אֶת הַטּוֹב, וְלָכֵן אָסוּר לְהִצְטַעֵר בְּעֵת

שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו אֵלּוּ צָרוֹת וְיִסּוּרִים, שֶׁזֶּה נִקְרָא עֶרֶב וְחֹשֶׁךְ. וְכֵן כְּשֶׁהוֹלֵךְ לוֹ טוֹב, אָסוּר לוֹ לִשְׂמֹחַ גַּם אָז מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. וְכֵן מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן פב), שֶׁלִּפְעָמִים אָדָם מִתְקָרֵב יוֹתֵר מִדַּאי אֶל הָאוֹר, אָז דַּיְקָא מִתְרַחֵק, חַס וְשָׁלוֹם, מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, כִּי הָאוֹר מְסַנְוֵר אוֹתוֹ.

וְזֶה ״וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד״; הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ שֶׁתֵּדַע, שֶׁהֵן כַּאֲשֶׁר עוֹבְרִים עָלֶיךָ צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמְרִירוּת, שֶׁזֶּה נִקְרָא עֶרֶב, וְהֵן שֶׁעוֹבֵר עָלֶיךָ טוֹב, שֶׁזֶּה נִקְרָא בֹּקֶר, עָלֶיךָ לִזְכֹּר — **יוֹם אֶחָד**, הַכֹּל מֵאַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְאָסוּר לְהִפָּרֵד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ כְּרֶגַע, אֶלָּא תָּמִיד לֵידַע בֵּין בְּטִיבוֹ וּבֵין בְּעִיקּוֹ — הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, מִצַּד אַחְדּוּתוֹ שֶׁהוּא נִמְצָא וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא. וְלָכֵן צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק תָּמִיד, וְלֹא לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, וְאָז דַּיְקָא יַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ רַק אַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁזֶּה שֶׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת הַמָּאוֹר הַגָּדֹל לְמֶמְשֶׁלֶת הַיּוֹם, וְאֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רעח), שֶׁמְּפָרֵשׁ אֶת הַפָּסוּק (בְּמִדְבַּר כה, יא): ״בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי״, זֶה הַצַּדִּיק שֶׁאֵינוֹ מְקַנֵּא שׁוּם צַדִּיק — לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא, רַק אוֹתוֹ לְבַדּוֹ יִתְבָּרֵךְ. כִּי בֶּאֱמֶת, אֵין עוֹד מַדְרֵגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִזּוֹ, שֶׁאָדָם מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּכְבָר אֵינוֹ רוֹצֶה שׁוּם דָּבָר, רַק אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְכִבְיָכוֹל תָּמִיד מְקַנֵּא רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְתָמִיד חוֹשֵׁב אֵיךְ יְכוֹלִים לְהַכְלֵל יוֹתֵר וְיוֹתֵר בָּאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְזוֹ הָיְתָה מַעֲלַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁתָּמִיד הָלַךְ בְּמַחֲשָׁבָה כָּזוֹ — אֵיךְ יְכוֹלִים לְהַכְנִיס בְּעַם יִשְׂרָאֵל אֶת הַהַשָּׂגָה הַזּוֹ, שֶׁאֲנִי הִשַּׂגְתִּי בְּהַשָּׂגַת אֱלֹקוּת. וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בָּבָא בַּתְרָא עה.): פְּנֵי מֹשֶׁה כְּפְנֵי חַמָּה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּפְנֵי לְבָנָה; וְהַהֶפְרֵשׁ הוּא, כִּי הַחַמָּה מְאִירָה תָּמִיד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַלְּבָנָה רַק מְקַבֶּלֶת אֶת הָאוֹר. וְהִנֵּה מָצִינוּ כְּשֶׁאֶלְדָּד וּמֵידָד הִתְנַבְּאוּ (בְּמִדְבַּר יא, כח): ״וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו, וַיֹּאמַר אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם, וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמְקַנֵּא אַתָּה לִי, וּמִי יִתֵּן כָּל עַם הַוָּיָ״ה נְבִיאִים, כִּי יִתֵּן הַוָּיָ״ה אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם״; הֲרֵי שֶׁלְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ לֹא הָיָה אִכְפַּת, שֶׁכָּל עַם יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ נְבִיאִים, כְּדֶגְמַת הַחַמָּה שֶׁמְּאִירָה תָּמִיד שָׁוֶה בְּשָׁוֶה, וְלָהּ לֹא הִפְרִיעַ שֶׁגַּם הַלְּבָנָה תִּהְיֶה שָׁוֶה בְּקוֹמָתָהּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַלְּבָנָה טָעֲנָה: אִי אֶפְשָׁר לִשְׁנֵי מְלָכִים שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בְּכֶתֶר אֶחָד (חֻלִּין ס.). וְלָכֵן אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: לְכִי וּמַעֲטִי עַצְמֵךְ.

וְזוֹ מַדְרֵגַת הַצַּדִּיק, שֶׁנִּכְלָל לְגַמְרֵי בָּאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵינוֹ מְקַנֵּא שׁוּם צַדִּיק — לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, וְזוֹ הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה בְּיוֹתֵר, וְכָל הַצָּרוֹת שֶׁבְּנֵי־אָדָם עוֹבְרִים בְּזֶה הָעוֹלָם, הַכֹּל מֵחֲמַת קִנְאָה, שֶׁמְּקַנְּאִים בִּגְדֻלַּת זוּלָתָם, כִּי הַקִּנְאָה מְכַלָּה אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת קִנְאָה, סִימָן א׳): כְּשֶׁתִּתְבַּטֵּל הַקִּנְאָה אֲזַי יִהְיֶה קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת; כִּי כָּל הַגָּלוּת הִיא רַק מֵחֲמַת קִנְאָה, שֶׁאֶחָד מְקַנֵּא בַּשֵּׁנִי, וְזֶה נוֹבֵעַ מִקִּטְרוּג הַלְּבָנָה, שֶׁקִּטְרְגָה עַל הַשֶּׁמֶשׁ, וְאַף שֶׁגַּם הִיא הָיְתָה בְּאוֹתָהּ גְּדֻלָּה שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁזּוֹ דֶּרֶךְ הַקִּנְאָה, שֶׁפְּעָמִים רַבּוֹת יֵשׁ לָאָדָם בְּדִיּוּק מַה שֶּׁיֵּשׁ לַשֵּׁנִי, עִם כָּל זֹאת הוּא מְקַנֵּא בַּשֵּׁנִי, וְזֶה מַה שֶּׁהוֹרְסוֹ לְגַמְרֵי, וְאִלְמָלֵא הַקִּנְאָה הָיוּ כֻּלָּם שָׁוִים, שֶׁזֶּה ״וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים״ וְגוֹ׳, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: שָׁוִים נִבְרְאוּ, וְנִתְמַעֲטָה הַלְּבָנָה עַל שֶׁקִּטְרְגָה וְאָמְרָה: אִי אֶפְשָׁר לִשְׁנֵי מְלָכִים שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בְּכֶתֶר אֶחָד; כִּי מָה הָיָה אִכְפַּת לָהּ שֶׁגַּם הַשֶּׁמֶשׁ גְּדוֹלָה, הֲרֵי הִיא גַּם־כֵּן גְּדוֹלָה,

אֶלָּא זֶה מֵחֲמַת קְנָאָה, וְלָכֵן קִבְּלָה אֶת עֲנָשָׁהּ שֶׁתִּתְמַעֵט, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] וַיֹּאמֶר הַוְיָ״ה אֱלֹקִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י, וְהוּא מִדִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְבָמוֹת סג.): ״זָכָה עֵזֶר, לֹא זָכָה כְּנֶגְדּוֹ״ — לְהִלָּחֵם.

וְיֵשׁ לוֹמַר, עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן פב): כְּשֶׁאָדָם מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְיוֹדֵעַ בִּידִיעָה בְּרוּרָה וּמְזֻכֶּכֶת, אֲשֶׁר כֹּחִי מָה, שֶׁזֶּה עִקַּר הַחָכְמָה, לֵידַע אֲשֶׁר כֹּחִי כְּאַיִן בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה חָכְמָ״ה — כ״ח מָ״ה, הַיְנוּ לֵידַע, שֶׁכֹּחִי מָה הוּא נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז הוֹלֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר, וְאִשְׁתּוֹ מִתְבַּטֶּלֶת אֵלָיו, שֶׁזֶּה סוֹד אָדָם וְחַוָּה — כְּסֵדֶר וְשֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, אִם אָדָם מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְיוֹדֵעַ וָעֵד אֲשֶׁר דָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, וְסוֹפֵג בְּזִיווֹנוֹת וְעֶלְבּוֹנוֹת, וּמְקַבֵּל אֶת הַכֹּל בְּאַהֲבָה, אָז אִשְׁתּוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת חַוָּה, מִתְבַּטֶּלֶת אֵלָיו וְהוֹלֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם מַפְרִיד אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה הוֹלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, כִּי תָּמִיד אִשְׁתּוֹ עוֹשָׂה עִמּוֹ מְרִיבָה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מִדְרָשׁ תְּהִלִּים קא, סִימָן ג׳): אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, צָרִיךְ אָדָם לִהְיוֹת עָלוּב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, כִּי בָּזֶה שֶׁאָדָם אֵינוֹ מֵשִׁיב עַל בְּזִיונוֹ, בָּזֶה הוּא מְגַלֶּה שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ מַפְרִיד עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזּוֹ הִיא גֵּאוּת וְיֵשׁוּת, בְּחִינַת ׳אֲנָא אֶמְלוֹךְ׳, אָז הוּא זוֹכֶה שֶׁאִשְׁתּוֹ עוֹזֶרֶת לוֹ, כִּי לְבַסּוֹף הִיא מִתְהַפֶּכֶת לְדַעְתּוֹ, לֹא־כֵן אִם אֵינוֹ מְקַבֵּל אֶת כָּל הָרָעוֹת הַבָּאוֹת עָלָיו מֵאִשְׁתּוֹ, וְחוֹשֵׁב שֶׁהַכֹּל מִמֶּנָּה, וְאֵינוֹ מַכְנִיס אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא בְּבְחִינַת ׳לֹא זָכָה׳, וְהִיא כְּנֶגְדּוֹ לְהִלָּחֵם עִמּוֹ.

וְזֶה שֶׁאָמַר הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ (אָבוֹת א, ה) כָּל זְמַן שֶׁאָדָם מַרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה, גּוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ, וּבוֹטֵל מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, וְסוֹפוֹ יוֹרֵשׁ גֵּיהִנּוֹם; וְהַגֵּיהִנּוֹם הוּא עוֹד בְּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁהִיא תָּמִיד רָבָה עִמּוֹ, וְלָכֵן אַשְׁרֵי הָאָדָם שֶׁזּוֹכֶה לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהוּא עָלוּב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאֵינוֹ עוֹנֶה עַל הַחֲרוּפִין וְהַגִּדּוּפִין שֶׁסּוֹבֵל מֵאִשְׁתּוֹ, וְלוֹקֵחַ אֶת הַכֹּל לְכַפָּרַת עֲוונוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה לְבַסּוֹף זוֹכֶה שֶׁהִיא עוֹזֶרֶת לוֹ, אֲבָל אִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבֵּל אֶת הַלִּמּוּד הֶעָמֹק הַזֶּה, אֲזַי לְבַסּוֹף הִיא כְּנֶגְדּוֹ — לְהִלָּחֵם עִמּוֹ.

וְלָכֵן אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לְהַגִּיעַ אֶל הַהַכָּרָה הַזּוֹ, שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּמְקַיֵּם בִּשְׁלֵמוּת אֶת מַאֲמָרָם זַ״ל (דֶּרֶךְ אֶרֶץ זוּטָא, פֶּרֶק א׳): דַּרְכּוֹ שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם, עָנָו וּשְׁפַל רוּחַ, זָרִיז, מְמֻלָּא, עָלוּב וְאָהוּב לְכָל אָדָם, שָׂפָל לְאַנְשֵׁי בֵיתוֹ; אַשְׁרֵי מִי שֶׁמְּקַבֵּל אֶת הַלִּמּוּד הֶעָמֹק הַזֶּה, וְאָז טוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י] עַל־כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יב): כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ, יָכוֹל לִפֹּל בְּטָעֲיוֹת וּבְמִכְשׁוֹלוֹת רַבִּים, וְלָבוֹא לִידֵי רָעוֹת גְּדוֹלוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְיֵשׁ רָשָׁעִים גְּדוֹלִים מְפֻרְסָמִים בְּרִשְׁעוּתָם, שֶׁהִטְעוּ אֶת הָעוֹלָם, וְהַכֹּל הָיָה עַל־יְדֵי חָכְמָתָם וְשִׂכְלָם. וְעִקַּר הַיְהָדוּת הוּא לֵילֵךְ רַק בִּתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת, וּלְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁיֵּשׁ שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִבְלִי לְהַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ, רַק אִם יֵשׁ בָּזֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ — יַעֲשֶׂה, וְאִם לָאו — לָאו, וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִכָּשֵׁל.

וְהִנֵּה מֵאַיִן אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא בַּדָּבָר הַזֶּה שֶׁיַּעֲשֶׂהוּ, וּבְדָבָר פְּלוֹנִי אֵינוֹ נִמְצָא וְלֹא יַעֲשֶׂה? אֶלָּא מוּבָא בַּזֹּהַר (אַחֲרֵי עג.): קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאוֹרַיְתָא חַד הוּא,

הַתּוֹרָה וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הֵם דָּבָר אֶחָד. כִּי הַתּוֹרָה הִיא חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתַמְצִית הַתּוֹרָה הִיא הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ. וְלָכֵן הִזְהִירָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל מְאֹד עַל לִמּוּד שֻׁלְחָן עָרוּךְ, וְאָמַר (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן כט), שֶׁכָּל בַּר יִשְׂרָאֵל מְחֻיָּב לִלְמֹד בְּכָל יוֹם הֲלָכָה בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, וְלָכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה, הוּא צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה עַל־פִּי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, וְיִסַּלֵּק אֶת חָכְמָתוֹ וְאֶת דַּעְתּוֹ הַמְדֻמָּה, וְאֶת זֶה צְרִיכִים לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, וְאָז אַף פַּעַם לֹא יִטְעֶה.

וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן יט): נִכְסַפְתִּי מְאֹד לְהַמְשִׁיךְ אֶת הָעוֹלָם אֶל עֲשִׂיָּה, שֶׁיִּהְיֶה חִיּוּב אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִלְמֹד כָּךְ וְכָךְ בְּכָל יוֹם חֹק וְלֹא יַעֲבֹר; נִמְצָא, שֶׁהָעִקָּר הָיָה אֵצֶל רַבֵּנוּ זַ״ל עֲבוֹדוֹת פְּשׁוּטוֹת בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי רַבֵּנוּ זַ״ל אָהַב מְאֹד אֶת הָאֲנָשִׁים הַתְּמִימִים, שֶׁיְּכוֹלִים לְדַבֵּר הַרְבֵּה אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, וְכֵן מְקַיְּמִים אֶת הַמִּצְוֹת בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת וְהַשְׂכָּלוֹת כְּלָל, וְכֵן לוֹמְדִים אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת.

וְזֶה ״עַל־כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ, וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד״; כִּי הִנֵּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּרָא אֶת עוֹלָמוֹ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת, שֶׁנֶּחֱלָקוֹת לַחֲמִשָּׁה פַּרְצוּפִים, עַתִּיק וַאֲרִיךְ זֶהוּ הַכֶּתֶר, אַבָּא וְאִמָּא הֵם חָכְמָה וּבִינָה, זְעֵיר אַנְפִּין הוּא בְּחִינַת אִישׁ, וְאֵלּוּ הֵן שֵׁשֶׁת הַסְּפִירוֹת: חֶסֶד, גְּבוּרָה, תִּפְאֶרֶת, נֶצַח, הוֹד, יְסוֹד. וְהַמַּלְכוּת הִיא בְּחִינַת אִשָּׁה, שֶׁזּוֹ הִיא הָאֱמוּנָה הַפְּשׁוּטָה בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, כִּי כָּךְ הִיא מִדַּת הַמַּלְכוּת, דְּלִית לָהּ מִגַּרְמָהּ כְּלוּם.

וְזֶה ״עַל־כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ״; שֶׁיַּעֲזֹב אֶת הַחָכְמוֹת שֶׁלּוֹ שֶׁנִּקְרָאוֹת אַבָּא וְאִמָּא, ״וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ״, הַיְנוּ זְעֵיר אַנְפִּין שֶׁהוּא אִישׁ, יִתְחַבֵּר עִם הַמַּלְכוּת, אִשְׁתּוֹ — אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה. ״וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד״, שֶׁזֶּה הוּא הַיִּחוּד הַשָּׁלֵם, שֶׁאָדָם יְזָרֵק אֶת הַחָכְמוֹת שֶׁלּוֹ לְגַמְרֵי כְּשֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹן קוֹנוֹ, וְיִלְמַד וְיִתְפַּלֵּל בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יא] וַיִּקְרָא ה׳ אֱלֹהִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נד), שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מֵאֵין סוֹף עַד אֵין תַּכְלִית, וְשׁוֹלֵחַ לָאָדָם רְמָזִים בְּמַחֲשָׁבָה, דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה בְּכָל יוֹם מֵחָדָשׁ, וְקוֹרֵא אוֹתוֹ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה. וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן נב): מִכָּל הַדְּבָרִים צוֹעֵק כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְקוֹרֵא אֶת הָאָדָם לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וַאֲפִלּוּ מִסִּפּוּרֵי הַגּוֹיִים צוֹעֵק גַּם־כֵּן כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְצָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לָדַעַת שֶׁבְּכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, בֵּין לְטוֹבָה בֵּין לְהֶפֶךְ, הַכֹּל הֵן קְרִיאוֹת שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קוֹרֵא אוֹתוֹ לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְשׁוֹאֵל אוֹתוֹ: אֵיפֹה אַתָּה בְּזֶה הָעוֹלָם? חֲזֹר בְּךָ!

וְזֶה ״וַיִּקְרָא ה׳ אֱלֹהִים״, הֵן עַל־יְדֵי מִדַּת הָרַחֲמִים וְהֵן עַל־יְדֵי מִדַּת הַדִּין, קוֹרֵא אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְאוֹמֵר לוֹ: ״אַיֶּכָּה״, אֵיפֹה אַתָּה?! הִתְיַשֵּׁב בְּדַעְתְּךָ לִהְיוֹת נֶפֶלְתָּ, וּלְהֵיכָן נִשְׁלַכְתָּ, וּבֹא תַּחֲזֹר אֵלַי. וְאִם הָאָדָם הָיָה שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ שֶׁהוּא קוֹרֵא אוֹתוֹ בְּאַהֲבָה וּבְחִבָּה יְתֵרָה, אֲפִלּוּ דֶּרֶךְ מִדַּת הַדִּין, הָיָה רָץ מְאֹד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וּזְכֹר זֹאת הֵיטֵב, אֲהוּבִי, בְּנִי! כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קוֹרֵא לָאָדָם בְּכָל יוֹם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (אָבוֹת ו, ב): בְּכָל יוֹם וָיוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת מֵהַר חוֹרֵב, וּמַכְרֶזֶת וְאוֹמֶרֶת: אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת מֵעֶלְבּוֹנָהּ שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה נִקְרָא נָזוּף; וְכֵן יוֹצְאִים כָּל מִינֵי כְּרוּזִים בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה לִקְרֹא לָאָדָם לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וַאֲשֶׁרֵי מִי שֶׁשָּׂם אָזֶן קַשֶּׁבֶת אֶל הַכְּרוּזִים הָאֵלּוּ, שֶׁקּוֹרְאִים לוֹ לַחֲזֹר אֵלָיו

יִתְבָּרַךְ, וְאָז יֵמְתְּקוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּינִים, וַיַּמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אוֹר וְזִיו, חִיּוּת וּדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יב] **וַיֹּאמֶר אֶת קֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בַּגָּן וָאִירָא כִּי עֵירֹם אָנֹכִי וָאֵחָבֵא.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ח׳): אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּצְוַת תּוֹכֵחָה הִיא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, וּמֻטָּל עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ כְּשֶׁרוֹאֶה בּוֹ שֶׁאֵינוֹ מִתְנַהֵג כַּשּׁוּרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (וַיִּקְרָא יט, יז): ״הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ״, אַף־עַל־פִּי־כֵן לָאו כָּל אָדָם רָאוּי לְהוֹכִיחַ, כִּי אִם הַמּוֹכִיחַ אֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אֲזַי לֹא דַּי שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בְּתוֹכַחְתּוֹ, אֶלָּא הוּא גַּם מַבְאִישׁ רֵיחַ שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁשּׁוֹמְעִין תּוֹכַחְתּוֹ, וּמַפִּיל אוֹתָם לְגַמְרֵי, וּמְנַתֵּק אוֹתָם מִכָּל הָעוֹלָמוֹת.

כִּי בֶּאֱמֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל הוּא חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל, וְהוּא קָשׁוּר לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּכְשֶׁהָאָדָם חוֹטֵא, בַּר מִינָן, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נֶעְתָּק מֵהָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וְרָעִים וּמָרִים לוֹ הַחַיִּים, וְאִם מוֹכִיחִים אוֹתוֹ בַּעֲלֵי תּוֹכָחָה שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לְהוֹכִיחַ, אֲזַי עוֹד מַפִּילִים אוֹתוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וּמְנַתְּקִים אוֹתוֹ מִשָּׁרְשׁוֹ, לֹא־כֵן כְּשֶׁהַמּוֹכִיחַ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אֲזַי אַדְרַבָּה, הוּא מוֹסִיף וְנוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בַּנְּשָׁמוֹת עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ.

וְזוֹ הִיא תּוֹכַחַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהוֹכִיחַ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִכְנַס בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים א, יב): ״נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ״, שֶׁהִכְנִיס בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (שַׁבָּת פח:): עַדַיִן חֲבִיבוּתָא גַּבָּן; שֶׁהֶחְדִּיר בְּעַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֲפִלּוּ שֶׁחָטְאוּ וְנִכְשְׁלוּ בְּחֵטְא הָעֵגֶל, עֲדַיִן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אוֹתָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה קָשֶׁר אֶת נִשְׁמָתָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הַתּוֹכָחָה צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּדֶרֶךְ כָּזוֹ, שֶׁתֵּכֶף כְּשֶׁרַק שׁוֹמֵעַ הָאָדָם אֶת הַקּוֹל שֶׁל הַמּוֹכִיחַ, נִתְעוֹרֶרֶת בּוֹ יִרְאָה, וְהוּא מַתְחִיל בְּעַצְמוֹ לְהִתְבַּיֵּשׁ מִמַּעֲשָׂיו, וְכָךְ חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה מֵאַהֲבָה. כִּי הוּא בָּא מֵעַצְמוֹ לְהַכָּרָה, שֶׁהוּא עֵרֹם מִמִּצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְהוּא מִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרָכוֹת יב:): כָּל הָעוֹשֶׂה דָּבָר עֲבֵרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בּוֹ, מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (יְחֶזְקֵאל טז, סג): ״לְמַעַן תִּזְכְּרִי וָבַשְׁתְּ וְלֹא יִהְיֶה לָךְ עוֹד פִּתְחוֹן פֶּה מִפְּנֵי כְלִמָּתֵךְ בְּכַפְּרִי לָךְ לְכֹל אֲשֶׁר עָשִׂית נְאֻם הֲוָי״ה אֱלֹהִים״.

וְזֶה עִקַּר שְׁלֵמוּת הַתְּשׁוּבָה, שֶׁשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹל הַמּוֹכִיחַ, שֶׁמַּשִּׁקֵּהַ אֶת הַנְּשָׁמוֹת, וּמְאִירָם עִם אוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, בִּבְחִינַת (יְשַׁעְיָה נח, א): ״כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם״ וְגוֹ׳; כִּי הַמּוֹכִיחַ שֶׁרוֹצֶה לְהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל וּלְהַגִּיד לָהֶם פִּשְׁעָם וְחַטֹּאתָם, הוּא צָרִיךְ לְזֶה הַקּוֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַבְאִישׁ רֵיחָם עַל־יְדֵי שֶׁמְּעוֹרֵר עֲוֹנוֹתֵיהֶם. כִּי עַל־יְדֵי זֶה הַקּוֹל הוּא מוֹסִיף וְנוֹתֵן בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, וְהַקּוֹל הַזֶּה הוּא קוֹל פָּשׁוּט, כָּפוּל, שָׁלֹשׁ, רָבוּעַ, שֶׁהוּא סוֹד הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת, פָּשׁוּט: זֶה הַכֶּתֶר. כָּפוּל: זֶה חָכְמָה, בִּינָה. שָׁלֹשׁ: זֶה חֶסֶד, גְּבוּרָה, תִּפְאֶרֶת. רָבוּעַ: זֶה נֶצַח, הוֹד, יְסוֹד, מַלְכוּת. שֶׁזֶּה קוֹל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַמּוֹכִיחַ אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, עִם קוֹל שֶׁל חֶסֶד, שֶׁהוּא שֵׁם י׳ י״ה יה״ו יהו״ה, שֶׁעוֹלֶה בְּיַחַד כְּמִסְפָּר חֶסֶ״ד.

וְזֶה ״**וַיֹּאמֶר אֶת קֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בַּגָּן וָאִירָא, כִּי עֵירֹם אָנֹכִי וָאֵחָבֵא**״; כִּי בָּרֶגַע שֶׁשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹל הַמּוֹכִיחַ שֶׁמּוֹכִיחַ לְשֵׁם שָׁמַיִם, מִתְעוֹרֵר בְּעַצְמוֹ בְּיִרְאָה, וּמַתְחִיל לְהִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ שֶׁהוּא עֵרֹם מִמִּצְוֹות, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תָּמִיד כח.): הַמּוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם מוֹשְׁכִין עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי כח, כג): ״מוֹכִיחַ אָדָם אַחֲרֵי חֵן יִמְצָא״; כִּי חוּט שֶׁל חֶסֶד זֶה הַכְּנוֹר שֶׁכָּלוּל מֵע״ב נִימִין, שֶׁהֵם סוֹד

פָּשׁוּט כָּפוּל שָׁלֹשׁ רָבוּעַ, שֶׁזֶּה הַשִּׁיר שֶׁיִּתְעַר לֶעָתִיד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יג] וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן אֶת הַכְּרֻבִים וְאֵת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לִשְׁמֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי מַה שֶּׁסִּפֵּר רַבֵּנוּ זַ״ל (סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת, מַעֲשֶׂה יב מֵהַבַּעַל תְּפִלָּה): ׳וְדִבְּרוּ יַחַד הַבַּעַל־תְּפִלָּה עִם הַגִּבּוֹר, אֵיךְ נִתְגַּלְגְּלוּ וּבָאוּ לְכָאן, וְסִפֵּר הַגִּבּוֹר לְהַבַּעַל תְּפִלָּה, שֶׁמֵּאָז שֶׁהָיָה הָרוֹחַ סְעָרָה, שֶׁאָז נִתְפַּזְּרוּ כֻּלָּם, אָז כְּשֶׁחָזַר מִמָּקוֹם שֶׁעָלָה לְשָׁם לְחַדֵּשׁ כֹּחוֹ, כְּשֶׁחָזַר וְלֹא מָצָא אֶת הַמֶּלֶךְ עִם כָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁלּוֹ, אָז הָלַךְ בַּאֲשֶׁר הָלַךְ, וְעָבַר עַל כָּל הָאֲנָשִׁים, הַיְנוּ שֶׁהֵבִין שֶׁהָיָה בִּמְקוֹם כֻּלָּם, הַיְנוּ שֶׁעָבַר בְּאֵיזֶה מָקוֹם, וְהֵבִין שֶׁשָּׁם הוּא בְּוַדַּאי הַמֶּלֶךְ, אַךְ לֹא הָיָה יָכוֹל לְבַקְּשׁוֹ וּלְמָצְאוֹ; וְכֵן עָבַר בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁהֵבִין שֶׁשָּׁם הִיא הַמַּלְכָּה, אַךְ לֹא הָיָה יָכוֹל לְבַקְּשָׁהּ וּלְמָצְאָהּ וְכֵן עָבַר עַל כָּל הָאֲנָשִׁים, אַךְ אוֹתְךָ לֹא עָבַרְתִּי (הַיְנוּ שֶׁהַגִּבּוֹר לֹא עָבַר עַל מָקוֹם שֶׁהָיָה שָׁם הַבַּעַל־תְּפִלָּה).

כִּי בֶּאֱמֶת אֵין דָּבָר יוֹתֵר חָשׁוּב מִתְּפִלָּה, כִּי רַק הִיא יְכוֹלָה לְהַמְתִּיק אֶת כָּל גְּזֵרֵי הַדִּינִים, וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא וַיֵּרָא, סִימָן א): ׳אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל, חֲווּ זְהִירִין בִּתְפִלָּה, שֶׁאֵין מִדָּה אַחֶרֶת יָפָה הֵימֶנָּה, וְהִיא גְּדוֹלָה מִכָּל הַקָּרְבָּנוֹת, וַאֲפִלּוּ אֵין אָדָם כְּדַאי לְהֵעָנוֹת בִּתְפִלָּתוֹ וְלַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִמּוֹ, כֵּיוָן שֶׁמִּתְפַּלֵּל וּמַרְבֶּה בְּתַחֲנוּנִים, אֲנִי עוֹשֶׂה חֶסֶד עִמּוֹ׳. וְלָכֵן רַק הַבַּעַל תְּפִלָּה יָכוֹל לְדַבֵּר עִם הַגִּבּוֹר, שֶׁהוּא סוֹד מִדַּת הַגְּבוּרָה. וְסִפֵּר הַגִּבּוֹר לַבַּעַל תְּפִלָּה אֵיךְ הוּא בָּא לְאַחַר שֶׁהָיְתָה רוּחַ סְעָרָה, וְכֻלָּם נִתְפַּזְּרוּ, וְהוּא חָזַר וְעָבַר דֶּרֶךְ כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁבָּהֶם נִמְצְאִים הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה וְכוּ׳, אַךְ לֹא הָיָה יָכוֹל לְבַקְּשׁוֹ וּלְמָצְאוֹ. וְהַסִּבָּה לָזֶה כִּי לֹא הָיָה לוֹ אֶת הַבַּעַל תְּפִלָּה, כִּי הֲרֵי עַל כֻּלָּם הוּא עָבַר, הַיְנוּ עַל כָּל אַנְשֵׁי הַמֶּלֶךְ, וְהִגִּיעַ לְמַדְרֵגָתָם, אֲבָל לֹא מְצָאָם, וְכֵן לֹא חִפֵּשׂ וְלֹא מָצָא אֶת הַמֶּלֶךְ וְאֶת הַמַּלְכָּה, אַף שֶׁהוּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהֵם נִמְצָאִים פֹּה, כִּי עִקַּר הַחִפּוּשׂ בָּא רַק עַל־יְדֵי תְּפִלָּה.

כִּי בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם חָזָק בִּתְפִלָּה, הוּא בְּוַדַּאי יְחַפֵּשׂ עַד שֶׁיִּמְצָא, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (מְגִלָּה ו:): יָגַעְתָּ וּמָצָאתָ תַּאֲמִין. וְלָכֵן אָמַר הַגִּבּוֹר לַבַּעַל תְּפִלָּה: ׳אֶת כֻּלָּם עָבַרְתִּי, וְגַם מְקוֹם הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה, אַךְ לֹא חִפַּשְׂתִּי, וְלָכֵן לֹא מָצָאתִי׳; כִּי הַמֶּלֶךְ הַזֶּה הוּא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהַמַּלְכָּה הִיא הַשְּׁכִינָה, וְאֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה סח, סִימָן ט׳), כִּי הוּא מָלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְאִם אָדָם חָזָק בִּתְפִלָּה, יָכוֹל לִמְצֹא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן.

וְזֶה ״וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם״; וְאִם נִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב, נִרְאֶה וְנָבוֹא אֶל הַהַשְׂכָּלָה, שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ לְגָרֵשׁ אֶת הָאָדָם, כִּי מֵהֵיכָן תְּגָרֵשׁ אוֹתוֹ? הֲלֹא מָלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, אֶלָּא שֶׁתֵּכֶף־וּמִיָּד כַּאֲשֶׁר מְגָרְשִׁים אוֹתוֹ מִתְּפִלָּה, אָז הוּא יוֹצֵא מִחוּץ לְגַן־עֵדֶן, שֶׁזֶּה **״וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן אֶת הַכְּרֻבִים״**, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳מַלְאֲכֵי חַבָּלָה׳; כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁאָדָם יוֹצֵא מֵהָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, אָז מִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו מִדַּת הַגְּבוּרָה, שֶׁהֵם כְּלַל הָעֲנָשִׁים וְהַדִּינִים הַקָּשִׁים הָעוֹבְרִים עַל אָדָם, וּמַלְאֲכֵי חַבָּלָה נוֹקְמִים בּוֹ.

כִּי בֶּאֱמֶת, אִם אָדָם הָיָה מַאֲמִין, שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, הֵן בְּגַשְׁמִיּוּת וְהֵן בְּרוּחָנִיּוּת, הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה תָּמִיד הָיָה מִתְפַּלֵּל אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהָיָה מַמְתִּיק מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַגְּבוּרוֹת וְהַדִּינִים הַקָּשִׁים וְהַמָּרִים, וְהָיָה יוֹשֵׁב בְּגַן־עֵדֶן. אֲבָל תֵּכֶף כְּשֶׁפּוֹגֵם בֶּאֱמוּנָה, וְעוֹשֶׂה הֶפְרֵשׁ בֵּין טוֹב לְרַע, שֶׁזּוֹ הִיא בְּחִינַת אֲכִילַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע, עַל־יְדֵי־זֶה **״וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם״**,

מְגָרְשִׁים אוֹתוֹ מֵהַגַּן־עֵדֶן, וְלֹא עוֹד אֶלָּא גַּם שָׂמִים אֶת "לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לִשְׁמֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים", שֶׁמְּאַיְמִים עָלָיו עִם פְּחָדִים יִתֵּרִים, שֶׁלֹּא יְכַוֵּן אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא כְּבָר מַגִּיעַ אֶל מְקוֹם הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה, סוֹד קְדֻשָּׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ תְּפִלָּה, אֵינוֹ מְחַפְּשָׂם וְאֵינוֹ מוֹצְאָם. וְלָכֵן עוֹבֶרֶת עָלָיו מִדַּת הַגְּבוּרָה, כְּלָלְיוּת הֶעָנָשִׁים הַקָּשִׁים וְהַמָּרִים, וּמִדַּת הַדִּין מִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו מְאֹד מְאֹד.

וְלָכֵן אַשְׁרֵי אָדָם הַזּוֹכֶה לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר תָּמִיד אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמְחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִמְצָא אוֹתוֹ, כִּי בְּכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם מִסְתַּתֵּר, וְאָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ אֶל בְּטוּל כָּזֶה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְיֵדַע אֲשֶׁר דָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, וְאָז הוּא חַי בְּגַן־עֵדֶן. וְזֶה הָעֹנֶשׁ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן וְשֶׁל כָּל הַדּוֹרוֹת אַחֲרָיו עַד בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ, שֶׁנֶּעֱלֶמֶת וְנִסְתֶּרֶת מֵהֶם אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזוֹ כָּל הַגָּלוּת, בִּבְחִינַת "וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם", שֶׁמְּגָרְשִׁים אוֹתוֹ מֵהַגַּן־עֵדֶן שֶׁנִּמְצָא לְפָנֵי עֵינָיו, וְלֹא רַק זֹאת, אֶלָּא אַף גַּם "וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן אֶת הַכְּרֻבִים", שֶׁהֵם מַלְאֲכֵי הַחַבָּלָה שֶׁנּוֹקְמִים בּוֹ, שֶׁזֶּה כְּלַל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים שֶׁאָדָם עוֹבֵר בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ, "וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לִשְׁמֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים", שֶׁמְּאַיְמִים עָלָיו שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִכָּנֵס אֶל הַגָּן.

וְעִקַּר עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, לְהוֹרִיד וּלְבַטֵּל אֶת הַכְּרוּבִים, שֶׁהֵם הַמַּלְאֲכֵי חַבָּלָה, "וְאֶת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת", וּמַחְדִּירִים בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֱמוּנָה, וּמְגַלִּים לָהֶן דְּרָכִים, עֲצוֹת וּנְתִיבוֹת חֲדָשׁוֹת, אֵיךְ לְהִכָּנֵס בְּתוֹךְ הַגָּן, אַשְׁרֵיהֶם וְאַשְׁרֵי חֶלְקָם. וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (תַּנְחוּמָא וַיֵּרָא, סִימָן ט'): אַשְׁרֵיהֶן הַצַּדִּיקִים וְאַשְׁרֵי דְּבֵקֵיהֶם. וְכֵן אָמְרוּ (יוֹמָא פז.): אַשְׁרֵיהֶם לַצַּדִּיקִים, לֹא דַּיָּן שֶׁהֵן זוֹכִין, אֶלָּא שֶׁמְּזַכִּין לִבְנֵיהֶם וְלִבְנֵי בְנֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יד] **הֵן גֵּרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר, וְהָיִיתִי נָע וָנָד בָּאָרֶץ, וְהָיָה כָּל מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן מ'): כָּל הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁל אָדָם, הֵן בִּשְׁבִיל קִלְקוּל אֱמוּנָה, שֶׁזֶּה עֲבוֹדָה זָרָה. כִּי אִם הָיָה מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָכוֹל לְהַזְמִין לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, לֹא הָיָה נוֹסֵעַ שׁוּם נְסִיעָה. נִמְצָא, כִּי הַנְּסִיעָה הִיא קִלְקוּל אֱמוּנָה, שֶׁזּוֹ עֲבוֹדָה זָרָה. לָכֵן כָּתוּב בַּעֲבוֹדָה זָרָה (יְשַׁעְיָה ל, כב): "צֵא תֹּאמַר לוֹ", צֵא זֶה עִנְיַן נְסִיעָה וְטִלְטוּל.

וְהָעִנְיָן, שֶׁאִם הָיְתָה לוֹ לָאָדָם אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיוֹדֵעַ אֲשֶׁר הוּא יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְיָכוֹל לְפַרְנֵס אוֹתוֹ בְּסִבָּה קַלָּה בִּמְקוֹמוֹ, לֹא הָיָה הוֹלֵךְ לְשׁוּם מָקוֹם, אֶלָּא הָיָה יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל וּמְקַיֵּם אֶת הַמִּצְווֹת בְּשִׂמְחָה, אֲבָל כַּאֲשֶׁר אָדָם הוֹלֵךְ נָע וָנָד מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, נִתְקַלֵּל בְּקִלְלַת קַיִן, שֶׁאָמַר: "הֵן גֵּרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה"; וּבֶאֱמֶת מִי גֵּרֵשׁ אוֹתוֹ? הֲרֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מָלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְאֵיךְ שַׁיָּךְ לוֹמַר כָּזֹאת, שֶׁגֵּרְשׁוּ אוֹתוֹ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא? אֶלָּא "וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר"; כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁנִּסְתֶּרֶת מִמֶּנּוּ אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה "וְהָיִיתִי נָע וָנָד בָּאָרֶץ", מִסְתּוֹבֵב נָע וָנָד, כִּי כַּאֲשֶׁר אֵין אָדָם מַרְגִּישׁ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עָלָיו לֵילֵךְ נָע וָנָד, וְאֵינוֹ מוֹצֵא אֶת מְקוֹמוֹ, "וְהָיָה כָּל מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי"; שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו בֵּין בְּגַשְׁמִיּוּת וּבֵין בְּרוּחָנִיּוּת — שׁוֹבְרוֹ וְהוֹרְגוֹ.

וְלָכֵן רְאֵה, אֲהוּבִי, בְּנִי, מַה לְּפָנֶיךָ! הַדְבֵּק עַצְמְךָ בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְתָמִיד תַּחֲשֹׁב רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא מָלֵא כָּל הָאָרֶץ

כְּבוֹדוֹ, מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וְאֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהוּא נִמְצָא וְאֵין מִבִּלְעָדָיו נִמְצָא, וְאָז אַף פַּעַם לֹא תִּהְיֶה בְּגָלוּת. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן ז'): 'כָּל הַגָּלוּת הִיא רַק מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה', כִּי אִם יֵשׁ לָאָדָם אֱמוּנָה, לֹא שַׁיֶּכֶת אֲצְלוֹ גָּלוּת, כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוֹלֵךְ שָׁם, מוֹצֵא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּכְמוֹ שֶׁאוֹמֵר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק ב', סִימָן נו): כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם לֵב, אֵין שַׁיָּךְ אֲצְלוֹ מָקוֹם כְּלָל, כִּי הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ, כִּי הָאֱלֹקוּת הִיא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים עג, כו): "צוּר לְבָבִי", וְאֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נֶאֱמַר (שְׁמוֹת לג, כא): "הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי" — שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה סח, סִימָן ט').

נִמְצָא, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב יִשְׂרְאֵלִי, אֵין הוּא יָכוֹל לוֹמַר: "מָקוֹם זֶה טוֹב לְפָנָיו, וּמָקוֹם זֶה אֵינוֹ טוֹב לְפָנָיו", כִּי אֵין שַׁיָּךְ אֲצְלוֹ מָקוֹם כְּלָל, וְאַדְרַבָּה! הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ. וְלָכֵן רְאֵה לְהַדְבִּיק אֶת עַצְמְךָ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאָז טוֹב לְךָ כָּל הַיָּמִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[טו] **הֵן גֵּרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר וְהָיִיתִי נָע וָנָד בָּאָרֶץ וְהָיָה כָּל מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק ב', סִימָן נו): כְּשֶׁיֵּשׁ לְהָאָדָם לֵב, אֵין שַׁיָּךְ אֲצְלוֹ מָקוֹם כְּלָל, כִּי אַדְרַבָּה, הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ', כִּי הָאֱלֹקוּת הִיא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים עג, כו): "צוּר לְבָבִי", וְאֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נֶאֱמַר (שְׁמוֹת לג, כא): "הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי", שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה סח, סִימָן ט'); נִמְצָא, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב יִשְׂרְאֵלִי, אֵין רָאוּי לוֹ לוֹמַר שֶׁמָּקוֹם זֶה אֵין טוֹב לְפָנָיו, כִּי אֵין שַׁיָּךְ אֲצְלוֹ מָקוֹם כְּלָל, כִּי אַדְרַבָּה, הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ.

וְזֶה שֶׁטָּעַן קַיִן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: "הֵן גֵּרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר", מִפְּנֵי שֶׁנִּסְתֶּרֶת מִמֶּנִּי אֱלֹקוּתְךָ תִּתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה אֲנִי מַרְגִּישׁ מְגָרָשׁ, וְעַל־יְדֵי־זֶה "וְהָיִיתִי נָע וָנָד בָּאָרֶץ", שֶׁאֵינִי מוֹצֵא אֶת מְקוֹמִי, וְלָכֵן "וְהָיָה כָּל מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי", כָּל מַה שֶּׁקּוֹרֶה אִתִּי — הוֹרֵג אוֹתִי, כִּי מִיָּד כְּשֶׁאָדָם אֵינוֹ מַרְגִּישׁ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה כָּל דָּבָר שֶׁרַק עוֹבֵר עָלָיו — שׁוֹבְרוֹ וּמְבַטְּלוֹ לְגַמְרֵי, וְהוּא הוֹלֵךְ נָע וָנָד.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (תְּהִלִּים ל, ח): "הָיָ"ה בִּרְצוֹנְךָ הֶעֱמַדְתָּה לְהַרְרִי עֹז הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל", הַיְנוּ כְּשֶׁאֲנִי דָּבוּק בְּךָ, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בִּרְצוֹנְךָ, הַיְנוּ בָּרָצוֹן הָעֶלְיוֹן, וַאֲנִי מְבַטֵּל אֶת רְצוֹנִי אֶל רְצוֹנְךָ, עַל־יְדֵי־זֶה אֲפִלּוּ כַּאֲשֶׁר "הֶעֱמַדְתָּה לְהַרְרִי עֹז", כְּשֶׁאַתָּה מַעֲמִיד לְנֶגְדִּי הָרִים חֲזָקִים הַמְאַיְּמִים לְשָׁבְרֵנִי, אֵינִי מִפַּחֵד מִשּׁוּם דָּבָר, כִּי אֲנִי בָּטֵל אֶל רְצוֹנְךָ. אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁ"הִסְתַּרְתָּ פָּנֶיךָ" מִמֶּנִּי, וְאֵינִי מַרְגִּישׁ אוֹתְךָ, אָזַי "הָיִיתִי נִבְהָל", וַאֲנִי פּוֹחֵד מִכָּל דָּבָר שֶׁעוֹבֵר עָלַי, כִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא שַׁיָּךְ אֲצְלוֹ מָקוֹם, כִּי אֵיפֹה שֶׁרַק יִהְיֶה, יִמְצָא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[טז] **וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי הַוָ"ה.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'), שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, הַיְנוּ עַל חִיּוּת אֱלֹקוּת הַמְחַיָּה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה, וְאָז יָאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי כְּשֶׁאָדָם מְקַשֵּׁר אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה בָּעוֹלָם הַבָּא, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה צְרוּף בֵּין חָכְמָה לְמַלְכוּת, שֶׁזֶּה סוֹד צְרוּף אוֹת ח' שֶׁהִיא הַחָכְמָה, אֶל סוֹד אוֹת נ' שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, וְנִצְטָרֵף לְאוֹתִיּוֹת חֵ"ן.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין מט:): כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חֵן, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא יְרֵא שָׁמַיִם; כִּי מֵחֲמַת שֶׁהוּא תָּמִיד מִסְתַּכֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְקַשֵּׁר אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה אֶל הָעוֹלָם הַבָּא, מֵחֲמַת זֶה הוּא תָּמִיד יָרֵא מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא מַרְגִּישׁ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ נִמְצָא וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ עָלָיו חֵן, וְזוֹהִי מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים, שֶׁהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הֲוָיָ"ה בָּרוּךְ הוּא מֵאִיר לִפְנֵי עֵינֵיהֶם תָּמִיד (עַיֵּן בְּנֹעַם אֱלִימֶלֶךְ, פָּרָשַׁת נֹחַ), וְהֵם לֹא יַעֲשׂוּ שׁוּם דָּבָר וְלֹא יֵלְכוּ לְשׁוּם מָקוֹם, לִפְנֵי שֶׁיִּרְאוּ אֶת שֵׁם הֲוָיָ"ה לִפְנֵי עֵינֵיהֶם, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר ט, כג): "עַל פִּי הֲוָיָ"ה יַחֲנוּ [בְּנֵי יִשְׂרָאֵל], וְעַל פִּי הֲוָיָ"ה יִסָּעוּ", כִּי עַם יִשְׂרָאֵל הִגִּיעוּ לְמַדְרֵגָה כָּזוֹ, עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁהוּא הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁלֹּא נָסְעוּ וְלֹא חָנוּ בְּשׁוּם מָקוֹם, עַד שֶׁלֹּא רָאוּ לִפְנֵי עֵינֵיהֶם אֶת שֵׁם הֲוָיָ"ה בָּרוּךְ הוּא.

וְזֶה "וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי הֲוָיָ"ה"; כִּי עִקַּר הַחֵן שֶׁמָּצָא אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ הָיָה עַל־יְדֵי שֶׁתָּמִיד הָיָה לִפְנֵי עֵינָיו שֵׁם הֲוָיָ"ה בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ, כִּי אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ מְאֹד חָשׁוּב אָדָם שֶׁאֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעַת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְשֵׁם הֲוָיָ"ה תָּמִיד לִפְנֵי עֵינָיו, וּמְיַחֵד יִחוּדֵי שְׁמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת נֹחַ

[א] וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי ה', אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו, אֶת הָאֱלֹקִים הִתְהַלֶּךְ נֹחַ. יֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'), כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר, הַיְנוּ בַּחִיּוּת הָאֱלֹקוּת הַמְחַיָּה וּמְהַוֶּה אֶת כָּל דָּבָר, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל עֶצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא יִתְבָּרַךְ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין וּבְתוֹךְ כָּל עָלְמִין, וְלֵית אֲתַר דְּפָנוּי מִנֵּיהּ.

וְעַל־כֵּן צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל וְהַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁבְּכָל דָּבָר, וּלְהַפְשִׁיט מִכָּל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה — דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, אֶת לְבוּשׁ הַגֶּשֶׁם וְהָעֹבִי, וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לִהְיוֹת אָדוּק וְדָבוּק בַּחָכְמָה הָאֱלֹקִית, וְיִשְׁמַע אֶת הַקּוֹל הַפְּנִימִי שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְיַשְׂכִּיל הַשְּׂכָלוֹת חֲדָשׁוֹת בְּכָל פַּעַם, שֶׁהֵם הָרְמָזִין וְהַכְּרוּזִין שֶׁמַּכְרִיזִין וּמְרַמְּזִין לוֹ בְּכָל עֵת וָרֶגַע, לָשׁוּב וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְלַבֵּשׁ בְּכָל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, וְקוֹרֵא אֶת הָאָדָם שֶׁיַּחֲזֹר אֵלָיו, וְיָאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו (עַיֵּן שִׁפַּת הַנַּחַל עַל תּוֹרָה זוֹ).

וְהַמַּדְרֵגָה הַזּוֹ — לְהִסְתַּכֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וּלְהַרְגִּישׁ אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל תְּנוּעָה וְתְנוּעָה, נִקְרֵאת חֵי"ת, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת ז, יב): "וְהַחָכְמָה תְּחַיֶּה" וְגוֹ', אַךְ מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַשֵּׂכֶל גָּדוֹל מְאֹד, [כִּי הַשָּׂגָה וִידִיעָה זוֹ שֶׁיָּאִיר לוֹ תָּמִיד בִּקְבִיעוּת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיָאִיר לוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם, הִיא הָאָרָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד], אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת אֵלָיו, כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת נו"ן, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, צִמְצוּם הַנִּקְרָא 'אֱלֹקִים' כַּיָּדוּעַ.

וְעַל־יְדֵי הַתּוֹרָה מְקַשְּׁרִין הַחֵי״ת וְהַנּוּ״ן, וְנַעֲשֶׂה ׳חֵן׳, כִּי הוּא מְדַבֵּק אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה בָּעוֹלָם הַבָּא, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר רֹשֶׁם שֶׁל בְּרִיָּה, כִּי נִתְגַּלֶּה לוֹ, אֲשֶׁר הַכֹּל לַכֹּל הוּא עֶצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וַאֲפִלּוּ דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הֵם אֱלֹקוּת בַּהִתְלַבְּשׁוּת הַזּוֹ.

וְאָז כַּאֲשֶׁר אָדָם זוֹכֶה לְהַגִּיעַ אֶל דַּרְגָּא זוֹ, הוּא תָּמִיד מְיֻשָּׁב וְנַיָּח, מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ וָעֵד שֶׁהַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר. וְזֶה פֵּרוּשׁ ״וְנֹחַ מָצָא חֵן״, וְאֵיךְ? עַל־יְדֵי ״בְּעֵינֵי ה׳״, שֶׁתָּמִיד הִסְתַּכֵּל בְּעֵינָיו אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהִתְבּוֹנֵן עַל הַחִיּוּת הָאֱלֹקִית שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר.

וּמֵחֲמַת שֶׁהָאוֹר הַזֶּה הוּא אוֹר גָּדוֹל מְאֹד, עַל־כֵּן ״אֶת הָאֱלֹקִים הִתְהַלֶּךְ נֹחַ״, שֶׁהִיא מִדַּת הַמַּלְכוּת, הַצִּמְצוּם כַּנַּ״ל, וּמַה קָּשְׁרוּ אֵלָיו? עַל־יְדֵי ״אֵלֶּה תּוֹלְדֹת״ וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳עִקַּר תּוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים מַעֲשִׂים טוֹבִים׳, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה וְכַנַּ״ל.

וְזֶה ״אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה״, כִּי לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ לַהַשָּׂגָה הַזּוֹ אִי־אֶפְשָׁר, כִּי אִם עַל־יְדֵי מִדַּת הַתְּמִימוּת, בְּחִינַת (תְּהִלִּים קיט, א): ״אַשְׁרֵי תְמִימֵי דָרֶךְ״ (כַּמּוּבָא בִּפְנִים), וְצַדִּיק נִקְרָא מַאן דְּאָחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא, שֶׁמְּקַשֵּׁר שָׁמַיִם וָאָרֶץ — הַחֵי״ת וְהַנּוּ״ן. וְעַיֵּן בַּסֵּפֶר ״רֵחַ הָאִיתָנִים׳ עַל תּוֹרָה זוֹ, שֶׁפֵּרֵשׁ, שֶׁאוֹת צַדִּיק הִיא יוּ״ד נוּ״ן צ, וְיוּ״ד עַל שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמְרָה, לְהוֹרוֹת, שֶׁהַהִתְקַשְּׁרוּת בֵּין הַחֵי״ת, שֶׁהִיא הַחָכְמָה, אֶל הַנּוּ״ן, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, אִי־אֶפְשָׁר, כִּי אִם עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, עַיֵּן שָׁם. וּמֵחֲמַת שֶׁזָּכָה נֹחַ אֶל זֶה בִּשְׁלֵמוּת, עַל־כֵּן נֶאֱמַר אֱצְלוֹ: נֹחַ נֹחַ, וּפֵרְשׁוּ בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (נֹחַ נט:): נֹחַ לְעֵלָּא וְנֹחַ לְתַתָּא, נַיְחָא לְכֹלָּא. כִּי תָּמִיד הָיָה בִּישׁוּב הַדַּעַת וּבְנִיחוּתָא, כִּי הַמַּאֲמִין בֶּאֱמוּנָה אֲמִתִּית, אֲשֶׁר אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, לְעוֹלָם לֹא יִכְעֹס וְלֹא יַקְפִּיד, וְיִהְיֶה תָּמִיד בַּאֲרִיכַת אַפַּיִם. וְעַיֵּן בִּפְנִים הַתּוֹרָה וְתָבִין, עַיֵּן שָׁם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה וְגוֹ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קנה), אֲשֶׁר עַל־יְדֵי אֱמוּנָה זוֹכִים לְהַגִּיעַ אֶל אֲרִיכַת אַפַּיִם, שֶׁהוּא מַאֲרִיךְ אַף עַל כָּל הַבָּא עָלָיו, כִּי כְּשֶׁאָדָם מַחְדִּיר בְּעַצְמוֹ שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, אָז יֵשׁ לוֹ סַבְלָנוּת לִסְבֹּל אֶת כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו — בֵּין בְּגַשְׁמִיּוּת וּבֵין בְּרוּחָנִיּוּת.

וְזֶה ״אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה״, וְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (נֹחַ עב:): נַיְחָא לְעֵלָּאִין נַיְחָא לְתַתָּאִין, נַיְחָא לְעָלְמָא דֵּין נַיְחָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי; כִּי הִנֵּה מִי שֶׁחוֹגֵר מָתְנָיו לַעֲבֹד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלִזְכּוֹת לִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, עָלָיו לְהִתְאַזֵּר בְּסַבְלָנוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, בֵּין בַּעֲלִיָּה וּבֵין בִּירִידָה, וְכַמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ו׳), שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, עָלָיו לִהְיוֹת בָּקִי בְּרָצוֹא וּבָקִי בְּשׁוֹב, הַיְנוּ תָּמִיד לְהִתְחַזֵּק, הֵן כַּאֲשֶׁר הוּא עוֹלֶה כְּבָר לְאֵיזוֹ עֲלִיָּה, עָלָיו לֵידַע שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם עֲדַיִן, וְלַעֲלוֹת עוֹד יוֹתֵר לְמַעְלָה, כִּי לְגַדְלָתוֹ אֵין חֵקֶר (תְּהִלִּים קמה, ג), וַאֲפִלּוּ אִם יִרְצוּ לְהַפִּיל אוֹתוֹ שָׁם לְמַעְלָה, גַּם־כֵּן לֹא יִתְפַּעֵל כְּלָל, אֶלָּא יִהְיֶה חָזָק מְאֹד בְּסַבְלָנוּת, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת נַיְחָא לְעֵלָּאִין — נַיְחָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי. וְהֵן לְהֵפֶךְ, כְּשֶׁהוּא יוֹרֵד וְנוֹפֵל לְמַטָּה, חַס וְשָׁלוֹם, אָסוּר לוֹ לְהִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, תִּהְיֶינָה הַיְרִידוֹת וְהַנְּפִילוֹת אֵיךְ שֶׁתִּהְיֶינָה, כִּי אָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן עח), אֲשֶׁר אֵין שׁוּם יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם כְּלָל, אֵין זוֹ עֵצָה כְּלָל ׳לְהִתְיָאֵשׁ׳, אֲפִלּוּ שֶׁהַיְרִידָה וְהַנְּפִילָה הִיא מְאֹד מְגֻנֶּה וְכוּ׳, עִם כָּל זֹאת תָּמִיד יְכוֹלִים לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ

זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן קיב): אִם אַתָּה מַאֲמִין שֶׁיְּכוֹלִים לְקַלְקֵל, תַּאֲמִין שֶׁיְּכוֹלִים לְתַקֵּן.

נִמְצָא, שֶׁצְּרִיכִים מִדַּת הַסַּבְלָנוּת בֵּין בַּעֲלָיָה וּבֵין בִּירִידָה, וְכַאֲשֶׁר אָדָם חָזָק בָּזֶה, לְבַסּוֹף יִהְיֶה צַדִּיק גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: ״אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה״, שְׁתֵּי פְּעָמִים נֹחַ — נַיְחָא לְעִלָּאִין וְנַיְחָא לְתַתָּאִין, נַיְחָא לְעָלְמָא דֵּין וְנַיְחָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי, שֶׁהֵן שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִקְנוֹת לְעַצְמוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה. וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ״יֵשׁ אוֹמְרִים חַלּוֹן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹבָה׳, עַיִן שָׁם. וְהִנֵּה בְּתֵבַת ״בְּדֹרֹתָיו״ פֵּרֵשׁ רַשְׁ״י: ״יֵשׁ מֵרַבּוֹתֵינוּ דּוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לִשְׁבָח, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאִלּוּ הָיָה בְּדוֹר צַדִּיקִים הָיָה צַדִּיק יוֹתֵר, וְיֵשׁ שֶׁדּוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לִגְנַאי, לְפִי דּוֹרוֹ הָיָה צַדִּיק, וְאִלּוּ הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לֹא הָיָה נֶחְשָׁב לִכְלוּם׳, עַיִן שָׁם.

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּקָמַפַּלְגִי בִּפְלוּגְתָּא חֲדָא, עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ט׳): הַחִלּוּק שֶׁבֵּין חַלּוֹן לְאֶבֶן טוֹב, כִּי הַחַלּוֹן אֵין לוֹ אוֹר בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא דֶּרֶךְ שָׁם נִכְנָס הָאוֹר, אֲבָל כְּשֶׁאֵין אוֹר בַּחוּץ אֵין מֵאִיר, אֲבָל אֶבֶן טוֹב, אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין אוֹר מִבַּחוּץ הוּא מֵאִיר בְּעַצְמוֹ, כֵּן יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁדִּבּוּרָם הוּא חַלּוֹן, וְאֵין כֹּחַ לְהָאִיר לָהֶם בְּעַצְמָם. וְזֶה ״יֵשׁ אוֹמְרִים׳, וַאֲמִירָתָם נַעֲשֵׂית חַלּוֹן, וְיֵשׁ שֶׁאֲמִירָתָם נַעֲשֵׂית אֶבֶן טוֹב וּמֵאִיר, עַיִן שָׁם; הַיְנוּ כַּיָּדוּעַ כִּי ״סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן״ (תְּהִלִּים יב, ט), כִּי הַסִּטְרָא אַחֲרָא מְסַבֶּבֶת הַקְּדֻשָּׁה, כִּי אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה (קֹהֶלֶת ז, יד). וּבִפְרָט מִי שֶׁכְּבָר נִמְשָׁךְ אַחַר עֲבֵרוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְנִמְשָׁךְ אַחַר הַסִּטְרָא אַחֲרָא, וְשָׁם מְקוֹמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, וְהֵם מְסַבְּבִין אוֹתוֹ מִכָּל צַד, לְכָל אֶחָד כְּפִי עִנְיָנוֹ (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קיב).

וְעִקַּר הָעֵצָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר הוּא מְשֻׁקָּע בְּתַכְלִית הִתְגַּבְּרוּת הַחֹשֶׁךְ וְהַקְּלִפָּה, וְהוּא כָּלוּא וּמְסֻגָּר בְּתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה הַמְסֻבֶּבֶת וּמַקֶּפֶת אוֹתוֹ מִכָּל צִדֵּי צְדָדִים בְּכַמָּה סְבוּבִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וְאֵין לוֹ שׁוּם פֶּתַח וְתַקָּנָה וְתַחְבּוּלָה לָצֵאת מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, אֲזַי עִקַּר עֲצָתוֹ שֶׁיִּמְשִׁיךְ עַצְמוֹ אֶל הָאֱמֶת, וְיַבִּיט עַל הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וְיִבַּקֵּשׁ רַק אֶת הָאֱמֶת הָאֲמִתִּית. וּכְנֶגֶד זֶה אֵין שׁוּם חֹשֶׁךְ וְסִבּוּב שֶׁיַּחְשִׁיךְ אוֹתוֹ. וּבְוַדַּאי יִזְכֶּה לִרְאוֹת הַפְּתָחִים לָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ, בְּחִינַת (תְּהִלִּים קיט, קל): ״פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר מֵבִין פְּתָיִים״, כִּי הַדִּבּוּרִים הַמְּאִירִים, הַיְנוּ דִּבּוּרֵי אֱמֶת, הֵם מַרְאִין לוֹ הַפֶּתַח. וְהַיְנוּ דְּסִיֵּם ״מֵבִין פְּתָיִים״, כִּי הַפְּתָיִים הַנְּתוּנִין בַּחֹשֶׁךְ, וְלֹא יִרְאוּ אוֹר לָצֵאת, יָבִינוּ וְיִרְאוּ הַפֶּתַח לָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה מט, ט): ״לֵאמֹר לָאֲסוּרִים צְאוּ לָאֲשֶׁר בַּחֹשֶׁךְ הִגָּלוּ״.

וְיֵשׁ בָּזֶה שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת, מִי שֶׁזּוֹכֶה לִבְחִינַת אֱמֶת לַאֲמִתָּהּ, שֶׁמְּדַבֵּר דִּבּוּרֵי תְּפִלּוֹתָיו בֶּאֱמֶת לַאֲמִתָּהּ, אֲזַי מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא עֶצֶם הָאוֹר, כִּי עִקַּר אוֹר הַמֵּאִיר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים כז, א): ״ה׳ אוֹרִי וְיִשְׁעִי״; וְעַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר לְעַצְמוֹ אֵיךְ לָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ, מֵאַחַר שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. אַךְ מִי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה שֶׁל אֱמֶת לַאֲמִתָּהּ, כִּי תְּפִלָּתוֹ אֵינָהּ עֲדַיִן בִּשְׁלֵמוּת הָאֱמֶת בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת, עִם כָּל זֶה דִּבּוּרֵי הָאֱמֶת שֶׁלּוֹ הוֹעִילוּ לוֹ, שֶׁעַל־כָּל־פָּנִים יוּכַל אַחֵר לְהָאִיר בּוֹ וּלְהוֹצִיאוֹ מֵהַחֹשֶׁךְ.

וְזֶה ״צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה״, הִשְׁתַּדֵּל שֶׁדִּבּוּרֵי וְתֵבוֹת הַתְּפִלָּה שֶׁלְּךָ יָאִירוּ, וְעַל זֶה מְפָרֵשׁ רַשְׁ״י: ״יֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹב וְכוּ׳ וְיֵשׁ אוֹמְרִים חַלּוֹן׳; זֶה שֶׁאָמַרְנוּ כִּי יֵשׁ שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת: מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת אֱמֶת הָאֲמִתִּית, הוּא מֵאִיר בְּעַצְמוֹ. וְזֶה ״יֵשׁ אוֹמְרִים׳ אִמְרֵי אֱמֶת, שֶׁהֵם ׳אֶבֶן טוֹב׳, שֶׁמֵּאִיר מֵעַצְמוֹ, ׳וְיֵשׁ אוֹמְרִים׳ שֶׁהֵם אִמְרֵי אֱמֶת, אֲבָל לֹא בַּמַּדְרֵגָה הַנַּ״ל, רַק הֵם

׳חַלּוֹן׳, כִּי יוֹכַל אַחֵר לְהָאִיר בּוֹ כְּמוֹ בְּחַלּוֹן. כִּי זֶה הַחִלּוּק שֶׁבֵּין אֶבֶן טוֹב לְחַלּוֹן, כִּי הָאֶבֶן טוֹב מֵאִיר מֵעַצְמוֹ, וְהַחַלּוֹן אֵין מֵאִיר מֵעַצְמוֹ, רַק שֶׁדָּבָר אַחֵר מִבַּחוּץ צָרִיךְ לְהָאִיר בְּתוֹכוֹ. וּבָזֶה שֶׁיִּזְכֶּה לִבְקֹעַ פֶּתַח לָצֵאת, יִזָּכֶה גַּם אֲחֵרִים עִמּוֹ לְעוֹרֵר רְשָׁעִים אֲחֵרִים לְהוֹצִיאָם מֵהַחֹשֶׁךְ וְהַגָּלוּת שֶׁהֵם אֲסוּרִים שָׁם.

וְזֶה בְּחִינַת "וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים", שֶׁתַּעֲשֶׂה פֶּתַח בְּאוֹתָם שֶׁהֵם מִן הַצַּד, שֶׁהֵם מִצַּד אַחֵר וְלֹא מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, רַק מֵהַסִּטְרָא אַחֲרָא, וְהוּא יַעֲשֶׂה פֶּתַח לְעוֹרֵר לָבָם לַהֲשִׁיבָם מֵהַחֹשֶׁךְ, עַיֵּן שָׁם. הַיְנוּ כְּשֶׁאָחָד נוֹפֵל לְעִמְקֵי עֲמָקִים בַּשְּׁאוֹל תַּחְתִּית עַל־יְדֵי עֲוֹונוֹתָיו הָרַבִּים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְהוּא מְסֻבָּב בְּחֹשֶׁךְ, וּמַר לוֹ, וְרוֹצֶה לָצֵאת, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ הַפֶּתַח, אֲזַי עִקַּר עֲצָתוֹ — שֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלָשׁוֹן שֶׁרָגִיל בָּהּ, וְיֹאמַר אֶת דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה בֶּאֱמֶת לַאֲמִתָּהּ. וְאָז (תְּהִלִּים קמה, יח): "קָרוֹב ה׳ לְכָל קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת", וְלֹא דַי שֶׁהוּא יֵצֵא מֵהַחֹשֶׁךְ שֶׁנָּפַל לְשָׁם, אֶלָּא עַל־יְדֵי גֹּדֶל מַדְרֵגַת הָאֱמֶת שֶׁיֹּאחַז בָּהּ, עוֹד יִזָּכֶה לְהוֹצִיא גַּם רְשָׁעִים אֲחֵרִים בִּתְשׁוּבָה. וְזֶה בְּחִינַת "אֶבֶן טוֹב", שֶׁלֹּא דַי שֶׁמֵּאִיר לְעַצְמוֹ, אֶלָּא גַּם מֵאִיר לַאֲחֵרִים, אֲבָל אִם אֵין דִּבּוּרָיו עִם אֱמֶת לַאֲמִתָּהּ, רַק מִתְפַּלֵּל וּמְבַקֵּשׁ סְתָם, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִהְיוֹת עַל־כָּל־פָּנִים חַלּוֹן, שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר לַאֲחֵרִים, רַק לְעַצְמוֹ, אִם מְאִירִים בּוֹ.

וּבָזֶה תּוּבַן פְּלוּגְתַּת חַזַ"ל: "יֵשׁ דּוֹרְשִׁין אוֹתוֹ לִשְׁבָח, שֶׁאִלּוּ הָיָה בְּדוֹר צַדִּיקִים הָיָה צַדִּיק׳; כִּי הֵם סוֹבְרִים, כִּי הִשִּׂיג מַדְרֵגַת "אֶבֶן טוֹב", שֶׁדִּבּוּרֵי תְּפִלּוֹתָיו הָיוּ נֶאֱמָרִים מִתּוֹךְ אֱמֶת כָּזֹו, שֶׁהָיָה מֵאִיר גַּם לַאֲחֵרִים, וְעַל־כֵּן אִלּוּ הָיָה בְּדוֹר שֶׁל צַדִּיקִים הָיָה צַדִּיק יוֹתֵר, וְהָיָה מְקֹרָב יוֹתֵר. ׳וְיֵשׁ שֶׁדּוֹרְשִׁין אוֹתוֹ לִגְנַאי, לְפִי דּוֹרוֹ הָיָה צַדִּיק, וְאִלּוּ הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לֹא הָיָה נֶחְשָׁב לְכְלוּם׳; כִּי הֵם סוֹבְרִים כִּי הִשִּׂיג מַדְרֵגַת "חַלּוֹן", שֶׁדִּבּוּרֵי תְּפִלּוֹתָיו לֹא הָיוּ בֶּאֱמֶת כָּזֹו, שֶׁיָּאִיר גַּם לַאֲחֵרִים, כִּי הֵאִיר רַק לְעַצְמוֹ, וְאִלּוּ הָיָה בַּדּוֹר שֶׁל אַבְרָהָם לֹא הָיָה נֶחְשָׁב לְכְלוּם. וְנָקַט אַבְרָהָם דַּיְקָא, עַל־פִּי הַמּוּבָא בְּזֹהַר חָדָשׁ פָּרָשַׁת נֹחַ, אֲשֶׁר זֶה הָיָה הַחִלּוּק בֵּין נֹחַ לְאַבְרָהָם, נֹחַ לֹא הֵגֵן עַל דּוֹרוֹ וְלֹא הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, וְאִלּוּ אַבְרָהָם הֵגֵן עַל דּוֹרוֹ וְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וְהִנֵּה עֲלֵה זַיִת טָרָף בְּפִיהָ וְגוֹ׳. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: ׳אָמְרָה, יְהִיוּ מְזוֹנוֹתַי מְרוֹרִין כַּזַּיִת וּבְיָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלֹא מְתוּקִים כַּדְּבַשׁ בִּידֵי בָּשָׂר וָדָם׳, עַיֵּן שָׁם; וּמָסוֹר בַּמְּסוֹרָה (הוֹשֵׁעַ ו, א): "לְכוּ וְנָשׁוּבָה אֶל ה׳, כִּי הוּא טָרָף וְיִרְפָּאֵנוּ" וְגוֹ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן א׳): וּכְשֶׁנִּגְאֶלֶת וְנִפְדֵּית הַתְּפִלָּה, אֲזַי נוֹפֵל כָּל הַדַּאקְטִירַיי [הָרְפוּאָה], כִּי אֵין צְרִיכִין לִרְפוּאוֹת, כִּי כָּל הָרְפוּאוֹת הֵן עַל־יְדֵי עֲשָׂבִים, וְכָל עֵשֶׂב וַעֲשָׂב מְקַבֵּל כֹּחַ מִכּוֹכָב וּמַזָּל הַמְיֻחָד לוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים בַּמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה י׳, סִימָן ו׳): אֵין לְךָ עֵשֶׂב וַעֲשָׂב שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וּמַזָּל שֶׁמַּכֶּה אוֹתוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ גְּדַל. וְכָל כּוֹכָב וּמַזָּל מְקַבֵּל כֹּחַ מִכּוֹכָבִים שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְהָעֶלְיוֹן מֵהָעֶלְיוֹן מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁמְּקַבְּלִים כֹּחַ מֵהַשָּׂרִים הָעֶלְיוֹנִים, כַּמּוּבָא (בְּתִקּוּנֵי זֹהַר, תִּקּוּן מד, דַּף עט:): כָּל כּוֹכְבַיָּא לְווֹין דָּא מִן דָּא סִיהֲרָא לָוֵי מִן שִׁמְשָׁא וְכוּ׳ [כָּל הַכּוֹכָבִים לְוִים זֶה מִזֶּה, הַלְּבָנָה לוָה מֵהַשֶּׁמֶשׁ], "כִּי גָבֹהַּ מֵעַל גָּבֹהַּ" וְכוּ׳ (קֹהֶלֶת ה, ז), וְהֵם כֻּלָּם בְּחִינַת לְוִים זֶה מִזֶּה וְזֶה מִזֶּה, עַד שֶׁמְּקַבְּלִים וְלְווִים מֵהַשָּׂרִים הָעֶלְיוֹנִים, וְהַשָּׂרִים מְקַבְּלִים מֵהָעֶלְיוֹנִים מֵהֶם גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ, עַד שֶׁכֻּלָּם מְקַבְּלִים מִשֹּׂרֶשׁ הַכֹּל שֶׁהוּא דִּבּוּר ה׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים לג, ו): "בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם".

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁזּוֹכִין לִתְפִלָּה אֵין צְרִיכִין לִרְפוּאַת הָעֲשָׂבִים, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא בְּחִינַת דִּבּוּר ה׳ וְכוּ׳. וְזֶה בְּחִינַת (תְּהִלִּים קז, כ): "יִשְׁלַח דְּבָרוֹ

וְיִרְפָּאֵם וימלט מִשְׁחִיתוֹתָם", יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיִרְפָּאֵם, הַיְנוּ שֶׁמְּקַבְּלִין כָּל הָרְפוּאוֹת רַק עַל־יְדֵי דְּבַר ה', דְּהַיְנוּ תְּפִלָּה, אֲזַי וימלט מִשְׁחִיתוֹתָם, הַיְנוּ עֲשָׂבִים בְּחִינַת (מְנָחוֹת עא.): הַקּוֹצֵר לְשַׁחַת, כִּי אֵין צְרִיכִין לִרְפוּאַת עֲשָׂבִים.

וְזֶה בְּחִינַת (שְׁמוֹת כג, כה): "וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה' אֱלֹקֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ וַהֲסִרֹתִי מַחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ", "וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה'", עֲבוֹדָה זוֹ תְּפִלָּה (בָּבָא קַמָּא צב:), אֲזַי "וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ וַהֲסִרֹתִי מַחֲלָה" וְכוּ', הַיְנוּ שֶׁתִּהְיֶה לְךָ רְפוּאָה עַל־יְדֵי לֶחֶם וּמַיִם, עַל־יְדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ מִן שֹׁרֶשׁ הַכֹּל, דְּהַיְנוּ דְּבַר ה', בְּחִינַת תְּפִלָּה, וַיְהִי לְלֶחֶם וּמַיִם כֹּחַ לְרַפְּאוֹת כְּמוֹ עֲשָׂבִים וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

וְאִיתָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רסח): הַנֶּפֶשׁ מִתְגַּעְגַּעַת תָּמִיד לַעֲשׂוֹת רְצוֹן יוֹצְרָהּ, וּכְשֶׁרוֹאָה שֶׁאֵין הָאָדָם עוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי הִיא מִתְגַּעְגַּעַת מְאֹד לַחֲזֹר לְשָׁרְשָׁהּ, וּמַתְחֶלֶת לְהַמְשִׁיךְ עַצְמָהּ לְהִסְתַּלֵּק מִגּוּף הָאָדָם, וּמִזֶּה נֶחֱלָה הָאָדָם, עַל־יְדֵי שֶׁנֶּחֱלָשׁ כֹּחַ הַנֶּפֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמַּמְשֶׁכֶת עַצְמָהּ מִמֶּנּוּ, מֵחֲמַת שֶׁאֵין מְמַלֵּא רְצוֹנָהּ. כִּי הִיא רוֹצָה רַק שֶׁיַּעֲשֶׂה רְצוֹן הַמָּקוֹם, בָּרוּךְ הוּא, וּמַה שֶּׁהָאָדָם חוֹזֵר לִבְרִיאוּתוֹ עַל־יְדֵי רְפוּאוֹת, הוּא מֵחֲמַת שֶׁהַנֶּפֶשׁ רוֹאָה, שֶׁזֶּה הָאָדָם יָכוֹל לָכֹף עַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת הֵפֶךְ תַּאֲוָתוֹ וּרְגִילוּתוֹ, כִּי הוּא מַרְגֵּל בַּאֲכִילַת לֶחֶם וּשְׁאָר מַאֲכָלִים, וְעַכְשָׁו כּוֹפֶה תַּאֲוָתוֹ, וּמְקַבֵּל רְפוּאוֹת וְסַמִּים מָרִים בִּשְׁבִיל בְּרִיאוּתוֹ. וּמֵחֲמַת שֶׁהַנֶּפֶשׁ רוֹאָה שֶׁהוּא יָכוֹל לָכֹף תַּאֲוָתוֹ בִּשְׁבִיל אֵיזוֹ תַּכְלִית, עַל־כֵּן הִיא חוֹזֶרֶת אֵלָיו, כִּי הִיא מְצַפָּה שֶׁיָּכֹף תַּאֲוָתוֹ בִּשְׁבִיל הַתַּכְלִית הָאֲמִתִּית, לַעֲשׂוֹת רְצוֹן יוֹצְרוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "לְכוּ וְנָשׁוּבָה אֶל ה'", וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הוֹשֵׁעַ יד, ג): "קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה'", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים בַּמִּדְרָשׁ (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה לח, סִימָן ד'): 'אֵינִי מְבַקֵּשׁ מִכֶּם לֹא זְבָחִים וְלֹא קָרְבָּנוֹת אֶלָּא דְּבָרִים' וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. כִּי הוּא טָרָף, עַל־יְדֵי תְּפִלָּה לֹא יִהְיוּ נִצְרָכוֹת לָנוּ שׁוּם רְפוּאוֹת גַּשְׁמִיּוֹת, אֶלָּא נִתְרַפֵּא עַל־יְדֵי לֶחֶם וּמַיִם שֶׁהוּא "עֲלֵה זַיִת טָרָף בְּפִיהָ", וּבְקָשָׁה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: יִהְיוּ מְזוֹנוֹתַי מְרוֹרִים כְּזַיִת וּבְיָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְכַנַּ"ל, שֶׁלֹּא אֶצְטָרֵךְ לָקַחַת רְפוּאוֹת וְסַמִּים מָרִים, וְעַל יָדָם תִּרְאֶה הַנֶּפֶשׁ שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת כּוֹפֶה תַּאֲוָתוֹ וְכוּ', וּבִשְׁבִיל זֶה תַּחֲזֹר אֵלָיו נַפְשׁוֹ, וְתִהְיֶה לוֹ רְפוּאָה, אֶלָּא רְפוּאָתִי תִּהְיֶה בְּתוֹךְ אֲכִילָתִי דַּיְקָא, וְדֶרֶךְ שָׁם כְּבָר תַּרְגִּישׁ הַנֶּפֶשׁ הַמְּרִירוּת וְכוּ', וּלְעוֹלָם לֹא אֶצְטָרֵךְ לְשׁוּם פְּעֻלּוֹת שֶׁל בָּשָׂר וָדָם, רַק "כִּי הוּא טָרָף וְיִרְפָּאֵנוּ" וְכַנַּ"ל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ, כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם, וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׁרְצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ בָהּ. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת הַמְּשֻׁךְ וְהַחִבּוּר שֶׁל שְׁנֵי הַפְּסוּקִים, עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ו'): וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה כְּשֶׁיִּשְׁמַע בְּזִיּוֹנוֹ וְיִדֹּם וְיִשְׁתֹּק וְכוּ', כִּי עַל־יְדֵי בְּזִיּוֹנוֹת וּשְׁפִיכַת דָּמִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְמַעֵט הַדָּם שֶׁבֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי וְכוּ', וְזֶהוּ זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע וְכוּ', וְנַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי־זֶה אָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא וְכוּ', שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (תִּזְרִיעַ מח.): אֵימָתַי אִתְקְרֵי שְׁלֵמוּתָא דִּלְעֵלָּא, כַּד יָתִיב קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּרְסַיָּא, וְעַד דְּלָא יָתִיב בְּכוּרְסַיָּא, לָא אִשְׁתְּכַח שְׁלֵמוּתָא, כִּדְכְתִיב (יְחֶזְקֵאל א, כו): וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה, מַשְׁמַע דִּכְתִיב אָדָם, דְּהוּא כְּלָלָא וּשְׁלֵמוּתָא דִּכְלָא, עַיֵּן שָׁם.

כִּי עַל־יְדֵי שֶׁזּוֹכֶה אָדָם לִסְבֹּל בְּזִיּוֹנוֹת וַחֲרָפוֹת, וְנִשְׁפָּךְ דָּמוֹ כַּמַּיִם וְשׁוֹתֵק, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמְגַלֶּה וּמְפָרְסֵם אֶת אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵיךְ שֶׁהַכֹּל לַכֹּל דּוֹמֶם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, עֶצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל

הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם הֵם הַכֹּל אֱלִקוּת רַק בַּהִתְלַבְּשׁוּת הַזּוֹ אֲשֶׁר לְמַרְאֵה עֵינֵינוּ. וְאָז נִשְׁלֶמֶת כַּוָּנַת הַבְּרִיאָה, וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָתֵיב עַל כּוּרְסַיָּא, הַיְנוּ שֶׁמְּקַשְּׁרִים וּמְיַחֲדִים הַלְּבוּשׁ עִם הַמֶּלֶךְ כְּבְיָכוֹל, הַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא (עַיֵּן בְּפֵרוּשׁ 'שְׁפַת הַנַּחַל' עַל תּוֹרָה זוֹ).

וְהִנֵּה לִכְאוֹרָה אִם כֵּן, יַחֲשֹׁב הָאָדָם, מֵאַחַר שֶׁעַל־יְדֵי בְּזִיּוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לִדְבָרִים גְּבוֹהִים כָּאֵלּוּ, עַד שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בָּאָדָם הָעֶלְיוֹן, וְאִם כֵּן הֵתֵרָה הָרְצוּעָה לְחָרֵף וּלְבַזּוֹת בְּנֵי־אָדָם וּלְשָׁפְךְ דָּמָם כַּמַּיִם, לָזֶה מַזְהִירָתוֹ הַתּוֹרָה שֶׁיֵּעָנֵשׁ עַל כָּךְ, כִּי אָסוּר לְבַזּוֹת שׁוּם בְּרִיָּה וּלְשָׁפְךְ דַּם אָדָם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם", אִם שׁוֹפְכִים דַּם הָאָדָם בַּחֲרָפוֹת וּבְזִיּוֹנוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה כּוֹלְלִים אוֹתוֹ בָּאָדָם הָעֶלְיוֹן, וְאִם כֵּן תַּחֲשֹׁב שֶׁהֵתֵרָה הָרְצוּעָה, וְאַדְרַבָּה, עוֹד יִהְיֶה לְךָ שָׂכָר, מֵאַחַר שֶׁאַתָּה מַעֲלֶה אֶת הָאָדָם אֶל הָאָדָם הָעֶלְיוֹן, לָזֹאת אֲנִי מַזְהִיר אוֹתְךָ "דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ", כְּעִין שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל (אָבוֹת ב, ו): "עַל דַּאֲטֵפְתְּ אַטְפוּךְ וְסוֹף מְטַיְּפַיִךְ יְטוּפוּן"; **כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹקִים** עָשָׂה אֶת הָאָדָם, וְאֵין לְךָ רְשׁוּת לִשְׁפֹּךְ דַּם שׁוּם אָדָם.

וְעַל־כֵּן אִם אֶחָד מְבַזֶּה אוֹתְךָ, שְׁתֹק, שְׁתֹק, אֲהוּבִי, אָחִי! וְתִזְכֶּה לְהִתְעַלּוֹת עַד הַכֶּתֶר, אַךְ אִם הָאָדָם אֵינוֹ עוֹשֶׂה זֹאת, רַק יוֹצֵא לְהִתְקוֹטֵט עִם הַמְצַעֲרִים אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת (תְּהִלִּים ג, יט): "פִּיךָ שָׁלַחְתָּ בְרָעָה וּלְשׁוֹנְךָ תַּצְמִיד מִרְמָה, תֵּשֵׁב בְּאָחִיךָ תְּדַבֵּר בְּבֶן אִמְּךָ תִּתֵּן דִּפְי"; וְאַתָּה רוֹאֶה שֶׁהִנֵּךְ מַצְלִיחַ עִם עַזּוּתְךָ, כִּי (גִּטִּין ס:): כָּל דְּאַלִּים גְּבַר, וַחֲצִיפָא נָצַח לְכִשֵּׁירָא (יְרוּשַׁלְמִי תַּעֲנִית, פֶּרֶק ב', הֲלָכָה א'). וְאִם כֵּן תַּחֲשֹׁב, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַסְכִּים עִמְּךָ, מֵאַחַר שֶׁאֵינְךָ מְקַבֵּל שׁוּם עֶלְבּוֹן, אַדְרַבָּה, אַתָּה עוֹד מַצְלִיחַ, צָרִיךְ שֶׁתֵּדַע, אָחִי! שֶׁבְּוַדַּאי מְחַכֶּה לְךָ עֶלְבּוֹן נוֹרָא בָּעוֹלָם הַבָּא, לַמְרוֹת שֶׁלְּעֵת עַתָּה אַתָּה מַצְלִיחַ. כִּי לְעוֹלָם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא תּוֹבֵעַ עֶלְבּוֹן הַנִּרְדָּפִים, אֲפִלּוּ צַדִּיק רוֹדֵף אֶת הָרָשָׁע, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (קֹהֶלֶת רַבָּה, פָּרָשָׁה ג', סִימָן יט): וְכָל הָאוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יִתְּרוּ מֵעָיו (בָּבָא קַמָּא נ.).

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיִּצְרְךָ מְסִיתְךָ לִרְדֹּף אִיזֶה אָדָם, צָרִיךְ שֶׁתֵּדַע, שֶׁתְּקַבֵּל עָנְשְׁךָ בָּעוֹלָם הַבָּא, וּלְהֶפֶךְ, זֶה הָאִישׁ הַכָּשֵׁר הַסּוֹבֵל כָּל־כָּךְ עֶלְבּוֹנוֹת וּשְׁפִיכַת דָּמִים, שֶׁמְּחָרְפִין וּמְגַדְּפִין אוֹתוֹ, וְאִם כֵּן יָכוֹל לְהַחֲלִישׁ דַּעְתּוֹ, וּלְהַפְסִיק עֲבוֹדָתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. לָזֶה אָמַר: **וְאַתֶּם** הַסּוֹבְלִין בְּזִיּוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים כַּמַּיִם **פְּרוּ וּרְבוּ** בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה וּבַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם שִׂרְצוּ בָּאָרֶץ וּרְבוּ בָהּ, הַתְמִידוּ מְאֹד מְאֹד. וְעַל־יְדֵי־זֶה תַּמְשִׁיכוּ טוֹבוֹת בְּכָל הָאָרֶץ, כִּי הָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיכֶם, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (חֻלִּין פט.) עַל פָּסוּק (אִיּוֹב כו, ז): "תֹּלֶה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה", אָמַר רַבִּי אִילָעָא, אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, אֶלָּא בְּשָׁבִיל מִי שֶׁבּוֹלֵם אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁעַת מְרִיבָה, עַיֵּן שָׁם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת לֶךְ לְךָ

[א] וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֶךְ־לְךָ וְגוֹ'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', הַקְדָּמָה), שֶׁפֵּרֵשׁ אֶת הַפָּסוּק (יְחֶזְקֵאל לג, כד): "אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם", שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ

עָבַד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּבְחִינַת אֶחָד, וְלֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב, כִּי חָשַׁב בְּדַעְתּוֹ שֶׁרַק הוּא יְחִידִי בָּעוֹלָם, וְלֹא הִסְתַּכֵּל כְּלָל עַל בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁסָּרִים מֵאַחֲרֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּמוֹנְעִים אוֹתוֹ, וְלֹא עַל אָבִיו וְעַל שְׁאָר הַמּוֹנְעִים, רַק כְּאִלּוּ הוּא אֶחָד בָּעוֹלָם. וְזֶה "אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם", אַבְרָהָם אָבִינוּ עָבַד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּבְחִינַת אֶחָד, וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לָלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ הַזּוֹ, כְּשֶׁרוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, לֹא לְהִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְאָז יַצְלִיחַ אֶת דַּרְכּוֹ.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם: "**לֶךְ לְךָ**", הַיְנוּ שֶׁתֵּלֵךְ לְעַצְמְךָ, וְאַל תִּסְתַּכֵּל עַל שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, אֶלָּא תָּמִיד תֵּלֵךְ רַק אֶל עַצְמְךָ, הַיְנוּ שֶׁתִּסְתַּכֵּל רַק עַל עַצְמְךָ, וְלֹא עַל אַף אֶחָד אַחֵר, שֶׁזֶּה "לֶךְ לְךָ" — תֵּלֵךְ לְעַצְמְךָ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי מַה שֶּׁגִּלָּה רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', בְּהַקְדָּמָה) עַל פָּסוּק (יְחֶזְקֵאל לג, כד): "אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם", שֶׁאַבְרָהָם עָבַד אֶת ה' רַק עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה אֶחָד, שֶׁחָשַׁב בְּדַעְתּוֹ שֶׁרַק הוּא יְחִידִי בָּעוֹלָם, וְלֹא הִסְתַּכֵּל כְּלָל עַל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁסָּרִים מֵאַחֲרֵי ה' וּמוֹנְעִים אוֹתוֹ, וְלֹא עַל אָבִיו וּשְׁאָר הַמּוֹנְעִים, רַק כְּאִלּוּ הוּא אֶחָד בָּעוֹלָם.

וְזֶהוּ "אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם", וְכֵן כָּל הָרוֹצֶה לִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִכְנֹס, כִּי אִם עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁאֵין בָּעוֹלָם, כִּי אִם הוּא לְבַדּוֹ יְחִידִי בָּעוֹלָם, וְלֹא יִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם אָדָם הַמּוֹנְעוֹ, כְּגוֹן: אָבִיו וְאִמּוֹ אוֹ חוֹתְנוֹ וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וְכַיּוֹצֵא, אוֹ הַמְּנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִשְּׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם הַמַּלְעִיגִים וּמְסִיתִים וּמוֹנְעִים לֹא יִסְתַּכֵּל עֲלֵיהֶם כְּלָל, רַק יִהְיֶה בִּבְחִינַת "אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם", כַּנַּ"ל.

וְזֶה פֵּרוּשׁ שֶׁאָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְאַבְרָהָם: "**וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ**", שֶׁיֵּלֵךְ לְעַצְמוֹ, הַיְנוּ שֶׁיִּסְתַּכֵּל רַק עַל עַצְמוֹ תָּמִיד, וְלֹא יִתְבַּלְבֵּל מִשְּׁאָר הַמּוֹנְעִים, הֵן שֶׁהֵם "מֵאַרְצְךָ" מֵהַסְּבִיבָה שֶׁלּוֹ, וְהֵן שֶׁהֵם "וּמִמּוֹלַדְתְּךָ" הַקְּרוֹבִים וּבְנֵי הַמִּשְׁפָּחָה, וְהֵן שֶׁהוּא "וּמִבֵּית אָבִיךָ", וּלְהֵיכָן תִּבְרַח? "אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ", שֶׁזּוֹהִי הָאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה, סוֹד הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, גִּלּוּי שְׁכִינָה. כִּי אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ אֶל שׁוּם קְדֻשָּׁה בָּעוֹלָם, כִּי אִם כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ וְהוֹלֵךְ כָּל הֲלִיכוֹתָיו אֶל עַצְמוֹ, הַיְנוּ "לֶךְ לְךָ" — 'גֵּיי צוּ דִיר'.

כִּי הָאָדָם צָרִיךְ לַחֲשֹׁב תָּמִיד עַל עַצְמוֹ, מַה יִּהְיֶה עִמּוֹ? וּלְהֵיכָן יֵלֵךְ? וְאָז דַּיְקָא כְּשֶׁיִּסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ, וְלֹא יִפְנֶה אֶל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב, לֹא מֵאַרְצְךָ, וְלֹא מִמּוֹלַדְתְּךָ, וְלֹא מִבֵּית אָבִיךָ, אָז דַּיְקָא יִזְכֶּה לְהִתְעַלּוֹת, וְלָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ — גִּלּוּי שְׁכִינָה, וְהָבֵן.

[ג] אוֹ יֵאָמֵר. חִבּוּר הַפָּסוּק "וַיָּמָת תֶּרַח בְּחָרָן", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'עַד אַבְרָם הָיָה חָרוֹן אַף שֶׁל מָקוֹם', וְתֵכֶף־וּמִיָּד צִוָּה אוֹתוֹ: "לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וְגוֹ', אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ", שֶׁזֶּה סוֹד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קנה), אֶרֶץ אַפַּיִם, דְּהַיְנוּ לְהַאֲרִיךְ אַפּוֹ עַל כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, שֶׁאֵינוֹ יָרֵא מִשּׁוּם דָּבָר, וְאֵינוֹ מַשְׂגִּיחַ עַל שׁוּם בְּטוּל וּבִלְבּוּל בַּעֲבוֹדָתוֹ, רַק עוֹשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ, זֶה תָּלוּי בֶּאֱמוּנָה. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה, הוּא גָּדֵל וְצוֹמֵחַ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְשׁוּם דָּבָר אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ וּלְבַלְבְּלוֹ, כִּי אֶרֶךְ אַפַּיִם תָּלוּי בֶּאֱמוּנָה. כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה זָרָה בָּעוֹלָם — חָרוֹן אַף בָּעוֹלָם (סִפְרֵי פָּרָשַׁת רְאֵה מד), אֲבָל עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא הִפּוּךְ עֲבוֹדָה זָרָה, נִתְבַּטֵּל הַחָרוֹן

אַף, וְזוֹכִין לַאֲרִיכַת אַפַּיִם שֶׁהוּא הִפּוּךְ הַחָרוֹן אַף, הַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה עַל־יְדֵי אֱמוּנָה לַאֲרִיכַת אַפַּיִם, שֶׁיַּאֲרִיךְ אַפּוֹ עַל כָּל דָּבָר בִּלְבוּל וּמְנִיעָה, שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו בִּתְפִלָּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ, שֶׁיִּסְבֹּל אֶת הַכֹּל, וְלֹא יִתְעַצֵּב וְלֹא יִתְעַצֵּל עַל־יְדֵי־זֶה כְּלָל, רַק יַעֲצֹר רוּחוֹ וְלֹא יִכְפַּת לֵיהּ כְּלָל, וְיַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְדַע, שֶׁאֶרֶךְ אַפַּיִם תָּלוּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם זוֹכִים לִבְחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם, כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים לז, ג): "שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה", וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵנוּ הַקְּדוֹשִׁים (כְּתֻבּוֹת קי:): כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹק, עַיִן שָׁם. נִמְצָא, שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְעַל־יְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זוֹכִים לַאֲרִיכַת אַפַּיִם.

וְהִנֵּה יָדוּעַ, שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ רֹאשׁ לַצַּדִּיקִים וְלַמַּאֲמִינִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵנוּ הַקְּדוֹשִׁים בַּמִּדְרָשׁ (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה, פָּרָשָׁה ד', סִימָן טו), וְעַד יָמָיו הָיָה חָרוֹן אַף בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם. וְעַל־כֵּן בְּתִקֻּף הַחָרוֹן אַף שֶׁהָיָה בָּעוֹלָם, גִּלָּה לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶת הָעֵצָה הַזֹּאת "לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וְגוֹ' אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ", שֶׁתֵּלֵךְ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְשָׁם תַּמְשִׁיךְ עַל עַצְמְךָ וְעַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּחִינַת אֲרִיכַת אַפַּיִם, שֶׁבָּאָה עַל־יְדֵי אֱמוּנָה.

וְעַל־כֵּן הִתְחִילָה הַבְּרִיאָה מֵאַבְרָהָם דַּיְקָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵנוּ הַקְּדוֹשִׁים בַּמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה יב, סִימָן ז'): אַל תִּקְרֵי 'בְּהִבָּרְאָם' אֶלָּא 'בְּאַבְרָהָם', הָעוֹלָם נִבְרָא בִּזְכוּת אַבְרָהָם, עַיִן שָׁם. כִּי (שָׁם, פָּרָשָׁה מג, סִימָן ח') אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲנִי לֹא הָיָה שְׁמִי נִכָּר לִבְרִיּוֹתַי, וְהִכַּרְתָּ אוֹתִי בִּבְרִיּוֹתַי, מַעֲלֶה אֲנִי עָלֶיךָ כְּאִלּוּ אַתָּה שֻׁתָּף עִמִּי בִּבְרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם, עַיִן שָׁם וְהָבֵן.

[ד] וַיֹּאמֶר הַוָי"ה אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ וְגוֹ'. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לְהַנָּאָתְךָ וּלְטוֹבָתְךָ'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נו), אֲשֶׁר שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים הוּא דַּעַת עֶלְיוֹן, שֶׁזֶּה חֶסֶד עֶלְיוֹן וְרַחֲמִים גְּדוֹלִים, וּמַמְתִּיק כָּל הַדִּינִים, וּמְשָׁם נִמְשָׁךְ הַדַּעַת. וְעַל־יְדֵי תִּקֻּף הַדַּעַת, בָּאָה לוֹ פַּרְנָסָה בְּנָקֵל, וּמַה גַּם שֶׁנִּמְשָׁךְ וְנִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם, כִּי הַשָּׁלוֹם תָּלוּי בְּדַעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה יא, ו): "וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי יִרְבָּץ" וְגוֹ', "כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת הַוָי"ה" וְגוֹ'.

וּמוּבָא בִּדְבְרֵי ר' אַבְרָהָם בְּר' נַחְמָן טוּלְטְשִׁינֶעֶר זַ"ל (כּוֹכְבֵי אוֹר, חָכְמָה וּבִינָה), אֲשֶׁר שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל הוּא צֵרוּף מֹחַ וּפַעֲמִים נ', כִּי הַלִּמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל הוּא לִמּוּד שֶׁל שַׁעַר נ', שֶׁשָּׁם הוּא בְּטוּל אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּצְרִיכִים לְקַבֵּל אֶת הַמֹּחַ הַזֶּה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, הַיְנוּ כְּשֶׁהָאָדָם עוֹלֶה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה, עָלָיו לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּלְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ דַּעַת וּמֹחַ מִשַּׁעַר נ', לֵידַע, לְהוֹדִיעַ וּלְהַוְדִּיעַ, שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְכֵן לְהֶפֶךְ, כְּכָל שֶׁהָאָדָם יוֹרֵד לְמַטָּה וְעוֹסֵק בְּעִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים, גַּם שָׁם עָלָיו לְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אֶת הַדַּעַת וְהַמֹּחַ שֶׁל שַׁעַר נ', הַיְנוּ שֶׁיֵּדַע שֶׁאֲפִלּוּ בַּהֲנָאוֹת הַגַּשְׁמִיּוֹת, אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְיִהְיֶה בָּטֵל וּמְבֻטָּל לָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁזֶּה שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים, בִּטּוּל אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְזֶה "וַיֹּאמֶר הַוָי"ה אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ", שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָמַר לוֹ, שֶׁיַּמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ פַּעֲמַיִם שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים, וְאָז יִנָּצֵל מֵהַכֹּל, וְזֶה אֲשֶׁר 'לְךָ' עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּה נ', וּפַעֲמַיִם 'לְךָ', הוּא פַּעֲמַיִם נ', הַיְנוּ הֵן בַּעֲלִיָּה, וְהֵן בִּירִידָה, שֶׁזֶּה לַהֲנָאָתְךָ וּלְטוֹבָתְךָ, תָּמִיד יַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ שַׁעַר נ', שֶׁהוּא בִּטּוּל אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, הַיְנוּ בְּכָל הֲלִיכָה שֶׁהוּא הוֹלֵךְ,

הֵן לְמַעְלָה וְהֵן לְמַטָּה, שֶׁיִּמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ מֹחִין שֶׁל שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אַף פַּעַם לֹא יִפֹּל, כִּי מִי שֶׁהוּא בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְיוֹדֵעַ וָעֵד אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וּמַחְדִּיר בְּעַצְמוֹ שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, וְדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הֵם עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל מַה שֶּׁלִּפְנֵי מַרְאֵה עֵינָיו זֶה אֱלֹקוּת, עַל־יְדֵי־זֶה יְזֻכֶּה לְהִתְעַלּוֹת בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה, כְּבָר לֹא יָכוֹל לִפֹּל, בֵּין בְּגַשְׁמִיּוּת בֵּין בְּרוּחָנִיּוּת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ וגו'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לד), שֶׁלְּכָל בַּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ נְקֻדָּה שֶׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, וְצָרִיךְ לְקַשֵּׁר אֶת הַנְּקֻדָּה הַזֹּאת אֶל לִבּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת שֶׁעוֹמֵד בָּהּ, וְאָז יְבַטֵּל אֶת כָּל הַחֲרָפוֹת וְהַבְּזָיוֹנוֹת שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו. כִּי כָּל מַה שֶּׁהָאָדָם סוֹבֵל, הוּא רַק מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל הַזּוּלַת, אֲבָל אִם אָדָם מְקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ אֶל נְקֻדָּתוֹ, בָּעֵת הַזֹּאת דַּיְקָא, אַף פַּעַם לֹא יִסְתַּכֵּל עַל אֲחֵרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִתְבַּטְּלוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַבְּזָיוֹנוֹת; כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל דָּבָר יָקָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, כְּמַעֲשֶׂה דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא וְאַבָּא אוֹמָנָא (תַּעֲנִית כא:), שֶׁהֶשִׁיבוּ לוֹ, לֹא מָצִית לְמֶעְבַּד כְּעוֹבָדָא דְּאַבָּא אוֹמָנָא, כִּי כָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ נְקֻדָּה מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ. וְכַאֲשֶׁר אָדָם הוֹלֵךְ בְּדַרְכּוֹ זוֹ, אַף פַּעַם לֹא יִכָּשֵׁל, וְלֹא יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ, כִּי מַה יֵּשׁ לוֹ עִם אֲחֵרִים, וְלָמָּה לוֹ לְקַנֵּא בְּזוּלָתוֹ.

וְזֶה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם: "לֶךְ לְךָ", הַיְנוּ לְךָ לְנִקְדָּה שֶׁלְּךָ, וּתְקַשֵּׁר אֶת עַצְמְךָ עִם הַנְּקֻדָּה הַשַּׁיֶּכֶת אֶל לִבְּךָ בָּעֵת הַזֹּאת, וְאָז אַף אֶחָד בָּעוֹלָם לֹא יוּכַל לִשְׁבֹּר אוֹתְךָ, וְדַרְכְּךָ וְעֵצָה זוֹ הִיא נִפְלָאָה עַד מְאֹד, שֶׁמִּי שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל הַזּוּלַת רַק עַל עַצְמוֹ, הוּא מַצְלִיחַ מְאֹד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י זַ"ל: 'לְהַנָּאָתְךָ וּלְטוֹבָתְךָ'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב' בְּהַקְדָּמָה), שֶׁמְּפָרֵשׁ אֶת הַפָּסוּק (יְחֶזְקֵאל לג, כד): "אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם", שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ עָבַד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּבְחִינַת אֶחָד, וְלֹא הִסְתַּכֵּל עַל אַף אֶחָד, וְרַק עַל־יְדֵי־זֶה הִצְלִיחַ, כְּמוֹ־כֵן כָּל אֶחָד הָרוֹצֶה לְהִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁאֵין לוֹ לְהִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, אֶלָּא הוּא יְחִידִי עִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁזֶּה "לֶךְ לְךָ", לֵךְ אֶל עַצְמְךָ, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י זַ"ל: 'לְהַנָּאָתְךָ וּלְטוֹבָתְךָ', כִּי אָדָם תָּמִיד צָרִיךְ לִרְאוֹת מַה טּוֹב בַּעֲדוֹ, וְלֹא יִפֶּן אֶל מַה שֶּׁבְּנֵי אָדָם מְבַלְבְּלִים אֶת דַּעְתּוֹ, וּמְנַסִּים לִשְׁטֹף מֹחוֹ, כִּי עָלָיו לְהִתְבּוֹנֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה, אִם יֵשׁ לוֹ הֲנָאָה וְטוֹבָה מִזֶּה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "לֶךְ לְךָ", לֵךְ לְטוֹבָתְךָ, כִּי בְּדַרְכְּךָ כְּלָל כָּל הַמְּנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, הֵן רַק כְּשֶׁמְּבַלְבֵּל אֶת עַצְמוֹ מֵאֲחֵרִים, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁלְּאַחֵר יוֹתֵר טוֹב מִמֶּנּוּ, אֶחָד חוֹשֵׁב שֶׁלְּאַחֵר יֵשׁ שָׁלוֹם־בַּיִת יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, אֶחָד חוֹשֵׁב שֶׁלּוֹ יֵשׁ צָרוֹת יוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְאֶחָד חוֹשֵׁב שֶׁלַּשֵּׁנִי טוֹב יוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, כָּל אֶחָד מִתְבַּלְבֵּל מֵהַשֵּׁנִי, וְעַל זֶה גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁהַהַצְלָחָה שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ הָיְתָה: "אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם", הוּא לֹא הִסְתַּכֵּל עַל אַף אֶחָד, שֶׁזֶּה הַפֵּרוּשׁ, שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶל אַבְרָהָם: "לֶךְ לְךָ", תֵּלֵךְ אֶל עַצְמְךָ, אַל תִּסְתַּכֵּל עַל אֲחֵרִים, אַתָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה, אַתָּה צָרִיךְ לְקָרֵב אֲחֵרִים לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אַתָּה צָרִיךְ לִדְאֹג לְעַצְמְךָ, הַיְנוּ לַהֲנָאָתְךָ וּלְטוֹבָתְךָ, אִם אָדָם הָיָה תָּמִיד דּוֹאֵג בִּשְׁבִילוֹ, אָז הָיָה מַצְלִיחַ.

וְלָכֵן עָלֵינוּ לְהִתְחַזֵּק בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּבְיֶתֶר עֹז,
וּלְהִסְתַּכֵּל עַל כָּל דָּבָר שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹשִׂים בֵּין בְּגַשְׁמִי וּבֵין בְּרוּחָנִי, אִם יוֹצֵא לָנוּ טוֹבָה מִזֶּה אוֹ לֹא, וּמַה הִיא הַטּוֹבָה? טוֹבָה נִצְחִית, כִּי סוֹף כָּל סוֹף כַּמָּה אָנוּ כְּבָר חַיִּים כָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים צ, י): "יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה". וְאוֹמֵר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סא), שֶׁגַּם הַשִּׁבְעִים שָׁנָה הָאֵלּוּ פּוֹרְחוֹת כְּמוֹ רֶבַע שָׁעָה. וּמָה הָאָדָם לוֹקֵחַ עִם עַצְמוֹ? רַק אֶת הַמִּצְוֹת וְהַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁזָּכָה לְקַיֵּם וְלַעֲשׂוֹת, וּבִפְרָט אִם זוֹכֶה לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשִׂמְחָה, בָּזֶה הוּא מְגַלֶּה אֶת טַהַר לִבּוֹ שֶׁכַּוָּנָתוֹ עִם אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת שִׂמְחָה, סִימָן א'): כְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה בְּשִׂמְחָה, זֶה סִימָן שֶׁלִּבּוֹ שָׁלֵם עִם אֱלֹקָיו. וְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁיְּהוּדִי זוֹכֶה לְקַיֵּם בְּכָל יוֹם, הוּא בּוֹרֵא מִזֶּה מַלְאָךְ, וּכְשֶׁמְּקַיְּמִים מִצְוֹת רַבּוֹת, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן לוֹ הַרְבֵּה מַלְאָכִים הַמְסוֹבְבִים אוֹתוֹ וְשׁוֹמְרִים עָלָיו, וְעוֹזְרִים לוֹ בְּעֵת צָרָה.

וְזֶה מַה שֶּׁאוֹמְרִים חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲבוֹדָה זָרָה ה.): כָּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת בָּעוֹלָם הַזֶּה, מְקַדַּמְתּוֹ וְהוֹלֶכֶת לְפָנָיו לָעוֹלָם הַבָּא; הַמִּצְוֹת הוֹלְכוֹת לְפָנָיו, וְלָכֵן צָרִיךְ אָדָם לִשְׁמֹחַ מְאֹד מְאֹד עִם כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁמְּקַיֵּם בְּכָל יוֹם. וַחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אוֹמְרִים (מִכּוֹת כג.): רָצָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁתִּהְיֶינָה לָנוּ מִצְוֹת רַבּוֹת, וְאוֹמְרִים חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא כִּי תֵצֵא, סִימָן ב'): רְמַ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה יֵשׁ בַּתּוֹרָה, כְּמִנְיַן אֵיבָרִים שֶׁבָּאָדָם, וּבְכָל יוֹם וָיוֹם צוֹעֲקִים עַל הָאָדָם וְאוֹמְרִים לוֹ: עֲשֵׂה אוֹתָנוּ, שֶׁתִּתְחַיֶּה בִּזְכוּתֵנוּ וְתַאֲרִיךְ יָמִים.

וְאוֹמֵר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן כו), שֶׁאָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁמִּשֶּׁה רַבֵּנוּ נִמְצָא אֲצִלּוֹ וּמְחַזֵּק וּמְעוֹרֵר אוֹתוֹ, שֶׁיְּקַיֵּם אֶת כָּל הָרַמַ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה, אֲבָל אִם אָדָם נוֹפֵל לְשִׁכְרוּת, אָז אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹכוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם: "לֶךְ לְךָ", לֵךְ אֶל עַצְמְךָ, וּרְאֵה מַה שֶּׁטּוֹב לְךָ, קַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת בִּשְׁבִילְךָ, בַּעֲבוּר נִשְׁמָתְךָ.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת סג.):
כָּל הַמְרַפֶּה עַצְמוֹ מִדִּבְרֵי תוֹרָה, אֵין בּוֹ כֹּחַ לַעֲמֹד בְּיוֹם צָרָה, כִּי עוֹבְרִים עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַשְׁבְּרִים וְגַלִּים, וּמַה יָּכוֹל לְהַחֲזִיק אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׁבֵר? רַק אִם יְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת וְיִלְמַד תּוֹרָה, וּתְהִלָּה לָאֵל, כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל מָלֵא מִצְוֹת כָּרִמּוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת נז.): אֲפִלּוּ רֵיקָנִין שֶׁבְּךָ מְלֵאִין מִצְוֹת כָּרִמּוֹן; כִּי הִנֵּה יֵשׁ לְכָל אֶחָד מְזוּזָה עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ, מִתְעַטֵּף בְּצִיצִית, מֵנִיחַ תְּפִלִּין, אוֹכֵל מַאֲכָלִים כְּשֵׁרִים, שׁוֹמֵר שַׁבָּת, עָטוּר בְּזָקָן וּפֵאוֹת, וְאֵינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ בָּהֶם וְכוּ' וְכוּ', וְזוֹ הַשִּׂמְחָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁיֵּשׁ לָנוּ, שֶׁאֲנַחְנוּ מְקַיְּמִים רְצוֹן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְהִנֵּה טֶבַע הָאָדָם לְהִמָּשֵׁךְ אַחַר הַסְּבִיבָה שֶׁנִּתְגַּדֵּל בָּהּ וּבָא מִמֶּנָּה, וְכַמּוּבָא בָּרַמְבַּ"ם (פֶּרֶק ו' מֵהִלְכוֹת דֵּעוֹת, פֶּרֶק א'): דֶּרֶךְ בְּרִיָּתוֹ שֶׁל אָדָם לְהִיוֹת נִמְשָׁךְ בְּדֵעוֹתָיו וּבְמַעֲשָׂיו אַחַר רֵעָיו וַחֲבֵרָיו, נוֹהֵג כְּמִנְהַג אַנְשֵׁי מְדִינָתוֹ. וְלָכֵן אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם: "לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ", מֵהָאַרְצִיּוּת שֶׁלְּךָ, מֵהָאָרֶץ שֶׁגִּדַּלְתָּ בָּהּ, "וּמִמּוֹלַדְתְּךָ", מֵהַמָּקוֹם שֶׁנּוֹלַדְתָּ בּוֹ, "וּמִבֵּית אָבִיךָ", שֶׁזֶּה הָיָה מָקוֹם עֲבוֹדָה זָרָה, וּלְהֵיכָן תֵּלֵךְ? "אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ", שֶׁזּוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ז'): אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא מָקוֹם הָאֱמוּנָה וּמְקוֹם הַנְּפָשִׁים. נִמְצָא, שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם שָׁב בִּתְשׁוּבָה, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַזְהִירוֹ: "לֶךְ לְךָ", לֵךְ אֶל עַצְמְךָ, לַהֲנָאָתְךָ וּלְטוֹבָתְךָ, הִסְתַּכֵּל וְהִתְבּוֹנֵן מַה טּוֹב בִּשְׁבִילְךָ, כִּי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁיְּהוּדִי זוֹכֶה לְקַיֵּם — זוֹ שִׂמְחָתוֹ, וְאוֹתָהּ יִקַּח עִמּוֹ.

וְלָכֵן כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁאָדָם מְקַיֵּם, צָרִיךְ לְקַיְּמָהּ בְּשִׂמְחָה מְאֹד, וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים

חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה לד, סִימָן ח׳): לִמְּדָתְךָ הַתּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁכְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מִצְוָה, יְהֵא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּלֵב שָׂמֵחַ, כִּי אֵין עוֹד שִׂמְחָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה כַּשִּׂמְחָה, שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. אֲבָל עָלֵינוּ לִזְכֹּר, שֶׁאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לָצֵאת "מֵאַרְצְךָ" — מֵהָאַרְצִיּוּת שֶׁנִּכְנְסָה בָּנוּ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא מָלֵא אַרְצִיּוּת, עֲבִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת, הַמְשַׂכְּחוֹת מֵאִתָּנוּ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי חֵרִי בְּכָל רֶגַע וָרֶגַע שֶׁאָדָם זוֹכֶה לִזְכֹּר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הוּא מְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה. "וּמִמּוֹלַדְתְּךָ" — בְּרַח מֵהַמָּקוֹם שֶׁנּוֹלַדְתָּ בּוֹ, הַיְנוּ מֵהַזֶּהֱמָה שֶׁנִּדְבְּקָה בְּךָ, "וּמִבֵּית אָבִיךָ" — שֶׁלָּמַדְתָּ שָׁם עַד עַתָּה דְּבָרִים שֶׁהָיוּ נִגּוּד לִרְצוֹן אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, בַּר מִינָן, וּלְהֵיכָן תֵּלֵךְ? "אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ" — לְךָ אֶל הָאָרֶץ הַזּוֹ שֶׁשָּׁם תּוּכַל לִרְאוֹתֵנִי, וְזוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְלָכֵן כָּל אֶחָד שֶׁחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, צָרִיךְ לִזְכֹּר אֶת זֹאת הֵיטֵב הֵיטֵב, כִּי זֶה הַיְסוֹד בַּחֲזָרָה בִּתְשׁוּבָה, לֶךְ לְךָ — לַהֲנָאָתְךָ וּלְטוֹבָתְךָ, הִסְתַּכֵּל תָּמִיד עַל עַצְמְךָ מַה שֶּׁטּוֹב בִּשְׁבִילְךָ, אִם אַתָּה זוֹכֶה לְקַיֵּם מִצְוֹות, כִּי רַק זֶה מַה שֶּׁיִּשָּׁאֵר מִמְּךָ, אַתָּה זוֹכֶה לִלְמֹד בְּכָל יוֹם תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, מִקְרָא, מִשְׁנָה, גְּמָרָא, מִדְרָשׁ, הֲלָכָה, אַגָּדָה, זֶה שֶׁלְּךָ, בָּזֶה אַף אֶחָד בָּעוֹלָם לֹא יוּכַל לִנְגֹּעַ, וְלָכֵן הֱיֵה בְּשִׂמְחָה בְּכָל יוֹם, כִּי רַק הֵם הַקֶּרֶן וְהָרֶוַח שֶׁלְּךָ, וְזָכוֹר תִּזְכֹּר שֶׁכְּמוֹ בְּגַשְׁמִיּוּת, אֵין מִי שֶׁיְּרַחֵם עָלֶיךָ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן וְקַל וָחֹמֶר בְּרוּחָנִיּוּת, אַף אֶחָד לֹא יְרַחֵם עָלֶיךָ, וְלָכֵן חוּס וְרַחֵם עָלֶיךָ וּבְרַח לְךָ אֶל עַצְמְךָ, וְתָמִיד תִּסְתַּכֵּל מַה שֶּׁטּוֹב בַּעֲדְךָ, וְאֶת זֶה תַּעֲשֶׂה, הַיְנוּ לַחֲטֹף בְּכָל יוֹם טוֹב אֲמִתִּי וְנִצְחִי, וְכָל מִי שֶׁחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, צָרִיךְ לִזְכֹּר אֶת הַיְסוֹד הַזֶּה, וְאָז יַצְלִיחַ אֶת דַּרְכּוֹ מְאֹד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וְגַם לְלוֹט הַהֹלֵךְ אֶת אַבְרָם הָיָה צֹאן וּבָקָר וְאֹהָלִים. וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳מִי גָּרַם שֶׁהָיָה לוֹ זֹאת? הֲלִיכָתוֹ עִם אַבְרָם׳. וְהִנֵּה בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לֶךְ לְךָ פ׃) אָמְרוּ: לוֹט לְשׁוֹן לְטוּתָא — קְלָלָה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת צַדִּיק, סִימָן לג): בִּזְכוּת הַצַּדִּיק תַּלְמִידָיו מִתְפַּרְנְסִים. וְכֵן מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (חַיֵּי־מוֹהַר״ן, סִימָן רעא) שֶׁאָמַר: הַמְקֹרָבִים שֶׁלִּי, הַהִתְקָרְבוּת לְבַד הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ הַיְנוּ הַמְקֹרָב אֵינוֹ כְּלוּם, וְאֵינוֹ מִתְנַהֵג בְּדַרְכֵי יֹשֶׁר כָּרָאוּי, אַף־עַל־פִּי־כֵן, מֵאַחַר שֶׁהוּא בְּתוֹךְ אֲנָשִׁים כָּאֵלּוּ, שֶׁהֵם מְקֹרָבִים לַצַּדִּיק, לְקְדֻשָּׁה כָּזוֹ, זֶה בְּעַצְמוֹ מוֹעִיל לוֹ מְאֹד; כִּי בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן יִתְעוֹרֵר גַּם־כֵּן וְיַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה.

נִמְצִינוּ לְמֵדִים, מַעֲלַת הַזּוֹכֶה לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל הַצַּדִּיק, שֶׁאַף שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ כְּלוּם, אֲבָל עֶצֶם הֶעֱבְדָּה שֶׁמְּקֹרָב אֶל צַדִּיק גָּדוֹל, זֶה מוֹעִיל לוֹ מְאֹד לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְכֵן הוּא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קכט): הָאֱמוּנָה לְבַדָּהּ שֶׁמַּאֲמִין בְּהַצַּדִּיק וּמִתְקָרֵב אֵלָיו, אֲפִלּוּ אִם לֹא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כְּלָל, זֶה בְּעַצְמוֹ טוֹב מְאֹד, כִּי עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה וְהַהִתְקָרְבוּת לְבַד, נֶאֱכָל הָרָע שֶׁלּוֹ, וְנִתְהַפֵּךְ לְמַהוּת הַצַּדִּיק.

וְזֶה "וְגַם לְלוֹט הַהֹלֵךְ אֶת אַבְרָם הָיָה צֹאן וּבָקָר וְאֹהָלִים", הַיְנוּ אָדָם שֶׁהוּא רָחוֹק לְגַמְרֵי מֵהַקְּדֻשָּׁה, וְהוּא בְּחִינַת לְטוּתָא — מְקֻלָּל, רַחֲמָנָא לִצְלָן, עִם כָּל זֹאת אִם רַק הוֹלֵךְ עִם הַצַּדִּיק, בְּחִינַת אַבְרָהָם, אֲזַי סוֹף כָּל סוֹף יִזְכֶּה לַעֲשִׂירוּת — בֵּין בְּגַשְׁמִיּוּת וּבֵין בְּרוּחָנִיּוּת, כִּי הָעִקָּר הוּא לִהְיוֹת תָּמִיד מְחֻבָּר אֶל הַצַּדִּיק, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (בָּבָא קַמָּא צב׃): כָּל הַמְחֻבָּר לְטָהוֹר — טָהוֹר; כִּי סוֹף כָּל סוֹף, מִי שֶׁמִּסְתּוֹבֵב עַל יַד הַצַּדִּיק, גַּם הוּא יִתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה, וְיֶמְשַׁךְ עָלָיו עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק שֶׁפַע גַּשְׁמִי וְשֶׁפַע רוּחָנִי, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַהֹוָיָ״ה מְאֹד.

וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳רָעִים בְּגוּפָם וְחַטָּאִים בְּמָמוֹנָם׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ז׳): עִקַּר הָאָדָם הוּא הַדַּעַת, הַיְנוּ לָדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ד, לה): ״אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי יְהוָ״ה הוּא הָאֱלֹקִים״; כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ פָּתַח אֶת הַדַּעַת, וְגִלָּה לָנוּ כִּי יֵשׁ אֱלֹקִים שַׁלִּיט בָּאָרֶץ, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ דַּעַת, אֵינוֹ מִן הַיִּשּׁוּב, וְאֵינוֹ מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אָדָם כְּלָל, רַק הוּא בִּבְחִינַת חַיָּה בִּדְמוּת אָדָם, וּמֻחָיָה צְרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד, כִּי הוּא דָּבָר הַמַּזִּיק.

וְאֵת זֶה רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁיֵּשׁ אֲנָשִׁים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מִדּוֹת רָעוֹת כְּאַנְשֵׁי סְדוֹם, שֶׁעוֹשִׂים רִשְׁעוּת לְשֵׁם רִשְׁעוּת, בְּלִי שׁוּם טַעַם, בְּגוּפָם וּבְמָמוֹנָם, וְעִקַּר הַצָּרָה הַמָּרָה עִם רְשָׁעִים כָּאֵלּוּ, שֶׁמַּלְבִּישִׁים אֶת כָּל רִשְׁעוּתָם בְּאַדֶּרֶת שֶׁל ׳לְשֵׁם שָׁמַיִם׳, וְכַמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳), שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמִצְוֹות, וּמַטְעֶה אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מְסִיתוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מַלְאָךְ מַזִּיק.

וְזֶה ״וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַהֲוָיָ״ה מְאֹד״; שֶׁהָרְשָׁעִים הָאֵלּוּ הָיוּ **רָעִים וְחַטָּאִים**, אֲבָל הִלְבִּישׁוּ אֶת רִשְׁעוּתָם לַהֲוָיָ״ה **מְאֹד**, כְּאִלּוּ שֶׁכַּוָּנָתָם בִּלְתִּי לְהַשֵּׁם לְבַדּוֹ, וְזוֹהִי הַצָּרָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, שֶׁיֵּשׁ מֵאֵלּוּ הָרְשָׁעִים הָאֲרוּרִים, ׳רָעִים בְּגוּפָם וְחַטָּאִים בְּמָמוֹנָם׳, אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ צְדָקָה וָחֶסֶד בְּמָמוֹנָם, וְיַעֲשׂוּ רִשְׁעוּת בְּגוּפָם, אֲבָל יַעַטְפוּ אֶת הַכֹּל בְּלֶשֶׁם שָׁמַיִם, שֶׁזֶּה ׳לַהֲוָיָ״ה מְאֹד׳, כְּאִלּוּ כָּל כַּוָּנָתָם רַק בִּשְׁבִילוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה הַדָּבָר הַכִּי גָּרוּעַ.

וּמֵאֵלּוּ הַצְּבוּעִים צְרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד, וּכְעִין שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה כב:): אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין, אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִין שֶׁדּוֹמִין לִפְרוּשִׁין, שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי, וּמְבַקְּשִׁין שָׂכָר כִּפְנְחָס; וּבִפְרָטִיּוּת אֵלּוּ שֶׁפִּיהֶם מָלֵא כְּשֶׁמְּדַבְּרִים ׳רַק בִּלְתִּי לְהַשֵּׁם לְבַדּוֹ׳. וְעִקַּר הַסִּימָן לְהִסְתַּכֵּל עַל הַמַּעֲשִׂים, כִּי אַנְשֵׁי סְדוֹם הָיוּ רָעִים בְּגוּפָם וְחַטָּאִים בְּמָמוֹנָם, כִּי עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה הָאָדָם נִכָּר כָּל הָאָדָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סְדֹם אֶל אַבְרָם תֶּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרְכֻשׁ קַח לָךְ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קמא): אִם יִזְכֶּה שֶׁיַּרְגִּישׁ בֶּאֱמֶת כְּאֵב חֲטָאָיו, הַיְנוּ כְּשֶׁיְּמוּל אֶת עָרְלַת לְבָבוֹ, כִּי כָּל זְמַן שֶׁלִּבּוֹ עָרֵל וְאָטוּם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַרְגִּישׁ בֶּאֱמֶת אֶת כְּאֵב עֲוֹונוֹתָיו, רַק כְּשֶׁיְּמוּל אֶת עָרְלַת לְבָבוֹ, וְיִהְיֶה לוֹ חָלָל בַּלֵּב, וַאֲזַי יַרְגִּישׁ לְבָבוֹ בֶּאֱמֶת גֹּדֶל כְּאֵבוֹ, וְיִצְטַעֵר וְיִתְחָרֵט בֶּאֱמֶת, וַאֲזַי מִגֹּדֶל הַחֲרָטָה, יַרְגִּישׁוּ גַּם כָּל הַלְּבָבוֹת שֶׁל כָּל הַטִּפּוֹת שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ, וּלְכָל מָקוֹם שֶׁנִּמְשְׁכוּ, יַרְגִּישׁוּ שָׁם בְּמָקוֹם שֶׁהֵם, הֵן אוֹתָם שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ, וְנִתְהַוּוּ מֵהֶם בָּנָיו מִמִּין בְּנֵי אָדָם, וְהֵן אוֹתָם שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ לְמָקוֹם אַחֵר, חַס וְשָׁלוֹם, וְגַם שָׁם יֵשׁ לָהֶם לֵב וּשְׂאָר אֵיבָרִים, וַאֲזַי כְּשֶׁיְּמוּל אֶת לְבָבוֹ, וְיַרְגִּישׁ לְבָבוֹ גֹּדֶל כְּאֵבוֹ, וְיַתְחִיל לְהִצְטַעֵר וּלְהִתְחָרֵט בֶּאֱמֶת, אֲזַי יַרְגִּישׁוּ שָׁם כָּל הַלְּבָבוֹת שֶׁל הַטִּפּוֹת, וְיִתְוַדַּע לָהֶם הָאֱמֶת, הָאֵיךְ הֵם מֻטָּלִים בִּמְקוֹם טִנּוֹפוֹת בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּית, כִּי מִתְּחִלָּה נִדְמֶה לָהֶם שֶׁטּוֹב לָהֶם, כִּי הֵן מַזִּיקֵי עָלְמָא, רַק אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּמּוֹל לְבָבָם, עַל־יְדֵי שֶׁנִּמּוֹל לְבַב אֲבִיהֶם, אֲזַי מַרְגִּישִׁין הֵיכָן הֵם, וּמַתְחִילִין לְקוֹנֵן וּלְהִצְטַעֵר, וְנַעֲשֶׂה שָׁם רַעַשׁ גָּדוֹל בֵּינֵיהֶם.

וְזֶהוּ (דְּבָרִים ל, ו): ״וּמָל יְהוָ״ה אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ״, הַיְנוּ כְּשֶׁיְּמוּל יְהוָ״ה אֶת לְבָבוֹ, יָמוּל גַּם אֶת לְבַב זַרְעוֹ, וּלְהֵיכָן שֶׁנִּמְשַׁךְ הַזֶּרַע, הֵן לְמִין בְּנֵי־אָדָם, אֲזַי מְחַיְּבִים בָּנָיו שֶׁיַּרְגִּישׁוּ גַּם־כֵּן הִרְהוּר תְּשׁוּבָה, עַל־יְדֵי שֶׁנִּמּוֹל לְבַב אֲבִיהֶם. וְכֵן אִם נִמְשַׁךְ לְמָקוֹם אַחֵר, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי יִמּוֹלוּ שָׁם הַלְּבָבוֹת וַיַּרְגִּישׁוּ. נִמְצָא, שֶׁכְּשֶׁאָדָם מְהַרְהֵר בִּתְשׁוּבָה וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה בְּתֹקֶף, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרְרִים גַּם בָּנָיו בִּתְשׁוּבָה, וְגַם אֵלּוּ הַטִּפּוֹת שֶׁהָלְכוּ לְבַטָּלָה, גַּם־כֵּן נִתְעוֹרְרוֹת בִּתְשׁוּבָה.

ומובָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן רמט), שֶׁהַפְּגָם הַזֶּה נִקְרָא רַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית לח, ז): ״וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי הָוָי״ה״, כִּי מִי שֶׁחוֹטֵא בַּחֵטְא הַזֶּה, נַעֲשֶׂה אִישׁ רַע וּבְלִיַּעַל, וְהוּא תָּמִיד בְּכַעַס, כִּי הַחֵטְא הַזֶּה מְשַׁגֵּעַ אוֹתוֹ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לו), שֶׁגַּם חַכְמֵי הָרוֹפְאִים אוֹמְרִים, שֶׁסִּגֻּלָּה לִמְשֻׁגָּע הוּא הַסְּרוּס. כִּי הַחֵטְא הַזֶּה מֵבִיא אוֹתוֹ לִידֵי שִׁגָּעוֹן, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְזֶה ״וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סְדֹם אֶל אַבְרָם תֶּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרְכֻשׁ קַח לָךְ״; מֶלֶךְ סְדוֹם הָיָה נִקְרָא בֶּרַע, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳רַע לַשָּׁמַיִם וְרַע לַבְּרִיּוֹת׳, וְלָכֵן ״מֶלֶךְ סְדוֹם״ שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם לַחֵטְא בִּפְגַם־הַבְּרִית, אוֹמֵר אֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי שֶׁנִּקְרָא ׳אַבְרָהָם׳: ״תֶּן לִי הַנֶּפֶשׁ״, שֶׁהֵן הַנְּפָשׁוֹת שֶׁל בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁמַּחֲטִיאָן, וְעַל־יְדֵי־זֶה גּוֹרֵם לָהֶם שֶׁיִּהְיוּ בִּבְחִינַת רַע. וְאַחַר־כָּךְ הוּא אוֹמֵר בְּלַעַג: ״וְהָרְכֻשׁ קַח לָךְ״, כִּי כַּאֲשֶׁר אָדָם פּוֹגֵם בַּבְּרִית, רַחֲמָנָא לִצְלָן, אֲזַי מַפְסִיד גַּם אֶת רְכוּשׁוֹ, וְכַמּוּבָא בַּזֹּהַר (פִּנְחָס רמד.): מַאן דְּזָרִיק פְּרוּרִין דְּנַהֲמָא, עֲנִיּוּת רָדִיף אַבָּתְרֵהּ, כָּל שֶׁכֵּן מַאן דְּזָרִיק פְּרוּרִין דְּמוֹחָא; נִמְצָא, כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא בִּפְגַם הַבְּרִית — הוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָּלָה, עַל־יְדֵי־זֶה עֲנִיּוּת רוֹדֶפֶת אַחֲרָיו. וְלָכֵן מֶלֶךְ סְדוֹם שֶׁהוּא ׳בֶּרַע׳, עַל שֵׁם רַע שֶׁבּוֹ, ׳רַע לַשָּׁמַיִם וְרַע לַבְּרִיּוֹת׳, אוֹמֵר: ״תֶּן לִי הַנֶּפֶשׁ״, שֶׁהֵם הַנְּפָשׁוֹת, וְאַחַר־כָּךְ אוֹמֵר לוֹ: עַכְשָׁו ״וְהָרְכֻשׁ קַח לָךְ״; כִּי אֵין לוֹ כְּבָר כְּלוּם — שׁוּם רְכוּשׁ.

ומִכָּל זֶה יֵשׁ לְהִתְעוֹרֵר, שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, הוּא יָכוֹל לְעוֹרֵר גַּם אֶת יְלָדָיו שֶׁיַּחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, וְכָל זְמַן שֶׁהַיְלָדִים עֲדַיִן לֹא חָזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, סִימָן שֶׁהוּא לֹא חָזַר בִּתְשׁוּבָה, וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל אָדָם לִמְדֹּד אֶת עַצְמוֹ — אֵיךְ הוּא אוֹחֵז בִּתְשׁוּבָה, עַל־יְדֵי שֶׁיִּסְתַּכֵּל עַל הַיְלָדִים שֶׁלּוֹ, אִם הֵם כְּבָר יִרְאֵי הַשֵּׁם, סִימָן שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְאִם הֵם עֲדַיִן רְחוֹקִים — סִימָן שֶׁהוּא רָחוֹק.

ומִכָּל זֶה יֵשׁ לְהִתְעוֹרֵר עוֹד, שֶׁמִּי שֶׁכְּבָר אֵין לוֹ אָב וָאֵם, עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר בּוֹ הָרָהוּר תְּשׁוּבָה, סִימָן שֶׁהֵם בָּאוּ לְתִקּוּנָם בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְכֵן לְהֶפֶךְ, כָּל מַה שֶּׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּזֶה הָעוֹלָם בַּעֲבוּר הוֹרָיו שֶׁנִּמְצָאִים כְּבָר בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, זֶה מְאֹד מְאֹד חָשׁוּב לָהֶם שָׁם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סְדֹם, הֲרִמֹתִי יָדִי אֶל הָוָי״ה אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כא): חַיִּים נִצְחִיִּים הֵם רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא חַי לָנֶצַח, וּמִי שֶׁנִּכְלָל בְּשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא גַּם־כֵּן חַי לָנֶצַח, כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא נִכְלָל בְּאֶחָד, וְהוּא אֶחָד עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא חַי חַיִּים נִצְחִיִּים כְּמוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְכֵן אֵין שְׁלֵמוּת רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְחוּץ מִמֶּנּוּ כֻּלָּם חֲסֵרִים, וּמִי שֶׁהוּא נִכְלָל בּוֹ — יֵשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת, מֵאַחַר שֶׁהוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְהִנֵּה יֵשׁ יְדִיעָה וְיֵשׁ בְּחִירָה, מִצַּד הַיְדִיעָה הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּמִצַּד הַבְּחִירָה, נִתְּנָה רְשׁוּת לָאָדָם לִבְחֹר בַּטּוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, וְעִקַּר הַבְּחִירָה, כָּל זְמַן שֶׁאֵין שִׂכְלוֹ כָּל־כָּךְ גָּדוֹל לְהָבִין אֶת הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, אֲזַי כֹּחַ הַבְּחִירָה עַל מְקוֹמוֹ, כִּי יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לִבְחֹר בַּחַיִּים אוֹ הִפּוּכוֹ, אֲבָל כְּשֶׁנִּכְנָס הַמַּקִּיף הַסּוֹבֵב אֶת הַמֹּחַ שֶׁהִיא הַיְדִיעָה, אָז נִתְבַּטֶּלֶת הַבְּחִירָה, וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְאָז מִתְבַּטֶּלֶת הַבְּחִירָה לְגַמְרֵי, כִּי עִקַּר הַבְּחִירָה הוּא, כְּשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶת הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה.

וְלִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ לְדַרְגָּה זוֹ — לְהַכְנִיס אֶת הַמַּקִּיף אֶל תּוֹךְ הַפְּנִימִי, עַד שֶׁיִּתְגַּדֵּל שִׂכְלוֹ לְגַמְרֵי, וְתִתְבַּטֵּל אֲצִלּוֹ הַבְּחִירָה וְהַיְדִיעָה, צְרִיכִים לְקַדֵּשׁ אֶת הַשִּׁבְעָה נֵרוֹת, שֶׁהֵם: הָעֵינַיִם, הָאָזְנַיִם, הַחֹטֶם וְהַפֶּה, הַתְּלוּיִים בַּמֹּחַ.

וּבֶאֱמֶת כָּל הַתַּכְלִית בְּזֶה הָעוֹלָם — לֵידַע שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזּוֹ הַיְדִיעָה, עִם כָּל זֹאת, עָלָיו לְסַלֵּק אֶת הַשֵּׂכֶל וְהַדַּעַת, וְיַעֲמֹד עַל הַבְּחִירָה, שֶׁאָז יִזְכֶּה לִבְחֹר תָּמִיד בַּטּוֹב. וְהִנֵּה כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל לָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמְסַתֵּכֵל רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אָז הוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא חַי חַיִּים נִצְחִיִּים.

וְזֶה וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סְדֹם, הֲרִמֹתִי יָדִי אֶל הַוי"ה אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ; מֶלֶךְ סְדֹם, זֶה בְּחִינַת הַס"מ שֶׁמַּחֲזִיק בְּד', שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמֵהּ כְּלוּם. וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ל'): כְּשֶׁהַד', שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, נוֹפֶלֶת בְּאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, שֶׁהֵן אַרְבַּע גָּלֻיּוֹת, בְּחִינַת הַס"מ, שֶׁרוֹצֶה לִשְׁלֹט עַל עַם יִשְׂרָאֵל, אָז הַמַּלְכוּת זוֹעֶקֶת זְעָקָה גְּדוֹלָה, שֶׁזּוֹהִי בְּחִינַת (קֹהֶלֶת ט, יז): "זַעֲקַת מוֹשֵׁל בַּכְּסִילִים", דְּהַיְנוּ הַזְּעָקָה, כְּשֶׁנּוֹפֶלֶת הַמֶּמְשָׁלָה בֵּין הַכְּסִילִים, שֶׁהֵם הַסִּטְרָא אַחֲרָא, וְלָכֵן "וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סְדֹם", אוֹתִיּוֹת ס"ם ד', הָרוֹצֶה לִשְׁלֹט עַל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, "הֲרִמֹתִי יָדִי אֶל הַוי"ה אֵל עֶלְיוֹן", אֲנִי מַגְבִּיהַּ אֶת יָדִי רַק לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא אֵל עֶלְיוֹן, חַי חַיִּים נִצְחִיִּים, וְעַל־יְדֵי־זֶה "קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ".

וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יד, סִימָן ב'): אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אַבְרָהָם, הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים שֶׁלִּי הֵם, וְאַתָּה הוֹדַעְתָּ שְׁמִי בָּעוֹלָם, חַייֶךָ, שֶׁאֲנִי מַקְנֶה אוֹתְךָ אֶת הָעֶלְיוֹנִים וְאֶת הַתַּחְתּוֹנִים. וְכֵן אָמְרוּ (סִפְרֵי הַאֲזִינוּ ח'): עַד שֶׁלֹּא בָּא אָבִינוּ אַבְרָהָם לָעוֹלָם, כְּבָיְכוֹל לֹא הָיָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֶלֶךְ אֶלָּא עַל הַשָּׁמַיִם, אָבִינוּ אַבְרָהָם הִמְלִיכוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וְעַל הָאָרֶץ; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה מג, סִימָן ז'): אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם, אֲנִי לֹא הָיָה שְׁמִי נִקְרָא לִבְרִיּוֹתַי, וְהִכַּרְתָּ אוֹתִי בִּבְרִיּוֹתַי, מַעֲלֶה אֲנִי עָלֶיךָ כְּאִלּוּ אַתָּה שֻׁתָּף עִמִּי בִּבְרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית יד, כב): "קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ". וְנִמְצָאנוּ לְמֵדִים, שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אֲזַי הוּא חַי חַיִּים נִצְחִיִּים, וּמַעֲלֶה אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וּבָזֶה תּוּבַן הַמְּסוֹרָה, "הֲרִמֹתִי" דֵּין, וְאֵידָךְ (בְּרֵאשִׁית לט, טו): "כִּי הֲרִימֹתִי קוֹלִי וָאֶקְרָא", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה פה, סִימָן ב'): רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר נַחְמָן אָמַר, כְּדֵי לִסְמֹךְ מַעֲשֶׂה תָּמָר לְמַעֲשֶׂה אִשְׁתּוֹ שֶׁל פּוֹטִיפַר, מַה זוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם אַף זוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, רוֹאָה הָיְתָה בְּאַסְטְרוֹלוֹגִין שֶׁלָּהּ, שֶׁהִיא עֲתִידָה לְהַעֲמִיד מִמֶּנּוּ בֵּן, וְלֹא הָיְתָה יוֹדַעַת אִם מִמֶּנָּה אִם מִבִּתָּהּ. כִּי יָצְאוּ מִיּוֹסֵף שְׁנֵי בָּנִים מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן צז), שֶׁמְּנַשֶּׁה הוּא לְשׁוֹן שִׁכְחָה, וְאֶפְרַיִם הוּא לְשׁוֹן רִבּוּי, כִּי הִנֵּה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צְרִיכִים אֶל שְׁתֵּי הַמַּדְרֵגוֹת, מִצַּד אֶחָד — שִׁכְחָה, לִשְׁכֹּחַ אֶת הַיְדִיעָה, וּמִצַּד שֵׁנִי — זְכִירָה, בְּשִׂכְלִיל לִזְכֹּר אֶת הַבְּחִירָה, הַיְנוּ, כִּי אִם אָדָם תָּמִיד יַחֲשֹׁב מֵהַיְדִיעָה, לֹא יַעֲשֶׂה שׁוּם מִצְוָה. כִּי מֵאַחַר שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ עִם שִׂכְלוֹ, וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אָז לֹא יַעֲשֶׂה שׁוּם מִצְוָה וְדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, וְלָכֵן עַל זֶה צְרִיכִים שִׁכְחָה, שֶׁהוּא עַל שֵׁם מְנַשֶּׁה — "כִּי נַשַּׁנִי אֱלֹקִים אֶת כָּל בֵּית אָבִי", וְאָז יִהְיֶה אֶפְרַיִם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן רִבּוּי — "כִּי הִפְרַנִי אֱלֹקִים בְּאֶרֶץ עָנְיִי", כִּי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה מִצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל, כְּשֶׁהַמַּחִין בְּקַטְנוּת, וְקָשֶׁה לוֹ לְהָבִין אֶת הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, אָז יָפָה צְעָקָה לָאָדָם בֵּין בְּתוֹרָה וּבֵין בִּתְפִלָּה, כִּי כְּשֶׁהַמַּחִין בְּעִבּוּר, צְרִיכִים לִצְעֹק אֶת הָעֹ' קָלִין. וְזֶה "כִּי הֲרִימֹתִי קוֹלִי וָאֶקְרָא", בְּחִינַת צְעָקָה, כִּי צָרִיךְ לִצְעֹק כְּדֵי לְהוֹלִיד אֶת הַמֹּחִין — הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם, וְאַבְרָהָם אָמַר: "הֲרִמֹתִי יָדִי אֶל הַוי"ה

אֵל עֶלְיוֹן", שֶׁהוּא הִגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ (דִּבְרִים לב, מ): "כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי, וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעֹלָם", כִּי עַל־יְדֵי שֶׁמַּגְבִּיהִים אֶת הַיָּדַיִם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה "חַי אָנֹכִי לְעוֹלָם", וְהוּא נִכְלָל בְּחַיִּים נִצְחִיִּים, מֵאַחַר שֶׁבִּטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְיוֹדֵעַ וָעֵד, שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ לִבְחֹר בַּטּוֹב, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יא] וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה, וַיֹּאמֶר הַבֶּט נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם, וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'צֵא מֵאִצְטַגְנִינוּת שֶׁלְּךָ, שֶׁרָאִיתָ בַּמַּזָּלוֹת שֶׁאֵינְךָ עָתִיד לְהַעֲמִיד בֵּן וְכוּ'. הוֹצִיאוֹ מֵחֶלְלוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהִגְבִּיהוֹ לְמַעְלָה מֵהַכּוֹכָבִים'.

וַיֵּישׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רנ), שֶׁכָּל הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ לְהָאָדָם, זֶה רַק מֵחֲמַת חֶסְרוֹן הַדַּעַת, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת, וְיוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵין לוֹ שׁוּם יִסּוּרִים, וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם צַעַר, כִּי (אִיּוֹב א, כא): "ה' נָתַן וַה' לָקָח, יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ"; וַאֲפִלּוּ הַיִּסּוּרִים הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר שֶׁל הָאָדָם, שֶׁבָּאִים מֵחֲמַת אִיזוֹ חוֹלָאַת, בְּנֶקֶל לוֹ לְקַבְּלָם, אִם הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְעִקַּר הַצַּעַר שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל סוֹבְלִים בַּגָּלוּת, זֶה רַק מֵחֲמַת שֶׁהִמְשִׁיכוּ אֶת עַצְמָם אֶל הַטֶּבַע וְהַמִּקְרֶה וְהַמַּזָּל. וְתֵכֶף כְּשֶׁיּוֹצְאִים מֵהַמִּקְרֶה וְהַטֶּבַע וְהַמַּזָּל, נִמְתָּקִים מֵהֶם כָּל הַדִּינִים. וְזוֹ מַעֲלַת הַתְּפִלָּה, שֶׁהָאָדָם מִתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כָּךְ, וְהַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה אֶת הַטֶּבַע.

וְזֶה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם: 'צֵא מֵאִצְטַגְנִינוּת שֶׁלְּךָ, שֶׁרָאִיתָ בַּמַּזָּלוֹת שֶׁאֵינְךָ עָתִיד לְהַעֲמִיד בֵּן', הַיְנוּ צֵא מֵהַמִּקְרֶה וְהַטֶּבַע וְהַמַּזָּל, וַעֲלֵה אֶל הַשְׁגָּחָתִי הַפְּרָטִית, אָז לֹא יֵחָסֵר לְךָ שׁוּם דָּבָר, וְתוֹלִיד. "וְהֶאֱמִין בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לֹא שְׁאָלוֹ אוֹת עַל זֹאת', "וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָשְׁבָה לְאַבְרָהָם לִזְכוּת וְלִצְדָקָה עַל אֱמוּנָה שֶׁהֶאֱמִין בּוֹ', כִּי עַל־יְדֵי תִּקֻּף הָאֱמוּנָה, אָדָם עוֹבֵר עַל הַכֹּל, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סד), אֲשֶׁר בִּשְׁבִיל זֶה עַם יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים עִבְרִיִּים, כִּי הֵם עוֹבְרִים מֵעֵבֶר לְעֵבֶר, עַל־יְדֵי אֱמוּנָה. וְיכוֹלִים לַעֲבֹר אֶת הֶחָלָל הַפָּנוּי, וְשׁוּם דָּבָר לֹא יַזִּיק לָהֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יב] וְהֶאֱמִן בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לא), כִּי עִקַּר חֲשִׁיבוּת הַצְּדָקָה הִיא הָאֱמוּנָה, עַיֵּן שָׁם. הַיְנוּ כִּי לִפְעָמִים אָדָם נוֹתֵן צְדָקָה מֵרֹב רַחֲמָנוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל הֶעָנִי, וּבֶאֱמֶת אֵין זוֹ שְׁלֵמוּת הַצְּדָקָה, כִּי הוּא נוֹתֵן רַק לְעַצְמוֹ, כִּי הוּא מַשְׁלִים אֶת תַּאֲוָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הֶעָנִי. אַךְ שְׁלֵמוּת הַצְּדָקָה צְרִיכָה לִהְיוֹת רַק מֵחֲמַת הָאֱמוּנָה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צִוָּה כָּךְ, וְלֹא מֵחֲמַת רַחֲמָנוּתוֹ.

וּבָזֶה יָרוּיַח, שֶׁתָּמִיד יִתֵּן צְדָקָה. כִּי כַּמָּה פְּעָמִים נִדְמֶה לוֹ, שֶׁלָּזֶה צְרִיכִים לִתֵּן, וְלָזֶה אֵין צְרִיכִין לִתֵּן, כִּי עַל הֶעָנִי הַזֶּה יֵשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת, וְעַל זֶה הֶעָנִי אֵין לוֹ רַחֲמָנוּת, אֲבָל שְׁלֵמוּת הַצְּדָקָה הִיא — לָתֵת לְכָל אֶחָד כְּפִי שֶׁמְּבֹאָר בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (יוֹרֶה דֵּעָה, סִימָן רנא, סָעִיף י"). וְהַכֹּל מֵחֲמַת אֱמוּנָה, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צִוָּה, וְלֹא מֵחֲמַת רַחֲמָנוּת. וְזֶה פֵּרוּשׁ "וְהֶאֱמִן בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה", כְּשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה מֵחֲמַת אֱמוּנָה בַּה', אָז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַחְשִׁיבָהּ לִצְדָקָה, וְקַל לְהָבִין.

[יג] וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם וְגוֹ', וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל וְגוֹ'; וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק כֶּפֶל הַלָּשׁוֹן 'יָדֹעַ תֵּדַע'. וּבַמִּדְרָשׁ (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה ה', סִימָן כב) אִיתָא: בִּשְׁבִיל שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ

(בְּרֵאשִׁית טו, ח): "בַּמֶּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה", [בְּאוֹתוֹ לָשׁוֹן הֱשִׁיבוֹ] וְאָמַרְתָּ לוֹ: "יָדוֹעַ תֵּדַע" וְגוֹ', עַיֵּן שָׁם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ד'): כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא וְכוּ'. וּכְשֶׁיֵּדַע כָּל זֹאת, נִקְרָא יְדִיעָה שְׁלֵמָה. כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא אַחְדוּת שֶׁל חֶסֶד וּגְבוּרָה, זֶהוּ נִקְרָא דַּעַת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַחֲלֹק בֵּין חֶסֶד לְדִין, וִיבָרֵךְ עַל כֻּלָּם 'הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב', עַיֵּן שָׁם.

כִּי אַבְרָהָם רָאָה בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ מַה שֶּׁיַּעֲבֹר עַל כְּלַל יִשְׂרָאֵל בְּאַרְבַּע גָּלֻיּוֹת, וְעַל־כֵּן שָׁאַל אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: בַּמֶּה אֵדַע? בְּאֵיזוֹ עֵצָה אוֹכַל לְהַמְשִׁיךְ אֱמוּנָה בָּעוֹלָם, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קנה). וְהֻשְׁיבוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: יָדוֹעַ תֵּדַע, עַל־יְדֵי עֵצָה זוֹ שֶׁל בְּחִינַת דַּעַת — אַחְדוּת בֵּין חֶסֶד לִגְבוּרָה. כִּי 'יָדַע' הוּא בְּחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ד, א): "וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה" וְגוֹ'. הַיְנוּ זִוּוּג הַמִּדּוֹת בֵּין חֶסֶד לִגְבוּרָה, אַף שֶׁיַּעֲבֹר עֲלֵיהֶם מַה שֶּׁיַּעֲבֹר, וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אוֹתָם וְכוּ', אַף־עַל־פִּי־כֵן יַמְשִׁיכוּ עַצְמָם תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְיֵדְעוּ שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתֵיהֶם הֵם לְטוֹבָתָם, עַל־יְדֵי־זֶה יִזְכּוּ אַחַר־כָּךְ לְהַמְשִׁיךְ שֶׁפַע גָּדוֹל, "וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל", וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל, וְהָבֵן.

פָּרָשַׁת וַיֵּרָא

[א] **וַיֵּרָא** אֵלָיו הַוָ"ה בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְגוֹ'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן נ'): הַמַּחֲשָׁבָה בְּיַד הָאָדָם לְהַטּוֹתָהּ כִּרְצוֹנוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶינָה שְׁתֵּי מַחֲשָׁבוֹת בְּיַחַד כְּלָל, וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים הוֹלֶכֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ וּפוֹרַחַת וּמְשׁוֹטֶטֶת בִּדְבָרִים אֲחֵרִים וְזָרִים, הוּא בְּיַד הָאָדָם לַחֲזֹר וּלְהַטּוֹתָהּ בְּעַל־כָּרְחָהּ אֶל הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, לַחֲשֹׁב מַה שֶּׁרָאוּי. וְהוּא מַמָּשׁ כְּמוֹ סוּס, שֶׁפּוֹנֶה מִן הַדֶּרֶךְ וְסָר לְדֶרֶךְ אַחֵר, שֶׁתּוֹפְסִין אוֹתוֹ בְּאַפְסָר וְכַיּוֹצֵא, וּמַחֲזִירִין אוֹתוֹ בְּעַל־כָּרְחוֹ אֶל הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, כְּמוֹ־כֵן בְּמַחֲשָׁבָה מַמָּשׁ, שֶׁיְּכוֹלִין לְתָפְסָהּ בְּעַל־כָּרְחָהּ לַהֲשִׁיבָהּ אֶל הַדֶּרֶךְ הָרָאוּי.

וְהִנֵּה רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן מט), שֶׁמַּחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת זֶה הַיֵּצֶר טוֹב, וּמַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת זֶה הַיֵּצֶר הָרָע. וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כא), שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁהָאָדָם חוֹשֵׁב, שָׁם כָּל הָאָדָם; וְלָכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לִשְׁמֹר עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ מְאֹד. וּכְשֶׁהָאָדָם רוֹצֶה לָצֵאת מִמָּקוֹם שֶׁנִּלְכַּד לְשָׁם, יִשְׁתַּדֵּל תֹּכֶף לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת. לְמָשָׁל, כְּשֶׁאֶחָד מְצַפֶּה וְאוֹרֵב לַחֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ, אֲזַי צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת הַמַּלְבּוּשִׁים, כִּדֵי שֶׁלֹּא יַכִּירוּ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב יד, כ): "מְשַׁנֶּה פָּנָיו וַתְּשַׁלְּחֵהוּ"; כִּי עַל־יְדֵי שְׁמִשַּׁנִּים הַפָּנִים עַל־יְדֵי מַלְבּוּשִׁים אֲחֵרִים, נִפְטָר מִמֶּנּוּ. וְכֵן הַדָּבָר אֵצֶל הָאָדָם, שֶׁעִקָּרוֹ הוּא הַשֵּׂכֶל, שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּמָּה לְבוּשִׁים, וְלָכֵן אִם הָאָדָם רוֹצֶה לְהִנָּצֵל מִכָּל אוֹרֵב וּמַסְטִין, שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת בְּכָל פַּעַם מַלְבּוּשִׁים חֲדָשִׁים, דְּהַיְנוּ מַחֲשָׁבוֹת חֲדָשׁוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא יוּכְלוּ לְתָפְסוֹ אוֹתוֹ.

וְזֶה סוֹד מַלְבּוּ"שׁ בְּגִימַטְרִיָּה חַשְׁמַ"ל, שֶׁהוּא הָאוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ בּוֹרְחִים כָּל הַמַּשְׁחִיתִים,

דְּהַיְנוּ, כְּשֶׁהָאָדָם מַחֲלִיף בְּכָל פַּעַם מַחֲשָׁבוֹת, וְרַק חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה נִצֹּל מִכָּל מִינֵי מַשְׁחִיתִים שֶׁרוֹצִים לִתְפֹּס אוֹתוֹ.

כִּי כָּל הָעֲבֵרוֹת שֶׁהָאָדָם עוֹבֵר, אֵינָן בָּאוֹת לוֹ, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּהַרְהֵר הִרְהוּרִים רָעִים, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (פְּתִיחְתָּא מוֹ.): ״וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר רַע״ (דְּבָרִים כג, י), מִכָּאן אָמַר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר, אַל יְהַרְהֵר אָדָם בַּיּוֹם, וְיָבוֹא לִידֵי טֻמְאָה בַּלַּיְלָה. נִמְצָא, כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מַחֲלִיף תָּמִיד אֶת הַמַּחֲשָׁבוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא יְכוֹלוֹת לְהִכָּנֵס בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, כִּי תָּמִיד רַק חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת טְהוֹרוֹת וּקְדוֹשׁוֹת, וְאָז מִתְגַּלֶּה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה ״וַיֵּרָא אֵלָיו הַוָ״ה בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא״, אֵיךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְגַּלֶּה לָאָדָם בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, שֶׁהוּא עֵינֵי הַשֵּׂכֶל? כְּשֶׁהוּא אוֹחֵז בְּמִדַּת מַמְרֵ״א, שֶׁהוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת: מַ׳חֲשָׁבָה רָ׳עָה, מַ׳חֲשָׁבָה א׳חֶרֶת. כִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁבָּאָה לְךָ מַחֲשָׁבָה רָעָה, הַחֲלִיפֶנָּה תֵּכֶף וּמִיָּד בְּמַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת טוֹבָה.

וְהִנֵּה כְּתִיב (יְחֶזְקֵאל א, ד): ״רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב״ וְגוֹ׳; כִּי לִפְנֵי שֶׁמִּתְגַּלֶּה לָאָדָם הִתְגַּלּוּת אֱלֹקוּת — מַרְאוֹת אֱלֹקִים, אוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אָז עוֹבְרִים עָלָיו הַרְבֵּה בִּלְבּוּלִים וְיִסּוּרִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַשָּׁלֹשׁ קְלִפּוֹת, וּקְלִפַּת נֹגַהּ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן פב), וְעַל־יְדֵי שֶׁמִּתְחַזֵּק וְאֵינוֹ מִתְפַּעֵל, אֶלָּא הוּא חַ״שׁ — שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁתִיקָה, אֲזַי מַ״ל — מוֹלֵל אֶת כָּל הַקְּלִפּוֹת. שֶׁזֶּה סוֹד חַשְׁמַ״ל, שֶׁזֶּה (יְחֶזְקֵאל א, כז): ״וָאֵרֶא כְּעֵין חַשְׁמַל כְּמַרְאֵה אֵשׁ״ וְגוֹ׳.

כִּי הָעִקָּר הוּא קְדֻשַּׁת וְטָהֳרַת הַמַּחֲשָׁבָה, כְּפִי שֶׁהָאָדָם שׁוֹמֵר עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ, וּמַדְבִּיקָהּ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא זוֹכֶה שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו הָאוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן בִּתְחִלָּה מְנַסִּים אֶת הָאָדָם בְּכָל מִינֵי נִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמָרִים, שֶׁכָּל מִינֵי הִרְהוּרִים רָעִים עוֹלִים עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ.

וְזֶה ״וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם״, הוּא מַרְגִּישׁ שֶׁהוּא עֲדַיִן יוֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִכְנַס לִפְנִים הַקְּדֻשָּׁה, וּמַה גַּם שֶׁחֹם הַיּוֹם בּוֹעֵר בּוֹ, שֶׁהוּא סוֹד אֵשׁ הַתַּאֲוֹת וְהַמִּדּוֹת הָרָעוֹת, וְעִם כָּל זֹאת הוּא מַחֲזִיק מַעֲמָד, אָז דַּיְקָא ״וַיֵּרָא אֵלָיו הַוָ״ה״, מִתְגַּלֶּה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּגִלּוּי רַב וְנוֹרָא מְאֹד.

וְצָרִיךְ שֶׁתֵּדַע, אֲהוּבִי, בְּנִי! שֶׁכָּל הַצַּדִּיקִים עָבְרוּ בַּהַתְחָלָה אֶת הַנִּסָּיוֹן הַקָּשֶׁה הַזֶּה, שֶׁרָצוּ לְבַלְבֵּל אוֹתָם בְּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּבְהִרְהוּרִים רָעִים, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הִתְגַּבְּרוּ וְלֹא נָתְנוּ שֶׁיְּפִילוּ אוֹתָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה לְבַסּוֹף נִתְגַּלָּה אֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה ״מַמְרֵא״, פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳הוּא שֶׁנָּתַן לוֹ עֵצָה עַל הַמִּילָה, לְפִיכָךְ נִגְלָה אֵלָיו בְּחֶלְקוֹ׳; כִּי עַל־יְדֵי מַמְרֵ״א, שֶׁהוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת מַ׳חֲשָׁבָה רָ׳עָה, מַ׳חֲשָׁבָה א׳חֶרֶת, זוֹהִי הָעֵצָה עַל הַמִּילָה, הַיְנוּ קְדֻשַּׁת הַבְּרִית, וְלָכֵן נִגְלָה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּחֶלְקוֹ. כִּי מִי שֶׁזּוֹכֶה לִקְדֻשַּׁת וְטָהֳרַת הַמַּחֲשָׁבָה, הוּא זוֹכֶה לִקְדֻשַּׁת הַבְּרִית, וְאָז נִתְגַּלֶּה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, וְזוֹכֶה לְהַשָּׂגַת אֱלֹקוּת, כָּל אֶחָד כְּפִי קְדֻשָּׁתוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **וַיֵּרָא אֵלָיו הַוָ״ה בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא, וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם.** רָאשֵׁי תֵּבוֹת: וַ׳יֵּרָא אֵ׳לָיו י׳ בְּ׳אֵלֹנֵי — א״י״ו״ב׳, א׳י״ב׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן חֵלֶק ב׳, סִימָן נב): מַה שֶּׁקָּשֶׁה קֻשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיקִים, זֶהוּ מֻכְרָח לִהְיוֹת, כִּי הַצַּדִּיקִים מִתְדַּמִּים לְיוֹצְרָם, וּכְמוֹ שֶׁקָּשֶׁה קֻשְׁיוֹת עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ־כֵן בְּהֶכְרַח שֶׁיִּהְיֶה קָשֶׁה קֻשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיק, כִּי הוּא מִתְדַּמֶּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וּבְעִנְיַן הַקֶּשְׁיוֹת שֶׁקָּשֶׁה עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ,
מַרְגְּלָא בְּפֻמֵּיהּ לוֹמַר: אַדְרַבָּא, כָּךְ רָאוּי לִהְיוֹת דַּיְקָא, שֶׁיִּהְיוּ קֻשְׁיוֹת עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכָךְ נָאֶה וְיָפֶה לוֹ יִתְבָּרַךְ, לְפִי גְּדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ, כִּי מֵעֵצֶם גְּדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ, שֶׁהוּא מְרוֹמָם מְאֹד מִדַּעְתֵּנוּ, עַל־כֵּן בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר שֶׁנָּבִין וְנַשִּׂיג בְּשִׂכְלֵנוּ הַנְהָגָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעַל־כֵּן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיוּ עָלָיו יִתְבָּרַךְ קֻשְׁיוֹת, כִּי כָּךְ נָאֶה וְיָפֶה לְהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּהְיֶה מְרוֹמָם וְנִשָּׂא מִדַּעְתֵּנוּ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה קָשֶׁה הַקֻּשְׁיוֹת כַּנַּ"ל, וְאִם הָיְתָה הַנְהָגָתוֹ כְּפִי חִיּוּב דַּעְתֵּנוּ, אִם־כֵּן הָיָה, חַס וְשָׁלוֹם, דַּעְתּוֹ כְּדַעְתֵּנוּ.

וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (בָּבָא בַּתְרָא טו:):
גָּדוֹל הַנֶּאֱמָר בְּאִיּוֹב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם, דְּאִלּוּ בְּאַבְרָהָם כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית כב, יב): "כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי יְרֵא אֱלֹקִים אַתָּה", וּבְאִיּוֹב כְּתִיב (אִיּוֹב א, ח): "אִישׁ תָּם וְיָשָׁר וְירֵא אֱלֹקִים וְסָר מֵרָע"; וְכֵן אָמְרוּ (פְּסִיקְתָא רַבָּתִי, פָּרָשָׁה מז, סִימָן ד'): אִלּוּ לֹא קָרָא תִּגֵּר, כְּשֵׁם שֶׁאוֹמְרִים עַכְשָׁו בַּתְּפִלָּה אֱלֹקֵי אַבְרָהָם, אֱלֹקֵי יִצְחָק, וֵאלֹקֵי יַעֲקֹב, כָּךְ הָיוּ אוֹמְרִים וֵאלֹקֵי אִיּוֹב; וְכֵן אָמְרוּ (בָּבָא בַּתְרָא טז.): 'אִיּוֹב בִּסְעָרָה חֵרֵף וּבִסְעָרָה הֱשִׁיבוּהוּ'; בִּסְעָרָה חֵרֵף, דִּכְתִיב (אִיּוֹב ט, יז): "אֲשֶׁר בִּשְׂעָרָה יְשׁוּפֵנִי", אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁמָּא רוּחַ סְעָרָה עָבְרָה לְפָנֶיךָ, וְנִתְחַלֵּף לְךָ בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב, 'בִּסְעָרָה הֱשִׁיבוּהוּ', דִּכְתִיב (שָׁם לח, א־ג): "וַיַּעַן ה' אֶת אִיּוֹב מִן הַסְּעָרָה וַיֹּאמַר וגו', אֱזָר נָא כְגֶבֶר חָלָצֶיךָ וְאֶשְׁאָלְךָ וְהוֹדִיעֵנִי", אָמַר לוֹ: הַרְבֵּה נִימִין בָּרָאתִי בָּאָדָם, וְכָל נִימָא וְנִימָא בָּרָאתִי לָהּ גּוּמָּא בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁלֹּא יְהוּ שְׁתַּיִם יוֹנְקוֹת מִגּוּמָּא אַחַת, שֶׁאִלְמְלֵי שְׁתַּיִם יוֹנְקוֹת מִגּוּמָּא אַחַת מַחְשִׁיכוֹת מְאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם, בֵּין גּוּמָּא לְגוּמָּא לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי?! "מִי פִלַּג לַשֶּׁטֶף תְּעָלָה" וגו' (שָׁם פָּסוּק כה), הַרְבֵּה טִפִּין בָּרָאתִי בָּעֲבִים, וְכָל טִפָּה וְטִפָּה בָּרָאתִי לָהּ דְּפוּס בִּפְנֵי עַצְמָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ שְׁתֵּי טִפִּין יוֹצְאוֹת מִדְּפוּס אֶחָד, שֶׁאִלְמְלֵי שְׁתֵּי טִפִּין יוֹצְאוֹת מִדְּפוּס אֶחָד מְטַשְׁטְשׁוֹת אֶת הָאָרֶץ, וְאֵינָהּ מוֹצִיאָה פֵּרוֹת, בֵּין טִפָּה לְטִפָּה לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי?!

נִמְצָא, כְּשֶׁאָדָם נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ, אָז מַתְחִיל לִשְׁאֹל שְׁאֵלוֹת וְקֻשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, וְזֶה הַנִּסָּיוֹן הֲכִי גָּדוֹל שֶׁל כָּל אָדָם, אֲשֶׁר בְּשָׁעָה שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו מַשְׁבֵּרִים וְגַלִּים, וְסוֹבֵל צָרוֹת וְיִסּוּרִים, מְרִירוּת וּמַכְאוֹבִים, אִם יְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ וְלֹא יִשְׁאַל שׁוּם שְׁאֵלוֹת, אָז יִהְיֶה נִכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְיִתְגַּלֶּה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲבָל אִם יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ וְיֵחָלֵשׁ, וְיִכָּנְסוּ בּוֹ קֻשְׁיוֹת, סְפֵקוֹת וְעַקְמִימִיּוֹת בְּלִבּוֹ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, אָז יִפֹּל לִנוּקְבָא דִּתְהוֹמָא רַבָּא.

וְזֶה (בְּרֵאשִׁית ב, ט): "וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגָּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע", כִּי הִנֵּה יֵשׁ שְׁנֵי אִילָנוֹת: אִילָנָא דְּחַיֵּי, שֶׁזֶּה "וְעֵץ הַחַיִּים" "וְחַי לְעוֹלָם", שֶׁהֵם ג' רִאשׁוֹנוֹת דְּעַתִּיק, שֶׁשָּׁם הוּא סוֹד הַבִּטּוּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמִי שֶׁמַּגִּיעַ לְשָׁם, הוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בְּחַי הַחַיִּים, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן כא), אֲשֶׁר חַיִּים נִצְחִיִּים הֵם רַק לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמִי שֶׁנִּכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי גַּם הוּא חַי חַיִּים נִצְחִיִּים, כִּי מִי שֶׁבָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְתָמִיד רַק חוֹשֵׁב מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי כְּבָר אֵין הֶפְרֵשׁ אֲצִלּוֹ בֵּין חַיִּים לְמֵיתָה, כִּי מִצַּד הַנְּשָׁמָה הִיא תָּמִיד דְּבוּקָה אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין חַיִּים לְמֵיתָה אֲצָלָהּ כְּלָל. אֲבָל עִקַּר הַהֶפְרֵשׁ הוּא מִצַּד הַגּוּף, כְּשֶׁהוּא חַי וְהוֹלֵךְ וּמִסְתּוֹבֵב, אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְכוּ', וּכְשֶׁמֵּת, הַגּוּף מֻנָּח בַּקֶּבֶר, וְזֶה בְּחִינַת 'עֵץ הַחַיִּים וְחַי לְעוֹלָם', כִּי הוּא נִכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא מִצַּד הַנְּשָׁמָה. אֲבָל בִּזְ' תַּחְתּוֹנוֹת דְּעַתִּיק, שָׁם הוּא 'עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע', פַּעַם הוּא נִכְלָל בַּטּוֹב, וּפַעַם הוּא נִכְלָל בָּרָע, פַּעַם הוּא בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְעוֹלֶה מַעְלָה מַעְלָה, וְאֵין לוֹ שׁוּם קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת, וּפַעַם הוּא נוֹפֵל

לְמַטָּה, וְהוּא מָלֵא קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, וְנִשְׁבָּר לְגַמְרֵי.

וְזֶה וַיֵּרָא אֵלָיו י׳ בְּאֵלֹנֵי, רָאשֵׁי תֵּבוֹת: אוֹי״ב — אִיּוֹ״ב, הַיְנוּ כְּשֶׁיֵּשׁ אָצְלוֹ ב׳ הָאִילָנוֹת, שֶׁזֶּה בְּאֵלֹנֵי — שְׁנֵי אִילָנוֹת, הַיְנוּ טוֹב וָרָע, אָז הוּא סוֹבֵל יִסּוּרֵי אִיּוֹב, וְקוֹרֵא תִּגָּר נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאוֹמֵר: בֵּין אוֹיֵב לְאִיּוֹב נִתְחַלֵּף לְךָ?! וְזֶה הַנִּסָּיוֹן שֶׁל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְּנַסִּים אוֹתוֹ בְּכָל מִינֵי נִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמָרִים עַד מְאֹד, שֶׁזֶּה ״וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם״, שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא עֲדַיִן יוֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל, עֲדַיִן לֹא נִכְנַס בַּקְּדֻשָּׁה, וּבֵין כָּךְ עוֹבֵר עָלָיו מַה שֶּׁעוֹבֵר, מֵחֲמַת שֶׁיִּצְרוֹ בּוֹעֵר בּוֹ כְּחֹם הַיּוֹם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מַחֲזִיק מַעֲמָד וְאֵינוֹ נִשְׁבָּר, אָז דַּיְקָא, ״וַיֵּרָא אֵלָיו הַוַי״ה״, נִתְגַּלֶּה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאוֹמֵר לוֹ: בֵּין גּוּמָא לְגוּמָא לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי?! שֶׁזֶּה רָאשֵׁי תֵּבוֹת וַיֵּרָא אֵלָיו י׳ בְּאֵלֹנֵי, שֶׁהֵם שְׁנֵי אִילָנוֹת: אִילָנָא דְּחַיֵּי, אִילָנָא דְּמוֹתָא, וְאָז אִם אָדָם מַחֲזִיק מַעֲמָד, וְאֵינוֹ שׂוֹאֵל שׂוּם קֻשְׁיוֹת עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְיוֹדֵעַ אֲשֶׁר (דְּבָרִים לב, ד): ״הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ, כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל, צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא״, וְיוֹדֵעַ אֲשֶׁר (תְּהִלִּים קמה, יז): ״צַדִּיק הַוַי״ה בְּכָל דְּרָכָיו, וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו״, אָז כְּבָר אֵין קָשֶׁה לוֹ שׂוּם קֻשְׁיוֹת כְּלָל, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְגַּלֶּה אֵלָיו.

וְזוֹ הָיְתָה מַעֲלָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ יוֹתֵר מִכֻּלָּם, כִּי (אָבוֹת ה, ג): עֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת נִתְנַסָּה אַבְרָהָם וְעָמַד בְּכֻלָּם, לְהוֹדִיעַ כַּמָּה חִבָּתוֹ לִפְנֵי הַמָּקוֹם; כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִסָּה אוֹתוֹ בְּכָל מִינֵי נִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמָרִים, וְעָמַד בְּכֻלָּם, עַל־יְדֵי־זֶה עָלָה וְנִתְעַלָּה, עַד שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ הָיָה רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִתְגַּלֶּה אֵלָיו תָּמִיד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳ בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כד), שֶׁיֵּשׁ אוֹר שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִנַּפְשִׁין רוּחִין וְנִשְׁמָתִין, וְהוּא אוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן רְדִיפָה דְּמַחֲשָׁבָה לְמִרְדַּף אַבַּתְרֵהּ, וְעַל־יְדֵי הֲרְדִיפָה אָז הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת מָטֵי וְלֹא מָטֵי; כִּי בֶּאֱמֶת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, כִּי הוּא לְמַעְלָה מִנֶּפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה.

וְדַע, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בִּבְחִינַת מָטֵי וְלֹא מָטֵי, אֶלָּא עַל־יְדֵי עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹות בְּשִׂמְחָה, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְוֹות — נִשְׁלָם הַקְּדֻשָּׁה, וּמַעֲלֶה הַחִיּוּת וְהַקְּדֻשָּׁה שֶׁבַּקְּלִפּוֹת וְכוּ׳, אֲבָל קֹדֶם שֶׁזּוֹכִים לָזֶה, שֶׁתִּתְעַלֶּה הַחִיּוּת וְהַקְּדֻשָּׁה שֶׁבַּקְּלִפּוֹת, הוּא צָרִיךְ לֵירֵד בְּהֵיכָלֵי הַתְּמוּרוֹת, שֶׁשָּׁם מְקוֹר הַחֹשֶׁךְ וְהָעַצְבוּת וְכוּ׳. וּכְשֶׁאָדָם זוֹכֶה לַעֲבֹר עַל הַכֹּל, וּמְשַׂמֵּחַ עַצְמוֹ מְאֹד בַּעֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹות, אָזַי מְהַפֵּךְ הַכֹּל אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְיוֹצֵא מֵהַקְּלִפּוֹת, וְעוֹלֶה עַד אֵין סוֹף, עַד שֶׁמַּשִּׂיג אֶלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת מָטֵי וְלֹא מָטֵי.

וְזֶה פֵּרוּשׁ ״וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳״, זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת אֱלֹקוּת, שֶׁכָּל אֶחָד יָכוֹל לִזְכּוֹת אֵלֶיהָ, ״בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא״ לְשׁוֹן תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (וַיִּקְרָא כז, לג): ״וְאִם הָמֵר יְמִירֶנּוּ״, הַיְנוּ מִי שֶׁרוֹצֶה לִזְכּוֹת שֶׁתִּתְגַּלֶּינָה אֵלָיו הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, הַהֶכְרֵחַ שֶׁיֵּרֵד קֹדֶם אֶל הַקְּלִפּוֹת. וְאָמַר ״בְּאֵלֹנֵי״ — בְּחִינַת ב׳ אִילָנוֹת, שֶׁהֵם אִילָנָא דְּחַיֵּי וְאִילָנָא דְּמוֹתָא, שֶׁשָּׁם אֲחִיזַת הֵיכְלֵי הַתְּמוּרוֹת הָרוֹצִים לְהַחֲלִישׁ וּלְהָמִיר אֶת הָאָדָם הָרוֹצֶה לְהִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְרַחֵק אוֹתוֹ מֵאִילָנָא דְּחַיֵּי, וְלַהֲבִיאוֹ אֶל הַהִפּוּךְ, חַס וְשָׁלוֹם, לִבְחִינַת אִילָנָא דְּמוֹתָא, רַחֲמָנָא לִצְלָן, הַיְנוּ דַּיְקָא עַל־יְדֵי ״אֵלוֹנֵי מַמְרֵא״, שֶׁהֵם ב׳ הָאִילָנוֹת, שֶׁשָּׁם עוֹלָם הַתְּמוּרוֹת, שֶׁמְּנַסִּין אֶת הָאָדָם, וְהוּא עוֹמֵד

בְּנִסָּיוֹנוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה "וַיֵּרָא אֵלָיו ה'", זוֹכֶה לְהִתְגַּלּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: מַמְרֵא, הוּא שֶׁנָּתַן לוֹ עֵצָה עַל הַמִּילָה, זֶה בְּחִינַת "וּפַרְעֹה הִקְרִיב" (שְׁמוֹת יד, י), שֶׁהִקְרִיב אֶת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה כא, סִימָן ה'); כִּי מִי שֶׁחָס עַל חַיָּיו הָאֲמִתִּיִּים וְהַנִּצְחִיִּים, כְּכָל שֶׁרוֹאֶה שֶׁהַסִּטְרָא אַחֲרָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֵיכְלֵי הַתְּמוּרוֹת, בְּחִינַת "מַמְרֵא", מִתְגַּבְּרִים וּמִתְפַּשְּׁטִים עָלָיו יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כְּנֶגֶד זֶה הוּא מִתְגַּבֵּר וּמִתְאַמֵּץ וּמִזְדָּרֵז יוֹתֵר לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מֵחֲמַת שֶׁרוֹאֶה שֶׁרוֹצִים, חַס וְשָׁלוֹם, לִדְחוֹתוֹ לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת 'הַהִתְרַחֲקוּת — תַּכְלִית הַהִתְקָרְבוּת', 'יְרִידָה תַּכְלִית הָעֲלִיָּה'.

וְזֶה בְּחִינַת 'הוּא שֶׁנָּתַן לוֹ עֵצָה עַל הַמִּילָה', דְּהַיְנוּ לָמוּל אֶת עָרְלַת לִבּוֹ, כִּי דַּיְקָא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַמְרֵא, שֶׁהִיא בְּחִינַת הֵיכְלֵי הַתְּמוּרוֹת, שֶׁהִתְגַּבְּרוּ וְהִשְׁתַּטְּחוּ עָלָיו כָּל־כָּךְ, עַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא נִתְיַעֵץ לָמוּל אֶת לִבּוֹ, בְּחִינַת "וּפַרְעֹה הִקְרִיב", כַּנַּ"ל.

וְזֶה "וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם";
יְשִׁיבָה הִיא לְשׁוֹן עַכָּבָה, זְמַן רַב, כְּמוֹ (דְּבָרִים א, מו): "וַתֵּשְׁבוּ בְקָדֵשׁ יָמִים רַבִּים", הַיְנוּ שֶׁזָּכָה לְזֶה שֶׁיִּתְגַּלֶּה אֲלָיו הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי שֶׁיָּשַׁב וְנִתְעַכֵּב יָמִים רַבִּים אֶצֶל פֶּתַח הָאֹהֶל, שֶׁהוּא פֶּתַח הַקְּדֻשָּׁה. וְאַף שֶׁבֵּין כָּךְ הִתְגַּבֵּר עָלָיו הַסִּטְרָא אַחֲרָא, וּבָעֲרוּ בּוֹ הַתַּאֲוֹת וְהַמִּדּוֹת רָעוֹת, בְּחִינַת "כְּחֹם הַיּוֹם", שֶׁהָיְתָה עָלָיו הִתְגַּבְּרוּת חֲמִימוּת הַיֵּצֶר, אַף־עַל־פִּי־כֵן "וְהוּא יֹשֵׁב", הוּא נִשְׁאָר יוֹשֵׁב וְלֹא בָּרַח, כִּי עַל־פִּי־רֹב מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְהַשִּׂיג אוֹר רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, תֵּכֶף־וּמִיָּד מִתְגַּבֵּר וּמִתְפַּשֵּׁט עָלָיו הַסִּטְרָא אַחֲרָא בְּיוֹתֵר, אַף־עַל־פִּי־כֵן אִם אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי עוֹמֵד חָזָק, "וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם", אַף שֶׁבּוֹעֶרֶת בּוֹ חֲמִימוּת הַיֵּצֶר הָרָע בְּתַאֲוֹת וְהִרְהוּרִים רָעִים מִצַּד אֱלוֹנִי מַמְרֵא, הֵיכְלֵי הַתְּמוּרוֹת, וַעֲדַיִן הוּא פֶּתַח הָאֹהֶל, אַף־עַל־פִּי־כֵן אִם הוּא חָזָק בְּדַעְתּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹזֵר לְאָחוֹר, אָז דַּיְקָא "וַיֵּרָא אֵלָיו ה'", שֶׁנִּתְגַּלֶּה אֵלָיו גִּלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהִתְגַּלּוּת נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'הוּא שֶׁנָּתַן לוֹ עֵצָה עַל הַמִּילָה'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן נ'):
הַמַּחֲשָׁבָה בְּיַד הָאָדָם לְהַטּוֹתָהּ כִּרְצוֹנוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה. וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים הוֹלֶכֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ וּפוֹרַחַת וּמְשׁוֹטֶטֶת בִּדְבָרִים אֲחֵרִים וְזָרִים, הוּא בְּיַד הָאָדָם לַחֲזֹר וּלְהַטּוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ אֶל הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, לַחֲשֹׁב מַה שֶּׁרָאוּי, וְהוּא מַמָּשׁ כְּמוֹ סוּס הַפּוֹנֶה מִן הַדֶּרֶךְ, וְסָר לְדֶרֶךְ אַחֵר, שֶׁתּוֹפְסִין אוֹתוֹ בְּאַפְסָר וְכַיּוֹצֵא, וּמַחֲזִירִין אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ אֶל הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, כְּמוֹ־כֵן בְּמַחֲשָׁבָה מַמָּשׁ, שֶׁיְּכוֹלִין לְתָפְסָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ אֶל הַדֶּרֶךְ הָרָאוּי, עַיֵּן שָׁם.

וּמוּבָא עוֹד בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רלג): הַכְּלָל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אֹפֶן בָּעוֹלָם שֶׁתִּהְיֶנָּה שְׁתֵּי מַחֲשָׁבוֹת בְּיַחַד בְּפַעַם אַחַת, עַל־כֵּן בְּקַל יְכוֹלִין לְגָרֵשׁ מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת רַק בְּשֶׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא לַחֲשֹׁב אוֹתָהּ מַחֲשָׁבָה, רַק לַחֲשֹׁב אֵיזוֹ מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת בְּתוֹרָה אוֹ בַּעֲבוֹדָה, אוֹ אֲפִלּוּ בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, עַיֵּן שָׁם.
וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן מט), שֶׁהַמַּחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת הֵן הַיֵּצֶר טוֹב, וּמַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת הֵן הַיֵּצֶר הָרָע, עַיֵּן שָׁם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: "בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא", פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'הוּא שֶׁנָּתַן לוֹ עֵצָה עַל הַמִּילָה', מַ'מ'ר'א' רָאשֵׁי תֵּבוֹת מַ'חֲשָׁבָה רָ'עָה מַ'חֲשָׁבָה א'ֲחֶרֶת, הַיְנוּ כְּשֶׁנִּכְנֶסֶת בְּךָ מַחֲשָׁבָה רָעָה, שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרָע כַּנַּ"ל, אָזַי תֵּכֶף־וּמִיָּד תַּתְחִיל לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִשְׁתֵּי מַחֲשָׁבוֹת שֶׁתִּשְׁכֹּנְנָה יַחַד בְּלֵב הָאָדָם. וְהוּא שֶׁנָּתַן לוֹ עֵצָה עַל

הַמִּילָה, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה יִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִפְּגַם־הַבְּרִית, כִּי עִקַּר פְּגַם־הַבְּרִית נִמְשָׁךְ לְהָאָדָם עַל־יְדֵי מַחֲשָׁבוֹת וְהִרְהוּרִים רָעִים. אֲבָל אִם תֵּכֶף כַּאֲשֶׁר תִּכָּנֵס בּוֹ אֵיזוֹ מַחֲשָׁבָה רָעָה, יַמְשִׁיךְ בְּדַעְתּוֹ מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת — הוּא שֶׁנָּתַן לוֹ עֵצָה עַל הַמִּילָה, לִשְׁמֹר אֶת בְּרִיתוֹ, וְהָבֵן.

[ה] **וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו וגו׳.** וְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה מח, סִימָן ט׳): אָמַר רַבִּי לֵוִי, אֶחָד נִדְמֶה לוֹ בִּדְמוּת סַרְקִי [אוֹפֶה], וְאֶחָד נִדְמֶה לוֹ בִּדְמוּת נַוָּטִי [מַלָּח], וְאֶחָד בִּדְמוּת עַרְבִי [יִשְׁמְעֵאלִי].

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (אָבוֹת פֶּרֶק א׳): עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד — עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה, וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים; שֶׁהֵם כְּנֶגֶד אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב. כִּי אַבְרָהָם מִדָּתוֹ הָיְתָה חֶסֶד, וְיִצְחָק הָיְתָה מִדָּתוֹ עֲבוֹדָה — תְּפִלָּה, וְיַעֲקֹב הָיְתָה מִדָּתוֹ תּוֹרָה, וְעַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָאֵלּוּ הָעוֹלָם עוֹמֵד. וְזֶה שֶׁהֶרְאוּ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ: עַכְשָׁו שֶׁמַּלְתָּ אֶת עַצְמְךָ, וְהִתְגַּלָּה אֵלֶיךָ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בִּבְחִינַת: ״וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳״ וְגוֹ׳, עָלֶיךָ לָדַעַת, אֲשֶׁר מִמְּךָ יֵצְאוּ שְׁלֹשֶׁת הָעַמּוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁנִּתְגַּלָּה לוֹ אֶחָד בִּדְמוּת סַרְקִי שֶׁהוּא אוֹפֶה, הַיְנוּ גְּמִילוּת חֲסָדִים, שֶׁנּוֹתֵן לַזּוֹלֵת לֶאֱכֹל, וְאֶחָד בִּדְמוּת נַוָּטִי — מַלָּח, שֶׁמַּנְהִיג אֶת הַסְּפִינָה בַּיָּם, שֶׁזֶּה נֶגֶד תּוֹרָה — יַם הַתַּלְמוּד. וְאֶחָד בִּדְמוּת יִשְׁמְעֵאלִי, שֶׁהוּא תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית טז, יא): ״כִּי שָׁמַע ה׳ אֶל עָנְיֵךְ״, שֶׁהוּא נֶגֶד אַבְרָהָם, שֶׁמִּדָּתוֹ חֶסֶד, וְיִצְחָק, שֶׁמִּדָּתוֹ תְּפִלָּה, וְיַעֲקֹב שֶׁמִּדָּתוֹ תּוֹרָה, שֶׁדַּיְקָא עַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ יִתְקַיֵּם הָעוֹלָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] **וַה׳׳ אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נו), כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי הַסְתָּרוֹת, וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ נִסְתָּר בְּהַסְתָּרָה אַחַת, גַּם־כֵּן קָשֶׁה מְאֹד לְמָצְאוֹ, אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁהוּא נִסְתָּר בְּהַסְתָּרָה אַחַת, אֶפְשָׁר לְהִתְיַגֵּעַ וְלַחְתֹּר עַד שֶׁיִּמְצָא אוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, אֲבָל כְּשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ נִסְתָּר בְּהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַהַסְתָּרָה בְּעַצְמָהּ נִסְתֶּרֶת מִמֶּנּוּ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, אֲזַי אִי אֶפְשָׁר כְּלָל לִמְצֹא אוֹתוֹ, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים לא, יח): ״וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר״, דְּהַיְנוּ שֶׁאַסְתִּיר הַהַסְתָּרָה, שֶׁלֹּא יֵדְעוּ כְּלָל שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, וַאֲזַי בְּוַדַּאי אֵינוֹ יָכוֹל לִמְצֹא אוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל, שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, כִּי הַהַסְתָּרָה בְּעַצְמָהּ נִסְתֶּרֶת.

אֲבָל בֶּאֱמֶת, אֲפִלּוּ בְּכָל הַהַסְתָּרוֹת, וַאֲפִלּוּ בַּהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה, בְּוַדַּאי גַּם שָׁם מְלֻבָּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי בְּוַדַּאי אֵין שׁוּם דָּבָר שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בּוֹ חִיּוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי בִּלְעֲדֵי חִיּוּתוֹ לֹא הָיָה לוֹ קִיּוּם כְּלָל, וְעַל־כֵּן בְּוַדַּאי בְּכָל הַדְּבָרִים וּבְכָל הַמַּעֲשִׂים וּבְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת, מְלֻבָּשׁ שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כִּבְיָכוֹל, וַאֲפִלּוּ אִם, חַס וְשָׁלוֹם, עוֹשִׂין דָּבָר עֲבֵרָה, שֶׁהוּא שֶׁלֹּא כִּרְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, עִם כָּל זֶה בְּוַדַּאי יֵשׁ שָׁם חִיּוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אַךְ שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם וּבְצִמְצוּם גָּדוֹל, וְהַתּוֹרָה הִיא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר.

נִמְצָא, שֶׁבְּכָל הַדְּבָרִים וּבְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת, אֲפִלּוּ מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, יֵשׁ שָׁם גַּם־כֵּן הִתְלַבְּשׁוּת הַתּוֹרָה, אַךְ שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם וּבְצִמְצוּם גָּדוֹל, בִּבְחִינַת הַסְתָּרוֹת, כִּי ׳עָבַר וְשָׁנָה נַעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר׳, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יוֹמָא פו:); דְּהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבֵרוֹת הוּא מְהַפֵּךְ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, וְעוֹשֶׂה צְרוּפִים אֲחֵרִים בַּתּוֹרָה, עַד

שֶׁנַּעֲשָׂה מֵאסוּר הֶתֵּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה ה, כ): "הוֹי הָאֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע" וְגוֹ'.

נִמְצָא, שֶׁאַפִלּוּ בְּתוֹךְ הָעֲבֵרוֹת מְלֻבָּשֶׁת שָׁם חִיּוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, רַק שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּחַמַּת הָעֲבֵרוֹת, הָפַךְ אֶת הַצְּרוּפִים שֶׁל הַתּוֹרָה, עַד שֶׁנַּעֲשָׂה מֵאסוּר הֶתֵּר, שֶׁזֶּה 'עָבַר וְשָׁנָה נַעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר', וְזֶה בְּחִינַת הַסְּתָרָה אַחַת, וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ בְּהַסְּתָרָה אַחַת, דְּהַיְנוּ שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, גַּם־כֵּן קָשֶׁה מְאֹד לְמָצְאוֹ, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, אֲבָל עִם כָּל זֶה, אֶפְשָׁר לְהִתְיַגֵּעַ וְלַחְתֹּר עַד שֶׁיִּמְצָא אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, מֵאַחַר שֶׁעַל־כָּל־פָּנִים יוֹדֵעַ שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, עַל־כֵּן אַף שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, וּכְבָר נַעֲשָׂה לוֹ הָעֲבֵרוֹת כְּהֶתֵּר, עִם כָּל זֶה אֶפְשָׁר שֶׁיָּשִׁיב אֶל לִבּוֹ זֶה בְּעַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁנִּפַּל וְהִגִּיעַ לִבְחִינַת נַעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, וְיַבַּקֵּשׁ וְיַחְתֹּר עַד שֶׁיִּמְצָא מִזֶּה, מֵאַחַר שֶׁעַל־כָּל־פָּנִים יוֹדֵעַ מִזֶּה שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר.

אֲבָל דַּע, שֶׁיֵּשׁ עוֹד בְּחִינַת הַסְּתָרָה בְּתוֹךְ הַסְּתָרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַסְּתָרָה בְּעַצְמָהּ נִסְתֶּרֶת, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל שֶׁנִּהְפַּךְ אֶצְלוֹ הָאִסּוּר לְהֶתֵּר, רַק כָּל הַדְּבָרִים רָעִים דּוֹמִים לוֹ לְמִישׁוֹר גָּמוּר, חַס וְשָׁלוֹם, הַיְנוּ אִם, חַס וְשָׁלוֹם, אַחַר שֶׁעָבַר וְשָׁנָה עוֹשֶׂה יוֹתֵר עֲבֵרוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי נִסְתָּר מִמֶּנּוּ אֶפִלּוּ זֹאת, שֶׁיֵּדַע שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, רַק שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל מְשׁוּם נִדְנוּד אִסּוּר, וְהַכֹּל הוּא יָשָׁר בְּעֵינָיו.

וְזֶה בְּחִינַת הַסְּתָרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּתָרָה, שֶׁהַהַסְּתָרָה בְּעַצְמָהּ נִסְתֶּרֶת, וּבֶאֱמֶת גַּם בְּתוֹךְ הַהַסְּתָרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַהַסְּתָרָה, גַּם שָׁם מְלֻבָּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי בִּלְעָדָיו אֵין חִיּוּת לְשׁוּם דָּבָר, רַק שֶׁעַל־יְדֵי רִבּוּי הָעֲבֵרוֹת הָפַךְ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים לְגַמְרֵי, עַד שֶׁנִּהְפַּךְ אֶצְלוֹ מַחֲכְמוֹת הַתּוֹרָה לְפֶתְיוּת, עַד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל אֲפִלּוּ זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ כְּהֶתֵּר, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַסְּתָרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּתָרָה, עַל־כֵּן צָרִיךְ לְגַלּוֹת הַהַסְּתָרוֹת, וּלְגַלּוֹת שֶׁגַּם שָׁם יֵשׁ אֱלֹקוּת.

וְזֶה "וַהֲוָיָ"ה אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה"; כִּי אַבְרָהָם הָיָה הָרִאשׁוֹן שֶׁגִּלָּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאַף שֶׁהַכֹּל הָיָה נֶעֱלָם וְנִסְתָּר מִכֻּלָּם, כִּי עַד אַבְרָהָם אָבִינוּ אַף אֶחָד לֹא הִכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה מג, סִימָן ז'), אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲנִי לֹא הָיָה שְׁמִי נִכָּר לִבְרִיּוֹתַי, וְהִכַּרְתָּ אוֹתִי בִּבְרִיּוֹתַי, מַעֲלֶה אֲנִי עָלֶיךָ כְּאִלּוּ אַתָּה שֻׁתָּף עִמִּי בִּבְרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֲדָא הִיא דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית יד, יט): "קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ". וְכֵן אָמְרוּ (סוֹטָה י:): הִקְרִיא אַבְרָהָם שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּפֶה כָּל עוֹבֵר וְשָׁב.

וְלָכֵן דַּיְקָא אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁהוּא גִּלָּה אֶת אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהָיָה נֶעֱלָם וְנִסְתָּר מֵעֵינֵי כֹּל, וְגִלָּה אֶת הַהַסְּתָרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְּתָרָה, שֶׁגַּם שָׁם יֵשׁ אֱלֹקוּת, וְלָכֵן אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: "הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה", כִּי הֲרֵי הוּא מְגַלֶּה אוֹתִי לְכָל הָעוֹלָם, וְאֵיךְ אֲנִי אֲכַסֶּה מִמֶּנּוּ אֶת מַה שֶּׁאֲנִי רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת, כְּמוֹ־כֵן הוּא בְּכָל צַדִּיק וְצַדִּיק הַדָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְגַלֶּה לוֹ אֶת כָּל הַנִּסְתָּרוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם, וּמָה הוֹלֵךְ לִקְרוֹת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא הוֹאַלְתִּי לְדַבֵּר אֶל אֲדֹנָי, וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נה), כִּי בְּחִינַת הַתְּפִלָּה צְרִיכָה לִבְחִינַת עָפָר וָאֵפֶר, כִּי צָרִיךְ לְהַכְנִיעַ הָרַע, הֵן בִּפְרָט הֵן בִּכְלָל תַּחַת הַטּוֹב, בִּבְחִינַת (מַלְאָכִי ג, כא): "וַעֲסוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם" וְכוּ'. הָרַע שֶׁבִּפְרָט הַיְנוּ גּוּפוֹ הַמְגֻשָּׁם וְחָמְרוֹ יְבַטֵּל בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיָה לָהֶם בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה

הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת (הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת מוּכָן לְהִשָּׁרֵף בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה מַמָּשׁ, וְיִהְיֶה מִמֶּנּוּ אֵפֶר). הָרָע שֶׁבַּכְּלָל הַיְנוּ הַתְּפִלּוֹת שֶׁל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּתְפַּלֵּל עִמָּהֶם, יְבַטֵּל הָרָע שֶׁלָּהֶם, וְיַעֲשֶׂה מֵהָרַע כְּסֵא לַקְּדֻשָּׁה (הַיְנוּ אַף שֶׁהָרְשָׁעִים הֵם בְּחִינַת אֵפֶר, עַל־כָּל־פָּנִים יִמְצָא אֵלּוּ נִצּוֹצֵי אֵשׁ שֶׁיֵּשׁ בָּאֵפֶר, וְיַעֲשֶׂה מֵהָרַע כְּסֵא לַקְּדֻשָּׁה). וְעָפָר שֶׁבַּתְּפִלָּה, הַיְנוּ שֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ בְּכָלָל וּבִפְרָט עִם נְפָשִׁין, רוּחִין וְנִשְׁמָתִין שֶׁל שׁוֹכְנֵי עָפָר, וְיעוֹרֵר אוֹתָם בִּתְפִלָּתוֹ שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עִמּוֹ, בִּבְחִינַת (יְשַׁעְיָה כו, יט): "הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר", וְזֶהוּ (אֵיכָה ג, כט): "יִתֵּן בֶּעָפָר פִּיהוּ", כְּלוֹמַר שֶׁיְּקַשֵּׁר דִּבּוּרוֹ עִם שׁוֹכְנֵי עָפָר.

וְזֶה שֶׁאָמַר אַבְרָהָם בִּתְפִלָּתוֹ: "הִנֵּה נָא הוֹאַלְתִּי לְדַבֵּר אֶל אֲדֹנָי, וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר", כִּי אֲנִי מוּכָן לְהִשָּׁרֵף עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, וְאֵפֶר עַל־יְדֵי נִמְרֹד, עַיֵּן שָׁם. וְכֵן אֲנִי מוֹצֵא אֵלּוּ נִצּוֹצֵי אֵשׁ מֵהָאֵפֶר, שֶׁהֵם הָרְשָׁעִים שֶׁבְּסְדֹם, וַאֲנִי רוֹצֶה לַעֲשׂוֹתָם כְּסֵא לְהַקְּדֻשָּׁה, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת אֵפֶר כַּנַּ"ל. וְכֵן אֲנִי מְקַשֵּׁר עַצְמִי בִּתְפִלָּתִי עִם נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שׁוֹכְנֵי עָפָר, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת עָפָר כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן רָאוּי שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתִי (עַיֵּן בְּפָנִים), וְהָבֵן.

[ח] וַיִּטַּע אֶשֶׁל בִּבְאֵר שָׁבַע וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן יז): יְרָאָה וְאַהֲבָה מְקַבְּלִים עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת וְכוּ'. וּכְשֶׁנִּחֲשָׁךְ אֵצֶל אֶחָד הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, זֶה מֵחֲמַת שֶׁנִּחֲשָׁךְ אֶצְלוֹ אוֹר הַצַּדִּיק וְכוּ'. וְהַתִּקּוּן לָזֶה הוּא עַל־יְדֵי מְזוּזָה, אֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת, שֶׁאָז שֶׁלְחָנוֹ כְּמִזְבֵּחַ וְכוּ'. וְתִקּוּן הַמְּזוּזָה הוּא עַל־יְדֵי גֵּרִים וְכוּ'. וְלַעֲשׂוֹת גֵּרִים, הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, וּכְשֶׁמְּדַבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, אָז שׁוֹמְעִים בְּכָל קַצְוֵי תֵּבֵל וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "וַיִּטַּע אֶשֶׁל בִּבְאֵר שָׁבַע"; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: שְׁפָנְדָּק לְאַכְסַנְיָה שֶׁנָּתַן לֶאֱכֹל לִבְנֵי אָדָם, שֶׁזֶּהוּ תִּקּוּן הַמְּזוּזָה'. וְזוֹהִי צְדָקָה וָחֶסֶד שֶׁעָשָׂה לְכָל עוֹבֵר וָשָׁב, וְהִכְנִיס בָּהֶם יִרְאָה וְאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם. וְעַל־יְדֵי זֶה הַצְּדָקָה וָחֶסֶד שֶׁעָשָׂה עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַמְּזוּזָה, עַל־יְדֵי־זֶה "וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם ה'", שֶׁדִּבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה בַּבַּיִת, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵל עוֹלָם הִקְרִיא שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא אֵל עוֹלָם מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁדִּבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה בְּבֵיתוֹ עַל שֶׁלְחָנוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה גָּרַם שֶׁנֶּחְקְקָה מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ אֱמוּנָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה חָזְרוּ גֵּרִים בִּתְשׁוּבָה (עַיֵּן בְּפָנִים), וְהָבֵן.

[ט] וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי.
וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן עו): כְּשֶׁהָאָדָם נִמְצָא בִּבְחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת "אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", כִּי חוֹשֵׁב שֶׁהַכֹּל טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, וּכְאִלּוּ אָבְדוּ תִּקְוָה וּמָנוֹס מִמֶּנּוּ, וְאֵין לוֹ כְּבָר שׁוּם תַּקָּנָה, כִּי הוּא בִּבְחִינַת "אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", שֶׁנִּדְמֶה לוֹ, שֶׁמִּמֶּנּוּ כְּבָר לֹא יִהְיֶה שׁוּם דָּבָר, עַל זֶה בָּא רַבֵּנוּ זַ"ל וּמְגַלֶּה לָנוּ עֵצָה נִפְלָאָה — אֵיךְ זוֹכִים לְהָרִים אֶת הַמֹּחִין מִקַּטְנוּת לְגַדְלוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינַת "וְהָאֱלֹקִים נִסָּה", הַיְנוּ לְנַסּוֹת וּלְהַגְבִּיהַּ אֶת הָאֱלֹקִים, שֶׁהוּא גִּימַטְרִיָּה הַשָּׂטָ"ן, הוּא רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת "אֶת אַבְרָהָם", שֶׁהִיא מִדַּת אַהֲבָה, שֶׁהָיְתָה אֵצֶל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (יְשַׁעְיָה מא, ח): "זֶרַע אַבְרָהָם אֹהֲבִי", שֶׁהִתְנַהֵג תָּמִיד עִם בְּנֵי אָדָם בְּמִדַּת הַחֶסֶד, כְּשֶׁאָדָם תָּמִיד מַשֶּׂה כְּלַפֵּי חֶסֶד, זוֹכֶה לְמֹחִין נְקִיִּים, וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה, שֶׁזֶּה מַכְנִיס בָּאָדָם גַּדְלוּת הַמֹּחִין, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אוֹתוֹ.

וְזֶה יְכוֹלִים לְפָרֵשׁ הַמְשֵׁךְ הַפָּסוּק: "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי", כִּי בֶּאֱמֶת צָרִיךְ לְהָבִין, כֵּיצַד אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְמִדַּת אַבְרָהָם, שֶׁהִיא מִדַּת הַחֶסֶד, תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה? אַךְ זֶה תָּלוּי בְּהִתְלַהֲבוּת לִבּוֹ שֶׁל הָאָדָם.

וְיָדוּעַ, שֶׁמּוֹהַרַנ"תְּ זַ"ל הִרְבָּה לְדַבֵּר פַּעַם מִגְּדֻלָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, וְאֵיךְ שֶׁהוּא הָיָה הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיְתָה לוֹ תַּבְעֶרֶת הַלֵּב גְּדוֹלָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מִגְּדֶל תַּבְעֶרֶת לִבּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ אַחַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, נַעֲנָה אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ וְאָמַר: מִי יָכוֹל לָקַחַת לֵב כָּזֶה כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְאַבְרָהָם אָבִינוּ? עָנָה וְאָמַר לוֹ מוֹהַרַנ"תְּ זַ"ל: גַּם לְךָ יֵשׁ לֵב כָּזֶה, רַק שֶׁאֵינְךָ מְלַבֵּב אוֹתוֹ, כְּלוֹמַר, שֶׁבֶּאֱמֶת כָּל אֶחָד יָכוֹל לִזְכּוֹת עַל־יְדֵי תַּבְעֶרֶת לִבּוֹ, וְגֹדֶל הָרְצוֹנוֹת וְהַכְּסוּפִים שֶׁלּוֹ לְהַגִּיעַ אֶל הַמַּדְרֵגָה הַזּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַזּוּלַת. וְכֵן תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה תְּלוּיָה רַק בְּגֹדֶל תַּבְעֶרֶת לִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעִקַּר הַצָּרָה שֶׁל אָדָם הִיא שֶׁאֵינוֹ מְלַבֵּב אֶת לִבּוֹ, וְאֵינוֹ מַלְהִיב עַצְמוֹ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא אֵינוֹ שָׁוֶה כְּבָר לְכֻלּוּם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְשׁוּם דָּבָר.

וְזֶה "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי", הַיְנוּ שֶׁאַבְרָהָם אוֹמֵר לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל "הִנֵּנִי", כְּאוֹמֵר שֶׁכָּל אֶחָד יָכוֹל לִזְכּוֹת לְזֶה אִם רַק יִרְצֶה, כִּי עִקַּר מַעֲלַת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל הוּא כַּאֲשֶׁר זוֹכֶה לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַד שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה שׁוּם דָּבָר אַחֵר רַק אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיֵשׁ לוֹ בִּטָּחוֹן חָזָק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא זוֹכֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ מִסְתַּכֵּל עָלָיו, בְּחִינַת אוֹר חוֹזֵר, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ פַּרְנָסָה בְּשֶׁפַע גָּדוֹל, וְכָל מַה שֶׁהוּא צָרִיךְ מַגִּיעַ אֵלָיו בַּזְּמַן שֶׁהוּא צָרִיךְ אוֹתוֹ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (תְּהִלִּים קמה, טו): "עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ, וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ".

כִּי דָּבָר זֶה צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁשּׁוּם תְּפִלָּה אֵינָהּ הוֹלֶכֶת לָרִיק, וּבְוַדַּאי כָּל מַה שֶּׁאָדָם מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר הוּא יְקַבֵּל אוֹתוֹ, וְעִקַּר הַמְנִיעָה הִיא חֹסֶר הַבִּטָּחוֹן שֶׁל הָאָדָם בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה גּוֹרֵם שֶׁאָדָם דּוֹחֶה אֶת מַה שֶּׁמַּגִּיעַ לוֹ לִזְמַן מְאֻחָר יוֹתֵר, הַיְנוּ שֶׁלַּמְרוֹת שֶׁהוּא מְקַבֵּל אֶת הַשֶּׁפַע, הוּא אֵינוֹ בָּא בַּזְּמַן שֶׁאָדָם צָרִיךְ אוֹתוֹ, וּתְפִלָּתוֹ נַעֲנֵית לִפְעָמִים רַק אַחֲרֵי כַּמָּה שָׁנִים, אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם חָזָק בְּבִטָּחוֹן בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא זוֹכֶה לְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אֶת הַשֶּׁפַע תֵּכֶף־וּמִיָּד, בִּבְחִינַת "וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ", בְּדִיּוּק בַּזְּמַן וּבַמָּקוֹם שֶׁאָדָם צָרִיךְ אֶת הַשֶּׁפַע הַזֶּה, כִּי עַל־יְדֵי הַבִּטָּחוֹן הֶחָזָק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא עוֹשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל אֶת הַשֶּׁפַע, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְקַבֵּל אֶת כָּל הַשֶּׁפַע בְּעִתּוֹ וּבִזְמַנּוֹ בְּדִיּוּק מָתַי שֶׁהוּא צָרִיךְ אוֹתוֹ.

וְזֶה סוֹד (שִׁיר הַשִּׁירִים ז, יא): "אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ", דְּהַיְנוּ שֶׁאֲנִי מְבַטֵּל אֶת עַצְמִי לְגַמְרֵי לְדוֹדִי שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה עָלַי תְּשׁוּקָתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַשְׁפִּיעַ עַל הָאָדָם שֶׁפַע בְּרָכָה וְהַצְלָחָה, בִּבְחִינַת אוֹר יָשָׁר וְאוֹר הַחוֹזֵר, שֶׁזּוֹהִי מַעֲלַת הַזּוֹכֶה לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱמֶת בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמְבַקֵּשׁ וּמִתְפַּלֵּל וּמְשַׁתּוֹקֵק וּמִתְגַּעְגֵּעַ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ בְּתַבְעֶרֶת הַלֵּב גְּדוֹלָה מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ בִּטָּחוֹן חָזָק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ שֶׁפַע גָּדוֹל בְּרוּחָנִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת, וְכִבְיָכוֹל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ מְשַׁתּוֹקֵק לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו שֶׁפַע גָּדוֹל, אֲשֶׁר מֵרֹב בִּטְחוֹנוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ יִזְכֶּה לְקַבֵּל אֶת פַּרְנָסָתוֹ בְּעִתּוֹ וּבִזְמַנּוֹ, כִּי לַשֶּׁפַע יֵשׁ כְּלִי לְהִכָּנֵס וְלָרֶדֶת.

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי מִדַּת אַבְרָהָם, שֶׁהִיא מִדַּת הַחֶסֶד, בְּחִינַת מֹחִין זַכִּים וּנְקִיִּים, זוֹכִים לְהָרִים אֶת הַמֹּחִין, מִבְּחִינַת 'אֱלֹהִים' שֶׁגִּימַטְרִיָּה 'הַטֶּבַע', וְנַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אֶת כָּל הַשֶּׁפַע הַגַּשְׁמִי וְהָרוּחָנִי גַּם יַחַד, הָעִקָּר לֹא

לְהִתְיָאֵשׁ בְּעֵת שֶׁרוֹאֶה שֶׁצַּר וּמַר לוֹ מְאֹד, בִּבְחִינַת "וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁהוּא כְּבָר גָּמוּר לְגַמְרֵי, אַחַר הַדְּבָרִים, שֶׁזֶּה "וַיְהִי", הוּא לְשׁוֹן צַעַר, וּמִמֶּנּוּ כְּבָר לֹא יָכוֹל לִהְיוֹת שׁוּם דָּבָר, אָסוּר לַחֲשֹׁב כָּךְ, כִּי כְּבָר אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן עח), אֲשֶׁר אֵין שׁוּם יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם כְּלָל, וְאֶל כָּל זֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי "אֶת אַבְרָהָם", הַיְנוּ מִדַּת אַהֲבָה, וְאַל תַּחֲשֹׁב שֶׁאֵינְךָ יָכוֹל לִזְכּוֹת לְהַשִּׂיג כָּל זֹאת, כִּי "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם, וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי", שֶׁכָּל אֶחָד יָכוֹל לִזְכּוֹת שֶׁמִּדַּת אַבְרָהָם, שֶׁהִיא מִדַּת הַחֶסֶד, גַּדְלוּת הַמֹּחִין, תִּשְׁרֶה בּוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה

[א] **וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה.** וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לְכָךְ נִכְתַּב שָׁנָה בְּכָל כְּלָל וּכְלָל, לוֹמַר לְךָ שֶׁכָּל אֶחָד נִדְרָשׁ לְעַצְמוֹ, בַּת ק' כְּבַת כ' לְחֵטְא, מַה בַּת כ' לֹא חָטְאָה, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ בַּת עֲנִשִׁין, אַף בַּת ק' בְּלֹא חֵטְא, וּבַת כ' כְּבַת ז' לְיִפְעִי'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סב): עִקַּר כָּל הַדְּבָרִים הֵן הַהַתְחָלוֹת קָשׁוֹת, מֵחֲמַת שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶפֶךְ אֶל הַהֶפֶךְ, וְעַל־כֵּן בְּכָל פַּעַם וּפַעַם שֶׁהוּא נוֹסֵעַ אֶל הַצַּדִּיק, צָרִיךְ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיָּבוֹא בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, לֹא כְּמוֹ שֶׁכְּבָר הָיָה אֵצֶל הַצַּדִּיק, וְעַכְשָׁו הוּא בָּא פַּעַם שֵׁנִית, רַק כְּמוֹ שֶׁלֹּא הָיָה מֵעוֹלָם אֵצֶל הַצַּדִּיק, וְיִהְיֶה אֶצְלוֹ כְּמוֹ שֶׁבָּא עַכְשָׁו מֵחָדָשׁ פַּעַם רִאשׁוֹן, כִּי הָעִקָּר הוּא הַהַתְחָלָה.

וְלָכֵן צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, כְּשֶׁבָּאִים אֵצֶל הַצַּדִּיק, וְלֹא יֹאמַר שֶׁהוּא כְּבָר מְקֹרָב אֶל הַצַּדִּיק מִזְּמַן, אֶלָּא בְּכָל פַּעַם שֶׁבָּא יֵדַע שֶׁהוּא בָּא בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, וְדָבָר זֶה שַׁיָּךְ בְּכָל פְּרָט וּפְרָט בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֵן בִּלְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהֵן בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת, תָּמִיד יִשְׁתַּדֵּל אָדָם לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וּבְאֹפֶן כָּזֶה אַף פַּעַם לֹא יִפֹּל, וְלֹא תִּתְחַלֵּשׁ דַּעְתּוֹ, כִּי עִקַּר הַיְרִידָה וְהַנְּפִילָה הוּא מֵחֲמַת, שֶׁהָאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁזֶּה מִזְּמַן כְּבָר הִתְקָרֵב וְעַכְשָׁו הוּא נָפַל, אֲבָל כְּשֶׁהָאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁעַדַיִן לֹא הִתְחִיל, וְרַק עַכְשָׁו הוּא מַתְחִיל, אֲזַי לְעוֹלָם לֹא יִשָּׁבֵר.

וְזֶה "וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה", שֶׁבְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה מֵחָדָשׁ, בַּת מֵאָה הָיְתָה כְּמוֹ בַּת עֶשְׂרִים, בַּת עֶשְׂרִים הָיְתָה כְּמוֹ בַּת שֶׁבַע, וְכֵן הוּא אֵצֶל אַבְרָהָם אָבִינוּ נֶאֱמַר: "וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר חַי מֵאָה שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'בֶּן ק' כְּבֶן ע', וּבֶן ע' כְּבֶן ה', בְּלֹא חֵטְא'; כִּי אַבְרָהָם וְשָׂרָה הָיוּ הָרִאשׁוֹנִים שֶׁגִּלּוּ וּפִרְסְמוּ אֶת אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, אַבְרָהָם גִּיֵּר אֶת הָאֲנָשִׁים, וְשָׂרָה גִּיְּרָה אֶת הַנָּשִׁים, וּמֶה הָיָה סוֹד הַצְלָחָתָם בְּגִלּוּי הָאֱמוּנָה? עַל־יְדֵי שֶׁהִתְחִילוּ בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ.

וְזוֹ הִיא עֵצָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד לְכָל מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִתְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, כְּאִלּוּ עֲדַיִן לֹא הִתְחִיל, וְעַל־יְדֵי־זֶה אַף

פַּעַם לֹא תֵּחָלֵשׁ דַּעְתּוֹ, וְיוּכַל לְהִתְעַלּוֹת בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה.** וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: ׳לְכָךְ נִכְתַּב שָׁנָה בְּכָל כְּלָל וּכְלָל, לוֹמַר לְךָ שֶׁכָּל אֶחָד נִדְרָשׁ לְעַצְמוֹ, בַּת ק׳ כְּבַת כ׳ לְחַטְאָה, מַה בַּת כ׳ לֹא חָטְאָה, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ בַּת עֲנִישִׁין, אַף בַּת ק׳ בְּלֹא חֵטְא, וּבַת כ׳ כְּבַת ז׳ לְיִפְי׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קע) עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים ג, ב): "הֲוָיָ"ה מָה רַבּוּ צָרָי רַבִּים קָמִים עָלָי", כִּי כָּל אֶחָד לְפִי נִשְׁמָתוֹ וּלְפִי עֲבוֹדָתוֹ, כָּךְ יֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים, יֵשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִים מִבָּנָיו וּמֵאֲבִיו וּמִשָּׁכֵן, וְיֵשׁ שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה גְּדוֹלָה מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים מִשְּׁכֵנִים רְחוֹקִים, וְיֵשׁ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים מִכָּל הָעִיר, וְיֵשׁ גָּדוֹל מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים מִכָּל הָעוֹלָם. וְכָל אֶחָד עַל־יְדֵי הַיִּסּוּרִים נוֹשֵׂא עָלָיו הָאֲנָשִׁים, שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין מֵהֶם, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין מֵהֶם, הוּא נוֹשֵׂא אוֹתָם עָלָיו.

אַךְ אֵיךְ אֶפְשָׁר לַחְמֹר לִשָּׂא עָלָיו כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים? אַךְ עַל־יְדֵי הַיִּסּוּרִין נִכְנָע גּוּפוֹ, כִּי כָּל הַיִּסּוּרִין נִקְרָאִים צָרוֹת, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצָרִין וּמְעִיקִין לְהַגּוּף, וּכְשֶׁנִּכְתֶּת הַגּוּף עַל־יְדֵי הַצָּרוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה מְאִירָה וְנִתְגַּדְּלָה הַנֶּפֶשׁ, כִּי בְּהִכָּנַע הַחֹמֶר תִּגְדַּל הַצּוּרָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (שְׁלַח קסח): אָעָא דְּלָא סָלֵק בֵּיהּ נוּרָא מְבַטְּשִׁין לֵהּ, גּוּפָא דְּלָא סָלֵק בֵּיהּ נְהוֹרָא דִּנְשָׁמְתָא מְבַטְּשִׁין לֵיהּ [עֵץ שֶׁלֹּא עוֹלֶה בּוֹ אֵשׁ, מְכַתְּתִים אוֹתוֹ, כָּךְ הַגּוּף שֶׁלֹּא עוֹלֶה בּוֹ אוֹר הַנְּשָׁמָה, מְכַתְּתִים אוֹתוֹ]; וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת צָרָה לְשׁוֹן צוּרָה, כִּי עַל־יְדֵי הַצָּרָה נִכְנָע הַגּוּף וּמְאִירָה הַצּוּרָה.

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין וְצָרוֹת, מְאִירָה הַצּוּרָה הֵינוּ הַנֶּפֶשׁ, וְהַנֶּפֶשׁ אֶפְשָׁר לָהּ לָשֵׂאת עָלֶיהָ כַּמָּה וְכַמָּה אֲנָשִׁים, שֶׁזֶּה (תְּהִלִּים ג, ב) "הֲוָיָ"ה מָה רַבּוּ צָרָי", כָּל מַה שֶּׁנִּתְרַבִּין צָרָי "רַבִּים קָמִים עָלָי", כִּי עַל־יְדֵי־זֶה אֲנִי נוֹשֵׂא וּמֵקִים וּמֵרִים רַבִּים לְשָׂרְשָׁם.

נִמְצָא, שֶׁכָּל מַה שֶּׁהַצַּדִּיק חַי בְּזֶה הָעוֹלָם, וְנִזְקָן יוֹתֵר, וּכְדֶרֶךְ הַצַּדִּיקִים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מִתְנַגְּדִים רְשָׁעִים אֲרוּרִים הַחוֹלְקִים עֲלֵיהֶם וְרוֹדְפִים אוֹתָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָע חֹמֶר הַגּוּף, וּמְאִירָה בָּהֶם הַנְּשָׁמָה שֶׁזּוֹ הַצּוּרָה. וְהִנֵּה רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רו), שֶׁכְּכָל שֶׁהָאָדָם צָעִיר יוֹתֵר, נִתָּן לְדַבֵּר עִמּוֹ יוֹתֵר בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי עֲדַיִן הוּא זוֹכֵר מֵעוֹלָם הַבָּא, כִּי לֹא עָבַר זְמַן רַב מֵאָז שֶׁיָּרְדָה נִשְׁמָתוֹ אֶל זֶה הָעוֹלָם, וְנִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף עָכוּר, וְהַגּוּף עֲדַיִן לֹא מְגַשֵּׁם כָּל־כָּךְ, שֶׁיַּעֲלִים וְיַסְתִּיר מִמֶּנּוּ אֶת אוֹר אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וַעֲדַיִן הַגּוּף מְזֻכָּךְ, וְיָכוֹל לְקַבֵּל מַה שֶּׁמְּדַבְּרִים עִמּוֹ, לֹא־כֵן כַּאֲשֶׁר כְּבָר נִזְקַן, נִתְעַבֶּה וְנִתְעַכֵּר גּוּפוֹ, וּכְבָר קָשֶׁה לוֹ לְקַבֵּל אֶת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר אֵצֶל שָׂרָה: "מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים", וְכֵן בְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר: "מֵאָה שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים", בְּנֵי מֵאָה הָיוּ כְּבֶן עֶשְׂרִים אוֹ כְּבֶן שִׁבְעִים, וּבֶן עֶשְׂרִים אוֹ בֶּן שִׁבְעִים הָיוּ כְּבֶן שֶׁבַע אוֹ כְּבֶן חָמֵשׁ, כִּי בְּוַדַּאי גַּם עֲלֵיהֶם הָיְתָה הִתְנַגְּדוּת רַבָּה, כִּי מִי שֶׁעוֹסֵק בְּקֵרוּב רְחוֹקִים, עָלָיו עוֹבְרִים הַרְבֵּה מַשְׁבְּרִים וְגַלִּים, שֶׁקָּמִים עָלָיו רְשָׁעִים אֲרוּרִים לַחֲלֹק עָלָיו וְלִשְׁבֹּר אוֹתוֹ, וּלְרַחֵק מִמֶּנּוּ אֲנָשִׁים, וְכַמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רכח): כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה נְשָׁמָה שֶׁיְּכוֹלָה לְהַחֲזִיר אֲנָשִׁים בִּתְשׁוּבָה, אֲזַי מֵקִים עָלָיו מַחֲלֹקֶת שֶׁיַּחְלְקוּ עָלָיו, כְּדֵי שֶׁאֵלּוּ שֶׁמִּתְקָרְבִים, שֶׁתִּהְיֶה הִתְקָרְבוּת שְׁלֵמָה בֶּאֱמֶת, כִּי אַף שֶׁשּׁוֹמְעִים מַחֲלֹקֶת, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין זֶה עוֹשֶׂה אֶצְלָם רֹשֶׁם, אֶלָּא נִתְחַבְּרִים אֶל הַצַּדִּיק שֶׁמִּקָּרְבָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְהִנֵּה הַצַּדִּיק הוּא חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל בְּגִלּוּי רַב וְנוֹרָא מְאֹד, כִּי זְכֵה אֶת גּוּפוֹ לְגַמְרֵי, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כב), שֶׁהַצַּדִּיק זְכֵה אֶת בְּשַׂר גּוּפוֹ, עַד שֶׁנִּתְקַיֵּם אֶצְלוֹ (אִיּוֹב יט, כו): ״וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ״, שֶׁמִּבְּשַׂר הַגּוּף גַּם־כֵּן יוּכַל לִרְאוֹת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי זְכֵה אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וּבֶאֱמֶת כָּל מַה שֶׁהַצַּדִּיק נִזְקָן יוֹתֵר, וְעוֹבְרִים עָלָיו צָרוֹת, יִסּוּרִים וּמְרִירוּת וּמַכְאוֹבִים רָעִים, וְחוֹלְקִים עָלָיו, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָע חֹמֶר הַגּוּף, וּמְאִירָה בּוֹ הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא הַצּוּרָה, כִּי מֵהַצָּרָה נַעֲשֵׂית צוּרָה, שֶׁמְּאִירָה בּוֹ רַק נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהִיא חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל, וְלָכֵן כָּל מִי שֶׁחוֹלֵק עַל הַצַּדִּיק, חוֹלֵק עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה פב, סִימָן ו׳): הַצַּדִּיקִים הֵם מֶרְכַּבְתּוֹ שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] **וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה.** וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳בַּת ק׳ כְּבַת כ׳ וּבַת כ׳ כְּבַת ז׳׳. יֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָר״ן, סִימָן נא): אֵין טוֹב לִהְיוֹת זָקֵן, הֵן חָסִיד זָקֵן וְהֵן צַדִּיק זָקֵן, זָקֵן אֵינוֹ טוֹב, כִּי צָרִיךְ רַק לְהִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם לְהַתְחִיל בְּכָל עֵת מֵחָדָשׁ, וְאָמַר אָז: ׳אַלְט טָאר מֶען נִישְׁט זַיין׳ [זָקֵן אָסוּר לִהְיוֹת]. כִּי צְרִיכִים לְהַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ. וְזֶהוּ עִקַּר הַחַיִּים, וּבְכָל פַּעַם שֶׁמַּזְקִין וּבָא לוֹ יוֹם חָדָשׁ, יִתְחַדֵּשׁ כְּאִלּוּ עֲדַיִן לֹא הִתְחִיל כְּלָל (עַיֵּן לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת תְּפִלִּין, הֲלָכָה ה׳, אוֹת לח).

וְזֶה פֵּרוּשׁ ״וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה״, זֶה הָיָה עִקַּר חִיּוּתָהּ מֵאָה שָׁנָה, כְּשֶׁהָיְתָה בְּגִיל מֵאָה, אָז הָיָה בְּדַעְתָּהּ כְּאִלּוּ הִיא עֲדַיִן וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְאֵינֶנָּה זְקֵנָה כְּלָל, וְשֶׁבַע שָׁנִים, וְכֵן כְּשֶׁהָיְתָה בַּת עֶשְׂרִים, הָיָה בְּעֵינֶיהָ כְּאִלּוּ הִיא עֲדַיִן בְּגִיל שֶׁבַע שָׁנִים. כִּי זֶהוּ עִקַּר הַשְׁלֵמוּת, שֶׁיַּתְחִיל לִחְיוֹת בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּגִּיעַ לִימֵי הַזִּקְנָה, יִהְיֶה בְּעֵינָיו עֲדַיִן יַנִּיק לְגַמְרֵי, כְּאִלּוּ לֹא הִתְחִיל לִחְיוֹת וְלַעֲבֹד אֶת ה׳ כְּלָל, וְיַתְחִיל לִחְיוֹת בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ.

וְזֶה ״בַּת ק׳ כְּבַת כ׳, בַּת כ׳ כְּבַת ז׳, שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה — כֻּלָּן שָׁוִין לְטוֹבָה׳, כִּי כָּל מַה שֶׁמַּזְקִין הַצַּדִּיק הוּא יַנִּיק בְּעֵינָיו, כְּאִלּוּ הוּא תִּינוֹק עֲדַיִן, וְעַל־יְדֵי־זֶה מוֹסִיף בַּעֲבוֹדָתוֹ בְּכָל פַּעַם, וְזוֹכֶה לְחַיִּים אֲרֻכִּים בֶּאֱמֶת, שֶׁכָּל יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו הֵם שְׁנוֹת חַיִּים בֶּאֱמֶת, כִּי אֵינוֹ מְאַבֵּד שׁוּם יוֹם מִימֵי חַיָּיו, שֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו סְתָם כָּךְ בְּלִי תּוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה וְחִיּוּת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] **וְיִתֵּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ אֲשֶׁר בִּקְצֵה שָׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי וְגוֹ׳.** וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳אֲשַׁלֵּם כָּל שָׁוְיָהּ, וְכֵן דָּוִד אָמַר לְאַרַוְנָה (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־א׳ כא, כב): בְּכֶסֶף מָלֵא׳; וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק לָמָּה הֶצְרִכוּ לְשַׁלֵּם כֶּסֶף מָלֵא (הַרְבֵּה מָעוֹת).

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כה): כֶּסֶף וְזָהָב הֵן הֵן הַגְּנָנִין, כִּי גְּנָנִין עִלָּאִין בָּהֶם, וּגְנָנִין עִלָּאִין הַמְלֻבָּשִׁים בְּכֶסֶף וְזָהָב, אֵין מְאִירִין אֶלָּא כְּשֶׁבָּאִים לְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, כִּי שָׁם מְקוֹמָם, וְנִכְלָלִים זֶה בָּזֶה, וּמִתְנַהֲרִין אֵלּוּ הַגְּנָנִין בִּבְחִינַת (יְשַׁעְיָה מט, ג): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; כִּי מְקוֹם הַגְּנָנִין אֵינוֹ אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, וּכְשֶׁמִּתְנַהֲרִין הַגְּנָנִין, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְגַּדֵּל וּמִתְפָּאֵר בָּהֶם וְכוּ׳, אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב אֵצֶל הָעַכּוּ״ם, אֲזַי הַגְּנָנִין נֶעֱלָמִים אוֹרָם וְאֵינָם מְאִירִים, כִּי אֵין שָׁם מְקוֹמָם, כִּי אֵין מְקוֹמָם אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי וְכוּ׳.

וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ״ם תְּאֵבִין לְמָמוֹן יִשְׂרָאֵל, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לְהָעַכּוּ״ם כֶּסֶף וְזָהָב הַרְבֵּה, תְּאֵבִין לְדִינָר שֶׁל יְהוּדִי כְּאִלּוּ לֹא רָאָה מָמוֹן מֵעוֹלָם, וְזֶה מֻחֲמַת שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב שֶׁיֵּשׁ תַּחַת יָדָם, אֵין הַגְּנָנִין מְאִירִין, וְאֵין הַחֵן שׁוֹרֶה עַל מָמוֹן שֶׁלָּהֶם, כִּי עִקַּר הַפְּאֵר וְהַחֵן לֹא נִתְגַּלָּה

אֶלָּא אֵצֶל יִשְׂרָאֵל, וּבְשְׁבִיל זֶה הֵם נִקְרָאִים רָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַזַ״ל (אָבוֹת ב, ג): הֱוֵי זְהִירִים בָּרָשׁוּת, כִּי הֵם רָשִׁים וַעֲנִיִּים וּתְאֵבִין לְמָמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל מָמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שׁוֹרֶה הַפְּאֵר וְהַחֵן, וְהַכֹּל תְּאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל עַל הַפְּאֵר וְהַחֵן.

אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁהַעַכּוּ״ם מְקַבֵּל מָמוֹן מִיִּשְׂרָאֵל, תֵּכֶף־וּמִיָּד נִתְעַלֵּם הַחֵן וְהַפְּאֵר בְּתוֹךְ הַמָּמוֹן, וּבְשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ״ם, בְּכָל פַּעַם תּוֹבֵעַ מָמוֹן אַחֵר מִיִּשְׂרָאֵל, וְשׁוֹכֵחַ הַמָּמוֹן שֶׁכְּבָר קִבֵּל, כִּי נִתְעַלֵּם הַחֵן כְּשֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ״ם וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְעַתָּה יוּבַן לָמָּה שֹׁלֶם אַבְרָהָם עַל מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, וְכֵן דָּוִד עַל מְקוֹם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, כֶּסֶף מָלֵא דַיְקָא, כִּי אֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת הָיוּ קְדוֹשִׁים בִּקְדֻשָּׁה נוֹרָאָה מְאֹד, שֶׁהֵם מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, שֶׁהִיא שַׁעֲרֵי גַן־עֵדֶן, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם עוֹלוֹת כָּל הַנְּשָׁמוֹת אֶל עֵץ הַחַיִּים (עַיֵּן לְקוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יז), וְכֵן מְקוֹם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁשָּׁם הִתְגַּלּוּת הַהַשְׁגָּחָה בְּיוֹתֵר, שֶׁזֶּה עִקַּר קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים יא, יב): ״תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ״ וְגוֹ׳; וּכְוַדַּאי גַּם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ, כָּל מַה שֶׁהַקְּדֻשָּׁה גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, גַּם הַהַשְׁגָּחָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי הַהַשְׁגָּחָה הִיא עִקַּר כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁזּוֹ בְּעַצְמָהּ הָאָרֶת הַגְּנָזִין עִלָּאִין, אֲשֶׁר מְגַלִּין בְּמָמוֹן יִשְׂרָאֵל, כִּי יִשְׂרָאֵל יוֹדְעִים, אֲשֶׁר ״לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב״ (חַגַּי ב, ח); וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמָהּ יֵשׁ עֶשֶׂר קְדֻשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַזַ״ל (כֵּלִים א, ו), עַד קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, שֶׁשָּׁם הוּא עִקַּר הִתְגַּלּוּת הַהַשְׁגָּחָה, וְכֵן בְּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, שֶׁהָיְתָה מוּכֶנֶת לִקְבוּרַת הָאָבוֹת לַעֲלוֹת דֶּרֶךְ שָׁם, לְהִכָּלֵל בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

אֲבָל אֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת הָיוּ תַּחַת יַד הַסִּטְרָא אַחֲרָא אֵצֶל עֶפְרוֹן וְאַרַוְנָה הַיְבוּסִי, כִּי כֵן הַדָּבָר, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁנֶּעֱלֶמֶת קְדֻשָּׁה עֲצוּמָה בְּזֶה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי, הוּא בְּתְחִלָּה תַּחַת יַד הַסִּטְרָא אַחֲרָא, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וְעַל־כֵּן לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא אֶת הַקְּדֻשׁוֹת הָאֵלּוּ מֵהֶם, כִּי אִם עַל־יְדֵי כֶּסֶף מָלֵא דַיְקָא, שֶׁהוּא הָאָרַת הַגְּנָזִין עִלָּאִין, שֶׁהָעַכּוּ״ם תְּאֵבִין אֵלֶיהָ מְאֹד מְאֹד, וּבְשְׁבִיל שֶׁנָּתְנוּ לָהֶם כֶּסֶף מָלֵא וְהֵאִיר לָהֶם מְאֹד, וְהַמְּקוֹמוֹת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה הַלָּלוּ הָיוּ חֲשׁוּכִים בְּעֵינֵיהֶם מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (חַיֵּי שָׂרָה קכח.); וְעַל־כֵּן תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁרָאוּ אֶת אוֹר הַמָּמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁמֵּאִיר מְאֹד כַּנַ״ל, נִתְרַצּוּ תֵּכֶף־וּמִיָּד לִתֵּן אֶת הַמְּקוֹמוֹת הַקְּדוֹשִׁים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, וְהָבֵן.

[ה] וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמַּכְפֵּלָה וְגוֹ׳.

וּפֵרֵשׁ רַשַׁ״י: ׳תְּקוּמָה הָיְתָה לוֹ׳, עַיֵּן שָׁם. וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק, מַהִי הַלָּשׁוֹן ׳וַיָּקָם׳, וְכֵן כַּמָּה פְּעָמִים כּוֹפֵל לְשׁוֹן ׳וַיָּקָם׳, **וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ** וְגוֹ׳, **וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם הָאָרֶץ** וְגוֹ׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לְקוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כג): אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם הַנּוֹפְלִין בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְאֵינָם מַאֲמִינִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָכוֹל לְפַרְנֵס אֶת הָאָדָם בְּסִבָּה קַלָּה, וְרוֹדְפִים אַחַר פַּרְנָסָתָם בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת, וְהֵם אוֹכְלֵי לֶחֶם בְּעִצָּבוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ג, יג): ״בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה״, אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם נִקְשָׁרִים בִּפְנִים דְּסִטְרָא אַחֲרָא אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְכוּ׳, כִּי תַּאֲוַת מָמוֹן הִיא עֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ, כִּי כָּל עֲבוֹדוֹת זָרוֹת תְּחוּבִים בְּמָמוֹן. וּבִשְׁבִיל זֶה ״מָמוֹן״ עִם אוֹתִיּוֹתָיו גִּימַטְרִיָּה ק״ם, כְּנֶגֶד ק״ם קְלִין שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת: ׳קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי קַלַּנִי מִזְּרוֹעַי׳ (חֲגִיגָה טו:) [הַיְנוּ כִּי הַשְּׁכִינָה צוֹעֶקֶת שְׁתֵּי פְּעָמִים ע׳ קְלִין, עַל אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם אוֹמְרִים שֶׁרֹּאשִׁי טוֹב, וּבִשְׁבִיל זֶה אֲנִי מַצְלִיחַ — קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי, וְעַל אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם אוֹמְרִים שֶׁיְּדֵי טוֹבוֹת, וּבִשְׁבִיל זֶה אֲנִי מַצְלִיחַ - קַלַּנִי מִזְּרוֹעַי].

וְעַל־כֵּן הֵם ק״מ קְלִין שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע׳, כִּי הַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת הַקְּלִין כְּפוּלִים, בְּחִינַת ״קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי קַלַּנִי מִזְּרוֹעַי״, שֶׁהִיא בְּחִינַת

קוֹלוֹת כְּפוּלִים, הַיְנוּ שְׁתֵּי פְּעָמִים עַי״ן קָלִין, שֶׁצּוֹוְחַת הַשְׁכִּינָה עַל הַנּוֹפְלִין בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה זָרָה הַכְּלוּלָה מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל עַי״ן אֱמוֹת. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲזַ״ל (פְּסָחִים קיח.): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּפְלַיִם כְּיוֹלֶדָה, כִּי הַיּוֹלֶדֶת זוֹעֶקֶת עַי״ן קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה, וְהָכָא יֵשׁ ק״ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים עַי״ן, עַיֵּן שָׁם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: "וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן", וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: 'תְּקוּמָה הָיְתָה לוֹ; כִּי כָּל הַקִּנְיָנִים וְהַמָּמוֹן שֶׁל אַבְרָהָם הָיוּ לָהֶם תְּקוּמָה עַל־יְדֵי הַק״ם קָלִין שֶׁצָּעַק אַבְרָהָם; כִּי קֹדֶם שֶׁהִרְוִיחַ כֶּסֶף דִּקְדֵּשָׁה, צָעַק הַרְבֵּה קוֹלוֹת אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, ק״ם קָלִין, שֶׁיִּנָּצֵל מִתַּאֲוַת מָמוֹן. וְעַל־כֵּן נֶאֱמַר אֵצֶל אַבְרָהָם הַלָּשׁוֹן 'וַיָּקָם' דַּיְקָא, כִּי הוּא צָעַק ק״ם קָלִין קֹדֶם כָּל קִנְיָן וְעֵסֶק שֶׁעָסַק בְּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִפֹּל עַל יָדוֹ אֶל תַּאֲוַת מָמוֹן, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק, מָה עִנְיַן הַקֶּשֶׁר שֶׁל תְּחִלַּת הַפָּסוּק לְסוֹפוֹ, שֶׁבִּגְלַל שֶׁאַבְרָהָם הָיָה זָקֵן וּבָא בַּיָּמִים, בִּשְׁבִיל זֶה בֵּרַךְ ה' אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל, וּמָה הַשַּׂיָּכוּת בֵּינֵיהֶם?

אַךְ יֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א', סִימָן ערב) עַל פָּסוּק (תְּהִלִּים צה, ז): "הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ", זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא יָשִׂים לְנֶגֶד עֵינָיו, כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם, הֵן בְּעֵסֶק פַּרְנָסָתוֹ וְהִצְטָרְכוּתוֹ, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

כִּי עִקַּר הַכְּבֵדוּת וְהַדַּחֲקוּת שֶׁל כָּל אֶחָד הֵן בְּפַרְנָסָה וְהֵן בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא רַק מֵחֲמַת שֶׁהַיּוֹם קָשֶׁה וְכָבֵד עָלָיו, שֶׁבְּכָל יוֹם נִדְמֶה לָאָדָם, בִּפְרָט לַעֲנִיִּים וְאֶבְיוֹנִים, שֶׁבָּעֵת הַזֹּאת, בִּפְרָט בְּזֶה הַיּוֹם, אִי אֶפְשָׁר לְהַרְוִיחַ וְלִמְצֹא פַּרְנָסָתוֹ. וְכֵן בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל־פִּי הָרֹב נִדְמֶה לָאָדָם בְּכָל יוֹם, שֶׁבְּיוֹם זֶה קָשֶׁה לְהִתְפַּלֵּל אוֹ לִלְמֹד וְכוּ'. וְעַל־כֵּן נִקְרָא מִי שֶׁהַשָּׁעָה דְּחוּקָה לוֹ 'קְשֵׁה יוֹם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב ל, כה): "אִם לֹא בָכִיתִי לְקְשֵׁה יוֹם, עָגְמָה נַפְשִׁי לָאֶבְיוֹן"; כִּי הָאֶבְיוֹן הוּא בְּחִינַת קְשֵׁה יוֹם, אֲבָל כְּשֶׁהָאָדָם מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהִסְתַּכֵּל רַק עַל הַיּוֹם הַזֶּה בִּלְבַד, וְאֵין לוֹ בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם אֶלָּא רַק אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, אָז יִמְצָא בְּכָל יוֹם שֶׁפַע וְדַעַת, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (חַיֵּי־מוֹהַר״ן, סִימָן תקסא), שֶׁכָּל יוֹם יֵשׁ לוֹ אֶת הַשֶּׁפַע שֶׁלּוֹ.

וְזֶה "וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים", שֶׁכָּל יָמָיו הָיוּ שְׁלֵמִים, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (חֵלֶק א' קכו.), אֲזַי עַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא **"וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל"**, שֶׁיִּמְצָא שֶׁפַע רוּחָנִי וְגַשְׁמִי בְּכָל יוֹם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א', סִימָן סא), שֶׁהָעִקָּר הוּא אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הָאָדָם יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, כִּי בְּלִי אֱמוּנַת חֲכָמִים, הָאָדָם מְבֹהָל וּמְבֻלְבָּל, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָתֵת עֵצוֹת לְנַפְשׁוֹ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁאָדָם פּוֹגֵם בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלִים לוֹ עֲשָׂנִים סְרוּחִים בְּמֹחוֹ, וּמְבֻלְבָּלִים אוֹתוֹ, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרוּבִין כא.): הַלּוֹעֵג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים נִדּוֹן בְּצוֹאָה רוֹתַחַת; וְהוּא מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, כִּי הוּא אֵינוֹ מַאֲמִין בְּדִבְרֵיהֶם, וּמַלְעִיג עֲלֵיהֶם, וְדִבְרֵיהֶם הֵם אַךְ לְמוֹתָר אֶצְלוֹ, עַל־כֵּן נִדּוֹן בְּמוֹתָרוֹת, שֶׁעוֹלִים עֲשָׂנִים סְרוּחִים בְּמֹחוֹ וּמְבֻלְבָּלִים אוֹתוֹ. וְלָכֵן אֱמוּנַת חֲכָמִים הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, וְיסוֹד גָּדוֹל בַּיְהַדּוּת, כִּי בְּלִי אֱמוּנַת חֲכָמִים אָדָם לֹא יוֹדֵעַ בִּכְלָל אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, וְרָעִים וּמָרִים לוֹ כָּל הַחַיִּים. וְעִקַּר שְׁלֵמוּת אֱמוּנַת חֲכָמִים הוּא, שֶׁמְּבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הָרַב וְהֶחָכָם הָאֱמֶת, וּמְקַיֵּם אֶת דְּבָרָיו עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה.

וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קכג),

שֶׁהָעִקָּר וְהַיְסוֹד תָּלוּי בּוֹ, לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, וּלְקַבֵּל דְּבָרָיו עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה, דָּבָר קָטָן וְדָבָר גָּדוֹל, וּבִלְי לִנְטוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, מִדְּבָרָיו יָמִין וּשְׂמֹאל, כִּי הָעִקָּר בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים הוּא לְהַשְׁלִיךְ מֵאִתּוֹ אֶת כָּל הַחָכְמוֹת, וּלְסַלֵּק דַּעְתּוֹ כְּאִלּוּ אֵין לוֹ שֵׂכֶל, בִּלְעֲדֵי אֲשֶׁר יְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, וְכָל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר אֶצְלוֹ שׁוּם שֵׂכֶל עַצְמוֹ, אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת וְאֵינוֹ מְקֻשָּׁר לְהַצַּדִּיק כְּלָל.

וְזֶה ״וַיֹּאמַר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי״; כִּי הִנֵּה אֱלִיעֶזֶר הָיָה תַּלְמִידוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, אֲשֶׁר גִּיֵּר אַלְפֵי רִבְבוֹת נְשָׁמוֹת, וְגִלָּה לָהֶם אֶת אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּמּוּבָא (רַמְבַּ״ם פֶּרֶק א׳ מֵהִלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, הֲלָכָה ג׳), וְחִבֵּר הַרְבֵּה סְפָרִים בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּפִרְסָמָם לְכָל בְּנֵי דּוֹרוֹ, וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁחָכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (עֲבוֹדָה זָרָה יד:) דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ ד׳ מֵאָה פִּרְקֵי הַוְיָן (מַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ הָיוּ בָּהּ אַרְבַּע־מֵאוֹת פְּרָקִים), כִּי הוּא הָיָה צָרִיךְ לְהַסְבִּיר לְכָל בְּנֵי דּוֹרוֹ אֶת גֹּדֶל הַשְׁטוּת וְהַשְׁגָּעוֹן שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה.

וְהִנֵּה אֱלִיעֶזֶר עַבְדּוֹ הָיָה תַּלְמִידוֹ, שֶׁעָזַר לוֹ בְּפִרְסוּם דַּעַת הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יוֹמָא כח:): דַּמֶּשֶׂק אֱלִיעֶזֶר, שֶׁדּוֹלָה וּמַשְׁקָה מִתּוֹרָתוֹ שֶׁל רַבּוֹ לַאֲחֵרִים. וְעִקַּר גְּדֻלָּתוֹ הָיְתָה, שֶׁהָיָה בָּטֵל לְגַמְרֵי אֶל רַבּוֹ אַבְרָהָם אָבִינוּ, כִּי בֶּאֱמֶת הוּא הָיָה יָכוֹל בְּעַצְמוֹ לְהַגִּיד לְלָבָן וְלִבְתוּאֵל וְכוּ׳, שֶׁהוּא רַבִּי וְתַלְמִיד חָכָם, אֶלָּא מִצַּד רֹב אֱמוּנַת חֲכָמִים שֶׁהָיְתָה בּוֹ, בִּטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל רַבּוֹ אַבְרָהָם אָבִינוּ.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר ״וַיֹּאמַר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי״, וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ה׳), שֶׁעֶבֶד הוּא זֶה שֶׁמַּשְׁלִיךְ אֶת חָכְמָתוֹ לְגַמְרֵי, וְעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַבְדוּת. וְזֶה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר גַּם אֵצֶל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ (דְּבָרִים לד, ה): מֹשֶׁה עֶבֶד הֲוָיָ״ה. כִּי הוּא הָיָה בָּטֵל לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּכְמַאֲמַר הַתַּנָּא (אָבוֹת א, א): מֹשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי, כִּי הוּא קִבֵּל תּוֹרָה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, וְלָכֵן הַשֶּׁבַח שֶׁל אֱלִיעֶזֶר הָיָה, שֶׁהִתְפָּאֵר לְכֻלָּם וְאָמַר: ״עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי״, כִּי לֹא נָטַל גְּדֻלָּה לְעַצְמוֹ, וְהָבִן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] וּמִשְׁמַע וְדוֹמֶה וּמַשָּׂא. וְכָתְבוּ הַמְפָרְשִׁים, שֶׁהַפֵּרוּשׁ הוּא בְּדֶרֶךְ מוּסָר: וּמִשְׁמַע — שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לִשְׁמֹעַ בְּזִיּוֹנוֹ, וְדוֹמֶה — וְלִדֹּם וְלִשְׁתֹּק, וּמַשָּׂא — וְלִסְבֹּל. וְכֵן מוּבָא (מִדְרָשׁ הַגָּדוֹל חַיֵּי שָׂרָה): לָמָּה נִקְרְאוּ בַּשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ? אֶלָּא כָּךְ הֵם נִדְרָשִׁים, שֶׁאָנוּ בְּהִיוֹתֵנוּ בְּגָלוּת יִשְׁמָעֵאל, שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתֵנוּ וְשׁוֹתְקִין, וְנוֹשְׂאִין עֶלֶם שֶׁל יִשְׁמָעֵאל, וְדוֹמְמִין וְשׁוֹתְקִין, וַעֲלֵיהֶם אָמְרָה תּוֹרָה (בַּמִּדְבָּר כד, כג): ״אוֹי, מִי יִחְיֶה מִשֻּׂמוֹ אֵל״, אוֹי לְמִי שֶׁיִּהְיֶה בְּמַלְכוּת יִשְׁמָעֵאל.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ו׳): כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, הַהֶכְרֵחַ שֶׁיִּסְבֹּל בְּזִיּוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, חֲרוּפִים וְגִדּוּפִים, כִּי הַדָּם שֶׁבְּחֶלֶל הַשְּׁמָאלִי שֶׁבַּלֵּב, שָׁם מְדוֹר הַיֵּצֶר הָרָע, עַדַיִן הוּא בְּתֹקֶף וָעֹז, וּבִשְׁבִיל זֶה בָּאִים עָלָיו בְּזִיּוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, וּכְדֵי לְהַכְנִיעַ אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁהוּא הַדָּמִים שֶׁהוּא בֶּחֶלֶל הַשְּׁמָאלִי, הַהֶכְרֵחַ לוֹ לִדֹּם וְלִשְׁתֹּק עַל בְּזִיּוֹנוֹ, וְלֹא יָשִׁיב לְמַחֲרִפּוֹ דָּבָר, וְעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה נִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי, וְנַעֲשֶׂה בְּסוֹד חִירִיק, שֶׁהוּא נְקֻדָּה זְעִירְתָּא, נְקֻדַּת הַיְּהֻדוּת, וְנִכְלָל בָּאָדָם הָעֶלְיוֹן, וְנַעֲשֶׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹתֵק וְדוֹמֵם לִמְחָרְפֵי וּלְמְבַזֵּי נַפְשׁוֹ, וְסוֹבֵל כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁזֶּה ״וּמִשְׁמַע וְדוֹמֶה וּמַשָּׂא״, עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹמֵעַ בְּזִיּוֹנוֹ וְשׁוֹתֵק, וְדוֹמֵם וְסוֹבֵל, עַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה

עֶלְיוֹנָה, שֶׁיִּהְיֶה אָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא, נִכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וּבֶאֱמֶת מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קנה), שֶׁעַל־יְדֵי אֱמוּנָה יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַגָּדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ, וְשׁוּם רוּחַ רַע לֹא יָכוֹל לַעֲקֹר אוֹתוֹ, וְהַכֹּל עַל־יְדֵי מִדַּת הָאֱמוּנָה הַפְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים לְסַבְלָנוּת, שֶׁהוּא אֲרִיכַת אַפַּיִם, שֶׁזֶּה וּמַשָּׂא, הַיְנוּ לְסַבֵּל כָּל הָעוֹבֵר עָלָיו, כִּי בְּזֶה הָעוֹלָם עוֹבְרִים עַל כָּל אֶחָד צָרוֹת, יִסּוּרִים, מְרִירוּת וַעֲנָשִׁים קָשִׁים וּמָרִים, וְהַכֹּל — כְּדֵי לִרְאוֹת וּלְנַסּוֹת אֶל מִי יִפְנֶה בְּעֵת צָרָה, וְלָכֵן כְּשֶׁעוֹבְרִים עַל אָדָם חֲרוּפִים וּגְדוּפִים, מַחֲלֹקֶת וּרְדִיפוֹת מֵרָשָׁעִים אֲרוּרִים, עָלָיו לִשְׁמֹעַ אֶת בִּזְיוֹנוֹ וְלִדֹּם וְלִשְׁתֹּק, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לְסַבְלָנוּת, שֶׁזּוֹהִי הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה בְּיוֹתֵר שֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לִזְכּוֹת אֵלֶיהָ — לְסַבֵּל כָּל הַבָּא עָלָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אוֹר וְזִיו וְחִיּוּת וּדְבֵקוּת עֶלְיוֹן, אַשְׁרֵי לוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

[א] וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן עט): יִצְחָק אוֹתִיּוֹת קֵ״ץ חַ״י (עֵץ חַיִּים, שַׁעַר לא, פֶּרֶק ג׳), קֵץ מְרַמֵּז עַל הַזְּמַן כְּמוֹ ״מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים״, שֶׁהוּא אֲרִיכַת הַזְּמַן, אַבְרָהָם — אֶצְלוֹ מִתְאַחֵד הַזְּמַן ״אַבְרָהָם אֹהֲבִי״ (יְשַׁעְיָה מא, ח), ״וַיְהִי בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ״ (בְּרֵאשִׁית כט, כ).

כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁכָּל־כָּךְ מָרִים לָהֶם הַחַיִּים, עַד שֶׁמִּסְתּוֹבְבִים עִם מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל הִתְאַבְּדוּת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, מֵרֹב מְרִירוּת וְצָרוֹת שֶׁעוֹבְרוֹת עֲלֵיהֶם, שֶׁזֶּה קֵ״ץ חַ״י, רוֹצִים לַעֲשׂוֹת קֵץ לְחַיֵּיהֶם, כִּי יִצְחָק הוּא מִדַּת הַגְּבוּרָה, וְלָכֵן אֵין עוֹד מְצָוָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, מִלְּחַזֵּק אֲנָשִׁים כָּאֵלּוּ שֶׁהֵם מְמֹרָמָרִים, וְעוֹבְרוֹת עֲלֵיהֶם מְרִירוּת וְצָרוֹת, שֶׁזּוֹ הָיְתָה עֲבוֹדַת אַבְרָהָם, שֶׁהִכְנִיס אַהֲבָה בֵּין בְּנֵי אָדָם, וְהֶרְאָה לָהֶם אֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אוֹתָם. וְעַל־יְדֵי מִדַּת אַהֲבָה, נִתְבַּטֵּל הַזְּמַן, בִּבְחִינַת ״וַיְהִי בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ״, כִּי לְהֵפֶךְ, כְּשֶׁאָדָם מְמֹרָמָר וּמָרִים לוֹ הַחַיִּים, הוּא רוֹאֶה לְפָנָיו אֲרִיכוּת זְמַן מְאֹד, כִּי הוּא נוֹפֵל תַּחַת הַמָּקוֹם וְתַחַת הַזְּמַן, עַד שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁאַף פַּעַם לֹא תִּגָּמַרְנָה לוֹ הַצָּרוֹת, וְלָכֵן שׁוֹרָה עָלָיו מִדַּת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה, בִּבְחִינַת יִצְחָק, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת קֵ״ץ חַ״י, שֶׁמֵּרִבּוּי הַזְּמַן הוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת קֵץ לְחַיָּיו, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְהַתִּקּוּן לְאָדָם כָּזֶה הוּא רַק לְקָרְבוֹ אֶל מִדַּת אַהֲבָה, שֶׁזּוֹ מַדְרֵגַת אַבְרָהָם, שֶׁהָלַךְ בְּאַהֲבָה עִם כָּל אֶחָד, וְעַל־יְדֵי־זֶה גִּיֵּר וְקֵרֵב הֲמוֹן רַב אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמֵרֹב אַהֲבָה שֶׁהִכְנִיס בְּכָל אֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל הַזְּמַן, בִּבְחִינַת ״כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ״.

וְזֶה ״וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת״, וְדָרְשׁוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מִדְרָשׁ אַגָּדָה): תּוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים מַעֲשִׂים טוֹבִים; יִצְחָק — כְּשֶׁעוֹבֶרֶת עַל אָדָם בְּחִינַת יִצְחָק, שֶׁהוּא קֵ״ץ חַ״י, שֶׁמֵּרֹב מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַדִּינִים שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו, הוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת קֵץ לְחַיָּיו, חַס וְשָׁלוֹם, הָעֵצָה הִיא, שֶׁיִּהְיֶה בֶּן אַבְרָהָם, שֶׁיֵּלֵךְ בְּמִדָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁהוּא חֶסֶד, אַהֲבָה, שֶׁשָּׁם נִתְבַּטֵּל הַזְּמַן, וְרוֹאֶה

אֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, כִּי הוּא מַתְחִיל לִחְיוֹת חַיִּים חֲדָשִׁים.

וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י זַ״ל, שֶׁהָיוּ לֵיצָנֵי הַדּוֹר אוֹמְרִים: מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה שָׂרָה, הַיְנוּ שֶׁרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁטֶבַע רַע יֵשׁ בֵּין בְּנֵי אָדָם, כְּשֶׁהֵם רוֹאִים אָדָם שָׁבוּר וּמְדֻכָּא, עוֹשִׂים מִמֶּנּוּ לֵיצָנוּת, וְלֹא יוֹדְעִים שֶׁבְּנַפְשָׁם הוּא, כִּי מִסְּכֵּן הָאָדָם הַזֶּה שֶׁהוּא שָׁבוּר וּמְדֻכָּא, וּמִי יוֹדֵעַ אֶל אֵיזֶה פַּח יְכוֹלִים לְהַפִּיל אוֹתוֹ, אִם לֹא יְחַזְּקוּ אוֹתוֹ, וּמוּבָא בִּדְבַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן י׳): אֲבִימֶלֶךְ נִקְרָא בַּעַל גַּאֲוָה, מִלְּשׁוֹן אֲבִי מֶלֶךְ, אֲנִי רוֹצֶה לִהְיוֹת מֶלֶךְ; וְלָכֵן אִם רוֹאִים לֵיצָנִים שֶׁעוֹשִׂים לֵיצָנוּת מֵאָדָם שָׁבוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת יִצְחָק, מִדַּת הַגְּבוּרָה, שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו דִּינִים וּמַשְׁבֵּרִים, עַד שֶׁרוֹצֶה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, לְהִתְאַבֵּד, כִּי הוּא קָץ בְּחַיָּיו, צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁאֵלּוּ רְשָׁעִים אֲרוּרִים בַּעֲלֵי גַּאֲוָה, כִּי לֹא יִשְׁבֹּר אָדָם אִישׁ עָנִי וּנְכֵה רוּחַ, אֶלָּא אִם הוּא מָלֵא גַּאוּת וְיִשּׁוּת, וְעָנְשׁוֹ קָשֶׁה מְאֹד, וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד לְהִזָּהֵר כְּשֶׁרוֹאִים אָדָם שָׁבוּר וְרָצוּץ, וּלְחַזְּקוֹ לְאַמְּצוֹ וּלְעוֹדְדוֹ וּלְשַׂמְּחוֹ, וְאֵין קֵץ בְּמַעֲלַת הָאָדָם שֶׁמְּחַזֵּק נִשְׁבְּרֵי לֵב, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק.** פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: יַעֲקֹב וְעֵשָׂו הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה, וְיֵשׁ לְדַיֵּק מַה מְּלַמְּדֵנוּ רַשִׁ״י בָּזֶה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳): יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת הַיֵּצֶר טוֹב, הַמְעוֹרֵר אֶת הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁיִּסְתַּכֵּל תָּמִיד בְּהַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמוּת אֱלֹקִי שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְעֵשָׂו הוּא בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע, אֲשֶׁר לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה, כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ וְכוּ׳ (מִשְׁלֵי יח, ב), עַיֵּן שָׁם.

וּמוּבָא בְּכִתְבֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ״ל (עֵץ חַיִּים, שַׁעַר לא, פֶּרֶק ג׳): יִצְחָק רָאשֵׁי תֵּבוֹת קֵץ חַי, עַיֵּן שָׁם.

וּמוּבָא בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ קְהִלּוֹת יַעֲקֹב הַפְּרוּשׁ לָזֶה, כִּי קֵץ הַגְּאֻלָּה תִּהְיֶה בְּהִתְגַּלּוּת חַ״יָה יְ׳חִידָה, כַּיָּדוּעַ. כִּי אָז יִהְיֶה יְחוּד גָּמוּר, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, עֶצֶם גִּלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהִתְגַּלּוּת נִפְלָאָה מְאֹד, וְאָז יִתְבַּטֵּל הָרָע לְגַמְרֵי, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה כְּסֵא לַטּוֹב, וּכְבָר לֹא יִהְיֶה שַׁיָּךְ בִּכְלָל שֵׁם טוֹב אוֹ רַע, כִּי בְּהִתְגַּלּוּת עַתִּיקָא קַדִּישָׁא יְחִידָה, שָׁם לֵית תַּמָּן יְמִינָא וּשְׂמָאלָא כְּלָל, וְכָל עִנְיַן הַבְּחִירָה, שֶׁהוּא הַיֵּצֶר טוֹב וְהַיֵּצֶר הָרָע, שַׁיָּךְ רַק קֹדֶם הַגְּאֻלָּה, שֶׁהִיא הִתְגַּלּוּת הַקֵּץ חַ״יָה יְ׳חִידָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: ״וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק״; הַיְנוּ זֶה יִהְיֶה לְךָ סִימָן שֶׁעַכְשָׁיו הוּא תּוֹלְדוֹת הַגְּאֻלָּה קֹדֶם קֵ״ץ חַ״י, כְּשֶׁעַכְשָׁיו יַעֲקֹב וְעֵשָׂו אֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה, כְּשֶׁעַכְשָׁיו שׁוֹלְטִים עָלֶיךָ הַיֵּצֶר טוֹב וְהַיֵּצֶר הָרָע, כִּי בְּעֵת הַגְּאֻלָּה יִהְיוּ נִכְלָלִים שְׁנֵיהֶם בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא יִהְיֶה טוֹב וְרַע, רַק עֶצֶם גִּלּוּי חַ״יָה יְ׳חִידָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] **וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ד׳): כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נו, יא) ״בֵּאלֹקִים אֲהַלֵּל דָּבָר בַּיהוָ״ה אֲהַלֵּל דָּבָר״, הֵן שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ בְּטוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁם הַוָ״ה — חֶסֶד, וְהֵן שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ הֵפֶךְ הַטּוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁם אֱלֹקִים — דִּין, יֵדַע שֶׁהַכֹּל לְטוֹבָתוֹ.

וּכְשֶׁיֵּדַע כָּל זֹאת נִקְרֵאת יְדִיעָה שְׁלֵמָה, כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא אַחְדּוּת שֶׁל חֶסֶד וּגְבוּרָה, וְרַק זוֹ נִקְרֵאת דַּעַת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַחֲלֹק בֵּין חֶסֶד לְדִין, וִיבָרֵךְ עַל הַכֹּל ״הַטּוֹב וְהַמֵּיטִיב״, כִּי יוֹדֵעַ אֲשֶׁר אֵין רַע יוֹצֵא מֵהַשָּׁמַיִם, וְהַכֹּל לְטוֹבָתוֹ, וּכְעֵין שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת ס:): לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם רָגִיל לוֹמַר ׳כָּל דְּעָבֵיד רַחֲמָנָא

לְטַב עָבִיד׳, וְהִנֵּה אַבְרָהָם מִדָּתוֹ חֶסֶד, יִצְחָק מִדָּתוֹ דִּין.

וְזֶה "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם"; הֵינוּ
שֶׁהַתּוֹצָאוֹת שֶׁל יִצְחָק שֶׁהוּא דִּין, צְרִיכִים לָדַעַת שֶׁהֵן נוֹבְעוֹת מֵחֶסֶד, כִּי גַּם בְּדִין שֶׁעוֹבֵר עַל הָאָדָם, יֵשׁ חֲסָדִים גְּנוּזִים, שֶׁהוּא ׳בֶּן אַבְרָהָם׳, כִּי אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, הֵינוּ מִדַּת הַחֶסֶד מוֹלִידָה אֶת הַגְּבוּרָה, כִּי בְּכָל דִּין וּגְבוּרָה שָׁם גָּנוּז "חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם" (תְּהִלִּים נב, יג); וּצְרִיכִים לְקַבֵּל כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו לְטוֹבָה, וְאָז מִתְעַנֵּג בְּזִיו שְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהֶבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה׳ לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר
עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ה׳): לְאַחַר גְּזַר־דִּין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבִינוּ הַמַּלְאָכִים הָעוֹמְדִים לִשְׁמֹאל וְלֹא יְקַטְרְגוּ, עַיֵּן שָׁם; הֵינוּ כְּשֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה גְּזַר דִּין, חַס וְשָׁלוֹם, בָּעוֹלָם, אֲזַי הַצַּדִּיקִים מַלְבִּישִׁים אֶת תְּפִלָּתָם בְּאֵיזֶה מַאֲמָר שֶׁאוֹמְרִים תּוֹרָה, אוֹ סְתָם מְדַבְּרִים עִם בְּנֵי־אָדָם, וְאַף אֶחָד אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן הֵם מְדַבְּרִים עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה פּוֹעֲלִים בִּתְפִלָּתָם, כִּי אֵין מִי שֶׁיְּקַטְרֵג, כִּי לֹא עוֹלֶה עַל דַּעַת שׁוּם בְּרִיָּה, שֶׁהֵם מְדַבְּרִים אָז אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

כִּי בֶּאֱמֶת הַצַּדִּיקִים דְּבוּקִים תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ,
וְלִפְנֵי עֵינֵיהֶם נִגְלֵית תָּמִיד רַק אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הַלֹּא אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל עָצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהֵן דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, וְהֵן הַגַּלְגַּלִּים וְהַמַּזָּלוֹת וְהַכּוֹכָבִים וּצְבָא הַשָּׁמַיִם וְכוּ׳, הַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ כִּבְיָכוֹל בַּלְּבוּשׁ הַזֶּה, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אֲלוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם מַמָּשׁ.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאֵלּוּ הַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים מְדַבְּרִים אֶל
אֵיזֶה בֶּן אָדָם אוֹ אוֹמְרִים אֵיזֶה מַאֲמָר, הֵם מְדַבְּרִים אָז אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּבִפְרָטִיּוּת כְּשֶׁהֵם מְדַבְּרִים אֶל נְשׁוֹתֵיהֶם, אֲזַי כָּל דִּבּוּרָם הוּא כַּאֲשֶׁר מְדַבְּרִים אֶל הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (חַיֵּי־מוֹהַר״ן, סִימָן תקסג): בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִינוּ הָיְתָה הַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת שָׂרָה, וּבִימֵי יִצְחָק בְּשֵׁם רִבְקָה, וּבִימֵי יַעֲקֹב רָחֵל וְלֵאָה. וְדָבָר זֶה סוֹבֵב אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְכוּ׳. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה גְּזַר־דִּין, חַס וְשָׁלוֹם, בָּעוֹלָם, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל כְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה, עַל־כֵּן מַלְבִּישִׁים תְּפִלָּתָם בְּאֵלּוּ דִּבְרֵי תּוֹרָה אוֹ שִׂיחָה, וְהַמַּלְאָכִים הָעוֹמְדִים לִשְׁמֹאל אֵינָם יוֹדְעִים שֶׁהֵם מִתְפַּלְּלִים עַכְשָׁו, וְעַל־כֵּן נִתְקַבֶּלֶת אָז תְּפִלָּתָם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: "וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה׳"; תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה
אָז לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּהְיוּ לוֹ בָּנִים. אַךְ מֵאַחַר שֶׁהָיָה לְאַחַר גְּזַר דִּין, כִּי הָיוּ עֲקָרִים, וְעַל־כֵּן הִלְבִּישׁ אֶת תְּפִלָּתוֹ בְּדִבּוּר עִם אִשְׁתּוֹ, שֶׁזֶּה "לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ", שֶׁלֹּא יְקַטְרְגוּ עָלָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְתַּק הַדִּין, וְהֶבֵן.

[ה] וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ, וַתֹּאמֶר אִם כֵּן
לָמָּה זֶּה אָנֹכִי, וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת הַוָּי״ה,
וַיֹּאמֶר הַוָּי״ה לָהּ, שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ וְגוֹ׳. וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳אֵלּוּ אַנְטוֹנִינוֹס וְרַבִּי׳. וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק, מָה הַלָּשׁוֹן "לָמָּה זֶּה אָנֹכִי", וְכֵן לָמָּה הֵצַרְתָּ רַשׁ״י לוֹמַר: ׳אֵלּוּ אַנְטוֹנִינוֹס וְרַבִּי׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל
(לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קעג): עַל־יְדֵי הַכְּתָב יָכוֹל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת לְהַכִּיר אֶת הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַכּוֹתֵב, וְהָאֱמוּנָה וְשֹׁרֶשׁ הָאֱמוּנָה שֶׁלּוֹ, כִּי הַנֶּפֶשׁ וְהָאֱמוּנָה הֵן בְּחִינָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה כו, ט): "נַפְשִׁי אִוִּיתִיךָ בַּלַּיְלָה", וּכְתִיב (תְּהִלִּים צב, ג): "וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת". וְעַל־יְדֵי הַכְּתָב אֶפְשָׁר לְהַכִּיר הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הָאֱמוּנָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת קה.): אָ״נ׳כ״י׳ רָאשֵׁי תֵּבוֹת אַ״נָא נַ׳פְשִׁי כְּ׳תָבִית

יְ׳הָבִית, הַיְנוּ שֶׁהַכּוֹתֵב נוֹתֵן וּמַכְנִיס אֶת פְּנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ לְתוֹךְ הַכְּתָב, וְזַכֵּי הָרְאוּת יְכוֹלִים לְהַכִּיר אֶת הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם בְּתוֹךְ הַכְּתָב.

וְזֶה שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מַתְחֶלֶת אֶת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, [אֲשֶׁר בָּהֶם כְּלוּלוֹת כָּל הַתַּרְי״ג מִצְוֹות, וּכְמַאֲמָרָם ז״ל (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יח, סִימָן כא): הַלּוּחוֹת הָיוּ בָּהֶן תַּרְי״ג מִצְוֹות כְּנֶגֶד אוֹתִיּוֹת מִן ״אָנֹכִי״ עַד ״אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ״ לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, וְכֻלָּן נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי שֶׁבָּהֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים, תּוֹרָה וּמִשְׁנָה, תַּלְמוּד וְאַגָּדָה]; בְּתֵבַת אָ׳נ׳כ׳י׳, הַיְנוּ שֶׁכְּבָיְכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַתַּרְי״ג מִצְוֹות, שֶׁהוּא אֲ׳נָא נַ׳פְשִׁי כְּ׳תָבִית יְ׳הָבִית.

וְזֶה שֶׁאָמְרָה רִבְקָה: ״**וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי, וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת הָוָי״ה, וַיֹּאמֶר הָוָי״ה לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ, וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ**״ וְגוֹ׳. וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳אֵלּוּ אַנְטוֹנִינוּס וְרַבִּי׳, וְיֵשׁ לְבָאֵר מָה הַלָּשׁוֹן: ״**לָמָּה זֶּה אָנֹכִי**״, הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר ״**וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת הָוָי״ה**״, אֶלָּא מָצִינוּ, כְּשֶׁבָּא אֱלִיעֶזֶר לְמְצֹא זִוּוּג לְרִבְקָה, כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית כד): ״וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ״, וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: שְׁטַר מַתָּנָה כָּתַב לְיִצְחָק עַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ. וּמוּבָא אֲשֶׁר ״וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ״, עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּה כְּמִסְפַּר הַשֵּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים: ע״ב, ס״ג, מ״ה, ב״ן, בְּמִכְלָל מַמָּשׁ, כִּי אֶת הַכְּתָב הַזֶּה הֵבִיא אֶל רִבְקָה, שֶׁמִּמֶּנָּה יָצְאוּ כְּלַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵינָן שֶׁשָּׁמְעָה שֶׁיֵּשְׁנָם שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנָהּ, וּשְׁנֵי לְאֻמִּים בְּמֵעֶיהָ, וְלָכֵן אָמְרָה: ״**לָמָּה זֶּה אָנֹכִי**״, הֲרֵי רָצִיתִי שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנִּי רַק זֶרַע קָדֵשׁ, נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַכְּלוּלִים בִּשְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְלֹא בְּנֵי עֵשָׂו, וְלָכֵן אָמַר לָהּ שֵׁם: **אַל תִּדְאֲגִי, כִּי שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ, וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ**, שֶׁהֲרֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל יוֹצְאוֹת מִיַּעֲקֹב, וְנִשְׁמוֹת הַגֵּרִים שֶׁיִּתְגַּיְּרוּ יוֹצְאוֹת מֵעֵשָׂו, [כִּי מִבְּנֵי יִשְׁמָעֵאל לֹא יוֹצְאִים מֵעוֹלָם גֵּרִים].

וְלָכֵן אָמַר רַשְׁ״י הַקָּדוֹשׁ: אֵלּוּ אַנְטוֹנִינוּס וְרַבִּי, וְלִכְאוֹרָה מַה שֶּׁבַח הוּא זֶה? אֶלָּא יָדוּעַ שֶׁרַבִּי שֶׁהוּא רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא, נִצּוֹץ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ, וְזֶה נ״שׁ״י״א׳ רָאשֵׁי תֵּבוֹת: נִ׳צּוֹץ שֶׁ׳ל יַ׳עֲקֹב אָ׳בִינוּ, וְאַנְטוֹנִינוּס הוּא הַטּוֹב שֶׁבְּעֵשָׂו וְהִתְגַּיֵּר, נִמְצָא שֶׁבִּשֵּׁר לָהּ, שֶׁלֹּא תִּדְאַג, כִּי מִתּוֹכָהּ יֵצֵא כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְכֵן כָּל הַגֵּרִים, וְלָכֵן אֵין לָךְ מַה לְהִתְרַעֵם וְלִשְׁאֹל: ״לָמָּה זֶּה אָנֹכִי״, כִּי אַדְרַבָּה מִתּוֹכָהּ שֶׁהוּא אָ׳נ׳כ׳י׳, כְּבָר חֲקוּקוֹת כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְהַגֵּרִים.

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ ז״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יז) עַל הַפָּסוּק (אֶסְתֵּר ו, ב): ״וַיִּמָּצֵא כָּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי״, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁהַצַּדִּיק מְדַבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, הַדִּבּוּרִים הָאֵלּוּ הוֹלְכִים לְמֶרְחוֹק, עַד שֶׁנִּכְתָּבִים וְנֶחְקָקִים בְּתוֹךְ סִפְרֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם מוֹצְאִים בְּסִפְרֵיהֶם הֵפֶךְ אֱמוּנָתָם וּמְתַגְּיְרִים, וְלָכֵן נִחַם אוֹתָהּ שֵׁם שֶׁלֹּא תִּדְאַג, כִּי מִמֶּנָּה יֵצֵא כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] **וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ ז״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָנִים ט, קיב), אֲשֶׁר יָדוּעַ הוּא, כִּי ״סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן״ (תְּהִלִּים יב, ט), כִּי הַסִּטְרָא אַחֲרָא מְסַבֶּבֶת הַקְּדֻשָּׁה, כִּי אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, וּבִפְרָט מִי שֶׁכְּבָר נִמְשָׁךְ אַחַר עֲבֵרוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְנִמְשָׁךְ אַחַר הַסִּטְרָא אַחֲרָא, וְשָׁם מְקוֹמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, וְהֵם מְסַבְּבִין אוֹתוֹ מִכָּל צַד וְכוּ׳. וְכַאֲשֶׁר יְעוֹרֵר רוּחוֹ לָשׁוּב אֶל ה׳, קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל, וּלְדַבֵּר דִּבּוּרִים לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הֵן מְסַבְּבִים אוֹתוֹ מִכָּל צַד, כָּל אֶחָד כְּפִי בְּחִינָתוֹ, וְנִשְׁאָר רָחוֹק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּמְסֻבָּב בַּחֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, וּמָרִים לוֹ הַחַיִּים וְכוּ׳.

אַךְ אֵיךְ יִזְכֶּה לָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ שֶׁנִּלְכַּד בּוֹ? צָרִיךְ לָדַעַת, אֲשֶׁר הָעִקָּר שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ הוּא

אֵמֶת, לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, כִּי 'חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֱמֶת' (שַׁבָּת נה.), וְהוּא יְסוֹד הַכֹּל, כִּי אֱמֶת הוּא רֹאשׁ, תּוֹךְ סוֹף. וְכֵיוָן שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת אֱמֶת, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר אֶת הַדִּבּוּרִים עִם אֱמֶת, אֲזַי כְּבָיכוֹל נִתְלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, וְאָז נֶאֱמַר עָלָיו "ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי" (תְּהִלִּים כז, א); וְכֵיוָן שֶׁה' אוֹר לוֹ, יָכוֹל לִמְצֹא אֶת הַפְּתָחִים, וְלָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ וְהַגָּלוּת שֶׁהוּא סָגוּר שָׁם, וְיָאִיר עַל עַצְמוֹ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, עַיֵּן שָׁם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "וְיַעֲקֹב אי"ש תָּ"ם" אוֹתִיּוֹת: י"ש אֵמ"ת, **יֹשֵׁב אָהֳלי"ם** — אוֹתִיּוֹת אֱלֹהִי"ם. הַיְנוּ שֶׁיַּעֲקֹב — אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִדַּת הָאֱמֶת, אֲזַי יוֹשֵׁב אֵצֶל הָאֱלֹהִי"ם תָּמִיד, כִּי הָעִקָּר הוּא הָאֱמֶת, שֶׁיַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר תָּמִיד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ דִּבּוּרֵי אֱמֶת, וְיַמְשִׁיךְ אֶת עַצְמוֹ רַק אֶל הָאֱמֶת, אָז דַּיְקָא יְזָכֶה לֵישֵׁב תָּמִיד אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ.

וּמוּבָא בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים (עַיֵּן פְּרִדֵּס רִמּוֹנִים לָרַמַּ"ק, שַׁעַר י"ז, פֶּרֶק ד'), כִּי אֱלֹהִי"ם גִּימַטְרִיָּה 'הַטֶּבַע', הַיְנוּ מִי שֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהִתְנַהֵג בְּמִדַּת הָאֱמֶת, וּמְחַפֵּשׂ תָּמִיד רַק אַחַר הָאֱמֶת, שֶׁהִיא חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲזַי יָכוֹל אֲפִלּוּ כַּאֲשֶׁר יֵשֵׁב בְּתוֹךְ הַטֶּבַע שֶׁהוּא אֱלֹקִי"ם, יְזָכֶה לְהַרְגִּישׁ רַק אֶת הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ הַפְּרָטִי פְּרָטִית, כִּי כָּךְ הִיא הָאֱמֶת, אֲשֶׁר אֵין שׁוּם טֶבַע כְּלָל, וְהַטֶּבַע כְּסֵא לְהַהַשְׁגָּחָה, כִּי הַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא. וְאֶל גִּלּוּי זֶה יְכוֹלִים לִזְכּוֹת רַק כְּפִי מִדַּת הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה, וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ קְטַנִּים, לֹא הָיוּ נִכָּרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם, וְאֵין אָדָם מְדַקְדֵּק בָּהֶם מַה טִּיבָם, כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּנֵי י"ג שָׁנָה, זֶה פּוֹרֵשׁ לְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וְזֶה פּוֹרֵשׁ לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים (תַּנְחוּמָא תֹּצֵא ד'). "יוֹדֵעַ צַיִד" — לָצוּד וּלְרַמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיו, וְשׁוֹאֲלוֹ: "אַבָּא, הֵיאַךְ מְעַשְּׂרִין אֶת הַמֶּלַח וְאֶת הַתֶּבֶן", כְּסָבוּר אָבִיו שֶׁהוּא מְדַקְדֵּק בְּמִצְוֹות. "אִישׁ שָׂדֶה" — כְּמַשְׁמָעוֹ, אָדָם בָּטֵל, וְצוֹדֶה בְּקַשְׁתּוֹ חַיּוֹת וְעוֹפוֹת. "תָּם" — אֵינוֹ בָּקִי בְּכָל אֵלֶּה, אֶלָּא כִּלְבּוֹ כֵּן פִּיו, מִי שֶׁאֵינוֹ חָרִיף לְרַמּוֹת קְרוּי תָּם. "יֹשֵׁב אֹהָלִים" — אָהֳלוֹ שֶׁל שֵׁם וְאָהֳלוֹ שֶׁל עֵבֶר. עַד כָּאן.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן יב): כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ, יָכוֹל לִפֹּל בְּטָעֲיוֹת וּבְמִכְשׁוֹלִים רַבִּים, וְלָבוֹא לִידֵי רָעוֹת גְּדוֹלוֹת, חַס וְשָׁלוֹם; כִּי עִקַּר הַיְהֲדוּת הוּא רַק לֵילֵךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת, וּלְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁיִּהְיֶה שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִבְלִי לְהַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ, רַק אִם יֵשׁ בָּזֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ — יֵעָשֶׂה, וְאִם לָאו — לָאו, וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִכָּשֵׁל לְעוֹלָם.

וְהִנֵּה הֶחָכָם מִכָּל הָאָדָם אוֹמֵר (מִשְׁלֵי כב, ו): "חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל־פִּי דַרְכּוֹ, גַּם כִּי יַזְקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה"; וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מִדְרָשׁ מִשְׁלֵי כב, סִימָן ג'): אִם חִנַּכְתָּ בְּנֵךְ עַד שֶׁהוּא נַעַר בְּדִבְרֵי תוֹרָה, הוּא מִתְגַּדֵּל בָּהֶם וְהוֹלֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: "גַּם כִּי יַזְקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה". וְלָכֵן צָרִיךְ לְהַשְׁקִיעַ בְּחִנּוּכָם שֶׁל הַבָּנִים עוֹד כְּשֶׁהֵם יְלָדִים קְטַנֵּי קְטַנִּים, וְלֹא יֹאמַר כִּי הֵם עֲדַיִן קְטַנִּים, וּמַה לוֹ לְהִתְאַמֵּץ בְּחִנּוּכָם כָּעֵת, אֶלָּא אַדְרַבָּה, אָז דַּיְקָא הוּא הַזְּמַן לְחַנְּכָם, כִּי כַּאֲשֶׁר הֵם מַגִּיעִים כְּבָר לְגִיל בַּר מִצְוָה, אָז כְּבָר מְאֻחָר, כִּי זֶה שֶׁלֹּא קִבֵּל חִנּוּךְ, פּוֹרֵשׁ לַעֲבוֹדָה זָרָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, שֶׁהִיא תַּרְבּוּת הָרְחוֹב, וְזֶה שֶׁקִּבֵּל חִנּוּךְ, פּוֹרֵשׁ לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ, וְנִשְׁאָר יְהוּדִי מַאֲמִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, כַּאֲשֶׁר מַחְדִּירִים בִּבְנֵי הַנְּעוּרִים אֱמוּנָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם מִגִּיל קָטְנוּת, אָז הֵם גְּדֵלִים עִם מִדּוֹת טוֹבוֹת, שֶׁפִּיהֶם וְלִבָּם שָׁוִים, וְאֵינָם חֲרִיפִים לְרַמּוֹת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם

לֹא מַחְדִּירִים בִּבְנֵי הַנְּעוּרִים אֱמוּנָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם בְּגִיל קַטְנוּת, אֲזַי הֵם גְּדֵלִים צְבוּעִים וְרַמָּאִים, וּמְרַמִּים אֶת אֲבִיהֶם, וְהַפַּעַל יוֹצֵא שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בָּטֵל, וּבָא לִידֵי רָעוֹת רַבּוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְלָכֵן הָעִקָּר לְחַנֵּךְ אֶת הַיְלָדִים שֶׁיֵּלְכוּ בִּתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת בְּלִי חָכְמוֹת, וְכֵן הַהוֹרִים יִתְנַהֲגוּ בִּתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, וְאָז גַּם הַיְלָדִים יִלְמְדוּ מֵהֶם, כִּי בְּבֵית שֶׁמִּתְנַהֲגִים בִּתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, אָז גַּם הַיְלָדִים גְּדֵלִים כָּךְ. וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל אֵצֶל לוֹט (תַּנְחוּמָא וַיֵּרָא יא): לְפִי שֶׁגָּדַל בְּבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְרָאָהוּ מְקַבֵּל עוֹבְרִים וְשָׁבִים — לָמַד מִמֶּנּוּ. לְפִיכָךְ הִכְנִיס הַמַּלְאָכִים אֶצְלוֹ. הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ, שֶׁאֵלּוּ שֶׁגָּדְלוּ בַּבַּיִת מִתְנַהֲגִים כְּפִי שֶׁרָאוּ וְשָׁמְעוּ בַּבַּיִת, וְלָכֵן אַשְׁרֵי הָאִישׁ שֶׁזּוֹכֶה לְחַנֵּךְ אֶת עַצְמוֹ, וְאָז גַּם הַיְלָדִים יִהְיוּ מְחֻנָּכִים, כִּי הַיְלָדִים מְחַקִּים אֶת הַהוֹרִים. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין נו:): שׁוֹתָא דִּינוּקָא בְּשׁוּקָא, אוֹ דַּאֲבוּהָ אוֹ דְּאִמֵּיהּ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת, וְלָמָּה זֶּה לִי בְּכֹרָה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קעג): עַל־יְדֵי הַכְּתָב יָכוֹל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת לְהַכִּיר הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַכּוֹתֵב, וְהָאֱמוּנָה וְשָׂרָשׁ הָאֱמוּנָה שֶׁלּוֹ, כִּי בְּתוֹךְ הַכְּתָב — שָׁם גְּנוּזָה הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת קה.): אָנֹכִי — נוֹטָרִיקוֹן אֲנָא נַפְשִׁי כְּתָבִית יְהָבִית; כִּי בְּתוֹךְ הַכְּתָב שָׁם נִמְצֵאת הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ.

וְזֶה שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מַתְחֶלֶת אֶת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת [אֲשֶׁר בָּהֶם כְּלוּלוֹת כָּל הַתַּרי״ג מִצְוֹת, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (בַּמִּדְבַּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יח, סִימָן כא): הַלּוּחוֹת הָיוּ בָּהֶן תַּרי״ג מִצְוֹת כְּנֶגֶד אוֹתִיּוֹת מִן ״אָנֹכִי״ עַד ״אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ״ לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, וְכֻלָּן נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, שֶׁבָּהֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים, תּוֹרָה וּמִשְׁנָה, תַּלְמוּד וְאַגָּדָה] עִם תֵּבַת ״אָנֹכִי״ לְהוֹרוֹת אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת שָׁם נִמְצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, הוּא מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ נִמְצָא בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה, וְתַכְלִית הַתּוֹרָה הִיא לְהַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְכַמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳), כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, הַיְנוּ עַל הַחֵלֶק אֱלֹקִי שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁזֶּה נִקְרָא בְּכוֹרָה, וּמוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (זֹהַר מִצֹּרָע נג:): אַמַּאי אִקְרֵי תּוֹרָה? בְּגִין דְּאוֹרֵי וְגָלֵי בְּמַאי דַּהֲוָה סָתִים דְּלָא אִתְיְדַע. כִּי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מְגַלָּה דְּבָרִים נִסְתָּרִים לִבְנֵי־אָדָם.

וְזֶה ״וַיֹּאמֶר עֵשָׂו״, מִי שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, כִּי עֵשָׂו לְשׁוֹן עֲשׂוּי — שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה, וּמְרַמֵּז עַל הָאָדָם שֶׁנִּמְצָא בְּתַכְלִית הַגַּשְׁמִיּוּת וּמְיֹאָשׁ מֵחַיָּיו, וְאוֹמֵר: ״הִנֵּה אָנֹכִי״, הַיְנוּ אֶצְלוֹ הָרוּחָנִיּוּת שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אָנֹכִי, ״הוֹלֵךְ לָמוּת״, כִּי מֵרֹב הַעֲלָמָה וְהַסְתָּרָה, שֶׁנֶּעֱלָם וְנִסְתָּר מִמֶּנּוּ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא נִמְצָא בְּיֵאוּשׁ וְדִכָּאוֹן פְּנִימִי. וְלָכֵן הוּא שׁוֹאֵל: ״וְלָמָּה זֶּה לִי בְּכֹרָה״, לָמָּה אֲנִי צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהִיא בְּחִינַת בְּכוֹרָה — רֵאשִׁית, כִּי מִי שֶׁנּוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ לְגַמְרֵי, הוּא מִתְיָאֵשׁ מֵחַיָּיו, וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם טַעַם בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, לֹא־כֵן מִי שֶׁמְּחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, לוֹ מְאִירִים הַחַיִּים תָּמִיד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת, וְלָמָּה זֶּה לִי בְּכֹרָה. יֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳; וּבְלִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת פִּקָּדוֹן, הֲלָכָה ד׳, אוֹת יט), כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל לְהִתְקָרֵב

אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ דָּבָר. וְזֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, הַיֵּצֶר טוֹב וְהַיֵּצֶר הָרָע, יַעֲקֹב בְּחִינַת הַיֵּצֶר טוֹב מְיֻסָּר תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְקַשֵּׁר אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה אֶל הָעוֹלָם הַבָּא, לְגַלּוֹת וּלְפָרְסֵם אֵיךְ שֶׁכָּל פְּרָט וּפְרָט מֵעִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה מְקֻשָּׁר וּמְיֻחָד בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת בְּכוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת פִּי שְׁנַיִם (בְּכוֹרוֹת נא:).

וּמִי שֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ בְּדֶרֶךְ זוֹ — לְמְצֹא תָּמִיד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל עֲסָקָיו. וּבְכָל דָּבָר גַּשְׁמִי מְגַלֶּה תֵּכֶף־וּמִיָּד אֶת הָרוּחָנִי, בָּזֶה מְחַבֵּר וּמְיַחֵד עוֹלָם הַזֶּה אֶל עוֹלָם הַבָּא, שֶׁזּוֹ נִקְרֵאת בְּכוֹרָה — פִּי שְׁנַיִם, עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא [עַיֵּן בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (פָּרָשַׁת תְּרוּמָה ג׳): ״כִּי לִי כָל בְּכוֹר״ (בַּמִּדְבָּר ג, יג), בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּמִדְרָשׁ שׁוֹחֵר טוֹב (שְׁמוּאֵל יט): כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ׳לִי׳, אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא, בִּבְכוֹר כְּתִיב ״קַדֶּשׁ לִי כָל בְּכוֹר״, עַיֵּן שָׁם]. עָלָיו נֶאֱמַר (בְּרָכוֹת יז.): ׳עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחַיֶּיךָ׳, וְחַי חַיִּים נִצְחִיִּים. כִּי כְּבָר לֹא אִכְפַּת לוֹ בֵּין חַיִּים לְמִיתָה (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כא) כִּי תָּמִיד דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּדְבֵקוּת אֱמֶת.

אֲבָל עֵשָׂו לֹא־כֵן, כִּי זֶה לְעֻמַּת זֶה, וְהוּא בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע, אֲשֶׁר לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה, כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ (מִשְׁלֵי יח, ב), וְהוּא מַפְרִיד בֵּין עוֹלָם הַזֶּה לְעוֹלָם הַבָּא, וְכָל יְמֵי חַיָּיו הֵם פְּרוּדִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (בְּרָכוֹת יח:): רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶן קְרוּיִים מֵתִים; כִּי מֵאַחַר שֶׁהִפְרִידוּ עַצְמָם מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהִפְרִידוּ בֵּין עוֹלָם הַזֶּה לָעוֹלָם הַבָּא, עַל־כֵּן אֵין שַׂיֶּכֶת אֲצָלָם בְּחִינַת בְּכוֹרָה, שֶׁהוּא הַחִבּוּר בֵּין עוֹלָם הַזֶּה לָעוֹלָם הַבָּא, בְּחִינַת פִּי־שְׁנַיִם כַּנַּ״ל.

וְזֶה שֶׁאָמַר עֵשָׂו: ״הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת״, הַיְנוּ שֶׁכָּל הֲלִיכָתִי הִיא רַק בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מִיתָה, כִּי הִפְרִיד עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־כֵּן ״וְלָמָּה זֶּה לִי בְּכוֹרָה״ וְכַנַּ״ל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י] וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת בִּגְדֵי עֵשָׂו בְּנָהּ הַגָּדֹל הַחֲמֻדֹת אֲשֶׁר אִתָּהּ בַּבָּיִת, וַתַּלְבֵּשׁ אֶת יַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן, וְאֵת עֹרֹת גְּדָיֵי הָעִזִּים הִלְבִּישָׁה עַל יָדָיו וְעַל חֶלְקַת צַוָּארָיו. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתַב רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת בְּגָדִים, חֵלֶק שֵׁנִי, סִימָן ה׳): הָעוֹשֶׂה בְּגָדִים לַחֲבֵרוֹ יָכוֹל לְשַׁנּוֹת רְצוֹן חֲבֵרוֹ לְכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה — הֵן בְּגַשְׁמִי הֵן בְּרוּחָנִי.

וְהִנֵּה יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא רָצָה בִּבְגָדֵי עֵשָׂו, אֶלָּא אִמּוֹ רִבְקָה הִכְרִיחָה אוֹתוֹ לְזֶה. וַחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (פְּסִיקְתָא זוּטָא שְׁמוֹת ו, ו), שֶׁנִּגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל בִּשְׂכִיל שֶׁלֹּא שִׁנּוּ אֶת לְבוּשָׁם, כִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל לוֹבֶשׁ מַלְבּוּשׁ עַכּוּ״ם, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹשֶׂה אֶצְלוֹ רֹשֶׁם, וְלָכֵן תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁהִתְלַבֵּשׁ יַעֲקֹב בִּבְגָדֵי עֵשָׂו, עַל־יְדֵי־זֶה הָיְתָה לְעֵשָׂו שְׁלִיטָה עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (בְּרֵאשִׁית כז, מא): ״יִקְרְבוּ יְמֵי אֵבֶל אָבִי, וְאַהַרְגָה אֶת יַעֲקֹב אָחִי״.

וְעַל־כֵּן דַּיְקָא רִבְקָה שֶׁהִיא הִלְבִּישָׁה לוֹ אֶת בִּגְדֵי עֵשָׂו, אָמְרָה לוֹ (שָׁם כז, מג): ״בְּרַח לְךָ אֶל לָבָן אָחִי חָרָנָה, וְיָשַׁבְתָּ עִמּוֹ יָמִים אֲחָדִים, עַד אֲשֶׁר תָּשׁוּב חֲמַת אָחִיךָ״. וְאַחַר־כָּךְ כְּתִיב (שָׁם כח, י) ״וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה״, הַיְנוּ שֶׁהָלַךְ אֶל הַחָרוֹן אַף, וְסָבַל מַה שֶּׁסָּבַל מֵעֵשָׂו וּמִלָּבָן שֶׁרָצוּ לְהָרְגוֹ, וְהַכֹּל הִתְחִיל מֵאָז שֶׁהֶחֱלִיף אֶת לְבוּשׁוֹ, וְנִתְלַבֵּשׁ בַּלְּבוּשׁ שֶׁל עֵשָׂו.

וְזֶה מוּסַר הַשֵּׂכֶל לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁלְּבַל יַחֲלִיף אֶת בְּגָדָיו לְהִתְלַבֵּשׁ בִּבְגְדֵי הַגּוֹיִים, כִּי זֶה עוֹשֶׂה רֹשֶׁם גָּדוֹל עַל הָאָדָם. וְעֵינֵינוּ הָרוֹאוֹת, אֲשֶׁר כָּל מִי שֶׁמַּחֲלִיף אֶת בְּגָדָיו אֶל בִּגְדֵי גּוֹיִים, לְבַסּוֹף נִמְשָׁךְ אַחַר דַּרְכֵיהֶם, וְלָכֵן הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ, לִשְׁמֹר מְאֹד מְאֹד לֹא לְשַׁנּוֹת אֶת בְּגָדָיו, אֶלָּא יֵלֵךְ עִם בִּגְדֵי יְהוּדִים, וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ מִפְּנֵי

הַמַּלְעִיגִים, וְזֶה יְמַנֵּע אוֹתוֹ מִלָּבוֹא, חַס וְשָׁלוֹם, לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַגּוֹיִים, וְדַרְכֵי הַקַּלִּים, הָרֵיקִים וְהַפּוֹחֲזִים, כִּי כְּשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ בִּלְבוּשׁ יְהוּדִי, זֶה שׁוֹמֵר אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב בֵּינֵיהֶם, וְהֶבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יא] וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ, כִּי עָצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מְאֹד. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן כג) בְּעִנְיַן הַשִּׂמְחָה רוֹאִים, שֶׁלִּפְעָמִים כְּשֶׁבְּנֵי־אָדָם שְׂמֵחִים וּמְרַקְּדִים, אֲזַי חוֹטְפִים אִישׁ אֶחָד מִבַּחוּץ, שֶׁהוּא בְּעַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, וּמַכְנִיסִים אוֹתוֹ בְּעַל־כָּרְחוֹ לְתוֹךְ מְחוֹל הַמְרַקְּדִים, וּמַכְרִיחִים אוֹתוֹ בְּעַל־כָּרְחוֹ שֶׁיִּהְיֶה שָׂמֵחַ עִמָּהֶם גַּם־כֵּן, כֵּן יֵשׁ בְּעִנְיַן הַשִּׂמְחָה, כִּי כְּשֶׁאָדָם שָׂמֵחַ, אֲזַי הַמָּרָה שְׁחוֹרָה וְיִסּוּרִים נִסְתַּלְּקִים מִן הַצַּד. אֲבָל מַעֲלָה יְתֵרָה לְהִתְאַמֵּץ לִרְדֹּף אַחַר הַמָּרָה שְׁחוֹרָה דַּוְקָא, לְהַכְנִיס אוֹתָהּ גַּם־כֵּן בְּתוֹךְ הַשִּׂמְחָה, בְּאֹפֶן שֶׁהַמָּרָה שְׁחוֹרָה בְּעַצְמָהּ תִּתְהַפֵּךְ לְשִׂמְחָה, שֶׁתִּתְהַפֵּךְ הַמָּרָה שְׁחוֹרָה וְכָל הַיִּסּוּרִין לְשִׂמְחָה, כְּדֶרֶךְ הַבָּא לְתוֹךְ הַשִּׂמְחָה, שֶׁאָז מַגְדִּיל הַשִּׂמְחָה וְהַחֶדְוָה, וּמְהַפֵּךְ כָּל הַדְּאָגוֹת וְהָעַצְבוּת וְהַמָּרָה שְׁחוֹרָה שֶׁלּוֹ לְשִׂמְחָה. נִמְצָא, שֶׁחוֹטֵף הַמָּרָה שְׁחוֹרָה, וּמַכְנִיס אוֹתָהּ בְּעַל־כָּרְחָהּ לְתוֹךְ הַשִּׂמְחָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (יְשַׁעְיָה לה, י): ״שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה״, שֶׁהַיָּגוֹן וַאֲנָחָה בּוֹרְחִים וְנָסִים מִן הַשִּׂמְחָה, כִּי בְּעֵת הַשִּׂמְחָה, דֶּרֶךְ הַיָּגוֹן וַאֲנָחָה לַעֲמֹד מִן הַצַּד, כִּי הַסִּטְרָא אַחֲרָא וְהַקְּלִפּוֹת אֵינָם יְכוֹלִים לִסְבֹּל אֶת הַשִּׂמְחָה.

וְזֶה ״וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ, כִּי עָצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מְאֹד״; כִּי הִנֵּה יִצְחָק נִקְרָא עַל שֵׁם הַצְּחוֹק וְהַשִּׂמְחָה, כִּי כְּשֶׁנּוֹלַד יִצְחָק, נַעֲשָׂה שִׂמְחָה בָּעוֹלָם, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה נג, סִימָן ח׳): בְּשָׁעָה שֶׁנִּפְקְדָה אִמֵּנוּ שָׂרָה, הַרְבֵּה עֲקָרוֹת נִפְקְדוּ עִמָּהּ, הַרְבֵּה חֵרְשִׁים נִתְפַּקְּחוּ, הַרְבֵּה סוּמִים נִפְתְּחוּ, הַרְבֵּה שׁוֹטִים נִשְׁתַּפְּרוּ.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן י׳), שֶׁאֲבִימֶלֶךְ מְרַמֵּז עַל גַּאֲוָה, אֲבִי מֶלֶךְ, אֲנִי רוֹצֶה לִהְיוֹת מֶלֶךְ. וְעִקַּר הָעַצְבוּת וְהַמְּרִירוּת וְהַדְּכָאוֹן שֶׁבָּא לָאָדָם הוּא רַק מֵחֲמַת גַּאֲוָה, כִּי אֶצְלוֹ יִתְבָּרֵךְ נֶאֱמַר (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־א׳ טז, כז): ״עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ״, וְעִקַּר כָּל הַקְּלָלוֹת בָּאוֹת רַק מֵחֲמַת חֶסְרוֹן הַשִּׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים כח, מז): ״תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת הָוָי״ה אֱלֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל״; וְכֵן מֵחֲמַת חֶסְרוֹן הַשִּׂמְחָה הוּא רָחוֹק מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְתוֹלֶה הַכֹּל בְּמִקְרֶה וּמַזָּל, שֶׁאָז בָּאוֹת עָלָיו כָּל הַקְּלָלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (וַיִּקְרָא כו, כא): ״וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא תֹאבוּ לִשְׁמֹעַ לִי, וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם״ וְגוֹ׳, וּכְתִיב (שָׁם יט): ״וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם״, כִּי לָמָּה אָדָם הוּא בְּעַצְבוּת וּבְמָרָה שְׁחוֹרָה, וְתוֹלֶה הַכֹּל בְּמִקְרֶה וּבְמַזָּל? מִפְּנֵי הַגַּאֲוּת וְהַיֵּשׁוּת שֶׁנִּכְנְסָה בּוֹ, וְלָכֵן אָמַר אֲבִימֶלֶךְ שֶׁהוּא בַּעַל הַגַּאֲוָה, [אֲבִי מֶלֶךְ, אֲנִי רוֹצֶה לִהְיוֹת מֶלֶךְ], אֵל יִצְחָק — שֶׁהִיא הַשִּׂמְחָה: ״לֵךְ מֵעִמָּנוּ״, כִּי אֵין הַקְּדֻשָּׁה יְכוֹלָה לְהִתְעָרֵב עִם הַטֻּמְאָה, הַיְנוּ שֶׁאֵין הַשִּׂמְחָה יְכוֹלָה לְהִתְעָרֵב עִם הָעַצְבוּת.

וְלָכֵן בְּהֶכְרַח שֵׁמִי שֶׁשָּׂמֵחַ, אוֹ שֶׁיִּתְפֹּס וְיַכְנִיס אֶת הָעַצְבוּת וְהַמְּרִירוּת לְתוֹךְ הַשִּׂמְחָה, בְּסוֹד: ״שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה״, אוֹ שֶׁעַל־יְדֵי תִּקּוּף הַשִּׂמְחָה, תִּתְבָּרְחָנָה מִמֶּנּוּ הָעַצְבוּת וְהַמְּרִירוּת. וְאָמְנָם מָצִינוּ, שֶׁלְּבַסּוֹף בָּא אַבִימֶלֶךְ אֶל יִצְחָק וְאָף, שֶׁאָמַר לוֹ יִצְחָק: **״מַדּוּעַ בָּאתֶם אֵלָי, וְאַתֶּם שְׂנֵאתֶם אֹתִי וַתְּשַׁלְּחוּנִי מֵאִתְּכֶם״**, עָנָה: **״רַיאמְרוּ רָאוֹ רָאִינוּ כִּי הָיָה הָוָי״ה עִמָּךְ״** וְגוֹ׳; כִּי עַל־יְדֵי תִּקּוּף הַשִּׂמְחָה שֶׁהָיְתָה אֵצֶל יִצְחָק, הֶכְרְחוּ הַסִּטְרָא אַחֲרָא וְהַקְּלִפּוֹת, הָעַצְבוּת וְהַמְּרִירוּת, הַגַּאוּת

וְהַיְשׁוּת, שֶׁהֵן בְּחִינַת אֲבִימֶלֶךְ, לָבָא וּלְהִתְבַּטֵּל לְפָנָיו. וְכֵן הוּא אֵצֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמִּתְחַזֵּק בְּתֹקֶף הַשִּׂמְחָה, אַף שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו כָּל מִינֵי צָרוֹת וְיִסּוּרִים, מְרִירוּת וּמַכְאוֹבִים, לְבַסּוֹף הַכֹּל יִתְבַּטְּלוּ לְפָנָיו, כִּי הַשִּׂמְחָה הִיא עֶצֶם אֱלֹקוּת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת וַיֵּצֵא

[א] וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לקוטי־מוהר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קנה): כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם אֱמוּנָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לַאֲרִיכַת אַפַּיִם, שֶׁהוּא מַאֲרִיךְ אַף עַל כָּל מַה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו, כִּי אֱמוּנָה וַאֲרִיכַת אַפַּיִם תְּלוּיוֹת זוֹ בְּזוֹ, וְאֶרֶךְ אַפַּיִם תָּלוּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם זוֹכֶה לְאֶרֶךְ אַפַּיִם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים לז, ג): ״שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה״. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (כְּתֻבּוֹת קי:): כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹהַּ. נִמְצָא, שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא אֱמוּנָה, וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה זוֹכִים לַאֲרִיכַת אַפַּיִם, שֶׁלֹּא יוּכַל לְבַלְבְּלוֹ שׁוּם מוֹנֵעַ וּבְלְבּוּל בַּעֲבוֹדָתוֹ.

וְזֶה ״וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה״; תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁיַּעֲקֹב יָצָא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּבָר הָלַךְ לַחֲרוֹן אַף, כִּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זוֹכִים לַאֲרִיכַת אַפַּיִם. וּמוּבָא בְּדִבְרֵי הַמְקֻבָּלִים (עֵץ שַׁעֲרֵי אוֹרָה, הַשַּׁעַר הַשְּׁמִינִי, הַסְּפִירָה הַשְּׁלִישִׁית), שֶׁמִּדַּת הַמַּלְכוּת הָאֱמוּנָה נִקְרֵאת 'בְּאֵר שָׁבַע'. נִמְצָא, תֵּכֶף־וּמִיָּד שֶׁיָּצָא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע, שֶׁהוּא מִדַּת הָאֱמוּנָה מִדַּת הַמַּלְכוּת, אָז כְּבָר הָלַךְ אֶל חֲרוֹן אַף, שֶׁהוּא הֵפֶךְ אֲרִיכַת אַפַּיִם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לקוטי־מוהר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סא): בְּמָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִין שָׁם מִכְּבָר, אֲפִלּוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ, הִיא בְּחִינַת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִין שָׁם, נִתְקַדֵּשׁ הָאֲוִיר בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְהִנֵּה רַשׁ״י פֵּרֵשׁ: ״וַיֵּצֵא יַעֲקֹב״, לֹא הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב אֶלָּא ״וַיֵּלֶךְ חָרָנָה״, וְלָמָּה הִזְכִּיר יְצִיאָתוֹ? אֶלָּא מַגִּיד שֶׁיְּצִיאַת צַדִּיק מִן הַמָּקוֹם עוֹשָׂה רֹשֶׁם, שֶׁבִּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיק בָּעִיר, הוּא הוֹדָהּ הוּא זִיוָהּ הוּא הֲדָרָהּ, יָצָא מִשָּׁם — פָּנָה הוֹדָהּ, פָּנָה זִיוָהּ פָּנָה הֲדָרָהּ. וּפֵרֵשׁ הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִבַּארְדִיטְשׁוֹב זי״ע (קְדֻשַּׁת לֵוִי), דְּקָשֶׁה לְרַשׁ״י, דְּלָמָּה כָּתַב וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, הֲוֵי לֵיהּ לִכְתֹּב וַיֵּרֶד חָרָנָה, דְּהַהוֹלֵךְ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לָאָרֶץ כְּתִיב וַיֵּרֶד, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (זְבָחִים נד:), שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוֹהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת, וּפֵרֵשׁ, שֶׁמַּה שֶׁאָמְרוּ שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוֹהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת הִיא בְּרוּחָנִיּוּת, וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם יוֹצֵא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כָּתוּב עָלָיו וַיֵּרֶד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּיצִיאַת הַצַּדִּיק כְּיַעֲקֹב אָבִינוּ, כְּשֶׁיָּצָא מִבְּאֵר שָׁבַע, פָּנָה הוֹדָהּ — פֵּרוּשׁ, שֶׁהַהוֹד פָּנָה וְהָלַךְ עִמּוֹ, הַיְנוּ קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָלְכָה עִמּוֹ, וְלָזֶה כָּתַב וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, שֶׁאַפִלּוּ שֶׁהָלַךְ לְחָרָן, הָלְכָה עִמּוֹ קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה ״וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה״; כִּי יַעֲקֹב שֶׁהוּא בַּר יִשְׂרָאֵל, לְאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁהוֹלֵךְ, יִהְיֶה לְאָן שֶׁיִּהְיֶה, אֲפִלּוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ,

נִתְקַדֶּשֶׁת הָאָרֶץ הַהִיא בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא, שֶׁאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ חָרָן, שֶׁהוּא חוּץ לָאָרֶץ, אִם מְקַדֵּשׁ וּמְטַהֵר אֶת הַמָּקוֹם בִּקְדֻשַּׁת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת שֶׁמְּקַיֵּם, נַעֲשֶׂה שָׁם גַּם־כֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קנה): כְּשֶׁאָדָם חָזָק בֶּאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְיוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, כִּי אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרֵךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל עֶצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אֲלוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם מַמָּשׁ, אֲזַי בִּידִיעָה זוֹ אָדָם מַאֲרִיךְ אַף עַל כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַגָּדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ, וְגָדֵל וְצוֹמֵחַ יָפֶה, וְאֵינוֹ מִתְיָרֵא מִשּׁוּם רוּחַ רָעָה, זִקִּים וּרְעָמִים וּמַאי בֶּן אָדָם, מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ בְּכָל מָקוֹם, וְעַל־כֵּן אֵינוֹ נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ וְסוֹבֵל אֶת כָּל הַבָּא עָלָיו, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁיּוֹצֵא, חַס וְשָׁלוֹם, מֵהָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, זוֹ בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה, וּבַעֲבוֹדָה זָרָה אָמְרוּ חַזַ״ל (סִפְרֵי פָּרָשַׁת רְאֵה, פִּסְקָה מד): כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה זָרָה בָּעוֹלָם חָרוֹן אַף בָּעוֹלָם. וְעִנְיַן חָרוֹן אַף הוּא הַכַּעַס וְהַקְּפִדּוּת וְקֹצֶר הָרוּחַ שֶׁנּוֹפֵל בָּהֶם הָאָדָם, כַּאֲשֶׁר הוּא חָסֵר מִן הָאֱמוּנָה.

וְהֵיכָן זוֹכִים בִּשְׁלֵמוּת לָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁיִּזְכֶּה לִהְיוֹת מַאֲרִיךְ אַף עַל כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, וְלֹא יִהְיֶה אִכְפַּת לוֹ כְּלָל שׁוּם דָּבָר? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים לז, ג): ״שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה״; כִּי שָׁם הוּא גִּלּוּי אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּהִתְגַּלּוּת נִפְלָאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים יא, יב): ״תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה״; וְאָמְרוּ חַזַ״ל (כְּתֻבּוֹת קי:): כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹק; וְעַל־יְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זוֹכִים לֶאֱמוּנָה בְּרוּרָה הַזּוֹ, לֵידַע כִּי הַכֹּל מֻשְׁגָּח בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִי פְּרָטִית. וְעִקַּר הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהָיָה מִתְלַהֵב כָּל־כָּךְ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָיָה רַק בִּשְׁבִיל מִדָּה זֹאת שֶׁל אֶרֶךְ אַפַּיִם, שֶׁזּוֹכִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דַּיְקָא.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חַזַ״ל (סַנְהֶדְרִין קיא.): וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ (שְׁמוֹת לד, ח); מָה רָאָה? אֶרֶךְ אַפַּיִם רָאָה, הֵינוּ כַּנַ״ל, כִּי מֵחֲמַת שֶׁרָאָה בְּחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם, שֶׁהוּא תָּלוּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עַל־כֵּן וַיִּקֹּד אַרְצָה, שֶׁהָיָה לִבּוֹ בּוֹעֵר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לִזְכּוֹת לְאֶרֶךְ אַפַּיִם וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם. וְהִנֵּה יָדוּעַ בְּדִבְרֵי הַמְקֻבָּלִים (עֵץ שַׁעֲרֵי אוֹרָה, הַשַּׁעַר הַשְּׁמִינִי, הַסְּפִירָה הַשְּׁלִישִׁית), כִּי בְּאֵר שֶׁבַע נִקְרֵאת מִדָּה הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, בְּחִינַת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ ״וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע״; כְּשֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי בְּחִינַת יַעֲקֹב, יוֹצֵא מִבְּאֵר שָׁבַע, שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, אֲזַי צָרִיךְ לֵידַע, כִּי תֵּכֶף וַיֵּלֶךְ חָרָנָה, יִכָּנֵס בַּחֲרוֹן אַף, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זִי״ע אֶת פָּסוּק (דְּבָרִים יא, טז): ״וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים״, תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁסָּרִים מֵאַחֲרֵי הַמָּקוֹם, עוֹבְדִים כְּבָר אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְכַנַּ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן סב). כִּי כְּשֶׁנּוֹפֵל מֵהָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, בָּאִים לִידֵי כַּעַס שֶׁהוּא חָרוֹן אַף, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל אֶת כָּל הַבָּא עָלָיו וּבוֹעֵט וְכוּ׳. וְאָמְרוּ חַזַ״ל (תִּקּוּנֵי־זֹהַר, תִּקּוּן נו, דַּף פט:): כָּל הַכּוֹעֵס כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה; כִּי הַמַּאֲמִין הָאֲמִתִּי, שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרֵךְ כְּלָל, וְהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, אֲזַי לְעוֹלָם יִהְיֶה מַאֲרִיךְ אַף, וְלֹא יִכְעֹס כְּלָל, רַק יִסְבֹּל אֶת כָּל הָעוֹבֵר עָלָיו. וְיִקָּרֵב אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] **וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם מִן הַשֶּׁמֶשׁ.** וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: עָשָׂן כְּמִין מַרְזֵב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ, שֶׁיִּרְא הָיָה מִפְּנֵי חַיּוֹת רָעוֹת. וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק, לָמָּה

עֲשָׂאָן כְּמִין מַרְזֵב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ דַּיְקָא? הַאִם הַחַיּוֹת רָעוֹת אוֹכְלוֹת רַק אֶת הָרֹאשׁ וְלֹא אֶת הַגּוּף?

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רלג): כְּשֶׁמִּתְגַּבְּרִים עַל הָאָדָם מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת וְהִרְהוּרִים, וְהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם וּמְנַצֵּחַ אוֹתָם, יֵשׁ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא תַּעֲנוּג גָּדוֹל מִזֶּה, וְהוּא יָקָר מְאֹד בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּכְמָשָׁל שֶׁיֵּשׁ אֵצֶל הַמְּלָכִים לִפְעָמִים בְּיוֹמָא דְּפַגְרָא, הֵם מַנִּיחִין כַּמָּה חַיּוֹת שֶׁיְּנַצְּחוּ זֶה עִם זֶה, וְהֵם עוֹמְדִים וּמִסְתַּכְּלִים, וְיֵשׁ לָהֶם תַּעֲנוּג גָּדוֹל מִן הַנִּצָּחוֹן, כְּמוֹ־כֵן הַמַּחֲשָׁבוֹת הֵן בָּאוֹת מִבְּחִינַת הַחַיּוֹת. וּמַחֲשָׁבוֹת קְדוֹשׁוֹת הֵן בְּחִינַת חַיּוֹת טְהוֹרוֹת, וּמַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת הֵן בְּחִינַת חַיּוֹת טְמֵאוֹת. וּמַנִּיחִים בְּכַוָּנָה מִלְּמַעְלָה שֶׁיְּנַצְּחוּ זֶה עִם זֶה, וְיֵשׁ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא תַּעֲנוּג גָּדוֹל, כְּשֶׁהָאָדָם מִתְגַּבֵּר עַל הַחַיּוֹת טְמֵאוֹת וּמְנַצֵּחַ אוֹתָן. נִמְצָא, שֶׁהַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הֵן חַיּוֹת רָעוֹת, וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יח; וּבְחֵלֶק ב׳, סִימָן ח׳), שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הֵן בְּחִינַת אֲבָנִים, כַּמּוּבָא בְּסֵפֶר יְצִירָה (פֶּרֶק ד׳, מִשְׁנָה יב).

וְזֶה ״וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו״; שֶׁלָּקַח אֶת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּרִים, וְשָׂם אוֹתָן כְּמַרְזֵב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ דַּיְקָא, כִּי הָיָה יָרֵא מִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, שֶׁהֵן חַיּוֹת רָעוֹת הַטּוֹרְפוֹת אֶת הָאָדָם, כִּי כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּר דִּבּוּרִים אֵלּוּ יִתְבָּרַךְ, דִּבּוּרֵי תוֹרָה אוֹ דִּבּוּרֵי תְּפִלָּה, עַל־יְדֵי־זֶה שׁוֹמֵר אֶת מֹחַ־מַחֲשַׁבְתּוֹ, שֶׁלֹּא תִּכָּנְסָנָה בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה כְּבָר לֹא צָרִיךְ לְפַחֵד מֵהַחַיּוֹת הָרָעוֹת, כִּי אֶת הַדִּבּוּרִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֲבָנִים, שָׂם מְרַאֲשׁוֹתָיו דַּיְקָא, וְהֵם מַצִּילִים אוֹתוֹ מִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, כִּי אִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אֹפֶן בָּעוֹלָם, שֶׁתִּהְיֶינָה שְׁתֵּי מַחֲשָׁבוֹת בְּיַחַד בְּפַעַם אַחַת, בְּשׁוּם אֹפֶן. וְעַל־כֵּן בְּקַלּוּת יְכוֹלִים לְגָרֵשׁ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת רַק בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב אוֹתָהּ מַחֲשָׁבָה, רַק לַחְשֹׁב אֵיזוֹ מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת בְּתוֹרָה אוֹ עֲבוֹדָה, וְאָז נִפְטָר מֵהַמַּחֲשָׁבָה הָאַחֶרֶת הַלֹּא טוֹבָה. וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] **וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ, וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו, וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא.** וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: לֹא הִזְכִּיר הַכָּתוּב בְּאֵיזֶה מָקוֹם, אֶלָּא בְּהַמָּקוֹם הַנִּזְכָּר, הוּא הַר הַמּוֹרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בְּרֵאשִׁית כב, ד): ״וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחוֹק״.

וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק: לָמָּה כָּתוּב שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּפָסוּק זֶה תֵּבַת ׳מָקוֹם׳? וְיֵשׁ לוֹמַר, כִּי הֲרֵי הַמָּקוֹם הוּא מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים פח.): אַבְרָהָם קָרָא אֶת מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ הַר, יִצְחָק קְרָאוֹ שָׂדֶה, וְיַעֲקֹב קְרָאוֹ בַּיִת, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת כו:): אַבְרָהָם תִּקֵּן תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית יט, כז): ״וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם״, וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קו, ל): ״וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל״. יִצְחָק תִּקֵּן תְּפִלַּת מִנְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כד, סג): ״וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עָרֶב״, וְאֵין שִׂיחָה אֶלָּא תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קב, א): ״תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי יְהוָ״ה יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ״, יַעֲקֹב תִּקֵּן תְּפִלַּת עַרְבִית, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כח, יא): ״וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם״. וְאֵין פְּגִיעָה אֶלָּא תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָהוּ ז, טז): ״וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה, וְאַל תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל תִּפְגַּע בִּי״. וְלָכֵן כָּתוּב בְּפָסוּק אֶחָד שָׁלֹשׁ פְּעָמִים מָקוֹם, כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ הַתְּפִלּוֹת: שַׁחֲרִית, מִנְחָה, עַרְבִית, שֶׁתִּקְּנוּ אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב.

וְהִנֵּה מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳), שֶׁאוֹר אֱלֹקִי נִקְרָא שֶׁמֶשׁ. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֵצֶל הַצַּדִּיקִים הַדְּבֵקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ (מִשְׁלֵי ד, יח): ״וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ, הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם״; כִּי לַצַּדִּיקִים מֵאִיר תָּמִיד אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ כַּשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם, וּלְהֵפֶךְ אֵצֶל הָרְשָׁעִים

נֶאֱמַר (שָׁם יט): "דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כָּאֲפֵלָה, לֹא יָדְעוּ בַּמֶּה יִכָּשֵׁלוּ". וּמוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן יח), אֲשֶׁר אֲבָנִים הֵן בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, וְכַמּוּבָא בְּסֵפֶר יְצִירָה (פֶּרֶק ד', מִשְׁנָה יב).

וְזֶה פֵּרוּשׁ: "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ, וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו, וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא"; כְּשֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל מַגִּיעַ לְמָקוֹם, וְנוֹפֶלֶת עָלָיו שֵׁנָה, כִּי נֶחְשָׁךְ מִמֶּנּוּ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אֲזַי אָסוּר לוֹ לְהִתְיָאֵשׁ, אֶלָּא יֵדַע, שֶׁגַּם בִּמְקוֹמוֹ יְכוֹלִים לִמְצֹא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי מָלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, אַךְ בִּמְקוֹמוֹ רַבּוּ הַלְּבוּשִׁים, כַּמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לג), שֶׁזֶּה מַה שֶּׁמַּעֲלִים מִמֶּנּוּ אֶת אוֹר אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהָעֵצָה: "וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם", שֶׁיִּקַּח דַּיְקָא מִמְּקוֹמוֹ, שֶׁנָּפַל לְשָׁם, אֶת הָאֲבָנִים, הַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, וַיְדַבֵּר מִשָּׁם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְיכוֹלִים לִמְצֹא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכָל מָקוֹם, וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן נו): כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם לֵב, אֵין שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ מָקוֹם כְּלָל, כִּי אַדְרַבָּה, הוּא יִתְבָּרַךְ מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה סח, סִימָן ט'), וְאֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁבַּמָּקוֹם הַזֶּה אֲנִי לֹא יָכוֹל לְהִתְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֶלָּא אַדְרַבָּה מִכָּל מָקוֹם יְכוֹלִים לְהִתְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי שֶׁמְּחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ, וּמִמְּקוֹמוֹ דַּיְקָא הוּא מְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וּבִפְרָט כְּשֶׁאָדָם חָזָק בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, הַיְנוּ בַּתְּפִלּוֹת הַקְּבוּעוֹת: שַׁחֲרִית, מִנְחָה, עַרְבִית, וְיֵשׁ לוֹ קְבִיעוּת מָקוֹם הֵיכָן לְהִתְפַּלֵּל, הֲלֹא אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת ח.): מַאי דִּכְתִיב (תְּהִלִּים סט, יד): "וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ ה' עֵת רָצוֹן", אֵימָתַי עֵת רָצוֹן? בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין. וְלָכֵן אֲפִלּוּ אִם אָדָם נוֹפֵל לְמָקוֹם שֶׁנּוֹפֵל, וְנִכְנָס בְּשֵׁנָה עֲמֻקָּה בְּרוּחָנִיּוּת, כִּי בָּאָה עָלָיו הַשֵּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם, הַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, הָעֵצָה לָזֶה הִיא תְּפִלָּה, הֵן שֶׁיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם, הַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, וְיִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא יִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, אֲפִלּוּ שֶׁעוֹבֵר עָלָיו מַה שֶּׁעוֹבֵר, יִהְיֶה חָזָק לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁאֵלּוּ הֵן אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, שֶׁצָּרִיךְ לְמָצְאָן מִמָּקוֹם שֶׁהוּא נִמְצָא שָׁם, וְכֵן לִהְיוֹת קָבוּעַ לְהִתְפַּלֵּל אֶת שֹׁלֶשׁ הַתְּפִלּוֹת בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת דַּיְקָא, שֶׁאָז יַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַשְׁגָּחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

כִּי הִנֵּה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת ו:): כָּל הָרָגִיל לָבֹא לְבֵית־הַכְּנֶסֶת וְלֹא בָּא יוֹם אֶחָד, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַשְׁאִיל בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה נ, י): "מִי בָכֶם יְרֵא ה' שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר הָלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נֹגַהּ לוֹ". וְנִמְצָא לְפִי זֶה, כְּשֶׁנֶּאֱרַע לוֹ מַשֶּׁהוּ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאֵינוֹ בָּא לִתְפִלָּה אַחַת, כְּבָר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹאֵל אֵיפֹה הָאָדָם הַזֶּה, כָּל־כָּךְ נִמְשֶׁכֶת עָלָיו הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ הַפְּרָטִית, וְזֶה בִּתְנַאי שֶׁהוּא רָגִיל לָבוֹא לְבֵית־הַכְּנֶסֶת, שֶׁהוּא מְקוֹם הַתְּפִלָּה. וְלָכֵן צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק מְאֹד בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, וְלֹא לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, אֶלָּא לֵידַע שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ נִמְצָא וּבִלְעָדָיו אֵין שׁוּם נִמְצָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה לְעוֹלָם לֹא יִפֹּל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה, וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. וּמוּבָא בְּבַעַל הַטּוּרִים: סֻלָּם בְּגִימַטְרִיָּה קוֹל. וְכֵן 'סֻלָּם' בְּגִימַטְרִיָּה 'סִינַי' עַיֵּן שָׁם.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א', וְעַיֵּן בְּפֵרוּשׁ שִׂפַת הַנַּחַל עַל תּוֹרָה זוֹ, וּבִדְבָרֵי מוֹהַרַנַ"תְּ זַ"ל בְּלִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת פִּקָּדוֹן, הֲלָכָה ד', אוֹת יט), כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ

תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל לְהִתְקָרֵב עַל־יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

כִּי בֶּאֱמֶת, אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הַכֹּל לַכֹּל עֶצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מַמָּשׁ. וּכְשֶׁאָדָם מְחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ בְּכָל דָּבָר אַחַר חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי יִזְכֶּה לְקַבֵּל אֶת הָרְמָזִים שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְרַמֵּז לוֹ מִכָּל דָּבָר. כִּי מִכָּל הַדְּבָרִים צוֹעֵק כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן נב); כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וַאֲפִלּוּ מִסְּפוּרֵי הַגּוֹיִם צוֹעֵק גַּם־כֵּן כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים צו, יג): ״סַפְּרוּ בַגּוֹיִם כְּבוֹדוֹ״, שֶׁאֲפִלּוּ בְּסִפּוּרֵי הַגּוֹיִם צוֹעֵק כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ צוֹעֵק תָּמִיד, וְקוֹרֵא וּמְרַמֵּז לְהָאָדָם שֶׁיִּתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהוּא יִתְבָּרַךְ יְקָרֵב אוֹתוֹ בְּרַחֲמִים וּבְאַהֲבָה וּבְחִבָּה גְּדוֹלָה.

וְזֶה עִקַּר עֲבוֹדַת אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, לְחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וּלְהַטּוֹת אָזְנָיו אֶל קוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ הַקּוֹרֵא לוֹ תָּמִיד, אַךְ לִזְכּוֹת לָזֶה, צְרִיכִים לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלִשְׁפֹּךְ כַּמַּיִם לִבּוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר זֶהוּ עִנְיַן הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. כִּי שֵׂ׳כֶ׳ל׳ רָאשֵׁי תֵּבוֹת (אֵיכָה ב, יט): ״שְׁפָכִי כַּמַּיִם לִבֵּךְ״; הַיְנוּ לַעֲשׂוֹת מִכָּל דָּבָר וּמִכָּל מְאֹרָע שֶׁרוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ אוֹ עוֹבֵר עָלָיו — תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה, וְיַרְבֶּה בְּרַחֲמִים וּבְתַחֲנוּנִים לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וִידַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ. וְעַל־יְדֵי רִבּוּי תְּפִלָּה יִזְדַּכֵּךְ מֹחוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, וְיֵצֵא מִכָּל מִינֵי דִּמְיוֹנוֹת, חֲלוֹמוֹת וַהֲבָלִים, שֶׁשָּׁרוּי בָּהֶם, כָּל אֶחָד כְּפִי חֶטְאָיו וַעֲוֹנוֹתָיו, וְיִזְכֶּה לְהִשְׂתַּעְשֵׁעַ בְּשַׁעֲשׁוּעֵי דְּמַלְכָּא, כִּי יִתְקַשֵּׁר אָזְנוֹ הַקּוֹל אֶל הַדִּבּוּר, וְיִזְכֶּה לִרְאוֹת וְלִשְׁמֹעַ וּלְהַרְגִּישׁ פְּלָאֵי פְּלָאוֹת.

אַךְ לִזְכּוֹת לִתְפִלָּה, שֶׁהִיא הִתְגַּלּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּגִלּוּי נִפְלָא, כָּל אֶחָד כְּפִי שֶׁהֵכִין אֶת עַצְמוֹ, זֶה אִי אֶפְשָׁר, כִּי אִם עַל־יְדֵי לִמּוּד תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּכֹחַ. כִּי הַתּוֹרָה מְשַׁבֶּרֶת וּמַכְנַעַת אֶת כָּל הָרָע שֶׁיֵּשׁ בָּאָדָם, וְאַף מִי שֶׁכְּבָר חָטָא הַרְבֵּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אִם יַעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ חֹק קָבוּעַ לִלְמֹד בְּכָל יוֹם, אֲזַי יְשַׁבֵּר וְיַכְנִיעַ אֶת יִצְרוֹ הָרָע הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, כִּי בַּעַל עֲבֵרָה הוּא מְשֻׁגָּע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ג.): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, וְאָז יְזֻכֶּה לְגִלּוּי אֱלֹקוּת עַל־יְדֵי הַתְמָדָה בִּתְפִלָּה. וְעַל־כֵּן הַכֹּרַח לְצָרֵף תּוֹרָה אֶל תְּפִלָּה, כִּי לֹא עַם הָאָרֶץ חָסִיד (אָבוֹת ב, ה), וּכְתִיב (מִשְׁלֵי כח, ט): ״מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה״.

וְזֶה פֵּרוּשׁ ״וַיַּחֲלֹם״, כְּשֶׁאָדָם מֵנִּחַ בַּחֲלוֹמוֹת וְדִמְיוֹנוֹת, כִּי רֹב הַדִּמְיוֹנוֹת בָּאִים בִּשְׁעַת הַחֲלוֹמוֹת (עֵין לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נד), אֲזַי הָעֵצָה לָזֶה ״וְהִנֵּה סֻלָּם״, שֶׁגִּימַטְרִיָּה קוֹל וְגִימַטְרִיָּה סִינַי, הַיְנוּ תְּפִלָּה וְתוֹרָה, כְּשֶׁאָדָם יַרְבֶּה לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְיִהְיֶה רָגִיל לְדַבֵּר תָּמִיד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וִיסַפֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל לִבּוֹ, וְכֵן יַתְמִיד בִּלְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁקִּבַּלְנוּ עַל הַר סִינַי, עַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לְזִכּוּךְ הַמֹּחִין וְהַדַּעַת, עַד שֶׁתִּתְגַּלֶּה לוֹ אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּגִלּוּי כָּזֶה, וְאָז יִזְכֶּה לְהַרְגִּישׁ תָּמִיד אֶת עֶצֶם אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַמְּחַיֶּה וּמְהַוֶּה אֶת כָּל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה — דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר.

וְאַף שֶׁהַכֹּל מֵצֵב אַרְצָה, כִּי כָּאן הַדָּבָר מִלֵּבָּשׁ בְּאַרְצִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת, אֲבָל מֵעֶצֶם גִּלּוּי אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ אֲצִלּוֹ, יוֹדֵעַ כִּי וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, שֶׁבְּכָל דָּבָר יֵשׁ בּוֹ חָכְמָה וְשֵׂכֶל אֱלֹקִי, שֶׁמַּגִּיעַ לְמַעְלָה מֵרֹאשׁ וְהַשָּׂגַת הָאָדָם בְּרוּם גָּבְהֵי שָׁמַיִם. וְתֵכֶף־וּמִיָּד כַּאֲשֶׁר יִתְגַּלֶּה לוֹ דָּבָר זֶה, אָז יִזְכֶּה אֶל סוֹד הַנְּבוּאָה וְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹל וְדִבּוּר (כַּמּוּבָא בְּשַׁעַר רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, דַּף א׳).

וְזֶה ״וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ״, שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹל וְדִבּוּר הַנִּקְרָאִים מַלְאָכִים כַּיָּדוּעַ. וְעַל־יְדֵי שֶׁעוֹלֶה קוֹלוֹ, אֲזַי זוֹכֶה

לִשְׁמַע קוֹל הַיּוֹרֵד אֵלָיו, בְּחִינַת (תְּהִלִּים קג, כ): "בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ"; וְאָמְרוּ (בַּיהַר הַקָּדוֹשׁ לְךְ־לְךְ צ.): אִלֵּין אִינוּן דְּמִתְגַּבְּרִין עַל יְצֵרֵיהוֹן אִינוּן דַּמְיָן לְמַלְאָכִין מַמָּשׁ, עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ, דְּעָבְדִין לְהַאי דָּבָר, לְשָׁמְעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, אִינוּן דִּזְכָיָן לְמַשְׁמַע קָלִין מִלְּעִלָּא וְכוּ', עַיֵּן שָׁם, וְדוֹ"ק וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נד), שֶׁצְּרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַזִּכָּרוֹן שֶׁלֹּא יִפֹּל בִּשְׁכְחָה, וְעִקַּר הַזִּכָּרוֹן לִזְכֹּר תָּמִיד בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּדַעְתּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁאֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד. כִּי צְרִיכִים לָדַעַת שֶׁיֵּשׁ עוֹד עוֹלָמוֹת, וְלֹא לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵעָלְמָא דְּאָתֵי, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד הַוָ"ה אֱלֹקִים, הַוָ"ה זֶה עוֹלָם הַבָּא, הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה, עוֹלָם הַנִּצְחִי, רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת, אֱלֹקִי"ם זֶה עוֹלָם הַזֶּה, גִּימַטְרִיָּה הַטֶּבַ"ע, שֶׁנִּדְמֶה לָאָדָם שֶׁהַכֹּל טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל. וְעַל־יְדֵי שֶׁאָדָם מְחַבֵּר וּמְקַשֵּׁר אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה בָּעוֹלָם הַבָּא, וְאֶת הָעוֹלָם הַבָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָכוֹל לְהָבִין אֶת הָרְמָזִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְרַמֵּז לוֹ בְּכָל יוֹם.

כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְציאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהוּא יִתְבָּרַךְ מְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ בְּכָל יוֹם, בְּכָל שָׁעָה וּבְכָל רֶגַע, מֵאֵין סוֹף וְעַד אֵין תַּכְלִית, בְּמַחֲשָׁבָה, דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, שֶׁל כָּל אָדָם. וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁלְּכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה מַחֲשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת, דִּבּוּרִים אֲחֵרִים וַעֲשִׂיּוֹת אֲחֵרוֹת, וְאַף אֶחָד לֹא שָׂם לֵב, מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה. וּבֶאֱמֶת בְּכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׂם אֲלוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאִם אָדָם הָיָה מְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ אֶל רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל מַחֲשָׁבָה, דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, עַל־יְדֵי־זֶה הָיוּ מִתְגַּלִּים אֵלָיו דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים וְנִשְׂגָּבִים מְאֹד, שֶׁזֶּה סוֹד הַנִּבּוּאָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַבֵּר אֶל כָּל אֶחָד, וְקוֹרֵא אוֹתוֹ אֵלָיו לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה.

אֲבָל צְרִיכִים לִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מְאֹד מִכֹּחַ הַמְדַמֶּה, כִּי הַדִּמְיוֹן הוֹרֵס אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, וּמַטְעֶה אוֹתוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִנָּצֵל מִכֹּחַ הַמְדַמֶּה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהִסְתַּכֵּל בְּעַיִן טוֹבָה עַל כָּל אֶחָד, כִּי עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הָרָע שֶׁמְּדַבֵּר רַע עַל הַזּוּלַת, וּמִסְתַּכֵּל עָלָיו בְּעַיִן רָעָה, עַל־יְדֵי־זֶה שׁוֹרֶה עָלָיו כֹּחַ הַבַּהֲמִיּוּת, שֶׁהוּא הַדִּמְיוֹן, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ זוֹכֶה לִזְכֹּר אֶת רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת, שֶׁהוּא עָלְמָא דְּאָתֵי, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַחֵק לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה "וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה, וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ"; כִּי הִנֵּה הַנִּבּוּאָה מִתְגַּלִּית לָאָדָם בְּשֵׁנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר יב, ו): "בַּחֲלוֹם אֵדַבֵּר בּוֹ", וּמוּבָא בְּבַעַל־הַטּוּרִים חֲלוֹם בְּגִימַטְרִיָּה "זֶהוּ בִּנְבוּאָה", סֻלָּם בְּגִימַטְרִיָּה "זֶה כִּסֵּא הַכָּבוֹד", כִּי מִשָּׁם נִמְשֶׁכֶת הַנִּבּוּאָה. וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנִשְׁפַּעַת עָלָיו נְבוּאָה בַּחֲלוֹם, הוּא רוֹאֶה "סֻלָּם" שֶׁהוּא כִּסֵּא הַכָּבוֹד, וְאַף שֶׁהוּא "מֻצָּב אַרְצָה" בְּגַשְׁמִיּוּת — מַחֲשָׁבָה, דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, עִם כָּל זֹאת, אִם מַטָּה אָזְנְךָ קַשֶּׁבֶת, וּמִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב, אָז מֵבִין אֲשֶׁר "וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה", שֶׁהַכֹּל הֵם רְמָזִים מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַמְרַמֵּז לָאָדָם, וְקוֹרֵא לוֹ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו. כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ מְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ לְאֵין סוֹף וּלְאֵין תַּכְלִית, וְיוֹרֵד אֵלָיו מֵרוֹם גָּבְהֵי מְרוֹמִים עַד הָאַרְצִיּוּת שֶׁנִּמְצָא שָׁם.

וּמַה הוּא רוֹאֶה? "וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ", כִּי עַל־יְדֵי כָּל דִּבּוּר תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות, הוּא בּוֹרֵא מַלְאָכִים, שֶׁהֵם שׁוֹמְרִים עָלָיו, וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל תָּמִיד לְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָבִין אֶת הָרְמָזִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְרַמֵּז לוֹ, אֵיךְ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְזֶה יָכוֹל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְהַרְאוֹת, אִם רַק יְפַנֶּה דַּעְתּוֹ

וּמַחֲשַׁבְתּוֹ מֵהַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה, וִידַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, אָז יוֹרֵד עָלָיו מֶלֶךְ הַכָּבוֹד בְּעַצְמוֹ, שֶׁכָּל זֶה הוּא סוֹד מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר: **אִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי, וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ, וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ, וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹקִים.** וְיֵשׁ לְדַיֵּק, אֵיךְ עָשָׂה יַעֲקֹב תְּנַאי עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ — אִם יִהְיֶה עִמּוֹ וּשְׁמָרוֹ בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה, וְיִתֵּן לוֹ לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ, וְיָשׁוּב בְּשָׁלוֹם, אָז "וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹקִים", וְלִפְנֵי זֶה אֵין ה' לוֹ לֵאלֹקִים?

אַךְ יֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן חֵלֶק א', סִימָן א'), שֶׁמַּדְרֵגַת יַעֲקֹב הָיְתָה לְהִסְתַּכֵּל תָּמִיד עַל הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה הָאֱלֹקִית שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁקִּשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתָמִיד מָצָא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְזוֹהִי מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים הַמַּפְלָגִים בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה מְאֹד, שֶׁתָּמִיד דְּבֵקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמֵאִיר לָהֶם אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל אֲשֶׁר יִפְנוּ, כִּי הֵם כָּל־כָּךְ דְּבוּקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְהִפָּרֵד מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי ד, יח): "וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם".

וְזֶה "וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר", שֶׁיַּעֲקֹב עָשָׂה נֶדֶר, שֶׁכָּךְ יִתְנַהֵג, לֹא שֶׁעָשָׂה תְּנַאי, אֶלָּא עָשָׂה נֶדֶר, שֶׁיַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ תָּמִיד, **אִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי**, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יִהְיֶה עִמּוֹ תָּמִיד, וְיִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל אֱלֹקִי שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה "וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ", כִּי כְּשֶׁאָדָם חוֹשֵׁב תָּמִיד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר, עַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא יִתְבָּרַךְ שׁוֹמֵר אוֹתוֹ בַּדֶּרֶךְ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בָּהּ, "וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ", וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן לוֹ לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ, וְאֵין חָסֵר לוֹ שׁוּם דָּבָר.

כִּי כְּשֶׁאָדָם מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לַחֲשֹׁב רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי לֹא חָסֵר לוֹ שׁוּם דָּבָר, וְיֵשׁ לוֹ לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ, וּצְרִיכִים לִהְיוֹת כָּל־כָּךְ חֲזָקִים בְּזֶה, לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ, לְהִסְתַּכֵּל תָּמִיד רַק עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְלִמְצֹא אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל דְּרָכָיו, עַד שֶׁזּוֹכֶה "וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי" שֶׁבַּשָּׁמַיִם, עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַזְּמַן, שֶׁהַנְּשָׁמָה נִפְרֶדֶת מֵהַגּוּף, וְאִם אָדָם כָּל־כָּךְ חָזָק בְּעַצְמוֹ, שֶׁתָּמִיד, מִתְּחִלָּתוֹ עַד סוֹפוֹ יִהְיֶה רַק דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי יִזְכֶּה "וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹקִים", שֶׁתָּמִיד יַרְגִּישׁ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְהַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה סוֹד שֵׁם הַוָּי"ה, תִּהְיֶה מְקֻשֶּׁרֶת וּמְחֻבֶּרֶת וּמְיֻחֶדֶת לֵאלֹקִי"ם, שֶׁזֶּה הַטֵּב"ע, שֶׁיַּרְגִּישׁ שֶׁגַּם הַטֶּבַע [אֵיךְ שֶׁמִּתְנַהֲגִים עִמּוֹ] הוּא גַּם־כֵּן הַשְׁגָּחָתוֹ הַפְּרָטִי פְּרָטִית. וְכָךְ צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְהִתְנַהֵג, וְאָז כָּל חַיָּיו יִהְיוּ חַיִּים רוּחָנִיִּים, אֲפִלּוּ שֶׁעוֹבֵר עָלָיו בֵּין כָּךְ מַה שֶּׁעוֹבֵר, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹקִים. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ד'): כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרָעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נו, יא): "בֵּאלֹקִים אֲהַלֵּל דָּבָר בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר", הַיְנוּ הֵן ה' שֶׁהוּא שָׁם הָרַחֲמִים, וְהֵן אֱלֹקִים שֶׁהוּא שֵׁם הַדִּין, בִּשְׁנֵיהֶם אֲהַלֵּל דָּבָר, צְרִיכִים לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל וּלְשַׁבֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וּכְשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ יְדִיעָה זוֹ, אֲזַי זוֹכֶה לִשְׁלֵמוּת הַדַּעַת, כִּי עִקַּר הַדַּעַת הִיא אַחְדוּת בֵּין חֶסֶד וּגְבוּרָה, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יֵחָלֵק בֵּין חֶסֶד לְדִין.

וְהִנֵּה אָדָם נִשְׁלַח אֶל זֶה הָעוֹלָם כְּדֵי לְהַכִּירוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בֹּא מב:): בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעוּן לֵהּ, בְּכָל מְדָּה וּמְדָּה, אֵיךְ

יִתְנַהֵג עָלְמָא בְּחֶסֶ״ד וּבְדִינָ״א, כְּפוּם עוֹבָדֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא, דְּאִי לָא יִתְפַּשֵּׁט נְהוֹרֵהּ עַל כָּל בִּרְיָן, אֵיךְ יִשְׁתְּמוֹדְעוּן לֵהּ, וְאֵיךְ יִתְקַיֵּם (יְשַׁעְיָה ו, ג): ״מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ״; וְכָל זְמַן שֶׁאָדָם חַי, עָלָיו לְהִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד רַק לְהַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְעַל כָּל מַה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו בֵּין לְטוֹב וּבֵין לְהֶפֶךְ, יְשַׁבַּח וִיפָאֵר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַד שֶׁחוֹזֵר חֲזָרָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סב), אֲשֶׁר וְיֵדַע מָ׳ה שֶׁתָּשִׁיב לְ׳אֶפִּיקוֹרֵס, רָאשֵׁי תֵּבוֹת שָׁלוֹ״ם, כִּי הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הָאָדָם בְּעִצְמוֹ, הִיא מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כִּי הַמַּאֲמִין הָאֲמִתִּי, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, הוּא תָּמִיד יַשְׁלִים עִם כָּל מַה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו, בֵּין בְּטוֹב וּבֵין לְהֶפֶךְ, שֶׁהוּא בֵּין לְחֶסֶד וּבֵין לְדִין, וְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ אֶפִּיקוֹרֵס בִּלְבּוֹ, שֶׁמַּקְשֶׁה לוֹ קֻשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, וּכְשֶׁאָדָם מַשְׁלִים עִם גּוֹרָלוֹ, אֲזַי יֵשׁ לוֹ שָׁלוֹם בְּמִדּוֹתָיו — הֵן לְטוֹב וְהֵן לְהֶפֶךְ, כִּי יוֹדֵעַ וָעֵד, אֲשֶׁר הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר שְׁמוֹ שָׁלוֹם (שַׁבָּת י׳).

וְזֶה ״וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי״; הֵינוּ הָאָדָם שֶׁחוֹזֵר בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְאֵיךְ? עַל־יְדֵי ״וְהָיָה הַוָ״ה לִי לֵאלֹקִים״, כְּשֶׁזּוֹכֶה לַדַּעַת הַזֹּאת, אֲשֶׁר הֵן הַוָ״ה וְהֵן אֱלֹקִים, הִיא אַחְדוּת אַחַת, אָז שׁוֹרֶה אֶצְלוֹ שָׁלוֹם, וְאָז הוּא יוּכַל לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בִּשְׁלֵמוּת, כִּי אֵין לוֹ שׁוּם קֻשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה תּוּבַן גַּם הַמְּסוֹרָה (תְּהִלִּים כג, ו): ״וְשַׁבְתִּי בְּבֵית הַוָ״ה לְאֹרֶךְ יָמִים״, הֵינוּ כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, וְכָל מַה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו בִּימֵי חַיָּיו זֶה הַכֹּל לְטוֹבָה, ״אַךְ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיָּי״, שֶׁכָּל יְמֵי חַיָּיו הוּא יוֹדֵעַ, שֶׁמַּה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו זֶה רַק טוֹב וָחֶסֶד, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹד בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא מַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְיֵשׁ לוֹ אַרִיכוּת יָמִים וְשָׁנִים, כִּי הוּא יוֹשֵׁב בְּבֵית הַשֵּׁם לְאֹרֶךְ יָמִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י) וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ. וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳לְפִי שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לִקְבוּרָה׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יב): ׳יַעֲקֹב נִקְרָא הַתַּנָּא שֶׁחִדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, רָחֵל נִקְרֵאת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, שֶׁהִיא כְּרָחֵל לִפְנֵי גּוֹזְזֶיהָ, שֶׁהַכֹּל גּוֹזְזִין וּפוֹסְקִין מִמֶּנָּה הֲלָכוֹת, וּכְשֶׁאָדָם כָּשֵׁר לוֹמַד תּוֹרַת הַתַּנָּא בְּקִדֻּשָּׁה וּבְטָהֳרָה, וְאוֹמֵר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ, אֲזַי הַתַּנָּא נוֹשֵׁק אוֹתוֹ, וְהוּא נוֹשֵׁק אֶת הַתַּנָּא, וְגוֹרֵם תַּעֲנוּג גָּדוֹל לְהַתַּנָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַזַ״ל (סַנְהֶדְרִין צ׳): כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמְרָה הֲלָכָה בִּשְׁמוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ז, י): ״דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים״.

וְזֶהוּ רַק כְּשֶׁאוֹמֵר הַמַּאֲמָר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ, שֶׁבָּזֶה גּוֹרֵם תַּעֲנוּג גָּדוֹל לְהַתַּנָּא, כִּי מְדַבֵּק עַצְמוֹ אֶל רוּחַ הַתַּנָּא. כִּי הַמַּאֲמָר הַזֶּה שֶׁל הַתַּנָּא יָצָא מֵרוּחַ פִּיו, וּכְשֶׁהוּא מְדַבֵּר וְלוֹמֵד הַמַּאֲמָר הַזֶּה שֶׁל הַתַּנָּא עִם רוּחַ פִּיו, אֲזַי נַעֲשִׂין בְּחִינַת נְשִׁיקִין, וְנִתְדַּבְּקִין רוּחוֹ בְּרוּחוֹ, וְזֶהוּ תַּעֲנוּג גָּדוֹל לְהַתַּנָּא. וּכְעֵין שֶׁאָמְרוּ חַזַ״ל (יְבָמוֹת צו:) עַל פָּסוּק (תְּהִלִּים סא, ה): ״אָגוּרָה בְאָהֳלְךָ עוֹלָמִים״, וְכִי אֶפְשָׁר לוֹ לָאָדָם לָגוּר בִּשְׁנֵי עוֹלָמִים? אֶלָּא אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יְהִי רָצוֹן שֶׁיֹּאמְרוּ דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: ״וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל״; כִּי הַתַּנָּא הוּא אֶחָד עִם הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, עִם הַמַּאֲמָר שֶׁגָּלָה, כִּי הִיא רוּחַ פִּיו כַּנַ״ל, וְהוּא מְנַשֵּׁק אֶת עַצְמוֹ עִם מִי שֶׁלּוֹמֵד מַאֲמָרוֹ, אַךְ ״וַיִּשָּׂא קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ״, פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: ׳שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לִקְבוּרָה׳; כִּי לִפְעָמִים יֵשׁ לוֹמְדִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים, שֶׁאֵינָם לוֹמְדִים בִּקְדֻשָּׁה

וּבְטָהֳרָה, וְלֹא עוֹד שֶׁאֵינָם אוֹמְרִים בְּשֵׁם אוֹמְרָם, רַק בְּשֵׁם עַצְמָם, וְלֹא בְּשֵׁם הַתַּנָּא. וְעַל־כֵּן עַל זֶה בָּכָה, כִּי לֹא יִכָּנֵס עִמּוֹ לְקִבּוּרָה, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לוֹ בְּחִינַת "שִׁפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר" וְכַנַּ"ל, וְהָבֵן.

[יא] **וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי מוֹהַרַנַ"תְּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, רֹאשׁ חֹדֶשׁ, הֲלָכָה ה', אוֹת כט): תּוֹרָה נִקְרֵאת בְּחִינַת רָחֵל, וּתְפִלָּה נִקְרֵאת בְּחִינַת לֵאָה, עַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה תּוֹרָה הִיא בְּחִינַת עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וְהַכֹּל רוֹאִים אֶת חָכְמָתָהּ, וְעַל־כֵּן הִיא חֲבִיבָה בְּעֵינֵי כָּל בְּנֵי עוֹלָם, מֵחֲמַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חָכְמָה וְשֵׂכֶל גָּדוֹל הַנִּגְלֶה לְעֵין כֹּל, אֲבָל תְּפִלָּה הִיא בְּחִינַת עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, כִּי נֶעֱלֶמֶת מַעֲלָתָהּ מֵעֵין כֹּל, כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵין יוֹדְעִים מַה נַּעֲשֶׂה עִם הַתְּפִלּוֹת, וּלְהֵיכָן עוֹלוֹת. וְזֶהוּ שֶׁרָחֵ"ל רָאשֵׁי תֵּבוֹת (תְּהִלִּים קמה, טז): "לְכָל חַי רָצוֹן", כִּי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת רָ"חֵ"ל, נוֹתֶנֶת חַי לְכָל רָצוֹן, וְהַכֹּל תְּאֵבִים אֵלֶיהָ, כִּי אֵין לְךָ עוֹד טוֹב וְנָעִים כְּמִי שֶׁמַּכְנִיס עַצְמוֹ בְּשֵׂכֶל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. וְלֵאָ"ה רָאשֵׁי תֵּבוֹת (דְּבָרִים כט, כח): "הַנִּסְתָּרֹת לַי"ה אֱ־לֹקֵינוּ". כִּי הַתְּפִלָּה הִיא נִסְתֶּרֶת מֵעֵין כָּל חַי, וְשׁוּם בְּרִיָּה אֵינָהּ יוֹדַעַת רוּם מַעֲלָתָהּ וּלְהֵיכָן מַגִּיעָה וְעוֹלָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: "וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת", כִּי עַל עִנְיַן הַתְּפִלָּה אָמְרוּ חֲזַ"ל (בְּרָכוֹת ו:): "כְּרֶם זָלַת לִבְנֵי אָדָם" (תְּהִלִּים יב, ט) — אֵלּוּ דְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּבְנֵי־אָדָם מְזַלְזְלִים בָּהֶם, וּמַאי נִיהוּ? תְּפִלָּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן "וְרָחֵל", שֶׁהִיא תּוֹרָה, "הָיְתָה יְפַת תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה", כִּי כָּל אֶחָד רוֹאֶה תֵּכֶף אֶת הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה שֶׁל הַתּוֹרָה.

וְעַל־כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, אוֹהֵב יוֹתֵר אֶת לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מֵעֵסֶק הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית כט, יח): "וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת רָחֵל" וְגוֹ', כִּי מֵחֲמַת שֶׁבִּלְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה רוֹאִים תֵּכֶף־וּמִיָּד אֶת הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל, וְעַל־כֵּן כָּל אֶחָד רָץ יוֹתֵר אֶל הַתּוֹרָה וּמִזַּלְזֵל בַּתְּפִלָּה. אַךְ בֶּאֱמֶת צְרִיכִים אֶת שְׁתֵּיהֶן — תּוֹרָה וּתְפִלָּה, רָחֵל וְלֵאָה, וְלֹא עוֹד, כִּי הַהֶכְרֵחַ לְהַקְדִּים אֶת לֵאָה קֹדֶם לְרָחֵל, הַיְנוּ תְּפִלָּה קֹדֶם לַתּוֹרָה. וְזֶה מַה שֶּׁהָיְתָה לֵאָה בּוֹכָה, שֶׁלֹּא תִּפֹּל בְּחֶלְקוֹ שֶׁל עֵשָׂו (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם), שֶׁכָּל זֶה בְּחִינַת הַתְּפִלּוֹת שֶׁצָּרִיךְ כָּל אִישׁ יִשְׂרְאֵלִי לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּנָּצֵל מֵהַיֵּצֶר הָרָע וְחֵילוֹתָיו, שֶׁהוּא הַסָּמ"ךְ־מ"ם, שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו. כִּי צְרִיכִים לְהַקְדִּים תְּפִלָּה קֹדֶם שֶׁלּוֹמְדִים תּוֹרָה, בְּאֹפֶן שֶׁיִּזְכֶּה לִלְמֹד תּוֹרָה לִשְׁמָהּ.

וְזֶה שֶׁהֶחֱלִיף לָבָן וְנָתַן לוֹ אֶת לֵאָה קֹדֶם לְרָחֵל, וְכַוָּנָתוֹ הָיְתָה כְּדֵי לְרַמּוֹתוֹ, כִּי סָבַר, אֲשֶׁר אֵין שׁוּם חֲשִׁיבוּת כְּלָל לַתְּפִלָּה, וּבֶאֱמֶת הַכֹּל מֵאֵת ה' הָיְתָה זֹאת, כִּי מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְהַכֹּל הָיָה לְטוֹבָה, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ קֹדֶם אֶת לֵאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת תְּפִלָּה, אָז הֵאִירָה לוֹ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רָחֵל בְּאֹפֶן אַחֵר לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שָׁם ל): "וַיָּבֹא גַּם אֶל רָחֵל וַיֶּאֱהַב גַּם אֶת רָחֵל מִלֵּאָה", שֶׁכָּל אַהֲבָתוֹ וְחֶשְׁקוֹ אֶל הַתּוֹרָה קִבֵּל אַחַר־כָּךְ מִתְּפִלָּה דַּיְקָא; כִּי הַמַּרְגִּיל עַצְמוֹ בִּתְפִלָּה קֹדֶם לִמּוּד הַתּוֹרָה, זוֹכֶה לְאַסּוֹקֵי שְׁמַעְתָּא אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָא, וּמֵעַיִן הַשֵּׂכֶל נִשְׁפָּע עָלָיו בְּאוֹר גָּדוֹל עַד מְאֹד. וְזֶה "וַיֶּאֱהַב גַּם אֶת רָחֵל מִלֵּאָה", 'מִלֵּאָה' שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה דַּיְקָא, אָהַב אַחַר־כָּךְ אֶת רָחֵל שֶׁהִיא הַתּוֹרָה.

וְזֶה כָּל הָעִנְיָן שֶׁל תִּקּוּן חֲצוֹת, שֶׁנִּתְחַלֵּק לִשְׁנֵי חֲלָקִים: תִּקּוּן רָחֵל וְתִקּוּן לֵאָה, כִּי אָנוּ בּוֹכִים קֹדֶם עַל גָּלוּת הַשְּׁכִינָה וְהַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּגָלוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת רָחֵל, וְאַחַר־כָּךְ אָנוּ בּוֹכִים עַל גָּלוּת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת לֵאָה. וְעַל־כֵּן בְּעֵת חֲצוֹת אָנוּ מַקְדִּימִים קֹדֶם לְהִתְפַּלֵּל עַל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רָחֵל, כִּי עַל־יְדֵי תּוֹרָה

לְבַד, נִכְנָסוֹת בָּאָדָם בְּקַלּוּת מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל פְּנִיּוֹת, וּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְעַרְמוּמִיּוֹת. וְאַחַר־כָּךְ אָנוּ מִתְפַּלְּלִים עַל הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת לֵאָה, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה מְזֻלְזֶלֶת אֶצְלֵנוּ, וְהָבֵן.

[יב] וַיַּגֵּד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב.

וְאִיתָא בְּבַעַל הַטּוּרִים: מִי הִגִּיד לְלָבָן כִּי בָרַח יַעֲקֹב? עַמְלֵק. וּמָסוֹר בַּמְּסוֹרָה דַּיִן "כִּי בָרַח יַעֲקֹב", וְכֵן (שְׁמוֹת יד, ה) "כִּי בָרַח הָעָם", מִי הִגִּיד לְפַרְעֹה שֶׁבָּרַח הָעָם, מִי שֶׁהִגִּיד לְלָבָן שֶׁבָּרַח יַעֲקֹב, וְזֶה 'כִּי בָרַח' גִּימַטְרִיָּה 'עֲמָלֵק'. נִמְצָא, שֶׁעֲמָלֵק הוּא הַמּוֹסֵר וְהַמַּלְשִׁין.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתַב רַבֵּנוּ זַ"ל (סִפְרֵי־הַמִּדּוֹת, אוֹת מוֹסֵר, סִימָן א'): מִי שֶׁאוֹמֵר מְסִירוֹת עַל חֲבֵרוֹ, לַסּוֹף שֶׁיִּהְיֶה מִטֻּלְטָל וְשׁוֹנְאִים קָמִים עָלָיו, וְרוֹאֶה בְּעַצְמוֹ מַה שֶּׁרָצָה לִרְאוֹת עַל חֲבֵרוֹ, וְכָל הַנִּסְמָכִין עָלָיו נוֹפְלִים וּמִשְׁפַּחַת הַנִּרְדָּף לוֹקְחִין גְּדֻלָּתוֹ. וּבֶאֱמֶת אֵין לְךָ עוֹד מִדָּה מְגֻנָּה וְרִשְׁעוּת שֶׁאֵין כְּמוֹתָהּ כְּמוֹ מִדַּת הַמַּלְשִׁינוּת, עַד כְּדֵי כָּךְ, שֶׁאָמְרוּ (שֻׁלְחָן עָרוּךְ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט, מוֹסֵר וּמַלְשִׁין, סִימָן שפח, סָעִיף ט'): כָּל הַמּוֹסֵר יִשְׂרָאֵל בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין בְּגוּפוֹ וּבֵין בְּמָמוֹנוֹ, אֵין לוֹ חֵלֶק בָּעוֹלָם הַבָּא. כִּי זוֹ הִיא הַמִּדָּה הַמְגֻנָּה בְּיוֹתֵר שֶׁיֵּשׁ, שֶׁאֶחָד יִמְסֹר אֶת חֲבֵרוֹ לַמַּלְכוּת, וְהַהֲלָכָה הִיא, שֶׁמּוֹרִידִין אוֹתוֹ וְלֹא מַעֲלִין. וְהַמְּצִיאוּת הֶרְאָתָה, שֶׁכָּל אֵלּוּ הַמּוֹסְרִים שֶׁמָּסְרוּ אֶת זוּלָתָם לַמַּלְכוּת, לְבַסּוֹף נִתְהַפֵּךְ הָרַע עֲלֵיהֶם, וּמֵתוּ בְּמִיתוֹת מְשֻׁנּוֹת, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וְלָכֵן מִי שֶׁמּוֹסֵר אֶת זוּלָתוֹ — שָׁרְשׁוֹ מֵעֲמָלֵק, וּצְרִיכִים לִבְרֹחַ מִמֶּנּוּ מְאֹד.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ס'): מֵהֵיכָן בָּא שֶׁמּוֹסְרִים אֶת הָאָדָם, עַד שֶׁהוּא מֻכְרָח לְהִכָּנֵס לְבֵית־סֹהַר, רַחֲמָנָא לִצְלָן? הוּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּמֵד תּוֹרָה לְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, וְלָכֵן כָּל מִי שֶׁאוֹמֵר תּוֹרָה בָּרַבִּים, עָלָיו לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים, שֶׁכַּאֲשֶׁר אוֹמֵר תּוֹרָה בָּרַבִּים, שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ הַתַּלְמִידִים שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים, וְכָךְ יִנָּצֵל מִמּוֹסְרִים רָשָׁעִים אֲרוּרִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח

[א] וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֵשָׂו אָחִיו אַרְצָה שֵׂעִיר שְׂדֵה אֱדוֹם. וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י: 'מַלְאָכִים מַמָּשׁ'. וְיֵשׁ לוֹמַר, עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן כ'): בִּזְכוּת הַתּוֹרָה שֶׁמַּמְשִׁיכִים, זוֹכִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קה, מד): "וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וְגוֹ' בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרֹתָיו יִנְצֹרוּ" וְגוֹ'. אֲבָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא אֶחָד מִשְּׁלֹשֶׁת הַדְּבָרִים שֶׁבָּאִים עַל־יְדֵי יִסּוּרִין (בְּרָכוֹת ה.); וְעִקַּר הַיִּסּוּרִים הֵם הַמּוֹנְעִים הָרְשָׁעִים וְכוּ'. וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ מִתְּחִלָּה אֵלּוּ הָרְשָׁעִים, וְלַעֲנֹשׁ אוֹתָם בְּחַרְבָּא וְקַטְלָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין אַחַר־כָּךְ לֵילֵךְ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאֶת הַכֹּחַ הַזֶּה לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל, אֶלָּא כְּשֶׁמְּקַבְּלִין אֶת הַכֹּחַ הַזֶּה מֵאֱדוֹם, כִּי זֶה הַכֹּחַ שֶׁלּוֹ, בִּבְחִינַת (בְּרֵאשִׁית כז, מ): "וְעַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה". וְהוּא יוֹנֵק מִמַּזָּל מַאְדִּים (עֵץ זֹהַר הַקָּדוֹשׁ וַיְחִי רמ:). וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי כֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַנִּבְרָאִים מֵאוֹתִיּוֹת

הַתּוֹרָה שֶׁחִדֵּשׁ, הַכֹּחוֹת הָאֵלּוּ הֵן הֵן מַלְאָכִים מַמָּשׁ, וְהֵן מְקַבְּלִין הַכֹּחַ מֵאֲדוֹם כְּדֵי לַעֲנֹשׁ הָרְשָׁעִים בְּחָרְבָּא וּבְקַטְלָא וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה כְּשֶׁחָזַר יַעֲקֹב מִלָּבָן, כָּל עִקַּר כַּוָּנָתוֹ הָיְתָה לַחֲזֹר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית לא, יג): "קוּם צֵא מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל אֶרֶץ מוֹלַדְתֶּךָ" וְגוֹ'. וְהָיוּ לוֹ מְנִיעוֹת עֲצוּמוֹת מִלָּבָן וְכוּ', וְעַל־כֵּן שָׁלַח אֶל עֵשָׂו שֶׁהוּא אֱדוֹם, לְקַחַת מִמֶּנּוּ כֹּחַ לְהַכְנִיעַ אֶת הַמּוֹנְעִים, כִּי עִקַּר הַכֹּחַ לוֹקֵחִים מֵאֱדוֹם, וְהַכֹּחַ הַזֶּה בָּא מֵהַתּוֹרָה שֶׁחִדֵּשׁ, שֶׁהֵם הֵם הַמַּלְאָכִים, כַּנַּ"ל.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: "**וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים**", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'מַלְאָכִים מַמָּשׁ', "**לְפָנָיו**" הֵינוּ לִפְנֵי דַּרְכּוֹ, שֶׁרָצָה לְהִכָּנֵס אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שָׁלַח אֶת מַלְאָכָיו, שֶׁהֵם כֹּחַ תּוֹרָתוֹ שֶׁחִדֵּשׁ, "**אֶל עֵשָׂו אָחִיו אַרְצָה שְׂדֵה אֱדוֹם**", שֶׁיְּקַבְּלוּ אֶת הַכֹּחַ מֵאֱדוֹם, כִּי זֶה כֹּחוֹ, בְּחִינַת: "וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה" וְכַנַּ"ל. וְאִם תֹּאמַר שֶׁחִדּוּשֵׁי תּוֹרָתִי אֵינָם כָּל־כָּךְ חֲזָקִים וְלֹא הִרְבֵּיתִי בַּתּוֹרָה, כִּי לְפִי רֹב הַתּוֹרָה, כֵּן רִבּוּי הַמַּלְאָכִים (כַּמּוּבָא בְּפָנִים הַתּוֹרָה): לָזֹאת שָׁלַח "**לֵאמֹר**" לוֹ: "**עִם לָבָן גַּרְתִּי**", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'וְתַרְיַ"ג מִצְוֹת שָׁמַרְתִּי', שֶׁגִּלָּה לוֹ שֶׁכֵּן זָכָה לְהַרְבּוֹת בִּלְמוּד הַתּוֹרָה, וְשָׁמַר אֶת מִצְוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל־כֵּן בְּוַדַּאי נִבְרְאוּ מֵהֶם מַלְאָכִים, עַל־כֵּן שׁוֹלֵחַ אֵלָיו מַלְאָכִים מַמָּשׁ, שֶׁיְּקַבְּלוּ כֹּחַ מֵאֱדוֹם, שֶׁהוּא יַכְנִיעַ אֶת הַמּוֹנְעִים, וְדוֹ"ק.

[ב] **וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר, כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו, כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב, עִם לָבָן גַּרְתִּי וָאֵחַר עַד עָתָּה.** וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: גַּרְתִּי" בְּגִימַטְרִיָּא תַּרְיַ"ג, כְּלוֹמַר עִם לָבָן הָרָשָׁע גַּרְתִּי, וְתַרְיַ"ג שָׁמַרְתִּי, וְלֹא לָמַדְתִּי מִמַּעֲשָׂיו הָרָעִים.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'): יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, הַמַּסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, הֵינוּ עַל הַחִיּוּת אֶלְקוּת שֶׁהוּא בְּחִינַת הַיֵּצֶר טוֹב, הַמְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם לְהִסְתַּכֵּל תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. עֵשָׂו הוּא בְּחִינַת הָרְשָׁעִים, לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה, כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ (מִשְׁלֵי יח, ב), וְכוֹפֵר, רַחֲמָנָא לִצְלָן בַּכֹּל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע, הַמְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם לְהִפָּרֵד מִמְּנוּ יִתְבָּרַךְ, חַס וְשָׁלוֹם, וְצָרִיךְ לִתֵּן כֹּחַ לְהַיֵּצֶר טוֹב, שֶׁיִּתְגַּבֵּר עַל הַיֵּצֶר הָרָע וְיַכְנִיעוֹ. וְעַל־יְדֵי מַה נוֹתְנִים כֹּחַ? עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה.

וְהִנֵּה לִפְעָמִים הַיֵּצֶר הָרָע מִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בִּבְחִינַת לָבָן, אֵשׁ לְבָנָה וּמַלְאָךְ מַזִּיק הוּא, כִּי הוּא בָּא בְּהִתְלַבְּשׁוּת, וְקָשֶׁה לְהִפָּרֵד מִמֶּנּוּ, אַךְ עַל־יְדֵי שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, וּמְקַיְּמִים רַק אֶת מִצְוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹלִים מִמֶּנּוּ, כִּי דֶּרֶךְ הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בְּמִצְוֹת, הוּא בְּאֹפֶן שֶׁרוֹצֶה לְהוֹסִיף אֵיזוֹ מִצְוָה, אֲשֶׁר לֹא נִצְטַוֵּנוּ, וְעַל־יְדֵי שֶׁמּוֹסִיף, לוֹכֵד הָאָדָם בְּמִצְוֹדָתוֹ, וְעַל־כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעוֹ, כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה וּמְקַיֵּם מִצְוֹתֶיהָ יִתְבָּרַךְ, וְאָז נִכְנָע עֵשָׂו.

וְזֶה שֶׁשָּׁלַח יַעֲקֹב אֶל עֵשָׂו, "**וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר, כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו**", הֵינוּ אֶל הָרַע, אֲשֶׁר לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ, "**כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב**", אֲנִי כְּבָר אֵינִי מְפַחֵד מִמְּךָ, בָּזֶה שֶׁאַתָּה רוֹצֶה לְמָנַע אוֹתִי מִלְּהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כִּי "**עִם לָבָן גַּרְתִּי**", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'וְתַרְיַ"ג מִצְוֹת שָׁמַרְתִּי', אֲפִלּוּ עִם הַקְּלִפָּה הַדַּקָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת לָבָן, אֵשׁ לְבָנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּמִצְוֹת, גַּם אוֹתוֹ כְּבָר הִכְנַעְתִּי עַל־יְדֵי שֶׁתַּרְיַ"ג מִצְוֹת שָׁמַרְתִּי, כִּי אֲנִי חָזָק רַק בְּמִצְוֹת ה', וְכַנַּ"ל. וּמִכָּל שֶׁכֵּן מִמְּךָ אֵינִי מִתְיָרֵא, וְהָבֵן.

[ג] **וָאֶשְׁלְחָה לְהַגִּיד לַאדֹנִי לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֶיךָ.** וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק אוֹדוֹת תֵּבַת 'בְּעֵינֶיךָ', שֶׁהִיא כְּמִיֻּתֶרֶת; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'), שֶׁיַּעֲקֹב

הַמִּסְתַּכֵּל עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַשֵּׁר הַנּוּ״ן וְהַחֵי״ת וְנַעֲשֶׂה חֵ״ן, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל וְהַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַשֵּׁר שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת שֶׁהוּא חֵי״ת וְנוּ״ן, וּמֵאִיר עָלָיו חֵ״ן׳ (כַּמְבֹאָר בַּאֲרִיכוּת בְּשָׁפַת הַנַּחַל). וּלְהֵפֶךְ, עֲשָׂו שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, הוּא הַהֵפֶךְ מִזֶּה, עַיִן שָׁם.

וְהִנֵּה מוּבָא בַּמִּדְרָשׁ בְּפָרָשָׁה זוֹ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה עה, סִימָן יא), שֶׁיַּעֲקֹב שָׁלַח אֵלָיו שְׁלוּחִים לְהַחֲזִירוֹ בִּתְשׁוּבָה, עַיִן שָׁם. וְזֶה פֵּרוּשׁ: **״וָאֶשְׁלְחָה לְהַגִּיד לַאדֹנִי לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֶיךָ״**, הַיְנוּ כִּי אֲנִי שׁוֹלֵחַ לְהַגִּיד לְךָ הָעֵצָה הַזּוֹ לְהִסְתַּכֵּל בְּעֵינֶיךָ דַּיְקָא, בְּהַשֵּׂכֶל וְהַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּזְכֶּה לִמְצֹא חֵן, כִּי עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת בְּהַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, נִתְקַשְּׁרִים הָעוֹלָם הַזֶּה בָּעוֹלָם הַבָּא, וְנַעֲשֶׂה חֵ״ן׳ כַּנַּ״ל, וְהָבֵן.

[ד] וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן טו): מִי שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, הַיְנוּ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד לָבוֹא, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ.

וְהָעִנְיָן, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לִירֹא וְלִפְחֹד רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא תִּהְיֶה לוֹ שׁוּם יִרְאָה חִיצוֹנִית מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה וְיִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה — לֹא מְשַׁר וְלֹא מֵחָיָה רָעָה. וְאֶל זֶה יְכוֹלִים לִזְכּוֹת רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט. הַיְנוּ לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לִשְׁפֹּט עַצְמוֹ עַל כָּל עִסְקָיו בְּכָל פְּרָט וּפְרָט בְּחָיָיו, וְלַעֲרֹךְ חֶשְׁבּוֹן אֵיךְ הוּא מִתְנַהֵג, וְכַדּוֹמֶה, וּבָזֶה יָסִיר מֵעָלָיו כָּל הַפְּחָדִים, וְיַעֲלֶה בְּחִינַת יִרְאָה בָּרָה וּנְקִיָּה, וְתִשָּׁאֵר אַךְ יִרְאַת הַשֵּׁם, בְּלֹא יִרְאָה אַחֶרֶת. כִּי כְּשֶׁאֵין הָאָדָם דָּן וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אֲזַי דָּנִים וְשׁוֹפְטִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה, כִּי אִם אֵין דִּין לְמַטָּה, יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה ה׳, סִימָן ה׳). כִּי אִם אֵין הָאָדָם דָּן אֶת עַצְמוֹ פֹּה לְמַטָּה, וְלֹא חַי עִם חֶשְׁבּוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה דָּנִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה, וּמְקַבֵּל עֲנָשִׁים קָשִׁים וּמָרִים, כִּי הַמִּשְׁפָּט מִתְלַבֵּשׁ בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁמְּצַעֲרִים וּמְצִיקִים לוֹ, אֲבָל אִם אָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, בָּזֶה הוּא מוֹרִיד מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַיִּרְאוֹת נְפוּלוֹת, וּמְפַחֵד רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה ״וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ״, יַעֲקֹב אָבִינוּ נִשְׁאַר לְבַד וְנִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּמּוּבָא (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה עז, סִימָן א׳): מָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּתוּב בּוֹ (יְשַׁעְיָה ב, יז): ״וְנִשְׂגָּב הַוָ״ה לְבַדּוֹ״, אַף יַעֲקֹב ״וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ״; אַף שֶׁבֵּין כָּךְ ״וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר״, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא וַיִּשְׁלַח ה׳): ״וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ״ — זֶה סָמ״ךְ־מ״ם שָׁרוֹ שֶׁל עֵשָׂו שֶׁבִּקֵּשׁ לְהָרְגוֹ; כִּי כָּךְ עָשָׂה יַעֲקֹב, תֻּכְּךְ־וּמְיָד כְּשֶׁאָחַד הִתְאַבֵּק עִמּוֹ, נִשְׁאַר לְבַד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, הַיְנוּ שֶׁהִתְבּוֹדֵד אָז עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן **״וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ״**, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם מִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא יוּכַל לוֹ אַף אֶחָד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר, וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ, וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ, וַתֵּקַע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קסא): הַמַּחֲלֹקֶת מַגְבִּיהָּ וּמְרִימָה אֶת הָאָדָם, ״כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה״ (דְּבָרִים כ, יט). וְהִנֵּה עֵץ הַמַּנַּח עַל הָאָרֶץ, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגְבִּיהַּ אֶת עַצְמוֹ, כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁבָּאִין עָלָיו מַיִם שׁוֹטְפִין, אֲזַי הַמַּיִם מְרִימִין וְנוֹשְׂאִין אֶת הָעֵץ, וְהַמַּחֲלֹקֶת נִקְרֵאת מַיִם, כְּמוֹ

שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים פח, יח): ״סַבּוּנִי כַמַּיִם כָּל הַיּוֹם הִקִּיפוּ עָלַי יָחַד״.

וְזֶה ״וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר״, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה עז, סִימָן ג׳): זֶה שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו שֶׁלּוֹחֵם עִם יִשְׂרָאֵל עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר, שֶׁהוּא זְמַן הַגְּאֻלָּה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יז, טז): ״מִלְחָמָה לַהֲוָ״ה בַּעֲמָלֵק מִדֹּר דֹּר״. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא כִּי תֵצֵא, סִימָן יא): כָּל זְמַן שֶׁזַּרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק בָּעוֹלָם, לֹא הַשֵּׁם שָׁלֵם וְלֹא הַכִּסֵּא שָׁלֵם, אָבַד זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, הַשֵּׁם שָׁלֵם וְהַכִּסֵּא שָׁלֵם. וּכְשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ דָּבָר זֶה, אָז אֵינוֹ מְפַחֵד מִמֶּנּוּ, אֶלָּא בּוֹרֵחַ יוֹתֵר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה ״וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ״, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה עז, סִימָן א׳): מָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּתוּב בּוֹ (יְשַׁעְיָה ב, יז): ״וְנִשְׂגַּב הַוָ״ה לְבַדּוֹ״, אַף יַעֲקֹב ״וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ״; וְלָכֵן לְיַעֲקֹב שֶׁהוּא אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַמִּסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳), לוֹ אֵין יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר, כִּי הוּא דָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה ״וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ״; כִּי מִי שֶׁדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵין יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דָּבָר, אֶלָּא **״וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ״** — אֵלּוּ יְלָדָיו, שֶׁבָּהֶם הוּא יָכוֹל לְהִתְנַקֵּם, וְלָכֵן מָצִינוּ אֵצֶל הַרְבֵּה צַדִּיקִים שֶׁסָּבְלוּ צָרוֹת, יִסּוּרִים, עֶלְבּוֹנוֹת, בְּזָיוֹנוֹת, חֲרוּפִים וְגִדּוּפִים, הֵן מֵאִינְשֵׁי דְּלָא מְעַלֵּי, וְהֵן מִבְּנֵי בֵּיתָם וּמִיּוֹצְאֵי חֲלָצֵיהֶם, שֶׁזֶּה ״וַתִּקַּע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ״, שָׁם הָיָה יָכוֹל לְהַכְּאוֹתוֹ, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁעָבַר עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ: צָרַת רָחֵל, צָרַת דִּינָה, צָרַת יוֹסֵף, צָרַת שִׁמְעוֹן, צָרַת בִּנְיָמִין, וּשְׁאָר צָרוֹת, שֶׁהִתְלַקְּטוּ עָלָיו כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית לד, ל): ״וְנֶאֶסְפוּ עָלַי וְהִכּוּנִי״ וְגוֹ׳. וְלָכֵן כָּל מִי שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו דְּבָרִים אֵלּוּ, צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בְּיֶתֶר שְׁאֵת וּבְיֶתֶר עֹז, וְלֹא לְהִשָּׁבֵר מִשּׁוּם דָּבָר, וּלְהַדְבִּיק אֶת עַצְמוֹ בְּיֶתֶר שְׁאֵת וּבְיֶתֶר עֹז רַק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָאִיר עָלָיו הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כא): יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת עִבּוּר וְצִמְצוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הוֹשֵׁעַ יב, ד): ״בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו״, כִּי הוּא לְשׁוֹן עָקֹב, שֶׁזּוֹ מַדְרֵגָה קְטַנָּה וּפְחוּתָה שֶׁאֵין לוֹ מֹחִין, בְּבְחִינַת עֲקֵבִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן יִשְׂרָאֵל, זוֹ מַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה — לִי רֹאשׁ, שֶׁזֶּה הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה מט, ג): ״יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר״. וְעִקַּר הַהִתְפָּאֲרוּת לְבַר יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחִין לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְהִנֵּה יֵשׁ יְדִיעָה וְיֵשׁ בְּחִירָה, בְּחִירָה הִיא — שֶׁנָּתְנוּ כֹּחַ לָאָדָם לִבְחֹר בַּטּוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן יְדִיעָה הִיא, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לָדַעַת שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, דָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן. וּבֶאֱמֶת הֵם שְׁנֵי הַפָּכִים בְּנוֹשֵׂא אֶחָד, וּבְשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין אֶת זֶה, אֶלָּא כְּשֶׁיִּתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל וְיֵצֵא מִגְּדֵר הָאֱנוֹשִׁי, אָז יַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, שֶׁהוּא נְשָׁמָה בְּלֹא גּוּף, כִּי מִצַּד הַגּוּף יֵשׁ בְּחִירָה, וּמִצַּד הַנְּשָׁמָה יֵשׁ יְדִיעָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ **״וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ, כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל״**; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳עֵשָׂו וְלָבָן׳, כִּי אֶת יַעֲקֹב נִסּוּ בְּכָל מִינֵי נִסְיוֹנוֹת, שֶׁהַנָּה בָּא עָלָיו שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו, שֶׁהוּא הַסָּמ״ךְ־מֵ״ם, וְרָצָה לְהַכְנִיעַ אוֹתוֹ, שֶׁהוּא מִצַּד הַיְדִיעָה, וְלֹא יָכֹל לוֹ, וְכֵן בָּאוּ עָלָיו עֵשָׂו וְלָבָן מִצַּד הַבְּחִירָה, וְרָצוּ לְהַכְנִיעַ אוֹתוֹ, וְלֹא יָכְלוּ לוֹ, וְלָכֵן קָרָא לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת שְׁמוֹ ׳יִשְׂרָאֵל׳, עַל שֵׁם ׳לִי רֹאשׁ׳, שֶׁהוּא הַמֹּחִין, שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהַחֲזִיק

מַעֲמָד, בֵּין מִצַּד הַבְּחִירָה וּבֵין מִצַּד הַיְדִיעָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיאֵל, כִּי רָאִיתִי אֱלֹקִים פָּנִים אֶל פָּנִים וַתִּנָּצֵל נַפְשִׁי. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רנ), שֶׁכָּל מִינֵי צַעַר וְכָל הַיִּסּוּרִים אֵינָם רַק מֵחֲמַת חֶסְרוֹן הַדַּעַת, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת, וְיוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵין לוֹ שׁוּם יִסּוּרִין, וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם צַעַר, כִּי ה' נָתַן וַה' לָקַח (אִיּוֹב א, כא), וְאַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ יִסּוּרִין, שֶׁבְּהֶכְרֵחַ מַרְגִּישִׁים אוֹתָם, כְּגוֹן הַיִּסּוּרִים שֶׁבָּאִים מֵחֲמַת הַהַרְכָּבָה, כְּמוֹ יִסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ מִיצִיאַת הַנְּשָׁמָה מִן הַגּוּף, וְהֵם יִסּוּרֵי הַחוֹלֶה שֶׁבָּאִים מֵחֲמַת שֶׁמַּתְחֶלֶת הַנְּשָׁמָה לְהִתְפַּשֵּׁט מִן הַגּוּף, וּמֵחֲמַת שֶׁנִּקְשָׁרָה הַנְּשָׁמָה בְּהַגּוּף בְּקֶשֶׁר אַמִּיץ וְחָזָק, וְעַל־כֵּן בְּהֶכְרֵחַ מַרְגִּישׁ הַיִּסּוּרִים בְּעֵת הַפְּרוּד, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַיִּסּוּרִים קַלִּים מְאֹד, וְנוֹחִים לְהִתְקַבֵּל בְּעֵת שֶׁיּוֹדֵעַ בְּדַעַת בְּרוּרָה שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וּמִכָּל שֶׁכֵּן שְׁאָר מִינֵי צַעַר וְיִסּוּרִין, שֶׁאֵין מַרְגִּישִׁין כְּלָל כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶת הַדַּעַת הַזּוֹ, לֵידַע שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְעִקַּר הַצַּעַר מֵהַיִּסּוּרִין הוּא, מֵחֲמַת שֶׁנּוֹטְלִין מִמֶּנּוּ הַדַּעַת, כְּדֵי שֶׁיַּרְגִּישׁ אֶת הַיִּסּוּרִין, עַיֵּן שָׁם.

וְעַל־כֵּן הָעִקַּר רַק לְהַכְנִיס בְּדַעְתּוֹ תָּמִיד אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבְכָל מַה שֶּׁרַק יַעֲבֹר עָלָיו, יִמְצָא שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּכְשֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ לֵילֵךְ בַּדֶּרֶךְ וּבָאֹפֶן הַזֶּה, אָזַי יִתְבַּטֵּל אֶצְלוֹ כָּל עִנְיַן מְצִיאוּת מָקוֹם וּזְמַן (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן נו, וְסִימָן סא); כִּי מֵהַכֹּל יִרְאֶה רַק אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִנָּצֵל מִפִּגְעֵי הַזְּמַן.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: "וַיִּקְרָא יַעֲקֹב" — אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַמִּסְתַּכֵּל בְּהַחִיּוּת אֱלֹקוּת, "שֵׁם הַמָּקוֹם" אֶת גַּשְׁמִיּוּת הַמָּקוֹם — כְּלַל עוֹלָם הַזֶּה, "פְּנִיאֵל" — שֶׁהוּא בְּחִינַת 'פְּנֵי אֵל', פָּנָיו יִתְבָּרַךְ. וְעַל־יְדֵי "כִּי רָאִיתִי אֱלֹקִים", בָּזֶה שֶׁמִּסְתַּכֵּל וּמִתְבּוֹנֵן אֲפִלּוּ בְּהַטֶּבַע, שֶׁהוּא גִּימַטְרִיָּה אֱלֹקִים, וּמוֹצֵא שָׁם אֶת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ פָּנִים אֶל פָּנִים, עַל־יְדֵי־זֶה "וַתִּנָּצֵל נַפְשִׁי", אָזַי נִצּוֹל מִכָּל פִּגְעֵי הַזְּמַן, וְהָבֵן.

[ח] וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנֵלֵכָה וְאֵלְכָה לְנֶגְדֶּךָ. וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק, מַה כֻּפֶל הַלָּשׁוֹן "נִסְעָה וְנֵלֵכָה", וְכֵן מָה הַלָּשׁוֹן "וְאֵלְכָה לְנֶגְדֶּךָ?" וְיֵשׁ לוֹמַר, אֲשֶׁר זֶה יָדוּעַ, שֶׁצְּרִיכִים לְהָפְרֵד מֵהָרְשָׁעִים לְגַמְרֵי, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָנוּ שׁוּם עֵסֶק עִמָּהֶם כְּלָל, שֶׁזֶּה הַלִּמּוּד שֶׁמְּלַמְּדִים אוֹתָנוּ הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁנַּעֲשֶׂה הַפְרָדָה מֻחְלֶטֶת לְגַמְרֵי מֵהֶם, וְכָךְ לֹא תִּהְיֶה לָנוּ שׁוּם שַׂיָּכוּת עִמָּם, וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא יוּכְלוּ לְהַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ מִדֵּעוֹתֵיהֶם הַנִּפְסָדוֹת כְּלָל. וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁאֵלּוּ הָרְשָׁעִים בָּאִים בַּהַתְחָלָה בְּדִבְרֵי חֲלַקְלָקוֹת לְפַתּוֹת אֶת הַכְּשֵׁרִים וְהַתְּמִימִים, וְאוֹמְרִים לָהֶם: "נִסְעָה וְנֵלֵכָה", הָבָה וְנִסַּע וְנֵלֵךְ יַחַד, חַנְּכוּ אֶת יַלְדֵיכֶם בַּחִנּוּךְ שֶׁלָּנוּ, אֲנַחְנוּ נְוַתֵּר וְאַתֶּם תְּוַתְּרוּ, הָעִקָּר נִסְעָה וְנֵלֵכָה יַחַד.

וּצְרִיכִים לִבְרֹחַ מֵהֶם כְּמוֹ שֶׁבּוֹרְחִים מֵאֵשׁ שׁוֹרֶפֶת, כִּי אִם נִכָּנְעִים אֶל הָרְשָׁעִים, וְהוֹלְכִים אִתָּם יַחַד, זֶה מְוַתֵּר וְזֶה מְוַתֵּר, לְבַסּוֹף "וְאֵלְכָה לְנֶגְדֶּךָ", אֵלּוּ הָרְשָׁעִים שֶׁקִּדֵּם הִתְחַבְּרוּ אִתָּךְ יַחַד, לְבַסּוֹף הֵם לוֹחֲמִים וְהוֹלְכִים נֶגְדֶּךָ, וְזֶה בָּרוּר. וְעַתָּה מוּבָן הַלָּשׁוֹן שֶׁאָמַר עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב: קֻדֶּם "נִסְעָה וְנֵלֵכָה", בּוֹא וְנִסַּע וְנֵלֵךְ בְּיַחַד, אֲנִי אַוַּתֵּר וְאַתָּה תְּוַתֵּר, אֲבָל לְבַסּוֹף "וְאֵלְכָה לְנֶגְדֶּךָ", כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁתִּהְיֶה כְּבָר מְחֻבָּר אֵלַי, אָז אֵלֵךְ נֶגְדֶּךָ.

וְכָל זֶה רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁכָּל אֵלּוּ שֶׁהָלְכוּ עִם הָרְשָׁעִים, לְהַכְנִיס אֶת יַלְדֵיהֶם בְּבָתֵּי חִנּוּךְ שֶׁלָּהֶם, וַאֲפִלּוּ שֶׁקִּדֵּם הִבְטִיחוּ שֶׁיִּלְמְדוּ עִמָּם מִקְרָא וּמִשְׁנָה וְכוּ', אֲבָל גַּם הַלִּמּוּדִים הַטְּמֵאִים שֶׁלָּהֶם יְצָרְפוּ, וְהֵן שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַהֶכְשֵׁר

שֶׁלָּהֶם, שֶׁבִּתְחִלָּה מְמַנִּים אֶחָד עִם זָקֵן וּפְאוֹת שְׂנוּרְאָה יָרֵא וְחָרֵד, וּבֶאֱמֶת הַכֹּל לְמַרְאִית עַיִן, וְהֵן עִם הַמְקֻוֶּה שֶׁלָּהֶם, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁזֶּה כָּשֵׁר, שֶׁכָּל זֶה בִּכְלַל "נִסְעָה וְנֵלְכָה", הָבָה וְנֵלֵךְ יַחַד וְנִתְחַבֵּר יַחַד, וְנַעֲזֹר אֶחָד לַשֵּׁנִי, וְאִם נִמְשָׁכִים אַחֲרֵיהֶם בִּתְמִימוּת, לְבַסּוֹף נִתְקָעִים "וְאֵלְכָה לְנֶגְדֵּךְ", הֵם הוֹלְכִים נֶגֶד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו. כִּי גַּם הַלְמוּדִים שֶׁלּוֹמְדִים — מִקְרָא וּמִשְׁנָה, הֵם נִלְמָדִים עַל יָדָם, וּמַכְנִיסִים בִּלְמוּדִים אֵלּוּ גַּם אֶת הַדֵּעוֹת נִפְסָדוֹת שֶׁלָּהֶם, וְגַם הַכַּשְׁרוּת שֶׁלָּהֶם לֹא שָׁוָה כְּלוּם, כִּי הֵם מַכְשִׁילִים אֶת הָאוֹכְלִים מֵהֶכְשֵׁרָם בַּאֲכִילַת נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, וְהַמִּקְוֶה פָּסוּל, וְנִמְצֵאת הַטְּבִילָה בְּמַיִם שְׁאוּבִים וְעוֹבְרִים אִסּוּר כְּרִיתוּת.

וְלָכֵן צְרִיכִים לְהִזָּהֵר מֵאֵלּוּ הָרְשָׁעִים מְאֹד מְאֹד, וּלְהִפָּרֵד מֵהֶם לְגַמְרֵי, כִּי מִי שֶׁרַק מִתְחַבֵּר עִם רְשָׁעִים, לְבַסּוֹף הָרְשָׁעִים הוֹלְכִים נֶגְדָּם בִּרְצִיחָה כָּזוֹ, שֶׁאֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר כְּלָל, וְלָכֵן עִקַּר הַלִּמּוּד לְהִבָּדֵל מֵהֶם בְּהַבְדָּלָה מֻחְלֶטֶת, וּלְהִפָּרֵד מֵהֶם בְּהַפְרָדָה גְּמוּרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִזְכֶּה לְגַדֵּל דּוֹרוֹת יִרְאֵי הַשֵּׁם וְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹקִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אִתּוֹ.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן נו): כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם לֵב, אֵין שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ מָקוֹם כְּלָל, כִּי אַדְרַבָּה הוּא יִתְבָּרַךְ מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה סח, סִימָן ט'), וְהָאֱלִקוּת הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים עג, כו): "צוּר לְבָבִי". נִמְצָא, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב יְהוּדִי דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵין רָאוּי לוֹ לוֹמַר, שֶׁמָּקוֹם זֶה לֹא טוֹב לְפָנָיו, כִּי אֵין שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ מָקוֹם כְּלָל, כִּי הוּא מוֹצֵא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכָל מָקוֹם.

וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פג), שֶׁהַתַּכְלִית הִיא, שֶׁאָדָם יֵדַע שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל, הַיְנוּ תַּכְלִית הַיְדִיעָה שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ, וְהַתַּכְלִית הַזּוֹ הִיא עִקַּר הַמָּקוֹם, הַיְנוּ מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁזּוֹ הַתַּכְלִית הוּא הַמַּקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם. כִּי אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, וְלָכֵן לֹא שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ מָקוֹם.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת ו:):

הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ, הַיְנוּ כִּי כְּשֶׁאָדָם תָּמִיד מִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אָזַי לֹא שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ מָקוֹם, אֶלָּא בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּמְצָא שָׁם, מְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְאָז אִם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ, הוּא פּוֹשֵׁט גּוּפוֹ הַמְצֹרָע, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת, הַיְנוּ גּוּף קָדוֹשׁ מִגַּן־עֵדֶן, כִּי מוֹצֵא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתּוֹךְ מְקוֹמוֹ, וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּשַׁבָּת (שְׁמוֹת טז, כט): "אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי", כִּי הַיְסוֹד הוּא הַמָּקוֹם, כִּבְיָכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁנִּקְרָא מָקוֹ"ם, הַיְנוּ הֲוָיָ"ה בְּהַכָּאָה עוֹלֶה מָקוֹ"ם, י' פְּעָמִים י', ה' פְּעָמִים ה', ו' פְּעָמִים ו', ה' פְּעָמִים ה' (עֵץ חַיִּים, שַׁעַר טז, פֶּרֶק א'), כָּל זֶה עוֹלֶה כְּמִסְפַּר מָקוֹ"ם, לְיַדֵּעַ שֶׁבְּכָל מָקוֹם — שָׁם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: "וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹקִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אִתּוֹ"; כִּי הִנֵּה לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה זוֹ, שֶׁיִּמְצָא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכָל מָקוֹם, זֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, שֶׁאָדָם מְדַבֵּר עִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאָז אַפְלוּ שֶׁנִּמְשֶׁכֶת עָלָיו מִדַּת הַדִּין, שֶׁהוּא 'הַטָּבַע', הָעוֹלֶה כְּמִסְפַּר 'אֱלֹקִים' (פְּרִדֵּס רִמּוֹנִים, שַׁעַר יז, פֶּרֶק ד'), אָז מְסַלֵּק מִמְּקוֹמוֹ אֶת הַטֶּבַע, שֶׁהוּא הַדִּין, וְנִמְשֶׁכֶת עָלָיו אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י] וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ וְאֶל כָּל אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּתֹכְכֶם, וְהִטַּהֲרוּ וְהַחֲלִיפוּ שִׂמְלֹתֵיכֶם. וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י: 'וְהִטַּהֲרוּ — מֵעֲבוֹדָה זָרָה. וְהַחֲלִיפוּ שִׂמְלֹתֵיכֶם — שֶׁמָּא יֵשׁ בִּידֵיכֶם כְּסוּת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה'.

וּבֶאֱמֶת יִפָּלֵא, לָמָּה יַחֲשֹׁד אוֹתָם אֲבִיהֶם עַל דָּבָר כָּזֶה? וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קכז): הַבְּגָדִים הֵם בְּסוֹד הַחַשְׁמַ״ל שֶׁהוּא שְׁמִירָה, וְעַל־כֵּן הַבְּגָדִים יִהְיוּ שְׁלֵמִים תָּמִיד וְלֹא קְרוּעִים, כִּי הוּא קִלְקוּל הַשְׁמִירָה, כִּי הַבְּגָדִים בְּעַצְמָם תּוֹבְעִים אֶת הָאָדָם, אִם לֹא נִזָּהֵר בִּשְׁמִירָתָן, לְכַבְּדָן כָּרָאוּי וּלְהַחֲזִיקָן בִּנְקִיּוּת.

וְהִנֵּה מְבֹאָר גַּם בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כט) מֵעִנְיַן בְּגָדִים לְבָנִים, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד מְאֹד שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָהֶם כְּתָמִים, שֶׁזֶּה גּוֹרֵם לְפִרּוּד בֵּין קְדֻשָּׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כא), שֶׁהַלְבוּשִׁים הֵם הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁל הָאָדָם. וְלָכֵן כְּשֶׁשְּׁבָטֵי יָ״הּ יָצְאוּ לְמִלְחָמָה עִם אַנְשֵׁי שְׁכֶם וְהָרְגוּ אוֹתָם, וְאַחַר־כָּךְ בָּאוּ לְעֶזְרָתָם מֵעָרֵי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי, כַּמּוּבָא (סֵפֶר הַיָּשָׁר), וּבְוַדַּאי חָשַׁשׁ יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁמָּא נִדְבַּק בָּהֶם אֵיזֶה כַּעַס, שֶׁזֶּה אֱלֹקֵי הַנֵּכָר, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (נְדָרִים כב.): כָּל הַכּוֹעֵס אֲפִלּוּ שְׁכִינָה אֵינָהּ חֲשׁוּבָה כְּנֶגְדּוֹ; כִּי בְּעֵת שֶׁאָדָם בְּכַעַס, הוּא מְסַלֵּק מִמֶּנּוּ אֶת הַשְׁכִינָה, וְעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. וּמוּבָא (זֹהַר חָדָשׁ נֹחַ): לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֵל זָר (תְּהִלִּים פא, י), שֶׁלֹּא תִּהְיֶה נֹחַ לִכְעֹס, וְתֵכֶף כְּשֶׁנִּפְגָּם הַמֹּחַ, נִפְגֶּמֶת גַּם נְקִיּוּת הַבְּגָדִים, שֶׁגּוֹרֵם פִּרּוּד בֵּין קְדֻשָּׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ.

וְלָכֵן הִזְהִירָם אֲבִיהֶם מְאֹד עַל דָּבָר זֶה, כִּי אֵין עוֹד דָּבָר שֶׁמְּרַחֵק אֶת הָאָדָם מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּמִי שֶׁמְּשַׁנֶּה אֶת לְבוּשָׁיו, כִּי עַם יִשְׂרָאֵל זָכוּ לָצֵאת מִמִּצְרַיִם רַק מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שִׁנּוּ אֶת לְבוּשָׁם וְאֶת לְשׁוֹנָם, כַּמּוּבָא (פְּסִיקְתָּא זוּטָא שְׁמוֹת ו, ו); כִּי כָּל זְמַן שֶׁאָדָם שׁוֹמֵר עַל לְשׁוֹנוֹ, וְאֵינוֹ מְנַבֵּל אֶת פִּיו, וְשׁוֹמֵר עַל לְבוּשׁוֹ, זֶה יִשְׁמֹר אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יֵלֵךְ אֶל מְקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים, וְלֹא יַעֲבֹר עֲבֵרוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם מְנַבֵּל אֶת פִּיו, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת נְבוּל פֶּה, סִימָן א׳): מִי שֶׁמְּדַבֵּר נִבּוּל פֶּה, בְּיָדוּעַ שֶׁלִּבּוֹ חוֹשֵׁב מַחְשָׁבוֹת אָוֶן. וּמִזֶּה בָּא, שֶׁרוֹאִים בְּנֵי־אָדָם שֶׁהוֹלְכִים קְרוּעִים וּבְלוּיִים וּמְלֻכְלָכִים, סִימָן שֶׁמַּחְשָׁבוֹתֵיהֶם גַּם־כֵּן פְּגוּמוֹת בְּנַאוּף.

וְלָכֵן דַּיְקָא כְּשֶׁיָּצְאוּ שִׁבְטֵי יָ״הּ לְלָחֹם עִם אֻמּוֹת הָעוֹלָם, הִזְהִיר אוֹתָם מְאֹד אֲבִיהֶם: **״וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ וְאֶל כָּל אֲשֶׁר עִמּוֹ, הָסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּתֹכְכֶם, וְהִטַּהֲרוּ וְהַחֲלִיפוּ שִׂמְלֹתֵיכֶם״**; כִּי כְּשֶׁיּוֹצְאִים לְמִלְחָמָה בֵּין אֻמּוֹת הָעוֹלָם, לֹא יִמָּלֵט שֶׁלֹּא יִדְבַּק בָּהֶם אֵיזוֹ מִדָּה רָעָה שֶׁל כַּעַס, שֶׁזֶּה אֱלֹהֵי הַנֵּכָר וּבְגָדִים מְלֻכְלָכִים, שֶׁהֵם פְּגַם הָעַוּוֹנוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יא] **וַאֲחוֹת לוֹטָן תִּמְנָע.** וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ זוּטָא, פֶּרֶק ב׳, סִימָן ג׳), שֶׁאֲפִלּוּ אָדָם יוֹשֵׁב וְקוֹרֵא כָּל הַיּוֹם פָּסוּק זֶה: ״אֲחוֹת לוֹטָן תִּמְנָע״ — שֶׁכַּר תּוֹרָה בְּיָדוֹ. וְיֵשׁ לְדַיֵּק: לָמָּה נָקְטוּ פָּסוּק זֶה דַּיְקָא? וְיוּבָן עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת קְלָלָה, חֵלֶק שֵׁנִי, סִימָן א׳): ׳אָדָם הָרָגִיל בִּקְלָלוֹת הוּא מֵעוֹלָם הַתְּהוּ׳; וְכֵן לְהֵפֶךְ ׳הָרָגִיל בִּבְרָכָה הוּא מֵעוֹלָם הַתִּקּוּן׳.

וְהִנֵּה רַשְׁ״י הַקָּדוֹשׁ אוֹמֵר עַל ״תֹּהוּ וָבֹהוּ״ — לְשׁוֹן תֵּמַהּ וְשִׁמָּמוֹן, שֶׁאָדָם תּוֹהֶה וּמִשְׁתּוֹמֵם עַל בֹּהוּ שֶׁבָּהּ; הַיְנוּ שֶׁאָצְלוֹ חָסֵר אֶלְקוּתוֹ כְּבְיָכוֹל, כִּי רַק רַע וָמַר לוֹ כָּל הַיָּמִים, וְלָכֵן הוּא מְקַלֵּל אֶת הַזּוּלַת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיוֹדֵעַ וָעֵד אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן הַכֹּל מֻשְׁגָּח מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי הוּא עוֹסֵק תָּמִיד בִּבְרָכוֹת.

וְהִנֵּה כְּתִיב (מִשְׁלֵי ז, ד): ״אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ״, הַיְנוּ תֹּבֶת ״אֲחוֹת״ הוּא לְשׁוֹן חִבּוּר, הַיְנוּ תֹּאמַר לַחָכְמָה שֶׁתִּתְחַבֵּר אֵלֶיךָ. וּמוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לֶךְ לְךָ פ:): לוֹט נִקְרָא עַל

שֵׁם לְטוּתָא, לְשׁוֹן קְלָלָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאָדָם צָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד מְאֹד לֹא לְקַלֵּל אֶת זוּלָתוֹ, כִּי אָז מְגַלֶּה שֶׁאֵין לִבּוֹ שָׁלֵם עִם אֱלֹקָיו; כִּי הַמַּאֲמִין הָאֲמִתִּי, שֶׁמַּאֲמִין אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו הַכֹּל לַכֹּל מֻשְׁגָּח בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְכָל מַה שֶּׁקּוֹרֶה עִמּוֹ, אֲפִלּוּ מֵאֵת בַּעַל בְּחִירָה, שֶׁמְּצַעֵר וּמֵצִיק לוֹ, הַכֹּל זֶה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי אַף פַּעַם לֹא יְקַלֵּל.

וְזֶהוּ "וַאֲחוֹת לוֹטָן תִּמְנָע"; הַיְנוּ מַהוּ הַחִבּוּר שֶׁל קְלָלָה, וַאֲחוֹת לוֹטָן, חִבּוּר וְאַחְוָה אֶל לְטוּתָא — תִּמְנַע, הַיְנוּ תִּמְנַע אֶת עַצְמְךָ מִלְּקַלֵּל אֶת הַזּוּלַת, וְזֶה כְּלַל כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, לְגַלּוֹת אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (מִצֹּרַע נג:): אַמַּאי אִקְרֵי תּוֹרָה? דְּאוֹרֵי וְגַלֵּי בְּמַאי דַּהֲוָה סָתִים וְלָא אִתְיְדַע, כִּי הַתּוֹרָה מְלֻבֶּשֶׁת בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים וְחָמְרִיִּים.

כִּי כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה הֵן בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים וְחָמְרִיִּים, כִּי כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה הֵן בִּדְבָרִים שֶׁל גַּשְׁמִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה: דּוֹמֶם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, אֲשֶׁר בָּהֶם, וּמֵהֶם מִתְגַּלֶּה שֶׁהַכֹּל תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה הִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאוֹרַיְתָא חַד הוּא. וְלָכֵן לֹא שַׁיָּךְ בִּכְלָל לְקַלֵּל אֶת שׁוּם בְּרִיָּה, כִּי כֻּלָּם לְבוּשִׁים לְגַבֵּי אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן אִם חוֹזֵר כָּל הַיּוֹם פָּסוּק זֶה: "וַאֲחוֹת לוֹטָן תִּמְנָע", מְקַיֵּם מִצְוַת לְמוּד הַתּוֹרָה, כִּי בָּזֶה מְגַלֶּה אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת וַיֵּשֶׁב

[א] "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב"; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: הִפְשִׁטָנִי הַזֶּה, נִכְנְסוּ גְּמָלָיו טְעוּנִים פִּשְׁתָּן, הֶפֶחָמִי תָּמַהּ, אָנָה יְכֻנַּס כָּל הַפִּשְׁתָּן הַזֶּה? הָיָה פִּקֵּחַ אֶחָד מֵשִׁיב לוֹ: נְצוֹץ אֶחָד יוֹצֵא מִמַּפּוּחַ שֶׁלְּךָ, שֶׁשּׁוֹרֵף אֶת כֻּלּוֹ, כָּךְ יַעֲקֹב, רָאָה כָּל הָאֲלוּפִים הַכְּתוּבִים לְמַעְלָה, תָּמַהּ וְאָמַר: מִי יָכוֹל לְכַבֵּשׁ אֶת כֻּלָּן? וְכוּ', נְצוֹץ יוֹצֵא מִיּוֹסֵף, שֶׁמְּכַלֶּה וְשׁוֹרֵף אֶת כֻּלָּם.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לח), שֶׁקַּיִן הוּא מִסִּטְרָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר (בְּרֵאשִׁית ו, יג), שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת כְּלָיוֹן מִכֻּלָּם, כִּי מִי שֶׁמְּדַבֵּר עַל כֻּלָּם, וּמוֹצֵא אֶצְלָם אֶת הַפְּסֹלֶת — זֶה קַיִן. וּמָצִינוּ, שֶׁקַּיִן הֵבִיא מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לְהַשֵּׁם. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: זֻרַע פִּשְׁתָּן הָיָה וּמִן הַגְּרוּעַ הָיָה, נִמְצָא, שֶׁפִּשְׁתָּן הוּא דָּבָר גָּרוּעַ. וְזֶה שֶׁתָּמַהּ הֶפֶחָמִי (שֶׁהוּא שָׁחוֹר): הֵיכָן יִכָּנֵס כָּל אֵלּוּ הַפִּשְׁתָּן? וְהַפִּקֵּחַ אָמַר לוֹ: נְצוֹץ אֶחָד יוֹצֵא מִמַּפּוּחַ שֶׁלְּךָ, שֶׁשּׁוֹרֵף אֶת הַכֹּל; הַיְנוּ עַל־יְדֵי נְצוֹץ שֶׁל אוֹר שׁוֹרְפִים אֶת כָּל הָרָע שֶׁמּוֹצְאִים בָּאָדָם, כְּמוֹ־כֵן נְצוֹץ מִיּוֹסֵף שׁוֹרֵף אֶת כָּל הָאֲלוּפִים.

כִּי מוּבָא בְּדִבְרֵי מוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, הַשְׁכָּמַת הַבֹּקֶר, הֲלָכָה ד', אוֹת יז), שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה נִקְרָא יוֹסֵף, עַל שֵׁם "יֹסֵף ה' לִי בֵּן אַחֵר" (בְּרֵאשִׁית ל, כד), כִּי תָּמִיד הַצַּדִּיק רוֹצֶה לְקָרֵב עוֹד אֲנָשִׁים, וְלַעֲשׂוֹת בָּנִים לַמָּקוֹם. וְלָכֵן אִם מִתְגַּבְּרִים עַל אֶחָד כָּל הָאֲלוּפִים שֶׁל עֵשָׂו, הַיְנוּ הָרָע וְהַחֹשֶׁךְ מִתְגַּבֵּר וּמִתְפַּשֵּׁט עַצְמוֹ עָלָיו, עַל־יְדֵי נְצוֹץ אוֹר שֶׁל יוֹסֵף, שׁוֹרֵף אֶת כָּל הָרָע שֶׁרוֹצִים לְהִתְאַחֵז בּוֹ. כִּי הָעִקָּר הוּא הַדִּבּוּר, לִשְׁמֹר לֹא לְדַבֵּר עַל אַף אֶחָד, אֲשֶׁר זֶה גּוֹרֵם רוּחַ סְעָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמח, ח): "רוּחַ

סְעָרָה עֹשָׂה דְּבָרוֹ״, הַדִּבּוּר עוֹשֶׂה רוּחַ סְעָרָה בְּמֹחוֹ שֶׁל אָדָם, וּצְרִיכִים לִהְיוֹת דְּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהַסִּימָן שֶׁל דְּבֵקוּת הוּא תְּפִלִּין (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לח). וְלָכֵן כְּשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל מְדַבֵּר תָּמִיד רַק טוֹב עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, הוּא שׁוֹרֵף אֶת כָּל הַקְּלִפּוֹת שֶׁרוֹצִים לֶאֱחֹז בּוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] ״וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן״; וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, קָפַץ עָלָיו רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף, צַדִּיקִים מְבַקְּשִׁים לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, לֹא דַּיָּן לַצַּדִּיקִים מַה שֶּׁמְּתֻקָּן לָהֶם לָעוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא שֶׁהֵם מְבַקְּשִׁים לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה בָּעוֹלָם הַזֶּה׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רכח): דַּע, שֶׁכְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִסְתַּכֵּל בִּנְשָׁמָה שֶׁתּוּכַל לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה וְלַעֲשׂוֹת גֵּרִים, אֲזַי הוּא יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ כְּבְיָכוֹל מְבַקֵּשׁ וְרוֹאֶה שֶׁיִּהְיֶה מַחֲלֹקֶת עָלָיו. כִּי (יְבָמוֹת כד:): אֵין מְקַבְּלִין גֵּרִים לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ וְלֹא בִּימֵי שְׁלֹמֹה, מִשּׁוּם שֶׁלְּחַן מְלָכִים, כִּי אָז אֵינָן מִתְגַּיְּרִין מֵאַהֲבָה, רַק מֵחֲמַת שֶׁרוֹאִין גְּדֻלַּת יִשְׂרָאֵל. וְעִקַּר הַגֵּרִים הוּא כְּשֶׁמִּתְגַּיְּרִין בְּעֵת שֶׁיִּשְׂרָאֵל סְחוּפִים בְּעֹנִי וְדֹחַק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה נד, טו): ״מִי גָּר אִתָּךְ — בַּעֲנִיוּתָךְ״ וְכוּ׳ (עַיֵּן רַשְׁ״י יְבָמוֹת שָׁם); וְעַל־כֵּן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁתִּהְיֶה מַחֲלֹקֶת עַל מִי שֶׁמַּחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם לְמוּטָב וּמְגַיֵּר גֵּרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לוֹ שׁוּם שַׁלְוָה, כִּי אָז מִי שֶׁמִּתְקָרֵב אֲלֵיהוּ הוּא בֶּאֱמֶת, וַאֲזַי יָכוֹל לְגַיֵּר גֵּרִים בֶּאֱמֶת לֹא מִשּׁוּם שָׁלוֹם וְנַחַת.

וְזֶהוּ ״וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו״; וְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה פד, סִימָן ד׳): מְגוּרֵי אָבִיו, שֶׁהָיָה מְגַיֵּר גֵּרִים כְּמוֹ אֲבוֹתָיו, כְּמוֹ מְגִיּוּרֵי אָבִיו. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שָׁם סִימָן ג׳): ״וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב״ — ׳בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, מִיָּד קָפַץ עָלָיו רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף׳, הַיְנוּ מַחֲמַת שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה מְגַיֵּר גֵּרִים, בְּחִינַת מִגִּיּוּרֵי אָבִיו, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא הָיָה יָכוֹל לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַגֵּרִים בֶּאֱמֶת, וְאִם תִּהְיֶה לוֹ שַׁלְוָה, לֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹת גֵּרִים, כִּי אֵין מְקַבְּלִין גֵּרִים לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ.

נִמְצָא, שֶׁזֶּה שֶׁמִּתְקָרֵב רְחוֹקִים, הַהֶכְרֵחַ שֶׁתִּהְיֶה לוֹ מַחֲלֹקֶת, עִם כָּל זֹאת נִשְׁאֲלָה הַשְּׁאֵלָה: אֵיךְ בֶּאֱמֶת יְכוֹלִים לָדַעַת מִי הוּא הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁמְּגַיֵּר גֵּרִים וּמְקָרֵב רְחוֹקִים וְכַוָּנָתוֹ לָאֱמֶת, וּמִי הוּא שֶׁ׳קָרָן רַ׳מַאי צָ׳בוּעַ, שֶׁ״רִ״ץ׳ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, וְעוֹבֵד עַל בְּנֵי אָדָם בְּכָל מִינֵי עַרְמוּמִיּוּת? כִּי גַּם עֲלֵיהֶם יֵשׁ מַחֲלֹקֶת וּמְרִיבוֹת, וְגַם עֲלֵיהֶם מִתְפַּשְׁטִים כָּל הַמְּנִיעוֹת וְהָעִכּוּבִים מִלְּהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם.

וְלָכֵן אֵיךְ יְכוֹלִים לָדַעַת מִי שֶׁמְּקֻדָּשָׁה וּמִי שֶׁמְּטֻמְאָה? אֶלָּא כְּלָל זֶה יִהְיֶה בְּיָדְךָ, אִם אֶחָד שֶׁמִּתְקָרֵב רְחוֹקִים, מֵסִית וּמַדִּיחַ אֶת מְקָרָבָיו לְנַתֵּק כָּל הַקְּשָׁרִים מֵהַהוֹרִים, יִהְיֶה מֵאֵיזוֹ סִבָּה שֶׁרַק תִּהְיֶה, אוֹ שֶׁגּוֹרֵם פֵּרוּד בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, צְרִיכִים לֵידַע שֶׁהַכֹּל בָּא מִצַּד הַסִּטְרָא אַחֲרָא, וְזֶה הַנִּסָּיוֹן שֶׁמְּנַסִּים אֶת כָּל הָאָדָם, שֶׁצָּצִים וְקָמִים בְּכָל פַּעַם מְפֻרְסָמִים שֶׁל שֶׁקֶר, שֶׁגַּם־כֵּן מַחֲזִירִים בִּתְשׁוּבָה, אֲבָל לֹא יוֹדְעִים מִי מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה וּמִי מִצַּד הַטֻּמְאָה.

וְלָכֵן זֶהוּ הַסִּימָן, אִם אֶחָד מֵסִית נֶגֶד הוֹרִים, אֲפִלּוּ שֶׁהֵם עֲדַיִן מְסֻכָּנִים רְחוֹקִים מֵהַיַּהֲדוּת וְכוּ׳, אוֹ שֶׁגּוֹרֵם פֵּרוּד בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, צְרִיכִים לָדַעַת שֶׁזֶּה מִצַּד הַטֻּמְאָה, כִּי כִּבּוּד אָב וָאֵם זֶה מֵהַחֲמוּרוֹת שֶׁבַּחֲמוּרוֹת, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה ו׳, סִימָן ב׳; תַּנְחוּמָא עֵקֶב, סִימָן ב׳): חֲמוּרָה שֶׁבַּחֲמוּרוֹת — ״כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ״ (שְׁמוֹת כ, יב); וְלָכֵן אוֹי לוֹ לְמִי שֶׁמֵּסִית נֶגֶד אַבָּא וְאִמָּא, וְזֶה כְּבָר סִימָן שֶׁאֵינוֹ מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת קטז.): וּמַה לַּעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, אָמְרָה תּוֹרָה: שְׁמִי, שֶׁנִּכְתַּב בִּקְדֻשָּׁה יִמָּחֶה עַל

הַמַּיִם, וְלָכֵן כָּל מִי שֶׁמַּפְרִיד בֵּין אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, יִהְיֶה מֵאֵיזוֹ סִבָּה שֶׁרַק לֹא תִּהְיֶה, זֶה כְּבָר אֵינוֹ מֵהַקְּדֻשָּׁה, וּצְרִיכִים לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ כְּמוֹ שֶׁמִּתְרַחֲקִים מֵאֵשׁ. וְזֶה הַסִּימָן — מִי שֶׁהוּא מִסְטָרָא דִּקְדֻשָּׁה, וּמִי שֶׁהוּא מִסִּטְרָא דְּטֻמְאָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.

פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, קָפַץ עָלָיו רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף, צַדִּיקִים מְבַקְּשִׁין לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: לֹא דַּיָּן לַצַּדִּיקִים מַה שֶּׁמְּתֻקָּן לָהֶם לָעוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא שֶׁמְּבַקְּשִׁים לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה בָּעוֹלָם הַזֶּה'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סא; וּבְלִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, רֹאשׁ חֹדֶשׁ, הֲלָכָה ז', אוֹת מז, מח, מט), שֶׁעִקַּר הַשְׁלֵמוּת לִזְכּוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם, הִיא אֱמוּנַת חֲכָמִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לוֹ תָּמִיד עֵצָה שְׁלֵמָה אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, הֵן לוֹ וְהֵן לַאֲחֵרִים, שֶׁמִּתְנַהֲגִים לְפִי דַּעְתּוֹ. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַבִּים סְפָרִים, כִּי נִזְדַּכִּכוּ הַמֹּחִין עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים. וְיכוֹלִים לִתֵּן עֵצָה הֵן לְעַצְמוֹ וְהֵן לַאֲחֵרִים, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת כְּתִיבַת סְפָרִים, כִּי "וַתָּנַח עֲלֵהֶם הָרוּחַ וְהֵמָּה בַּכְּתֻבִים" (בְּמִדְבַּר יא, כו), דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁהֵמָּה בַּכְּתֻבִים, שֶׁהֵם מְחַבְּרִים סְפָרִים, בְּיָדוּעַ שֶׁ"וַתָּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ", בְּחִינַת הָרוּחַ חָכְמָה, כִּי יְדֵי הַכְּתִיבָה הֵם יְדֵי הַסְּמִיכָה, כִּי הַסְּמִיכָה שֶׁסּוֹמְכִין אֶת הָרַב וְהַכְּתָב הֵם מִבְּחִינָה אַחַת, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁכּוֹתֵב סְפָרִים, זֶה סִימָן שֶׁנִּסְמַךְ.

וְעַל־יְדֵי הַכְּתָב — שֶׁמְּחַדֵּשׁ חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיךְ קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לֵידַע סוֹד הָעִבּוּר. כִּי שִׂכְלוֹ נִכְלָל לְגַמְרֵי בַּשִּׂכְלִיִּים הָעֶלְיוֹנִים, וְיוֹדֵעַ מָקוֹם וְשֵׂכֶל שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֵיזוֹ עֵצָה לִתֵּן לוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁפּוֹגֵם בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים וְלוֹעֵג מֵהֶם, הוּא אֵין לוֹ עֵצָה שְׁלֵמָה. וְסִימָן שֶׁמֹּחוֹ מָלֵא מוֹתָרוֹת, וְלִבּוֹ נַעֲשֶׂה מְטֻנָּף כְּמוֹ בֵּית הַכִּסֵּא מַמָּשׁ. וּמֵהֶם יוֹצֵאת הַמַּחֲלֹקֶת עַל הַסְּפָרִים הַחֲדָשִׁים. כִּי יֵשׁ כַּמָּה סְפָרִים, וַעֲתִידִים לִהְיוֹת סְפָרִים, וְכֻלָּם צְרִיכִים לְהָעוֹלָם.

וְזֶה שֶׁלּוֹעֵג עַל סְפָרִים חֲדָשִׁים, סִימָן שֶׁנִּפְגַּם מֹחוֹ מְאֹד מְאֹד, וְהוּא מָלֵא מוֹתָרוֹת וְטִנּוּף, וְעַל־יְדֵי שֶׁמִּתְגַּבְּרִים אֵלּוּ שֶׁמֹּחָם מְבֻלְבָּל, עִם מֹחַ מָלֵא מוֹתָרוֹת וְלֵב מָלֵא טִנּוּף כְּמוֹ בֵּית הַכִּסֵּא, וְחוֹלְקִים עַל סְפָרִים חֲדָשִׁים, עַל־יְדֵי־זֶה הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁמְּאִירוֹת בָּהֶם יְדֵי הַסְּמִיכָה, שָׁבִים בִּתְשׁוּבָה וּמְחַבְּרִים עוֹד סְפָרִים. וְעַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיכִים שִׂכְלִיִּים גַּם בְּזֶה הָעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּקִים כָּל הַדִּינִים וְהַצְּמָצוּמִים, וְנִכְלָלִים בְּאֶבֶן שְׁתִיָּה, וְעַל־כֵּן עַל הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים לֵידַע, כִּי אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶם מַחֲלֹקֶת, עִקַּר תְּשׁוּבָתָם לְחַבֵּר עוֹד סְפָרִים וְעוֹד סְפָרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְזַכּוּ אֶת הַלֵּב וְיִטַּהֲרוּ אֶת הַמֹּחַ שֶׁל הֲמוֹן עַם, וְיָאִירוּ בָּהֶם אֱמוּנַת חֲכָמִים.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב" וְגוֹ' 'שֶׁבִּקֵּשׁ לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה'; כִּי סָבַר, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר הִכְנִיעַ אֶת לָבָן וְעֵשָׂו, וְנִצֹּל מֵהֶם, שֶׁהֵם עִקַּר הַחוֹלְקִים, כִּי כֵן הוּא בְּכָל פַּעַם, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר לָבָן וְעֵשָׂו, שֶׁהֵם הַחוֹלְקִים עַל הַחֲכָמִים הַמְחַדְּשִׁים סְפָרִים חֲדָשִׁים, וְהֵם שָׁבִים בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְסוֹבְרִים: מֵעַתָּה שֶׁכְּבָר חִבַּרְנוּ עוֹד סְפָרִים, אֲזַי יֵשְׁבוּ כְּבָר בְּהַשְׁקֵט, כִּי נִכְנְעוּ הַחוֹלְקִים.

אֲבָל 'קָפַץ עָלָיו רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין הַצַּדִּיקִים בְּעַצְמָם, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת הַשְּׁבָטִים עַל יוֹסֵף הַצַּדִּיק. כִּי בְּעִנְיַן הַמַּחֲלֹקֶת עַל הַצַּדִּיק יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת, כִּי יֵשׁ מַחֲלֹקֶת מִגָּלוּת הָעַכּוּ"ם, וּמִמִּתְנַגְּדִים רְשָׁעִים אֲרוּרִים, אֲבָל יֵשׁ גַּם מַחֲלֹקֶת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים וְהַכְּשֵׁרִים בְּעַצְמָם, שֶׁהַבַּעַל־דָּבָר מִתְגָּרֶה בִּנְכְלֵי עַרְמוּמִיּוּתוֹ, וּמַרְבֶּה מַחֲלֹקֶת בֵּינֵיהֶם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה חוֹזְרִים וְנִפְגָּמִים כָּל הַפְּגָמִים, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא חֲלַקַּת הָעֵצָה, שֶׁזֶּה

נִמְשָׁךְ מֵהַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבֵּין הַשְּׁבָטִים עִם יוֹסֵף, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה גָּרְמוּ חֲלַקַּת מַלְכוּת בֵּית דָּוִד עַל־יְדֵי יָרְבְעָם בֶּן נְבָט, שֶׁחָטָא וְהֶחֱטִיא אֶת הָרַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה כָּל הַצָּרוֹת וְכָל הַגָּלֻיּוֹת, כַּמּוּבָן בִּפְנִים הַתּוֹרָה הַזּוֹ (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סא).

וְדָבָר זֶה רוֹאִים בְּחוּשׁ. כִּי לִפְעָמִים עַל־יְדֵי גֵּאוּת שֶׁל יָרְבְעָם בֶּן נְבָט שֶׁנִּכְנֶסֶת אֵצֶל אֶחָד, כְּדַאי לוֹ לָצֵאת בְּמַחֲלֹקֶת וּלְהַבְעִיר תַּבְעֵרָה עֲצוּמָה שֶׁל מַחֲלֹקֶת כָּזוֹ, אֲשֶׁר הֲמוֹן אֲנָשִׁים יִתְרַחֲקוּ, וְהוּא בְּכְלַל 'חוֹטֵא וּמַחֲטִיא אֶת הָרַבִּים', וְהַכֹּל בִּשְׁבִיל גֵּאוּת שֶׁל יָרְבְעָם בֶּן נְבָט שֶׁנִּכְנֶסֶת בּוֹ וְכוּ'.

וְזֶה שֶׁסִּפֵּר יוֹסֵף חֲלוֹמוֹ: "**וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים** וְגוֹ' **וְהִנֵּה תְּסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי"; כִּי הָאָבוֹת עָסְקוּ לְתַקֵּן חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁפָּגַם בַּאֲכִילַת עֵץ הַדַּעַת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשְׁכוּ פְּגַם הָעֲשָׁנִים הַסְּרוּחִים הָעוֹלִים אֶל הַמֹּחַ, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשְׁכָה כָּל הַמַּחֲלֹקֶת עַל הַיִּרְאִים וְהַכְּשֵׁרִים הָאֲמִתִּיִּים. וְעַל־כֵּן עָשָׂו, שֶׁהוּא זֶהֳמַת הַנָּחָשׁ, שֶׁפָּגַם מְאֹד בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, כִּי חָלַק עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ וּבִקֵּשׁ לְהָרְגוֹ מַמָּשׁ, שֶׁהוּא הֶחָכָם הָאֱמֶת, עַל־כֵּן פָּגַם בַּאֲכִילָה מְאֹד, וְאָמַר "הַלְעִיטֵנִי נָא" וְגוֹ' (בְּרֵאשִׁית כה, ל), שֶׁזֶּה פְּגַם הָאֲכִילָה דִּקְדֻשָּׁה (הַמּוּבָא בִּפְנִים).

וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹלִים עֲשָׁנִים סְרוּחִים בַּמֹּחַ, שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי פְּגַם אֱמוּנַת חֲכָמִים. וְיוֹסֵף שֶׁעָסַק בַּתּוֹרָה, וְיַעֲקֹב מָסַר לוֹ כָּל חָכְמָתוֹ שֶׁקִּבֵּל מִשֵּׁם וָעֵבֶר, שֶׁזֶּה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי רִבּוּי סְפָרִים, עַל־כֵּן הֵרְאוּ לוֹ בַּחֲלוֹמוֹ, שֶׁזָּכָה לְתִקּוּן הַמַּאֲכָלִים, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת "וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי"; כִּי הָאֲלֻמּוֹת הֵם עִקַּר הַמַּאֲכָלִים, שֶׁעִקַּר הָאֹכֶל הוּא הַלֶּחֶם.

וְעַל־כֵּן יוֹסֵף שֶׁזָּכָה לַעֲסֹק בְּתִקּוּן אֱמוּנַת חֲכָמִים, עַל־כֵּן אֲלֻמָּתוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַלֶּחֶם, עִקַּר הַמַּאֲכָלִים, קָמָה וְגַם נִצָּבָה", כִּי נִצּוֹל מִפְּגַם "בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם" (בְּרֵאשִׁית ג, יט), רַק זָכָה שֶׁאֲלֻמָּתוֹ קָמָה וְגַם נִצָּבָה בְּתָקְפָּהּ, בְּחִינַת תִּקּוּן הַמַּאֲכָלִים, עַל־יְדֵי תִּקּוּן אֱמוּנַת חֲכָמִים.

וְזֶה שֶׁרָאָה חֲלוֹם שֵׁנִי, שֶׁהוּא "**וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד־עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי**", שֶׁכָּל זֶה הוּא סוֹד הָעִבּוּר, שֶׁהֵרְאוּ לוֹ שֶׁזָּכָה לְזֶה בִּשְׁלֵמוּת, כִּי עִקַּר סוֹד הָעִבּוּר הוּא בְּעִנְיַן תַּהֲלוּכוֹת הַגַּלְגַּלִּים, שֶׁהֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים (כַּמּוּבָא בִּפְנִים), עַל־כֵּן סִפֵּר לָהֶם כָּל זֹאת, כְּדֵי שֶׁיָּבִינוּ שֶׁזָּכָה לְקַבֵּל חָכְמַת אָבִיו, שֶׁהוּא לְחַבֵּר רִבּוּי סְפָרִים קְדוֹשִׁים, שֶׁהֵם עִקַּר תִּקּוּן אֱמוּנַת חֲכָמִים, אֲבָל הֵם לֹא הֶאֱמִינוּ לוֹ, "**וַיִּסְפּוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל חֲלֹמֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו**".

וְכָל זֶה הוּא עִנְיַן הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים וּבֵין הַכְּשֵׁרִים קְצָת, וְהָעִקָּר — מֵחֲמַת שֶׁהַכֹּל רוֹצִים שֶׁיָּבִינוּ מִיָּד כָּל דַּרְכֵי הַצַּדִּיק וְהַשָּׂגוֹתָיו, כִּי אִם הָיוּ הַכֹּל רוֹאִים וּמְבִינִים מַה שֶּׁהִשִּׂיג הַצַּדִּיק, אֲפִלּוּ חֵלֶק אֶחָד מֵאֶלֶף, בְּוַדַּאי הָיוּ כֻּלָּם כְּרוּכִים אַחֲרָיו, וְהָיוּ מִתְקָרְבִים אֵלָיו בְּכָל נַפְשָׁם וּמְאֹדָם. אַךְ הַצַּדִּיק מִתְנַהֵג בְּחָכְמָה וְשֵׂכֶל בִּשְׁבִיל הַבְּחִירָה, וּמַעֲלִים וּמַסְתִּיר עַצְמוֹ מֵהָעוֹלָם, רַק מְגַלֶּה לָהֶם מְעַט מִזְּעִיר, בְּאֹפֶן שֶׁיֵּדְעוּ וְיָבִינוּ שֶׁהַסּוֹד אָצְלוֹ, וּכְמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בִּפְנִים עַל עִנְיַן סוֹד הָעִבּוּר, שֶׁהוּא כְּלַל הַתּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה חָכְמָה שֶׁיְּכוֹלִין לְגַלּוֹת לָהֶם מַה שֶּׁמְּגַלִּין, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יִהְיֶה הַסּוֹד נִשְׁאָר אָצְלוֹ וְכוּ', שֶׁזֶּה בְּחִינַת "כִּי הוּא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים" דַּיְקָא וְכוּ' (דְּבָרִים ד, ו), רַק עַל־יְדֵי שֶׁמְּגַלִּין לָהֶם, יָבִינוּ שֶׁהַסּוֹד אָצְלוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָהֶם בְּחִירָה. כִּי בְּוַדַּאי אִם יִרְצוּ בֶּאֱמֶת לַאֲמִתָּהּ, יְכוֹלִין לְהָבִין מֵרָחוֹק, עַל־יְדֵי שֶׁכְּבָר גִּלָּה לָהֶם, שֶׁבְּוַדַּאי יוֹדֵעַ עוֹד מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּאֹפֶן שֶׁיִּתְקָנֵם לָנֶצַח, אַךְ "לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה" (מִשְׁלֵי יח, ב) וְכוּ' וְכוּ'.

וְכֵן מִתְנַהֵג הַצַּדִּיק בְּכָל הַשָּׂגוֹתָיו, עַד שֶׁבֶּאֱמֶת מִתְקָרְבִים הַחֲפֵצִים בֶּאֱמֶת, אֲבָל יֵשׁ

שֶׁמַּרְבִּים לְהַקְשׁוֹת קֻשְׁיוֹת עָלָיו, וְרוֹצִים לְהָבִין הַכֹּל, וּכְשֶׁאֵין מְבִינִים, יוֹצְאִים לָרִיב בְּמַחֲלֹקֶת וּבְמְרִיבוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וַאֲפִלּוּ צַדִּיקִים, מִתְגָּרֶה בָּהֶם הַבַּעַל־דָּבָר, וּמַכְנִיס בִּלְבָּם קֻשְׁיוֹת עָלָיו, כִּי בְּתַלְמִידֵי הֶחָכָם וְהַצַּדִּיק מִתְגָּרֶה בְּיוֹתֵר שֶׁיַּחְלְקוּ עָלָיו, מֵחֲמַת שֶׁעֲלֵיהֶם מִסְתַּכְּלִים רַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל.

וּבֶאֱמֶת יֵשׁ בָּזֶה נִסְתָּרוֹת, סִתְרֵי סְתָרִים הַרְבֵּה בְּעִנְיַן הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַצַּדִּיקִים, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ה׳): וְזֹאת הָיְתָה הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁל הַשְּׁבָטִים עַל יוֹסֵף, שֶׁהוּא גִּלָּה לָהֶם אֶת חֲלוֹמוֹתָיו, כְּדֵי שֶׁיָּבִינוּ מֵרָחוֹק עִצָּם גְּדֻלָּתוֹ וּפְלָאֵי נִפְלָאוֹת דְּבֵקוּתוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ. אַךְ הֵם הוֹסִיפוּ לִשְׂנֹא אוֹתוֹ. וְכֵן נוֹהֵג עַכְשָׁו, כְּכָל שֶׁתִּגָּלֶה וְתִפָּרְסֵם סִתְרֵי נִסְתָּרוֹת, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַלְּצִים, אֲשֶׁר טִנּוּף וּמוֹתָרוֹת בְּמֹחָם, יִתְלוֹצְצוּ מִזֶּה, וְיַרְבּוּ לַחֲלֹק עַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: ״וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנַעַן״, שֶׁבִּקֵּשׁ לְגַיֵּר גֵּרִים כְּמוֹ אָבִיו, וּלְהַחֲזִיר בְּנֵי אָדָם בִּתְשׁוּבָה (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רכח), אַךְ קָפַץ עָלָיו רֻגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁעָבְרָה עָלָיו אוֹתָהּ הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁעָבְרָה עַל יוֹסֵף. וְכֵן הוּא בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, כְּשֶׁהַצַּדִּיק רוֹצֶה לְגַלּוֹת וּלְפָרְסֵם אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּבְּרִים וּמִתְפַּשְׁטִים הַמּוֹנְעִים וְהַלְּצִים, וּמַרְבִּים לַחֲלֹק עָלָיו וְכוּ׳. אֲבָל עֲצַת ה׳ לְעוֹלָם תַּעֲמֹד, כִּי דַּיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה סִבֵּב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיֵּרֵד יוֹסֵף לְמִצְרַיִם וְכוּ׳, עַד שֶׁשָּׁבוּ הַשְּׁבָטִים בִּתְשׁוּבָה עַל מְכִירָתוֹ. וְאָמְרוּ ״אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ״ וְגוֹ׳ (בְּרֵאשִׁית מב, כא), וּבָאוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ אֵלָיו, וְאָמְרוּ אֵלָיו: ״שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹקֵי אָבִיךָ״ (שָׁם נ, יז), שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עַל פְּגַם אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַבִּין הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּכָל דּוֹר, שֶׁזֶּה סוֹד כְּלַל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁקִּבְּלוּ דַּיְקָא עַל שֶׁשָּׁבוּ בִּתְשׁוּבָה בְּמִצְרַיִם עַל פְּגַם אֱמוּנַת חֲכָמִים, וּנְתָנָהּ לָנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם דַּיְקָא, אֲשֶׁר כָּל זֶה נִסְתַּבֵּב עַל־יְדֵי מְכִירַת יוֹסֵף, שֶׁהוּא הַמַּחֲלֹקֶת, וּלְבַסּוֹף שָׁבוּ בִּתְשׁוּבָה, וְיָצְאוּ מִשָּׁם וְקִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְכֵן הוּא בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וְדוֹ״ק.

[ד] וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי אֹתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם מִכָּל אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ, וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם.

בִּגְמָרָא (שַׁבָּת י׳:): לְעוֹלָם אַל יְשַׁנֶּה אָדָם בְּנוֹ בֵּין הַבָּנִים, שֶׁבִּשְׁבִיל מִשְׁקַל שְׁנֵי סְלָעִים מִילַּת שֶׁנָּתַן יַעֲקֹב לְיוֹסֵף יוֹתֵר מִשְּׁאָר בָּנָיו, נִתְקַנְּאוּ בּוֹ אֶחָיו, וְנִתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר וְיָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם.

הִנֵּה רָאִינוּ, אֲשֶׁר מִדַּת הַקִּנְאָה הוֹרֶסֶת לְגַמְרֵי אֶת הָאָדָם, וְלָכֵן בְּכָל מַחֲלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם, מֻכְרַחַת לִהְיוֹת קִנְאָה קֹדֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב ״וַיְקַנְּאוּ בוֹ אֶחָיו״. וְדָבָר זֶה סוֹבֵב אֵצֶל כָּל אָדָם בָּעוֹלָם, תֵּכֶף בְּהִוָּלְדוֹ, צְמוּדָה אֵלָיו מִדַּת הַקִּנְאָה, כְּמוֹ שֶׁרוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַבְּכוֹר נוֹלָד, כֻּלָּם מִשְׁתַּעֲשְׁעִים עִמּוֹ וְתֵכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁנּוֹלָד עוֹד אֶחָד, אֲזַי הַבְּכוֹר אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל אוֹתוֹ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, וּמַתְחִיל לְהָצִיק לוֹ, וְשׂוֹנֵא אוֹתוֹ עַל שֶׁבָּא בִּגְבוּלוֹ, וְדָבָר זֶה אִי אֶפְשָׁר לַעֲקֹר מִבֶּן אָדָם, כִּי הוּא נוֹלָד בְּטֶבַע שֶׁל קִנְאָה.

וְגַם בִּרְוִחָנִיּוּת, כְּשֶׁרוֹאִים שֶׁמִּתְלַקְּטִין כַּמָּה יְרֵאִים עַל אֶחָד, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, זֶה גַּם־כֵּן מֵחֲמַת שֶׁנִּפְלוּ לְמִדַּת הַקִּנְאָה, עַל שֶׁהוּא זָכָה לְמַה שֶּׁזָּכָה, וְהֵם עֲדַיִן רְחוֹקִים מִכָּל זֶה, כִּי מִי שֶׁהוּא דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ רוֹצֶה שׁוּם דָּבָר, הוּא לֹא מְקַנֵּא אֶת שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, אַדְרַבָּה הוּא נִכְלָל יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְכֵיוָן שֶׁמְּקַנֵּא אֶת זוּלָתוֹ, הוּא נוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת אֱמוּנָה, סִימָן כה): עַל־יְדֵי קִנְאָה הָאָדָם נוֹפֵל מֵאֱמוּנָתוֹ.

וְזֶה ״וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי אֹתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם מִכָּל אֶחָיו, וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם״; כְּשֶׁיֵּשׁ אֶחָד שֶׁדָּבוּק בְּבִטּוּל כָּל יֵשׁוּתוֹ

אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאֵינוֹ רוֹצֶה שׁוּם דָּבָר, רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, וְנִכְלָל בְּמָקוֹם שֶׁנִּכְלָל עַל־יְדֵי שֵׁמוֹת וְיִחוּדִים, אֲזַי אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם אוֹהֵב אוֹתוֹ מִכָּל אֶחָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה "וַיִּשָּׂנְאוּ אֹתוֹ", כִּי הַקִּנְאָה מְבִיאָה לִידֵי שִׂנְאָה, וְדָבָר זֶה נוֹלָד אֵצֶל כָּל אָדָם.

וְלָכֵן וְ׳לֹא יָ׳כְלוּ דַּ׳בְּרוֹ לְ׳שָׁלֹם — רָאשֵׁי תֵּבוֹת: יְ׳לָ׳דְ׳וֹ׳, כִּי הָאָדָם ׳נוֹלָד׳ עִם מִדַּת הַקִּנְאָה, וְהוּא צָרִיךְ לַעֲקֹר אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רעח) עַל פָּסוּק (בְּמִדְבַּר כה, יא): "בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי", שֶׁיֵּשׁ צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ מְקַנֵּא שׁוּם צַדִּיק — לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא, רַק אוֹתוֹ לְבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזוֹ הִיא הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה בְּיוֹתֵר, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ בְּזֶה הָעוֹלָם — שֶׁלֹּא לְקַנְאוֹת בְּשׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְזוֹהִי הֶעָבוֹדָה הַכִּי קָשָׁה, כִּי הָאָדָם נוֹלָד עִם קִנְאָה, וְזֶה בְּטֶבַע אֶצְלוֹ, וַאֲפִלּוּ צַדִּיק וְיָרֵא שָׁמַיִם נוֹלָד עִם קִנְאָה, אַךְ הוּא צָרִיךְ לַעֲקֹר מֵעַצְמוֹ אֶת מִדַּת הַקִּנְאָה, וְאָז יַגִּיעַ אֶל תַּכְלִית הַשְּׁלֵמוּת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה, וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה, וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן מה): 'בְּעִנְיַן בְּנֵי־אָדָם שֶׁרוֹצִים וּמְכִינִים עַצְמָן כַּמָּה פְּעָמִים לִנְסֹעַ לְצַדִּיק הָאֱמֶת, וְאַחַר־כָּךְ יֵשׁ לָהֶם מְנִיעוֹת וְנִמְנָעִים. דַּע! כִּי שַׁבָּת הוּא נְקֵדָּה הַפְּנִימִית, וּמֻמְנֶה יוֹנְקִים כָּל הַשִּׁשָּׁה יָמִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָעגוּלִים סְבִיב הַנְּקֵדָּה, וְהַקְּלִפּוֹת מוֹלִיכִין אֶת הָרְשָׁעִים סְבִיב הַנְּקֵדָּה, בִּבְחִינַת (תְּהִלִּים יב, ט): "סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן", וְאֵינָם מַנִּיחִים אוֹתָם לְהִתְקָרֵב לִפְנִים אֶל הַנְּקֵדָּה הַפְּנִימִית. וְכָל זְמַן שֶׁהֵם עֲדַיִן בְּתוֹךְ הָעגוּלִים, עֲדַיִן יֵשׁ לָהֶם תִּקְוָה לְהִתְקָרֵב, אֲפִלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל עֲדַיִן יֵשׁ לָהֶם תִּקְוָה לְהִתְקָרֵב, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָצְאוּ מִן הָעגוּלִים לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם. אֲבָל מִי שֶׁכְּבָר יָצָא לְגַמְרֵי מִן הָעגוּלִים, כְּגוֹן מְשֻׁמָּדִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, אֲזַי אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְקָרֵב כְּלָל. וְהַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת שַׁבָּת, נְקֵדָּה הַפְּנִימִית, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹנְקִים הַכֹּל.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר לָהֶם יוֹסֵף, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, נְקֵדָּה הַפְּנִימִית, דְּעוּ! אַף שֶׁכֻּלְּכֶם מְאַלְּמִים **אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה**, הַיְנוּ שֶׁכְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל רוֹצִים לְהַשְׁלִים אֶת עַצְמָם בַּשָּׂדֶה הָעֶלְיוֹן, שֶׁזֶּה רָאשֵׁי תֵּבוֹת: מ׳אַ׳לְ׳מִ׳י׳ם׳ — מָ׳תַי יַ׳גִּיעוּ מַ׳עֲשַׂי לְ׳מַעֲשֵׂה אֲ׳בוֹתַי (תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּה, פֶּרֶק כה), אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲלֵיכֶם לָדַעַת, כִּי "**וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה**", כִּי הַצַּדִּיק הוּא נְקֵדָּה הַפְּנִימִית, וְכֻלְּכֶם צְרִיכִים אֵלַי (עַיֵּן בְּסִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת, מַעֲשֶׂה יג, מִיּוֹם ב׳); אַךְ זֹאת תֵּדְעוּ, כִּי כָּל זְמַן "**וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם**", שֶׁאַתֶּם מְסַבְּבִים סְבִיבִי, וְאַתֶּם בְּתוֹךְ הָעגוּלִים, רַק אָז יֵשׁ לָכֶם תִּקְוָה לְהַגִּיעַ אֵלַי, "**וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי**", וְתִכָּלְלוּ וְתִתְקָרְבוּ אֵלַי, וְהָבֵן.

[ו] וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ וְגוֹ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לד): 'הַכְּלָל, שֶׁהַמְּמְשָׁלָה בְּיַד הַצַּדִּיק לִפְעֹל פְּעֻלּוֹת כִּרְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חַזַ״ל (מוֹעֵד קָטָן טז:): צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ׳ (שְׁמוּאֵל־ב׳ כג, ג), מִי מוֹשֵׁל בִּי? צַדִּיק וְכוּ׳, וְעִקַּר הַמְּמְשָׁלָה הוּא עַל־יְדֵי כְּלֵי הַשֶּׁפַע, שֶׁהֵם הַדִּבּוּר, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (דְּבָרִים א, יא): "וִיבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם"; הַיְנוּ לְפִי הַדִּבּוּר כֵּן הַשֶּׁפַע, אִם הַדִּבּוּר הַיְנוּ כְּלִי הַשֶּׁפַע, הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאוֹ, אֲזַי יְכוֹלִים לְקַבֵּל בָּהֶם רֹב שֶׁפַע. וְהַדִּבּוּרִים שֶׁל הַצַּדִּיק בְּוַדַּאי הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאוֹ, לָכֵן יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַשֶּׁפַע לְיִשְׂרָאֵל, עַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה בְּוַדַּאי הַשְּׁבָטִים הָיוּ צַדִּיקִים קְדוֹשִׁים, וּבָזֶה שֶׁהוֹצִיאוּ מִפִּיהֶם "**הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ**", וְדִבּוּרֵיהֶם הָיוּ

בְּוַדַּאי בִּשְׁלֵמוּת, כִּי כְּלֵי הַשֶּׁפַע שֶׁלָּהֶם הָיוּ מְתֻקָּנִים, וְעַל־כֵּן גָּרְמוּ אַחַר־כָּךְ בֶּאֱמֶת, שֶׁיִּהְיֶה מֶלֶךְ וּמוֹשֵׁל עֲלֵיהֶם, וְכָל זֶה גָּרְמוּ הֵם בְּעַצְמָם עַל־יְדֵי דִּבּוּרָם, "**וַיֹּסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל חֲלֹמֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו**"; כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁצְּרִיכִים לַעֲלוֹת בְּכָל פַּעַם מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, וְעַל־כֵּן אֲפִלּוּ שֶׁפָּעֲלוּ בְּדִבּוּרֵי פִּיהֶם שֶׁיִּהְיֶה מֶלֶךְ וּמוֹשֵׁל כַּנַּ"ל.

אַךְ "**וַיֹּסִפוּ עוֹד**", וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ תּוֹסֶפֶת, הִיא הוֹסָפָה בִּקְדֻשָּׁה (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן יא), הַיְנוּ שֶׁקִּדְּשׁוּ עַצְמָם יוֹתֵר וְיוֹתֵר לְהוֹרִיד אֶת הַחֶרְפָּה הַשּׁוֹרָה עַל לִבָּם, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשֶׁכֶת הַשִּׂנְאָה, "**שְׂנֹא אֹתוֹ עַל חֲלֹמֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו**, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶרְפַּת לֵב, שֶׁבָּאָה מֵאֲהָבוֹת רָעוֹת, עָרְלַת לֵב (כַּמּוּבָא בְּפָנִים), אֲשֶׁר מִשָּׁם נִמְשָׁכִים הַחֲלוֹמוֹת (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נד), וְהַדִּמְיוֹנוֹת וְהַדִּבּוּרִים הָרָעִים. וּצְרִיכִים לְתַקְּנָם בְּכָל פַּעַם (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כט, וְסִימָן לח, עַיֵּן שָׁם); עִם כָּל זֹאת חָזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, וְנָפְלוּ לְפָנָיו, וְהוֹדוּ לוֹ בַּסּוֹף, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וַיִּגְעַר בּוֹ אָבִיו. וּמָסוֹר בַּמִּסוֹרָה (תְּהִלִּים קו, ט): "וַיִּגְעַר בְּיַם סוּף וַיֶּחֱרָב", וְיֵשׁ לְהָבִין אֶת הַקֶּשֶׁר וְהַשַּׁיָכוּת בֵּינֵיהֶם; וְיֵשׁ לוֹמַר, כִּי הִנֵּה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מִדְרָשׁ תְּהִלִּים קיד, ג): "הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס", מָה רָאָה? רָאָה אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף יוֹרֵד לַיָּם, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: יָנוּס הַיָּם מִפָּנַי הָנָס מִן הָעֲבֵרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיָּנָס הַחוּצָה" (בְּרֵאשִׁית לט, יג), אַף הַיָּם נָס מִפָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר "הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס".

וְהִנֵּה יַעֲקֹב אָבִינוּ רָאָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבָּזֶה שֶׁמִּתְנַשֵּׂא יוֹסֵף עַל אֶחָיו — יִשְׂנְאוּ אוֹתוֹ, וּלְבַסּוֹף יִפֹּל לִידֵי נְסָיוֹן קָשֶׁה מְאֹד שֶׁל נְאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קפא): 'כְּשֶׁמִּתְקַשְּׁרִים בְּקֶשֶׁר אֵיזֶה אֲנָשִׁים עַל אִישׁ אֶחָד, אֲפִלּוּ אִם הוּא אָדָם חָשׁוּב יוֹתֵר מֵהֶם, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם יְכוֹלִים לְהַפִּילוֹ, וּכְשֶׁמַּפִּילִין אֵיזֶה אָדָם, מַפִּילִין אוֹתוֹ בִּנְאוּף, רַחֲמָנָא לִצְלָן'.

וְלָכֵן "**וַיִּגְעַר בּוֹ אָבִיו**", שֶׁלֹּא יִתְגָּרֶה בְּאֶחָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגְרֹם לָהֶם לִשְׁנֹא אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יַפִּילוּ אוֹתוֹ בִּנְאוּף, וְאָז לֹא יוּכַל הַיָּם לְהִקָּרַע לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה "**וַיִּגְעַר בְּיַם סוּף וַיֶּחֱרָב**", כִּי עַל־יְדֵי שֶׁגָּעַר בְּיוֹסֵף, שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי נְאוּף, עַל־יְדֵי־זֶה "**וַיִּגְעַר בְּיַם סוּף וַיֶּחֱרָב**", שֶׁיּוּכְלוּ עַם יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹר אֶת הַיָּם סוּף בֶּחָרָבָה, כִּי מָה רָאָה? אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף רָאָה, שֶׁהָיָה נוֹטֵר הַבְּרִית.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה לו:):

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בָּאתָה דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו וְנִרְאֲתָה לוֹ בַּחַלּוֹן, אָמַר לוֹ: יוֹסֵף, עֲתִידִין אַחֶיךָ שֶׁיִּכָּתְבוּ עַל אַבְנֵי אֵפוֹד, וְאַתָּה בֵּינֵיהֶם, רְצוֹנְךָ שֶׁיִּמָּחֶה שִׁמְךָ מִבֵּינֵיהֶם, וְתִקָּרֵא רוֹעֵה זוֹנוֹת?! וְעַתָּה מוּבְטָח הֱיֵטֵב הַמְּסוֹרָה: "וַיִּגְעַר בּוֹ אָבִיו", שֶׁלֹּא יִתְגָּרֶה בָּהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא יַפִּילוּ אוֹתוֹ לִנְאוּף, וְעַל־יְדֵי־זֶה "וַיִּגְעַר בְּיַם סוּף וַיֶּחֱרָב", שֶׁיּוּכְלוּ לַעֲבֹר אֶת הַיָּם סוּף בֶּחָרָבָה, עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה נוֹטֵר הַבְּרִית, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לִרְעוֹת אֶת צֹאן אֲבִיהֶם בִּשְׁכֶם.

פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'שֶׁלֹּא הָלְכוּ אֶלָּא לִרְעוֹת אֶת עַצְמָן'. וְהַדְּבָרִים תְּמוּהִים מְאֹד — אֵיךְ יוּבַן הַפֵּרוּשׁ הַזֶּה, אֲשֶׁר צַדִּיקִים קְדוֹשִׁים כָּאֵלּוּ שִׁבְטֵי יָ"הּ, לֹא הָלְכוּ אֶלָּא לִרְעוֹת אֶת עַצְמָן? וְכֵן יִפָּלֵא מְאֹד כָּל עִנְיַן מְכִירַת יוֹסֵף, אֵיךְ מִלָּאם לִבָּם שֶׁל אַחִים יְקָרִים כָּאֵלּוּ לִמְכֹּר אֶת אֲחִיהֶם יוֹסֵף לְעֶבֶד? וְכֵן תָּמוּהַּ מְאֹד, שֶׁאַחַר שֶׁהִשְׁלִיכוּהוּ בַּבּוֹר, יָשְׁבוּ לֶאֱכֹל לֶחֶם?

וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהָיוּ מְחֻלָּקִים בְּדֶרֶךְ עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי מְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כה), אֲשֶׁר יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי עֲבוֹדוֹת וּדְרָכִים בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה נִקְרָא פְּנִימִיּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת, דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹות — הֵם בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת, דֶּרֶךְ

עֲבוֹדָה שֶׁל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּמַשָּׂא וּמַתָּן — הֵם בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת, וַעֲבוֹדַת חִיצוֹנִיּוּת הַיְנוּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בְּמַדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, הֵיא מְאִירָה וּמְשֻׁבַּחַת יוֹתֵר מֵעֲבוֹדַת פְּנִימִיּוּת, הַיְנוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְווֹת שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

וְזֶה עִנְיַן הַמַּחֲלֹקֶת בֵּין רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי לְבֵין רַבִּי יִשְׁמָעֵאל (בְּרָכוֹת לה:): רַבִּי יִשְׁמָעֵאל סוֹבֵר הַנְהָג בָּהֶם מִנְהַג דֶּרֶךְ אֶרֶץ (לַעֲסֹק בְּעִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא דֶּרֶךְ חִיצוֹנִיּוּת). וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי סוֹבֵר מְלַאכְתָּן נַעֲשֹׂית עַל־יְדֵי אֲחֵרִים (לַעֲסֹק בְּעִסְקֵי עוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַפְּנִימִיּוּת), עַיֵּן שָׁם.

וְעַתָּה יוּבַן כָּל הָעִנְיָן כְּמִין חֹמֶר, כִּי יוֹסֵף הַצַּדִּיק נִתְגַּדֵּל בְּחֵיק אָבִיו, וְעָסַק תָּמִיד בְּאֹהֶל הַתּוֹרָה, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת, וְלֹא יָדַע שֶׁיֵּשׁ גַּם עֲבוֹדָה חִיצוֹנִית, וְעַל־כֵּן "**וַיָּבֵא אֶת דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם**". אֲבָל אֶחָיו עָסְקוּ בַּעֲבוֹדַת חִיצוֹנִיּוּת, בְּחִינַת צֹאנְךָ, וְעַל־כֵּן "**וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לִרְעוֹת אֶת צֹאן אֲבִיהֶם בִּשְׁכֶם**", פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'שֶׁלֹּא הָלְכוּ אֶלָּא לִרְעוֹת אֶת עַצְמָן', הַיְנוּ כַּנַ"ל, בַּעֲבוֹדָה חִיצוֹנִית, לִמְצֹא אֶת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ גַּם בַּחוּץ, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת שְׁכֶ"ם, רָאשֵׁי תֵּבוֹת: שֵׂ֥ם כְּב֖וֹד מַלְכוּתוֹ (פְּרִי עֵץ חַיִּים, שַׁעַר חֲנֻכָּה וּפוּרִים פ"ג), כִּי גִּלּוּ גַּם בַּחוּץ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאָתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזּוֹ נִקְרֵאת עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים — בְּרוּרֵי נִצּוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים גַּם בַּחוּץ (עֵין לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן רפ); וּמֵחֲמַת שֶׁיּוֹסֵף אָחַז רַק בְּשִׁיטָתוֹ, עַל־כֵּן קִטְרֵג עֲלֵיהֶם וְהֵבִיא דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם, כִּי מִי שֶׁדָּבוּק רַק בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָבִין, אֵיךְ יְכוֹלָה לִהְיוֹת עֲבוֹדָה אַחֶרֶת וְכוּ', כְּמוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי שֶׁאָמַר: אֶפְשָׁר אָדָם חוֹרֵשׁ בְּשָׁעַת חֲרִישָׁה, זוֹרֵעַ בְּשָׁעַת זְרִיעָה וְכוּ', תּוֹרָה מַה תְּהֵא עָלֶיהָ. וְכֵן מָצִינוּ (שַׁבָּת לג:): כְּשֶׁיָּצָא מִן הַמְּעָרָה אָמַר: מַנִּיחִין חַיֵּי עוֹלָם וְעוֹסְקִין בְּחַיֵּי שָׁעָה?! כָּל מָקוֹם שֶׁנּוֹתְנִין עֵינֵיהֶן מִיָּד נִשְׂרָף. שֶׁזֶּה בְּחִינַת "**וַיָּבֵא דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם**".

אַךְ הַשָּׁבָטִים הַקְּדוֹשִׁים, יָדְעוּ וְהִכִּירוּ עֲבוֹדָה יוֹתֵר גְּבוֹהָה, אֲשֶׁר נִתַּן לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גַּם עַל־יְדֵי אֲכִילָה, שְׁתִיָּה וּמַשָּׂא וּמַתָּן, כִּי בָּהֶם מְקַיְּמִים אֶת הַתּוֹרָה בְּפֹעַל מַמָּשׁ [כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי"ע, אֲשֶׁר אֵלּוּ הָעוֹסְקִים בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, מְקַיְּמִים אֶת הַתּוֹרָה בְּפֹעַל מַמָּשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁלּוֹמֵד, אֵין בָּא תַּחַת יָדוֹ לְקַיֵּם וְכוּ']. וְעַל־כֵּן שָׂמוּ אוֹתוֹ בַּבּוֹר, וְאָמְרוּ חַזַ"ל (שַׁבָּת כב.): "וְהַבּוֹר רֵיק אֵין בּוֹ מָיִם" (בְּרֵאשִׁית לז, כד), מַיִם אֵין בּוֹ אֲבָל נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים יֵשׁ בּוֹ. וְאָמְרוּ חַזַ"ל (בָּבָא קַמָּא צב:): אֵין מַיִם אֶלָּא תּוֹרָה, הַיְנוּ שֶׁהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל הַחוּץ, אֶל מָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם תּוֹרָה, וּמְכָרוּהוּ לְעֶבֶד. וְעַכְשָׁו בְּוַדַּאי יִהְיֶה מֻכְרָח לְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גַּם בַּעֲבוֹדַת חִיצוֹנִיּוּת, כַּאֲשֶׁר יַעֲבֹד עֲבוֹדַת עֶבֶד, בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּמַשָּׂא וּמַתָּן. וְאָז יִתְגַּלֶּה לוֹ שֶׁיֵּשׁ גַּם דֶּרֶךְ כָּזוֹ, וּכְאוֹמְרִים לוֹ: 'אַל תִּקַּטְרֵג עָלֵינוּ'.

וְעַל־כֵּן תֵּכֶף כַּאֲשֶׁר שָׂמוּ אוֹתוֹ בַּבּוֹר, כָּתִיב: "**וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל לֶחֶם**", כִּי רָצוּ לְהַרְאוֹתוֹ, שֶׁעֲבוֹדָה שֶׁל חִיצוֹנִיּוּת אֵצֶל הַגְּבוֹהִים בְּמַעֲלָה, יוֹתֵר גְּדוֹלָה מֵהָעֲבוֹדָה הַפְּנִימִית שֶׁל הַקְּטַנִּים מֵהֶם, כִּי גַּם בַּאֲכִילַת לֶחֶם יְכוֹלִים לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְעַל־כֵּן אֵין לְקַטְרֵג עַל שׁוּם בַּר יִשְׂרָאֵל, וּלְהָבִיא דִּבָּתוֹ רָעָה אֶל אָבִיו, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי עֲבוֹדוֹת וּדְרָכִים וְכַנַ"ל.

וְעַל־כֵּן אָמְרוּ חַזַ"ל (בְּרָכוֹת לה:): הַרְבֵּה עָשׂוּ כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְעָלְתָה בְּיָדָם, וּכְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי וְלֹא עָלְתָה בְּיָדָם. וְכֵן הוּא בַּגְּמָרָא (שַׁבָּת לג:), שֶׁיְּצָתָה בַּת קוֹל לְהַחֲרִיב אֶת עוֹלָמִי יְצָאתֶם וְכוּ', עַיֵּן שָׁם; הַיְנוּ כִּי אָסוּר לְקַטְרֵג עַל שׁוּם בַּר יִשְׂרָאֵל, וְיֹאחַז כָּל אֶחָד דַּרְכּוֹ, וּבִלְבַד שֶׁיִּכְוֹן לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] וַיְהִי הֲוָיָ"ה אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ, וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי. וַיֵּשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן יב), נִמְצָא, שֶׁכְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא שֹׁרֶשׁ כָּל הַבְּרִיאָה, כִּי כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בְּרָאוֹ אֶלָּא לִכְבוֹדוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה מג, ז): "כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו".

וּמֵאַחַר שֶׁהַכֹּל נִבְרָא בִּשְׁבִיל כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, לָכֵן צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וַאֲפִלּוּ אָדָם שֶׁנָּפַל כְּבָר בְּעָמְקָא דִּתְהוֹמָא רַבָּה, וְנִתְלַכְלֵךְ בַּחֲטָאִים וַעֲוֹנוֹת, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וְנִמְצָא בַּמְּקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים, עַד שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁנָּפְלוּ כָּל־כָּךְ, שֶׁהֵם מְלֵאִים סְפֵקוֹת וְהִרְהוּרִים רָעִים, וּמְלֵאִים בִּלְבוּלִים גְּדוֹלִים, וְלִבָּם סְחַרְחַר לְגַמְרֵי, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם קֻשְׁיוֹת עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי יֵשׁ קְלִפָּה שֶׁהִיא מְעַקֶּמֶת וּמְסַבֶּבֶת הַלֵּב בְּעִקּוּמִים וְסִבּוּבִים וּבִלְבּוּלִים הַרְבֵּה, קְלִפַּת נֹגַהּ, שֶׁנִּקְרָא סְחַרְחַר, כִּי כְּתִיב (יְחֶזְקֵאל א, ד): "וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב", וְתַרְגּוּמוֹ סְחוֹר סְחוֹר, כִּי הַקְּלִפָּה הַזֹּאת מְסַבֶּבֶת אֶת הָאָדָם סָבִיב סָבִיב, עַד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָתֵת לְעַצְמוֹ עֵצָה.

וְלָכֵן מְגַלֶּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל עֵצָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד — אֵיךְ לָצֵאת מֵהַצָּרָה הַזּוֹ וּלְהִתְפַּשֵּׁט מֵהַקְּלִפָּה הַזּוֹ, שֶׁאָדָם יֵלֵךְ אֶל מָקוֹם פָּנוּי שֶׁאֵין שָׁם בְּנֵי־אָדָם, וְיִצְעַק הַרְבֵּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ: "אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדְךָ?" "אַיֵּה הַמָּקוֹם שֶׁאוֹכַל לִמְצֹא אוֹתָךְ?" כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה ז', סִימָן ג'): אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, לְעוֹלָם אֵין הָעוֹלָה בָּאָה אֶלָּא עַל הִרְהוּר הַלֵּב. אָמַר רַבִּי לֵוִי, מִקְרָא מָלֵא הוּא (יְחֶזְקֵאל כ', לב): "וְהָעֲלֹה עַל רוּחֲכֶם".

נִמְצָא, שֶׁמִּי שֶׁנִּכְנְסוּ בּוֹ הִרְהוּרֵי הַלֵּב, וּמַר וָרַע לוֹ, כִּי הוּא מְסֻבָּב בְּחוֹבוֹת, צָרוֹת וְיִסּוּרִים, וְהוּא מָלֵא קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, אֵין לוֹ עֵצָה אַחֶרֶת, אֶלָּא לְהָבִיא קָרְבַּן עוֹלָה, וֶהֱיוֹת שֶׁעַכְשָׁו שֶׁאֵין לָנוּ בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וְאֵיננוּ יְכוֹלִים לְהָבִיא קָרְבַּן עוֹלָה, לָכֵן בָּזֶה שֶׁאָדָם צוֹעֵק וּמְבַקֵּשׁ "אַיֵּה", אַיֵּה הַמָּקוֹם שֶׁאוּכַל לִמְצֹא אוֹתָךְ, וּמְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא עוֹלֶה אֶל תַּכְלִית הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה.

וְזֶה סוֹד (בְּרֵאשִׁית כב, ז): "וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה", בָּזֶה שֶׁאָדָם מְבַקֵּשׁ וְצוֹעֵק "אַיֵּה", "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדְךָ, אַיֵּה הַמָּקוֹם שֶׁאוּכַל לִמְצֹא אוֹתָךְ", וְאֵין הוּא מִתְיָאֵשׁ, זֶה בְּעַצְמוֹ "הַשֶּׂה לְעֹלָה", כִּי בָּזֶה שֶׁהוּא מְחַפֵּשׂ "אַיֵּה", וְאֵינוֹ מַנִּיחַ עַצְמוֹ לִפֹּל, זֶה בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁהֵבִיא שֶׂה לְקָרְבַּן עוֹלָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "וַיְהִי הֲוָיָ"ה אֶת יוֹסֵף, וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי"; אֵיךְ זָכָה יוֹסֵף לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה כָּזוֹ, שֶׁהִתְגַּלָּה אֵלָיו הֲוָיָ"ה בָּרוּךְ הוּא וְהָיָה אִישׁ מַצְלִיחַ? דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁהוֹרִידוּ אוֹתוֹ בִּירִידָה כָּזוֹ, עַד שֶׁהִגִּיעַ אֶל מְקוֹם הַמִּצְרִי, שֶׁהוּא לְשׁוֹן מֵצַר, וְלֹא הִתְיָאֵשׁ, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (תַּנְחוּמָא וַיֵּשֶׁב ח): "וַיַּרְא אֲדֹנָיו כִּי הֲוָיָ"ה אִתּוֹ" וְגוֹ', וְכִי פּוֹטִיפַר הָרָשָׁע הָיָה רוֹאֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עִמּוֹ, וּמַה הוּא "כִּי הֲוָיָ"ה אִתּוֹ"? אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיָה שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זָז מִפִּיו, הָיָה נִכְנָס לְשַׁמְּשׁוֹ, וְהוּא הָיָה מְלַחֵשׁ וְאוֹמֵר: "רִבּוֹן הָעוֹלָם, אַתָּה הוּא בְּטָחוֹנִי, אַתָּה הוּא פַּטְרוֹנִי, תְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוֹאַי, וּבְעֵינֵי פּוֹטִיפַר אֲדוֹנִי", וּפוֹטִיפַר אוֹמֵר לוֹ: "מָה אַתָּה מְלַחֵשׁ, שֶׁמָּא כְּשָׁפִים אַתָּה עוֹשֶׂה לִי?" וְהוּא מְשִׁיבוֹ, "לֹא, אֶלָּא אֲנִי מִתְפַּלֵּל שֶׁאֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ"; נִמְצָא, שֶׁיּוֹסֵף אַף שֶׁהָיָה בְּבֵית הַמִּצְרִי, לְשׁוֹן מֵצַר, לֹא הִתְיָאֵשׁ, אֶלָּא גַּם שָׁם דִּבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה עָלָה אַחַר־כָּךְ אֶל הַמַּדְרֵגָה הַכִּי עֶלְיוֹנָה, עַד שֶׁנַּעֲשָׂה מֶלֶךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י] וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בַּבֹּקֶר וַיַּרְא אֹתָם וְהִנָּם זֹעֲפִים וְגוֹ׳, מַדּוּעַ פְּנֵיכֶם רָעִים הַיּוֹם וְגוֹ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן כד): מִצָּוָה גְּדוֹלָה לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד, וּלְהִתְגַּבֵּר לְהַרְחִיק הָעַצְבוּת וְהַמָּרָה שְׁחוֹרָה בְּכָל כֹּחוֹ, וְכָל הֶחָלָאִים הַבָּאִים עַל הָאָדָם, כֻּלָּם הֵם בָּאִים רַק מִקִּלְקוּל הַשִּׂמְחָה, וְהָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר מְאֹד בְּכָל הַכֹּחוֹת לִהְיוֹת אַךְ שָׂמֵחַ תָּמִיד, כִּי טֶבַע הָאָדָם לִמְשֹׁךְ עַצְמוֹ לְמָרָה שְׁחוֹרָה וְעַצְבוּת, מֵחֲמַת פְּגָעֵי וּמִקְרֵי הַזְּמַן. וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת עַצְבוּת, סִימָן א׳): מִי שֶׁלֹּא תִּקֵּן חֲטֹאת נְעוּרִים, עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים לוֹ דְּאָגוֹת.

וְהִנֵּה יוֹסֵף הַצַּדִּיק זָכָה לְתִקּוּן הַבְּרִית בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת, וְלָכֵן הָיָה תָּמִיד בְּשִׂמְחָה, וּמִי שֶׁתָּמִיד בְּשִׂמְחָה, אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל אָדָם שֶׁהוּא נִמְצָא בְּעַצְבוּת. וּבָזֶה נָבִין לָמָּה יוֹסֵף נִגַּשׁ אֶל שַׂר הַמַּשְׁקִים וְאֶל שַׂר הָאוֹפִים, וְשָׁאַל אוֹתָם: ״מַדּוּעַ פְּנֵיכֶם רָעִים הַיּוֹם?״ כִּי לִכְאוֹרָה מָה אִכְפַּת לוֹ אִם גּוֹיִם הֵם בְּעַצְבוּת אוֹ בְּמָרָה שְׁחוֹרָה? אֶלָּא טֶבַע שֶׁל אָדָם הַדָּבוּק בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהוּא נוֹטֵר הַבְּרִית, שֶׁהוּא תָּמִיד בְּשִׂמְחָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל שֶׁאֲחֵרִים נִמְצָאִים בְּעַצְבוּת, אֲפִלּוּ שֶׁיִּהְיוּ גּוֹיִים.

כִּי מִי שֶׁדָּבוּק בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בֶּאֱמֶת, וְהוּא בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא לְגַמְרֵי, הוּא תָּמִיד שָׂמֵחַ, וְרוֹצֶה לְשַׂמֵּחַ אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ. וְזוֹ הָיְתָה מַדְרֵגַת יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִסְבֹּל אָדָם שֶׁמִּסְתּוֹבֵב בְּעַצְבוּת, אֲפִלּוּ שֶׁיִּהְיֶה גּוֹי. וְזוֹ מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה נוֹרָאָה נִפְלָאָה מְאֹד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יא] וְלֹא זָכַר שַׂר הַמַּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁכָּחֵהוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ב׳): יְמֵי חֲנֻכָּה הֵם יְמֵי הוֹדָאָה, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים: ״וְקִבְּעוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל״, וּבָזֶה שֶׁמְּהַלְלִים וּמוֹדִים לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בָּזֶה מִתְגַּלֶּה אֵלָיו שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא, כִּי כָּל מַה שֶּׁיּוֹדְעִים וּמַכִּירִים אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּיוֹתֵר, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂים סְמוּכִים אֵלָיו בְּיוֹתֵר, כִּי בָּזֶה שֶׁאָדָם נוֹתֵן תּוֹדָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, סִימָן שֶׁהוּא מַכִּיר בְּחַסְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יוֹתֵר קָרוֹב אֵלָיו.

וְעַל־כֵּן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה ט׳, סִימָן ז׳): לָעָתִיד לָבוֹא כָּל הַקָּרְבָּנוֹת בְּטֵלִין, וְקָרְבַּן תּוֹדָה אֵינוֹ בָּטֵל, כָּל הַתְּפִלּוֹת בְּטֵלוֹת וְהַהוֹדָאָה אֵינָהּ בְּטֵלָה. כִּי הַשְּׁלֵמוּת הִיא לָתֵת תּוֹדָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא תָּמִיד, וּבָזֶה מְגַלֶּה אֶת טֹהַר לְבָבוֹ, שֶׁהוּא מָלֵא אֱלֹקוּת, כִּי הוּא מַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְלָכֵן לֶעָתִיד לָבוֹא תִּתְגַּלֶּה רַק אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה יא, ט): ״כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת הַוָּיָ״ה כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים״, שֶׁזֶּה שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא, שֶׁמַּכִּירִים אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלָכֵן תָּמִיד יִתְּנוּ תּוֹדָה וְהוֹדָאָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. כִּי אָדָם יִהְיֶה תָּמִיד שָׂמֵחַ, וּמַרְגִּישׁ שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו זֶה רַק לְטוֹבָתוֹ, וְאָז הַכֹּל יֵלֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר.

כִּי מַה שֶּׁהַלֵּב שֶׁל אָדָם דּוֹפֵק בְּעֵת שֶׁעוֹבֵר עָלָיו אֵיזוֹ צָרָה, כִּי הַלֵּב יוֹדֵעַ וּמַרְגִּישׁ הַצָּרָה בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי יד, י): ״לֵב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ״; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת סא.): ״הַלֵּב מֵבִין״, וְעַל־כֵּן הוּא מַרְגִּישׁ הַצָּרָה בְּיוֹתֵר, וְלָכֵן בִּשְׁעַת הַצָּרָה מִתְכַּנְּסִים כָּל הַדָּמִים, וְעוֹלִים אֶל הַלֵּב, וּמַלְחִיצִים אוֹתוֹ. וּמִזֶּה בָּא, כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם צָרָה, דּוֹפֵק לוֹ הַלֵּב. וּכְמוֹ כְּשֶׁיֵּשׁ צָרָה בְּאֵיזֶה מָקוֹם, אֲזַי מִתְכַּנְּסִים כֻּלָּם אֶל הֶחָכָם שֶׁיֵּשׁ שָׁם, וּמְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ עֵצָה, כְּמוֹ־כֵן מִתְקַבְּצִים כָּל הַדָּמִים וְעוֹלִים אֶל הַלֵּב לְבַקֵּשׁ עֵצָה וְתַחְבּוּלָה כְּנֶגֶד הַצָּרָה, וַאֲזַי הֵם שׁוֹטְפִים עַל הַלֵּב, וְאָז הַלֵּב בְּצָרָה וּבִדְחַק גָּדוֹל, כִּי לֹא

דַּי שֶׁהַלֵּב דּוֹאֵג בְּעַצְמוֹ, כִּי הוּא מַרְגִּישׁ הַצָּרָה יוֹתֵר מִכֻּלָּם, אַף גַּם הַדָּמִים שׁוֹטְפִים עָלָיו וּמְצֵרִים לוֹ מְאֹד.

וְלָכֵן כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם צָרָה, הַלֵּב שֶׁלּוֹ דּוֹפֵק בִּדְפִיקוֹת גְּדוֹלוֹת מֵרֹב פַּחַד, וְהוּא דּוֹאֵג יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְזוֹהִי הַצָּרָה הֲכִי גְּדוֹלָה שֶׁאָדָם נִלְחָץ מְאֹד, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל וּלְשַׁבֵּחַ וּלְפָאֵר אֶת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר בּוֹ אוֹר הָאֱמֶת, וְנִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמַכִּירוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי כָּל מַה שֶּׁאָדָם יוֹתֵר מוֹדֶה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יוֹתֵר מִקָּרֵב אֵלָיו.

וְזֶה הַנֵּס שֶׁל חֲנֻכָּה, שֶׁהַיְוָנִים רָצוּ לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַטֶּבַע מִקֶּרֶה וּמַזָּל עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּאִלּוּ הַכֹּל תָּלוּי בִּידֵי אָדָם, כִּי גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יַזְכִּירוּ שֵׁם שָׁמַיִם עַל פִּיהֶם, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (רֹאשׁ הַשָּׁנָה יח:): גְּזֵרָה מַלְכוּת יָוָן שְׁמָד, שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם עַל פִּיהֶם, כִּי רָצוּ לַעֲקֹר לְגַמְרֵי מִנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת שֵׁם הַשֵּׁם, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, שֶׁזּוֹ תַּרְבּוּת יָוָן, לְהַכְנִיס הַכֹּל בְּטֶבַע, מִקֶּרֶה וּמַזָּל, וּכְשֶׁגָּבְרוּ הַחַשְׁמוֹנָאִים, לֹא רַק שֶׁהֶחְדִּירוּ שֵׁם שָׁמַיִם בְּפִי כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא הִתְקִינוּ שֶׁאַפְלוּ עַל שְׁטָרוֹת יִהְיֶה כָּתוּב שֵׁם שָׁמַיִם.

וְזֶה עִקַּר הַנֵּס, לְיַדֵּעַ שֶׁאֵין בִּכְלָל עִנְיַן טֶבַע, מִקֶּרֶה וּמַזָּל, אֶלָּא הַכֹּל מֻשְׁגָּח בְּהַשְׁגָּחָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן לֹא נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן. וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ תֹּקֶף הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים וְהַמְּרִירוּת וְהַחַשְׁכוּת שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו, עִם כָּל זֹאת עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְהַחְדִּיר בְּעַצְמוֹ, שֶׁבְּכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, "בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר" (יְשַׁעְיָה סג, ט), כְּבְיָכוֹל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא בְּצָרָתוֹ, וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה ב', סִימָן ה'): אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה: אִי אַתָּה מַרְגִּישׁ שֶׁאֲנִי שָׁרוּי בְּצַעַר, כְּשֵׁם שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִם בְּצַעַר? הֲוֵי יוֹדֵעַ מִמָּקוֹם שֶׁאֲנִי מְדַבֵּר עִמְּךָ מִתּוֹךְ הַקּוֹצִים, כְּבְיָכוֹל, אֲנִי שֻׁתָּף בְּצַעֲרָן. וְכֵן אָמְרוּ (תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּה, פֶּרֶק יח): "בְּכָל צָרָתָם", אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כָּל צַעַר וְצַעַר שֶׁיֵּשׁ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, כְּבְיָכוֹל אֲנִי עִמָּהֶם, "לוֹ צָר", אַל תִּקְרֵי לוֹ אֶלָּא לִי, וּבָזֶה שֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא אִתּוֹ, עִמּוֹ וְאֶצְלוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּעֵת צָרָתוֹ, וְהוּא נוֹתֵן תּוֹדָה וְהוֹדָאָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאֵינוֹ בּוֹטֵחַ בְּשׁוּם בָּשָׂר וָדָם, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה עִמּוֹ נִסִּים נִגְלִים.

וְזֶה "וְלֹא זָכַר שַׂר הַמַּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁכָּחֵהוּ"; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י, 'בּוֹ בַּיּוֹם, מִכָּאן מִפְּנֵי שֶׁתָּלָה בּוֹ יוֹסֵף לְזָכְרוֹ הֶזֵּק לִהְיוֹת אָסוּר שְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים מ, ה): "אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר שָׂם הַוָי"ה מִבְטָחוֹ, וְלֹא פָנָה אֶל רְהָבִים" וְגוֹ'', וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה פט, סִימָן ג'): עַל־יְדֵי שֶׁאָמַר לְשַׂר הַמַּשְׁקִים זְכָרְתָנִי וְהִזְכַּרְתָּנִי, נִתְוַסְּפוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׁנִים. וּלְמֵדִים מִכָּךְ, שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם בּוֹטֵחַ בְּבָשָׂר וָדָם, כְּבָר מְקַבֵּל אֶת עָנְשׁוֹ, וְלָכֵן עִקַּר הַשְׁלֵמוּת לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְיִהְיֶה בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְתָמִיד יִבְרַח אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵמָתְקוּ מְמֻנּוּ כָּל הַדִּינִים, וְיִתְהַפֵּךְ מִן הַהֵפֶךְ אֶל הַהֵפֶךְ, כְּמוֹ שֶׁאֵרַע אֵצֶל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, וְנִתְקַיֵּם אֶצְלוֹ, שֶׁהָרַע בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת פַּרְעֹה, הֵכִרַח לוֹמַר לַעֲבָדָיו "הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ", כִּי בְּוַדַּאי יוֹסֵף בְּאֵלּוּ הַשָּׁנָתַיִם הִשְׁלִים אֶת עַצְמוֹ בְּיוֹתֵר, עַד שֶׁנִּכְלַל לְגַמְרֵי בַּיְסוֹד הָעֶלְיוֹן, יְסוֹד הַפָּשׁוּט, וְעַד שֶׁנִּכְלַל בְּמִדַּת הַיְסוֹד, וּבִזְכוּתוֹ עַם יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וְנִקְרַע לָהֶם הַיָּם.

וּבְשִׁבְיל זֶה קוֹרְאִים תָּמִיד פָּרָשַׁת מְכִירַת יוֹסֵף וִיצִיאָתוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים בִּימֵי חֲנֻכָּה דַּיְקָא, כְּדֵי לְהוֹרוֹת לָנוּ לְדוֹרוֹת, אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְבַטֵּל תַּרְבּוּת יָוָן, שֶׁהֵן הַמִּינוּת וְהַכְּפִירוּת

וְהָאֶפִּיקוֹרְסוּת, לְבָטֵל בְּאָדָם בָּשָׂר וָדָם, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּבַטְּלִים אֶת עַצְמָם לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, לְהַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִהְיוֹת אַיִן מַמָּשׁ, בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, לְבַטֵּל אֶת כָּל גַּשְׁמִיּוּתוֹ, עַד שֶׁיִּהְיֶה דָּבוּק בְּהִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת מִקֵּץ

[א] **וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים, וּפַרְעֹה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיְאֹר.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ז׳): כָּל אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁזּוֹכֶה לִפְעֹל בַּקָּשָׁתוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, דְּהַיְנוּ בַּקָּשַׁת ״סְלַח נָא״, כֵּן יֵשׁ לוֹ חֲנֻכָּה. כִּי עַל־יְדֵי ״סְלַח נָא״ נַעֲשֶׂה חֲנֻכָּה, כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בִּקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (בַּמִּדְבָּר יד, יט): ״סְלַח נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה״, עַל חֵטְא הַמְרַגְּלִים. כִּי עַל־יְדֵי חֵטְא הַמְרַגְּלִים גָּרְמוּ חֻרְבַּן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר יד, א): ״וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא״. וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּעֲנִית כט.): אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אַתֶּם בְּכִיתֶם בְּכִיָּה שֶׁל חִנָּם, וַאֲנִי קוֹבֵעַ לָכֶם בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת. וְאוֹתוֹ הַלַּיְלָה לֵיל תִּשְׁעָה בְּאָב הָיָה, שֶׁבּוֹ נֶחֱרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ בִּקֵּשׁ עַל עַם יִשְׂרָאֵל: ״סְלַח נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדֶּךָ וְכַאֲשֶׁר נָשָׂאתָה לָעָם הַזֶּה״ וְגוֹ׳.

וּבֶאֱמֶת כָּל הָעֲוונוֹת תְּלוּיִים בָּעָוֹן הֶחָמוּר הַזֶּה שֶׁפָּגְמוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא סוֹד הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דִּבְרִים יא, יב): ״אֶרֶץ אֲשֶׁר הַוָ״ה אֱלֹקֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ, תָּמִיד עֵינֵי הַוָ״ה אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה״, וְתֵכֶף כַּאֲשֶׁר פּוֹגְמִים בֶּאֱמוּנָה, מִזֶּה בָּאִים כָּל הַחֲטָאִים. וּבִזְמַן שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, הָיוּ עַם יִשְׂרָאֵל נְקִיִּים מֵעֲוונוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה א, כא): ״צֶדֶק יָלִין בָּהּ״, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: כִּי תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת שֶׁל לַיְלָה, וְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם הָיָה מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת שֶׁל יוֹם, כִּי עַם יִשְׂרָאֵל הֵם עַם קָדוֹשׁ, וּכְפִי גֹּדֶל רוּחָנִיּוּת נִשְׁמָתָם, אֵינָם יְכוֹלִים לִשָּׂא עֲלֵיהֶם הַמַּשָּׂא שֶׁל עָוֹן אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד, עַל־כֵּן אֲנַחְנוּ צְרִיכִים אֶת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיְּכַפֵּר עָלֵינוּ בְּכָל יוֹם, וּמֵעֵת אֲשֶׁר חָרַב בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ, אֵין אָנוּ יְכוֹלִים לְנַקּוֹת אֶת עַצְמֵנוּ מֵעֲוונוֹת, כִּי אֵין מִי שֶׁיְּכַפֵּר בַּעֲדֵנוּ.

וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ רָאָה כָּל זֹאת, שֶׁעָתִיד בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ לְהֵחָרֵב עַל־יְדֵי פְּגַם הַמְרַגְּלִים, שֶׁפָּגְמוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה בָּהֶם פְּגַם אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר יג, לא): ״כִּי חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ״, וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה לה.): אַל תִּקְרֵי מִמֶּנּוּ אֶלָּא מִמֵּנּוּ, כְּבְיָכוֹל, אֲפִלּוּ בַּעַל־הַבַּיִת אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא כֵּלָיו מִשָּׁם, הַיְינוּ שֶׁכָּפְרוּ בָּעִקָּר, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה טז, סִימָן יא), כִּי חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הֵטִיחוּ דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה, וּבְאוֹתוֹ עָוֹן נִגְזַר עֲלֵיהֶם גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת. וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁיָּדַע כָּל זֹאת, עַל־כֵּן מָסַר נַפְשׁוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, וּבִקֵּשׁ ״סְלַח נָא לַעֲוֹן הַזֶּה״, וּכְשֶׁפָּעַל אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ, מִזֶּה נַעֲשָׂה חֲנֻכַּת הַבַּיִת, שֶׁזֶּה סוֹד חֲנֻכָּה. וְלָכֵן כָּל אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁזּוֹכֶה לִפְעֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים ״סְלַח נָא״, כֵּן זוֹכֶה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֲנֻכָּה.

וְעַל־כֵּן רָמַז מֹשֶׁה רַבֵּנוּ צָרוּךְ חֲנָכָה מִפָּסוּק:
"סְלַח נָא לַעֲוֹן הָעָם הַ׳זֶּה כְּ׳גֹדֶל חַ׳סְדֶּךָ וְ׳כַאֲשֶׁר נָ׳שָׂאתָה", רָאשֵׁי תֵּבוֹת חֲנוּכָה, כִּי חֲנֻכָּה הוּא סוֹד חֲנֻכַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלָכֵן חֲנֻכָּה נִשְׁאַר לְעַם יִשְׂרָאֵל תָּמִיד לְדוֹרוֹת, גַּם לְאַחַר חֻרְבַּן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, כִּי בִּימֵי הַחֲנֻכָּה מִתְגַּלֶּה הָאוֹר הַגָּנוּז, שֶׁיָּאִיר מָשִׁיחַ בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְלָכֵן יְכוֹלִים לִפְעֹל לְיַד נֵרוֹת הַחֲנֻכָּה כָּל מַה שֶּׁרוֹצִים, כִּי אָז הוּא עֵת רָצוֹן גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם, בִּבְחִינַת חֲנֻכַּת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ.

וְהִנֵּה לְעוֹלָם חָל חֲנֻכָּה בְּפָרָשַׁת מִקֵּץ, הַמְדַבֶּרֶת מִיצִיאַת יוֹסֵף מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְכֵן עֲלִיָּתוֹ לַמַּלְכוּת וַחֲרָטַת הַשְּׁבָטִים שֶׁמְּכָרוּהוּ, שֶׁכֻּלָּם אָמְרוּ (בְּרֵאשִׁית מב, כא): **"אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמָעְנוּ, עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת"**. וְכֵן אָמְרוּ **"מַה נֹּאמַר לַאדֹנִי מַה נְּדַבֵּר וּמַה נִּצְטַדָּק הָאֱלֹקִים מָצָא אֶת עֲוֹן עֲבָדֶיךָ"**, וְעַל־יְדֵי שֶׁהִתְחָרְטוּ עַל מַעֲשֵׂיהֶם, נִתְגַּלָּה לָהֶם אַחַר־כָּךְ יוֹסֵף.

וְזֶה סוֹד חֲנֻכָּה, שֶׁהַיְוָנִים טִמְּאוּ אֶת כָּל הַשְּׁמָנִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שַׁמְנֵי הַמֹּחַ, עַל־יְדֵי כְּפִירוּת וְאֶפִּיקֹרְסוּת, וְגָזְרוּ גְּזֵרוֹת רָעוֹת עַל עַם יִשְׂרָאֵל, לְבַטֵּל מֵהֶם אֶת הַשִּׂמְחָה וְהַדְּבֵקוּת בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, כִּי כָּל הַקְּלִפּוֹת שֶׁהֵם הַיְוָנִים, הֵן בְּחִינַת טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל. וְלָכֵן גָּזְרוּ דַּיְקָא עַל שַׁבָּת מִילָה חֹ׳דֶשׁ, שֶׁהוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת שָׁ׳מֵ׳חַ, כִּי שֶׁלֹּשׁ הַמִּצְוֹות הָאֵלּוּ מַפְרִידוֹת אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם; שַׁבָּת הִיא רַק מַתָּנָה לְעַם יִשְׂרָאֵל, כִּי גּוֹי שֶׁשּׁוֹבֵת חַיָּב מִיתָה (סַנְהֶדְרִין נח:). מִילָה — עַל יָדָהּ נִכָּר בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא אַחֵר מִגּוֹי שֶׁהוּא עָרֵל. חֹדֶשׁ — לְעַם יִשְׂרָאֵל יֵשׁ אֶת סֵדֶר הַחֳדָשִׁים שֶׁלּוֹ, וְחַי עִם הַתַּאֲרִיךְ שֶׁלּוֹ.

וְזוֹ הִיא הַשִּׂמְחָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר — "שֶׁלֹּא עָשָׂנִי גּוֹי", כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן י׳), אֲשֶׁר הַשִּׂמְחָה הַזּוֹ עוֹלָה עַל כָּל הַשִּׂמְחוֹת, כִּי בְּכָל עִנְיָן יָכוֹל הַבַּעַל־דָּבָר לִשְׁבֹּר אֶת הָאָדָם, כְּאִלּוּ שֶׁהַמִּצְוָה שֶׁמְּקַיֵּם אֵינָהּ בִּשְׁלֵמוּת וְכוּ׳, אֲבָל בָּזֶה שֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל מְחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ בָּזֶה שֶׁלֹּא עָשָׂנִי גּוֹי, אֶת הַשִּׂמְחָה הַזּוֹ אֵין יְכוֹלִים לְבַטֵּל, כִּי אֵיךְ שֶׁהוּא לֹא נִבְרֵאתִי גּוֹי מִגּוֹיֵי הָאֲרָצוֹת, וּכְשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל שָׁשׂ וְשָׂמֵחַ עִם נְקֻדַּת יַהֲדוּתוֹ, בָּזֶה מֵאִיר עָלָיו הָאוֹר אֵין סוֹף בְּתַכְלִית הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, כְּמוֹ בִּזְמַן בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וְלָכֵן בַּחֲנֻכָּה נִתְגַּלֶּה לָאָדָם הָאוֹר הַגָּנוּז.

וְזֶה "וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפַרְעֹה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיְאֹר"; וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י זַ״ל: כָּל לְשׁוֹן קֵץ סוֹף הוּא׳. וְכֵן פֵּרֵשׁ הַתַּרְגּוּם: וַהֲוָה מִסּוֹף. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל עַל הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית שֶׁהוּא הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַגִּיעַ אֶל שְׁנָתַיִם יָמִים, הַיְנוּ שֶׁנִּכְלָל אֶל לְמַעְלָה מֵהַמָּקוֹם וּלְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, שֶׁזֶּה נִתְגַּלָּה בַּחֲנֻכָּה. וְזֶה שְׁ׳נָ׳תַ׳יִ׳ם׳ רָאשֵׁי תֵּבוֹת: שְׁ׳מֹאל נֵ׳ר תַּ׳דְלִיק יָ׳מִין מְ׳זוּזָה. וְעִם כָּל זֹאת הָאָדָם נִמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם בְּכָל פַּעַם בְּסַכָּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד, שֶׁלֹּא יִפֹּל מִמַּדְרֵגָתוֹ, שֶׁזֶּה "וּפַרְעֹה חֹלֵם" — כְּלַל הַדְּמְיוֹנוֹת הַמְסַבְּבִים אֶת הָאָדָם, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נד), שֶׁהַדְּמְיוֹן מַעֲלִים וּמַסְתִּיר מֵהָאָדָם אֶת הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, כִּי כָּל זְמַן שֶׁאָדָם נִמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי רִבּוּי עֲוֹנוֹתָיו, הַדְּמְיוֹנוֹת מְסַבְּבִים אוֹתוֹ, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כה), שֶׁכֹּחַ הַמַּדְמֶה מִתְגַּבֵּר מְאֹד עַל הָאָדָם לְבִלְתִּי לִרְאוֹת אֶת הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עִם כָּל זֹאת "וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיְאֹר", אִם אָדָם חָזָק מְאֹד וְאֵינוֹ מַטְעֶה אֶת עַצְמוֹ, אָז מֵאִיר עָלָיו הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפַרְעֹה חֹלֵם, וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיְאֹר.** וְדָרְשׁוּ עַל זֶה בַּמִּדְרָשׁ שְׁתֵּי דְּרָשׁוֹת עַל־פִּי הַפָּסוּק (אִיּוֹב כח, ג): "קֵץ שָׂם

לַחֹשֶׁךְ״ א) זְמַן נָתַן לָעוֹלָם כַּמָּה שָׁנִים יַעֲשֶׂה בָּאֲפֵלָה. וּמַאי טַעֲמָא קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ? שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיֵּצֵר הָרָע בָּעוֹלָם, אֹפֶל וְצַלְמָוֶת בָּעוֹלָם, דִּכְתִיב (שָׁם): ״אֶבֶן אֹפֶל וְצַלְמָוֶת״, נֶעֱקָר יֵצֶר הָרָע מִן הָעוֹלָם, אֵין אֹפֶל וְצַלְמָוֶת בָּעוֹלָם. ב) זְמַן נָתַן לְיוֹסֵף כַּמָּה שָׁנִים יַעֲשֶׂה בָּאֲפֵלָה בְּבֵית הָאֲסוּרִים, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ הַקֵּץ חָלַם פַּרְעֹה חֲלוֹם, עַיֵּן שָׁם.

וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ קֶשֶׁר שְׁתֵּי הַדְּרָשׁוֹת לְפָסוּק זֶה, עַל־פִּי הַמְבָאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לג), שֶׁצָּרִיךְ לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ בְּכָל דָּבָר אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁשְּׁמוֹ שָׁלוֹם (שַׁבַּת י׳), שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם לְכָל אָדָם בְּמִדּוֹתָיו, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחֻלָּק בְּמִדּוֹתָיו וּבְמַאֲרְעוֹתָיו, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֶצְלוֹ שׁוּם חִלּוּק, אֶלָּא שֶׁבֵּין בְּטִיבוֹ וּבֵין בְּעִיקּוֹ תָּמִיד יִמְצָא בּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

הַיְנוּ, כִּי צָרִיךְ לֵידַע וְלַחְקֹק הֵיטֵב בְּדַעְתּוֹ, שֶׁ״מְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ״ (יְשַׁעְיָה ו, ג), וְלֵית אֲתַר דְּפָנוּי מִנֵּהּ (תִּקּוּנֵי־זֹהַר, דַּף ה.), וְאִיהוּ מְמַלֵּא כָל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וּבְתוֹךְ כָּל עָלְמִין (זֹהַר הַקָּדוֹשׁ, פָּרָשַׁת פִּנְחָס רכה.), וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֵּין הָעַכּוּ״ם, לֹא יָכוֹל לְהִתְנַצֵּל וְלוֹמַר, אִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵחֲמַת עֲבִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת, שֶׁנּוֹפֵל תָּמִיד עָלָיו, מֵחֲמַת הָעֵסֶק שֶׁעוֹסֵק עִמָּהֶם. כִּי כְּבָר גִּלּוּ לָנוּ חַכְמֵינוּ זַ״ל, אֲשֶׁר בְּכָל הַדְּבָרִים הַנִּשְׁמָעִים וּבְכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם יְכוֹלִים לִמְצֹא בָּהֶם אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא צִמְצֵם אֶת אֱלֹקוּתוֹ בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וְשׁוֹנִים, מֵרֹאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה (שֶׁהוּא יְחִידָה דִּיחִידָה), עַד נְקֻדַּת הַמֶּרְכָּז שֶׁל עוֹלָם הַנַּשְׁמִי (עֲשִׂיָּה דַּעֲשִׂיָּה), שֶׁשָּׁם מִדּוֹר הַקְּלִפּוֹת, וּבְכָל מָה שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל יוֹתֵר וּמִצְטַמְצֵם יוֹתֵר לְמַטָּה אֱלֹקוּתוֹ, הוּא מִלְבַּשׁ שָׁם בְּמַלְבּוּשִׁים רַבִּים יוֹתֵר וְכוּ׳.

[**וּמִשָּׁם** נִמְשֶׁכֶת כָּל הַגָּלוּת הַמָּרָה וְהָאֲרֻכָּה הַזֹּאת, כִּי נֶחְשַׁךְ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ לְגַמְרֵי, וְנִתְקַיֵּם (עָמוֹס ח, ט): ״וְהֵבֵאתִי הַשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרָיִם וְהַחֲשַׁכְתִּי לָאָרֶץ בְּיוֹם אוֹר״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב (שָׁם ה׳, ח): וְהֹפֵךְ לְבֹקֶר צַלְמָוֶת וְיוֹם לַיְלָה הֶחְשִׁיךְ וְגוֹ׳, לָמָּה זֶּה לָכֶם יוֹם ה׳ הוּא חֹשֶׁךְ וְלֹא אוֹר וְגוֹ׳. וּכְתִיב (אִיּוֹב יב, כה): ״יְמַשֻּׁשׁוּ חֹשֶׁךְ וְלֹא אוֹר וַיַּתְעֵם כַּשִּׁכּוֹר״, וּכְתִיב (תְּהִלִּים פב, ה): ״לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלָּכוּ״ וְגוֹ׳. וְאָמְרוּ חַזַ״ל (שׁוֹחֵר טוֹב תְּהִלִּים קמו): אֵין צַעַר גָּדוֹל וְאֵין יִסּוּרִים גְּדוֹלִים וְקָשִׁים כְּעִוָּרוֹן עֵינַיִם, עַיֵּן שָׁם].

וְהִנֵּה בְּעֶצֶם אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל עֶצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מַמָּשׁ, וְהוּא מְחַיֶּה וּמְקַיֵּם וּמְהַוֶּה אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ: דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, וְעַל־כֵּן כְּתִיב (מַלְאָכִי ג, ו): ״כִּי אֲנִי ה׳ לֹא שָׁנִיתִי״ וְגוֹ׳, וּכְתִיב (יְשַׁעְיָה מד, ו): ״כֹּה אָמַר וְגוֹ׳ ה׳ צְבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וַאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדַי אֵין אֱלֹקִים״ וְגוֹ׳, וְכָל עִנְיַן הַגָּלוּת וְהַשִּׁנּוּי שַׁיָּךְ רַק אֶצְלֵנוּ. כִּי הִנֵּה יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי יָמִים: יְמֵי טוֹב וִימֵי רַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת ז, יד): ״בְּיוֹם טוֹבָה הֱיֵה בְטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רְאֵה״; הַיְנוּ בְּעֵת הַגָּלוּת וְהַחֹשֶׁךְ אָז הֵם יְמֵי רָעָה מַמָּשׁ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְצַר וּמַר מְאֹד מְאֹד, כִּי הַכֹּל חֹשֶׁךְ, וְשׁוֹרֶה אָז רַק יֵצֶר הָרָע. וּלְהֵפֶךְ, בְּעֵת הַגְּאֻלָּה וְהָאוֹר, אָז יִהְיוּ רַק יָמִים טוֹבִים, וְיִהְיֶה שׁוֹרֶה רַק הַיֵּצֶר טוֹב, וּכְעִין שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין נב.): לֶעָתִיד לָבוֹא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֵבִיא אֶת הַיֵּצֶר הָרָע וְשׁוֹחֲטוֹ, עַיֵּן שָׁם.

וְיָכוֹל כָּל אָדָם לִזְכּוֹת גַּם עַתָּה לִבְחִינַת גְּאֻלָּה פְּרָטִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים סט, יט): ״קָרְבָה אֶל נַפְשִׁי גְּאָלָהּ״, הַיְנוּ שֶׁיִּטְעַם כָּל אֶחָד כְּבָר עַכְשָׁו אֶת אוֹר הַגְּאֻלָּה, עַל־יְדֵי שֶׁיִּהְיֶה כּוֹפֶה אֶת הָרָע, וּבְכָל יוֹם יִשְׁתַּדֵּל לִמְצֹא אֶת הַטּוֹב הַגָּנוּז שֶׁבַּיּוֹם הַזֶּה דַּיְקָא, כִּי בְּכָל יוֹם מֵאִיר הָאוֹר הַגָּנוּז שֶׁיָּאִיר לֶעָתִיד לָבוֹא בְּהִתְגַּלּוּת מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, אֲשֶׁר יְגַלֶּה אֶת הָאוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, וְאָז יִתְקַיֵּם מַאֲמַר חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּעֲנִית לא.): עֲתִידִים צַדִּיקִים

לְהַרְאוֹת בְּאֶצְבַּע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה כה, ט): "זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ". כִּי אָז יִפְשֹׁט הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת לְבוּשָׁיו, וְתִתְמַלֵּא הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, וְתִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁהִיא בְּדַעַת, שֶׁתִּהְיֶה נִתְגַּלֵּית פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, הַיְנוּ אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הַשּׁוֹכֵן בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות. כִּי עַכְשָׁו הַלְּבוּשׁ הַזֶּה הוּא מְכַסֶּה עַל אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְשֶׁתִּתְגַּלֶּה הַפְּנִימִיּוּת, הַיְנוּ אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי יִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שָׁם יא, ט): "לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה".

וְזֶהוּ (זְכַרְיָה יד, ז): "וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִוָּדַע לַה'", שֶׁתִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה הַנִּקְרֵאת 'יוֹם', הַיְנוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה הַטּוֹב הַגָּנוּז בְּכָל יוֹם, שֶׁהוּא אוֹר גִּלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל זֶה יִהְיֶה בַּסּוֹף, כְּשֶׁיָּבוֹא מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ. וְעִקַּר עֲבוֹדָתֵנוּ עַתָּה הִיא לְהַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ כְּבָר מֵעַכְשָׁו אֶת הַהֶאָרָה הַנּוֹרָאָה וְהַנִּפְלָאָה הַזּוֹ.

וְעַתָּה יוּבַן הֵיטֵב קְשׁוּר שְׁתֵּי הַדְּרָשׁוֹת עִם הַפָּסוּק, כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ יֵצֶר הָרָע בָּעוֹלָם יִהְיֶה הָעוֹלָם בְּחֹשֶׁךְ וְכַנַּ"ל. וְכֵינָן שֶׁיִּהְיֶה נֶעְתָּק הַיֵּצֶר הָרָע מֵהָעוֹלָם, יִהְיֶה הַקֵּץ וְכַנַּ"ל. וְכֵן זְמַן נָתַן לְיוֹסֵף כַּמָּה שָׁנִים יַעֲשֶׂה בָּאַפֵּלָה בְּבֵית הָאֲסוּרִים. וּמוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תִּיקּוּן כב.), כִּי הַגּוּף נִקְרָא בֵּית אֲסוּרִים, וּמִי שֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ זוֹכֶה, אֲזַי נִשְׁמָתוֹ אֲשֶׁר בַּגּוּף, הִיא כְּדֶגֶמֶת הָאָדָם הַמֻּנָּח בְּבֵית הָאֲסוּרִים, כֵּיוָן שֶׁאָדָם מַמְשִׁיךְ אֶת הַקֵּץ וְהַסּוֹף, הַיְנוּ הָאָרַת הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא מִסּוֹף הָעוֹלָם (עֵץ לְקוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רנ), עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה כִּי הַכֹּל דְּמְיוֹן וַחֲלוֹם (עֵץ לְקוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נד), וְאֵין שׁוּם חֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת שֶׁיַּסְתִּיר אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמַה שֶּׁהָיָה נִסְתָּר מִמֶּנּוּ עַד עַכְשָׁו, מִפְּנֵי שֶׁעֲדַיִן לֹא הָיָה רָאוּי לָזֶה. וּכְעִין שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵנוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה נג, סִימָן יט): הַכֹּל בְּחֶזְקַת סוּמִין, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הֵאִיר אֶת עֵינֵיהֶם, עַיֵּן שָׁם.

וְזֶה "וַיְהִי מִקֵּץ", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: כָּל לְשׁוֹן קֵץ סוֹף הוּא', אָז כְּשֶׁיִּהְיֶה הַקֵּץ וְהַסּוֹף, הַיְנוּ הַמְשָׁכַת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ אֶל זֶה הָעוֹלָם, אָז יִתְגַּלֶּה כִּי "שְׁנָתַיִם יָמִים", שְׁנֵי מִינֵי יָמִים, יְמֵי טוֹב וִימֵי רַע, הַכֹּל דְּמְיוֹן, "וּפַרְעֹה" לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת (עֵץ לְקוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סד), שֶׁיִּתְגַּלֶּה כִּי הַכֹּל הָיָה דְּמְיוֹן וְלֹא הָיָה רַק חֲלוֹם. כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה מַמָּשׁ שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם. "וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיְאוֹר", אֲשֶׁר בֶּאֱמֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עוֹמֵד עַל אוֹר יְ־ה (הַיְאוֹר), וְאָז כְּשֶׁנִּתְגַּלֵּית לוֹ יְדִיעָה זוֹ, אָז "קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ", וְנֶעְתָּק וְנִתְבַּטֵּל הַיֵּצֶר הָרָע, וְיוֹצְאִים מִבֵּית הָאֲסוּרִים, כִּי נִתְגַּלָּה אֲשֶׁר גַּם הַגּוּף הוּא עֶצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מַמָּשׁ. וּכְשֶׁיַּגִּיעַ הַקֵּץ, אָז יִתְגַּלֶּה כִּי הַכֹּל הוּא כַּחֲלוֹם, שֶׁהוּא הַדְּמְיוֹן הָרוֹצֶה לְהַסְתִּירוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבֶאֱמֶת הוּא יִתְבָּרַךְ לְבַדּוֹ נִמְצָא, וְאֵין זוּלָתוֹ נִמְצָא, וּבִידִיעָה זוֹ יִגָּאֵל, וְדוֹ"ק.

[ג] וְהָיָה הָאֹכֶל לְפִקָּדוֹן לָאָרֶץ לְשֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶיןָ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם, וְלֹא תִכָּרֵת הָאָרֶץ בָּרָעָב. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רכב): צָרִיךְ לִהְיוֹת תָּמִיד בְּשִׂמְחָה, וְלַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשִׂמְחָה, וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים נוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, צָרִיךְ לְחַזֵּק עַצְמוֹ בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים שֶׁהָיָה מַזְרִיחַ לוֹ אֵיזוֹ הָאָרָה קְצָת, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁכַּמָּה סוּמִים מַחֲזִיקִים עַצְמָן בְּאִישׁ אֶחָד שֶׁאֵינוֹ סוּמָא, וּמַאֲמִינִים בּוֹ, וְהוֹלְכִים אַחֲרָיו, וְגַם הַסּוּמָא מַאֲמִין לְמַקְלוֹ שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר מַקְלוֹ, אַף שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה כְּלָל, מִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁרָאוּי לֵילֵךְ אַחַר עַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ מֵאַחַר שֶׁבַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים הִזְרִיחַ לוֹ קְצָת, וְהָיָה מִתְחַזֵּק וּמִתְעוֹרֵר לִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף שֶׁעַכְשָׁו נָפַל מִזֶּה, וְנִסְתְּמוּ עֵינָיו וְלִבּוֹ, עִם כָּל זֹאת רָאוּי שֶׁיֹּאחַז בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים וְיֵלֵךְ אַחֲרֵיהֶם, דְּהַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁאָז הָיָה מִתְעוֹרֵר לִבּוֹ

לְהִתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כֵּן גַּם עַכְשָׁו יְחַזֵּק לִבּוֹ מְאֹד, וְיֵלֵךְ אַחַר הַהִתְעוֹרְרוּת וְהַזְּרִיחָה שֶׁהָיְתָה לוֹ אָז, אַף שֶׁעַכְשָׁו נָפַל מִזֶּה וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

וְעַל־כֵּן צָרִיךְ כָּל אָדָם, בְּשָׁעָה שֶׁזּוֹרֵחַ וּמֵאִיר לוֹ — לַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה טוֹב, הֵן שֶׁיִּלְמַד הַרְבֵּה וְהֵן שֶׁיְּקַיֵּם הַרְבֵּה מִצְוֹות, וְהֵן שֶׁיִּתְפַּלֵּל הַרְבֵּה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְאָז כַּאֲשֶׁר יֶחְשַׁךְ לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, יוּכַל לְהַחֲיוֹת עַצְמוֹ עִם כָּל מַה שֶּׁזָּכָה לְסַגֵּל בְּיָמִים שֶׁהֵאִיר לוֹ אוֹר עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: "וְהָיָה הָאֹכֶל לְפִקָּדוֹן" כַּאֲשֶׁר יָאִיר לוֹ, יִשְׁתַּדֵּל לְלַקֵּט הַרְבֵּה טוֹב בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לְפִקָּדוֹן לָאָרֶץ, הַיְנוּ הָאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַתְּשׁוּקָה שֶׁיֵּשׁ לְהַנְּשָׁמָה אֲלָיו יִתְבָּרַךְ, בְּחִינַת (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ד): "מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה". "לְשֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב", כִּי כְּנֶגֶד הַז' מִדּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁנִּקְרָאוֹת "שֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע", יֵשׁ זֶה לְעֻמַּת זֶה, "שֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב, אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" שֶׁבָּא מִמֵּצַר יָם, שֶׁהִיא בְּחִינַת מְצוּלַת יַם הַבְּלְבּוּלִים וְהַקְּטָנוּת שֶׁעוֹבְרִים בְּשָׁעָה שֶׁנֶּחְשָׁךְ מֵהָאָדָם הָאוֹר הָעֶלְיוֹן, וְעַל־יְדֵי שֶׁיְּזַכִּיר לְעַצְמוֹ אֶת הָאֹכֶל שֶׁהִפְקִיד, הַיְנוּ הָעֲבוֹדוֹת שֶׁלִּקֵּט וְקִבֵּץ בִּימֵי גְּדֻלּוּתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה "וְלֹא תִכָּרֵת הָאָרֶץ בָּרָעָב", שֶׁלֹּא יִפֹּל מֵהַתְּשׁוּקָה שֶׁנִּקְרֵאת אֶרֶץ הָעֶלְיוֹנָה כַּנַּ"ל, רַק תָּמִיד יְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ.

וְזוֹ הִיא עֵצָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה, כִּי בֶּאֱמֶת תַּעֲנוּג תָּמִידִי אֵינוֹ תַּעֲנוּג, וְעַל־כֵּן מִדֵּי פַּעַם, כְּנֶגֶד הַשָּׂבַע מִדּוֹת דִּקְדֻשָּׁה, נִתְגַּבְּרִין וְנִתְפַּשְׁטִין ז' מִדּוֹת דְּסִטְרָא אַחֲרָא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת "שֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע", וּלְהֶפֶךְ בְּחִינַת "שֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב". וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאָדָם מַתְמִיד בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשָׁעָה שֶׁמֵּאִיר לוֹ בְּעֵת שֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע, אָז יֵשׁ לוֹ אַחַר־כָּךְ בַּמֶּה לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ בְּשֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב, וּלְעוֹלָם לֹא יִפֹּל וְלֹא יַחֲזֹר אָחוֹר מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, רַק תָּמִיד יְחַזֵּק עַצְמוֹ, וְיַעֲמֹד עַל עָמְדוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] **וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קכג): הָעִקָּר וְהַיְסוֹד שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ — לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, וּלְקַבֵּל דְּבָרָיו עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה, דָּבָר קָטָן וְדָבָר גָּדוֹל, וְלִבְלִי לִנְטוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, מִדְּבָרָיו יָמִין וּשְׂמֹאל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סִפְרֵי שׁוֹפְטִים יא): אֲפִלּוּ אוֹמֵר לְךָ עַל יָמִין שְׂמֹאל וְעַל שְׂמֹאל יָמִין הַאֲמֵן לוֹ. כִּי רַק הוּא יוֹדֵעַ אֶת הָאֱמֶת.

וְזֶה עִקַּר הַיְּהֻדוּת, לְהַשְׁלִיךְ מֵאִתּוֹ כָּל הַחָכְמוֹת, וּלְסַלֵּק דַּעְתּוֹ כְּאִלּוּ אֵין לוֹ שׁוּם שֵׂכֶל, בִּלְעֲדֵי אֲשֶׁר יְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר. וְכָל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר אֶצְלוֹ שׁוּם שֵׂכֶל עַצְמִי, עֲדַיִן אֵינוֹ אוֹחֵז בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵינוֹ מְקֻשָּׁר אֶל הַצַּדִּיק כְּלָל. וּמַעֲלַת נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁזָּכוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, הָיְתָה בָּזֶה שֶׁהִשְׁלִיכוּ אֶת חָכְמָתָם וְדַעְתָּם הַמְדֻמָּה, וְקִבְּלוּ אֶת כָּל מַה שֶּׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וּבְוַדַּאי גַּם אָז הָיוּ כָּל מִינֵי חָכְמוֹת שֶׁל הֶבֶל וְשֶׁל מִינוּת, כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וְיִשְׂרָאֵל בַּדּוֹר הַהוּא, זָכוּ לְבַטֵּל אֶת כָּל הַדִּמְיוֹנוֹת וְהַהֶבְלִים, וְרַק כָּךְ קִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְדָבָר זֶה שַׁיָּךְ לְכָל דּוֹר וָדוֹר.

וְלָכֵן פַּרְעֹה שֶׁהוּא קְלִפָּה עֲמֻקָּה, כְּנֶגֶד כֶּתֶר שֶׁל הַסִּטְרָא אַחֲרָא, שֶׁהֵם כְּלַל הָרְצוֹנוֹת הָרָעִים, שֶׁהֶחְדִּיר בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, עַד שֶׁאָמַר (שְׁמוֹת ה, ב): "מִי הַוָי"ה אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקֹלוֹ", עִם כָּל זֹאת כְּשֶׁבָּא יוֹסֵף וְגִלָּה לוֹ אֶת כָּל דִּמְיוֹנוֹתָיו, שֶׁהַכֹּל דִּמְיוֹן אֶחָד גָּדוֹל וַחֲלוֹם, וּפָתַר לוֹ אֶת הַכֹּל, הֶצְרַךְ בְּעַל כָּרְחוֹ לוֹמַר אֶל עֲבָדָיו: "הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר

רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ״, כִּי יוֹסֵף זָכָה לְכֶתֶר בְּקִדֻּשָּׁה, שֶׁהוּא רָצוֹן שֶׁבָּרְצוֹנוֹת, רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל לָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁזּוֹ מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים הַזּוֹכִים לְהַחְדִּיר בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְדַיְקָא יוֹסֵף בְּטֵל אֶת קְלִפָּתוֹ.

וְלָכֵן יָצְאוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִשְּׁלִיטַת פַּרְעֹה, רַק בִּזְכוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יג, יט): ״וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ״, כִּי כָּל כֹּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה עַל־יְדֵי שֶׁהִתְחַבֵּר אֶל יוֹסֵף, שֶׁהוּא מַדְרֵגַת שְׁלֵמוּת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים, שֶׁמֹּחַ מַחֲשַׁבְתּוֹ מִשְׁתּוֹקֵק רַק לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מִדְרָשׁ תְּהִלִּים קיד, ג) עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים קיד, ג): ״הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס״, רָאָה אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף יוֹרֵד לַיָּם, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יָנוּס הַיָּם מִפְּנֵי הַנָּס מִן הָעֲבֵרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לט, יג): ״וַיָּנָס הַחוּצָה״, אַף הַיָּם נָס מִפָּנָיו. וְלָכֵן זוֹהִי מַעֲלָה גְּדוֹלָה וְעֶלְיוֹנָה מְאֹד, לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וְלִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֵלָיו, כִּי גַּם פַּרְעֹה, שֶׁהוּא כֶּתֶר דִּקְלִפָּה, הֶצְרֵךְ לְהִתְבַּטֵּל נֶגֶד כֶּתֶר דִּקְדֻשָּׁה שֶׁהוּא יוֹסֵף, וְלָכֵן כָּל אֶחָד שֶׁהוּא יוֹדֵעַ אֶת פְּגָמָיו וּמַעֲשָׂיו הַמְגֻנִּים שֶׁעָשָׂה עַד עַכְשָׁו, עֲצָתוֹ אֱמוּנָה — שֶׁיִּתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וְיוֹדֶה וְיֹאמַר: ״הַנִּמְצָא כָּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ״, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹקִים אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת, אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ. וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳לְבַקֵּשׁ אִישׁ נָבוֹן וְחָכָם שֶׁאָמַרְתָּ לֹא נִמְצָא כָּמוֹךָ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ב׳), שֶׁכָּל מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלָּנוּ וְכָל הַתְּפִלּוֹת, הַכֹּל מֵאִתּוֹ. וְאֵין רָאוּי לַחֲשֹׁב לְקַבֵּל שָׂכָר עַל שׁוּם דָּבָר וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁזָּכָה בִּשְׁלֵמוּת אֶל תִּקּוּן הַבְּרִית (בְּמִבְאָר בִּפְנִים), הֵאִיר תָּמִיד אֶת הַדַּעַת הַזּוֹ בָּעוֹלָם, לֵידַע וּלְהוֹדִיעַ, כִּי הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאֵין שׁוּם דָּבָר נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, וַאֲפִלּוּ הַמִּצְוֹוֹת שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים, הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַזַ״ל (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה כז, סִימָן ב׳) עַל־פִּי פָּסוּק (אִיּוֹב מא, ג): ״מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם לוֹ״, מִי קִלֵּס לְפָנַי עַד שֶׁלֹּא נָתַתִּי לוֹ נְשָׁמָה וְכוּ׳, מִי עָשָׂה לִי מַעֲקֶה, עַד שֶׁלֹּא נָתַתִּי לוֹ גַּג, מִי עָשָׂה לִי מְזוּזָה, עַד שֶׁלֹּא נָתַתִּי לוֹ בַּיִת וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְעַל־כֵּן אָמַר יוֹסֵף הַצַּדִּיק לְפַרְעֹה לֵאמֹר: **״בִּלְעָדָי אֱלֹקִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פַּרְעֹה״**. וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י, ׳אֵין הַחָכְמָה שֶׁלִּי אֶלָּא אֱלֹקִים יַעֲנֶה, יִתֵּן עֲנִיָּה בִּי לִשְׁלוֹם פַּרְעֹה׳, עַיֵּן שָׁם. הַיְנוּ שֶׁגִּלָּה לוֹ יְדִיעָה זוֹ, אֲשֶׁר אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְעַל־כֵּן נִתְפַּעֵל מִמֶּנּוּ פַּרְעֹה מְאֹד, אֵיךְ זָכָה לְבִטּוּל כָּזֶה! וְאָמַר לַעֲבָדָיו: ״הֲנִמְצָא כָּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ״. וְזֶה שֶׁאָמַר לוֹ: ״אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹקִים אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת״, שֶׁהִיא סוֹד הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, אֲנִי רוֹאֶה שֶׁאֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ, כִּי הִגַּעְתָּ אֶל תַּכְלִית הַשְּׁלֵמוּת שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת אַחֲרֶיהָ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה, כִּי נַשַּׁנִי אֱלֹקִים אֶת כָּל עֲמָלִי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי, וְאֵת שֵׁם הַשֵּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם, כִּי הִפְרַנִי אֱלֹקִים בְּאֶרֶץ עָנְיִי. וְיֵשׁ לוֹמַר, כִּי הִנֵּה יוֹסֵף נִקְרָא עַל שֵׁם (בְּרֵאשִׁית ל, כד): ״יֹסֵף ה׳ לִי בֵּן אַחֵר״, וּפֵרֵשׁ מוֹהַרְנַ״תְ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, הַשְׁכָּמַת הַבֹּקֶר, הֲלָכָה ד׳, אוֹת יז), כִּי כָּל עֲבוֹדַת יוֹסֵף הַצַּדִּיק הָיְתָה לְהַחֲזִיר תָּמִיד בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה, וְהָיָה מוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ אֶל הַיְרוּדִים וְהַפְּחוּתִים, וְהִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בִּלְבוּשִׁים שׁוֹנִים, וְהַכֹּל כְּדֵי לְקָרְבָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְכָל מַחֲשַׁבְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ וְכִסּוּפָיו הָיוּ רַק כֵּיצַד יִהְיֶה יָכוֹל לְקָרֵב עוֹד רְחוֹקִים, וְעַל־כֵּן מְבַקֵּשׁ תָּמִיד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ ״יֹסֵף לִי ה׳ בֵּן

אַחֵר״, שֶׁיּוֹסִיף לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל פַּעַם תַּלְמִיד חָדָשׁ, כִּי כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ יְלָדוֹ (סַנְהֶדְרִין צט.); וְעַל־כֵּן נִקְרָא יוֹסֵף גַּם עַל שֵׁם (שָׁם): ״אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי״, שֶׁמְּאַסֵּף וּמְבַטֵּל כָּל הַחֲרָפוֹת וּבוּשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, כִּי מַחֲזִירָם וּמְקָרְבָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה בְּדֶרֶךְ כְּלָל, כְּשֶׁמְּקָרְבִים נֶפֶשׁ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לְהָאִיר בּוֹ קֹדֶם שֶׁיִּשְׁבַּח אֶת כָּל עֲבָרוֹ, וּכְעֵין שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָר״ן, סִימָן כו): אֵצֶל הָעוֹלָם הַשִּׁכְחָה הוּא חִסָּרוֹן, אֲבָל אֶצְלִי הַשִּׁכְחָה הִיא מַעֲלָה נִפְלָאָה מְאֹד, כִּי אִם הָיָה זוֹכֵר כָּל מַה שֶּׁעָבַר עַד עַכְשָׁו, לֹא יָכֹל לְהִתְקַדֵּם כְּלָל. וְכֵן גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁעִקַּר הַתְּשׁוּבָה — לַעֲשׂוֹת בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וְלִשְׁכֹּחַ אֶת הֶעָבָר לְגַמְרֵי (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן מט). וְעַל־יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס בְּהַמְקֹרָב הֶחָדָשׁ שֶׁרוֹצֶה לְקָרְבוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ יְדִיעָה זוֹ, ׳שֶׁאֵין לוֹ עָבָר כְּלָל׳, רַק יַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה הַמְקֹרָב לְהַרְבּוֹת בְּכָל פַּעַם קְדֻשָּׁה וְדַעַת.

כִּי עִקַּר יְרִידַת וּנְפִילַת וְהִתְרַחֲקוּת הַמְקֹרָבִים שֶׁרוֹצֶה לְקָרְבָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, הוּא רַק עַל־יְדֵי שֶׁזּוֹכְרִים בְּכָל פַּעַם אֶת עֲבָרָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם נִשְׁבָּרִים אַחַר־כָּךְ לְגַמְרֵי, וְאֵינָם עוֹשִׂים אֲפִלּוּ מַה שֶּׁהָיוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת, וְעַל־כֵּן יוֹסֵף, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק הַמְקָרֵב אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁחֲשׁוּבִים לוֹ כְּבָנִים, מוֹלִיד מְקֹרָבִים כְּאֵלּוּ, שֶׁתִּהְיֶינָה לָהֶם שְׁתֵּי בְּחִינוֹת אֵלּוּ: קֹדֶם מְנַשֶּׁה, שֶׁהוּא עַל שֵׁם הַשִּׁכְחָה, ״כִּי נַשַּׁנִי אֱלֹקִים אֶת עָמָלִי״, הֶעָמָל הוּא כְּלַל הַקְּטָנִיּוֹת וְהַיְרִידוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו. ״וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי״, אִם בָּא מִמִּשְׁפָּחָה שֶׁאֵינָהּ הֲגוּנָה וְכוּ׳, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁהִכְנִיס בּוֹ יְדִיעָה זוֹ, אָז בָּא אֶפְרַיִם, שֶׁהוּא עַל שֵׁם הַתּוֹסֶפֶת וְהָרְבּוּי, ״כִּי הִפְרַנִי אֱלֹקִים בְּאֶרֶץ עָנְיִי״ , שֶׁיִּזְכֶּה לַחֲטֹף הַרְבֵּה טוֹב, קְדֻשָּׁה וְדַעַת, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹכְחִים תָּמִיד אֶת הֶעָבָר, אֲזַי הוּא יָכוֹל לְהִתְקַדֵּם בַּעֲבוֹדַת ה׳ יִתְבָּרַךְ, וְלַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה טוֹב אֲמִתִּי וְנִצְחִי, אֲשֶׁרֵי שֶׁיֹּאחַז בָּזֶה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם. וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה צא, סִימָן ו׳): אַל תִּקְרֵי שֶׁבֶר אֶלָּא שֶׁבֶר מִלְּשׁוֹן תִּקְוָה, שֶׁרָאָה בְּאַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁסִּפְּרוּ וְתִקְוָתוֹ הוּא בְּמִצְרַיִם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ריח), לִפְעָמִים נִגְזָר עַל הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אֵיזוֹ גְּזֵרָה רָעָה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְגִלָּה ג.): אַף עַל גַּב דְּאִיהוּ לָא חָזֵי מַזָּלֵיהּ חָזֵי, וּמִזֶּה בָּא, שֶׁפִּתְאֹם נִכְנָס בָּאָדָם חֵשֶׁק לִנְסֹעַ לְאֵיזֶה מָקוֹם רָחוֹק, וְהוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ לָמָּה הוּא צָרִיךְ לִנְסֹעַ אֶת הַנְּסִיעָה הַזּוֹ, אֶלָּא הַנֶּפֶשׁ יוֹדַעַת שֶׁנִּגְזַר עָלֶיהָ אֵיזוֹ גְּזֵרָה רָעָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְכֵיוָן שֶׁהִיא רוֹצָה לְהַסְתִּיר אֶת עַצְמָהּ, כִּי הַנֶּפֶשׁ יוֹדַעַת הֵיטֵב מַה נִּגְזַר עָלֶיהָ, אָז הִיא מַכְנִיסָה בְּלֵב הָאָדָם רָצוֹן שֶׁיִּבְרַח מֵהַמָּקוֹם הַזֶּה, וְכָךְ יִנָּצֵל מֵהַגְּזֵרָה רָעָה, אֲבָל לִפְעָמִים כְּשֶׁאָדָם בָּא לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁבָּרַח וְנִתְפַּרְסֵם בְּיוֹתֵר, אָז יָכוֹל לְהַזִּיק לוֹ מְאֹד, וּמִזֶּה הָיְתָה הִסְתַּלְקוּת צַדִּיק גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁפִּתְאֹם רָצָה לִנְסֹעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהוּא בְּעַצְמוֹ יָדַע מִזֶּה שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ, אֲבָל נָסַע לִמְדִינָה בְּפִרְסוּם גָּדוֹל, וְאָז נִסְתַּלֵּק עַל הַדֶּרֶךְ. וְזֶה הָיָה הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי נַפְתָּלִי כַּ״ץ זי״ע [בַּעַל ״סְמִיכַת חֲכָמִים״], שֶׁנִּסְתַּלֵּק בָּעִיר אִיסְטַנְבּוּל.

וְאָמְנָם רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁפִּתְאֹם נִכְנָס לְאָדָם רָצוֹן לִנְסֹעַ לְאֵיזֶה מָקוֹם, עָלָיו לִנְסֹעַ, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (שַׁבָּת פט.): רָאוּי הָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ לֵירֵד לְמִצְרַיִם בְּשַׁלְשֶׁלְאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, אֶלָּא שֶׁזְּכוּתוֹ גָּרְמָה לוֹ. נִמְצָא, שֶׁכָּל מַה שֶּׁיַּעֲקֹב אָבִינוּ יָרַד לְמִצְרַיִם הָיָה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה "וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם"; אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים: אַל תִּקְרֵי שֶׁבֶר אֶלָּא שֶׁבֶר, מִלְּשׁוֹן תִּקְוָה, שֶׁרָאָה בְּאַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁסִּבְּרוּ וְתִקְוָתוֹ הוּא בְּמִצְרַיִם, וְלָכֵן שָׁלַח אֶת בָּנָיו שֶׁיֵּרְדוּ לְמִצְרַיִם, וּמִזֶּה יָצְאָה אַחַר־כָּךְ טוֹבָה גְּדוֹלָה, שֶׁהַשְּׁבָטִים אָמְרוּ: "**אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמָעְנוּ, עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת**", וְהִתְחָרְטוּ עַל מְכִירָתוֹ עַד "**וַיִּקְרְעוּ שִׂמְלֹתָם**", שֶׁזֶּה הָיָה תִּקּוּן עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ לוֹ — "**וַיַּפְשִׁיטוּ אֶת יוֹסֵף אֶת כֻּתָּנְתּוֹ אֶת כְּתֹנֶת הַפַּסִּים אֲשֶׁר עָלָיו**", וְאָמְרוּ בְּפֶה מָלֵא: "**מַה נֹּאמַר לַאדֹנִי מַה נְּדַבֵּר וּמַה נִּצְטַדָּק, הָאֱלֹקִים מָצָא אֶת עֲוֹן עֲבָדֶיךָ הִנֵּנוּ עֲבָדִים לַאדֹנִי**", עַד שֶׁיּוֹסֵף הִתְגַּלָּה אֲלֵיהֶם וְאָמַר לָהֶם: "**וְעַתָּה אַל תֵּעָצְבוּ, וְאַל יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מְכַרְתֶּם אֹתִי, הֵנָּה כִּי לְמִחְיָה שְׁלָחַנִי אֱלֹקִים לִפְנֵיכֶם**", שֶׁהִתְפַּיְּסוּ וְהִשְׁלִימוּ יַחְדָּו.

רוֹאִים מִכָּל זֶה, שֶׁדַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁיַּעֲקֹב רָאָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ סֵבֶר וְתִקְוָה בְּמִצְרַיִם וְשָׁלַח אֶת בָּנָיו, וּלְבַסּוֹף גַּם הוּא יָרַד, עַד שֶׁשִּׁבַּע־עֶשְׂרֵה הַשָּׁנִים שֶׁיָּשַׁב בְּמִצְרַיִם הָיוּ הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת בְּיוֹתֵר שֶׁלּוֹ, וּבָזֶה נִתְבַּהֲרִים וּמְאִירִים דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁאָמַר (שִׂיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן פה): כְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה לְפָנָיו נְסִיעָה שֶׁלֹּא יִמְנַע מֵעַצְמוֹ מִלְּנְסֹעַ, כִּי מִי יוֹדֵעַ מַה הוּא יִפְעַל בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה, כִּי כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם שֶׁהוּא נוֹסֵעַ, הוּא רַק מְתַקֵּן, וְלָכֵן זֶה דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד לֹא לְהִתְעַקֵּשׁ כְּשֶׁרוֹאֶה לְפָנָיו נְסִיעָה, וְתָמִיד צְרִיכִים לִזְכֹּר אֲשֶׁר מִי יוֹדֵעַ לָמָּה נִכְנַס בּוֹ רָצוֹן וּמַחֲשָׁבָה לִנְסֹעַ נְסִיעָה זוֹ, אִם לֹא כְּדֵי לְהִנָּצֵל מִמַּה שֶּׁנִּגְזַר עָלָיו, כִּי הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם רוֹאָה דְּבָרִים שֶׁאָדָם אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת בְּעֵינָיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] **וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן צא): דַּע, כִּי הַהִתְקַשְּׁרוּת בֶּאֱמֶת לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, הִיא תּוֹעֶלֶת גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים לִתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה וּלְכַפָּרַת עָוֹן, וְנִמְתָּקִין הַדִּינִים וְנִתְבַּטְּלִין לְגַמְרֵי, וְנַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי־זֶה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כִּי בֶּאֱמֶת הַצַּדִּיק הוּא דָּבוּק תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא בָּטֵל וּמְבֻטָּל לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאֵין לוֹ שׁוּם הִסְתַּכְּלוּת בְּזֶה הָעוֹלָם כְּלָל, וְכָל מְגַמָּתוֹ וּרְצוֹנוֹ וְחֶפְצוֹ זֶה רַק לְהִכָּלֵל יוֹתֵר וְיוֹתֵר בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, כִּי הוּא בִּטֵּל אֶת עַצְמוֹ כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאֵין לְפָנָיו מַרְאֶה עֵינָיו שׁוּם דָּבָר, רַק אֶת עֶצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא חַי בְּזֶה הָעוֹלָם כְּדֻגְמַת שֶׁחַיִּים בָּעוֹלָם הַבָּא, בְּטֵלִים לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף.

וְהִנֵּה הֲמוֹן הָעָם, אֵין לָהֶם שׁוּם הַשָּׂגָה בִּדְבָרִים כָּאֵלּוּ, כִּי הֵם מֻנָּחִים כָּל אֶחָד בַּעֲסָקָיו הַגַּשְׁמִיִּים, וּבִמְדוֹתָיו הָרָעוֹת, עַד שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ שֶׁתִּהְיֶה לָהֶם אֵיזוֹ הַשָּׂגָה וְשַׂיְכוּת בְּרוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת. וְהִנֵּה מַעֲלַת הַצַּדִּיק הִיא, שֶׁמְּרַחֵם עַל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְרוֹצֶה לְהָבִיאָן גַּם־כֵּן אֶל הַשָּׂגָה זוֹ, שֶׁתִּתְרַגְּשְׁנָה טַעַם וְנֹעַם וַעֲרֵבוּת בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, כְּשֵׁם שֶׁהוּא מַרְגִּישׁ, וְלָכֵן הַצַּדִּיקִים מְדַבְּרִים עִם בְּנֵי־אָדָם שִׂיחוֹת חֻלִּין, וּמְסַפְּרִים לָהֶם סִפּוּרִים עַל דָּא וְעַל הָא, וְכָל כַּוָּנָתָם הַקְּדוֹשָׁה הִיא שֶׁתִּהְיֶה לָהֶם אֵיזוֹ שַׂיְכוּת עִם אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים, וְכָךְ הֵם מַלְבִּישִׁים אֶת הַשָּׂגַת הָאֱלֹקוּת שֶׁהֵם מַשִּׂיגִים בְּשִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲבוֹדָה זָרָה יט:): שִׂיחָתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים צְרִיכָה לִמּוּד, הַיְנוּ הַלִּמּוּד שֶׁמְּלַמְּדִים הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת לַהֲמוֹן עַם, צָרִיךְ שֶׁיְּקַדְּמוּ לוֹ שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה לָהֶם אֵיזוֹ שַׂיְכוּת עִם הֲמוֹן עַם, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִים לְקַשֵּׁר אוֹתָם מֵחָכְמָה תַּתָּאָה, מֵהַחָכְמוֹת שֶׁל הֶבֶל שֶׁבָּהֶם הֵם נִמְצָאִים, אֶל חָכְמָה עִלָּאָה, אֶל הַמַּדְרֵגוֹת הַכִּי עֶלְיוֹנוֹת שֶׁהַצַּדִּיקִים זוֹכִים לְהַשִּׂיג.

אֲבָל מֵחֲמַת הַבְּחִירָה וְהַנִּסָּיוֹן, אֵין לַהֲמוֹן עַם שׁוּם הַשָּׂגָה בְּמַעֲלַת גְּדוֹלֵי וּמְבֻחָרֵי הַצַּדִּיקִים, עַד שֶׁאֵינָם מַכִּירִים אוֹתָם לְגַמְרֵי,

וְחוֹשְׁבִים שֶׁמְּדַבְּרִים שִׂיחוֹת שֶׁל מַה בְּכָךְ, וּבֶאֱמֶת הֵם מְכַוְּנִים אָז לְקַשֵּׁר אֶת הַמּוֹן עַם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן קטז), שֶׁאֶת הַצַּדִּיק אִי אֶפְשָׁר לְהַכִּיר בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן מִבַּחוּץ, כִּי הוּא נִרְאֶה כְּמוֹ כֻּלָּם, אֲבָל בִּפְנִימִיּוּתוֹ הוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי.

וְזֶה ״**וַיִּבֶּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו, וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ**״;

יוֹסֵף הוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְנִכְלָל לְגַמְרֵי בְּמָקוֹם שֶׁנִּכְלָל, הוּא מַכִּיר אֶת אֶחָיו אֶת כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן מְדַבֵּר עִמָּם בְּאֹפֶן כָּזֶה שֶׁיּוּכַל לְקָרְבָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אֲבָל ״וְהֵם״ — כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, ״**לֹא הִכִּרֻהוּ**״, אֵינָם מַכִּירִים אֶת פְּנִימִיּוּתוֹ, שֶׁיֵּדְעוּ וְיָבִינוּ וְיַשְׂכִּילוּ, שֶׁכָּל כַּוָּנָתוֹ הִיא רַק לְקָרְבָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וַאֲפִלּוּ שֶׁהוּא מְדַבֵּר עִמָּם דִּבּוּרִים קָשִׁים, בִּבְחִינַת ״**וַיִּרְא יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וַיִּכֵּרֵם וַיִּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת**״ וְגוֹ׳, גַּם אָז כָּל כַּוָּנָתוֹ הִיא רַק כְּדֵי לְקָרְבָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְכֵן מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ל׳), שֶׁמַּה שֶּׁהַצַּדִּיקִים מְבַזִּין אוֹתָנוּ, אָנוּ צְרִיכִים לָדוּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, כִּי הֵם סוֹבְלִים מֵאִתָּנוּ מְאֹד, וְהֵם רוֹצִים רַק לְקָרְבֵנוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, לְהַמְשִׁיךְ שֵׂכֶל עֶלְיוֹן בְּשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן, וְלִפְעָמִים אִי אֶפְשָׁר לָהֶם, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּחָרְפִים וּמְבַזִּים אוֹתָנוּ, כְּדֵי לִשְׁבֹּר אֶת הָעֲבִיּוּת, הַגַּשְׁמִיּוּת וְהַחָמְרִיּוּת שֶׁמְּסַבְּבוֹת אוֹתָנוּ, אֲבָל כָּל כַּוָּנָתָם הִיא רַק לְקָרְבֵנוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ כַּנַּ״ל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ

[א] וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי יְדַבֶּר נָא עַבְדְּךָ דָבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי וְגוֹ׳. וְדָרְשׁוּ בַּמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה וַיִּגַּשׁ, פָּרָשָׁה צג, סִימָן ד׳): רַבָּנָן אָמְרֵי, הַגָּשָׁה לִתְפִלָּה, עַיֵּן שָׁם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רפב): צָרִיךְ הָאָדָם לִזָּהֵר מְאֹד לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד, וּלְהַרְחִיק הָעַצְבוּת מְאֹד מְאֹד, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּתְחִיל לְהִסְתַּכֵּל בְּעַצְמוֹ, וְרוֹאֶה שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם טוֹב, וְהוּא מָלֵא חֲטָאִים, וְרוֹצֶה הַבַּעַל־דָּבָר לְהַפִּילוֹ עַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְבוּת וּבְמָרָה שְׁחוֹרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן אָסוּר לוֹ לִפֹּל מִזֶּה, רַק צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ וְלִמְצֹא בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה מְעַט טוֹב, כִּי אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא עָשָׂה מִצְוָה אֵיזוֹ מִצְוָה אוֹ דָּבָר טוֹב.

וְאַף שֶׁכְּשֶׁמַּתְחִיל לְהִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ הַדָּבָר הַטּוֹב, הוּא רוֹאֶה, שֶׁהוּא גַּם־כֵּן מָלֵא פְּצָעִים, וְאֵין בּוֹ מְתוֹם, הֵינוּ שֶׁרוֹאֶה שֶׁגַּם הַמִּצְוָה וְהַדָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה שֶׁזָּכָה לַעֲשׂוֹת, הוּא גַּם־כֵּן מָלֵא פְּנִיּוֹת וּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּפְגָמִים הַרְבֵּה, עִם כָּל זֹאת אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּאוֹתָהּ הַמִּצְוָה וְהַדָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה אֵיזֶה מְעַט טוֹב, כִּי עַל־כָּל־פָּנִים אֵיךְ שֶׁהוּא עַל־כָּל־פָּנִים הָיְתָה אֵיזוֹ נְקֻדָּה טוֹבָה בְּהַמִּצְוָה וְהַדָּבָר טוֹב שֶׁעָשָׂה.

כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ וְלִמְצֹא בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה טוֹב, כְּדֵי לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ וְלָבוֹא לִידֵי שִׂמְחָה. וְעַל־יְדֵי שֶׁמּוֹצֵא בְּעַצְמוֹ אֵיזוֹ נְקֻדָּה טוֹבָה, יָכוֹל לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ, וְיָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. כִּי כְּשֶׁאָדָם נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ מֵחֲמַת רִבּוּי עֲוֹנוֹתָיו וְכוּ׳, אֵינוֹ יָכוֹל לִפְתֹּחַ פִּיו, וּלְדַבֵּר וּלְהִתְפַּלֵּל עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנִשְׁבָּר לְגַמְרֵי, וְנוֹפֵל

בְּעִצָּבוֹן וּבְמְרִירוּת גְּדוֹלָה, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם מְבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ בְּעַצְמוֹ אֵיזוֹ נְקֻדָּה טוֹבָה שֶׁהִיא אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הֵם אַחְדוּת אַחַת עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמה, ט): "טוֹב ה'" וְגוֹ' (עַיֵּן לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, הַשְׂכָּמַת הַבֹּקֶר, הֲלָכָה א', אוֹת ב'), כִּי כָּל הַטּוֹב שֶׁנִּמְצָא בְּכָל מָקוֹם, שֶׁהוּא רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ נִמְצָא בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְתֵכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁמְּחַפְּשִׂים וּמוֹצְאִים אֶת הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, נִמְצָא שֶׁמּוֹצְאִים אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאָז יָכוֹל לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶהוּ "וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה"; וְאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ, הַגָּשָׁה לִתְפִלָּה, כְּשֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי רוֹצֶה לָגֶשֶׁת לִתְפִלָּה, וְנוֹפֶלֶת עָלָיו כְּבֵדוּת עֲצוּמָה לִפְתֹּחַ פִּיו, וְכָל זֶה מִפְּנֵי הָרָע שֶׁחוֹפֶה אֶת הַטּוֹב שֶׁבּוֹ, שֶׁהִיא הַכְּפִירוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד. כִּי הַמַּאֲמִין בֶּאֱמוּנָה אֲמִתִּית, אֲשֶׁר אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהוּא יִתְבָּרַךְ לְבַד נִמְצָא, וְאֵין נִמְצָא זוּלָתוֹ, וְהוּא בְּתוֹךְ הָאָדָם מַמָּשׁ, אָז הָיָה תָּמִיד מִתְפַּלֵּל וּמְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הֲלֹא הוּא יִתְבָּרַךְ שׁוֹקֵד עַל שְׂפָתוֹתַי, שֶׁזֶּה "בִּי אֲדֹנָי", הַיְנוּ שֶׁקֹּדֶם שֶׁנִּגַּשׁ בִּתְפִלָּה אָמַר: "בִּי אֲדֹנָי", הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הֲלֹא אַתָּה נִמְצָא בִּי, וְאֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדֶיךָ תִּתְבָּרַךְ כְּלָל, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ הָרָע וְהַחֹשֶׁךְ שֶׁנִּפַּלְתִּי לְשָׁם, גַּם שָׁם אַתָּה עִמָּדִי, בְּחִינַת (תְּהִלִּים כג, ד): "גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת, לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי", וְעַל־יְדֵי־זֶה "יְדַבֵּר נָא עַבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי", כִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה לְאָדָם, אֲשֶׁר שָׁם יִתְבָּרַךְ אִתּוֹ, עִמּוֹ וְאֶצְלוֹ, וְכָל הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, זֶה הַכֹּל הוּא יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, אָז יְכוֹלִים כְּבָר לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

(וְעַל־כֵּן אֲהוּבִי, אָחִי! תִּשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת רָגִיל לָדוּן אֶת עַצְמְךָ תָּמִיד לְכַף זְכוּת, וּתְחַפֵּשׂ וְתִמְצָא אֶת נְקֻדַּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הַמִּסְתַּתֶּרֶת בְּךָ, כִּי הֲלֹא הוּא מְחַיֶּה וּמְהַוֶּה אוֹתְךָ. וְכֵן תִּרְאֶה לִמְצֹא וּלְחַפֵּשׂ אֶת הַנְּקֻדּוֹת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ גַּם בַּאֲחֵרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִתְרַחֵב לִבְּךָ, וְתוּכַל תָּמִיד לְדַבֵּר וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. אָחִי! אָחִי! אַל יַטְעֶה אוֹתְךָ יִצְרְךָ, כִּי יֵשׁ אֵיזוֹ עֵצָה אַחֶרֶת לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, לֹא בְּדַרְכְּךָ תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה וְשִׂיחָה בֵּינְךָ לְבֵין קוֹנְךָ, דַּע לְךָ שֶׁהַכֹּל שֶׁקֶר, כִּי רַק זוֹ הִיא הָעֵצָה הָעֲקָרִית — לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וּכְכָל שֶׁתַּתְמִיד בָּזֶה בְּיוֹתֵר, תִּזְכֶּה לְהוֹרִיד מִמְּךָ כָּל מִינֵי כִּסּוּיִים וְהַסְתָּרוֹת, וְתִזְכֶּה לְדַבֵּק עַצְמְךָ בּוֹ יִתְבָּרַךְ).

[ב] וְלֹא יָכוֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים עָלָיו, וַיִּקְרָא: הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מֵעָלָי, וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ו'): צָרִיךְ כָּל אָדָם לְמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ, וּלְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם. וּבֶאֱמֶת זֶה תָּלוּי בָּזֶה, כְּפִי שֶׁאָדָם מְמַעֵט אֶת כְּבוֹדוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁכְּבוֹדוֹ כְּאַיִן נֶחְשָׁב, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַבֶּה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ. כִּי כְּשֶׁאָדָם מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, עַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר עָלָיו כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְחֶזְקֵאל מג, ב): "וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבֹדוֹ", מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאָדָם אֵינוֹ מְמַעֵט בִּכְבוֹדוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ רוֹאֶה אֶת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (סוֹטָה ה.): כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לָדוּר בָּעוֹלָם, כִּי הוּא דּוֹחֵק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וַאֲפִלּוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּבוֹד מְלָכִים זֶה אֵינוֹ כְּלוּם, כִּי הַכֹּל חוֹקְרִים אַחֲרָיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כה, ב): "כְּבֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר", כִּי הַכֹּל חוֹקְרִים אַחֲרָיו, וְשׁוֹאֲלִים: מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶהוּ שֶׁחוֹלְקִים הַכָּבוֹד הַזֶּה, וְחוֹלְקִים עָלָיו, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַכָּבוֹד הַזֶּה.

אֲבָל מִי שֶׁבּוֹרֵחַ מֵהַכָּבוֹד, שֶׁמְּמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ, וּמַרְבֶּה בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם, הוּא זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹקִים, שֶׁמִּתְגַּלֶּה אֵלָיו עֲרֵבוּת, נְעִימוּת, יְדִידוּת, זִיו, חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמֵאִיר עָלָיו

הָאוֹר אֵין סוֹף, וְזֶה נִקְרָא כָּבוֹד אֱלֹקִי. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (שָׁם): "כְּבֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר", כִּי אָסוּר לַחֲקֹר עַל הַכָּבוֹד הַזֶּה, וְכֵן מֵאַחַר שֶׁהוּא זוֹכֶה לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל לָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא בְּבִטּוּל כָּל הַרְגָּשׁוֹתָיו, וּמַרְגִּישׁ רַק אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אַף אֶחָד אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִזֶּה, וְלָכֵן אֵין מִי שֶׁיַּחֲקֹר עָלָיו, וְאֵיךְ זוֹכִים לְהַגִּיעַ לְכָבוֹד אֱלֹקִי, שֶׁיָּאִיר עָלָיו תָּמִיד מֶלֶךְ הַכָּבוֹד בְּעַצְמוֹ? עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁתָּמִיד יַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה — כְּשֶׁיִּשְׁמַע בְּזִיּוֹנוֹ יִדֹּם וְיִשְׁתֹּק, כִּי כְּשֶׁאֶחָד מְחָרֵף וּמְגַדֵּף אוֹתוֹ וְהוּא שׁוֹתֵק, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁבְּכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אֲלוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, וּבְוַדַּאי זֶה שֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ הוּא שָׁלִיחַ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן הוּא שׁוֹתֵק עַל בִּזְיוֹנוֹ, וְעַל הַחֲרוּפִים וְגִדּוּפִים שֶׁהֵם מְנָת חֶלְקוֹ, בָּזֶה הוּא מַכְנִיעַ אֶת הַדָּם שֶׁבְּחָלָל הַשְּׂמָאלִי, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַיֵּצֶר הָרָע, וְעַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר עָלָיו אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּגִלּוּי עֶלְיוֹן וְנוֹרָא מְאֹד, כִּי בּוֹ בָּרַגַע כְּשֶׁאָדָם שׁוֹמֵעַ בִּזְיוֹנוֹ, שֶׁאֵיזֶה רָשָׁע אָרוּר וְטָמֵא מְחָרֵף וּמְגַדֵּף אוֹתוֹ, וּמְדַבֵּר עָלָיו כָּל דָּבָר אָסוּר, וְהוּא שׁוֹתֵק, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִכְלָל בָּאָדָם הָעֶלְיוֹן, וְזוֹכֶה שֶׁמֵּאִיר עָלָיו כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּגִלּוּי רַב וְנוֹרָא מְאֹד.

אַךְ צָרִיךְ לָלֶכֶת תָּמִיד בְּמִדַּת הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כ, ט): "מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי", כִּי בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם אוֹמֵר: חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי, אֲפִלּוּ אֶת זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּבַר לֵבָב בְּלִי פְּנִיָּה, כִּי הוּא מָלֵא פְּנִיּוֹת, וְעָלָיו נֶאֱמַר (יְשַׁעְיָה כט, יג): "בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי".

וַאֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ אָדָם בְּעַצְמוֹ שֶׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה, כִּי מִתְּחִלָּה כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, בְּוַדַּאי עָשָׂה כְּפִי הַשָּׂגָתוֹ, אֲבָל עַכְשָׁו כְּשֶׁכְּבָר עָשָׂה תְּשׁוּבָה, עָלָה בְּמַדְרֵגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, וּמַכִּיר וּמַשִּׂיג יוֹתֵר אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּכְפִי הַשָּׂגָתוֹ עַכְשָׁו מַתְחִיל לְהַשִּׂיג שֶׁעַדַיִן לֹא הִשִּׂיג כְּלָל. וְכֵן בְּכָל פַּעַם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה.

וְזוֹ מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁעוֹשִׂים בְּכָל פַּעַם תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה, כִּי בְּכָל פַּעַם מַשִּׂיגִים הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת בְּמַדְרֵגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה וּגְבוֹהָה, וְלָכֵן הֵם רוֹאִים שֶׁמַּה שֶּׁהִשִּׂיגוּ עַד עַכְשָׁו אֵינוֹ נֶחְשָׁב לִכְלוּם.

וּבָזֶה יִתְבָּאֲרוּ דִּבְרֵי הַחַתַ"ם־סוֹפֵר זי"ע (פָּרָשַׁת מִקֵּץ): לָמָּה הֻצְרַךְ יוֹסֵף לְצַעֵר כָּל־כָּךְ אֶת אֶחָיו אַחֲרֵי שֶׁכְּבָר אָמְרוּ (בְּרֵאשִׁית מב, כא): "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו, אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמָעְנוּ, עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת", הֲלֹא כְּבָר שָׁבוּ בִּתְשׁוּבָה עַל מְכִירָתוֹ, וְאֶת זֶה רָצָה יוֹסֵף, וְלָכֵן לָמָּה הֻצְרַךְ לְצַעֲרָם שׁוּב עִם לְקִיחַת בִּנְיָמִין, וְרַק אַחַר־כָּךְ הִתְגַּלָּה אֲלֵיהֶם? אֶלָּא רָאָה יוֹסֵף שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה וְהִתְחָרְטוּ, אַךְ עֲדַיִן אֵין סִימָן שֶׁתְּשׁוּבָתָם הִיא תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, אוּלַי הִתְחָרְטוּ עַל הַתְּשׁוּבָה שֶׁעָשׂוּ, כְּמוֹ פַּרְעֹה שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שְׁמוֹת ח, יא): "וַיַּרְא פַּרְעֹה כִּי הָיְתָה הָרְוָחָה וְהַכְבֵּד אֶת לִבּוֹ", וְלָכֵן לָקַח מֵהֶם אֶת בִּנְיָמִין, "וַיִּפְלוּ לְפָנָיו אַרְצָה", "וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה נֹּאמַר לַאדֹנִי, מַה נְּדַבֵּר וּמַה נִּצְטַדָּק, הָאֱלֹקִים מָצָא אֶת עֲוֹן עֲבָדֶיךָ הִנֶּנּוּ עֲבָדִים לַאדֹנִי", וְהִצְטַעֲרוּ מְאֹד, וְרָאָה יוֹסֵף שֶׁתְּשׁוּבָתָם הִיא תְּשׁוּבָה אֲמִתִּית, וְהֵם מִתְחָרְטִים לֹא רַק עַל מְכִירַת יוֹסֵף, אֶלָּא מוֹכְנִים גַּם לִמְסֹר אֶת נַפְשָׁם בַּעֲבוּר בִּנְיָמִין.

וְלָכֵן "וְלֹא יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכֹל הַנִּצָּבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְוַדַּע יוֹסֵף אֶל אֶחָיו"; כִּי רָאָה שֶׁתְּשׁוּבָתָם הִיא תְּשׁוּבָה אֲמִתִּית, וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא הִתְגַּלָּה אֲלֵיהֶם. כִּי רַק זוֹ נִקְרֵאת תְּשׁוּבָה, כְּשֶׁעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִסָּה

אוֹתָם יוֹסֵף בִּלְקִיחַת בִּנְיָמִין, כִּי רָצָה לִרְאוֹת אִם כַּוָּנָתָם וּתְשׁוּבָתָם אֲמִתִּית, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] **וְעַתָּה אֶל תֵּעָצְבוּ, וְאַל יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מְכַרְתֶּם אֹתִי הֵנָּה, כִּי לְמִחְיָה שְׁלָחַנִי אֱלֹקִים לִפְנֵיכֶם.** וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים דָּרְשׁוּ בַּמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה כא, סִימָן ו׳): אֵין וְעַתָּה אֶלָּא תְּשׁוּבָה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר הָרְבֵּה בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל וּמוֹהַרְנַ״תְ זַ״ל, שֶׁעִקַּר הַתְּשׁוּבָה לַעֲשׂוֹת בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וְלִשְׁכֹּחַ אֶת הֶעָבָר לְגַמְרֵי, וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא יִהְיֶה שָׁרוּי בְּעַצְבוּת וּבְכַעַס, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁהֵן שְׁתֵּי הַמִּדּוֹת הָרָעוֹת הַמְכַלּוֹת אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, וְכַעַס וַעֲצָבוּת בָּאִים לָאָדָם, רַק עַל־יְדֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל תָּמִיד עַל עָבְרוֹ, וּבִשְׁבִיל זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, כִּי בְּכָל פַּעַם נִזְכָּר מַה שֶּׁעָשָׂה עַד עַכְשָׁו. אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַתְחָלָה חֲדָשָׁה מֵעַתָּה, אָז תִּתְגַּלֶּה לוֹ אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵיךְ שֶׁהוּא מְחַיֶּה וּמְהַוֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה בְּכָל תְּנוּעָה וְדַקָּה (עַיֵּן לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, בָּשָׂר וְחָלָב, הֲלָכָה ד׳, אוֹת א׳).

וּמִי שֶׁמְּחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ לְהַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, אֲפִלּוּ שֶׁכְּבָר עָשָׂה עַד עַכְשָׁו מַה שֶּׁעָשָׂה, כָּל אֶחָד הַיּוֹדֵעַ נִגְעֵי לְבָבוֹ וּמַכְאוֹבָיו, בְּוַדַּאי יָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה אֲמִתִּית וְלֹא יִפֹּל לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ אִם יַעֲבֹר עָלָיו מַה שֶּׁיַּעֲבֹר אֲפִלּוּ לְהַבָּא וְכוּ׳, מֵאַחַר שֶׁחָזָק בָּזֶה לַעֲשׂוֹת בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה. כִּי בֶּאֱמֶת צָרִיךְ כָּל אָדָם לְסַלֵּק מִדַּעְתּוֹ, וּלְהַעֲבִיר מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ לְגַמְרֵי, כָּל מַה שֶּׁעָבַר בְּיוֹם הֶעָבָר אוֹ בְּשָׁעָה שֶׁעָבְרָה, וִידַמֶּה בְּעֵינֵי עַצְמוֹ בְּכָל יוֹם, וַאֲפִלּוּ בְּכָל שָׁעָה וּבְכָל רֶגַע, כְּאִלּוּ עַכְשָׁו נוֹלָד.

וְכַאֲשֶׁר יִתְחַזֵּק לְהִתְנַהֵג עַל־פִּי עֵצָה זוֹ, אָזַי יִכָּנֵס לָבֶטַח בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיִהְיֶה תָּמִיד שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ, וְיִהְיֶה מַאֲרִיךְ אַפּוֹ עַל כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קנה), וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁיִּתְגַּלֶּה לוֹ, כִּי כָּל יְרִידוֹתָיו וּנְפִילוֹתָיו, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת שֶׁנִּתְמַכֵּר בְּיִדֵי הַסִּטְרָא אַחֲרָא, חַס וְשָׁלוֹם, הָיוּ גַּם־כֵּן בְּכַוָּנָה עֲמֻקָּה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי שֶׁהוּא דַּיְקָא יַעֲלֶה גַּם אֶת שְׁאָר הַנְּפָשׁוֹת שֶׁנָּפְלוּ בְּעֹמֶק הָרַע וְהַחֹשֶׁךְ הַזֶּה שֶׁהוּא נִלְכָּד בָּהֶם.

וְזֶה ״וְעַתָּה״ שֶׁמְּרַמֵּז עַל תְּשׁוּבָה כַּנַּ״ל; אִם תֵּעָשׂוּ תְּשׁוּבָה בְּאֹפֶן כָּזֶה, לְהַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ — מֵעַתָּה, זֶה יִגְרֹם שֶׁלֹּא תָּבוֹאוּ לִידֵי עַצְבוּת וְכַעַס וּקְפֵדוּת, שֶׁזֶּה ״אַל תֵּעָצְבוּ וְאַל יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מְכַרְתֶּם אֹתִי״, הִנֵּה שֶׁנִּתְמַכַּרְתֶּם בִּידֵי הַסִּטְרָא אַחֲרָא, כִּי עַל־יְדֵי עֵצָה זוֹ — לְהַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, יִתְגַּלֶּה לָכֶם ״כִּי לְמִחְיָה שְׁלָחַנִי אֱלֹקִים לִפְנֵיכֶם״, כִּי כָּל הַיְרִידוֹת הָיוּ בְּכַוָּנָה עֲמֻקָּה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְעוֹרֵר וּלְהַחֲזִיר בִּתְשׁוּבָה אֶת הָאֲנָשִׁים, שֶׁגַּם כֵּן מֻנָּחִים בַּחֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה הַזּוֹ שֶׁאַתֶּם נִמְצָאִים, וְהָבֵן.

(וְעַל־כֵּן רְאֵה וְגַם רְאֵה לֹא לִפֹּל בְּדַעְתְּךָ, אַף שֶׁעָבַר עָלֶיךָ מַה שֶּׁעָבַר, רְאֵה לַעֲשׂוֹת בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וְתִזְרֹק אֶת כָּל הֶעָבָר לַאֲחוֹרֶיךָ, וְתַעֲשֶׂה בְּכָל פַּעַם תְּשׁוּבָה חֲדָשָׁה. וְצָרִיךְ שֶׁתֵּדַע, כִּי כָּל זְמַן שֶׁאַתָּה זוֹכֵר עֲדַיִן אֶת הֶעָבָר, אַתָּה רָחוֹק מִתְּשׁוּבָה, וְתִהְיֶה שָׁרוּי בְּכַעַס, קְפֵדוּת וְעַצְבוּן. אֲבָל אִם תַּצְלִיחַ לְהַעֲבִיר הַכֹּל מִמַּחֲשַׁבְתְּךָ, תִּזְכֶּה לִהְיוֹת תָּמִיד שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב, וְתִהְיֶה מַאֲרִיךְ אַפְּךָ עַל כָּל אֲשֶׁר מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלֶיךָ, וּזְכֹר דָּבָר זֶה, כִּי תִּצְטָרֵךְ לָזֶה תָּמִיד).

[ד] **וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם.** פֵּרֵשׁ רַשׁ״י, ׳שָׁרְתָה עָלָיו שְׁכִינָה שֶׁפָּרְשָׁה מִמֶּנּוּ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נד): עַל־יְדֵי הַמְדָמֶּה שֶׁנִּתְדַּבֵּק בָּאָדָם, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ זוֹכֵר לְהַרְגִּישׁ, אֵיךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מֵאֵין סוֹף עַד אֵין תַּכְלִית, וּמַרְאֶה לוֹ רְמָזִים בְּכָל יוֹם

בְּמַחֲשָׁבָה, דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, אֵיךְ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, שֶׁזֶּה סוֹד הַנְּבוּאָה, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה.

כִּי כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל לַכֹּל אֱלִקוּת גָּמוּר הוּא, וְאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהוּא בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא לְגַמְרֵי, אֲזַי הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו, שֶׁמַּרְגִּישׁ רַק אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל לָזֶה צְרִיכִים שִׂמְחָה, שֶׁתִּשְׁרֶה בּוֹ רוּחַ טוֹבָה, וּכְכָל שֶׁמַּרְבֶּה בְּשִׂמְחָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַחֶבֶת רוּחוֹ הַטּוֹבָה, וְזוֹכֶה לִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְשׁוֹרָה בּוֹ הַשְּׁכִינָה, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר אֵצֶל הַנְּבִיאִים (שְׁמוּאֵל א׳ י, ה): ״וּפָגַעְתָּ חֶבֶל נְבִאִים יְרְדִים מִן־הַבָּמָה וְלִפְנֵיהֶם נֵבֶל וְתֹף וְחָלִיל וְכִנּוֹר וְהֵמָּה מִתְנַבְּאִים״, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר אֶת הַמְּדַמֶּה רוּחַ רָעָה, רוּחַ נְכֵאָה, עַצְבוּת רוּחַ, אֶלָּא עַל־יְדֵי תֹּקֶף הַשִּׂמְחָה.

וְהִנֵּה הִטְעוּ אֶת יַעֲקֹב וְאָמְרוּ לוֹ, אֲשֶׁר ״טָרֹף טֹרַף יוֹסֵף״, וְהִצְטַעֵר מְאֹד, ״וַיְמָאֵן לְהִתְנַחֵם״, אֲשֶׁר בֶּאֱמֶת זֶה לֹא הָיָה כָּךְ, כִּי יוֹסֵף הָיָה חַי בְּמִצְרַיִם, וְזֶה הָיָה רַק כֹּחַ הַמְדַמֶּה שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁיּוֹסֵף נִטְרַף, כִּי כָּךְ אָמְרוּ לוֹ בָּנָיו לְשׁוֹן־הָרָע, וְעַל־יְדֵי קַבָּלַת לְשׁוֹן־הָרָע, מִתְגַּבֵּר עַל הָאָדָם כֹּחַ הַמְדַמֶּה, וְלָכֵן עַכְשָׁו כְּשֶׁגִּלּוּ לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יוֹסֵף חַי, לָכֵן נֶאֱמַר ״וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם״, פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: ׳שָׁרְתָה עָלָיו שְׁכִינָה׳. רוּחַ יַעֲקֹב דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁנִּחֵית אֶצְלוֹ רוּחַ הַנְּבוּאָה, וְלָכֵן שָׁרְתָה עָלָיו הַשְּׁכִינָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הָאֵל אֱלֹקֵי אָבִיךָ אַל תִּירָא מֵרְדָה מִצְרַיְמָה, כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ שָׁם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ט׳, וְסִימָן קיב): כְּשֶׁהָאָדָם נוֹפֵל בְּחֹשֶׁךְ, וְעָבַר עֲבֵרוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, אֲזַי הַסִּטְרָא אַחֲרָא מְסַבְּבִים אוֹתוֹ מִכָּל צַד, עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶם כְּלָל, כִּי אֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הַפְּתָחִים אֵיךְ לָצֵאת, אַךְ כְּשֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת, אֲזַי מֵאִיר לוֹ אוֹר הַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ. כִּי עִקַּר אוֹר הַמֵּאִיר הוּא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים כז, א): ״ה׳ אוֹרִי וְיִשְׁעִי״. אַךְ צָרִיךְ לְדַבֵּר אֶת הַדִּבּוּרִים עִם אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שָׁם קמה, יח): ״קָרוֹב ה׳ לְכָל קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת״.

כִּי כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּר עִם אֱמֶת, וּמְסַפֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל לִבּוֹ, אֲזַי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִתּוֹ, עִמּוֹ וְאֶצְלוֹ, וּמֵאִיר לוֹ אֵיךְ לָצֵאת מֵהַחֹשֶׁךְ וְהַמְצָרִים שֶׁנָּפַל לְשָׁם, וּכְפִי הָאֱמֶת שֶׁזּוֹכֶה שֶׁמֵּאִיר בּוֹ, כְּמוֹ־כֵן נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת אֶבֶן טוֹב שֶׁמֵּאִיר, שֶׁיָּאִיר גַּם לַאֲחֵרִים לְהַחֲזִירָם בִּתְשׁוּבָה.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאָחַד נָפַל כְּבָר אֶל עֹמֶק הַחֹשֶׁךְ וּמְסֻבָּב בְּרַע, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְרוֹצֶה לָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עִקַּר הָעֵצָה שֶׁיַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּתְמִימוּת וּבְפָשִׁיטוּת גְּמוּרָה, וִיסַפֵּר לוֹ יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל נִגְעֵי לְבָבוֹ וּמַכְאוֹבָיו, וְכָל מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו עַד עַכְשָׁו. וְהָעִקָּר שֶׁיִּרְאֶה שֶׁדִּבּוּרָיו יִהְיוּ עִם אֱמֶת, וְאָז כְּשֶׁיִּהְיֶה חָזָק בַּעֲבוֹדָה זוֹ, אֲזַי לֹא דַּי שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ יַחֲזֹר אֵלָיו, רַק עוֹד יַעֲשֶׂה חַיִל, וְיַחֲזִיר בִּתְשׁוּבָה אֲלָפִים וְרִבְבוֹת נְשָׁמוֹת.

וְזֶה פֵּרוּשׁ ״אַ׳ל תִּ׳ירָא מֵ׳רְדָה מִצְרַיְמָה״, רָאשֵׁי תֵּבוֹת: אֱ׳מֶ׳ת, הַיְנוּ אִם תֹּאחַז בְּמִדַּת הָאֱמֶת, אֲזַי אֵין לְךָ לִירֹא בָּזֶה שֶׁנָּפַלְתָּ וְנִכְנַסְתָּ בְּמֵצַר הַמִּחִין בְּכָל מִינֵי מְצָרִים. כִּי אִם תָּשׁוּב מִשָּׁם בֶּאֱמֶת לַאֲמִתָּהּ, וּתְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת, אֲזַי תִּזְכֶּה כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ שָׁם, שֶׁתִּזְכֶּה לְעוֹרֵר וּלְחַזֵּק וּלְקָרֵב אֲלָפִים וְרִבְבוֹת נְפָשׁוֹת, שֶׁגַּם־כֵּן נִמְצָאִים שָׁם בְּמָקוֹם שֶׁהַנֶּפֶשׁ נִמְצָא שָׁם, וְהָבֵן.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֶה לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, וְאַתָּה רוֹאֶה שֶׁבְּכָל פַּעַם מִתְגַּבְּרִים עָלֶיךָ הַדְּמְיוֹנוֹת וְהַהִרְהוּרִים רָעִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאַתָּה נוֹפֵל בְּכָל פַּעַם יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכוּ׳, צָרִיךְ

שֶׁתֵּדַע, שֶׁעִקַּר עֲצָתְךָ הוּא רַק לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאַף שֶׁבִּתְחִלָּה יִדְמֶה לְךָ כִּי אֵין מִי שֶׁיִּשְׁמַע אוֹתְךָ וְכוּ', כָּל זֶה מֵהַחשָׁךְ שֶׁנִּסְתַּבַּבְתָּ בּוֹ, בְּחִינַת (תְּהִלִּים יב, ט): "סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן"; כִּי הָרִשְׁעוּת וְהָרַע שֶׁעָשִׂיתָ מְסַבְּבִין אוֹתְךָ. וְעַל־כֵּן עִקַּר תִּקּוּנְךָ שֶׁיִּהְיוּ דִּבּוּרֶיךָ עִם אֱמֶת, לְסַפֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ מִפְּנִימִיּוּת לִבָּבְךָ אֶת כָּל נִגְעֵי נַפְשְׁךָ. וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא דַּי שֶׁיָּאִיר גַּם לְךָ, אֶלָּא תִּזְכֶּה לְהָאִיר גַּם לַאֲחֵרִים, וּלְהוֹצִיא גַּם אֲחֵרִים שֶׁנִּפְלוּ בְּעֹמֶק הַחשָׁךְ וְהָרַע הַזֶּה שֶׁנִּפַּלְתָּ בּוֹ.

(אָחִי, אָחִי! אַל יַפְתֶּךָ יִצְרְךָ בִּלְבוּשׁ בְּנֵי אָדָם, כְּאִלּוּ יֵשׁ אֵיזוֹ עֵצָה אַחֶרֶת לָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הָעִקָּר הוּא אֱמֶת, נְקֻדַּת הָאֱמֶת שֶׁבִּלְבָבוֹ. כִּי חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֱמֶת (שַׁבָּת נה.); לְדַבֵּר לְפָנָיו בְּלָשׁוֹן שֶׁרָגִיל בָּהּ בֶּאֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּזְכֶּה לָצֵאת מֵהַחשָׁךְ שֶׁנִּפַּלְתָּ בּוֹ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁתּוּכַל לְהוֹצִיא גַּם אֶת אֲחֵרִים שֶׁנִּפְלוּ בְּאוֹתוֹ הַחשָׁךְ שֶׁאַתָּה נָפַלְתָּ בּוֹ, וְעַל־כֵּן הַרְגֵּל עַצְמְךָ לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלָשׁוֹן שֶׁאַתָּה רָגִיל בָּהּ, כִּי רַק זוֹ יִשּׁוּעָתְךָ, וְרַק זֶה הַשַּׁעַר וְהַפֶּתַח לָצֵאת מֵהָרַע וְהַחשָׁךְ וְהַטֻּמְאָה שֶׁנִּפַּלְתָּ וְנִשְׁלַכְתָּ בָּהֶם).

[ו] וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף אָמוּתָה הַפָּעַם אַחֲרֵי רְאוֹתִי אֶת פָּנֶיךָ כִּי עוֹדְךָ חָי. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'סָבוּר הָיִיתִי לָמוּת שְׁתֵּי מִיתוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנִּסְתַּלְּקָה מִמֶּנִּי שְׁכִינָה וְכוּ', עַכְשָׁו שֶׁעוֹדְךָ חַי לֹא אָמוּת אֶלָּא פַּעַם אַחַת' [הַיְנוּ שֶׁיָּקוּם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים], עַיֵּן שָׁם.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק ב', סִימָן עב; וּבְלִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, בִּרְכַּת הָרְאִיָּה, הֲלָכָה א'): עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִין אֶת עַצְמָן עִם הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין גְּדֻלָּה. וְעִקַּר הַגְּדֻלָּה הִיא הַשִּׁפְלוּת. וְעִקַּר הַתְּחִיָּה שֶׁיַּעֲמְדוּ בַּתְּחִיָּה וְיִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים הוּא רַק הַשִּׁפְלוּת, כִּי הַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִהְיֶה נִחְיֶה לָעָתִיד, וְיָקוּם בַּתְּחִיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה כו, יט): "הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר"; וְדָרְשׁוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ה.): מִי שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁכֵן לֶעָפָר בְּחַיָּיו, כִּי רַק עַל־יְדֵי הַשִּׁפְלוּת יִזְכּוּ לִתְחִיַּת הַמֵּתִים.

כִּי תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא אִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהַשִּׂיג עַכְשָׁו, מֵחֲמַת שֶׁאָנוּ עַכְשָׁו בַּגְּבוּל, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ גְּבוּל, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׂיג תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא הָרוּחָנִי, וּכְפִי שֶׁזּוֹכֶה הָאָדָם לָבוֹא אֶל מַדְרֵגַת הַשִּׁפְלוּת, שֶׁאָז מְבַטֵּל מִמֶּנּוּ אֶת הַגְּבוּל, כִּי נַעֲשֶׂה שָׁכֵן לֶעָפָר בְּחַיָּיו, כְּמוֹ־כֵן מֵאִיר בּוֹ תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, וְאֶל זֶה יְכוֹלִים לִזְכּוֹת דַּיְקָא עַל־יְדֵי רְאִיַּת פְּנֵי הַצַּדִּיק. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁבָּא וּמִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק, וְהוּא מֵאִיר בּוֹ דַּעַת, עַל־יְדֵי־זֶה מְזַכֵּךְ אֶת הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ, וְגַם הוּא זוֹכֶה לִגְדֻלָּה. וְעִקַּר הַגְּדֻלָּה הוּא שִׁפְלוּת, וּכְפִי מִדַּת הַשִּׁפְלוּת שֶׁאוֹחֵז בָּהּ, כְּמוֹ־כֵן יָכוֹל לִזְכּוֹת לְחִדּוּשֵׁי תוֹרָה. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאָחַד זוֹכֶה לְחַדֵּשׁ תּוֹרָה, זֶה סִימָן שֶׁקִּבֵּל גְּדֻלָּה מֵהַצַּדִּיק, וְעִקַּר הַגְּדֻלָּה הוּא שִׁפְלוּת וְכַנַּ"ל.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף: **"אָמוּתָה הַפָּעַם אַחֲרֵי רְאוֹתִי פָּנֶיךָ"**; כִּי יַעֲקֹב שֶׁשְּׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, הוּא סוֹד כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן לו), וְיוֹסֵף הוּא הַצַּדִּיק הַדּוֹר (עַיֵּן לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן לד). וְעַל־כֵּן בְּעֵת אֲשֶׁר כְּלַל יִשְׂרָאֵל מִתְרָאִים עִם הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת **"וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף אָמוּתָה הַפָּעַם אַחֲרֵי רְאוֹתִי אֶת פָּנֶיךָ"**, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, שֶׁאֲזֻכֶּה אֶל תְּחִיַּת הַמֵּתִים. וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִין אֶת עַצְמָן עִם הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים לְצַחְצֵחַ אֶת הַמֹּחִין, וְזוֹכִים לִגְדֻלָּה שֶׁהִיא שִׁפְלוּת, וְזוֹכִים לְהִתְעַנֵּג בְּתַעֲנוּג רוּחָנִיּוּת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא הַשָּׂגַת חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, וְזוֹכֶה לְחַיִּים נִצְחִיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּחִיַּת הַמֵּתִים וְכוּ', וְדוֹ"ק.

[ז] וְהָיָה כִּי יִקְרָא לָכֶם פַּרְעֹה וְאָמַר מַה מַּעֲשֵׂיכֶם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לח): כָּל אָדָם צָרִיךְ לְפַשְׁפֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל עֵת, אִם הוּא דָּבוּק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אוֹ לֹא; כִּי בֶּאֱמֶת עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת בְּזֶה הָעוֹלָם לִהְיוֹת תָּמִיד דָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ד, ד): ״וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּהֲוָ״ה אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם״, וְהַסִּימָן שֶׁל דְּבֵקוּת הוּא תְּפִלִּין, כִּי תְּפִלִּין סִימָן עַל דְּבֵקוּת, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (שַׁבָּת יב.): חַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלִּין כָּל שָׁעָה וְשָׁעָה, קַל וָחֹמֶר מִצִּיץ, מַה צִּיץ שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא אַזְכָּרָה אַחַת, אָמְרָה תּוֹרָה (שְׁמוֹת כח, לח): ״וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד״, שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ, תְּפִלִּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אַזְכָּרוֹת הַרְבֵּה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

נִמְצָא, שֶׁתְּפִלִּין הִיא בְּחִינַת דְּבֵקוּת, שֶׁאָסוּר לְהַסִּיחַ דַּעַת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כְּרֶגַע, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (תְּהִלִּים טז, ח): ״שִׁוִּיתִי הֲוָ״ה לְנֶגְדִּי תָּמִיד״, שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁיִּהְיֶה שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ לְפָנַי עֵינָיו, וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְמַדְרֵגַת הַדְּבֵקוּת שֶׁהִיא תְּפִלִּין, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר וְיִתְקַנֵּהוּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַדִּבּוּר, כִּי הַדִּבּוּר הוּא רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וּכְשֶׁפּוֹגְמִים בַּדִּבּוּר, מִזֶּה נַעֲשֶׂה רוּחַ סְעָרָה, בְּחִינַת (תְּהִלִּים קמח, ח): ״רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ״, מִי גּוֹרֵם רוּחַ סְעָרָה בְּמֹחוֹ שֶׁל אָדָם? זֶה הַדִּבּוּר. וְלָכֵן הָעִקָּר בְּזֶה הָעוֹלָם הוּא שְׁמִירַת הַדִּבּוּר. וְרַבֵּנוּ זַ״ל אָמַר (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יט), שֶׁבְּרִית הַמָּעוֹר וּבְרִית הַלָּשׁוֹן מְכֻוָּנוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ (סֵפֶר יְצִירָה א, ב), וְהֵן תְּלוּיוֹת זוֹ בָּזוֹ, כְּפִי שֶׁמְּתַקֵּן אֶת דִּבּוּרוֹ, כֵּן זוֹכֶה לִשְׁמִירַת הַבְּרִית.

וְזֶה ״וְהָיָה כִּי יִקְרָא לָכֶם פַּרְעֹה וְאָמַר מַה מַּעֲשֵׂיכֶם״; כִּי מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ״ל (סֵפֶר הַלִּקּוּטִים שְׁמוֹת פ״ב): פַּרְע״ה זֶה אוֹתִיּוֹת פֶּה רַע, וְכֵן הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא עוֹלַם הָעַשְׂיָה, הוּא נֶגֶד הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא מַלְכוּת. וְזֶה שֶׁאָמַר יוֹסֵף לְאֶחָיו (בְּרֵאשִׁית מה, יב): ״כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם״, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ׳, כִּי הוּא זָכָה אֶל זֶה בִּשְׁלֵמוּת. וְלָכֵן זָכָה לְתִקּוּן הַבְּרִית, ״וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף״ (שָׁם מה, ג), וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳הֶרְאָה לָהֶם שֶׁהוּא מָהוּל׳, הַיְנוּ שֶׁזָּכָה אֶל שְׁלֵמוּת תִּקּוּן הַדִּבּוּר, וְאֶל שְׁלֵמוּת תִּקּוּן הַבְּרִית.

וְכָל זֶה הָיָה אַחֲרֵי שֶׁסָּבַל בְּמִצְרַיִם מַה שֶּׁסָּבַל, שֶׁהֶצְרַךְ לָרֶדֶת לְמִצְרַיִם, וְלִסְבֹּל שָׁם חֲרָפוֹת וּבְזָיוֹנוֹת, עַל־יְדֵי עֲלִילַת שָׁוְא שֶׁהֶעֱלִילוּ עָלָיו, וְהַכֹּל כְּדֵי לְתַקֵּן מַה שֶּׁהָיָה אֶצְלוֹ קֹדֶם בְּחִינַת פְּגַם הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת (שָׁם לז, ב): ״וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם״, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: כָּל מַה שֶּׁהָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר בָּהֶם רָעָה הָיָה מְסַפֵּר, וְהַדִּבּוּר הַזֶּה גָּרַם לוֹ שֶׁיֵּרֵד אֶל מִצְרַיִם שֶׁהוּא מֵצַר־יָם, רוּחַ סְעָרָה בְּמֹחוֹ, וְעָבַר עָלָיו מַה שֶּׁעָבַר, עַד שֶׁזָּכָה לְהִזְדַּכֵּךְ כָּל־כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שָׁם לט, ג): ״וַיַּרְא אֲדֹנָיו כִּי הֲוָ״ה אִתּוֹ״, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳שֵׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר בְּפִיו׳, כִּי תָּמִיד דִּבֵּר רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזּוֹ הִיא שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר.

וְעַל־כֵּן כְּשֶׁכָּבָר נִתְגַּלָּה בִּשְׁלֵמוּת אֶל אֶחָיו, אָמַר לָהֶם: ״וְהָיָה כִּי יִקְרָא לָכֶם פַּרְעֹה וְאָמַר מַה מַּעֲשֵׂיכֶם״, כִּי כָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם נִמְצָא בְּעוֹלַם הָעַשְׂיָה, עוֹלַם הַמַּעֲשֶׂה, צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא יִקְרָא אוֹתוֹ פֶּה רַע, כִּי צְרִיכִים בָּעוֹלָם הַגַּשְׁמִי וְהַחֻמְרִי הַזֶּה לִשְׁמֹר מְאֹד עַל הַדִּבּוּר, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד. וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י, ׳וְהֵיכָן? בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן, שֶׁהִיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קסט): כְּשֶׁאָדָם בְּשִׂמְחָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ יִשְׁמֹר אוֹתוֹ מִפְּגַם הַבְּרִית, כִּי הַקְּלִפָּה הַמַּחְטֵאת אֶת הָאָדָם נִקְרֵאת לִילִי״ת, עַל שֵׁם יְלָלָה, כִּי מַכְנֶסֶת בָּאָדָם

עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, אֲבָל אִם אָדָם שָׂמֵחַ, עַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹל מִפֻּגַם־הַבְּרִית.

וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּה, פֶּרֶק ז׳): אֵין לְךָ אֻמָּה בָּעוֹלָם שֶׁהָיְתָה שְׁטוּפָה בִּדְבָרִים מְכֹעָרִים וַחֲשׁוּדִין בְּכִשָּׁפִים וּבְזִמָּה וּבְכָל מַעֲשִׂים רָעִים, אֶלָּא הַמִּצְרִיִּים בִּלְבַד, וְאָמְרוּ (תּוֹרַת כֹּהֲנִים אַחֲרֵי), שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם שֶׁל מִצְרִיִּים מְקֻלְקָלִין מִכָּל הָעַמִּמִין, וְלָכֵן אַף שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֻצְרְכוּ לָרֶדֶת לְגָלוּת מִצְרַיִם, עִם כָּל זֹאת הוֹשִׁיבָם יוֹסֵף בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן דַּיְקָא, כִּי גֹּשֶׁן עוֹלֶה כְּמִסְפַּר שְׁמָ״ה.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: וְהֵיכָן? בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן שֶׁהִיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, אַף שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בֵּין זֶהֳמַת הַמִּצְרִיִּים, עִם כָּל זֹאת גָּרוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן דַּיְקָא, שֶׁעוֹלֶה מִסְפַּר שְׁמָ״ה, הַיְנוּ שֶׁיּוֹסֵף הוֹשִׁיבָם בְּמָקוֹם שֶׁל שְׁמָ״ה, וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא יָכְלוּ הַמִּצְרִים לִשְׁלֹט בָּהֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת וַיְחִי

[א] וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגוֹ׳. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: לָמָּה פָּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה? לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב אָבִינוּ, נִסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצָּרַת הַשִּׁעְבּוּד שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעְבְּדָם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳), אֲשֶׁר אִישׁ יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְזוֹ הָיְתָה מַדְרֵגַת יַעֲקֹב, שֶׁהִסְתַּכֵּל עַל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְלָכֵן נֶאֱמַר אֵצֶל יַעֲקֹב: ״וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם״, וְתַרְגּוּם אוּנְקְלוֹס: ״וְחַכְמַנִי״, וְיוֹסֵף הָיָה כָּלוּל בְּיוֹתֵר מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף כַּחֲדָא חֲשִׁיבָא, וְלָכֵן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף (דְּבָרִים לג, יז): ״בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ״, שׁוֹרוֹ לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר כג, ט): ״כִּי מֵרֹאשׁ צֻרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגְבָעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ״.

וְהִנֵּה הַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא הָאוֹר אֱלֹקִי אֲשֶׁר גָּנוּז וְטָמוּן בְּכָל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהוּא יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה וּמְהַוֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הֵם לְבוּשׁ לְגַבֵּי הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן רוֹאֶ״ה אוֹתְיוֹת הָאוֹ״ר, כִּי אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל וְלִרְאוֹת אֶת הָאוֹר הַגָּנוּז שֶׁבְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה. וְזֶה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר אֵצֶל יוֹסֵף (בְּרֵאשִׁית מא, לט): ״אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ״, כִּי גַּם הוּא זָכָה לַחָכְמָה הַזּוֹ — לְהִסְתַּכֵּל בַּשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר.

וְזֶה אֲשֶׁר יְהֶ״י אוֹ״ר עוֹלֶה כְּמִסְפַּר שְׁמוֹת אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת: ע״ב, ס״ג, מ״ה, ב״ן, כִּי בְּכָל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה יְכוֹלִים לִמְצֹא אֶת הַשֵּׂמוֹת הָאֵלּוּ, וְזוֹ הַתַּכְלִית שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ בְּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁתָּמִיד יִהְיוּ לְפָנָיו עֵינָיו הַד׳ שֵׂמוֹת הָאֵלּוּ, הַמְּאִירִים בְּעוֹלָמוֹת: אֲצִילוּת, בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה. וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ב׳), שֶׁהֵם הַשֵּׂמוֹת הַמְּאִירִים לָאָדָם הַזּוֹכֶה לְתִקּוּן הַבְּרִית. שֶׁזֶּה (בְּרֵאשִׁית מט, כב): ״בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן״. וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בָּבָא בַּתְרָא קיח:) אַנַן מְזַרְעָא דְּיוֹסֵף דְּלָא שָׁלְטָא בֵּיהּ עֵינָא בִּישָׁא וְכוּ׳, אַל תִּקְרֵי עֲלֵי עַיִן אֶלָּא עוֹלֵי עַיִן וְכוּ׳. מַה דָּגִים שֶׁבַּיָּם מַיִם מְכַסִּים עֲלֵיהֶם, וְאֵין

הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם, אַף זַרְעוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם; כִּי מֵאַחַר שֶׁזּוֹכִים לְתִקּוּן הַבְּרִית, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְטָהֳרַת הַמֹּחִין, עַד שֶׁהֵם מְשׁוֹטְטִים בְּיַם הַחָכְמָה, וּכְדֻגְמַת הַדָּגִים שֶׁאֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם, כָּךְ הַצַּדִּיקִים הַדְּבֵקִים בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמְיַחֲדִים אֶת הַיִּחוּדִים הָאֵלּוּ, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין עֵין הָעוֹלָם יְכוֹלָה לִשְׁלֹט בָּהֶם.

וְלָכֵן "וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם", אַף שֶׁאֶרֶץ מִצְרַיִם הָיְתָה מְקוֹר הַטֻּמְאָה, מְקוֹר הַזֻּהֲמָה, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (תִּנְא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּה, פֶּרֶק ז'): אֵין לְךָ אֻמָּה שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁהָיְתָה שְׁטוּפָה בִּדְבָרִים מְכֹעָרִים וַחֲשׁוּדָה בִּכְשָׁפִים וּבְזִמָּה וּבְכָל מַעֲשִׂים רָעִים, אֶלָּא הַמִּצְרִים בִּלְבַד; עִם כָּל זֹאת יַעֲקֹב שֶׁהוּא אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְדָבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמִסְתַּכֵּל תָּמִיד עַל הַחָכְמָה וְעַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת הַמְחַיֶּה אֶת כָּל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, עַל־יְדֵי־זֶה וַיְחִי, הוּא חַי חַיִּים טוֹבִים וְנָעִימִים, אַף שֶׁהוּא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם, וְזוֹ מַעֲלַת בַּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁתָּמִיד מִסְתַּכֵּל עַל רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲפִלּוּ שֶׁנִּמְצָא בְּמִצְרַיִם, מְקוֹר הַקְּלִפּוֹת, הוּא חַי אֶת חַיָּיו הָרוּחָנִיִּים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגוֹ'. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י:
'לָמָּה פָּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה? לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב אָבִינוּ נִסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצָּרַת הַשִּׁעְבּוּד שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעְבְּדָם'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'), שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁזּוֹ הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, וּכְשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל מִסְתַּכֵּל רַק עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, שֶׁזֶּה סוֹד הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְלוֹמֵד מִכָּל דָּבָר אֵיךְ לַעֲבֹד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אָז הַשֵּׂכֶל הַזֶּה מֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו, כִּי הַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא אוֹר גָּדוֹל מְאֹד, הַיְנוּ חָכְמַת הָאֱלֹקוּת הַמְלֻבֶּשֶׁת בְּכָל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה: דּוֹמֶם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, וּמְחַיֶּה וּמְהַוֶּה אוֹתָם, וְזֶה מֵאִיר מְאֹד לְמִי שֶׁמְּדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ אֶל נְקֻדַּת חִיּוּת הָאֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּחֵלֶק זֶה מֵחֶלְקֵי הַבְּרִיאָה. וְזוֹ מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁמֵּאִיר לָהֶם תָּמִיד הָאוֹר הָאֱלֹקִי כַּשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם.

וְזֶה (מִשְׁלֵי ד, יח): "וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם", הַיְנוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים רְגִילִים לְהִסְתַּכֵּל בָּאוֹר הָאֱלֹקִי הַמְחַיֶּה אֶת כָּל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, וְלָכֵן מֵאִיר לָהֶם הַמֹּחַ בְּאוֹר גָּדוֹל מְאֹד, אַף מֵחֲמַת שֶׁהָאוֹר הַזֶּה הוּא אוֹר גָּדוֹל מְאֹד, לִרְאוֹת אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִכָּל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיגוֹ, אֶלָּא עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם שֶׁנִּקְרָא נוּ"ן, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר, כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן עג), שֶׁהַדִּבּוּר הוּא מַלְכוּת שֶׁנִּקְרֵאת נוּ"ן, שֶׁעַל יָדוֹ מְקַבְּלִים אֶת שֵׂכֶל הַחָכְמָה, וּמְקַשְּׁרִים יַחַד אֶת הַמֹּחַ־מַחֲשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּרִים שֶׁמְּדַבְּרִים.

וְזֶה סוֹד (דְּבָרִים ד, לט): "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, כִּי הַוָ"ה הָאֱלֹקִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד", עָלָיו לְהַכְנִיס הֵיטֵב אֶל לִבּוֹ אֶת הַיְדִיעָה שֶׁמֵּאִיר לוֹ הַיּוֹם, שֶׁזֶּה בְּעַצְמוֹ קְשׁוּר הַחָכְמָה עִם הַמַּלְכוּת, הַמֹּחַ עִם הַלֵּב, שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל שֶׁהַמֹּחַ יִשְׁלֹט עַל הַלֵּב, וּלְהַחְדִּיר בְּעַצְמוֹ אֲשֶׁר הַוָ"ה הוּא הָאֱלֹקִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד, וְאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְזֹאת הָיְתָה מַדְרֵגַת יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁתָּמִיד הִסְתַּכֵּל עַל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁבְּכָל דָּבָר, עַד שֶׁנִּכְלָל לְגַמְרֵי בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְגִלָּה יח.): מִנַּיִן שֶׁקָּרָאוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיַעֲקֹב אֵל? שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לג, כ): "וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל", כִּי הוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁזֶּה עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת שֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ, שֶׁיִּהְיֶה בָּטֵל וּמְבֻטָּל רַק בּוֹ

יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לִפְנֵי מַרְאֶה עֵינָיו רַק אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה "וַיְחִי יַעֲקֹב"; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לָמָּה פָּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה? לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב אָבִינוּ, נִסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצָּרוֹת הַשִּׁעְבּוּד שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעְבְּדָם. כִּי בֶּאֱמֶת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּעֲנִית ה:): יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת וְכוּ', מֵקִישׁ הוּא לְזַרְעוֹ, מַה זַּרְעוֹ בַּחַיִּים, אַף הוּא בַּחַיִּים. וְלָכֵן כָּל זְמַן שֶׁהָלְכוּ בְּדַרְכּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, הָיָה יַעֲקֹב חַי, כֵּיוָן שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁיַּעֲקֹב מֵת, אָז הִתְחִילָה צָרַת הַשִּׁעְבּוּד, שֶׁזֶּה "רַיִּרְאוּ אֲחֵי יוֹסֵף, כִּי מֵת אֲבִיהֶם, וַיֹּאמְרוּ: לוּ יִשְׂטְמֵנוּ יוֹסֵף, וְהָשֵׁב יָשִׁיב לָנוּ אֵת כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמַלְנוּ אֹתוֹ" (בְּרֵאשִׁית נ, טו), וְאָז הִתְחִילָה צָרַת הַשִּׁעְבּוּד, כִּי כָּל זְמַן שֶׁהִרְגִּישׁוּ, שֶׁאֲבִיהֶם יַעֲקֹב חַי, אָז גַּם הֵם הִסְתַּכְּלוּ עַל כָּל דָּבָר עַל חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָיָה מְקֻשָּׁר מֹחָם אֶל לִבָּם, וְהַמֹּחַ הָיָה שַׁלִּיט עַל הַלֵּב.

וְכֵיוָן שֶׁנִּסְתַּלֵּק יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, נִסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה עִקַּר הַצָּרָה, כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת יב:): "אַחֲרֵי לְבַבְכֶם" (בַּמִּדְבָּר טו, לט) — זוֹ מִינוּת, "אַחֲרֵי עֵינֵיכֶם" — זֶה הָרְהוּר עֲבֵרָה, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְרוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת, פֶּרֶק א', הֲלָכָה ה'): לְבָא וְעֵינָא תְּרֵין סַרְסוּרִין דַּחֲטָאָה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אִי יְהַבִית לִי לְבָא וְעֵינָא, אֲנָא יָדַע דְּאַתְּ לִי; וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה י', סִימָן ו'): מָה רָאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִשְׁאֹל מִיִּשְׂרָאֵל הַלֵּב וְהָעֵינַיִם שֶׁיִּהְיוּ אַחֲרֵיהֶן? לְפִי שֶׁהָעֲבֵרָה תְּלוּיָה בָּהֶם, הָעֵינַיִם רוֹאוֹת אֶת הַזּוֹנָה וְהַלֵּב מְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ.

וְלָכֵן תֵּכֶף אַחַר הִסְתַּלְּקוּת יַעֲקֹב, שֶׁהֶחְדִּיר בְּבָנָיו לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר, שֶׁהִיא הַחִיּוּת אֱלֹקוּת הַמְחַיָּה וּמְהַוֶּה וּמְקַיֶּמֶת אֶת הַדָּבָר הַזֶּה, וּכְבָר לֹא הִסְתַּכְּלוּ אֲלֵיהֶן יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה 'נִסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל', כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁיַּעֲקֹב אָבִינוּ מֵת, אָז הִתְחִילוּ צָרוֹת הַשִּׁעְבּוּד, שֶׁנִּסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל דַּיְקָא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וַיְחִי יַעֲקֹב. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לָמָּה פָּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה? לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב אָבִינוּ נִסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצָּרַת הַשִּׁעְבּוּד שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעְבְּדָם'.

וְהִנֵּה אִם תְּדַקְדֵּק, תַּבְחִין כִּי לֹא הִתְחִילוּ צָרוֹת הַשִּׁעְבּוּד אֶלָּא אַחַר מוֹת יוֹסֵף וְכָל אֶחָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת א, ו): "וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶחָיו וְכֹל הַדּוֹר הַהוּא", וַעֲדַיִן כָּאן הָיוּ חַיִּים, וְלָמָּה אָמַר שֶׁהִתְחִיל הַשִּׁעְבּוּד? וְכֵן מַהוּ עִנְיַן שֶׁפָּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה?

אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ פָּרָשָׁה פְּתוּחָה, יֵשׁ מָקוֹם לְהִתְבּוֹנֵן, וּכְמַאֲמָרָם ז"ל (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יד, סִימָן כ'): וְכִי מַה הַפְּסָקוֹת הָיוּ מְשַׁמְּשׁוֹת? לִתֵּן רֶוַח לְמֹשֶׁה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה וּבֵין עִנְיָן לְעִנְיָן, וְכָאן בֵּין פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ לְבֵין בֵּין פָּרָשַׁת וַיְחִי, יֵשׁ פָּרָשָׁה סְתוּמָה שֶׁאֵין מָקוֹם לְהִתְבּוֹנֵן. וְאֵיךְ מִסְתַּיֶּמֶת פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ? "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד", וְהַתְחָלַת הַשִּׁעְבּוּד מְזֻכֶּרֶת בַּפָּסוּק "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד, וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם וְגוֹ', וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב מִמֶּנּוּ, הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה" וְגוֹ', נִמְצָא, שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁפָּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה, וְסֵיֵם "וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד", זֹאת הָיְתָה סִבַּת תְּחִלַּת הַשִּׁעְבּוּד, "וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ, וַיָּקֻצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְגוֹ'. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לָמָּה פָּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה? לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב אָבִינוּ נִסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצָּרַת הַשִּׁעְבּוּד שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעְבְּדָם'.

וַיְשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קמא): אִם יִזְכֶּה שֶׁיִּרְגִּישׁ בֶּאֱמֶת כְּאֵב חֲטָאָיו, הַיְנוּ כְּשֶׁיְּמוּל עָרְלַת לְבָבוֹ, כִּי כָּל זְמַן שֶׁלִּבּוֹ עָרֵל וְאָטוּם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַרְגִּישׁ בֶּאֱמֶת כְּאֵב חֲטָאָיו, רַק כְּשֶׁיְּמוּל אֶת עָרְלַת לְבָבוֹ וְיִהְיֶה לוֹ חָלָל בַּלֵּב, וַאֲזַי יַרְגִּישׁ לְבָבוֹ בֶּאֱמֶת גֹּדֶל כְּאֵבוֹ, וְיִצְטַעֵר וְיִתְחָרֵט בֶּאֱמֶת, וַאֲזַי מִגֹּדֶל הַחֲרָטָה יַרְגִּישׁוּ גַּם כָּל הַלְּבָבוֹת שֶׁל כָּל הַטִּפּוֹת שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ, וּלְכָל מָקוֹם שֶׁנִּמְשְׁכוּ יַרְגִּישׁוּ שָׁם בְּמָקוֹם שֶׁהֵם, הֵן אוֹתָם שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ, וְנִתְהַוּוּ מֵהֶם בָּנָיו מִמִּין בְּנֵי אָדָם, וְהֵן אוֹתָם שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ לְמָקוֹם אַחֵר, חַס וְשָׁלוֹם, וְגַם שָׁם יֵשׁ לָהֶם לֵב וּשְׂאָר אֵיבָרִים, וַאֲזַי כְּשֶׁיְּמוּל אֶת לְבָבוֹ, וְיַרְגִּישׁ לְבָבוֹ גֹּדֶל כְּאֵבוֹ, וְיִתְחִיל לְהִצְטַעֵר וּלְהִתְחָרֵט בֶּאֱמֶת, אֲזַי יַרְגִּישׁוּ שָׁם כָּל הַלְּבָבוֹת שֶׁל הַטִּפּוֹת, וְיִתְוַדַּע לָהֶם הָאֱמֶת אֵיךְ הֵם מֻטָּלִים בִּמְקוֹם טִנּוֹפוֹת בַּשְּׁאוֹל תַּחְתִּית, כִּי מִתְּחִלָּה נִדְמֶה לָהֶם שֶׁטּוֹב לָהֶם, כִּי הֵן מַזִּיקֵי עָלְמָא, רַק אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּמּוֹל לְבָבָם, עַל־יְדֵי שֶׁנִּמּוֹל לְבַב אֲבִיהֶם, אֲזַי מַרְגִּישִׁין הֵיכָן הֵם, וּמַתְחִילִים לְקוֹנֵן וּלְהִצְטַעֵר, וְנַעֲשֶׂה שָׁם רַעַשׁ גָּדוֹל בֵּינֵיהֶם.

וְזֶהוּ (דְּבָרִים ל, ו): ״וּמָל הַוָי״ה אֱלֹקֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ״, הַיְנוּ כְּשֶׁיְּמוּל הַוָי״ה אֶת לְבָבוֹ, יָמוּל גַּם לְבַב זַרְעוֹ, וּלְהֵיכָן שֶׁנִּמְשָׁךְ הַזֶּרַע, הֵן לְמִין בְּנֵי־אָדָם, אֲזַי מְחַיְּבִים בָּנָיו שֶׁיַּרְגִּישׁוּ גַּם־כֵּן הִרְהוּר תְּשׁוּבָה, עַל־יְדֵי שֶׁנִּמּוֹל לְבַב אֲבִיהֶם, וְכֵן אִם נִמְשָׁךְ לְמָקוֹם אַחֵר, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי יִמּוֹלוּ שָׁם הַלְּבָבוֹת וְיַרְגִּישׁוּ.

וְהִנֵּה אָמַר רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ״ל (שַׁעַר רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, דַּף יז.), שֶׁהַשָּׁבוּעוֹת הַבָּאִים עָלֵינוּ לְטוֹבָה נִקְרָאִים יְמֵי שׁוֹבְבֵי״ם, כִּי בְּאַרְבָּעִים יָמִים הָאֵלּוּ שֶׁקּוֹרִין בָּהֶן פָּרָשִׁיּוֹת: שְׁ׳מוֹת וָ׳אֵרָא בֹּ׳א בְּ׳שַׁלַּח יְ׳תְרוֹ מִ׳שְׁפָּטִים, שֶׁבָּהֶם מִסְפַּר הַסֵּבֶל שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל שֶׁסָּבְלוּ בְּמִצְרַיִם, וַיְמָרְרוּ אוֹתָם בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים, שֶׁכָּל קְשֵׁי הַשִּׁעְבּוּד הָיָה, כְּדֵי לְתַקֵּן אֶת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנֶּאֶבְדוּ מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן ק״ל שָׁנִים. וְאֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת הָיוּ צְרִיכוֹת לַעֲבֹר אֶת כּוּר הַבַּרְזֶל בְּמִצְרַיִם. וְלָכֵן דַּיְקָא בְּיָמִים אֵלּוּ יְכוֹלִים לְתַקֵּן אֶת עָוֹן פְּגַם הַבְּרִית הוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָּלָה. וְאִיתָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הַר״ן, סִימָן רמט), אֲשֶׁר הַחֵטְא וְהֶעָוֹן הַזֶּה גּוֹרֵם לְהָאָדָם לִהְיוֹת אִישׁ רַע וּבְלִיַּעַל, וְיִהְיֶה תָּמִיד בְּכַעַס.

וְהִנֵּה יַעֲקֹב אָבִינוּ יָרַד לְמִצְרַיִם עִם בָּנָיו, כְּדֵי לְתַקֵּן חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁאָבַד ק״ל שָׁנָה נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת לַאֲלָפִים וּרְבָבוֹת. וְלָכֵן ״וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה״ כְּמִנְיַן טו״ב, כִּי הוּא הִכְנִיס אֶת הַטּוֹב בְּעַם יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לְתַקֵּן אֶת הַחֵטְא הַזֶּה. וְלָכֵן נֶאֱמַר אֵצֶל מֹשֶׁה, שֶׁהוּא הָיָה הַגּוֹאֵל הָרִאשׁוֹן (שְׁמוֹת ב, ב): ״וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא״, כִּי אֶת הַחֵטְא הַזֶּה יְכוֹלִים לְתַקֵּן רַק עַל־יְדֵי מִדַּת הַטּוֹב וְהַחֶסֶד, וְזֶה שֶׁכָּתַב רַשׁ״י: ׳לָמָּה פָּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה? לְפִי שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב אָבִינוּ נִסְתַּמּוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצָּרַת הַשִּׁעְבּוּד שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעְבְּדָם׳.

כִּי הִנֵּה מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳), שֶׁעֲבוֹדַת יַעֲקֹב אָבִינוּ הָיְתָה לְהִסְתַּכֵּל עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כִּי קִשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ אֶל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהוּא עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהִתְנַהֵג בְּאֹפֶן זֶה, לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, דְּהַיְנוּ עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁאָז יִמְחֹל לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת אֱמוּנָה, סִימָן לג): עַל־יְדֵי אֱמוּנָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יִסְלַח לְךָ עַל עֲוֹנוֹתֶיךָ; נִמְצָא, כְּשֶׁאָדָם מַכְנִיס בְּעַצְמוֹ אֶת אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹחֵל לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו.

וְזֶה בְּחִינַת (תְּהִלִּים לד, יז): ״פְּנֵי הַוָי״ה בְּעֹשֵׂי רָע לְהַכְרִית מֵאֶרֶץ זִכְרָם״, אִם אָדָם נִכְשָׁל בַּחֵטְא הַמְגֻנֶּה הַזֶּה הַנִּקְרָא רַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית לח, ז): ״וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי

הַוָּי״ה״, עַל־יְדֵי שֶׁמַּכְנִיס בְּעַצְמוֹ פְּנֵי הַוָּי״ה, עַל־יְדֵי־זֶה לְ׳הַכְרִית מֵ׳אֶרֶץ זִ׳כְרָם, רָאשֵׁי תֵּבוֹת: מ׳וֹצִיא זֶ׳רַע לְ׳בַטָּלָה, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם מַחְדִּיר בְּעַצְמוֹ פְּנֵי הַוָּי״ה, שֶׁהוּא נִמְצָא אִתּוֹ, עִמּוֹ וְאֶצְלוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְרָת וְנִתְבַּטֵּל מֵהָאָרֶץ זִכְרָם שֶׁל הַקְּלִפּוֹת וְהַמַּשְׁחִיתִים שֶׁנִּבְרְאוּ עַל־יְדֵי עֲוֹונוֹתָיו.

וְלָכֵן כָּל זְמַן שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּדַרְכּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לְהִסְתַּכֵּל עַל חִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, יַעֲקֹב אָבִינוּ חַי אֶצְלוֹ, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (תַּעֲנִית ה׃): יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת, מַה זַּרְעוֹ בַּחַיִּים אַף הוּא בַּחַיִּים. אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁמִּסְתַּלֵּקֶת מֵהָאָדָם הַמַּדְרֵגָה הַזּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁזֶּה ׳כֵּיוָן שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב אָבִינוּ נִסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִצָּרַת הַשִּׁעְבּוּד שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעְבְּדָם׳. נִסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם דַּיְקָא, שֶׁאֵינָם מִסְתַּכְּלִים עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. וְהַלָּשׁוֹן הוּא ׳לִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל׳ דַּיְקָא, כִּי הַחֵטְא הַזֶּה מְעַקֵּם אֶת הַלֵּב, ״אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ״. וְלָכֵן סוֹבְלִים צָרוֹת הַשִּׁעְבּוּד.

וְעִם כָּל זֹאת יֵשׁ תִּקְוָה לְאָדָם לְתַקֵּן אֶת הַחֵטְא הַזֶּה, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁמְּסַיֵּמֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה (פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ מז, כז): ״וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ, וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד״, וּמוּבָא בְּדִבְרֵי מוֹהַרַנ״תְ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, הֲלָכָה א׳), שֶׁהַתִּקּוּן הוּא עַל־יְדֵי שֶׁיִּשָּׂא אִשָּׁה וְיִפְרֶה וְיִרְבֶּה, וְיַרְבֶּה נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת, שֶׁהֵן תִּהְיֶינָה הַתִּקּוּן לְמַה שֶּׁקִּלְקֵל.

וְזֶה ״וְאֶת יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף לְהוֹרוֹת לְפָנָיו גֹּשְׁנָה וַיָּבֹאוּ אַרְצָה גֹּשֶׁן״; אֶת יְהוּדָה דַּיְקָא, כִּי מֵרֹאשִׁית הַלֵּדֶת מָשִׁיחַ הָיָה לְתַקֵּן עָוֹן זֶה, כִּי הַתְחָלַת הִתְגַּלּוּת מָשִׁיחַ הָיְתָה מִיהוּדָה, שֶׁהוֹלִיד מִתָּמָר אֶת פֶּרֶץ וְזֶרַח, וְהֵם הָיוּ תִּקּוּן עַל חֵטְא עֵר וְאוֹנָן שֶׁהִשְׁחִיתוּ דַּרְכָּם, וְעַל־כֵּן הֻצְרַךְ יְהוּדָה לְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמַת מָשִׁיחַ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה תִּהְיֶינָה מְתֻקָּנוֹת כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ בַּחֵטְא וְעָוֹן הַמַּר הַזֶּה.

וְלָכֵן דַּיְקָא ״וְאֶת יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף״, שֶׁהוּא סוֹד שְׁלֵמוּת תִּקּוּן הַבְּרִית, ״גֹּשְׁנָה״ שֶׁעוֹלֶה כְּמִסְפַּר נָחָ״שׁ, שֶׁעַל יָדוֹ בָּא הַחֵטְא הַזֶּה, שֶׁהִפְרִיד בֵּין אָדָם לְחַוָּה, עַל־יְדֵי שֶׁהֵסִית אֶת חַוָּה, וְהַתִּקּוּן יִהְיֶה עַל־יְדֵי מָשִׁי״חַ, שֶׁעוֹלֶה כְּמִסְפַּר נָחָ״שׁ (עֵמֶק הַמֶּלֶךְ, שַׁעַר יז, פֶּרֶק טז), וְהֵם מִסְפַּר גֹּשְׁנָ״ה (בְּנֵי יִשָּׂשכָר מַאֲמָרֵי חָדְשֵׁי כִּסְלֵו טֵבֵת, מַאֲמַר ב׳).

וְזֶה אֲשֶׁר דַּיְקָא בְּיָמִים אֵלּוּ יְכוֹלִים לְתַקֵּן אֶת חֵטְא הֶעָוֹן הַמַּר הַזֶּה שֶׁל פְּגַם הַבְּרִית הוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָּלָה. וְלָכֵן הַצַּדִּיקִים מַתְחִילִים כְּבָר מִסְּעֻדָּה שְׁלִישִׁית שֶׁל פָּרָשַׁת וַיְחִי, אַחַר שֶׁקָּרְאוּ כְּבָר בְּמִנְחָה פָּרָשַׁת שְׁמוֹת, לְעוֹרֵר אֶת תַּלְמִידֵיהֶם הַבָּאִים אֲלֵיהֶם, שֶׁיָּשׁוּבוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בַּיָּמִים הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ, שֶׁהֵם יְמֵי שׁוֹבְבֵי״ם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] **וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וַיְהִי יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּיו שֶׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמְאַת שָׁנָה.** וְצָרִיךְ לְהָבִין לָמָּה הִזְכִּיר שֶׁיַּעֲקֹב חַי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם טו״ב שָׁנָה, וְסַךְ הַכֹּל כָּל יְמֵי חַיָּיו הָיוּ מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְשֶׁבַע שָׁנִים, הֵינוּ שֶׁקֹּדֶם חֶלֶק טו״ב שָׁנִים מִשְּׁנֵי חַיָּיו. וְאִיתָא בְּבַעַל הַטּוּרִים, שֶׁהָרִאשׁוֹנִים לֹא הָיוּ חַיִּים רַק אֵלּוּ הַטו״ב שָׁנִים.

וַיֵּשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רפב), אֲשֶׁר צָרִיךְ תָּמִיד לְחַפֵּשׂ אַחַר הָעוֹד מְעַט טוֹב שֶׁשָּׁם אֵינוֹ רָשָׁע, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְהַחֲזִיר בִּתְשׁוּבָה אֲפִלּוּ אֶת הָרָשָׁע הֲכִי גָּדוֹל, הֵינוּ לְדוּנוֹ לְכַף זְכוּת, וְלִמְצֹא בּוֹ אֶת הַטּוֹב שֶׁלּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁתִּמְצָא בּוֹ מְעַט טוֹב, ״וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ״, כִּי כְּבָר יָצָא מִכַּף חוֹב לְכַף זְכוּת, וְיִזְכֶּה לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה אָמְרוּ חֲז״ל (בָּבָא מְצִיעָא פד.): שׁוּפְרִיהּ דְּיַעֲקֹב מֵעֵין שׁוּפְרִיהּ דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן. וְאָמְרוּ חֲז״ל (עֲרוּבִין יח:): כָּל אֵלּוּ הַק״ל שָׁנִים שֶׁפָּרַשׁ אָדָם הָרִאשׁוֹן מֵאִשְׁתּוֹ וְהָיָה מְנֻדֶּה, הוֹלִיד רוּחִין וְשֵׁדִין וְלִילִין עַל־יְדֵי פְּגָמֵי הַבְּרִית שֶׁלּוֹ. וּמוּבָא בְּכִתְבֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ״ל (שַׁעַר רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, דַּף יז:), שֶׁכָּל אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם, הָיוּ מִטִּפֵּי אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁהוֹצִיא לְבַטָּלָה, וְלָכֵן הֻצְרְכוּ לְהִזְדַּכֵּךְ שָׁם. וְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בְּהַר קיא.), כִּי יַעֲקֹב אָבִינוּ הָיָה תְּחִלַּת הַתִּקּוּן שֶׁל פְּגַם הַבְּרִית שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְעַל־כֵּן הֻצְרַךְ לָרֶדֶת לְמִצְרַיִם.

וְעַתָּה יוּבַן לָמָּה הָיָה יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם טו״ב שָׁנִים, וְאַחַר־כָּךְ מַזְכִּיר אֶת כָּל שְׁנֵי חַיָּיו שֶׁמּוֹסִיף אֶל הַטו״ב שָׁנִים עוֹד ק״ל, אֲשֶׁר בְּיַחַד הֵן מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְשֶׁבַע וְכַנַּ״ל. כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַחֲזִיר לְמוּטָב אֲפִלּוּ רָשָׁע גָּמוּר, כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁיִּמְצָא בּוֹ מְעַט טוֹב, בְּחִינַת ״וְעוֹד מְעַט וְאֵין רָשָׁע״, בְּהָעוֹד מְעַט טו״ב, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ רָשָׁע, וְעַל־יְדֵי־זֶה ״וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ״, הַיְנוּ שֶׁיַּעֲקֹב הוֹרָה דֶּרֶךְ לְבָנָיו אֵיךְ יִזְכּוּ לְתַקֵּן אֶת אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁיָּלְדוּ, וְנָפְלוּ בְּעוּמְקָא דִּתְהוֹמָא רַבָּא עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית הוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָּלָה, שֶׁזֶּה הָיָה חֶטְאוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן ק״ל שָׁנִים, עַל־יְדֵי שֶׁתִּתְחַפְּשׂוּ וְתִמְצְאוּ אֶצְלָם מְעַט טו״ב. כִּי בַּדֶּרֶךְ וּבְאֹפֶן הַזֶּה יְכוֹלִים לְהַחֲזִיר לְמוּטָב אֶת כֻּלָּם, אֲפִלּוּ אֶת אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת שֶׁנָּפְלוּ בַּחֵטְא הַמְגֻנֶּה הַזֶּה, וְהָבֵן.

וְעַל־כֵּן תֵּכֶף וְסָמוּךְ לְאַחַר פָּרָשַׁת וַיְחִי מַתְחִילִים יְמֵי הַשּׁוֹבְבִי״ם, אֲשֶׁר מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ״ל, שֶׁיָּמִים אֵלּוּ הֵם מְסֻגָּלִים מְאֹד לְתַקֵּן אֶת הַחֵטְא הַזֶּה, וְעַל־כֵּן מִי שֶׁכָּבָר נָפַל וְנִכְשַׁל בַּחֵטְא הַמְגֻנֶּה הַזֶּה, עִקַּר עֲצָתוֹ, שֶׁיִּתְחַפֵּשׂ בְּעַצְמוֹ תָּמִיד אֵלּוּ נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן, וְיָדוּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת, וְלֹא יַנִּיחַ אֶת עַצְמוֹ לִפֹּל לְעַצְבוּת. כִּי הַחֵטְא הַזֶּה מֵבִיא אֶת הָאָדָם לְתוֹךְ יֵאוּשׁ וְעַצְבוּת גָּדוֹל, כַּיָּדוּעַ. כִּי הַחֵטְא הַזֶּה בָּא עַל־יְדֵי קְלִפַּת לִילִית הַמַּכְנֶסֶת יְלָלָה וְעַצְבוּן בָּאָדָם אֲשֶׁר חָטָא בַּחֵטְא הַמְגֻנֶּה הַזֶּה.

וְעַל־כֵּן עִקַּר הָעֵצָה לָצֵאת מֵהַחֵטְא הַמְגֻנֶּה הַזֶּה שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ רַע (עֵץ שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן רמט), שֶׁהוּא תָּמִיד בְּכַעַס וּבְקִפְדוּת, יֹאחַז דַּרְכּוֹ תָּמִיד רַק בְּמִדַּת הַטו״ב, הֵן שֶׁיְּחַפֵּשׂ בְּעַצְמוֹ תָּמִיד נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, וְיִשַּׂמַּח אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי אֶפְנַיִם, וְהֵן שֶׁיַּרְגִּיל בְּעַצְמוֹ לִהְיוֹת טוֹב לַכֹּל תָּמִיד, וְיִשְׁמֹר עַצְמוֹ מִכַּעַס, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לְתַקֵּן אֶת חֶטְאוֹ, וְשָׁב וְרָפָא לוֹ, וְדוֹ״ק.

[ו] וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ז׳), אֲשֶׁר יֵשׁ שְׁתֵּי הַשָּׂגוֹת, בְּחִינַת בֵּן וּבְחִינַת תַּלְמִיד. בֵּן הוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהֵיא הַהַשָּׂגָה שֶׁל דָּרֵי מַעְלָה, אֲשֶׁר שָׁם נֶאֱמַר (שְׁמוֹת לג, כ): ״כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי״, בְּחִינַת ׳מַה חָּמִיתָ מַה פִּשְׁפַּשְׁתָּ׳, עַדַיִן אֵינְךָ יוֹדֵעַ כְּלוּם, שֶׁהֵיא הַשָּׂגַת ׳מִי׳ — שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים, שֶׁנִּכְלָל לְגַמְרֵי בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּבִטּוּל כָּל הַרְגָּשׁוֹתָיו. תַּלְמִיד — הוּא עַדַיִן בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵיא הַהַשָּׂגָה שֶׁל דָּרֵי מַטָּה, אֲשֶׁר עָלֶיהָ נֶאֱמַר (יְשַׁעְיָה ו, ג): ״מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ״, שֶׁהֵיא הַשָּׂגַת ׳אֱלֹהִ׳, זוֹ הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה. הַיְנוּ שֶׁיֵּדַע כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִמְצָא אִתּוֹ, עִמּוֹ וְאֶצְלוֹ.

וְהִנֵּה הַצַּדִּיק נִקְרָא ׳יוֹסֵף׳, וְנִקְרָא גַּם בְּחִינַת ׳כֹּל׳ (כַּמּוּבָא בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה, הַשַּׁעַר הָרִאשׁוֹן הַסְּפִירָה הָעֲשִׂירִית), שֶׁזּוֹ בְּחִינַת: ״כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ״ (דִּבְרֵי־הַיָּמִים א׳ כט, יא) וְתַרְגּוּמוֹ: ׳דְּאָחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא׳ (זֹהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית לא.); הַיְנוּ שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַצַּדִּיק הוּא שֶׁיֹּאחַז בִּשְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת אֵלּוּ, כִּי יֵשׁ דָּרֵי מַעְלָה וְיֵשׁ דָּרֵי מַטָּה, עוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, שָׁמַיִם וָאָרֶץ. וְצָרִיךְ הַצַּדִּיק לְהַרְאוֹת לְדָרֵי מַעְלָה שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל

בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת הַשָּׂגַת ׳מָה׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת ׳מִי׳ כַּנַּ״ל. וּלְהֵפֶךְ, צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לְדָרֵי מַטָּה, שֶׁאַדְרַבָּה, מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. כִּי יֵשׁ שׁוֹכְנֵי עָפָר, שֶׁהֵם בְּנֵי אָדָם הַמֻּנָּחִים בְּמַדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה מְאֹד, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְצָרִיךְ לַהֲקִיצָם וּלְעוֹרְרָם, וּלְהַכְנִיס בָּהֶם אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְגַלּוֹת לָהֶם שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת ׳אֱלֹה׳.

וְזֶה פֵּרוּשׁ ״**וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף**״; כִּי כְּשֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, וְרָאָה אֶת תּוֹלְדוֹתָיו, שֶׁהֵן הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁהָיוּ בּוֹ, ״**וַיֹּאמֶר מִי אֱלֹה**״, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לְךָ שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת אֵלּוּ: ׳מִי׳, ׳אֱלֹה׳, שֶׁהֵן בְּחִינַת ׳אַיֵּה׳ מְקוֹם כְּבוֹדוֹ — בְּחִינַת ׳מִי׳. וּבְחִינַת ׳מְלֹא׳ כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ — בְּחִינַת ׳אֱלֹה׳.

וּבֶאֱמֶת צָרִיךְ שֶׁתֵּדַע! כִּי כְּשֶׁמְּיַחֲדִים ׳מִי׳ עִם ׳אֱלֹה׳ נַעֲשֶׂה שֵׁם אֱלֹהִים, כִּי מְחַבְּרִים וּמְיַחֲדִים עֶלְיוֹן בְּתַחְתּוֹן וְתַחְתּוֹן בְּעֶלְיוֹן, שֶׁכּוֹלְלִים אֶת הָעוֹלָמוֹת, וְאָז נִתְגַּלֶּה אֲשֶׁר ׳אֱלֹקִים׳ שֶׁהוּא גִּימַטְרִיָּה ׳הַטֶּבַע׳ (פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים, שַׁעַר יז, פֶּרֶק ד׳) — הוּא כִּסֶּא לְהַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל עֶצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן.

[ז] וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאָסְפוּ וְאַגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים.

וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳בַּקֵּשׁ לְגַלּוֹת אֶת הַקֵּץ וְנִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סא), אֲשֶׁר הָעִקָּר הוּא אֱמוּנַת חֲכָמִים, כִּי בְּלִי אֱמוּנַת חֲכָמִים הָאָדָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, וּכְשֶׁהָאָדָם חָזָק בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בְּכָל דָּבָר, וְתֵכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁהָאָדָם פּוֹגֵם בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלִים לוֹ עֲשָׂנִים סְרוּחִים לַמֹּחַ, וּמְסַבְּבִים אֶת מֹחוֹ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁלּוֹעֵג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים, אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרוּבִין כא.): הַלּוֹעֵג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים נִדּוֹן בְּצוֹאָה רוֹתַחַת; וְזוֹ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, כִּי הוּא אֵינוֹ מַאֲמִין בְּדִבְרֵיהֶם וּמַלְעִיג עֲלֵיהֶם, וְדִבְרֵיהֶם הֵם אַךְ לְמוֹתָר אֲצָלוֹ, עַל־כֵּן נִדּוֹן בְּמוֹתָרוֹת.

וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד שֵׂכֶל פְּרָטִי, שֶׁהוּא חוֹשֵׁב כְּפִי בְּחִינָתוֹ וּמְדַמְיֵן אֶת דְּמְיוֹנוֹתָיו כְּפִי עִוְּוֹנוֹתָיו, וּמִזֶּה בָּא שֶׁיֵּשׁ כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה שִׂכְלִיִּים פְּרָטִיִּים, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַמַּחֲלוֹקוֹת וְהַמְּרִיבוֹת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְיַשֵּׁר אֶת כָּל הַמֹּחוֹת יַחַד, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁווֹת אֶת כָּל הַשִּׂכְלִיִּים, וְזוֹ מַעֲלַת הַנְּסִיעָה אֶל הַצַּדִּיק עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כִּי הַצַּדִּיק הוּא שֵׂכֶל הַכּוֹלֵל, שֶׁתֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁבָּאִים אֵלָיו, אָז כָּל הַשִּׂכְלִיִּים פְּרָטִיִּים נִכְלָלִים בַּשֵּׂכֶל הַכּוֹלֵל, וְנִמְתָּקִים כָּל הַדִּינִים, וּמַשְׁלִימִים זֶה עִם זֶה. וְעַל־יְדֵי שֶׁנִּכְלָלִים יַחַד כָּל הַנְּפָשׁוֹת שֶׁהֵם הַשִּׂכְלִיִּים פְּרָטִיִּים, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי יג, ט): ״אוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח״.

וְזֶה ״**וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו**״, שֶׁמֵּהֶם יוֹצְאִים כְּלַל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּבִקֵּשׁ לְגַלּוֹת לָהֶם אֶת הַקֵּץ, מַה יִּהְיֶה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, אֲבָל נִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׁכִינָה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה בְּחִירָה וְנִסָּיוֹן, מַה יִּהְיֶה וְאֵיךְ יִהְיֶה, וְלָכֵן אָמַר לָהֶם: ״**הֵאָסְפוּ**״, הָעִקָּר הוּא לִכְלֹל אֶת עַצְמוֹ בְּיַחַד, ״**וְאַגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרֶה אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים**״, וְאַגִּידָה זֶה בְּחִינַת בְּרִית, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כט), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ד, יג): ״וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ״, אֲשֶׁר, רַחֲמָנָא לִשְׁזָבָן, יִתְקַיֵּם מַה שֶּׁאָמַר בִּלְעָם הָרָשָׁע (בַּמִּדְבָּר כד, יד): ״לָכָה אִיעָצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים״, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י, שֶׁאָמַר לוֹ: אֱלֹקֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ שׁוֹנֵא זִמָּה הוּא. וְלָכֵן נָתַן אֶת הָעֵצָה שֶׁיְּכַשְּׁלוּ בְּפֶגֶם הַבְּרִית, שֶׁמִּזֶּה בָּא שֶׁהַשִּׂכְלִיִּים פְּרָטִיִּים מִשְׁתַּבְּשִׁים וּמִתְבַּלְבְּלִים עַד שֶׁנּוֹפְלִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר בְּפֶגֶם הַבְּרִית, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לו), אֲשֶׁר מִלְּמַעְלָה יוֹרֵד

אוֹר פָּשׁוּט, שֶׁהוּא הָאוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְכָל אֶחָד מְצַיֵּר אֶת הָאוֹר כְּפִי בְּחִינָתוֹ.

וְזֶה סוֹד מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סִפְרִי הַאֲזִינוּ ב׳) עַל פָּסוּק (בְּרֵאשִׁית ב, ז): ״וַיִּיצֶר יְיָ״ה אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם״, ׳וַיִּיצֶר׳ לְשׁוֹן צִיֵּר, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּרָא אֶת הָאָדָם, שֶׁהוּא יְצַיֵּר אֶת הַחַיִּים שֶׁלּוֹ אֵיךְ שֶׁהוּא רוֹצֶה, שֶׁזּוֹ הַבְּחִירָה. וְלָכֵן אִם אָדָם פּוֹגֵם בַּבְּרִית, רַחֲמָנָא לִצְלָן, אָז הוּא מְצַיֵּר אֶת הָאוֹר לְרַע, וּמַר וְחֹשֶׁךְ לוֹ הַחַיִּים, וְאִם הוּא זוֹכֶה הוּא מְצַיֵּר אֶת הָאוֹר לְטוֹב, וְחַי חַיִּים נְעִימִים.

וְלָכֵן יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, קָרָא לְבָנָיו י״ב שִׁבְטֵי יָ״ה, שֶׁמֵּהֶם יוֹצְאִים כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְנָתַן לָהֶם אֶת הָעֵצָה הַזּוֹ, אֵיךְ לְהַנְצֵל, שֶׁהַשֵּׂכֶל הַפְּרָטִי שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִהְיֶה נִכְלָל בַּשֵּׂכֶל הַכּוֹלֵל שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, שֶׁזֶּה ״הֵאָסְפוּ״, כְּשֶׁתִּתְאַסְּפוּ יַחַד אֶצֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, עַל־יְדֵי־זֶה ״וְאַגִּידָה לָכֶם״, זֶה בְּחִינַת בְּרִית, ״אֶת אֲשֶׁר יִקְרֶה אֶתְכֶם״, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִקְרֶה, פְּגַם הַבְּרִית, ״בְּאַחֲרִית הַיָּמִים״, שֶׁזּוֹ עֲצַת בִּלְעָם הָרָשָׁע, לְטַמֵּא אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי שֶׁיְקַלְקֵל אֶת הַשֵּׂכֶל הַפְּרָטִי שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְעִקַּר הָעֵצָה לְהַנְצֵל מִזֶּה הוּא — עַל־יְדֵי ״הֵאָסְפוּ״, לְהִתְאַסֵּף יַחַד אֶצֶל הַצַּדִּיק, וּבְפָרָט עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁאָז מִתְחַבְּרִים שִׁלְשָׁה רָאשִׁים בְּיַחַד, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן חֵלֶק ב׳, סִימָן צד) הַצַּדִּיק הוּא רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא הָרֹאשׁ שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה. וְכָל אֶחָד בָּא עִם רֹאשׁוֹ, שֶׁהוּא מֹחוֹ וְדַעְתּוֹ, וּמְקַשְּׁרוֹ לְהַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְחַבְּרִים שִׁלְשָׁה רָאשִׁים בְּיַחַד, וְזוֹכֶה לְטַהֵר אֶת שִׂכְלוֹ הַפְּרָטִי, עַל־יְדֵי שֶׁנִּכְלָל בַּשֵּׂכֶל הַכּוֹלֵל, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, וְזֶה עִקַּר הַתִּקּוּן, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] אָרוּר אַפָּם כִּי עָז וְעֶבְרָתָם כִּי קָשָׁתָה אֲחַלְּקֵם בְּיַעֲקֹב וַאֲפִיצֵם בְּיִשְׂרָאֵל. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳אֵין לְךָ עֲנִיִּים וְסוֹפְרִים וּמְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת אֶלָּא מִשִּׁמְעוֹן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נְפוֹצִים, וְשִׁבְטוֹ שֶׁל לֵוִי עֲשָׂאוּ מְחַזֵּר עַל הַגְּרָנוֹת לִתְרוּמוֹת וּלְמַעֲשְׂרוֹת, נָתַן לוֹ תְּפוּצָתוֹ דֶּרֶךְ כָּבוֹד׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סח), שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם בְּכַעַס, הוּא מְאַבֵּד אֶת הַמָּמוֹן, כִּי כְּתִיב (אִיּוֹב לז, כב): ״מִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה״, שֶׁהָעֲשִׁירוּת בָּאָה מִצַּד צָפוֹן, וְכֵן כְּתִיב (יִרְמְיָה א, יד): ״מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה״, שֶׁהוּא הַכַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת יא, י): ״וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ, וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ״, כִּי עַל־יְדֵי הַכַּעַס, עַל־יְדֵי־זֶה מַפְסִיד וּמְאַבֵּד הַמָּמוֹן הָרָאוּי לוֹ, כִּי מִי שֶׁהוּא כַּעֲסָן, מְאַבֵּד אֶת הַכֶּסֶף, וַאֲפִלּוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֶּסֶף, עַל־יְדֵי כַּעַס הוּא מְאַבֵּד אֶת כָּל הַכֶּסֶף שֶׁלּוֹ, וְנַעֲשֶׂה עָנִי. וְזֶה שֶׁקִּלֵּל יַעֲקֹב אֶת כַּעְסָם שֶׁל שִׁמְעוֹן וְלֵוִי: **״אָרוּר אַפָּם כִּי עָז וְעֶבְרָתָם כִּי קָשָׁתָה״**, כִּי שְׁנֵיהֶם הָיוּ מוּכָנִים לַהֲרֹג אֶת יוֹסֵף, וְכֵן הָרְגוּ שְׁנֵיהֶם אֶת כָּל עִיר שְׁכֶם.

וְלָכֵן **״אַחַלְּקֵם בְּיַעֲקֹב וַאֲפִיצֵם בְּיִשְׂרָאֵל״**, שֶׁיִּהְיוּ עֲנִיִּים, כִּי מִשֵּׁבֶט שִׁמְעוֹן יָצְאוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת וְסוֹפְרִים, וְהֵם עֲנִיִּים (עַיֵּן פְּסָחִים נ:), וְכֵן מִשֵּׁבֶט לֵוִי יָצְאוּ לְחַזֵּר עַל הַגְּרָנוֹת, לִתְרוּמוֹת וּלְמַעֲשְׂרוֹת וּלְבַקֵּשׁ נְדָבוֹת בְּדֶרֶךְ כָּבוֹד, וְזֶה גָּרַם לְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי הַכַּעַס שֶׁהָיָה בָּהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשׂוּ עֲנִיִּים, וְלָכֵן אֲבִיהֶם קִלֵּל אֶת הַכַּעַס שֶׁלָּהֶם **״אָרוּר אַפָּם כִּי עָז״**, שֶׁיִּהְיוּ עֲנִיִּים, כִּי כְּשֶׁהָאָדָם בְּכַעַס, זֶה מַה שֶּׁמֵּבִיא אוֹתוֹ לַעֲנִיּוּת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עֲלֵי שׁוּר, וַיְמָרְרֻהוּ וָרֹבּוּ וַיִּשְׂטְמֻהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים״. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סה), שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַתְּפִלָּה לַעֲשׂוֹת מִכָּל הַתְּפִלָּה אֶחָד, וּבְחִינַת אֶחָד זוֹ הַתַּכְלִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זְכַרְיָה יד, ט): ״בַּיּוֹם

הַהוּא יִהְיֶה הֲוָיָ"ה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד"; כִּי אֶחָד הוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים נ.) עַל פָּסוּק זֶה: "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד" וְגוֹ', 'אֲטוּ הָאִידָּנָא לָאו אֶחָד הוּא, אֶלָּא הָאִידָּנָא מְבָרְכִין עַל הָרָעָה "דַּיָּן אֱמֶת", וְעַל הַטּוֹבָה "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", אֲבָל לָעָתִיד יְבָרְכוּ עַל הַכֹּל "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב"'.

נִמְצָא, שֶׁבְּחִינַת אֶחָד הוּא הַתַּכְלִית וְהוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כִּי הַתַּכְלִית הוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כִּי אֲפִלּוּ כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִין וְהָרָעוֹת הָעוֹבְרִים עַל הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אִם יִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, בְּוַדַּאי אֵינָן רָעוֹת כְּלָל, רַק טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת. כִּי בְּוַדַּאי כָּל הַיִּסּוּרִין בָּאִים בְּכַוָּנָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְטוֹבָתוֹ, אִם לְהַזְכִּירוֹ שֶׁיָּשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, אִם לְמָרֵק עֲוֹנוֹתָיו, וְאִם כֵּן הַיִּסּוּרִין הֵם טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּי כַּוָּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִיא בְּוַדַּאי רַק לְטוֹבָה. נִמְצָא, שֶׁבְּכָל הָרָעוֹת וְהַיִּסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אִם יִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, הֵינוּ כַּוָּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא יִהְיוּ לוֹ יִסּוּרִין כְּלָל, רַק אַדְרַבָּה! יִתְמַלֵּא שִׂמְחָה מִגֹּדֶל רֹב הַטּוֹבָה, שֶׁיִּסְתַּכֵּל בְּתַכְלִית הַיִּסּוּרִין הַלָּלוּ, כִּי הַתַּכְלִית הוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כֻּלּוֹ אֶחָד, וּבֶאֱמֶת אֵין שׁוּם רַע בָּעוֹלָם, רַק כֻּלּוֹ טוֹב. אַךְ עִקַּר הַצַּעַר שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם מֵהַיִּסּוּרִין שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא רַק מֵחֲמַת שֶׁלּוֹקְחִין מֵהָאָדָם הַדַּעַת, עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא כֻּלּוֹ טוֹב, וְאָז מַרְגִּישׁ צַעַר וּכְאֵב הַיִּסּוּרִין, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת, וּמִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, אֵינוֹ מַרְגִּישׁ כְּלָל הַצַּעַר שֶׁל הַיִּסּוּרִין, וּבָזֶה תָּבִין דָּבָר נֶעֱלָם וְנִסְתָּר, מַה שֶּׁנִּטְבַּע בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין גְּדוֹלִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כְּגוֹן לְמָשָׁל כְּשֶׁחוֹתְכִין אֵיזֶה אֵיבָר לָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי סוֹתֵם וְעוֹצֵם אֶת עֵינָיו בְּחָזְקָ.

כִּי זֶה אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל דָּבָר שֶׁהוּא רָחוֹק מִמֶּנּוּ, אֲזַי סוֹתֵם אֶת עֵינָיו, וּמְצַמְצֵם וּמְכַוֵּן הָרְאוּת, כְּדֵי לְכַוֵּן הָרְאוּת אֶל הַדָּבָר הָרָחוֹק שֶׁרוֹצֶה לִרְאוֹת, וְזֶה מֵחֲמַת כִּי הָרְאוּת הוּא מְשָׁרֵת וְשָׁלִיחַ שֶׁל הַמֹּחַ, לְהָבִיא הַדָּבָר שֶׁרוֹאֶה לְתוֹךְ הַמֹּחַ. כִּי עִקַּר הָרְאִיָּה הִיא הַיְדִיעָה, דְּהַיְנוּ לֵידַע מַהוּת הַדָּבָר שֶׁרוֹאֶה, וְהַיְדִיעָה הִיא בַּמֹּחַ, וּכְשֶׁרוֹצֶה הַמֹּחַ לֵידַע זֶה הַדָּבָר שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, אֲזַי הוּא שׁוֹלֵחַ אֶת הָרְאוּת, וְהָרְאוּת הוֹלֵךְ וְרוֹאֶה הַדָּבָר, וּמְבִיאוֹ לְתוֹךְ הַמֹּחַ, וְאָז יוֹדֵעַ מַה שֶּׁרוֹאֶה. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמַּעֲבִירִין דָּבָר לִפְנֵי אָדָם בִּמְהִירוּת גְּדוֹלָה, אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַהוּת הַדָּבָר, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת רָאָה הַדָּבָר בְּעֵינָיו מַמָּשׁ, עִם כָּל זֶה מֵחֲמַת הַמְּהִירוּת, לֹא הָיָה פְּנַאי לְהָבִיא הַדָּבָר לְתוֹךְ הַמֹּחַ, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהַדָּבָר רָחוֹק מִמֶּנּוּ, אֵין כֹּחַ בְּהָרְאוּת לֵילֵךְ לְשָׁם, וְלַהֲבִיאוֹ לְתוֹךְ הַמֹּחַ, מֵחֲמַת שֶׁהַדְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁרוֹאֶה מִן הַצַּד מְבַלְבְּלִים אוֹתוֹ, וְכֵן מֵחֲמַת הַפִּזּוּר שֶׁנִּתְפַּזֵּר הָרְאוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִקְלָשׁ, וְאֵין בּוֹ כֹּחַ לְהָבִיא הַדָּבָר שֶׁרוֹאֶה לְתוֹךְ הַמֹּחַ. עַל־כֵּן צָרִיךְ לִסְתֹּם אֶת עֵינָיו, וּלְצַמְצֵם הָרְאוּת, וּלְכַוְּנוֹ אֶל הַדָּבָר שֶׁצָּרִיךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּ דְּבָרִים אֲחֵרִים וְגַם כְּדֵי שֶׁיִּתְחַזֵּק כֹּחַ הָרְאוּת, וְלֹא יִהְיֶה קָלוּשׁ, וְאָז יוּכַל לִרְאוֹת הַדָּבָר הָרָחוֹק. כְּמוֹ־כֵן, כְּשֶׁרוֹצִים לְהִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא כֻּלּוֹ טוֹב, כֻּלּוֹ אֶחָד צָרִיךְ לִסְתֹּם אֶת עֵינָיו, וּלְכַוֵּן הַהִסְתַּכְּלוּת אֶל הַתַּכְלִית, כִּי אוֹר הַתַּכְלִית הַזֶּה הוּא רָחוֹק מֵהָאָדָם. וְאִי אֶפְשָׁר לִרְאוֹתוֹ כִּי אִם בִּסְתִימוּ דְּעֵינַיִן, שֶׁצָּרִיךְ לִסְתֹּם אֶת הָעֵינַיִם לְגַמְרֵי, וּלְסָגְרָן בְּחָזְקָה מְאֹד, אַף גַּם לְדָחְקָן בְּהָאֶצְבַּע, כְּדֵי לְסָתְמָן לְגַמְרֵי, וְאָז יוּכַל לְהִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית הַזּוֹ.

הֵינוּ שֶׁצָּרִיךְ לִסְתֹּם אֶת עֵינָיו מֵחֲיזּוּ דְּהַאי עָלְמָא לְגַמְרֵי, לְהַעֲלִים עֵינָיו וּלְסָגְרָן מְאֹד, לְבִלְתִּי לְהִסְתַּכֵּל כְּלָל עַל תַּאֲוַת עוֹלָם הַזֶּה וַהֲבָלָיו, וְאָז יוּכַל לִרְאוֹת וּלְהַשִּׂיג אוֹר הַתַּכְלִית הַזּוֹ, שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב. וְאָז יִתְבַּטְּלוּ הַיִּסּוּרִין, כִּי עִקַּר הַיִּסּוּרִין מֵחֲמַת שֶׁרָחוֹק מֵהַתַּכְלִית, וְעַל־כֵּן נִטְבַּע בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם לִסְתֹּם עֵינָיו בְּשָׁעַת יִסּוּרִין, כְּדֵי לִבְרֹחַ מֵהַיִּסּוּרִין וּלְבַטְּלָם, עַל־יְדֵי הַהִסְתַּכְּלוּת עַל הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא כֻּלּוֹ טוֹב, שֶׁהַהִסְתַּכְּלוּת הַזֹּאת

אִי אֶפְשָׁר, כִּי אִם עַל־יְדֵי סְתִימַת הָעֵינַיִם, וְאַף שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם מַה הוּא עוֹשֶׂה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַנֶּפֶשׁ יוֹדַעַת הַכֹּל, וְעַל־כֵּן מִטִּבְעָהּ לִסְתֹּם הָעֵינַיִם בִּשְׁעַת יְסוּרִין.

וְהִנֵּה יוֹסֵף סָבַל צָרוֹת וְיִסּוּרִים רַבִּים מֵאֶחָיו עַד שֶׁמְּכָרוּהוּ לְעֶבֶד, וְגַם בְּמִצְרַיִם סָבַל סֵבֶל נוֹרָא, שֶׁהֶעֱלִילוּ עָלָיו עֲלִילוֹת מְגֻנּוֹת, וְסָבַל חֲרוּפִים וְגִדּוּפִים עַד שֶׁהִכְנִיסוּ אוֹתוֹ לַבּוֹר, וּמֹרֵב יְסוּרִים בָּרַח רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר אֶצְלוֹ: "עֲלֵי עָיִן", וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת כ.): "בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן" (בְּרֵאשִׁית מט, כב); וְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אַל תִּקְרֵי עֲלֵי עָיִן אֶלָּא עוֹלֵי עַיִן, שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שׁוּם הִסְתַּכְּלוּת בְּזֶה הָעוֹלָם, וְאָמְרוּ (אַדְּרָא רַבָּה נָשָׂא קל.): מִפְּנֵי מָה זָכָה יוֹסֵף דְּלָא שָׁלְטָא בֵּיהּ עֵינָא בִּישָׁא, מִפְּנֵי שֶׁזָּכָה לְאִשְׁתַּגְחָא בְּעֵינָא טָבָא עִלָּאָה, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית מט, כב): "בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן", אַמַּאי הוּא בֵּן פֹּרָת? עֲלֵי עַיִן כְּלוֹמַר עַל סִבַּת עַיִן דְּאִשְׁתַּגַּח בֵּיהּ. כִּי הוּא הִדְבִּיק אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁבִּטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דָּבָר, וַאֲפִלּוּ שֶׁמֵּרְרוּהוּ אֶחָיו, וּפוֹטִיפַר וְאִשְׁתּוֹ, וְאֶחָיו נַעֲשׂוּ לוֹ אַנְשֵׁי רִיב, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י עַל "וַיְמָרְרֻהוּ וָרֹבּוּ וַיִּשְׂטְמֻהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים", וּמַה הֶחֱזִיק אֶת יוֹסֵף בְּעֵת צָרָתוֹ, שֶׁעָבְרוּ עָלָיו כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמְרִירוּת? רַק עַל־יְדֵי שֶׁסָּתַם אֶת עֵינָיו וּבָרַח אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְנִכְלַל אֶל הַתַּכְלִית הָאֲמִתִּית, שֶׁהִיא אַחְדּוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהִיא שֶׁעָמְדָה לוֹ בְּעֵת צָרָתוֹ, וְדָבָר זֶה צָרִיךְ כָּל אָדָם לָדַעַת, כְּשֶׁעוֹבְרִים עָלָיו צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמְרִירוּת, עִקַּר הָעֵצָה הוּא רַק לִסְתֹּם אֶת עֵינָיו מִכָּל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְלִבְרֹחַ רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְכֵן אָמַר פַּעַם רַבֵּנוּ זַ"ל לְמוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל (שִׂיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן רעט) בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: "אֵין אַז עֶס אִיז שׁוֹין גָּאר שְׁלֶעכְט אִיז מֵען זִיךְ גָּאר מְבַטֵּל" (וּכְשֶׁכְּבָר מְאֹד רַע לְגַמְרֵי אֲזַי מִתְבַּטְּלִים לְגַמְרֵי), וְשָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ: אֵיךְ מְבַטְּלִין עַצְמוֹ? וְהֵשִׁיב "מֶע פַארמַאכְט דָאס מוֹיל אוּן דִיא אוֹיְגִין אוּן דָאס אִיז בְּטוּל", (סוֹגְרִין הַפֶּה וְהָעֵינַיִם, וַהֲרֵי זֶה בְּטוּל). וְלָמַדְנוּ כָּאן עֵצָה נִפְלָאָה, שֶׁכְּשֶׁהַבַּעַל־דָּבָר מִתְגַּבֵּר מְאֹד מְאֹד עַל הָאָדָם, וּמְבַלְבֵּל דַּעְתּוֹ מְאֹד בְּכַמָּה מִינֵי הִרְהוּרִים רָעִים וּבִלְבּוּלִים רַבִּים שֶׁקָּשֶׁה לוֹ מְאֹד לְנַצְּחָם, אֲזַי יְבַטֵּל הָאָדָם עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, כִּי כָּל אָדָם יָכוֹל לְבַטֵּל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי לִפְעָמִים, דְּהַיְנוּ לִסְתֹּם פִּיו וְעֵינָיו, וּלְסַלֵּק דַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי כְּאִלּוּ אֵין לוֹ שׁוּם דַּעַת וּמַחְשָׁבָה כְּלָל, רַק יְבַטֵּל עַצְמוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְגַמְרֵי, וְזֶה מַה שֶּׁעָשָׂה יוֹסֵף. וְעַל־יְדֵי־זֶה עָמַד בַּנִּסָּיוֹן הַקָּשֶׁה שֶׁעָבַר עָלָיו בְּעֵת שֶׁרָדְפוּהוּ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י] **מֵאָשֵׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ.**

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן מז): כְּשֶׁאָדָם מְשַׁבֵּר תַּאֲוַת אֲכִילָה נִכְנֶסֶת בּוֹ אֱמֶת, וּכְשֶׁאוֹכֵל לַחְמוֹ בְּלִי שׁוּם מַעֲדַנִּים וְתַפְנוּקִים, לֹא מֵחֲמַת דַּלּוּת וַעֲנִיּוּת, רַק מֵחֲמַת שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אֱמֶת, וְהוּא מֻפְשָׁט מִתַּאֲוַת אֲכִילָה, וְאֵינוֹ בּוֹחֵר רַק בְּלֶחֶם לֶאֱכֹל [וּמַרְגִּישׁ בָּהּ כָּל הַטְּעָמִים שֶׁבָּעוֹלָם, כְּמוֹ הַתָּם (בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, מַעֲשֶׂה ט')], שֶׁזּוֹ בְּחִינַת אֲכִילַת מָן], אֲזַי זוֹכֶה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בָּעוֹלָם, וּלְהַשְׁפִּיעַ כָּל טוּב לְבֵית יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "שְׁמֵנָה לַחְמוֹ", מֵחֲמַת שֶׁאָשֵׁר אָחַז בְּמַדְרֵגָה זוֹ, וְהָיְתָה שְׁמֵנָה לַחְמוֹ, בְּחִינַת (דְּבָרִים ח, ט): "אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם", שֶׁלֹּא אָכַל רַק לֶחֶם מֵחֲמַת עֲנִיּוּת, אֶלָּא מֵחֲמַת אֱמֶת, עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בָּעוֹלָם, שֶׁזֶּה הַהֶמְשֵׁךְ — "וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ", שֶׁכָּל הַהַשְׁפָּעוֹת טוֹבוֹת בָּאוּ מִמֶּנּוּ, וְהָבֵן.

[יא] **וַיְמָרֲרֵהוּ וָרֹבּוּ וַיִּשְׂטְמֻהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים, וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וַיָּפֻזוּ זְרֹעֵי יָדָיו וְגוֹ׳.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קפא): כְּשֶׁמִּתְקַשְּׁרִים בְּקֶשֶׁר אֶחָד כַּמָּה אֲנָשִׁים עַל אִישׁ אֶחָד, יְכוֹלִים לְהַפִּיל אוֹתוֹ, כִּי נִתְקַבְּצִים חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל חֵלֶק הַכָּבוֹד שֶׁלּוֹ, וְנוֹפֵל עַל יָדָם.

כִּי זֶה יָדוּעַ שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל הוּא חֵלֶק אֱלֹקֵי מִמַּעַל, וּכְתִיב (מִשְׁלֵי כ, כז): ״נֵר ה׳ נִשְׁמַת אָדָם״, הַיְנוּ שֶׁכָּל בַּר יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת נֵר, וּכְשֶׁמִּתְקַבְּצִים הַרְבֵּה נֵרוֹת נַעֲשֵׂית אֲבוּקָה, וְנֵר אֶחָד שֶׁשָּׁמִים לְיַד אֲבוּקָה, תֵּכֶף־וּמִיָּד מֵרֹב אוֹר וְחֹם הוּא מִתְבַּטֵּל, כְּמוֹ־כֵן כְּשֶׁמִּתְקַבְּצוֹת הַרְבֵּה נְשָׁמוֹת עַל נְשָׁמָה אַחַת, יְכוֹלוֹת לְהַפִּילוֹ.

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ יַעֲקֹב אָבִינוּ עַל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁלֹּא תַּזִּיק לוֹ מַחֲלֶקֶת קֹרַח (בְּרֵאשִׁית מט, ו): ״בְּקָהָלָם אַל תֵּחַד כְּבֹדִי״, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְיַחֲדוּ חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁלָּהֶם, שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם, שֶׁשָּׁם הָיוּ ״חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרֻאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי שֵׁם״, וּבְוַדַּאי לְכֻלָּם הָיָה חֵלֶק גָּדוֹל בַּחֵלֶק הָאֱלֹקִי, שֶׁהוּא חֶלְקֵי הַכָּבוֹד, שֶׁהָיָה אֶצֶל כֻּלָּם, וְלָכֵן בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁלֹּא יִתְאַחֲדוּ חֶלְקֵי כְּבוֹדָם לְהַפִּיל אֶת מֹשֶׁה, וְעַל־יְדֵי־זֶה בְּוַדַּאי יוּכַל מֹשֶׁה לַעֲמֹד נֶגְדָּם לְהַפִּילָם, אֲבָל בֶּאֱמֶת הֵם לֹא יָדְעוּ שֶׁחֵלֶק הַכָּבוֹד שֶׁהָיָה לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הָיָה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וְלָכֵן לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דָּבָר, כִּי אִם יֵשׁ נְשָׁמָה שֶׁכְּלוּלָה מִכָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אוֹתָהּ לֹא יְכוֹלִים לְהַפִּיל, אֲפִלּוּ שֶׁכֻּלָּן תִּתְאַחֵדְנָה נֶגְדָּהּ.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה, פָּרָשָׁה א׳, סִימָן סה) יָלְדָה אִשָּׁה אַחַת בְּמִצְרַיִם שִׁשִּׁים רִבּוֹא בְּכֶרֶס אַחַת, וְהָיָה שָׁם תַּלְמִיד אֶחָד וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי שְׁמוֹ, אָמַר לֵהּ, מַאן חֲוַת כֵּן, אָמַר לֵהּ: זוֹ יוֹכֶבֶד שֶׁיָּלְדָה אֶת מֹשֶׁה, שֶׁשָּׁקוֹל כְּנֶגֶד שִׁשִּׁים רִבּוֹא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דָּבָר, כִּי הוּא הָיָה כָּלוּל מִכָּל כְּלַל יִשְׂרָאֵל.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל, אִם מַפִּילִים אֶת הָאָדָם, עִקַּר הַנְּפִילָה, שֶׁנּוֹפֵל לְתַאֲוַת נְאוּף, הַשֵּׁם יַצִּילֵנוּ. וּבָזֶה יוּבַן מַה שֶּׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּמִדְבַּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יח, סִימָן כ׳): ״וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה״ (בְּמִדְבַּר טז, ד) — מַה שָּׁמַע? אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מְלַמֵּד שֶׁחָשְׁדוּהוּ בְּאֵשֶׁת אִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קו, טז): ״וַיְקַנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה״, אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק אָמַר רַב: מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד קִנֵּא לְאִשְׁתּוֹ מִמֹּשֶׁה. וְלִכְאוֹרָה אֵיךְ יִתָּכֵן אֲפִלּוּ לַחְשֹׁד בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ בִּדְבָרִים כָּאֵלּוּ? אֶלָּא הֵם הֶחֱזִיקוּ שֶׁהֵם מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים רָאשֵׁי סַנְהֶדְרִין קְרֻאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי שֵׁם, וְקֹרַח וְכָל עֲדָתוֹ, בְּוַדַּאי חֵלֶק הַכָּבוֹד שֶׁלָּהֶם הוּא הַרְבֵּה יוֹתֵר גָּדוֹל מֵחֵלֶק הַכָּבוֹד שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְלָכֵן בְּוַדַּאי הִפִּילוּ אוֹתוֹ אֶל תַּאֲוַת נְאוּף, אֲבָל הֵם לֹא יָדְעוּ שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה כָּלוּל מִכְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הָיָה בַּעֲלָהּ דְּמַטְרוֹנִיתָא (זֹהַר חֵלֶק א׳ כא:), וְלָכֵן חֵלֶק הַכָּבוֹד שֶׁלּוֹ הָיָה כָּלוּל מִכָּל חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁל כְּלַל יִשְׂרָאֵל, וְאוֹתוֹ לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְהַפִּיל.

וּבָזֶה נָבִין דְּבַר פֶּלֶא, אֵיךְ הָיוּ יְכוֹלִים לְהַפִּיל אֶת יוֹסֵף הַצַּדִּיק בִּנְפִיוֹן כָּל־כָּךְ קָשֶׁה, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהִתְאַחֲדוּ כָּל הָאַחִים הַקְּדוֹשִׁים נֶגְדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית לז, ד): ״וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם״, עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁנִּתְאַחֵד חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁלָּהֶם נֶגְדּוֹ, הָיוּ יְכוֹלִים לְהַפִּילוֹ. וְזֶה ״וַיְמָרֲרֵהוּ וָרֹבּוּ וַיִּשְׂטְמֻהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים, וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וַיָּפֻזוּ זְרֹעֵי יָדָיו״ וְגוֹ׳, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ״וַיְמָרֲרֵהוּ אֶחָיו״ — ׳לְשׁוֹן וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם׳, ״וָרֹבּוּ״ — ׳נַעֲשׂוּ לוֹ אֶחָיו אַנְשֵׁי רִיב׳, ״בַּעֲלֵי חִצִּים״ — ׳שֶׁלְּשׁוֹנָם כְּחֵץ׳. וְתַרְגּוּמוֹ: ׳מָרֵי פַּלְגוּתָא׳.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה לו:): ״וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ״, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן

מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, שֶׁשָּׁבָה קַשְׁתּוֹ לְאֵיתָנוֹ, "וַיָּפֹזּוּ זְרֹעֵי יָדָיו", נָעַץ יָדָיו בַּקַּרְקַע, וְיָצְאָה שְׁכִבַת זַרְעוֹ מִבֵּין צִפָּרְנֵי יָדָיו, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁהִתְאַחֲדוּ חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁל הַשְּׁבָטִים הַקְּדוֹשִׁים, יָכְלוּ לְהַפִּיל אֶת יוֹסֵף. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שָׁם) תַּנְיָא: הָיָה רָאוּי יוֹסֵף לָצֵאת מִמֶּנּוּ י"ב שְׁבָטִים כְּדֶרֶךְ שֶׁיָּצְאוּ מִיַּעֲקֹב אָבִיו, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לז, ב): "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף", אֶלָּא שֶׁיָּצְאָה שִׁכְבַת זַרְעוֹ מִבֵּין צִפָּרְנֵי יָדָיו, וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י: 'תּוֹלְדוֹת שֶׁיָּצְאוּ מִיַּעֲקֹב כְּנֶגְדָּן רָאוּי לָצֵאת מִיּוֹסֵף', עַיֵּן שָׁם. וְאַתָּה רוֹאֶה שֶׁהִתְאַחֲדוּ נֶגְדּוֹ חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁלָּהֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יב] וַיְמָרְרֻהוּ וָרֹבּוּ וַיִּשְׂטְמֻהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן לח) הַפָּסוּק (תְּהִלִּים עג, ט): "שַׁתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ", כִּי עַכְשָׁו נִתְפַּשְׁטָה הָאֶפִּיקוֹרְסוּת, שֶׁהַתּוֹרָה הָרְצוּעָה לְדַבֵּר סָרָה עַל כָּל הַצַּדִּיקִים וְעַל כָּל יִרְאֵי הַשֵּׁם. וּבֶאֱמֶת זוֹ הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הִיא נֶגֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, אַךְ שֶׁהֵם בּוֹשִׁים לְדַבֵּר בְּפֵרוּשׁ עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל־כֵּן הֵם מְהַפְּכִים אֶפִּיקוֹרְסוּת שֶׁלָּהֶם לְדַבֵּר עַל הָעוֹלָם. וְזֶהוּ "שַׁתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ", שֶׁמְּדַבְּרִים עַל הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשְׁ"י עַל בַּעֲלֵי הַחִצִּים שֶׁלְּשׁוֹנָם כְּחֵץ, וְתַרְגּוּמוֹ פַּלְגוּתָא וְכַנַּ"ל. הַיְנוּ בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ מַחֲלֹקֶת, שֶׁבְּנֵי אָדָם מְמָרְרִים אֶת הַחַיִּים וְרָבִים, זֶה בָּא מֵאֲלוּ בַּעֲלֵי הַחִצִּים, שֶׁהֵם הַכּוֹפְרִים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם טִינָה בְּלִבָּם עָלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי אֲלוּ הַבַּעֲלֵי לְשׁוֹן־הָרָע נִקְרָאִים חִצִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נז, ה): "בְּנֵי־אָדָם שִׁנֵּיהֶם חֲנִית וְחִצִּים, וּלְשׁוֹנָם חֶרֶב חַדָּה" וְגוֹ'. וּכְתִיב (יִרְמְיָה ט, ז): "חֵץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם מִרְמָה, דִּבֵּר בְּפִיו שָׁלוֹם אֶת רֵעֵהוּ יְדַבֵּר, וּבְקִרְבּוֹ יָשִׂים אָרְבּוֹ" וְגוֹ'. וְעַל־כֵּן בֶּאֱמֶת הֵם מִתְבַּיְּשִׁים לְדַבֵּר עָלָיו יִתְבָּרַךְ, לָכֵן הֵם מְמָרְרִים וְרָבִים עַל בְּנֵי אָדָם, וְקַל לְהָבִין.

[יג] וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אַל תִּירָאוּ כִּי הֲתַחַת אֱלֹקִים אָנִי. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן טו): מִי שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, הַיְנוּ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלּוּ לֶעָתִיד, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ, הַיְנוּ לֶעָתִיד לָבֹא תִּתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, תּוֹרָה מִבְּחִינַת עַתִּיק, וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לג), שֶׁזֶּה הוּא גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּלִי שׁוּם לְבוּשִׁים, כִּי עַכְשָׁו הָאֱלֹקוּת מְלֻבָּשֶׁת בִּלְבוּשִׁים כְּבָיְכוֹל, וַאֲפִלּוּ חִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה שֶׁמְּחַדְּשִׁים, הַכֹּל מְלֻבָּשׁ בִּלְבוּשִׁים. אֲבָל לֶעָתִיד, יִתְגַּלֶּה סוֹד הַיְחִידָה שֶׁבַּנְּפָשׁ, שֶׁיַּרְגִּישׁוּ רַק אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלִי שׁוּם לְבוּשִׁים כְּלָל.

וְאֶל כָּל זֶה יְכוֹלִים לִזְכּוֹת גַּם עַתָּה, אִם זוֹכִים לְהַעֲלוֹת אֶת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ, הַיְנוּ שֶׁאֵין מְפַחֲדִים — לֹא מֵחַיָּה רָעָה, וְלֹא מִשֹּׁר וְלֹא מִשּׁוֹפֵט, כִּי אֵלּוּ הַיִּרְאוֹת הֵן יִרְאוֹת נְפוּלוֹת. כִּי אָדָם צָרִיךְ לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלִפְחֹד וְלִירֹא רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ אָדָם?! אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּל־כָּךְ דָּבוּק אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַד שֶׁלֹּא יְפַחֵד מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי מַה יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת לוֹ, לַהֲרֹג אוֹתוֹ? הֲרֵי הוּא מְמֵילָא צָרִיךְ סוֹף כָּל סוֹף לְהַחֲזִיר אֶת נִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן מִי שֶׁמְּפַחֵד וּמִתְיָרֵא רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, לוֹ אֵין שׁוּם פַּחַד וְיִרְאָה מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם.

וְאֵיךְ זוֹכִים לְהַגִּיעַ לְמִדָּה זוֹ לְהַעֲלוֹת אֶת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ? עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט. כִּי כְּשֶׁאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ כָּאן לְמַטָּה, אֵין שׁוֹפְטִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (תַּנְחוּמָא מִשְׁפָּטִים, סִימָן ה'): אִם יֵשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין

לְמַעְלָה, אִם אֵין דִּין לְמַטָּה יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה, כֵּיצַד? אִם יַעֲשׂוּ הַתַּחְתּוֹנִים דִּין, אֵין דִּין לְמַעְלָה, לְכָךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: שִׁמְרוּ אֶת הַמִּשְׁפָּט מִלְמַטָּה, שֶׁלֹּא תִּגְרְמוּ לִי לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט מִלְמַעְלָה; וְלָכֵן אִם אֵין הָאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אֲזַי מִדַּת הַדִּין שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה מִתְלַבֶּשֶׁת כָּאן לְמַטָּה, וְיֵשׁ לוֹ פַּחַד מִשָּׁר אוֹ מַגַּנָּבִים, אוֹ מִשְּׁאָר פְּחָדִים, וְלָכֵן עִקַּר הָעֵצָה לְהִתְבּוֹדֵד עַצְמוֹ תָּמִיד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְלִשְׁפֹּט עַצְמוֹ עַל כָּל דָּבָר אֵיךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, וְאֵיךְ שֶׁמִּתְנַהֵג, וְלַחֲשֹׁב חֶשְׁבּוֹן נַפְשׁוֹ אִם הוּא עוֹשֶׂה הַכֹּל עַל־פִּי הַתּוֹרָה, וְאִם אֵינוֹ עוֹבֵר, חַס וְשָׁלוֹם, עַל רְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ.

וְזֶה שֶׁאָמַר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו: "**אַל תִּירָאוּ, כִּי הֲתַחַת אֱלֹקִים אָנִי**", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: שֶׁמָּא בִּמְקוֹמוֹ אָנִי? בְּתִמְיָהָה! אִם הָיִיתִי רוֹצֶה לְהָרַע לָכֶם, כְּלוּם אֲנִי יָכוֹל?! וּבֶאֱמֶת כֵּיצַד בָּאוּ אֶחָיו הַקְּדוֹשִׁים לִירֹא וּלְפַחֵד מִמֶּנּוּ, אֶלָּא הֵם שָׁפְטוּ אֶת עַצְמָם שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ אֱמֶת, כִּי אָמְרוּ "וַיְצַוּוּ אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר, כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף, אָנָּא שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחֶיךָ וְחַטָּאתָם, כִּי רָעָה גְּמָלוּךָ, וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹקֵי אָבִיךָ" וְגוֹ', וּבֶאֱמֶת לֹא הָיָה כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'שִׁנּוּ בַּדָּבָר מִפְּנֵי הַשָּׁלוֹם', כִּי לֹא צִוָּה יַעֲקֹב כֵּן. וְלָכֵן מֵאַחַר שֶׁלֹּא שָׁפְטוּ אֶת עַצְמָם כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, עַל יְדֵי זֶה בָּא לָהֶם פַּחַד מִיוֹסֵף, אֲבָל אִם אָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ, וּמְבַקֵּשׁ רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּמְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אֲזַי אֵין לוֹ שׁוּם פַּחַד מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַחֲנִיף לְשׁוּם בְּרִיָּה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יד] וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹקִים חֲשָׁבָהּ לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֹׂה כַּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיֹת עַם רָב. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סה), שֶׁהַצַּדִּיק הוּא בַּעַל הַשָּׂדֶה, וּבְתוֹךְ הַשָּׂדֶה גִּדֵּלִים אִילָנוֹת וַעֲשָׂבִים יָפִים וְנָאִים מְאֹד, שֶׁהֵם נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת, וְהַצַּדִּיק שֶׁהוּא הַבַּעַל שָׂדֶה, הוּא מַשְׁגִּיחַ וּמְשַׁתֵּדֵל תָּמִיד לְהַשְׁקוֹת הָאִילָנוֹת וּלְגַדְּלָם, וּבִשְׁאָר תִּקּוּנֵי הַשָּׂדֶה, וּלְהַרְחִיק הָאִילָנוֹת זֶה מִזֶּה הַרְחָקָה הָרְאוּיָה, שֶׁלֹּא יַכְחִישׁ אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לְמִקְרָב גָּדוֹל הַרְחָקָה גְּדוֹלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכְחִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ, עַיֵּן שָׁם.

וּבָזֶה נָבִין הֵיטֵב, שֶׁיַּעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁהוּא הַצַּדִּיק בַּעַל הַשָּׂדֶה, שֶׁגִּדֵּל אֶת בָּנָיו שֶׁהֵן נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת, וְהוּא שָׁלַח אֶת יוֹסֵף לִרְאוֹת בִּשְׁלוֹם אֶחָיו, וּלְבַסּוֹף נִתְגַּלְגֵּל שֶׁמְּכָרוּהוּ לְעֶבֶד, וְהֻצְרַךְ לַעֲבֹר אֶת כָּל הַסֵּבֶל הַגָּדוֹל הַזֶּה, עַד שֶׁנִּתְרַחֵק לְגַמְרֵי מֵאֶחָיו, עַד שֶׁזָּכָה, שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו (בְּרֵאשִׁית מא, מט): "וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כְּחוֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד, עַד כִּי חָדַל לִסְפֹּר כִּי אֵין מִסְפָּר", וְכָל זֶה זָכָה דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְרַחֵק מֵאֶחָיו, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ מוֹצְאִים, שֶׁהַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁהוּא בַּעַל הַשָּׂדֶה, לִפְעָמִים מְרַחֵק נְשָׁמָה גְּדוֹלָה מִשְּׁאָר הַנְּשָׁמוֹת, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לְמִקְרָב גָּדוֹל הַרְחָקָה גְּדוֹלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכְחִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא יַצְלִיחַ בְּיוֹתֵר.

וְזֶה מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ רוֹאִים פְּעָמִים רַבּוֹת, שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמָה גְּדוֹלָה מְאֹד, שֶׁכֻּלָּם חוֹלְקִים עָלֶיהָ וּמְרַחֲקִים אוֹתָהּ, וְנִדְמֶה שֶׁעוֹשִׂים לוֹ רָעָה גְּדוֹלָה, אֲבָל לְבַסּוֹף יוֹצֵאת מִזֶּה טוֹבָה גְּדוֹלָה, כִּי בָּזֶה שֶׁרְחָקוּ אוֹתוֹ, הוּא מִתְעַלֶּה וּמִתְגַּדֵּל וְזוֹכֶה לִדְבָרִים עֶלְיוֹנִים מְאֹד, מְחַבֵּר סְפָרִים קְדוֹשִׁים, וּמוֹרִיד הַשָּׂגוֹת קְדוֹשׁוֹת לָקָרֵב נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר יוֹסֵף הַצַּדִּיק: "**וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹקִים חֲשָׁבָהּ לְטֹבָה, לְמַעַן עֲשֹׂה כַּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיֹת עַם רָב**"; וְדָבָר זֶה אָנוּ רוֹאִים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת, שֶׁמְּרַחֲקִים אוֹתָן בְּתַכְלִית הָרְחוּק, וְחוֹלְקִים וְרָבִים עֲלֵיהֶם, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה הֵם זוֹכִים

לְהַשְׁאִיר אַחֲרֵיהֶם סְפָרִים קְדוֹשִׁים, אֲשֶׁר מְחַיִּים נֶפֶשׁ כָּל חַי לְהַחֲיוֹת עַם רַב, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[טו] וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹקִים חֲשָׁבָהּ לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֹׂה כַּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיֹת עַם רָב. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ד׳): כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נו, יא): ״בֵּאלֹקִים אֲהַלֵּל דָּבָר בַּיהוָ״ה אֲהַלֵּל דָּבָר״, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים נ.) עַל הַפָּסוּק (זְכַרְיָה יד, ט): ״בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָ״ה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד״, אָטוּ הָאִידָּנָא לָאו הוּא אֶחָד? אֶלָּא הָאִידָּנָא מְבָרְכִים עַל הַטּוֹבָה ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״, וְעַל הָרָעָה ״דַּיָּן אֱמֶת״, וְלֶעָתִיד כֻּלּוֹ ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״, שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם הַוְיָ״ה וְשֵׁם אֱלֹקִים אַחְדּוּת אַחַת, שֶׁאָדָם יֵדַע שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו הַכֹּל לְטוֹבָתוֹ, כִּי הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאֵין שׁוּם רַע בָּעוֹלָם כְּלָל.

וְאִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְזֶה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלֶה אֶת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מִן הַגָּלוּת מִבֵּין הָעַכּוּ״ם, כִּי עַכְשָׁו חוֹשְׁבִים שֶׁהַמְּלוּכָה וְהַמֶּמְשָׁלָה שַׁיֶּכֶת לַגּוֹיִים, אֲבָל כְּשֶׁיִּתְבָּרֵר לָאָדָם, שֶׁדָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, וַאֲפִלּוּ מַה שֶּׁקּוֹרֶה מִמַּלְכוּת הָעַכּוּ״ם, זֶה גַּם־כֵּן מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כא, א): ״לֵב מֶלֶךְ בְּיַד יְהוָ״ה״, אֲזַי הוּא תָּמִיד בְּשִׂמְחָה, וְאֵינוֹ מִתְבַּלְבֵּל עַצְמוֹ מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְיוֹדֵעַ שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו הַכֹּל לְטוֹבָתוֹ.

וְזֶה שֶׁאָמַר יוֹסֵף לְאֶחָיו: ״וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה, אֱלֹקִים חֲשָׁבָהּ לְטוֹבָה לְמַעַן עֲשֹׂה כַּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיֹת עַם רָב״; וְאֵת זֶה צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְהַחְדִּיר בְּעַצְמוֹ, אֲשֶׁר כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, אֲפִלּוּ מִבַּעַל בְּחִירָה, וְנִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ יוֹצֵאת לוֹ מִזֶּה רָעָה גְּדוֹלָה, אֲבָל בֶּאֱמֶת גַּם בָּרָעָה יֵשׁ טוֹב גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁיִּתְגַּלֶּה לוֹ רַק בַּסּוֹף. וְאִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְזֶה, אֶלָּא עַל־יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים, שֶׁיַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהִתְוַדּוֹת תָּמִיד אֲלָיו יִתְבָּרַךְ, וְיִסַּפֵּר לוֹ יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִכָּלֵל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְיָאִיר עָלָיו אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ הַגָּנוּז, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת שְׁמוֹת

[א] **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה**
אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י:
׳אַף־עַל־פִּי שֶׁמְּנָאָן בְּחַיֵּיהֶם בִּשְׁמוֹתָם, חָזַר וּמְנָאָם בְּמִיתָתָם׳ וְכוּ׳; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רסא):
כְּשֶׁנּוֹפֵל הָאָדָם מִמַּדְרֵגָתוֹ, יֵדַע שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם הוּא, כִּי הַהִתְרַחֲקוּת תְּחִלַּת הַהִתְקָרְבוּת, עַל־כֵּן נָפַל, כְּדֵי שֶׁיִּתְעוֹרֵר יוֹתֵר לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וַעֲצָתוֹ — שֶׁיַּתְחִיל מֵחָדָשׁ לְהִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּאִלּוּ לֹא הִתְחִיל עֲדַיִן כְּלָל מֵעוֹלָם, וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁצְּרִיכִים מַמָּשׁ בְּכָל יוֹם לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ. וְזוֹ הִיא יְדִיעָה שְׁלֵמָה וּבְרוּרָה, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לִזְכֹּר תָּמִיד, שֶׁאָסוּר לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ, אֲפִלּוּ שֶׁכְּבָר הִרְגִּישׁ שֶׁהָיָה בְּאֵיזֶה מָקוֹם, וּלְבַסּוֹף נָפַל, אָסוּר לוֹ לְהִשָּׁבֵר מִשּׁוּם דָּבָר.

וְזֶה יוּבַן מַה שֶּׁהַתְּחִלָּה הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה **״יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה״**, וְאַחַר־כָּךְ **״אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ״**; כִּי מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כא), אֲשֶׁר ׳יִשְׂרָאֵל׳ זוֹ מַדְרֵגָה גְּבוֹהָה, אוֹתִיּוֹת — ׳לִי רֹאשׁ׳, שֶׁזּוֹ מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם יוֹדְעִים שֶׁכָּךְ מְסֻבָּבִים מִלְמַעְלָה, שֶׁתָּמִיד נוֹפְלִים, וּבִשְׁבִיל זֶה כָּתוּב **״הַבָּאִים מִצְרַיְמָה״** — לְשׁוֹן הֹוֶה, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם זוֹרְקִים אֶת הָאָדָם, כְּדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, בְּכָל פַּעַם, כִּי אִם אָדָם יַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ לְמַשֶּׁהוּ, שֶׁהִגִּיעַ כְּבָר לְאֵיזוֹ דַּרְגָּה, אֵין זוֹ הַשְׁלֵמוּת. וְלָכֵן אֵצֶל ׳יִשְׂרָאֵל׳ שֶׁזּוֹהִי מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים — ׳לִי רֹאשׁ׳, כְּתִיב לְשׁוֹן הֹוֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן יַעֲקֹב, הִיא מַדְרֵגָה קְטַנָּה, לְשׁוֹן עָבָר, הֱיוּ אֵצְלוֹ כָּתוּב **״אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ״**, לְשׁוֹן עָבָר, הֱיוּ אֵלּוּ שֶׁעֲדַיִן מַחֲזִיקִים בְּמַדְרֵגָה קְטַנָּה, בִּבְחִינַת עֲקֵבִים, כְּשֶׁהֵם נוֹפְלִים, הֵם חוֹשְׁבִים שֶׁזֶּה כֵּן, וְהֵם תָּמִיד יְשָׁאֲרוּ בַּנְּפִילָה.

וּבֶאֱמֶת אֵין זֶה כָּךְ, אֶלָּא שֶׁעַל אָדָם לִזְכֹּר, שֶׁבְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה וּבְכָל רֶגַע הוּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, לְהַתְחִיל לְהִתְחַדֵּשׁ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְשׁוּם דָּבָר לֹא יָכוֹל לְשָׁבְרוֹ, אַדְרַבָּה! הָאָדָם יָכוֹל לְזַכֵּךְ אֶת עַצְמוֹ, וְלִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגוֹת הֲכִי עֶלְיוֹנוֹת, עַד שֶׁגַּם כְּשֶׁמַּזְכִּירִים אֶת שְׁמוֹ הוּא יִתְעַלֶּה, וַאֲנָשִׁים יִתְעַלּוּ עַל יָדוֹ, שֶׁזּוֹ מַעֲלַת אֲמִירַת שְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, כְּשֶׁהוּא מַזְכִּיר שְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְעוֹרֶרֶת זְכוּתָם, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת צַדִּיק, חֵלֶק ב׳, סִימָן כ׳): עַל־יְדֵי הַזְכָּרַת שְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, יְכוֹלִים לְהָבִיא שִׁנּוּי בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, כְּלוֹמַר לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע, וְסִימָן לַדָּבָר: ״אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ״ וְגוֹ׳, ״וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״ וְגוֹ׳, גְּזֵרָה שָׁוָה, ׳אֵלֶּה׳ — ׳אֵלֶּה׳. וּמֵהָכָא חָזִינַן, כִּי הַצַּדִּיק יָכוֹל לְזַכֵּךְ אֶת שְׁמוֹ בְּזִכּוּךְ נִפְלָא כָּזֶה, עַד שֶׁגַּם הַזְכָּרַת שְׁמוֹ תַּעֲשֶׂה רֹשֶׁם גָּדוֹל וּתְשַׁנֶּה אֶת הַטֶּבַע.

לָכֵן ׳הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְנָאָן בְּחַיֵּיהֶם׳, כִּי הַצַּדִּיקִים מְזַכְּכִים אֶת שְׁמָם, שֶׁגַּם בְּחַיֵּיהֶם כְּבָר שְׁמָם קָדוֹשׁ, וּבְעֶצֶם שְׁמִיעַת הַזְכָּרַת שְׁמָם כְּבָר נִמְשָׁךְ הַשּׁוֹמֵעַ אַחֲרֵיהֶם, ׳חָזַר וּמְנָאָם בְּמִיתָתָם׳, שֶׁגַּם אַחַר הִסְתַּלְּקוּתָם כְּשֶׁמַּזְכִּירִים אֶת שְׁמָם הַקָּדוֹשׁ, זֶה עוֹשֶׂה רֹשֶׁם גָּדוֹל, עַד שֶׁיְּכוֹלִים עַל־יְדֵי הַזְכָּרַת שְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים בִּלְבַד, לְשַׁנּוֹת אֶת הַטֶּבַע. כִּי הָעִקָּר

לִהְיוֹת רַק דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ יְרִידוֹת וּנְפִילוֹת, צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק וְלֹא לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה תָּמִיד עוֹשֶׂה הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וְאִם יִהְיֶה עַקְשָׁן כָּל־כָּךְ גָּדוֹל עַל כָּל זֶה, אֲפִלּוּ אִם יִפֹּל יָקוּם עוֹד פַּעַם, סוֹף כָּל סוֹף יִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמוֹ יִהְיוּ נַעֲשִׂים נִסִּים וְנִפְלָאוֹת וְשִׁדּוּד הַטֶּבַע, כִּי הַשֵּׁמוֹת שֶׁל הַצַּדִּיקִים נִזְדַּכְּכִים כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁהֵם נַעֲשִׂים שֵׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי מוֹהַרַנ״תְּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, דְּבָרִים הַבָּאִים בַּפְּעָדָה, הֲלָכָה ד׳, אוֹת ו׳): כְּשֶׁאָנוּ מַזְכִּירִים שֵׁם הַתַּנָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, בְּזֶה הַשֵּׁם כָּלוּל כָּל מַעֲשֶׂה זֶה הַתַּנָּא שֶׁהָיָה י״ג שָׁנִים בַּמְּעָרָה, וְחִבֵּר סֵפֶר הַזֹּהַר, וְכָל מַה שֶּׁעָבַר עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי בְּמֶשֶׁךְ חַיָּיו, הַכֹּל כָּלוּל בְּתוֹךְ הַשֵּׁם שֶׁלּוֹ, וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר רַק מַזְכִּירִים אֶת שְׁמוֹ, כְּבָר מִתְעוֹרְרִים אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן צְרִיכִים לִזְכֹּר, כִּי כָּךְ מִתְנַהֲגִים כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל הָאָדָם, כָּל זְמַן שֶׁהוּא חַי, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם מַפִּילִים אוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וְלֹא יִשָּׁבֵר מִשּׁוּם דָּבָר.

וְזוֹ מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל, לִי רֹאשׁ, אֲשֶׁר אֶצְלָם כָּתוּב ׳**הַבָּאִים** מִצְרַיְמָה׳, לְשׁוֹן הֹוֶה, שֶׁבְּכָל פַּעַם נוֹפְלִים, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן מִתְחַזְּקִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בֵּית יַעֲקֹב ׳אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ׳, אֵלּוּ שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲקֵבִים, הֵם אֵינָם יוֹדְעִים מִזֶּה, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהֵם יוֹרְדִים וּמִתְיָאֲשִׁים, הֵם נִשְׁאָרִים שָׁם בַּיְרִידָה, וְצָרִיךְ שֶׁתִּזְכֹּר אֶת זֶה תָּמִיד, וְעַל־יְדֵי־זֶה תַּעֲבֹר עַל הַכֹּל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳; וְדוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת אָמְרוּ שְׁ׳מ׳וֹ׳ת׳ רָאשֵׁי תֵּבוֹת: שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם. וְכֵן כָּתַב בַּעַל הַטּוּרִים: ״וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, רָאשֵׁי תֵּבוֹת: וְ׳אָדָם אֲ׳שֶׁר ל׳וֹמֵד ה׳סֵּדֶר שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם׳ וְכוּ׳. וְהַיְנוּ שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לִלְמֹד בְּכָל יוֹם שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם, וְזֶה הַלִּמּוּד הוּא הַמְחַזֵּק אֶת הַנְּפָשׁוֹת שֶׁלָּנוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲנַחְנוּ עוֹמְדִים בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲנַחְנוּ נִקְרָאִים בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲנַחְנוּ נִקְרָאִים בְּשֵׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי בְּנֵי הוּא לְשׁוֹן בִּנְיָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״בָּנִיתִי בֵּית זְבֻל״, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲנַחְנוּ בּוֹנִים אֶת עַצְמֵנוּ וְאֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יט), שֶׁשְּׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם׳ הוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, וּמַכְנִיעִים עַל יָדוֹ אֶת הָרַע שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם. וְהִנֵּה יָדוּעַ, שֶׁהַחֵל מִפָּרָשַׁת שְׁמוֹת מַתְחִילִים יְמֵי הַשּׁוֹבְבֵי״ם הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהֵם מְסַגְּלִים לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר פָּגַם הָאָדָם בַּבְּרִית, וְלָכֵן בָּא תֵּכֶף־וּמִיָּד לְרַמֵּז בְּהַתְחָלַת פָּרָשַׁת שְׁמוֹת, שֶׁהוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת: שְׁנַיִם מִ׳קְרָא וְ׳אֶחָד תַּ׳רְגּוּם, כִּי עַכְשָׁו מַתְחִילִים יְמֵי שׁוֹבְבֵי״ם, וְאִם רוֹצִים לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר שִׁחֵת וְקִלְקֵל, שֶׁיִּהְיֶה נִזְהָר מְאֹד מְאֹד לְסַיֵּם בְּכָל שָׁבוּעַ ׳שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם׳, שֶׁזֶּה תִּקּוּן נִפְלָא לְפָגַם הַבְּרִית, כִּי הוּא מַכְנִיעַ אֶת הָרַע שֶׁבִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם, וְהַתַּרְגּוּם הוּא הַמְמֻצָּע בֵּין לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּבֵין לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ יֹצְאֵי יֶרֶךְ יַעֲקֹב שִׁבְעִים נָפֶשׁ וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרָיִם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ב׳): עִקַּר כְּלִי זֵינוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הוּא הַתְּפִלָּה, כָּל מִלְחַמְתּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה וְכָל הַכְּבִישׁוֹת שֶׁיִּכְבֹּשׁ הַכֹּל מִשָּׁם.

וְהָעִנְיָן, שֶׁמָּשִׁיחַ יַכְנִיס בָּעוֹלָם אֶת הָעִנְיָן שֶׁל תְּפִלָּה, שֶׁכָּל אֶחָד יַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְהַבֵּן אֶל אָבִיו, אֲשֶׁר זֶה יְסוֹד הַכֹּל, כִּי אָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ לְבִטּוּל אֱמֶת, לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי לָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר

רַק עַל־יְדֵי תְּפִלָּה וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נב), שֶׁיֵּלֵךְ לְמָקוֹם פָּנוּי שֶׁאֵין שָׁם בְּנֵי־אָדָם, וִידַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְהַבֵּן אֶל אָבִיו, בְּתִמִּימוּת וּבְפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְבִטּוּל אֱמֶת, לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה עִקַּר הַשְׁלֵמוּת, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְזֶה, אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁזּוֹ מַדְרֵגַת יוֹסֵף, שֶׁעָבְרוּ עָלָיו כָּל מִינֵי נִסְיוֹנוֹת וְהֶחֱזִיק מַעֲמָד, וְזָכָה לְהַקְרָאוֹת ׳צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם׳.

וְלָכֵן אִם אָדָם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, סִימָן שֶׁהוּא עֲדַיִן פָּגוּם בַּבְּרִית, כִּי אֶל חֶרֶב הַתְּפִלָּה אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ, אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים מה, ד): ״חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ״, אִם אַתָּה רוֹצֶה לִזְכּוֹת לַחֲגֹר חַרְבְּךָ שֶׁל תְּפִלָּה, אַתָּה מֻכְרָח לְהִתְקַדֵּשׁ בְּקִדֻּשַׁת הַיָּרֵךְ, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (בְּרֵאשִׁית כד, ב): ״שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי״, וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳לְפִי שֶׁהַנִּשְׁבָּע צָרִיךְ שֶׁיִּטֹּל בְּיָדוֹ חֵפֶץ שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן: סֵפֶר תּוֹרָה, אוֹ תְּפִלִּין (שְׁבוּעוֹת לח:), וְהַמִּילָה הָיְתָה מִצְוָה רִאשׁוֹנָה לוֹ, וּבָאָה לוֹ עַל־יְדֵי צַעַר, וְהָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו, וְנִטְלָהּ׳.

נִמְצָא, שֶׁיָּרֵךְ הוּא בְּחִינַת בְּרִית, וְלָכֵן אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ אֶל תְּפִלָּה, אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, וּכְשֶׁיֵּשׁ תִּקּוּן הַבְּרִית, אָז מִתְאַחֲדוֹת יַחַד נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת בְּאַחְדוּת, אֶלָּא עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הַדַּעַת, כִּי כְּשֶׁאָדָם נִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז הוּא אוֹהֵב אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, וְהוּא מְאֻחָד עִם כֻּלָּם. וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רלט): עִקַּר הַדִּבּוּר הוּא מְשָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קכב, ח): ״אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם״.

וְזֶה ״וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ יֹצְאֵי יֶרֶךְ יַעֲקֹב שִׁבְעִים נָפֶשׁ וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרָיִם״; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה ד׳, סִימָן ו׳): בְּעֵשָׂו כְּתִיב בֵּהּ שֵׁשׁ נְפָשׁוֹת, וּכְתִיב בּוֹ נְפָשׁוֹת הַרְבֵּה, דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית לו, ו): ״וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת נָשָׁיו וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנֹתָיו וְאֵת כָּל נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ״, וּבְיַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ, וּכְתִיב בֵּהּ נֶפֶשׁ אַחַת, דִּכְתִיב (שְׁמוֹת א, ה): ״וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ יֹצְאֵי יֶרֶךְ יַעֲקֹב״ וְגוֹ׳, אֶלָּא עֵשָׂו שֶׁהוּא עוֹבֵד לֶאֱלֹהוּת הַרְבֵּה, כְּתִיב בֵּיהּ נְפָשׁוֹת הַרְבֵּה, אֲבָל יַעֲקֹב שֶׁהוּא עוֹבֵד לֶאֱלוֹהַּ אֶחָד, כְּתִיב בּוֹ נֶפֶשׁ אַחַת ״וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ״ וְגוֹ׳. כִּי אֵיךְ זָכוּ לְהִתְאַחֵד יַחַד? רַק עַל־יְדֵי יַעֲקֹב שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מט, ג): ״רְאוּבֵן אֹנִי״, וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: הִיא טִפָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁלּוֹ, שֶׁלֹּא רָאָה קֶרִי מִיָּמָיו.

וְרַק כָּךְ זָכוּ לְהַחֲזִיק מַעֲמָד כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, שֶׁהִיא עֶרְוַת הָאָרֶץ, שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּה, פֶּרֶק ז׳): אֵין לְךָ אֻמָּה בָּעוֹלָם שֶׁהָיְתָה שְׁטוּפָה בְּדָבָרִים מְכֹעָרִים וַחֲשׁוּדִים בְּכִשָּׁפִים וּבְזִמָּה, וּבְכָל מַעֲשִׂים רָעִים, אֶלָּא הַמִּצְרִיִּים בִּלְבַד. וְכֵן אָמְרוּ (תּוֹרַת כֹּהֲנִים אַחֲרֵי): מַגִּיד הַכָּתוּב שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם שֶׁל מִצְרִיִּים מְקֻלְקָלִים מִכָּל הָעַמִּמִין, וְכָל מַה שֶּׁזָּכוּ לְהַחֲזִיק מַעֲמָד, הָיָה עַל־יְדֵי ״וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרָיִם״, כִּי הוּא הִקְדִּים לִהְיוֹת שָׁם, וּכְבָר נִתְנַסָּה בְּכָל מִינֵי נִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמָרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁהֶחֱזִיק מַעֲמָד, זָכָה אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁגַּם הֵם יִזְכּוּ לְקִדֻּשַׁת הַבְּרִית, וְלָכֵן הֶחֱזִיקוּ אֶת עַצְמָם בְּיַחַד, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: ״שִׁבְעִים נָפֶשׁ״, כִּי הֵם הָיוּ כֻּלָּם מְאֻחָדִים בְּאַחְדוּת אַחַת, עַל־יְדֵי קִדֻּשַׁת יַעֲקֹב וְיוֹסֵף, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] **וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף;** וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳עָשָׂה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ לֹא יָדַע׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סִפְרֵי־הַמִּדּוֹת, אוֹת דַּעַת, סִימָן לג): מִי שֶׁמִּשַׁלְמִין לוֹ רָעָה תַּחַת טוֹבָה, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְרַחֵם עָלָיו, וְנוֹתֵן לוֹ שֵׂכֶל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא.

כִּי בֶּאֱמֶת אֵין עוֹד מִדָּה יוֹתֵר יָפָה כְּמוֹ מִדַּת הַכָּרַת הַטּוֹב, לִזְכֹּר תָּמִיד אֶת מֵיטִיבוֹ וְאֵישׁ חַסְדּוֹ, וְאֶת הַטּוֹבָה שֶׁעָשָׂה, וּלְהַפֵּךְ — אֵין עוֹד מִדָּה מְגֻנָּה כְּמוֹ כְּפוּי טוֹבָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מִדְרַשׁ אַגָּדָה): מִפְּנֵי מָה עָנַשׁ הַכָּתוּב בְּיוֹתֵר לִכְפוּיֵי טוֹבָה? מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּעִנְיַן כְּפִירָה בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּפוּי טוֹבָה הוּא, הָאָדָם הַזֶּה הוּא כּוֹפֶה טוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, לְמָחָר הוּא כּוֹפֶה טוֹבָתוֹ שֶׁל קוֹנוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּפַרְעֹה "**אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף**", וַהֲלֹא עַד הַיּוֹם הַזֶּה מִצְרַיִם יוֹדְעִין חַסְדּוֹ שֶׁל יוֹסֵף, אֶלָּא שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ וְלֹא הִשְׂגִּיחַ עָלָיו וְכָפָה טוֹבָתוֹ, וּלְבַסּוֹף כָּפָה טוֹבָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאָמַר: "**לֹא יָדַעְתִּי אֶת הַשֵּׁם**", הָא לָמַדְתָּ, שֶׁכְּפִיּוּת הַטּוֹבָה הֵקֶשָׁה לִכְפִירָה בָּעִקָּר.

וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה א', סִימָן ח'): **אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף**, וְכִי לֹא הָיָה מַכִּיר אֶת יוֹסֵף? אָמַר רַבִּי אָבִין, מָשָׁל לְאֶחָד שֶׁרָגַם אוֹהֲבוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, אָמַר הַמֶּלֶךְ: הַתִּיזוּ אֶת רֹאשׁוֹ, כִּי לְמָחָר יַעֲשֶׂה בִּי כָּךְ. לְכָךְ כָּתַב עָלָיו הַמִּקְרָא, כְּלוֹמַר, הַיּוֹם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, לְמָחָר הוּא עָתִיד לוֹמַר "**לֹא יָדַעְתִּי אֶת הַשֵּׁם**".

כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלִקוּת גָּמוּר הוּא, וּבְנֵי־אָדָם טוֹעִים בָּזֶה שֶׁמַּפְרִידִים אֶת מְצִוּוֹת בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ מִמְּצִוּוֹת בֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, וְיָכוֹל אֶחָד לִהְיוֹת צַדִּיק גָּדוֹל בֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, אֲבָל בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ הוּא יָכוֹל לִהְיוֹת רָשָׁע גָּמוּר, לִגְנֹב מִמֶּנּוּ, לְחָרְפּוֹ וּלְבַזּוֹתוֹ, וְלַעֲשׂוֹת לוֹ אֶת כָּל הָעַוְלוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וּכְאִלּוּ שׁוּם דָּבָר לֹא קָרָה. וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (יוֹמָא פה:): עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ. נִמְצָא, שֶׁיּוֹתֵר חֲמוּרוֹת הָעֲבֵרוֹת שֶׁל בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ מֵהָעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם. וַחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (בְּרָכוֹת יט:): גָּדוֹל כִּבּוּד הַבְּרִיּוֹת, שֶׁדּוֹחֶה לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, כָּל־כָּךְ מַקְפִּיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל כִּבּוּד הַבְּרִיּוֹת. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (אָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן, פֶּרֶק טו): יְהִי כְבוֹד חֲבֵרְךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ, כֵּיצַד? מְלַמֵּד שֶׁכְּשֵׁם שֶׁרוֹאֶה אֶת כְּבוֹדוֹ, כָּךְ יְהֵא אָדָם רוֹאֶה אֶת כְּבוֹד חֲבֵרוֹ, וּכְשֵׁם שֶׁאֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁיְּהֵא שֵׁם רַע עַל כְּבוֹדוֹ, כָּךְ יְהֵא אָדָם רוֹצֶה, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא שֵׁם רַע עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ.

וּמִכָּל זֶה נִמְצִינוּ לְמֵדִים אֵיךְ שֶׁצְּרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד מְאֹד עַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, וְלֹא לִהְיוֹת כְּפוּי טוֹבָה כְּלַפֵּיהֶם, כִּי בָּזֶה שֶׁהוּא כְּפוּי טוֹבָה, הוּא מְגַלֶּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וְהוּא מָלֵא טְעָנוֹת גַּם עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי אִם מַפְרִידִים בֵּין מִצְוּוֹת שֶׁל בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ לְבֵין הַמִּצְוּוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, זוֹ רְאָיָה שֶׁיֵּשׁ אֶצְלוֹ פְּגָם בֶּאֱמוּנָה. וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁאָדָם מְחָרֵף וּמְבַזֶּה אֶת הַצַּדִּיק, עַל זֶה לֹא יֹאבֶה ה' סְלֹחַ לוֹ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה לט, סִימָן יב): הֶחְמִיר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ שֶׁל צַדִּיק יוֹתֵר מִכְּבוֹדוֹ. וְלָכֵן אִם אָדָם הוּא כְּפוּי טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן לַצַּדִּיק שֶׁיָּגַע וְטָרַח בִּשְׁבִילוֹ, וּמָסַר נַפְשׁוֹ בַּעֲבוּרוֹ, לְבַסּוֹף הוּא יִהְיֶה כְּפוּי טוֹבָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה "**וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרָיִם, אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף**"; וּפַרְשׁ"י: 'עָשָׂה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ לֹא יָדַע', נִמְצָא, שֶׁהָיָה כְּפוּי טוֹבָה. כִּי חֲרֵי יוֹסֵף הִצִּיל אֶת כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהָרָעָב, וְעוֹד גַּם הִכְנִיס שָׁם אֶת כָּל הָעֲשִׁירוּת שֶׁבָּעוֹלָם, כִּדְכְתִיב (בְּרֵאשִׁית מא, נז): "וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיְמָה לִשְׁבֹּר אֶל יוֹסֵף כִּי חָזַק הָרָעָב בְּכָל הָאָרֶץ", וּכְתִיב (שָׁם מז, יד): "וַיְלַקֵּט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵם שֹׁבְרִים, וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת הַכֶּסֶף בֵּיתָה פַּרְעֹה", וּלְבַסּוֹף הוּא מִתְגַּלֶּה כְּכְפוּי טוֹבָה, וְאוֹמֵר: "**אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף**", וּמַה כְּתִיב אַחַר־כָּךְ?

"לֹא יָדַעְתִּי אֶת הַוָּיָ"ה", שֶׁהָיָה כְּפוּי טוֹבָה כְּלַפֵּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְלָכֵן מִי שֶׁמְּשַׁלְּמִין לוֹ רָעָה תַּחַת טוֹבָה, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְרַחֵם עָלָיו וְנוֹתֵן לוֹ שֵׂכֶל גָּדוֹל בַּעֲבוּדַת הַבּוֹרֵא, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר אַחַר־כָּךְ (שְׁמוֹת יב, לא): "וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְכִילְתָּא בֹּא יג) מְלַמֵּד שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלָּהֶם נִתְּכָת וּבְטֵלָה, וְחָזְרָה לְתִחְלָתָהּ. וְעַם יִשְׂרָאֵל זָכוּ לְשֶׁפַע גַּשְׁמִי וּלְשֶׁפַע רוּחָנִי, שֶׁפַע גַּשְׁמִי הוּא בְּזַת הַיָּם, שֶׁהָיָה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁלָּקְחוּ בְּמִצְרַיִם, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (תַּנְחוּמָא בֹּא ח'): בְּזַת הַיָּם גְּדוֹלָה מִבִּזַּת מִצְרַיִם, וְשֶׁפַע רוּחָנִי שֶׁרָאוּ אֶת הַשְּׁכִינָה עַל הַיָּם, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (סוֹטָה ל:): בְּשָׁעָה שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם נָתְנוּ עֵינֵיהֶם לוֹמַר שִׁירָה, וְכֵיצַד אָמְרוּ שִׁירָה? עוֹלָל מֻטָּל עַל בִּרְכֵּי אִמּוֹ וְתִינוֹק יוֹנֵק מִשְׁדֵּי אִמּוֹ, כֵּיוָן שֶׁרָאוּ אֶת הַשְּׁכִינָה, עוֹלָל הִגְבִּיהַּ צַוָּארוֹ, וְתִינוֹק שָׂמַט דַּד מִפִּיו, וְאָמְרוּ: "זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ".

וְלָכֵן דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה פַּרְעֹה כְּפוּי טוֹבָה, שֶׁזֶּה "אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: עָשָׂה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ לֹא יָדַע, עַל־יְדֵי־זֶה אָמַר אַחַר־כָּךְ "לֹא יָדַעְתִּי אֶת הַוָּיָ"ה", שֶׁכָּפַר בָּעִקָּר, וְעַם יִשְׂרָאֵל זָכוּ לְגִלּוּי שְׁכִינָה, שֶׁזֶּה שֵׂכֶל גָּדוֹל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה, וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה, וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ, וְעָלָה מִן הָאָרֶץ; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'), אֲשֶׁר יַעֲקֹב הִסְתַּכֵּל תָּמִיד עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהוּא הַחִיּוּת אֱלֹקוּת הַמְחַיֶּה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה, שֶׁזֶּה עִקַּר הַחָכְמָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן עֲשָׂו מִסְתַּכֵּל רַק עַל גַּשְׁמִיּוּת וְחָמְרִיּוּת הַבְּרִיאָה, כִּי עַל שֵׁם זֶה נִקְרָא עֲשָׂו — לְשׁוֹן עָשׁוּי, כִּי רַחֲמָנָא לִצְלָן, הוּא כּוֹפֵר בַּכֹּל, לֵית דִּין וְלֵית דַּיָּן, כְּאִלּוּ הַכֹּל עָשׂוּי מֵעַצְמוֹ. וְלָכֵן בִּזָּה אֶת הַבְּכוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית כה, לד): "וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה", שֶׁהִיא הַחָכְמָה הָאֱלֹקִית.

וְזוֹהִי מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר טוֹב עִם הַיֵּצֶר הָרָע; הַיֵּצֶר טוֹב תָּמִיד מְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם לְהִסְתַּכֵּל עַל חִיּוּת הָאֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה, אֲשֶׁר דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הֵם לְבוּשׁ לְגַבֵּי אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, כִּי אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וּלְהֶפֶךְ הַיֵּצֶר הָרַע מוֹשֵׁךְ תָּמִיד אֶל גַּשְׁמִיּוּת הַבְּלֵי עוֹלָם הַזֶּה, כְּאִלּוּ הַכֹּל טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, וְעַל־יְדֵי מַה נוֹתְנִים כֹּחַ לַיֵּצֶר הַטּוֹב, שֶׁיִּתְגַּבֵּר עַל הַיֵּצֶר הָרָע? עַל־יְדֵי לִמּוּד תּוֹרָה, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (קִדּוּשִׁין ל:): אִם פָּגַע בְּךָ מְנַוָּל זֶה, מָשְׁכֵהוּ לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ. וְאָמְרוּ (שָׁם): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בָּרָאתִי יֵצֶר הָרָע וּבָרָאתִי תּוֹרָה תַּבְלִין כְּנֶגְדּוֹ; כִּי אִם אָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, וְכָל דִּבּוּרוֹ כּוֹלֵל רַק דִּבּוּרֵי תּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּבֵּר תָּמִיד עַל יִצְרוֹ הָרַע, שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ אוֹתוֹ אֶל טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, וּלְהֶפֶךְ מִכָּל זֶה הָיָה פַּרְעֹה, שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל הָיוּ בַּגָּלוּת תַּחַת שִׁלְטָתוֹ, עַל־יְדֵי "פֶּה רַע" שֶׁשָּׁלַט בָּהֶם.

וְזֶה שֶׁאָמַר "הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ", הָבָה וְנַכְנִיס אֶת חָכְמָתֵנוּ, שֶׁהִיא חָכְמָה חִיצוֹנִית, כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת בָּהֶם, "פֶּן יִרְבֶּה", "וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה", כִּי אִם יַרְבֶּה בִּלְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, חָרֵי זֶה יוֹכַל לָנוּ, "וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שׂנְאֵינוּ", שֶׁהוּא הַיֵּצֶר טוֹב, "וְנִלְחַם בָּנוּ", שֶׁאָנוּ בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע, "וְעָלָה מִן הָאָרֶץ", הַיְנוּ עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה הֵם יַעֲלוּ מִן הָאַרְצִיּוּת, וְיִתְגַּלֶּה לָהֶם שֶׁהַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא.

וְזֶה הָיָה פַּחְדּוֹ הַגָּדוֹל שֶׁל פַּרְעֹה, שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל יִשְׁתַּמְּשׁוּ עִם הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁהִיא חָכְמַת אֱלֹקוּת, וְלָכֵן רָצָה לְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם, אֲבָל לֹא הוֹעִיל לוֹ, כִּי לָמְדוּ תּוֹרָה גַּם בְּמִצְרַיִם, מַה שֶּׁקִּבְּלוּ מֵאֲבוֹתֵיהֶם הַשְּׁבָטִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁקִּבְּלוּ מִיַּעֲקֹב אֲבִיהֶם, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה ה', סִימָן יח): מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ בְיָדָם מְגִלּוֹת, שֶׁהָיוּ

מִשְׁתַּעְשְׁעִין בָּהֶם מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, לוֹמַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא גּוֹאֲלָן, לְפִי שֶׁהָיוּ נוֹחִין בְּשַׁבָּת. וְלָכֵן אַשְׁרֵי מִי שֶׁעוֹסֵק בְּכָל יוֹם בַּתּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה לֹא יוּכַל לוֹ הַיֵּצֶר הָרָע לְנַתְּקוֹ מֵרוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמְיַלְּדֹת אֶת הָאֱלֹקִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רמ״ו): לִפְעָמִים צָרִיךְ הָאָדָם שֶׁתִּהְיֶה לוֹ גַּדְלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־ב׳ יז, י): ״וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בְּדַרְכֵי הַוָי״ה״. וְהוּא מוֹעִיל כְּמוֹ תַּעֲנִית, כִּי כְּשֶׁצָּרִיךְ לָבוֹא לְהַשָּׁגָה וְלַעֲלוֹת לְאֵיזוֹ מַדְרֵגָה, אֲזַי צָרִיךְ לִשְׁכֹּחַ אֶת חָכְמָתוֹ שֶׁמִּקֹּדֶם. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ (בָּבָא מְצִיעָא פה.), ׳שֶׁרַבִּי זֵירָא הִתְעַנָּה כְּדֵי לִשְׁכֹּחַ תַּלְמוּד בַּבְלִי׳, כִּי הָיָה צָרִיךְ לָבוֹא לְהַשָּׁגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, שֶׁהִיא תּוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַגַּדְלוּת מוֹעִילָה כְּמוֹ הַתַּעֲנִית, כִּי עַל־יְדֵי הַגַּדְלוּת שׁוֹכֵחַ גַּם־כֵּן אֶת חָכְמָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים סו:) ׳כָּל הַמִּתְגָּאֶה חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ׳, אַךְ צָרִיךְ לְזֶה חָכְמָה יְתֵרָה, כִּי בְּוַדַּאי גַּדְלוּת הוּא אִסּוּר גָּדוֹל מְאֹד, וְאִם יִתְגָּאֶה בֶּאֱמֶת, בְּוַדַּאי חָכְמָתוֹ תִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, וְלֹא יָבוֹא לְהַשָּׁגָה, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה שׁוֹטֶה מַמָּשׁ, אַךְ צָרִיךְ לָזֶה אֱמוּנוּת יְתֵרָה, אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בָּזֶה, שֶׁתִּהְיֶה לוֹ גַּדְלוּת רַק כְּדֵי לִשְׁכֹּחַ חָכְמָתוֹ שֶׁמִּקֹּדֶם, שֶׁהוּא צָרִיךְ לִשְׁכֹּחַ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יִהְיֶה עָנָו בֶּאֱמֶת.

כִּי בֶּאֱמֶת עוֹבְרִים עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּל מִינֵי מַשְׁבְּרִים וְגַלִּים, עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, וְהָאָדָם נִמְצָא בְּסַכָּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד בָּזֶה הָעוֹלָם, מִצַּד הַקְּלִפּוֹת וְהַסִּטְרָא אַחֲרָא שֶׁרוֹצִים לְהַשְׁכִּיחַ מִמֶּנּוּ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה הַפַּחַד הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כִּי נִשְׁמַת הָאָדָם הִיא חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל מַמָּשׁ, וְנִשְׁלַח אֶל זֶה הָעוֹלָם, כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְלַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (תַּנְחוּמָא נָשׂא טז): אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כָּךְ הָיִיתִי מִתְאַוֶּה שֶׁיְּהֵא לִי דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לִי בָּעֶלְיוֹנִים; כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לִהְיוֹת אִתָּנוּ פֹּה בָּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁנַּכִּיר אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּדֶגְמָא דִּלְעֵלָּא, שֶׁשָּׁם אֵין שׁוּם הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר, שֶׁמַּעֲלִים וּמַסְתִּיר אֶת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל כָּאן בָּזֶה הָעוֹלָם, בִּשְׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנִּסָּיוֹן, נִתְּנוּ כֹּחוֹת לַסִּטְרָא אַחֲרָא, לְהַשְׁכִּיחַ כְּבָיְכוֹל אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְעַל זֶה נָתַן לָנוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת מִצְוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁהֵן הַמְקַשְּׁרוֹת אוֹתָנוּ עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הַמִּצְוֹת הֵן אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מַמָּשׁ, וּכְשֶׁמְּקַיְּמִים אֶת הַמִּצְוֹת, מִתְקַשְּׁרִים אָז עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכֵן הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְשֶׁלּוֹמְדִים תּוֹרָה, בָּזֶה מִתְקַשְּׁרִים עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְהִנֵּה הַצַּדִּיקִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שְׁתָלָם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, הֵם מְחַזְּקִים וּמְעוֹדְדִים וּמְשַׂמְּחִים אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּמַחְדִּירִים בָּהֶם אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמְגַלִּים לָהֶם אֶת דֶּרֶךְ הָאֱמֶת, אֵיךְ לַהֲפֹךְ אֶת כָּל הַיְרִידוֹת לַעֲלִיּוֹת גְּדוֹלוֹת מְאֹד, אֲבָל יֵשׁ לָהֶם מִלְחָמָה גְּדוֹלָה מְאֹד, שֶׁזּוֹ הַמִּלְחָמָה שֶׁהָיְתָה לְמֹשֶׁה עִם פַּרְעֹה, שֶׁאָמַר (שְׁמוֹת ה, ב): ״**מִי הַוָי״ה אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל, לֹא יָדַעְתִּי אֶת הַוָי״ה, וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלֵּחַ**״, כִּי קְלִפַּת פַּרְעֹה זוֹ קְלִפָּה עֲצוּמָה, שֶׁזֶּה סוֹד ׳הָעֹרֶף׳, אוֹתִיּוֹת פַּרְעֹה. הֵינוּ שֶׁפּוֹנֶה עֹרֶף, כְּבָיְכוֹל, מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְזֶה בָּא עַל־יְדֵי פֶּה־רַע, אוֹתִיּוֹת פַּרְעֹה. כִּי אִם אָדָם הָיָה מַאֲמִין, שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא, וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, אָז תָּמִיד הָיָה שׁוֹמֵר עַל הַדִּבּוּר שֶׁלּוֹ, וְלֹא הָיָה מְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ. וּמֵאַחַר שֶׁאֵין הָאָדָם זוֹכֵר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְסַלֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה, וּמְדַבֵּר אֶת כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ לוֹחֵם נֶגְדּוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת (שְׁמוֹת א, יז): ״**וַתְּחַיֶּיןָ אֶת הַיְלָדִים**״, וּפֵרֵשׁ מוֹהַרַנ״תְּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, בִּרְכוֹת

הוֹדָאָה, הֲלָכָה ו׳), שֶׁזֶּה מְרַמֵּז עַל הַצַּדִּיקִים הַמְחַזְּקִים וּמְעוֹדְדִים וּמְשַׂמְּחִים אֶת כָּל הַנְּשָׁמוֹת הַנְּפוּלוֹת, שֶׁהֵן עֲדַיִן בִּבְחִינַת יְלָדִים, שֶׁיְּחַזְּקוּ מַעֲמָד, וְלֹא יִשָּׁבְרוּ מִכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת שִׁפְרָה וּפוּעָה, שֶׁמְּשַׁפֶּרֶת אֶת הַוָּלָד, שֶׁפּוֹעָה וּמְדַבֶּרֶת וְהוֹגָה לַוָּלָד.

כִּי זֹאת הִיא עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים — לְחַזֵּק, לְעוֹדֵד וּלְשַׂמֵּחַ אֶת כָּל אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁעֲדַיִן רְחוֹקוֹת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל פַּרְעֹה שֶׁהוּא סוֹד הַקְּלִפָּה, פֶּה רַע, בְּחִינַת הָעֹרֶף, לְהַפְנוֹת עֹרֶף נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, מַזְהִיר אוֹתָם: ״**אִם בֵּן הוּא וַהֲמִתֶּן אֹתוֹ**״, ״**כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ**״, כִּי זָכָר הוּא בְּחִינַת זְכָרוֹן בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְלָכֵן הוּא רוֹצֶה לְהַשְׁכִּיחַ מֵאֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת אֶת הָעוֹלָם הַבָּא, אֲבָל הַמְיַלְּדוֹת יָרְאוּ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהֶחֱיוּ אֶת הַיְלָדִים.

וְעַל־יְדֵי־זֶה עָשָׂה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּתִּים, שֶׁזֶּה ״**וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמְיַלְּדֹת אֶת הָאֱלֹקִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים**״; וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן מט), אֲשֶׁר יֵשׁ בֵּיתָא תַּתָּאָה וּבֵיתָא עִלָּאָה, הַיְנוּ, בֵּיתָא תַּתָּאָה — הִיא בְּחִינַת גִּלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בָּזֶה הָעוֹלָם, וּלְזֶה צְרִיכִים הַרְבֵּה הִתְחַזְּקוּת, לְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים שֶׁבָּעוֹלָם, וּצְרִיכִים לְהַגְבִּיהַּ אֶת עַצְמוֹ, הַיְנוּ לְהַכְנִיס בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת גְּדֻלּוּת, בִּבְחִינַת ״וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בִּדַרְכֵי הַוָ״ה״.

וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא יִצְטָרֵךְ לְהִתְעַנּוֹת, כִּי כָּל הָעִנְיָן שֶׁל הַתַּעֲנִית הוּא, כִּי כְּשֶׁהָאָדָם חוֹטֵא, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא עוֹשֶׂה מְחִצָּה בֵּינוֹ לְבֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלָכֵן צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת וּלְסַגֵּף אֶת גּוּפוֹ, כְּדֵי לְהוֹרִיד מִמֶּנּוּ אֶת הַהַעֲלָמוֹת, הַהַסְתָּרוֹת וְהַכִּסּוּיִים, וְאָז מִתְגַּלֶּה אֵלָיו אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְרַבֵּנוּ זַ״ל גִּלָּה לָנוּ סוֹד נִפְלָא מְאֹד, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם מְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ, אֲפִלּוּ בְּתַקֻּף הַיְרִידָה וְהַנְּפִילָה שֶׁיָּרַד וְנָפַל לְשָׁם, זֶה בְּעַצְמוֹ מוֹעִיל לוֹ כְּמוֹ תַּעֲנִית, כִּי הוּא שׁוֹכֵחַ אֶת הַכֹּל, וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹת הִתְחָלָה חֲדָשָׁה, אֲבָל מִצַּד שֶׁנִּי, צְרִיכִים מְאֹד לִשְׁמֹר לֹא לִפֹּל אֶל גְּדֻלּוּת וְגַאֲוָה, כִּי צְרִיכִים תָּמִיד לָדַעַת שֶׁלֹּא יוֹדְעִים כְּלוּם.

וְאֵלּוּ הֵם שְׁנֵי הַבָּתִּים שֶׁל הַתְּפִלִּין, בִּתְפִלִּין שֶׁל יָד נִכְתְּבוּ כָּל ד׳ הַפָּרָשִׁיּוֹת בְּבֵית אֶחָד, כִּי כְּשֶׁהָאָדָם נִמְצָא בְּמָקוֹם יָרוּד וְנָפוּל, הוּא צָרִיךְ לְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ, וְלַעֲשׂוֹת כָּל מִינֵי פְּעֻלּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם לְהַחֲזִיק מַעֲמָד וְלֹא לְהִשָּׁבֵר, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת הַבְּקִיאוּת הַמּוּבֵאת בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ו׳), שֶׁכָּל זֶה הוּא בָּקִי בְּשׁוּב. וְלָכֵן בְּבֵית שֶׁל יָד הַמְרַמֵּז עַל עִנְיַן הַיְרִידוֹת וְהַנְּפִילוֹת, כָּתוּב בּוֹ כָּל אַרְבַּעַת הַפָּרָשִׁיּוֹת בְּבֵית אֶחָד, כִּי שָׁם צְרִיכִים אֶת כָּל הַמֹּחִין לְהִתְחַזֵּק, וְלֹא לִתֵּן לַסִּטְרָא אַחֲרָא שֶׁיַּפִּילוּהוּ, שֶׁזּוֹ הַהִתְחַזְּקוּת הֲכִי גְּדוֹלָה, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ. וְהַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ זֶה הַבַּיִת הַשֵּׁנִי, וְשָׁם צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁאֵין יוֹדְעִים כְּלָל, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, לָדַעַת שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְחִיל כְּלוּם, וְלָכֵן שָׁם ד׳ הַפָּרָשִׁיּוֹת נִפְרָדוֹת בְּאַרְבָּעָה בָּתִּים נִפְרָדִים, לְהוֹרוֹת שֶׁעוֹבֵר זְמַן רַב עַד שֶׁכָּל מֹחַ וּמֹחַ יִהְיֶה מֻשָּׂג, וְיִכָּנֵס הֵיטֵב בַּמֹּחַ הָאָדָם, וְיִקְלֹט אֶת זֶה הֵיטֵב.

וְלָכֵן הַמְיַלְּדוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם מְקַיְּמִים ״**וַתְּחַיֶּיןָ אֶת הַיְלָדִים**״, מְחַזְּקִים אֶת הַנְּשָׁמוֹת הַנְּפוּלוֹת וְהַיְרוּדוֹת, עַל־כֵּן עָשָׂה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּתִּים, ׳בָּתִּים׳ דַּיְקָא, הַיְנוּ שְׁנֵי בָּתִּים: בֵּיתָא עִלָּאָה וּבֵיתָא תַּתָּאָה, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא וּבָקִי בְּשׁוּב. וְלָכֵן מִצַּד אֶחָד הָאָדָם צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה לוֹ גַּדְלוּת — ״וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בִּדַרְכֵי הַוָ״ה״, לֵידַע, שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ לוֹ תִּקָּוָה לְתַקֵּן אֶת הַכֹּל, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא אִתּוֹ, אֲבָל מִצַּד שֵׁנִי צָרִיךְ אָדָם לְהַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ לְלֹא כְּלוּם, שֶׁיִּהְיֶה עָנָו אֲמִתִּי, וְיֵדַע שֶׁעֲדַיִן לֹא הִשִּׂיג שׁוּם דָּבָר, כִּי עֲדַיִן הוּא רָחוֹק. שֶׁאֵלּוּ בְּעַצְמָן הֵן שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת שֶׁהִזְהִירָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל כָּל־כָּךְ עֲלֵיהֶן, שֶׁמִּצַּד אֶחָד לְהִתְחַזֵּק בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים שֶׁבָּעוֹלָם, וְלָדַעַת שֶׁגַּם בִּמְקוֹמוֹ יֵשׁ הַקָּדוֹשׁ־

בָּרוּךְ־הוּא, וּמִצַּד שֶׁנִּי לָדַעַת שֶׁעַדַיִן לֹא מַתְחִילִים לְיַדַּע כְּלוּם, שֶׁזֶּה סוֹד ׳תַּכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נֵדַע׳, וְאִם יֵשׁ לָאָדָם אֶת שְׁתֵּי הַבְּקִיאֵיוֹת הָאֵלּוּ, אֲזַי אַף פַּעַם לֹא יִפֹּל, וְתָמִיד יוּכַל לְחַזֵּק גַּם אֶת אֲחֵרִים. וְאֶל כָּל זֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי תִּקֶּף הַיִּרְאָה, שֶׁהָאָדָם מְפַחֵד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁמְּקָרֵב וּמְחַזֵּק רְחוֹקִים, תָּמִיד יָשִׁים לְפָנֵי עֵינָיו יִרְאָה וָפַחַד גָּדוֹל מְאֹד.

וְזֶה "וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמְיַלְּדֹת אֶת הָאֱלֹקִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים"; דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁהָיְתָה לָהֶם יִרְאָה, שֶׁיָּרְאוּ וּפָחֲדוּ רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְחִזְּקוּ וְהֶחֱיוּ אֶת הַיְלָדִים, שֶׁהֵם כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם עֲדַיִן בְּחִינַת יְלָדִים רַכִּים, וְאֵינָם מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה, עַל־יְדֵי־זֶה עָשָׂה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּתִּים דַּיְקָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת בֵּיתָא עִלָּאָה, וּבֵיתָא תַּתָּאָה. בָּקִי בְּרָצוֹא וּבָקִי בְּשׁוּב, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה, וַתַּחְמֹל עָלָיו, וַתֹּאמֶר מִיַּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה;
וּמוּבָא (יִלְקוּט שִׁמְעוֹנִי שְׁמוֹת, רֶמֶז קסו): "וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה" זֶה אַהֲרֹן. וְכֵן מוּבָא בְּבַעַל הַטּוּרִים: "וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה" — זֶה אַהֲרֹן, שֶׁהִנִּיחַתּוּ אֵצֶל הַתֵּבָה. וְכֵן "נַעַר בֹּכֶה" בְּגִימַטְרִיָּה ז"ה אַהֲר"ן הכ"ה"ן. וְצָרִיךְ לְהָבִין אֶת הַקֶּשֶׁר.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קעה): עִקַּר מַעֲלַת הַבְּכִיָּה הוּא כְּשֶׁהִיא מֵחֲמַת שִׂמְחָה וְחֶדְוָה, וַאֲפִלּוּ הַחֲרָטָה טוֹב מְאֹד שֶׁתִּהְיֶה מֵחֲמַת שִׂמְחָה, שֶׁמֵּרֹב שִׂמְחָתוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא מִתְחָרֵט וּמִתְגַּעְגֵּעַ מְאֹד עַל שֶׁמָּרַד נֶגְדּוֹ בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים, וּמִתְעוֹרֶרֶת לוֹ בְּכִיָּה, מֵחֲמַת רֹב הַשִּׂמְחָה, וְזֶה עִקַּר מַעֲלַת הַבְּכִיָּה, שֶׁתִּהְיֶה מֵחֲמַת שִׂמְחָה, וְזֶה אֲשֶׁר בְּ׳כִ״ה׳ הוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת (תְּהִלִּים פט, יז): בְּ׳שִׁמְךָ יְ׳גִילוּן כָּ׳ל הַ״יּוֹם, שֶׁעִקַּר הַבְּכִיָּה שֶׁתִּהְיֶה מֵחֲמַת שִׂמְחָה בְּשִׁמּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְהִנֵּה מוּבָא (תִּקּוּנֵי־זֹהַר, תִּקּוּן יא, דַּף כו:): בְּגָלוּתָא אִתְמַר בְּהוֹן: ׳כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעֲלוּ׳ וּשְׁכִינְתָּא לְבַר מֵהֵיכָלֵיהּ, וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְבַר מֵהֵיכָלֵיהּ. וּמַלְאָכַיָּא דִּמְמַנָּן עַל צְלוֹתִין לְבַר מֵהֵיכָלֵיהוֹן. הָדָא הוּא דִּכְתִיב (יְשַׁעְיָה לג, ז): "הֵן אֶרְאֶלָּם צָעֲקוּ חֻצָה", וְלָא אִית לוֹן לְצְלוֹתִין אֲתַר לְאַעֲלָא, וְדָא אִיהוּ כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעֲלוּ. אֲבָל שַׁעֲרֵי דִּמְעָה לֹא נִנְעֲלוּ, וְלֵית מַאן דְּאַפְתַּח לוֹן לְאִלֵּין שְׁעָרִים, עַד דְּיֵיתֵי מָארֵי דְּדִמְעָה דְּאִתְמַר בֵּיהּ: "וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה", וְלֵית הֵיכָלָא מִתְפַּתְּחָא אֶלָּא בֵּיהּ, וְדָא אִיהוּ וַתִּפְתַּח. וַתִּפְתַּח וַדַּאי. הֵיכָלָא לְגַבֵּהּ, בְּמַאי אִתְפַּתַּח לֵהּ? בְּדִמְעָה! הָדָא הוּא דִּכְתִיב: "וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה", וּמִיָּד "וַתַּחְמֹל עָלָיו". כִּי תֻּכְלַל־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם בּוֹכֶה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מִיָּד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חוֹמֵל וּמְרַחֵם עָלָיו [בַּגָּלוּת נֶאֱמַר בָּהֶם: כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעֲלוּ, וְהַשְּׁכִינָה מִחוּץ לְהֵיכָלָהּ, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִחוּץ לְהֵיכָלוֹ, וְהַמַּלְאָכִים הַמְמֻנִּים עַל הַתְּפִלּוֹת מִחוּץ לְהֵיכָלָם, וְזֶה מַה שֶּׁכָּתוּב: "הֵן אֶרְאֶלָּם צָעֲקוּ חֻצָה", וְאֵין לַתְּפִלּוֹת מָקוֹם לְהִכָּנֵס, וְזֶהוּ כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעֲלוּ, אֲבָל שַׁעֲרֵי דִּמְעָה לֹא נִנְעֲלוּ, וְאֵין מִי שֶׁיִּפְתַּח אֶת אֵלּוּ הַשְּׁעָרִים, עַד שֶׁיָּבוֹאוּ בַּעֲלֵי הַדִּמְעָה וְכוּ', וְאֵין הַהֵיכָל נִפְתָּח אֶלָּא בּוֹ, וְזֶהוּ "וַתִּפְתַּח" וַדַּאי, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד, וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה", וְאֵין הַהֵיכָל נִפְתָּח אֶלָּא בּוֹ, וְזֶהוּ "וַתִּפְתַּח", וַתִּפְתַּח וַדַּאי, הַהֵיכָל נִפְתָּח לְגַבָּיו, וּבַמֶּה נִפְתָּח לוֹ? בְּדִמְעָה, זֶה מַה שֶּׁכָּתוּב: "וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה", וּמִיָּד "וַתַּחְמֹל עָלָיו"].

וְזֶה "וַתֹּאמֶר מִיַּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה", כִּי זֶה סִימָן שֶׁהוּא מִיַּלְדֵי הָעִבְרִים בַּר יִשְׂרָאֵל — כְּשֶׁבּוֹכֶה בְּעֵת תְּפִלָּתוֹ, כִּי הַתְּפִלָּה פּוֹתַחַת אֶת כָּל הַשְּׁעָרִים, וַאֲפִלּוּ שֶׁחָטָא כְּבָר בַּמֶּה שֶׁחָטָא,

וְנִנָּעֲלוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַשְּׁעָרִים, אֵין עֵצָה אַחֶרֶת אֶלָּא לִשְׁפֹּךְ שִׂיחַ וּתְפִלָּה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בִּבְכִיּוֹת עֲצוּמוֹת, וְזֶה מַה שֶּׁיּוֹעִיל לוֹ, שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלּוֹתָיו וּתְשׁוּבָתוֹ, וְזֶה סִימָן שֶׁהוּא בַּר יִשְׂרָאֵל — כְּשֶׁבּוֹכֶה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ מִתּוֹךְ שִׂמְחָה וּתְשׁוּקָה עֲצוּמָה, אֵיךְ נָפַל כָּל־כָּךְ עַד שֶׁנֶּעֱקַר מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהִנֵּה אֶצֶל אַהֲרֹן כְּתִיב (שְׁמוֹת ד, יד): "וְרָאֲךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ", כִּי אַהֲרֹן הָיָה תָּמִיד שָׂמֵחַ בִּגְדֻלַּת מֹשֶׁה וּבְגִדְלַת יִשְׂרָאֵל, וְהוּא נִכְנַס לִפְנֵי וְלִפְנִים לְכַפֵּר עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הָיָה יְסוֹד שֶׁל שִׂמְחָה, וְכֵן הַכֹּהֲנִים הֵם שֹׂרֶשׁ הַשִּׂמְחָה, כִּי הֵם מִצַּד הַחֶסֶד, וְלָכֵן הַבְּכִיָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת מִצַּד עֶצֶם הַשִּׂמְחָה, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַבֶּלֶת, וְלָכֵן פָּעַל אַהֲרֹן אֶצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ, וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבֹדָה; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וְהֶצְרִכוּ יִשְׂרָאֵל לִתְשׁוּבָה וְכוּ', נִצְטָרַע וְהָיָה שׁוֹחֵט תִּינוֹקוֹת יִשְׂרָאֵל וְרוֹחֵץ בְּדָמָם'.

וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ, וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבֹדָה; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וְהֶצְרִכוּ יִשְׂרָאֵל לִתְשׁוּבָה וְכוּ', נִצְטָרַע וְהָיָה שׁוֹחֵט תִּינוֹקוֹת יִשְׂרָאֵל וְרוֹחֵץ בְּדָמָם'.

וַיִּשְׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רו), כִּי יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בַּעֲבֵרָה שֶׁעוֹשֶׂה הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, בֵּין אִם נִתְעוֹרֵר תֵּכֶף־וּמִיָּד וְשָׁב בִּתְשׁוּבָה, אֲזַי אֶפְשָׁר לוֹ בְּנֶקֶל לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, כִּי כְּשֶׁעוֹשֶׂה עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנוֹטֶה מֵהַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר אֶל דֶּרֶךְ אַחֵר מְקַלְקֵל, וְשָׁם יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ כַּמָּה וְכַמָּה נְתִיבוֹת וּדְרָכִים תּוֹעִים וּמְקַלְקְלִים מְאֹד, שֶׁכְּשֶׁמַּתְחִילִין לֵילֵךְ, חַס וְשָׁלוֹם, בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ הָרַע, אֲזַי תּוֹעִים וּנְבוֹכִים בְּאֵלּוּ הַדְּרָכִים, עַד שֶׁקָּשֶׁה לָשׁוּב וְלָצֵאת מִשָּׁם, אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ דַּרְכּוֹ לְקָרוֹת אֶת הָאָדָם תֵּכֶף כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁהוּא תּוֹעֶה מִדַּרְכּוֹ הַשֹּׁכֶל, וְקוֹרְאוֹ שֶׁיָּשׁוּב לַאֲחוֹרָיו, וּלְכָל אֶחָד קוֹרֵא לְפִי בְּחִינָתוֹ, יֵשׁ שֶׁקּוֹרְאוֹ בִּרְמִיָּזָה, וְיֵשׁ בִּקְרִיאָה מַמָּשׁ, וְיֵשׁ שֶׁבּוֹעֵט בּוֹ וּמַכֵּהוּ. וְזוֹהִי הַקְּרִיאָה שֶׁלּוֹ וְכוּ', וְעַל־כֵּן כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא נָטָה הַרְבֵּה מִדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, אֲזַי אֶפְשָׁר לוֹ בְּנֶקֶל לָשׁוּב, מֵחֲמַת שֶׁהוּא מַכִּיר עֲדַיִן אֶת הַקּוֹל וְרָגִיל בּוֹ, כִּי זֶה סִמּוּךְ הָיָה אֶצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהָיָה שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ, וַעֲדַיִן לֹא שָׁכַח אֶת הַקּוֹל, וַעֲדַיִן לֹא תָּעָה הַרְבֵּה בְּאֵלּוּ הַדְּרָכִים הָאֲחֵרִים הַתּוֹעִים וְהַנְּבוֹכִים, וְעַל־כֵּן בְּנֶקֶל אֶפְשָׁר לוֹ לָשׁוּב.

וְלָכֵן "וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבֹדָה"; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וְהֶצְרִכוּ יִשְׂרָאֵל לִתְשׁוּבָה וְכוּ', נִצְטָרַע וְהָיָה שׁוֹחֵט תִּינוֹקוֹת יִשְׂרָאֵל וְרוֹחֵץ בְּדָמָם'; כִּי נִתְעוֹרְרוּ תֵּכֶף־וּמִיָּד בִּתְשׁוּבָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי שֶׁרָאוּ שֶׁשּׁוֹחֵט תִּינוֹקוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהֵם לֹא מִזְּמַן יָרְדוּ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וַעֲדַיִן שָׁמְעוּ אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה, וּמֵהֶם בְּעַצְמָם נִתְעוֹרְרוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. הַיְנוּ כִּי כְּכָל שֶׁאָדָם יוֹתֵר צָעִיר, יוֹתֵר נִתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי זֶה לֹא מִכְּבָר יָרְדָה נִשְׁמָתוֹ מֵעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וַעֲדַיִן זוֹכֵר אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁקּוֹרֵא אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הוּא מַכִּיר כְּבָכוֹל אֶת קוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁפַּרְעֹה הָיָה שׁוֹחֵט תִּינוֹקוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּבְוַדַּאי הַתִּינוֹקוֹת צָעֲקוּ וּבָכוּ עַל הָרְצִיחוֹת שֶׁרוֹצְחִים אוֹתָם בְּחִנָּם עַל לֹא דָּבָר, וּמֵהַבְּכִי שֶׁלָּהֶם נִתְעוֹרְרוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ, וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבֹדָה; וְיֵשׁ לְדַיֵּק מַהֵי הַלָּשׁוֹן "אֶל הָאֱלֹקִים", הֲלֹא הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב "וַתַּעַל שַׁוְעָתָם מִן הָעֲבֹדָה".

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן יד), שֶׁכָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁהָאָדָם מִתְפַּלֵּל, צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל לְמַעַן הַשְׁכִּינָה,

הַיְנוּ בַּעֲבוּר נִשְׁמָתוֹ, אֲפִלּוּ אֵלּוּ הַתְּפִלּוֹת הַמְפֹרָשׁוֹת בַּתְּפִלָּה שֶׁהֵן לְצָרְכֵי הַגּוּף, כְּגוֹן: "רְפָאֵנוּ" וּ"בָרֵךְ עָלֵינוּ" וְכוּ', וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, צְרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל רַק בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ, לְפַרְנָסַת נִשְׁמָתוֹ וְלִרְפוּאָתָהּ, כִּי מִמֵּילָא כְּשֶׁנִּתְתַּקֵּן שָׁם בְּרוּחָנִיּוּת, נִתְתַּקֵּן גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת.

וְזֶה "וַיִּזְעָקוּ, וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבֹדָה"; 'אֶל הָאֱלֹקִים' דַּיְקָא, הַיְנוּ כִּי כָּל תְּפִלָּתָם הָיְתָה רַק לְמַעֲנוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהִתְפַּלְלוּ שֶׁיִּתַּקֵּן בְּרוּחָנִיּוּת, וְזֶה אֲשֶׁר אֱלֹקִי"ם עוֹלֶה כְּמִסְפַּר הַשָּׂטָ"ן, שֶׁתְּפִלָּתָם הָיְתָה, שֶׁגַּם בְּתוֹךְ הַשִּׁבַע תִּתְגַּלֶּה הָאֱלֹקוּת, וְאָז כְּשֶׁיִּתַּקֵּן בְּרוּחָנִיּוּת, יִתַּקֵּן גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת וָאֵרָא

[א] וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי הַוָי"ה; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'דִּבֵּר אִתּוֹ מִשְׁפָּט עַל שֶׁהִקְשָׁה לְדַבֵּר וְלוֹמַר: "לָמָּה הֲרֵעֹתָה לָעָם הַזֶּה"'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן עא): 'קָשֶׁה מְאֹד לִהְיוֹת מְפֻרְסָם, כִּי מַה שֶּׁהוּא מְפֻרְסָם הוּא מַזִּיק לוֹ מְאֹד, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לִסְבֹּל יִסּוּרִים בִּשְׁבִיל רַבִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה נג, ה): "וּבַחֲבֻרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ", כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא מְפֻרְסָם, עַל־כֵּן הוּא בִּבְחִינַת "לָכֵן אֲחַלֵּק לוֹ בָרַבִּים", עַל־כֵּן צָרִיךְ לִסְבֹּל יִסּוּרִים בִּשְׁבִיל רַבִּים'.

כִּי בֶּאֱמֶת לָמָּה מַגִּיעַ לְמֹשֶׁה שֶׁיְדַבֵּר עִמּוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קָשׁוֹת, הֲרֵי רַשִׁ"י פֵּרֵשׁ לְעֵיל (שְׁמוֹת ה, כב): "לָמָּה הֲרֵעֹתָה לָעָם הַזֶּה": 'וְאִם תֹּאמַר מָה אִכְפַּת לְךָ? קוֹבֵל אֲנִי עַל שֶׁשְּׁלַחְתַּנִי'; הֲרֵי שֶׁלְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיְתָה טַעֲנָה עַל שֶׁשְּׁלַח אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, "וּמֵאָז בָּאתִי אֶל פַּרְעֹה לְדַבֵּר בִּשְׁמֶךָ, הֵרַע לָעָם הַזֶּה, וְהַצֵּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמֶּךָ", וְטַעֲנָה זוֹ טָעַן מֵחֲמַת רֹב אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיְתָה בּוֹ. וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (מְנָחוֹת סה.): מֹשֶׁה אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה; וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְהָבִין לִכְאוֹרָה לָמָּה נִדְבַּר אֵלָיו בְּמִדַּת הַדִּין, שֶׁזֶּה "וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה".

אֶלָּא יְבֹאַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל מוּבָן הֵיטֵב, כִּי כָּל מִי שֶׁמְּפֻרְסָם, הוּא צָרִיךְ לִסְבֹּל בִּשְׁבִיל רַבִּים, וְזֶה מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ רוֹאִים, שֶׁהַצַּדִּיקִים צְרִיכִים תָּמִיד לִסְבֹּל בִּשְׁבִיל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְזֶה פֶּלֶא, כִּי הֲלֹא הֵם מוֹסְרִים נַפְשָׁם בַּעֲבוּרָם, וּלְבַסּוֹף מְקַבְּלִים עֹנֶשׁ. עִם כָּל זֹאת זוֹ הִיא מַעֲלַת גְּדוֹלֵי וּמֻבְחָרֵי הַצַּדִּיקִים, שֶׁאֵינָם מִסְתַּכְּלִים עַל עַצְמָם, וּמוּכָנִים לִסְבֹּל וְלִמְסֹר אֶת נַפְשָׁם בַּעֲבוּר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה אֵצֶל מֹשֶׁה, שֶׁאָמַר בְּעֵת חֵטְא הָעֵגֶל (שְׁמוֹת לב, לב): "וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אָיִן, מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ", וְהוּא הָיָה מוּכָן וּמְזֻמָּן לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ בַּעֲבוּר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (שָׁם): יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁמְּקַבְּלִים עֲלֵיהֶם יִסּוּרִין בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַוָי"ה, הֵן אֲנִי עֲרַל שְׂפָתַיִם, וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פַּרְעֹה; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי מַה שֶּׁסִּפֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל (סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת,

מַעֲשֶׂה יג, מיום ג׳) מֵהַבֶּעטְלִיר שֶׁהָיָה כְּבַד־פֶּה, עָנָה וְאָמַר: אַתֶּם סְבוּרִים שֶׁאֲנִי כְּבַד־פֶּה, אֵין אֲנִי כְּבַד־פֶּה כְּלָל, רַק שֶׁהַדִּבּוּרִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁאֵינָם שְׂבָחִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵין בָּהֶם שְׁלֵמוּת, לָכֵן הוּא נִרְאֶה כִּכְבַד־פֶּה, כִּי הוּא כִּכְבַד־פֶּה מֵאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים שֶׁל הָעוֹלָם, כִּי אֵין בָּהֶם שְׁלֵמוּת, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין אֲנִי כְּבַד־פֶּה כְּלָל, אַדְרַבָּה אֲנִי מֵלִיץ וְדַבְּרָן נִפְלָא מְאֹד, וַאֲנִי יָכוֹל לְדַבֵּר חִידוֹת וְשִׁירִים נִפְלָאִים, עַד שֶׁאֵין נִמְצָא שׁוּם נִבְרָא בָּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִרְצֶה לִשְׁמַע אוֹתִי, וּבְאֵלּוּ הַחִידוֹת וְהַשִּׁירִים שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ, יֵשׁ אֶת כָּל הַחָכְמוֹת.

וְהִנֵּה עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה הַנִּשְׁמִי וְהַחָמְרִי נִקְרָא עוֹלַם הַדִּבּוּר. וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁעִקַּר כֹּחַ הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה הוּא הַדִּבּוּר, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן צו): הַדִּבּוּר יֵשׁ לוֹ כֹּחַ גָּדוֹל מְאֹד, וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִזָּהֵר לְדַבֵּר רַק דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים, וְלֹא לְדַבֵּר דִּבּוּרִים שֶׁל מַה בְּכָךְ, שֶׁיְּכוֹלִים לְהוֹרִיד אֶת הָאָדָם לִשְׁאוֹל תַּחְתִּית.

וְכֵן רוֹאִים, שֶׁכָּל הַכֹּחַ בָּזֶה הָעוֹלָם הוּא הַדִּבּוּר, שֶׁבְּנֵי־אָדָם רַק מְדַבְּרִים, וְאַף שֶׁיִּהְיוּ כָּל מִינֵי שְׁקָרִים, עִם כָּל זֶה בְּכֹחַ הַדִּבּוּר מַטְעִים בְּנֵי הָאָדָם עַל כָּל מִינֵי הַבְלֵי הַבָלִים, עַד שֶׁיְּכוֹלִים לְנַתֵּק אוֹתָם לְגַמְרֵי מִשָּׁרְשָׁם. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (חַיֵּי־מוֹהַר״ן, סִימָן תקנ): כְּשֶׁחוֹזְרִים אֶת הַשֶּׁקֶר שְׁתֵּי פְּעָמִים — נַעֲשֶׂה אֱמֶת, כָּל־כָּךְ כֹּחַ יֵשׁ לַדִּבּוּר, וְכֵן אֻמּוֹת הָעוֹלָם וְהַסִּטְרָא אַחֲרָא וְהָעֵרֶב־רַב, כָּל כֹּחָם הוּא רַק עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים לְהַטּוֹת דַּעַת בְּנֵי־אָדָם אֶל הַשְּׁקָרִים וְהַהַבָלִים שֶׁלָּהֶם, וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד לִשְׁמֹר עַל הַדִּבּוּר, וּלְדַבֵּר רַק אֱמוּנָה וְהַשְׂגָּחָה פְּרָטִית, וּבָזֶה מְנַצְּחִים. אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁאָדָם נִמְצָא בֵּין אַנְשֵׁי הָעוֹלָם, הוּא בְּסַכָּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד, כִּי דִּבּוּר בְּנֵי אָדָם, שִׁקְרֵיהֶם וּכְפִירוֹתָם יְכוֹלִים לְהַטּוֹתוֹ מִדֶּרֶךְ הָאֱמֶת.

וְזֶה ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי ה׳ הֵן אֲנִי עֲרַל שְׂפָתַיִם״, אֵין לִי שׁוּם דִּבּוּרִים בָּזֶה הָעוֹלָם, רַק דִּבּוּר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁבָחִים לְפָנֶיךָ, ״וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פַּרְעֹה״, אֵיךְ אוּכַל לְהַכְנִיס אֶת הַדִּבּוּרִים שֶׁלִּי, שֶׁהֵם שְׁבָחִים לְפָנֶיךָ, וְכֵן דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, לַאֲנָשִׁים שֶׁהֵם בִּבְחִינַת פֶּה־רַע, שֶׁרַק מְדַבְּרִים רַע אֶחָד עַל הַשֵּׁנִי, וּמְסִיתִים וּמַדִּיחִים זֶה אֶת זֶה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וְשַׁמְתִּי פְּדֻת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ לְמָחָר יִהְיֶה הָאוֹת הַזֶּה; וּמָסוֹר בַּמְּסוֹרָה, דִּין חָסֵר (תְּהִלִּים קיא, ט): ״פְּדוּת שָׁלַח לְעַמּוֹ״, (תְּהִלִּים קל, ז): ״וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְּדוּת״, הֵינוּ כָּאן כָּתוּב פְּדֻת חָסֵר ו׳, וּבְעוֹד שְׁנֵי מְקוֹמוֹת כְּתִיב פְּדוּת מָלֵא.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי דִּבְרֵי מוֹהַרַנַ״תְ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, רֵאשִׁית הַגֵּז, הֲלָכָה ד׳, אות ד׳), שֶׁמְּפָרֵשׁ אֶת דִּבְרֵי הַנָּבִיא (עָמוֹס ט, ז): ״הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי בֵּית יִשְׂרָאֵל״ וְגוֹ׳, וְהִיא פְּלִיאָה נִשְׂגָּבָה מְאֹד, וְכָל רוֹאֶה יִשְׁתּוֹמֵם עַל זֶה, אֵיךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַדְמֶה אֶת יִשְׂרָאֵל, חַס וְשָׁלוֹם, לִבְנֵי כֻשִׁיִּים, הֲלֹא כְּבָר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עַם, וְהִבְטִיחָנוּ שֶׁלֹּא יַעֲזֹב אוֹתָנוּ לְעוֹלָם, וְלֹא יַחֲלִיף אוֹתָנוּ בְּאֻמָּה אַחֶרֶת לְעוֹלָם, וְאֵיךְ יֹאמַר הוּא יִתְבָּרַךְ כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל יִשְׂרָאֵל עַם קְרוֹבוֹ? אֶלָּא כָּל הַגְּנוּת שֶׁמְּגַנֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל וְכָל הַבְּזָיוֹנוֹת שֶׁמְּבַזֶּה אוֹתָם לִפְעָמִים בְּדַרְכּוֹ בִּדְיוֹן, הַכֹּל לְטוֹבָה גְּדוֹלָה, כְּדֵי לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם זְכוּת וָחֶסֶד, כְּדֵי שֶׁיָּשׁוּבוּ אֵלָיו בֶּאֱמֶת.

כִּי לִפְעָמִים כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַלְקְלִין מַעֲשֵׂיהֶם מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁכְּמַעַט אֵין נִכָּר מְעַט דְּמְעַט הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, מֵעֹצֶם רִבּוּי הַפְּשָׁעִים וְהַקִּלְקוּלִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאִם יִרְצֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם זְכוּת, עַל־יְדֵי מְעַט הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, יִתְעוֹרְרוּ הַמְקַטְרְגִים, חַס וְשָׁלוֹם, וְיֵצְאוּ כְּנֶגֶד זֶה אַלְפֵי פְּעָמִים לְהַפֵּךְ, חַס וְשָׁלוֹם. אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חָפֵץ חֶסֶד הוּא, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא

רוֹצֶה בְּעַמּוֹ, וְחָפֵץ לְהַטּוֹת עֲלֵיהֶם כְּלַפֵּי חֶסֶד, אָז בְּטוּבוֹ וּבְחָכְמָתוֹ הַנִּפְלָאִים הוּא בְּעַצְמוֹ מְבַזֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הַבִּזָּיוֹן, וְאוֹמֵר עֲלֵיהֶם, שֶׁכְּבָר הֵם אֲצִלּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, כְּכָל הָאֻמּוֹת, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר קִלְקְלוּ כָּל־כָּךְ. וְתֵכֶף כְּשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְהַפֵּךְ הַדָּבָר, וְאוֹמֵר עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם כְּמוֹ הָאֻמּוֹת מַמָּשׁ, אֲזַי תֵּכֶף מִתְרָאֵית אֲמִתַּת הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁבָּהֶם.

כִּי בְּוַדַּאי בִּתְחִלָּה לֹא הָיָה נֶחְשָׁב הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם כְּלָל, עַד שֶׁכִּמְעַט לֹא הָיָה נִרְאֶה כְּלָל, כִּי בְּוַדַּאי לְפִי קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל בְּשָׁרְשָׁם, אֲפִלּוּ אִם פּוֹגְמִין כָּל יְמֵיהֶם אַף כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה אַחַת, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא גַּם־כֵּן פְּגָם גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד, כִּי יִשְׂרָאֵל רְחוֹקִים לְגַמְרֵי מֵעָוֹן, חַס וְשָׁלוֹם, וּמִכָּל מִינֵי פְּגָמִים, חַס וְשָׁלוֹם, מִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁפּוֹגְמִים, חַס וְשָׁלוֹם, יוֹתֵר מִחוּט הַשַּׂעֲרָה, מִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁפּוֹגְמִים וְחוֹטְאִים וְעוֹבְרִים, חַס וְשָׁלוֹם, עֲבֵרוֹת מַמָּשׁ, בִּפְרָט כְּשֶׁעוֹבְרִים הַרְבֵּה, חַס וְשָׁלוֹם, רַחֲמָנָא לִצְלָן, עַד שֶׁהָעֲוונוֹת רַבּוּ מִסְּפֹר, עַד שֶׁמַּעַט הַטּוֹב כְּמַעַט אֵינוֹ נִכָּר כְּלָל, בִּפְרָט כִּי גַּם מְעַט הַטּוֹב מְעֹרָב בִּפְסֹלֶת הַרְבֵּה, בְּוַדַּאי כְּשֶׁיִּרְצֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל עֶצֶם רִבּוּי הַפְּגָמִים שֶׁלָּהֶם לְפִי קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, כִּמְעַט אָפְסָה תִּקְוָה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי כְּפִי עֶצֶם קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, כְּפִי מַה שֶּׁרָאוּי לָהֶם לִהְיוֹת, בְּוַדַּאי כִּמְעַט אִי אֶפְשָׁר לִסְבֹּל הַפְּגָמִים שֶׁלָּהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵין נִכָּר כְּלָל הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, חַס וְשָׁלוֹם.

אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רַב חֶסֶד וֶאֱמֶת, וְחָפֵץ בְּקִיּוּם הָעוֹלָם, כִּי הוּא יוֹדֵעַ יְצִרֵנוּ, מֵהֵיכָן הָאָדָם נִלְקָח, וְהֵיכָן הוּא כָּבוּשׁ בְּזֶה הָעוֹלָם בִּידֵי הַסִּטְרָא אַחֲרָא, עַל־כֵּן בְּרַחֲמָיו הָעֲצוּמִים הוּא בְּעַצְמוֹ מְהַפֵּךְ הַדָּבָר, וּמַתְחִיל לְהַשְׁוות אֶת יִשְׂרָאֵל לְכָל הָאֻמּוֹת. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר: "הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וְגוֹ', "הֲלֹא אֶת יִשְׂרָאֵל הֶעֱלֵיתִי מִמִּצְרַיִם וּפְלִשְׁתִּיִּים מִכַּפְתּוֹר" וְגוֹ', וְתֵכֶף כְּשֶׁמְּדַמֶּה וּמַשְׁוֶה אוֹתָם לִשְׁאָר הָעַכּוּ"ם, בְּוַדַּאי הַכֹּל יוֹדוּ וְיֹאמְרוּ בְּפֶה מָלֵא, שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ חִלּוּק רַב וְנִפְלָא כִּרְחוֹק מִזְרָח מִמַּעֲרָב בֵּין יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָעַכּוּ"ם, כִּי כְּנֶגֶד הָעַכּוּ"ם נִמְצָא תָּמִיד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמָּה שְׁעָרוֹת וּנְקֻדּוֹת טוֹבוֹת לָאֲלָפִים וּרְבָבוֹת.

כִּי אֲפִלּוּ כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל, חַס וְשָׁלוֹם, בַּדְּיוֹטָא הַתַּחְתּוֹנָה מְאֹד, אֲפִלּוּ הַגָּרוּעַ שֶׁבָּהֶם, עֲדַיִן מָלֵא מִצְווֹת כָּרִמּוֹן, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (סַנְהֶדְרִין לז:) עַל פָּסוּק (שִׁיר הַשִּׁירִים ד, ג): "כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ", אֲפִלּוּ רֵיקָנִים שֶׁבָּךְ מְלֵאִין מִצְווֹת כָּרִמּוֹן. נִמְצָא, שֶׁדַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁמְּדַמֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל לִבְנֵי כּוּשִׁיִּים וְלִשְׁאָר הָעַכּוּ"ם, עַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא מְלַמֵּד עֲלֵיהֶם זְכוּת. כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה וּמֵאִיר לְעֵין כֹּל הַזְּכוּת וְהַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, כִּי כְּנֶגֶד הָעַכּוּ"ם, עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל כֻּלָּם צַדִּיקִים, כִּי כֻּלָּנוּ מַנִּיחִים טַלִּית וּתְפִלִּין בְּכָל יוֹם, וּמִתְעַנִּים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְכוּ' וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁכַּוָּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְטוֹבָה, וְשֶׁבַח גָּדוֹל לְיִשְׂרָאֵל מַה שֶּׁדִּמָּה אוֹתָם לִבְנֵי כוּשִׁיִּים.

וְזֶה "וְשַׂמְתִּי פְדֻת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ", כָּאן חָסֵר ו', כִּי עֲדַיִן הָיוּ עַם יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וְהָיָה עֲלֵיהֶם קִטְרוּג גָּדוֹל, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (מִדְרָשׁ תְּהִלִּים טו, סִימָן ה'): הַלָּלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְהַלָּלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְהָיָה הַקִּטְרוּג גָּדוֹל מְאֹד, וְלָכֵן אֵין הַגְּאֻלָּה עֲדַיִן בִּשְׁלֵמוּת, כִּי זוֹ גְּאֻלָּה רִאשׁוֹנָה, שֶׁיָּצְאוּ עַכְשָׁו מִמִּצְרַיִם. וְלָכֵן כָּתוּב: "וְשַׂמְתִּי פְדֻת" חָסֵר ו', "בֵּין עַמִּי לְעַמֶּךָ", כִּי הַגְּאֻלָּה הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה שֶׁהֻצְרְכוּ לְהַשְׁוות בֵּין עַמִּי לְעַמֶּךָ, אָז רָאוּ שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּין הַכִּי גָּרוּעַ לְבֵין אֻמּוֹת הָעוֹלָם, כִּי נִתְגַּלָּה הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בְּכָל בַּר יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם. אֲבָל לְמָחָר, בְּעֵת הַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, יִהְיֶה הָאוֹת הַזֶּה שֶׁתִּתְמַלֵּא הַו'.

וְזֶה (תְּהִלִּים קיא, ט): "פְּדוּת שָׁלַח לְעַמּוֹ", (שָׁם קל, ז): "וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְּדוּת", וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'): הַתּוֹרָה הִיא אוֹת ו', כְּצוּרַת מַקֵּל שֶׁשּׁוֹבֵר מֵהָאָדָם אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁעוֹשֶׂה אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע עַל־יְדֵי

עַוונוֹתָיו, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (סוטה ג.): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא אִם־כֵּן נִכְנְסָה בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, וְעַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שׁוֹבְרִים אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (קִדּוּשִׁין ל.): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בָּרָאתִי יֵצֶר הָרָע, וּבָרָאתִי תּוֹרָה תַּבְלִין כְּנֶגְדּוֹ.

נִמְצָא, מֵאַחַר שֶׁזָּכִינוּ כְּבָר לַתּוֹרָה שֶׁהִיא ו', עַל־יְדֵי־זֶה נִזְכֶּה בְּעֵת הַגְּאֻלָּה הַשְׁלֵמָה בִּזְכוּת הַתּוֹרָה, "פְּדוּת" עִם ו', שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לְדַמּוֹת אוֹתָנוּ לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם, אֶלָּא מִצַּד עֶצֶם קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת נִהְיֶה הֵכִי מְשֻׁבָּחִים.

וְזֶה "פְּדוּת שָׁלַח לְעַמּוֹ", "וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְּדוּת", כִּי הַפְּדוּת שֶׁיִּשְׁלַח לְעַם יִשְׂרָאֵל, הִיא מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם זְכֻיּוֹת רַבּוֹת מִצַּד הַתּוֹרָה. וְאִיתָא (יַלְקוּט רְאוּבֵנִי בְּרֵאשִׁית) עַל פָּסוּק (בְּרֵאשִׁית ד, ט): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל קַיִן אָנָה הֶבֶל אָחִיךָ, וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי", שֶׁהָאוֹת הַזּוֹ הִיא אוֹת ו', כִּי אֲפִלּוּ אָדָם כְּמוֹ קַיִן, שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, עָשָׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹת ו', שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עִם מַה לְּהִתְחַזֵּק, שֶׁלֹּא יִשָּׁבֵר מִכָּל מַה שֶּׁמּוֹצֵא אוֹתוֹ וְעוֹבֵר עָלָיו, שֶׁזֶּה "לְבִלְתִּי הַכּוֹת אֹתוֹ כָּל מֹצְאוֹ", הַיְנוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו לֹא יוּכַל לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ, כִּי יֵשׁ אֶצְלוֹ אוֹת ו' שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, וְלָכֵן בַּגְּאֻלָּה הַשְׁלֵמָה הָעֲתִידָה, נִגָּאֵל רַק בִּזְכוּת הַתּוֹרָה, וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְדַמּוֹת אוֹתָנוּ לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם, כִּי לְפִי מַעֲלַת בַּר יִשְׂרָאֵל מִצַּד עַצְמוֹ, כָּל יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לִגְאֻלָּה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת בֹּא

[א] וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פַּרְעֹה, כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ וְאֶת לֵב עֲבָדָיו, לְמַעַן שִׁתִי אֹתֹתַי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ; וְהִקְשׁוּ הַמְפָרְשִׁים: מַה הִיא הַלָּשׁוֹן "בֹּא אֶל פַּרְעֹה", וְלִכְאוֹרָה הָיָה לוֹ לוֹמַר "לֵךְ אֶל פַּרְעֹה"? וְכֵן מַהוּ עִנְיָן "כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ, לְמַעַן שִׁתִי אֹתֹתַי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ"?

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קפו): מַה שֶּׁמְּסַפְּרִין מוֹפְתִים מֵהַצַּדִּיקִים שֶׁבְּמִדִּינוֹת קִיר"ה (דְּרִין), הוּא מֵחֲמַת שֶׁאַנְשֵׁיהֶם הֵם אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים וּמַאֲמִינִים בַּצַּדִּיקִים, כִּי עַל־יְדֵי אֱמוּנָה שֶׁהֵם מַאֲמִינִים בְּדִבְרֵי הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלִּין מוֹפְתִים, כִּי בֶּאֱמֶת הַצַּדִּיק בְּוַדַּאי מָלֵא מוֹפְתִים, וּכְשֶׁאָדָם מַאֲמִין בְּהַצַּדִּיק, וְנוֹתֵן עֵינָיו וְלִבּוֹ עַל דִּבְרֵי הַצַּדִּיק, עַל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר, כִּי מַאֲמִין שֶׁכָּל דִּבָּרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק, וּבְכַוָּנָה מְכֻוֶּנֶת, אֲזַי אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ, כָּל מַה שֶּׁיֵּאָרַע אוֹתוֹ, הוּא מִסְתַּכֵּל הֵיטֵב עַל כָּל דָּבָר שֶׁיֵּאָרַע לוֹ, וּמֵבִין לְמַפְרֵעַ בְּדִבְרֵי הַצַּדִּיק שֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ בְּהֵיוֹתוֹ אֶצְלוֹ, שֶׁזּוֹ הָיְתָה כַּוָּנַת הַצַּדִּיק, שֶׁרָמַז לוֹ בְּתוֹךְ דְּבָרִים שֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ, וְכֵן כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁיִּזְדַּמֵּן לוֹ, הוּא מוֹצֵא הַכֹּל בְּדִבְרֵי הַצַּדִּיק לְמַפְרֵעַ, שֶׁרָמַז לוֹ שֶׁיִּהְיֶה כֵּן. נִמְצָא, שֶׁנַּעֲשׂוּ וְנִתְגַּלּוּ הַמּוֹפְתִים עַל־יְדֵי־זֶה. וְכֵן מָצִינוּ אֵצֶל הַנְּבִיאִים, שֶׁבְּעֵת שֶׁאָמַר הַנָּבִיא הַנְּבוּאָה — הָיְתָה בְּרָמָז, וְלֹא הָיוּ מְבִינִים נְבוּאָתוֹ בְּפֵרוּשׁ עַל מַה מְּרַמֵּז, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּתְקַיְּמוּ דִּבְרֵי הַנָּבִיא, הָיוּ יוֹדְעִין לְמַפְרֵעַ שֶׁנִּתְקַיְּמוּ דִּבְרֵי הַנָּבִיא שֶׁהִתְנַבֵּא וְרָמַז עַל זֶה מִקֶּדֶם, וְהֵבִינוּ דִּבְרֵי הַנָּבִיא לְמַפְרֵעַ, שֶׁהִתְכַּוֵּן עַל זֶה, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּדָנִיֵּאל, שֶׁמְּרַמֵּז עַל סוֹף קֵץ הַגְּאֻלָּה (דָּנִיֵּאל יב, ד): "וְאַתָּה דָנִיֵּאל

סְתָם הַדְּבָרִים וַחֲתָם הַסֵּפֶר עַד עֵת קֵץ יְשׁוֹטְטוּ הָרַבִּים וְתִרְבֶּה הַדָּעַת", כִּי אֵין אָדָם יוֹדֵעַ עַתָּה אֵיךְ מְרֻמָּז שָׁם זְמַן הַגְּאֻלָּה, אֲבָל לֶעָתִיד, אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, כְּשֶׁיְּקַיְּמוּ הַדְּבָרִים, וְיַגִּיעַ קֵץ הָאֱמֶת, וְיָבוֹא מְשִׁיחֵנוּ וְיִגְאָלֵנוּ, אָזַי יֵדְעוּ לְמַפְרֵעַ, אֵיךְ שֶׁמְּרֻמָּז בִּדְבָרָיו זְמַן הַקֵּץ, וְכֵן מָצִינוּ בְּכַמָּה נְבִיאִים.

וְזֶה "וַיֹּאמֶר הָוָי"ה אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פַּרְעֹה, כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ וְאֶת לֵב עֲבָדָיו, לְמַעַן שִׁתִי אֹתֹתַי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ"; כִּי הִנֵּה תַּכְלִית יְצִיאַת מִצְרַיִם הָיְתָה בִּשְׁבִיל קַבָּלַת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת ג, יב): "בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעַבְדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה", וְאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, אֶלָּא עַל יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קכג) עַל הַפָּסוּק (דִּבְרִים לב, ו): "עַם נָבָל וְלֹא חָכָם", וְתַרְגּוּמוֹ: 'עַמָּא דְּקַבִּילוּ אוֹרַיְתָא וְלֹא חַכִּימוּ', כִּי קִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה רַק עַל־יְדֵי שֶׁהֶאֱמִינוּ בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וּכְתִיב (שְׁמוֹת יד, לא): "וַיַּאֲמִינוּ בַּהָוָי"ה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ", וְאָמְרוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְכִילְתָּא בְּשַׁלַּח ו'): אִם בְּמֹשֶׁה הֶאֱמִינוּ, בַּהָוָי"ה לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אֶלָּא אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת אֶל אֱמוּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא עַל־יְדֵי אֱמוּנָה בְּמֹשֶׁה.

וְלָכֵן אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה: **"בֹּא אֶל פַּרְעֹה"**, אַתָּה תָּבֹא עִמִּי אֶל פַּרְעֹה, כִּי מִצְרַיִם הָיְתָה מְלֵאָה עֲבוֹדָה זָרָה וְעוֹבְדֵי אֱלִילִים, שֶׁהֲצָרַךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ לָבֹא עִם מֹשֶׁה לְמִצְרַיִם, כִּי מֹשֶׁה בְּעַצְמוֹ לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַכְנִיעַ אֶת הַטֻּמְאָה וְהַזְּהָמָא שֶׁהָיוּ נִמְצָאוֹת שָׁם, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (הַגָּדָה שֶׁל פֶּסַח): אֲנִי ה', אֲנִי וְלֹא אַחֵר, אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ, אֲנִי וְלֹא שָׂלִיחַ, וְכָל זֶה מֵרֹב טֻמְאָה שֶׁהָיְתָה שָׁם. וְהַתַּכְלִית שֶׁהִכְבִּיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת לֵב פַּרְעֹה הָיְתָה, כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל עָשֶׂר מַכּוֹת עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יַכְנִיעוּ אֶת עֶשֶׂר כִּתְרִין דִּמְסָאֲבוּתָא, שֶׁהָיוּ שׁוֹרוֹת עֲלֵיהֶם, וְזָכוּ לָצֵאת מֵהֶם.

וְכָל זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רָצָה לְהַכְנִיס בְּעַם יִשְׂרָאֵל "לְמַעַן שִׁתִי אֹתֹתַי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ", שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ עָשָׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּפַרְעֹה וּבַעֲבָדָיו, נִתְחַזְּקָה אֱמוּנַת הַחֲכָמִים אֵצֶל עַם יִשְׂרָאֵל בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְכָךְ הָיוּ יְכוֹלִים אַחַר־כָּךְ לֵילֵךְ אַחֲרָיו, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁשִּׁבַּח הַנָּבִיא (יִרְמְיָה ב, ב): "כֹּה אָמַר הָוָי"ה, זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ, אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ, לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה", שֶׁכָּל זֶה הוּא עִנְיַן פֶּסַח שֶׁיָּצְאוּ בִּזְרִיזוּת, וְלֹא שָׁאֲלוּ שְׁאֵלוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יב, לט): "וְגַם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: מַגִּיד שִׁבְחָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא אָמְרוּ הֵיאַךְ נֵצֵא לַמִּדְבָּר בְּלֹא צֵדָה, אֶלָּא הֶאֱמִינוּ וְהָלְכוּ.

נִמְצָא, שֶׁכָּל מַה שֶּׁבָּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עִם מֹשֶׁה לְמִצְרַיִם, וְעָשָׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּפַרְעֹה וּבַעֲבָדָיו, כְּדֵי לְהַחְדִּיר בְּעַם יִשְׂרָאֵל אֶת הָאֱמוּנַת חֲכָמִים בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יוּכְלוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה אַחַר־כָּךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, כֹּה אָמַר הָוָי"ה כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם;** וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פַּרְעֹה נֶאֶמְרָה לוֹ נְבוּאָה זוֹ, שֶׁהֲרֵי מִשֶּׁיָּצָא מִלְּפָנָיו לֹא הוֹסִיף רְאוֹת פָּנָיו'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קמט) עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים קיט, סב): "חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ", חֲצוֹת מְסֻגָּל כְּמוֹ פִּדְיוֹן, כִּי הוּא הַמְתָּקַת הַדִּינִים, כִּי הֵיכָן שֶׁכָּתוּב "צֶדֶק" זֶה סוֹבֵב עַל דִּין, וְהֵיכָן שֶׁכָּתוּב "מִשְׁפָּט", זֶה סוֹבֵב עַל רַחֲמִים. וְזֶהוּ "עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ", הַיְנוּ כְּשֶׁהַצֶּדֶק גּוֹבֵר עַל הַמִּשְׁפָּט, הַדִּין מִתְגַּבֵּר עַל הָרַחֲמִים. וְהַתִּקּוּן לָזֶה "חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם".

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁעִקַּר חֲצוֹת הוּא תָּמִיד אַחַר שֵׁשׁ שָׁעוֹת מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה, הֵן בַּקַּיִץ וְהֵן בַּחֹרֶף, וְאָז מַתְחִיל זְמַן חֲצוֹת. וְהִנֵּה גְּאֻלַּת מִצְרַיִם הָיְתָה בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, שֶׁאָז הִכָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְהִכְנִיעוּ אֶת הַטֻּמְאָה שֶׁלָּהֶם.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פַּרְעֹה נֶאֱמְרָה לוֹ נְבוּאָה זוֹ׳, כִּי מַעֲלַת אֲמִירַת תִּקּוּן חֲצוֹת הִיא כָּל־כָּךְ גְּדוֹלָה וּגְבוֹהָה מְאֹד, עַד שֶׁאֲפִלּוּ אָדָם הַנִּמְצָא בְּמִדְּוֹר הַטֻּמְאָה אֵצֶל פַּרְעֹה, תִּמָּשֵׁךְ עָלָיו נְבוּאָה, עַל־יְדֵי קִימַת חֲצוֹת. וּבֶאֱמֶת עִנְיַן חֲצוֹת הִתְחִיל עוֹד אֵצֶל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁהוּא הָיָה הָרִאשׁוֹן שֶׁגִּלָּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵת מִלְחֶמֶת הַמְּלָכִים (בְּרֵאשִׁית יד, טו): ״וַיֵּחָלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה״. כִּי כָּל הַצְּלָחָתוֹ לְהַכְנִיעַ אֶת הַמְּלָכִים שֶׁלָּחַם עִמָּם, הָיְתָה בִּזְכוּת חֲצוֹת, כִּי אָז הִיא עֵת רָצוֹן גְּדוֹלָה מְאֹד בַּשָּׁמַיִם. וְגַם הַכְנָעַת טֻמְאַת מִצְרַיִם הָיְתָה בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה דַּיְקָא.

וְלָכֵן הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד לִהְיוֹת עֵר בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, וּבְפָרָט מִי שֶׁזּוֹכֶה אָז לִשְׁפֹּךְ שִׂיחַ וּתְפִלָּה אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וּלְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ, כִּי הַתְּפִלָּה שֶׁהָאָדָם מִתְפַּלֵּל אָז, מְאֹד מְקֻבֶּלֶת וּמְרֻצָּה בַּשָּׁמַיִם, וּבְפָרָט כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל אָז עַל כְּלַל יִשְׂרָאֵל.

וּמַה שֶּׁכָּתַב רַבֵּנוּ זַ״ל: ׳וְעִקַּר חֲצוֹת הוּא תָּמִיד אַחַר שֵׁשׁ שָׁעוֹת מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה׳, פֵּרוּשׁוֹ, שְׁמוֹנִים שֵׁשׁ שָׁעוֹת הַחֵל מִשְּׁקִיעַת הַחַמָּה, וְלֹא מִצֵּאת הַכּוֹכָבִים, כִּי בִּזְמַן צֵאת הַכּוֹכָבִים כְּבָר וַדַּאי לַיְלָה, הֵן לְשִׁיטַת הַגְּאוֹנִים, וְהֵן לְשִׁיטַת רַבֵּנוּ תָּם. וְלָכֵן זֶה שֶׁאָמַר ׳מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה׳ זֶה סוֹבֵב עַל הַשְּׁקִיעָה. וּרְאָיָה לַדָּבָר, אֲשֶׁר תִּינוֹק שֶׁנּוֹלַד תֵּכֶף־וּמִיָּד אַחַר הַשְּׁקִיעָה, צְרִיכִים לְחַכּוֹת כְּבָר עוֹד יוֹם לַבְּרִית, כִּי אָז מַתְחִיל הַלַּיְלָה. וְלָכֵן מֵאָז מוֹנִים אֶת שֵׁשׁ הַשָּׁעוֹת, וְלָכֵן בִּימוֹת הַחֹרֶף חָל לְפִי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל זְמַן חֲצוֹת מְאֹד מֻקְדָּם, כְּמוֹ בְּעֶשֶׂר וַחֲצִי אוֹ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה בַּלַּיְלָה, כְּפִי זְמַן הַשְּׁקִיעָה.

וּמְסֻפָּר, שֶׁבִּימֵי מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל, הָיָה יְהוּדִי פָּשׁוּט בָּעִיר טוּלְטְשִׁין, שֶׁכָּל בִּרְכוֹתָיו הִתְקַיְּמוּ, וְשָׁלַח ר׳ יִצְחָק זַ״ל בְּנוֹ שֶׁל מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל לִשְׁאֹל אֶת אָבִיו, מַאַיִן יֵשׁ לְאָדָם זֶה הַכֹּחַ הַמַּפְלָא הַזֶּה? וְעָנָה לוֹ מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל, שֶׁיִּתְּהֶה עַל קַנְקַנּוֹ לַעֲקֹב אַחַר הִתְנַהֲגוּתוֹ, וְיִשְׁיבֶנּוּ דָּבָר. וְכֵן עָשָׂה ר׳ יִצְחָק זַ״ל, וְרָאָה שֶׁעוֹשֶׂה הַרְבֵּה צְדָקָה וָחֶסֶד, וְכָתַב זֹאת לְאָבִיו, עָנָה וְאָמַר לוֹ אָבִיו: ״עֲדַיִן בִּשְׁבִיל זֶה לֹא זָכָה לְמַדְרֵגָה זוֹ״, וְהִתְבּוֹנֵן עוֹד בְּמַעֲשָׂיו וְרָאָה שֶׁהוּא יְהוּדִי תָּמִים גָּדוֹל, אוֹמֵר הַרְבֵּה תְּהִלִּים וְכֵן לוֹמֵד הַרְבֵּה. וְהוֹדִיעַ זֹאת לְאָבִיו. עָנָה וְאָמַר לוֹ אָבִיו, אֵין זֶה דַּי עֲדַיִן, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה יִזְכֶּה לְמַדְרֵגָה זוֹ. עַד שֶׁלְּבַסּוֹף הִתְבּוֹנֵן וְשָׂם לֵב, שֶׁבְּכָל לַיְלָה הוּא אוֹמֵר סֵדֶר תִּקּוּן חֲצוֹת בִּבְכִיּוֹת עֲצוּמוֹת, וּמַרְבֶּה לְבַקֵּשׁ אָז רַחֲמִים רַבִּים, וְכַאֲשֶׁר סִפֵּר זֹאת לְאָבִיו, אָז עָנָה לוֹ אָבִיו מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל: ״הֵינוּ דְּאַהֲנֵי לֵיהּ״! רַק בִּשְׁבִיל זֶה זָכָה שֶׁבִּרְכוֹתָיו מִתְקַבְּלוֹת בַּשָּׁמַיִם. מִכָּל זֶה רוֹאִים מַעֲלַת הָאָדָם הַזּוֹכֶה לִהְיוֹת עֵר בְּעֵת חֲצוֹת, וְאוֹמֵר אָז סֵדֶר תִּקּוּן חֲצוֹת, וּבוֹכֶה וּמְבַכֶּה אָז שָׁמַיִם וָאָרֶץ עַל עַצְמוֹ וְעַל כְּלַל יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: ״כֹּה אָמַר הַוְיָ״ה כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם״; וְדָרְשׁוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת ד.): לָמָּה לֵיהּ לְמֵימַר כַּחֲצֹת? מֹשֶׁה קָסָבַר, שֶׁמָּא יִטְעוּ אִצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה וְיֹאמְרוּ: מֹשֶׁה בַּדַּאי הוּא. נִמְצָא, שֶׁבֶּאֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה שֶׁיַּגִּיד לְפַרְעֹה, שֶׁבַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה יִנְקֹם אֶת נִקְמַת יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַבְּכוֹרִים יָמוּתוּ. כִּי בְּעֵת חֲצוֹת אָז הוּא עֵת רָצוֹן גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם, וְיכוֹלִים לִפְעֹל הַכֹּל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קיא): ר׳אשׁ בְּ׳נֵי יִ׳שְׂרָאֵל (שְׁמוֹת ל, יב) רָאשֵׁי תֵּבוֹת: ר׳בִּ׳י, וּלְהֵפֶךְ — ר׳שָׁעִים בַּ׳חֹשֶׁךְ יִ׳דָּמוּ (שְׁמוּאֵל־א׳, ב, ט) רָאשֵׁי תֵּבוֹת: ר׳בִּ׳י.

וְנִרְאֶה לְבָאֵר זֹאת, כִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, בְּחִינַת מֹשֶׁה, עָלָיו נֶאֱמַר (שְׁמוֹת ל, יב): ״כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״ וְגוֹ׳, כִּי עִקַּר עֲבוֹדַת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת לְהַגְבִּיהַּ אֶת רֹאשׁ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּחָשֵׁב רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁזֶּה נִקְרָא הַגְבָּהַת רֹאשׁ, שֶׁבָּא לְגַדְלוּת הַמֹּחִין, וְזוֹכֶה לִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְלָכֵן צָרִיךְ אָדָם לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל צַדִּיק אֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת רַבִּי אַמִּתִּי, שֶׁיָּכוֹל לְהַגְבִּיהַּ אֶת רֹאשׁ בְּ׳נֵי יִ׳שְׂרָאֵל, שֶׁיִּזְכּוּ לְגַדְלוּת הַמֹּחִין.

וּלְהֵפֶךְ מִי שֶׁמְּקֹרָב אֶל אֶחָד שֶׁמְּכַנֶּה אֶת עַצְמוֹ ׳רַבִּי׳, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סא): ׳וְיֵשׁ מַנְהִיגִים שֶׁנִּקְרָאִים בְּשֵׁם רַבִּי, שֶׁלְּמוּדָם מְאֻלּוּ הַמּוּתָרוֹת, וְלֹא דַּי שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים אֲפִלּוּ לְהַנְהִיג אֶת עַצְמָן, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְהַנְהִיג אֶת אֲחֵרִים, וְהֵם נוֹטְלִים גְּדֻלָּה לְעַצְמָן, לְהַנְהִיג הָעוֹלָם. צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁלֹּא לְהַסְמִיךְ אוֹתָם, שֶׁלֹּא לִתֵּן לָהֶם תֹּקֶף וָעֹז, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְכֻנִּים בְּשֵׁם רַבִּי׳. וְאֵלּוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר מְקֹרָבִים אֲלֵיהֶם, נִשְׁאָרִים בַּדְּמְיוֹנוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁזֶּה: ר׳שָׁעִים בַּ׳חֹשֶׁךְ יִ׳דָּמוּ, רָאשֵׁי תֵּבוֹת ר׳בִּ׳י, הַיְנוּ, אֵלּוּ שֶׁמְּקֹרָבִים אֶל רַבִּי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם נִשְׁאָרִים בַּדְּמְיוֹנוֹת שֶׁלָּהֶם, בְּהַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה.

וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (שַׁבָּת קמז:): אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ: חַמְרָא דִּפְרוּגִיתָא [שֶׁם מְדִינָה שֶׁיֵּינָהּ מְשֻׁבָּח] וּמַיָּא דִּדְיוֹמְסִית קִפְּחוּ עֲשָׂרֶת הַשְּׁבָטִים מִיִּשְׂרָאֵל [שֶׁהָיוּ בַּעֲלֵי הֲנָאָה, וַעֲסוּקִים בְּכָךְ, וְלֹא הָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, וְיָצְאוּ לְתַרְבּוּת רָעָה]. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ אִקְּלַע לְהָתָם, [רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ הִזְדַּמֵּן לְשָׁם — לִפְרוּגִיתָא וּדְיוֹמְסִית], אֵימְשִׁיךְ בַּתְרֵיהוּ [נִמְשַׁךְ אַחֲרֵיהֶם־אַחַר הַיַּיִן וְהָרְחִיצָה] אֵיעַקַּר תַּלְמוּדֵיהּ [נֶעֱקַר תַּלְמוּדוֹ וּשְׁכָחוֹ]. כִּי הָדַר אֲתָא, קָם לְמִקְרֵי בְּסִפְרָא, בָּעָא לְמִקְרָא (שְׁמוֹת יב, ב): ״הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם״, אָמַר: הַחֹרֶשׁ הָיָה לִבָּם, בָּעוּ רַבָּנָן רַחֲמֵי עֲלֵיהּ, וְהָדַר תַּלְמוּדֵיהּ; [כַּאֲשֶׁר שָׁב, בָּא לָקוּם לִקְרֹא בַּסֵּפֶר רָצָה לִקְרוֹת: ״הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם״, וּבְמָקוֹם זֶה קָרָא: ״הַחֹרֶשׁ הָיָה לִבָּם״, בִּקְּשׁוּ הַחֲכָמִים רַחֲמִים עָלָיו, וְשָׁב תַּלְמוּדוֹ]. וְזֶה פֶּלֶא, לָמָּה פָּתַח בְּפָסוּק זֶה? וּמוּבָא מֵרַבֵּנוּ הָאִישׁ הָאֱלֹקִי ר׳ שִׁמְשׁוֹן מֵאוֹסְטְרוֹפּוֹלְיָא זִ״ע, אֲשֶׁר יֵשׁ קִלְפָּה שֶׁנִּקְרֵאת ׳רִיב׳, שֶׁעַל יָדָהּ שׁוֹכְחִים אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלָּמַד, וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר: הַחֹרֶשׁ הָיָה לִבָּם. כִּי נִתְחַלֵּף אֶצְלוֹ בִּמְקוֹם ד׳ שֶׁל ׳הַחֹדֶשׁ׳ לְר׳, וּבִמְקוֹם ז׳ שֶׁל ׳הַזֶּה׳ לִי׳. וּבִמְקוֹם כ׳ שֶׁל ׳לָכֶם׳ לְב׳, שֶׁזֶּה רָאשֵׁי תֵּבוֹת רִי״ב, הַקְּלִפָּה הַמְשַׁכַּחַת מִן הָאָדָם אֶת הַלִּמּוּד.

כִּי הִנֵּה הַלִּמּוּד שֶׁל הַצַּדִּיק הוּא הִתְחַדְּשׁוּת, לְהַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, וְלֹא לְהִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, כְּמוֹ שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן עח) אֲשֶׁר אֵין שׁוּם יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם כְּלָל, וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רסא): הַהִתְרַחֲקוּת הִיא תְּחִלַּת הַהִתְקָרְבוּת, כְּשֶׁהָאָדָם נִכְנָס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, מְרַחֲקִים אוֹתוֹ, וְיֵשׁ לוֹ נְפִילָה, וַעֲצָתוֹ — שֶׁיַּתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ. וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁצְּרִיכִים מַמָּשׁ בְּכָל יוֹם לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ, וְאֶת הַלִּמּוּד הַזֶּה מְקַבְּלִים דַּיְקָא מֵהַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן מח): כִּי אִיתָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תִּקּוּן כא, דַּף מה:) עַל הַפָּסוּק (מִיכָה ו, ב): ״שִׁמְעוּ הָרִים רִיב״, דְּאִיהִי רִיב עַל בְּנָהָא בְּגָלוּתָא. כִּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיהִי רַבִּי שֶׁנִּתְהַפֵּךְ אַתְוָן רִיב, וְנַעֲשָׂה רַבִּ״י, וְכָל הַגָּלוּת הִיא שֶׁנִּתְהַפֵּךְ מֵרַבִּ״י אֶל רִיב, עַיֵּן שָׁם בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל.

כִּי הִנֵּה מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן עא), אֲשֶׁר יֵשׁ מֹחִין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ מֹחִין שֶׁל חוּץ לָאָרֶץ, מֹחִין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת נֹעַם, וּמֹחִין שֶׁל חוּץ לָאָרֶץ הֵם בְּחִינַת חוֹבְלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זְכַרְיָה יא, ז): ״וְלֹאַחַד קָרָאתִי נֹעַם וּלְאַחַד קָרָאתִי חֹבְלִים״, וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין כד.): ׳נֹעַם׳ אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁמַּנְעִימִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה. ׳חוֹבְלִים׳ אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ, שֶׁחוֹבְלִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ז׳), כִּי שָׁם נִתְגַּלִּית הָאֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת, כַּכָּתוּב (דִּבְרִים יא, יב): ״תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה״. וְלָכֵן כָּל מִי שֶׁהוּא מְקֻרָב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, הוּא מַחְדִּיר בּוֹ אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁמַּגְבִּיהַּ אֶת מֹחוֹ וְרֹאשׁוֹ, שֶׁגַּם לוֹ תִּהְיֶה נְשִׂיאַת רֹאשׁ, בְּחִינַת ״כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, שֶׁהוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת ר׳בִּ״י, כִּי הוּא מַכְנִיס בּוֹ אֱמוּנָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַנְעִימִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, וּמִתְחַדְּשִׁים יַחַד בְּכָל פַּעַם בְּפַעַם לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, שֶׁזֶּה ״הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים״, שֶׁהוּא הַלִּמּוּד שֶׁל הִתְחַדְּשׁוּת, שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְחַדֵּשׁ בְּכָל פַּעַם.

וְהִנֵּה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ, תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, הָיָה כָּל־כָּךְ גָּדוֹל, עַד שֶׁרַבּוֹ אָמַר עָלָיו: אִם יִהְיוּ כָּל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַף מֹאזְנַיִם וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס אַף עִמָּהֶם, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ בְּכַף שְׁנִיָּה — מַכְרִיעַ אֶת כֻּלָּם. וְכֵן אָמְרוּ: רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ הָיָה כְּמַעְיָן הַמִּתְגַּבֵּר (אָבוֹת ב, ח). וְאֵיךְ בֶּאֱמֶת שָׂכַח אֶת הַתּוֹרָה? אֶלָּא שֶׁהָלַךְ בְּמָקוֹם שֶׁהָיוּ שָׁם אֲנָשִׁים רְחוֹקִים מֵהַתּוֹרָה, בִּשְׁבִיל זֶה נִשְׁתַּכְּחָה מִמֶּנּוּ הַתּוֹרָה, עַד שֶׁקָּרָה ״הַחֹרֶשׁ הָיָה לְבָם״. כִּי מֵאַחַר שֶׁהִתְרַחֵק מִמְּקוֹם תּוֹרָה, לָכֵן הִתְגַּבְּרָה עָלָיו קְלִפַּת רִיב, כִּי נִתְהַפֵּךְ מֵרַבִּ״י לְרִיב, מִכָּל זֶה רוֹאִים אֵיךְ שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁמַּכְנִיס בּוֹ הִתְחַדְּשׁוּת בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, וְשֶׁלֹּא יִתְיָאֵשׁ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה, וַה״וָ״ה הִכָּה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל כִּסְאוֹ, עַד בְּכוֹר הַשֶּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר, וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קמט): חֲצוֹת הוּא מְסֻגָּל כְּמוֹ פְּדְיוֹן, כִּי הוּא הַמְתָּקַת הַדִּינִים, כִּי צָדֵק דִּינָא וּמִשְׁפָּט רַחֲמֵי.

וְהָעִנְיָן, שֶׁחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (רֹאשׁ הַשָּׁנָה טז.): אָדָם נִדּוֹן בְּכָל יוֹם, וְכֵן אָדָם נִדּוֹן בְּכָל שָׁעָה, כִּי יֵשׁ כ״ד צְרוּפִים שֶׁל שֵׁם אַדנָ״י, וּבְכָל שָׁעָה מֵאִיר צֵרוּף אַחֵר, וְהַשֵּׁם הַזֶּה דָּן אֶת הָאָדָם, וּבְיוֹם יֵשׁ י״ב צֵרוּפֵי הַוָ״ה, שֶׁזֶּה חֶסֶד, וְהַשֵּׁם הַזֶּה הוּא מַמְתִּיק אֶת הַדִּין, שֶׁהוּא מִסּוֹד שֵׁם אַדנָ״י, וּבַלַּיְלָה אֵין מֵאִיר שֵׁם הַוָ״ה. וְלָכֵן בַּלַּיְלָה שׁוֹרָה מִדַּת הַדִּין, וּבְשָׁעַת חֲצוֹת, אָז הִיא נְקֻדַּת הָרָצוֹן בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, שֶׁנִּמְתָּקוּ כָּל הַדִּינִים.

וְלָכֵן עֵת חֲצוֹת הִיא עֵת רָצוֹן גְּדוֹלָה מְאֹד, וּמִי שֶׁעֵר בְּעֵת חֲצוֹת, וְאוֹמֵר אֶת סֵדֶר תִּקּוּן חֲצוֹת, הוּא זוֹכֶה לְהַמְתִּיק מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּינִים, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁאָדָם מִתְבּוֹדֵד אָז עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז הוּא יָכוֹל לִפְעֹל בַּשָּׁמַיִם כָּל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ, כִּי אָז הִיא הֶאָרַת בֵּית־הַדִּין הָעֶלְיוֹן, שֶׁכּוֹלֵל כָּל הַכ״ד בָּתֵּי דִינִים, וְלָכֵן הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד לוֹמַר בְּכָל לַיְלָה תִּקּוּן חֲצוֹת, כִּי אָז הוּא עֵת רָצוֹן גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם, וְזֶהוּ ״עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ״, הַיְנוּ שֶׁצֶּדֶק שֶׁהוּא דִּין גּוֹבֵר עַל מִשְׁפָּט שֶׁהוּא רַחֲמֵי. וְהַתִּקּוּן לָזֶה ״חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם״, לָקוּם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְעִקַּר זְמַן חֲצוֹת הוּא תָּמִיד שֵׁשׁ שָׁעוֹת מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה, הֵן בַּקַּיִץ וְהֵן בַּחֹרֶף, וְאָז מַתְחִיל זְמַן חֲצוֹת, וְנִמְשָׁךְ עַד גְּמַר אַשְׁמֹרֶת שְׁנִיָּה, דְּהַיְנוּ שְׁתֵּי שָׁעוֹת.

וְזֶה "וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה, וַה' הִכָּה כָל בְּכוֹר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, מִבְּכֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל
כִּסְאוֹ, עַד בְּכוֹר הַשֶּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר, וְכֹל
בְּכוֹר בְּהֵמָה"; כִּי עִקַּר גְּאֻלַּת מִצְרַיִם הָיְתָה בְּעֵת
חֲצוֹת, שֶׁאָז הִכָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל בְּכוֹר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, הַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּכוֹר בַּקְּדֻשָּׁה, כֵּן
יֵשׁ בְּכוֹר בַּסִּטְרָא אַחֲרָא, בְּכוֹר דִּקְדֻשָּׁה תָּמִיד
מְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם שֶׁיַּעֲשֶׂה הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, שֶׁזּוֹ
בְּחִינַת רֵאשִׁית, הַיְנוּ בְּכוֹר, מְעוֹרֵר בְּכָל פַּעַם
לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וּלְהֵפֶךְ בְּכוֹר דְּסִטְרָא
אַחֲרָא שׁוֹבֵר בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ אֶת הָאָדָם,
שֶׁאֵינְךָ שָׁוֶה כְּלוּם. וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם עֵר בַּחֲצוֹת,
שֶׁאָז "הִכָּה ה' כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר
פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל כִּסְאוֹ, עַד בְּכוֹר הַשֶּׁבִי אֲשֶׁר
בְּבֵית הַבּוֹר", הַיְנוּ אֶת הַטֻּמְאָה הַכִּי גְּדוֹלָה וְגַם
הַטֻּמְאָה הַכִּי קְטַנָּה יְכוֹלִים לִשְׁבֹּר בִּזְכוּת חֲצוֹת,
שֶׁאָז הוּא עֵת רָצוֹן גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם.

וְכֵן מָצִינוּ בְּאַבְרָהָם אָבִינוּ, בְּשָׁעָה שֶׁיָּצָא לִלְחֹם
עִם הַמְּלָכִים, שֶׁתָּפְסוּ אֶת לוֹט, אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ
יָצָא דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵא מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ,
נֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית יד, טו): "וַיֶּחָלֶק עֲלֵיהֶם לַיְלָה",
שֶׁהָיָה גַּם־כֵּן בְּעֵת חֲצוֹת, שֶׁאָז הִכָּה אֶת הַטֻּמְאָה
וְהִכְנִיעָהּ, עַד שֶׁהוֹצִיא אֶת לוֹט מִבֵּינֵיהֶם, וְלָכֵן
הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, לְהַזָּהֵר לוֹמַר בְּכָל לַיְלָה
סֵדֶר תִּקּוּן חֲצוֹת, שֶׁזּוֹ הָיְתָה גְּאֻלַּת מִצְרַיִם —
לְהַכְנִיעַ אֶת כָּל הַבְּכוֹרִים דְּסִטְרָא אַחֲרָא, וְעַל־
יְדֵי־זֶה יִנָּצֵל מִיֵּאוּשׁ, וְזֶה "וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה,
וַה' הִכָּה כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" וְגוֹ', כִּי
אָז בְּעֵת חֲצוֹת הָאָדָם שׁוֹבֵר אֶת הַבְּכוֹר דְּסִטְרָא
אַחֲרָא, וְיוֹצֵא מִכָּל הַמְּצָרִים שֶׁמְּצָרִים לוֹ, וְהָבֵן
לְמַעֲשֶׂה.

[ה] **וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ,**
לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ, כִּי בְיָד
חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ ה' מִמִּצְרָיִם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי
הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א',
סִימָן נד), שֶׁצְּרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַזִּכָּרוֹן, שֶׁלֹּא
יִפֹּל לִשְׁכְחָה, בִּבְחִינַת מִיתַת הַלֵּב, הַיְנוּ כְּמוֹ
שֶׁרוֹאִים, חַס וְשָׁלוֹם, אֵצֶל אָדָם בְּגַשְׁמִיּוּת,
שֶׁכְּשֶׁנֶּאֱרָע לוֹ דֹּם לֵב — הוּא מֵת, כְּמוֹ־כֵן יֵשׁ
דֹּם לֵב בְּרוּחָנִיּוּת, שֶׁאָז הוּא מֵת, בְּחִינַת (בְּרָכוֹת
יח:): רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶן קְרוּיִין מֵתִים.

כִּי הַלֵּב שֶׁל בַּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ תָּמִיד לִבְעֹר רַק
אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ בְּהִתְלַהֲבוּת עֲצוּמָה, וּלְזֶה
זוֹכִים עַל־יְדֵי שֶׁזּוֹכְרִים תָּמִיד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ,
וְיוֹדְעִים שֶׁיֵּשׁ עוֹד עוֹלָם, וְאָז לִבּוֹ בּוֹעֵר תָּמִיד
אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְנִתְקָרֵב אֶצְלוֹ (שִׁיר הַשִּׁירִים
ח, ז): "מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה
וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ", כִּי מֵרֹב תַּבְעֶרֶת לְבָבוֹ
אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, אַף אֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לְכַבּוֹת מִמֶּנּוּ
אֶת הָאַהֲבָה הַגְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְכָל
זֶה אִם הוּא תָּמִיד זוֹכֵר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְאֵיךְ
שֶׁהוּא חָשׁוּב בְּעֵינָיו יִתְבָּרֵךְ, אֲבָל עַל זֶה צְרִיכִים
טוֹב הָעַיִן, לְהִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ וְעַל אֲחֵרִים בְּעַיִן
טוֹבָה, וּלְהֵפֶךְ — הַיֵּצֶר הָרָע מַכְנִיס בּוֹ רַע עַיִן,
שֶׁזּוֹ מִיתַת הַלֵּב, שֶׁהוּא אֵינוֹ שָׁוֶה שׁוּם דָּבָר, עַד
שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הָאָדָם מִתְרַשֵּׁל מִתּוֹרָה וּמִתְּפִלָּה
וּמִקִּיּוּם הַמִּצְוֹוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת, וְזֶה "וּלְזִכָּרוֹן בֵּין
עֵינֶיךָ", כִּי הַשִּׁכְחָה בָּאָה עַל־יְדֵי רַע עַיִן, וּלְהֵפֶךְ
הַזִּכָּרוֹן בָּא עַל יְדֵי טוֹב עַיִן.

וְזֶה "וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ,
לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ, כִּי בְיָד
חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ ה' מִמִּצְרָיִם"; כִּי כָּל עִנְיַן
מִצְוַת תְּפִלִּין הוּא לִקְשֹׁר אֶת יָדָיו, שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב
לְרֻגַּע כְּאִלּוּ "כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל
הַזֶּה" (דְּבָרִים ח, יז), אֶלָּא תָּמִיד יִזְכֹּר בּוֹ יִתְבָּרֵךְ,
שֶׁזֶּה "וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדֶךָ", שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־
הוּא נוֹתֵן לְךָ מַה שֶּׁיֵּשׁ לְךָ, וְאֵיךְ תִּזְכֶּה לָזֶה?
עַל־יְדֵי "וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ", שֶׁתָּמִיד תִּסְתַּכֵּל
בְּעַיִן טוֹבָה הֵן עַל עַצְמְךָ וְהֵן עַל אֲחֵרִים,
וְעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה לְךָ זִכָּרוֹן לִזְכֹּר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי,
"לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ", כִּי כָּל סִבַּת
הִתְרַשְּׁלוּת הָאָדָם מִלִּמּוּד תּוֹרָה, הִיא מִפְּנֵי
שֶׁהַסָּמ"ךְ־מ"ם שׁוֹבְרוֹ וְאוֹמֵר לוֹ, שֶׁהוּא כְּבָר

אֵינוֹ שָׁוֶה שׁוּם דָּבָר, אֲבָל אִם אָדָם לִבּוֹ בוֹעֵר אַחֲרָיו יִתְבָּרֵךְ, וְזוֹכֵר תָּמִיד בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יוֹצֵא מִכָּל הַמְּצָרִים, וְזוֹכֶה לְהִכָּלֵל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָ״ה בְּפִיךָ, כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְהוָ״ה מִמִּצְרָיִם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יט): עִקַּר הַתַּכְלִית וְהַשְׁלֵמוּת הִיא רַק לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּתְמִימוּת גְּמוּרָה, וּצְרִיכִים לִבְרֹחַ מְאֹד מִכָּל הַחֲקִירוֹת, כִּי עַל־פִּי הַחֲקִירוֹת וְהַחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הָעִקָּר הוּא שֶׁיָּבִין בְּשִׂכְלוֹ, וְזוֹהִי הַתַּכְלִית אֶצְלָם, וּבֶאֱמֶת עִקַּר הַשָּׂגַת הַתַּכְלִית הוּא רַק עַל־יְדֵי תְּמִימוּת דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ יִרְאַת שָׁמַיִם וּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בִּפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת יב, יג): ״סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא, וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם״; הַיְנוּ שֶׁשְּׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ מְלַמֵּד אוֹתָנוּ, שֶׁעִקַּר הַשָּׂגַת הַתַּכְלִית שֶׁהוּא סוֹף דָּבָר, הוּא רַק עַל־יְדֵי תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, לִירָא אֶת הַשֵּׁם וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו בִּפְשִׁיטוּת, וְזֶה אִסּוּר גָּדוֹל מְאֹד לִהְיוֹת מְחַקֵּר, כִּי יְכוֹלִים לִפֹּל עַל־יְדֵי־זֶה בְּנוּקְבָא דִּתְהוֹמָא רַבָּה לִכְפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, כִּי עֲמָלֵק הָיָה כּוֹפֵר בָּעִקָּר, וְכָל הַחָכְמוֹת בָּאוֹת מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן הוּא אֶבֶן נֶגֶף לִפֹּל עַל יָדוֹ. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בִּמְלֹחֶמֶת עֲמָלֵק (שְׁמוֹת יז, יב): ״וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה״, כִּי עַל־יְדֵי אֱמוּנָה הֶחֱלִישׁ אֶת עֲמָלֵק, וְהָעִקָּר עַל־יְדֵי יָדָיו דַּיְקָא, הַיְנוּ קִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְזֶה עִקַּר הַתַּכְלִית אֶצְלֵנוּ — לְקַיֵּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא, לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וּבַקָּשָׁה וְלִלְמֹד תּוֹרָה.

וְזֶה ״וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ״, הַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִים קֹדֶם לְקַיֵּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּיָדָיו דַּיְקָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה ״וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ״, יָבוֹא אַחַר־כָּךְ אֶל הַשֵּׂכֶל שֶׁבַּדָּבָר, לִזְכֹּר לְנֶגֶד עֵינָיו אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, ״לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָ״ה בְּפִיךָ״, כִּי בָּזֶה שֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה בְּפִיו דַּיְקָא, שֶׁהִיא מִצְוָה מַעֲשִׂית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְרוּשַׁלְמִי פֵּאָה, פֶּרֶק א׳, הֲלָכָה א׳): וְתַלְמוּד תּוֹרָה, רַבִּי בֶּרֶכְיָה וְרַבִּי חִיָּא דִּכְפַר תְּחוּמִין, חַד אָמַר אֲפִלּוּ כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ אֵינוֹ שָׁוֶה לְדָבָר אֶחָד שֶׁל תּוֹרָה, וְחַד אָמַר אֲפִלּוּ כָּל מִצְוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה אֵינָן שָׁוּוֹת לְדָבָר אֶחָד מִן הַתּוֹרָה. וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁמְּקַיֵּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁזֶּה ״כִּי בְיָד חֲזָקָה״, הַיְנוּ שֶׁהוּא חָזָק בְּקִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא, עַל־יְדֵי־זֶה ״הוֹצִאֲךָ יְהוָ״ה מִמִּצְרָיִם״, שֶׁהָיְתָה מְלֵאָה קְלִפּוֹת שֶׁל נְאוּף, כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, כְּשָׁפִים, וְכָל הָרָעוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי קִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂית, שֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל מִקַּיִּם, הוּא יוֹצֵא מִמִּצְרַיִם שֶׁהִיא הַגָּלוּת, שֶׁנִּקְרֵאת עַל שֵׁם שֶׁמְּצָרִים לְיִשְׂרָאֵל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וְהָיָה כִּי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה זֹּאת, וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָ״ה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים; וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ״יֵשׁ מָחָר שֶׁהוּא עַכְשָׁו, וְיֵשׁ מָחָר שֶׁהוּא לְאַחַר זְמַן׳ וְכוּ׳; ״מַה זֹּאת״, זֶה תִּינוֹק טִפֵּשׁ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהַעֲמִיק שְׁאֵלָתוֹ, וְסוֹתֵם וְשׁוֹאֵל מַה זֹּאת.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ז׳), שֶׁמַּנְהִיג יָכוֹל לִהְיוֹת רַק מִי שֶׁהוּא רַחֲמָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה מט, י): ״כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם״, וּצְרִיכִים לָדַעַת אֵיךְ לְהִתְנַהֵג עִם הָרַחֲמָנוּת, כִּי עַל רְשָׁעִים אוֹ עַל רוֹצְחִים וְגַזְלָנִים אָסוּר לְרַחֵם, וְעִקַּר הָרַחֲמָנוּת הִיא לְהוֹצִיא אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵרוֹת. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהִסְתַּלֵּק מִזֶּה הָעוֹלָם, הוּא צָרִיךְ לְהַשְׁאִיר אַחֲרָיו בָּנִים אוֹ תַּלְמִידִים, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (בָּבָא בַּתְרָא קטז.): אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, כֹּל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ בֵּן לְיָרְשׁוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מָלֵא עָלָיו עֶבְרָה, כְּתִיב הָכָא

(בְּמִדְבַּר כז, ח): "וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ", וּכְתִיב הָתָם (צְפַנְיָה א, טו): "יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא", (תְּהִלִּים נה, כ): "אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ, וְלֹא יָרְאוּ אֱלֹקִים". רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, חַד אָמַר כֹּל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ בֵּן, וְחַד אָמַר כֹּל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תַּלְמִיד. וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַשְׁאִיר אַחֲרָיו בֵּן, שֶׁיְּקַבֵּל אֶת דַּעְתּוֹ בְּגִלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהַבֵּן הַזֶּה צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם תַּלְמִיד, כִּי גַּם הַתַּלְמִיד נִקְרָא בֵּן, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (סַנְהֶדְרִין צט:): כֹּל הַמְלַמֵּד בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה כְּאִלּוּ עֲשָׂאוֹ.

וּבִשְׁבִיל זֶה הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד לְהַשְׁאִיר אַחֲרָיו בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, שֶׁיַּמְשִׁיךְ אֶת דַּעְתּוֹ בָּעוֹלָם. וְעִקַּר דַּעַת הָאָדָם הוּא בְּגִלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, לְגַלּוֹת לְכֻלָּם אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר זֶה עִקַּר הַתַּכְלִית, אֲשֶׁר בִּשְׁבִיל זֶה בָּאנוּ לָזֶה הָעוֹלָם, שֶׁהוּא רַק בִּשְׁבִיל לְהַכִּירוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעָלֵינוּ לִמְסֹר זֹאת הַתַּכְלִית לְבָנֵינוּ אַחֲרֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה לח, יט): "אָב לְבָנִים יוֹדִיעַ אֶל אֲמִתֶּךָ", וְהַבָּנִים הֵם גַּם תַּלְמִידִים.

וְלָכֵן "וְהָיָה כִּי יִשְׁאָלְךָ בִּנְךָ מָחָר", הַיְנוּ אֲפִלּוּ לְאַחַר זְמַן, "לֵאמֹר מַה זֹּאת", מַה הִיא הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, הַנִּקְרֵאת זֹא"ת, "וְאָמַרְתָּ אֵלָיו **בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ הַוָ"ה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים**", הַסְבֵּר לוֹ אֶת חֹזֶק הַיָּד שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נֶגֶד הַמִּצְרִיִּים שֶׁהֵצָרוּ לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וְדָבָר זֶה צְרִיכִים לְהַסְבִּיר לְכָל טִפֵּשׁ שֶׁשּׁוֹאֵל שְׁאֵלוֹת עַל הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה: מַדּוּעַ עוֹבְרִים עַל עַם יִשְׂרָאֵל כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים וּמְרִירוּת וְכוּ' וְכוּ', אַזַּי מִצְוָה לְהַסְבִּיר לוֹ: כְּמוֹ שֶׁהַמִּצְרִיִּים שֶׁהֵצִיקוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל מְאֹד מְאֹד, וְלֹא רָאוּ סוֹף לַצָּרוֹת, וּלְבַסּוֹף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָלַךְ אִתָּם בְּחֹזֶק יָד, וְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים, כְּמוֹ־כֵן יִהְיֶה אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אַף שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו צָרוֹת וְיִסּוּרִים מֵאֲנָשִׁים רְשָׁעִים שֶׁמְּצִיקִים וּמְצַעֲרִים אוֹתוֹ, וְיֵשׁ לוֹ כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה צַעַר, עַד שֶׁנִּדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ אָבְדוּ מָנוֹס וְתִקְוָה מִמֶּנּוּ, אֲבָל צְרִיכִים לְהַסְבִּיר לוֹ, שֶׁלְּבַסּוֹף יִזְכֶּה לָצֵאת מֵהַצַּעַר וְהַמְּצוּקָה שֶׁסּוֹבֵל מֵהֶם. וְזֶה שַׁיָּךְ לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁצָּרִיךְ לְחַזֵּק אֶחָד אֶת זוּלָתוֹ, וַאֲפִלּוּ שֶׁהַהוּא טִפֵּשׁ, וְשׁוֹאֵל 'מַה זֹּאת', צְרִיכִים לְהַסְבִּיר לוֹ אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה כְּפִי דַּעְתּוֹ וְשִׂכְלוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ, כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ הַוָ"ה מִמִּצְרָיִם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כב), שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לָלֶכֶת בְּכָל פַּעַם מִדַּרְגָּה לְדַרְגָּה, וְלַעֲשׂוֹת מִנַּעֲשֶׂה נִשְׁמַע, שֶׁזֶּה נִגְלֶה וְנִסְתָּר, קֹדֶם מַשִּׂיגִים אֶת הַנִּגְלֶה שֶׁבַּתּוֹרָה, וְאַחַר־כָּךְ אֶת הַנִּסְתָּר שֶׁבַּתּוֹרָה. כִּי הִנֵּה הַגּוּף מַעֲלִים וּמְכַסֶּה אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָאָדָם צָרִיךְ לְזַכֵּךְ אֶת בְּשַׂר הַגּוּף, עַד שֶׁהַגּוּף בְּעַצְמוֹ יַשִּׂיג אֱלֹקוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב יט, כו): "מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלֹהַּ", מִבְּשַׂר הַגּוּף דַּיְקָא יִזְכֶּה לִרְאוֹת אֱלֹקוּת, הַיְנוּ שֶׁהָאָדָם בְּגוּפוֹ יִרְאֶה וְיֶחֱזֶה הַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת תָּמִיד. אֲבָל לַגּוּף יֵשׁ עֲזוּת שֶׁמַּעֲלֶמֶת אֶת נִשְׁמָתוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לְזַכֵּךְ אֶת הַגּוּף, אֶלָּא עַל־יְדֵי שְׁמוּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁמְּשִׁים אֶת הֶחָכָם הָאֱמֶת, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה גּוּפוֹ גַּם־כֵּן נִשְׁמָה.

וּכְמוֹ־כֵן כְּשֶׁהָאָדָם מְקַיֵּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא, עַל־יְדֵי־זֶה מְזַכֵּךְ אֶת גּוּפוֹ, וְעוֹלֶה בְּכָל פַּעַם מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה. וּכְשֶׁהָאָדָם נִמְצָא בְּמַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה, אָז נִקְרָא מִצְרַיִם, לְשׁוֹן מֵצַר־יָם, שֶׁהַמֹּחִין שֶׁלּוֹ נִמְצָאִים בְּמֵצַר וּבְצָמְצוּם, שֶׁאֵינוֹ מַשִּׂיג אֱלֹקוּת. וְזֶה סוֹד תְּפִלִּין שֶׁל יָד, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, וְהַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ הִיא בְּחִינַת הַשָּׂגָה, בְּחִינַת נִשְׁמָע. וְלָכֵן צְרִיכִים תָּמִיד קֹדֶם כֹּל לְקַיֵּם 'נַעֲשֶׂה', וְאַחַר־כָּךְ בָּא 'נִשְׁמָע', קֹדֶם כֹּל קִיּוּם

מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא, וְאַחַר־כָּךְ בָּאִים לְהַשָּׂגוֹת רוּחָנִיּוֹת, שֶׁהֵם סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, וְיוֹצְאִים מִמִּצְרַיִם.

וְזֶה "וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְךָ", קֹדֶם מְקַיְּמִים מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, שֶׁמְּקַיְּמִים בַּיָּד דַּיְקָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים אַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת "וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ", שֶׁהֵן הַשָּׂגוֹת רוּחָנִיּוֹת אֱלֹקוּת, בְּחִינַת נִשְׁמָע. וּבָזֶה מְבִינִים, אֲשֶׁר "כִּי בְּחֹזֶק יָד", דַּיְקָא עַל־יְדֵי מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הַתְּלוּיוֹת בַּיָּד, "הוֹצִיאָנוּ הַוָי"ה מִמִּצְרַיִם", שֶׁהוּא מֵצַר יָם, הַצְּמִצּוּמִים, וְזוֹכֶה לְהַשָּׂגוֹת הַתּוֹרָה, הָאָרַת חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח

[א] וַיְהִי בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת הָעָם, וְלֹא נָחָם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, כִּי קָרוֹב הוּא וְגוֹ'; פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'וְנֹחַ לָשׁוּב בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ לְמִצְרַיִם'; וּבֶאֱמֶת זוֹ פְּלִיאָה גְּדוֹלָה, אַחֲרֵי שֶׁסָּבְלוּ בְּמִצְרַיִם קְשֵׁי הַשִּׁעְבּוּד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת א, יג): "וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ, וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה וְגוֹ', וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה" וְגוֹ'. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י 'שֶׁהָיָה שׂוֹחֵט תִּינוֹקוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה רוֹחֵץ בְּדָמָם, וּמֵרֵר אֶת חַיֵּיהֶם'. וְאֵיךְ תִּתָּכֵן אַף מַחֲשָׁבָה בְּעֶלְמָא לַחֲזֹר לַמָּקוֹם שֶׁבָּרְחוּ מִשָּׁם? וּבִפְרָט כְּשֶׁרָאוּ נִסִּים נִגְלִים כָּאֵלּוּ?

אַךְ יֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי דִּבְרֵי מוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל, שֶׁפֵּרֵשׁ אֶת מַאֲמָרָם זַ"ל (יוֹמָא לח.): מַאי דִּכְתִיב (מִשְׁלֵי ג, לד): "אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן" בָּא לִטְמֵא — פּוֹתְחִין לוֹ, וְדַיֵּק לָמָּה לָמְדוּ חָכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים דַּיְקָא מִפָּסוּק זֶה, שֶׁהַבָּא לִטָּמֵא פּוֹתְחִין לוֹ? וּפֵרֵשׁ, אֲשֶׁר עִקַּר פֶּתַח הַטֻּמְאָה הוּא לֵיצָנוּת, כִּי לֵיצָנוּת הִיא אֲבִי אָבוֹת הַטֻּמְאָה, וְתֵכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם מִתְלוֹצֵץ, אָז הוּא מִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וְאָמְרוּ חָכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְרוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת, פֶּרֶק ב', הֲלָכָה ח'): קָשֶׁה הִיא הַלֵּיצָנוּת, שֶׁתְּחִלָּתָהּ יִסּוּרִין וְסוֹפָהּ כְּלָיָה; וְאָמְרוּ חָכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה, פָּרָשָׁה א', סִימָן כא): מָה הַשֶּׁמֶן הַזֶּה כּוֹס מָלֵא אֵינוֹ מְזַרְזֵף כִּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִים, כָּךְ דִּבְרֵי תוֹרָה אֵין מְזַרְזְפִים בְּדִבְרֵי לֵיצָנוּת; מָה הַשֶּׁמֶן הַזֶּה כּוֹס מָלֵא שֶׁמֶן בְּיָדְךָ, וְנָפַל לְתוֹכוֹ טִפָּה שֶׁל מַיִם, וְיוֹצֵאת כְּנֶגְדָּהּ טִפָּה שֶׁל שֶׁמֶן, כָּךְ אִם נִכְנַס דָּבָר שֶׁל תּוֹרָה לַלֵּב, יָצָא כְּנֶגְדּוֹ דָּבָר שֶׁל לֵיצָנוּת, נִכְנַס לַלֵּב דָּבָר שֶׁל לֵיצָנוּת, יָצָא כְּנֶגְדּוֹ דָּבָר שֶׁל תּוֹרָה.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קלג), שֶׁאָמַר בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי"ע: אוֹי וַאֲבוֹי, כִּי הָעוֹלָם מָלֵא מֵאוֹרוֹת וְסוֹדוֹת נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים, וְהַיָּד הַקְּטַנָּה עוֹמֶדֶת לִפְנֵי הָעֵינַיִם, וּמְעַכֶּבֶת מִלִּרְאוֹת אוֹרוֹת גְּדוֹלִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַיָּד הַקְּטַנָּה הִיא זוֹ, שֶׁכַּאֲשֶׁר שָׂבָא לֵץ וּמֵניח עִם הַיָּד הַקְּטַנָּה בְּדֶרֶךְ בִּטּוּל, וּכְבָר הָאָדָם אֵינוֹ זוֹכֶה לִרְאוֹת אֶת הָאוֹרוֹת אֲשֶׁר מְלֵאִים בְּכָל הָעוֹלָם.

וְהִנֵּה חָכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (עֲבוֹדָה זָרָה יט.): וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב (תְּהִלִּים א, א), שֶׁלֹּא יָשַׁב בְּמוֹשַׁב אַנְשֵׁי פְּלִשְׁתִּים, מִפְּנֵי שֶׁלֵּיצָנִים הָיוּ; וְזֶה "וַיְהִי בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת הָעָם, וְלֹא נָחָם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב

הוּא״ וְגוֹ׳, שֶׁלֹּא רָצָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיַּעַבְרוּ דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, כִּי הָיוּ לִיצָנִים, וַאֲפִלּוּ אַחַר שֶׁרָאוּ אֶת הָאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים וְגִלּוּי הָאֱלֹקוּת שֶׁגִּלָּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְעֵינֵי כֹּל, עִם כָּל זֶה, אִם הָיוּ פּוֹגְשִׁים אֶת הַלִּיצָנִים שֶׁהֵם הַפְּלִשְׁתִּים, הָיוּ יְכוֹלִים לְהַחֲלִישׁ אֶת דַּעְתָּם, ״וְנִסַּח לָשׁוּב בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ לְמִצְרַיִם״, כָּל־כָּךְ קָשָׁה מִדַּת הַלִּיצָנוּת, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לֹא רָצָה שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל יַעַבְרוּ דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, כִּי הָיוּ לִיצָנִים.

וּבֶאֱמֶת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (דֶּרֶךְ אֶרֶץ זוּטָא, פֶּרֶק ו׳): תְּחִלַּת עֲבֵרָה הִרְהוּר הַלֵּב, שְׁנִיָּה לָהּ לֵיצָנוּת; נִמְצָא, מִי שֶׁעוֹשֶׂה לֵיצָנוּת, סִימָן שֶׁקָּדֵם הִרְהֵר בַּעֲבֵרָה, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, אוֹ עָשָׂה עֲבֵרָה, וְלָכֵן אֲנַחְנוּ מוֹצְאִים שֶׁהַלַּדְתָּן שֶׁל הַפְּלִשְׁתִּים הָיָה עַל־יְדֵי נאוף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית י׳, יד): ״וְאֶת פַּתְרֻסִים וְאֶת כַּסְלֻחִים אֲשֶׁר יָצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת כַּפְתֹּרִים״. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳פַּתְרֻסִים וְאֶת כַּסְלֻחִים אֲשֶׁר יָצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים׳, מִשְּׁנֵיהֶם יָצְאוּ, שֶׁהָיוּ פַּתְרֻסִים וְכַסְלֻחִים מַחְלִיפִין מִשְׁכַּב נְשׁוֹתֵיהֶם אֵלּוּ לְאֵלּוּ, וְיָצְאוּ מֵהֶם פְּלִשְׁתִּים. נִמְצָא, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּפְגֹּשׁ לֵיצָנִים עַזֵּי פָּנִים, צְרִיכִים לָדַעַת שֶׁהֵם בַּעֲלֵי עֲבֵרָה, וּצְרִיכִים לִבְרֹחַ מֵהֶם, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (תַּעֲנִית ז׳): וְאָמַר רַב סַלָּא אָמַר רַב הַמְנוּנָא, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת פָּנִים, סוֹף שֶׁנִּכְשָׁל בַּעֲבֵרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה ג, ג): ״וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ״. רַב נַחְמָן אָמַר, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּכְשָׁל בַּעֲבֵרָה, שֶׁנֶּאֱמַר ״הָיָה לָךְ״ וְלֹא נֶאֱמַר ״יִהְיֶה לָךְ״, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירָאוּ, הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה׳ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם, כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם, לֹא תֹסִפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם; וַיֵּשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ערב) עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים צה, ז): ״הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ״, זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא יָשִׂים לְנֶגֶד עֵינָיו, כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם, הֵן בְּעִסְק פַּרְנָסָה וְהִצְטָרְכוּתוֹ, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, וְכֵן בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ לֹא יָשִׂים לְנֶגֶד עֵינָיו, כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה, כִּי כְּשֶׁרוֹצִין לְהִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, נִדְמֶה לָאָדָם כְּאִלּוּ הוּא מַשָּׂא כָּבֵד, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְשָׂא מַשָּׂא כָּבֵד כָּזֶה, אֲבָל כְּשֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁאֵין לוֹ רַק אוֹתוֹ הַיּוֹם, לֹא יִהְיֶה לוֹ מַשָּׂא כְּלָל, וְגַם שֶׁלֹּא יִדְחֶה אֶת עַצְמוֹ מִיּוֹם לְיוֹם, לֵאמֹר מָחָר אַתְחִיל, מָחָר אֶתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה וּבְכֹחַ כָּרָאוּי, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת, כִּי אֵין לָאָדָם בְּעוֹלָמוֹ, כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה שֶׁעוֹמֵד בָּהּ, כִּי יוֹם הַמָּחָרָת הוּא עוֹלָם אַחֵר לְגַמְרֵי. וְזֶה ״הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ״, ״הַיּוֹם״ דַּיְקָא, כִּי אִם אָדָם רַק חוֹשֵׁב מֵהַיּוֹם הַזֶּה, אָז הוּא יָכוֹל לָקַחַת עַל עַצְמוֹ כָּל הָעֲבוֹדוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וְרַק עַל־יְדֵי־זֶה נִפְטָר מִכָּל צָרוֹתָיו.

וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (סַנְהֶדְרִין צח.), שֶׁרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי שָׁאַל אֶת מָשִׁיחַ, אֵימָתַי קָאָתֵי מַר, אָמַר לוֹ: הַיּוֹם. וּכְשֶׁפָּגַשׁ אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא, אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לָמָּה אָמַר לִי מָשִׁיחַ שֶׁיָּבוֹא הַיּוֹם? עָנָה וְאָמַר לוֹ: הוּא אָמַר לְךָ ׳הַיּוֹם׳ — אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ, אִם יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ אָז יָבוֹא. וְגִלָּה מוֹהַרַנ״תְ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת מַתָּנָה, הֲלָכָה ה׳, אוֹת מז): אִם יַרְגִּיל אָדָם אֶת עַצְמוֹ לָלֶכֶת עִם הַגִּלּוּי הַזֶּה שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לָדַעַת שֶׁאֵין לוֹ רַק הַיּוֹם הַזֶּה, אָז יִהְיֶה נִגְאָל מִכָּל צָרוֹתָיו.

וְזֶה ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירָאוּ, הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה׳ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם״, הֵינוּ אִם תֵּלְכוּ לְאוֹר הַגִּלּוּי הַזֶּה, שֶׁאֵין לָכֶם אֶלָּא רַק אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, אָז תִּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה׳ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה עִמָּכֶם, ״כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם״, שֶׁרוֹדְפִים אֶתְכֶם וּמְצִיקִים לָכֶם, זֶה רַק הַיּוֹם הַזֶּה, וְאִם תִּתְחַזְּקוּ בַּיּוֹם הַזֶּה דַּיְקָא, אֲזַי ״לֹא תֹסִפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד

עוֹלָם״. וְדָבָר זֶה סוֹבֵב עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, כִּי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה טז, סִימָן ד׳): כָּל הַמַּלְכֻיּוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל.

וְלָכֵן כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמְרִירוּת וְדַחֲקוּת, אוֹמֵר לוֹ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, בְּחִינַת מֹשֶׁה: ״אַל תִּירָא״, אֶלָּא הִתְיַצֵּב וּרְאֵה אֶת יְשׁוּעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה עִמְּךָ הַיּוֹם, אִם תֵּלֵךְ בָּעֲצָה הַזּוֹ, שֶׁאֵין לְךָ רַק הַיּוֹם הַזֶּה, אָז תִּהְיֶה בָּטוּחַ אֲשֶׁר אֶת כָּל הַצָּרוֹת שֶׁרָאִיתָ מֵאֵלּוּ שֶׁמְּצֵרִים לְךָ, כְּבָר לֹא תִּרְאֶה אוֹתָן לְעוֹלָם, כִּי מִי שֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ, נִגְאָל מִכָּל צָרוֹתָיו. וְזוֹ עֵצָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה עַד מְאֹד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וַיּוֹשַׁע יְהוָ״ה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם, וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם; וְהִקְשָׁה הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי לֵוִי יִצְחָק מִבֶּארְדִּיטְשׁוֹב זי״ע (קְדֻשַּׁת לֵוִי בְּפָרָשָׁתֵנוּ): מָה הַלָּשׁוֹן ״בַּיּוֹם הַהוּא״, עַיֵּן שָׁם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן צט): הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבְקוּת גְּדוֹלָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הַיְנוּ שֶׁתָּמִיד יִרְאֶה לִפְנֵי עֵינָיו אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּתְפִלָּתוֹ צְרִיכָה לִהְיוֹת בִּלְשׁוֹן נוֹכֵחַ, שֶׁזּוֹ הִיא הַדְּבֵקוּת הָעֶלְיוֹנָה בְּיוֹתֵר, שֶׁאָדָם מְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא פָּנִים אֶל פָּנִים.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת לד׃) עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל הַחוֹלִים וְאוֹמֵר: זֶה חַי וְזֶה מֵת. אָמְרוּ לוֹ מִנַּיִן אַתָּה יוֹדֵעַ? אָמַר לָהֶם: אִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתִי בְּפִי, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְקֻבָּל, וְאִם לָאו, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְטֹרָף. וְהוּא עַל דֶּרֶךְ זֶה, אִם הִרְגִּישׁ שֶׁתְּפִלָּתוֹ הִיא בִּלְשׁוֹן נוֹכֵחַ, וְהוּא דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי הַתְּפִלָּה שְׁגוּרָה וּמְרֻצָּה בְּפִיו וּמְקֻבֶּלֶת, וְאִם לָאו, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי לְהֶפֶךְ.

וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּכְשֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבְקוּת, אַל יֹאמַר שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל כְּלָל, כִּי אֵינוֹ מַרְגִּישׁ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא מַמָּשׁ מוּלוֹ, וְאִם כֵּן מַה שָּׁוֶה כְּבָר כָּל תְּפִלָּתוֹ?! אַל יֹאמַר כֵּן, אֶלָּא תָּמִיד יִתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בֵּין בְּדִבְקוּת בֵּין שֶׁלֹּא בְּדִבְקוּת, כִּי יַגִּיעַ יוֹם, שֶׁאָז יָאִיר לוֹ הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא בְּגִלּוּי רַב וְנִפְלָא מְאֹד, וְאָז יַעֲלֶה גַּם אֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּשָׁעָה שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא פָּנִים אֶל פָּנִים.

וְזֶה (דְּבָרִים ג, כג): ״וָאֶתְחַנַּן אֶל יְהוָ״ה בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר״, הַיְנוּ שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ אָמַר ״וָאֶתְחַנַּן אֶל יְהוָ״ה״ תָּמִיד, בֵּין בְּדִבְקוּת בֵּין שֶׁלֹּא בְּדִבְקוּת, כִּי ״בָּעֵת הַהִיא״, כְּשֶׁיַּגִּיעַ הַיּוֹם שֶׁיִּתְגַּלֶּה אֵלַי הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאַרְגִּישׁ דְּבֵקוּת, אָז ״לֵאמֹר״ — שֶׁהַתְּפִלָּה כְּבָר תִּהְיֶה שְׁגוּרָה בְּפִי, וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּתְעַלֶּינָה כָּל הַתְּפִלּוֹת.

וְזֶה ״וַיּוֹשַׁע יְהוָ״ה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם, וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם״; הַיְנוּ אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, זוֹ הִיא גָּלוּת מִצְרַיִם, לְשׁוֹן מֵצַר־יָם, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה טז, סִימָן ד׳): כָּל הַמַּלְכֻיּוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שֶׁהֵן מְצֵרוֹת לְיִשְׂרָאֵל.

נִמְצָא, שֶׁכָּל בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹבֶרֶת עָלָיו אֵיזוֹ צָרָה, זוֹ גָּלוּת מִצְרַיִם, וְאָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, אֲפִלּוּ שֶׁהַצָּרָה מְסוֹבֶבֶת אוֹתוֹ מִכָּל הַצְּדָדִים. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים קטז׃): בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם. וְלָכֵן לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ אֶת הַיּוֹם שֶׁלּוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יִגְאַל אוֹתוֹ בּוֹ מִכָּל צָרוֹתָיו, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (עֲבוֹדָה זָרָה נה.): יְסוּרִין בְּשָׁעָה שֶׁמְּשַׁגְּרִין אוֹתָן עַל הָאָדָם, מַשְׁבִּיעִין אוֹתָן, שֶׁלֹּא תֵּלְכוּ אֶלָּא בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וְלֹא תֵּצְאוּ אֶלָּא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וּבְשָׁעָה פְּלוֹנִית, וְעַל־יְדֵי פְּלוֹנִי וְעַל־יְדֵי סַם פְּלוֹנִי.

וְזֶה בַּיּוֹם הַהוּא דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁלְּכָל אֶחָד יֵשׁ אֶת יוֹמוֹ, אֵימָתַי יִרְאֶה בִּישׁוּעָתוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹצִיא אוֹתוֹ מִיַּד הַמְצָרִים לוֹ, וְיִרְאֶה בְּמַפֶּלֶת שׂוֹנְאָיו שֶׁצֵּרוּ אוֹתוֹ, מֵתִים וּמֻנָּחִים עַל שְׂפַת הַיָּם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וַיָּבֹאוּ מָרָתָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמָּרָה כִּי מָרִים הֵם, עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ד׳): כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא, רַחֲמָנָא לִצְלָן, עֲוֹונוֹתָיו נֶחְקָקִים עַל עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְחֶזְקֵאל לב, כז): ״וַתְּהִי עֲוֹנֹתָם [חֲקוּקָה] עַל עַצְמוֹתָם״, וְכָל עֲבֵרָה יֵשׁ לָהּ צֵרוּף אוֹתִיּוֹת, וּכְשֶׁעָבַר אֵיזוֹ עֲבֵרָה, אֲזַי נֶחְקָק צֵרוּף רַע עַל עַצְמוֹתָיו, וְזֶה נוֹקֵם בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִרְמְיָה ה, כה): ״עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה״, וּכְתִיב (תְּהִלִּים לד, כב): ״תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה״, מִי מֵמִית אֶת הָרָשָׁע? זֶה הָרָע שֶׁהוּא עָשָׂה.

כִּי כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא, רַחֲמָנָא לִישַׁזְבָן, הַחֵטְא בְּעַצְמוֹ מְמִיתוֹ, וּמַכְנִיס בּוֹ עַצְבוּת וּמְרִירוּת, עַד שֶׁמַּר לוֹ מְאֹד, וּמַרְגִּישׁ מְרִירוּת כָּזוֹ, שֶׁקָּשֶׁה לוֹ לָצֵאת מִמֶּנָּה, אֶלָּא כַּאֲשֶׁר בָּא אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וּמְסַפֵּר לוֹ אֶת כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, עַל־יְדֵי־זֶה מוֹצִיא אֶת עֲוֹונוֹתָיו מֵעַצְמוֹתָיו.

וְזֶה ״וַיָּבֹאוּ מָרָתָה, וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמָּרָה כִּי מָרִים הֵם, עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה״; כִּי כָּל הַמְּרִירוּת שֶׁטָּעֲמוּ, הָיְתָה מֵהֶם בְּעַצְמָם, וְלָכֵן הָיוּ לָהֶם טְעָנוֹת עַל הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״וַיִּלֹּנוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה נִּשְׁתֶּה״, כִּי בֶּאֱמֶת הָיוּ לָהֶם מַיִם, אֶלָּא הֵם הָיוּ מָרִים, וְלָכֵן טָעֲמוּ טַעַם מְרִירוּת. ״וַיִּצְעַק אֶל ה׳, וַיּוֹרֵהוּ ה׳ עֵץ, וַיַּשְׁלֵךְ אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמָּיִם, שָׁם שָׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט, וְשָׁם נִסָּהוּ״. וּמוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תִּקּוּן ו׳ דַּף כא.): ״בְּכָל עֵץ״ (דִּבְרִים כב, ו) — דָּא צַדִּיק. וְכֵן מוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בְּשַׁלַּח ס׳): ״וַיִּצְעַק אֶל ה׳, וַיּוֹרֵהוּ ה׳ עֵץ״. וְאֵין עֵץ אֶלָּא תּוֹרָה, דִּכְתִיב (מִשְׁלֵי ג, יח): ״עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ״, וְאֵין תּוֹרָה אֶלָּא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. כִּי כְּשֶׁמַּכְנִיס אֶת הַצַּדִּיק בְּתוֹךְ הַחַיִּים שֶׁלּוֹ, וְהוּא מְקַשֵּׁר אֶת הָאָדָם אֶל הַתּוֹרָה וְאֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתֶּקֶת מִמֶּנּוּ הַמְּרִירוּת מֵהָאָדָם.

וְהִנֵּה אָדָם צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בְּכָל הַמַּצָּבִים אֲשֶׁר עוֹבְרִים עָלָיו, בֵּין בִּירִידָה וּבֵין בַּעֲלִיָּה, שֶׁזֶּה ״חֹק וּמִשְׁפָּט״, שֶׁהֵם סוֹד שַׁבָּת וּפָרָה אֲדֻמָּה שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם בְּמָרָה, כִּי שַׁבָּת הִיא בְּחִינַת ׳מִשְׁפָּט׳, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲלִיָּה, שֶׁאָז מֵאִיר רַק הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּלְהֶפֶךְ פָּרָה אֲדֻמָּה הִיא בְּחִינַת ׳חֹק׳, שֶׁהִיא בְּחִינַת יְרִידָה, שֶׁאֵין לָאָדָם הַהֲבָנָה — כֵּיצַד יִתָּכֵן אֲשֶׁר דָּבָר אֶחָד יִהְיֶה מְטַהֵר טְמֵאִים וּמְטַמֵּא טְהוֹרִים.

וְאֶל כָּל זֶה זוֹכִים רַק עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁמַּמְתִּיק אֶת הַמְּרִירוּת מֵהָאָדָם, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כג), שֶׁהַצַּדִּיק מַמְתִּיק מְרִירוּתָא דְּהַאי עָלְמָא, כִּי הַצַּדִּיק מַחְדִּיר בָּאָדָם אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם בָּא אֵלָיו, וּמֵשִׂיחַ וּמְסַפֵּר לוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר עוֹבֵר עָלָיו, שֶׁאָז יוֹצְאִים כָּל הָעֲוֹונוֹת מֵעַצְמוֹתָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר עָלָיו אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בִּרְפִידִם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יט): עִקַּר הַתַּכְלִית וְהַשְׁלֵמוּת הוּא רַק לַעֲבֹד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל; וּצְרִיכִים מְאֹד לִשְׁמֹר מִכָּל מִינֵי חֲקִירוֹת, אֲשֶׁר הוּא אֶבֶן נֶגֶף, שֶׁמִּי שֶׁנִּכְנָס בָּזֶה נִכְשָׁל וְנוֹפֵל, וַעֲמָלֵק הָיָה פִּילוֹסוֹף וּמְחַקֵּר וְכָפַר בָּעִקָּר, וְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת נִכְנַס בְּתוֹכוֹ, וְשׁוֹבֵר אֶת הַטֻּמְאָה הַזּוֹ.

וְזֶה (חֲבַקּוּק ב, ד): "וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה", כִּי הַצַּדִּיק מְחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ עִם אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְלָכֵן הוּא אֵינוֹ מְפַחֵד מִקְּלִפַּת עֲמָלֵק, וְהוּא עוֹד יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת כָּל אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת שֶׁנָּפְלוּ לְשָׁם, שֶׁזֶּה (מִשְׁלֵי כד, טז): "שֶׁבַע' יִפֹּל' צַדִּיק' וָקָם'", סוֹפֵי תֵּבוֹת עַ'מָ'לֵ'ק', אֲפִלּוּ כְּשֶׁאָדָם נוֹפֵל, הַצַּדִּיק מֵקִים אוֹתוֹ מִנְּפִילָתוֹ, וְעִקַּר קְלִפַּת עֲמָלֵק הוּא, שֶׁמִּתְלוֹצֵץ מִקִּיּוּם הַמִּצְוֹות הַמַּעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא, וְלָכֵן אִי אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעוֹ, אֶלָּא כְּשֶׁזּוֹכִים לְקַיֵּם בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת מִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא.

וְזֶה "וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בִּרְפִידִם"; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא יִתְרוֹ ג', וְעַיֵּן סַנְהֶדְרִין קו.): מַהוּ רְפִידִים? שֶׁרָפוּ יְדֵיהֶן מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַמִּצְוֹת; וּמוּבָא בְּבַעַל הַטּוּרִים: בִּרְפִידִים — בְּרָךְ יָדַיִם, שֶׁרָפוּ יָדַיִם מִן הַמִּצְוֹות, וְכֵן 'עַם יִשְׂרָאֵל בִּרְפִידִם', בְּגִימַטְרִיָּא 'רָפוּ יְדֵיהֶם מִן הַמִּצְוֹת'. כִּי זֶה עִקַּר הַקְּלִפָּה שֶׁל עֲמָלֵק, שֶׁמַּכְנִיס בָּאָדָם שִׂכְלִיּוּת שֶׁל הֶבֶל, שֶׁלֹּא יְקַיְּמוּ מִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַיְּמִים מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִים אֶת קְלִפַּת עֲמָלֵק. וְלַצַּדִּיק הָאֱמֶת יֵשׁ אֶת הַכֹּחַ לִלְחֹם עִם עֲמָלֵק, שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּכְנִיס בָּאָדָם סְפֵקוֹת, הוּא מְגַלֶּה לוֹ אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וְלָכֵן הוּא דָּבָר גָּדוֹל לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל הַצַּדִּיק, שֶׁמַּכְנִיס בְּעַם יִשְׂרָאֵל אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּלְקַיֵּם אֶת מִצְוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּדוֹלָה, בְּלִי הַשְׂכָּלוֹת וְחָכְמוֹת כְּלָל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בִּרְפִידִם; וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י: 'תָּמִיד אֲנִי בֵּינֵיכֶם וּמְזֻמָּן לְכָל צָרְכֵיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים: "הֵישׁ הָוָי"ה בְּקִרְבֵּנוּ אִם אָיִן", חַיֵּיכֶם, שֶׁהַכֶּלֶב בָּא וְנוֹשֵׁךְ אֶתְכֶם, וְאַתֶּם צוֹעֲקִים לִי, וְתִדְעוּ הֵיכָן אֲנִי. מָשָׁל לְאָדָם שֶׁהִרְכִּיב בְּנוֹ עַל כְּתֵפוֹ וְיָצָא לַדֶּרֶךְ, הָיָה אוֹתוֹ הַבֵּן רוֹאֶה חֵפֶץ וְאוֹמֵר: אַבָּא טֹל חֵפֶץ זֶה וְתֵן לִי, וְהוּא נוֹתֵן לוֹ. וְכֵן שְׁנִיָּה, וְכֵן שְׁלִישִׁית. פָּגְעוּ בְּאָדָם אֶחָד, אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הַבֵּן: רָאִיתָ אֶת אַבָּא, אָמַר לוֹ אָבִיו: אֵינְךָ יוֹדֵעַ הֵיכָן אֲנִי?! הִשְׁלִיכוֹ מֵעָלָיו, וּבָא הַכֶּלֶב וּנְשָׁכוֹ'.

וְכֵן אִיתָא בִּדְבָרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא יִתְרוֹ, סִימָן ג'): אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: חַיֵּיכֶם, אֲנִי מוֹדִיעַ אֶתְכֶם, הֲרֵי הַכֶּלֶב בָּא וְנוֹשֵׁךְ אֶתְכֶם, וּמִי הוּא זֶה? זֶה עֲמָלֵק, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיָּבֹא עֲמָלֵק". וְאָמְרוּ (פְּסִיקְתָא דְּרַב כַּהֲנָא ג, ח): לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ עֲמָלֵק? עַם לַק, שֶׁבָּא לָלוּק דָּמָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּכֶלֶב; נִמְצָא מִכָּל זֶה, שֶׁעֲמָלֵק נִקְרָא כֶּלֶב.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן יט), אֲשֶׁר אָדָם צָרִיךְ לַעֲבֹד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, וְלִבְרֹחַ מְאֹד מֵחֲקִירוֹת שֶׁל הֶבֶל, אֶלָּא לְהַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ; כִּי בֶּאֱמֶת אִסּוּר גָּדוֹל לִהְיוֹת מְחַקֵּר, וְלִלְמֹד סִפְרֵי חֲקִירוֹת, כִּי בְּוַדַּאי יִפֹּל, כִּי הַחֲקִירוֹת זֶה הָאֶבֶן נֶגֶף שֶׁל עֲמָלֵק. וְזֶה (מִשְׁלֵי כד, טז): "שֶׁבַע' יִפֹּל' צַדִּיק' וָקָם'", סוֹפֵי תֵּבוֹת עַ'מָ'לֵ'ק.

הֵינוּ שֶׁעוֹבֵר עַל הַצַּדִּיקִים צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הֵם אֵינָם שׁוֹאֲלִים שׁוּם קֻשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרֵךְ — לָמָּה מַגִּיעַ לָהֶם מְרִירוּת, חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין וּרְדִיפוֹת מֵרָשָׁעִים אֲרוּרִים, שֶׁרוֹדְפִים אוֹתָם עַד מְאֹד, כִּי הֵם יוֹדְעִים אֲשֶׁר כָּךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת, שֶׁעַל כָּל צַדִּיק צְרִיכִים לַעֲבֹר כָּל שִׁבְעַת הַמִּימוֹת הַמְּזֻכָּרִים בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת, מַעֲשֶׂה י').

וְזֶה "שֶׁבַע יִפֹּל צַדִּיק" דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁהַצַּדִּיק צָרִיךְ לִפֹּל וְלַעֲבֹר אֶת שִׁבְעַת הַמִּימוֹת, אֲבָל עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ 'וָקָם' — שֶׁיָּכוֹל לָקוּם וְלֹא לְהִשָּׁאֵר בְּקֻשְׁיוֹת וּבִסְפֵקוֹת אַחֲרָיו יִתְבָּרֵךְ.

וּלְזֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי אִם אָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, הַתּוֹרָה מְשַׁמַּרְתּוֹ מִכָּל רָע, וְלֹא יָכוֹל עֲמָלֵק שֶׁהוּא הַכֶּלֶב לִתְפֹּס

אוֹתוֹ, מֵאַחַר שֶׁהַתּוֹרָה מְגִנָּה עַל הָאָדָם וּמַצֶּלֶת אוֹתוֹ, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (סוֹטָה כא.): מָה אוֹר מֵגֵן לָעוֹלָם, אַף תּוֹרָה מְגִנָּה לָעוֹלָם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: ״**וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בִּרְפִידִם**״; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא יִתְרוֹ ג׳): מַהוּ רְפִידִים? שֶׁרָפוּ יְדֵיהֶן מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַמִּצְוֹת; וְלָכֵן תֵּכֶף וּמִיָּד בָּא הַכֶּלֶב וְנָשַׁךְ אוֹתָם. כִּי אָדָם צָרִיךְ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ לְגַמְרֵי אֲלֵיהֶן יִתְבָּרֵךְ, וְיֵדַע שֶׁדָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, וְהוּא תָּמִיד נִמְצָא עַל כָּתֵף אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. וְכָל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ, עָלָיו לְבַקֵּשׁ רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, וּבָרֵגַע שֶׁשּׁוֹאֵל ׳אֵיפֹה אָבִיו׳, נִמְצָא, שֶׁהוֹלֵךְ עִם חָכְמוֹת, שֶׁזּוֹ קִלְפַּת עֲמָלֵק, שֶׁחוֹקֵר בַּחֲקִירוֹת אֵיֵּה אֵיפֹה נִמְצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אָז בָּא עֲמָלֵק, שֶׁהוּא נִרְמָז בְּכֶלֶב, וְנוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ וְלוֹמֵד תּוֹרָה, וּבוֹרֵחַ רַק אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הֲרֵי זֶה נִצּוֹל מֵחֲקִירוֹת, וַעֲמָלֵק שֶׁהוּא כֶּלֶב אֵינוֹ יָכוֹל לִגַּע בּוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת יִתְרוֹ

[א] **וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ**; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳מַה שְּׁמוּעָה שָׁמַע וּבָא? קְרִיעַת יַם סוּף וּמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ט׳): עִקַּר הַחִיּוּת מְקַבְּלִים מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים מב, ט): ״תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי״, וּכְשֶׁאָדָם מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ רַק לְחִיּוּת עִם תְּפִלָּה, כָּל חַיָּיו הֵם חַיֵּי אֱלֹקוּת. כִּי אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּל־כָּךְ דָּבוּק בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַד שֶׁיַּרְגִּישׁ שֶׁאֵין לוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם שׁוּם דָּבָר אַחֵר רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְזֶה ״תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי״, שֶׁהַתְּפִלָּה תַּכְנִיס בּוֹ חִיּוּת אֱלֹקוּת, אֲבָל יֵשׁ שִׁתִּים־עֶשְׂרֵה נֶסְחָאוֹת הַתְּפִלָּה שֶׁל שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים, כְּנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת, וְהֵם כְּנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר פְּתָחִים שֶׁיֵּשׁ לְמַעְלָה בָּרָקִיעַ, וּצְרִיכִים לְכַוֵּן שֶׁתְּפִלָּתוֹ תַּגִּיעַ אֶל הַשַּׁעַר וְהַנֵּסַח וְהַשֵּׁבֶט הַשַּׁיָּךְ לְשֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ.

וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל אָדָם לְקַשֵּׁר אֶת תְּפִלָּתוֹ לְצַדִּיק הַדּוֹר, וְהַצַּדִּיק יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשְּׁעָרִים, וּלְהַעֲלוֹת כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה לַשַּׁעַר הַשַּׁיָּךְ לוֹ. וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (פִּרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, פֶּרֶק מב), אֲשֶׁר הַיָּם סוּף נִקְרַע לִשְׁנֵים־עָשָׂר קְרָעִים כְּנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים קיח.): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם סוּף. וְכֵן אָמְרוּ (סוֹטָה ב.): קָשֶׁה זִוּוּגוֹ שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם סוּף.

וּבֶאֱמֶת צָרִיךְ לְהָבִין, מַהוּ עִנְיַן שֶׁקָּשֶׁה כִּקְרִיעַת יַם סוּף? אֶלָּא חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה כא, סִימָן ז׳), שֶׁבְּעֵת קְרִיעַת יַם סוּף הָיָה קִטְרוּג גָּדוֹל עַל עַם יִשְׂרָאֵל, הַלָּלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְהַלָּלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁשְּׁנֵי עִנְיָנִים שׁוֹבְרִים אֶת הָאָדָם בְּחַיָּיו, יוֹתֵר מִשְּׁאָר דְּבָרִים. הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן הוּא חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה וְדִקְדּוּקֵי עֲנִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֵרוּבִין מא:): עֲנִיּוּת מַעֲבֶרֶת עַל דַּעְתּוֹ וְעַל דַּעַת קוֹנוֹ; וְכֵן אָמְרוּ (תַּנְחוּמָא מִשְׁפָּטִים יא): אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאִיּוֹב: מָה אַתָּה רוֹצֶה, עֲנִיּוּת אוֹ יִסּוּרִים? אָמַר לוֹ: אֲנִי מְקַבֵּל כָּל הַיִּסּוּרִים שֶׁבָּעוֹלָם וְלֹא עֲנִיּוּת. וְכֵן אָמְרוּ

(שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה לא, סִימָן יב): אֵין בָּעוֹלָם קָשֶׁה מִן הָעֲנִיּוּת, שֶׁהִיא קָשָׁה מִכָּל יִסּוּרִין שֶׁבָּעוֹלָם; וְרוֹאִים זֹאת בְּחוּשׁ, אֲשֶׁר אֵין עוֹד דָּבָר שֶׁשּׁוֹבֵר אֶת הָאָדָם כְּמוֹ מִי שֶׁאֵין לוֹ פַּרְנָסָה, שֶׁאָז נִכְנָסוֹת בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וְיֵשׁ לוֹ טְעָנוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ — לָמָּה אֵין לוֹ פַּרְנָסָה?! וְהַדָּבָר הַשֵּׁנִי הוּא קְשִׁי מְצִיאַת הַזִּוּוּג, שֶׁזֶּה שׁוֹבֵר אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (יְבָמוֹת סב:): כָּל אָדָם שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה שָׁרוּי בְּלֹא שִׂמְחָה, בְּלֹא בְּרָכָה, בְּלֹא טוֹבָה וְכוּ׳, וְהוּא נִקְרָא פְּלַג גּוּף (זֹהַר בְּרֵאשִׁית נה:), וְגַם אָז נִכְנָסוֹת בּוֹ קְשָׁיוֹת וּסְפֵקוֹת וּמַחֲשָׁבוֹת שֶׁל כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת.

וְלָכֵן קָשֶׁה לוֹ לְהִתְפַּלֵּל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לִשְׁלֵמוּת הַתְּפִלָּה, אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזֻקֶּכֶת, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סב): אִם אָדָם הָיָה מַאֲמִין, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהוּא שׁוֹמֵעַ כָּל דִּבּוּר שֶׁמְּדַבֵּר אֵלָיו, הָיָה תָּמִיד מְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁנִּדְמֶה לוֹ, אֲשֶׁר בִּמְקוֹמוֹ, כִּבְיָכוֹל, אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בְּשֶׁבִיל זֶה הוּא מִתְרַשֵּׁל מִתְּפִלָּה, וּבְשֶׁבִיל זֶה בְּעַצְמוֹ הוּא סוֹבֵל מַה שֶּׁהוּא סוֹבֵל.

וְזֶה וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ; וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳מַה שְּׁמוּעָה שָׁמַע וּבָא? קְרִיעַת יַם סוּף וּמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק׳. כָּאן מְגַלֶּה לָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה אֶת הַסִּבָּה שֶׁהֵבִיאָה אֶת יִתְרוֹ לָבוֹא וּלְהִתְקָרֵב אֶל מֹשֶׁה שֶׁהוּא הַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר? קְרִיעַת יַם סוּף שֶׁנִּקְרַע לְי״ב קְרָעִים, כְּנֶגֶד י״ב תְּפִלּוֹת, י״ב חַלּוֹנוֹת הָרָקִיעַ, וְרָאָה שֶׁפַּרְנָסָה וְזִוּוּגִים בָּאִים לָאָדָם כָּל־כָּךְ קָשֶׁה כִּקְרִיעַת יַם סוּף, כִּי אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל, שֶׁזּוֹ מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק, שֶׁהַכְנִיס סְפֵקוֹת בְּלֵב הָאָדָם (שְׁמוֹת יז, ז): ״הֲיֵשׁ ה׳ בְּקִרְבֵּנוּ אִם אָיִן״, וְלָכֵן הוּא בָּא אֶל מֹשֶׁה, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, שֶׁיַּכְנִיס בּוֹ אֱמוּנָה.

כִּי אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמֶת וֶאֱמוּנָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ז׳); וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שָׁם, סִימָן יט): כְּפִי שֶׁמְּפָרְנֵס לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתוֹ, כֵּן נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ, וּלְפִי הַזִּוּוּג שֶׁגּוֹרֵם בִּתְפִלָּתוֹ [לְמַעְלָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת], כֵּן זוֹכֶה לְזִוּוּגוֹ; וְלָכֵן דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁשָּׁמַע שֶׁפַּרְנָסָה בָּאָה לָאָדָם כָּל־כָּךְ קָשֶׁה כִּקְרִיעַת יַם סוּף, וְכֵן זִוּוּגִים בָּאִים לָאָדָם קָשֶׁה כִּקְרִיעַת יַם סוּף, כִּי נִכְנָסִים בּוֹ סְפֵקוֹת בֶּאֱמוּנָה עַל־יְדֵי־זֶה, אֲשֶׁר הַתִּקּוּן הוּא לָבוֹא אֶל הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא מַחְדִּיר בָּאָדָם אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה מַה שֶּׁהֵבִיא אוֹתוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ; וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳מַה שְּׁמוּעָה שָׁמַע וּבָא? קְרִיעַת יַם סוּף וּמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כא): יֵשׁ שֶׁמַּע אֱלֹקִי שֶׁיּוֹרֵד עַל הָאָדָם, וְהַשֶּׁמַע אֱלֹקִי הַזֶּה הוּא סוֹד רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, אוֹרוֹת הַמַּקִּיפִין, אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לָבֹא אֲלֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁיְּקַדֵּשׁ אֶת פִּיו וְחָטְמוֹ וְעֵינָיו וְאָזְנָיו, וְהֵן הֵן מְאִירִין לוֹ שֶׁמַּע אֱלֹקִי, הַיְנוּ שֶׁיִּשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִלְּהוֹצִיא שֶׁקֶר מִפִּיו, וְתִהְיֶה לוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם הַתְּלוּיָה בַּחֹטֶם, וְתִהְיֶה לוֹ אֱמוּנַת חֲכָמִים הַתְּלוּיָה בְּאוּדְנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כב, יז): ״וּשְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים״, וְיַעֲצִים עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרַע. וְהֵן הֵן הַמְעוֹרְרִין אֶת הַשֶּׁמַע אֱלֹקִי שֶׁיֶּשְׁפַּע עָלָיו.

וְהִנֵּה יָדוּעַ מִדִּבְרֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ״ל (עֵץ חַיִּים, שַׁעַר ג׳, פֶּרֶק א׳), אֲשֶׁר אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת: אֲצִילוּת, בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה, הֵם נִקְרָאִים רְאִיָּה, שְׁמִיעָה, רֵיחָא, דִּבּוּר. וְלִכְאוֹרָה כְּשֶׁרַבֵּנוּ זַ״ל מוֹנֶה אֶת הַסֵּדֶר, הוּא מֵבִיא: פֶּה, חֹטֶם, רְאִיָּה, שְׁמִיעָה, הַיְנוּ רְאִיָּה קֹדֶם לִשְׁמִיעָה.

וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהָעִקָּר הוּא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל — אֱמוּנַת חֲכָמִים, כִּי בְּלִי אֱמוּנַת חֲכָמִים אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְשׁוּם דָּבָר, וְכַמּוּבָא עוֹד בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סא), שֶׁעַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים אָדָם יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, וּבְלִי

אֱמוּנַת חֲכָמִים רֹאשׁוֹ מָלֵא צוֹאָה וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְלָכֵן מַה הֵבִיא אֶת יִתְרוֹ לָבוֹא וּלְהִתְקָרֵב אֶל יִשְׂרָאֵל? כִּי 'וַיִּשְׁמַע' דַּיְקָא, הַיְנוּ אֱמוּנַת חֲכָמִים, הִיא שֶׁהֵבִיאָה אוֹתוֹ לָבוֹא וּלְהִתְקָרֵב, כִּי בְּעֵת קְרִיעַת יַם סוּף, הָיָה אָז קִטְרוּג גָּדוֹל לְמַעְלָה, הַלָּלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְהַלָּלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְעִם כָּל זֹאת נִקְרַע הַיָּם לְעַם יִשְׂרָאֵל, כִּי אֲפִלּוּ שֶׁתִּהְיֶה אֻמָּת בַּמֶּה שֶׁהַמְקַטְרֵג קִטְרֵג, בְּוַדַּאי עַם יִשְׂרָאֵל כְּבָר עָשׂוּ תְּשׁוּבָה. וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה זֶה רַק עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁהֵם מוֹרִים לָנוּ דֶּרֶךְ אֵיךְ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה.

וְכֵן מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק הָיְתָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יז, יא): "וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל" וְגוֹ'. וְלָכֵן נֶאֱמַר אֵצֶל יִתְרוֹ: "וַיִּשְׁמַע" דַּיְקָא, כִּי הוּא שָׁמַע וְהֵבִין כֹּחַ אֱמוּנַת חֲכָמִים, וְזֶה מַה שֶּׁהֵבִיא אוֹתוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִתְעַלּוּ יוֹתֵר, כִּי אֶצְלָם נֶאֱמַר רְאִיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שָׁם כ, טו): "וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת", וְכֵן בְּעֵת קְרִיעַת יַם סוּף אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְכִילְתָּא בְּשַׁלַּח ג'): רָאֲתָה שִׁפְחָה עַל הַיָּם מַה שֶּׁלֹּא רָאָה יְחֶזְקֵאל וְכָל שְׁאָר הַנְּבִיאִים, כִּי עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נִפְתְּחָה בְּחִינַת רְאִיָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אוֹרוֹת הָאֲצִילוּת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן יִתְרוֹ רַק הִגִּיעַ אֶל שְׁמִיעָה, שֶׁזֶּה "וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ", שֶׁהוּא עִנְיַן אֱמוּנַת חֲכָמִים, וְלָכֵן כְּשֶׁשָּׁמַע בְּדִבְרֵי חֲכָמִים, הַיְנוּ שֶׁשָּׁמַע מַה שֶּׁעָשָׂה מֹשֶׁה בִּקְרִיעַת יַם סוּף, וְכֵן שֶׁלָּחַם עִם עֲמָלֵק, וְשָׁמַע עַל גֹּדֶל כֹּחוֹ, וְזֶה הֵבִיא אוֹתוֹ לְהִתְחַבֵּר עִם נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

וְדָבָר זֶה שַׁיָּךְ לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל, אִם הוּא מִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת שְׁמִיעָה, לְבַסּוֹף יִזְכֶּה לְהַגִּיעַ לְגִלּוּי אֱלֹקוּת כָּזֶה, עַד בְּחִינַת רְאִיָּה מַמָּשׁ, שֶׁיִּרְאֶה בְּמוֹ עֵינָיו גִּלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה הַהֶפְרֵשׁ בֵּין נִגְלֶה וּבֵין נִסְתָּר. כִּי הִנֵּה מָצִינוּ, אֲשֶׁר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ הַלָּשׁוֹן הוּא תָּמִיד 'תָּא חֲזִי', כִּי שָׁם רוֹאִים תֵּכֶף־וּמִיָּד אֶת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּגְּמָרָא הַלָּשׁוֹן הִיא תָּמִיד 'תָּא שְׁמַע', בֹּא וְתִשְׁמַע אֱלֹקוּת, כִּי כָּל הַהֲלָכוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, אֲפִלּוּ אֵלּוּ הָעוֹסְקוֹת בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים, כְּמוֹ: הַחוֹפֵר בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְכוּ', עֲרוּגָה שֶׁהִיא שִׁשָּׁה טְפָחִים עַל שִׁשָּׁה טְפָחִים וְכוּ', הַמַּחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר וְכוּ', עוֹסְקוֹת בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים לְכְאוֹרָה, שֶׁהֵם כְּלַל הַהֲלָכוֹת הַשַּׁיָּכוֹת בְּדוֹמֶם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, וְעִם כָּל זֹאת הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל צְרִיכִים לְהַסְתּוֹת אָזֶן הֵיטֵב לִשְׁמֹעַ אֶת הָאוֹר הָאֱלֹקִי שֶׁבַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ. וְעַל זֶה צְרִיכִים אֱמוּנַת חֲכָמִים, לֵידַע שֶׁדִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים עַל רָזִין עִלָּאִין תִּקְנוּם, וְכַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (רַעְיָא מְהֵימְנָא, פִּנְחָס רמד:): 'רַבָּנָן דְּמַתְנִיתִין וְאָמוֹרָאִין, כָּל תַּלְמוּדָא דִּילְהוֹן עַל רָזִין דְּאוֹרַיְתָא סִדְּרוּ לֵהּ', וְעַל זֶה צְרִיכִים אֱמוּנַת חֲכָמִים שֶׁתְּלוּיָה בְּאוּדְנִין, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] **וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר, וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר;** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן פא): הַכְּלָל הוּא, שֶׁהַדִּבּוּרִים שֶׁל צַדִּיק שֶׁמְדַבֵּר בְּתוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה, נִקְרָאִים אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ הִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמג, ו): "נַפְשִׁי כְּאֶרֶץ", וְנֶפֶשׁ הִיא בְּחִינַת דִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, ו): "נַפְשִׁי יָצְאָה בְּדַבְּרוֹ". וּכְשֶׁהַצַּדִּיק מְדַבֵּר בְּתוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה, נִקְרָא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַדִּבּוּרִים שֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם הֲמוֹן־עַם בְּשִׂיחַת חֻלִּין, זֶה נִקְרָא פְּסֹלֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלָמָּה מְדַבֵּר שִׂיחַת חֻלִּין? כְּדֵי לְקַשֵּׁר אֶת הֲמוֹן־עַם אֶל הַדַּעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַר, וְאֵין הַר אֶלָּא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ג, כה): "הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן".

וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת דַּעַת, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (בְּרָכוֹת לג:): 'כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו', שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ נִתָּן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, וְדַעַת נִתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, כִּי עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה אִי אֶפְשָׁר

לַצַּדִּיק לְקַשֵּׁר אֶת הֲמוֹן הָעָם אֶל שָׁרְשָׁם, מֵחֲמַת שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִן הָאֱמֶת, כִּדְאִיתָא בְּתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ (מְגִלָּה ט:): כְּשֶׁהוֹשִׁיב ע״ב זְקֵנִים לִכְתֹּב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, וְכָתְבוּ כֻּלָּם אֱלֹקִים בָּרָא בְּרֵאשִׁית וְכוּ׳, כִּי הוּא רָחוֹק מִן הָאֱמֶת, וְהֶצְרְכוּ לַהֲפֹךְ אֶת הַצְּרוּפִים, כָּךְ הַצַּדִּיק, כְּשֶׁרוֹצֶה לְקַשֵּׁר אֶת הֲמוֹן־עַם הָרְחוֹקִים מִן הַתּוֹרָה הָאֲמִתִּית, צָרִיךְ לְדַבֵּר עִמָּהֶם שִׂיחַת חֻלִּין, וּלְהַלְבִּישׁ בָּהּ אֶת הַתּוֹרָה, רַק שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּצֵרוּפִים, שֶׁזֶּה נִקְרָא פְּסֹלֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי אַף שֶׁהֵם פְּסֹלֶת אֶרֶץ, אַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ בָּהֶם תּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה ״וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר, וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר״; שֶׁעָמְדוּ נֶגֶד הָהָר, הַיְנוּ הָהָר זֶה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, סוֹד הַדַּעַת, וּכְדֵי לְקַבֵּל מֵהַדַּעַת, הֵם צְרִיכִים לַעֲמֹד נֶגֶד הָהָר דַּיְקָא, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁהַזְהִיר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת מֹשֶׁה: ״רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן יֶהֶרְסוּ אֶל הַיְ״ה לִרְאוֹת וְנָפַל מִמֶּנּוּ רָב״, כִּי צְרִיכִים לַעֲמֹד מֻרְחָק דַּיְקָא, וְכַמּוּבָא בִּסְפוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת (מַעֲשֶׂה יג, מִיּוֹם שְׁלִישִׁי): ״יֵשׁ הַר, וְעַל הָהָר עוֹמֶדֶת אֶבֶן, וּמִן הָאֶבֶן יוֹצֵא מַעְיָן, וְהַלֵּב מְאֹד מִתְגַּעְגֵּעַ וּמִשְׁתּוֹקֵק וְכוֹסֵף בְּכֻלּוֹת הַנֶּפֶשׁ לָגֶשֶׁת אֶל הָהָר שֶׁשָּׁם הַמַּעְיָן, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִתְקָרֵב אֶל הָהָר, אֲזַי אֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הַשְּׁפוֹעַ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל עַל הַמַּעְיָן, וְאָז תֵּצֵא נַפְשׁוֹ, חַס וְשָׁלוֹם׳.

נִמְצָא, שֶׁאָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לַעֲמֹד רָחוֹק מֵהָהָר, וְאָז יְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק, כִּי מִי שֶׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר מִדַּי אֶל הָהָר, שֶׁהוּא דַּעַת הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל שׁוּם דָּבָר, וְלָכֵן נֶאֱמַר ״וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר״, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳כְּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד׳, כִּי כְּשֶׁמַּחֲזִיקִים אֶת עַצְמָם רָחוֹק מֵהַצַּדִּיק, אָז יְכוֹלִים לְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁמִּתְקָרְבִים יוֹתֵר מִדַּי, זֶה כְּמוֹ שֶׁאָחַד נִגָּשׁ סָמוּךְ אֶל הָהָר, וְאָז אֵינוֹ רוֹאֶה מַה שֶּׁהוּא עַל הָהָר, וּכְמוֹ־כֵן כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק, צָרִיךְ לִשְׁמֹר עַל מֶרְחָק, וְאָז דַּיְקָא יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וְלָכֵן הִזְהִיר כָּל־כָּךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בְּעֵת קַבָּלַת הַתּוֹרָה: ״וְהָעָם אַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלוֹת אֶל הַיְ״ה״, כִּי כַּאֲשֶׁר מִתְקָרְבִים יוֹתֵר מִדַּי, אֲזַי אֵין מְקַבְּלִים כְּלוּם, וְתֵכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁהוּא כְּבָר מַשִּׂיג אֶת הַצַּדִּיק, אָז הוּא אֵינוֹ מְקַבֵּל שׁוּם דָּבָר, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וַיֹּאמֶר הַיְ״ה אֶל מֹשֶׁה, לֵךְ אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ערב), שֶׁפֵּרֵשׁ אֶת הַפָּסוּק (תְּהִלִּים צה, ז): ״הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ״, כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא יָשִׂים לְנֶגֶד עֵינָיו כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְלֹא יִתְבַּלְבֵּל מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, כִּי כְּשֶׁהָאָדָם רוֹצֶה לְהִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, נִדְמֶה לוֹ כְּעֵל גָּדוֹל מְאֹד, וְנִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ זֶה מַשָּׂא כָּבֵד שֶׁקָּשֶׁה לָשֵׂאת, אֲבָל כְּשֶׁהָאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא רַק אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, וְאֵינוֹ דּוֹחֶה מִיּוֹם לְיוֹם, לוֹמַר: ״מָחָר אֶתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה״, ״מָחָר אֶלְמַד״, אָז הוּא מַצְלִיחַ. וְזֶה ״הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ״, אִם אַתֶּם רוֹצִים לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, תֵּדְעוּ שֶׁאֵין לָכֶם אֶלָּא אֶת הַיּוֹם הַזֶּה.

וְהִנֵּה עֲמָלֵק שֶׁמַּכְנִיס קְרִירוּת בָּאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים כה, יח): ״אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ״, שֶׁהוּא מְקָרֵר אֶת הָאָדָם מֵהִתְלַהֲבוּת בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְתָמִיד דּוֹחֶה אוֹתוֹ אֶל יוֹם הַמָּחָר, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יז, ט): ״וְצֵא הִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק מָחָר״, שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ, שֶׁיִּלָּחֵם בַּעֲמָלֵק שֶׁתָּמִיד דּוֹחֶה אֶל יוֹם הַמָּחָר, כְּאִלּוּ הַיּוֹם הַזֶּה אֵינוֹ יוֹם. וּבֶאֱמֶת זוֹ הִיא בְּעֶצְמָהּ קְלִפַּת עֲמָלֵק, שֶׁמְּקָרֵר אֶת הָאָדָם, וְאוֹמֵר לוֹ, שֶׁהַיּוֹם הַזֶּה אֵינוֹ הַיּוֹם שֶׁלְּךָ, וּבְיוֹם

הַזֶּה אֵינָךְ יָכוֹל לִלְמֹד תּוֹרָה וּלְהִתְפַּלֵּל, וְשׁוֹבְרוֹ לְגַמְרֵי. וּבֶאֱמֶת גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁאֵין לָאָדָם אֶלָּא רַק הַיּוֹם הַזֶּה.

וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה: ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה, לֵךְ אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר, וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם״; הַיְנוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַדְּשִׁים אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, וְגַם אֶת הַמָּחָרָת, לֹא כְּמוֹ שֶׁעַמָּלֵק רוֹצֶה לְקָרֵר אֶת הָאָדָם, וְאוֹמֵר לוֹ, שֶׁהַיּוֹם הַזֶּה אֵינוֹ יוֹם, רַק חֶשֶׁב עַל מָחָר, אֶלָּא הַיּוֹם הַזֶּה אֲנִי מְקַדֵּשׁ, וְגַם אֶת הַמָּחָר אֲקַדֵּשׁ. וְעַל־יְדֵי־זֶה ״וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם״, שֶׁהוּא הַגּוּף, שֶׁהִיא הַשִּׂמְלָה לַנְּשָׁמָה, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם זוֹכֶה לְקַדֵּשׁ אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, וְיוֹדֵעַ אֲשֶׁר הַיּוֹם הַזֶּה הַיְקָא הוּא הַיּוֹם שֶׁלּוֹ, וּמַה גַּם שֶׁמָּחָר זֶה גַּם־כֵּן הַיּוֹם שֶׁלּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְזַכֵּךְ אֶת הַגּוּף, שֶׁהוּא לְבוּשׁ וְשִׂמְלָה לַנְּשָׁמָה, וְנִתְקַיֵּם אֶצְלוֹ (אִיּוֹב יט, כו): ״וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹק״, שֶׁמְּזַכֵּךְ אֶת הַגּוּף, עַד שֶׁמִּבְּשָׂר הַגּוּף בְּעַצְמוֹ רוֹאֶה אֶת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה עִקַּר הַמַּעֲלָה שֶׁל בַּר יִשְׂרָאֵל — לְזַכֵּךְ אֶת הַגּוּף, עַד שֶׁיִּהְיֶה מְזֻכָּךְ כָּל־כָּךְ כְּמוֹ נִשְׁמָתוֹ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כב), שֶׁצְּרִיכִים לְזַכֵּךְ אֶת בְּשַׂר הַגּוּף, שֶׁהַנְּשָׁמָה תָּאִיר בּוֹ. וְזֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי שֶׁאֵינָם דּוֹחִים מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, אֶלָּא יוֹדְעִים שֶׁהַיּוֹם הַזֶּה הוּא גַּם־כֵּן יוֹם, וְכֵן הַמָּחָרָת הוּא גַּם־כֵּן יוֹם, וְעַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא מְקַבְּלִים אֶת הַתּוֹרָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם, וַיְקַדֵּשׁ אֶת הָעָם, וַיְכַבְּסוּ שִׂמְלֹתָם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כה): יֵשׁ עֲבוֹדָה פְּנִימִית, שֶׁהִיא תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְקִיּוּם מִצְווֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְיֵשׁ עֲבוֹדָה חִיצוֹנִית, שֶׁהִיא אֲכִילָה, שְׁתִיָּה, שֵׁנָה וּמַשָּׂא וּמַתָּן. וַעֲבוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, הֵן מְאִירוֹת וּמְשֻׁבָּחוֹת יוֹתֵר מֵהָעֲבוֹדוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, הַיְנוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בְּמַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה.

וְהַכְּוָנָה, כִּי הַצַּדִּיק דָּבוּק תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל מְגַמָּתוֹ הִיא רַק לְהַכְלֵל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְתָמִיד עוֹלֶה מַעְלָה מַעְלָה לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת רוּחָנִיּוֹת אֱלֹקוּת, וַהֲמוֹן־עַם הֵם נִמְצָאִים בַּחוּץ, וְעוֹסְקִים בַּאֲכִילָה, בִּשְׁתִיָּה, בְּשֵׁנָה וּבְמַשָּׂא וּמַתָּן. וְהִנֵּה הַצַּדִּיק אַף שֶׁיּוֹרֵד לְמַטָּה, כִּי גַּם הוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִישַׁן, עִם כָּל זֹאת הָעֲבוֹדוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁלּוֹ הֵן גַּם־כֵּן בְּבְחִינַת רוּחָנִיּוֹת חִיּוּת אֱלֹקוּת, כִּי הַצַּדִּיק בְּעֵת שֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה, הוּא דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סב), שֶׁעַל־יְדֵי אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁל הַצַּדִּיק, נַעֲשֶׂה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ. וּמוּבָא (שַׁעַר הַכַּוָּנוֹת, עִנְיַן הַפּוּרִים, דְּרוּשׁ א׳ דַּף קט; פְּרִי־עֵץ־חַיִּים פּוּרִים ה׳), אֲשֶׁר ׳אֲכִילָה׳ הֵן אוֹתִיּוֹת אָכַל־יָ״הּ, ׳שְׁתִיָּה׳ הֵן אוֹתִיּוֹת שָׁתָה־יָ״הּ, כִּי מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁל קְדֻשָּׁה נַעֲשֵׂית אֱלֹקוּת. וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נז), שֶׁאֲכִילַת שַׁבָּת כֻּלָּהּ אֱלֹקוּת, כֻּלָּהּ קֹדֶשׁ. נִמְצָא, שֶׁעֲבוֹדָה חִיצוֹנִית שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהִיא אֲכִילָה, שְׁתִיָּה וְשֵׁנָה וְכוּ׳, יוֹתֵר גְּדוֹלָה מֵעֲבוֹדָה פְּנִימִית שֶׁל הֲמוֹן־עַם, הַיְנוּ שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְקִיּוּם הַמִּצְווֹת שֶׁלָּהֶם.

וְזֶה ״וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם״; וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הָיָה מֹשֶׁה פּוֹנֶה לַעֲסָקָיו אֶלָּא מִן הָהָר אֶל הָעָם׳. וְלִכְאוֹרָה אֵילּוּ עֲסָקִים הָיוּ לְמֹשֶׁה? אֶלָּא כָּל עֲסָקָיו שֶׁל מֹשֶׁה הָיוּ, שֶׁהָיָה דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְגִלָּה וּפֵרֵשׁ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן כְּשֶׁיָּרַד מֹשֶׁה ׳מִן הָהָר׳, שֶׁהוּא סוֹד הַדְּבֵקוּת, ׳אֶל הָעָם׳, זִכֵּךְ כָּל־כָּךְ אֶת הָעָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה ״וַיְקַדֵּשׁ אֶת הָעָם״, שֶׁקִּדֵּשׁ אֶת הֲמוֹן הָעָם בִּקְדֻשָּׁה כָּזוֹ, שֶׁלֹּא רַק הֵם הִתְקַדְּשׁוּ, אֶלָּא גַּם ״וַיְכַבְּסוּ שִׂמְלֹתָם״, הַגּוּף הוּא שִׂמְלַת הַנְּשָׁמָה, שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ זִכֵּךְ

כָּל־כָּךְ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁגַּם גַּשְׁמִיּוּת גּוּפָם הִתְקַדְּשָׁה בְּזִכּוּךְ כָּזֶה, שֶׁעִם הַגּוּף בְּעַצְמוֹ רָאוּ אֱלֹקוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב יט, כו): "וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹק", שֶׁגַּם בְּשַׂר הַגּוּף יִגַּלֶּה אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְכֵן מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כב), שֶׁזֶּה (יְשַׁעְיָה נח, ז): "וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם", מִבְּשָׂרְךָ דַּיְקָא, שֶׁלֹּא תַּעֲלִים עֵינֶיךָ מִלְּרַחֵם עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְהִשְׁתַּדֵּל לְזַכְּכוֹ, עַד שֶׁגַּם הוּא יַרְגִּישׁ אֶת הָאָרַת הָאֱלֹקוּת שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת.

וְלָכֵן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ רַבָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יָרַד מִן הָהָר אֶל הָעָם, שֶׁמֵּהֲעֲבוֹדוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלּוֹ יָרַד אֶל הָעֲבוֹדוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה "וַיְקַדֵּשׁ אֶת הָעָם", זְכֵה וְקַדֵּשׁ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁגַּם בְּשַׂר גּוּפָם נִזְדַּכֵּךְ, שֶׁזֶּה "וַיְכַבְּסוּ שִׂמְלֹתָם", שֶׁכִּבְּסוּ אֶת שִׂמְלַת הַגּוּף, וְזִכּוּ גַּם אֶת בְּשַׂר גּוּפָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] **וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַוָי"ה לֶךְ רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ, וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלֹת אֶל הַוָי"ה פֶּן יִפְרָץ בָּם**; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'וְעָלִיתָ אַתָּה, אֱמֹר מֵעַתָּה, אַתָּה מְחִצָּה לְעַצְמְךָ, וְאַהֲרֹן מְחִצָּה לְעַצְמוֹ, וְהַכֹּהֲנִים מְחִצָּה לַעֲצָמָם, מֹשֶׁה נִגַּשׁ יוֹתֵר מֵאַהֲרֹן, וְאַהֲרֹן יוֹתֵר מִן הַכֹּהֲנִים, וְהָעָם כָּל עִקָּר אַל יֶהֱרְסוּ אֶת מַצָּבָם לַעֲלוֹת אֶל ה'', כְּלוֹמַר שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהַשְׁתַּדֵּל לְזַכֵּךְ אֶת עַצְמוֹ, כְּפִי מַה שֶּׁיָּכוֹל לְהַגִּיעַ אֶל הָאֱלֹקוּת, וְלֹא יַעֲבֹר עַל גְּבוּל מַדְרֵגָתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כא), אֲשֶׁר לְכָל אֶחָד יֵשׁ מַקִּיף, וּמַה שֶּׁפְּנִימִי לְזֶה, זֶה מַקִּיף לְזֶה, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בָּבָא בַּתְרָא עה.): כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֻפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. כִּי מַה שֶּׁפָּשׁוּט לְזֶה, עָמֹק לְזֶה, כִּי לֹא כָּל אֶחָד שָׁוֶה בְּהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת. כָּל מִי שֶׁיִּגַּע וְטוֹרַח יוֹתֵר בְּקִדֻּשַׁת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, לוֹ מֵאִיר יוֹתֵר הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְזוֹכֶה לְמַקִּיפִים חֲדָשִׁים, שֶׁזֶּה (יְשַׁעְיָה יא, ט): "כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת הַוָי"ה כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים", כִּי בַּשֵּׂכֶל הַמְשֻׁתָּף כֻּלָּם שָׁוִים, שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲפִלּוּ עַכּוּ"ם, אַךְ בְּעַמְקוּת הַחָכְמָה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַשִּׂיג לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, כַּמַּיִם הַמְכַסִּים לַיָּם, שֶׁלְּמַעְלָה הַמַּיִם שָׁוִים בְּכָל מָקוֹם, אַךְ בָּעַמְקוּת הֵם מֻבְדָּלִים מְאֹד. כִּי בְּזֶה הַמָּקוֹם הַמַּיִם נְמוֹכִים וּסְמוּכִים לָאָרֶץ, וּבְמָקוֹם אַחֵר עֲמֻקִּים יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וּבְמָקוֹם אַחֵר הֵם עֲמֻקִּים עַד הַתְּהוֹם, הַיְנוּ בַּיָּם רוֹאִים עַל־פִּי שִׁטְחִיּוּת הַמַּיִם שֶׁהַכֹּל יָשָׁר. אֲבָל אִם מַתְחִילִים לְהַכְנֵס, רוֹאִים שֶׁבְּכָל פַּעַם הַמַּיִם נִכְנָסִים יוֹתֵר בָּע�ֹמֶק, עַד שֶׁבְּאֶמְצַע הַיָּם הַמַּיִם מַגִּיעִים עַד הַתְּהוֹם, כְּמוֹ־כֵן בְּהַשָּׂגַת אֱלֹקוּת, בִּכְלָלִיּוּת כֻּלָּם יוֹדְעִים שֶׁיֵּשׁ בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים, אֲבָל בְּעַמְקוּת, זֶה רַק כָּל אֶחָד כְּפִי מְחִצָּתוֹ, כְּפִי שֶׁיָּגַע וְטָרַח בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְזֶהוּ "וְעָלִיתָ אַתָּה", אֱמֹר מֵעַתָּה אַתָּה מְחִצָּה לְעַצְמְךָ, וְאַהֲרֹן מְחִצָּה לְעַצְמוֹ, וְהַכֹּהֲנִים מְחִצָּה לַעֲצָמָם, מֹשֶׁה נִגַּשׁ יוֹתֵר מֵאַהֲרֹן, וְאַהֲרֹן יוֹתֵר מִן הַכֹּהֲנִים, וְהָעָם כָּל עִקָּר אַל יֶהֱרְסוּ אֶת מַצָּבָם לַעֲלוֹת אֶל ה''.

[ז] **וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר**; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ד'): כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרָעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא; כִּי אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, זֶה רַק לְטוֹבָתוֹ, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (בְּרֵאשִׁית ס:): לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם רָגִיל לוֹמַר כָּל דְּעָבִיד רַחֲמָנָא לְטַב עָבִיד; וְאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אֶת הַמַּדְרֵגָה הַזּוֹ, אֶלָּא כְּשֶׁמַּעֲלִים אֶת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מֵהַגָּלוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, כִּי עַכְשָׁו הַמַּלְכוּת וְהַמֶּמְשָׁלָה אֵצֶל הָעַכּוּ"ם. כִּי זוֹ הַגָּלוּת,

שֶׁאֵין מַכִּירִים אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְחוֹשְׁבִים שֶׁהַכֹּל טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, וּבִשְׁבִיל זֶה עוֹבֵר עַל בְּנֵי־אָדָם מַה שֶּׁעוֹבֵר, כָּל מִינֵי צָרוֹת וְיִסּוּרִים, מְרִירוּת וּמַכְאוֹבִים.

אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, אָז נִמְתָּקִים מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּינִים, וּמַרְגִּישׁ חַיֵּי עוֹלָם הַבָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה. וּלְזֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי וְדוּי דְּבָרִים, כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וּמְסַפֵּר לוֹ אֶת כָּל לִבּוֹ, וְכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, אָז הוּא מַמְשִׁיךְ עָלָיו אוֹר וְזִיו וְחִיּוּת וּדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו — בֵּין לְטוֹב וּבֵין לְהֶפֶךְ הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה "אָנֹכִי הַוָ"ה אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים"; הֵן מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלֶיךָ מִשֵּׁם הַוָ"ה, שֶׁהוּא שֵׁם הָרַחֲמִים, וְהֵן מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלֶיךָ מִשֵּׁם אֱלֹקִים, שֶׁהוּא שֵׁם הַדִּין, הַכֹּל אָנֹכִי — הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאֶל הַשָּׂגָה זוֹ זוֹכִים אִם מִתְקָרְבִים אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא מַחְדִּיר בָּאָדָם הֶאָרַת הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מוֹצִיאוֹ מִכָּל הַמְּצָרִים, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה טז, סִימָן ד׳): כָּל הַמַּלְכֻיּוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל, כִּי הַצַּדִּיק מַחְדִּיר בָּאָדָם שֶׁיֵּדַע שֶׁהַכֹּל אֱלֹקוּת, וּכְכָל שֶׁאָדָם חָזָק בָּזֶה, אָז מַרְגִּישׁ אֵיךְ שֶׁכָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ הִיא אֱלֹקוּת.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **"וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר"**; כִּי קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה הָיָה זִכּוּךְ כָּזֶה, עַד שֶׁכֻּלָּם שָׁמְעוּ אֱלֹקוּת, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת־הַר"ן, סִימָן נב): מִכָּל הַדְּבָרִים צוֹעֵק קוֹל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְקוֹרֵא אֶת הָאָדָם לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְזֶה הָיָה בְּעֵת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁפִּתְאֹם בָּקְעוּ הַקּוֹלוֹת מִכָּל מָקוֹם, עַד שֶׁשָּׁמְעוּ אֱלֹקוּת מִכָּל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, וּמִכָּל פְּרָט שָׁמְעוּ אֶת קוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה כט, סִימָן א׳): "קוֹל הַוָ"ה בְּכֹחַ" (תְּהִלִּים כט, ד), בַּכֹּחַ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הַבַּחוּרִים לְפִי כֹּחָן, וְהַזְּקֵנִים לְפִי כֹּחָן, וְהַקְּטַנִּים לְפִי כֹּחָן, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל: לֹא בִּשְׁבִיל שֶׁשְּׁמַעְתֶּם קוֹלוֹת הָרִבְּה תִּהְיוּ סְבוּרִין שֶׁמָּא אֱלֹהוּת הָרִבְּה יֵשׁ בַּשָּׁמַיִם, אֶלָּא תִּהְיוּ יוֹדְעִים שֶׁאֲנִי הוּא הַוָ"ה אֱלֹקֶיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָנֹכִי הַוָ"ה אֱלֹקֶיךָ".

כִּי בְּעֵת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, נִזְדַּכְּכָה כָּל־כָּךְ הַבְּרִיאָה, עַד שֶׁכָּל הַהֲלָכוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה צָעֲקוּ מִכָּל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, הַדּוֹמֵם צָעַק: "וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ" וְכוּ׳ (דְּבָרִים כב, ח), הַצּוֹמֵחַ צָעַק: "שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם" (וַיִּקְרָא יט, יט), הַחַי צָעַק: "לֹא תַחְרֹשׁ בְּשׁוֹר וַחֲמוֹר" (דְּבָרִים כב, י), הַמְדַבֵּר צָעַק: "לֹא תִרְצָח", "לֹא תִנְאָף", "לֹא תִגְנֹב" (שְׁמוֹת כ, יג), הַיְנוּ כָּל הַמִּצְוֹות הַשַּׁיָּכוֹת בְּדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, כֻּלָּם צָעֲקוּ מֵהֵן אֶת כָּל הַמִּצְוֹות שֶׁשַּׁיָּכוֹת לָהֶן, וּבִשְׁבִיל זֶה לִפְנֵי אֲמִירַת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת כָּתוּב: **"וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר"**, כִּי אֱלֹקִי"ם גִּימַטְרִיָּא הַטֶּבַ"ע, הַיְנוּ שֶׁכָּל הַטֶּבַע צָעַק אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, וְהֻבַן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] אָנֹכִי הַוָ"ה אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קעג): עַל־יְדֵי הַכְּתָב יָכוֹל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת לְהַכִּיר הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַכּוֹתֵב, וְהָאֱמוּנָה וְשֹׁרֶשׁ הָאֱמוּנָה שֶׁלּוֹ, כִּי בְּתוֹךְ הַכְּתָב מֻנַּחַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם. וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת קה.): אָ׳נ׳כ׳י׳ רָאשֵׁי תֵּבוֹת: אֲנָא נַפְשִׁי כְּתָבִית יְהָבִית, הַיְנוּ, כִּי הַכּוֹתֵב מַכְנִיס אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלּוֹ בְּתוֹךְ הַכְּתָב. וְהִנֵּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה

הַקְּדוֹשָׁה, וּבְתוֹךְ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת כְּתוּבוֹת כָּל הַתַּרי״ג מִצְוֹות, וְז׳ מִצְוֹות דְּרַבָּנָן.

וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם מִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה,
אָז רוֹאֶה סוֹדוֹת נוֹרָאִים, נֶעֱלָמִים וְנִסְתָּרִים, פְּלִאֵי פְּלָאוֹת מִסִּתְרֵי תּוֹרָה, כִּי כִּבְיָכוֹל, הוּא יִתְבָּרַךְ נִמְצָא בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה, וְזַכֵּי הָרְאוּת זוֹכִים לְהָבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, וּמְצָרְפִים צֵרוּפִים חֲדָשִׁים, וְיוֹדְעִים עֲתִידוֹת, וּמַה גַּם שֶׁמִּתְגַּלִּים לָהֶם דְּבָרִים עֲמֻקִּים, וְזֶה שֶׁהִתְחִיל ׳אָנֹכִי׳, כִּי הוּא רָאשֵׁי תֵבוֹת: אֲ׳נָא נַ׳פְשִׁי כְּ׳תָבִית יְ׳הָבִית, כִּי כִּבְיָכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה. וְזוֹ מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁיְּכוֹלִים לְהִתְבּוֹנֵן בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה, וּמְגַלִּים סִתְרֵי נִסְתָּרוֹת, רָזֵי דְּרָזִין, וַעֲתִידוֹת מַמָּשׁ.

וְזֶה ״אָנֹכִי״ דַּיְקָא, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. וְצָרִיךְ שֶׁתִּזְכֹּר, אֲשֶׁר ״הֲוָיָ״ה אֱלֹקֶי״ךָ״ — זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, שֶׁאָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לַחֲשֹׁב רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְלֵידַע אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהוּא יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה, מְהַוֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ. וְדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הֵם לְבוּשִׁים שֶׁל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְזוֹ הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה תְּדִירִית שֶׁל יִחוּד הֲוָיָ״ה בָּרוּךְ הוּא, שֶׁתָּמִיד צְרִיכִים לַחֲשֹׁב רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. ״אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים״ — וְזוֹ כְּבָר עוֹד מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל זְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּתְדִירוּת.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים קטז:):
בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם, כִּי כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל הָאָדָם זוֹ גָּלוּת מִצְרַיִם, שֶׁהוּא נִמְצָא שָׁבוּי בְּבֵית עֲבָדִים, וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה טז, סִימָן ד׳): כָּל הַמַּלְכֻיּוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שֶׁהֵן מְצֵרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן כְּמוֹ שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַאֲמִין בְּכָל רֶגַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא, וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אֲלוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּלְהַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ הֵיטֵב בְּתוֹךְ זֶה, כְּמוֹ־כֵן הוּא מְחֻיָּב לְהַאֲמִין בְּתְמִידוּת, שֶׁאַף אִם הוּא נִמְצָא בְּצָרָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁאַף פַּעַם לֹא יֵצֵא מִזֶּה, עָלָיו לִזְכֹּר, שֶׁכְּמוֹ שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ מִמִּצְרַיִם, כָּךְ יֵצֵא מִצָּרוֹתָיו.

וְלָכֵן הָעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת מַתְחִילוֹת עִם הַפָּסוּק הַזֶּה: ״אָנֹכִי הֲוָיָ״ה אֱלֹקֶי״ךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים״, לְהוֹרוֹת ׳אָנֹכִי׳ הוּא רָאשֵׁי תֵבוֹת: אֲ׳נָא נַ׳פְשִׁי כְּ׳תָבִית יְ׳הָבִית, הַיְנוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹדִיעַ שֶׁהוּא נִמְצָא בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה, וְתָמִיד תִּזְכֹּר אֲשֶׁר הֲוָיָ״ה אֱלֹקֶי״ךָ, שֶׁלֹּא תַּסִּיחַ דַּעַת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כְּלָל, שֶׁזּוֹ מִצְוָה עֲשֵׂה אַחַת תְּדִירִית, וּכְמוֹ־כֵן עָלֶיךָ לִזְכֹּר בְּתַכְלִית צָרוֹתֶיךָ וְגָלוּתֶךָ, שֶׁנִּדְמֶה לְךָ שֶׁאָבַד מָנוֹס וְתִקְוָה מִמְּךָ, אָסוּר לְךָ לְהִתְיָאֵשׁ, אֶלָּא לִזְכֹּר, כְּמוֹ ״אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים״, כְּמוֹ־כֵן גַּם אַתָּה תֵּצֵא מִצָּרוֹתֶיךָ וּמֵעֲבֹדוּתְךָ שֶׁנָּפַלְתָּ בָּהֶן. וְאֶת שְׁתֵּי הַמִּצְוֹות הַלָּלוּ עָלֵינוּ לִזְכֹּר תָּמִיד.

וּשְׁתֵּיהֶן תְּלוּיוֹת זוֹ בָּזוֹ, כִּי הַמַּאֲמִין שֶׁיֵּצֵא מִצָּרוֹתָיו כְּמוֹ שֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, שֶׁהָיָה נִרְאֶה שֶׁאַף פַּעַם לֹא יֵצְאוּ, זֶה סִימָן שֶׁהוּא מַאֲמִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וּלְהֶפֶךְ, מִי שֶׁמִּתְיָאֵשׁ מֵהַחַיִּים שֶׁלּוֹ, וְנִרְאֶה לוֹ שֶׁאַף פַּעַם לֹא יֵצֵא מִצָּרוֹתָיו, זֶה סִימָן שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת יב:), שֶׁקָּבְעוּ בִּקְרִיאַת שְׁמַע פָּרָשַׁת צִיצִית, מִשּׁוּם דְּאִית בֵּיהּ יְצִיאַת מִצְרַיִם. כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, כְּפִי שֶׁאָדָם מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא נִמְצָא וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, כָּךְ צָרִיךְ לְהַאֲמִין שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹצִיאוֹ מִגָּלוּת מִצְרַיִם, שֶׁזֶּה סוֹבֵב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁנִּמְצָא בְּצָרָה, שֶׁאֵלּוּ הֵם הַמִּצְרַיִם שֶׁלּוֹ, וְתִקְּנוּ לוֹמַר קְרִיאַת שְׁמַע פַּעֲמַיִם בַּיּוֹם, פַּעַם בַּבֹּקֶר וּפַעַם בָּעֶרֶב, כְּדֵי שֶׁיִּתְחַזֵּק תָּמִיד כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה בֶּאֱמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזֻקֶּקֶת בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְלָכֵן יִחּוּד הַוָיָ"ה וִיצִיאַת מִצְרַיִם הוֹלְכִים בְּיַחַד, וְהֵן שְׁתֵּי מִצְוֹות עֲשֵׂה, הַשַּׁיָכוֹת אַחַת לַשִּׁנִית, לְהוֹרוֹת, שֶׁלָּאָדָם אָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ, אֲפִלּוּ שֶׁנִּמְצָא בַּצָּרָה הַכִי גְּדוֹלָה, וְאִם הוּא מִתְיָאֵשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, זֶה סִימָן שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַמַּאֲמִין הָאֲמִתִּי, שֶׁמַּאֲמִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ וְיֵצֵא מִצָּרוֹתָיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] אָנֹכִי הַוָיָ"ה אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן ד'): כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרָעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא.

כִּי עַל כָּל אָדָם לֵידַע, אֲשֶׁר כָּל מַה שֶּׁקּוֹרֶה עִמּוֹ, בֵּין לְטוֹב בֵּין לְהֶפֶךְ, הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהַיְדִיעָה הַזּוֹ בְּעַצְמָהּ הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כִּי עַל עוֹלָם הַבָּא נֶאֱמַר (יְשַׁעְיָה סד, ג): "עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ", וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ (אָבוֹת ד, יז): "יָפָה שָׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּחַ בָּעוֹלָם הַבָּא מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה"; אֲפִלּוּ אִם יִהְיוּ לָאָדָם אֶת כָּל הַתַּעֲנוּגִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשִּׁבְעִים שָׁנָה, אֵינָם מַגִּיעִים אֶל שָׁעָה אַחַת שֶׁל תַּעֲנוּג רוּחָנִי בָּעוֹלָם הַבָּא. וּכְשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מַה שֶּׁנֶּאֱרָע עִמּוֹ בֵּין בְּגַשְׁמִיּוּת וּבֵין בְּרוּחָנִיּוּת זֶה רַק לְטוֹבָתוֹ, אָז הוּא מוֹדֶה וּמְהַלֵּל וּמְשַׁבֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְלָכֵן בְּעֵת הַגְּאֻלָּה יִהְיֶה כֻּלּוֹ ה'טּוֹב וְהַמֵּטִיב', וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (פְּסָחִים נ.): הָאִידָּנָא מְבָרְכִין עַל הָרָעָה 'דַּיָּן הָאֱמֶת', וְעַל הַטּוֹבָה 'הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב', וְלֶעָתִיד לָבוֹא יְבָרְכוּ רַק ה'טּוֹב וְהַמֵּטִיב'; כִּי אָז יִתְגַּלֶּה שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל הָאָדָם הוּא גַּם־כֵּן לְטוֹבָתוֹ, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן רנ), שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וַאֲפִלּוּ יִסּוּרִים שֶׁהָאָדָם סוֹבֵל בְּפֹעַל, אִם רַק יֵדַע שֶׁהַכֹּל מֻשְׁגָּח מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, בְּקַלּוּת יוּכַל לְקַבְּלָם. וּמֵחֲמַת חֲטָאָיו הָרַבִּים אֵין הָאָדָם יָכוֹל לְהָבִין זֹאת, כִּי אָז עֲוֹונוֹתָיו חֲקוּקִים עַל עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְחֶזְקֵאל לב, כז): "וַתְּהִי עֲוֹנֹתָם [חֲקוּקָה] עַל עַצְמוֹתָם"; וְכָל הַצָּרוֹת שֶׁהָאָדָם סוֹבֵל, זֶה רַק מֵחֲמַת עֲוֹונוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִרְמְיָה ה, כה): "עֲוֹנֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה", שֶׁעֲוֹונוֹת הָאָדָם מְבִיאִים לְכָל הַצָּרוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים לד, כב): "תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה", מִי מֵמִית אֶת הָרָשָׁע? הָרַע שֶׁעָשָׂה וְנֶחְקַק בְּתוֹךְ עַצְמוֹתָיו.

וּכְשֶׁהָאָדָם מִתְבּוֹדֵד לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמִתְוַדֶּה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, אוֹ שֶׁבָּא אֶל הַתַּלְמִיד חָכָם, וּמְסַפֵּר לוֹ אֶת כָּל לִבּוֹ, וְהַתַּלְמִיד חָכָם נִכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹצְאִים הָעֲוֹונוֹת מֵעַצְמוֹתָיו, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹחֵל אֶת עֲוֹונוֹתָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוֹצֵא מִצָּרוֹתָיו וְיִסּוּרָיו שֶׁסּוֹבֵל.

וְזֶה אָנֹכִי הַוָיָ"ה אֱלֹקֶיךָ; צָרִיךְ שֶׁתֵּדַע, שֶׁהֵן הַוָיָ"ה שֶׁהוּא רַחֲמִים, וְהֵן אֱלֹקֶיךָ שֶׁהוּא דִּין, הַכֹּל **אָנֹכִי** — בָּא מִמֶּנּוּ. וְעַל־יְדֵי יְדִיעָה זוֹ, תֵּדַע **"אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים"**, כִּי מִצְרַיִם הָיְתָה עֶרְוַת הָאָרֶץ, וְהָיוּ עֲבָדִים לַעֲבָדִים, וְעָבְרוּ עֲלֵיהֶם מְרִירוּת וְצָרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת א, יג): "וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ, וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה" וְגוֹ'. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְכִילְתָּא יִתְרוֹ א'), מִתְּחִלָּה לֹא הָיָה עֶבֶד יָכוֹל לִבְרֹחַ מִמִּצְרַיִם, שֶׁהָיְתָה סְגוּרָה וּמְסֻגֶּרֶת, וְעַכְשָׁו הוֹצִיא שִׁשִּׁים רִבּוֹא בְּנֵי אָדָם מִמִּצְרַיִם; עַל־יְדֵי שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הֶחְדִּיר בְּעַם יִשְׂרָאֵל (דְּבָרִים יד, לה): "אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי הַוָיָ"ה הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ", שֶׁזּוֹ הִיא בְּעַצְמָהּ הַיְדִיעָה לָדַעַת כִּי הֵן הַוָיָ"ה וְהֵן אֱלֹקִים — הֵם דָּבָר אֶחָד, כִּי הַוָיָ"ה הוּא הָאֱלֹקִי"ם אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ

יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים, וְנִגְאֲלוּ גְּאֻלַּת עוֹלָם.

וְכֵן הוּא אֵצֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁעוֹבְרִים עָלָיו מַשְׁבְּרִים וְגַלִּים, צָרוֹת וְיִסּוּרִים, עָלָיו לְבָרֵךְ אֲשֶׁר אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְיֵדַע אֲשֶׁר בְּכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אֱלוֹפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וַאֲפִלּוּ שֶׁעוֹבֵר עָלָיו אֵיזֶה מַשְׁבֵּר מִבַּעַל בְּחִירָה, יֵדַע שֶׁגַּם שָׁם אֱלוֹפוֹ שֶׁל עוֹלָם מִסְתַּתֵּר בּוֹ, כִּי הַמַּאֲמִין בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְיוֹדֵעַ בְּכָל עֵת וָרֶגַע, כִּי כָּל מְאוֹרָעוֹתָיו הֵם מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, מֵהַשְׁגָּחַת הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, יָחִיד וּמְיֻחָד, דָּבָר קָטָן וְדָבָר גָּדוֹל, הַכֹּל הוּא בְּדִין צֶדֶק מֵהַשָּׁמַיִם, דְּיָנָא דְּמַלְכוּתָא, מַלְכוּת שָׁמַיִם, וְכֹחַ הָאָרַת הָאֵין סוֹף יָחִיד וּמְיֻחָד. וְאַף כָּל מַה שֶּׁהוּא סוֹבֵל מִבַּעַל בְּחִירָה, הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מֵחֲמַת חֲטָאָיו.

וְלָכֵן הַמַּאֲמִין הָאֲמִתִּי, בְּעֵת שֶׁעוֹבֵר עָלָיו אֵיזֶה מַשְׁבֵּר אוֹ אֵיזוֹ צָרָה, הוּא מִיָּד מִתְחָרֵט וּמִתְמַלֵּא חֶרְדָּה וָפַחַד, וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה אֲמִתִּית, וּמְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה עוֹד דָּבָר זֶה לְעוֹלָם, וְשׁוֹתֵק עַל הַחֻרּוּפִין וְהַגִּדּוּפִין שֶׁסּוֹבֵל, וְאַף שֶׁרַע וּמַר לוֹ מְאֹד, עִם כָּל זֹאת הוּא מְקַיֵּם אֶת דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ו׳), שֶׁעִקַּר הַתְּשׁוּבָה לִדֹּם וְלִשְׁתֹּק. שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַכְנִיעַ אֶת הַדָּם שֶׁבֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי, וְתֵכֶף־וּמִיָּד נִמְתָּקִים מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּינִים, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹחֵל לוֹ עַל כָּל עֲוֹונוֹתָיו, וְזֶה יוֹתֵר שָׁוֶה מֵאֶלֶף תַּעֲנִיּוֹת.

אַשְׁרֵי מִי שֶׁיָּכוֹל לְהַחֲזִיק מַעֲמָד בְּעֵת שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו עֶלְבּוֹנוֹת וּבְזָיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, וְהוּא דּוֹמֵם וְשׁוֹתֵק, אָז יָאִיר עָלָיו מֶלֶךְ עוֹלָמִים בְּעַצְמוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י] אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם; וְכָתַב בַּעַל הַטּוּרִים: ג׳ בְּמְסוֹרָה, ב׳ בְּדִבְּרוֹת, וְאֵידָךְ ״אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים״ (בְּרֵאשִׁית יא, לא), שֶׁהוֹצִיאוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לִתֵּן לָבָנָיו הַתּוֹרָה; הֵינוּ ב׳ פְּעָמִים כָּתוּב ״אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם״, פַּעַם בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת פָּרָשַׁת יִתְרוֹ, וּפַעַם בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת פָּרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן, וְאֶצֶל אַבְרָהָם כָּתוּב: ״אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים״.

כִּי הַתַּכְלִית אֲשֶׁר בַּעֲבוּרָהּ הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת אַבְרָהָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים הָיְתָה, כְּדֵי שֶׁבָּנָיו יוּכְלוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, כִּי כָּל הַבְּרִיאָה נִבְרְאָה רַק בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ״בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ״ — ׳בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת רֵאשִׁית׳; כִּי הַתּוֹרָה הִיא חָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִבִּיט בַּתּוֹרָה וּבָרָא אֶת עוֹלָמוֹ, כִּי הַתּוֹרָה כְּלוּלָה מִפְּשָׁט, רֶמֶז, דְּרָשׁ, סוֹד, הַמְלֻבָּשִׁים בִּפְרָטֵי הַבְּרִיאָה: דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר. אֲשֶׁר כְּלוּלִים בְּאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר. וְהַתּוֹרָה הִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳).

וְלָכֵן כָּל הַתַּכְלִית שֶׁנִּצַּל אַבְרָהָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים, הָיְתָה כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה בְּהַר סִינַי. כִּי אַבְרָהָם אָבִינוּ מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ בִּשְׁבִיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (סִפְרֵי הַאֲזִינוּ ח׳): עַד שֶׁלֹּא בָּא אָבִינוּ אַבְרָהָם לָעוֹלָם, כְּבָיְכוֹל לֹא הָיָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֶלֶךְ אֶלָּא עַל הַשָּׁמַיִם, אָבִינוּ אַבְרָהָם הִמְלִיכוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וְעַל הָאָרֶץ. אֲפִלּוּ בִּקֵּשׁ הַמָּקוֹם מֵאָבִינוּ אַבְרָהָם גַּלְגַּל עֵינוֹ וְאַף נַפְשׁוֹ, הָיָה נוֹתֵן לוֹ; כִּי אַבְרָהָם אָבִינוּ מָסַר נַפְשׁוֹ בְּכָל עֵת וָרֶגַע לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהָיָה מוּכָן לְהִשָּׁרֵף עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם בַּעֲבוּרוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּכָל עֵת וָרֶגַע, וּבִזְכוּת זֶה קִבְּלוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה בְּהַר סִינַי.

כִּי אַבְרָהָם אָבִינוּ גִּלָּה וּפֵרֵשׁ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה שֵׁתֶף עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה מג, סִימָן ז׳): אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲנִי לֹא הָיָה שְׁמִי נִקְרָא לִבְרִיּוֹתַי, וְהִכַּרְתָּ אוֹתִי בִּבְרִיּוֹתַי, מַעֲלֶה אֲנִי עָלֶיךָ כְּאִלּוּ אַתָּה

שֶׁתָּף עִמִּי בִּבְרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית יד, כב): "קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ"; וְכֵן אָמְרוּ (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יד, סִימָן ב׳): אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: אַבְרָהָם, הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים שֶׁלִּי הֵם, כְּמָה דִּכְתִיב (אִיּוֹב מא, ג): "תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם לִי הוּא", וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים כד, א): "לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ", וְאַתָּה הוֹדַעְתָּ שְׁמִי בָּעוֹלָם, חַייֶךָ שֶׁאֲנִי מַקְנֶה אוֹתְךָ אֶת הָעֶלְיוֹנִים וְאֶת הַתַּחְתּוֹנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית יד, יט): "וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמַר בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ".

נִמְצָא, כְּשֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מוֹכֵן וּמְזֻמָּן בְּכָל עֵת לְהִשָּׂרֵף עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, כְּמוֹ אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁהָיָה כְּבָר מֻשְׁלָךְ אֶל תּוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ, וְדָבֵק אֶת עַצְמוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּבְזֹאת נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ־כֵן כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁבּוֹרֵחַ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּעֵת כָּל הַצָּרוֹת שֶׁעוֹבְרוֹת עָלָיו, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא בָּא אֶל בְּטוּל אֱמֶת אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּכְשֶׁהוּא חוֹזֵר, הוּא מַמְשִׁיךְ עִמּוֹ תּוֹרָה, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סה): כְּשֶׁהָאָדָם מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַל־יְדֵי הַבִּטּוּל הַזֶּה הוּא חוֹזֵר וּמַמְשִׁיךְ עִמּוֹ תּוֹרָה.

וְהַכְּלָל, שֶׁאָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, וַאֲפִלּוּ שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו צָרוֹת וְיִסּוּרִים, מְרִירוּת וּמַכְאוֹבִים מִבַּיִת וּמִחוּץ, עָלָיו לְמָסֹר אֶת נַפְשׁוֹ לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה שֶׁיָּאִיר עָלָיו מֶלֶךְ עֶלְיוֹן בְּהֶאָרַת הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבִּטּוּל אֶל עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמַמְשִׁיךְ עִמּוֹ תּוֹרָה. וְזוֹ מַעֲלַת גְּדוֹלֵי וּמֻבְחָרֵי הַצַּדִּיקִים, שֶׁבְּטֵלִים וּמְבֻטָּלִים תָּמִיד אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹלִים לְמָקוֹם שֶׁעוֹלִים, וְיוֹרְדִים עִם חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה, אַשְׁרֵיהֶם וְאַשְׁרֵי חֶלְקָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יא] לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי מַה שֶּׁסִּפֵּר רַבֵּנוּ זַ״ל (סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת, מַעֲשֶׂה יב), שֶׁאֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים שֶׁל הַבַּעַל תְּפִלָּה חָזְרוּ לִמְקוֹמָם, וְסִפְּרוּ לַבַּעַל תְּפִלָּה מִגֹּדֶל הַטָּעוּת וְהַשְׁטוּת שֶׁל אוֹתָהּ הַמְּדִינָה, אֵיךְ הֵם נְבוֹכִים מְאֹד בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְשֶׁהֵם רוֹצִים לַעֲקֹר לִמְדִינָה אַחֶרֶת, וְלַעֲשׂוֹת לָהֶם כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. עָנָה וְאָמַר הַבַּעַל תְּפִלָּה, שֶׁמִּתְיָרֵא, שֶׁלֹּא יִתְעוּ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, אַחַר־כָּךְ נִשְׁמַע שֶׁעָשׂוּ לְעַצְמָם אֱלֹקוּת, עָנָה וְאָמַר הַבַּעַל תְּפִלָּה, שֶׁעַל דָּבָר זֶה הָיָה מִתְיָרֵא וְדוֹאֵג מִתְּחִלָּה, הַיְנוּ מִי שֶׁנּוֹפֵל אֶל תַּאֲוַת מָמוֹן, רַחֲמָנָא לִצְלָן, הַטָּעוּת הַזּוֹ מְבִיאָתוֹ לַעֲשׂוֹת מֵהַמָּמוֹן אֱלִיל, וּכְמוֹ שֶׁרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁכָּל אֵלּוּ שֶׁנָּפְלוּ אֶל תַּאֲוַת מָמוֹן, לְבַסּוֹף עוֹשִׂים מִזֶּה מַמָּשׁ עֲבוֹדָה זָרָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כג), שֶׁבְּתַאֲוַת מָמוֹן טְמוּנוֹת כָּל הָעֲבוֹדוֹת הַזָּרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם.

וְזֶה לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם; הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַזְהִיר, שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מֵהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב אֱלִיל, אֲשֶׁר בֶּאֱמֶת זֹאת הַתַּאֲוָה מְכַלָּה אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, וְרֹב רֻבָּם שֶׁל הָעוֹלָם רָצִים אַחַר הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, וְעוֹשִׂים מִזֶּה אֱלִיל, וְעַל זֶה צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁלֹּא יִפֹּל לְתַאֲוַת מָמוֹן, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים

[א] וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן טו): מִי שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, צָרִיךְ לַעֲלוֹת אֶת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ.

וּלְהַעֲלוֹת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִירָא וְלֹא יִפְחַד מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ לְבַד. וְזוֹ הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה בְּיוֹתֵר, שֶׁאֵין הָאָדָם מְפַחֵד מֵאַף אֶחָד בָּעוֹלָם, רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ לְבַד, שֶׁזּוֹ נִקְרֵאת יִרְאָה עִלָּאָה; כִּי בֶּאֱמֶת הוּא יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה וּמְהַוֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הֵם עֶצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵלּוּ הֵם סוֹדוֹת הַתּוֹרָה הַמֻּטְבָּעִים בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה: דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, שֶׁהַכֹּל אֱלֹקוּת וֶאֱלֹקוּת זֶה הַכֹּל, אֲבָל עַכְשָׁו זֶה נֶעֱלָם מֵעֵין כָּל חַי.

כִּי הָאוֹר הַגָּנוּז הַזֶּה הֵאִיר לָאָדָם הָרִאשׁוֹן, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה יא, סִימָן ב׳): אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר רַבִּי סִימוֹן, אוֹר שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּיוֹם רִאשׁוֹן, אָדָם צוֹפֶה וּמַבִּיט בּוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, כֵּיוָן שֶׁהִסְתַּכֵּל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּאַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל וּבְאַנְשֵׁי דּוֹר הַפַּלָּגָה, שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן מְקֻלְקָלִין, עָמַד וּגְנָזָהּ וְהִתְקִינָהּ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. וּמִנַּיִן שֶׁגְּנָזָהּ? שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב לח, טו): ״וְיִמָּנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם וּזְרוֹעַ רָמָה תִּשָּׁבֵר״, וּמִנַּיִן שֶׁהִתְקִינָהּ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא? שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי ד, יח): ״וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם״, רַבִּי לֵוִי בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא אָמַר: ל״ו שָׁעוֹת שִׁמְּשָׁה אוֹתָהּ הָאוֹרָה, שְׁנַיִם־עָשָׂר שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת, וּשְׁנַיִם־עָשָׂר שֶׁל לֵילֵי שַׁבָּת, וּשְׁנַיִם־עָשָׂר שֶׁל שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁשָּׁקְעָה הַחַמָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הִתְחִיל הַחֹשֶׁךְ מְמַשְׁמֵשׁ וּבָא, וְנִתְיָרֵא אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קלט, יא): ״וָאֹמַר אַךְ חֹשֶׁךְ יְשׁוּפֵנִי וְלַיְלָה אוֹר בַּעֲדֵנִי״.

נִמְצָא, שֶׁעַכְשָׁו נֶעֱלָם הָאוֹר הַגָּנוּז הַזֶּה, וְאִי אֶפְשָׁר לִרְאוֹת אֶת אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְאֵיךְ שֶׁהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא. וּבַמֶּה מַעֲלִים אֶת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ? עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט. וּבָזֶה יָסִיר מֵעָלָיו כָּל הַפְּחָדִים וְהַיִּרְאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, וְיִזְכֶּה לְיִרְאָה בְּרוּרָה וּנְקִיָּה, וְתִהְיֶה אֶצְלוֹ רַק יִרְאַת הַשֵּׁם, וְלֹא יִרְאָה אַחֶרֶת.

וְעִנְיַן הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה הוּא בְּחִינַת הִתְבּוֹדְדוּת, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהִתְבּוֹדֵד בְּכָל יוֹם בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְלַעֲשׂוֹת לְעַצְמוֹ חֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ בְּכָל מַעֲשָׂיו וַעֲסָקָיו, וְלַחְשֹׁב: ״אֵיךְ הוּא מִתְנַהֵג? וּמָה הוּא עוֹשֶׂה״?! וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא מִשְׁפָּטִים ה׳): אִם יֵשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה; הַיְנוּ כְּשֶׁאָדָם דָּן וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מוֹרִיד מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַיִּרְאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, כִּי אִם אֵין אָדָם דָּן אֶת עַצְמוֹ כָּאן לְמַטָּה, אָז מִדַּת הַדִּין מִתְלַבֶּשֶׁת בִּדְבָרִים חִיצוֹנִיִּים שֶׁהוּא מְפַחֵד מִשַּׂר אוֹ גַּנָּבִים, אוֹ מִשְּׁאָר פְּחָדִים, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ אֵיךְ שֶׁהוּא מִתְנַהֵג, אָז אֵין עָלָיו שׁוּם דִּינִים.

וְזֶה וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֵלֶּה, פָּסַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים, וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל

הָרִאשׁוֹנִים, מָה רִאשׁוֹנִים מִסִּינַי אַף אֵלּוּ מִסִּינַי; הַיְנוּ בְּהַר סִינַי קִבַּלְנוּ אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, שֶׁבָּהֶם כְּלוּלוֹת כָּל תַּרְי״ג הַמִּצְווֹת, כְּמַאֲמָרָם ז״ל (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יג, סִימָן טו): אַתְּ מוֹצֵא תַּרְי״ג אוֹתִיּוֹת יֵשׁ מִן ׳אָנֹכִי׳ עַד ׳אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ׳, כְּנֶגֶד תַּרְי״ג מִצְווֹת. וְז׳ יְתֵרוֹת כְּנֶגֶד ז׳ יְמֵי בְּרֵאשִׁית, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּזְכוּת הַתּוֹרָה.

וְזֶה ׳וְאֵלֶּה׳ מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים, לָדַעַת שֶׁכָּל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה, הַכֹּל קִבְּלוּ בְּסִינַי, וְלָכֵן צְרִיכִים לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ הֵיטֵב, הַאִם הוּא בֶּאֱמֶת מְקַיֵּם אֶת רְמַ״ח מִצְווֹת עֲשֵׂה, וְנִזְהָר שֶׁלֹּא לַעֲבֹר, חַס וְשָׁלוֹם, עַל הַשְׁסָ״ה לֹא תַּעֲשֶׂה, וְאָז יִהְיֶה נַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אֶת הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

כִּי אָדָם כָּלוּל מֵרְמַ״ח אֵבָרִים — כְּנֶגֶד רְמַ״ח מִצְווֹת עֲשֵׂה, וּשְׁסָ״ה גִּידִים — כְּנֶגֶד שְׁסָ״ה לֹא תַּעֲשֶׂה, וּכְשֶׁמְצַיֵּת אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּקִיּוּם מִצְווֹתָיו, אֲזַי נִמְשָׁךְ עָלָיו אוֹר עֶלְיוֹן מִלְמַעְלָה, בִּשְׁסָ״ה אֵיבָרָיו וּרְמַ״ח גִּידָיו, וְזוֹכֶה לִהְיוֹת מֶרְכָּבָה לִשְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה ״וְאֵלֶּה״, אוֹתִיּוֹת ״אֱלוֹהַּ״, שֶׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁשּׁוֹמֵר אֶת הָאָדָם מִכָּל הַקְּלִפּוֹת, וְלָזֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם תָּמִיד שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קפז): זֶה חֶסֶד גָּדוֹל מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם לָאָדָם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מֵבִין לְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו, וְיֵדַע הַחֵטְא שֶׁפָּגַם בּוֹ וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה. וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם מְקַבֵּל חֲזָרָה מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, הוּא יוֹדֵעַ אֵיךְ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה.

וְזֶה וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם; וּמוּבָא בְּ׳בַּעַל הַטּוּרִים׳: וְא״ל״ה׳ — נוֹטָרִיקוֹן: וְ׳חַיָּב אָדָם לַחְקֹר הַדִּין. הַ׳מְ׳שְׁ׳פָּ׳ט׳י׳ם׳ — נוֹטָרִיקוֹן: הַדַּיָּן מְצֻוֶּה שֶׁיַּעֲשֶׂה פְּשָׁרָה טֶרֶם יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט. אַ״שׁ״ר׳ — נוֹטָרִיקוֹן: אִם שְׁנֵיהֶם רוֹצִים. תְּ׳שְׁ׳י׳ם׳ — נוֹטָרִיקוֹן: תִּשְׁמַע שְׁנֵיהֶם יַחַד מְדַבְּרִים. לִ׳פְ׳נֵ׳י׳הֶ׳ם׳ — נוֹטָרִיקוֹן: לֹא פְּנֵי נָדִיב יְהַדֵּר הִתְנַכֵּר מֵהֶם; הַיְנוּ אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ, וְחַיָּב אָדָם לַחְקֹר תָּמִיד לָמָּה בָּאָה עָלָיו מִדַּת הַדִּין, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן טו), שֶׁאָדָם צָרִיךְ לָדוּן וְלִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד אֵיךְ שֶׁמִּתְנַהֵג, וּכְשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה ה׳, סִימָן ה׳), אִם אָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם עַל כָּל מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין עָלָיו דִּין לְמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם, אֲבָל תָּמִיד צָרִיךְ לִרְאוֹת הַדַּיָּן שֶׁיַּעֲשֶׂה פְּשָׁרָה, שֶׁכָּל זֶה הִיא עֲבוֹדַת בַּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּבַקֵּשׁ מִמְּנוּ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר אַפִלּוּ אִם חָטָא, חַס וְשָׁלוֹם, וּמַגִּיעַ לוֹ עֹנֶשׁ, שֶׁיַּעֲשֶׂה פְּשָׁרָה, וְכֵן אִם יֵשׁ אֵיזֶה דִּין עַל אֵיזֶה בַּר יִשְׂרָאֵל, אֲזַי הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁהֵם בֵּית־דִּין שֶׁל מַעְלָה עוֹשִׂים פְּשָׁרָה, וְאוֹמְרִים לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אָדָם הַזֶּה עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיַעֲשֶׂה כָּךְ וְכָךְ מַעֲשִׂים טוֹבִים, וְלָכֵן מְחַל לוֹ, וּבְוַדַּאי זֶה רַק אִם שְׁנֵיהֶם רוֹצִים, אֲבָל צְרִיכִים לָתֵת לִשְׁנֵיהֶם הִזְדַּמְּנוּת לְדַבֵּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים א, טז): ״שָׁמֹעַ בֵּין אֲחֵיכֶם וּשְׁפַטְתֶּם״; וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין ז׳): אַזְהָרָה לְבֵית דִּין שֶׁלֹּא יִשְׁמַע דִּבְרֵי בַּעַל דִּין קֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַּעַל דִּין חֲבֵרוֹ, וְאַזְהָרָה לְבַעַל דִּין שֶׁלֹּא יְטִעִים דְּבָרָיו לַדַּיָּן קֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַּעַל דִּין חֲבֵרוֹ.

וְזוֹ עֲבוֹדַת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא שׁוֹפֵט וּמְסַנְגֵּר כְּלַפֵּי מַעְלָה בַּעֲבוּר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּמַמְתִּיק וּמְבַטֵּל מֵהֶם אֶת כָּל הַדִּינִים, וְאַף שֶׁהַמַּקְטְרְגִים מְקַטְרְגִים כָּל מִינֵי קִטְרוּגִים, הוּא אֵינוֹ מַנִּיחַ אֶת עַצְמוֹ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן. עִם כָּל זֹאת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ עַל כָּל צָרָה שֶׁבָּאָה לוֹ — לָמָּה זֶה מַגִּיעַ לוֹ, כִּי זֶה חֶסֶד

מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּשַׁלֵּם לָאָדָם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, כְּדֵי שֶׁיֵּדַע עַל מַה הוּא צָרִיךְ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְאִם הוּא מִתְבּוֹנֵן עַל הַצָּרָה שֶׁבָּאָה עָלָיו, וְלָמָּה בָּאָה לוֹ דַּוְקָא צָרָה זוֹ, הוּא אָז חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה בִּשְׁלֵמוּת, כִּי יוֹדֵעַ כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׁלֵּם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה.

וְזֶה וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם;
שֶׁאָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ, לָמָּה בָּא עָלָיו הַדִּין וְהַצָּרָה הַזּוֹ, וּכְמַאֲמָרָם ז״ל (בְּרָכוֹת ה׃): מִי חָשִׁיד קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּעָבִיד דִּינָא בְּלָא דִּינָא; כִּי כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם, הַכֹּל בְּחֶשְׁבּוֹן צֶדֶק, וְכָךְ אָדָם יָכוֹל לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, כִּי הוּא רוֹאֶה אֵיזֶה עֹנֶשׁ יֵשׁ לוֹ, אָז הוּא מֵבִין מַה הוּא פָּגַם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם;
וּמוּבָא בְּ׳בַּעַל הַטּוּרִים׳: וְ׳אֵ׳לֶּ׳ה׳ — נוֹטְרִיקוֹן: וְ׳חַיָּב אָ׳דָם לַ׳חֲקֹר הַ׳דִּין. הַ׳מִּ׳שְׁ׳פָּ׳ט׳י׳ם׳ — נוֹטְרִיקוֹן: הַ׳דַּיָּן מְ׳צַוֶּה שֶׁ׳יַּעֲשֶׂה פְּ׳שָׁרָה טֶ׳רֶם יַ׳עֲשֶׂה מִ׳שְׁפָּט.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רפ): מִי שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן לִפְנֵי דַּיָּנִים בְּדִין תּוֹרָה, זֶה לוֹ עֹנֶשׁ וּנְקָמָה שֶׁהַתּוֹרָה נוֹקֶמֶת בּוֹ, כִּי בֶּאֱמֶת כָּל מַשָּׂא וּמַתָּן הוּא תּוֹרָה, כִּי בְּכָל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה יֵשׁ תּוֹרָה, כִּי אֵין דָּבָר בָּעוֹלָם בְּלִי תּוֹרָה, וְאָדָם צָרִיךְ לְהַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, הַיְנוּ לִמְצֹא בְּדוֹמֶם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, אֶת הַלָּכוֹת הַתּוֹרָה הַשַּׁיָּכוֹת לִדְבָרִים אֵלּוּ.

כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, וְהָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא לְהַסִּיחַ דַּעַת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כְּרֶגַע, וַאֲפִלּוּ שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן וּבְעִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, צָרִיךְ לִמְצֹא תּוֹרָה בְּכָל פְּרָט וּפְרָט מִפְּרָטֵי הָעֲסָקִים שֶׁעוֹסֵק בָּזֶה, וְלָכֵן אִם אָדָם מְנַתֵּק אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ וּמִן הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מִסְתַּכְּסֵךְ עִם אֵיזֶה אָדָם, וְהוּא קוֹרֵא לוֹ לְדִין תּוֹרָה אוֹ לְמִשְׁפָּט, וְשָׁם הוּא צָרִיךְ לַחֲזֹר אֶת כָּל מַה שֶּׁקָּרָה, עַד שֶׁיּוֹצֵאת לָאוֹר דַּעַת הַתּוֹרָה, וְיוֹדְעִים מִי הוּא הַצּוֹדֵק, וְלָכֵן עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לַעֲסֹק בְּעֵסֶק זֶה, הַיְנוּ לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ אִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה עָוֶל לַחֲבֵרוֹ, כְּדֵי שֶׁהַהוּא לֹא יִצְטָרֵךְ לִקְרֹא אוֹתוֹ לְדִין תּוֹרָה.

וְזֶה ״וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם״;
הַיְנוּ שֶׁתָּשִׂים לִפְנֵיהֶם עִנְיָן זֶה שֶׁצְּרִיכִים לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ בְּכָל דָּבָר, אִם אֵינוֹ עוֹבֵר עַל דִּינֵי וְחֻקֵּי הַתּוֹרָה, שֶׁזֶּה וְ׳אֵ׳לֶּ׳ה׳ הַ׳מִּ׳שְׁ׳פָּ׳ט׳י׳ם׳. וְ׳אֵ׳לֶּ׳ה׳ — נוֹטְרִיקוֹן: וְ׳חַיָּב אָ׳דָם לַ׳חֲקֹר הַ׳דִּין. הַ׳מִּ׳שְׁ׳פָּ׳ט׳י׳ם׳ — נוֹטְרִיקוֹן: הַ׳דַּיָּן מְ׳צַוֶּה שֶׁ׳יַּעֲשֶׂה פְּ׳שָׁרָה טֶ׳רֶם יַ׳עֲשֶׂה מִ׳שְׁפָּט. כִּי הַדַּיָּן הַשָּׁלֵם זוֹכֶה לַעֲשׂוֹת תָּמִיד פְּשָׁרָה בֵּין בְּנֵי אָדָם, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה מְרִיבָה בֵּינֵיהֶם. כִּי הַדַּיָּן צָרִיךְ לְהַחְדִּיר בֵּין בְּנֵי־אָדָם אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁתָּמִיד יִזָּכְרוּ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא יָרִיבוּ בֵּינֵיהֶם, כִּי יִמְצְאוּ אֶת הַתּוֹרָה וְהַהֲלָכָה בְּכָל פְּרָט מִפְּרָטֵי עִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְכֵן אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לַחֲקֹר בְּעַצְמוֹ אֶת הַדִּין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל, חַס וְשָׁלוֹם, בִּמְרִיבוֹת עִם בְּנֵי אָדָם, כִּי עַל־יְדֵי מְרִיבוֹת מִתְנַתֵּק לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאָז הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּעַצְמָהּ נוֹקֶמֶת בּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁהוּא צָרִיךְ לָלֶכֶת לְדִין תּוֹרָה.

וְזוֹהִי מַעֲלַת הָאָדָם, שֶׁתָּמִיד מִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ עַל כָּל דָּבָר אֵיךְ הוּא מִתְנַהֵג, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בְּאֵיזֶה מִכְשׁוֹל נֶגֶד הַהֲלָכָה, וְלֹא יַזִּיק וְלֹא יִגְנֹב אֶת חֲבֵרוֹ, אֶלָּא יִמְצָא אֶת הָאֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְיֵרָא וְיִפְחַד רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ לְזֶה בְּזֶה הָעוֹלָם, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד, וְכֵן מִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת פְּשָׁרָה עִם זוּלָתוֹ, אָז יַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת,

וְיַרְגִּישׁ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ עָלָיו תָּמִיד, אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ מַטֶּה אֶת עַצְמוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם;

פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן יא), אֲשֶׁר יֵשׁ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיֵשׁ יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַוָ"ה אֱלֹקֵינוּ הַוָ"ה אֶחָד" (דְּבָרִים ו, ד), "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד". וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה זֹאת עַל יָדוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, כִּי יְחוּדָא עִלָּאָה הוּא גִּלּוּי אֱלֹקוּת, לְגַלּוֹת אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, שֶׁזֶּה "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַוָ"ה אֱלֹהֵינ"וּ הַוָ"ה", שֶׁזֶּה אֲצִילוּת, בְּרִיאָה, יְצִירָה, שֶׁהֵם נִכְלָלִים בְּאֶחָד — אַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְכֵן יְחוּדָא תַּתָּאָה — לְגַלּוֹת אֲשֶׁר בְּעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה הַגַּשְׁמִי וְהַחָמְרִי הַזֶּה, גַּם־כֵּן נִמְצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי לֵית אֲתַר פָּנוּי מִנֵּהּ, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם.

אֲבָל לִזְכּוֹת לָזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כִּי מִי שֶׁנִּמְצָא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, עָלָיו לְדַבֵּר הַרְבֵּה דִּבְרֵי תּוֹרָה, אָז עַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, כִּי בָּזֶה שֶׁמְּדַבְּרִים הַרְבֵּה בַּתּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּכְּכִים דָּמָיו, עַד שֶׁמַּגִּיעַ אֶל גִּלּוּי כְּבוֹד אֱלֹקִי.

אַךְ לַדִּבּוּר שֶׁיָּאִיר לוֹ אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת, כִּי אִם עַל־יְדֵי כָּבוֹד, הַיְנוּ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹדוֹ לְאַיִן נֶגֶד כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְקַטְנוּת, כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַדִּבּוּר הוּא מִכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים כד, י): "מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד", הַיְנוּ מַלְכוּת פֶּה (תִּקּוּנֵי זוֹהַר דַּף יז.). כִּי כְּשֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה לְתוֹךְ דִּבּוּרִים פְּגוּמִים, לְפֶה פָּגוּם, לֹא דַּי שֶׁאֵין דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה מְאִירִים לוֹ, כִּי אִם גַּם הַתּוֹרָה עַצְמָהּ נִתְגַּשֶּׁמֶת וְנִתְחַשֶּׁכֶת שָׁם מִפִּיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְהוֹשֻׁעַ א, ח): "לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ", בְּחִינַת (שְׁמוֹת י, כא): "וְיָמֵשׁ חֹשֶׁךְ", הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְגַּשְּׁמוּ וְיִתְחַשְּׁכוּ מִפִּיךָ; כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאֵין מַשְׂגִּיחִים שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גַּדְלוּת, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לִפְתֹּחַ פֶּה, בְּבְחִינַת (תְּהִלִּים יז, י): "סָגְרוּ פִימוֹ דִּבְּרוּ בְגַאוָה", כְּמַעֲשֶׂה דְּלֵוִי בַּר סִיסָא, שֶׁהֶעֱלוּהוּ לַבִּימָה, וְטָפַת רוּחוֹ עָלָיו, וְלֹא אֲנִיבוּן (יְרוּשַׁלְמִי יְבָמוֹת, פֶּרֶק יב, הֲלָכָה ג', דַּף סט:).

כִּי הַגַּאוָה הִיא בְּחִינַת עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וּבַעֲבוֹדַת אֱלִילִים כְּתִיב (דְּבָרִים ז, כה): "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ", 'וְכָל הָעוֹמֵד לִשְׂרֹף כְּשָׂרוּף דָּמֵי, וְכַתּוּתֵי מְכַתֵּת שְׁעוּרֵיהּ', כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא (רֹאשׁ הַשָּׁנָה כח.), לְעִנְיַן שׁוֹפָר שֶׁל עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְכֵיוָן שֶׁמִּכְתַּת כָּתִית שְׁעוּרֵיהּ, אֵין לוֹ כְּלֵי הַדִּבּוּר לְדַבֵּר עִמָּהֶם. אַךְ כְּשֶׁהוּא נִזְהָר וְשׁוֹמֵר כְּבוֹד הַשֵּׁם שֶׁיִּהְיֶה בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהוּא נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס, עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים הַמְאִירִים, בְּבְחִינַת (יְחֶזְקֵאל מג, ב): "וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבֹדוֹ", וְהֵם מְאִירִים לוֹ לִתְשׁוּבָה, וְיָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה וּלְעָמְקָהּ.

וְכָבוֹד בִּשְׁלֵמוּת אֵינוֹ, כִּי אִם עַל־יְדֵי וָא"ו שֶׁמַּמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ, כִּי בְּלֹא וָא"ו נִשְׁאָר כְּבַד פֶּה. וְעַל־יְדֵי וָא"ו הוּא בְּבְחִינַת (תְּהִלִּים ל, יג): "כָּבוֹד וְלֹא יִדֹּם", כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וָא"ו הוּא מוֹסִיף (פְּסָחִים ה.), הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמַאֲמַר חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה כד, סִימָן ו'): כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה. כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה — גַּאוּת וְנַאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ד:), עַל פָּסוּק (מִשְׁלֵי ו, כו): "וְאֵשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָּצוּד".

וְזֶה פֵּרוּשׁ "וְאֵלֶּה"; 'וְאֵלֶּה' — ו' מוֹסִיף, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא תּוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה, וְאֵיךְ

זוֹכִים לָזֶה? עַל־יְדֵי "הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם" — הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה, שֶׁהָאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ עַל כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, וּבִפְרָטִיּוּת עַל פְּגַם הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא חֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁאָמְרוּ "אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל" (שְׁמוֹת לב, ד). וְאָז כְּשֶׁהָאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ עַל כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה, וְעוֹקֵר מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַכְּפִירוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶצְלוֹ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁזֶּה "אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם", שֶׁיִּהְיֶה גִּלּוּי שְׁכִינָה מֵאִיר לוֹ תָּמִיד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי מַה שֶּׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל פַּעַם לְמוֹהַרַנ"תְ זַ"ל עַל אָדָם פָּשׁוּט אֶחָד, 'שֶׁהוּא נִכְנָס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם', וְהָיְתָה לְמוֹהַרַנ"תְ זַ"ל חֲלִישׁוּת הַדַּעַת גְּדוֹלָה מִזֶּה, אֵיךְ אָדָם פָּשׁוּט זָכָה כְּבָר לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה כָּזוֹ, שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל מֵעִיד עָלָיו, שֶׁהוּא נִכְנָס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם, וּכְשֶׁהִרְגִּישׁ רַבֵּנוּ זַ"ל בַּחֲלִישׁוּת דַּעְתּוֹ, עָנָה וְאָמַר לוֹ: הַהוּא זָכָה לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְהִמְשִׁיךְ רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר לוֹ (עַיֵּן בְּשִׂיחוֹת הָר"ן, סִימָן רמד): יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁאֵין מַרְאִים לָהֶם כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם מַה שֶּׁפָּעֲלוּ בְּזֶה הָעוֹלָם, רַק אַחַר שֶׁיּוֹצְאִים מִזֶּה הָעוֹלָם (וּבָזֶה הִתְכַּוֵּן עַל מוֹהַרַנ"תְ זַ"ל, שֶׁכָּל יָמָיו סָבַל צָרוֹת, יִסּוּרִים, מַחֲלֹקֶת, מְרִיבוֹת, חֻרּוּפִים, גִּדּוּפִים וּבְזָיוֹנוֹת עֲצוּמִים, וְרָדְפוּ אוֹתוֹ עַד חָרְמָה, רַחֲמָנָא לְצַלָּן).

וְעַל־פִּי הַקְּדָמָה זוֹ פֵּרֵשׁ מוֹהַרַנ"תְ זַ"ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, בִּרְכַּת הַשַּׁחַר, הֲלָכָה ה', אוֹת מב) עַל פָּסוּק (וַיִּקְרָא כב, ז): "וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר, וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקָּדָשִׁים", מְרַמֵּז עַל בְּיאַת שִׁמְשׁוֹ, בְּיוֹמוֹ הָאַחֲרוֹן בְּעֵת פְּטִירָתוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּיאַת הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל כָּל יְמֵי חַיָּיו, שֶׁיֵּשׁ שֶׁעִקַּר גְּמַר טָהֳרָתוֹ יִזְכֶּה רַק אַחַר בְּיאַת שִׁמְשׁוֹ לְגַמְרֵי. וּכְעֵין שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יוֹמָא פו.), שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה וְכַמָּה, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, וְהָיוּ לָהֶם יִסּוּרִים, עֲדַיִן תְּשׁוּבָה וְיוֹם כִּפּוּר וְיִסּוּרִין תּוֹלִין עַד יוֹם הַמִּיתָה שֶׁמְּכַפֵּר.

וְעַל־כֵּן כָּל מִי שֶׁהוּא בִּבְחִינָה זֹאת, אִם יִפֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּדַעְתּוֹ, מֵחֲמַת מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, לֹא יִזְכֶּה גַּם אַחַר יוֹם הַמִּיתָה, שֶׁהוּא אַחַר בְּיאַת שִׁמְשׁוֹ לֶאֱכֹל מִן הַקָּדָשִׁים. כִּי בְּוַדַּאי הַטָּמֵא לְגַמְרֵי וְלֹא טָבַל עֲדַיִן, אֵין מוֹעִיל לוֹ הַעֲרֵב שֶׁמֶשׁ, רַק זֶה שֶׁהִתְגַּעֵג כָּל יָמָיו בְּכָל מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו, וְהִתְחַזֵּק בְּרָצוֹן חָזָק לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְטָבַל בְּמִקְוֶה, וְהִתְחִיל בְּכָל יוֹם לְהִטָּהֵר עַצְמוֹ וְכוּ', אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא עָלְתָה בְּיָדוֹ לְהִטָּהֵר בִּשְׁלֵמוּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֵית רְעוּתָא טָבָא דְּאִתְאֲבִיד [אֵין רָצוֹן טוֹב שֶׁנֶּאֱבָד], כַּמּוּבָא (זֹהַר תְּרוּמָה קנ.), מִכָּל שֶׁכֵּן דִּבּוּר טוֹב וּמַעֲשֶׂה טוֹב. עַד שֶׁיִּזְכֶּה שֶׁתִּשְׁלַם טָהֳרָתוֹ אַחַר בְּיאַת שִׁמְשׁוֹ בְּיוֹמוֹ הָאַחֲרוֹן, בִּבְחִינַת "וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקָּדָשִׁים", שֶׁהוּא חֶלְקוֹ הַטּוֹב לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁיִּזְכֶּה אֵלָיו תֵּכֶף אַחַר בְּיאַת שִׁמְשׁוֹ בְּיוֹמוֹ הָאַחֲרוֹן, שֶׁהוּא חֶלְקוֹ הַטּוֹב לָעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְהִתְגַּלְגֵּל וְלִסְבֹּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לִסְבֹּל, מִי שֶׁלֹּא הֵכִין אֶת עַצְמוֹ כְּלָל בִּימֵי חַיָּיו. כִּי אָז בַּיּוֹם הָאַחֲרוֹן מִתְקַבְּצִים כָּל מַה שֶּׁחָטַף טוֹב בְּזֶה הָעוֹלָם בְּכָל יוֹם וָיוֹם, וְכָל רָצוֹן וְרָצוֹן טוֹב שֶׁהָיָה לוֹ בְּכָל יוֹם וָיוֹם כָּל יְמֵי חַיָּיו. וְרַק זוֹ הִיא תִּקְוָתוֹ וְהַשְׁאָרָתוֹ לָנֶצַח.

וְאָז יֵדַע וְיָבִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד הַחִלּוּק שֶׁבֵּין מִי שֶׁהִשְׁתַּדֵּל וְרָדַף אַחַר הַתַּכְלִית בִּרְצוֹנוֹת חֲזָקִים בְּכָל יוֹם, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא זָכָה אֲלֵיהֶם בִּשְׁלֵמוּת, וּבֵין מִי שֶׁלֹּא הִשְׁתַּדֵּל כְּלָל. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מַלְאָכִי ג, יח): "וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע" וְגוֹ'. שֶׁיִּהְיֶה חִלּוּק אֲפִלּוּ בֵּין מִי שֶׁשָּׁנָה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְמִי שֶׁשָּׁנָה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים וְאַחַת (חֲגִיגָה ט.), מִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן בֵּין הַמִּשְׁתַּדֵּל לְשֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּדֵּל.

וְזֶה "אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ"; הַנְּשָׁמָה הִיא חֵלֶק

אֱלוֹהַּ מִמַּעַל, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא ׳רֵעֶךָ׳ (זֹהַר וַיִּקְרָא ד.), ע״ה הֵם חָכְמָה וּבִינָה (תִּקּוּנֵי־זֹהַר מ׃) שֶׁהֵם תְּרֵין רֵעִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין (פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים, שַׁעַר יח, פֶּרֶק ד׳) ״עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ״, תִּשְׁתַּדֵּל לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה עַד בִּיאַת שֶׁמֶשׁ, שֶׁהוּא מְרַמֵּז עַל הַהִסְתַּלְּקוּת, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה נח, סִימָן ב׳): עַד שֶׁלֹּא שָׁקְעָה שִׁמְשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, זָרְחָה שִׁמְשׁוֹ שֶׁל עָתְנִיאֵל בֶּן קְנַז וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְתַלְמִידָיו (שַׁבָּת קנג.): שׁוּב יוֹם אֶחָד לְפָנַי מִיתָתְךָ. שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וְכִי אָדָם יוֹדֵעַ אֵיזֶהוּ יוֹם יָמוּת? אָמַר לָהֶן: וְכָל שֶׁכֵּן יָשׁוּב הַיּוֹם שֶׁמָּא יָמוּת לְמָחָר, וְנִמְצָא כָּל יָמָיו בִּתְשׁוּבָה. וְלָכֵן ״**אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ**״, שֶׁהִיא נִשְׁמָתְךָ, אָז תִּרְאֶה אֲשֶׁר ״**עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ**״, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] לֹא תִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא אַל תָּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע לִהְיוֹת עֵד חָמָס; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳לֹא תְּקַבֵּל שֵׁמַע דְּשֶׁקֶר, אַזְהָרָה לְמְקַבֵּל לְשׁוֹן־הָרָע, וּלְדַיָּן שֶׁלֹּא יִשְׁמַע דִּבְרֵי בַּעַל דִּין, עַד שֶׁיָּבוֹא בַּעַל דִּין חֲבֵרוֹ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נא), אֱמֶת זֶה רַק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי כָּל מַה שֶּׁכְּבָר נִבְרָא בְּזֶה הָעוֹלָם, הוּא נִתְרַחֵק מֵהָאֱמֶת, וְלָכֵן מִי שֶׁמְּדַבֵּר שֶׁקֶר וּמִתְנַהֵג בְּשֶׁקֶר, הָעֵינַיִם שֶׁלּוֹ מַטְעוֹת אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה ג, טז): ״וּמְשַׂקְרוֹת עֵינָיִם״, כִּי אִם יֵשׁ לָאָדָם עֵינַיִם כֵּהוֹת, הֵן מְשַׂקְרוֹת, שֶׁאֵינָן מַרְאוֹת הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁהוּא, כְּגוֹן: עַל דָּבָר גָּדוֹל מַרְאֶה שֶׁהוּא קָטָן, וְעַל אֶחָד מַרְאֶה שֶׁהוּא שְׁנַיִם — הֵפֶךְ הָאֱמֶת.

וְעִקַּר הַשְּׁלֵמוּת הוּא, לְהִכָּלֵל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אַתָּה קֶדֶם שֶׁבָּרָאתָ הָעוֹלָם, וְאַתָּה מְשֻׁבָּרָאתָ הָעוֹלָם, כִּי קֶדֶם שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, הָיָה רַק הוּא נִמְצָא וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, וְתֵכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁיָּצָאָה הַבְּרִיאָה כַּלָּה, כְּבָר נִתְהַוָּה גַּם הַשֶּׁקֶר בִּשְׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנִּסָּיוֹן, כִּי הֵם רְחוֹקִים מֵהַשֹּׁרֶשׁ הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ.

וּמִזֶּה בָּא שֶׁאָדָם מְדַבֵּר לְשׁוֹן־הָרָע, כִּי אִם אָדָם הָיָה מַרְגִּישׁ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא פֹּה אִתּוֹ, עִמּוֹ וְאֶצְלוֹ, הָיָה שׁוֹמֵר מְאֹד עַל לְשׁוֹנוֹ. וְלָכֵן אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרָכִין טו׃): כָּל הַמְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרָע, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִים לָדוּר בָּעוֹלָם. נִמְצָא, כְּשֶׁמְּדַבֵּר לְשׁוֹן־הָרָע, הוּא דּוֹחֶה אֶת הַשְּׁכִינָה מֵהָעוֹלָם, וְלָכֵן הוּא כְּבָר מוּכָן לְהִתְחַבֵּר עִם רָשָׁע, וְלִהְיוֹת עֵד חָמָס עַל דְּבַר שֶׁקֶר, וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לִשְׁמֹר לֹא לִשְׁמֹעַ אַף פַּעַם צַד אֶחָד, כִּי זֶה לְשׁוֹן־הָרָע, שֶׁהֶעָוֹן הַזֶּה חָמוּר יוֹתֵר מֵעֲבוֹדָה זָרָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים (שָׁם).

וּבְכָל פַּעַם שֶׁמַּצִּיעִים לָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה עֵד חָמָס, צָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד מְאֹד ״**לֹא תְקַבֵּל שֵׁמַע שָׁוְא**״, שֶׁזּוֹ אַזְהָרָה לִמְקַבֵּל לְשׁוֹן־הָרָע: ״**אַל תָּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע**״, אַל תִּתְחַבֵּר עִם הָרָשָׁע הַזֶּה שֶׁתּוֹבֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ תְּבִיעַת שֶׁקֶר, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵךְ לִהְיוֹת עֵד חָמָס. וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם, אֲשֶׁר עֵינֵינוּ רוֹאוֹת, שֶׁבְּנֵי אָדָם מְקַבְּלִים דִּבְרֵי שֶׁקֶר וּלְשׁוֹן־הָרָע עַל חֲבֵרֵיהֶם מֵרָשָׁעִים אֲרוּרִים, וּמִתְחַבְּרִים אֶל רְשָׁעִים, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשִׂים כְּבָר עֵדִים עַל הַשֶּׁקֶר, אוֹי לָהֶם וּלְנַפְשָׁם, וְלָכֵן שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] מְעַט מְעַט אֲגָרְשֶׁנּוּ מִפָּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרֶה, וְנָחַלְתָּ אֶת הָאָרֶץ; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳תִּרְבֶּה — לְשׁוֹן פְּרִי, כְּמוֹ פְּרוּ וּרְבוּ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קצו), שֶׁמְּפָרֵשׁ אֶת הַמִּשְׁנָה (אָבוֹת ב, יג): ״וּכְשֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל, אַל תַּעַשׂ תְּפִלָּתְךָ קֶבַע, אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים״ וְכוּ׳, כִּי אָסוּר לָאָדָם לַעֲמֹד עַצְמוֹ עַל שׁוּם דָּבָר, הַיְנוּ שֶׁאָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ

בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יַעֲשֶׂה לוֹ דַּוְקָא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ, כִּי זֶה הוּא כְּמוֹ לוֹקֵחַ דָּבָר בְּחָזְקָה, בִּגְזֵלָה, רַק צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמִים וּבְתַחֲנוּנִים, אִם יִתֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ — יִתֵּן, וְאִם לָאו — לָאו, וְזֶה 'אַל תַּעַשׂ תְּפִלָּתְךָ קֶבַע' מִלְּשׁוֹן גְּזֵלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כב, כג): "וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ".

כִּי בַּמֶּה שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ — הֵן פַּרְנָסָה אוֹ בָּנִים אוֹ שְׁאָר צְרָכִים, אָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ וְלַעֲמֹד עַצְמוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁדַּוְקָא יַעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, כִּי זוֹ הִיא תְּפִלַּת קֶבַע, שֶׁלּוֹקֵחַ הַדָּבָר בְּחָזְקָה בִּגְזֵלָה, רַק יִתְפַּלֵּל בְּרַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים, כִּי אִי אֶפְשָׁר בְּזֶה הָעוֹלָם לִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה, וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (בְּרָכוֹת סד.): כָּל הַדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה — הַשָּׁעָה דּוֹחַקְתּוֹ, וְכָל הַנִּדְחֶה מִפְּנֵי הַשָּׁעָה — הַשָּׁעָה נִדְחֵית מִפָּנָיו; כִּי אִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם פָּנִים וְאֹפֶן לִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה, הֵן בִּתְפִלָּה וְהֵן בִּשְׁאָר דְּבָרִים, כִּי הַהֶכְרֵחַ לְחַכּוֹת.

וְזֶה "מְעַט מְעַט אֲגָרְשֶׁנּוּ מִפָּנֶיךָ, עַד אֲשֶׁר תִּפְרֶה וְנָחַלְתָּ אֶת הָאָרֶץ"; כִּי אֶרֶץ מְרַמֶּזֶת עַל הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים לז, ג): "שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה"; הַיְנוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ אֶל הַקְּדֻשָּׁה בְּפַעַם אַחַת, אֶלָּא לְאַט לְאַט צָרִיךְ לְגָרֵשׁ מִפָּנָיו אֶת הָרָע, "עַד אֲשֶׁר תִּפְרֶה וְנָחַלְתָּ אֶת הָאָרֶץ", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'תִּרְבֶּה — לְשׁוֹן פְּרִי, כְּמוֹ פְּרוּ וּרְבוּ', הַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁעוֹבְרִים עַל אִשָּׁה תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים עַד שֶׁהִיא יוֹלֶדֶת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִפְנֵי זֶה, כִּי אָז יֵצֵא הַוָּלָד נֶפֶל, וְהַהֶכְרֵחַ לַעֲבֹר צַעַר עִבּוּר וְהֶרָיוֹן, עַד שֶׁתֵּלֵד בִּזְמַנּוֹ, כְּמוֹ־כֵן צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לֵידַע, אִם רוֹצֶה לִכְבֹּשׁ אֶת הַסִּטְרָא אַחֲרָא, וּלְגָרֵשׁ מִמֶּנּוּ אֶת הָרָע שֶׁנִּשְׁרַשׁ בּוֹ, וּלְזֻכּוֹת לֶאֱמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזֻכֶּכֶת, לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, אָסוּר לִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה, אֶלָּא עָלָיו לֵידַע, אֲשֶׁר עַד שֶׁנִּכְנָסִים אֶל הַקְּדֻשָּׁה, עוֹבֵר זְמַן רַב, וְאִי אֶפְשָׁר לִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, וַאֲפִלּוּ אִם אָדָם רוֹצֶה לִפְעֹל מַשֶּׁהוּ בִּתְפִלָּתוֹ, עָלָיו לֵידַע שֶׁהַהֶכְרֵחַ לְחַכּוֹת, וְאָז אִם קוֹנֶה לְעַצְמוֹ אֶת מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, לְבַסּוֹף יַנְצַח, וְיִזְכֶּה לֶאֱמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזֻכֶּכֶת, שֶׁיַּרְגִּישׁ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהָעִקָּר עָלָיו לֵידַע, שֶׁאָסוּר לִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה.

וּמוּבָא בִּדְבָרֵי מוֹהַרַנ"תְּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, גְּזֵלָה, הֲלָכָה ה', אוֹת ז'), אֲשֶׁר בְּעִנְיַן שֶׁל פְּגָם הַדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה, בָּזֶה נִכְשָׁלִים הַרְבֵּה בְּנֵי־אָדָם, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, עַד שֶׁנּוֹגֵעַ הַפְּגָם גַּם בְּצַדִּיקִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים, בִּבְחִינַת (קֹהֶלֶת ז, ז): "כִּי הָעֹשֶׁק יְהוֹלֵל חָכָם"; כִּי כָּל הָעֲבֵרוֹת וְהַפְּגָמִים שֶׁל כָּל בַּעֲלֵי עֲבֵרָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, נִמְשָׁךְ רַק מִבְּחִינַת דּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַמְתִּין. כִּי אֵין הַיֵּצֶר הָרָע מָצוּי אֶלָּא לְשָׁעָתוֹ, וְאִם הָיָה מַמְתִּין אֵיזוֹ שָׁעָה אַחַת, הָיָה זוֹכֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (מְנָחוֹת מד.): אוֹתָן מַצָּעוֹת שֶׁהִצִּיעָה לוֹ בְּאִסּוּר, הִצִּיעָה לוֹ בְּהֶתֵּר. וְזֶה הָיָה עִקַּר חֶטְא וְהַפְּגָם שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁלֹּא הִמְתִּין עִם זִוּוּגוֹ עַד לֵיל שַׁבָּת, וְלֹא דַּי בָּזֶה, רַק רָצָה תֵּכֶף לֵידַע אֶת כָּל הַיְדִיעוֹת שֶׁהָיוּ נֶעֱלָמוֹת מִמֶּנּוּ, שֶׁזֶּה הָיָה עִקַּר הֶסַּתַּת הַנָּחָשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ג, ה): "וִהְיִיתֶם כֵּאלֹקִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע". נִמְצָא, שֶׁדָּחַק אֶת הַשָּׁעָה בְּכָל הַבְּחִינוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב עַל אָדָם הָרִאשׁוֹן (מִשְׁלֵי יב, טז): "אֱוִיל בַּיּוֹם יִוָּדַע כַּעְסּוֹ", וּכְתִיב (שָׁם יד, יז): "קְצַר אַפַּיִם יַעֲשֶׂה אִוֶּלֶת", וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה כּוֹבֵשׁ תַּאֲוָתוֹ, וְלֹא הָיָה אוֹכֵל מֵעֵץ הַדַּעַת וְכוּ', גַּם־כֵּן הָיָה צָרִיךְ לְהַמְתִּין לִישׁוּעַת הַשֵּׁם, וּלְהִתְפַּלֵּל בְּתַחֲנוּנִים, עַד שֶׁהָיָה מַשִּׂיג מַה שֶּׁהָיָה מוּכָן לְהַשִּׂיג. וְהוּא אָזֵיל בָּתַר אִפְּכָא, שֶׁלֹּא כָּבַשׁ תַּאֲוָתוֹ, וְלֹא רָצָה לְהַמְתִּין, אַף גַּם רָצָה לֵידַע וּלְהַשִּׂיג מִיָּד כָּל הַיְדִיעוֹת הַנֶּעֱלָמוֹת.

וְזֶהוּ כָּל הַפְּגָם שֶׁל כָּל הַמְחַקְּרִים, שֶׁלֹּא שָׁבְרוּ תַּאֲוָתָם כְּלָל, וְרוֹצִים תֵּכֶף־וּמִיָּד לֵידַע הַכֹּל, הַיְנוּ לְהִתְבּוֹנֵן וְלֵידַע מֵאֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר בֶּאֱמֶת אִי אֶפְשָׁר לֵידַע שׁוּם הַשָּׂגָה אֲמִתִּית, כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁבֵּר תַּאֲוָתוֹ כְּמוֹ

אֲבוֹת הָעוֹלָם, וְאַחַר־כָּךְ הוּא צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וְתַחֲנוּנִים, וְלֹא יִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה, רַק לְהִתְפַּלֵּל הַרְבֵּה בְּתַחֲנוּנִים, וִיבַקֵּשׁ מַתְּנַת חִנָּם עַד שֶׁיְּרַחֵם עָלָיו הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַיֵּן שָׁם.

נִמְצָא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן לְהַגִּיעַ אֶל שׁוּם מַדְרֵגָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁקּוֹנֶה לְעַצְמוֹ מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, וְאָז דַּיְקָא לְבַסּוֹף יִזְכֶּה לְנַצֵּחַ אֶת הַמִּלְחָמָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת תְּרוּמָה

[א] וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה; פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: ׳לִי — לִשְׁמִי׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יג): לְהַמְשִׁיךְ הַשְׂגָּחָה שְׁלֵמָה אִי אֶפְשָׁר, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁיִּשְׁבֹּר תַּאֲוַת מָמוֹן, וּשְׁבִירָתָהּ הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה, כִּי בָּזֶה שֶׁאָדָם נוֹתֵן צְדָקָה, הוּא מְגַלֶּה שֶׁאֵינוֹ מְפַחֵד מַה יֹּאכַל לָמָחָר, כִּי יוֹדֵעַ אֲשֶׁר (חַגַּי ב, ח): "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נְאֻם הַוָי"ה צְבָאוֹת" וְגוֹ׳.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: ׳לִי — לִשְׁמִי׳, כְּשֶׁאָדָם נוֹתֵן תְּרוּמָה לְצַדִּיקֵי הַמִּשְׁכָּן, בָּזֶה הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ אֶל זֶה הָעוֹלָם, שֶׁזּוֹ הַשְׂגָּחָה שְׁלֵמָה, כִּי כְּבָיְכוֹל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת: כֶּתֶר, חָכְמָה, בִּינָה, חֶסֶד, גְּבוּרָה, תִּפְאֶרֶת, נֶצַח, הוֹד, יְסוֹד, מַלְכוּת, שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה פַּרְצוּפִים: כֶּתֶר — אֲרִיךְ אַנְפִּין. חָכְמָה בִּינָה — אַבָּא וְאִמָּא. זְעֵיר אַנְפִּין — חֶסֶד, גְּבוּרָה, תִּפְאֶרֶת, נֶצַח, הוֹד, יְסוֹד. מַלְכוּת — נֻקְבָּא דְּזְעֵיר אַנְפִּין. וּכְבָיְכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא בְּתוֹךְ הַסְּפִירוֹת, וְכָל סְפִירָה וּסְפִירָה יֵשׁ לָהּ שֵׁם אַחֵר.

וְזֶה "וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה", פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: ׳לִי — לִשְׁמִי׳, בָּזֶה שֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה, הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת הַשְׂגָּחָתוֹ הַפְּרָטִית, הַשְׂגָּחָה שְׁלֵמָה, אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ הַסְּפִירוֹת, שֶׁהֵם הַשֵּׁמוֹת, וְלָכֵן עִם צְדָקָה יְכוֹלִים לְהַמְתִּיק אֶת הַדִּינִים, וְיֵשׁ עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה לָתֵת צְדָקָה כְּפִי מִסְפַּר הַשֵּׁמוֹת, לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְכַוֵּן הֵיטֵב מֵהֵיכָן שׁוֹרֶשׁ הַדִּין; וְאֵין הַדִּין נִמְתָּק אֶלָּא בְּשָׁרְשׁוֹ (שַׁעַר הַכַּוָּנוֹת, דְּרוּשֵׁי הָעֲמִידָה דְּרוּשׁ ה׳) עַל־יְדֵי נְתִינַת צְדָקָה. וְלָכֵן דַּיֵּק רַשִׁ"י: ׳לִי — לִשְׁמִי׳, שֶׁמַּה שֶׁנּוֹתְנִים צְדָקָה זֶה לִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּפִי הַסְּפִירָה וְהַמִּדָּה שֶׁשָּׁם צְרִיכִים לְמַתֵּק אֶת הַדִּינִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה; פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: ׳לִי — לִשְׁמִי׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קטז): הַנּוֹתֵן צְדָקָה נִצּוֹל מֵעֲבֵרוֹת, כִּי כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת — מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם (שַׁבָּת קנא:). וְכָל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דֵּעָה, אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו (בְּרָכוֹת לג.); וְכֵיוָן שֶׁמְּרַחֲמִין עָלָיו, בְּהֶכְרֵחַ נוֹתְנִין לוֹ דַּעַת, וַאֲזַי נִצּוֹל מִלָּבוֹא לִידֵי עֲבֵרָה, כִּי אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת (סוֹטָה ג.), אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ דֵּעָה — נִצּוֹל מֵעֲבֵרוֹת. וְהִנֵּה הַתַּכְלִית שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ בָּזֶה הָעוֹלָם — שֶׁתָּמִיד יִהְיֶה שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ לְפָנָיו עֵינָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים טז, ח): "שִׁוִּיתִי הַוָי"ה לְנֶגְדִּי

תָּמִיד". וְדָרְשׁוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין כב.): הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ שְׁכִינָה כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד".

וְהִנֵּה הַמִּשְׁכָּן הָיָה מְקוֹם תְּפִלָּה, שֶׁשָּׁם הִשְׁרָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שְׁכִינָתוֹ, כְּמַאֲמָרָם ז"ל (תַּנְחוּמָא תְּרוּמָה סִימָן ה'). אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּ אוֹתִי, וְאַשְׁרֶה שְׁכִינָתִי בְּתוֹךְ עוֹרוֹת גְּדָיֵי עִזִּים; וּלְכָךְ נִקְרָא 'מִשְׁכַּן הָעֵדוּת', שֶׁהוּא עֵדוּת לְכָל בָּאֵי הָעוֹלָם, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹכֵן בְּמִקְדַּשְׁכֶם. וְלָכֵן צִוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה", שֶׁלְּכָל אֶחָד יִהְיֶה חֵלֶק בַּמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא מְקוֹם הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה, מְקוֹם הַתְּפִלָּה, וְלָכֵן פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לִי — לִשְׁמִי'; כִּי בָּזֶה שֶׁהָאָדָם נוֹתֵן צְדָקָה, נִמְשֶׁכֶת עָלָיו דַּעַת. וְעִקַּר הַדַּעַת — שֶׁמַּרְגִּישׁ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹל מֵעֲבֵרוֹת, וְלָכֵן אָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה נא, סִימָן ד'): כֵּיוָן שֶׁהָלַךְ מֹשֶׁה לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, מִיָּד סָלַח לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יד, כ): "וַיֹּאמֶר ה' סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ", אָמַר מֹשֶׁה, רִבּוֹן הָעוֹלָם, הֲרֵינִי מְפַיֵּס שֶׁמְּחַלְתָּ לְיִשְׂרָאֵל, אֶלָּא הוֹדִיעַ לְעֵינֵי כָּל הָאֻמּוֹת, שֶׁאֵין בְּלִבְּךָ עֲלֵיהֶם. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: חַייֶךָ, הֲרֵינִי מַשְׁרֶה שְׁכִינָתִי בְּתוֹכָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כה, ח): "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ", וּמַכִּירִין שֶׁמְּחַלְתִּי לָהֶם, לְכָךְ נֶאֱמַר: "מִשְׁכַּן הָעֵדוּת", שֶׁעֵדוּת הִיא לְיִשְׂרָאֵל שֶׁמָּחַל לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְלָכֵן "וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה", פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לִי — לִשְׁמִי'; כִּי בָּזֶה שֶׁהָאָדָם נוֹתֵן צְדָקָה, נִמְשֶׁכֶת עָלָיו דַּעַת, שֶׁהוּא הַשְּׁרָאַת שְׁכִינַת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹל מֵעֲבֵרוֹת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי; פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לִי — לִשְׁמִי, הַפָּרָשָׁה יַפְרִישׁוּ לִי מָמוֹנָם נְדָבָה, לְשׁוֹן נְדָבָה, וְהוּא לְשׁוֹן רָצוֹן טוֹב'; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קטז): הַנּוֹתֵן צְדָקָה נִצּוֹל מֵעֲבֵרוֹת, כִּי כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת — מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם (שַׁבָּת קנא:); וְכָל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דֵּעָה, אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו (בְּרָכוֹת לג.); וְלָכֵן אִם מְרַחֲמִים עַל אָדָם, בְּהֶכְרֵחַ נוֹתְנִין לוֹ דַּעַת, וַאֲזַי נִצּוֹל מִלַּעֲבֹר עֲבֵרוֹת, כִּי (סוֹטָה ג.): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת, אֲזַי נִצּוֹל מֵעֲבֵרוֹת. וְהִנֵּה אַחֲרֵי מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁהָיָה כָּלוּל מִשָּׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת: עֲבוֹדָה זָרָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, כְּמַאֲמָרָם ז"ל (תַּנְחוּמָא כִּי תִשָּׂא סִימָן כ'), וְלָכֵן צִוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן, וְעַל בִּנְיַן הַמִּשְׁכָּן צִוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיִּתְּנוּ תְּרוּמָה, שֶׁזּוֹ צְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן כָּל אֶחָד מִצַּד נְדִבַת לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ הַטּוֹב, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיוּ נִצּוֹלִים מֵעֲכָשָׁו מֵעֲבֵרוֹת, וְזֶה 'לִי — לִשְׁמִי', שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁנּוֹתְנִין צְדָקָה בִּשְׁבִיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מַמְשִׁיכִים אֶת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ עָלֵינוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִזְכֶּה לְהִנָּצֵל מֵעֲבֵרוֹת, וְלָכֵן לֹא בְּחִנָּם שֶׁצִּוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דַּיְקָא אַחַר חֵטְא הָעֵגֶל לִבְנוֹת מִשְׁכָּן, וְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק בָּזֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אוֹר וְזִיו שְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיִנָּצֵל מֵעֲבֵרוֹת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה; וְכָתַב בַּעַל הַטּוּרִים: תְּרוּמָה אוֹתִיּוֹת תּוֹרָה מ'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן צא), הִתְקַשְּׁרוּת בֶּאֱמֶת לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, הִיא תּוֹעֶלֶת גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים לִתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה וּלְכַפָּרַת עָוֹן, וְנִמְתָּקִים הַדִּינִים וְנִתְבַּטְּלִים לְגַמְרֵי, וְנַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי־זֶה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ.

כִּי הִנֵּה הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, הוּא זָכָה לְהַגִּיעַ אֶל מַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה בְּהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, עַד שֶׁאֲצִלּוֹ

שׁוֹרָה חָכְמָה עִלָּאָה, הַיְנוּ חָכְמוֹת שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, דְּבֵקוּת בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא. וְאִלּוּ לָאֲנָשִׁים קְטַנִּים יֵשׁ חָכְמָה תַּתָּאָה, הַיְנוּ חָכְמָה שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, כָּל מִינֵי חָכְמוֹת שֶׁל הֲבָלִים וְהַבְלֵי הֲבָלִים, וְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת מְרַחֵם עֲלֵיהֶם, וְרוֹצֶה לְהַגְבִּיהָם וּלְהַעֲלוֹתָם, וְלַהֲבִיאָם אֶל מַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה שֶׁהוּא אוֹחֵז בָּהּ, וְלָכֵן הוּא מְדַבֵּר עִם הַמּוֹן עַם דִּבּוּרִים וְסִפּוּרִים שֶׁל מַה בְּכָךְ, וּבָזֶה הוּא מַלְבִּישׁ חָכְמָה עִלָּאָה בְּחָכְמָה תַּתָּאָה, וְכָךְ מְקָרֵב אוֹתָם אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְהִנֵּה הַתַּלְמִיד שֶׁרוֹצֶה לְהָבִין אֶת דִּבְרֵי הָרַב נִקְרָא ל׳, לְשׁוֹן לִמּוּד, שֶׁהוּא רוֹצֶה לִלְמֹד, וְהָרַב שֶׁמְּלַמֵּד אֶת הַתַּלְמִיד נִקְרָא י׳ — עַל שֵׁם הַחָכְמָה, וְזֶה ׳לִי׳.

וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה יג:): כַּד מִית מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, צָוַח קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וַי מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים, מַהִי הַלָּשׁוֹן ׳לִי׳, אֶלָּא כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה עוֹסֵק כָּל יָמָיו לְהַגְבִּיהַּ וּלְהַעֲלוֹת אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִבְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה אֶל בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה, וְלָכֵן כְּשֶׁנִּסְתַּלֵּק, צָעַק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: וַי, מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים, ל״י דַּיְקָא, הַיְנוּ לְחַבֵּר אֶת הָרַב עִם הַתַּלְמִיד.

וְזֶה ״וְיִקְחוּ ׳לִי׳ תְּרוּמָה״; אוֹתִיּוֹת תּוֹרָה מ׳, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה: ׳וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה׳, הַיְנוּ אַתָּה שֶׁהִנְּךָ בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה, תְּקַשֵּׁר אֶת עַצְמְךָ עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵן בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה, וְיִהְיֶה חִבּוּר בֵּין לָמ״ד לְיו״ד — לִי. וְעַל־יְדֵי־זֶה תַּחְדִּיר בְּעַם יִשְׂרָאֵל לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁנִּתְּנָה בְּאַרְבָּעִים יוֹם, כִּי זֶה כֹּחוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁיָּכוֹל לְהַחְדִּיר אֲפִלּוּ בַּיְרוּדִים וְהַפְחוּתִים רָצוֹן וְחֵשֶׁק חָזָק לִלְמֹד תּוֹרָה. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י — ׳יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ׳ לְשׁוֹן נְדָבָה, וְהוּא לְשׁוֹן רָצוֹן טוֹב, כִּי זֶה עִקַּר עֲבוֹדַת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁמַּכְנִיס רָצוֹן טוֹב לִנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לִלְמֹד תּוֹרָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן צא): הַהִתְקַשְּׁרוּת בֶּאֱמֶת לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, הִיא תּוֹעֶלֶת גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים לִתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה וּלְכַפָּרַת עָוֹן, וְנִמְתָּקִים הַדִּינִים וְנִתְבַּטְּלִים לְגַמְרֵי, וְנַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי־זֶה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ. כִּי בֶּאֱמֶת צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁאָדָם מֻכְרָח לְהִתְקָרֵב אֶל צַדִּיק אֱמֶת, שֶׁהוּא יוֹרֶה לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה אֵיךְ לְהִתְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר שֶׁהוּא יָכוֹל לִהְיוֹת צַדִּיק וּמְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה בְּלִי שֶׁיִּתְקָרֵב אֶל צַדִּיק אֱמִתִּי. וּבִפְרָט מִי שֶׁיּוֹדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁחָטָא וּפָגַם מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ הַיּוֹם אֲנָשִׁים שֶׁחָטְאוּ, וְעָבְרוּ עַל כָּל הָעֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, אֵיךְ שַׁיָּךְ אֲפִלּוּ לְדַמּוֹת לְעַצְמוֹ, שֶׁהוּא יָכוֹל לָתֵת לְעַצְמוֹ עֵצָה בְּלִי הִתְקָרְבוּת אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת.

כִּי עַל־יְדֵי כָּל חֵטְא וְעָוֹן שֶׁאָדָם חוֹטֵא, הוּא עוֹקֵר אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הָעוֹלָמוֹת, וְצָרִיךְ רַחֲמִים רַבִּים, רַחֲמִים גְּדוֹלִים, לְהַחֲזִיק מַעֲמָד בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָא, וּמִכָּל שֶׁכֵּן לָצֵאת מֵהַמְּקוֹמוֹת הַמְּזֹהָמִים וְהַנְּפוּלִים וְהַיְרוּדִים, שֶׁיָּרַד וְנָפַל אֲלֵיהֶם, הַהֶכְרֵחַ לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל צַדִּיק אֱמִתִּי שֶׁדָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּבִטּוּל כָּל הַרְגָּשׁוֹתָיו, וּבְוַדַּאי בִּזְכוּת הַצַּדִּיק, וְעַל־יְדֵי גֹּדֶל קְדֻשָּׁתוֹ וּדְבֵקוּתוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, יַשְׁפִּיעַ גַּם עָלֶיךָ אוֹר וְזִיו וְחִיּוּת וּדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ.

כִּי בֶּאֱמֶת הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, הוּא תָּמִיד דָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאֵינוֹ זָז מֵהַדְּבֵקוּת כִּי הוּא זֶה, וְלָנוּ אֵין שׁוּם מַשָּׂג לְהָבִין אֶת מַדְרֵגַת הַצַּדִּיק שֶׁדָּבוּק בְּקִבְיעוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, מְיַחֵד יְחוּדִים קְדוֹשִׁים, וּמְטַיֵּל בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, כְּמִי שֶׁמְּטַיֵּל בְּגַן־עֵדֶן עַל־יְדֵי שֵׁמוֹת וְיִחוּדִים, וְהוּא בָּטֵל וּמְבֻטָּל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְנַעֲשָׂה מֶרְכָּבָה לִשְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְלָכֵן מִי שֶׁזּוֹכֶה לִהְיוֹת מְקֻשָּׁר אֶל צַדִּיק אֱמֶת כָּזֶה, שֶׁהוּא בָּטֵל לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאֵין לוֹ כְּבָר שׁוּם הִסְתַּכְּלוּת בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי נִטְלוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַרְגָּשׁוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי וְהַחָמְרִי, הוּא רַק רוֹאֶה וּמֵבִין בֶּאֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל יָדוֹ יִזְכֶּה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה וּלְכַפָּרַת עֲוונוֹת, וְיִהְיוּ נִמְתָּקִים מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּינִים וְיִתְבַּטְּלוּ לְגַמְרֵי, וְיִזְכֶּה גַּם־כֵּן לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו אוֹר וְזִיו וְחִיּוּת וּדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁזֶּה יְחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ.

וְהִנֵּה יֵשׁ חָכְמָה עִלָּאָה, שֶׁזּוֹ הַחָכְמָה שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּתַכְלִית הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁמֵּאִיר שָׁם אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם, שֶׁהָאוֹר הַזֶּה קָשֶׁה מְאֹד מְאֹד לְקַבְּלוֹ לְמִי שֶׁלֹּא הֵכִין אֶת עַצְמוֹ לָזֶה. וְזֶה נִקְרָא חָכְמָה עִלָּאָה, חָכְמַת אֱלֹקוּת. וְיֵשׁ חָכְמָה תַּתָּאָה, חָכְמָה שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּמְצִיא אֵיזוֹ חָכְמָה, נִכְלָל בְּחָכְמָה תַּתָּאָה. אֲבָל אִם אֵינוֹ מְקַשֵּׁר אֶת הַחָכְמָה שֶׁגִּלָּה אֶל רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת, הֲרֵי הוּא עוֹקֵר אֶת הַחָכְמָה תַּתָּאָה מֵחָכְמָה עִלָּאָה, שֶׁזֶּה הַפְּגָם הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְזֶה גּוֹרֵם פֵּרוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כִּבְיָכוֹל.

כִּי כְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מְצִיאוּת מֵחָכְמָה תַּתָּאָה, הַיְנוּ הַחָכְמוֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, הוּא נֶעֱקָר עַל־יְדֵי־זֶה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּמַרְכֶּבֶת קְלִפּוֹת וְהַסִּטְרָא עַל עַצְמוֹ, אֲבָל כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה וּמְקֻרָב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא תָּמִיד דָּבוּק בְּחָכְמָה עִלָּאָה, בְּחָכְמַת אֱלֹקוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַעֲלֶה וּמַגְבִּיהַּ גַּם אוֹתוֹ, כִּי הוּא מְקַשֵּׁר בֵּין חָכְמָה עִלָּאָה לְבֵין חָכְמָה תַּתָּאָה, אַף מֵאַחַר שֶׁרֹב בְּנֵי־אָדָם נִמְצָאִים בְּחשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, וְהֵם רְחוֹקִים מְאֹד מְאֹד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ נִמְצָא וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, וְזֶה נִרְאֶה אֲצָלָם כְּרִבּוּי אוֹר, לָכֵן נִשְׁבָּרִים לָהֶם הַכֵּלִים, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְהַשִּׂיג אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן הַצַּדִּיק מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי לְבוּשִׁים, וּמְדַבֵּר עִם בְּנֵי־אָדָם כָּל מִינֵי שִׂיחוֹת חֻלִּין, עַד שֶׁאֵינָם מְסֻגָּלִים לְהַשִּׂיגוֹ כְּלָל, כִּי הוּא כָּל־כָּךְ מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ, וּמְדַבֵּר עִם בְּנֵי־אָדָם בְּחָכְמָה נִפְלָאָה וּבְמֶלְאכָה גְּדוֹלָה כָּזֹאת, עַד שֶׁהוּא יָכוֹל לָקַחַת אֶת הָרָשָׁע הַכִּי גָּדוֹל, וּלְנַקּוֹת אוֹתוֹ, וּלְהַחְדִּיר בּוֹ אוֹרוֹ הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲבוֹדָה זָרָה יט.): שִׂיחָתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים צְרִיכִין לִמּוּד, הַיְנוּ הַשִּׂיחוֹת חֻלִּין שֶׁל הַצַּדִּיקִים, הֵן בְּעַצְמָן לִמּוּד עָמֹק, אֵיךְ שֶׁהֵם יְכוֹלִים לְקַשֵּׁר אֶת הַכִּי גְּרוּעִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי שִׂיחוֹת חֻלִּין שֶׁמְּדַבְּרִים עִמָּהֶם. כִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת מַלְבִּישׁ אֶת הַשָּׂגָתוֹ בְּשִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַעֲלֶה אוֹתָם בַּעֲלִיָּה גְּדוֹלָה מְאֹד. וְזֶה אֲשֶׁר יו״ד הִיא חָכְמָה עִלָּאָה (זוֹהַר חֵלֶק ב׳ קכא.) כִּי יו״ד עַל שֵׁם הַמַּחֲשָׁבָה נֶאֱמְרָה (רַשִׁ״י שְׁמוֹת טו, א) וְלָמַ״ד זוֹ בְּחִינַת הַתַּלְמִיד, שֶׁנּוֹתֵן אֶת לִבּוֹ לְהָבִין אֶת דִּבְרֵי רַבּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוֹצֵא צְרוּף ׳לִי׳.

וְלָכֵן כְּשֶׁהַצַּדִּיק מִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְאֹד מְאֹד מִצְטַעֵר, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה יג:) כַּד מִית מֹשֶׁה רַבֵּנוּ צָוַח קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וַי מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים, ׳לִי׳ דַּיְקָא, כִּי זֶה חִבּוּר בֵּין חָכְמָה עִלָּאָה לְחָכְמָה תַּתָּאָה. יו״ד זֶה חָכְמָה עִלָּאָה, חָכְמַת אֱלֹקוּת, שֶׁהַצַּדִּיק אוֹחֵז בָּהּ, לָמַ״ד זֶה לֵב הַתַּלְמִיד, שֶׁרוֹצֶה לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַיִּחוּד בֵּין לָמַ״ד לְבֵין יו״ד, שֶׁאֵלּוּ הֵן הָאוֹתִיּוֹת ׳לִי׳.

וְזֶה ״וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם״, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳וְעָשׂוּ לִשְׁמִי בֵּית קְדֻשָּׁה׳. כִּי בֶּאֱמֶת בַּמִּשְׁכָּן וְכֵן בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שָׁם הָיְתָה הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה, וּמִי שֶׁרַק נִכְנַס לַמִּשְׁכָּן אוֹ לְבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, נִשְׁפַּע עָלָיו אוֹר אֱלֹקִי, וְנִתְקַשְּׁרָה אֲצִלּוֹ חָכְמָה עִלָּאָה בְּחָכְמָה תַּתָּאָה. וְעַכְשָׁו כְּשֶׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וְאֵין לָנוּ לֹא מִשְׁכָּן וְלֹא מִקְדָּשׁ, נִשְׁאַר לָנוּ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לִהְיוֹת מְקֻרָב אֵלָיו, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁפַּעַת

עָלָיו גַּם־כֵּן חָכְמָה עִלָּאָה. וְהָעִקָּר — שֶׁהַתַּלְמִיד יְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל רַבּוֹ, וְיִתֵּן אֶת לִבּוֹ, בְּחִינַת הַלָּמֶ״ד, אֶל רַבּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה תֵּמְשַׁךְ עָלָיו קְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא סוֹד יו״ד, וְיִהְיֶה אָצְלוֹ הַיִּחוּד ׳לִי׳, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת; וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳כְּרוּבִים — דְּמוּת פַּרְצוּף תִּינוֹק לָהֶם. מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה — שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂם בִּפְנֵי עַצְמָם, וּתְחַבְּרֵם בְּרָאשֵׁי הַכַּפֹּרֶת לְאַחַר עֲשׂוֹתָם כְּמַעֲשֵׂה צוֹרְפִים וְכוּ׳, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה מֵעֲשֶׂת זָהָב אַחַת׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רסה), שֶׁלְּמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם נִשְׁמַת הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה הִיא אַחַת, וּכְשֶׁיּוֹרְדִים לְמַטָּה לְזֶה הָעוֹלָם — נִתְפַּצְּלִים, הַזָּכָר יוֹרֵד דֶּרֶךְ זוּג אֶחָד, וְהַנְּקֵבָה יוֹרֶדֶת דֶּרֶךְ זוּג אַחֵר, וְזֶה ״קָשֶׁה לְזַוְּגָם״, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים יַחַד, אָז נִתְגַּלֶּה שֶׁהָיוּ בַּשָּׁמַיִם כְּנֶשָׁמָה אַחַת.

וְזֶה ״וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם״; וְזֶה מְרַמֵּז עַל זוּג שֶׁהֵם צְרִיכִים לִהְיוֹת אֶחָד, וְהִנֵּה הַכְּרוּבִים הָיוּ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת, וְהַכַּפֹּרֶת הָיְתָה עַל אֲרוֹן־הַבְּרִית, לְהוֹרוֹת שֶׁבְּנֵי זוּג הַנִּשָּׂאִים מְרַמְּזִים עַל שְׁנֵי הַכְּרוּבִים, צְרִיכִים לְהִתְנַהֵג רַק עַל־פִּי הַתּוֹרָה, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה **״וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ״** וְגוֹ׳. כִּי דַיְקָא כְּשֶׁהַזּוּג מִתְנַהֵג עַל־פִּי הַתּוֹרָה, הַשְּׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (סוֹטָה יז.): אִישׁ וְאִשָּׁה זָכוּ — שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם, וְלָכֵן הָיוּ הַכְּרוּבִים דַּיְקָא עַל אֲרוֹן הַבְּרִית, שֶׁשָּׁם הַתּוֹרָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפֹּרֶת, וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ג׳), שֶׁהַנְּבוּאָה הִיא בְּסוֹד שְׁתֵּי צִפֳּרִים. וּכְשֶׁאָדָם שׁוֹמֵעַ קוֹל נְגִינָה מִמְּנַגֵּן כָּשֵׁר וְהָגוּן, אָזַי טוֹב לוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ שֶׁפַע רוּחַ הַנְּבוּאָה. וּלְהֵפֶךְ, אִם שׁוֹמֵעַ קוֹל נְגִינָה מִמְּנַגֵּן רָשָׁע, קָשֶׁה לוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים מְבִיאִים עַל־יְדֵי שֶׁנַּעֲשָׂה מְצֹרָע, עַל־יְדֵי שֶׁדִּבֵּר לְשׁוֹן־הָרָע.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נד), שֶׁעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הָרָע מִתְגַּבֵּר עָלָיו כֹּחַ הַמַּדָּמָה, שֶׁהוּא הֵפֶךְ הַנְּבוּאָה. וְהִנֵּה קוֹל הַנְּבוּאָה יָצָא מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם, וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת, אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, שֶׁדַּיְקָא מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים יָצָא קוֹל הַנְּבוּאָה, וּשְׁנֵי הַכְּרוּבִים הֵם בְּסוֹד בִּינָה וּמַלְכוּת (עֵץ חַיִּים שַׁעַר ז׳ הַר חֵלֶק ג׳ רלו.) וּכְמוֹ־כֵן הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשֶׁכֶת הַנְּבוּאָה, הֵן בְּסוֹד בִּינָה וּמַלְכוּת.

כִּי אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לְהִתְבּוֹנֵן מִכָּל דָּבָר עַל הָרוּחָנִיּוּת חִיּוּת הָאֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְלִשְׁמֹעַ אֶת הַקּוֹל הַפְּנִימִי הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וּלְהָבִין אֶת הָרְמָזִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְרַמֵּז לוֹ, וְכֵן צָרִיךְ לִשְׁמֹר עַל דִּבּוּרוֹ, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, וְאָז דַּיְקָא זוֹכֶה לְסוֹד הַנְּבוּאָה, שֶׁמֵּאִיר עָלָיו אוֹר עֶלְיוֹן וְנוֹרָא מְאֹד בְּהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, וּמֵבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, עַד שֶׁנִּתְגַּלִּים אֵלָיו סוֹדוֹת נוֹרָאִים, פְּלָאֵי פְּלָאִים. וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (בָּבָא בַּתְרָא יב.): מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, נִטְלָה נְבוּאָה מִן הַנְּבִיאִים וְנִתְּנָה לְשׁוֹטִים וּלְתִינוֹקוֹת; וְלָכֵן הַכְּרוּבִים הָיוּ לָהֶם פְּנֵי רַבָּיָא — פָּנִים שֶׁל תִּינוֹקוֹת.

וְזֶה מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ מוֹצְאִים, שֶׁתַּנָּאִים וְאָמוֹרָאִים אָמְרוּ לְתִינוֹק: ׳פְּסֹק לִי פְּסוּקְךָ׳, כִּי עַכְשָׁו אֵין לָנוּ בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וְאֵין לָנוּ כְּרוּבִים, וְעַל־

יְדֵי־זֶה מוֹצִיאִים רְמָזִים מִמַּה שֶׁתִּינוֹקוֹת לָמְדוּ. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוטה ג.): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת. וּכְתִיב (משלי כ, ט): "מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי", נִמְצָא, שֶׁאֵצֶל כָּל אֶחָד יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת רוּחַ שְׁטוּת, וְלָכֵן הַצַּדִּיקִים הַדְּבֵקִים בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְשׁוֹמְרִים עַל פִּיהֶם, הֵם יְכוֹלִים לְקַבֵּל רְמָזִים וְרוּחַ נְבוּאָה מִתִּינוֹקוֹת וְשׁוֹטִים, שֶׁשּׁוֹמְעִים מִכָּל אֶחָד מַה שֶּׁהוּא מְדַבֵּר, וּמְבִינִים דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפֹּרֶת, וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים; וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק, לָמָּה הָיוּ הַכְּרוּבִים פּוֹרְשֵׂי כְנָפַיִם לְמַעְלָה דַּיְקָא, וְכֵן לָמָּה הָיוּ צְרִיכִים לְסוֹכֵךְ בְּכַנְפֵיהֶם? אֶלָּא יָדוּעַ, שֶׁהַנְּבוּאָה יָצְאָה דֶּרֶךְ שְׁנֵי הַכְּרוּבִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם, וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁדַּיְקָא מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים יָצְאָה הַנְּבוּאָה. וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁאֵין עוֹד דָּבָר שֶׁיְּכוֹלִים לְהַטְעוֹת אֶת הַזּוֹלֶת כְּמוֹ שֶׁמְּדַבֵּר גְּדוֹלוֹת, כְּגוֹן, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ נְבוּאָה וְכוּ'. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לקוטי־מוהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן טו): אֵלּוּ הַמִּתְפָּאֲרִין עַצְמָן בְּשֶׁקֶר בִּגְדוּלוֹת וּבִנְפְלָאוֹת, וּכְאִלּוּ אֵין שׁוּם דָּבָר נִמְנָע מֵהֶם, וְהַכֹּל בְּיָדָם, וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁהֵם מַנְהִיגֵי הַדּוֹר וְכוּ'. וּבֶאֱמֶת הַכֹּל שֶׁקֶר וְכָזָב, שֶׁמַּטְעִים אֶת בְּנֵי־אָדָם, וּבְנֵי־אָדָם הוֹלְכִים שׁוֹלָל אַחֲרֵיהֶם.

וְאִם־כֵּן מַהוּ הַסִּימָן הַנָּכוֹן, לֵידַע הַאִם אָמְנָם כַּוָּנָתוֹ בֶּאֱמֶת? אֶלָּא אִם הֵם פּוֹרְשֵׂי כְּנָפַיִם לְמַעְלָה, סוֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם, הַיְנוּ שֶׁהֵם מוֹעִילִים לָנוּ בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת, וּמְזַכִּים אוֹתָנוּ בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, וּבְקִיּוּם מִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת, זֶה סִימָן שֶׁהֵם אוֹחֲזִים בַּקְּדֻשָּׁה, אֲבָל אִם הַכְּנָפַיִם פּוֹרְשִׂים לְמַטָּה וְסוֹכְכִים רַק עַל עַצְמָם, זֶה סִימָן שֶׁהֵם שַׁקְרָנִים, וְכָל כַּוָּנָתָם הִיא רַק לְטוֹבַת עַצְמָם וְלֹא לְטוֹבַת זוּלָתָם.

וּבָזֶה יוּבַן גַּם־כֵּן לָמָּה הָיוּ צְרִיכִים הַשְּׁנֵי כְּרוּבִים שֶׁמִּשָּׁם יוֹצֵאת הַנְּבוּאָה לִהְיוֹת עַל הָאָרוֹן דַּיְקָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְנָתַתָּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרֹן מִלְמַעְלָה, וְאֶל הָאָרֹן תִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ", אֶלָּא כְּלָל זֶה צְרִיכִים לָקַחַת, אִם אֶחָד מְדַבֵּר דִּבְרֵי נְבוּאָה וְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, זֶה מֻכְרָח לִהְיוֹת קָשׁוּר אֶל תּוֹרָה, כִּי אִם הוּא מְדַבֵּר סְתָם, בְּלִי שׂוּם הַקְדָּמוֹת שֶׁל תּוֹרָה, צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁהַכֹּל הֶבֶל הֲבָלִים וְדִמְיוֹנוֹת גְּדוֹלִים, כִּי בְּלִי הַתּוֹרָה אֵין נְבוּאָה וְאֵין רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ. וְכָל עַם הָאָרֶץ, אִישׁ גַּס וּמְגֻשָּׁם, יָכוֹל לְהַגִּיד שֶׁהוּא זָכָה לִנְבוּאָה וּלְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין לְךָ הֶבֶל יוֹתֵר גָּדוֹל מִזֶּה, כִּי בְּלִי תּוֹרָה אֵין כְּלוּם. וְלָכֵן הָיוּ הַכְּרוּבִים עַל הָאָרוֹן דַּיְקָא, לְהוֹרוֹת שֶׁאֲפִלּוּ מִי שֶׁזָּכָה לְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ וְלִנְבוּאָה, מֻכְרָח לִהְיוֹת רַק דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ; וְיֵשׁ לְדַיֵּק, לָמָּה בַּשֻּׁלְחָן כָּתַב הָאֹרֶךְ וְהָרֹחַב מִסְפָּר מְדֻיָּק, וּלְעֻמַּת זֹאת בְּקוֹמָתוֹ הוֹסִיף 'חֵצִי'? אֶלָּא יֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לקוטי־מוהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סב), אֲשֶׁר בְּעֵת הָאֲכִילָה נַעֲשֶׂה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ אַפִּין בְּאַפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות ב, יד): "לְעֵת הָאֹכֶל גֹּשִׁי הֲלֹם", דַּיְקָא עַל־יְדֵי הָאֹכֶל נַעֲשֶׂה יִחוּד בְּכָל הָעוֹלָמוֹת.

כִּי אִם הָאָדָם זוֹכֶה לְכַוֵּן בְּעֵת אֲכִילָתוֹ, אֲזַי הוּא מַעֲלֶה אֶת הַגַּשְׁמִיּוּת אֶל תַּכְלִית הָרוּחָנִיּוּת. וְזוֹ עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁמְּיַחֲדִים יִחוּדִים בְּעֵת אֲכִילָתָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה מוֹרִידִים אֶת שְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ אֶל זֶה הָעוֹלָם. וְהִנֵּה בְּעֵת הָאֹכֶל כֻּלָּם אוֹכְלִים בְּשָׁוֶה, הֵן עֲנִיִּים וְהֵן הָעֲשִׁירִים, אֲבָל בְּעִנְיַן הַכַּוָּנוֹת זֶה עָמֹק עָמֹק מִי יִמְצָאֶנּוּ, וּכְכָל

שֶׁהָאָדָם מְכַוֵּן יוֹתֵר וּמְיַחֵד יְחוּדִים שֶׁזּוֹ ׳קוֹמָתוֹ׳, שָׁם נֶאֱמַר ׳רָחְצִי׳. כִּי כָּל מַה שֶּׁעוֹלֶה לְמַעְלָה עִם יְחוּדִים בְּעֵת אֲכִילָתוֹ, צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁעַדַיִן לֹא הִגִּיעַ לִכְלַל הַכַּוָּנָה, אֶלָּא זָכָה רַק לְחִצִּי, וְעָלָיו לַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה, כִּי אֵין סוֹף לַכַּוָּנוֹת שֶׁהַצַּדִּיקִים מְכַוְּנִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י] **וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים, אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ; וְיֵשׁ** לְדַיֵּק לָמָּה הוֹסִיפוּ לְכָל צַד ׳חֵצִי׳? אֶלָּא יֵשׁ לוֹמַר, כִּי בָּאָרוֹן הָיוּ הַלּוּחוֹת, שֶׁבָּהֶם כְּלוּלָה כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרָכוֹת ה.): אָמַר רַבִּי לֵוִי בַּר חָמָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב (שְׁמוֹת כד, יב): ״וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לֻחֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם״; לֻחֹת — אֵלּוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת. תּוֹרָה — זֶה מִקְרָא. וְהַמִּצְוָה — זוֹ מִשְׁנָה. אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי — אֵלּוּ נְבִיאִים וּכְתוּבִים. לְהוֹרֹתָם — זֶה תַּלְמוּד, מְלַמֵּד שֶׁכֻּלָּם נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְכֵן אָמְרוּ (בַּמִּדְבַּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יג, סִימָן טו): אַתְּ מוֹצֵא, תַּרְי״ג אוֹתִיּוֹת יֵשׁ מִן ״אָנֹכִי״ עַד ״אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ״, כְּנֶגֶד תַּרְי״ג מִצְוֹוֹת, וְז׳ יְתֵרוֹת כְּנֶגֶד ז׳ יְמֵי בְּרֵאשִׁית, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּזְכוּת הַתּוֹרָה, וְלָכֵן בָּאָרוֹן הָיוּ הַלּוּחוֹת, שֶׁהֵם כְּלַל הַתּוֹרָה.

וְלָכֵן הָיָה הָאָרֹךְ וְהָרֹחַב וְהַגֹּבַהּ ׳חֵצִי׳, כִּי אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לָדַעַת, שֶׁעַדַיִן לֹא הִשִּׂיג אֶת הַתּוֹרָה, וּכְכָל שֶׁלּוֹמֵד יוֹתֵר אֶת הַתּוֹרָה, עָלָיו לִזְכֹּר שֶׁעַדַיִן עוֹד לֹא הִשִּׂיג אֶת שְׁלֵמוּת הַתּוֹרָה, וְאָז תָּמִיד יוּכַל לְהַשְׁלִים אֶת עַצְמוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי אִם אָדָם חוֹשֵׁב שֶׁכְּבָר לָמַד אֶת כָּל הַתּוֹרָה, וְיוֹדֵעַ אֶת הַתּוֹרָה, סִימָן שֶׁלֹּא לָמַד כְּלוּם.

וּבְשִׁבְיל זֶה הָיְתָה הַמִּדָּה שֶׁל הָאָרוֹן **אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ, וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ, וְאַמָּה וָחֵצִי קוֹמָתוֹ**, לְהוֹרוֹת, אֲשֶׁר הָאָרֹךְ, הָרֹחַב וְהַגֹּבַהּ, צְרִיכִים תָּמִיד לִהְיוֹת ׳חֵצִי׳, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אֶת הַתּוֹרָה בְּפַעַם אַחַת, אֶלָּא צְרִיכִים לִלְמֹד כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְתָמִיד יִזְכֹּר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ רַק חֵצִי, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יא] **וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחַן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ; וְיֵשׁ** לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סב): עַל־יְדֵי אֲכִילָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל נַעֲשָׂה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ אַפִּין בְּאַפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רוּת ב, יד): ״וַיֹּאמֶר בֹּעַז לְרוּת לְעֵת הָאֹכֶל גֹּשִׁי הֲלֹם״, דַּיְקָא בְּעֵת הָאֹכֶל נַעֲשֶׂה יִחוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ.

כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, דָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, נִמְצָא, כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל, וְהוּא מְכַוֵּן שֶׁמַּה שֶּׁהוּא אוֹכֵל זֶה הַכֹּל אֱלֹקוּת, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כִּי כְּבָיְכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הִשְׁכִּין אֶת אֱלֹקוּתוֹ בְּתוֹךְ זֶה הָעוֹלָם, וְהוּא נִמְצָא אֵצֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת כט, מה): ״וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹקִים״, וְכֵן כְּתִיב (מְלָכִים א, ו, יג): ״וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל״, וּכְשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל אוֹכֵל אֵיזֶה דָּבָר מַאֲכָל, אוֹ שׁוֹתֶה אֵיזֶה מַשְׁקֶה מַיִם אוֹ כַּדּוֹמֶה, הוּא מְכַוֵּן שֶׁהַכֹּל זֶה אֱלֹקוּת, אָז נַעֲשֶׂה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ אַפִּין בְּאַפִּין, וְיָכוֹל לְהִתְעַלּוֹת בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה.

אֲבָל צְרִיכִים לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה מַאֲכָל שֶׁנִּתְבָּרֵר, וְאֵין בּוֹ שׁוּם תַּעֲרוֹבוֹת, כִּי מַאֲכָל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תַּעֲרוֹבוֹת, עַל־יְדֵי מַאֲכָל כָּזֶה יוֹכַל הָאָדָם לַחֲטֹא, הַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד מְאֹד, שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם פְּקָפּוּק עַל הָאֹכֶל שֶׁאָדָם אוֹכֵל, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם דָּבָר אִסּוּר, כִּי אָז יִגְרֹם לוֹ הַמַּאֲכָל שֶׁאוֹכֵל שֶׁיֶּחֱטָא, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי

הָרַמְבַּ״ם (בְּאִגֶּרֶת תֵּימָן), שֶׁתַּכְלִית־וּמְיֻדָּ כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל טְרֵפוֹת וּנְבֵלוֹת, הַדָּם שֶׁלּוֹ מִתְעַכֵּר, וּכְבָר אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל אֱמוּנָה, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶפִּיקוֹרֶס גָּדוֹל, כִּי כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל מַאֲכָל שֶׁלֹּא נִתְבָּרֵר, נִפְגֶּמֶת אֶצְלוֹ הָאֱמוּנָה, וְאָז הוּא נוֹפֵל נְפִילָה אַחַר נְפִילָה, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן.

וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִזָּהֵר לֹא לֶאֱכֹל שׁוּם דָּבָר מַאֲכָל, שֶׁאֵין עַל זֶה הֶכְשֵׁר טוֹב מֵרַבָּנִים יִרְאֵי הַשֵּׁם וְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. וְהִנֵּה בְּעִנְיַן הָאֲכִילָה — זֶה עַד אֵין סוֹף, כִּי כָּל אֶחָד מְכַוֵּן כְּפִי דַּעְתּוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן: ״**וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ**״, הַיְנוּ בָּאֹרֶךְ וּבְרֹחַב זֶה מִסְפָּר שָׁלֵם, כִּי לֶאֱכֹל — אָדָם אוֹכֵל כְּפִי שָׂבְעוֹ, וְלָכֵן נֶאֱמַר ״**אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ**״, שֶׁזֶּה מִסְפָּר שָׁלֵם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן ׳בְּקוֹמָתוֹ׳ זֶה אַמָּה וָחֵצִי לְהוֹרוֹת — שֶׁבְּעֹמֶק הַגַּבַּה, זֶה לֹא מִסְפָּר שָׁלֵם, אֶלָּא חֵצִי, כִּי בְּעִנְיָנִי יְחוּדִים וְכַוָּנוֹת, אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לָדַעַת שֶׁהוּא רַק חֵצִי, כַּמָּה שֶׁהוּא רַק מְכַוֵּן זֶה רַק חֵצִי, כִּי יְכוֹלִים לַעֲלוֹת תָּמִיד מַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין סוֹף, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יב] וְעָשִׂיתָ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳כִּסּוּי עַל הָאָרוֹן שֶׁהָיָה פָּתוּחַ מִלְמַעְלָה וּמַנִּיחוֹ עָלָיו כְּמִין דַּף׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יב), אֲשֶׁר עִקַּר הַיַּהֲדוּת הוּא תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת, צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שָׂמָה, וְלִבְלִי לְהַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ. כִּי לְהֶפֶךְ, מִי שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ, הוּא יָכוֹל לָבֹא לְטָעֻיּוֹת רַבּוֹת.

וְהִנֵּה לִכְאוֹרָה, אֵיךְ אָדָם יָכוֹל לִרְאוֹת אִם בָּעִנְיָן הַזֶּה נִמְצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹ לֹא, אֲשֶׁר רַבֵּנוּ זַ״ל מְדַקְדֵּק כָּל־כָּךְ וְאוֹמֵר, שֶׁצָּרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁיִּהְיֶה שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ — ׳אִם יֵשׁ בְּזֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲשֶׂה, וְאִם לָאו — לָאו׳, וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִכָּשֵׁל לְעוֹלָם? אֶלָּא יָדוּעַ אֲשֶׁר כָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (אַחֲרֵי עג.): קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאוֹרַיְתָא חַד הוּא, הַתּוֹרָה וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הֵם דָּבָר אֶחָד, וְלָכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, הוּא צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה עַל־פִּי הִלְכוֹת הַתּוֹרָה, אָז יֵדַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא שָׁם, אֲבָל אִם זֶה לֹא עַל־פִּי הַתּוֹרָה, צָרִיךְ שֶׁיֵּדַע שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא שָׁם.

וְהִנֵּה בָּאָרוֹן הָיוּ מֻנָּחִים הַלּוּחוֹת, שֶׁהֵם כְּלַל הַתּוֹרָה, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרָכוֹת ה.): אָמַר רַבִּי לֵוִי בַּר חָמָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב (שְׁמוֹת כד, יב): ״וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לֻחֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם״, לֻחֹת — אֵלּוּ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת. תּוֹרָה — זֶה מִקְרָא. וְהַמִּצְוָה — זוֹ מִשְׁנָה. אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי — אֵלּוּ נְבִיאִים וּכְתוּבִים. לְהוֹרֹתָם — זֶה תַּלְמוּד, מְלַמֵּד, שֶׁכֻּלָּם נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְעַל זֶה צִוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁתִּהְיֶה כַּפֹּרֶת, שֶׁהוּא כִּסּוּי עַל הָאָרוֹן, עִם עֵץ פִּשּׁוּט מְצֻפֶּה זָהָב, לְהוֹרוֹת, אֲשֶׁר הָאָרוֹן אֲשֶׁר בּוֹ הַתּוֹרָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת מְכֻסֶּה עִם עֵץ פָּשׁוּט, הַיְנוּ לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ פְּשָׁטוּת, וְאָז יֵלֵךְ בֶּטַח, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הֶחָכָם מִכָּל הָאָדָם (מִשְׁלֵי י׳, ט): ״הוֹלֵךְ בְּתֹם יֵלֵךְ בֶּטַח״.

וְזֶה ״אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ״; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְנָחוֹת צח.): אַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים, נִמְצָא אַמָּתַיִם וָחֵצִי, זֶה חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה, שֶׁהוּא סוֹד יָ״הּ שֶׁהֵם הַמִּחִין, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַפְּשִׁיטוּת צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּלִי שׁוּם יֵשׁוּת וְגַאֲוָה. וְלָכֵן אָמַר רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ״ל, שֶׁשֵּׁם יָ״הּ מְסַגֵּל לְבַטֵּל אֶת הַגַּאֲוָה, (׳גַּאֲוָה׳ עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּה כְּמִסְפַּר ׳יָהּ׳).

וְלָכֵן הָאָרֶךְ שֶׁל הַכַּפֹּרֶת שֶׁהוּא עֵץ פָּשׁוּט, שֶׁעוֹשֶׂה עַל הָאָרוֹן, שֶׁשָּׁם מֻנַּחַת הַתּוֹרָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת אַמָּתַיִם וְחֵצִי אָרְכּוֹ כְּמִסְפַּר יָ״ה, לְבַטֵּל מִמֶּנּוּ אֶת הַגַּאֲוָה, שֶׁלֹּא יִתְגָּאֶה בָּזֶה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לִלְמֹד, וְכֵן הָרֹחַב צָרִיךְ לִהְיוֹת אַמָּה וְחֵצִי, שֶׁהוּא תִּשְׁעָה טְפָחִים כְּנֶגֶד ד׳ ה׳, וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן מט), שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא קֹדֶם דָּל״ת — דְּלִית לָהּ מִגַּרְמָהּ כְּלוּם, וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּמְשִׁיךְ קְדֻשַּׁת הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁהוּא סוֹד י׳, נַעֲשֵׂית ה׳, כְּמוֹ־כֵן הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה צְרִיכִים לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר אֶת מֹחַ מַחֲשַׁבְתּוֹ לַחֲשֹׁב רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִדָּל״ת נַעֲשֶׂה ה׳, שֶׁזֶּה אַמָּה וְחֵצִי.

כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג בַּתּוֹרָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי קְדֻשַּׁת וְטָהֳרַת הַמֹּחַ, שֶׁיִּהְיֶה מֹחוֹ נָקִי מִכָּל מִינֵי הִרְהוּרִים רָעִים, וְכֵן יִהְיֶה עָנָו בָּטֵל וּמְבֻטָּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, וְאָז דַּיְקָא הַתּוֹרָה תִּשְׁרֶה אֶצְלוֹ, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (תַּעֲנִית ז.) לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה לְמַיִם, דִּכְתִיב (יְשַׁעְיָה נה, ו): ״הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם״, לוֹמַר לְךָ, מַה מַּיִם מַנִּיחִין מָקוֹם גָּבוֹהַּ וְהוֹלְכִין לְמָקוֹם נָמוּךְ, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַיְּמִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ שְׁפָלָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יג] וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְּׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת; כְּרוּבִים — פֵּרֵשׁ רַשְׁ״י: דְּמוּת פַּרְצוּף תִּינוֹק לָהֶם׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ו׳), שֶׁיֵּשׁ כָּבוֹד אֱלֹקִי, שֶׁאָדָם בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמַרְגִּישׁ נְעִימוּת, יְדִידוּת, זִיו, חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּקְבִיעוּת. אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לַכָּבוֹד אֱלֹקִי הַזֶּה, אֶלָּא עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה. וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה — שֶׁיִּשְׁמַע בְּזִיּוֹנוֹ וְיִדֹּם וְיִשְׁתֹּק. וְזֶה מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל כָּל הַצַּדִּיקִים מֵהַחֲרֵי הַדּוֹרוֹת, שֶׁדְּבֵקִים לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהֵם בְּטֵלִים וּמְבֻטָּלִים בְּעֶצֶם עַצְמִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁסּוֹבְלִים חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין, בְּזִיּוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים מֵאֵינְשֵׁי דְּלָא מְעַלֵּי, וְעַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִין, זוֹכִים לְהִתְעַלּוֹת עַד הַכֶּתֶר, שֶׁהִיא הֶאָרַת הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְצָרִיךְ לֶאֱחֹז תָּמִיד בְּמִדַּת הַתְּשׁוּבָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כ, ט): ״מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי״, כִּי אֲפִלּוּ כְּשֶׁאָדָם מִתְוַדֶּה וְאוֹמֵר: חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי, גַּם אֶת זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹ לוֹמַר בְּבַר לֵבָב, כִּי תָּמִיד יֵשׁ לוֹ פְּנִיּוֹת, וְלָכֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תָּמִיד תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאָחַד כְּבָר הִשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת כְּמוֹ גְּדוֹלֵי מְבֻחָרֵי הַצַּדִּיקִים, גַּם הֵם עוֹשִׂים בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה וּבְכָל רֶגַע תְּשׁוּבָה חֲדָשָׁה — אוּלַי גָּשְׁמוּ אֶת הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, וְאוּלַי הֵם מַטְעִים אֶת עַצְמָם, וְלָכֵן עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה בְּכָל פַּעַם.

וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, כְּמוֹ תִּינוֹק הַבּוֹכֶה לִפְנֵי אָבִיו, וּמְבַקֵּשׁ וּמִתְחַנֵּן עַל נַפְשׁוֹ. וְלָכֵן עַל הָאָרוֹן הָיְתָה הַכַּפֹּרֶת שֶׁהִיא עֵץ פָּשׁוּט מְצֻפֶּה בְּזָהָב, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לִתְשׁוּבָה, רַק עַל־יְדֵי תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת.

וְזֶהוּ ״וַעֲשֵׂה כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה וּכְרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה מִן הַכַּפֹּרֶת תַּעֲשׂוּ אֶת הַכְּרֻבִים עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו״; שֶׁזֶּה סוֹד תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה, כִּי מִצַּד אֶחָד הָיָה כְּרוּב פְּנֵי רַבְיָא, פַּרְצוּף תִּינוֹק, שֶׁזּוֹ תְּשׁוּבָה רִאשׁוֹנָה, וּמִצַּד שֵׁנִי הָיָה כְּרוּב פְּנֵי רַבְיָא פַּרְצוּף תִּינוֹק, שֶׁזּוֹ תְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה, כִּי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה, וְכֵן בְּכָל פַּעַם כְּשֶׁהוֹלֵךְ בְּמַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה.

וְזֶהוּ ״וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בִּכְנָפֵיהֶם עַל הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים״; כִּי זֶה עִקַּר הַתְּשׁוּבָה, שֶׁאָדָם יַגְבִּיהַּ יָדָיו אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אֵיכָה ג, מא): ״נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם״, כִּי הֵן אִם

אָדָם עַדַיִן נִמְצָא בְּעָמְקֵי עֲמָקִים בַּשְׁאוֹל תַּחְתִּית וּמִתַּחְתָּיו, שָׁם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה רִאשׁוֹנָה, וְלִבְכּוֹת כְּמוֹ תִּינוֹק אֲלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁיָּחוּס וִירַחֵם עָלָיו, וְיוֹצִיאוֹ מֵהַשְׁאוֹל תַּחְתִּית שֶׁנָּפַל לְשָׁם, וְהֵן כְּשֶׁכְּבָר זָכָה לְהִתְעַלּוֹת וּלְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, גַּם אָז אָסוּר לַעֲמֹד בְּמָקוֹם אֶחָד, אֶלָּא לְיַדֵּעַ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל, וַיַּתְחֵיל לִבְכּוֹת כְּמוֹ תִּינוֹק לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁיָּחוּס וִירַחֵם עָלָיו לְהִתְעַלּוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְעַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא יִזְכֶּה לְתַכְלִית הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה.

וְזוֹ מַדְרֵגַת גְּדוֹלֵי וּמֻבְחָרֵי הַצַּדִּיקִים, שֶׁבְּכָל פַּעַם עוֹלִים מַעְלָה מַעְלָה עַל־יְדֵי שֶׁעֹשִׂים תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה, וְזוֹכִים לְהַשִּׂיג רָזֵי וְסִתְרֵי תּוֹרָה. וְלָכֵן עַל אֲרוֹן הַלּוּחוֹת הָיְתָה כַּפֹּרֶת, שֶׁהוּא עֵץ פָּשׁוּט, לְהוֹרוֹת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה אֶלָּא עַל־יְדֵי תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, וְכֵן הָיוּ לִשְׁנֵי הַכְּרוּבִים פְּנֵי תִּינוֹק, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הוּא כְּמוֹ תִּינוֹק הַבּוֹכֶה וּמְבַקֵּשׁ מֵאָבִיו, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תָּמִיד תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה, וְלָכֵן הָיוּ שְׁנֵי כְּרוּבִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת תְּצַוֶּה

[א] וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר, לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ערה), שֶׁכָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁעוֹשִׂין, נַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה נֵר אֶחָד, וּכְשֶׁנִּסְתַּלֵּק הָאָדָם, אִם הִיא נְשָׁמָה גְּדוֹלָה שֶׁהִיא יְקָרָה מְאֹד בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי נוֹתְנִין לָהּ לִהְיוֹת מְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵיָּא דְּמַלְכָּא, שֶׁיְּחַפֵּשׂ וְיַקֵּחַ לוֹ מַה שֶּׁיִּרְצֶה מִגִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ יִתְבָּרַךְ.

וְזוֹ הִיא תַּכְלִית כָּל תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַבָּא, וּלְחַפּוּשׂ צְרִיכִין גֵּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים י׃), שֶׁחַפּוּשׂ בְּגֵרוֹת, וְלָמְדוּ מִפָּסוּק (מִשְׁלֵי כ, כז): ״נֵר ה׳ נִשְׁמַת אָדָם חֹפֶשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן״, וְהַגֵּרוֹת נַעֲשִׂין מִן הַמִּצְוֹות, שֶׁזֶּה ״נֵר מִצְוָה״, וְאֵצֶל אֵלּוּ הַגֵּרוֹת מְחַפֵּשׂ הַנְּשָׁמָה אַחַר הַהִסְתַּלְּקוּת בְּגִנְזֵיָּא דְּמַלְכָּא. וְזֶה מַה שֶּׁכָּתוּב (תְּהִלִּים פח, ו): ״בַּמֵּתִים חָפְשִׁי״, וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת קנא׃): כֵּינָן שֶׁמֵּת אָדָם, נַעֲשֶׂה חָפְשִׁי מִן הַמִּצְוֹות, ׳חָפְשִׁי׳ הֵינוּ בְּחִינַת הַחִפּוּשׂ שֶׁנַּעֲשֶׂה מִן הַמִּצְוֹות, כִּי הַמִּצְוֹות הֵן גֵּרוֹת שֶׁעַל יָדָם הַחִפּוּשׂ. אֲבָל יֵשׁ צַדִּיק שֶׁמְּמִית עַצְמוֹ בְּחַיָּיו, וְגַם בְּעוֹדוֹ בַּחַיִּים, הוּא מְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵי אָבִיו.

כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, וְכָל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ הִיא לְבוּשׁ לְגַבֵּי הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְיכוֹלִים לִמְצֹא בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה נוֹרָאוֹת נִפְלָאוֹת עַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹות הַמַּעֲשִׂיּוֹת, כִּי הַמִּצְוֹות מְלֻבָּשׁוֹת בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה, כִּי יֵשׁ מִצְוֹות שֶׁשַּׁיָּכוֹת בְּדוֹמֶם, וְיֵשׁ מִצְוֹות שֶׁשַּׁיָּכוֹת בְּצוֹמֵחַ, וְיֵשׁ מִצְוֹות שֶׁשַּׁיָּכוֹת בְּחַי, וְיֵשׁ מִצְוֹות שֶׁשַּׁיָּכוֹת בְּמְדַבֵּר, וְאִם אָדָם מְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹות בְּשִׁמְחָה עֲצוּמָה וּבִדְבֵקוּת אֱמֶת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָכוֹל לְחַפֵּשׂ עַל־יְדֵי כָּל מִצְוָה גִּנְזֵיָּא דְּמַלְכָּא בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְאַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ, עַל־יְדֵי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהֶן גֵּר, הוּא יָכוֹל

לְחַפֵּשׂ בְּגִנְזַיָּא דְּמַלְכָּא, לְהַשִּׂיג רָזֵי וְסִתְרֵי הַבְּרִיאָה.

וְזֶה "וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד"; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְנָחוֹת נג:): מַה זַּיִת אֵינוֹ מוֹצִיא שַׁמְנוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי כְּתִית, כָּךְ יִשְׂרָאֵל אֵין חוֹזְרִין לְמוּטָב, אֶלָּא עַל־יְדֵי יִסּוּרִים. וְהַיִּסּוּרִים הֵם בְּחִינַת מִיתָה, כִּי כְּשֶׁעוֹבְרִים עַל הָאָדָם צָרוֹת וְיִסּוּרִים, נִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ אָבַד מָנוֹס וְתִקְוָה מִמֶּנּוּ, וּכְאִלּוּ אִבֵּד שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת, כִּי מֵרֹב צָרוֹת וְיִסּוּרִים שֶׁעוֹבְרִים עַל הָאָדָם, הוּא מַמָּשׁ מַרְגִּישׁ אֶלֶף טַעֲמֵי מִיתָה, וְלָכֵן נִתְקָנִים אֶצְלוֹ מַאֲמָרָם ז"ל (שַׁבָּת קנא:): כֵּיוָן שֶׁמֵּת אָדָם, נַעֲשָׂה חָפְשִׁי מִן הַמִּצְוֹת, כִּי בָּרֵעַ שֶׁאָדָם בָּטֵל וּמְבֻטָּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, עַד שֶׁנִּדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ הוּא מֵת כְּבָר, וְנִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, כִּי מֵרֹב צָרוֹת וְיִסּוּרִים נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ חִיּוּת דְּהַאי עָלְמָא, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹד בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ יָכוֹל לְחַפֵּשׂ בְּגִנְזַיָּא דְּמַלְכָּא. וְזֶה **"כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד"**, בָּזֶה שֶׁאָדָם מַרְגִּישׁ יִסּוּרִים שֶׁכּוֹתְשִׁין אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַעֲלֶה נֵר תָּמִיד לְחַפֵּשׂ בָּהֶם בְּגִנְזַיָּא דְּמַלְכָּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לִבּוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ, לְזִכָּרֹן לִפְנֵי הַוָי"ה תָּמִיד; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן י"): מַה שֶּׁהָעוֹלָם רְחוֹקִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאֵינָם מִתְקָרְבִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, הוּא רַק מֵחֲמַת שֶׁאֵין לָהֶם יִשּׁוּב הַדַּעַת, וְאֵינָם מְיַשְּׁבִים עַצְמָם, כִּי הָעִקָּר בְּזֶה הָעוֹלָם לְיַשֵּׁב עַצְמוֹ מָה הַתַּכְלִית מִכָּל הַתַּאֲוֹוֹת, וּמִכָּל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, אַךְ עַל־יְדֵי עֲצָבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, אִי אֶפְשָׁר לְהַנְהִיג אֶת הַמֹּחַ כִּרְצוֹנוֹ, וְלָכֵן קָשֶׁה לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ, רַק עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה יוּכַל לְהַנְהִיג הַמֹּחַ כִּרְצוֹנוֹ, וְיוּכַל לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ. כִּי שִׂמְחָה הִיא עוֹלָם הַחֵרוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה נה, יב): "כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ", שֶׁעַל־יְדֵי שִׂמְחָה נַעֲשִׂין בֶּן חוֹרִין וְיוֹצְאִין מֵהַגָּלוּת. וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹצְאִים בְּעַצְמוֹ נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, וְהָעִקָּר "שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי", שֶׁזּוֹ הַשִּׂמְחָה הָעוֹלָה עַל כָּל הַשִּׂמְחוֹת, כִּי זֶה לֹא בָּא מֵחֲמַת הָאָדָם, אֶלָּא שֶׁנּוֹלַד יְהוּדִי, וְלָזֶה רָאוּי לָנוּ לִשְׂמֹחַ כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ.

וְהִנֵּה אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא זָכָה שֶׁיִּהְיֶה חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לִבּוֹ, אֶלָּא עַל־יְדֵי שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת ד, יד): "וְרָאֲךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לֹא כְּשֶׁאַתָּה סָבוּר שֶׁיִּהְיֶה מַקְפִּיד עָלֶיךָ שֶׁאַתָּה עוֹלֶה לִגְדֻלָּה', וּמִשָּׁם זָכָה אַהֲרֹן לָעֲדִי הַחֹשֶׁן הַנָּתוּן עַל הַלֵּב. וְיָדוּעַ, אֲשֶׁר מִדַּת אַהֲרֹן הָיְתָה אַהֲבָה, שֶׁאָהַב אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, וּמָסַר אֶת נַפְשׁוֹ בַּעֲבוּר כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁזֶּה סִימָן שֶׁל מַנְהִיג אֲמִתִּי, וְלָכֵן הָיָה נוֹשֵׂא עַל לִבּוֹ שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי שֶׁתָּמִיד יוּכַל לִשְׁפֹּט אוֹתָם בְּצֶדֶק, וְלָדוּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, כִּי מֵחֲמַת שֶׁהָיָה תָּמִיד בְּשִׂמְחָה עַל טוֹבַת זוּלָתוֹ, בְּבְחִינַת: "וְרָאֲךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ", שֶׁרָצָה לִרְאוֹת רַק אֶת הַטּוֹב שֶׁל כָּל אֶחָד, זֶה מוֹרֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁזָּכָה לְיִשּׁוּב הַדַּעַת.

וּמִלְּבַד זֹאת כְּתִיב: **"וְלָקַחְתָּ אֶת שְׁתֵּי אַבְנֵי שֹׁהַם וּפִתַּחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ', וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת שְׁמוֹתָם לִפְנֵי הַוָי"ה עַל שְׁתֵּי כְתֵפָיו לְזִכָּרֹן"**; הֵינוּ מִלְּבַד שֶׁהַצַּדִּיק שֶׁהוּא תָּמִיד שָׂמֵחַ בְּשִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל, וּמִשְׁתַּדֵּל מְאֹד לְעָזְרָם לְהַשְׁלִים בֵּין אֶחָד לַשֵּׁנִי, וְכֵן בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, וְזוֹכֶה לָשֵׂאת אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבּוֹ, כִּי תָּמִיד זוֹכֵר אוֹתָם לְטוֹבָה, אֶלָּא גַּם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ עַל שְׁתֵּי כְתֵפָיו, שֶׁסָּבַל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וְאֶל כָּל זֶה זָכָה עַל־יְדֵי שִׂמְחָה, שֶׁמְּבִיאָה לִידֵי יִשּׁוּב הַדַּעַת. וְזוֹהִי עֲבוֹדַת מַנְהִיג אֲמִתִּי, צַדִּיק הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁתָּמִיד מַזְכִּיר אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וּמְלַמֵּד עֲלֵיהֶן זְכוּת, וְנוֹשֵׂא אֶת שְׁמוֹתָן וְדַאֲגָתָן עַל לִבּוֹ וְעַל כְּתֵפָיו, וּבָזֶה נִתְגַּלֶּה טֹהַר לְבָבוֹ וְרֹב

קְדֻשָּׁתוֹ, וְאֵיךְ שֶׁהוּא דָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב, וְהָיָה עַל אַהֲרֹן לְשָׁרֵת, וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי הַוָיָ"ה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נד), אֲשֶׁר צְרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַזִּכָּרוֹן, שֶׁלֹּא יִפֹּל לִשְׁכְחָה שֶׁהִיא מִיתַת הַלֵּב, וְעִקַּר הַזִּכָּרוֹן הוּא לִזְכֹּר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּדַעְתּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁאֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּדַבֵּק אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד בֵּין הַוָיָ"ה לֵאלֹקִים, וְאָדָם צָרִיךְ לְהַכְנִיס כָּל־כָּךְ אֶת עַצְמוֹ בְּמַחֲשָׁבוֹת שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, לֵידַע וּלְהוֹדִיעַ וּלְהַוָּדַע, אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְקַשֵּׁר אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה לָעוֹלָם הַבָּא, וְנַעֲשֶׂה יִחוּד בֵּין הַוָיָ"ה לֵאלֹקִים.

וּצְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מֵאֵין סוֹף עַד אֵין תַּכְלִית, וּמְרַמֵּז לָאָדָם רְמָזִים אֵיךְ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ קוֹרֵא לָאָדָם מִכָּל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, כִּי בֶּאֱמֶת הוּא יִתְבָּרַךְ מִתְלַבֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בִּלְבוּשׁ, שֶׁזֶּה סוֹד (תְּהִלִּים קד, ב): "עֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה". כִּי הָאוֹר אֵין סוֹף הַמֵּאִיר בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּבְיָכוֹל, הוּא כְּמוֹ שֶׁאָדָם הִלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּשִׂמְלָה וּבְמְעִיל, כִּי הַכֹּל הוּא לְבוּשׁ לְגַבֵּי הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְהִנֵּה אִם אָדָם הָיָה מַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַמַּחֲשָׁבָה הַזּוֹ, לֵידַע שֶׁהַכֹּל עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, הָיָה שׁוֹמֵעַ שֶׁמִּכָּל הַדְּבָרִים צוֹעֵק כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת־הָר"ן, סִימָן נב), שֶׁאֲפִלּוּ מִסִּפּוּרֵי דְּבָרִים שֶׁל הַגּוֹיִם צוֹעֵק גַּם־כֵּן כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים צו, ג): "סַפְּרוּ בַגּוֹיִם כְּבוֹדוֹ", כִּי כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ צוֹעֵק תָּמִיד, וְקוֹרֵא וּמְרַמֵּז לָאָדָם שֶׁיִּתְקָרֵב אֵלָיו.

אַךְ כְּדֵי לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ לְזֶה, צְרִיכִים לִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִלְּשׁוֹן־הָרָע — לֹא לְדַבֵּר כְּלָל רַע עַל הַזּוּלַת, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טוֹב עַיִן, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִנָּצֵל מִכֹּחַ הַמְדַמֶּה, וְיִזְכֶּה לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת מִכָּל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה. וְלִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ לְכָל זֶה, הוּא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיָשִׂיחַ וִיסַפֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבוֹ עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעִקַּר זְמַן הַהִתְבּוֹדְדוּת הוּא בַּלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים עז, ז): "אֶזְכְּרָה נְגִינָתִי בַלָּיְלָה, עִם לְבָבִי אָשִׂיחָה וַיְחַפֵּשׂ רוּחִי"; כִּי אָז כְּשֶׁמְּדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא מְבָרֵר אֶת הָרוּחַ טוֹבָה מֵהָרוּחַ רָעָה, וְזוֹכֶה אַחַר־כָּךְ לַחֲשֹׁב כָּל הַיּוֹם עַל סוֹפוֹ, וּמְדַבֵּק מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּעָלְמָא דְּאָתֵי.

וְהִנֵּה מִצְוָה עַל הַכֹּהֵן גָּדוֹל לִהְיוֹת לוֹ מְעִיל, שֶׁזֶּה סוֹד "עֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה", שֶׁהָיָה מְסֻבָּב עִם אוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְעַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל הָיָה פַּעֲמוֹן וְרִמּוֹן, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרָכִין טז.): מְעִיל מְכַפֵּר עַל לְשׁוֹן־הָרָע, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יָבוֹא דָּבָר שֶׁבְּקוֹל, וִיכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הַקּוֹל; כִּי דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁהִלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ עִם הַמְּעִיל, וְעָלָיו הָיוּ פַּעֲמוֹנֵי זָהָב שֶׁהָיוּ מַשְׁמִיעִין קוֹל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְכַּפֵּר עַל שֶׁדִּבֵּר לְשׁוֹן־הָרָע, וְהָיָה מְעֻטָּף עִם אוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, כַּמְּעִיל הַזֶּה שֶׁמְּעַטֵּף אֶת הָאָדָם.

וְזֶה "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי הַוָיָ"ה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת", וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ הָרַב הַקָּדוֹשׁ הָרַבִּי רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ מִלִּיזֶ'ענְסְק זי"ע (נֹעַם אֱלִימֶלֶךְ, פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח): 'וְזֶהוּ שֶׁאָמַרְתִּי, וּכְבָר אָמַר "אָנָּא הַשֵּׁם" וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ (יוֹמָא כ:), פֵּרוּשׁ, שֶׁזִּמַּן אָרָךְ צָרִיךְ הָאָדָם לְצָעֵק 'אָנָּא הַשֵּׁם עָזְרֵנִי שֶׁאֶזְכֶּה לְעָבְדְךָ בֶּאֱמֶת'. וְאָז 'וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ', אֲבָל

לֹא בְּיָמִים מֻעָטִים, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. "וּכְבָר צָעַק הַכֹּהֵן אָנָּא הַשֵּׁם" — עַד שֶׁנַּעֲשָׂה כֹּהֵן הַיְנוּ צַדִּיק, צָעַק הַרְבֵּה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ אֶל מַדְרֵגָה זוֹ, שֶׁיִּהְיֶה מְעֻטָּף עִם אוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא כַּשְׁלָמָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי ה'" וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת"; כִּי נְפִילָה הִיא בְּחִינַת מִיתָה, וְלָכֵן הָיָה הַכֹּהֵן צָרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ אֶת קוֹלוֹ בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וּבְצֵאתוֹ מִן הַקֹּדֶשׁ, כִּי צְרִיכִים לֶאֱחֹז בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת תָּמִיד, בֵּין בִּבְחִינַת עַיִל, וּבֵין בִּבְחִינַת נָפִיק, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָמוּת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִפֹּל מִמַּדְרֵגָתוֹ. וְדָבָר זֶה שַׁיָּךְ אֱצֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַה' יְ"ה; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נז): עַל־יְדֵי הַכַּעַס הַבָּא מֵהַכָּבֵד, [כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (בְּרָכוֹת סא:): כָּבֵד כּוֹעֵס] מִתְעוֹרֵר הַמְקַטְרֵג הַגָּדוֹל שֶׁהוּא עֵשָׂו, הוּא אֱדוֹם, שֶׁאֲחִיזָתוֹ בַּכָּבֵד, וְהוּא אַדְמוֹנִי, שֶׁהוּא בָּא מֵהַכָּבֵד, שֶׁהוּא מָלֵא דָּם. וּמִן הַמְקַטְרֵג הָעֶלְיוֹן מִתְעוֹרְרִים וְנִשְׁתַּלְשְׁלִים מְקַטְרְגִים וְצָרִים מִלְמַטָּה עַל הָאָדָם הַכּוֹעֵס, וְשׁוֹלְטִים עָלָיו, וְאֵינָם יְרֵאִים מִלְּפָנָיו, כִּי עַל־יְדֵי הַכַּעַס נִדְמֶה לָהֶם כִּבְהֵמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים מט, יג): "נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ"; כִּי עִקַּר הַמּוֹרָא שֶׁמִּתְיָרְאִים מִן הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ט, ב): "וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם", אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי הַצֶּלֶם אֱלֹקִים שֶׁבִּפְנֵי הָאָדָם, וְעַל־יְדֵי הַצֶּלֶם הַזֶּה, הָאָדָם הוּא אָדָם, וּכְשֶׁסָּר הַצֶּלֶם הָאֱלֹקִי מֵהָאָדָם, אֲזַי יוֹצֵא מִגְּדֶר אָדָם לִגְדֶר בְּהֵמָה, וְאָז סָר מוֹרָאוֹ.

וְעִקַּר הַצֶּלֶם הַמְּאִיר בִּפְנֵי הָאָדָם הוּא חָכְמַת הַבּוֹרֵא, שֶׁנָּתַן לָאָדָם יִתְרוֹן עַל הַבְּהֵמָה, הִיא הַמְּאִירָה בִּפְנֵי הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת ח, א): "חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו", וְעַל־יְדֵי הַכַּעַס אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים סו:): אִם חָכָם הוּא חֲכָמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת, וְאָז צְלוֹ סָר וּפָנָיו נוֹפְלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ד, ו): "לָמָּה חָרָה לָךְ וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ"; וּכְשֶׁאֵין לוֹ פְּנֵי הָאָדָם, אֲזַי מוֹרָאוֹ סָר, כִּי נִמְשָׁל כִּבְהֵמָה, וְצָרָיו מְצָרִים לוֹ, וְעַל־יְדֵי הַצּוֹם וְהַתַּעֲנִית הוּא מְתַקֵּן אֶת פָּנָיו, וּמַחֲזִיר לְעַצְמוֹ אֶת חָכְמָתוֹ שֶׁהִיא צַלְמוֹ הַמְּאִיר בְּפָנָיו, וְאָז הַכֹּל יְרֵאִים מִמֶּנּוּ, וְאוֹיְבָיו נוֹפְלִים לְפָנָיו, שֶׁזֶּה סוֹד (תְּהִלִּים פט, כד): "וְ׳כַתּוֹתִי מְ׳פָנָיו צָ׳רָיו", רָאשֵׁי תֵּבוֹת: צוֹ"ם, שֶׁעַל־יְדֵי הַצּוֹם נִכְנָע הַכָּבֵד וְנִתְקַן הַמֹּחַ חָכְמָה, שֶׁהוּא הַצֶּלֶם, וּמְאִיר פְּנֵי הָאָדָם. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַכַּעַס שֶׁאָדָם כּוֹעֵס, הוּא מְאַבֵּד אֶת צֶלֶם אֱלֹקִים עָלָיו, וְנִדְמֶה כַּבְּהֵמָה.

כִּי בֶּאֱמֶת אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת תָּמִיד דָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלַחֲשֹׁב רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לח): וְהַסִּימָן שֶׁל דְּבֵקוּת הוּא תְּפִלִּין, כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת יב.): חַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלִּין כָּל שָׁעָה וְשָׁעָה, קַל וָחֹמֶר מִצִּיץ, מַה צִּיץ, שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא אַזְכָּרָה אַחַת, אָמְרָה תּוֹרָה (שְׁמוֹת כח, לח): "וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד", שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ, תְּפִלִּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אַזְכָּרוֹת הַרְבֵּה — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלִּין הָאָדָם תָּמִיד זוֹכֵר מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ שׁוֹכֵחַ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כְּרֶגַע, וְתִכֶּף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם זוֹכֵר וְחוֹשֵׁב רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אָז לֹא יִהְיֶה בְּכַעַס, כִּי הַמַּאֲמִין הָאֲמִתִּי, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁדָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, אַף פַּעַם לֹא יָבוֹא לִידֵי כַּעַס. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (נְדָרִים כב:): כָּל הַכּוֹעֵס, אֲפִלּוּ שְׁכִינָה אֵינָהּ חֲשׁוּבָה כְּנֶגְדּוֹ, כִּי אִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַשְׁכִינָה מְסַבֶּבֶת אוֹתוֹ, לֹא הָיָה בְּכְלָל כּוֹעֵס.

וְזֶה "וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַה' יְ"ה"; כִּי הַכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהָיָה דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד הַצִּיץ, שֶׁהָיָה כָּתוּב שָׁם קֹדֶשׁ לַה' יְ"ה — "וְהָיָה עַל

מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי הַוָּיָ"ה". וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרָכִין טז.): צִיץ מְכַפֵּר עַל מַעֲשֶׂה עַזֵּי פָּנִים, כְּתִיב הָכָא (שְׁמוֹת כח, לח): "וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן". וּכְתִיב הָתָם (יִרְמְיָה ג, ג): "וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ". וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁשְּׁכִינָה מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, וְעַז פָּנִים הוּא תָּמִיד בְּכַעַס, וְלָכֵן בָּזֶה שֶׁהָלַךְ הַכֹּהֵן גָּדוֹל עִם הַצִּיץ, כְּפֵר עַל מַעֲשֵׂי עַזּוּת פָּנִים, וְהִמְשִׁיךְ יִרְאָה וָפַחַד בְּעֵינֵי כָּל מִי שֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצְלוּ מִכַּעַס, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] עֹלַת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַוָּיָ"ה, אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'תָּמִיד' — מִיּוֹם אֶל יוֹם וְלֹא יַפְסִיק יוֹם בֵּינְתַיִם, 'אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם' — כְּשֶׁאֶקְבַּע מוֹעֵד לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם אֶקְבָּעֵנּוּ לָבוֹא. וְיֵשׁ מְרַבּוֹתֵינוּ לוֹמְדִים מִכָּאן, שֶׁמֵּעַל מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת הָיָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה מִשֶּׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מֵעַל הַכַּפֹּרֶת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כה, כב): "וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת".

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קח), **אֲשֶׁר קָרְבַּן עוֹלָה בָּא עַל הִרְהוּר הַלֵּב**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְחֶזְקֵאל כ, לב): "וְהָעֹלָה עַל רוּחֲכֶם", הַיְנוּ שֶׁקָּרְבַּן עוֹלָה בָּא עַל הִרְהוּר הַלֵּב (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה ז', סִימָן ג'). כִּי בֶּאֱמֶת אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת תָּמִיד דָּבוּק אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלַחֲשֹׁב רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, וְאָסוּר לוֹ לְהַסִּיחַ דַּעַת כְּרֶגַע. עִם כָּל זֹאת הִרְהוּר עֲבוֹדָה זָרָה יֵשׁ אֵצֶל כָּל אָדָם, הַיְנוּ מַה שֶּׁאָדָם מַתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל בְּדְבֵקוּת, אוֹ מִתְבּוֹדֵד עַצְמוֹ עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבְאֶמְצַע הַתְּפִלָּה וְהַהִתְבּוֹדְדוּת נוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, זֶה הִרְהוּר עֲבוֹדָה זָרָה, כִּי כָּל הַנְּפִילוֹת בָּאוֹת מֵחֲמַת קִלְקוּל הָאֱמוּנָה. וּכְשֶׁנִּתְקַלְקֶלֶת הָאֱמוּנָה, נִמְצָא מַחֲזִיר פָּנָיו מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. וְזֶה 'עֹלַת תָּמִיד', כִּי אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לַחֲשֹׁב מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת (תְּהִלִּים טז, ח): "שִׁוִּיתִי הַוָּיָ"ה לְנֶגְדִּי תָּמִיד", וְיִהְיֶה מוּכָן וּמְזֻמָּן לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וּלְהִשָּׁרֵף עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם כְּמוֹ קָרְבַּן עוֹלָה. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: מַה נִּקְרָא 'תָּמִיד' — מִיּוֹם אֶל יוֹם וְלֹא יַפְסִיק יוֹם בֵּינְתַיִם'.

כִּי אִם אָדָם אוֹחֵז בְּמַדְרֵגָה זוֹ, שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיק יוֹם אֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה שֶׁמִּתְגַּלֶּה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אוֹ דֶּרֶךְ מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת, שֶׁתָּמִיד בָּעֲרָה שָׁם אֵשׁ, אוֹ דֶּרֶךְ הַכַּפֹּרֶת שֶׁהָיְתָה עַל הָאָרוֹן; כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי דְּרָכִים לְהַשִּׂיג דְּבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, אוֹ שֶׁאָדָם יִלְמַד תּוֹרָה בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִתְגַּלֶּה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְיִהְיֶה דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ תָּמִיד, אוֹ עַל־יְדֵי שֶׁלִּבּוֹ יִבְעַר כְּאֵשׁ תָּמִיד אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְכָל זֶה שַׁיָּךְ 'לְדֹרֹתֵיכֶם', הַיְנוּ בְּכָל הַדּוֹרוֹת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל יָכוֹל לִזְכּוֹת לְזֶה, אוֹ עַל־יְדֵי אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, הַיְנוּ תַּבְעֶרֶת לִבּוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, אוֹ עַל־יְדֵי לִמּוּד תּוֹרָה בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, עִם כָּל זֹאת עָלָיו תָּמִיד לָדַעַת 'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַוָּיָ"ה', שֶׁעַדַיִן עוֹמֵד בַּחוּץ, כִּי אִם אָדָם יַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ לְבַעַל מַדְרֵגָה, שֶׁבּוֹעֵר לִבּוֹ כְּבָר אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, אוֹ לוֹמֵד תּוֹרָה בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, סִימָן שֶׁעַדַיִן לֹא הִתְחִיל כְּלוּם, וְאָז אִם תָּמִיד יַרְגִּישׁ שֶׁעַדַיִן הוּא 'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַוָּיָ"ה', אֲזַי יִזְכֶּה אֲשֶׁר 'אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם', שֶׁאָז בֶּאֱמֶת יִתְגַּלֶּה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא; כִּי אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לְהַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ שֶׁהוּא עֲדַיִן פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְחִיל כְּלָל, וְאָז דַּיְקָא יִתְגַּלֶּה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְתָמִיד יַרְגִּישׁ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל עַצְמוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת כִּי תִשָּׂא

[א] **וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם**; ופֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳בְּבֵת אַחַת הָיָה מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וְכָךְ שָׁנִינוּ בִּזְבָחִים (יט:), כֵּיצַד קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם? מַגִּיחַ יָדוֹ הַיְמָנִית עַל גַּבֵּי רַגְלוֹ הַיְמָנִית, וְיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית עַל גַּבֵּי רַגְלוֹ הַשְּׂמָאלִית וּמְקַדֵּשָׁן׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן י׳): כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, דִּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי רְקוּדִין וְהַמְחָאַת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתָּקַת הַדִּינִים, כִּי רְקוּדִין וְהַמְחָאַת כַּף נִמְשָׁכִים מִבְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב, הוּא מְרַקֵּד וּמַכֶּה כַּף אֶל כַּף, וְכַמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תִּקּוּן כא דַּף נג.): וְהַאי רוּחָא נָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דְּרוֹעָא וּבְשִׁית פִּרְקִין דְּשׁוֹקִין, שֶׁזֶּה סוֹד הַמְחָאַת כַּף וְרִקּוּדִין. וְעַל־יְדֵי שֶׁאָדָם רוֹקֵד וּמַכֶּה כַּף אֶל כַּף, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְבַּטֶּלֶת הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁיֵּשׁ בָּאָדָם, שֶׁזּוֹ הַגַּאֲוָה.

כִּי כְּשֶׁאָדָם מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְיוֹדֵעַ וָעֵד, אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, אָז לֹא שַׂיָּךְ שׁוּם דִּינִים, כִּי כַּאֲשֶׁר אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ עָלָיו חֶסֶד גָּדוֹל מְאֹד, כִּי אֵין עוֹד חֶסֶד יוֹתֵר גָּדוֹל מִזֶּה שֶׁאָדָם מַרְגִּישׁ תָּמִיד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁנִּמְצָא אִתּוֹ, עִמּוֹ וְאֶצְלוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם גַּאֲוָה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְרַחֵק מִמֶּנּוּ אֶת הַשְּׁכִינָה. כִּי (סוֹטָה ה.): כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לָדוּר בָּעוֹלָם. וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם רוֹקֵד, מַגְבִּיהַּ אֶת רַגְלָיו, וְנַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ (שְׁמוּאֵל־א׳ ב, ט): ״רַגְלֵי חֲסִידָיו״, הַיְנוּ סוֹד חֲסָדִים, שֶׁהוּא (יְשַׁעְיָה נה, ג): ״חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים״, הַנֶּאֱמָנִים דַּיְקָא, כִּי נִתְבַּטְּלוּ הַמִּינוּת וְהַכְּפִירוּת. וְכֵן כְּשֶׁמַּכֶּה כַּף אֶל כַּף — נִתְגַּלִּית הָאֱמוּנָה, בְּסוֹד (שְׁמוֹת יז, יב): ״וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה״. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַמְחָאַת כַּף אֶל כַּף וְרִקּוּדִין, נִמְתָּקִין כָּל הַדִּינִים. וְהַתּוֹרָה הִיא גַּם־כֵּן בְּסוֹד יָדִין וְרַגְלִין, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה נִגְלֶה וְנִסְתָּר, נִגְלֶה זֶה יָדִין, וְנִסְתָּר זֶה רַגְלִין, וְהִנֵּה בַּמִּשְׁכָּן אוֹ בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה הָאָרוֹן עִם לוּחוֹת הַבְּרִית, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה.

וְלָכֵן כָּל כֹּהֵן שֶׁהָיָה נִכְנָס לַמִּשְׁכָּן אוֹ לְבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, הָיָה צָרִיךְ לִטֹּל אֶת יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר, שֶׁזֶּה ״וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם״, כִּי כְּשֶׁנִּכְנָסִין לַמִּשְׁכָּן אוֹ לְבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, וְשָׁם הָיְתָה הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה, וְשָׁם צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, לָדַעַת שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְלַעֲקֹר מֵעַצְמוֹ אֶת כָּל הַגַּדְלוּת וְהַיֵּשׁוּת. וְלָכֵן הָיוּ צְרִיכִים לִטֹּל אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם בְּבֵת אַחַת, שֶׁזֶּה סוֹד רְקוּדִין וְהַמְחָאַת כַּפַּיִם, כְּדֵי לְבַטֵּל מִמֶּנּוּ אֶת הַיֵּשׁוּת וְהַגַּאוּת, שֶׁמֵּהֶן נִמְשָׁכִים הַדִּינִים. כִּי בַּמִּשְׁכָּן אוֹ בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּתַכְלִית הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁזֶּה סוֹד חֲסָדִים (תְּהִלִּים נב, ג): ״חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם״.

אַשְׁרֵי אָדָם הַזּוֹכֶה לְקַיֵּם כָּל זֹאת בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת — לִרְקֹד וְלִמְחֹא כַּף אֶל כַּף בְּכָל יוֹם, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה יְבַטֵּל אֶת כָּל הַדִּינִים

מִמֶּנּוּ, וְיִמָּשֵׁךְ עָלָיו גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּתַכְלִית הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וּכְמוֹ שֶׁהָיְתָה מִצְוָה לַכֹּהֲנִים הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן בִּכְנִיסָתָם אֶל בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ אוֹ הַמִּשְׁכָּן — לִטֹּל יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם מִן הַכִּיּוֹר, כָּךְ צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לִרְקֹד בְּכָל יוֹם, וְלִמְחֹא כַּף אֶל כַּף, וְזֶה מַמְשִׁיךְ עַל הָאָדָם הַמְתָּקַת הַדִּינִים בַּחֲסָדִים וְרַחֲמִים גְּדוֹלִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ וְגוֹ׳.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רנ) : כָּל הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, זֶה רַק מֵחֲמַת חֶסְרוֹן דַּעַת. כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת, יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאֵין לוֹ שׁוּם יִסּוּרִים כְּלָל, וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם יִסּוּרִים, כִּי מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְיוֹדֵעַ הֵיטֵב (אִיּוֹב א, כא) : ״הַוָ״ה נָתַן וַהַוָ״ה לָקָח, יְהִי שֵׁם הַוָ״ה מְבֹרָךְ״; וְאַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ יִסּוּרִים שֶׁהַהֶכְרֵחַ לְהַרְגִּישָׁם, כְּגוֹן יִסּוּרִים שֶׁבָּאִים מֵהַהַרְכָּבָה, הַיְנוּ כִּי אָדָם כָּלוּל מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר, וְאִם כֻּלָּם הוֹלְכִים כְּסִדְרָן, שֶׁכֹּחַ אֶחָד אֵינוֹ מִתְגַּבֵּר עַל כֹּחַ הַשֵּׁנִי, אָז הָאָדָם בָּרִיא, אֲבָל אִם כֹּחַ אֶחָד מִתְגַּבֵּר עַל הַשֵּׁנִי, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה חוֹלֶה, וּמַרְגִּישׁ כְּאֵבִים עֲצוּמִים, עִם כָּל זֹאת כְּשֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, בְּנָקֵל לוֹ לְקַבֵּל אֶת הַיִּסּוּרִים, וּמִכָּל שֶׁכֵּן יִסּוּרִים שֶׁבָּאִים חוּץ לַגּוּף — זֶה בְּנָקֵל לְקַבֵּל, אִם הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מֵשְׁגָּח בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וְעִקַּר הַגָּלוּת וְהַצַּעַר שֶׁמַּרְגִּישִׁים, זֶה רַק מֵחֲמַת שֶׁלּוֹקְחִים מֵהָאָדָם אֶת הַדַּעַת, שֶׁיֵּדַע שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם. וְזֶה הַצַּעַר שֶׁיֵּשׁ לְעַם יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת, שֶׁתּוֹלִים הַכֹּל בְּטֶבַע, בְּמִקְרֶה וּבְמַזָּל, כִּי הֵם מְעֹרָבִים בֵּין הַגּוֹיִים, וְרוֹאִים שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל עֲשָׁקוֹ וּבְזוּם וּשְׁפָלִים, וְתוֹלִים הַכֹּל בְּטֶבַע. וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל וּלְהוֹשִׁיעָם מִגָּלוּתָם, וְלַעֲשׂוֹת קֵץ וְסוֹף מֵהַמִּצַּר לָהֶם, אֲזַי מַמְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם הַשְׁגָּחָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַכְנִיעַ וּמְבַטֵּל הַטֶּבַע וְהַמַּזָּל, שֶׁהָיָה מְחַיֵּב שֶׁיִּהְיוּ עַם יִשְׂרָאֵל נְתוּנִים תַּחַת יָדָם, וְהַהַשְׁגָּחָה הַזֹּאת הוּא מַמְשִׁיךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם, הַיְנוּ מֵעֵת הַגְּאֻלָּה, שֶׁאָז יִתְגַּלֶּה אֲשֶׁר אֵין שׁוּם טֶבַע וּמִקְרֶה וּמַזָּל, אֶלָּא הַכֹּל מֻשְׁגָּח בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית.

וְזֶה כֹּחַ הַתְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא הַשְׁגָּחָה לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כָּךְ, וְהַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה אֶת הַטֶּבַע, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁכָּתוּב (דְּבָרִים ד, ז) : ״כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיהוָ״ה אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו״, כִּי זֶה עִקַּר גְּדֻלָּתֵנוּ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹמֵעַ לִתְפִלָּתֵנוּ, וּמְשַׁנֶּה הַטֶּבַע עַל־יְדֵי הַשְׁגָּחָה, וְכָל הַנִּסִּים וְהַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשׂוּ הַנְּבִיאִים, הַכֹּל הָיָה בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (מְגִלָּה כז.) : וֶאֱלִישָׁע דְּעָבִיד בְּרַחֲמֵי הוּא דְּעָבִיד ; נִמְצָא, שֶׁתְּפִלָּה הִיא הַמְשָׁכַת הַהַשְׁגָּחָה, וְלָכֵן כְּשֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַמְשִׁיךְ הַשְׁגָּחָה.

וְהִנֵּה מְבֹאָר בְּדִבְרֵי מוֹהַרְנַ״תְ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, נְטִילַת יָדַיִם שַׁחֲרִית, הֲלָכָה ב׳), אֲשֶׁר מַיִם הֵם בְּחִינַת הַשְׁגָּחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה יא, ט) : ״כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת הַוָ״ה כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים״, שֶׁעַל־יְדֵי הַנְּטִילָה מַמְשִׁיכִים מַיִם טְהוֹרִים, מֵי הַדַּעַת מִבְּחִינַת עָלְמָא דְּאָתֵי, שֶׁאָז תִּתְגַּלֶּה הַהַשְׁגָּחָה, וְזֶה הָעִנְיָן אֲשֶׁר הַכֹּהֵן, בְּכָל פַּעַם שֶׁנִּכְנָס לְאֹהֶל מוֹעֵד, הָיָה צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו וְרַגְלָיו בְּמַיִם דַּיְקָא, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַהַשְׁגָּחָה עָלָיו.

וְזֶה ״**וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ״ וְגוֹ׳**; הַיְנוּ הֱיוֹת כִּי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּבְבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הָיְתָה מִתְגַּלָּה הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה, שֶׁרָאוּ בְּחוּשׁ גִּלּוּי שְׁכִינָה, לְפָנֵי זֶה הָיוּ צְרִיכִים לִטֹּל אֶת הַיָּדַיִם וְאֶת הָרַגְלַיִם, שֶׁלֹּא יִתָּפֵס בְּשׁוּם מַחֲשֶׁבֶת טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל מֵאֲוִיר הָעוֹלָם, שֶׁזֶּה

אֶ֖ת יְדֵיהֶ֑ם וְ֝אֶת רַגְלֵיהֶ֗ם — רָאשֵׁי תֵּבוֹת: אֵ֥ין רֹ֝֗אשׁ רַ֣גְלַ֔יִם, שֶׁלֹּא יְקַבֵּל שׁוּם שִׁחַד, וְלֹא יִמְאַס לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהֶבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] הֶעָשִׁיר לֹא יַרְבֶּה וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת תְּרוּמַת הַוְיָ"ה לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רפב), אֲשֶׁר צָרִיךְ כָּל אָדָם לָדוּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת, וְלִמְצֹא בְּעַצְמוֹ רַק אֶת הַטּוֹב, כִּי אֵין זוֹ דַּרְכּוֹ נְכוֹנָה לִמְצֹא בְּעַצְמוֹ רַק אֶת הָרָע, כִּי זֶה יַפִּילוֹ, וְזֶה יָבִיא אוֹתוֹ לִקְלְקוּלִים רַבִּים. וְעִקַּר מַה שֶּׁאָדָם מִתְרַחֵק מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, זֶה רַק מֵחֲמַת שֶׁהוּא תָּמִיד דָּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף חוֹב, וְאֵינוֹ דָּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת. וְלָכֵן הִזְהִירָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל מְאֹד מְאֹד לָלֶכֶת בְּדַרְכּוֹ זוֹ — תָּמִיד לָדוּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת, וְלָדַעַת שֶׁגַּם הוּא חָשׁוּב בַּשָּׁמַיִם. וְרוֹאִים, אֲשֶׁר בְּדַרְכּוֹ כְּלָל אָדָם מְחַפֵּשׂ רַק אֶת הַשְּׁלֵמוּת, וְאִם אֵין אֶצְלוֹ אֶת הַשְּׁלֵמוּת, הוּא חוֹשֵׁב שֶׁהוּא אֵינוֹ שָׁוֶה שׁוּם דָּבָר, וּבֶאֱמֶת זוֹ טָעוּת גְּדוֹלָה.

כִּי אָדָם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כָּל דָּבָר קָטָן בִּשְׁבִיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי שָׁם לְמַעְלָה מְאֹד מְאֹד חָשׁוּב דִּבּוּר אֱמֶת, שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה רַק בִּשְׁבִיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּלְבָד. וְלָכֵן אִם אָדָם הָיָה יוֹדֵעַ עַל מַעֲלָתוֹ בַּשָּׁמַיִם, אֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ רַק מִצְוָה אַחַת, הָיָה מְזֻדָּרז לַעֲשׂוֹת עוֹד מִצְוֹת, וְלָמָּה אָדָם כָּל־כָּךְ מִתְרַשֵּׁל בְּקִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וּמִלְּמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וּמִתְּפִלָּה? כִּי הוּא חוֹשֵׁב שֶׁהוּא כְּבָר אָבוּד לְגַמְרֵי, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, כִּי הוּא מָלֵא חֲטָאִים וַעֲוֹונוֹת, וּמִמֵּילָא מַה שָּׁוֶה הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה שֶׁלּוֹ, וְלָכֵן מִתְרַשֵּׁל לְגַמְרֵי, אֲבָל אִם אָדָם הָיָה יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל נְקֻדָּה טוֹבָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, מְאֹד חָשׁוּבָה בַּשָּׁמַיִם, עַל־יְדֵי־זֶה תָּמִיד הָיָה מִתְעַלֶּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "הֶעָשִׁיר לֹא יַרְבֶּה", הַיְנוּ מִי שֶׁעָשִׁיר בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹות, וְזָכָה כְּבָר לְהַרְבֵּה דְּבָרִים בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עָלָיו לָדַעַת, שֶׁלֹּא יִתְגָּאֶה, אֶלָּא יֵשׁ לוֹ לְהִתְעַלּוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וּלְהֵפֶךְ "וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט", מִי שֶׁעֲדַיִן רָחוֹק לְגַמְרֵי מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אָסוּר לוֹ לְהַפִּיל אֶת עַצְמוֹ וּלְמַעֵט אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ אָבְדוּ תִּקְוָה וּמָנוֹס מִמֶּנּוּ, שֶׁזֶּה סוֹד 'מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל', שֶׁעַל כָּל אֶחָד לְהַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ בִּתְמִידוּת, שֶׁהוּא רַק חֲצִי, וְיֵשׁ לוֹ עוֹד לְהִתְעַלּוֹת.

וּמֵאֵידָךְ, אַפְלּוּ מִי שֶׁמַּרְגִּישׁ שֶׁאֵין בְּיָדוֹ כְּלוּם, וְהוּא מְדַמֶּה שֶׁהוּא עֲדַיִן רָחוֹק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לָדַעַת עִנְיַן 'מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל', שֶׁאֲפִלּוּ שֶׁהוּא רַק חֲצִי, וְלֹא הִגִּיעַ לִשְׁלֵמוּת, זֶה חָשׁוּב מְאֹד אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה "לָתֵת אֶת תְּרוּמַת הַוְיָ"ה", מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, זֶה הַכֹּל **לְ'כַפֵּר' עַ"ל' נַפְשֹׁתֵיכֶם',** רָאשֵׁי תֵּבוֹת: נַעַ"ל, וְסוֹפֵי תֵּבוֹת: רַ"ע, הַיְנוּ שֶׁאֲפִלּוּ אִם כָּל עֲבוֹדָתוֹ הִיא בִּבְחִינַת נַעַל רָעָה, וּכְעֵין שֶׁסִּפֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל (סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת, מַעֲשֶׂה ט', הֶחָכָם וְהַתָּם), שֶׁהַתָּם הָיָה תָּמִיד שָׂמֵחַ עִם כָּל נְקֻדָּה טוֹבָה שֶׁהָיְתָה לוֹ, וַאֲפִלּוּ שֶׁתְּפִלָּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ עוֹשֶׂה בִּבְחִינַת נַעַ"ל עִם שְׁלֹשָׁה קְצָווֹת, אַף־עַל־פִּי־כֵן הָיָה שָׂמֵחַ שֶׁזֶּה שֶׁלּוֹ, שֶׁזֶּה נַעַ"ל רַ"ע. וְאִם מִתְחַזְּקִים מִזֶּה, אָז **"לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם"** — רָאשֵׁי תֵּבוֹת: נַעַ"ל, וְסוֹפֵי תֵּבוֹת: גִּימַטְרִיָּה רַ"ע, שֶׁאֲפִלּוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ נַעַ"ל רַ"ע, וְהוּא שָׂמֵחַ בַּנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְכַפֵּר עָלָיו.

וְהַכְּלָל הוּא, מַה שֶּׁמּוּבָא בְּדִבְרֵי מוֹהֲרַנַ"תְּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת, הֲלָכָה ג'), שֶׁכָּל סִבַּת הִתְרַחֲקוּת הָאָדָם מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִיא, כִּי רוֹצֶה דָּבָר בִּשְׁלֵמוּת, וְאִם רוֹאֶה שֶׁאֵין בּוֹ שְׁלֵמוּת, הוּא נִמְנָע מֵעֲשָׂיָתוֹ, וּבִשְׁבִיל זֶה אָדָם מִתְרַשֵּׁל מִתּוֹרָה וּמִתְּפִלָּה וּמִמִּצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כִּי אִם הָיָה אָדָם יוֹדֵעַ, שֶׁעַל־יְדֵי פְּרוּטָה שֶׁהוּא נוֹתֵן לִצְדָקָה, הוּא עוֹשֶׂה רַעַשׁ

בַּשָּׁמַיִם, הָיָה נוֹתֵן אֶת הַפְּרוּטָה בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, אֲבָל הוּא רוֹצֶה לָתֵת הַרְבֵּה צְדָקָה דַּיְקָא, וְאֶת זֶה חֲרֵי אֵין לוֹ, לָכֵן אֵינוֹ נוֹתֵן אֲפִלּוּ פְּרוּטָה. וְכֵן אִם אָדָם הָיָה יוֹדֵעַ, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד דַּף גְּמָרָא אֶחָד, זֶה יְזַכֵּךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ, הָיָה לוֹמְדוֹ, וּלְבַסּוֹף הָיָה זוֹכֶה לִלְמֹד הַרְבֵּה דַּפִּים, אֲבָל אָדָם חוֹשֵׁב שֶׁהוּא צָרִיךְ לִלְמֹד הַרְבֵּה דַּפִּים דַּיְקָא, לָכֵן הוּא לֹא לוֹמֵד אַף דַּף גְּמָרָא אֶחָד, וְכֵן בְּכָל פְּרָט וּפְרָט.

וְלָכֵן עַל זֶה מְרַמְּזֶת מִצְוַת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, שֶׁאָדָם יֵדַע, שֶׁאֲפִלּוּ יַעֲשֶׂה רַק חֲצִי, אֲזַי יַשְׁלִים אֶת הַכַּוָּנָה הָעֶלְיוֹנָה, וְתָמִיד הוּא צָרִיךְ לִהְיוֹת שָׂמֵחַ. וּמִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ, שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל חֲשׁוּבָה לְמַעְלָה, זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לוֹ חֲצִי עֲבוֹדָה, זֶה גַּם־כֵּן חָשׁוּב לְמַעְלָה, עַל־יְדֵי־זֶה גּוֹרֵם שֶׁעֲשׂוּעִים גְּדוֹלִים בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] הֶעָשִׁיר לֹא יַרְבֶּה וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת תְּרוּמַת יְהוָ"ה לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סד): בְּתְחִלָּה הָיְתָה כָּל הַבְּרִיאָה אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא הָיָה מָקוֹם הֵיכָן לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם, וְלָכֵן הֵכְרַח כְּבְיָכוֹל לְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ, וְשָׁם נַעֲשָׂה חָלָל הַפָּנוּי, שֶׁהָיָה מָקוֹם לִבְרֹא אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת.

וּבְעִנְיַן הַצִּמְצוּם יֵשׁ דּוֹרְשִׁים שֶׁהוּא כִּפְשׁוּטוֹ, וְיֵשׁ דּוֹרְשִׁים שֶׁאֵינוֹ כִּפְשׁוּטוֹ, כִּי חֲרֵי הֶחָלָל הַפָּנוּי מִשָּׁם פִּנָּה אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּבְיָכוֹל, וְשָׁם בָּרָא אֶת כָּל הַבְּרִיאָה, וְאֵיךְ שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא פִּנָּה, כְּבְיָכוֹל, אֶת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, חֲרֵי אֵין שׁוּם קִיּוּם בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַהֵכְרַח לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין קֹדֶם הַצִּמְצוּם לְבֵין אַחַר הַצִּמְצוּם, כִּי קֹדֶם הַצִּמְצוּם הָיָה הַכֹּל אֵין סוֹף, וְאַחַר הַצִּמְצוּם נַעֲשָׂה חָלָל הַפָּנוּי, שֶׁשָּׁם בָּרָא כְּבְיָכוֹל אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. נִמְצָא, שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָלָל תָּמִיד רֵיק, וּסְבִיב הֶחָלָל תָּמִיד מָלֵא, שֶׁזֶּה סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, זֶה הָעִגּוּל שֶׁל כָּל הֶחָלָל, וּמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין זֶה בְּתוֹךְ הֶחָלָל, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ מְצִיאוּת שֶׁל חָלָל, אֲבָל צְרִיכִים תָּמִיד לְהַמְשִׁיךְ אוֹר אֱלֹקִי מֵהָעִגּוּל, שֶׁהוּא סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וּלְמַלֵּא בָּזֶה אֶת הֶחָלָל שֶׁהוּא בְּתוֹךְ כָּל עָלְמִין.

וּבָזֶה צְרִיכִים לַעֲסֹק כָּל יְמֵי הַחַיִּים, כִּי יֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, שֶׁזֶּה גִּלּוּי אֱמֶת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּטוּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּל זֶה הוּא סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וּבֵין בְּחִינַת מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין שֶׁזֶּה בְּתוֹךְ הֶחָלָל, אֲשֶׁר שָׁם תָּמִיד צְרִיכִים לְמַלֵּא אֶת הֶחָלָל עִם אוֹר אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁשָּׁם הַבְּחִירָה.

וְזֶה סוֹד מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, שֶׁמִּצַּד הַסּוֹבֵב כָּל עָלְמִין זֶה חֲצִי, וּמִצַּד הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין זֶה חֲצִי, וּבְיַחַד זֶה שֶׁקֶל שָׁלֵם. וְלָכֵן עַכְשָׁו כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שַׁיָּךְ צְמִצּוּם, שֶׁשָּׁם הוּא בְּרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת, צְרִיכִים לָתֵת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל דַּיְקָא, לְהוֹרוֹת שֶׁעֲדַיִן אֵין זוֹ הַשְּׁלֵמוּת, כִּי צְרִיכִים תָּמִיד לְהַמְשִׁיךְ קַו מֵהָעִגּוּל אֶל תּוֹךְ הֶחָלָל, וּלְמַלֵּא תָּמִיד אֶת הַבְּרִיאָה עִם אוֹר אֱלֹקִי, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁהַסּוֹבֵב נִכְנָס בַּמְמַלֵּא, וְשָׁם אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין הֶעָשִׁיר וּבֵין הַדַּל, כִּי הַסּוֹבֵב כָּל עָלְמִין צָרִיךְ תָּמִיד לְהִכָּנֵס בְּתוֹךְ הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין, הַיְנוּ הַסּוֹבֵב אֶת מַמְשִׁיכִים בְּתוֹךְ הֶחָלָל, וְשָׁם הֵם כֻּלָּם שָׁוִים, שֶׁזֶּה סוֹד חַמָּה וּלְבָנָה, חַמָּה הִיא בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, כִּי מֵרֹב אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ הַמְּאִיר תָּמִיד, זֶה אוֹר נוֹרָא מְאֹד, בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, וּמִצַּד הַצִּמְצוּם, זֶה סוֹד הַלְּבָנָה, שֶׁהִיא חֲסֵרָה תָּמִיד, וְלָכֵן צְרִיכִים תָּמִיד לְמַלֵּא אֶת הֶחָסֵר, וְזוֹ עֲבוֹדַת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי הַגָּלוּת, לְהַמְשִׁיךְ מֵהַסּוֹבֵב אֶל תּוֹךְ הַמְמַלֵּא, וּבְעֵת הַגְּאֻלָּה, אָז יַחֲזֹר הַכֹּל בִּשְׁלֵמוּת אַחַת, שֶׁזֶּה (יְשַׁעְיָה ל, כו): "וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה" וְגוֹ'.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר הַפַּיְטָן (יוֹצְרוֹת לְמוֹסָף דְּשַׁבָּת שְׁקָלִים): "וְשֶׁקֶל אֶשָּׂא בְּבֵית נָכוֹן וְנִשָּׂא", תֵּכֶף

כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁאָז תִּהְיֶה סִיהֲרָא בְּאַשְׁלְמוּתָא, אָז יִהְיֶה שֶׁקֶל שָׁלֵם, לֹא יִצְטָרְכוּ יוֹתֵר מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, כִּי הַמְמַלֵּא וְהַסּוֹבֵב יִתְאַחֲדוּ יַחַד, שֶׁזֶּה חִבּוּר בֵּין הַשֶּׁמֶשׁ לַלְּבָנָה.

וּבָזֶה נָבִין גַּם מַאֲמָרָם ז״ל (שַׁבָּת פח.), שֶׁקַּבָּלַת הַתּוֹרָה הָיְתָה, שֶׁכָּפָה עֲלֵיהֶם הַר כְּגִיגִית. וּבִימֵי מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר אָמְרוּ (שָׁם) עַל הַפָּסוּק (אֶסְתֵּר ט, כז): ״קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ״, קִיְּמוּ מַה שֶּׁקִּבְּלוּ כְּבָר, שֶׁהָיְתָה קַבָּלַת הַתּוֹרָה מֵאַהֲבָה, כִּי בְּעֵת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, הָיָה רַק ׳סוֹבֵב כָּל עָלְמִין׳, כְּבָיְכוֹל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הֵאִיר אֶת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ סָבִיב, שֶׁזֶּה סוֹד ׳כָּפָה עֲלֵיהֶם הַר כְּגִיגִית׳, כְּאִלּוּ שֶׁהוּא מְכֻסֶּה לְגַמְרֵי מֵהָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְזֶה הַהֶכְרֵחַ לְקַבֵּל, כִּי הוּא כְּמוֹ כִּסּוּי, שֶׁזֶּה אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵלָּא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּימֵי מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הָיְתָה קַבָּלַת הַתּוֹרָה בְּחִינַת ׳מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין׳, שֶׁהוּא מִצַּד אַהֲבָה, שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה מֵאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא.

כִּי אַף שֶׁאָנוּ בְּתַקֵּף הַגָּלוּת, וּכְמַאֲמָרָם ז״ל (מְגִלָּה יד.): אֲבַתִּי עַבְדֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֲנַן, עַל־יְדֵי־זֶה אָנוּ גּוֹרְמִים נַחַת־רוּחַ אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמַּרְאִים לוֹ: אַף שֶׁאֲנַחְנוּ בְּתוֹךְ הַגָּלוּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֲנַחְנוּ מְקַיְּמִים אֶת הַתּוֹרָה בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, אֲפִלּוּ שֶׁהוֹרְגִים וְשׁוֹחֲטִים וְחוֹנְקִים בְּכָל מִינֵי מִיתוֹת מְשֻׁנּוֹת וּמִיתוֹת אַכְזָרִיּוֹת אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, עִם כָּל זֹאת אֲנַחְנוּ מַמְשִׁיכִים לְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת הַמִּצְוֹות מֵרֹב אַהֲבָה, וְלָכֵן כְּשֶׁהָמָן־הָעֲמָלֵק רָצָה לְהִתְגַּבֵּר עַל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים שְׁקָלִים, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: רָשָׁע, כְּבָר הִקְדִּימוּ שִׁקְלֵיהֶם לִשְׁקָלֶיךָ, כִּי עַל־יְדֵי מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל מְקַיְּמִים עַכְשָׁו, בָּזֶה שֶׁמְּאִירִים אֶת אוֹר הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין, וּמַכְנִיסִים אֶת הָאוֹר בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְבַּטֶּלֶת קְלִפַּת הָמָן־הָעֲמָלֵק, שֶׁהוּא הַכְּפִירוּת וְהָאֶפִּיקוֹרְסוּת, כַּמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ ז״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יט), שֶׁעֲמָלֵק הוּא אֶבֶן נֶגֶף, שֶׁאָדָם יִפֹּל עַל־יְדֵי־זֶה. וְלָכֵן בָּזֶה שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל מְמַלְּאִים אֶת הַבְּרִיאָה בְּאַלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמַמְשִׁיכִים מֵהַסּוֹבֵב כָּל עָלְמִין אֶל תּוֹךְ כָּל עָלְמִין, בָּזֶה נִתַּקֶּנֶת הַבְּרִיאָה, וְזוֹ עֲבוֹדַת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל — שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן אֶת הַבְּרִיאָה.

וְזֶה ״הֶעָשִׁיר לֹא יַרְבֶּה וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת תְּרוּמַת הַוָי״ה לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם״; הַיְנוּ הֶעָשִׁיר — זֶה שֶׁכְּבָר זָכָה לְהַגִּיעַ עַד סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, אָסוּר לוֹ לַחֲשֹׁב שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ לְאֵיזוֹ מַעֲלָה וּמַדְרֵגָה, וְאָסוּר לוֹ לְהִתְגָּאוֹת, וּלְהֶפֶךְ — הַדַּל, שֶׁעַדַיִן נִמְצָא בֶּחָלָל הַפָּנוּי, אָסוּר לוֹ לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ, וְיַמְעִיט אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא כְּבָר אֵינוֹ שָׁוֶה שׁוּם דָּבָר, כִּי שְׁנֵיהֶם צְרִיכִים זֶה אֶת זֶה, הַסּוֹבֵב צָרִיךְ לְהַכְנֵס בְּתוֹךְ הַמְמַלֵּא, הַיְנוּ לְמַלֵּא תָּמִיד אֶת הֶחָלָל הַפָּנוּי עִם אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזּוֹ **״תְּרוּמַת הַוָי״ה לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם״**, כִּי כָּל הָעֲוונוֹת בָּאִים רַק עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ חָלָל הַפָּנוּי, שֶׁנִּדְמֶה שֶׁבְּמָקוֹם זֶה אֵין אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעָלֵינוּ לַעֲסֹק בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וּלְמַלֵּא אֶת כָּל הֶחָלָל הַפָּנוּי עִם אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁיִּהְיֶה שֶׁקֶל שָׁלֵם, שֶׁאָז יִהְיֶה הַתִּקּוּן בִּשְׁלֵמוּת, בִּבְחִינַת: ״וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה״, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ ז״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סב), שֶׁעִקַּר חֵטְא הָעֵגֶל הָיָה, שֶׁעָשׂוּ מֵהַסִּבּוֹת עִקָּר, כִּי כָּל הַטָּעוּת שֶׁל הָרְחוֹקִים מֵאֱמוּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הִיא מֵחֲמַת שֶׁעִקַּר יְדִיעַת אֱלֹקוּתוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מִגְּלוּי עַל הַסָּתוּם, וּמֵחֲמַת שֶׁרוֹאִים בִּגְלוּי שֶׁהַנְהָגַת הָעוֹלָם הִיא עַל־יְדֵי מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת, נָפְלוּ עַל־יְדֵי־זֶה בְּטָעֲיוֹת רַבּוֹת, כָּל אֶחָד לְפִי טָעוּתוֹ, וְיֵשׁ חוֹשְׁבִים שֶׁהַכֹּל עַל־פִּי הַטֶּבַע, עוֹלָם כְּמִנְהָגוֹ נוֹהֵג, וְיֵשׁ חוֹשְׁבִים

שֶׁצָּרִיךְ לַעֲבֹד אֶת הָאֶמְצָעִי, כְּמוֹ שֶׁטָּעוּ בָּעֵגֶל, שֶׁרָצוּ לַעֲשׂוֹת אֶת הָעֵגֶל אֶמְצָעִי בֵּינָם לְבֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁאָמְרוּ (שְׁמוֹת לב, א): "אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ".

וּבְטָעֲיוֹת כָּאֵלּוּ רַבִּים נִכְשָׁלִים, וְעוֹשִׂים אֶת הַסִּבּוֹת אֶמְצָעִי בֵּינָם לְבֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הַיְנוּ שֶׁמַּאֲמִינִים בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲבָל מַאֲמִינִים גַּם בְּאֶמְצָעִי, וְאוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְסִבּוֹת, הַיְנוּ שֶׁמַּאֲמִינִים לְמָשָׁל בְּהַסְּבָּה שֶׁל פַּרְנָסָה, שֶׁהוּא הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, וְאוֹמְרִים: הַסְּבָּה שֶׁל מַשָּׂא וּמַתָּן עִקָּר, כְּאִלּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, בְּלֹא הַסִּבּוֹת שֶׁל מַשָּׂא וּמַתָּן, אֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִתֵּן לָהֶם פַּרְנָסָה. וּבְהַסְּבָּה שֶׁל הָרְפוּאָה, שֶׁהִיא סַמִּים, עוֹשִׂים מִמֶּנָּה עִקָּר, כְּאִלּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, בְּלִי הַסַּמִּים, אֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְרַפֵּא, וְאֵין הַדָּבָר כֵּן, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא סִבַּת כָּל הַסִּבּוֹת, וְעִלַּת כָּל הָעִלּוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לְשׂוּם סְבָּה, וְעִסְקֵנוּ בְּאֵלּוּ הַסִּבּוֹת — צָרִיךְ לְהַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד, וְלֹא לַעֲשׂוֹת מֵהַסִּבּוֹת עִקָּר.

נִמְצָא, שֶׁכָּל חֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁמְּנַתְּקִים אֶת עַצְמָם מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְעוֹשִׂים מֵהַסְּבָּה עִקָּר, וְעִקַּר הַסְּבָּה שֶׁעָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל, הוּא — שֶׁאָמְרוּ: **"כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ"**, הַיְנוּ שֶׁפָּגְמוּ בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, כִּי בֶּאֱמֶת הָאָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁאֵין לוֹ שׂוּם דָּבָר בָּעוֹלָם, אֶלָּא רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְכָל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ, עָלָיו לְבַקֵּשׁ רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ לְבַד, בְּלִי שׂוּם אֶמְצָעִים, וּמַה שֶּׁצְּרִיכִים לְהִתְקָרֵב אֶל צַדִּיק אֲמִתִּי, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לֵידַע מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יד, לא): "וַיַּאֲמִינוּ בַּה' וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ", וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְכִילְתָּא בְּשַׁלַּח ו): אִם בְּמֹשֶׁה הֶאֱמִינוּ, קַל וְחֹמֶר בַּה' וּבָא זֶה לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּאֲמִין בְּרוֹעֶה נֶאֱמָן, כְּאִלּוּ מַאֲמִין בְּמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם.

כִּי הַצַּדִּיק מַכְנִיס אֱמוּנָה בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי בְּלִי הַצַּדִּיק לֹא הָיוּ יוֹדְעִים בִּכְלָל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן צְרִיכִים לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק, כַּמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ז'), שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק מְקַבְּלִים אֱמֶת, אֱמוּנָה, וְעֵצוֹת אֵיךְ לְהִתְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלָכֵן הָיָה לָהֶם הַפְּגָם, שֶׁאָמְרוּ: **"כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ"**, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה גַּם כְּפִיּוּת טוֹבָה, כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ בַּעֲבוּר עַם יִשְׂרָאֵל, בָּזֶה שֶׁאָמַר לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (שְׁמוֹת ה, כב): "לָמָּה הֲרֵעוֹתָה לָעָם הַזֶּה, לָמָּה זֶּה שְׁלַחְתָּנִי", וְעַל־יְדֵי־זֶה כְּבָר קִבֵּל עָנְשׁוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: עַתָּה תִּרְאֶה מַה שֶּׁאֶעֱשֶׂה לְפַרְעֹה, וְלֹא תִּרְאֶה מַה שֶּׁאֶעֱשֶׂה לִשְׁבָעָה אֻמּוֹת כְּשֶׁאֲבִיאֵם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָמַר (שְׁמוֹת לב, י): "וַיִּחַר אַפִּי בָהֶם וַאֲכַלֵּם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל", לֹא הִסְכִּים מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, אֶלָּא אָמַר: "אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אָיִן, מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ", וְאֵיךְ פִּתְאֹם שׁוֹכְחִים מִמֹּשֶׁה, שֶׁזּוֹ כְּפִיּוּת טוֹבָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְזֶה חֵטְא הָעֵגֶל, אֲשֶׁר נִמְצָא בְּכָל אֶחָד. כִּי כְּשֶׁאָדָם עוֹזֵר לְךָ, רָאוּי לְךָ לִהְיוֹת מַכִּיר טוֹבָה, וְלֹא לִשְׁכֹּחַ אֶת הַטּוֹבָה שֶׁעָשָׂה לְךָ, וּלְהֵפֶךְ כְּשֶׁאָדָם הוּא כְּפוּי טוֹבָה, הֲרֵי זֶה בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁהוּא עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל, שֶׁזֶּה עָוֹן חָמוּר מְאֹד.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רנה):

אִם אָדָם מַאֲמִין בְּצַדִּיק עִם דַּעַת, אָז הוּא אַף פַּעַם לֹא יִפֹּל מֵאֱמוּנָה, הַיְנוּ שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁכָּל הַתַּכְלִית לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק, הוּא כְּדֵי שֶׁהַצַּדִּיק יְקָרְבוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. אֲבָל אִם אֵין לוֹ דַּעַת וֶאֱמוּנָה בַּצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לִפֹּל מֵאֱמוּנָה בַּצַּדִּיק, כִּי צְרִיכִים לָדַעַת, אֲשֶׁר שִׁלְמוּת הַהִתְקָרְבוּת אֶל הַצַּדִּיק הִיא, כְּדֵי שֶׁהַצַּדִּיק יְקָרְבוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְתֵכֶף כְּשֶׁמַּנְתְּקִים אֶת עַצְמָם מִידִיעָה זוֹ, יְכוֹלִים לָבוֹא לִידֵי חֵטְא

הָעֵגֶל, שֶׁזֶּה גּוֹרֵם אַחַר־כָּךְ לְכָל הַחֲטָאִים וְהָעֲוונוֹת, כִּי חֵטְא הָעֵגֶל הָיָה כְּלוּל מֵעֲבוֹדָה זָרָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. וְלָכֵן צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, לֵידַע שֶׁהַצַּדִּיק מְקָרֵב אוֹתָנוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְתֵכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁהָאָדָם כּוֹפֵר בַּצַּדִּיק, זֶה בְּעַצְמוֹ חֵטְא הָעֵגֶל, **"כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ"**; כִּי אֵיךְ יְכוֹלִים לִהְיוֹת כְּפוּי טוֹבָה כָּזֶה, וְלִכְפֹּר בַּצַּדִּיק שֶׁעָזַר לָנוּ לְאֹרֶךְ כָּל הַדֶּרֶךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] **וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עַנּוֹת גְּבוּרָה, וְאֵין קוֹל עַנּוֹת חֲלוּשָׁה, קוֹל עַנּוֹת אָנֹכִי שֹׁמֵעַ**; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פב): מַה שֶּׁהוֹלֵךְ לָאָדָם שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּאוּת וְיֵשׁוּת, אֲנָא אֶמְלֹךְ, וְלָכֵן הוּא סוֹבֵל צָרוֹת וְיִסּוּרִין, שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, וְזֶה הָיָה חֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁהִפְרִידוּ אֶת עַצְמָם מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְכַמּוּבָא (זֹהַר הַקְדָּמָה ב.), אֲשֶׁר יֵשׁ מַדְרֵגָה שֶׁנִּקְרֵאת 'מִי', שֶׁזּוֹ הִיא סְפִירַת הַבִּינָה, וְיֵשׁ מַדְרֵגָה שֶׁנִּקְרֵאת 'אֱלֹהִ', שֶׁזּוֹ הִיא סְפִירַת הַמַּלְכוּת וְכוּ', אִתְחַבְּרוּן אַתְוָן אִלֵּין בְּאִלֵּין, וְאִשְׁתַּלְהִים בִּשְׁמָא אֱלֹקִים. וְעַד לֹא בָּרָא אֱלֹהִ, לָא סָלֵיק בִּשְׁמָא אֱלֹקִים, וְאִינּוּן דְּחָבוּ בַּעֲגָלָא עַל רָזָא דְּנָא אָמְרוּ (שְׁמוֹת לב, ד): "אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל", וּכְמָה דְּאִשְׁתַּתַּף 'מִי' בְּ'אֱלֹהִ', הָכִי הוּא שְׁמָא דְּאִשְׁתַּתַּף תְּדִיר, וּבְרָזָא דָּא אִתְקַיַּם עָלְמָא.

הֵינוּ שֶׁשֵּׁם אֱלֹקִים הוּא כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים יַחַד 'מִי' עִם 'אֱלֹהִ', שֶׁזֶּה סוֹד כְּסֵדֶר וְשֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים אוֹתָם בְּיַחַד, הַכֹּל הוֹלֵךְ לָאָדָם כְּסֵדֶר, וְזֶה שֵׁם אֱלֹקִים — כְּשֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל זֶה אֱלֹקוּת, וְגַם הַטֶּבַע הוּא כִּסּוּי לֶאֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז הוֹלֵךְ לוֹ הַכֹּל כְּסֵדֶר, וְחֵטְא הָעֵגֶל הָיָה, שֶׁהִפְרִידוּ בֵּין 'מִי' שֶׁהוּא הַבִּינָה, לְבֵין 'אֱלֹהִ' שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: "וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עַנּוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עַנּוֹת חֲלוּשָׁה, קוֹל עַנּוֹת אָנֹכִי שֹׁמֵעַ" — 'אֵין הַקּוֹל הַזֶּה נִרְאֶה כְּקוֹל עַנִּית גִּבּוֹרִים הַצּוֹעֲקִים נִצָּחוֹן, וְלֹא קוֹל חַלָּשִׁים שֶׁצּוֹעֲקִים יַי אוֹ נִיסָּה, קוֹל עַנּוֹת — קוֹל חֵרוּפִין וְגִדּוּפִין הַמַּעֲנִים אֶת נֶפֶשׁ שׁוֹמְעָן כְּשֶׁנֶּאֱמָרִים לוֹ'. וְכֵן אָמְרוּ (תַּנְחוּמָא כִּי תִשָּׂא יד): מַהוּ קוֹל עַנּוֹת — קוֹל חֵרוּפִין וְגִדּוּפִין? שֶׁכָּל חֵטְא הָעֵגֶל הָיָה, שֶׁהִפְרִידוּ אֶת עַצְמָם מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאָמְרוּ: אֲנָא אֶמְלֹךְ, שֶׁזֶּה קוֹל עַנּוֹת אָנֹכִי שֹׁמֵעַ — קוֹל חֵרוּפִין וְגִדּוּפִין.

כִּי תֵּכֶף כַּאֲשֶׁר אָדָם אוֹמֵר: **"אָנֹכִי"**, זֶה כְּבָר חֵטְא הָעֵגֶל, אֲנָא אֶמְלֹךְ, וְעַל־כֵּן הוֹלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, כִּי אָנֹכִי שַׁיָּךְ רַק לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת כ, ב): "אָנֹכִי הֲוָיָ"ה אֱלֹקֶיךָ, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים". וְלָכֵן אָמַר מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ: **"קוֹל עַנּוֹת אָנֹכִי שֹׁמֵעַ"** — קוֹל חֵרוּפִין וְגִדּוּפִין אֲנִי שׁוֹמֵעַ. כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁהָאָדָם מְדַבֵּר רַק 'אָנֹכִי', שֶׁהוּא מְנַתֵּק אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאוֹמֵר: 'אֲנָא אֶמְלֹךְ' — זֶה חֵטְא הָעֵגֶל. וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לִשְׁמֹר לֹא לְנַתֵּק אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁאָז יֵלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] **וַיַּעֲמוֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה, וַיֹּאמֶר מִי לַהֲוָיָ"ה אֵלָי, וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי**; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'מִכָּאן שֶׁכָּל הַשֻּׁבָּט כָּשֵׁר הָיָה'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קכג): הָעִקָּר וְהַיְסוֹד שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ — לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, וּלְקַבֵּל דְּבָרָיו עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה, דָּבָר קָטָן וְדָבָר גָּדוֹל. וְלִבְלִי לִנְטוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, מִדְּבָרָיו יָמִין וּשְׂמֹאל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סִפְרֵי פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים יא): 'אַפִּלּוּ אוֹמֵר לְךָ עַל יָמִין שְׂמֹאל' וְכוּ'. וּלְהַשְׁלִיךְ מֵאִתּוֹ כָּל הַחָכְמוֹת, וּלְסַלֵּק דַּעְתּוֹ כְּאִלּוּ אֵין לוֹ שׁוּם שֵׂכֶל, בִּלְעֲדֵי אֲשֶׁר יְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב

שֶׁבַּדּוֹר. וְכָל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר אֶצְלוֹ שׁוּם שֵׂכֶל עַצְמוֹ, אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵינוֹ מְקֻשָּׁר לְהַצַּדִּיק.

וְיִשְׂרָאֵל בְּעֵת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, הָיוּ לָהֶם חָכְמוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּי אָז הָיוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבֵּימֵיהֶם, שֶׁהָיְתָה טָעוּתָם עַל־פִּי חָכְמוֹת וַחֲקִירוֹת גְּדוֹלוֹת כַּיָּדוּעַ. וְלוּלֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מַשְׁלִיכִין מֵעַצְמָן הַחָכְמוֹת, לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה, כִּי הָיוּ יְכוֹלִים לְכָפֹר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא הָיָה מוֹעִיל לָהֶם כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עִמָּהֶם. וַאֲפִלּוּ כָּל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים הַנּוֹרָאִים שֶׁעָשָׂה לְעֵינֵיהֶם, לֹא הָיָה מוֹעִיל לָהֶם. כִּי גַּם עַתָּה נִמְצָאִים אֶפִּיקוֹרְסִים הַכּוֹפְרִים עַל־יְדֵי שְׁטוּת וְטָעוּת חָכְמָתָם. אַךְ יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ רָאוּ אֶת הָאֱמֶת, וְהִשְׁלִיכוּ הַחָכְמוֹת, וְהֶאֱמִינוּ בַּה׳ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה קִבְּלוּ הַתּוֹרָה. וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם אוֹנְקְלוֹס (דְּבָרִים לב, ו): ׳עַם נָבָל וְלֹא חָכָם׳ — עַמָּא דְּקַבִּילוּ אוֹרַיְתָא וְלֹא חַכִּימוּ; כִּי עִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה הָיָה עַל־יְדֵי וְלֹא חַכִּימוּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁהִשְׁלִיכוּ מֵאִתָּם כָּל הַחָכְמוֹת.

וְזֶה ״וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה, וַיֹּאמֶר מִי לַה׳׀ אֵלָי, וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי״; וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳מִכָּאן שֶׁכָּל הַשֵּׁבֶט כָּשֵׁר הָיָה׳, כִּי הֲרֵי הֵם הָלְכוּ אַחַר מֹשֶׁה, וְלֹא נִמְשְׁכוּ אַחַר הָעֵגֶל. וּבֶאֱמֶת מָצִינוּ (בְּרֵאשִׁית כט, לד): ״עַל־כֵּן קָרָא שְׁמוֹ לֵוִי״, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: בְּכֻלָּם כְּתִיב ׳וַתִּקְרָא׳ שֶׁהִיא קְרָאָה, וְזֶה כָּתַב בּוֹ קָרָא, וְיֵשׁ מִדְרָשׁ אַגָּדָה, שֶׁשָּׁלַח הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא גַּבְרִיאֵל, וְהֵבִיאוֹ לְפָנָיו, וְקָרָא לוֹ שֵׁם זֶה, נִמְצָא, שֶׁכְּבָר בְּעֵת לֵדָתוֹ נִקְרָא שְׁמוֹ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, עִם כָּל זֹאת מָצִינוּ כָּתוּב (בְּרֵאשִׁית לז, יח): ״וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵרָחֹק, וּבְטֶרֶם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ, וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו וְגוֹ׳, וְעַתָּה לְכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנַשְׁלִכֵהוּ בְּאַחַד הַבֹּרוֹת, וְאָמַרְנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ וְגוֹ׳, שֶׁזֶּה הָיָה שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שָׁם מב, כז): ״וַיִּפְתַּח הָאֶחָד אֶת שַׂקּוֹ״ וְגוֹ׳, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳הוּא לֵוִי שֶׁנִּשְׁאַר יָחִיד מִשִּׁמְעוֹן בֶּן זוּגוֹ׳, וְאַחַר־כָּךְ אָנוּ מוֹצְאִים כְּשֶׁבֵּרַךְ יַעֲקֹב אֶת בָּנָיו, אָמַר (שָׁם מט, ה): ״שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אַחִים, כְּלֵי חָמָס מְכֵרֹתֵיהֶם״ וְגוֹ׳, ״אָרוּר אַפָּם כִּי עָז וְעֶבְרָתָם כִּי קָשָׁתָה, אֲחַלְּקֵם בְּיַעֲקֹב וַאֲפִיצֵם בְּיִשְׂרָאֵל״, מִכָּל זֶה אֲנַחְנוּ רוֹאִים, שֶׁשִּׁמְעוֹן וְלֵוִי תָּמִיד הָיוּ הוֹלְכִים יַחַד, וְאֵיךְ כָּאן בְּחֵטְא הָעֵגֶל דָּבְקוּ רַק בְּנֵי לֵוִי בְּמֹשֶׁה?

אֶלָּא שֶׁהֵם פָּגְמוּ בִּפְגַם הַצַּדִּיק יוֹסֵף, וְלֹא רָצוּ לְהִתְבַּטֵּל אֵלָיו, וְאָמְרוּ (בְּרֵאשִׁית לז, כ): ״וְנִרְאֶה מַה יִּהְיוּ חֲלֹמֹתָיו״, וּבִבְרָכַת מֹשֶׁה שֶׁבֵּרַךְ אֶת הַשְּׁבָטִים אָמַר (דְּבָרִים לג, ח): ״וּלְלֵוִי אָמַר, תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה תְּרִיבֵהוּ עַל מֵי מְרִיבָה״ וְגוֹ׳, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: שֶׁלֹּא נִתְלוֹנְנוּ עִם שְׁאָר הַמַּלְוִינִים; כִּי הִנֵּה מָצִינוּ, אֲשֶׁר בַּעֲוֹן פְּעוֹר, הָיָה רַק שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן, שֶׁיָּצָא זִמְרִי בֶּן סָלוּא נְשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי, וְהוּא בָּא בְּעַזּוּת גְּדוֹלָה מְאֹד נֶגֶד מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: זוֹ אֲסוּרָה אוֹ מֻתֶּרֶת? אִם תֹּאמַר אֲסוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָהּ לְךָ (סַנְהֶדְרִין פד.)?! וְגָרַם שֶׁהָיְתָה מַגֵּפָה בְּיִשְׂרָאֵל, וּמֵתוּ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף. וְלָכֵן שֵׁבֶט לֵוִי רָאָה אֵל מָה פְּגַם אֱמוּנַת חֲכָמִים יָכוֹל לְהָבִיא, וְלָכֵן נִפְרַד מִשִּׁמְעוֹן.

וְזֶה לְמוּד עָמֹק עָמֹק לְכָל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, שֶׁצְּרִיכִים לָדַעַת, אֲשֶׁר הָעִקָּר וְהַיְסוֹד שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ — לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, וּלְקַבֵּל דְּבָרָיו עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה, דָּבָר קָטֹן וְדָבָר גָּדוֹל, וְלִבְלִי לִנְטוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, מִדְּבָרָיו יָמִין וּשְׂמֹאל, וּלְהַשְׁלִיךְ מֵאִתּוֹ כָּל הַחָכְמוֹת, וּלְסַלֵּק דַּעְתּוֹ כְּאִלּוּ אֵין לוֹ שׁוּם שֵׂכֶל, בִּלְעַדֵּי אֲשֶׁר יְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר. וְכָל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר אֶצְלוֹ שׁוּם שֵׂכֶל עַצְמוֹ, אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵינוֹ מְקֻשָּׁר לְהַצַּדִּיק, וְלָכֵן כָּל זְמַן שֶׁאָדָם מְקֻשָּׁר אֶל הַצַּדִּיק, יִהְיֶה נָכוֹן לִבּוֹ בָּטוּחַ שֶׁיֵּלֵךְ בַּדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כַּאֲשֶׁר יִתְרַחֵק מֵהַצַּדִּיק, הוּא עָלוּל לִפֹּל בְּנוּקְבָא דִּתְהוֹמָא רַבָּה. וְלָכֵן עָלָיו לְבַקֵּשׁ בְּכָל יוֹם וְיוֹם מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיְּזַכֵּהוּ לִהְיוֹת מְקֻשָּׁר אֶל

הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וְיִתְרַחֵק מֵחֲבֵרִים רָעִים שֶׁמְּסִיתִים וּמַדִּיחִים אוֹתוֹ נֶגֶד הַצַּדִּיק.

וּכְלָל זֶה תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר מִי שֶׁמְּדַבֵּר עַל הַצַּדִּיק, הוּא פָּגוּם בַּבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נה, כא): "שָׁלַח יָדָיו בְּשֶׁלְמָיו חִלֵּל בְּרִיתוֹ", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּעֲנִית ז:): כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת פָּנִים, סוֹף נִכְשָׁל בַּעֲבֵרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה ג, ג): "וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ". רַב נַחְמָן אָמַר, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּכְשָׁל בַּעֲבֵרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הָיָה לָךְ" וְלֹא נֶאֱמַר: יִהְיֶה לָךְ. וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (סִפְרֵי־הַמִּדּוֹת, אוֹת צַדִּיק, סִימָן קסג): הַנּוֹאֲפִים לָרֹב הֵם מִתְנַגְּדִים עַל הַצַּדִּיקִים; וְלָכֵן צְרִיכִים רַחֲמִים רַבִּים, שֶׁלֹּא יִמָּשֵׁךְ אַחַר חֲבֵרִים רָעִים נוֹאֲפִים כִּכְלָבִים, שֶׁהֵם חוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים, כִּי בְּקַלּוּת יַפִּילוּ אוֹתוֹ בִּנְפִילָה שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לוֹ תְּקוּמָה. וְאַשְׁרֵי מִי שֶׁתָּמִיד דָּבוּק וּמְקֻשָּׁר אֶל צַדִּיק אֱמֶת, וְאָז טוֹב לוֹ בָּזֶה וּבַבָּא, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (סִפְרֵי־הַמִּדּוֹת, אוֹת צַדִּיק, סִימָן נג): קִרְבַת הַצַּדִּיקִים טוֹב בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] **וַהֲסִרֹתִי אֶת כַּפִּי, וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ**; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן רנ): כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, אָז יָכוֹל לָקַחַת אֶת הַכֹּל, מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ. וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן כא), שֶׁיֵּשׁ שֵׂכֶל שֶׁנִּקְרָא בִּבְחִינַת פָּנִים, שֶׁזּוֹ הִיא הַמְשָׂכַת גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, שֶׁתִּכְלִיתִי־וּמִיָּד מַשִּׂיג אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת יְדִיעָה, שֶׁיּוֹדֵעַ בִּידִיעָה מֻחְלֶטֶת, אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרֵךְ כְּלָל, וְיֵשׁ שֵׂכֶל שֶׁנִּקְרָא בִּבְחִינַת אָחוֹר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג הַשָּׂגַת אֱלֹקוּת, אֶלָּא עַל־יְדֵי הַקְּדָמוֹת רַבּוֹת, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת בְּחִירָה, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ לִבְחֹר בַּטּוֹב אוֹ לְהֵפֶךְ, מֵאַחַר שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדָּמוֹת רַבּוֹת לְהַשִּׂיג אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וְהִנֵּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בִּקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (שְׁמוֹת לג, יח): "הַרְאֵנִי נָא אֶת כְּבֹדֶךָ", הַיְנוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה אֵלָיו אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מִכָּל דָּבָר, שֶׁיָּבִין וְיַשְׂכִּיל תִּכְלִית־וּמִיָּד מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו — בִּשְׂכִיל מַה זֶּה, וְעַל זֶה הֵשִׁיב לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: **"לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת פָּנָי, כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי"**, הַיְנוּ כָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם חַי בָּזֶה הָעוֹלָם, הַהֶכְרֵחַ שֶׁתִּהְיֶה לוֹ בְּחִירָה, כִּי אִם לוֹקְחִים מִמֶּנּוּ אֶת הַבְּחִירָה, אָז הוּא מַגִּיעַ לְמַדְרֵגַת מַלְאָךְ.

וְזֶה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: "וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי, וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ", הַיְנוּ בְּכָל דָּבָר לֹא יְכוֹלִים לִרְאוֹת תִּכְלִית־וּמִיָּד אֶת הַתּוֹעֶלֶת וְהַטּוֹבָה שֶׁיּוֹצֵאת מֵהַדָּבָר שֶׁבָּא עָלָיו, וַאֲפִלּוּ שֶׁלְּעֵת עַתָּה עוֹבֵר עָלָיו אֵיזֶה מַשְׁבֵּר, וְרוֹאֶה רַק אֶת הָרָע, עָלָיו לִזְכֹּר מַה שֶּׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן ד'): שֶׁכְּשֶׁהָאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא; כִּי עַל עוֹלָם הַבָּא נֶאֱמַר (יְשַׁעְיָה סד, ג): "עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה", וְלָכֵן אֵין יְכוֹלִים לִרְאוֹת רַק אֶת הָ'אֲחוֹרַיִם', וְכָל זֶה הִיא בְּחִינַת הַבְּחִירָה, כִּי בְּעֵת צָרָה לֹא יְכוֹלִים לְהָבִין אֶת הַטּוֹב הַגָּנוּז בָּזֶה, וְרַק אַחַר־כָּךְ כְּשֶׁעָבְרָה הַצָּרָה, אָז יָבוֹא אֶל הַטּוֹב הַגָּנוּז, וְיִרְאֶה שֶׁכָּל מַה שֶּׁקָּרָה אֵלָיו, זֶה הָיָה בִּבְחִינַת 'פָּנִים', וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] **וַיַּרְא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה, וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו וְגוֹ', וַיִּכַּל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם, וַיִּתֵּן עַל פָּנָיו מַסְוֶה וְגוֹ', וְרָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵי מֹשֶׁה, כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה, וְהֵשִׁיב מֹשֶׁה אֶת הַמַּסְוֶה עַל פָּנָיו וְגוֹ'**; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן קלג): כִּי הַשֶּׁמֶשׁ בְּעַצְמָהּ מְאִירָה בְּמְקוֹמָהּ בְּשָׁוֶה בְּתִחִלַּת הַיּוֹם וּבְאֶמְצַע הַיּוֹם, רַק הַמְּנִיעָה הִיא מֵחֲמַת הָאָרֶץ הַמַּפְסֶקֶת בֵּין בְּנֵי־אָדָם וּבֵין הַשֶּׁמֶשׁ, עַל־כֵּן אֵין הָאוֹר מִתְפַּשֵּׁט כָּל־כָּךְ בְּתִחִלַּת הַיּוֹם רַק מְקֻצָּת מְקֻצָּת,

עַד שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט עַל הָאָרֶץ, כֵּן הַצַּדִּיק הוּא בְּעַצְמוֹ מֵאִיר תָּמִיד, רַק הַמְּנִיעָה הִיא מֵחֲמַת הַמְקַבְּלִים, וְהַמְּנִיעָה הִיא מֵחֲמַת הָאָרֶץ הַמַּפְסֶקֶת, הַיְנוּ הָעוֹלָם הַזֶּה.

כִּי בְּנֵי־אָדָם מְשֻׁקָּעִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל־כֵּן אֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל אוֹר הַצַּדִּיק. וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה, אֵיךְ יוּכַל הָעוֹלָם, שֶׁהוּא קָטָן מְאֹד נֶגֶד אוֹר הַתּוֹרָה וְאוֹר הַצַּדִּיק וְאוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, לְמְנֹעַ אֶת הָאָדָם מִלְּהִסְתַּכֵּל בִּגְדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ וּבִגְדֻלַּת הַצַּדִּיק וּבִגְדֻלַּת הַתּוֹרָה? אֶלָּא הוּא כְּמָשָׁל, כְּשֶׁשָּׂמִים מַטְבֵּעַ קְטַנָּה לִפְנֵי הָעַיִן, אֲזַי אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת אֶת הָהָר הַגָּדוֹל, אַף שֶׁהָהָר יוֹתֵר גָּדוֹל מֵהַמַּטְבֵּעַ הַקְּטַנָּה בְּאֵין עֵרֶךְ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׂשָּׂמִים אֶת הַמַּטְבֵּעַ קְטַנָּה קָרוֹב לָעַיִן, אֲזַי מַעֲלִים וּמַסְתִּיר אֶת הָאוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְשֶׁל הַצַּדִּיקִים, וְשֶׁל הַתּוֹרָה.

וְהִנֵּה כָּל עֲבוֹדָתָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים בְּזֶה הָעוֹלָם הִיא רַק — לְגַלּוֹת וּלְפַרְסֵם אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל מְגַמָּתָם בְּזֶה הָעוֹלָם הִיא רַק לְהַחְדִּיר בִּבְנֵי־אָדָם גִּלּוּי אֱלֹקוּת, שֶׁגַּם הֵם יַרְגִּישׁוּ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיִמְצְאוּ גַּם הֵם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעֵת לִמּוּדָם אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי מְגַלִּים נוֹרָאוֹת וְנִפְלָאוֹת סוֹדוֹת וְרָזֵי דְּרָזִין בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁיּוּכְלוּ לִרְאוֹת אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה בְּגִלּוּי רַב וְנִפְלָא מְאֹד. וְזוֹ הַתַּכְלִית — שֶׁאָדָם יִזְכֶּה לְהַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּזֶה הָעוֹלָם בְּכָל פְּרָט וּפְרָט, שֶׁזֶּה יִחוּד בֵּין שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁמְּחַבְּרִים יַחַד רוּחָנִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת שֶׁתִּהְיֶינָה מְאֻחָדוֹת, שֶׁזֶּה סוֹד יִחוּד בֵּין זְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא, הַיְנוּ סוֹד הַיִּחוּד בֵּין ו״ה, וְזוֹ כָּל עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים בְּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁמְּחַבְּרִים תָּמִיד אֶת גַּשְׁמִיּוּת הָעוֹלָם הַזֶּה אֶל רוּחָנִיּוּת הָעוֹלָם הַבָּא.

וְאִם הָיוּ בְּנֵי־אָדָם שָׂמִים לֵב אֶל גְּדֻלַּת הַצַּדִּיקִים הַמּוֹסְרִים אֶת נַפְשָׁם יוֹמָם וָלַיְלָה לְהַשִּׂיג רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת, הָיוּ מִתְבַּטְּלִים אֲלֵיהֶם לְגַמְרֵי, וְכֵן אִם הָיוּ יוֹדְעִים מַעֲלַת גְּדֻלַּת הַצַּדִּיק, שֶׁמְּגַלֶּה אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, הָיוּ כֻּלָּם בְּטֵלִים אֵלָיו, וְכֵן אִם הָיוּ רוֹאִים אֶת עֲרֻבוּת נְעִימוּת זִיו רָזֵי וְסִתְרֵי תּוֹרָה, הָיוּ תָּמִיד עוֹסְקִים בָּזֶה, אַךְ מֵחֲמַת רִבּוּי אוֹר, גּוֹרְמִים רִבּוּי חֹשֶׁךְ, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לִרְאוֹת אֶת הָאוֹר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַזֶּה.

וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה צָרִיךְ מֹשֶׁה לָשִׂים מַסְוֶה עַל פָּנָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנָּזְקוּ, וְיוּכְלוּ לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר בִּשְׁלֵמוּת, וְזֶה אוֹתִיּוֹת מַסְוֶה — ס״מ ו״ה, כִּי הַגּוֹרֵם שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִהְיוֹת מַסְוֶה עַל פְּנֵי הַצַּדִּיק, וְשֶׁיִּהְיֶה מַסְוֶה עַל הָאוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא שֶׁמֵּאִיר בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה, זֶה בָּא מִצַּד הַס״מ, שֶׁגַּם הוּא נִבְרָא מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְהָסִית אֶת בְּנֵי־אָדָם שֶׁיִּתְרַחֲקוּ מִמֶּנּוּ, וְזֶה ס״מ — שֶׁמַּעֲלִים אֶת הַיִּחוּד בֵּין זְעֵיר אַנְפִּין לְנוּקְבָא, ו״ה — שָׁמַיִם וָאָרֶץ, כִּי לוּלֵא הוּא, הָיוּ כֻּלָּם יְכוֹלִים לִרְאוֹת אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן דַּיְקָא הֶצְרַךְ מֹשֶׁה לְהִתְלַבֵּשׁ עִם מַסְוֶה, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת ס״מ ו״ה, כִּי הוּא — הַס״מ, הַמַּעֲלִים וּמַסְתִּיר אֶת הַיִּחוּד בֵּין רוּחָנִיּוּת לְבֵין גַּשְׁמִיּוּת, וְלוּלֵא הוּא, הָיָה הַכֹּל גָּלוּי וּמְפֹרָסָם לְכֻלָּם.

וְדָבָר זֶה שַׁיָּךְ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁכָּל הַצַּדִּיקִים צְרִיכִים לִסְבֹּל מֵהַס״מ שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּאֵיזֶה רָשָׁע אָרוּר טָמֵא, שֶׁמְּעוֹרֵר מַחֲלֹקֶת עֲלֵיהֶם, כִּי הַמַּחֲלֹקֶת מַעֲלִימָה וּמַסְתִּירָה אֶת גְּדֻלַּת הַצַּדִּיקִים וּגְדֻלַּת הַתּוֹרָה, שֶׁמְּגַלִּים לְעַם סְגֻלָּה גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּמַדְרֵגָה הֲכִי עֶלְיוֹנָה. וְלָכֵן כָּל אֵלּוּ הַחוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיק, הֵם הֵם שְׁלִיחֵי הַסָּמ״ךְ־מ״ם, וּצְרִיכִים לְהִתְרַחֵק מֵהֶם מְאֹד מְאֹד, וְלֵידַע שֶׁאָסוּר לַעֲמֹד בְּד׳ אַמּוֹתָיו שֶׁל הַמְדַבֵּר נֶגֶד צַדִּיק הַדָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, הַמְגַלֶּה אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בִּפְנֵי אָדָם רָשָׁע כָּזֶה שֶׁחוֹלֵק עַל הַצַּדִּיק, הַמְגַלֶּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהֶבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל

[א] וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: שֶׁאֵינוֹ אוֹסֵף אֲנָשִׁים בַּיָּדַיִם, אֶלָּא הֵן נֶאֱסָפִים עַל־פִּי דִּבּוּרוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן יז), אֲשֶׁר הַצַּדִּיק מְדַבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, וְהַדִּבּוּרִים הָאֵלּוּ הוֹלְכִים מִסּוֹף הָעוֹלָם עַד סוֹפוֹ, וּמְעוֹרְרִים בְּנֵי־אָדָם לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שֶׁזֶּה (אֶסְתֵּר ט, ד): "וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת", כִּי דִּבּוּרֵי הַצַּדִּיק הוֹלְכִים מִסּוֹף הָעוֹלָם עַד סוֹפוֹ, וְנֶחְקָקִים בְּלִבּוֹת בְּנֵי־אָדָם, וְעוֹלִים בָּהֶם הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, וַאֲפִלּוּ בֵּין אֻמּוֹת הָעוֹלָם נַעֲשֵׂית הִתְעוֹרְרוּת, שֶׁהֵם מוֹצְאִים בְּסִפְרֵיהֶם הֵפֶךְ אֱמוּנָתָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם מִתְגַּיְּרִים, שֶׁזֶּה (שָׁם ו, ב): "וַיִּמָּצֵא כָּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי", מָרְדֳּכַי הוּא הַצַּדִּיק הַכּוֹפֵר בַּעֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שָׁם ב, ה): "אִישׁ יְהוּדִי", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְגִלָּה יג.): כָּל הַכּוֹפֵר בַּעֲבוֹדָה זָרָה נִקְרָא יְהוּדִי, הַיְנוּ שֶׁהַדִּבּוּרִים שֶׁהִגִּיד מָרְדֳּכַי, שֶׁהֵם דִּבּוּרִים שֶׁל אֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, נִכְתָּבִים בַּאֲוִיר הָעוֹלָם, וְהוֹלְכִים מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, עַד שֶׁבָּאִים אֶל סְפָרֵיהֶם, וְהֵם מוֹצְאִים הֵפֶךְ אֱמוּנָתָם. כִּי הַדִּבּוּר שֶׁל הַצַּדִּיק הַמְדַבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, הוֹלֵךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וּמְעוֹרֵר אֶת בְּנֵי־אָדָם לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה.

וְזֶה "וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: שֶׁאֵינוֹ אוֹסֵף אֲנָשִׁים בַּיָּדַיִם, אֶלָּא הֵן נֶאֱסָפִים עַל־פִּי דִּבּוּרוֹ, שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה לוֹ כֹּחַ כָּל־כָּךְ גָּדוֹל בְּדִבּוּרוֹ, עַד שֶׁאַף אִם הָיָה מְדַבֵּר בְּחַדְרוֹ, זֶה עוֹרֵר כְּבָר אֶת כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁרָצָה שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל יִתְאַסְּפוּ יַחַד, דִּבֵּר מִזֹּאת בְּחַדְרוֹ, וּמֵרֹב דְּבֵקוּתוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא — פָּעַל, שֶׁכֻּלָּם יִתְקַבְּצוּ אֵלָיו. וְזוֹ מַדְרֵגַת גְּדוֹלֵי וּמֻבְחָרֵי הַצַּדִּיקִים, שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵם יוֹשְׁבִים בְּחַדְרָם, וּמְדַבְּרִים דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹשִׂים הִתְעוֹרְרוּת בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אַשְׁרֵיהֶם וְאַשְׁרֵי דְּבֵקֵיהֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה הַוָי"ה לַעֲשׂת אֹתָם:** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן לט): בֶּאֱמֶת הַדָּבָר נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד, אֲשֶׁר בָּרָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל הַבְּרִיאָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כַּמָּה וְכַמָּה דְּבָרִים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד, מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה', וַאֲפִלּוּ בְּזֶה הָעוֹלָם לְבַד עָצְמוּ נִפְלְאוֹת ה', אֲשֶׁר בָּרָא דּוֹמְמִים וְצוֹמְחִים וְכוּ', וּמִי יוּכַל לְשַׁעֵר גְּדֻלַּת ה' שֶׁיֵּשׁ בַּבְּרִיּוֹת שֶׁל זֶה הָעוֹלָם, מִכָּל שֶׁכֵּן שְׁאָר הָעוֹלָמוֹת. וְהַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל.

וְיִשְׂרָאֵל בְּעַצְמָן, עִקַּר בְּרִיאָתָן בִּשְׁבִיל בְּחִינַת שַׁבָּת, שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, כִּי שַׁבָּת הִיא תַּכְלִית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁהִיא בְּחִינַת עוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהוּא עוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת, וְשָׁם יַשִּׂיגוּ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּרָאוּי, בְּלִי שׁוּם מָסָךְ הַמַּבְדִּיל, וּבְלִי שׁוּם מוֹנֵעַ, כִּי אָז תִּהְיֶה נַעֲשֵׂית אַחְדוּת גְּמוּרָה, וְכָל אֶחָד יִהְיֶה מַרְאֶה בְּאֶצְבָּעוֹ "זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ" (יְשַׁעְיָה כה, ט).

וְזוֹהִי הַתַּכְלִית, שֶׁבִּשְׁבִילָהּ בָּרָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ. וְעַל־כֵּן יֵשׁ בְּוַדַּאי בְּכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁנִּבְרָא בָּעוֹלָם, בְּחִינַת הַתַּכְלִית, כִּי בְּכָל דָּבָר וְדָבָר יֵשׁ בּוֹ הַתְחָלָה וְסוֹף, דְּהַיְנוּ

הַהַתְחָלָה מִמָּקוֹם שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, עַד שֶׁנִּתְגַּשֵּׁם וְנִתְהַוָּה בְּזוֹ הַתְּמוּנָה וְהַדְּמוּת, וְגַם יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת הַתַּכְלִית וְהַסּוֹף, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה נִבְרָא, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּכוֹלִין יִשְׂרָאֵל לְהַעֲמִיק עִיּוּנָם, וְלָדַעַת וּלְהִתְבּוֹנֵן בִּפְרָטֵי הַבְּרִיאָה, בְּתַבְנִית הָאֵיבָרִים וּבְנְיָן וְקוֹמָה וּדְמוּת וְכוּ' שֶׁל כָּל דָּבָר וְדָבָר, לְהִתְבּוֹנֵן מֵהֶם גְּדֻלּוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וּלְעָבְדוֹ יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי־זֶה, וְכֵן לְמַעְלָה מַעְלָה עַד הַתַּכְלִית, שֶׁשָּׁם נִסְתָּם אוֹתוֹ הַדָּבָר אֶל הַתַּכְלִית. כִּי כָּל דָּבָר וְדָבָר יֵשׁ לוֹ אֲחִיזָה בְּהַתַּכְלִית, שֶׁבִּשְׁבִילָהּ נִבְרָא, שֶׁעַל־יְדֵי דָּבָר זֶה יְכוֹלִין לְהַשִּׂיגוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְעָבְדוֹ עַד אוֹתָהּ הַתַּכְלִית, שֶׁשָּׁם נִסְתַּיֵּם אוֹתוֹ הַדָּבָר וְנִסְתָּם אֶל הַתַּכְלִית.

וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לְהַעֲמִיק עִיּוּנוֹ בָּזֶה, לָדַעַת וּלְהַכִּיר גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא בְּכָל דָּבָר וְדָבָר, בְּתַבְנִיתוֹ וּבְדִמּוּתוֹ, וּבִפְרָטִיּוּת אֵיבָרָיו וּבְנְיָנוֹ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם, וּלְעָבְדוֹ יִתְבָּרַךְ בָּזֶה, עַד אֲשֶׁר יָבוֹא לִבְחִינַת הַתַּכְלִית שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, שֶׁהִיא בְּחִינַת שַׁבָּת, עוֹלַם הַנְּשָׁמוֹת וְכוּ'.

וְהִנֵּה הַבַּעֲלֵי שֵׂכֶל שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שֵׂכֶל גָּדוֹל, הֵם יְכוֹלִים זֹאת, אֲבָל קְטַנֵּי עֵרֶךְ כָּמוֹנוּ הַיּוֹם, שֶׁכָּלָנוּ בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה מְאֹד בִּבְחִינַת רַגְלִין, אֵיךְ אֶפְשָׁר לָנוּ לָבוֹא לִידִיעָה זוֹ?! וְעַל־כֵּן יֵשׁ לָנוּ לִכְסֹף וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ וּלְהִשְׁתּוֹקֵק מְאֹד — מִי יִתֵּן וְהָיָה לָנוּ מַנְהִיג הַדּוֹר, רוֹעֶה נֶאֱמָן, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ זֶה הַכֹּחַ, שֶׁיּוּכַל לְהָאִיר אֲפִלּוּ בָּנוּ, בִּבְחִינַת רַגְלִין, יְדִיעָה וְהַשָּׂגָה זוֹ, שֶׁנִּזְכֶּה לָבוֹא אֶל הַתַּכְלִית כְּמוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁמִּגְּדֶל עֹצֶם מַעֲלָתוֹ, הָיָה יָכוֹל לְהָאִיר אֲפִלּוּ בַּפָּחוּת שֶׁבַּפְּחוּתִים, אֲפִלּוּ בְּשִׁפְחָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְכִילְתָּא פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח ג'): רָאֲתָה שִׁפְחָה עַל הַיָּם, מַה שֶּׁלֹּא רָאָה יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא. הֲרֵי שֶׁאֲפִלּוּ יְחֶזְקֵאל, שֶׁהָיָה נָבִיא גָּדוֹל כָּזֶה, לֹא הָיָה רוֹאֶה, מַה שֶּׁרָאֲתָה שִׁפְחָה בִּימֵי מֹשֶׁה.

וְכָל זֶה מֵחֲמַת גֹּדֶל עֹצֶם מַעֲלַת הַמַּנְהִיג, שֶׁהָיָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הַמַּנְהִיג, וְהוּא יָכוֹל לְהָאִיר אֲפִלּוּ בִּבְחִינַת רַגְלִין, שֶׁאֲפִלּוּ הָרַגְלִין שֶׁרְחוֹקִים מֵהַמֹּחַ, אַף־עַל־פִּי־כֵן גַּם הֵם יוּכְלוּ לְהַשִּׂיג וְלָדַעַת הַתַּכְלִית, עַל־יְדֵי מִפְעָלוֹת ה' אֲשֶׁר בָּרָא בָּעוֹלָם הַשָּׁפָל הַזֶּה, כִּי עַל־יְדֵי גְּדֻלַּת הַמַּנְהִיג יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַמֹּחַ אֲפִלּוּ לְהָרַגְלִין, וְאָז יוּכַל לִהְיוֹת שֶׁהָרַגְלִין אֵלּוּ הֵם גְּדוֹלִים מִמֹּחַ אַחֵר.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תְּהִלִּים מו, ט): "לְכוּ חֲזוּ מִפְעֲלוֹת ה', אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ" 'לְכוּ' דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּחִינַת הָרַגְלִין, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהֲלִיכָה, גַּם הֵם יֶחֱזוּ 'מִפְעֲלוֹת ה' אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ', הַיְנוּ פְּעֻלּוֹת ה' אֲשֶׁר שָׂם בָּאָרֶץ הַזּוֹ, דְּהַיְנוּ בָּזֶה הָעוֹלָם הַשָּׁפָל, שֶׁעַל־יְדֵי מִפְעֲלוֹת ה' שֶׁבָּאָרֶץ הַזֹּאת הַשְּׁפָלָה, יְכוֹלִין לָדַעַת וּלְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית, וְזֶהוּ: 'אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ', הַיְנוּ שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁהִיא בְּחִינַת שַׁ'מַ'וְ'ת', רָאשֵׁי תֵּבוֹת: תַּ'כְלִית מַ'עֲשֵׂה שָׁ'מַיִם וָ'אָרֶץ.

וּבֶאֱמֶת הוּא חִדּוּשׁ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד, שֶׁהַשָּׂגַת הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא דָּבָר גָּבוֹהַּ כָּזֶה — לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא תָּלוּי דַּיְקָא בִּבְרִיּוֹת עוֹלָם הַשָּׁפָל, וְכָל הַנְּשָׁמוֹת מֵכְרָחוֹת לַעֲבֹר בָּזֶה הָעוֹלָם, כְּדֵי לְהַשִּׂיג אֶת הַתַּכְלִית. כִּי זֶה עִקַּר הַתַּכְלִית, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּזֶה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי וְהַחָמְרִי דַּיְקָא, הַמָּלֵא הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרוֹת וְכִסּוּיִים, וְזֶה הָיָה יָכוֹל רַק מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְהַכְנִיס בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וַאֲפִלּוּ בְּהַפְּחוּתִים שֶׁהָיוּ בִּבְחִינַת רַגְלִין.

כִּי מִגֹּדֶל כֹּחַ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא יָכוֹל לְהַכְנִיס גַּם בַּיְרוּדִים, הַפְּחוּתִים וְהַשְּׁפָלִים, שֶׁהֵם בִּבְחִינַת רַגְלִין מַמָּשׁ, גַּם־כֵּן אֱלֻקוּת. וְרָאוּי לָנוּ לוֹמַר זֹאת בִּבְכִיָּה, בִּדְמָעוֹת שָׁלִישׁ, לְבָכוֹת וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ, לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ — מָתַי נִזְכֶּה לָזֶה, שֶׁתִּהְיֶה לָנוּ זֹאת הַדַּעַת, שֶׁנּוּכַל לָדַעַת וּלְהַכִּיר אֶת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ מִכָּל דָּבָר שֶׁל זֶה הָעוֹלָם בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, וּכְפִי הַמַּדְרֵגָה פְּחוּתָה שֶׁלָּנוּ עַתָּה. וְכֻלָּנוּ אֵין פָּנֵינוּ יָפוֹת כְּלָל, אָנוּ צְרִיכִין שֶׁיְּרַחֵם עָלֵינוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לִתֵּן לָנוּ מַנְהִיג רוֹעֶה נֶאֱמָן, שֶׁיּוּכַל לְהָאִיר גַּם בָּנוּ יְדִיעָה

זוֹ, לְהַשִּׂיג אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִכָּל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, אֲפִלּוּ מִבְּחִינַת רַגְלִין, כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְעָבְדוֹ יִתְבָּרַךְ כָּרָאוּי, וְלָבוֹא אֶל הַתַּכְלִית, שֶׁנֵּדַע אֲשֶׁר שֵׁשֶׁת יָמִים הֵם הַהַתְחָלָה, שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הַכֹּל, וְשַׁבָּת הוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית שֶׁל כָּל הַתַּכְלִיתוֹת, וְאָז מֵאִיר אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּגִלּוּי רַב וְנִפְלָא מְאֹד, בְּלִי שׁוּם לְבוּשִׁים.

וּבְוַדַּאי יֵשׁ חִלּוּק בֵּין הַבְּרִיּוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בְּכָל יוֹם וְיוֹם, כִּי בְּוַדַּאי יֵשׁ חִלּוּק בֵּין מַה שֶּׁנִּבְרָא קֹדֶם וּבֵין מַה שֶּׁנִּבְרָא בְּשִׁשִּׁי, שֶׁהוּא סְמוּךְ יוֹתֵר לְשַׁבָּת, "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" (שְׁמוֹת לא, יז), שֶׁגַּם הַשֵּׁשֶׁת יָמִים בְּעַצְמָם נִבְרְאוּ, כִּי כָּל יוֹם וְיוֹם הָיְתָה בְּרִיאָה אַחֶרֶת, עַד שֶׁנִּבְרָא בְּיוֹם הַשִּׁשִּׁי הָאָדָם, שֶׁהוּא תַּכְלִית הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִכָּל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה.

וְזֶה "וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם, אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשֹׂת אֹתָם"; הַיְנוּ שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ דַּיְקָא הָיָה לוֹ אֶת הַכֹּחַ הַזֶּה לְהַקְהִיל אֶת כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּלְהָאִיר בָּהֶם אֶת הַדַּעַת, שֶׁזֶּה עַדַ"ת — אוֹתִיּוֹת דַּעַ"ת, **"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשֹׂת אֹתָם"**, הַיְנוּ שֶׁיִּזְכּוּ לְהַשִּׂיג אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ גַּם בִּבְחִינַת רַגְלִין.

וְזֶה "שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ, שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַה' כָּל הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת"; הַיְנוּ שֶׁדַּיְקָא בְּשֵׁשֶׁת יָמִים, שֶׁאָז נִבְרָא הָעוֹלָם בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת כָּל כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה: דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם דְּבָרִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים מְאֹד, שֶׁעַל־יְדֵי כָּל הַדְּבָרִים צְרִיכִים לְהַשִּׂיג אֶת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁמַּגִּיעִים לְשַׁבָּת, שֶׁאָז נִשְׁלְמָה תַּכְלִית הַבְּרִיאָה, שֶׁזּוֹ תַּכְלִית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, כְּדֵי שֶׁאָדָם יִזְכֶּה לִרְאוֹת אֶת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִכָּל פְּרָטֵי פְּרָטִיּוּת הַבְּרִיאָה. וְלָכֵן בְּשַׁבָּת אָסוּר לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה, אֶלָּא לָנוּחַ וּלְהִתְעַנֵּג מִזִּיו שְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ, הַמְחַיֶּה וּמְהַוֶּה אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, רְאוּ קָרָא הַוָ"ה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סח), שֶׁעִקַּר גְּדֻלַּת הַצַּדִּיק, שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת גַּם לְמַעְלָה וְגַם לְמַטָּה. הַיְנוּ שֶׁהַצַּדִּיק, אַף שֶׁהוּא דָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא בִּדְבֵקוּת אֱמֶת, וְנִכְלָל בַּמָּקוֹם שֶׁנִּכְלָל, עִם כָּל זֹאת הוּא יָכוֹל לְהוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ לַהֲכִי רְחוֹקִים וַהֲכִי גְּרוּעִים, וְזוֹ גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁמִּצַּד אֶחָד הוּא יָכוֹל לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמִצַּד שֵׁנִי הוּא יָכוֹל לָרֶדֶת לְכָל הַמְּקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים, וּלְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת הָאֲנָשִׁים הֲכִי מְגֻשָּׁמִים וּפְגוּמִים. וְכֵן יָכוֹל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת לְהַרְאוֹת לְאֵלּוּ שֶׁכְּבָר עָלוּ אֶל מַעֲלָה גְּדוֹלָה מְאֹד, שֶׁעֲדַיִן אֵינָם יוֹדְעִים כְּלוּם, כִּי הוּא מְגַלֶּה לָהֶם כָּל־כָּךְ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁרוֹאִים בְּעַצְמָם שֶׁעֲדַיִן לֹא הִשִּׂיגוּ שׁוּם דָּבָר, וְכֵן לְהֵפֶךְ, יָכוֹל הַצַּדִּיק, לְהַרְאוֹת לַאֲנָשִׁים שֶׁכְּבָר פָּגְמוּ בְּמֶה שֶׁפָּגְמוּ, וְנִמְצָאִים בִּמְקוֹמוֹת הֲכִי מְטֻנָּפִים וַהֲכִי יְרוּדִים, שֶׁעִם כָּל זֹאת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא אִתָּם, עִמָּם וְאֶצְלָם, וְאָסוּר לָהֶם לְהִתְיָאֵשׁ.

וְהַנָּה אֶת הַמִּשְׁכָּן צִוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִבְנוֹת תֵּכֶף־וּמִיָּד אַחַר שֶׁחָטְאוּ בָּעֵגֶל, וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא פְּקוּדֵי ב'): "מִשְׁכַּן הָעֵדוּת", עֵדוּת לְכָל הָאֻמּוֹת שֶׁנִּתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. וְרוֹאִים, שֶׁאֶת הַמִּשְׁכָּן בָּנוּ בְּצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת לו, א): "וְעָשָׂה בְצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב" וְגוֹ'. וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסִיקְתָא רַבָּתִי, פָּרָשָׁה ו', סִימָן י'): כְּשֶׁנַּעֲשָׂה הַמִּשְׁכָּן, שְׁנֵי שְׁבָטִים הָיוּ שֶׁתָּפִין בִּמְלַאכְתּוֹ. אָמַר רַבִּי לֵוִי בְּשֵׁם רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, שִׁבְטוֹ שֶׁל דָּן וְשִׁבְטוֹ שֶׁל יְהוּדָה. שִׁבְטוֹ שֶׁל יְהוּדָה —

בְּצַלְאֵל. שִׁבְטוֹ שֶׁל דָּן — אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָּן.

וְזֶה "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, רְאוּ קָרָא הָוָי"ה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה, וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחָכְמָה בִּתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה. וְלַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת. וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל מְלֶאכֶת מַחֲשָׁבֶת, וּלְהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא, וְאָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָּן"; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'מִשֶּׁבֶט דָּן' — מִן הַיְרוּדִין שֶׁבַּשְּׁבָטִים, מִבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, וְהִשְׁוָהוּ הַמָּקוֹם לִבְצַלְאֵל — לִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וְהוּא מִגְּדוֹלֵי הַשְּׁבָטִים, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (איוב לד, יט): "וְלֹא נָכַר שׁוֹעַ לִפְנֵי דָל". וְנִמְצִינוּ לְמֵדִים מִזֶּה, שֶׁהַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא מְקוֹם הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה, נִבְנָה מִשְּׁנֵי צַדִּיקִים שֶׁהֵם שְׁנֵי הַפָּכִים: בְּצַלְאֵל בָּא מִשֵּׁבֶט יְהוּדָה שֶׁהוּא מִזֶּרַח, וְלָכֵן נִקְרָא עַל שֵׁם בְּצֵל א"ל, וְאָהֳלִיאָב בָּא מִשֵּׁבֶט דָּן שֶׁהוּא מַעֲרָב, וְלָכֵן נִקְרָא עַל שֵׁם אֶלֹקֵי אָב.

וְזֶה הַכֹּחַ שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי הֲפָכִים, מִצַּד אֶחָד הוּא נִכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְיוֹשֵׁב בְּצֵל א"ל, וּמִצַּד שֵׁנִי הוּא יוֹרֵד לְמַטָּה וּמְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וּמְחַזֵּק אֶת כֻּלָּם שֶׁלֹּא יִתְיָאֲשׁוּ, אֶלָּא שֶׁיֵּדְעוּ אֲשֶׁר אֱלֹקֵי אָב, הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָב לְכֻלָּם, וְיִתְחַזְּקוּ בְּכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וְלֹא יִשָּׁבְרוּ מִשּׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי הָרַמַּ"ק זי"ע, שֶׁבְּכָל דּוֹר יֵשׁ צַדִּיקֵי אֱמֶת, אֲשֶׁר הֵם בְּחִינַת מִשְׁכָּן וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁאֶצְלָם מְאִירָה שְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּאוֹר גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד, וּמִי שֶׁרַק מִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם, גַּם נִשְׁמָתוֹ נִדְלֶקֶת מֵהָאוֹר אֲשֶׁר מֵאִיר עֲלֵיהֶם, וְהַכֹּל מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שְׁנֵי כֹּחוֹת, מִצַּד אֶחָד לִהְיוֹת נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר אֵצֶל בְּצַלְאֵל: **"וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחָכְמָה בִּתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה, וְלַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת, וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת, וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל מְלֶאכֶת מַחֲשָׁבֶת"**, שֶׁכָּל זֶה מְרַמֵּז עַל כָּל מִינֵי הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת בְּכָל מִינֵי הֵיכָלוֹת עֶלְיוֹנִים. וּמִצַּד שֶׁיֵּשׁ יָכוֹל לְהוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ לְכָל הַיְרוּדִים וְהַנְּפוּלִים, וְזֶה בְּחִינַת שֵׁבֶט דָּן, שֶׁהָיָה מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וְהָיָה מוֹצֵא אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֲבוּדִים, כִּי מִי שֶׁאָבַד מַשֶּׁהוּ בְּרוּחָנִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת, הָיָה מַחֲנֵה דָּן מַחֲזִירוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמַרְאֹת הַצֹּבְאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּיָדָן מַרְאוֹת, שֶׁרוֹאוֹת בָּהֶן כְּשֶׁהֵן מִתְקַשְּׁטוֹת, וְאַף אוֹתָן לֹא עִכְּבוּ מִלְּהָבִיא לִנְדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְהָיָה מוֹאֵס מֹשֶׁה בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁעֲשׂוּיִים לַיֵּצֶר הָרָע, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: קַבֵּל, כִּי אֵלּוּ חֲבִיבִין עָלַי מִן הַכֹּל, שֶׁעַל יְדֵיהֶם הֶעֱמִידוּ הַנָּשִׁים צְבָאוֹת רַבּוֹת בְּמִצְרַיִם, כְּשֶׁהָיוּ בַּעֲלֵיהֶם יְגֵעִים בַּעֲבוֹדַת פֶּרֶךְ, הָיוּ הוֹלְכוֹת וּמוֹלִיכוֹת לָהֶם מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה וּמַאֲכִילוֹת אוֹתָם, וְנוֹטְלוֹת הַמַּרְאוֹת, וְכָל אַחַת רוֹאָה עַצְמָהּ עִם בַּעְלָהּ בַּמַּרְאָה, וּמְשַׁדְּלוֹתוֹ בִּדְבָרִים, לוֹמַר: אֲנִי נָאָה מִמֶּךָּ, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מְבִיאוֹת לְבַעֲלֵיהֶן לִידֵי תַּאֲוָה, וְנִזְקָקוֹת לָהֶם, וּמִתְעַבְּרוֹת וְיוֹלְדוֹת שָׁם'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קכח) עַל־פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יוֹמָא סט:) לְעִנְיַן הַיֵּצֶר הָרָע דַּעֲבֵרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁל תַּאֲוַת הַמִּשְׁגָּל, כַּחֲלִינְהוּ לְעֵינֵיהּ וְשַׁבְקוּהוּ. נִמְצָא, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁסְּמָאוּ אֶת עֵינֵי הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל נְאוּף, אַף־עַל־פִּי־כֵן נִשְׁאַר, וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁנִּמְצָא לִפְעָמִים בַּאֲנָשִׁים הַכְּשֵׁרִים קְצָת, שֶׁמֻּחֶמֶת שֶׁנּוֹגַעַת יִרְאַת הַשֵּׁם בְּלִבּוֹ, הוּא מַשְׁפִּיל עֵינָיו, וְאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בְּנָשִׁים, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא גּוֹנֵב אֶת הָעַיִן כְּלְאַחַר יָד, וּמִסְתַּכֵּל מִן הַצַּד. וְהוּא בְּחִינַת 'כַּחֲלִינְהוּ לְעֵינֵיהּ דְּיִצְרָא', שֶׁמְּסַמֵּא עֵינֵי הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁרוֹצֶה

לְהִסְתַּכֵּל, וְהוּא מְסַמֵּא עֵינָיו עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹנֵעַ עַצְמוֹ מִלְּהִסְתַּכֵּל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נִשְׁאָר הַיֵּצֶר הָרָע, כִּי מִסְתַּכֵּל מִן הַצַּד כִּלְאַחַר יָד.

כִּי הַחֲכָמִים בִּטְּלוּ אֶת כֹּחַ הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהָיָה בִּימֵיהֶם, וְרָאוּ שֶׁזֶּה עֵת רָצוֹן גְּדוֹלָה מְאֹד בַּשָּׁמַיִם, רָצוּ לְבַטֵּל גַּם אֶת תַּאֲוַת נאוּף לְגַמְרֵי, וְהֶחֱזִיקוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְלֹא נוֹלְדָה אֲפִלּוּ בֵּיצָה אַחַת, וְרָאוּ שֶׁזֶּה אִי אֶפְשָׁר, וְלָכֵן רַק נִקְרוּ אֶת הָעֵינַיִם שֶׁל הַתַּאֲוָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזַדַּקֵּק אָדָם אֶל הַקְּרוֹבוֹת שֶׁאֲסוּרוֹת לוֹ, עִם כָּל זֹאת הַיֵּצֶר הָרָע אֵינוֹ עוֹזֵב אֶת הָאָדָם, אֲפִלּוּ אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים שֶׁרוֹצִים לִשְׁמֹר עַל עֵינֵיהֶם, מִתְחַזֵּקֶת עֲלֵיהֶם הַטֻּמְאָה כָּל־כָּךְ — שֶׁמִּסְתַּכְּלִים מִן הַצַּד.

וְזֶה "וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחשֶׁת וְאֵת כַּנּוֹ נְחשֶׁת בְּמַרְאֹת הַצֹּבְאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", שֶׁמַּשֶּׁה רַבֵּנוּ עָשָׂה אֶת הַכִּיּוֹר מִמַּרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, שֶׁהֵן הַמַּרְאוֹת שֶׁל הַנָּשִׁים, שֶׁהָיוּ שֶׁל נְחשֶׁת, וְהֵבִיאוּ אֶת זֶה לְמֹשֶׁה, וּבַהִתְחָלָה הוּא לֹא רָצָה לְקַבֵּל זֹאת, כִּי הוּא אָמַר: מִדָּבָר זֶה שֶׁמְּגֻנֶּה וְכוּ', אֵיךְ יִקַּח אֶת זֶה לְשֶׁרֶת בַּקֹּדֶשׁ?! וְאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: לֹא כְּמוֹ שֶׁאַתָּה חוֹשֵׁב, אַדְרַבָּה, דַּיְקָא עַל־יְדֵי הַמַּרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, נִתְרַבּוּ נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַמַּרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת הָיוּ יִשְׂרָאֵל הַכְּשֵׁרִים שְׁמוּרִים מִן הַחֵטְא, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה כָּל אִשָּׁה כְּשֶׁרָה הִצִּילָה אֶת בַּעְלָהּ מִן הַחֵטְא, וְזֶה הַשֶּׁבַח שֶׁלָּהֶן.

וְלָכֵן דַּיְקָא מִזֶּה צִוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַעֲשׂוֹת אֶת הַכִּיּוֹר, שֶׁזּוֹ הָעֲבוֹדָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַכֹּהֵן שֶׁנִּכְנָס לַמִּשְׁכָּן אוֹ לְבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁמְּחֻיָּב לִרְחֹץ אֶת יָדָיו וְאֶת רַגְלָיו, כְּדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, הַיְנוּ הָיָה צָרִיךְ לִרְחֹץ אֶת יָדָיו, שֶׁלֹּא לָקַחַת שׁוּם כֶּסֶף בַּעֲבוּר זֶה, וְכֵן לִרְחֹץ אֶת רַגְלָיו — שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לוֹ שׁוּם טִרְחָה לְהִתְיַגֵּעַ וְלֵילֵךְ הָלוֹךְ וָשׁוֹב, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. נִמְצָא, שֶׁדַּיְקָא מֵהַמַּרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, שֶׁהָיָה תַּכְשִׁיט שֶׁל נָשִׁים, שֶׁגָּרַם שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא תִּהְיֶינָה פְּגוּמוֹת בְּהִסְתַּכְּלִיּוֹת רָעוֹת וְכוּ', רַק יִהְיוּ שְׁמוּרִים מֵעֲבֵרוֹת, מִזֶּה דַּיְקָא עָשָׂה מֹשֶׁה אֶת הַכִּיּוֹר וְאֶת כַּנּוֹ, שֶׁזֶּה סוֹד חִבּוּר אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ.

וְדַיְקָא מִזֶּה עָשׂוּ שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, כִּי מִמֵּי הַכִּיּוֹר הִשְׁקוּ אוֹתָהּ, אִם הָיָה, חַס וְשָׁלוֹם, אֵיזֶה פֵּרוּד אוֹ קִנְאָה, וְאָז "אִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וּטְהוֹרָה הִיא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" (בְּמִדְבַּר ה, כח) וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה כו.): 'וְנִזְרְעָה זָרַע' — אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר — תֵּלֵד בְּרֶוַח, אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת שְׁחוֹרִים — יוֹלֶדֶת לְבָנִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי

[א] אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, מִשְׁכַּן הָעֵדֻת; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁוּתַּר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁהֲרֵי הִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בֵּינֵיהֶם'. וְהִנֵּה הַמִּשְׁכָּן נִבְנָה דַּיְקָא אַחַר חֵטְא הָעֵגֶל, לְהוֹרוֹת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מָחַל לָהֶם וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בֵּינֵיהֶם. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא פְּקוּדֵי ב'): "כִּי יִסָּכֵר פִּי דוֹבְרֵי שָׁקֶר" (תְּהִלִּים סג, יב) יִסָּכֵר פִּיהֶם שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין הַשְּׁכִינָה חוֹזֶרֶת אֲלֵינוּ לְעוֹלָם,

שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים ג, ג): ״רַבִּים אֹמְרִים לְנַפְשִׁי אֵין יְשׁוּעָתָה לוֹ בֵּאלֹקִים סֶלָה״, אֵלּוּ עַד שֶׁלֹּא עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל, בָּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְשָׁרָה אֶצְלָם, מִשֶּׁכָּעַס עֲלֵיהֶם, הָיוּ אוֹמְרִים אֵינוֹ חוֹזֵר אֲלֵיהֶם. מֶה עָשָׂה? אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (שְׁמוֹת כה, ח): ״וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם״, וְיֵדְעוּ כָּל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁמָּחַלְתִּי לְיִשְׂרָאֵל, וּלְפִיכָךְ כְּתִיב ׳מִשְׁכַּן הָעֵדֻת׳.

וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסִיקְתָּא רַבָּתִי פָּרָשָׁה ט׳, סִימָן י׳): כְּשֶׁנַּעֲשָׂה הַמִּשְׁכָּן, שְׁנֵי שְׁבָטִים הָיוּ שֶׁתָּפִין בְּמַלַאכְתָּן: שִׁבְטוֹ שֶׁל יְהוּדָה — בְּצַלְאֵל, שִׁבְטוֹ שֶׁל דָּן — אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה מ׳, סִימָן ד׳): אֵין לְךָ גָּדוֹל מִשֶּׁבֶט יְהוּדָה, וְאֵין לְךָ יָרוּד מִשֶּׁבֶט דָּן וְכוּ׳, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יָבוֹא וְיִזְדַּוֵּג לוֹ, שֶׁלֹּא יְהוּ מְבַזִּין אוֹתוֹ, וְשֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם רוֹחוֹ גַּסָּה עָלָיו, לְפִי שֶׁהַגָּדוֹל וְהַקָּטָן שָׁוִין לְפָנֵי הַמָּקוֹם, בְּצַלְאֵל מִשֶּׁל יְהוּדָה, וְאָהֳלִיאָב מִדָּן, וְהוּא מִזְדַּוֵּג לוֹ, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הַגָּדוֹל וְהַקָּטָן שָׁוִים וְכוּ׳, הַמִּשְׁכָּן בִּשְׁנֵי שְׁבָטִים אֵלּוּ נַעֲשָׂה.

וְיֵשׁ לְבָאֵר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ז׳), שֶׁהַצַּדִּיק מְלַמֵּד אֶת דְּרֵי מַעְלָה וְאֶת דְּרֵי מַטָּה, הַיְנוּ לְדָרֵי מַעְלָה הוּא מְגַלֶּה ׳אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ׳, שֶׁעַדַיִן אֵין יוֹדְעִים כְּלוּם בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ, מֶה חָמִית וּמַה פְּשַׁפַּשְׁתָּ וְכוּ׳, וּלְהֶפֶךְ לְדָרֵי מַטָּה הוּא מְגַלֶּה שֶׁאַדְרַבָּה ״מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ״. כִּי יֵשׁ שׁוֹכְנֵי עָפָר שֶׁהֵם בְּנֵי־אָדָם הַמֻּנָּחִים בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם רְחוֹקִים מְאֹד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְצָרִיךְ הַצַּדִּיק לְעוֹרְרָם וְלַהֲקִיצָם, בְּבְחִינַת (יְשַׁעְיָה כו, יט): ״הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר״, וּלְגַלּוֹת לָהֶם שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִמָּם, וְהֵם סְמוּכִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וּלְחַזְּקָם וּלְעוֹרְרָם שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְיָאֲשִׁים אֶת עַצְמָן, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי עֲדַיִן הֵם אֲצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּקְרוֹבִים אֵלָיו.

וְזֶה אֲשֶׁר אֱלִיעֶזֶ״ר — רָאשֵׁי תֵּבוֹת (יְשַׁעְיָה סד, ג): ״עַ׳יִן לֹ׳א רָ׳אָתָה אֱ׳לֹקִים זּ׳וּלָתֶךָ יַ׳עֲשֶׂה״, שֶׁהוּא מְלַמֵּד אֶת דְּרֵי מַעְלָה, וּמְגַלֶּה לָהֶם שֶׁעֲדַיִן אֵין יוֹדְעִים שׁוּם דָּבָר, כִּי כָּל מַה שֶּׁעוֹלִים יוֹתֵר לְמַעְלָה, הַצַּדִּיק מְגַלֶּה לָהֶם שֶׁעֲדַיִן לֹא יוֹדְעִים כְּלוּם, וַעֲדַיִן צְרִיכִים לַעֲלוֹת עוֹד יוֹתֵר מַעְלָה מַעְלָה.

וְאֵלּוּ יְהוֹשֻׁ״עַ רָאשֵׁי תֵּבוֹת (יְשַׁעְיָה כו, יט): ״יְ׳קוּמוּן הָ׳קִיצוּ וְ׳רַנְּנוּ שׁ׳כְנֵי עָ׳פָר״, שֶׁהוּא לוֹמֵד עִם דְּרֵי מַטָּה, לְגַלּוֹת אֲפִלּוּ לִבְנֵי־אָדָם שֶׁנָּפְלוּ לְעֹמֶק הַטֻּמְאָה וְהַזֲּהָמָה, וְהֵם שׁוֹכְנִים בְּתוֹךְ הֶעָפָר, דַּיְקָא מִשָּׁם גַּם־כֵּן יְכוֹלִים לָצֵאת אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן לִשְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן מוּבָן לָמָּה בָּנוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן דַּיְקָא בְּצַלְאֵל, שֶׁהוּא מִשֶּׁבֶט יְהוּדָה — גָּדוֹל שֶׁבַּשְּׁבָטִים, וְאָהֳלִיאָב שֶׁהוּא מִשֶּׁבֶט דָּן — מֵהַיָּרוּד שֶׁבַּשְּׁבָטִים, כִּי הַמִּשְׁכָּן הָיָה מְקוֹם שְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ, לְהוֹרוֹת, שֶׁשָּׁם דַּיְקָא לָמְדוּ עִם דְּרֵי מַעְלָה וְעִם דְּרֵי מַטָּה, שֶׁכָּל אֶחָד קִבֵּל מַה שֶּׁהָיָה צָרִיךְ לְקַבֵּל לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וּבְצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה;

וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ מֹשֶׁה׳ אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא ׳כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה׳, אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ רַבּוֹ, הִסְכִּימָה דַּעְתּוֹ לְמַה שֶּׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה בְּסִינַי; כִּי מֹשֶׁה צִוָּה לִבְצַלְאֵל לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה כֵּלִים, וְאַחַר־כָּךְ מִשְׁכָּן. אָמַר לוֹ בְּצַלְאֵל: מִנְהַג הָעוֹלָם לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה בַּיִת, וְאַחַר־כָּךְ מֵשִׂים כֵּלִים בְּתוֹכוֹ. אָמַר לוֹ: כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. אָמַר מֹשֶׁה: בְּצַל־אֵל הָיִיתָ? כִּי יַדַּאי כָּךְ צִוָּה לִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְכֵן עֲשֵׂה, הַמִּשְׁכָּן תְּחִלָּה וְאַחַר־כָּךְ עֲשֵׂה כֵּלִים.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל

(לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קמ): ״בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם לָדַעַת כָּל אַנְשֵׁי מַעֲשֵׂהוּ״ (אִיּוֹב לז, ז); כִּי הַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיגוֹ, כִּי אֵין בּוֹ שׁוּם תְּפִיסָה, כִּי הוּא לְמַעְלָה מִשִּׂכְלוֹ, רַק עַל־יְדֵי אֲנָשָׁיו הַמְקָרְבִים אֵלָיו, יוּכַל לְהָבִין מַעֲלַת הַצַּדִּיק. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִים אֲנָשָׁיו, שֶׁהֵם אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה יְרֵאִים וּשְׁלֵמִים, וּבָהֶם יֵשׁ תְּפִיסָה וְהַשָּׂגָה, כִּי הָעוֹלָם אֵינָם רְחוֹקִים עַדַיִן מֵהֶם כָּל־כָּךְ כְּמוֹ מֵהַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ. עַל־כֵּן מִי שֶׁרוֹצֶה הָאֱמֶת, אֶפְשָׁר לוֹ לֵידַע מַעֲלַת הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי אֲנָשָׁיו. וְזֶהוּ כְּמוֹ מְשַׁל הַחוֹתָם, שֶׁהַכְּתָב הֶחָקוּק עָלָיו אִי אֶפְשָׁר לִקְרוֹתוֹ, מֵחֲמַת שֶׁהָאוֹתִיּוֹת בְּהֶפֶךְ, רַק עַל־יְדֵי שֶׁמַּכִּים וּמְצַיְּרִים הַחוֹתָם עַל שַׁעֲוָה, רוֹאִים הָאוֹתִיּוֹת וְהַצִּיּוּרִים הַחֲקוּקִים עַל הַחוֹתָם, וּמְבִינִים כְּתַב הַחוֹתָם.

וְזֶהוּ ״וּבְיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם״; הַצַּדִּיק נִקְרָא ׳כָּל אָדָם׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת יב, יג): ״כִּי זֶה כָּל הָאָדָם״, ׳לָדַעַת כָּל אַנְשֵׁי מַעֲשֵׂהוּ׳, עַל־יְדֵי אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה שֶׁל הַצַּדִּיק, תּוּכַל לֵידַע אוֹתוֹ, כְּמָשָׁל הַחוֹתָם. וְהִנֵּה כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דִּבֵּר עִם מֹשֶׁה, אָמַר לוֹ קֹדֶם לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן, אָרוֹן וְכֵלִים, וְהָלַךְ מֹשֶׁה וְהָפַךְ אֶת זֶה, וְאָמַר לוֹ: עֲשֵׂה אָרוֹן וְכֵלִים וּמִשְׁכָּן. וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרָכוֹת נה.): אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, בְּצַלְאֵל עַל שֵׁם חָכְמָתוֹ נִקְרָא. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה, לֵךְ אֱמֹר לוֹ לְבְצַלְאֵל: עֲשֵׂה לִי מִשְׁכָּן, אָרוֹן וְכֵלִים, הָלַךְ מֹשֶׁה וְהִפֵּךְ, וְאָמַר לוֹ: עֲשֵׂה אָרוֹן וְכֵלִים וּמִשְׁכָּן. אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם אָדָם בּוֹנֶה בַּיִת וְאַחַר כָּךְ מַכְנִיס לְתוֹכוֹ כֵּלִים, וְאַתָּה אוֹמֵר עֲשֵׂה לִי אָרוֹן וְכֵלִים וּמִשְׁכָּן! כֵּלִים שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה לְהֵיכָן אַכְנִיסֵם? שְׁמָא כָּךְ אָמַר לְךָ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: עֲשֵׂה מִשְׁכָּן, אָרוֹן וְכֵלִים. אָמַר לוֹ: שְׁמָא בְּצַל אֵל הָיִיתָ וְיָדַעְתָּ! כִּי כַּאֲשֶׁר, כְּבְיָכוֹל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דִּבֵּר עִם מֹשֶׁה, שָׁמַע אֶת הַתֵּבָה הָאַחֲרוֹנָה ׳כֵּלִים׳. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יח), שֶׁאָדָם מוֹצִיא אֵיזֶה דִּבּוּר, אֲזַי הַבַּת קוֹל מְהַפֶּכֶת אֶת הַדִּבּוּר, כְּגוֹן: כְּשֶׁהָאָדָם מוֹצִיא דִּבּוּר ״בָּרוּךְ״, בְּוַדַּאי יוֹצֵאת הָאוֹת בֵּי״ת בָּרִאשׁוֹנָה, וְנִתְרַחֶקֶת מֵהָאָדָם, וְאַחַר־כָּךְ מוֹצִיא הָרֵי״שׁ, וְאָז הָרֵישׁ קְרוֹבָה אֶל הַמּוֹצִיא מֵהַבֵּי״ת, וְכֵן הַכָּ״ף שֶׁמּוֹצִיא בָּאַחֲרוֹנָה, הִיא קְרוֹבָה לָאָדָם הַזֶּה יוֹתֵר מֵהָרֵי״שׁ וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

נִמְצָא, שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ שָׁמַע בַּהַתְחָלָה ׳כֵּלִים׳, כִּי זֶה הָיָה הַסּוֹף שֶׁל הַצִּוּוּי שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: מִשְׁכָּן, אָרוֹן וְכֵלִים, וּכְשֶׁבְּצַלְאֵל אָמַר לְמֹשֶׁה: שְׁמָא כָּךְ אָמַר לְךָ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: עֲשֵׂה מִשְׁכָּן, אָרוֹן וְכֵלִים, אָמַר לוֹ: שְׁמָא בְּצַל אֵל הָיִיתָ וְיָדַעְתָּ. הֵינוּ שֶׁמֹּשֶׁה אָמַר לִבְצַלְאֵל: כַּנִּרְאֶה שָׁמַעְתָּ מִצִּדּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּבְיָכוֹל בְּצַל־אֵל, וְלָכֵן שָׁמַעְתָּ קֹדֶם מִשְׁכָּן, וְאַחַר־כָּךְ אָרוֹן, וְאַחַר־כָּךְ כֵּלִים.

וְעַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל יוּבַן כְּמִין חֹמֶר, כִּי הַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיגוֹ, כִּי הוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן כָּל מַה שֶׁרוֹאִים אֶצְלוֹ, רוֹאִים בְּדִיּוּק הָפוּךְ, כְּדֶגֶמֶת הַחוֹתָם, שֶׁרוֹאִים קֹדֶם אֶת הָאוֹתִיּוֹת הֲפוּכוֹת, רַק כְּשֶׁמַּחְתִּימִים אוֹתָן עַל אֵיזֶה דָּבָר, אָז נַעֲשׂוֹת יְשָׁרוֹת, וְיכוֹלִים לִקְרוֹתָן, וְכֵן הַדָּבָר בְּעִנְיַן הַצַּדִּיק, שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּלְמִיד יְכוֹלִים לְהָבִין אֶת גְּדֻלַּת הַצַּדִּיק.

וְזֶה מַה שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לִבְצַלְאֵל, שֶׁהוּא הַתַּלְמִיד: שְׁמָא בְּצַל אֵל עָמַדְתָּ, וְלָכֵן הֵבִין יוֹתֵר, כִּי הַתַּלְמִיד הוּא יָכוֹל לְהַסְבִּיר יוֹתֵר אֶת דִּבְרֵי הָרַב. וְזֶה מַה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּעֲנִית ז.): וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם.

וּבָזֶה יוּבַן הֵיטֵב מַאֲמָרָם זַ״ל (קֹהֶלֶת רַבָּה, פָּרָשָׁה ז׳, סִימָן יח): בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ מֹשֶׁה, עֲשֵׂה אָרוֹן וְכֵלִים וּמִשְׁכָּן, אָמַר לוֹ בְּצַלְאֵל: מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, מְבִיאִין אֶת הַכֵּלִים וּמַעֲמִידִין אוֹתָם בָּאֲוִיר?! בְּתִחְלָה יַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּן, וְאַחַר־כָּךְ יַעֲשֶׂה הָאָרוֹן. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: שְׁמָא בְּצַל אֵל

הָיִיתָ יוֹשֵׁב, וְיָדַעְתָּ, בִּתְחִלָּה (שְׁמוֹת כה, י): "וְעָשׂוּ אָרוֹן", וְאַחַר־כָּךְ "וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה", כִּי הַתַּלְמִיד שֶׁעוֹמֵד מִמּוּל, אֶצְלוֹ יְכוֹלִים לְהָבִין יוֹתֵר מֵהָרַב בְּעַצְמוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] **וַיְכַס הֶעָנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן, וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן; וַיֵּשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל** (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קטו), כִּי מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּגַשְׁמִיּוּת כָּל יָמָיו, וְאַחַר־כָּךְ נִתְלַהֵב, וְרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי מִדַּת הַדִּין מְקַטְרֶגֶת עָלָיו, וְאֵינָהּ מַנַּחַת אוֹתוֹ לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמַזְמִינָה לוֹ מְנִיעָה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חָפֵץ חֶסֶד הוּא, וּמַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ כִּבְיָכוֹל בְּהַמְּנִיעָה הַזֹּאת. וּמִי שֶׁהוּא בַּר דַּעַת, הוּא מִסְתַּכֵּל בְּהַמְּנִיעָה, וּמוֹצֵא שָׁם הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְרוּשַׁלְמִי תַּעֲנִית ה"א דַּף ג.): אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם: הֵיכָן הוּא אֱלֹקֶיךָ, תֹּאמַר לוֹ: בְּכָרְךָ הַגָּדוֹל שֶׁבְּרוֹמִי, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה כא, יא) "אֵלַי קֹרֵא מִשֵּׂעִיר". וּמִי שֶׁאֵינוֹ בַּר דַּעַת, כְּשֶׁרוֹאֶה הַמְּנִיעָה חוֹזֵר תֵּכֶף לַאֲחוֹרָיו. וּמְנִיעָה הִיא בְּחִינַת עָנָן וַעֲרָפֶל, כִּי עָנָן וַעֲרָפֶל הֵינוּ חֹשֶׁךְ, חוֹשֵׁךְ הוּא לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית כב, יב): "וְלֹא חָשַׂכְתָּ".

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק: 'וַיַּעֲמֹד הָעָם מֵרָחֹק', הֵינוּ הֲמוֹן עַם שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִסְתַּתֵּר בְּתוֹךְ הַמְּנִיעָה, הֵם מִתְרַחֲקִים, כִּי רוֹאִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מְנִיעוֹת כְּשֶׁרוֹצִים לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן 'וּמֹשֶׁה' — שֶׁהוּא הַדַּעַת, 'נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים', הֵינוּ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁבְּתוֹךְ הַמְּנִיעָה בְּעַצְמָהּ נִמְצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְדָבָר זֶה צָרִיךְ כָּל בַּר דַּעַת לֵידַע כְּשֶׁרוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, עָלָיו לֵידַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב חֶסֶד וְרוֹצֶה לְקָרְבוֹ, וְרַק בִּשְׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנִּסָּיוֹן הוּא מַזְמִין לוֹ מְנִיעָה, שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁבִּמְקוֹמוֹ אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמַה גַּם שֶׁנִּדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ אֵין רוֹצִים אוֹתוֹ.

וְזֶה "וַיְכַס הֶעָנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן, וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן"; הַיְנוּ שֶׁאֹהֶל מוֹעֵד מְתַכֵּסֶּה עִם עָנָן שֶׁהִיא מְנִיעָה, אֲבָל בֶּאֱמֶת כְּבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ נִמְצָא בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן. וְלָכֵן בִּתְחִלָּה אֲפִלּוּ מֹשֶׁה לֹא יָכֹל לָבוֹא לְתוֹךְ אֹהֶל מוֹעֵד, מִפְּנֵי הֶעָנָן שֶׁמְּסַבֵּב אֶת הָאֹהֶל.

וּבָזֶה נָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב (מְלָכִים א' ח, יב): אָז אָמַר שְׁלֹמֹה, ה' אָמַר לִשְׁכֹּן בָּעֲרָפֶל; הַיְנוּ שֶׁמְּגַלֶּה שֶׁבְּתוֹךְ הָעֲרָפֶל, שָׁם שׁוֹכֵן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְלָכֵן לֹא צְרִיכִים לְהִתְבַּלְבֵּל מִכָּל מִינֵי מְנִיעוֹת הַמּוֹנְעוֹת אוֹתוֹ. וּבָזֶה יוּבַן מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יוֹמָא ד.): מֹשֶׁה עָלָה בֶּעָנָן, וְנִתְכַּסָּה בֶּעָנָן, וְנִתְקַדֵּשׁ בֶּעָנָן, כְּדֵי לְקַבֵּל תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּקְדֻשָּׁה. כִּי עָנָן זֶה בְּחִינַת מְנִיעוֹת, כִּי רַק בְּדֶרֶךְ זוֹ קִבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וְקִדֵּשׁ אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי הַמְּנִיעוֹת שֶׁמָּצָא גַּם בָּהֶן אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] **וַיְכַס הֶעָנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן, וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל** (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קנה): עַצְבוּת הִיא מִדָּה רָעָה מְאֹד, וּמַה שֶּׁאָדָם אֵינוֹ נוֹסֵעַ לְהַצַּדִּיק, וְכֵן מַה שֶּׁאָדָם אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, זֶה הַכֹּל מֵחֲמַת עַצְבוּת וְעַצְלוּת שֶׁנּוֹפְלוֹת עָלָיו, וְזֶה בָּא מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כִּי אִם הָיְתָה לָאָדָם אֱמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזֻכֶּכֶת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־

הוּא נִמְצָא פֹּה, וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, אָז הָיָה תָּמִיד שָׁמֵחַ וְזָרִיז, וְהָיָה מִתְפַּלֵּל תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא פֹּה, וְתָמִיד הָיָה נִמְשָׁךְ אַחַר הַצַּדִּיק, וּמֻחְמֶּצֶת שֶׁהוּא מָלֵא כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, בִּשְׁבִיל זֶה נוֹפְלִים עָלָיו עֲצָבוּת וּמְרִירוּת וְדִכָּאוֹן, וְקָשֶׁה לוֹ לְהִתְפַּלֵּל אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאֵינוֹ יָכוֹל לָבוֹא אֶל הַצַּדִּיק. וּבִשְׁבִיל זֶה הָאָדָם כַּעֲסָן וְעַצְבָנִי, מֻחְמֶּצֶת שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה.

כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה, הוּא מַאֲרִיךְ אַף עַל כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, וְקוֹנֶה לְעַצְמוֹ מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, שֶׁזּוֹ הַמִּדָּה הַיָּפָה וְהַנָּאָה בְּיוֹתֵר שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִקְנוֹת לְעַצְמוֹ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹר אֶת זֶה הָעוֹלָם בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, אֶלָּא עַל־יְדֵי מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, כִּי כְּפִי מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּזֶה הָעוֹלָם, הָאָדָם נֶחֱלֶה מֵרֹב הַיִּסּוּרִים, כִּי הַיִּסּוּרִים מְקַצְּרִים אֶת חַיֵּי הָאָדָם, אֲבָל עַל־יְדֵי מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, אֲשֶׁר נוֹבַעַת מֵאֱמוּנָה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָכוֹל לַעֲבֹר עַל הַכֹּל, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַגָּדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ, וְשׁוּם דָּבָר אֵינוֹ יָכוֹל לְהַזִּיק לוֹ.

וְהִנֵּה מוּבָא (הַקְדָּמַת תִּקּוּנֵי זֹהַר דַּף יג.): תִּקּוּנָא דְּגוּפָא כְּתִקּוּנָא דְּמִשְׁכָּנָא; הַיְנוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁהָיָה בַּמִּשְׁכָּן — יֵשׁ בְּגוּף הָאָדָם. וּמִי הֵקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן? מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת מ, יח): "וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן", כְּמוֹ־כֵן מִי יָכוֹל לְתַקֵּן אֶת אֵיבְרֵי הָאָדָם? רַק הַצַּדִּיק! וְלָכֵן הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק, כִּי כְּמוֹ שֶׁהוּא הֵקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן בִּכְלָלִיּוּת, כֵּן הוּא יָכוֹל לְהָקִים אֶת הָאָדָם בִּפְרָטִיּוּת, עַל־יְדֵי תִּקּוּן אֵיבְרֵי גּוּפוֹ.

וְעִם כָּל זֹאת אַחַר כָּל הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן כְּתִיב: "וַיְכַס הֶעָנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן, וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן", וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ה'), אֲשֶׁר עָנָן' רָאשֵׁי תֵּבוֹת (תְּהִלִּים מז, י): "נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ", כִּי הַתַּלְמִידִים בָּאִים אֶל הָרַב לִלְמֹד אֱצִלּוֹ אֱמוּנָה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (כְּתֻבּוֹת קו.): כַּד הֲווֹ קָמוּ רַבָּנָן מִמְּתִיבְתָּא דְּרַב הוּנָא הֲווֹ נָפְצָא גְּלִימַיְיהוּ, דְּהַיְנוּ הַלְּבוּשִׁים, שֶׁהִיא הַגַּדְלוּת, שֶׁהָיוּ מְנַפְּצִין וּמְסַלְּקִין אֶת הַגַּאֲוָה, כִּי רַב הוּנָא לָמַד עִם תַּלְמִידָיו אֱמוּנָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָרְדָה מֵהֶם הַגַּאֲוָה וְהַיְּשׁוּת.

כִּי כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְבַּטֶּלֶת מִמֶּנּוּ הַגַּאֲוָה וְהַיְּשׁוּת, כִּי הוּא יוֹדֵעַ, אֲשֶׁר "הַגַּאֲוָה וְהַגְּדֻלָּה לְחַי עוֹלָמִים", וְאִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא כָּאן, מַה שַּׁיָּךְ לְהִתְגַּדֵּל וּלְהִתְפָּאֵר?! עִם כָּל זֹאת גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פב): לִפְעָמִים כְּשֶׁאָדָם עוֹלֶה לְמַעְלָה, אָז הוּא מִתְרַחֵק לְגַמְרֵי, כְּעֵין שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (חֲגִיגָה יד:) אֱלִישָׁע אַחֵר עָלָה לָרָקִיעַ עַל־יְדֵי שֵׁם, אַף־עַל־פִּי־כֵן כָּפַר בָּעִקָּר. וְלִכְאוֹרָה אֵיךְ יָכוֹל לִהְיוֹת דָּבָר כָּזֶה? אֶלָּא כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית כז, א): "וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאֹת", מֻחְמֶּצֶת שֶׁמִּתְקָרֵב בְּיוֹתֵר אֶל אוֹר אֱלֹקוּת, אֲזַי הָאוֹר מַכֶּהָ עֵינָיו וּמַזִּיק לוֹ, כְּמוֹ כְּשֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל בְּעֶצֶם הַשֶּׁמֶשׁ — אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מַכֶּהָ לְעֵינָיו, מִזֶּה בָּא כְּשֶׁאָדָם מִתְקָרֵב בְּיוֹתֵר אֶל הָאוֹר אֱלֹקִי, אָז הוּא יָכוֹל לִכְפֹּר לְגַמְרֵי, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וְכֵן אִם אָדָם מְקַבֵּל הַרְבֵּה טוֹב מֵהַצַּדִּיק, אֲזַי לְבַסּוֹף הוּא בּוֹעֵט בּוֹ, וּמְהַפֵּךְ אֶת הַקְּעָרָה עַל פִּיהָ וּמִתְנַגֵּד אֵלָיו, בִּשְׁבִיל זֶה צְרִיכִים עָנָן שֶׁיְּכַסֶּה אֶת אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁלֹּא יַכֶּהָ אֶת עֵינָיו, וְזֶה אֲשֶׁר עָנָן הוּא גַּם לְשׁוֹן מְנִיעָה, שֶׁמּוֹנֵעַ אֶת הָאָדָם לִרְאוֹת בְּאוֹר אֱלֹקִי, וְכֵן מוֹנֵעַ אֶת הָאָדָם מִלִּרְאוֹת אֶת אוֹר הַצַּדִּיק.

וְזֶה "וַיְכַס הֶעָנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד, וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן, וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן"; אַף שֶׁכְּבָר הֻקְמוּ אֶת כָּל הַמִּשְׁכָּן, וְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן הָיוּ מְסֻדָּרִים. עִם כָּל

זֹאת הָיָה הַהֶכְרֵחַ שֶׁיִּתְכַּסֶּה הַכֹּל עִם עָנָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְסַנְוֵר הָאוֹר אֶת עֵינֵי הָאָדָם.

וְדָבָר זֶה סוֹבֵב וְהוֹלֵךְ עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, אַף שֶׁכְּבָר זוֹכֶה לְתַקֵּן אֶת אֵיבְרֵי גּוּפוֹ, וּמְזַכֵּךְ אוֹתָם, עִם כָּל זֹאת מִתְפַּשְּׁטִים עָלָיו כָּל מִינֵי מְנִיעוֹת וְעִכּוּבִים, שֶׁזֶּה כְּלַל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים שֶׁעוֹבְרִים עַל הָאָדָם, וְהוּא צָרִיךְ לִקְנוֹת לְעַצְמוֹ מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, וְלֵידַע, אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַמְּנִיעוֹת וְהָעִכּוּבִים, גַּם שָׁם נִמְצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וּכְעֵין שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קטו): כְּשֶׁעוֹבְרוֹת מְנִיעוֹת עַל הָאָדָם, אֲזַי בְּנֵי־אָדָם בּוֹרְחִים, אֲבָל אֵלּוּ זַכֵּי הָרְאוּת, שֶׁרוֹאִים אֶת אוֹר אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, הֵם נִכְנָסִים בְּפָנִים. וְזֶה (שְׁמוֹת כ, יח): ״וַיַּעֲמֹד הָעָם מֵרָחֹק, וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים״, כִּי סְתָם בְּנֵי־אָדָם שֶׁהֵם בְּחִינַת: ״הָעָם״ עוֹמְדִים מֵרָחוֹק, מֵחֲמַת הַמְּנִיעוֹת וְהָעִכּוּבִים, הַהַעֲלָמוֹת וְהַהֶסְתָּרוֹת שֶׁמְּסַבְּבִים אוֹתָם, אֲבָל ״וּמֹשֶׁה״ — ״נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים״; מֹשֶׁה הוּא סוֹד הַדַּעַת, יוֹדֵעַ שֶׁבְּתוֹךְ הָעֲרָפֶל וְהַחֹשֶׁךְ וְהֶעָנָן — שָׁם נִמְצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן רוֹאִים, שֶׁבַּמִּשְׁכָּן הָיָה אוֹר כָּזֶה בִּגְלוּי אֱלֹקוּת, אֲשֶׁר גַּם מֹשֶׁה לֹא יָכוֹל לְהִכָּנֵס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״**וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן, וּכְבוֹד הֲוָי״ה מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן**״; וְהַכֹּל הָיָה בִּשְׁבִיל הַנִּסָּיוֹן. וְדָבָר זֶה סוֹבֵב עִם כָּל אֶחָד, שֶׁמְּנַסִּים אוֹתוֹ בְּכָל מִינֵי נִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמָרִים, וְהָאָדָם צָרִיךְ לְהַחֲזִיק מַעֲמָד בְּסַבְלָנוּת גְּדוֹלָה מְאֹד — לֹא לְהִשָּׁבֵר, כְּדֵי שֶׁיִּמְשִׁיךְ גַּם עַל עַצְמוֹ אוֹר אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] כִּי עָנָן הֲוָי״ה עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם, וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קטו), כִּי מִי שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּגַשְׁמִיּוּת כָּל יָמָיו, הַיְנוּ אָדָם שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר חָמְרִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת הַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה, וְנִכְשָׁל בַּעֲבֵרוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאַחַר־כָּךְ נִתְלַהֵב לִבּוֹ, וְרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הַיְנוּ שֶׁרוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, אֲזַי מִדַּת הַדִּין מְקַטְרֶגֶת עָלָיו, וְאֵינָהּ מַנַּחַת אוֹתוֹ לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מַזְמִין לוֹ מְנִיעָה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חָפֵץ חֶסֶד הוּא, וְלָכֵן הוּא מַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַמְּנִיעָה.

וּמִי שֶׁהוּא בַּר דַּעַת, וְיֵשׁ לוֹ שֵׂכֶל, הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָב הָרַחֲמָן, וְרוֹצֶה שֶׁיַּחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, אֶלָּא מֵחֲמַת מִדַּת הַדִּין שֶׁמִּקַּטְרֶגֶת עָלָיו, הַהֶכְרֵחַ לְהַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ, כְּדֵי לִרְאוֹת אֵיךְ יִתְגַּבֵּר בִּרְצוֹנוֹת וּבְכִסּוּפִים חֲזָקִים לַחֲזֹר בֶּאֱמֶת בִּתְשׁוּבָה, וְלָכֵן שׁוֹלְחִים לוֹ מְנִיעוֹת, וְאִם יֵשׁ לוֹ דַּעַת וְשֵׂכֶל, וְיוֹדֵעַ אֲשֶׁר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא, וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, וְהוּא מִסְתַּתֵּר בְּתוֹךְ הַמְּנִיעָה בְּעַצְמָהּ, וְאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם דָּבָר, וְחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה בְּלֵב אֱמֶת, אָז לְבַסּוֹף מִתְגַּלֶּה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וּמְקַבְּלוֹ. אֲבָל אִם אֵין לוֹ דַּעַת וְשֵׂכֶל, תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁרוֹאֶה הַמְּנִיעָה שֶׁבָּאָה לוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא חוֹזֵר אֲחוֹרַנִּית.

וּבָזֶה מְנַסִּים אֶת כָּל אָדָם, לִרְאוֹת אֶל מִי יִפְנֶה בְּעֵת הַמְּנִיעוֹת שֶׁמַּעֲרִימִים לְפָנָיו. וְהִנֵּה מְנִיעָה נִקְרֵאת עָנָן וַעֲרָפֶל, כִּי עָנָן וַעֲרָפֶל הַיְנוּ חֹשֶׁךְ, כִּי חֹשֶׁךְ הוּא לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית כב, טז): ״וְלֹא חָשַׂכְתָּ בִּנְךָ״. וְלָכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׂכֶל, הוּא נִכְנָס בְּתוֹךְ הֶעָנָן וְהַמְּנִיעָה, וְאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם דָּבָר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁאֵין לוֹ שֵׂכֶל, תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁרוֹאֶה עָנָן וּמְנִיעָה, אָז הוּא חוֹזֵר אֲחוֹרַנִּית, כִּי הוּא רוֹאֶה לְפִי דִּמְיוֹנוֹ שֶׁאֵין צְרִיכִים אוֹתוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (שְׁמוֹת כ, יח): ״וַיַּעֲמֹד הָעָם מֵרָחֹק״ — אֵלּוּ פְּשׁוּטֵי עָם, הַנִּקְרָאִים ׳עַם׳, תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁהֵם רוֹאִים מְנִיעָה — עָנָן וַעֲרָפֶל, הֵם

עוֹמְדִים מֵרָחוֹק וְאוֹמְרִים: הֲרֵי לֹא רוֹצִים שֶׁנִּחָזֵר בִּתְשׁוּבָה, כִּי הֲרֵי יֵשׁ לָנוּ כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה מְנִיעוֹת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן "וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים", מֹשֶׁה הוּא הַדַּעַת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת יוֹדֵעַ, אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הֶעָנָן וְהָעֲרָפֶל — גַּם שָׁם נִמְצָא אֱלֹקִים, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַטֶּבַ"ע, הָעוֹלֶה כְּמִסְפַּר אֱלֹקִי"ם (פַּרְדֵּ"ס רִמּוֹנִים, שַׁעַר יז, פֶּרֶק ד') כִּי הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן שׁוּם מְנִיעָה וְעִכּוּב לֹא יְכוֹלִים לְעַכֵּב וְלִמְנֹעַ אוֹתוֹ מִלַּחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה.

וְזֶה "כִּי עֲנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם"; הַמִּשְׁכָּן זֶהוּ מָקוֹם הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה, וַאֲפִלּוּ שֶׁזֶּה אוֹר יוֹם, בְּחִינַת יוֹמָם, עִם כָּל זֹאת הֶעָנָן — הַמְּנִיעָה וְהַחֹשֶׁךְ מְסַבְּבִים אֶת הַמִּשְׁכָּן, כְּדֵי שֶׁמִּי שֶׁאֵין לוֹ זְכוּת, לֹא יִכָּנֵס בּוֹ, אֶלָּא יַחֲזֹר אֲחוֹרַנִּית, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁיִּתְלַהֵב בְּשַׁלְהֹבִין דְּרַחֲמוּתָא, שֶׁלִּבּוֹ יִבְעַר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ אֵשׁ, אֲזַי "וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה", שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁיִּהְיֶה לוֹ תֹּקֶף הַלַּיְלָה, שֶׁהוּא הַחֹשֶׁךְ וְהַמְּנִיעָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן מֵרֹב תַּבְעֶרֶת לְבָבוֹ, שֶׁיִּבְעַר כְּמוֹ אֵשׁ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה תָּמִיד יוּכַל לַחֲזֹר לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל יְדֵי הָאֵשׁ הַיּוֹקֶדֶת בְּלִבּוֹ, וְזֶה יְסַלֵּק אֶת הֶעָנָן הַזֶּה, שֶׁהֵן הַמְּנִיעוֹת שֶׁמּוֹנְעוֹת אוֹתוֹ מִלְּהִתְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן "לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם", הַהִתְלַהֲבוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל הָאֵשׁ שֶׁבּוֹעֶרֶת בְּלִבָּבוֹ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֹא לְהִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב, תְּלַוֶּה אוֹתוֹ תָּמִיד בְּכָל מַסָּעָיו; כִּי בֶּאֱמֶת עוֹבְרִים עַל כָּל אָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם כָּל מִינֵי צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמְרִירוּת וּמַכְאוֹבִים, וְנִכְשָׁל בַּמֶּה שֶׁנִּכְשָׁל, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וּכְשֶׁרוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אָז מִתְפַּשְׁטִים עָלָיו הַמְּנִיעוֹת וְהָעִכּוּבִים, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ דַּעַת וְשֵׂכֶל הוּא מִתְרַחֵק, כִּי נִדְמֶה לוֹ שֶׁלֹּא צְרִיכִים אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁלִּבּוֹ בוֹעֵר בְּהִתְלַהֲבוּת גְּדוֹלָה לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, הוּא אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב, וְאָז דַּיְקָא מְהַפֵּךְ אֶת כָּל מִינֵי מְנִיעו"ת אֶל נְעִימו"ת.

וְזוֹ יְדִיעָה גְּדוֹלָה שֶׁצָּרִיךְ לְכָל בַּעַל תְּשׁוּבָה לָדַעַת, שֶׁאֲפִלּוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל מִינֵי מְנִיעוֹת וְעִכּוּבִים מִלַּחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, עִם כָּל זֹאת שֶׁלֹּא יָשִׂים לֵב לְכָל זֶה, וְאָז יִרְאֶה אֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא בְּתוֹךְ הַמְּנִיעָה, כִּי בִּשְׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנִּסָּיוֹן הַהֶכְרֵחַ לָשִׂים לָאָדָם מְנִיעָה, לִרְאוֹת אֶל מִי יִפְנֶה בְּעֵת צָרָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת וַיִּקְרָא

[א] וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָ״ה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳הַקּוֹל הוֹלֵךְ וּמַגִּיעַ לְאָזְנָיו, וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹמְעִים וְכוּ׳, קוֹל לוֹ, קוֹל אֵלָיו, מֹשֶׁה שׁוֹמֵעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳), שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בַּשִּׂכְלָ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְאֶל הַשִּׂכְלָ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשִּׂכְלָ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר לְהִתְקָרֵב אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר, כִּי הַשִּׂכְלָ הוּא אוֹר גָּדוֹל, וּמֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו.

הֵינוּ כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהוּא יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה, מְהַוֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, זֶה עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל מַטֶּה אָזְנוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל הַפְּנִימִי שֶׁל הַבְּרִיאָה, אָז יִשְׁמַע רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, הַקּוֹרֵא לוֹ בְּכָל דָּבָר. וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן נב): מִכָּל הַדְּבָרִים צוֹעֵק כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי (יְשַׁעְיָה ו, ג): ״מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ״, וַאֲפִלּוּ מִסִּפּוּרֵי הַגּוֹיִם צוֹעֵק כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים צו, ג): ״סַפְּרוּ בַגּוֹיִם כְּבוֹדוֹ״, כִּי כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ צוֹעֵק תָּמִיד, וְקוֹרֵא וּמְרַמֵּז לָאָדָם שֶׁיִּתְקָרֵב אֵלָיו, וְהוּא יִתְבָּרַךְ יִקָּרֵב אוֹתוֹ בְּרַחֲמִים וּבְאַהֲבָה וּבְחִבָּה גְּדוֹלָה.

וְזֶה וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. וְכָתוּב אָלֶ״ף זְעִירָא — לְהוֹרוֹת, שֶׁאֲלוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם גָּנוּז בְּכָל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, וּצְרִיכִים רַק לְהַטּוֹת אָזְנוֹ אֶל הָאֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה, וְאָז יִשְׁמַע אֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַבֵּר אֵלָיו, כִּי קֹדֶם צְרִיכִים לְהַטּוֹת אָזְנוֹ הֵיטֵב אֶל הָרְמָזִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְרַמֵּז לוֹ וְקוֹרֵא לוֹ.

וְלָכֵן מַתְחִיל ״וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה״, וְלֹא כָּתוּב מִי קוֹרְאוֹ, אֶלָּא מְרַמֵּז שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קוֹרֵא לְכָל עַם יִשְׂרָאֵל, וְאִם הוּא מַטֶּה אָזֶן לִשְׁמֹעַ אֶל קוֹל הַקְּרִיאָה, אָז ״וַיְדַבֵּר יְהוָ״ה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר״, כִּי יִגָּלֶה לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דְּבָרִים נֶעֱלָמִים וְנִסְתָּרִים עַד מְאֹד, וְזֶה שַׁיָּךְ אֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, הָעִקָּר, שֶׁקֹּדֶם יַטֶּה אָזְנָיו אֶל קוֹל הַקְּרִיאָה שֶׁקּוֹרְאִים לוֹ, וְאַחַר־כָּךְ יִשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. רָשִׁים א׳ זְעִירָא, הֵינוּ כְּתִיב וַיִּקָּרָ וּבְתוֹכוֹ יֵשׁ א׳ זְעִירָא. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רנ): מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת, וְיוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵין לוֹ שׁוּם יִסּוּרִים, וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם צַעַר, כִּי (אִיּוֹב א, כא): ״יְהוָ״ה נָתַן יְהוָ״ה לָקַח יְהִי שֵׁם יְהוָ״ה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם״; וְאַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ יִסּוּרִין, שֶׁבְּהֶכְרֵחַ מַרְגִּישִׁים אוֹתָם, כְּגוֹן: הַיִּסּוּרִים שֶׁבָּאִים מֵחֲמַת הַהַרְכָּבָה, כְּמוֹ יִסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ מִיצִיאַת הַנְּשָׁמָה מִן הַגּוּף, וְהֵם יִסּוּרֵי הַחוֹלֶה שֶׁבָּאִים מֵחֲמַת שֶׁמַּתְחֶלֶת הַנְּשָׁמָה לְהִתְפַּשֵּׁט מִן הַגּוּף.

וּמֵחֲמַת שֶׁנִּקְשֶׁרֶת הַנְּשָׁמָה בְּהַגּוּף בְּקֶשֶׁר אַמִּיץ וְחָזָק, עַל־כֵּן בְּהֶכְרֵחַ מַרְגִּישׁ הַיְסוּרִים בְּעֵת הַפְּרוּד, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַיְסוּרִים קַלִּים מְאֹד וְנוֹחִים לְהִתְקַבֵּל, בְּעֵת שֶׁיּוֹדֵעַ בְּדַעַת בְּרוּרָה, שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְעִקַּר הַצָּרָה שֶׁאָדָם סוֹבֵל, זֶה רַק מֵחֲמַת שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁהַכֹּל טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל. וּמִשָּׁם נִמְשָׁכוֹת לוֹ כָּל הַצָּרוֹת, אֲבָל אִם אָדָם הָיָה יוֹדֵעַ, שֶׁבְּכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם מִסְתַּתֵּר, וְדָבָר גָּדוֹל דָּבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה הָיָה מַמְתִּיק מְמֶנּוּ אֶת כָּל הַדִּינִים וְהָיָה יָכוֹל בְּקַלּוּת לְקַבֵּל אֶת כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו.

וְזֶה "וַיִּקְרָא" — בְּאָלֶף זְעִירָא, כִּי כְּתִיב וַיִּקַּר לְשׁוֹן טֻמְאָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: "וַיִּקַּר אֱלֹקִים אֶל בִּלְעָם" (בְּמִדְבַּר כג, ד) שֶׁאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁזֶּה מִקְרֶה, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין דָּבָר כָּזֶה טֶבַע, מִקְרֶה מַזָּל, כִּי בְּכָל דָּבָר אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם מִסְתַּתֵּר, וּכְשֶׁאָדָם זוֹכֶה לְהַגִּיעַ אֶל זֶה, אָז שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁקּוֹרֵא לוֹ, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן נב): מִכָּל הַדְּבָרִים צוֹעֵק כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְקוֹרֵא אֶת הָאָדָם לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה סוֹד הַנְּבוּאָה, כִּי בְּכָל מַה שֶּׁקּוֹרֶה, אִם אָדָם מוֹצֵא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְשׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלוֹ, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'הַקּוֹל הוֹלֵךְ וּמַגִּיעַ לְאָזְנָיו, וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹמְעִים וְכוּ', קוֹל לוֹ, קוֹל אֵלָיו, מֹשֶׁה שׁוֹמֵעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ'.

וְזֶה סוֹבֵב עַל כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁדָּבוּק בְּחֵי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁיּוֹצֵא לְגַמְרֵי מֵחָמְרִיּוּתוֹ, וְנִדְבָּק בְּמֹחַ מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּמֵשְׂכָּלוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וְאָז הוּא זוֹכֶה שֶׁיִּשְׁפַּע עָלָיו שֶׁפַע הַנְּבוּאָה, כִּי מֵאַחַר שֶׁהֵסִיר מֵעַצְמוֹ אֶת הַחֹמֶר לְגַמְרֵי. וְלָכֵן הוּא יָכוֹל לַעֲמֹד בֵּין אֶלֶף אֲנָשִׁים וְהוּא שׁוֹמֵעַ, וַאֲחֵרִים אֵינָם שׁוֹמְעִים, כִּי הַכֹּל תָּלוּי כְּפִי בְּטוּלוֹ אֶל הָאֵין סוֹף לְגַמְרֵי, וּמֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁאֵין טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, אָז יִשְׁמַע אֶת קוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, הַמְעוֹרְרוֹ וּמְחַזְּקוֹ לַחֲזֹר אֵלָיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן בָּקָר תָּמִים לַהֲוָיָ"ה לְחַטָּאת. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י זַ"ל: כְּשֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל חוֹטֵא, אַשְׁמַת הָעָם הוּא זֶה, שֶׁהֵן תְּלוּיִין לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, וּלְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדָם, וְנַעֲשָׂה מְקֻלְקָל.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן ל'), שֶׁהַצַּדִּיק מוֹכִיחַ אוֹתָנוּ, וְעַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ נִמְשָׁךְ עָלֵינוּ חֶסֶד. וְזֶה (תְּהִלִּים קמא, ה) "יַהֲלְמֵנִי צַדִּיק חֶסֶד וְיוֹכִיחֵנִי", הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכָחָה נִתְגַּלֶּה חֶסֶד, וּצְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, אַף־עַל־פִּי שֶׁתּוֹכָחָה שֶׁלָּהֶם הִיא לִפְעָמִים דֶּרֶךְ בִּדָּיוֹן שֶׁמְּבַזִּים אוֹתָנוּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, כְּדֵי לְקַבֵּל עַל יָדוֹ אֶת הַחֶסֶד, כִּי מַה שֶּׁתּוֹכַחְתָּם הוֹלֶכֶת לִפְעָמִים בְּדֶרֶךְ בִּדָּיוֹן, צָרִיךְ לָדוּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין אָדָם נִתְפָּס עַל צַעֲרוֹ, כִּי סוֹבְלִים צַעַר גָּדוֹל מֵאִתָּנוּ, כִּי אֲפִלּוּ מַה שֶּׁהוּא טוֹב אֶצְלֵנוּ הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, וּכְעֵין מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְבָמוֹת קג:): כָּל טוּבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, הַיְנוּ כִּי עֲסָקִים וְשִׂיחוֹת חֻלִּין שֶׁלָּנוּ, הוּא בְּוַדַּאי רָעָה אֶצְלָם, אֶלָּא אֲפִלּוּ טוֹבוֹתֵינוּ, הַיְנוּ הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּעֶרְכֵּנוּ רַק טוֹב, הִיא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, בִּבְחִינַת (תְּהִלִּים קמא, ה): "וּתְפִלָּתִי בְּרָעוֹתֵיהֶם", כִּי תְּפִלָּתֵנוּ מְבַלְבֶּלֶת אוֹתָם.

כִּי כָּל עִרְבּוּב הַדַּעַת וְכָל הַבִּלְבּוּלִים וְכָל הַשְׁטָיוֹת שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לִפְעָמִים, הַכֹּל נִמְשָׁךְ בִּתְפִלָּתֵנוּ, כִּי כָּל הַבִּלְבּוּלִים שֶׁלָּנוּ, וְכָל

הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁחוֹשֵׁב הָאָדָם בַּעֲסָקָיו וּבִשְׁטְיוֹתָיו, הַכֹּל בָּאִים עַל דַּעְתּוֹ בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא, וְהַכֹּל נִשְׁמָע אֵלָיו אָז דַּיְקָא, בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, בִּבְחִינַת (תְּהִלִּים קו, ב): "מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה', יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ", תְּהִלָּתוֹ הוּא מִלְּשׁוֹן בִּלְבּוּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב ד, יח): "וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תָּהֳלָה", הַיְנוּ עִרְבּוּב וּבִלְבּוּלִים, שֶׁאָז מַשְׁמִיעִין אֶת עַצְמָן דַּיְקָא בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל וּלְמַלֵּל גְּבוּרוֹת הַשֵּׁם. וְהוּא בְּשָׁתֵּי בְּחִינוֹת: אוֹ שֶׁבָּאִים לְהִתְקֵן מֵחֲמַת שֶׁרוֹאִים שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, עַל־כֵּן בָּאִים לְהִתְקֵן, כִּי עַכְשָׁו הוּא הַזְּמַן שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְתַּקֵּן, כִּי יֵשׁ בָּהֶם נִצּוֹצוֹת קְדוֹשִׁים שֶׁצְּרִיכִין תִּקּוּן. אוֹ בִּבְחִינָה אַחֶרֶת, מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל, וּבָאִין לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ מִתְּפִלָּתוֹ, עַל־כָּל־פָּנִים בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא בָּאִין כָּל הָעִרְבּוּבִים וְכָל הַבִּלְבּוּלִים שֶׁל הָאָדָם, וְנִשְׁמָעִין אֶצְלוֹ אָז, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִין הַבִּלְבּוּלִים וְהָעִרְבּוּבִים תְּהִלָּה, לְשׁוֹן בִּלְבּוּל, מֵחֲמַת שֶׁהֵן בָּאִים דַּיְקָא בְּעֵת הַתְּפִלָּה וְהַתְּהִלָּה, וְכָל הַתְּפִלּוֹת הָאֵלּוּ עִם כָּל הָעִרְבּוּבִים בָּאִין אֶל הַצַּדִּיקִים.

כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בְּחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁאֵלָיו בָּאוֹת כָּל הַתְּפִלּוֹת לְהַעֲלוֹתָן, בִּבְחִינַת (יְשַׁעְיָה מח, ט): "וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ", שֶׁכָּל הַתְּפִלּוֹת בָּאוֹת לִבְחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת (אֵיכָה ד, כ): "רוּחַ אַפֵּנוּ מְשִׁיחַ ה'", כִּי מָשִׁיחַ הוּא מוֹרֵחַ וְדָאִין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין צג:), שֶׁזֶּה (יְשַׁעְיָה יא, ג): "וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'", הַיְנוּ בִּתְפִלּוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת (מִשְׁלֵי לא, ל) "יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל", כִּי הוּא מוֹרֵחַ וּמַרְגִּישׁ בִּהַתְּפִלּוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם, אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, כִּי כָּל הָעִרְבּוּבִים שֶׁל כָּל אֶחָד הֵם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, נִמְצָא, שֶׁהַצַּדִּיקִים סוֹבְלִים צַעַר עַל יְדֵי הַתְּפִלּוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁמְּבַלְבְּלִין אוֹתָם. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם אַף שֶׁמְּבַזִּים אוֹתָנוּ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן בָּקָר תָּמִים לַה' לְחַטָּאת, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י זַ"ל: 'כְּשֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל חוֹטֵא, אַשְׁמַת הָעָם הוּא זֶה, שֶׁהֵן תְּלוּיִין לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, וּלְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדָם וְנַעֲשֶׂה מְקֻלְקָל', הַיְנוּ שֶׁכָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, בָּאוֹת אֶל הַכֹּהֵן שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, וְהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, וּכְשֶׁמְּבַלְבְּלִים אוֹתוֹ עִם הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְהַהֶרְהוּרִים רָעִים שֶׁלָּנוּ, נִמְצָא, שֶׁאֲנַחְנוּ גָּרַמְנוּ לוֹ לִפֹּל, שֶׁזֶּה 'אַשְׁמַת הָעָם הוּא זֶה', הֵם גָּרְמוּ לוֹ אֶת זֶה, וְלָכֵן כְּשֶׁהוּא חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, וּמֵבִיא קָרְבַּן חַטָּאת, אֲזַי נִתְכַּפֵּר לְכָל הָעָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּה' וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רפ): מִי שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן לִפְנֵי דַּיָּנִים בְּדִין תּוֹרָה, זֶה לוֹ עֹנֶשׁ וּנְקָמָה שֶׁהַתּוֹרָה נוֹקֶמֶת בּוֹ.

כִּי בֶּאֱמֶת כָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן הוּא תּוֹרָה, כִּי לְמָשָׁל הַדִּין 'מַחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר' הוּא תּוֹרָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁעוֹשִׂין הַדָּבָר בְּעַצְמוֹ, הוּא בְּוַדַּאי תּוֹרָה, כִּי אֵין שׁוּם דָּבָר בְּזֶה הָעוֹלָם שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בּוֹ תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה הִיא חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי אוֹרַיְתָא וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חַד הוּא (זֹהַר אַחֲרֵי עג:), וְלָכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשִׂים בְּזֶה הָעוֹלָם, צְרִיכִים לְחַפֵּשׂ וְלִמְצֹא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּתוֹךְ הַדָּבָר הַזֶּה.

כִּי דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הֵם עֶצֶם אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָרָאָיָה — יֵשׁ הֲלָכוֹת בְּדוֹמֵם, בְּצוֹמֵחַ, בְּחַי וּבִמְדַבֵּר, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁעוֹשִׂין מַשָּׂא וּמַתָּן, צָרִיךְ שֶׁיְּקַשֵּׁר מַחֲשַׁבְתּוֹ רַק בְּהַתּוֹרָה וְהַדִּינִים הַמְלֻבָּשִׁים שָׁם, וּמִי שֶׁעוֹקֵר הַמַּשָּׂא וּמַתָּן מִן הַתּוֹרָה, וְנוֹפֵל אֶל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן בְּעַצְמוֹ, וְאֵינוֹ מְקַשֵּׁר מַחֲשַׁבְתּוֹ אֶל הַתּוֹרָה

הַמְלֻבֶּשֶׁת שָׁם, אֲזַי עָנְשׁוֹ, שֶׁאַחַר־כָּךְ הוּא צָרִיךְ לָדוּן בְּדִין תּוֹרָה, וַאֲזַי צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהָבִיא כָּל הַדְּבָרִים וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְכָל הָעֲסָקִים שֶׁהָיוּ לוֹ בִּשְׁעַת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ, צָרִיךְ לְהָבִיא הַכֹּל אֶל הַתּוֹרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְסַפֵּר הַכֹּל לִפְנֵי הַדַּיָּנִים.

כִּי כְּשֶׁבָּאִים לְדִין תּוֹרָה, מְכָרְחִים לְסַפֵּר כָּל פְּרָט וּפְרָט, כָּל מַה שֶּׁאֵרַע, וְהֵם פּוֹסְקִים עַל זֶה דִּין תּוֹרָה. נִמְצָא, שֶׁחוֹזֶרֶת וְנַעֲשֵׂית מִכָּל דִּבְרֵי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן תּוֹרָה, וְהִיא לוֹ נְקָמָה, שֶׁהַתּוֹרָה נוֹקֶמֶת בּוֹ עַל אֲשֶׁר עָקַר אֶת הַדִּינִים הַמְלֻבָּשִׁים בְּהַמַּשָּׂא וּמַתָּן מִן הַתּוֹרָה, וְנָפַל אֶל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן בְּעַצְמוֹ, כְּאִלּוּ אֵין שׁוּם תּוֹרָה בְּהַמַּשָּׂא וּמַתָּן, עַל־כֵּן עָנְשׁוֹ שֶׁצָּרִיךְ לָבוֹא לִפְנֵי דִּין תּוֹרָה, וַאֲזַי צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל דִּבְרֵי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן וְלַעֲשׂוֹת מֵהֶם תּוֹרָה, וַאֲזַי מַרְאִים לוֹ, שֶׁכָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן הוּא תּוֹרָה, כִּי עַכְשָׁו נַעֲשָׂה מֵהַכֹּל דִּין תּוֹרָה. כִּי בְּוַדַּאי הוּא צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַדְּבָרִים אֲפִלּוּ כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת לִפְנֵי הַדַּיָּנִים, כִּי אִם חָסֵר אֵיזֶה דִּבּוּר אוֹ אֵיזוֹ מַחֲשָׁבָה, יִתְקַלְקֵל הַדִּין תּוֹרָה. וְצָרִיךְ דַּוְקָא לְהָבִיא הַכֹּל כָּל מַה שֶּׁעָבַר בִּשְׁעַת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן לִפְנֵי הַדַּיָּנִים, וְהֵם עוֹשִׂין מִזֶּה דִּין תּוֹרָה. נִמְצָא, שֶׁחָזַר וְנַעֲשָׂה מֵהַמַּשָּׂא וּמַתָּן תּוֹרָה, וּמַרְאִין לוֹ שֶׁאֵין הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁהוּא סָבַר מִתְּחִלָּה, שֶׁאֵין בְּהַמַּשָּׂא וּמַתָּן תּוֹרָה, כִּי הֲלֹא אַתָּה רוֹאֶה בְּעֵינֶיךָ, שֶׁכָּל דִּבְרֵי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן כֻּלָּם הֵם תּוֹרָה, כִּי עַכְשָׁו נַעֲשָׂה מֵהַכֹּל דִּין תּוֹרָה.

וְהַכֹּל לְפִי הַפֶּגֶם, כִּי יֵשׁ אֶחָד שֶׁאֵין עָנְשׁוֹ רַק שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן, אֲבָל זוֹכֶה בַּדִּין, רַק שֶׁמַּרְאִין לוֹ שֶׁפָּגַם, אֲבָל יֵשׁ אֶחָד שֶׁעָקַר יוֹתֵר הַמַּשָּׂא וּמַתָּן מִן הַתּוֹרָה, אֲזַי עָנְשׁוֹ יוֹתֵר, שֶׁגַּם אֵינוֹ זוֹכֶה בַּדִּין, כִּי בֶּאֱמֶת כְּשֶׁעוֹשִׂין מַשָּׂא וּמַתָּן, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה רַק חִיצוֹנִיּוּת הַמַּחֲשָׁבָה בְּתוֹךְ הַמַּשָּׂא וּמַתָּן. אֲבָל פְּנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתּוֹ צָרִיךְ לְקַשֵּׁר אֶל הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּהַוָיָ"ה, וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִּתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ; וְלִכְאוֹרָה מָה הַקֶּשֶׁר בֵּינֵיהֶם, אִם נֶפֶשׁ חָטְאָה וּמָעֲלָה מַעַל בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מַה זֶּה "וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן, אוֹ בִּתְשׂוּמֶת יָד, אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ"? אֶלָּא בְּנֵי־אָדָם טוֹעִים, שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁאֵלּוּ הֵם שְׁנֵי דְּבָרִים, הַיְנוּ יֵשׁ מִצְוֹות בֵּין אָדָם לַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, וְיֵשׁ מִצְוֹות בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ; יֵשׁ אָדָם שֶׁנִּזְהָר מְאֹד בְּמִצְוֹות בֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, הוּא יָכוֹל לִהְיוֹת צַדִּיק גָּדוֹל, קָם בַּחֲצוֹת, שׁוֹפֵךְ נַפְשׁוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא לוֹמֵד קַבָּלָה, מְיַחֵד יִחוּדִים וְכוּ', מִתְפַּלֵּל וָתִיקִין, יוֹשֵׁב כָּל הַיּוֹם עִם הַתְּפִלִּין וְכַדּוֹמֶה, אֲבָל כְּשֶׁהוּא גּוֹנֵב וְגוֹזֵל, וְעוֹשֵׁק אֶת הַזּוּלַת, מַה כְּבָר שָׁוָה כָּל עֲבוֹדָתוֹ.

כִּי בֶּאֱמֶת שְׁתֵּיהֶן הוֹלְכוֹת יַחַד, הַיְנוּ מִצְוֹות שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם וּבֵין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, כִּי גַּם הַדְּבָרִים שֶׁשַּׁיָּכִים בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, יֵשׁ בָּהֶם תּוֹרָה, שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלָכֵן צְרִיכִים לְהִזָּהֵר בִּדְבָרִים אֵלּוּ מְאֹד — לֹא לַעֲשֹׁק, וְלֹא לִגְזֹל, וְלֹא לְכַחֵשׁ, וְלֹא לְשַׁקֵּר, כִּי אַחֶרֶת הוּא עוֹקֵר אֶת עַצְמוֹ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְזֶה **"נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּהַוָיָ"ה, וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִּתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל, אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ"**, כִּי הֵם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת צַו

[א] צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳אֵין צַו אֶלָּא לְשׁוֹן זֵרוּז מִיָּד וּלְדוֹרוֹת, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּיוֹתֵר צָרִיךְ לְזָרֵז בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כא): כְּדֵי לְהַשִּׂיג הַשָּׂגַת אֱלֹקוּת בְּלִי שׁוּם הַקְדָּמוֹת, אֶלָּא שֶׁיָּאִיר עָלָיו אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּגִלּוּי רַב מְאֹד, וּתְהֵא שַׁלְהֶבֶת לִבּוֹ עוֹלָה תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, צְרִיכִים לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר אֶת הַשִּׁבְעָה נֵרוֹת: הָעֵינַיִם, הָאָזְנַיִם, הַחֹטֶם וְהַפֶּה. כִּי אֵלּוּ הַשִּׁבְעָה נֵרוֹת: שְׁתֵּי הָעֵינַיִם, שְׁתֵּי הָאוּדְנִין, שְׁנֵי נִקְבֵי הַחֹטֶם וְהַפֶּה, תְּלוּיִים בַּמֹּחַ, וּכְפִי שֶׁמְּקַדֵּשׁ וּמְטַהֵר אוֹתָם, כֵּן זוֹכֶה שֶׁמֵּאִיר מֹחוֹ תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְשַׁלְהֶבֶת הַלֵּב עוֹלָה לְמַעְלָה.

וְהִנֵּה לָעֵינַיִם יֵשׁ כִּיס וְכִסּוּי שֶׁהֵם הָעַפְעַפַּיִם, וְכַמְבֹאָר (טוּר אוֹרַח חַיִּים, סִימָן א׳): קַל כַּנָּשָׁר (אָבוֹת ה, כ) כְּנֶגֶד רְאוּת עֵינַיִם, וְדָמָה אוֹתוֹ לְנֶשֶׁר, כִּי כַּאֲשֶׁר הַנֶּשֶׁר שָׂט בָּאֲוִיר, כָּךְ הוּא רְאוּת הָעַיִן, לוֹמַר שֶׁתַּעֲצִים עֵינֶיךָ מֵרְאוֹת בְּרַע. כִּי הִיא תְּחִלַּת הָעֲבֵרָה, שֶׁהָעַיִן רוֹאָה וְהַלֵּב חוֹמֵד וּכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה גּוֹמְרִים.

וְלָכֵן הָעֵינַיִם יֵשׁ לָהֶם עַפְעַפַּיִם, שֶׁתֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁבָּאוֹת לְפָנָיו רְאִיּוֹת אֲסוּרוֹת, עָלָיו לִסְגֹּר אֶת עֵינָיו, וְלָכֵן יֵשׁ לָעֵינַיִם כִּיס. וְכֵן הָאָזְנַיִם, אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (כְּתֻבּוֹת ה.): דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא, מַאי דִּכְתִיב (דִּבְרִים כג, יד): ״וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אָזְנֶךָ״, אַל תִּקְרֵי אָזְנֶךָ אֶלָּא עַל אָזְנְךָ, שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, יַנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ בְּאָזְנָיו, וְהַיְנוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִפְּנֵי מָה אֶצְבְּעוֹתָיו שֶׁל אָדָם דּוֹמוֹת לִיתֵדוֹת? מַאי טַעֲמָא? אִילֵימָא מִשּׁוּם דִּמְחַלְקָן, כָּל חֲדָא וַחֲדָא לְמִלְּתֵיהּ עֲבִידָא, דְּאָמַר מַר: זוֹ זֶרֶת, זוֹ קְמִיצָה, זוֹ אָמָּה, זוֹ אֶצְבַּע, זֶה אַגְדָּל, אֶלָּא מַה טַּעַם מְשֻׁפּוֹת כִּיתֵדוֹת? שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן יַנִּיחַ אֶצְבְּעוֹתָיו בְּאָזְנָיו. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מִפְּנֵי מָה אֹזֶן כֻּלָּהּ קָשָׁה וְהָאַלְיָה רַכָּה? שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, יָכֹף אַלְיָה לְתוֹכָהּ. הֲרֵי שֶׁגַּם הָאָזְנַיִם יֵשׁ לָהֶם כִּסּוּי, שֶׁיָּכוֹל לֶאֱטֹם אֶת אָזְנָיו, וְלֹא לִשְׁמֹעַ מַה שֶּׁאֵינוֹ צָרִיךְ. וְכֵן הוּא הַפֶּה, שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׂפָתַיִם וְשִׁנַּיִם שֶׁהוּא הַכִּסּוּי. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרָכִין טו:): אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא, מַאי דִּכְתִיב (תְּהִלִּים קכ, ג): ״מַה יִּתֵּן לָךְ וּמַה יֹּסִיף לָךְ לָשׁוֹן רְמִיָּה?״ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַלָּשׁוֹן: כָּל אֵיבָרָיו שֶׁל אָדָם זְקוּפִים וְאַתְּ מֻטָּל, כָּל אֵיבָרָיו שֶׁל אָדָם מִבַּחוּץ וְאַתְּ מִבִּפְנִים, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהִקַּפְתִּי לְךָ שְׁתֵּי חוֹמוֹת, אַחַת שֶׁל עֶצֶם וְאַחַת שֶׁל בָּשָׂר, מַה יִּתֵּן לְךָ וּמַה יֹּסִיף לָךְ לָשׁוֹן רְמִיָּה. הֲרֵי שֶׁגַּם הַפֶּה יֵשׁ לוֹ חוֹמָה: הַשִּׁנַּיִם, הַשְּׂפָתַיִם, וְהַלָּשׁוֹן מֻשְׁכָּב. מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַחֹטֶם, אֵין לוֹ כִּיס וְכִסּוּי, וְלָכֵן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בְּיוֹתֵר צָרִיךְ לְזָרֵז בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס. כִּי טֶבַע שֶׁל הָאָדָם, שֶׁכָּל דָּבָר מַכְנִיס בּוֹ כַּעַס וּרְצִיחָה וּמִתְעַצְּבִין, וּמוֹצִיא אֶת הָעַצַבִּים שֶׁלּוֹ עַל הַזּוּלַת, וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לִשְׁמֹר עַל מִדַּת הַכַּעַס, שֶׁהִיא כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (נְדָרִים כב:): כָּל הַכּוֹעֵס, אֲפִלּוּ שְׁכִינָה אֵינָהּ חֲשׁוּבָה כְּנֶגְדּוֹ. וְאָמְרוּ (זֹהַר חָדָשׁ נֹחַ): ״לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֵ״ל זָר״, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה נֹחַ לִכְעֹס. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מִדְרָשׁ

אַגָּדָה): אֵין צַו אֶלָּא לְשׁוֹן עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ ה, יא): "כִּי הוֹאִיל הָלַךְ אַחֲרֵי צָו".

וְזֶה "צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר", וְעַל זֶה פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'בְּיוֹתֵר צָרִיךְ הַכָּתוּב לְזָרֵז בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס', כִּי טֶבַע שֶׁל כֹּהֲנִים הֵם כַּעֲסָנִים וְקַפְּדָנִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בָּבָא בַּתְרָא קס:): אַמַּאי תַּקִּינוּ רַבָּנָן מִקֶּשֶׁר? אַתְרָא דְּכָהֲנֵי הֲווֹ, וַהֲווֹ קָפְדֵי טוּבָא וּמְגָרְשֵׁי נְשַׁיְהוּ, וְעָבְדֵי רַבָּנָן תַּקָּנְתָּא, אַדְּהָכִי וְהָכִי מְיַתְּבָא דַּעְתַּיְהוּ. וְלָכֵן אָמַר "צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר", וְאֵין צַו אֶלָּא לְשׁוֹן עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהוּא כַּעַס, שֶׁיִּהְיוּ נִזְהָרִין מְאֹד בְּחֶסְרוֹן כִּיס, הַיְנוּ בְּאַף, שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְגִילִין בְּכַעַס, וְזֶה צְרִיכִים שְׁמִירָה יְתֵרָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר, זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה וְגוֹ'. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'אֵין צַו אֶלָּא לְשׁוֹן זֵרוּז מִיָּד וּלְדוֹרוֹת'. וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק: מַה מְּרַמֵּז רַשִׁ"י הַקָּדוֹשׁ בְּמִיָּד וּלְדוֹרוֹת. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קח): יָדוּעַ, כִּי עוֹלָה בָּאָה עַל הִרְהוּר הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְחֶזְקֵאל כ, לב): "וְהָעֹלָה עַל רוּחֲכֶם" (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה ז'), הַיְנוּ שֶׁעוֹלָה בָּאָה עַל הִרְהוּרֵי הַלֵּב, שֶׁשָּׁם מִשְׁכַּן הָרוּחַ. וְאֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְצָרֵף מַחֲשָׁבָה לְמַעֲשֶׂה, בַּר מֵהִרְהוּרֵי עֲכוּ"ם (קִדּוּשִׁין מ.). וְהִרְהוּר עֲכוּ"ם שַׁיָּךְ אֵצֶל כָּל אָדָם, הַיְנוּ מַה שֶּׁמַּתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבְקוּת, אוֹ מִתְבּוֹדֵד עַצְמוֹ, וּבְאֶמְצַע הַתְּפִלָּה אוֹ הַהִתְבּוֹדְדוּת נוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, אֵלּוּ בְּחִינוֹת הִרְהוּרֵי עֲכוּ"ם. כִּי כָּל הַנְּפִילוֹת בָּאוֹת מֵחֲמַת קִלְקוּל הָאֱמוּנָה.

וּכְשֶׁנִּתְקַלְקֶלֶת הָאֱמוּנָה, נִמְצָא מַחֲזִיר פָּנָיו מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה א, ד): "נָזֹרוּ אָחוֹר", וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גַּם־כֵּן מַסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ, נִמְצָא הוּא אָחוֹר בְּאָחוֹר, וְצָרִיךְ לְהָבִיא עַל זֶה עוֹלָה. וּבְחִינוֹת עוֹלָה הוּא כְּשֶׁמְּשַׁבֵּר אֶת רוּחוֹ בְּקִרְבּוֹ, וּמִתְבַּיֵּשׁ וְחוֹשֵׁב בְּעַצְמוֹ אֵיךְ נָפַלְתִּי וְנִשְׁלַכְתִּי מִשָּׁמַיִם לָאָרֶץ, שֶׁהָיִיתִי בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ כָּזֶה, וְעַכְשָׁו נָפַלְתִּי וְהֶחֱזַרְתִּי פָּנַי מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנִשְׁאַרְתִּי אָחוֹר בְּאָחוֹר וּמְרַחֵם עַל עַצְמוֹ, כִּי אֵין רַחֲמָנוּת גְּדוֹלָה מִזּוֹ.

וְצָרִיךְ לָזֶה נְסִירָה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה אֵצֶל אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנִּבְרְאוּ דּוּ פַּרְצוּפִין אָחוֹר בְּאָחוֹר (בְּרָכוֹת סא.), וְאַחַר־כָּךְ נִנְסַר וְהָיָה פָּנִים בְּפָנִים, וְהַנְּסִירָה הִיא בְּחִינַת שֵׁם חַתַ"ךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּכַּוָּנוֹת (דְּרוּשֵׁי תְּפִילַת הַשַּׁחַר דְּרוּשׁ א') עַל פָּסוּק (תְּהִלִּים קמה, טז): "פּוֹתֵחַ' אֶת' יָדֶךָ'", סוֹפֵי־תֵּבוֹת חַתַ"ךְ, הַיְנוּ שֶׁחוֹתֵךְ וּמְנַסֵּר אֶת עַצְמוֹ, וְהַשֵּׁם חַתַ"ךְ נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי שֶׁמְּשַׁבֵּר אֶת לִבּוֹ, כִּי כְּשֶׁמְּשַׁבֵּר אֶת לִבּוֹ בְּוַדַּאי מְאַנֵּחַ, וּמוֹצִיא רוּחַ וּמַכְנִיס רוּחַ, וְהוּא תְּרֵין רוּחִין. וּשְׁתֵּי פְּעָמִים רו"ח — גִּימַטְרִיָּה חַתַ"ךְ. וְזֶה בְּחִינַת נְסִירָה, וּבָא אֶל בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים, וְזוֹ בְּחִינַת קָרְבַּן עוֹלָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תְּהִלִּים נא, יט): "זִבְחֵי אֱלֹקִים", הַיְנוּ בְּחִינוֹת עוֹלָה, הוּא "רוּחַ נִשְׁבָּרָה". רָצָה לוֹמַר, כִּי כָּל אָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ בְּזֶה הָעוֹלָם לְמַדְרֵגָה כָּזוֹ, שֶׁיִּהְיֶה תָּמִיד בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְיִהְיֶה לִפְנֵי עֵינָיו רַק אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ; כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, וִידִיעוֹת אֵלּוּ צְרִיכוֹת תָּמִיד לִהְיוֹת לְפָנֵי מַרְאֵה עֵינָיו, וְאָז תָּמִיד יִתְפַּלֵּל אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי כְּשֶׁאָדָם חָזָק בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיוֹדֵעַ וְעֵד, אֲשֶׁר בְּכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲזַי תָּמִיד יְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי יוֹדֵעַ, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ נִמְצָא וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, וְלָכֵן הוּא מְדַבֵּר רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁנּוֹפֵל מֵהָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וְעוֹקֵר אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, זוֹ בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ

הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי״ע אֶת הַפָּסוּק (דְּבָרִים יא, טז): ״וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים״, תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם סָר מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי הוּא כְּבָר עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים. (לִקּוּטֵי מוֹהַר״ן חֵלֶק ב׳, סִימָן סב) וְכָל זְמַן שֶׁהָיָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, הָיָה הָאָדָם צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבַּן עוֹלָה, כִּי קָרְבַּן עוֹלָה בָּא עַל הִרְהוּר הַלֵּב, אִם, חַס וְשָׁלוֹם, אָדָם נִכְנָסָה בּוֹ כְּפִירוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, אוֹ מַחֲשָׁבוֹת גְּנֻדּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה, תִּקּוּנוֹ הָיָה לְהָבִיא קָרְבַּן עוֹלָה, אֲבָל בִּזְמַן הַגָּלוּת הַמָּרָה וְהָאֲרֻכָּה, שֶׁאֵין לָנוּ בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם כְּשֶׁנִּכְנָסוֹת בּוֹ כְּפִירוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ? עַל זֶה נוֹתֵן רַבֵּנוּ זַ״ל עֵצָה, שֶׁיִּשְׁבֹּר אֶת לִבּוֹ וְיִתְאַנַּח, אֲשֶׁר נָפַל מִשָּׁמַיִם לָאָרֶץ. וְעַל־יְדֵי שְׁבִירַת הַלֵּב, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת חֲתַ״ךְ, שֶׁחוֹתֵךְ אֶת עַצְמוֹ מִבְּחִינַת אָחוֹר בְּאָחוֹר, הַיְנוּ מֵהַסְתָּרַת פָּנִים, וְזוֹכֶה לְהַגִּיעַ לְיִחוּד הַשָּׁלֵם, בְּחִינַת פָּנִים אֶל פָּנִים, גִּלּוּי אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה ״צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר, זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה״ וגו׳. וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳אֵין צַו אֶלָּא לְשׁוֹן זֵרוּז מִיָּד וּלְדוֹרוֹת׳, הַיְנוּ בִּזְמַן שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, הָיָה תֵּכֶף־וּמִיָּד בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנְסוּ בּוֹ הִרְהוּרֵי עֲבוֹדָה זָרָה, מֵבִיא קָרְבַּן עוֹלָה בִּזְרִיזוּת נִפְלָאָה. כִּי אֶת הַכְּפִירוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת אָסוּר לְהַשְׁחוֹת בְּעַצְמוֹ אֲפִלּוּ רֶגַע אֶחָד, שֶׁזֶּה ׳מִיָּד׳ — בְּשָׁעָה שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם הָיָה מֵבִיא קָרְבַּן עוֹלָה בְּפֹעַל מַמָּשׁ, ׳וּלְדוֹרוֹת׳ — בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, עִקַּר קָרְבַּן עוֹלָה שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא עַל הִרְהוּרֵי עֲבוֹדָה זָרָה, הוּא שִׁבְרוֹן לֵב — ״אֵיךְ נָפַלְתִּי מִשָּׁמַיִם לָאָרֶץ, וְאֵיךְ בָּאתִי לְמַחֲשָׁבוֹת שֶׁל כְּפִירוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן״. וְעַל־יְדֵי שֶׁמִּתְאַנֵּחַ מְאֹד עַל שֶׁנָּפַל וְנִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מוּכָן לִמְסֹר נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם שֶׁזֶּהוּ עַל מוֹקְדָה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא חוֹתֵךְ אֶת עַצְמוֹ מִבְּחִינַת אָחוֹר בְּאָחוֹר, וְזוֹכֶה לְהַגִּיעַ אֶל בְּחִינַת פָּנִים אֶל פָּנִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן עז), שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ צַדִּיק גָּדוֹל, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֵיזֶה צַעַר בְּכָל יוֹם. וְגַם מִי שֶׁדַּעְתּוֹ יוֹתֵר גְּדוֹלָה — צַעֲרוֹ גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת א, יח): ״וְיוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב״. וְאֵיךְ זוֹכִים לְהַמְתִּיק אֶת הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִים הָאֵלּוּ? עַל־יְדֵי אֲכִילָה בִּקְדֻשָּׁה וְיִרְאַת שָׁמַיִם. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאוֹכְלִים בִּקְדֻשָּׁה, הַיְנוּ לְהַקְפִּיד עַל מָה שֶׁאוֹכְלִים, שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ דָּבָר בְּלִי הֶכְשֵׁר.

וְכֵן צָרִיךְ לֶאֱכוֹל בְּיִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁאָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לַחֲשֹׁב כְּאִלּוּ הוּא אוֹכֵל לִפְנֵי אָדָם גָּדוֹל, שֶׁבְּוַדַּאי אָז אוֹכֵל בְּיִרְאָה וּבְבוּשָׁה, כֵּן צָרִיךְ אָדָם תָּמִיד לַחֲשֹׁב שֶׁהוּא אוֹכֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (עֵץ חַיִּיִּם־מוֹהַר״ן, סִימָן תקטו); וְהִנֵּה מָה הַהֶפְרֵשׁ בֵּין אָדָם וּבֵין בַּעַל חַי? הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת ד, יא): ״מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם״. כִּי הֲרֵי גַּם בַּעַל־חַי אוֹכֵל, וְהַהֶפְרֵשׁ בֵּין בַּעַל חַי וּבֵין הָאָדָם — זֶה הַדִּבּוּר, וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם שׁוֹמֵר עַל דִּבּוּרוֹ, וּמְדַבֵּר רַק דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, עַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אֶת אוֹר הַשְּׁכִינָה.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סב), שֶׁעַל־יְדֵי אֲכִילָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, נַעֲשֶׂה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ אַפִּין בְּאַפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רוּת ב, יד): ״וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז, לְעֵת הָאֹכֶל גֹּשִׁי הֲלֹם״, שֶׁזֶּה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ. אֲבָל הָאֹכֶל צָרִיךְ לִהְיוֹת מַאֲכָל שֶׁנִּתְבָּרֵר, וְאֵין בּוֹ שׁוּם תַּעֲרוֹבוֹת. וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי אֱמוּנָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהִנֵּה בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם אוֹכֵל, עָלָיו לַחֲשֹׁב שֶׁכָּל מַה שֶׁהוּא אוֹכֵל עַכְשָׁו, וְכָל מַה שֶׁשּׁוֹתֶה — הַכֹּל זֶה אֱלֹקוּת, כְּמוֹ

שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ח, ג): "כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם, כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי הַוָי"ה יִחְיֶה הָאָדָם"; כִּי בְּתוֹךְ הָאֹכֶל יֵשׁ אֱלִקוּת, וּכְשֶׁאָדָם אוֹכֵל בְּכַוָּנָה זוֹ, נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ יִחוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּה, וְאָז כְּשֶׁאוֹכֵל הוּא כְּדֶגְמַת אֲכִילַת קָרְבָּנוֹת.

וְזֶה "אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה", כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְנָחוֹת צז.): בִּזְמַן שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, מִזְבֵּחַ מְכַפֵּר עַל אָדָם, וְעַכְשָׁו שֶׁאֵין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר עָלָיו, כִּי כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, וּמְכַוֵּן שֶׁכָּל מַה שֶּׁהוּא אוֹכֵל זֶה אֱלִקוּת, וְלִבּוֹ בוֹעֵר בּוֹ כְּאֵשׁ מִתְלַקַּחַת אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, זֶה תִּקּוּנוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְכַפֵּר לוֹ עַל כָּל עֲוֹונוֹתָיו. וְלָכֵן רָאוּ אֵצֶל כָּל הַצַּדִּיקִים, שֶׁבִּשְׁעַת אֲכִילָתָם הָיוּ בּוֹעֲרִים כָּאֵשׁ, כִּי הָיוּ דְּבוּקִים אָז בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן לֹא בְּחִנָּם שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת סד.): כָּל הַנֶּהֱנֶה מִסְּעֻדָּה שֶׁתַּלְמִיד חָכָם שָׁרוּי בְּתוֹכָהּ, כְּאִלּוּ נֶהֱנֶה מִזִּיו שְׁכִינָה. כִּי בְּשָׁעָה שֶׁהַתַּלְמִיד חָכָם וְהַצַּדִּיק הַדָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, נִמְצָא בִּשְׁעַת הַסְּעֻדָּה, אָז הַשְּׁכִינָה שָׁם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו; פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: לְהַגִּיד שִׁבְחָן שֶׁלֹּא הִטּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ב'): עִקַּר כְּלִי זֵינוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הוּא הַתְּפִלָּה, הַיְנוּ שֶׁמָּשִׁיחַ יַחְדִּיר בָּעוֹלָם אֶת עִנְיַן הַתְּפִלָּה, וּבָזֶה יְכַבֵּשׁ אֶת כָּל הָעוֹלָם, כִּי תֻּכְפ־ וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְיוֹדֵעַ וָעֵד שֶׁאֵין לוֹ אַף אֶחָד בָּעוֹלָם חוּץ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בָּזֶה הוּא נִגְאָל מִכָּל צָרוֹתָיו, וְהַתְּפִלָּה נִקְרֵאת חֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה מח, ט): "וְאַתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ", וּמִשָּׁם עִקַּר חִיּוּתוֹ, הַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁאָדָם מְקַבֵּל אֶת כָּל הַחִיּוּת שֶׁלּוֹ מֵהַנְּשִׁימָה, כָּךְ אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְחִיּוּת בְּלִי תְּפִלָּה. וְרַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פג), שֶׁמָּשִׁיחַ נִקְרָא עַל שֵׁם 'מְשִׁיחַ' אִלְמִים. כִּי הוּא יַכְנִיס בָּעוֹלָם אֶת הָעִנְיָן שֶׁל תְּפִלָּה, שֶׁאָדָם תָּמִיד יְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת כָּל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ — בֵּין בְּגַשְׁמִיּוּת וּבֵין בְּרוּחָנִיּוּת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְחִיּוּת בְּלִי תְּפִלָּה כְּלָל, כִּי אָדָם צָרִיךְ לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְבַקֵּשׁ כָּל דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיךְ רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְזוֹ הִיא הַחֶרֶב שֶׁל מָשִׁיחַ.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מח, כב): "בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי", וְתַרְגּוּמוֹ: "בִּצְלוֹתִי וּבְבָעוּתִי", וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לְחֶרֶב הַתְּפִלָּה, צָרִיךְ לְיַדֵּעַ אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב, שֶׁלֹּא יַטֶּה אוֹתָהּ לְיָמִין אוֹ לִשְׂמֹאל, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטִיא, כִּי בִּתְפִלָּה יֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת שֶׁל מוֹנְעִים וּמְעַכְּבִים. וְהֵן קְלִפּוֹת עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל יָמִין וּשְׂמֹאל, קְלִפָּה אַחַת הִיא יִשְׁמָעֵאל — יָמִין, וְהוּא בָּא אֶל הָאָדָם בְּטַעֲנָה: "לָמָּה לְךָ לְהִתְפַּלֵּל? הֲלֹא הַכֹּל חֶסֶד הַשֵּׁם, וְהוּא יִתְבָּרַךְ כְּבָר יוֹדֵעַ מַה שֶּׁאַתָּה צָרִיךְ, וְעַל־כֵּן אֵינְךָ צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל"! וְכֵן כַּמָּה פְּעָמִים בָּא בְּאֹפֶן אַחֵר, בְּאָמְרוֹ: "הֲלֹא כְּבָר הִתְפַּלַּלְתָּ פַּעַם עַל הַדָּבָר הַזֶּה? וְלָמָּה לְךָ לְהַרְבּוֹת בָּזֶה? מַסְפִּיק כְּבָר עִם הַתְּפִלּוֹת!" וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא יִשְׁמָעֵאל (בְּרֵאשִׁית טז, יא): "כִּי שָׁמַע הַוָי"ה אֶל עָנְיֶךָ", וְתַרְגּוּמוֹ: "אֲרֵי קַבֵּיל הַוָי"ה יַת צְלוֹתֵךְ", קְלִפָּה שְׁנִיָּה הִיא עֵשָׂו — שְׂמֹאל. וְהוּא בָּא אֶל הָאָדָם בִּכְפִירָה גְּמוּרָה, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, כִּי הוּא מְצַד תֹּקֶף הַגְּבוּרָה וְהַדִּינִים, עַד שֶׁכּוֹפֵר בָּעִקָּר עַל עֶצֶם הַתְּפִלָּה, וְאוֹמֵר שֶׁהַכֹּל לָרִיק, וְלֵית דִּין וְלֵית דַּיָּן, חַס וְשָׁלוֹם.

וְעַל־כֵּן מִי שֶׁבָּא לַעֲסֹק בִּתְפִלָּה, וְלֶאֱחֹז אֶת הַחֶרֶב בְּיָדוֹ, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי מְאֹד מְאֹד אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב, שֶׁלֹּא יַטֶּה לְקִלְקָלָה זוֹ אוֹ לָזוֹ, רַק יְסַלֵּק דַּעְתּוֹ, וְשֶׁיִּהְיֶה קוֹלֵעַ אֶת הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטִיא, לִדְקֹר דְּקִירָה אַחַר דְּקִירָה עִם הַחֶרֶב, וְלֹא יִתְפַּעֵל מִשּׁוּם חֲלִישׁוּת הַדַּעַת, אַף שֶׁרוֹאֶה שֶׁבֵּין כָּךְ עוֹבְרִים יָמִים וְשָׁנִים, וַעֲדַיִן

לֹא נַעֲנָה, אַל יִתְיָאֵשׁ מִן הָרַחֲמִים כְּלָל, וְיִשְׁאַל וִיבַקֵּשׁ תָּמִיד מַתָּנַת חִנָּם, יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, וְזֶה נִקְרָא: 'קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה', שֶׁהוּא עַקְשָׁן גָּדוֹל, וְאֵינוֹ מִתְפַּעֵל מִכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו.

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה הֵצַרְךָ יַעֲקֹב לְחֶרֶב וְקֶשֶׁת דַּיְקָא, וְלֹא הִסְפִּיקָה לוֹ חֶרֶב אוֹ קֶשֶׁת, כִּי חֶרֶב וְקֶשֶׁת הֵן כְּנֶגֶד הַשְּׁתֵּי קְלִפּוֹת עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל, כִּי עִם 'חַרְבּ' לוֹחֲמִים עִם הַשּׁוֹנֵא שֶׁבָּא פָּנִים אֶל פָּנִים, זֶהוּ כְּנֶגֶד קְלִפַּת עֵשָׂו הַבָּאָה אֶל הָאָדָם בִּכְפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת גְּמוּרָה, וְאוֹמֵר שֶׁלֵּית דִּין וְלֵית דַּיָּן, כְּלַפָּיו צָרִיךְ לָבוֹא תֵּכֶף־וּמִיָּד עִם הַחֶרֶב וּלְחָתְכוֹ לְגַמְרֵי, וְלֹא לְהִכָּנֵס בְּשׂוּם וְכוּחִים עִמּוֹ, רַק תֵּכֶף־וּמִיָּד לִכְרוֹת רֹאשׁוֹ. וְעִם 'קֶשֶׁת' לוֹחֲמִים עִם הַשּׁוֹנֵא שֶׁבָּא מֵרָחוֹק, זֶהוּ כְּנֶגֶד קְלִפַּת יִשְׁמָעֵאל, כִּי הוּא מַסְתִּיר עַצְמוֹ וּבָא מֵרָחוֹק, כִּי (סוֹטָה מט.): כָּל שֶׁקֶר שֶׁאֵין בְּתְחִלָּתוֹ אֱמֶת — אֵינוֹ מִתְקַיֵּם, וְהוּא בָּא עִם טַעֲנָה הֲלֹא "שָׁמַע הָוָי"ה אֶל עָנְיֵךְ", אֲרֵי קַבֵּיל הָוָי"ה אֶת צְלוֹתֵךְ, וְלָמָּה לְךָ לְהַרְבּוֹת עוֹד, וְעַל־כֵּן כְּלַפָּיו צָרִיךְ לָבוֹא בְּקֶשֶׁת הַיּוֹרָה לְמֵרָחוֹק דַּיְקָא, וְלֵידַע שֶׁאַף שֶׁתְּחִלָּתוֹ אֱמֶת, כִּי אָמְנָם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתוֹ, אַךְ בְּסוֹפוֹ כַּוָּנָתוֹ לְהַכְרִיתוֹ עֲדֵי עַד, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁיַּפְסִיק לְהִתְפַּלֵּל לְגַמְרֵי, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְעַל־כֵּן עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ, לְהִתְפַּלֵּל וְלַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד, אַף שֶׁאֵין שׁוֹמְעִים אֶת תְּפִלָּתוֹ, כִּי צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה. וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ב'), שֶׁאַהֲרֹן הוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת כח, ל): "וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וּבְאֹפֶן שֶׁאָדָם יִהְיֶה קוֹלֵעַ עִם הַחֶרֶב, שֶׁלֹּא יַטֶּה לֹא לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל אֶלָּא לְאֶמְצַע, עַל זֶה צְרִיכִים מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קיב, ה): "יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט".

וְזֶה "וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו", פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: לְהַגִּיד שִׁבְחָן, שֶׁלֹּא הִטּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל, כִּי זוֹ שְׁלֵמוּת בְּחִינַת מִשְׁפָּט, וְלָכֵן דַּיְקָא אֶצֶל אַהֲרֹן כָּתוּב: "וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו", לְהַגִּיד שִׁבְחָן שֶׁלֹּא הִטּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת שְׁמִינִי

[א] וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לְהוֹדִיעַ שֶׁמְּכַפֵּר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל־יְדֵי עֵגֶל זֶה, עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן מט): עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הַשְּׁלֵמָה הִיא, כְּשֶׁאָדָם עוֹבֵר בְּאֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת מַמָּשׁ, שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם הַתְּשׁוּבָה, כָּל אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו מִיָּמִים הַקּוֹדְמִים, וּכְשֶׁעוֹבֵר בְּאֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת וְהָעִנְיָנִים שֶׁהָיָה מִתְחִלָּה מַמָּשׁ, וְעַכְשָׁו פּוֹנֶה עֹרֶף מֵהֶם, וְכוֹפֶה יִצְרוֹ לִבְלִי לַעֲשׂוֹת עוֹד מַה שֶּׁעָשָׂה, זֶה עִקַּר תְּשׁוּבָה הַשְּׁלֵמָה, וְרַק זֶה נִקְרָא תְּשׁוּבָה, כִּי בֶּאֱמֶת כְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, וּמִתְוַדֶּה וּמְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה עוֹד, בְּוַדַּאי הַתְּשׁוּבָה הַזֹּאת הִיא תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה, אֲבָל שְׁלֵמוּת הַתְּשׁוּבָה, שֶׁמְּנַסִּים אוֹתוֹ שֶׁיָּבוֹא עוֹד פַּעַם לִידֵי נִסָּיוֹן שֶׁהָיָה לוֹ עַד עַכְשָׁו, וְאִם הוּא עוֹמֵד

בַּנְּסָיוֹן וּפוֹנֶה עֹרֶף מֵהֶם, זֶה עִקַּר הַתְּשׁוּבָה. וּכְעֵין שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יוֹמָא פו:): הֵיכִי דָּמֵי בַּעַל תְּשׁוּבָה? אָמַר רַב יְהוּדָה, כְּגוֹן שֶׁבָּא לְיָדוֹ דָּבָר עֲבֵרָה פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וְנִצּוֹל הֵימֶנָּה, מַחֲוֵי רַב יְהוּדָה בְּאוֹתָהּ אִשָּׁה, בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק, בְּאוֹתוֹ מָקוֹם.

וְזֶה "וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת"; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לְהוֹדִיעַ שֶׁמְּכַפֵּר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל־יְדֵי עֵגֶל זֶה, עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה'. כִּי הִנֵּה אַהֲרֹן עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה י', סִימָן ג'): "וַיַּרְא אַהֲרֹן" (שְׁמוֹת לב, ה), מָה רָאָה? אָמַר אַהֲרֹן: אִם בּוֹנִין הֵן, אוֹתוֹ הַסַּרְחוֹן נִתְלֶה בָּהֶן, מוּטָב שֶׁיִּתְלֶה הַסַּרְחוֹן בִּי וְלֹא בְּיִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן כְּדֵי לְתַקֵּן עַל עֲשִׂיַּת הָעֵגֶל, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת, כְּדֵי שֶׁתִּתְקַיֵּם אֶצְלוֹ תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שֶׁלּוֹקֵחַ עוֹד פַּעַם עֵגֶל, וַעֲכָשָׁו הוּא מַקְרִיבוֹ לְחַטָּאת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וַיִּקְחוּ בְנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם. לְפִי דִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים חָטְאוּ בְּשִׁשָּׁה דְּבָרִים: א. הוֹרוּ בִּפְנֵי רַבָּם (עַרוּבִין סג.). ב. נָתְנוּ עֵינֵיהֶם לִהְיוֹת מַנְהִיגִים (סַנְהֶדְרִין נב.). ג. לֹא נָטְלוּ עֵצָה (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה כ', סִימָן ח'). ד. שְׁתוּיֵי יַיִן הָיוּ (שָׁם, פָּרָשָׁה יב, סִימָן א'). ה. בָּנִים לֹא הָיוּ לָהֶם (שָׁם, פָּרָשָׁה כ', סִימָן ט') ו. הִכְנִיסוּ אֵשׁ זָרָה.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ט'): טֶבַע שֶׁל הַלֵּב שֶׁבּוֹעֵר תָּמִיד, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּרָא "זֶה לְעֻמַּת זֶה" (קֹהֶלֶת ז, יד) גַּם אֶת הָרָאָה, שֶׁמַּכְנִיס אֲוִיר וּמוֹצִיא אֲוִיר, וּבָזֶה הוּא מְקָרֵר אֶת הַחֲמִימוּת שֶׁל הַלֵּב. וּמוּבָא (תִּקּוּנֵי־זֹהַר, תִּקּוּן יג דַּף כח.): אִלְמָלֵא כַּנְפֵי רְאָה דְּנָשְׁבִין עַל לְבָא, הֲוֵי לְבָא אוֹקִיד כָּל גּוּפָא. וְרוֹאִים בְּחוּשׁ עַל נֵר, פְּעָמִים רַבּוֹת נוֹפֶלֶת עַפְרוּרִיּוֹת עָלָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְכַּבֶּה, וְהַרְבֵּה פְּעָמִים נִתְחַבְּרִין וְנִתְקַשְּׁרִין יַחַד, וּמַתְחִיל לִבְעֹר. וּצְרִיכִים אֶחָד שֶׁיִּשְׁמֹר לְהוֹרִיד בְּכָל פַּעַם אֶת הָעַפְרוּרִיּוֹת, וְכָךְ יְדַלֵּק בְּאוֹר רָגִיל, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִבְעַר יוֹתֵר מִדַּי, [שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה לְבַסּוֹף מִתְכַּבֶּה], אוֹ שֶׁלֹּא יִתְכַּבֶּה לְגַמְרֵי. כָּךְ הוּא לֵב שֶׁל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה לִבּוֹ בּוֹעֵר תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, חוּץ מֵהַמִּדָּה, עַד שֶׁנִּשְׂרָף לְגַמְרֵי, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (שְׁמוֹת יט, כא): "פֶּן יֶהֶרְסוּ לַעֲלוֹת אֶל הַוָ"ה" וְגוֹ', שֶׁהוּא הוֹרֵס יוֹתֵר מִדַּי, וְאַחַר־כָּךְ נוֹפֵל.

וְיֵשׁ שֶׁלְּגַמְרֵי מִתְכַּבֶּה וּמִתְקָרֵר, עַד שֶׁאֵין לִבּוֹ בּוֹעֵר אַחֲרָיו יִתְבָּרֵךְ, לָזֹאת צְרִיכִים לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל מַנְהִיג הַדּוֹר, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כז, יח): "אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סִפְרֵי פִּנְחָס ט'), שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וּבָזֶה נָבִין אֶת הַפְּגָם שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא: א. הוֹרוּ בִּפְנֵי רַבָּם. בָּזֶה נִתְקְנוּ אֶת עַצְמָם לְגַמְרֵי מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר, שֶׁהֵם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. ב. נָתְנוּ עֵינֵיהֶם לִהְיוֹת מַנְהִיגִים, שֶׁלֹּא רָצוּ לְבַטֵּל אֶת עַצְמָם אֶל צַדִּיקֵי הַדּוֹר שֶׁהֵם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין נב.): כְּבָר הָיוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, וְנָדָב וַאֲבִיהוּא מְהַלְּכִין אַחֲרֵיהֶן, וְכָל יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיהֶן, אָמַר לוֹ נָדָב לַאֲבִיהוּא: אֵימָתַי יָמוּתוּ שְׁנֵי זְקֵנִים הַלָּלוּ, וַאֲנִי וְאַתָּה נַנְהִיג אֶת הַדּוֹר?! אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: הַנִּרְאֶה מִי קוֹבֵר אֶת מִי. ג. לֹא נָטְלוּ עֵצָה, כִּי חָשְׁבוּ שֶׁהֵם בְּעַצְמָם כְּבָר יְכוֹלִים לָתֵת עֵצוֹת לְנַפְשָׁם. וּבֶאֱמֶת גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ז'), שֶׁעִקַּר הָעֵצָה צְרִיכִים לְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים. ד. שְׁתוּיֵי יַיִן הָיוּ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יוֹמָא עו:): רַב כַּהֲנָא רָמֵי, כְּתִיב (יִרְמְיָה לא, יא): 'תִּירָשׁ' וְקָרֵינַן 'תִּירוֹשׁ', זָכָה נַעֲשָׂה רֹאשׁ, לֹא זָכָה נַעֲשָׂה רָשׁ. זָכָה מְשַׁמְּחוֹ, לֹא זָכָה מְשַׁמְּמוֹ. וְלָכֵן הֵם נִכְנְסוּ שְׁתוּיֵי יַיִן וְלֹא זָכוּ, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשׂוּ רָשִׁים. ה. בָּנִים לֹא הָיוּ לָהֶם. כִּי לֹא הָיוּ

נְשׁוּאִים, וְלֹא הָיָה לָהֶם שׁוּם צְמִצוּם. ו. הִכְנִיסוּ אֵשׁ זָרָה, שֶׁהִתְלַהֲבוּ יוֹתֵר מִדַּי, וְעָלוּ לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתָם.

וְנִמְצִינוּ לְמֵדִים, שֶׁכָּל שִׁשֶּׁת הַדְּבָרִים שֶׁפָּגְמוּ בָּהֶם, הָיוּ מֻחָמָת שֶׁלֹּא רָצוּ לְקַבֵּל עֲצָה מִצַּדִּיקֵי אֱמֶת, וְחָשְׁבוּ שֶׁהֵם בְּעַצְמָם יְכוֹלִים לִהְיוֹת מַנְהִיגִים, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן י'), שֶׁאֵלּוּ בַּעֲלֵי הַגַּאֲוָה אֵין רוֹצִים שֶׁהַצַּדִּיקִים יִתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי הֵם אוֹמְרִים שֶׁהֵם בְּעַצְמָם צַדִּיקִים, וְהֵם יְכוֹלִים בְּעַצְמָם לְהִתְפַּלֵּל, וְכֵן לֹא הָיָה לָהֶם שׁוּם צְמִצוּם, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא צִוָּה אֶת הָאָדָם לְהַנָּשֵׂא וּלְהוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת, וְהֵם מְצַמְצְמִים אוֹתוֹ. וְכַאֲשֶׁר אֵין לוֹ צְמִצוּם, הוּא מִתְלַהֵב יוֹתֵר מִדַּי, וְעַל־יְדֵי רִבּוּי אוֹר נַעֲשָׂה שִׁבְירַת הַכֵּלִים (שַׁעַר הַהַקְדָּמוֹת, דַּף נו.), וְנֶחְשָׁךְ לוֹ הָאוֹר לְגַמְרֵי וְנוֹפֵל.

וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לִשְׁמֹר מְאֹד מְאֹד, שֶׁלֹּא יָבִיא אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי הַשֵּׁם, דְּהַיְנוּ הִתְלַהֲבוּת יוֹתֵר מִדַּי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל לְנוּקְבָא דִּתְהוֹמָא רַבָּא. וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן עו), שֶׁזּוֹ הַמַּעֲלָה שֶׁהָאָדָם מִקָּרֹב אֶל הַצַּדִּיק, שֶׁיּוֹדֵעַ אַחַר־כָּךְ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, כִּי הַצַּדִּיק מְצַמְצֵם אֶת הִתְלַהֲבוּת הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִתְלַהֵב יוֹתֵר מִדַּי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל אַחַר־כָּךְ, כִּי לִפְעָמִים הָאָדָם מִתְלַהֵב יוֹתֵר מִדַּי, וְאַחַר־כָּךְ הוּא נוֹפֵל. וְלָכֵן אַשְׁרֵי הָאָדָם שֶׁזּוֹכֶה לִהְיוֹת מְקָרָב אֶל צַדִּיק אֱמֶת, הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא יָכוֹל לְצַמְצֵם אֶת הָאוֹר אֲצֶל כָּל אֶחָד, שֶׁלֹּא יִהְיֶה רִבּוּי אוֹר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה אַחַר־כָּךְ רִבּוּי חֹשֶׁךְ, שֶׁאֵלּוּ שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת שֶׁמְּקַבְּלִים מֵהַצַּדִּיק: בָּקִי בְּרָצוֹא, וּבָקִי בְּשׁוּב. כַּמּוּבָא (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ו'): הַוָּיָ"ה אֱלֹקִי"ם — עוֹלֶה בְּגִמַטְרִיָּה בָּקִי".

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ט'), שֶׁאֵלְיָהוּ הָיָה יָכוֹל לְהַכְנִיעַ אֶת אֵשׁ הִתְלַהֲבוּת הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִבְעַר חוּץ מֵהַמִּדָּה, וְלָכֵן אָנוּ מוֹצְאִים, אֲשֶׁר בְּשָׁעָה שֶׁנִּלְחַם עִם עוֹבְדֵי הַבַּעַל, שֶׁכֻּלָּם נָפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם, וְאָמְרוּ: 'הַוָּיָ"ה הוּא הָאֱלֹקִים', שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים־א' יח, לט): "וַיַּרְא כָּל הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ: הַוָּיָ"ה הוּא הָאֱלֹקִים, הַוָּיָ"ה הוּא הָאֱלֹקִים"; כִּי הוּא הִכְנִיס אֶת שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת בְּכָל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִתְלַהֲבוּ יוֹתֵר מִדַּי, וְשֶׁלֹּא יִפְּלוּ לְגַמְרֵי, כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה.

כִּי אִם אָדָם מִתְלַהֵב יוֹתֵר מִדַּי, וְרוֹאֶה שֶׁאֵינוֹ מַצְלִיחַ, אָז הוּא נוֹפֵל לְגַמְרֵי, וּבְשָׁבִיל זֶה אֲנַחְנוּ מוֹצְאִים, אֲשֶׁר לִפְנֵי הַגְּאֻלָּה כָּתוּב (מַלְאָכִי ג, כג): "הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם הַוָּיָ"ה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא", אֲשֶׁר לִכְאוֹרָה, לָמָּה צָרִיךְ לִשְׁלֹחַ קֹדֶם אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא? אֶלָּא כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר הַגָּדוֹל שֶׁמָּשִׁיחַ יָאִיר בָּעוֹלָם, שֶׁיִּקָּיֵם אָז (יְשַׁעְיָה יא, ט): "כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת הַוָּיָ"ה כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים", וּכְמוֹ שֶׁמַּיִם צְרִיכִים כְּלִי, בְּאֹפֶן שֶׁיּוּכַל לִשְׁתּוֹת בָּהֶם, כָּךְ מֵימֵי הַדַּעַת צְרִיכִים כְּלִי, וְזֶה מַה שֶּׁאֵלִיָּהוּ יְתַקֵּן קֹדֶם בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ.

וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲדֻיּוֹת ח, ז): אֵין אֵלִיָּהוּ בָּא לֹא לְרַחֵק וְלֹא לְקָרֵב, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם. שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְאָכִי ג, כד): "וְהֵשִׁיב לֵב אָבוֹת עַל בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם". וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֵקֶצִין ג, יב): לֹא מָצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּלִי מַחֲזִיק בְּרָכָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא הַשָּׁלוֹם; כִּי בָּזֶה שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִים לְהִתְאַחֵד שְׁנֵי הַפָּכִים בְּנוֹשֵׂא אֶחָד, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן פ'). וְזֶה שֶׁמְּסַיְּמִים (בְּמַלְאָכִי): "פֶּן אָבוֹא וְהִכֵּיתִי אֶת הָאָרֶץ חֵרֶם", כִּי אֵלִיָּהוּ יָבוֹא וְיִתַּקֵּן אֶת הַכֵּלִים לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה, חַס וְשָׁלוֹם, דְּחִיקַת הַשָּׁעָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (כְּתֻבּוֹת קיא.): שֶׁהִשְׁבִּיעַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יְדַחֲקוּ אֶת הַקֵּץ (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ז): "בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה", אָמַר

רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל, אִם אַתֶּם מְקַיְּמִין אֶת הַשְּׁבוּעָה מוּטָב, וְאִם לָאו אֲנִי מַתִּיר אֶת בְּשַׂרְכֶם כִּצְבָאוֹת וּכְאַיָּלוֹת הַשָּׂדֶה, שֶׁזֶּה "וְהִכֵּיתִי אֶת הָאָרֶץ חֵרֶם".

וְלָכֵן צְרִיכִים לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי שֶׁיְּצַמְצֵם אֶת הָאוֹר בְּמִדָּה וּבְמִשְׁקָל, שֶׁלֹּא יִתְלַהֵב יוֹתֵר מִדַּי, וְשֶׁלֹּא יִתְקָרֵר יוֹתֵר מִדַּי, אֶלָּא יֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַמְּמֻצָּע, וְזֶה הָיָה הַפְּגָם שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּ, שֶׁהֵבִיאוּ אֵשׁ זָרָה, וְהָיוּ מוֹרִים הֲלָכָה בִּפְנֵי רַבָּם, וְלֹא נָטְלוּ עֵצָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׂרְפוּ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] **וַיִּקְחוּ בְנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ, וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם.** וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק: מָה הַלָּשׁוֹן "אִישׁ מַחְתָּתוֹ", מַשְׁמַע, שֶׁלְּכָל אֶחָד הָיְתָה מַחְתָּה מְיֻחֶדֶת, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם חָטָא בִּנְפָרָד.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סח), שֶׁעִקַּר גְּדֻלַּת הַצַּדִּיק כְּשֶׁהוּא לְמַעְלָה וְגַם לְמַטָּה; כִּי בֶּאֱמֶת הַצַּדִּיק הוּא דָּבוּק תָּמִיד בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהוּא בָּטֵל וּמְבֻטָּל לְגַבֵּי עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עִם כָּל זֹאת הוּא נִמְצָא גַּם בְּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה וִילָדִים, וּמְלַמֵּד אֶת בָּנָיו וְתַלְמִידָיו דַּרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אֵין זוֹ עֵצָה לִהְיוֹת רַק לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָפֵץ גַּם בַּבְּרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה מה, יח): "לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ", וְלָכֵן הַצַּדִּיק הַזֶּה שֶׁהוּא לְמַעְלָה וְגַם לְמַטָּה, הוּא יָכוֹל לְהַרְאוֹת לְאֵלּוּ שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁהֵם כְּבָר הִגִּיעוּ לְאֵיזוֹ מַדְרֵגָה, שֶׁעֲדַיִן אֵינָם יוֹדְעִים כְּלוּם, וּלְהֶפֶךְ, אֵלּוּ שֶׁמְּנֻחָים בְּשְׁאוֹל תַּחְתִּית וּמִתַּחְתָּיו, וְנִתְיָאֲשׁוּ מֵחַיֵּיהֶם, הַצַּדִּיק מַרְאֶה לָהֶם שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ לָהֶם תִּקְוָה לְתַקֵּן אֶת הַכֹּל, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

וְהִנֵּה הַפְּגָם שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא הָיָה, שֶׁהָיְתָה לָהֶם הִתְנַשְּׂאוּת, שֶׁרָצוּ עוֹד בְּחַיֵּי אֲבִיהֶם לִהְיוֹת מַנְהִיגִים, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (תַּנְחוּמָא אַחֲרֵי ו'): מִלַּמֵּד שֶׁהָיוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מְהַלְּכִין תְּחִלָּה, נָדָב וַאֲבִיהוּא מְהַלְּכִין אַחֲרֵיהֶם, וְכָל יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיהֶם, וְהָיוּ אוֹמְרִים: מָתַי יָמוּתוּ שְׁנֵי זְקֵנִים, וְאָנוּ נוֹהֲגִים בְּשָׂרָה עַל הַצָּבוּר תַּחְתֵּיהֶם?! וְלָכֵן נִשְׂרְפוּ; כִּי עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת הוּא לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁזּוֹ שְׁלֵמוּת מִדַּת הֲעֲנָוָה, כְּכָל שֶׁאָדָם זוֹכֶה לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְעוֹלֶה מַעְלָה מַעְלָה, כֵּן יוֹרֵד מַטָּה מַטָּה, וּמַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ לְלֹא כְּלוּם. אֲבָל הֵם פָּגְמוּ בָּזֶה, וְרָצוּ לִהְיוֹת מַנְהִיגִים בְּחַיֵּי אֲבִיהֶם, וְצִפּוּ לְמִיתָתָם, כְּדֵי שֶׁהֵם יִהְיוּ הַמַּנְהִיגִים, וְלָכֵן נִשְׂרְפוּ, כִּי כָּךְ עָנְשָׁם שֶׁל תַּלְמִידִים, שֶׁרוֹצִים לִירַשׁ אֶת רַבָּם בְּחַיֵּיהֶם, שֶׁהֵם נִשְׂרָפִים וְנִתְבַּטְּלִים לְגַמְרֵי.

וְזֶה "אִישׁ מַחְתָּתוֹ"; כִּי גַּם בֵּינֵיהֶם כָּל אֶחָד רָצָה לִהְיוֹת מַנְהִיג, וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (שָׁם): שְׁנֵיהֶם אָמְרוּ בְּפִיהֶם זֶה לָזֶה; כִּי גַּם כָּל אֶחָד וְאֶחָד רָצָה לְהִתְנַשְּׂאוֹת עַל חֲבֵרוֹ וְלִהְיוֹת מַנְהִיג עוֹד בְּחַיֵּי אֲבִיהֶם וְרַבָּם, בִּשְׁבִיל זֶה הָיָה עָנְשָׁם שֶׁנִּשְׂרְפוּ. וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (שָׁם): אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (מִשְׁלֵי כז, יא): "אַל תִּתְהַלֵּל בְּיוֹם מָחָר, כִּי לֹא תֵדַע מַה יֵּלֶד יוֹם", הַרְבֵּה סְיָחִין מֵתוּ, וְעָשׂוּ בְּעוֹרוֹתֵיהֶם שְׁטִיחִין עַל גַּבֵּי אִמּוֹתֵיהֶן. וְזֶה מוּסָר הַשֵּׂכֶל לְכָל קְטַנֵּי הַדַּעַת וְהַשֵּׂכֶל — תַּלְמִידִים שֶׁלֹּא שִׁמְּשׁוּ כָּל צָרְכָּם, שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁיִּרְשׁוּ אֶת רַבָּם בְּחַיֵּיהֶם, וּלְבַסּוֹף נִתְגַּלֶּה קְלוֹנָם בָּרַבִּים, וְהֵם נוֹפְלִים וּמִתְבַּטְּלִים לְגַמְרֵי, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] **וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי הַוָי"ה וַתֹּאכַל אוֹתָם, וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי הַוָי"ה.** וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ

הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין נב.): אַבָּא יוֹסֵי בֶּן דּוֹסְתַּאי אוֹמֵר: שְׁנֵי חוּטִין שֶׁל אֵשׁ יָצְאוּ מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וְנֶחְלְקוּ לְאַרְבָּעָה, וְנִכְנְסוּ שְׁנַיִם בְּחָטְמוֹ שֶׁל זֶה וּשְׁנַיִם בְּחָטְמוֹ שֶׁל זֶה, וּשְׂרָפוּם. וְיֵשׁ מִדְרַשׁ פְּלֵיאָה: כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ שְׁנֵי חוּטֵי אֵשׁ בְּנָדָב וַאֲבִיהוּא, טָעֲנוּ הַמַּלְאָכִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: לָמָּה קָרַעְתָּ לְיִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּם.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סא): עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים יְכוֹלִים לְהוֹצִיא אֶת מִשְׁפָּטֵנוּ לָאוֹר, הַיְנוּ לָלֶכֶת עַל דֶּרֶךְ הַמְמֻצָּע לֹא לְהַטּוֹת לֹא לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל, שֶׁזּוֹ שְׁלֵמוּת אֱמוּנַת חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים יז, יא): ״לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל״, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָכוֹל לְהוֹצִיא לְעַצְמוֹ מִשְׁפְּטֵי אֱמֶת אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, לוֹ וְלַאֲחֵרִים. אֲבָל מִי שֶׁפּוֹגֵם בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, אֲזַי נִדּוֹן בְּמוֹתָרוֹת, וְעוֹלִים לוֹ עֲשָׂנִים סְרוּחִים בְּמֹחוֹ, וּמְסַבְּבִים וּמְבַלְבְּלִים אוֹתוֹ, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֵרוּבִין כא:): הַלּוֹעֵג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים נִדּוֹן בְּצוֹאָה רוֹתַחַת; הַיְנוּ עוֹד בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ כְּשֶׁאָדָם מִתְלוֹצֵץ מֵהַצַּדִּיק הָאֱמֶת, סִימָן שֶׁרֹאשׁוֹ מָלֵא צוֹאָה וְטִנּוּף, וְלָכֵן יוֹצֵא מִמֶּנּוּ מִשְׁפָּט מְעֻקָּל.

וְהִנֵּה הַפְּגָם שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא הָיָה בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (סַנְהֶדְרִין נב.): כְּבָר הָיוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, וְנָדָב וַאֲבִיהוּא מְהַלְּכִין אַחֲרֵיהֶן, וְכָל יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיהֶן, אָמַר לוֹ נָדָב לַאֲבִיהוּא: אֵימָתַי יָמוּתוּ שְׁנֵי זְקֵנִים הַלָּלוּ, וַאֲנִי וְאַתָּה נַנְהִיג אֶת הַדּוֹר?! אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַנִּרְאֶה מִי קוֹבֵר אֶת מִי. וְכֵן אָמְרוּ (עֵרוּבִין סג.): לֹא מֵתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן עַד שֶׁהוֹרוּ הֲלָכָה בִּפְנֵי מֹשֶׁה רַבָּן. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַפְּגָם שֶׁלָּהֶם הָיָה בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁהֵם יְכוֹלִים לְיַעֵץ לְעַצְמָם בְּלִי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְלָכֵן הָיָה לָהֶם עֹנֶשׁ כָּזֶה, כִּי מִי שֶׁפּוֹגֵם בִּפְגַם אֱמוּנַת חֲכָמִים, לְבַסּוֹף מְקַבֵּל עֹנֶשׁ, וּכְמַאֲמַר הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ (אָבוֹת ב, י): ״וֶהֱוֵי זָהִיר בְּגַחֶלְתָּן שֶׁלֹּא תִכָּוֶה, שֶׁנְּשִׁיכָתָן נְשִׁיכַת שׁוּעָל, וַעֲקִיצָתָן עֲקִיצַת עַקְרָב, וּלְחִישָׁתָן לְחִישַׁת שָׂרָף״.

וְהִנֵּה כָּל קְרִיעַת יַם סוּף הָיְתָה רַק בִּזְכוּת הָאֱמוּנָה, שֶׁהֶאֱמִינוּ כְּלַל יִשְׂרָאֵל בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה כא, סִימָן ח׳): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּדַאי הִיא הָאֱמָנָה שֶׁהֶאֱמִינוּ בִּי שֶׁאֶקְרַע לָהֶם הַיָּם, וּכְתִיב (שְׁמוֹת יד, לא): ״וַיַּאֲמִינוּ בַּה׳ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ״, וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְכִילְתָּא בְּשַׁלַּח ו): ״וַיַּאֲמִינוּ בַּה׳ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ״, אִם בְּמֹשֶׁה הֶאֱמִינוּ, קַל וָחֹמֶר בַּה׳, בָּא זֶה לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל מִי שֶׁמַּאֲמִין בְּרוֹעֶה נֶאֱמָן, כְּאִלּוּ מַאֲמִין בְּמַאֲמַר מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (בְּמִדְבַּר כא, ה): ״וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹקִים וּבְמֹשֶׁה״, אִם בֵּאלֹקִים דִּבְּרוּ קַל וָחֹמֶר בְּמֹשֶׁה? אֶלָּא זֶה בָּא לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל מִי שֶׁמְּדַבֵּר בְּרוֹעֶה נֶאֱמָן, כְּאִלּוּ מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. גְּדוֹלָה הָאֱמוּנָה שֶׁהֶאֱמִינוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, שֶׁבִּשְׂכַר שֶׁהֶאֱמִינוּ יִשְׂרָאֵל בַּה׳ וְהָיָה, שָׁרְתָה עֲלֵיהֶם רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ וַיֹּאמְרוּ שִׁירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיַּאֲמִינוּ בַּה׳ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ״, וְנֶאֱמַר: ״אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל״, נִמְצָא, שֶׁכָּל קְרִיעַת יַם סוּף הָיְתָה בִּזְכוּת הָאֱמוּנָה שֶׁהָיְתָה לְעַם יִשְׂרָאֵל בְּמֹשֶׁה.

וְלָכֵן נָדָב וַאֲבִיהוּא שֶׁפָּגְמוּ בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, וְנִכְנְסוּ שְׁנֵי חוּטֵי אֵשׁ בְּחָטְמָם וְנִשְׂרְפוּ, בְּדִין טָעֲנוּ הַמַּלְאָכִים: אִם־כֵּן לָמָּה קָרַעְתָּ לָהֶם אֶת הַיָּם, וּמִכָּל זֶה רוֹאִים רָעַת פְּגַם אֱמוּנַת חֲכָמִים, הַגּוֹרֵם, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, לָאָדָם אֶת כָּל הַצָּרוֹת וְהַקְּטָרוּגִים, וְלָכֵן צְרִיכִים הַרְבֵּה לְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיִּזְכֶּה לֶאֱמוּנַת חֲכָמִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵדַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בְּכָל דָּבָר, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ, וְעַל פְּנֵי כָל

הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: ׳אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן: אַהֲרֹן אָחִי, יוֹדֵעַ הָיִיתִי שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ הַבַּיִת בִּמְיֻדָּעָיו שֶׁל מָקוֹם, וְהָיִיתִי סָבוּר אוֹ בִּי אוֹ בְךָ, עַכְשָׁו רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמְּךָ׳. "וַיִּדֹּם אַהֲרֹן" — ׳קִבֵּל שָׂכָר עַל שְׁתִיקָתוֹ׳. וּמָסוֹר בַּמְּסוֹרָה: נֶאֱמַר כָּאן "וַיִּדֹּם אַהֲרֹן", וְנֶאֱמַר שָׁם "וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ" (יְהוֹשֻׁעַ יג, י).

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רס): הַשֶּׁם הוּא הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב, יט): "נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ", וּכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ מְסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁמּוֹסְרִים אֶת נַפְשָׁם בִּשְׁבִיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְזֶה גּוֹרֵם יִחוּד גָּדוֹל בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְהַרְגוֹת נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ־כֵן יֵשׁ צַדִּיק, שֶׁהוּא מוֹסֵר אֶת שְׁמוֹ שֶׁהוּא נַפְשׁוֹ, כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, בָּזֶה שֶׁמְּדַבְּרִים עָלָיו כָּל דָּבָר אָסוּר, וְסוֹבֵל חֵרוּפִין וּגְדוּפִין, שֶׁזֶּה בְּעַצְמוֹ סוֹד מְסִירוּת נֶפֶשׁ, כִּי הוּא מְפֻרְסָם אֵצֶל כֻּלָּם, וְאֵינוֹ מְפֻרְסָם, כִּי כֻּלָּם מְדַבְּרִים עָלָיו כָּל דָּבָר אָסוּר, וְהוּא מְקַבֵּל אֶת הַכֹּל בְּאַהֲבָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַצִּיל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִכְּלָיוֹן, כִּי יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ: יֵשׁ בְּחִינָה שֶׁמּוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בִּפְשִׁיטוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא גּוֹרֵם נַחַת רוּחַ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמַצִּיל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּלְהֵפֶךְ יֵשׁ שֶׁאֶחָד מוֹסֵר אֶת שְׁמוֹ וְאֶת נַפְשׁוֹ, שֶׁכֻּלָּם יְדַבְּרוּ עָלָיו כָּל דָּבָר אָסוּר, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַצִּיל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר הַוָיָ"ה לֵאמֹר, בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן"; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: ׳אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן: אַהֲרֹן אָחִי, יוֹדֵעַ הָיִיתִי שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ הַבַּיִת בִּמְיֻדָּעָיו שֶׁל מָקוֹם, וְהָיִיתִי סָבוּר אוֹ בִּי אוֹ בְךָ, עַכְשָׁו רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמְּךָ׳. "וַיִּדֹּם אַהֲרֹן" — ׳קִבֵּל שָׂכָר עַל שְׁתִיקָתוֹ׳.

כִּי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הָיוּ בְּטוּחִים שֶׁהֵם יִמְסְרוּ אֶת נַפְשָׁם בַּעֲבוּרוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְבַסּוֹף קָרָה מַה שֶּׁקָּרָה לְנָדָב וַאֲבִיהוּא, וְאָמַר לוֹ מֹשֶׁה: עַכְשָׁו רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמְּךָ, וְעַל זֶה "וַיִּדֹּם אַהֲרֹן", שֶׁאַף שֶׁהָיָה לוֹ בְּזָיוֹן, שֶׁקָּרָה דָּבָר זֶה לִבָנָיו, עִם כָּל זֹאת לֹא הִקְשָׁה שׁוּם קֻשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ.

וּבָזֶה תּוּבַן גַּם הַמְּסוֹרָה — "וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ", שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת פח:): הַנַּעֲלָבִין וְאֵינָן עוֹלְבִין, שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָן מְשִׁיבִין, עוֹשִׂין מֵאַהֲבָה וּשְׂמֵחִין בְּיִסּוּרִין, עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר (שׁוֹפְטִים ה, לא): "וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ". וּמַקְשִׁין — לָמָּה מְדַמִּין אוֹתָם לְשֶׁמֶשׁ? אֶלָּא כִּי גַּם הַשֶּׁמֶשׁ סַבְלָה עֶלְבּוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית א, טז): "וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים" וְגוֹ', וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (חֻלִּין ס:): אָמְרָה יָרֵחַ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֶפְשָׁר לִשְׁנֵי מְלָכִים שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בְּכֶתֶר אֶחָד? וְהַשֶּׁמֶשׁ לֹא קִטְרְגָה, אֶלָּא סָפְגָה עֶלְבּוֹן, וּכְמוֹ־כֵן מִי שֶׁסּוֹבֵל עֶלְבּוֹנוֹת וּבְזָיוֹנוֹת, חֵרוּפִין וּגְדוּפִין, גַּם כֵּן נִדְמֶה לְשֶׁמֶשׁ שֶׁמְּאִירָה אַחַר־כָּךְ בְּאוֹר גָּדוֹל מְאֹד.

וְלָכֵן כָּל אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים הַסּוֹבְלִים חֵרוּפִין וּגְדוּפִין מֵרְשָׁעִים אֲרוּרִים, שֶׁמְּדַבְּרִים עֲלֵיהֶם כָּל דָּבָר אָסוּר, וְסוֹפְגִים עֶלְבּוֹנוֹת, וְאֵינָם עוֹנִים, אֶלָּא הֵם בִּבְחִינַת: "וַיִּדֹּם אַהֲרֹן", וְלָכֵן הֵם מְקַבְּלִים שָׂכָר עַל הַשְׁתִיקָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֵאִיר עֲלֵיהֶם אוֹר נִפְלָא מְאֹד בְּהֶאָרַת אֱלֹקוּת, כִּי הֵם זוֹכִים לִהְיוֹת בְּטֵלִים וּמְבֻטָּלִים לְגַמְרֵי בְּעֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶה לָהֶם בְּחִינַת מְסִירוּת נֶפֶשׁ, כִּי הֵם מוֹסְרִים אֶת נַפְשָׁם שֶׁהוּא שְׁמָם — שֶׁיְּדַבְּרוּ עֲלֵיהֶם, וְהֵם שׁוֹתְקִים, וְלָכֵן "וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ", שֶׁמֵּאִיר לָהֶם הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא כַּשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם.

וְדָבָר זֶה צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לָדַעַת, שֶׁתִּכְךְ־וּמִיָּד כַּאֲשֶׁר רוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, יֵשׁ לוֹ נִסָּיוֹן מְאֹד קָשֶׁה, שֶׁבָּאִים רְשָׁעִים אֲרוּרִים וּמְדַבְּרִים עָלָיו, וְרוֹצִים לַעֲקֹר אוֹתוֹ מִשָּׁרְשׁוֹ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן צַדִּיק הַדָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, עָלָיו מִתְגַּבְּרִים הָרְשָׁעִים בְּיוֹתֵר, וּמְדַבְּרִים עָלָיו כָּל דָּבָר אָסוּר, וְשׁוֹפְכִים אֶת דָּמוֹ, וְעָלָיו לִשְׁתֹּק וְלֹא לַעֲנוֹת.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ו׳), שֶׁעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הוּא — יִשְׁמַע בְּזִיּוֹנוֹ וְיִדֹּם וְיִשְׁתֹּק, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא זוֹכֶה לִהְיוֹת אָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא, הַיְנוּ לִהְיוֹת נִכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהַטֶּבַע יִתְבַּטֵּל לְגַבֵּי הַשְׂגָּחָה, כִּי הַטֶּבַע הוּא הַכִּסֵּא, וְהָאָדָם הוּא בְּסוֹד הַהַשְׂגָּחָה, שֶׁם הַוָּיָ״ה בְּמִלּוּי מ״ה [יו״ד, ה״א, וא״ו, ה״א] בְּגִימַטְרִיָּה אָדָ״ם (עֵץ חַיִּים, שַׁעַר ה׳, פֶּרֶק ה׳), כִּי מִי שֶׁמּוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ שֶׁהוּא שְׁמוֹ, וְאֵינוֹ עוֹנֶה, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְהַצִּיל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִכְּלָיוֹן, וּמַה גַּם שֶׁמֵּאִיר עָלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹר גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד. אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹנֶה לִמְחָרְפָיו דָּבָר, וְאָז אֶל רַב טוּב הַגָּנוּז יִזְכֶּה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן, הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר הַוָּיָ״ה לֵאמֹר, בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן.** וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳קִבֵּל שָׂכָר עַל שְׁתִיקָתוֹ, וּמַה שָּׂכָר קִבֵּל? שֶׁנִּתְיַחֵד עִמּוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁנֶּאֱמְרָה לוֹ לְבַדּוֹ פָּרָשַׁת שְׁתוּיֵי יַיִן׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סה), אֲשֶׁר עִקַּר הַתַּכְלִית לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ הוּא אֶל סוֹד אַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, לְהִכָּלֵל בְּאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זְכַרְיָה יד, ט): ״בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה הַוָּיָ״ה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד״, כִּי הַתַּכְלִית הִיא כֻּלּוֹ טוֹב, כֻּלּוֹ אֶחָד, שֶׁאָז יְבָרְכוּ עַל כָּל דָּבָר ׳הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב׳.

כִּי בֶּאֱמֶת אֲפִלּוּ כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים וְהָרָעוֹת שֶׁעוֹבְרוֹת עַל הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אִם מִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, אֵינָן רָעוֹת כְּלָל, רַק טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּי בְּוַדַּאי כָּל הַיִּסּוּרִים בָּאִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְטוֹבָתוֹ, אִם לְהַזְכִּירוֹ שֶׁיָּשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, אִם לְמָרֵק עֲוֹונוֹתָיו, וְאִם כֵּן הַיִּסּוּרִים הֵם טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּי כַּוָּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִיא בְּוַדַּאי רַק לְטוֹבָה. נִמְצָא, שֶׁכָּל הָרָעוֹת וְהַיִּסּוּרִים שֶׁבָּאִים עַל הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אִם מִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית הָאֲמִתִּית, הַיְנוּ כַּוָּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא הָיוּ לוֹ שׁוּם יִסּוּרִים כְּלָל, רַק אַדְרַבָּה, יִתְמַלֵּא שִׂמְחָה בְּגֹדֶל רֹב הַטּוֹבָה שֶׁיִּסְתַּכֵּל בְּתַכְלִית הַיִּסּוּרִים הַלָּלוּ, כִּי הַתַּכְלִית הִיא כֻּלּוֹ טוֹב, כֻּלּוֹ אֶחָד, וּבֶאֱמֶת אֵין שׁוּם רַע בָּעוֹלָם רַק כֻּלּוֹ טוֹב, וְעִקַּר הַצַּעַר שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם מֵהַיִּסּוּרִים, שֶׁלּוֹקְחִים מִמֶּנּוּ אֶת הַדַּעַת הַזּוֹ, עַד שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁרַע לוֹ, אֲבָל אִם אָדָם מִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְסוֹגֵר אֶת עֵינָיו לְגַמְרֵי, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ.

וּמֵאַיִן אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים שֶׁזָּכָה בֶּאֱמֶת לְבִטּוּל אֱמִתִּי? כְּשֶׁחוֹזֵר מֵהַבִּטּוּל וּמְחַדֵּשׁ חִדּוּשֵׁי תוֹרָה, אָז סִימָן שֶׁהַבִּטּוּל הָיָה בֶּאֱמֶת, כִּי מֵרֹב הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו, וְחָזַר מֵהַבִּטּוּל, אָז מִתְחַדֶּשֶׁת אֶצְלוֹ תוֹרָה, וְהִנֵּה אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, נִשְׂרְפוּ לְפָנֵי עֵינָיו שְׁנֵי בָּנָיו — נָדָב וַאֲבִיהוּא, בְּוַדַּאי הָיָה לוֹ צַעַר גָּדוֹל מְאֹד, כִּי אֵין לְךָ צַעַר כְּצַעַר שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִרְאוֹת אִיךְ שֶׁבָּנָיו מֵתִים בְּחַיָּיו, אֲבָל אֶצֶל אַהֲרֹן כָּתוּב: ״וַיִּדֹּם אַהֲרֹן״, שֶׁשָּׁתַק וְלֹא הִרְהֵר אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא בִּטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וּמֵאַיִן אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהַבִּטּוּל הָיָה בִּשְׁלֵמוּת? עַל זֶה אוֹמֵר רַשִׁ״י: ׳קִבֵּל שָׂכָר עַל שְׁתִיקָתוֹ, וּמַה שָּׂכָר קִבֵּל? שֶׁנִּתְיַחֵד עִמּוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁנֶּאֱמְרָה לוֹ לְבַדּוֹ פָּרָשַׁת שְׁתוּיֵי יַיִן׳; זֹאת אוֹמֶרֶת, שֶׁדַּיְקָא עַל יָדוֹ נִתְחַדְּשָׁה פָּרָשָׁה חֲדָשָׁה בַּתּוֹרָה, וְנִמְצָא שֶׁהַבִּטּוּל שֶׁלּוֹ הָיָה בִּטּוּל אֱמֶת.

וְכֵן הוּא אֵצֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁעוֹבֶרֶת עָלָיו

אֵיזוֹ צָרָה אוֹ אֵיזֶה צַעַר וּמַכְאוֹב, עָלָיו לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים, וְיִהְיֶה בָּטֵל וּמְבֻטָּל לָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאָז כְּשֶׁיַּחֲזֹר, יַחֲזֹר עִמּוֹ תּוֹרָה, וְזֶה סִימָן שֶׁהַבְּטוּל הָיָה בְּטוּל אֱמֶת, וְלָכֵן כְּשֶׁאֲנַחְנוּ רוֹאִים אֵיזֶה צַדִּיק מַרְבֶּה בְּחִדּוּשִׁים דְּאוֹרַיְתָא, סִימָן שֶׁהוּא מִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּעֵת צָרוֹתָיו, וּכְשֶׁחוֹזֵר מֵהַבְּטוּל, מֵבִיא עִמּוֹ תּוֹרָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן, הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָ״ה לֵאמֹר, בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן. וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: וְנוֹדַעְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בִּכְבוֹדִי, אַל תִּקְרֵי בִּכְבוֹדִי אֶלָּא בְּמְכֻבָּדַי. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן: אַהֲרֹן אָחִי, יוֹדֵעַ הָיִיתִי שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ הַבַּיִת בְּמְיֻדָּעָיו שֶׁל מָקוֹם, וְהָיִיתִי סָבוּר אוֹ בִּי אוֹ בְּךָ, עַכְשָׁו רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמְּךָ.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קצה) עַל פָּסוּק (תְּהִלִּים ד, ב): ״בַּצָּר הִרְחַבְתָּ לִּי״, הַיְנוּ שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהִסְתַּכֵּל עַל הַהַרְחָבָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַרְחִיב לוֹ אֲפִלּוּ בְּעֵת צָרָה, כִּי בֶּאֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַרְחִיב תָּמִיד לָאָדָם, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁבָּאִים עָלָיו כָּל מִינֵי צָרוֹת וְיִסּוּרִים, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְרַחֵם עָלָיו וּמַרְחִיב לוֹ — בֵּין בְּגַשְׁמִיּוּת וּבֵין בְּרוּחָנִיּוּת, וְאָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל עַל הַהַרְחָבוֹת שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַרְחִיב לוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּתְבַּטֵּלְנָה מִמֶּנּוּ לְבַסּוֹף כָּל הַצָּרוֹת. וְזֶה ״בַּצָּר הִרְחַבְתָּ לִּי״, דַּיְקָא בְּעֵת צָרָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַרְחִיב. וּבַמֻּצְיאוֹת מָה אֲנַחְנוּ רוֹאִים? כְּשֶׁעוֹבְרִים עַל הָאָדָם צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים רָעִים, אָז הוּא מְאֹד מִסְתַּכֵּן, שֶׁלֹּא יִפֹּל לְנוּקְבָא דִּתְהוֹמָא רַבָּה, הֵן בְּרוּחָנִיּוּת, שֶׁיָּכוֹל לִפֹּל יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְהֵן בְּגַשְׁמִיּוּת — מֵרֹב צָרוֹת תִּכָּנְסָנָה בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל הִתְאַבְּדוּת, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְלָכֵן מִצָּוָה גְּדוֹלָה לְדַבֵּר עִם הַזּוּלַת, וּלְהַרְחִיב לוֹ אֶת דַּעְתּוֹ, שֶׁזּוֹ הַצְּדָקָה הַמְעֻלָּה בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קו) עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים מא, ב): ״אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל״, אַשְׁרֵי הָאָדָם שֶׁמַּכְנִיס שֵׂכֶל בְּדָל, כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (נְדָרִים מא.): אֵין עֲנִיּוּת אֶלָּא מִן הַדַּעַת, כִּי אִם יֵשׁ לָאָדָם דַּעַת וְשֵׂכֶל, יֵשׁ לוֹ הַכֹּל, וְלָכֵן צָרִיךְ הַבַּעַל שֵׂכֶל לְהַשְׂכִּילוֹ, וְזֶה דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד — לְחַזֵּק וּלְעוֹדֵד וּלְאַמֵּץ אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְאַהֲרֹן: ׳אַהֲרֹן אָחִי, יוֹדֵעַ הָיִיתִי שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ הַבַּיִת בְּמְיֻדָּעָיו שֶׁל מָקוֹם, וְהָיִיתִי סָבוּר אוֹ בִּי אוֹ בְּךָ, עַכְשָׁו רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמְּךָ׳; כִּי הוּא חִזֵּק אֶת אָחִיו וְנִחֲמוֹ, בִּבְחִינַת: ׳בַּצָּר הִרְחַבְתָּ לִּי׳, כִּי גַּם בְּתוֹךְ הַצָּרוֹת, כַּאֲשֶׁר נֶאֱבְדוּ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים — הִרְחִיב לוֹ, וְאָמַר לוֹ, שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמְּךָ, שֶׁזֶּה בְּעַצְמוֹ הַלִּמּוּד הֶעָמֹק שֶׁל ״בַּצָּר הִרְחַבְתָּ לִּי״, לְנַחֵם אֶת הַזּוּלַת בְּעֵת צָרָתוֹ וּלְהַרְאוֹת לוֹ, אֵיךְ שֶׁמִּתּוֹךְ הַצָּרוֹת יְכוֹלִים לִמְצֹא הַרְחָבוֹת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לז): עִקַּר הַבְּרִיאָה הָיְתָה בִּגְלַל דְּיִשְׂתְּמוֹדָעוּן לֵהּ (זֹהַר בֹּא מב.), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה מג, ז): ״וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו״, שֶׁזֶּה הָאַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת: אֲצִילוּת, בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה, וְהַכֹּל כְּדֵי לְהַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְהִנֵּה כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ תְּלוּיָה בִּשְׁנֵי דְּבָרִים: גּוּף וְנֶפֶשׁ, שֶׁזֶּה אָדָם וּבְהֵמָה, חֹמֶר וְצוּרָה, חָכְמָה וְסִכְלוּת, אוֹר וְחֹשֶׁךְ, חַיִּים וּמִיתָה, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַכְנִיעַ אֶת הַחֹמֶר שֶׁהוּא הַסִּכְלוּת הַחֹשֶׁךְ, הַמִּיתָה וְהַבְּהֵמִיּוּת, וְלָבוֹא אֶל הַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא הַצּוּרָה, הָאוֹר וְהַחַיִּים,

שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשִּׂיג תָּמִיד הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, וְיִהְיֶה נִכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְזוֹ שְׁלֵמוּת הַבְּרִיאָה, שֶׁמִּתּוֹךְ תֹּקֶף הַחֹשֶׁךְ וְהַמָּוֶת, הַחֹמֶר וְהַסִּכְלוּת, הוּא זוֹכֶה לְהַפֵּךְ הַכֹּל אֶל אוֹר וְחַיִּים, צוּרָה וְחָכְמָה, וּלְהַכִּיר אֶת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְלֹא לְהִתְפַּעֵל מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁרַק עוֹבֵר עָלָיו, וְזֶה מְאֹד מְאֹד חָשׁוּב אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ.

וּבִשְׁבִיל זֶה בָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, כְּדֵי שֶׁנִּזְכֶּה לְהַכִּירוֹ מִכָּל דָּבָר בְּזֶה הָעוֹלָם, וּכְעֵין שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא נָשֹׂא טז): בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הָעוֹלָם, נִתְאַוָּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּעֶלְיוֹנִים.

וְזֶה "וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר"; כִּי הַשְּׁלֵמוּת הִיא שֶׁיּוּכַל לְהַבְדִּיל בֵּין הַחֹמֶר וְהַצּוּרָה, בֵּין הַחָכְמָה וְהַסִּכְלוּת, בֵּין הָאוֹר וְהַחֹשֶׁךְ. וּכְשֶׁאָדָם זוֹכֶה לְהַגִּיעַ לְכָל זֶה, אָז הוּא בָּא לִשְׁלֵמוּתוֹ, כִּי בֶּאֱמֶת הַסִּטְרָא אַחֲרָא מִתְגַּבֵּר עַל הָאָדָם, וּמְהַפֵּךְ אֶת הַטּוֹב לְרַע וְאֶת הַחֹשֶׁךְ לְאוֹר, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה ה, כ): "הוֹי הָאֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע, שָׂמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ, שָׂמִים מַר לְמָתוֹק וּמָתוֹק לְמָר", וּכְשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ לְהַבְדִּיל בֵּין הַטּוֹב לְהָרַע, בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל, וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר, זֶה עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה הוּא נִבְרָא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר, וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לֹא בִלְבַד הַשּׁוֹנֶה, אֶלָּא שֶׁתְּהֵא יוֹדֵעַ וּמַכִּיר וּבָקִי בָּהֶן'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן נא), שֶׁאֱמֶת הוּא רַק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמִי שֶׁנִּכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, גַּם־כֵּן אוֹחֵז בָּאֱמֶת. וְהִנֵּה קֹדֶם הַבְּרִיאָה הָיָה רַק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלֹא הָיָה שַׁיָּךְ בִּכְלָל עִנְיָן שֶׁל שֶׁקֶר אוֹ שֶׁל טֻמְאָה וְטָהֳרָה. כִּי הַכֹּל הָיָה אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא. אֲבָל כֵּיוָן שֶׁנִּתְהַוְּתָה הַבְּרִיאָה, כְּבָר יֵשׁ מָקוֹם לְשֶׁקֶר, לְטֻמְאָה וְטָהֳרָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב יד, ד): "מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא לֹא אֶחָד", פֵּרוּשׁ, שֶׁעִקַּר אֲחִיזַת הַטָּהֳרָה וְהַטֻּמְאָה הוּא מִבְּחִינַת הִתְרַחֲקוּת מֵאֶחָד, כִּי קֹדֶם הַבְּרִיאָה הָיָה הַכֹּל אֶחָד, אֲבָל מִיָּד כַּאֲשֶׁר נִבְרְאָה הַבְּרִיאָה, יֵשׁ כְּבָר אֲחִיזַת הַטֻּמְאָה וְהַטָּהֳרָה, הָאֱמֶת וְהַשֶּׁקֶר, שֶׁזֶּה עִקַּר הַבְּחִירָה.

וְזֶה "לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לֹא בִלְבַד הַשּׁוֹנֶה, אֶלָּא שֶׁתְּהֵא יוֹדֵעַ וּמַכִּיר וּבָקִי בָּהֶן'; כִּי אָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה כָּזוֹ, אֲשֶׁר אֲפִלּוּ שֶׁהוּא כְּבָר נִמְצָא אַחַר הַבְּרִיאָה, שֶׁיִּהְיֶה אֶצְלוֹ כְּמוֹ קֹדֶם הַבְּרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִים: 'אַתָּה הוּא קֹדֶם שֶׁבָּרָאתָ הָעוֹלָם, וְאַתָּה הוּא מְשֻׁבָּרָאתָ הָעוֹלָם', הַיְנוּ אֲפִלּוּ אַחַר בְּרִיאַת הָעוֹלָם, שָׁשָׁם יֵשׁ כְּבָר אֲחִיזַת הַשֶּׁקֶר וְהַטֻּמְאָה וְהַטָּהֳרָה, עִם כָּל זֹאת שֶׁיִּזְכֶּה אֶת אַחַר הַבְּרִיאָה, וְיִכְלֹל אֶת זֶה עִם קֹדֶם הַבְּרִיאָה, שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל אֶחָד, וְאָז יוּכַל **לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר, וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל.**

וְדָבָר זֶה סוֹבֵב עַל כָּל אָדָם, כֵּיוָן שֶׁבָּא וְיוֹצֵא לָאֲוִיר הָעוֹלָם, כְּבָר נֶאֱחָזִים בּוֹ הַשֶּׁקֶר וְהַטֻּמְאָה, וּמְהַפֵּךְ אֶת הָאֱמֶת לְשֶׁקֶר, אֶת הָרַע לַטּוֹב, אֶת הָאוֹר לְחֹשֶׁךְ, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַנָּבִיא (יְשַׁעְיָה ה, כ): "הוֹי הָאֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע, שָׂמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ, שָׂמִים מַר לְמָתוֹק וּמָתוֹק לְמָר", וְזֶה עִקַּר הַבְּחִירָה, שֶׁהוּא דָּבָר הַכִּי נִפְלָא אֵצֶל בְּנֵי אָדָם, כִּי אֵיךְ יְכוֹלִים לַהֲפֹךְ אֶת הָאֱמֶת לְשֶׁקֶר, וְאֶת הַטּוֹב לְרַע, וְאֶת הָאוֹר לְחֹשֶׁךְ, וְאֶת הַמָּתוֹק לְמַר? אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנִּסָּיוֹן מָסַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הַכֹּל בִּידֵי הָאָדָם.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לֹא בִלְבַד הַשּׁוֹנֶה, אֶלָּא

שֶׁתִּהֵא יוֹדֵעַ וּמַכִּיר וּבָקִי בָּהֶן; כִּי לֹא דַי שֶׁיִּהֵא הָאָדָם שׁוֹנֶה וּמְדַבֵּר וְחוֹזֵר עַל זֶה שֶׁהַכֹּל אֱלֹקוּת, הַיְנוּ שֶׁאֲפִלּוּ אַחַר הַבְּרִיאָה צְרִיכִים לְכָלל בְּקִדָּם הַבְּרִיאָה, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה יוֹדֵעַ וּמַכִּיר וּבָקִי בָּהֶן, שֶׁיִּחְיֶה עִם הָאֱלֹקוּת, שֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת אַחַר הַבְּרִיאָה לְקִדָּם הַבְּרִיאָה, וְיִחְיֶה עִם זֶה, וְאָז כְּבָר לֹא יוּכְלוּ לַהֲפֹךְ אֶת דַּעְתּוֹ. כִּי כָּל זְמַן שֶׁאָדָם רַק שׁוֹנֶה וּמְדַבֵּר מִזֶּה, עֲדַיִן הַבְּחִירָה קָשָׁה מְאֹד, שֶׁיְּכוֹלִים לְהַטּוֹת אֶת דַּעְתּוֹ, וּלְעָקְרוֹ מִשָּׁרְשׁוֹ הָעֶלְיוֹן, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁאָדָם יוֹדֵעַ וּמַכִּיר וּבָקִי בָּהֶן, הַיְנוּ בְּהַנְהָגַת הַבְּרִיאָה, שֶׁמַּכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִכָּל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, כְּבָר לֹא יוּכְלוּ לְהַטְעוֹתוֹ, כִּי כָּל חַיָּיו קְשׁוּרִים לִידִיעָה זוֹ, וּמַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתּוֹךְ הַבְּרִיאָה, וּמְקַשְּׁרוֹ לְקִדָּם הַבְּרִיאָה, וְאֵין יְכוֹלִים בְּשׁוּם פָּנִים וְאֹפֶן לְהַטּוֹתוֹ וּלְהַטְעוֹתוֹ.

אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן שֶׁיַּטְעוּ אוֹתוֹ, אֶלָּא מַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד בְּתוֹךְ הָאֱלֹקוּת הַמְחַיָּה וְהַמְהַוֶּה וְהַמְקַיֵּמֶת אֶת הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, שֶׁזֶּה עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ, לְהַכִּיר אֶת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ גַּם אַחַר שֶׁנִּתְהַוְּתָה כְּבָר בְּרִיאָה. וְיֵשׁ כָּל מִינֵי סוּגֵי אֲנָשִׁים: טְמֵאִים וּמְטַמְּאִים, מִינִים וְאֶפִּיקוֹרְסִים, שֶׁכּוֹפְרִים בַּכֹּל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא לוֹעֵג וְצוֹחֵק מֵהֶם, כִּי הוּא רוֹאֶה אֶת הָאֱלֹקוּת בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה, אַשְׁרֵי לוֹ בָּזֶה וּבַבָּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת תַּזְרִיעַ

[א] נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בָּאָדָם וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ב׳): עִקַּר כְּלִי זֵינוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הוּא הַתְּפִלָּה; דְּהַיְנוּ מָשִׁיחַ יַכְנִיס בָּעוֹלָם אֶת עִנְיַן הַתְּפִלָּה, וְכָךְ יִכְבֹּשׁ אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. כִּי בֶּאֱמֶת אֵין לָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם אֶת אַף אֶחָד — רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאַחַר כָּל הַסִּבּוּבִים וְהַהִלּוּכִים, עַל־יְדֵי יְשׁוּב הַדַּעַת אֱמִתִּי, יָבוֹא כָּל אֶחָד אֶל הַמַּסְקָנָה הַמֻּחְלֶטֶת, שֶׁאֵין לוֹ אֶל מִי לִפְנוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם רַק אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי אָדָם בָּא מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְיַחֲזֹר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלֹא יוֹעִיל שׁוּם דָּבָר, אָדָם מֻכְרָח לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בִּגְמַר חַיָּיו עֲלֵי אַדְמוֹת, וְלָכֵן לָמָּה לֹא לַחֲזֹר כְּבָר עַכְשָׁו אֵלָיו יִתְבָּרַךְ?!

וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כְּשֶׁאָדָם מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁזֶּה שִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְהַבֵּן אֶל אָבִיו, וִיבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כָּל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ — בֵּין בְּגַשְׁמִיּוּת וּבֵין בְּרוּחָנִיּוּת. וְאֶת הַיְדִיעָה הַזּוֹ יַכְנִיס מָשִׁיחַ בָּעוֹלָם, אֲבָל גַּם עַכְשָׁו כָּל אֶחָד יָכוֹל לְהַגִּיעַ אֶל זֶה. אַךְ עַל־יְדֵי שֶׁפּוֹגֵם הָאָדָם בִּבְרִיתוֹ, וּמְהַרְהֵר הִרְהוּרִים רָעִים, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין עֲנָנִין דִּמְכַסְּיָן עַל עֵינִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אֵיכָה ג, מד): ״סַכּוֹתָה בֶעָנָן לָךְ מֵעֲבוֹר תְּפִלָּה״, שֶׁהֵן הַמַּחֲשָׁבוֹת הַזָּרוֹת שֶׁבָּאוֹת לָאָדָם וּמְבַלְבְּלוֹת אוֹתוֹ, עַד שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה לְהַרְגִּישׁ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה חָשֵׁךְ וּמַר לוֹ, וּכְבָר אֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁזּוֹ כָּל הַגָּלוּת, שֶׁאֵין זוֹכִים לְהַרְגִּישׁ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יְכוֹלִים לְהָבִין, שֶׁכָּל מַה שֶּׁנֶּאֱרָע עִמּוֹ, זֶה רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וְעִקַּר הָעֲצָה לְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ אֶל הַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁהוּא מַעֲלֶה אוֹתוֹ עַד אֵין סוֹף, וְאֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת צְרִיכִים לְקַשֵּׁר אֶל הַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, וְרַק הוּא יָכוֹל לִבְנוֹת אֶת הַמִּשְׁכָּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר נִקְרָא כֹּהֵן הַמְשָׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁבְּכֹחוֹ לַעֲלוֹת אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה "נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן", פְּגַם־הַבְּרִית, הָרְהוּרִים רָעִים, נִקְרָאִים נֶגַע צָרַעַת, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'צָרַעַת לְשׁוֹן נְקֵבָה, נֶגַע לְשׁוֹן זָכָר', הַיְנוּ עַל־יְדֵי פְּגַם מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְהָרְהוּרִים רָעִים, בְּזָכָר וּבִנְקֵבָה, עַל־יְדֵי־זֶה גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ נֶגַע צָרַעַת, שֶׁהֵם עֲנָנִין הַמְכַסִּין עַל עֵינִין, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא כְּבָר אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת, וְהָעֵצָה לָזֶה "וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן", לְהָבִיא אוֹתוֹ אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא כֹּהֵן הַמְשָׁרֵת לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יַעֲלֶה אוֹתוֹ בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן עב), שֶׁלִּרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הוּא גַּם־כֵּן דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, וּבְוַדַּאי כְּשֶׁזּוֹכִין לִשְׁמֹעַ מִפִּיו תּוֹרָה, הִיא מַעֲלָה יְתֵרָה, אֲבָל גַּם כְּשֶׁאֵין שׁוֹמְעִין תּוֹרָה, הָרְאִיָּה לְבַד, שֶׁזּוֹכִין לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק, הוּא גַּם־כֵּן טוֹב מְאֹד, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִין אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין גְּדֻלָּה. וְעִקַּר הַגְּדֻלָּה הִיא שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֱצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: 'כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אַתָּה מוֹצֵא עַנְוְתָנוּתוֹ' (מְגִלָּה לא.); כִּי עִקַּר הַגְּדֻלָּה הִיא שִׁפְלוּת, וְלָעָתִיד שֶׁיַּעַמְדוּ בַּתְּחִיָּה, וְיִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים, עִקַּר מַה שֶּׁיִּהְיֶה נְחִיָּה וְיָקוּם בַּתְּחִיָּה הוּא הַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד, כִּי הַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִהְיֶה נְחִיָּה לֶעָתִיד, וְיָקוּם בַּתְּחִיָּה, בִּבְחִינַת (יְשַׁעְיָה כו, יט): "הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ה.): 'מִי שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁכֵן לֶעָפָר בְּחַיָּיו'.

כִּי עִקַּר הַתְּקוּמָה בַּתְּחִיָּה יִהְיֶה רַק לַשִּׁפְלוּת, שֶׁהַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד תִּהְיֶה נִחְיֵית וְתָקוּם בַּתְּחִיָּה לֶעָתִיד, כִּי תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא אִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהַשִּׂיג עַכְשָׁו, וְזֶה מֻחְמַת שֶׁאָנוּ עַכְשָׁו בַּגְּבוּל, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ גְּבוּל, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׂיג תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא הָרוּחָנִי.

וְעַל־כֵּן גַּם עֹנֶג שַׁבָּת, שֶׁהוּא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת קיח.): 'כָּל הַמְעַנֵּג אֶת הַשַּׁבָּת, נוֹתְנִין לוֹ נַחֲלָה בְּלִי מְצָרִים', הַיְנוּ בְּלִי גְּבוּל, כִּי עֹנֶג שַׁבָּת שֶׁהוּא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, הוּא בְּחִינַת בְּלִתִּי גְּבוּל, וְעַל־כֵּן עִקַּר חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל לֶעָתִיד לָבוֹא, בְּחִינַת תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, יִהְיֶה רַק לְהַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד, כִּי שִׁפְלוּת וַעֲנָוּוּת הֵן בְּחִינַת בְּלִתִּי גְּבוּל, כִּי הִיא בְּחִינַת אֵין מַמָּשׁ, וְאֵין לוֹ שׁוּם גְּבוּל, מֻחְמַת שֶׁהוּא בְּתַכְלִית הָעֲנִיּוּת, וְעִקַּר חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא הוּא רַק בִּבְחִינַת בְּלִתִּי גְּבוּל. הַיְנוּ כְּשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל בָּא אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וְרוֹאֶה אֶת הַצַּדִּיק, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמְּקַבֵּל תּוֹרָה מִמֶּנּוּ, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֶלֶת עָלָיו שִׁפְלוּת, וְזֶה הַסִּימָן שֶׁהוּא מִקָּרֵב אֶל צַדִּיק הָאֱמֶת, כְּשֶׁנּוֹפֶלֶת עָלָיו בּוּשָׁה גְּדוֹלָה, וּמַתְחִיל לְהִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּכְכָל שֶׁהוּא מִקָּרֵב יוֹתֵר אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וְיוֹתֵר שׁוֹמֵעַ תּוֹרָה מִמֶּנּוּ, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֶלֶת עָלָיו יוֹתֵר שִׁפְלוּת, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּעֵינֵי עַצְמוֹ כְּלֹא כְלוּם.

וְזֶה "נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם, וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן"; כִּי נֶגַע צָרַעַת בָּא עַל עָוֹן לְשׁוֹן־הָרָע, וּלְשׁוֹן־הָרָע בָּא עַל־יְדֵי מִדַּת הַגַּאֲוָה שֶׁיֵּשׁ בָּאָדָם, שֶׁמַּחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ יוֹתֵר גָּדוֹל מִכֻּלָּם, וְלָכֵן הוּא פּוֹעֵר פִּיו לְדַבֵּר עַל כֻּלָּם, וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר נִכְנֶסֶת בָּאָדָם גַּאוּת וְיִשּׁוּת, שֶׁמְּדַבֵּר לְשׁוֹן־הָרָע, וּמִזֶּה בָּא לוֹ נֶגַע צָרַעַת, עִקַּר עֲצָתוֹ — שֶׁיָּבוֹא

אֶל הֶחָכָם וְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁהוּא הַכֹּהֵן, וְעַל יָדוֹ תִּמָּשֵׁךְ עָלָיו שְׁפִלוּת, וְיָאִיר עָלָיו מֶלֶךְ הַכָּבוֹד בְּהֶאָרָה גְּדוֹלָה מְאֹד. כִּי הַצַּדִּיק מַמְשִׁיךְ עַל הָאָדָם אֶת הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵלּוּ הֵם הַחַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁיִּזְכּוּ לֶעָתִיד לָבוֹא, אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁאָדָם הוּא בִּגְבוּל וּבְצִמְצוּם, אֵינוֹ יָכוֹל לְקַלֵּט רוּחָנִיּוּת, כִּי דָּבָר שֶׁמְּצֻמְצָם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַלֵּט דָּבָר שֶׁהוּא אֵין סוֹף, וְלָכֵן עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, הוּא זוֹכֶה לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, וְנַעֲשֶׂה שָׁכֵן לֶעָפָר בְּחַיָּיו, וּמִזֶּה בָּא שֶׁנִּתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ הַנֶּגַע צָרַעַת, וְזוֹכֶה לְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] אִישׁ צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא, טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נד): צְרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַזִּכָּרוֹן, שֶׁלֹּא יִפֹּל לִשְׂכְחָה, וְעִקַּר הַזִּכָּרוֹן לִזְכֹּר תָּמִיד בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּדַעְתּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁאֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּדַבֵּק אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד בֵּין הַוָּיָ״ה לֶאלֹקִים. וְאֵין עוֹד תַּעֲנוּג יוֹתֵר רוּחָנִי כְּמוֹ הַדְּבֵקוּת בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אַף שֶׁעוֹבֵר עָלָיו מַה שֶּׁעוֹבֵר, עִם כָּל זֹאת הוּא בּוֹרֵחַ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּמְדַבֵּק אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא תָּמִיד רַק מִסְתַּכֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אַךְ צָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת הָעַיִן מִכֹּחַ הַמְדַמֶּה, שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ בּוֹ אֵלּוּ דְּמְיוֹנוֹת, חַס וְשָׁלוֹם. וְכֹחַ הַמְדַמֶּה בָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הָרָע, כִּי גַּם לִבְהֵמָה יֵשׁ כֹּחַ הַמְדַמֶּה, וּמוֹצִיא דִּבָּה הוּא נוֹפֵל לְבַהֲמִיּוּת, וְעַל־כֵּן מִתְגַּבֵּר עָלָיו כֹּחַ הַמְדַמֶּה, שֶׁהוּא כֹּחַ הַבַּהֲמִיּוּת, כִּי (מִשְׁלֵי י׳, יח): ״וּמוֹצֵא דִּבָּה הוּא כְסִיל״, וּכְשֶׁהַדַּעַת נִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, נוֹפֵל מֵאַהֲבַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנוֹפֵל לְאַהֲבַת הַבַּהֲמִיּוּת, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ עַל הָאָדָם נֶגַע צָרַעַת.

וְזֶה ״אִישׁ צָרוּעַ הוּא, טָמֵא הוּא, טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ״; כִּי אִם רוֹאִים אִישׁ צָרוּעַ, צְרִיכִים לֵידַע שֶׁהוּא טָמֵא, וְעוֹד יְטַמֵּא אֶת אֲחֵרִים, וְלָכֵן צְרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד מְאֹד מֵאֵלּוּ שֶׁכּוֹפְרִים בָּעָלְמָא דְּאָתֵי, כִּי הֵם מְאֹד מְסֻכָּנִים, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, הוּא מְאֹד מְסֻכָּן, כִּי יָכוֹל לְדַבֵּק אֶת הָאָדָם גַּם־כֵּן בִּכְפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת.

וְלָכֵן ״טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן כִּי בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ״; הַנֶּגַע בָּא מֵרֹאשׁוֹ, הַיְנוּ מִדְּמְיוֹנוֹ, וְזֶה מְאֹד מְאֹד מְסֻכָּן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הַר״ן, סִימָן קו), אֲשֶׁר יֵשׁ חָכָם שֶׁהוּא חָכָם אֲפִלּוּ בְּחָכְמוֹת הַתּוֹרָה, וְאֵין לוֹ אֱמוּנָה בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאֵלּוּ הַחֲכָמִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה נִקְרָאִים בַּעֲלֵי רֵאָתָן, כִּי חָכְמָה אֲמִתִּית דְּהַיְנוּ עִם אֱמוּנָה, נִקְרֵאת רְאִיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת א, טז): ״וְלִבִּי רָאָה הַרְבֵּה חָכְמָה״ וְגוֹ׳, וּלְעֻמַּת זֶה הַחֲכָמִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה נִקְרָאִים בַּעֲלֵי רֵאָתָן (כְּתֻבּוֹת עז:), וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שֶׂרֶץ בְּמֹחָם, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם טֻמְאָה וּכְפִירָה בְּמֹחָם, וּצְרִיכִין לְהִתְרַחֵק מֵאֲנָשִׁים אֵלּוּ, שֶׁהֵם בְּחִינַת בַּעֲלֵי רֵאָתָן, אֲפִלּוּ מִשְׁכּוֹנָתָם, כִּי הֶבֶל פִּיהֶם מַזִּיק לְאָדָם כָּשֵׁר שֶׁיִּפֹּל לְתַאֲוַת נְאוּף עַל יְדֵיהֶם. וְלָכֵן הַכֹּהֵן שֶׁהוּא הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, יְטַמֵּא אוֹתָם, וַיַּזְהִיר מְאֹד שֶׁיִּתְרַחֲקוּ מֵהֶם, ״כִּי בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ״ כָּל הַטֻּמְאוֹת שֶׁלָּהֶם בָּאוֹת מֵרֹאשָׁם, כִּי יֵשׁ לָהֶם שֶׂרֶץ בְּמֹחָם, וְלָכֵן הֵם מְאֹד מְסֻכָּנִים, וְעַל־כֵּן מִי שֶׁרָחוֹק מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, צָרִיךְ מְאֹד מְאֹד לְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ, כִּי הוּא מְאֹד מְסֻכָּן, שֶׁלֹּא יַמְשִׁיךְ אֶת אֲחֵרִים אַחֲרָיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת מְצֹרָע

[א] וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטַּהֵר שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזוֹב.

וּפְרַשׁ רַשִׁ״י: ׳וְעֵץ אֶרֶז׳ — לְפִי שֶׁהַנְּגָעִים בָּאִין עַל גַּסּוּת הָרוּחַ. ׳וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזוֹב׳ — וּמַה תַּקָּנָתוֹ וְיִתְרַפֵּא? יַשְׁפִּיל עַצְמוֹ מִגַּאֲוָתוֹ כְּתוֹלַעַת וּכְאֵזוֹב׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן מט), אֲשֶׁר יֵשׁ בֵּיתָא עִלָּאָה, שֶׁזֶּה סוֹד סְפִירַת הַבִּינָה ״מִי״ (זֹהַר חֵלֶק א׳ ד.), וְיֵשׁ בֵּיתָא תַּתָּאָה, שֶׁזֶּה סוֹד סְפִירַת הַמַּלְכוּת ״זֹאת״ (פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים, שַׁעַר כ״ג, פֶּרֶק ז׳), וְזֶה פֵּרוּשׁ (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, ו): ״מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר״ וְגוֹ׳, הַיְנוּ ״מִי״ ״זֹאת״, אֵיךְ מְחַבְּרִים יַחַד אֶת הַבִּינָה וְהַמַּלְכוּת? עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, שֶׁמְּתַקְּנִין אֶת הַדִּבּוּר, שֶׁזֶּה ״מִן הַמִּדְבָּר״, עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר; וְהִנֵּה יָדוּעַ, אֲשֶׁר הַבִּינָה הִיא הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁל הָאָדָם, הַנִּקְרֵאת בְּחִינַת ״לֵאָה״ (פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים, שַׁעַר כ״ג, פֶּרֶק א׳) — רָאשֵׁי תֵּבוֹת (דִּבְרִים כט, כח): ״הַ׳נִּסְתָּרֹת לַ׳הֲוָ״ה אֱ׳לֹהֵינוּ״, וְכֵן הַמַּלְכוּת הִיא הַדִּבּוּר שֶׁל הָאָדָם, הַנִּקְרֵאת ״רָחֵל״ (עֵץ חַיִּים לב, ה), רָאשֵׁי תֵּבוֹת (בְּרֵאשִׁית ד, ז): ״לַ׳פֶּתַח חַ׳טָּאת רֹ׳בֵץ״, הַיְנוּ שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי שֶׁנִּקְרָא יַעֲקֹב, יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי זִוּוּגִים רָחֵל וְלֵאָה, הַדִּבּוּר וְהַמַּחֲשָׁבָה.

וְצָרִיךְ תָּמִיד לְקַשֵּׁר אֶת הַדִּבּוּר אֶל הַמַּחֲשָׁבָה, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, אֶלָּא יִהְיֶה בָּטֵל וּמְבֻטָּל תָּמִיד אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וִידַבֵּר רַק דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, שֶׁזֶּהוּ הַיִּחוּד בֵּין בִּינָה לְמַלְכוּת, הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּעֲנִית ה.) עַל פָּסוּק (הוֹשֵׁעַ יא, ט): ״בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר״, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁלֹּא יְכַנֵּס בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁלְּמַעְלָה עַד שֶׁיִּבָּנֶה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלְּמַטָּה, וְאִיתָא בִּכְתְבֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ״ל (מְבוֹא שְׁעָרִים, שַׁעַר ד׳, חֵלֶק ב׳, פֶּרֶק ז׳), שֶׁהַכַּוָּנָה עַל־פִּי סוֹד הִיא, שֶׁבִּינָה אִמָּא עִלָּאָה, בֵּיתָא עִלָּאָה, הִיא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלְּמַעְלָה, וּמַלְכוּת בֵּיתָא תַּתָּאָה, הִיא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלְּמַטָּה — שֶׁאֵין הַיִּחוּד שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עַלַּיִת בֵּיתָא עִלָּאָה נִשְׁלָם, עַד שֶׁנִּבְנָה וְנִשְׁלָם בְּחִינַת מַלְכוּת בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת עַלַּיִת בֵּיתָא תַּתָּאָה וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה הַמְצֹרָע נִלְקֶה מֵחֲמַת שֶׁדִּבֵּר לְשׁוֹן־הָרָע, וְלֹא קִשֵּׁר אֶת הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר, כִּי אִם הָיָה מְקַשֵּׁר אֶת הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר, אָז לֹא הָיָה מְדַבֵּר לְשׁוֹן־הָרָע, וְלָכֵן תִּקּוּנוֹ לְהָבִיא שְׁתֵּי צִפֳּרִים, כְּנֶגֶד בִּינָה וּמַלְכוּת, צִפּוֹר אַחַת שָׁחֲטוּ נֶגֶד הַדִּבּוּר, שֶׁצְּרִיכִים לְגַמְרֵי לִשְׁחֹט, הַיְנוּ לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ לֹא לְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (יִרְמְיָה ט, ז): ״חֵץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם מִרְמָה דִּבֶּר בְּפִיו, שָׁלוֹם אֶת רֵעֵהוּ יְדַבֵּר, וּבְקִרְבּוֹ יָשִׂים אָרְבּוֹ״, וְלָכֵן אֶת הַדִּבּוּר צְרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד עַד שֶׁמְּבַטְּלִין אוֹתוֹ לְגַמְרֵי, בְּחִינַת שְׁחִיטָה. וּלְהֵפֶךְ הַצִּפּוֹר שֶׁהִיא נֶגֶד הַמַּחֲשָׁבָה, מַשְׁאִירִים חַיָּה, רַק קוֹשְׁרִים עִמָּהּ עֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזוֹב, לְרַמֵּז לוֹ שֶׁלֹּא יַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ יוֹתֵר מִדַּי גָּדוֹל, אֶלָּא יַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ, וְיִהְיֶה בְּעֵינָיו כְּאֵזוֹב הַצּוֹמֵחַ בַּקִּיר, וּכְתוֹלַעַת הָרוֹחֶשֶׁת עַל הָאָרֶץ, וְאָז ״וְשִׁלַּח אֶת הַצִּפּוֹר הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה״; כִּי הַמַּחֲשָׁבָה צְרִיכָה לִהְיוֹת תָּמִיד

דְּבוּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאָז כְּבָר לֹא יְדַבֵּר לְשׁוֹן־הָרָע, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית, וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יב): כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ, יוּכַל לִפֹּל בְּטָעֲיוֹת וּבְמִכְשׁוֹלוֹת רַבִּים, וְלָבוֹא לִידֵי רָעוֹת גְּדוֹלוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְיֵשׁ שֶׁקִּלְקְלוּ הַרְבֵּה, כְּגוֹן: הָרְשָׁעִים הַגְּדוֹלִים מְאֹד הַמְפֻרְסָמִים, שֶׁהִטְעוּ אֶת הָעוֹלָם, וְהַכֹּל הָיָה עַל־יְדֵי חָכְמָתָם וְשִׂכְלָם. וְעִקַּר הַיַּהֲדוּת הוּא רַק לֵילֵךְ בִּתְמִימוּת וּבְפָשִׁיטוּת בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת, וּלְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁיִּהְיֶה שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִבְלִי לְהַשְׂגִּיחַ כְּלָל עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ, רַק אִם יֵשׁ בָּזֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲשֶׂה, וְאִם לָאו — לָאו, וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִכָּשֵׁל לְעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁנּוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, לִסְפֵּקוֹת, וְיֵשׁ שֶׁנִּפְיָלָתוֹ גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד, רַחֲמָנָא לִצְלָן, שֶׁנּוֹפֵל לִסְפֵּקוֹת וְהִרְהוּרִים, וּמְהַרְהֵר אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַנְּפִילָה וְהַיְרִידָה הִיא תַּכְלִית הָעֲלִיָּה.

וְהָעִנְיָן, כִּי כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל עוֹבְרִים עָלָיו צָרוֹת וְיִסּוּרִים גְּדוֹלִים מְאֹד, אֲשֶׁר מַכְנִיסִים בּוֹ קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וְהַכֹּל בָּא מִזֶּה שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהַכְנִיס בְּעַצְמוֹ יְדִיעָה זוֹ בִּתְמִימוּת וּבְפָשִׁיטוּת, שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו בֵּין בְּגַשְׁמִי וּבֵין בְּרוּחָנִי זֶה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּמִזֶּה בָּא שֶׁלִּבּוֹ עָקֹם בְּעַקְמוּמִיּוּת, וְיֵשׁ שֶׁנָּפְלוּ כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁנַּפְשָׁם נִמְצֵאת בִּמְקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים, שֶׁמְּלֵאִים סְפֵקוֹת וְקֻשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ מֵרֹב צָרוֹתֵיהֶם, וְהַכֹּל מֵחֲמַת שֶׁלֹּא הָלְכוּ בִּתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, לֵידַע, שֶׁכָּל מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה — זֶה לְטוֹבָתָם, אֲפִלּוּ שֶׁאֵין מְבִינִים.

וְהִנֵּה כְּשֶׁאָדָם מְהַרְהֵר אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, זֶה פִּגַּם עֲבוֹדָה זָרָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וּכְשֶׁאָדָם נָפַל בְּעִמְקֵי הָרַע שֶׁל הַסִּטְרָא אַחֲרָא, עָלָיו לְהָבִיא קָרְבַּן עוֹלָה, שֶׁזֶּה נִשְׂרָף כָּלִיל, לְהוֹרוֹת, שֶׁבָּזֶה שֶׁנִּכְנָסִים בָּאָדָם סְפֵקוֹת אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וְהִרְהֵר אַחַר הַנְּהָגוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, עַכְשָׁו עָלָיו לְהִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֵידַע שֶׁאֵין לְהַרְהֵר אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, רַק לְקַבֵּל אֶת כָּל הַבָּא עָלָיו לְטוֹבָה.

וְהִנֵּה בִּזְמַן שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, הָיוּ מַקְרִיבִים קָרְבַּן עוֹלָה, אֲבָל מָה עוֹשִׂים עַכְשָׁו שֶׁאֵין לָנוּ לֹא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְלֹא קָרְבָּנוֹת? עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם שׁוֹאֵל ״אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדוֹ״, אַיֵּה הַמָּקוֹם שֶׁאוֹכַל לִמְצֹא אוֹתְךָ, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלִים עַד תַּכְלִית הָעֲלִיָּה, שֶׁזֶּה (בְּרֵאשִׁית כב, ז): ״וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה״, בָּזֶה שֶׁשּׁוֹאֲלִים ״אַיֵּה״ הַמָּקוֹם שֶׁאֲנִי אוֹכַל לִמְצֹא אוֹתְךָ יִתְבָּרַךְ, וּמְחַפְּשִׂים וּמְבַקְּשִׁים אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ בְּלֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה חָשׁוּב כְּמוֹ שֶׁהֵבִיא שֶׂה לְעוֹלָה, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם שׁוֹאֵל: ״אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדוֹ״, הוּא עוֹלֶה עַד הַכֶּתֶר, שֶׁשָּׁם אֵין שׁוּם שְׁאֵלוֹת וּסְפֵקוֹת כְּלָל.

וְהִנֵּה מָצִינוּ, שֶׁהַמְצֹרָע נִצְטָרַע עַל־יְדֵי שֶׁדִּבֵּר לְשׁוֹן־הָרָע, הָיָה צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבַּן אָשָׁם, וְזֶה ״וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאָשָׁם״ וְגוֹ׳, ״כִּי כְּחַטַּאת הָאָשָׁם הוּא לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא״, וּכְמוֹ שֶׁכְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּר לְשׁוֹן־הָרָע עַל זוּלָתוֹ נַעֲשֶׂה מְצֹרָע, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה כְּשֶׁמִּתְעַקֵּם לְבָבוֹ, וְיֵשׁ לוֹ סְפֵקוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, גַּם־כֵּן נַעֲשֶׂה מְצֹרָע, שֶׁהוּא סַגִּירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה (זֹהַר חֵלֶק ג, מט:), שֶׁנֶּעֱלָם וְנִסְתָּר מִמֶּנּוּ הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, כִּי כְּבָר אֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הָאוֹר, וְרָעִים וּמָרִים לוֹ הַחַיִּים, כִּי לִבּוֹ מִתְעַקֵּם בְּעַקְמוּמִיּוּת, וְהוּא מָלֵא סְפֵקוֹת אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, עִם כָּל זֹאת כְּשֶׁאָדָם חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, וְשׁוֹאֵל: ״אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדוֹ״, אַיֵּה הַמָּקוֹם שֶׁאוֹכַל לִמְצֹא אוֹתְךָ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה עַד אֵין סוֹף, וְנִתְכַּפֵּר

לוֹ. כִּי בֶּאֱמֶת, מַה שֶּׁאָדָם מְהַרְהֵר הִרְהוּרִים רָעִים אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וְלִבּוֹ מָלֵא עַקְמוּמִיּוּת, זֶה מֵרֹב הַקֻּשְׁיוֹת וְהַסְּפֵקוֹת שֶׁמְּסַבְּבִים אוֹתוֹ, וְהָעִקָּר שֶׁמַּרְגִּישׁ רִגְשֵׁי אַשְׁמָה עַל מַה שֶּׁעָשָׂה וְעָבַר, עַד שֶׁנָּפַל בִּנְפִילָה וִירִידָה כָּזוֹ, שֶׁהִרְהֵר אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וְלִבּוֹ נִתְעַקֵּם בְּעַקְמוּמִיּוּת גְּדוֹלָה עָלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית"; כִּי 'הָאָשָׁם' אוֹתִיּוֹת 'אַשְׁמָה', כִּי כָּל הַחֵטְא שֶׁאָדָם דִּבֵּר נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, חַס וְשָׁלוֹם, אוֹ הִרְהֵר אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ מֵרֹב צָרוֹתָיו, מַכְנִיס בּוֹ אַחַר־כָּךְ רִגְשֵׁי אַשְׁמָה, וְלָכֵן נָתְנוּ טִפַּת דָּם עַל תְּנוּךְ אָזְנוֹ, כִּי הָאֹזֶן צְרִיכָה לִשְׁמֹעַ אֶת קוֹל הַתּוֹרָה, וְעַל בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית, כִּי יַד יָמִין זֶה הָעִקָּר, וְהַבֹּהֶן זֶה הָעִקָּר שֶׁל הָאֶצְבָּעוֹת, עִמָּן הָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת, וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית, כִּי רֶגֶל יָמִין זֶה הָעִקָּר, וְהַבֹּהֶן זֶה הָעִקָּר שֶׁל הָאֶצְבָּעוֹת, וְעִמָּן הָיָה צָרִיךְ לֵילֵךְ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת וּלְבֵית־הַמִּדְרָשׁ, וְלַעֲשׂוֹת מִצְוֹת, וּבָזֶה שֶׁשָּׂמִים לוֹ טִפַּת דָּם מִקָּרְבַּן הָאָשָׁם, מִתְכַּפְּרִים לוֹ רִגְשֵׁי הָאַשְׁמָה שֶׁנִּכְנְסוּ בּוֹ, וְזֶה מְתַקֵּן לוֹ עַל כָּל מַה שֶּׁחָטָא, וְזוֹכֶה לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּמַתְחִיל לְהָאִיר לוֹ הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְלָכֵן כָּל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁחָטָא וְהִרְהֵר אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, עִקַּר הָעֵצָה רַק לִזְרֹק אֶת הַחָכְמוֹת מִמֶּנּוּ, וְלֵילֵךְ בִּתְמִימוּת וּבְפְשִׁיטוּת, וְיַעֲשֶׂה אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וִיחַפֵּשׂ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, כִּי עִקַּר הַיַּהֲדוּת תְּלוּיָה בִּתְמִימוּת וּבְפְשִׁיטוּת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת

[א] **אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי** יְיָ"ה וַיָּמֻתוּ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא אַחֲרֵי ו'): מִלַּמֵּד שֶׁהָיוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מְהַלְכִין תְּחִלָּה, וְנָדָב וַאֲבִיהוּא הוֹלְכִין אַחֲרֵיהֶם, וְהָיוּ אוֹמְרִים: מָתַי יָמוּתוּ שְׁנֵי זְקֵנִים אֵלּוּ, וְאָנוּ נוֹהֲגִים בְּשָׂרָה עַל הַצִּבּוּר תַּחְתֵּיהֶם וְכוּ'; אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (מִשְׁלֵי כז, א): "אַל תִּתְהַלֵּל בְּיוֹם מָחָר" וְגוֹ', הַרְבֵּה סְיָחִין מֵתוּ, וַעֲשׂוּ עוֹרוֹתֵיהֶן שְׁטוּחִין עַל גַּבֵּי אִמּוֹתֵיהֶם וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן ס'), צְרִיכִים לְהַאֲרִיךְ אֶת הַיָּמִים לִרְאוֹת שֶׁכָּל יוֹם יִהְיֶה אָרֹךְ, וְאֶל זֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי יִרְאָה, שֶׁהַיִּרְאָה מְבִיאָה תּוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה בְּכָל יוֹם וָיוֹם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְאָרְכִין וְנִתְרַחֲבִין הַיָּמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי י, כז): "יִרְאַת הָוָ"ה תּוֹסִיף יָמִים", וְזֶה (יְשַׁעְיָה לג, ו): "יִרְאַת הָוָ"ה הִיא אוֹצָרוֹ", שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת סא.): עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר, שֶׁהוּא קָצָר מִלְּמַעְלָה וְרָחָב מִלְּמַטָּה, כִּי בְּתְחִלָּה הַיָּמִים הֵם קְצָרִים, וְאַחַר־כָּךְ מִתְרַחֲבִים וְהוֹלְכִים, וְתוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה.

נִמְצָא, שֶׁזּוֹכִים עַל־יְדֵי יִרְאָה לַאֲרִיכוּת יָמִים. וּשְׁלֵמוּת הַיִּרְאָה הִיא בְּסוֹד שְׁלֹשָׁה קַוִּין: מוֹרָא שָׁמַיִם וּמוֹרָא רַבָּךְ וּמוֹרָא אָב וָאֵם, וּכְשֶׁיֵּשׁ חֲכַם הַדּוֹר, שֶׁזּוֹכֶה לְתַלְמִידִים הַגּוּנִים וּלְבָנִים הַגּוּנִים, אֲזַי הַיִּרְאָה בִּשְׁלֵמוּת, כִּי יִרְאַת הֶחָכָם וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר הוּא בְּחִינַת מוֹרָא שָׁמַיִם,

וְהַתַּלְמִידִים יֵשׁ לָהֶם יְרֵאַת הָרַב, בְּחִינַת מוֹרָא רַבָּךְ, וְהַבָּנִים יֵשׁ לָהֶם מוֹרָא אָב וָאֵם, שֶׁעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ יְרֵאוֹת אֵלּוּ הַיִּרְאָה בִּשְׁלֵמוּת.

וְהִנֵּה נָדָב וַאֲבִיהוּא פָּגְמוּ בַּיִּרְאָה, הֵן בְּמוֹרָא שָׁמַיִם, בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי הַוָי"ה, שֶׁהָיוּ מִסְתַּכְּלִים בְּלֵב גַּס מִתּוֹךְ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה (עֵין רַשִּׁ"י שְׁמוֹת כד, יא). וְכֵן פָּגְמוּ בְּכִבּוּד רַבָּם שֶׁהוּא מוֹרָא רַבָּךְ, וְכֵן פָּגְמוּ בִּכְבוֹד אָב, כִּי אָמְרוּ מָתַי יָמוּתוּ, וְלָכֵן לֹא זָכוּ לַאֲרִיכוּת יָמִים וְנִסְתַּלְּקוּ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **וְאַל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת, כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קטו): מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּגַשְׁמִיּוּת כָּל יָמָיו, וְאַחַר־כָּךְ נִתְלַהֵב וְרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי מִדַּת הַדִּין מְקַטְרֶגֶת עָלָיו, וְאֵינוֹ מַנִּיחַ אוֹתוֹ לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמַזְמִין לוֹ מְנִיעָה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חָפֵץ חֶסֶד הוּא, וּמַסְתִּיר אֶת עַצְמוֹ, כִּבְיָכוֹל, בַּמְּנִיעָה הַזֹּאת. הַיְנוּ כְּשֶׁהָאָדָם חוֹטֵא וְרוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, יֵשׁ עָלָיו קִטְרוּג גָּדוֹל, לָמָּה שֶׁיְּקַבְּלוּ אוֹתוֹ בִּתְשׁוּבָה, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָפֵץ חֶסֶד, וְרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָתָם שֶׁל רְשָׁעִים, וְלֹא בְּמִיתָתָם. וְלָכֵן הוּא מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בִּמְנִיעוֹת, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה לָאָדָם בְּחִירָה. וְעַל־כֵּן אִם אֵין לָאָדָם שֵׂכֶל, וְתֶכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁרוֹאֶה כְּשֶׁרוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, שֶׁמִּתְגַּבְּרוֹת וּמִתְפַּשְּׁטוֹת עָלָיו הַמְּנִיעוֹת, אָז הוּא חוֹזֵר לַאֲחוֹרָיו, כִּי רוֹאֶה בְּדִמְיוֹנוֹ שֶׁלֹּא צְרִיכִים אוֹתוֹ. אֲבָל מִי שֶׁהוּא בַּר דַּעַת יוֹדֵעַ, שֶׁבְּתוֹךְ הַמְּנִיעָה, גַּם שָׁם נִמְצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְרוּשַׁלְמִי תַּעֲנִית, פֶּרֶק ג', הֲלָכָה א'): אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם הֱיֵכָן הוּא אֱלֹקֶיךָ, אֱמֹר לוֹ בְּכָרְךְ הַגָּדוֹל שֶׁבֶּאֱדוֹם. כִּי בְּכָל מָקוֹם יְכוֹלִים לִמְצֹא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. אַךְ מִי שֶׁאֵינוֹ בַּר דַּעַת, כְּשֶׁרוֹאֶה הַמְּנִיעָה, חוֹזֵר תֵּכֶף לַאֲחוֹרָיו, וּמְנִיעָה הִיא בְּחִינַת עָנָן וַעֲרָפֶל, וְעָנָן וַעֲרָפֶל הֵינוּ חֹשֶׁךְ, וְחֹשֶׁךְ הוּא לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית כב, טז): "וְלֹא חָשַׂכְתָּ". וְזֶה (שְׁמוֹת כ, יח): "וַיַּעֲמֹד הָעָם מֵרָחֹק", הַמּוֹן עַם שֶׁאֵין יוֹדְעִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִסְתַּתֵּר בְּכָל מָקוֹם, וְיכוֹלִים לִמְצֹא אוֹתוֹ, אֲפִלּוּ שֶׁעָשָׂה מַה שֶּׁעָשָׂה, עוֹמְדִים מֵרָחוֹק, וְלֹא מִתְקָרְבִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי נִדְמֶה לָהֶם כְּאִלּוּ לֹא צְרִיכִים אוֹתָם, וּכְאִלּוּ הַכֹּל אָבוּד, חַס וְשָׁלוֹם. אֲבָל "וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים", וּמֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת, וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת, הוּא נִגַּשׁ אֶל תּוֹךְ הָעֲרָפֶל, וְיוֹדֵעַ אֲשֶׁר שָׁם הוּא הָאֱלֹקִים, כִּי מוֹצֵא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּתוֹךְ הַמְּנִיעָה, וְשׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם לֹא יָכוֹל לְרַחֵק אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה הָיָה הַפְּגָם שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא, "בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי הַוָי"ה וַיָּמֻתוּ", כִּי הִתְקָרְבוּ בְּלִי צִמְצוּם וּמְנִיעָה. וְלָכֵן אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה, "דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת", כִּי אִם בָּאִים בְּלֹא צִמְצוּם, יְכוֹלִים לָמוּת, וּמִיתָה הִיא בְּחִינַת נְפִילָה, אֶלָּא "כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת", הַיְנוּ רַק עִם מְנִיעוֹת יְכוֹלִים לְהִתְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הוּא נִרְאֶה וְנִתְגַּלֶּה לָאָדָם רַק עַל־יְדֵי עָנָן, שֶׁהוּא הַמְּנִיעָה. כִּי (קֹהֶלֶת ז, כ): "אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יֶחֱטָא". וְלָכֵן אִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן לִזְכּוֹת לְגִלּוּי אֱלֹקוּת, וּלְהִתְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶלָּא עַל יְדֵי מְנִיעוֹת, וְזוֹ הִיא הַבְּחִירָה וְהַנִּסָּיוֹן שֶׁל הָאָדָם, אִם מִתְפַּשְּׁטִים עָלָיו הַמְּנִיעוֹת וְהָעִכּוּבִים, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל כָּל זֶה, וּבוֹרֵחַ אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְמַה שֶּׁזּוֹכֶה. אֲבָל אִם הוּא רוֹאֶה מְנִיעָה וּבוֹרֵחַ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִשְׁאָר בַּחוּץ.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יוֹמָא ד.): מֹשֶׁה עָלָה בֶּעָנָן, וְנִתְכַּפֶּה בֶּעָנָן, וְנִתְקַדֵּשׁ בֶּעָנָן, כְּדֵי לְקַבֵּל תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁה. כִּי עָנָן הוּא לְשׁוֹן מְנִיעָה, וְאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה בִּקְדֻשָּׁה אֶלָּא עַל־יְדֵי מְנִיעוֹת. וְכֵן אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק, רַק עַל־יְדֵי מְנִיעוֹת, וְזֶה הַנְּסָיוֹן שֶׁל הָאָדָם, כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, אָז שׁוֹלְחִים לוֹ מְנִיעוֹת, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סו): וּכְשֶׁהָאָדָם שׁוֹבֵר אֶת כָּל הַמְּנִיעוֹת, אָז יְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק טוֹב הַרְבֵּה, אֲבָל אִם לֹא יוּכַל לַעֲמֹד בַּמְּנִיעוֹת וְיִתְרַחֵק, מְאַבֵּד טוֹב הַרְבֵּה.

וְלָכֵן הִזְהִירוּ אֶת הַכֹּהֵן, שֶׁזֶּה מְרַמֵּז עַל כָּל הַבָּא לְהִתְקַדֵּשׁ וְלַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, ״וְאַל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ״, בְּלִי שׁוּם מְנִיעוֹת וְעִכּוּבִים, כִּי אָז מֵרִבּוּי אוֹר הוּא יִפֹּל. לֹא־כֵן אֶלָּא ״כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת״, אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְשֶׁתִּתְגַּלֶּה אֵלֶיךָ שְׂכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא עַל־יְדֵי ׳עָנָן׳, שֶׁהֵם הַמְּנִיעוֹת וְהָעִכּוּבִים, שֶׁשּׁוֹלְחִים לָאָדָם הַבָּא לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה כא, סִימָן ו׳): פָּסוּק זֶה נֶאֱמַר בְּכֹהֵן גָּדוֹל בִּכְנִיסָתוֹ לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְווֹת יֵשׁ בְּיָדוֹ, בִּזְכוּת הַתּוֹרָה (דִּבְרִים ד, מד): ״וְזֹאת הַתּוֹרָה״, בִּזְכוּת מִילָה (יְשַׁעְיָה נט, כא): ״זֹאת בְּרִיתִי״, בִּזְכוּת שַׁבָּת (שָׁם נו, ב): ״אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹּאת״, בִּזְכוּת יְרוּשָׁלַיִם (יְחֶזְקֵאל ה, ה): ״זֹאת יְרוּשָׁלַיִם״, בִּזְכוּת שְׁבָטִים (בְּרֵאשִׁית מט, כח): ״וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם״, בִּזְכוּת יְהוּדָה (דִּבְרִים לג, ז): ״וְזֹאת לִיהוּדָה״, בִּזְכוּת יִשְׂרָאֵל (שִׁיר הַשִּׁירִים ז, ח): ״זֹאת קוֹמָתֵךְ״, בִּזְכוּת תְּרוּמָה (שְׁמוֹת כה, ג): ״וְזֹאת הַתְּרוּמָה״, בִּזְכוּת הַמַּעֲשְׂרוֹת (מַלְאָכִי ג, י): ״וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת״, בִּזְכוּת קָרְבָּנוֹת: **״בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן״** (זֹהַר חֵלֶק א, כח.).

וְהִנֵּה יָדוּעַ כִּי ׳זֹאת׳ הִיא סוֹד הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַמַּלְכוּת (סֵפֶר הַלִּקּוּטִים וַיֵּשֶׁב). וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ה׳), אֲשֶׁר הָעִקָּר הוּא אֱמוּנָה, וּצְרִיכִים לְחַפֵּשׂ בְּעַצְמוֹ אִיזֶה הוּא אוֹחֵז בֶּאֱמוּנָה, כִּי כָּל הַצָּרוֹת וְהַמַּחֲלוֹת וַחֲלָאִים רָעִים שֶׁאָדָם סוֹבֵל, זֶה רַק מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה.

וְהָעִנְיָן, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִכָּנֵס אֶל תּוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, אֶלָּא עַל־יְדֵי מִדַּת הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת ׳זֹאת׳ כַּנִּזְכָּר, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (תְּהִלִּים כז, ג): ״בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ״ וְגוֹ׳, כִּי רַק עַל־יְדֵי מִדַּת הָאֱמוּנָה, שֶׁהָאָדָם דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַדְּבֵקוּת, לֵידַע שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, יְכוֹלִים לְהִכָּנֵס אֶל הַקְּדֻשָּׁה. וְלָכֵן הָעִקָּר הוּא לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִכָּנֵס תָּמִיד לִפְנֵי וְלִפְנִים אֶל תּוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת קְדוֹשִׁים

[א] דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: **קְדֹשִׁים תִּהְיוּ, כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָ״ה** אֱלֹקֵיכֶם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נב): מֵאַיִן נִמְשֶׁכֶת

הַטָּעוּת, שֶׁיְּכוֹלִין לִטְעוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁהָעוֹלָם הוּא מְחֻיָּב הַמְצִיאוּת, חַס וְשָׁלוֹם [הַיְנוּ שֶׁהוּא קַדְמוֹן], וּלְפִי דַּעְתָּם הָרָעָה וְהַמְשֻׁבָּשֶׁת, נִדְמֶה לָהֶם שֶׁיֵּשׁ עַל זֶה רְאָיוֹת וּמוֹפְתִים, חַס וְשָׁלוֹם, מִמִּנְהַג וְטֶבַע הָעוֹלָם, אֲבָל בֶּאֱמֶת הֶבֶל יִפְצֶה פִּיהֶם, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ הוּא מְחֻיָּב הַמְצִיאוּת, וְאֵין הַבְּרִיאָה מְחֻיֶּבֶת הַמְצִיאוּת, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּרָא אֶת הָעוֹלָם יֵשׁ מֵאַיִן, וְהַטָּעוּת שֶׁל הָאֶפִּיקוֹרְסִים נִמְשֶׁכֶת מִזֶּה שֶׁאַחַר אֲשֶׁר כְּבָר נֶאֱצְלוּ וְנִמְשְׁכוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם, וְכָל הַבְּרִיאָה נִבְרְאָה רַק בִּשְׁבִיל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת פח.): מַאי דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית א, לא): "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי", ה"א יְתֵרָה לָמָּה לִי? מְלַמֵּד שֶׁהִתְנָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עִם מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְאָמַר לָהֶם, אִם יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה אַתֶּם מִתְקַיְּמִין, וְאִם לָאו, אֲנִי מַחֲזִיר אֶתְכֶם לְתֹהוּ וָבֹהוּ.

נִמְצָא, שֶׁמֵּאָז שֶׁקִּבְּלוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הָעוֹלָם מְחֻיָּב לְהִתְקַיֵּם, וּבִפְרָט שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל מְקַיְּמִים אֶת מִצְוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיכִים אֶת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ אֶל זֶה הָעוֹלָם, וְרוֹאִים בְּחוּשׁ אֵיךְ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה וּמְהַוֶּה אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּעֲנִית ג.): כְּשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָעוֹלָם בְּלֹא רוּחוֹת, כָּךְ אִי אֶפְשָׁר לָעוֹלָם בְּלֹא יִשְׂרָאֵל, מִשֶּׁם נִמְשָׁךְ שֶׁהָאֶפִּיקוֹרְסִים חוֹשְׁבִים שֶׁהָעוֹלָם מְחֻיָּב הַמְצִיאוּת, כִּי בֶּאֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָיָה, הֹוֶה וְיִהְיֶה, וְאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וּבָזֶה שֶׁאָדָם מְקַיֵּם אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, בָּזֶה הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת אוֹרוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם.

וְזֶה "דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָ"ה אֱלֹקֵיכֶם", שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצַוֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ קְדוֹשִׁים, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיוּ פְּרוּשִׁים מֵהָעֲרָיוֹת וּמֵהָעֲבֵרָה, וּכְשֶׁאָדָם מְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ, מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אוֹר וְזִיו וְחִיּוּת וּדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמִתְגַּלֶּה אֲלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, שֶׁזֶּה "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ", אִם תִּהְיוּ קְדוֹשִׁים, תֵּדְעוּ "כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָ"ה אֱלֹקֵיכֶם", תַּמְשִׁיכוּ אוֹתִי אֶצְלְכֶם, וְאָז תִּכָּלְלוּ בְּתוֹךְ מְחֻיָּב הַמְצִיאוּת, וּמִשָּׁם בָּאָה הַטָּעוּת לְכָל הַמִּינִים וְהָאֶפִּיקוֹרְסִים, שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁהָעוֹלָם הוּא קַדְמוֹן, וְכָל זֶה בָּא מֵחֲמַת טֻמְאַת וְזֻהֲמַת מַעֲשֵׂיהֶם, כִּי כָּל הָאֶפִּיקוֹרְסִים וְהַכּוֹפְרִים הֵם מְלֵאִים שִׁקּוּץ, תִּעוּב וְנֹאוּף, וּמִזֶּה נִשְׁתַּבֵּשׁ שִׂכְלָם, עַד שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְקַבֵּל אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה.

וְלָכֵן אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶל מֹשֶׁה: "דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", עֲדַת זֶה אוֹתִיּוֹת דַּעַת (סֵפֶר זֶרַע קֹדֶשׁ), אִם יְקַדְּשׁוּ אֶת עַצְמָם מֵהָעֲרָיוֹת, תִּשְׁלַם דַּעְתָּם, וְיֶמְשַׁךְ עֲלֵיהֶם גִּלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָ"ה אֱלֹקֵיכֶם.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן כב), כִּי עִקַּר עַצְמִיּוּת הָאָדָם מַה שֶּׁנִּקְרָא אֵצֶל הָאָדָם 'אֲנִי' הוּא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהוּא עֶצֶם הַקַּיָּם לָעַד, רַק גַּשְׁמִיּוּת וְעַזּוּת הַגּוּף מְכַסֶּה אֶת הַנְּשָׁמָה, וְהָאָדָם צָרִיךְ לְזַכֵּךְ אֶת הַגּוּף שֶׁלּוֹ, שֶׁדַּיְקָא עַל־יְדֵי הַגּוּף יְזֻכֶּה גַּם־כֵּן לְהַשִּׂיג אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה (אִיּוֹב יט, כו): "וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ", מִבְּשַׂר הַגּוּף יֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, כִּי צְרִיכִים לַהֲפֹךְ אֶת בְּשַׂר הַגּוּף שֶׁגַּם־כֵּן יִתְהַפֵּךְ לִנְשָׁמָה.

וְזֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "קְדֹשִׁים תִּהְיוּ", הִזָּהֲרוּ לִהְיוֹת קְדוֹשִׁים, "כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי", כִּי מַה שֶּׁנִּקְרָא אֶצְלְכֶם 'אֲנִי' זֶה הַוָ"ה אֱלֹקֵיכֶם, הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְבַקֵּשׁ שֶׁנְּזַכֶּה לְזַכֵּךְ אֶת גַּשְׁמִיּוּת גּוּפֵנוּ, כְּדֵי שֶׁנַּהֲפֹךְ אֶת הַגּוּף גַּם־כֵּן לְחֵלֶק אֱלֹקִי מִמַּעַל, שֶׁהוּא "אֲנִי", שֶׁהוּא הַנְּשָׁמָה, "הַוָ"ה

אֱלֹקֵיכֶם״, וְזוֹ צְרִיכָה לִהְיוֹת הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, לְזַכֵּךְ אֶת בְּשַׂר הַגּוּף, שֶׁגַּם־כֵּן יִהְיֶה בִּבְחִינַת נְשָׁמָה, שֶׁיַּרְגִּישׁ תָּמִיד אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, הֲוָיָ״ה אֱלֹקֵיכֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי הֲוָיָ״ה אֱלֹקֵיכֶם. וְדָרְשׁוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת קמט.): אַל תִּפְנוּ אֵ״ל מִדַּעְתְּכֶם.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, סִימָן כג), שֶׁכָּל עֲבוֹדוֹת זָרוֹת תְּלוּיוֹת בְּתַאֲוַת מָמוֹן; וְלָכֵן אָנוּ רוֹאִים, אֵיךְ שֶׁכָּל אֻמָּה שָׂמָה אֶת הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלָּהּ בְּמָמוֹנָהּ. וְכֵן מַה שֶּׁאָדָם פָּגוּם בַּבְּרִית, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, נִמְשָׁךְ אַחַר תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהוּא שְׁמַד, עֲבוֹדָה זָרָה, אַנְפִּין חֲשׁוּכִין, מָרָה שְׁחוֹרָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ ״אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִם״, וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים: ׳אַל תִּפְנוּ אֶל מִדַּעְתְּכֶם׳, שֶׁלֹּא תַּסִּיחוּ דַּעְתְּכֶם מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה ״וֵאלֹקֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם״, שֶׁלֹּא תִּמָּשְׁכוּ אַחַר תַּאֲוַת מָמוֹן, וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה עֲבוֹדָה זָרָה, אֶלָּא תִּזְכְּרוּ אֲשֶׁר ״אֲנִי הֲוָיָ״ה אֱלֹקֵיכֶם״, שֶׁהַכֹּל תָּלוּי רַק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְרַחֵק מִתַּאֲוַת מָמוֹן לְגַמְרֵי, שֶׁפּוֹגֵם בֶּאֱמוּנָה, שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁהַכֹּל טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ, וְלֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ אֲנִי הֲוָיָ״ה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כט): לֹא כָּל דִּבּוּר נִקְרָא דִּבּוּר, כִּי דִּבּוּר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֵינוֹ נִקְרָא דִּבּוּר, וְעִקַּר מַה שֶּׁנִּתְקַבֵּל הַדִּבּוּר הוּא מֶחֱמַת הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, כִּי טוֹב הַכֹּל חֻפָּצִים לִשְׁמֹעַ, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ טוֹב בַּדִּבּוּר, הַדִּבּוּר נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל, הַיְנוּ עַל כָּל אָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם עוֹבְרִים צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמְרִירוּת וְהַרְפַּתְקָאוֹת, זֶה בְּכֹה וְזֶה בְּכֹה, וְכָל אֶחָד רוֹצֶה לִשְׁמֹעַ רַק דִּבּוּר טוֹב.

וְלָכֵן עִקַּר שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר — כְּשֶׁמְּדַבְּרִים עִם הַזּוּלַת טוֹב, מְחַזְּקִים וּמְעוֹדְדִים אוֹתוֹ, וּמוֹצְאִים בּוֹ אֶת הַטּוֹב, כִּי אַף אֶחָד אֵינוֹ מְעֻנְיָן לִשְׁמֹעַ בִּקֹּרֶת עַל עַצְמוֹ, כָּל אֶחָד רוֹצֶה לִשְׁמֹעַ דִּבּוּרֵי חִזּוּק וְעִדּוּד. וְאֵיךְ עוֹשִׂים הַטּוֹב בַּדִּבּוּר? עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹקְחִים אֶת הַדִּבּוּר מֵהַדַּעַת, אֲזַי יֵשׁ בּוֹ טוֹב, אֲבָל כְּשֶׁהַדִּבּוּר הוּא בִּלְאֹ דַּעַת, אֲזַי אֵין בּוֹ טוֹב, הַיְנוּ שֶׁאָדָם צָרִיךְ דַּעַת וָשֵׂכֶל, שֶׁיֵּדַע אֵיךְ לְחַזֵּק וּלְעוֹדֵד וּלְשַׂמֵּחַ בְּנֵי אָדָם, כִּי זֶה יְסוֹד בַּיַּהֲדוּת — רַק לְחַזֵּק וּלְשַׂמֵּחַ וּלְעוֹדֵד בְּנֵי אָדָם, וּלְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ וּלְמְצֹא בָּהֶם רַק אֶת הַטּוֹב, וּבָזֶה מְקָרְבִים אוֹתָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאַף אֶחָד אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיִּשְׁבְּרוּ אוֹתוֹ.

וְאֵיךְ לוֹקְחִים דַּעַת? עַל־יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים, כִּי צְרִיכִים לְשַׁבֵּחַ וּלְפָאֵר אֶת הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, כִּי בֶּאֱמֶת בְּכָל דּוֹר וָדוֹר יֵשׁ צַדִּיקִים קְדוֹשִׁים הַדְּבוּקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְשֶׁמְּשַׁבְּחִים וּמְפָאֲרִים אוֹתָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלֶמֶת הַדַּעַת, כִּי בָּזֶה שֶׁמְּגַלִּים אֶת הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דִּבּוּרִים טוֹבִים, דִּבּוּרֵי הִתְחַזְּקוּת, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלֶמֶת גַּם דַּעְתּוֹ, וְגַם הוּא יָכוֹל לְדַבֵּר עִם הַזּוּלַת דִּבּוּרִים טוֹבִים, וִיחַזֵּק וְיעוֹדֵד אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל הָרְחוֹקִים וְהַשְּׁבוּרִים, בְּכָל מִינֵי מַשְׁבְּרִים שֶׁעוֹבְרִים עֲלֵיהֶם בְּחַיֵּיהֶם.

וְזוֹ מַעֲלַת הַדִּבּוּר, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד מְאֹד עַל דִּבּוּרוֹ, לֹא לְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, כִּי הַדִּבּוּר תָּלוּי בַּמֹּחַ. וּכְשֶׁאָדָם מְדַבֵּר מַה שֶּׁאֵינוֹ צָרִיךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נִלְחָץ מֹחוֹ, וְרַחֲמָנָא לִצְלָן, הַדָּמִים עוֹלִים אֶל הַמֹּחַ, וּמִזֶּה בָּאָה מַחֲלַת הַנְּפִילָה, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וּכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ נְפִילָה בְּגַשְׁמִיּוּת, שֶׁזּוֹ מַחֲלָה אֲיֻמָּה, כְּמוֹ־כֵן יֵשׁ נְפִילָה בְּרוּחָנִיּוּת, שֶׁאָדָם נוֹפֵל וְנִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד

לִשְׁמֹר עַל הַדִּבּוּר, וּלְדַבֵּר רַק דִּבּוּרִים טוֹבִים — לְחַזֵּק וּלְעוֹדֵד וּלְשַׂמֵּחַ אֶת הַזּוּלַת.

וְזֶה "לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ, לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ אֲנִי הַוָי"ה"; הֵינוּ בָּזֶה שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ רָכִיל לְדַבֵּר מִזֶּה עַל זֶה וּמִזֶּה עַל זֶה, עַל־יְדֵי־זֶה הַדָּמִים עוֹלִים לוֹ בְּמֹחוֹ, שֶׁהֵם נִקְרָאִים רֵעֶךָ, וְנִלְחָצִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא נוֹפֵל, רַחֲמָנָא לִצְלָן, בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת. וְלָכֵן הָעִקָּר רַק לְדַבֵּר דִּבּוּרִים טוֹבִים, לְחַזֵּק, לְעוֹדֵד וּלְשַׂמֵּחַ אֶת הַזּוּלַת, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַכֹּל יִרְצוּ לִשְׁמֹעַ אֶת דִּבּוּרוֹ. וְכָל זֶה עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הַדַּעַת, שֶׁהוּא "אֲנִי הַוָי"ה", שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַכְנִיס בְּדַעְתּוֹ שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ, וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי הַוָי"ה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁפֵּרֵשׁ (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קסה), שֶׁתְּקַבֵּל בְּאַהֲבָה כָּל הַמְּאֹרָעוֹת וְהַיִּסּוּרִים הַבָּאִים עָלֶיךָ. כִּי רָאוּי שֶׁתֵּדַע, שֶׁלְּפִי מַעֲשֶׂיךָ, אַחַר כָּל הַיִּסּוּרִים וְהָרָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לְךָ, עֲדַיִן הוּא יִתְבָּרַךְ מִתְנַהֵג עִמְּךָ בְּרַחֲמִים, כִּי הָיָה מַגִּיעַ לְךָ יוֹתֵר יוֹתֵר, חַס וְשָׁלוֹם, לְפִי מַעֲשֶׂיךָ. וְזֶה "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ", שֶׁתֹּאהַב אֶת הָרָע שֶׁבָּא לְךָ, הֵינוּ הָרָעוֹת וְהַיִּסּוּרִים שֶׁבָּאִים עָלֶיךָ, חַס וְשָׁלוֹם, תְּקַבֵּל בְּאַהֲבָה, כִּי "כָּמוֹךָ", כְּמוֹ שֶׁאַתָּה הוּא, הֵינוּ לְפִי מַעֲשֶׂיךָ, "אֲנִי הַוָי"ה", בַּעַל הָרַחֲמִים, עֲדַיִן אֲנִי מִתְנַהֵג עִמְּךָ בְּרַחֲמִים.

וְהִנֵּה כְּלָל יָדוּעַ, שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל אֵינוֹ יוֹצֵא מִפְּרוּשׁ הַפָּשׁוּט, וְאֵיךְ מְפָרֵשׁ לְרֵעֲךָ — מִלְּשׁוֹן רַע? אֶלָּא בְּדֶרֶךְ כְּלָל מִמַּה בָּא לָאָדָם רַע? רַק עַל־יְדֵי חֲבֵרוֹ, שֶׁמְּסַפֵּר עָלָיו לְשׁוֹן־הָרָע וּרְכִילוּת, וּמֵצִיק לוֹ, וְלָכֵן שְׁנֵיהֶם עוֹלִים בְּקָנֶה אֶחָד: "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ", תֹּאהַב אֶת הָרָע שֶׁבָּא עָלֶיךָ עַל־יְדֵי הֶחָבֵר שֶׁלְּךָ, כִּי "כָּמוֹךָ", כְּמוֹ שֶׁאַתָּה הוּא, הֵינוּ כְּפִי מַעֲשֶׂיךָ הָרָעִים, "אֲנִי הַוָי"ה", אֲנִי עֲדַיִן אִתְּךָ בְּרַחֲמִים.

וּלְפִי זֶה יִתְבָּאֵר הֵיטֵב "לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ", וּמָה הַקֶּשֶׁר לָזֶה? וְכֵן בֶּאֱמֶת לָמָּה אָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת סג.): אִם תַּלְמִיד חָכָם נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ הוּא, חָגְרֵהוּ עַל מָתְנֶיךָ, הֲרֵי אָסוּר לִנְקֹם? אֶלָּא רַבֵּנוּ זַ"ל גִּלָּה לָנוּ (שִׂיחוֹת־הַר"ן, סִימָן צג), שֶׁיֵּשׁ אוֹר שֶׁהוּא מֵאִיר בְּאֶלֶף עוֹלָמוֹת, וְזֶה הָאוֹר אֵין אָדָם פָּשׁוּט יָכוֹל לְקַבֵּל מֵחֲמַת גָּדְלוֹ, וְצָרִיךְ לְזֶה חָכָם גָּדוֹל שֶׁיּוּכַל לְחַלֵּק אֲלָפִים לְמֵאוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּכוֹל לְחַלֵּק הָאוֹר הַגָּדוֹל לַחֲלָקִים קְטַנִּים, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַקְּטַנִּים בְּמַעֲלָה לְקַבְּלוֹ מְעַט מְעַט, כְּמוֹ לְמָשָׁל: כְּשֶׁאֶחָד אוֹמֵר פְּשָׁט אוֹ חִלּוּק גָּדוֹל מְאֹד, וּמֵחֲמַת זֶה אֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ מֵחֲמַת גָּדְלוֹ, כִּי חֲצִי פְּשָׁט אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל כִּי אִם כֻּלּוֹ, אֲבָל כְּשֶׁמְּחַלְּקִים הַפְּשָׁט וְהַחִלּוּק לַחֲלָקִים וְעִנְיָנִים, אָזַי יְכוֹלִין לְהָבִין כָּל עִנְיָן וְעִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. כָּךְ יֵשׁ אוֹר שֶׁהוּא מֵאִיר בְּאֶלֶף עוֹלָמוֹת, וְהוּא הַשָּׂגָה אַחַת, דְּהַיְנוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ אֶלָּא כֻּלּוֹ, אֲבָל לֹא בְּמִקְצָת, כִּי הוּא אוֹר אֶחָד פָּשׁוּט, אַךְ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁהוּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר, הוּא יָכוֹל לְחַלֵּק אֲלָפִים לְמֵאוֹת, דְּהַיְנוּ לְחַלֵּק הָאוֹר גָּדוֹל לַחֲלָקִים, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְקַבְּלוֹ.

וְהָעִנְיָן שֶׁל נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ הוּא, כְּפִי שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (אָבוֹת ה, יז): כָּל מַחֲלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם — סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם, וְשֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם — אֵין סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם. אֵיזוֹהִי מַחֲלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם? זוֹ מַחֲלֹקֶת הִלֵּל וְשַׁמַּאי. וְשֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם — זוֹ מַחֲלֹקֶת קֹרַח וְכָל עֲדָתוֹ. הֵינוּ שֶׁתַּלְמִיד חָכָם אֲמִתִּי אֵינוֹ מַחֲלִיף אֶת דַּעְתּוֹ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן.

וְזוֹ הָיְתָה מַחֲלֹקֶת שַׁמַּאי וְהִלֵּל, שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נו): מֹשֶׁה הוּא סוֹד הַדַּעַת. וְלָכֵן מ"שֶׁ"ה — רָאשֵׁי תֵּבוֹת: מַחֲלֹקֶת שַׁמַּאי הִלֵּל. כִּי אַפְלוּ שֶׁהֵם שְׁנֵי הֲפָכִים, אֲבָל כָּל כַּוָּנָתָם הָיְתָה רַק לְהַשִּׂיג אֶת הַדַּעַת הָאֱמֶת, וְלֹא הָיְתָה בֵּינֵיהֶם מַחֲלֹקֶת פְּרָטִית, אֶלָּא לְבָרֵר אֶת הַהֲלָכָה, זֶה הֶחְמִיר וְזֶה הֵקֵל, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ

דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים. וְכָל אֶחָד עָמַד עַל הַנְּקֻדָּה שֶׁלּוֹ, וּבְשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן לֹא רָצָה לְוַתֵּר לַשֵּׁנִי, כִּי כָּל אֶחָד הָלַךְ לְפִי שָׁרְשׁוֹ. וְזוֹ מַחֲלֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם שֶׁסּוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם, דְּהַיְנוּ שֶׁהַמַּחֲלֹקֶת הִיא עַד הַסּוֹף, שֶׁלֹּא נִכְנַע לַזּוּלַת, שֶׁזֶּה עִנְיָן נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ, הוּא לֹא יִכָּנַע לְאַף בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, הוּא מַחֲזִיק בִּנְקֻדָּתוֹ, זֶה נִקְרָא לְשֵׁם שָׁמַיִם. לֹא־כֵן קֹרַח וַעֲדָתוֹ, הֵם רָצוּ רַק כָּבוֹד, כְּהֻנָּה וּמַלְכוּת, וְאִם הָיוּ נוֹתְנִים לָהֶם, הָיוּ מְוַתְּרִים, וְהָיוּ מַפְסִיקִים לָרִיב, וְזֶה סִימָן שֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, כִּי מַחֲלֹקֶת כָּזוֹ אֵין סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם, כִּי רַק תִּתֵּן לוֹ מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה, וְהוּא כְּבָר יַשְׁלִים אִתְּךָ.

וְלָכֵן צַדִּיק שֶׁדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא אוֹהֵב אֶת כָּל הָרָע הַבָּא אֵלָיו — מַחֲלֹקֶת מֵהַזּוּלַת, וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא לֹא יִכָּנַע לְשׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, הוּא מַחֲזִיק בִּשְׁלֵמוּת בְּמִצְוַת "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי הַוָי"ה", הוּא יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו מֵהַזּוּלַת, זֶה הַכֹּל חֶסֶד וְרַחֲמִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא אֵינוֹ נִכְנָע, אֶלָּא הוּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ, אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִיק בָּזֶה, תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁעוֹבְרִים עָלָיו יִסּוּרִים וּמְרִירוּת, הוּא נִשְׁבָּר לְגַמְרֵי, סִימָן שֶׁהוּא אֵינוֹ אוֹחֵז בָּזֶה. וְלָכֵן אוֹמְרִים לוֹ: "לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ", כִּי מִמֵּילָא אֵינְךָ אוֹחֵז בַּנְּקֻדָּה הַזּוֹ.

וְלָכֵן רַק תַּלְמִיד חָכָם שֶׁעוֹבֵר עָלָיו מַה שֶּׁעוֹבֵר, וּמְקַבֵּל אֶת הַכֹּל בְּאַהֲבָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְהוּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ, הוּא יָכוֹל לָקַחַת אֶת אוֹר הָאֱלֹף, שֶׁהוּא הָאוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּלְהַלְבִּישׁוֹ בְּמֵאוֹת וְלַעֲשָׂרוֹת עַד לַאֲחָדִים, הַיְנוּ כִּי הוּא יָכוֹל לְצַמְצֵם אֶת הָאוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא אֲפִלּוּ לְדָרֵי מַטָּה, וּלְהַרְאוֹת לָהֶם, שֶׁגַּם הֵם יְכוֹלִים לְהַשִּׂיג אֶת הָאוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא. וְדַיְקָא צַדִּיק כָּזֶה, שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו כָּל מִינֵי מְרִירוּת, צָרוֹת, יִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים רַבִּים, וְרוֹדְפִים אוֹתוֹ וְשׁוֹבְרִים אוֹתוֹ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מְקַיֵּם "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ", הוּא אוֹהֵב אֶת הָרָע שֶׁבָּא עָלָיו מֵחֲבֵרָיו וִידִידָיו, כִּי הוּא יוֹדֵעַ אֲשֶׁר "כָּמוֹךָ", כְּמוֹ שֶׁאַתָּה הוּא, עֲדַיִן "אֲנִי הַוָי"ה", מִתְנַהֵג אִתְּךָ בְּרַחֲמִים, כִּי הוּא שָׁפֵל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וּבָטֵל וּמְבֻטָּל לָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְרַק צַדִּיק כָּזֶה יָכוֹל לִהְיוֹת נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ,

וְלֹא יַעֲזֹב בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן אֶת נְקֻדָּתוֹ, אֶלָּא יִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ עַל קִדּוּשׁ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ כָּל רֶגַע וְדַקָּה, וַאֲפִלּוּ אִם כֻּלָּם יַעַזְבוּהוּ, אֵינוֹ מִתְפַּעֵל מִשּׁוּם בְּרִיָּה. וּמִי שֶׁאֵינוֹ אוֹחֵז בָּזֶה, עָלָיו אָמְרוּ: "לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ", כִּי אַתָּה מִמֵּילָא אֵינְךָ יָכוֹל לַעֲזֹר לַאֲנָשִׁים, לְצַמְצֵם אֶת הָאוֹר הָאֵין סוֹף, וּלְהוֹרִיד אֶת זֶה לְמַאוֹת, לַעֲשָׂרוֹת וְלַאֲחָדִים. וְעַל אֲנָשִׁים כָּאֵלּוּ, אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סא), שֶׁהֵם לֹא יְכוֹלִים לַעֲזֹר לְעַצְמָם, וְאֵיךְ הֵם יְכוֹלִים לַעֲזֹר לַאֲחֵרִים?! כִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם אֵיזֶה מַשְׁבֵּר מֵהַזּוּלַת, הֵם מַטִּיחִים כְּלַפֵּי מַעְלָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וְעַכְשָׁו מוּבָן הַקֹּשֶׁר, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי הַוָי"ה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁפֵּרֵשׁ (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קסה), שֶׁתִּתְקַבֵּל בְּאַהֲבָה כָּל הַמַּאֲרָעוֹת וְהַיִּסּוּרִים הַבָּאִים עָלֶיךָ, כִּי רָאוּי שֶׁתֵּדַע, שֶׁלְּפִי מַעֲשֶׂיךָ, אַחַר כָּל הַיִּסּוּרִים וְהָרָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לְךָ, עֲדַיִן הוּא מִתְנַהֵג עִמְּךָ בְּרַחֲמִים, כִּי הָיָה מַגִּיעַ לְךָ יוֹתֵר יוֹתֵר, חַס וְשָׁלוֹם, לְפִי מַעֲשֶׂיךָ. וְזֶה "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ", שֶׁתֹּאהַב אֶת הָרָע שֶׁבָּא לְךָ, הַיְנוּ הָרָעוֹת וְהַיִּסּוּרִים שֶׁבָּאִים עָלֶיךָ, חַס וְשָׁלוֹם, תְּקַבֵּל בְּאַהֲבָה, כִּי "כָּמוֹךָ", כְּמוֹ שֶׁאַתָּה הוּא, הַיְנוּ לְפִי מַעֲשֶׂיךָ, "אֲנִי הַוָי"ה" בַּעַל הָרַחֲמִים.

נִמְצָא, שֶׁכָּל מַה שֶּׁאָדָם סוֹבֵל מֵחֲבֵרוֹ, זֶה רַק מַה שֶּׁנּוֹקֵם וְנוֹטֵר בּוֹ. כִּי בְּדֶרֶךְ כְּלָל,

אֲנָשִׁים הֵם רְשָׁעִים אֲרוּרִים, וְרַק עוֹשִׂים רַע לְזוּלָתָם, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ז׳), אֲשֶׁר אָדָם שֶׁאֵינוֹ דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא חַיָּה בִּדְמוּת אָדָם. וְלָכֵן רוֹאִים שֶׁאָדָם שֶׁרָחוֹק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, יֵשׁ בּוֹ מִדּוֹת רָעוֹת וּמְגֻנּוֹת, שֶׁהוּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר.

וּבָזֶה יוּבַן הַקֶּשֶׁר שֶׁל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁפֵּרֵשׁ: ״וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ״, שֶׁתֹּאהַב אֶת הָרָע שֶׁבָּא עָלֶיךָ מֵאֵלּוּ הָרְשָׁעִים שֶׁנּוֹקְמִים וְנוֹטְרִים בְּךָ, כִּי ״כָּמוֹךָ״, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה הוּא, כְּמוֹ שֶׁפָּגַמְתָּ, עַדַיִן ״אֲנִי הַוָיָ״ה״, הוֹלֵךְ עִמְּךָ בְּדֶרֶךְ חֶסֶד וְרַחֲמִים.

וּבָזֶה מְקֻשָּׁר הֵיטֵב כָּל הַפָּסוּק, אַף שֶׁיֵּשׁ לְךָ צָרוֹת וְיִסּוּרִים מֵרֵעֲךָ, עִם כָּל זֹאת ״לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ״, אַף שֶׁעֹשִׂים לְךָ רַע וְרִשְׁעוּת, כִּי צָרִיךְ שֶׁתֵּדַע אֲשֶׁר ״וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ״, שֶׁתֹּאהַב אֶת הָרָע הַבָּא עָלֶיךָ מֵרֵעֲךָ, כִּי ״כָּמוֹךָ״, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה הוּא, הַיְנוּ כְּפִי שֶׁפָּגַמְתָּ וְנִכְשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנוֹת חֲמוּרִים, עַדַיִן אֲנִי עִמְּךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, שֶׁזֶּה ״אֲנִי הַוָיָ״ה״, שֶׁהוּא שֵׁם הָרַחֲמִים. כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְנַהֵג עִמְּךָ בְּרַחֲמִים.

וְלָכֵן רְאֵה, אֲהוּבִי, בְּנִי! שֶׁלֹּא לִנְקֹם וְלֹא לִנְטֹר, בְּאֵלּוּ הַמְצַעֲרִים אוֹתְךָ, אֶלָּא בּוֹא תָּבוֹא אֲלֵיהֶם יִתְבָּרֵךְ, וְתִתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ שֶׁיְּרַחֵם עָלֶיךָ, וְיוֹצִיאֲךָ מֵהַצָּרוֹת שֶׁנָּפַלְתָּ אֲלֵיהֶן, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ.

וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳אוֹנָאַת דְּבָרִים, לֹא תֹּאמַר לוֹ, אֶמֶשׁ הָיָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְעַכְשָׁו אַתָּה בָּא לִלְמֹד תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁפֵּרֵשׁ (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן נא): אֶת זֶה תְּקַבְּלוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹּא יַטְעֶה אֶתְכֶם הָעוֹלָם, כִּי הָעוֹלָם מַטְעֶה מְאֹד, כִּי לֹא נִמְצָא אֶחָד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ קֶשֶׁר וְסוֹף טוֹב מִן הָעוֹלָם, וְכָל בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ, אֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁתָּפְסוּ בְּיָדָם כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה כֻּלּוֹ, הָיָה סוֹפָם רַע מְאֹד, גַּם לְדוֹרֵי דּוֹרוֹת קִלְקְלוּ וְהִפְסִידוּ, וַאֲפִלּוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם צְרִיכִים לֵידַע מִזֶּה, מֵאַחַר שֶׁאֵין הָעוֹלָם הַזֶּה כְּלוּם, מַה צְּרִיכִים לַעֲשׂוֹת? עַל זֶה צְרִיכִים זְכִיָּה מִן הַשָּׁמַיִם, לִזְכּוֹת לֵידַע מַה שֶּׁצְּרִיכִים לַעֲשׂוֹת. אַךְ יִשְׂרָאֵל אֵין צְרִיכִים לָזֶה, כִּי כְּבָר הֵם יוֹדְעִים מַה לַּעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה.

וְהִנֵּה יָדוּעַ, שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא כְּגֶר בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי מוֹרִידִים אוֹתָהּ מֵרוֹם גְּבֹהֵי מְרוֹמִים, וּמַכְנִיסִים אוֹתָהּ לְתוֹךְ גּוּף גַּשְׁמִי, וְכָל אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ לְתַקֵּן בְּזֶה הָעוֹלָם, בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת וּבִלְמוּד תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּבִדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, הוּא נִמְצָא כָּאן, וְאַחַר־כָּךְ עָלָיו לַחֲזֹר לַמָּקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּא, אֲבָל הַסָּמ״ךְ־מ״ם מְרַמֶּה אֶת הָאָדָם כְּאִלּוּ יִשָּׁאֵר פֹּה בְּזֶה הָעוֹלָם זְמַן רַב, וְלָכֵן אֵין לוֹ מַה לְּהִזְדָּרֵז בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, אוֹ בִּלְמוּד תּוֹרָה, וְאַדְרַבָּה מְסִיתוֹ כְּבְיָכוֹל נֶגֶד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה ״וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר״, שֶׁזּוֹ הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא גֵּר בְּאַרְצְכֶם, בְּתוֹךְ הָאַרְצִיּוּת, הַחָמְרִיּוּת, הָעַבְיוּת וְהַגַּשְׁמִיּוּת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, ״**לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ**״, לֹא תְּרַמּוּ אוֹתָהּ, הַיְנוּ אֶת הַנְּשָׁמָה כְּאִלּוּ תִּשָּׁאֵר בְּזֶה הָעוֹלָם עוֹד הַרְבֵּה זְמַן, כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ מָתַי תִּקָּרֵא לַחֲזֹר לְמַעְלָה, וַאֲפִלּוּ אִם אָדָם כְּבָר עָבַר כָּל מִינֵי עֲבֵרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וְטִמֵּא אֶת עַצְמוֹ, גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן עח), אֲשֶׁר אֵין שׁוּם יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם כְּלָל, וְאָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן קיב): אִם אַתָּה מַאֲמִין, שֶׁיְּכוֹלִים לְקַלְקֵל תַּאֲמִין שֶׁיְּכוֹלִים לְתַקֵּן.

וְעַל זֶה בָּא רַשְׁ״י הַקָּדוֹשׁ וּמְפָרֵשׁ מַה זֶּה ״**לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ**״ — אוֹנָאַת דְּבָרִים, לֹא תֹּאמַר לוֹ — אֶמֶשׁ הָיָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְעַכְשָׁו אַתָּה בָּא לִלְמֹד תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה?! הַיְנוּ שֶׁלֹּא לִתֵּן שֶׁהַסָּמ״ךְ־מ״ם יָבוֹא בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים וְיַחֲלִישֶׁנּוּ, אֵיךְ שֶׁאִתְּמוֹל עָבַד עֲבוֹדָה

זָרָה, וְהַיּוֹם הוּא בָּא לִלְמֹד תּוֹרָה, אֶלָּא אַדְרַבָּה, צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁמִּכָּל דָּבָר יְכוֹלִים לָצֵאת וְלַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (פְּסִיקְתָּא דְּרַבִּי כַּהֲנָא כד, יב): ״שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל״ (הוֹשֵׁעַ יד, ב) — אֲפִלּוּ כָּפַרְתָּ בָּעִקָּר, אָדָם עוֹמֵד וּמְחָרֵף וּמְגַדֵּף בַּשּׁוּק, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹמֵר לוֹ: עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה בֵּינִי לְבֵינְךָ, וַאֲנִי מְקַבֵּלְךָ. כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם יֵאוּשׁ כְּלָל, וְאָסוּר לְהַטְעוֹת אֶת עַצְמוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם אָדָם עָשָׂה מַה שֶּׁעָשָׂה, עֲדַיִן אֶפְשָׁר לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה — אִם יִקַּח אֶת עַצְמוֹ בְּיָדָיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת אֱמֹר

[א] אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים. פֵּרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳אֱמֹר וְאָמַרְתָּ לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רסא): כְּשֶׁנּוֹפֵל אָדָם מִמַּדְרֵגָתוֹ יֵדַע שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם הוּא, כִּי הִתְרַחֲקוּת תְּחִלַּת הִתְקָרְבוּת, עַל־כֵּן נָפַל, שֶׁיִּתְעוֹרֵר יוֹתֵר לְהִתְקָרֵב לַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וַעֲצָתוֹ — שֶׁיַּתְחִיל מֵחָדָשׁ לִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, כְּאִלּוּ לֹא הִתְחִיל עֲדַיִן כְּלָל מֵעוֹלָם. וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, שֶׁצְּרִיכִין מַמָּשׁ בְּכָל יוֹם לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ. וְלָכֵן כָּל אָדָם צָרִיךְ לִרְאוֹת לְהָכִין לְעַצְמוֹ הַרְבֵּה טוֹב מִצְווֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, תּוֹרָה וּתְפִלָּה, וַאֲפִלּוּ שֶׁיִּפֹּל, שֶׁיּוּכַל עוֹד פַּעַם לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה.

וְכֵן פֵּרֵשׁ מוֹהַרְנַ״תְ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, בִּרְכַּת הַפֵּרוֹת, הֲלָכָה ד׳, אוֹת יב) **אֶת הַפָּסוּק** (בְּרֵאשִׁית מא, לו): ״וְהָיָה הָאֹכֶל לְפִקָּדוֹן לָאָרֶץ לְשֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב״ וְגוֹ׳, הַיְנוּ שֶׁדָּבָר זֶה נִמְצָא אֵצֶל כָּל אָדָם, בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן, שֶׁלִּפְעָמִים נִתְעוֹרֵר הָאָדָם אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וּמִתְלַהֵב לִבּוֹ מְאֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת נִפְלָאָה, וְנִדְמֶה לוֹ, שֶׁבְּוַדַּאי יִהְיֶה אִישׁ כָּשֵׁר, וְלֹא יִמָּנְעֵהוּ שׁוּם מוֹנֵעַ, וְתֵכֶף אַחַר שָׁעָה נוֹפֵל מִתְּשׁוּקָתוֹ, וְנִטְמְטֵם לִבּוֹ וְנִתְבַּלְבֵּל מֹחוֹ, וְשׂוֹכֵחַ לְגַמְרֵי אֶת כָּל הַתְּשׁוּקָה הָרִאשׁוֹנָה כְּאִלּוּ מֵעוֹלָם לֹא הָיְתָה לוֹ תְּשׁוּקָה כְּלָל לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. וְלִפְעָמִים יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִמְשֶׁכֶת אֵיזֶה זְמַן גָּדוֹל. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ שֶׁאַחַר־כָּךְ נוֹפֵל מִתְּשׁוּקָתוֹ וְנִטְמְטֵם לִבּוֹ, עַד שֶׁשּׂוֹכֵחַ הַכֹּל, וְנִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ מֵעוֹלָם לֹא הָיְתָה לוֹ תְּשׁוּקָה כְּלָל. וְכָל זֶה נִמְשָׁךְ, כִּי הוּא נוֹפֵל, כְּדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, כְּדֵי לְקַבֵּל מֹחִין חֲדָשִׁים, כִּי כָּל הַקְּדֻשּׁוֹת הֵן מִן הַמֹּחִין הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהֵם עִקַּר הָאָדָם, כִּי עִקַּר הָאָדָם הוּא הַדַּעַת וְהַמֹּחַ, שֶׁהוּא הַנְּשָׁמָה וְהַחִיּוּת שֶׁל הָאָדָם.

וּכְשֶׁנִּתְעוֹרֵר לְהָאָדָם אֵיזֶה חֵשֶׁק דִּקְדֻשָּׁה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלַעֲבוֹדָתוֹ, זֶה נִמְשָׁךְ מֵהַמֹּחִין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה נֹעַם הָעֶלְיוֹן, שֶׁנִּמְשֶׁכֶת עָלָיו אֵיזוֹ הֶאָרָה וְהַשְׁפָּעָה מִשָּׁם. אַךְ תֵּכֶף כְּשֶׁנִּמְשֶׁכֶת עָלָיו אֵיזוֹ הֶאָרָה וְהַשְׁפָּעָה מִשָּׁם, וּכְשֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה לְתַקְּנָן, אֲזַי הֵם פּוֹגְמִים אֶת בְּחִינַת הַמֹּחִין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְשְׁכוּ עָלָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא שׂוֹכֵחַ הַכֹּל כְּאִלּוּ לֹא הָיְתָה לוֹ שׁוּם תְּשׁוּקָה כְּלָל, עַל־כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לִשְׁמֹר אֶת הַזִּכָּרוֹן מְאֹד, שֶׁיַּזְכִּיר לְעַצְמוֹ בְּכָל פַּעַם אֶת כָּל הַתְּשׁוּקוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, הַהִתְלַהֲבֻיּוֹת וְהַכִּסּוּפִים שֶׁהָיוּ לוֹ מֵעוֹלָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ

וְלַעֲבוֹדָתוֹ, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו אֶת כָּל הָרְשִׁימוֹת שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מֵהַהִשְׁתּוֹקְקִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי־זֶה לָשׁוּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה מַה שֶּׁגּוֹלָה יוֹסֵף עֵצָה, שֶׁתִּתְקַיֵּם הַשְׁבִּיעָה וְהַטּוֹב שֶׁל שֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע, וְלֹא תִּכָּרֵת הָאָרֶץ בָּרָעָב, שֶׁהֵם סוֹד הַמֹּחִין. וַעֲצָתוֹ הִיא — שֶׁיְּקַבְּצוּ אֶת כָּל אֹכֶל שֶׁבַע שָׁנִים הַטּוֹבוֹת הָאֵלֶּה, וְהָיָה הָאֹכֶל לְפִקָּדוֹן וְגוֹ', הַיְנוּ שֶׁתֵּכֶף כְּשֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל הָאָדָם אֵיזֶה טוֹב, אֲזַי תֵּכֶף יַעֲשֶׂה אֵיזוֹ עֲבֹדָה דִּקְדֻשָּׁה עַל־יְדֵי הִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ — לְהִתְפַּלֵּל אוֹ לִלְמֹד אוֹ יַעֲשֶׂה אֵיזוֹ מִצְוָה, וְיַעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ אוֹצָרוֹת בְּמֹחוֹ, לְהַטְמִין שָׁם אֶת כָּל הַטּוֹב שֶׁל שֶׁבַע שָׁנִים הַטּוֹבוֹת.

כִּי הָאָדָם יֵשׁ לוֹ בְּחִירָה, וְיֵשׁ כֹּחַ בְּיָדוֹ כְּשֶׁבָּאָה עָלָיו אֵיזוֹ תְּשׁוּקָה טוֹבָה לְהַטְמִין וּלְקַשֵּׁר אוֹתָהּ בְּפְנִימִיּוּת מֹחוֹ, וְלִקַּח בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ זֹאת הַתְּשׁוּקָה לְזָכְרָהּ הֵיטֵב שֶׁלֹּא יִשְׁכְּחֶנָּה; כִּי מֵאַחַר שֶׁיּוֹסֵף הַצַּדִּיק מוֹדִיעַ לוֹ מִקֹּדֶם, שֶׁאַחַר־כָּךְ יָבוֹאוּ עָלָיו יְמֵי רָעָב, חַס וְשָׁלוֹם, וְיִרְצוּ לְהַשְׁכִּיחַ מִמֶּנּוּ כָּל הַטּוֹב הַהוּא, עַל־יְדֵי־זֶה הַמַּשְׂכִּיל יָבִין מֵעַצְמוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לִגְנֹז הֵיטֵב אֶת כָּל הַטּוֹב שֶׁל בְּחִינַת שֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּקַשֵּׁר הַחֹשֶׁק דִּקְדֻשָּׁה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, וְיִקַּח בְּדַעְתּוֹ זֶה הָעִנְיָן בְּעַצְמוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁיִּשְׁתַּמְּטֵם לִבּוֹ עַל־יְדֵי הִתְעוֹרְרוּת הָרַע שֶׁבַּחוֹבְלִים, שֶׁרוֹצִים רַק לְחַבֵּל אוֹתוֹ וּלְהַפִּילוֹ בִּנוּקְבָא דִּתְהוֹמָא רַבָּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן יִתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי שֶׁיִּזְכֹּר אֶת עַצְמוֹ בַּתְּשׁוּקָה הָרִאשׁוֹנָה. וְכָל הָרְשִׁימוֹת שֶׁל הַתְּשׁוּקוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁתִּגָּנְזָנָה בִּפְנִימִיּוּת מֹחוֹ, תִּהְיֶינָה לוֹ לְפִקָּדוֹן לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשׁוֹ בִּימֵי רָעָב, שֶׁהֵם בְּחִינַת שֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב. שֶׁזֶּה: 'וְהָיָה הָאֹכֶל לְפִקָּדוֹן לָאָרֶץ לְשֶׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב' אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה אַחֲרֵי־כֵן, 'וְלֹא תִכָּרֵת הָאָרֶץ בָּרָעָב'.

וְזֶה 'אֱמֹר וְאָמַרְתָּ' — לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים; הַיְנוּ שֶׁלְּכָל אָדָם יֵשׁ יָמִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּשׁוּקָה עֲצוּמָה אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְיֵשׁ לוֹ גְּדֻלּוּת הַמֹּחִין, אֲבָל אַחַר־כָּךְ נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ קְטָנוּת הַמֹּחִין, וְשׁוֹרֶה בַּחֲלִישׁוּת הַדַּעַת גְּדוֹלָה מְאֹד, עַד שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁשָּׁכְחוּ לְגַמְרֵי שֶׁהָיְתָה לָהֶם פַּעַם גְּדֻלּוּת הַמֹּחִין, וְהֵאִיר לָהֶם אֵי פַּעַם, וְלָכֵן מַזְהִיר הַפָּסוּק לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל הָרוֹצֶה לְהִכָּנֵס אֶל הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֹּהֵן, שֶׁתִּזְכֹּר הֵיטֵב לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, הַיְנוּ בִּימֵי גְּדֻלּוּת הַמֹּחִין, כְּבָר תָּכִין אֶת עַצְמְךָ לִידֵי קְטָנוּת הַמֹּחִין, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא תִּתְיָאֵשׁ, וְתַעֲשֶׂה בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים.** פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י: 'אֱמֹר וְאָמַרְתָּ לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן רכב): צָרִיךְ לִהְיוֹת תָּמִיד בְּשִׂמְחָה, וְלַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשִׂמְחָה, וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים נוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, צָרִיךְ לְחַזֵּק עַצְמוֹ בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים, שֶׁהָיָה מַזְרִיחַ לוֹ אֵיזוֹ הָאָרָה קְצָת, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁכַּמָּה סוּמִים מַחֲזִיקִים עַצְמָן בְּאִישׁ אֶחָד שֶׁאֵינוֹ סוּמָא, וּמַאֲמִינִים בּוֹ וְהוֹלְכִים אַחֲרָיו. וְגַם הַסּוּמָא מַאֲמִין לְמַקְלוֹ שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר מַקְלוֹ, אַף שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה כְּלָל, מִכָּל־שֶׁכֵּן שֶׁרָאוּי לֵילֵךְ אַחַר עַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ מֵאַחַר שֶׁבַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים הִזְרִיחַ לוֹ קְצָת, וְהָיָה מִתְחַזֵּק וּמִתְעוֹרֵר לִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף שֶׁעַכְשָׁו נָפַל מִזֶּה, וְנִסְתְּמוּ עֵינָיו וְלִבּוֹ, עִם כָּל זֶה, רָאוּי שֶׁיֹּאחַז בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים וְיֵלֵךְ אַחֲרֵיהֶם, דְּהַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁאָז הָיָה מִתְעוֹרֵר לִבּוֹ לְהִתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כֵּן גַּם עַכְשָׁו יְחַזֵּק לִבּוֹ מְאֹד. וְיֵלֵךְ אַחַר הַהִתְעוֹרְרוּת וְהַזְרִיחָה שֶׁהָיְתָה לוֹ אָז, אַף שֶׁעַכְשָׁו נָפַל מִזֶּה, עַד אֲשֶׁר בְּקִצַּת יָמִים יַעֲזֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיַחֲזֹר וְיִזְרַח לוֹ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה 'לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים' — מִלְּשׁוֹן זֹהַר, כְּשֶׁאָדָם בְּגַדְלוּת הַמֹּחִין, אָז מֵאִיר לוֹ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהֶאָרָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁתַּעֲנוּג תָּמִידִי אֵינוֹ תַּעֲנוּג (תּוֹלְדוֹת־יַעֲקֹב־יוֹסֵף תַּזְרִיעַ), עַל־יְדֵי־זֶה נֶחְשָׁךְ לוֹ הָאוֹר בְּכָל פַּעַם.

וּבְעֵת שֶׁחָשַׁךְ לוֹ, נִדְמֶה לוֹ שֶׁכְּבָר אַף פַּעַם לֹא יָאִיר לוֹ. וְלָכֵן צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּבְיֶתֶר עֹז, וּלְהַזְכִּיר לְעַצְמוֹ אֵיךְ שֶׁפַּעַם הֵאִיר לוֹ, וּבְוַדַּאי עוֹד יָאִיר לוֹ, וַיַּזְהִירוּ הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ בְּזֹהַר וְהֶאָרָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד. וְאָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, אֲפִלּוּ בְּמַצָּבִים הֲכִי גְּרוּעִים שֶׁיְּכוֹלִים לִהְיוֹת, כִּי כָּךְ בָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת עוֹלָמוֹ — בְּרֵישָׁא חַשׁוֹכָא וְהָדַר נְהוֹרָא (שַׁבָּת עז:), קֹדֶם נֶחֱשָׁךְ לוֹ וְאַחַר־כָּךְ מֵאִיר לוֹ, וְאַחַר־כָּךְ עוֹד פַּעַם נֶחֱשָׁךְ לוֹ, וְכֵן בְּכָל פַּעַם.

וְהַכֹּל כִּדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה הַתְחָלָה חֲדָשָׁה. אֲבָל בְּעֵת קָטְנוּת הַמֹּחִין, אָז הָאָדָם נִמְצָא בְּסַכָּנָה מְאֹד גְּדוֹלָה, שֶׁלֹּא יְאַבֵּד אֶת שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת, כִּי לִפְעָמִים מֵרֹב קָטְנוּת, אָדָם יָכוֹל לִפֹּל לְעוּמְקָא דִּתְהוֹמָא רַבָּה, וְלָכֵן 'לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים', בְּעֵת גַּדְלוּת הַמֹּחִין שֶׁכְּבָר אָז יִזְכֹּר, שֶׁמְּאֹד יִתְּכֵן שֶׁיִּפֹּל בְּקָטְנוּת הַמֹּחִין וְאָז יִתְחַזֵּק, וּלְהַזְהִיר אֶת מִחוֹ בָּאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאֲפִלּוּ בְּקָטְנוּת, שֶׁיַּחֲזִיק מַעֲמָד וְלֹא יִשָּׁבֵר, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] **אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם** וְגוֹ'. וְרַשִׁ"י מְדַיֵּק: לָמָּה כָּתַב בְּפָסוּק אֶחָד פַּעֲמַיִם — פַּעַם אֱמֹר וּפַעַם וְאָמַרְתָּ? וּמְפָרֵשׁ: 'לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קכא): כְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה וְלוֹמֵד בְּסֵפֶר, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁרוֹאֶה וְלוֹמֵד מוֹצֵא אֶת עַצְמוֹ, הַיְנוּ שֶׁלּוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ מוּסָר, וְרוֹאֶה פְּחִיתוּתוֹ וְשִׁפְלוּתוֹ בְּכָל מָקוֹם בְּאֵיזֶה סֵפֶר שֶׁהוּא בָּא, וּמְעַיֵּן שָׁם, זֶה סִימָן שֶׁחָפֵץ לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תְּהִלִּים מ, ח): "אָז אָמַרְתִּי הִנֵּה בָאתִי בִּמְגִלַּת סֵפֶר כָּתוּב עָלָי, לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ אֱלֹהַי חָפָצְתִּי", אִם אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּכָל סֵפֶר, וַאֲנִי מֵבִין שֶׁזֶּה כָּתוּב עָלַי, זֶה סִימָן שֶׁלַּעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ חָפַצְתִּי, וְתוֹרָתְךָ הִיא בְּתוֹךְ מֵעָי.

וְהִנֵּה דֶּרֶךְ הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל כָּל אָדָם, וּכְשֶׁרוֹאֶה אֵיזֶה חִסָּרוֹן, הוּא תּוֹלֶה אֶת זֶה בְּעַצְמוֹ, וְהוּא מַתְחִיל לְבְכּוֹת וְחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, וּמִתְוַדֶּה בְּקוֹל גָּדוֹל. וְאָז הָאָדָם שֶׁבֶּאֱמֶת חָטָא וְעָשָׂה אֶת הָרָע בְּעֵינָיו יִתְבָּרַךְ, הוּא מִתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה. כִּי הוּא מַתְחִיל לְהִתְבַּיֵּשׁ, כִּי הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַצַּדִּיק הַזֶּה לֹא חָטָא, אֶלָּא כָּל מַה שֶׁמַּזְכִּיר אֶת הַחֲטָאִים עַל עַצְמוֹ, הוּא מְכַוֵּן לְעוֹרֵר אוֹתוֹ, וְלָכֵן מִתְעוֹרֵר גַּם הוּא בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שֶׁזֶּה אֱמֹר, כְּשֶׁהַצַּדִּיק אוֹמֵר וּמִתְוַדֶּה בָּרַבִּים עַל הַחֲטָאִים שֶׁכְּאִלּוּ עָשָׂה, וְכָל מַה שֶׁהוּא רוֹאֶה אֵצֶל אֲחֵרִים חֲטָאִים וַעֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים, הוּא בּוֹכֶה עַל עַצְמוֹ שֶׁהוּא עָשָׂה אֶת זֶה, כִּי אִלְמָלֵא כֵן, לֹא הָיָה נוֹכַח בָּזֹאת.

וְעַל־יְדֵי־זֶה 'וְאָמַרְתָּ', זֶה שֶׁשָּׁמַע אֶת זֶה — מִתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י זַ"ל: 'לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים', כְּשֶׁהַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, הַדְּבוּקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, מִתְעוֹרְרִים בִּתְשׁוּבָה מִכָּל מַה שֶּׁרַק רוֹאִים אֵצֶל אֲחֵרִים, וְהֵם תּוֹלִים אֶת הַקַּלְקָלָה בְּעַצְמָם, מִזֶּה נִתְעוֹרְרִים גַּם הַקְּטַנִּים בְּמַעֲלָה, וְחוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה. שֶׁזּוֹ עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם רַק מִסְתַּכְּלִים, וְכָל מַה שֶּׁרַק רוֹאִים אֵיזֶה דָּבָר רַע, הֵם מוֹצְאִים שָׁם אֶת עַצְמָם וְחוֹזְרִים בְּעַצְמָם בִּתְשׁוּבָה, וְזֶה סִימָן שֶׁהֵם רוֹצִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת "לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ אֱלֹהַי חָפָצְתִּי", וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] **וַיֹּאמֶר הַוָ"ה אֶל מֹשֶׁה, אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם** וְגוֹ'. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י זַ"ל: 'אֱמֹר וְאָמַרְתָּ' — לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן צא), שֶׁהַצַּדִּיקִים

הָאֲמִתִּיִּים הֵם מְקַשְּׁרִים אֶת כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּשִׂיחִים אִתָּם שִׂיחוֹת חֻלִּין, וּמְסַפְּרִים לָהֶם סִפּוּרִים, וּמְדַבְּרִים עַל דָּא וְעַל הָא, וְאַף אֶחָד אֵינוֹ מֵבִין, שֶׁעַל־יְדֵי שִׂיחוֹתֵיהֶם וְדִבּוּרֵיהֶם שֶׁנִּרְאִים כְּמוֹ שִׂיחוֹת בְּטֵלוֹת, בָּזֶה הֵם מְקַשְּׁרִים אֶת מֹחָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲבוֹדָה זָרָה יט.): שִׂיחָתָם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים צְרִיכָה לִמּוּד, הַיְנוּ אֶל הַלִּמּוּד בְּגִלּוּי אֱלָקוּת צְרִיכִים אֶת הַשִּׂיחוֹת חֻלִּין שֶׁל הַצַּדִּיקִים. כִּי בֶּאֱמֶת, אִם הָיָה מְגַלֶּה לָהֶם תֻּכְיָ־וּמִיָּד אֶת הָאוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְקַבֵּל זֹאת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (הוֹשֵׁעַ יד, י): "וְצַדִּיקִם יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם", וּכְמַאֲמָרָם ז"ל (יוֹמָא עב:): זָכָה נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים, לֹא זָכָה נַעֲשָׂה לוֹ סַם הַמָּוֶת; וְעַל־כֵּן אִם הָיוּ מְדַבְּרִים עִם אִיזֶה רָשָׁע תֻּכְיָ־וּמִיָּד גִּלּוּי אֱלָקוּת, הָיָה זֶה בִּשְׁבִילוֹ רִבּוּי אוֹר, וְהָיָה מִתְפַּקֵּר יוֹתֵר, כִּי הָיָה נַעֲשָׂה אָצְלוֹ סַם הַמָּוֶת, וְעַל־כֵּן צְרִיכִים לְהַלְבִּישׁ אֶת הָאוֹר עִם שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים מֵעִסְקֵי מִלְחָמוֹת וּמֵעִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וּבְתוֹךְ כָּךְ מַעֲלִים אוֹתָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה "וַיֹּאמֶר הַוְיָ"ה אֶל מֹשֶׁה, אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם" וְגוֹ'; וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י זַ"ל: 'אֱמֹר וְאָמַרְתָּ' (הַיְנוּ שֶׁבְּפָסוּק אֶחָד כָּתוּב פַּעֲמַיִם אֱמֹר וְאָמַרְתָּ, אֶלָּא) לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה כו, סִימָן ה'): עֲלִיּוֹנִים שֶׁאֵין יֵצֶר הָרָע תָּלוּי בָּהֶם, אֲמִירָה אַחַת דַּיָּה לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (דָּנִיֵּאל ד, יד): "בִּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָמָא וּמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתָּא", אֲבָל הַתַּחְתּוֹנִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יֵצֶר הָרָע, הַלְוַאי לְשִׂיחֵי אֲמִירוֹת שֶׁיַּעַמְדוּ.

וּבָא לְרַמֵּז, כִּי מַדּוּעַ צְרִיכִים הַצַּדִּיקִים לְהַלְבִּישׁ אֶת עַצְמָם בְּשִׂיחוֹת וּבְסִפּוּרִים, וְלוֹמַר וְלַחֲזֹר וְלוֹמַר, שֶׁזֶּה 'אֱמֹר וְאָמַרְתָּ'? אֶלָּא מִפְּנֵי לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים', כִּי הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה, צְרִיכִים לְהַלְבִּישׁ אֶת עַצְמָם בְּסִפּוּרִים וּבְשִׂיחוֹת חֻלִּין, כְּדֵי שֶׁגַּם הַקְּטַנִּים יוּכְלוּ לְהָבִין. וְהִנֵּה הַמַּלְאָכִים, שֶׁהֵם קְרוֹבִים לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הֵם נְשָׁמָה בְּלֹא גוּף, דַּי לָהֶם בָּאֲמִירָה אַחַת, וּכְמוֹ־כֵן הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים, פַּעַם אַחַת כְּבָר שׁוֹמְעִים כִּי הֵם קְרוֹבִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁרָחוֹק מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, צְרִיכִים לְדַבֵּר אֵלָיו פַּעַם אַחַר פַּעַם, כִּי יֵשׁ לוֹ יֵצֶר הָרָע גָּדוֹל מְאֹד, וְהַלְוַאי לְשִׂיחֵי אֲמִירוֹת שֶׁיַּעַמְדוּ, כִּי אֵלּוּ הַקְּטַנִּים, כַּמָּה שֶׁלֹּא תְּדַבֵּר עִמָּם עֲדַיִן לֹא דַּי, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וְלַאֲחוֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פב), שֶׁיֵּשׁ בְּחִינַת אָדָם שֶׁהוּא כְּסֵדֶר, וְיֵשׁ בְּחִינַת חַוָּה שֶׁהוּא לֹא כְּסֵדֶר, אָדָ"ם עוֹלֶה מ"ה (עֵץ־חַיִּים, שַׁעַר ה', פֶּרֶק ה'), שֶׁזֶּה עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת, שֶׁאָדָם יֵדַע שֶׁהוּא כְּלוּם, בִּבְחִינַת: מֶה חַיֵּינוּ מַה כֹּחֵנוּ (תִּקּוּנֵי־זֹהַר קיא.). וְזֶה עִקַּר הַחָכְמָה, לֵידַע שֶׁאֵין לוֹ כְּלוּם, וְלָכֵן 'חָכְמָה' אוֹתִיּוֹת כ"ח מ"ה, הַיְנוּ כֹּחִי כְּלוּם כְּנֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ. וּכְשֶׁאָדָם מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְיוֹדֵעַ שֶׁכָּל מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה וְכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אָז הוֹלֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר, אֲבָל אִם הוּא מַפְרִיד אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ וְרוֹצֶה לִמְלֹךְ, שֶׁזֶּה 'אֲנָא אֶמְלֹךְ', אָז הוֹלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר. וְכָל אֵלּוּ שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם מַה שֶּׁעוֹבֵר, זֶה רַק מֵחֲמַת הַיְשׁוּת וְהַגַּאוּת שֶׁעוֹבֶרֶת עֲלֵיהֶם. כִּי כְּשֶׁאָדָם בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, הוּא אֵינוֹ רוֹצֶה שׁוּם רָצוֹן אַחֵר מִבִּלְעֲדֵי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאָז הוֹלֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר. וְלָכֵן אָדָם צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֹא יִרְצֶה שׁוּם רָצוֹן אַחֵר מִבִּלְעֲדֵי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז תָּמִיד יֵלֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר.

וְהִנֵּה כְּשֶׁאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ לְאֵיזוֹ דַּרְגָּה,

אָז דַּיְקָא נִתְרַחֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית כז, א): "וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאֹת", מֵחֲמַת שֶׁנִּתְקָרֵב יוֹתֵר אֶל הָאוֹר הָאֱלֹקִי, אֲזַי הָאוֹר מַכֶּהָ עֵינָיו וּמַזִּיק לוֹ, כְּמוֹ כְּשֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל בְּעֶצֶם הַשֶּׁמֶשׁ, אֲזַי אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מַזִּיק לוֹ לְעֵינָיו, כְּמוֹ־כֵן מִי שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁכְּבָר הִשִּׂיג רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת, הוּא מִתְרַחֵק בְּיוֹתֵר, כִּי אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לָדַעַת, שֶׁהוּא רָחוֹק בְּתַכְלִית הָרִחוּק, וְהוּא בִּבְחִינַת שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, וִיבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אָז יֵלֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר, וּכְמוֹ־כֵן תָּמִיד יַחֲשֹׁב שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְחִיל, וְכָךְ יִתְעַלֶּה מַעְלָה מַעְלָה.

וְזֶה וְלַאֲחוֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא; הֵינוּ 'אֲחוֹת' מְרַמֶּזֶת עַל חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי ז, ד): "אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ", הַכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנָס לִפְנֵי וְלִפְנִים, וּמִתְקַדֵּשׁ בְּכָל פַּעַם בִּקְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה, צָרִיךְ תָּמִיד לָדַעַת שֶׁהוּא טָמֵא, שֶׁזֶּה "וְלַאֲחוֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו", הֵינוּ הַחָכְמָה הָאֱלֹקִית שֶׁעֲדַיִן לֹא נָגְעָה בָּהּ שׂוּם בְּרִיָּה, שֶׁזֶּה "אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה לְאִישׁ", כִּי הֲרֵי הַכֹּהֵן נִכְנָס לִפְנֵי וְלִפְנִים, וּמַשִּׂיג מַה שֶּׁמַּשִּׂיג, עִם כָּל זֹאת "לָהּ יִטַּמָּא", שֶׁתָּמִיד יַחֲשֹׁב שֶׁהוּא טָמֵא, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהִתְעַלּוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְזוֹ מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁבְּכָל פַּעַם עוֹלִים מַעְלָה מַעְלָה, וְיוֹדְעִים שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְחִילוּ כְּלָל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וַיֵּצֵא בֶּן אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית, וְהוּא בֶּן אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה וגו'.

פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י: 'וַיֵּצֵא בֶּן אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית' (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה לב, סִימָן ג') מֵהֵיכָן יָצָא? רַבִּי לֵוִי אוֹמֵר מֵעוֹלָמוֹ יָצָא, רַבִּי בֶּרֶכְיָה אוֹמֵר מִפָּרָשָׁה שֶׁלְּמַעְלָה יָצָא, לִגְלֵג וְאָמַר, בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֻנּוּ, דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ לֶאֱכֹל פַּת חַמָּה בְּכָל יוֹם, שָׁמָּא פַּת צוֹנֶנֶת שֶׁל תִּשְׁעָה יָמִים, בְּתִמְיהָה. וּמַתְנִיתָא אָמְרָה (תּוֹרַת כֹּהֲנִים, פָּרָשָׁה יד, א): מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יָצָא מְחֻיָּב, בָּא לְטַעֵן אָהֳלוֹ בְּתוֹךְ מַחֲנֵה דָן, אָמְרוּ לוֹ: מַה טִּיבְךָ לְכָאן? אָמַר לָהֶם: מִבְּנֵי דָן אֲנִי, אָמְרוּ לוֹ: "אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְּאֹתֹת לְבֵית אֲבֹתָם" (בַּמִּדְבָּר ב, ב) כְּתִיב, נִכְנַס לְבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְיָצָא מְחֻיָּב, עָמַד וְגִדֵּף.

נִמְצִינוּ לְמֵדִים, שֶׁיֵּשְׁנָם שְׁלֹשָׁה טָעָמִים עַל הַמְקַלֵּל שֶׁקִּלֵּל. א. שֶׁיָּצָא מֵעוֹלָמוֹ. ב. שֶׁלִּגְלֵג מִשַּׁבָּת. ג. שֶׁרָצָה לְהַכָּנֵס בִּתְחוּם שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ אֵלָיו, הֵינוּ בְּמַטֶּה דָּן שֶׁאָבִיו לֹא שַׁיָּךְ שָׁם, וּכְתִיב: "אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְּאֹתֹת לְבֵית אֲבֹתָם".

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן עט), אֲשֶׁר עַל שַׁבָּת נֶאֱמַר (שְׁמוֹת טז, כט): "רְאוּ כִּי הַוָ"ה נָתַן לָכֶם אֶת הַשַּׁבָּת". כִּי שַׁבָּת הִיא, כִּבְיָכוֹל, עֵינוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל עָלֵינוּ, כִּי עֶצֶם הַשַּׁבָּת זֶה כִּבְיָכוֹל הָרְאִיָּה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל בְּהַשְׁגָּחָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד עַל כָּל מִי שֶׁשּׁוֹמֵר שַׁבָּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֶלֶת עַל אָדָם שִׂפְלוּת, כִּי כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לִרְאוֹת, כִּבְיָכוֹל, אֶת רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז רוֹאֶה שֶׁהוּא אֵינוֹ כְּלוּם, וְזוֹכֶה לִרְאוֹת וּלְהִסְתַּכֵּל בִּגְדֻלָּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעַל שַׁבָּת נֶאֱמַר (שָׁם): "שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ", כִּי מִי שֶׁרַק מִסְתַּכֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יוֹשֵׁב תַּחְתָּיו, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לָצֵאת מִמְּקוֹמוֹ. וְאָדָם כָּזֶה אֵין יְכוֹלִים אַף פַּעַם לְהוֹצִיאוֹ מִמַּדְרֵגָתוֹ, כִּי הוּא מַכִּיר אֶת שִׂפְלוּתוֹ, וְכֵן אַף אֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לִדְחוֹתוֹ מִפַּרְנָסָתוֹ, וְאֵינוֹ מִתְבַּלְבֵּל מִשּׁוּם אָדָם, הוּא חַי בְּעוֹלָמוֹ. וְכָךְ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה יח, סִימָן א'): כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק יֵשׁ לוֹ עוֹלָם בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

וְזֶה שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מַזְהִירָה כָּל חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה: "שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו", שֵׁב תַּחַת מְקוֹמְךָ, וְהַכֵּר אֶת שִׂפְלוּתְךָ, וְעַל־כָּל־פָּנִים "וְאַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ", אַל תֵּצֵא מִמְּקוֹמְךָ וּמִמַּדְרֵגָתְךָ, כְּגוֹן (סוֹטָה כב.): 'עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה זִמְרִי

וּמְבַקֵּשׁ שָׁכָר כְּפִנְחָס; כִּי אָדָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל מִינֵי תּוֹעֵבוֹת רָעוֹת, וְאַחַר־כָּךְ רוֹצֶה שָׂכָר כְּמוֹ פִּנְחָס, הַיְנוּ כְּמוֹ צַדִּיק שֶׁמָּסַר אֶת נַפְשׁוֹ בַּעֲבוּרוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּל יָמָיו בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ גְּדוֹלָה מְאֹד וּבִדְבֵקוּת עֲצוּמָה.

וְזֶה הָיָה הַפְּגָם שֶׁל הַמְקַלֵּל — יָצָא מֵעוֹלָמוֹ, וְכֵן לִגְלֵג מִשַּׁבָּת, וְכֵן רָצָה לְהַכְנֵס אֶל תְּחוּם שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ אֵלָיו, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר שַׁבָּת וּמְלַגְלֵג עַל שַׁבָּת, הוּא יוֹצֵא מֵעוֹלָמוֹ, וְגַם רוֹצֶה לְהַכְנֵס בִּתְחוּם שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ אֵלָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה, רַחֲמָנָא לִישְׁזְבָן, הוּא נוֹפֵל נְפִילָה כָּזוֹ, עַד שֶׁהוּא מְקַלֵּל כְּלַפֵּי מַעְלָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְזֶה שַׁיָּךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, אֲשֶׁר עָלָיו לָדַעַת, שֶׁלְּכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ אֶת נְקֻדָּתוֹ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לד): וְאֵין אֶחָד אֲשֶׁר יָכוֹל לְבַטְּלָהּ. וְלָכֵן לְכָל צַדִּיק יֵשׁ אֶת עוֹלָמוֹ הַפְּרָטִי, וְאֵינוֹ מִתְעָרֵב עִם אֲחֵרִים, וְהוּא יוֹשֵׁב תַּחַת מְקוֹמוֹ, וְאֵינוֹ נִכְנָס אַף פַּעַם בִּתְחוּם שֶׁל אֲחֵרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ. כִּי מִי שֶׁרַק מִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ, וְיוֹדֵעַ אֶת מַצָּבוֹ הָאֱמִתִּי, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא זוֹכֶה לִשְׁפָלוּת אֲמִתִּית, וְאָז הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹרֶה אֶצְלוֹ, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ שׁוֹרֶה רַק בִּבְנֵי־אָדָם שֶׁמַּחֲזִיקִים אֶת עַצְמָם לְלֹא כְּלוּם, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (סוֹטָה ה.): אֲנִי אֶת דַּכָּא, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִנִּיחַ כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת, וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינַי, וְלֹא גָּבַהּ הַר סִינַי לְמַעְלָה. וְאָמְרוּ (שָׁם): לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם מִדַּעַת קוֹנוֹ, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִנִּיחַ כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינַי, וְהִנִּיחַ כָּל אִילָנוֹת טוֹבוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בַּסְּנֶה. וְלָכֵן כְּשֶׁצַּבַּר יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ יוֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ, וְיוֹשֵׁב תַּחַת מְקוֹמוֹ, וְאֵינוֹ מִתְעָרֵב עִם אֲחֵרִים, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִשְׁפָלוּת אֲמִתִּית, וְאָז רוֹאֶה בְּמַעֲלַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּמְלַמֵּד עֲלֵיהֶם זְכוּת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] **וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר, אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹקָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ. וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק מָה הַלָּשׁוֹן ׳אֱלֹקָיו׳ בִּלְשׁוֹן יָחִיד? וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל** (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לו), שֶׁמִּלְמַעְלָה יוֹרֵד רַק אוֹר פָּשׁוּט, כִּי (אֵיכָה ג, לח): ״מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב״, כִּי אִם אוֹר פָּשׁוּט. אַךְ לְפִי הַכְּלִי הַמְקַבֵּל אֶת הָאוֹר, כָּךְ נִצְטַיֵּר הָאוֹר בְּתוֹכוֹ. אִם הַכְּלִי הוּא בִּשְׁלֵמוּת, אָז הוּא מְקַבֵּל מְאוֹרוֹת מָלֵא, וְאִם, חַס וְשָׁלוֹם, הַכְּלִי אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל מְאֹרֹת חָסֵר ו׳.

כִּי הַכֹּל כְּפִי צִיּוּר הָאָדָם, אִם אָדָם זוֹכֶה לְתִקּוּן הַבְּרִית, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְמֹחִין נְקִיִּים, וְזוֹ הִיא הַסִּבָּה שֶׁהוּא מְצַיֵּר אֶת הָאוֹר לְטוֹבָה, וְלָכֵן הוּא רַק רוֹאֶה אֶת הַטּוֹב שֶׁל הַבְּרִיאָה, וְאוֹהֵב כְּבְיָכוֹל אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וּלְהֵפֶךְ מִי שֶׁפּוֹגֵם בִּבְרִיתוֹ — נִפְגָּם מֹחוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא רוֹאֶה רַק אֶת הָרָע שֶׁל הַבְּרִיאָה, וְשׁוֹנֵא, כְּבְיָכוֹל, אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהוּא מָלֵא טְעָנוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ. וְכָל זֶה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא זָכָה לְצַיֵּר אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב.

וְזֶה מַה שֶּׁכָּתוּב: ״אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹקָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ״, בִּלְשׁוֹן יָחִיד דַּיְקָא, כִּי הוּא לֹא זָכָה לְצַיֵּר אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, וְלָכֵן מִפְּנֵי חֲטָאָיו הוּא מְקַלֵּל אֶת אֱלֹקָיו בִּלְשׁוֹן יָחִיד דַּיְקָא, כִּי ׳לֹא זָכָה — נַעֲשָׂה לוֹ סַם הַמָּוֶת׳ (עֵין יוֹמָא עב:). וּכְתִיב (הוֹשֵׁעַ יד, י): ״יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה׳ וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם״; הַכֹּל כְּפִי הַכְּלִי שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ כְּפִי תְּפִיסַת הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] **וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל** (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן קיג), אֲשֶׁר קֹדֶם כָּל גְּזַר דִּין שֶׁבָּעוֹלָם, חַס וְשָׁלוֹם, שׁוֹאֲלִים אֶת הָאָדָם בְּעַצְמוֹ, אִם הוּא מַסְכִּים עִם הַדִּין

הַזֶּה שֶׁנִּגְזַר עָלָיו, וּבְוַדַּאי אִם יִשְׁאֲלוּ אוֹתוֹ בְּפֵרוּשׁ עַל עַצְמוֹ בְּוַדַּאי יַכְחִישׁ וְיֹאמַר, שֶׁאֵין הַדִּין כֵּן, אַךְ מַטְעִין אוֹתוֹ וְשׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ עַל אָדָם אַחֵר: "מָה אַתָּה אוֹמֵר עַל הָאָדָם הַזֶּה שֶׁעָשָׂה כָּךְ וְכָךְ"? וְהוּא עוֹנֶה וְאוֹמֵר אֶת דַּעְתּוֹ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא דָּן אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה.

וְזֶה שֶׁאָמַר הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ (אָבוֹת ג, טז): וְנִפְרָעִים מִן הָאָדָם מִדַּעְתּוֹ וְשֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, הַיְנוּ הוּא בְּעַצְמוֹ דָּן אֶת עַצְמוֹ, שֶׁזֶּה 'מִדַּעְתּוֹ', כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ אָמַר, שֶׁצְּרִיכִים לַעֲשׂוֹת לְמִי שֶׁעָשָׂה דָּבָר פְּלוֹנִי — כָּךְ וְכָךְ, אֲבָל זֶה 'שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ', כִּי אֵינוֹ מֵבִין שֶׁשּׁוֹאֲלִים עַכְשָׁו עָלָיו. וְלָכֵן צְרִיכִים לְשָׁמֹר מְאֹד מְאֹד אֵיךְ שֶׁמְּדַבְּרִים עַל הַזּוּלַת, כִּי זוֹ הִיא סַכָּנַת נְפָשׁוֹת, כִּי הוּא דָּן אֶת עַצְמוֹ.

וְזֶה "וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ"; כְּשֶׁאֶחָד נוֹתֵן מוּם בַּחֲבֵרוֹ, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה, שֶׁזֶּה סוֹבֵב אֲפִלּוּ עַל דִּבּוּר, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (כְּרִיתוּת ג:): עֲקִימַת שְׂפָתָיו הֲוֵי מַעֲשֶׂה, שֶׁאַף אִם אָדָם רַק מְדַבֵּר עַל הַזּוּלַת, הֲרֵי בָּזֶה הוּא דָּן אֶת עַצְמוֹ, וּמַה שֶּׁדִּבֵּר וּפָסַק עַל הַזּוּלַת, כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ, כִּי הֲרֵי הוּא דָּן אֶת עַצְמוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת בְּהַר

[א] וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן עב), שֶׁלִּרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, הוּא גַּם־כֵּן דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד. בְּוַדַּאי כְּשֶׁזּוֹכִים לִשְׁמֹעַ מִפִּיו תּוֹרָה, הִיא מַעֲלָה יְתֵרָה, אֲבָל גַּם כְּשֶׁאֵין שׁוֹמְעִין תּוֹרָה, הָרְאִיָּה לְבַד שֶׁזּוֹכִין לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק, הוּא גַּם־כֵּן טוֹב מְאֹד, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִים אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִים גְּדֻלָּה, וְעִקַּר הַגְּדֻלָּה הִיא שִׁפְלוּת. וְזֶה הַסִּימָן אִם אָדָם מְקָרָב אֶל צַדִּיק הָאֱמֶת — אִם כְּשֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ, נוֹפֶלֶת עָלָיו שִׁפְלוּת גְּדוֹלָה.

וְהִנֵּה הַמְפָרְשִׁים שָׁאֲלוּ: לָמָּה כְּשֶׁשָּׁלַח הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת מֹשֶׁה לִגְאֹל אֶת עַם יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אָמַר (שְׁמוֹת ד, יג): "שְׁלַח נָא בְּיַד תִּשְׁלָח", כִּי לֹא רָצָה לָלֶכֶת, וְאִלּוּ בְּקַבָּלַת הַתּוֹרָה תֵּכֶף־וּמִיָּד הִסְכִּים, וְלֹא מָנַע אֶת עַצְמוֹ. וּפֵרְשׁוּ, שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה עָנָו גָּדוֹל מְאֹד, כַּאֲשֶׁר הֵעִידָה עָלָיו הַתּוֹרָה (בַּמִּדְבָּר יב, ג): "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה". וְלָכֵן כְּשֶׁבָּא לִגְא�ֹל אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, הֶחֱזִיק אֶת עַצְמוֹ שֶׁהוּא אֵינוֹ רָאוּי, וְלָכֵן לֹא רָצָה לָלֶכֶת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּקַבָּלַת הַתּוֹרָה, אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבַּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יג, סִימָן ג') עַל הַפָּסוּק (מִשְׁלֵי כט, כג): "גַּאֲוַת אָדָם תַּשְׁפִּילֶנּוּ", זֶה תָּבוֹר וְכַרְמֶל שֶׁבָּאוּ מִסּוֹף הָעוֹלָם, מִתְגָּאִים לוֹמַר שֶׁאָנוּ גְּבוֹהִים, וְעָלֵינוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן אֶת הַתּוֹרָה. "וּשְׁפַל רוּחַ יִתְמֹךְ כָּבוֹד" — זֶה סִינַי, שֶׁהִשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ לוֹמַר שֶׁאֲנִי נָמוּךְ, וְעַל־יְדֵי כָּךְ תָּמַךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּבוֹדוֹ עָלָיו, וְנִתְּנָה עָלָיו הַתּוֹרָה, וְזָכָה לְכָל הַכָּבוֹד הַזֶּה, כְּמָה דְּתֵימָא (שְׁמוֹת יט, כ): "וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינַי"; וְלָכֵן כְּשֶׁנִּתַּן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַתּוֹרָה עַל הַר סִינַי, מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ לוֹמַר שֶׁאֲנִי נָמוּךְ, אֲזַי נִתְעוֹרֵר מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: הֲלֹא אֲנִי הֲכִי נָמוּךְ מִכָּל עַם יִשְׂרָאֵל, מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, וְלָכֵן רָץ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, כִּי הֶחֱזִיק אֶת עַצְמוֹ לְלֹא כְלוּם. וְלָכֵן זָכָה מֹשֶׁה

רַבֵּנוּ, שֶׁהַדִּבּוּר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָיָה אֲלֵיהֶם תָּמִיד (נֹעַם אֱלִימֶלֶךְ לְךָ־לְךָ ד״ה: וַיֹּאמֶר אַבְרָם).

וְזֶה ״וַיְדַבֵּר יְהוָ״ה אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר״; וּבֶאֱמֶת הֵם שְׁנֵי הֲפָכִים, כִּי מִצַּד אֶחָד ׳הַר׳ מְרַמֵּז עַל גַּדְלוּת, וְ׳סִינַי׳ מְרַמֵּז עַל עֲנָוָה? אֶלָּא זֶה מַה שֶּׁקִּבֵּל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אֲצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: מִצַּד אֶחָד — לְהִתְחַזֵּק מְאֹד בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־ב׳ יז, ו): ״וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בְּדַרְכֵי יְהוָ״ה״, וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן קכה), שֶׁבְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבַעֲבוֹדָתוֹ צְרִיכִים לְהַגְבִּיהַּ אֶת עַצְמוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִצַּד שֵׁנִי — צְרִיכִים לְהַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ לְלֹא כְּלוּם.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ״י — מָה עִנְיַן שְׁמִטָּה אֵצֶל הַר סִינַי, הֲלֹא כָּל הַמִּצְוֹת נֶאֶמְרוּ מִסִּינַי? אֶלָּא מַה שְּׁמִטָּה נֶאֶמְרוּ כְּלָלוֹתֶיהָ וּפְרָטוֹתֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ מִסִּינַי, אַף כֻּלָּן נֶאֶמְרוּ כְּלָלוֹתֵיהֶן וְדִקְדּוּקֵיהֶן מִסִּינַי, וְהַכֹּל — לְהַחְדִּיר עֲנָוָה בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁעָה שֶׁמְּקַיְּמִים אֶת הַמִּצְוֹת, שֶׁיִּהְיוּ בְּטֵלִין לְגַמְרֵי בְּעֵינֵי עַצְמָן, וְשֶׁלֹּא יִתְגָּאוּ, חַס וְשָׁלוֹם. וְלָכֵן דַּיְקָא מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהָיָה עָנָו מִאֹד מִכָּל הָאָדָם עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, הוּא דַּיְקָא זָכָה לְקַבֵּל אֶת הַגְּדֻלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת ׳הַר׳, וּמַהִי הַגְּדֻלָּה? ׳סִינַי׳ — שְׁפָלוּת, וְזֶה שַׁיָּךְ לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן חֵלֶק א׳, סִימָן סא), שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְצָאִים גַּם בְּחוּץ לָאָרֶץ, מְקַדְּשִׁים אֶת הַמָּקוֹם בִּקְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים שָׁמָּה, נִתְקַדֵּשׁ הָאֲוִיר בִּבְחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה ״וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם״, שֶׁלְּעֵת עַתָּה קֹדֶם הַגְּאֻלָּה בְּכָל אֶרֶץ שֶׁבָּעוֹלָם, שָׁם אֲחֻזַּתְכֶם, יְכוֹלִים לְקַדֵּשׁ אֶת הַמָּקוֹם בִּקְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — ״גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ״, אַחַר שֶׁיִּגְאָלֵנוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, תִּתְּנוּ לָאָרֶץ — תִּתְגַּלֶּה בִּשְׁלֵמוּת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן נו): כְּשֶׁיֵּשׁ לָהָאָדָם לֵב, אֵין שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ מָקוֹם כְּלָל, כִּי אַדְרַבָּא, הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ׳, כִּי הָאֱלֹקוּת הִיא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת לג, כא): ״הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי״, שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה סח, סִימָן ט׳). נִמְצָא, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב יִשְׂרְאֵלִי, אֵין רָאוּי לוֹ לוֹמַר, שֶׁמָּקוֹם זֶה אֵין טוֹב לְפָנָיו, כִּי אֵין שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ מָקוֹם כְּלָל, כִּי אַדְרַבָּא, הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ.

**וְזֶה ״וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם״, אִם אָדָם דָּבוּק בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הוּא מוֹצֵא אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם, כִּי לֹא שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ מָקוֹם שֶׁלֹּא יִמְצָא בּוֹ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲזַי ״גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ״, בְּכָל מָקוֹם בָּעוֹלָם יְכוֹלִים לִמְצֹא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ גַּם מִשָּׁם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (תְּהִלִּים סט, יט): ״קָרְבָה אֶל נַפְשִׁי גְּאָלָהּ״, וּכְעִין שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן עו): בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל בָּאִים בַּגָּלוּת, אַחַר־כָּךְ הֵם מַגְבִּיהִים אֶת הַמָּקוֹם אֲלֵיהֶם יִתְבָּרַךְ, כִּי הֵם כּוֹבְשִׁים אֶת הַמָּקוֹם, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְגִלָּה ו.): עֲתִידִין בָּתֵּי תֵּאַטְרָאוֹת וְקִרְקָסָאוֹת, שֶׁיִּלְמְדוּ בָּהֶם תּוֹרָה בָּרַבִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה ט, ז): ״וְנִשְׁאַר גַּם הוּא לֵאלֹקֵינוּ״ וְגוֹ׳, כִּי יִשְׂרָאֵל מַעֲלִין וּמְנַשְּׂאִין כָּל הַמְּקוֹמוֹת הַנְּפוּלִים אֲלֵיהֶם יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה גִּ׳וֹלָ׳ה׳ רָאשֵׁי תֵּבוֹת: וְנִשְׁאַר גַּ׳ם ה׳וּא לֵ׳אלֹקֵינוּ. כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁבָּאִים, הֵם מוֹצְאִים אֶת אֱלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְגוֹאֲלִים אֶת

הַמָּקוֹם, שֶׁזֶּה א׳ — כְּשֶׁמַּכְנִיסִים בְּתוֹךְ גּוֹלָה נַעֲשֶׂה גְּאֻלָּה, הַיְנוּ "וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ", מָתַי תִּתְאַחֲזוּ וְתַחֲזִיקוּ בְּכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הָעוֹלָם? כְּשֶׁתַּכְנִיסוּ אֶת הָא׳, שֶׁהִיא אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּתוֹךְ גּוֹלָה, אָז תִּהְיֶה נַעֲשֵׂית גְּאֻלָּה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה כָּל הָאָרֶץ תִּתְקַדֵּשׁ בִּקְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] **וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ**

גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ. וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק — מָה הַלָּשׁוֹן 'וָחַי עִמָּךְ'? וְיֵשׁ לוֹמַר, כִּי בְּדֶרֶךְ כְּלָל הָאָדָם עֵינוֹ צָרָה בַּעֲנִיִּים, וּכְשֶׁבָּאִים אֵלָיו בַּעֲבוּר צְדָקָה, אֵין בּוֹחֲלִים הָעֲשִׁירִים מִשּׁוּם דָּבָר, וּמְבַזִּים וּמְחָרְפִים אֶת הָעֲנִיִּים, וְאוֹמְרִים לָהֶם שֶׁיֵּלְכוּ לַעֲבֹד, וּכְאִלּוּ רַק לָהֶם מֻתָּר שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם מִכָּל טוּב, אֲבָל עַל הֶעָנִי מִסְתַּכְּלִים בְּעַיִן רָעָה.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי מוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, קִדּוּשִׁין, הֲלָכָה ג׳, אוֹת ד׳): כֵּיוָן שֶׁנָּפַל וְנִשְׁקַע בְּתַאֲוֹת מָמוֹן, בִּפְרָט כְּמוֹ שֶׁשָּׁכִיחַ עַכְשָׁו, שֶׁכָּל אֶחָד רוֹצֶה דַּיְקָא לְהַרְבּוֹת צְרָכָיו לְהִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַנְּגִידִים, וַאֲפִלּוּ עֲנִיִּים וְאֶבְיוֹנִים וּקְטַנִּים בְּמַעֲלָה, מִסְתַּכְּלִין בְּכָל עֵת לְהִתְנַהֵג בִּגְדוּלוֹת בְּמַלְבּוּשִׁים נָאִים וּבְדִירוֹת וְכֵלִים נָאִים, וּמִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲשִׁירוּת קָצָת, שֶׁהוּא עַכְשָׁו עָנִי בְּיוֹתֵר, מֵחֲמַת שֶׁמִּסְתַּכֵּל תֵּכֶף בִּגְדוּלוֹת, וְלֹא תִּשְׁבַּע עֵינוֹ לְעוֹלָם בַּמֶּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כִּי תֵּכֶף שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵאָה אֲדָמִים, הוּא מִתְנַהֵג כָּךְ, שֶׁמֻּכְרָח לוֹ לְפַרְנָסָתוֹ יוֹתֵר מִמֵּאתַיִם אֲדָמִים, וְאִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן לוֹ אֶלֶף אֲדָמִים אוֹ יוֹתֵר, הוּא מַרְבֶּה בִּכְלֵי כֶּסֶף וּבִשְׁאָר הַנְהָגוֹת גְּדוֹלוֹת, עַד שֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּחֲקוּת פַּרְנָסָה לְפִי דַּעְתּוֹ. וּכְשֶׁמִּתְבָּעִין אוֹתוֹ לְצְדָקָה, הוּא מֵשִׁיב מִיָּד: 'אִי אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁעַכְשָׁו בְּצוּק הָעִתִּים, וְלֹא כַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים עַכְשָׁו, כִּי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן נִלְקֶה וְנִתְמַעֵט, וְאֵין מַרְוִיחִין כִּי אִם פַּרְנָסָה בִּדְחַק, כִּי צְרָכַי מְרֻבִּים מְאֹד'.

וְהוּא שׁוֹכֵחַ חַסְדֵי ה׳, שֶׁזֶּה סָמוּךְ הִרְוִיחַ כָּל זֶה הַסַּךְ. כִּי רֹב הָעֲשִׁירִים לֹא יָרְשׁוּ עֲשִׁירוּתָם מֵאֲבוֹתָם, רַק רֻבָּם כְּכֻלָּם עָלוּ לִגְדֻלָּה מֵעֲנִיּוּת וְדַחֲקוּת, כִּי רֻבָּם הָיוּ מְשָׁרְתִים תְּחִלָּה וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הֵקִימָם מֵעָפָר וּמֵאַשְׁפּוֹת, וְנָתַן לָהֶם עֲשִׁירוּת כָּזוֹ, לְכָל אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁחָנַן אוֹתוֹ, וְעֵינוֹ לֹא תִּשְׂבַּע בְּכָל זֶה, וְלִפְנֵי שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם נִדְמֶה לוֹ בְּעַצְמוֹ, שֶׁאִם הָיוּ לוֹ אַרְבַּע־מֵאוֹת אֲדָמִים הָיָה מַסְפִּיק לוֹ מְאֹד, כִּי הָיָה צָרִיךְ לְהַשְׁכִּיר עַצְמוֹ לְנֶאֱמָן וּמְשָׁרֵת, אוֹ לְהִשְׁתַּתֵּף לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַק מָאתַיִם, וְעַכְשָׁו יֵשׁ לוֹ בְּעַצְמוֹ שְׁנֵי אֲלָפִים אֲדָמִים, וַעֲדַיִן אֵינוֹ מַסְפִּיק לוֹ לְרִבּוּי צְרָכָיו שֶׁהִרְבָּה עַל עַצְמוֹ, כְּאִלּוּ הוּא נוֹלַד עִם כָּל זֶה, כְּאִלּוּ חַיָּיו תְּלוּיִים בָּזֶה, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַמֵּץ בְּשׁוּם דָּבָר. רַק בְּדָבָר אֶחָד הוּא מְקַמֵּץ, דְּהַיְנוּ בִּצְדָקָה, שֶׁכְּשֶׁתּוֹבְעִין אוֹתוֹ לִצְדָקָה, הוּא מֵשִׁיב: 'צְרָכַי מְרֻבִּים וְהַפַּרְנָסָה דְּחוּקָה עַכְשָׁו'.

וְלֹא יָשִׁיב אֶל לִבּוֹ, לֹא דַּעַת וְלֹא תְּבוּנָה לֵאמֹר: 'אַדְּרַבָּא, מֵאַחַר שֶׁצְּרָכַי מְרֻבִּים כָּל־כָּךְ, וַאֲנִי נִצְרָךְ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל עֵת וָרֶגַע, אֲנִי צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת בִּצְדָקָה בְּכָל עֵת'. כִּי זֹאת יוֹדְעִים הַכֹּל, שֶׁהַכֹּל מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד, כִּי "לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ" (שְׁמוּאֵל־א ב, ט), "כִּי אֱלֹקִים שֹׁפֵט, זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים" (מִשְׁלֵי כא, ל), "אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה׳" לֶאֱסֹף הוֹן בְּעַצְמוֹ. וְאִי אֶפְשָׁר לְהַרְוִיחַ פְּרוּטָה אַחַת בְּלִי יְשׁוּעַת הַשֵּׁם וְחַסְדּוֹ הַגָּדוֹל, כִּי הוּא הַנּוֹתֵן כֹּחַ וְעֵצָה לַעֲשׂוֹת חַיִל וַעֲשִׁירוּת וּפַרְנָסָה.

וְהוּא יִתְבָּרַךְ צִוָּה וְהִזְהִיר בְּכַמָּה וְכַמָּה אַזְהָרוֹת, לָחוּס עַל דַּל וְאֶבְיוֹן, וְלָתֵת לוֹ בְּעַיִן יָפָה דֵּי מַחְסוֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ, כַּמְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה וּבְכָל הַסְּפָרִים גֹּדֶל מַעֲלַת מִצְוַת צְדָקָה, שֶׁשְּׁקוּלָה כְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ (בָּבָא בַּתְרָא ט׳:), וְהִבְטִיחַ לָנוּ: "כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ ה׳ אֱלֹקֶיךָ" (דְּבָרִים טו, י), וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (תַּעֲנִית ט.): 'עֲשֹׂר בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְעַשֵּׁר', וְאֵיךְ יָעֵז

פָּנָיו לְקַמֵּץ בִּצְדָקָה בִּשְׁבִיל הִצְטָרְכוּתוֹ הָרַבָּה שֶׁהִרְבָּה לְעַצְמוֹ, כְּאִלּוּ הוּא מֻכְרָח עַל־פִּי גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ לִקְנוֹת מַרְגָּלִיּוֹת וְתַכְשִׁיטִין לְאִשְׁתּוֹ, וּכְלֵי כֶּסֶף הַרְבֵּה וּבְגָדִים הַרְבֵּה מְיֻחָדִים לוֹ וּלְאִשְׁתּוֹ וּלְכָל בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, הַכֹּל כְּמִנְהַג הַנְּגִידִים הַגְּדוֹלִים דַּיְקָא, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֲלָפִים וּרְבָבוֹת?! וְעַל הֶעָנִי צוֹעֵק בְּקוֹל גָּדוֹל: לָמָּה אֶתֵּן לוֹ? כִּי יֵשׁ לוֹ הַרְחָבָה יוֹתֵר מִמֶּנִּי, כִּי כָּל הָעוֹפוֹת וְהָאַוָּזוֹת קוֹנִים הָעֲנִיִּים וְכוּ׳.

וְכַיּוֹצֵא בְּדִבּוּרִים כָּאֵלֶּה הַנִּשְׁמָעִים מִפִּי כַּמָּה נְגִידִים, וּקְצָתָם מִתְבַּיְּשִׁים לוֹמַר זֹאת בְּפֶה מָלֵא, רַק בְּמַחֲשַׁבְתָּם חוֹשְׁבִים זֹאת, וְעֵינֵיהֶם צָרָה כְּשֶׁרוֹאִים שֶׁגַּם הֶעָנִי חָפֵץ לִקְנוֹת מָנָה יָפָה עַל שַׁבָּת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל לִפְעָמִים בָּשָׂר בָּעֶרֶב וְכַיּוֹצֵא, אוֹ כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁהֶעָנִי עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ אֵיזֶה מַלְבּוּשׁ וְכוּ׳, כַּיָּדוּעַ כָּל הָעִנְיָנִים הָאֵלֶּה הַנִּשְׁמָעִים מִפִּי כַּמָּה נְגִידִים, אוֹי לָהֶם אוֹי לְנַפְשָׁם! כִּי עַל עַצְמָם אֵינָם מִסְתַּכְּלִים כְּלָל, כְּאִלּוּ לָהֶם מַגִּיעַ מִן הַשָּׁמַיִם, עַל־פִּי מַעֲשֵׂיהֶם הַ׳טּוֹבִים׳, שֶׁיּוֹסִיף לְאִשְׁתּוֹ מַרְגָּלִיּוֹת בְּסַךְ מָאתַיִם אֲדָמִים דַּיְקָא, וּלְפָחוֹת בְּסַךְ חֲמִשִּׁים אֲדָמִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן בְּעִנְיְנֵי הַמַּלְבּוּשִׁים הָרַבִּים וְכוּ׳, וְדִירוֹת, וּכְלֵי הַבַּיִת, שֻׁלְחָנוֹת וְכִסְאוֹת, וּמַרְאוֹת גְּדוֹלוֹת, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה; כִּי ״יֵשׁ דְּבָרִים הָרְבֵּה מַרְבִּים הָבֶל״ (קֹהֶלֶת ו, יא), וְעַל הֶעָנִי וְעַל אִישׁ כָּשֵׁר הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הוּא מַקְפִּיד — עַל שֶׁרוֹאֶה שֶׁקּוֹנֶה עוֹף אוֹ חֲתִיכַת בָּשָׂר וְכַיּוֹצֵא, וְלֹא דַּי שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ צְדָקָה, אַף גַּם הוּא מַכְבִּיד עָלָיו עֹל מִסִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת, עַד שֶׁלִּפְעָמִים נוֹתְנִים הָעֲנִיִּים יוֹתֵר מֵהָעֲשִׁירִים. וּלְפִי דַּעְתָּם אֵינָם צְרִיכִין לִתֵּן צְדָקָה, רַק אִם הָיוּ רוֹאִים אֶת הֶעָנִי נָפוּחַ בָּרָעָב, חַס וְשָׁלוֹם, אָז הָיוּ נוֹתְנִים לוֹ פְּרוּטָה וְסַךְ מֵעָט מְאֹד, כְּדֵי חִיּוּנוֹ בְּצִמְצוּם גָּדוֹל.

וְזֶה הַלָּשׁוֹן ״וָחַי אָחִיךָ עִמָּךְ״, הַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁאַתָּה צָרִיךְ אֹכֶל בְּשֶׂפַע, וּמַלְבּוּשִׁים נָאִים, וַעֲשִׁירוּת גְּדוֹלָה, כָּךְ תָּמִיד תַּחֲשֹׁב שֶׁגַּם הֶעָנִי שֶׁהוּא אָחִיךָ, צָרִיךְ לְחָיוֹת בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁאַתָּה חַי. וְזֶה ״וָחַי אָחִיךָ״ עִמָּךְ דַּיְקָא, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לִחְיוֹת, כָּךְ תִּזְכֹּר שֶׁהֶעָנִי צָרִיךְ לִחְיוֹת, וְאַל תָּקֵל בְּכְבוֹדוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה וְגוֹ׳.

וְאוֹמֵר רַשׁ״י: ׳כְּנֶגֶד זֶה הַנִּמְכָּר לְנָכְרִי, שֶׁלֹּא יֹאמַר, הוֹאִיל וְרַבִּי מְגַלֶּה עֲרָיוֹת, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי מְחַלֵּל שַׁבָּת, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ׳; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סא): עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים יְכוֹלִים לְהוֹצִיא אֶת מִשְׁפָּטֵנוּ לָאוֹר, הַיְנוּ מִכָּל הַלִּמּוּדִים שֶׁאָדָם לוֹמֵד, צָרִיךְ שֶׁיְּקַבֵּל וְיוֹצִיא מֵהֶם מִשְׁפְּטֵי אֱמֶת וְהַנְהָגוֹת יְשָׁרוֹת — הֵן לְעַצְמוֹ וְהֵן לַאֲחֵרִים, כָּל אֶחָד כְּפִי הַמֻּמְשָׁלָה וְהָרַבָּנוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ. וְאֶל זֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁאָז הַמֹּחַ שֶׁלּוֹ נָקִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁפּוֹגֵם בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, עָלָיו אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרוּבִין כא:): הַלּוֹעֵג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים נִדּוֹן בְּצוֹאָה רוֹתַחַת, כִּי הוּא אֵינוֹ מַאֲמִין בְּדִבְרֵיהֶם וּמַלְעִיג עֲלֵיהֶם, וְדִבְרֵיהֶם הֵם אַף לְמוֹתָר אֶצְלוֹ, עַל־כֵּן נִדּוֹן בְּמוֹתָרוֹת.

וְזֶה שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹצְאִים אֵצֶל דּוֹאֵג הָאֲדוֹמִי, שֶׁהָיָה לְמוּדוֹ מֵאֵלּוּ הַמּוֹתָרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוּאֵל־א׳ כא, ח): ״וְשָׁם אִישׁ מֵעַבְדֵי שָׁאוּל נֶעְצָר לִפְנֵי הֲוָיָ״ה וּשְׁמוֹ דֹּאֵג״ וְגוֹ׳. וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳עוֹצֵר עַצְמוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, כִּי לְמוּדוֹ הָיָה מִבְּחִינַת עֲצִירוּת שֶׁהוּא מוֹתָרוֹת׳. וְעַל־כֵּן דַּן שֶׁאֵין דָּוִד רָאוּי לָבוֹא בַּקָּהָל (יְבָמוֹת עו:). וְזֶה הָיָה מֻחְמָת, שֶׁכָּל לְמוּדוֹ הָיָה מֵהַמּוֹתָרוֹת הָאֵלּוּ, וְזֶה שַׁיָּךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, מִי שֶׁרַק לוֹמֵד לְמוּדִים כָּאֵלּוּ, לְרַחֵק אֶת הַזּוֹלֶת, סִימָן שֶׁכָּל הַלִּמּוּדִים שֶׁלּוֹ בָּאִים מִמּוֹתָרוֹת.

וְיֵשׁ מַנְהִיגִים שֶׁנִּקְרָאִים בְּשֵׁם רַבִּי, שֶׁלִּמּוּדָם הֵם מֵאֵלּוּ הַמּוֹתָרוֹת, וְלֹא דַּי לָהֶם שֶׁאֵינָם

יְכוֹלִים אֲפִלּוּ לְהַנְהִיג אֶת עַצְמָם, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְהַנְהִיג אֶת אֲחֵרִים, וְהֵם נוֹטְלִים גְּדֻלָּה לְעַצְמָם לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁלֹּא לְהַסְמִיךְ אוֹתָם, שֶׁלֹּא לִתֵּן לָהֶם תֹּקֶף וָעֹז, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְכֻנִּים בְּשֵׁם רַבִּי, כִּי הֵם אֵינָם חַיָּבִים כָּל־כָּךְ, כִּי יֵשׁ לָהֶם יֵצֶר הָרָע גָּדוֹל לְהַנְהִיג הָעוֹלָם, וְצָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד שֶׁלֹּא לָתֵת לָהֶם תֹּקֶף וָעֹז, וְאֵלּוּ הַנּוֹתְנִים לָהֶם תֹּקֶף וָעֹז, וְנִסְמָכִים עַל יָדָם, שֶׁיִּהְיוּ נִקְרָאִים בְּשֵׁם רַבִּי, הֵם עֲתִידִים לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן.

וְזֶה "לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה" וְגוֹ'; וַחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים דָּרְשׁוּ (שַׁבָּת קמט.) עַל פָּסוּק (וַיִּקְרָא יט, ד): "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִם", מַאי תַּלְמוּדָא? אָמַר רַבִּי חָנִין, אַל תִּפְנוּ אֵל מִדַּעְתְּכֶם; הֵינוּ שֶׁאָדָם אָסוּר לוֹ לְהַסִּיחַ דַּעַת כְּרֶגַע מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, תָּמִיד רַק לַחֲשֹׁב מֵאֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְאֶל זֶה זוֹכִים רַק אִם מְקָרְבִים אֶל צַדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְאֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ כְּרֶגַע, וְלָכֵן כְּשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ אֱמוּנַת חֲכָמִים בְּצַדִּיק כָּזֶה שֶׁדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּמִשְׁתַּדֵּל לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, וּלְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ גַּם כֵּן מֵהַלְמוּד הַטּוֹב שֶׁלּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן גַּם הוּא יִזְכֶּה לְהַגִּיעַ אֶל זֶה.

וְזֶה מַה שֶּׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מַזְהִירָה אוֹתָנוּ: **"לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם"**, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'כְּנֶגֶד זֶה הַנִּמְכָּר לָנָכְרִי, שֶׁלֹּא יֹאמַר הוֹאִיל וְרַבִּי מְגַלֶּה עֲרָיוֹת, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי מְחַלֵּל שַׁבָּת, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ'. כִּי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאָדָם יִמְכֹּר אֶת עַצְמוֹ לָנָכְרִי, הֵינוּ לְאֶחָד מִמַּפְרְסְמֵי הַזְּמַן, הַמְפָרְסָמִים שֶׁל שֶׁקֶר, אֲשֶׁר רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן יח), שֶׁבְּהַנְהָגַת הָעוֹלָם יְכוֹלִים לַעֲבֹר לִהְיוֹת גַּנָּב, נוֹאֵף, רוֹצֵחַ, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְלָכֵן אֶחָד שֶׁנִּמְכַּר לָנָכְרִי, הֵינוּ שֶׁהוּא רָחוֹק מִלִּהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁמַּעֲשָׂיו נִכָּרִים מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי כָּל לְמוּדוֹ הוּא מֵהַמּוּתָרוֹת הָאֵלּוּ, וְלָכֵן הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מַזְהִירָה, שֶׁלֹּא יֹאמַר: הוֹאִיל וְרַבִּי מְגַלֶּה עֲרָיוֹת, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי מְחַלֵּל שַׁבָּת, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ. וְלִכְאוֹרָה אֵיךְ יָכוֹל לִהְיוֹת דָּבָר כָּזֶה, שֶׁאָדָם יִהְיֶה רַבִּי מְגַלֶּה עֲרָיוֹת, וְעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וּמְחַלֵּל שַׁבָּת?

אַךְ לְפִי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל הַנַּ"ל יָכוֹל לִהְיוֹת, וּכְמוֹ שֶׁרָאוּ בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁהָיוּ כָּל מִינֵי שַׁקְרָנִים, רַמָּאִים צְבוּעִים, שֶׁהִטְעוּ אֶת בְּנֵי־אָדָם, וּבֶאֱמֶת הָיוּ נוֹאֲפִים גְּדוֹלִים, וּמְלֵאִים כְּפִירוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וְגַם מְחַלְּלֵי שַׁבָּתוֹת, וְעַל זֶה צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיִּנָּצֵל מֵהֶם, וְשֶׁתִּהְיֶה לוֹ אֱמוּנַת חֲכָמִים בְּצַדִּיקִים קְדוֹשִׁים, וְיִהְיֶה מְקֹרָב רַק אֶל צַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, וְלֹא יַטְעֶה עַצְמוֹ כְּלָל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי הַוָי"ה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סז), שֶׁיֵּשׁ מְאוֹרֵי אוֹר וְיֵשׁ מְאוֹרֵי אֵשׁ, הֵינוּ מְאוֹרֵי אוֹר, זֶה הָאוֹר שֶׁמַּאִיר אֶת הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאָדָם יַרְגִּישׁ תָּמִיד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְיָאִיר לוֹ אוֹר הַשְּׁכִינָה. וְזֶה הָאוֹר הָיָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה ג', סִימָן ד'): מֵהֵיכָן נִבְרֵאת הָאוֹרָה? מִמְּקוֹם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ נִבְרֵאת הָאוֹרָה. וְכֵן אָמְרוּ (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה ל', סִימָן א'): כְּשֵׁם שֶׁהַשֶּׁמֶן מֵאִיר, כָּךְ בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ מֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה ס, ג): "וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ". וּלְהֵפֶךְ, מְאוֹרֵי אֵשׁ זוֹ אֵשׁ הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁבּוֹעֵר בָּאָדָם בְּכַעַס וּרְצִיחָה, וּבוֹעֶרֶת בּוֹ תַּאֲוַת נְאוּף, שֶׁכָּל זֶה בָּא מֵחֲרְבַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. וְאֵינוֹ זוֹכֶה לִרְאוֹת אֶת הָאוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּעֵת הַחֻרְבָּן (אֵיכָה א, יג): "מִמָּרוֹם שָׁלַח אֵשׁ בְּעַצְמֹתַי"; כִּי

נִתְגַּבְּרוּ מְאוֹרֵי אֵשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ מְאוֹרֵי אוֹר.

וְזֶה הַחֶרְבָּן שֶׁיֵּשׁ אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כִּי כָּל אָדָם צָרִיךְ לִרְאוֹת לְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁהוּא יִהְיֶה בִּבְחִינַת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. וְזֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְקָרְבִים אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא הַיְּפִי וְהַפְּאֵר וְהַחֵן שֶׁל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וּכְשֶׁהוּא מִתְגַּלֶּה וּמִתְפָּרְסֵם בָּעוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּלֶּה וּמִתְפָּרְסֵם שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ. וּמִי שֶׁנִּכְלָל בּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִפְקָחוֹת לוֹ הָעֵינַיִם, עַד שֶׁתָּמִיד רוֹאֶה רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ אֵיךְ לְתַקֵּן אֶת מִדּוֹתָיו. כִּי הַמִּדּוֹת שֶׁל הָאָדָם בָּאוֹת מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שֶׁלּוֹ, שֶׁהֵם: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר. וְהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת נִמְשָׁכִים מֵאַחְדוּת הַפָּשׁוּט שֶׁמְּגַלֶּה הַצַּדִּיק הָאֱמֶת.

וְלָכֵן כְּשֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל מִקָּרֹב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, הוּא פּוֹתֵחַ לוֹ אֶת הָעֵינַיִם, שֶׁזֶּה סוֹד שַׁבָּת, כִּי שַׁבָּת הִיא סוֹד הָעֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת טז, כט): "רְאוּ כִּי הַוָ"ה נָתַן לָכֶם אֶת הַשַּׁבָּת", כִּי (זֹהַר יִתְרוֹ פח.): שַׁבָּת הוּא שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הַהוּא דִּשְׁלִים מִכָּל סִטְרוֹי, שֶׁמֵּאִיר לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל אוֹר הַשְּׂגָחָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

כִּי שַׁבָּת הוּא סוֹד עַיִן, כֹּחַ הָרְאוּת אֲשֶׁר יֵשׁ בָּהּ תְּלַת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן, הַיְנוּ בָּעַיִן שֶׁל הָאָדָם יֵשׁ שְׁלֹשָׁה צְבָעִים, וְאִישׁוֹן הָעַיִן זֶה הַבַּת עַיִן, הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְסִתַּכֵּל עַל עַם יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ שַׁבָּת.

וְכֵן הַצַּדִּיק נִקְרָא שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁקָּרְאוּ הַתַּלְמִידִים אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי (זֹהַר נָשָׂא קמד:): אַנְתְּ הוּא שַׁבָּת דְּכַלְּהֵי יוֹמֵי, וְלָכֵן כְּשֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל מְגַלֶּה וּמְפָרְסֵם אֶת הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא הַמְּאוֹרֵי אוֹר, שֶׁהוּא מֵאִיר אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא בִּנְיַן בֵּית הַמִּחְיִן.

וְזֶה "אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי הַוָ"ה", בָּזֶה שֶׁאָדָם שׁוֹמֵר שַׁבָּת, וְנִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא הַמֵּאִיר בְּשַׁבָּת, עַל־יְדֵי־זֶה נִבְנֶה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁזֶּה הַמִּחְיִן שֶׁלּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ יִרְאָה רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי "אֲנִי הַוָ"ה", כְּשֶׁמְּזַכֵּךְ אֶת הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שֶׁלּוֹ, שֶׁשָּׁרְשָׁם הוּא בְּשֵׁם הַוָ"ה, עַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר לִפְנֵי עֵינָיו תָּמִיד שֵׁם הַוָ"ה בָּרוּךְ הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת בְּחֻקֹּתַי

[א] **וַאֲכַלְתֶּם** יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ז'): יֵשׁ מַקִּיף וְיֵשׁ פְּנִימִי, הַיְנוּ מַה שֶּׁאָדָם מֵבִין זֶה פְּנִימִי, כִּי זֶה נִכְנָס בְּתוֹךְ לִבּוֹ הֵיטֵב מַה שֶּׁהוּא מֵבִין, אֲבָל יֵשׁ מַקִּיף אֶת שִׂכְלוֹ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהָבִין, כִּי זֶה מַקִּיף אוֹתוֹ וְלֹא נִכְנָס בּוֹ.

וְצָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת תָּמִיד מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי,

זוֹכֶה שֶׁהַשֵּׂכֶל שֶׁהָיָה אָצְלוֹ בִּבְחִינַת מַקִּיף, נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ פְּנִימִי. וְכֵן בְּכָל פַּעַם שֶׁמְּדַבֵּר עִם הַזּוֹלֶת דִּבּוּרֵי יִרְאַת שָׁמַיִם, עוֹשֶׂה מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי.

וְלָכֵן דָּבָר גָּדוֹל הוּא לְדַבֵּר עִם הַזּוֹלֶת, לְחַזֵּק אוֹתוֹ וּלְעוֹרֵר אוֹתוֹ וּלְשַׂמֵּחַ אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה מוֹרִיק אֶת הַפְּנִימִי שֶׁלּוֹ בְּכָל פַּעַם, עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹסֵר אֶת זֶה לַזּוֹלֶת — לְחָבֵר אוֹ לְתַלְמִיד, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָסִים בּוֹ מַקִּיפִין חֲדָשִׁים, וְכֵן בְּכָל פַּעַם. וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּעֲנִית ז.): וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד עִם הַזּוֹלֶת, מוֹרִיק אֶת הַפְּנִימִי שֶׁלּוֹ, וְזוֹכֶה לְמַקִּיף חָדָשׁ, וְכֵן בְּכָל פַּעַם. וְלָכֵן הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד לְדַבֵּר תָּמִיד עִם הַזּוֹלֶת דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, הִתְחַזְּקוּת וְהִתְעוֹרְרוּת, חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה וְהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת שֶׁמַּשִּׂיג.

וְזֶה "וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן, וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ"; וְתַרְגּוּמוֹ: וְתֵיכְלוּן עַתִּיקָא דְּעַתִּיק וְעַתִּיקָא מִן קֳדָם חַדַּתָּא תְּפַנּוּן. כִּי עַתִּיק הוּא סוֹד הַכֶּתֶר, שֶׁהוּא הַמַּקִּיף אֶת הַמֹּחַ, כְּמוֹ הַכֶּתֶר שֶׁהוּא מַקִּיף אֶת הַמֹּחַ, וְזֹאת הַבְּרָכָה שֶׁאָדָם אוֹכֵל, שֶׁהוּא הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, שֶׁהוּא מַכְנִיס בְּעַצְמוֹ עַתִּיק דְּעַתִּיקָא, כִּי הוּא מוֹצִיא אֶת הַפְּנִימִי, וּמוֹרִיק אֶת זֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָסִים בּוֹ מֹחִין חֲדָשִׁים, שֶׁזֶּה "וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ", אֶת הַפְּנִימִי צְרִיכִים לְהוֹצִיא לַזּוֹלֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָסִים בּוֹ מַקִּיפִין חֲדָשִׁים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם, וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֹשֶׁת.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פב): לָמָּה הוֹלֵךְ לָאָדָם שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן? לָמָּה אָדָם סוֹבֵל שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ הַכֹּל הָפוּךְ מִמַּה שֶּׁהוּא רוֹצֶה? מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּאֲוָה — 'אָנָא אֶמְלֹךְ', אֲנִי רוֹצֶה לִהְיוֹת מֶלֶךְ, אֲנִי רוֹצֶה לִמְלֹךְ, לִהְיוֹת מֵעַל כֻּלָּם.

וְכֵן אוֹמֵר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ו'): כְּשֶׁאָדָם חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ לוֹ שְׁנֵי מִינֵי בְּקִיאוּת: 'בָּקִי בְּרָצוֹא', 'בָּקִי בְּשׁוֹב', כְּשֶׁעוֹלִים לְמַעְלָה הֵינוּ שֶׁמִּתְעַלִּים בִּרוּחָנִיּוּת — מְקַיְּמִים מִצְוֹות, לוֹמְדִים תּוֹרָה, וְחוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה בְּכָל פַּעַם, צְרִיכִים לְדַעַת, אֱמֶת חָזַרְנוּ בִּתְשׁוּבָה, וַאֲנַחְנוּ לוֹמְדִים תּוֹרָה, מְקַיְּמִים אֶת הַמִּצְוֹות, אֲבָל זֶה עֲדַיִן לֹא מַסְפִּיק, צְרִיכִים לַעֲלוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי אֵין סוֹף לִגְדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל זֶה נִקְרָא 'בָּקִי בְּרָצוֹא'. וּלְהֶפֶךְ 'בָּקִי בְּשׁוֹב' — כְּשֶׁאַתָּה נוֹפֵל בַּחֲזָרָה! נֶחֱלֶשֶׁת דַּעְתְּךָ, וְנִתְקָרֵר לִבְּךָ, וְאַתָּה מַתְחִיל לְזַלְזֵל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹות, וְכֵן אַתָּה מִתְרַשֵּׁל מִלִּמּוּד תּוֹרָה, אֲזַי תִּתְחַזֵּק, כִּי אָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, כִּי אֲפִלּוּ בְּתַכְלִית הַמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, יְכוֹלִים לִמְצֹא שָׁם אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְזֶה נִקְרָא 'בָּקִי בְּשׁוֹב'.

וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ז'), שֶׁהַצַּדִּיק נִקְרָא 'כֹּל', כִּי הַתַּרְגּוּם אוֹמֵר עַל הַפָּסוּק (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־א' כט, יא): "כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ" — דְּאָחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא; הַצַּדִּיק אוֹחֵז בַּשָּׁמַיִם וְאוֹחֵז בָּאָרֶץ, כִּי הוּא מְחַבֵּר עוֹלָם עֶלְיוֹן עִם עוֹלָם תַּחְתּוֹן. וְכֵן אוֹמֵר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סח), שֶׁגְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק שֶׁהוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּלְמַטָּה וּלְמַעְלָה, הֵינוּ שֶׁמְּחַבֵּר רוּחָנִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת, וְגַשְׁמִיּוּת אֶל רוּחָנִיּוּת.

כִּי בְּנֵי־אָדָם חוֹשְׁבִים שֶׁאִם אֶחָד לְמַעְלָה, אֵיךְ הוּא יָכוֹל לִהְיוֹת לְמַטָּה?! וְאִם הוּא לְמַטָּה, אֵיךְ הוּא יָכוֹל לִהְיוֹת לְמַעְלָה?! בִּשְׁבִיל זֶה אֲנָשִׁים לֹא יְכוֹלִים לְהָבִין אֶת הַצַּדִּיק, וְיֵשׁ עָלָיו הַרְבֵּה קֻשְׁיוֹת, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן נב), שֶׁהַהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לָהָאָדָם קֻשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיק, כִּי אֵיךְ יָבִין אָדָם אֶת הַצַּדִּיק, אֲשֶׁר נִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְגַם עָלָיו יִתְבָּרַךְ יֵשׁ

קַשְׁיוֹת, כִּי בְּנֵי־אָדָם לֹא יְכוֹלִים לְהָבִין הַרְבֵּה דְּבָרִים, אֵיךְ שְׁנֵי הֲפָכִים יְכוֹלִים לְהִתְקַיֵּם בְּנוֹשֵׂא אֶחָד. וְלָכֵן יֵשׁ קֻשְׁיוֹת עַל הַנְהָגַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי בָּשָׂר וָדָם אֵינוֹ יָכוֹל לְהָבִין רוּחָנִיּוּת בְּעוֹדוֹ בְּגוּפוֹ הַגַּשְׁמִי, וּכְמוֹ־כֵן אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין אֶת הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְזֶה הָיָה הַפְּגָם שֶׁל קֹרַח, שֶׁחָלַק עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן; מֹשֶׁה רַבֵּנוּ יָשַׁב בַּשָּׁמַיִם, אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, וְאַחַר־כָּךְ כָּתוּב (שְׁמוֹת יט, יד): "מִן הָהָר אֶל הָעָם", מִן הָהָר — מִתַּכְלִית הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁהִיא הַדְּבֵקוּת בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, הוּא יָרַד אֶל הָעָם, שֶׁהֵם פְּשׁוּטֵי עַם הַנִּמְצָאִים בִּירִידוֹת וּנְפִילוֹת הֲכִי גְּרוּעוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן. אַהֲרֹן הַכֹּהֵן עָשָׂה רַק שְׁלוֹם־בַּיִת, דִּבֵּר עִם נָשִׁים וְכוּ', כְּדֵי לְהַכְנִיס שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, וְכֵן דִּבֵּר עִם כָּל מִינֵי אִינְשֵׁי דְּלָא מְעַלֵּי הָרָבִים זֶה עִם זֶה, וְהוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ אֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת בֵּינֵיהֶם שָׁלוֹם, וְהִנֵּה הוּא נִכְנָס לִפְנֵי וְלִפְנִים לְהַקְטִיר קְטֹרֶת.

וְדָבָר זֶה קֹרַח לֹא הָיָה יָכוֹל לְהָבִין, אֵיךְ יִתָּכֵן, אוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה אוֹ שֶׁהוּא לְמַטָּה, אֵיךְ יָכוֹל לִהְיוֹת דָּבָר כָּזֶה, לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, כִּי זוֹ גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, הִנֵּה הוּא דָּבוּק בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בָּטֵל וּמְבֻטָּל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא. וְהִנֵּה הוּא יוֹרֵד לְמַטָּה אֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, מְדַבֵּר אִתּוֹ, וּמְחַזֵּק אוֹתוֹ, וּמְשַׂמֵּחַ אוֹתוֹ. וְכֵן הוּא יָכוֹל לְדַבֵּר עִם אִשָּׁה שֶׁתַּחֲזֹר אֶל בַּעְלָהּ, וְכֵן מְדַבֵּר עִם בְּנֵי־אָדָם שְׁבוּרִים, וּקְשֵׁי יוֹם, וְהִנֵּה הוּא חוֹזֵר חֲזָרָה לִהְיוֹת דָּבוּק בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְדָבָר זֶה בְּנֵי־אָדָם לֹא יְכוֹלִים לְהָבִין, בְּנֵי־אָדָם חוֹשְׁבִים שֶׁצַּדִּיק צָרִיךְ לִהְיוֹת אַחֶרֶת מִכָּל בֶּן אָדָם.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן קטז):

הַצַּדִּיק נִרְאֶה מִבַּחוּץ בְּדִיּוּק כְּמוֹ אַחֵר, אֶלָּא בִּפְנִימִיּוּת הוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי, הוּא בָּטֵל וּמְבֻטָּל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אֵין לוֹ שׁוּם תְּשׁוּקָה אֶל שׁוּם דָּבָר, וְאֵינוֹ רוֹצֶה שׁוּם דָּבָר רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲבָל הִנֵּה הוּא לְמַעְלָה, וְהִנֵּה הוּא יָכוֹל לָרֶדֶת לְמַטָּה לְהָבִין אֶת כֻּלָּם. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן צא), שֶׁהַצַּדִּיק מְסַפֵּר סִפּוּרִים עִם אֲנָשִׁים, וּמְדַבֵּר עִמָּהֶם שִׂיחוֹת חֻלִּין, וְהַכֹּל כְּדֵי לְקַשֵּׁר אוֹתָם אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲבָל בְּנֵי־אָדָם לֹא יְכוֹלִים לְהָבִין זֹאת.

וְזֶה מַה שֶּׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קו, טז): "וַיְקַנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן קְדוֹשׁ ה'"; קֹרַח וַעֲדָתוֹ, דָּתָן וַאֲבִירָם, קִנְּאוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן, כִּי לֹא הֵבִינוּ, הִנֵּה מֹשֶׁה דָּבוּק בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יוֹשֵׁב בְּהַר סִינַי עִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהִנֵּה הוּא יוֹרֵד לַמַּחֲנֶה בַּשּׁוּק, וּמִתְעַסֵּק עִם יְרָקָנִים וְעִם סוֹחֲרִים, וְעוֹשֶׂה בֵּינֵיהֶם דִּינֵי תּוֹרָה, וְאֵיךְ יְכוֹלִים לִהְיוֹת שְׁנֵי הֲפָכִים? וּלְאַהֲרֹן — הִנֵּה זֶה אַהֲרֹן, שֶׁהוּא רַק לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם־בַּיִת, וְהוּא צָרִיךְ לְדַבֵּר עִם נָשִׁים וְעִם גְּבָרִים, וּלְהִכָּנֵס בִּפְרָטֵי פְּרָטִים מַה שֶּׁקּוֹרֶה בְּתוֹךְ בֵּיתָם בְּחַדְרֵי חֲדָרִים, וְהִנֵּה "קְדוֹשׁ ה'", הוּא קָדוֹשׁ וְנִכְנָס לִפְנֵי וְלִפְנִים, אֶת זֶה לֹא יָכְלוּ לְהָבִין מֵרֹב גַּאֲוָתָם, כִּי מַה שֶּׁבְּנֵי־אָדָם לֹא יְכוֹלִים לְהָבִין אֲשֶׁר רוּחָנִיּוּת מִתְקַשֶּׁרֶת עִם גַּשְׁמִיּוּת, זֶה בָּא רַק מֵחֲמַת גַּאֲוָה וְגַדְלוּת, שֶׁאָז אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: 'אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִים לָדוּר בָּעוֹלָם' (סוֹטָה ה.).

וְזֶה מַה שֶּׁכָּתוּב: "וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם", הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יִשְׁבֹּר לָנוּ אֶת הַגַּאֲוָה, אָז "וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֹשָׁה"; שָׁמַיִם מְרַמְּזִים עַל רוּחָנִיּוּת, אֶרֶץ מְרַמֶּזֶת עַל גַּשְׁמִיּוּת, וּצְרִיכִים שְׁתֵּי בְּקִיאֻיּוֹת, כְּשֶׁהוּא נִמְצָא לְמַעְלָה, צְרִיכִים לָדַעַת שֶׁאָסוּר לְהִשָּׁבֵר, אֲפִלּוּ אִם כָּל הַמַּלְאָכִים יִגָּרְשׁוּ אוֹתָנוּ, וְיִרְצוּ לְהַפִּיל אוֹתָנוּ, וְיֹאמְרוּ מָה אַתָּה עוֹשֶׂה פֹּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ (שַׁבָּת פח:): מַה לִּילוּד אִשָּׁה בֵּינֵינוּ, אָז צְרִיכִים לִהְיוֹת חָזָק כְּמוֹ בַּרְזֶל, לֹא לְפַחֵד מִשּׁוּם מַלְאָךְ, וְלוֹמַר לְעַצְמוֹ: אֲנִי אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵינִי עוֹזֵב. וְכֵן

לְהֵפֶךְ, אִם אָדָם נִמְצָא לְמַטָּה, וְנָפַל לְמָקוֹם שֶׁנָּפַל, וְהוּא מִסְכֵּן בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת, וְכֵן אֲנָשִׁים מְדַבְּרִים עָלָיו, וּמַעֲלִילִים עָלָיו עֲלִילוֹת שָׁוְא וָרָשַׁע, כְּנֶגֶד זֶה הוּא צָרִיךְ לִהְיוֹת חָזָק כְּמוֹ נְחֹשֶׁת.

וְזֶה "וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל"; כְּשֶׁאַתָּה בַּשָּׁמַיִם — תִּהְיֶה חָזָק כְּמוֹ בַּרְזֶל, אַל תִּפְחַד מִמַּלְאָכִים וּמְדָרֵי מַעְלָה, "**וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֹשָׁה**", כְּשֶׁאַתָּה בָּאָרֶץ, תִּהְיֶה חָזָק כְּמוֹ פְּלָדָה, כְּמוֹ נְחֹשֶׁת, וְאַל תִּפְחַד מִדָּרֵי מַטָּה, מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם. וּלְהַגִּיעַ אֶל זוֹ הַשְּׁלֵמוּת, זֶה זוֹכִים רַק עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹבְרִים אֶת הַגַּאֲוָה, שֶׁזֶּה "**וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם**", אָז "**וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל**", אֲפִלּוּ שֶׁתִּהְיוּ בַּשָּׁמַיִם, וְהַמַּלְאָכִים יִרְצוּ לְהַפִּיל אֶתְכֶם, תִּהְיוּ חֲזָקִים כְּמוֹ בַּרְזֶל. וּכְשֶׁתִּהְיוּ לְמַטָּה, וּבְנֵי־אָדָם יִרְצוּ לִשְׁבֹּר אֶתְכֶם **וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֹשָׁה**, תִּהְיוּ חֲזָקִים כְּמוֹ פְּלָדָה וּנְחֹשֶׁת.

וּבָזֶה נָבִין אֶת הַמַּחֲלֹקֶת בֵּין שַׁמַּאי וְהִלֵּל.

שַׁמַּאי אוֹמֵר: כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַבְּרִיאָה, בָּרָא קֹדֶם אֶת הַשָּׁמַיִם. הִלֵּל אוֹמֵר: כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַבְּרִיאָה, בָּרָא קֹדֶם אֶת הָאָרֶץ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי (עֵין וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה לו, סִימָן א׳): תָּמֵהַּ אֲנִי אֵיךְ נֶחְלְקוּ אֲבוֹת הָעוֹלָם [שֶׁהֵם שַׁמַּאי וְהִלֵּל] עַל בְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא נִבְרְאוּ אֶלָּא כְּאִלְפָּס [כְּמוֹ סִיר] וְכִסּוּי.

וּבֶאֱמֶת צָרִיךְ לְהָבִין, מָה הַמַּחֲלֹקֶת בֵּינֵיהֶם? וּמַה בָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי לְחַדֵּשׁ? אֶלָּא יָדוּעַ, שֶׁשַּׁמַּאי הָיָה קַפְּדָן, וְהָלַךְ בְּחֹמֶר הַדִּין, שֶׁזֶּה בְּחִינַת שָׁמַיִם, וְלָכֵן הוּא אָמַר: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּרָא אֶת הָעוֹלָם רַק בִּשְׁבִיל אֲנָשִׁי שָׁמַיִם, שֶׁהֵם הֲכִי טוֹבִים, אִם לֹא — אֵין לָהֶם קִיּוּם, הִלֵּל הָיָה עָנָו וְאָמַר: אֲפִלּוּ כָּל דָּבָר קָטָן שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּזֶה הָעוֹלָם, זֶה מְאֹד חָשׁוּב לְמַעְלָה, וְלָכֵן הוּא אָמַר: הָאָרֶץ נִבְרְאָה תְּחִלָּה (עֵין שַׁבָּת לא. שִׁלְשֶׁת הַגָּרִים שֶׁרָצוּ לְהִתְגַּיֵּר, שַׁמַּאי דְּחָפָם וְהִלֵּל קֵרְבָם, עֵין שָׁם). בָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, וְהוּא מְחַבֵּר אֶת שְׁנֵיהֶם וְאוֹמֵר: אֲנִי מְאֹד מִתְפַּלֵּא עַל אֲבוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהֵם שַׁמַּאי וְהִלֵּל, שֶׁזֶּה אָמַר: הַשָּׁמַיִם נִבְרְאוּ תְּחִלָּה, וְזֶה אָמַר: הָאָרֶץ נִבְרְאָה תְּחִלָּה. וַאֲנִי אוֹמֵר: כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַבְּרִיאָה, בָּרָא אֶת זֶה בְּיַחַד — שָׁמַיִם וָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית א, א): "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ" בְּיַחַד — כְּאִלְפָּס וְכִסּוּיוֹ, הַיְנוּ שֶׁכָּל בַּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְכֵן לְמַטָּה וּלְמַעְלָה, שֶׁזֶּה כָּל הַגִּלּוּי שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, שֶׁהוּא מְגַלֶּה לָנוּ אֶת רָזֵי וְסִתְרֵי תּוֹרָה הַמְחַבֵּר בֵּין שָׁמַיִם וָאָרֶץ — בֵּין גַּשְׁמִיּוּת וְרוּחָנִיּוּת.

וְזֶה הַסּוֹד שֶׁהַצַּדִּיקִים מְגַלִּים לָנוּ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁנַּחֲזִיק מַעֲמָד בֵּין לְמַעְלָה, הַיְנוּ בֵּין אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים כְּמַלְאָכִים שֶׁיִּרְצוּ לִשְׁבֹּר אוֹתָנוּ, שֶׁהֵם בִּבְחִינַת שָׁמַיִם, עִם כָּל זֹאת הָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת חָזָק כְּבַרְזֶל, וְיֹאמַר לְעַצְמוֹ: אוֹתִי לֹא תִּשְׁבְּרוּ, וְכֵן אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים שֶׁהֵם כָּאן לְמַטָּה בְּזֶה הָעוֹלָם, וְרוֹצִים לִשְׁבֹּר אוֹתָנוּ, וּלְהַכְנִיס בָּנוּ יֵאוּשׁ, אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לִהְיוֹת חֲזָקִים כְּמוֹ נְחֹשֶׁת וּפְלָדָה, וְנֹאמַר לְעַצְמֵנוּ: אַתֶּם לֹא תִּשְׁבְּרוּ אוֹתָנוּ. אֲבָל עַל זֶה צְרִיכִים לִשְׁבֹּר אֶת הַגַּאֲוָה, "**וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם**", בַּטְּלוּ אֶת גַּאֲוָתְכֶם, אָז "**וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל**", כְּשֶׁיִּהְיֶה בַּשָּׁמַיִם יִהְיֶה חָזָק כְּמוֹ בַּרְזֶל לוֹמַר לְעַצְמוֹ: אֵינִי מִפַּחַד מִמַּלְאָכִים שֶׁרוֹצִים לְהַחֲלִישׁ לִי אֶת הַדַּעַת, וְאֶת **אַרְצְכֶם כַּנְּחֹשָׁה**, כְּשֶׁיִּהְיֶה בָּאָרֶץ, גַּם יֹאמַר לְעַצְמוֹ: אַתֶּם אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים תִּהְיוּ מִי שֶׁתִּהְיוּ, אִם אַתֶּם רוֹצִים לִשְׁבֹּר אוֹתִי, לֹא יוֹעִיל לָכֶם שׁוּם דָּבָר, כִּי אֲנִי חָזָק כְּמוֹ נְחֹשֶׁת וּפְלָדָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי, וְלֹא תֹאבוּ לִשְׁמֹעַ לִי, וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־

מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן צא): יֵשׁ כַּמָּה מִינֵי אֱמוּנָה, יֵשׁ אֱמוּנָה שֶׁהִיא רַק בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאֲנָשִׁים אוֹמְרִים, שֶׁהֵם יְהוּדִים טוֹבִים רַק בַּלֵּב, וְזֶה לֹא מַסְפִּיק, כִּי הָעִקָּר שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת לָאָדָם אֱמוּנָה, עַד שֶׁתִּתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָאֵיבָרִים. כִּי אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת חָזָק בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, לֵידַע וּלְהוֹדִיעַ וּלְהַוָּדַע, אֲשֶׁר דָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, וְכָל פֶּרֶט וּפֶרֶט שֶׁקּוֹרֶה בָּעוֹלָם, זֶה רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי שֶׁמִּתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה, לְבַסּוֹף הוּא בָּא אֶל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כִּי בְּוַדַּאי זֶה שֵׂכֶל וְדַעַת גָּדוֹל מְאֹד, לֵידַע שֶׁהַכֹּל הוּא רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאֵין שׂוּם מִקְרֶה כְּלָל, אֲבָל כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַשֵּׂכֶל הַזֶּה, צְרִיכִים קֹדֶם לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה.

וְזוֹ כָּל הַקְּלָלָה שֶׁל הַתּוֹכָחָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, שֶׁאָדָם מְקַלֵּל בְּכָל מִינֵי קְלָלוֹת, אִם הוּא תּוֹלֶה הַכֹּל בְּטֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, שֶׁזֶּה **"וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי, וְלֹא תֹאבוּ לִשְׁמֹעַ לִי, וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם"**; אִם אָדָם הוֹלֵךְ עִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּמִקְרֶה, הַיְנוּ שֶׁאוֹמֵר שֶׁכָּל מַה שֶּׁקּוֹרֶה עִמּוֹ זֶה רַק בְּגִלְגּוּל, וְהוּא בְּעַצְמוֹ אָשֵׁם בְּכָל זֶה, כִּי עָשָׂה טָעוּת וְכוּ׳, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַקּוֹרֵא לוֹ לַחֲזוֹר בִּתְשׁוּבָה, אָז הוּא מְקַבֵּל מַכָּה כָּזוֹ, שֶׁהִיא שֶׁבַע פְּעָמִים נֶגֶד הַחֵטְא, כִּי הֲרֵי יֵשׁ לְכָל אָדָם שֶׁבַע מִדּוֹת, כְּנֶגֶד שִׁבְעַת הַסְּפִירוֹת: חֶסֶד, גְּבוּרָה, תִּפְאֶרֶת, נֶצַח, הוֹד, יְסוֹד, מַלְכוּת.

וְלָכֵן אַשְׁרֵי מִי שֶׁמְּחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיוֹדֵעַ שֶׁבְּכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן מַה שֶּׁקּוֹרֶה אִתּוֹ, זֶה רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ סִבַּב עִמּוֹ שֶׁיִּהְיֶה כָּךְ, אָז נִמְשֶׁכֶת עָלָיו בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת גַּם יַחַד, וְיִהְיֶה תָּמִיד מְבֹרָךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כח, כ): "אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת", וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יְמִירֶנּוּ, וְאִם הָמֵר יְמִירֶנּוּ, וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רפב), שֶׁאָדָם צָרִיךְ לָדוּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת, וְתָמִיד לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ אֶת הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּעַצְמוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁמְּבָרֵר אֶת הַטּוֹב מֵהָרַע, מִזֶּה נַעֲשֶׂה נִגּוּנִים. וְכֵן צְרִיכִים לָדוּן אֶת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת, וְתָמִיד לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ וּלְמְצֹא אֶת הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּזּוּלַת, וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁמְּבָרְרִים אֶת הַטּוֹב מֵהָרַע, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה נִגּוּנִים, וּבִשְׁבִיל זֶה הַצַּדִּיק נִקְרָא חַזָּן, כִּי הוּא מְבָרֵר אֶת הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂים נִגּוּנִים, וּמוּבָא בְּדִבְרֵי מוֹהֲרַנ״תְּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, הַשְׁכָּמַת הַבֹּקֶר, הֲלָכָה א׳), שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה תִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה.

וְזֶה "לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יְמִירֶנּוּ"; הַיְנוּ שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַפְרִיד אֶת הַטּוֹב מֵהָרַע, וְלֹא יַחֲלִיף אֶת הַטּוֹב בָּרַע, כִּי אִם לוֹ יַעֲשֶׂה כֵּן, אֶלָּא **"וְאִם הָמֵר יְמִירֶנּוּ, וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ"**, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה אֶצְלוֹ מְעֹרָב טוֹב וְרַע, שֶׁזֶּה בָּא מֵעוֹלָם הַתְּמוּרוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא יִגָּאֵל, כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה בִּכְלָלִיּוּת וּבִפְרָטִיּוּת זֶה רַק לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ זוֹ — לִמְצֹא אֶת הַטּוֹב בְּעַצְמוֹ וּבַאֲחֵרִים, וְיַעֲשֶׂה כָּל מִינֵי פְּעֻלּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם לְבָרֵר אֶת הַטּוֹב מֵהָרַע, שֶׁאָז יִזְכֶּה לִגְאֻלָּה פְּרָטִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים סט, יט): "קָרְבָה אֶל נַפְשִׁי גְּאָלָהּ".

כִּי עִקַּר הַגְּלוּת שֶׁעוֹבֶרֶת עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא כְּבָר אֵינוֹ שָׁוֶה לְשׂוּם דָּבָר, וּמִמֶּנּוּ לֹא יִהְיֶה כְּבָר שׂוּם דָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ, וּכְבָר אֵינוֹ עוֹשֶׂה מַה שֶּׁעַדַיִן יֵשׁ בִּיכָלְתּוֹ לַעֲשׂוֹת. וְכֵן בִּכְלָלִיּוּת הַגְּאֻלָּה, הַכֹּל תָּלוּי כְּפִי מִדַּת הָאַהֲבָה שֶׁיֵּשׁ בֵּין כְּלַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֶחָד יָדוּן אֶת הַזּוּלַת לְכַף זְכוּת, כִּי עִקַּר הַגְּלוּת זֶה רַק מֵחֲמַת שִׂנְאַת חִנָּם, וּכְדֵי לְקָרֵב אֶת הַגְּאֻלָּה צְרִיכִים לְהַרְבּוֹת בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל — לִמְצֹא אֶת הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ אֵצֶל כָּל אֶחָד, דַּיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה נִגָּאֵל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת בַּמִּדְבָּר

[א] וַיְדַבֵּר יְהוָ״ה אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְגוֹ׳. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳מִתּוֹךְ חִבָּתָן בְּפָנָיו מוֹנֶה אוֹתָם כָּל שָׁעָה׳ וְכוּ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לד), שֶׁיֵּשׁ בְּכָל בַּר יִשְׂרָאֵל נְקֻדָּה טוֹבָה מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, כִּי כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ אֶת הַנְּקֻדָּה שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל בְּזֶה הָעוֹלָם, וְלֹא רַק זֹאת, אֶלָּא אַף הָאָדָם בְּעַצְמוֹ צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁאֶת הַנְּקֻדָּה שֶׁלּוֹ אַף אֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לָקַחַת, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (תַּעֲנִית כא:): לָא מְצִית לְמֶעְבַּד כְּעוֹבָדָא דְּאַבָּא אוֹמָנָא; כִּי לְכָל אֶחָד יֵשׁ אֶת הַנְּקֻדָּה שֶׁשַּׁיֶּכֶת לְשָׁרְשׁ נִשְׁמָתוֹ.

וְכַאֲשֶׁר אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁזּוֹ נְקֻדָּתוֹ הַשַּׁיֶּכֶת אֵלָיו, וְאַף אֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לְקַחְתָּהּ מִמֶּנּוּ, אָז יָכוֹל לְקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ אֶל הַנְּקֻדָּה הַשַּׁיֶּכֶת אֵלָיו בָּעֵת הַזֹּאת, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְבַטֵּל אֶת הַחֲרָפוֹת הַשְּׁרוּיוֹת עַל לִבּוֹ, כִּי כְּתִיב (תְּהִלִּים סט, כא): ״חֶרְפָּה שָׁבְרָה לִבִּי״, הַיְנוּ הַחֲרָפוֹת וְהַבְּזָיוֹנוֹת שׁוֹבְרִים לִבּוֹ שֶׁל אָדָם, וְהַתִּקּוּן הוּא — עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ אֶל הַנְּקֻדָּה הַשַּׁיֶּכֶת לְלִבּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת.

הַיְנוּ שֶׁגַּם הָאָדָם בְּעַצְמוֹ אָסוּר לוֹ לְהִשָּׁבֵר בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְשָׁל, חַס וְשָׁלוֹם, בַּמֶּה שֶׁנִּכְשָׁל, אוֹ נוֹפֵל בַּמֶּה שֶׁנּוֹפֵל, כִּי עָלָיו לִזְכֹּר שֶׁיָּכוֹל לְקַשֵּׁר אֶת הַנְּקֻדָּה שֶׁלּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת דַּיְקָא, וּלְהִתְחַזֵּק בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּבְיֶתֶר עֹז, וְעַל־יְדֵי־זֶה יַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְיבַטֵּל אֶת כָּל הַחֲרָפוֹת הַבָּאוֹת עַל לִבּוֹ וְשׁוֹבְרוֹת אוֹתוֹ.

וְהִנֵּה מוּבָא בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (אֹרַח חַיִּים, סִימָן תכח, סָעִיף ד׳): וּלְעוֹלָם קוֹרִין פָּרָשַׁת בְּמִדְבַּר סִינַי קֹדֶם עֲצֶרֶת. וְעַל פִּי הָאָמוּר יוּבַן הַטַּעַם, כִּי קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה סוֹפְרִים אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, לְהוֹרוֹת, שֶׁלְּכָל אֶחָד יֵשׁ נְקֻדָּה מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, וְלֹא שַׁיָּךְ לְהִתְבַּלְבֵּל מִזּוּלָתוֹ, כִּי לְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ אוֹת בַּתּוֹרָה הַשַּׁיֶּכֶת אֵלָיו דַּיְקָא, וְזוֹ הִתְחַזְּקוּת עֲצוּמָה, שֶׁצָּבַר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ מִכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, אֶלָּא עָלָיו לֵידַע, שֶׁאֶת נְקֻדָּתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּקַבָּלַת הַתּוֹרָה, אַף אֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לָקַחַת מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן דַּיְקָא לִפְנֵי קַבָּלַת הַתּוֹרָה, סוֹפְרִים אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, לְהוֹרוֹת, שֶׁצְּרִיכִים אֶת כֻּלָּם, וּלְכָל אֶחָד יֵשׁ נְקֻדָּה מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ.

וּכְבָר אָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָר״ן, סִימָן צא), שֶׁסְּגֻלָּה לְהַתְמִיד בַּתּוֹרָה — לֹא לְדַבֵּר עַל שׁוּם בַּר יִשְׂרָאֵל, כִּי יֵשׁ שִׁשִּׁים רִבּוֹא אוֹתִיּוֹת לַתּוֹרָה, כְּנֶגֶד שִׁשִּׁים רִבּוֹא שָׁרְשֵׁי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁאֶחָד מְדַבֵּר עַל הַזּוּלַת, נִמְצָא שֶׁמְּחַסֵּר אוֹת בְּסֵפֶר תּוֹרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִפְסָל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, וְאֵין לוֹ חֵשֶׁק לִלְמֹד. וְלָכֵן סוֹפְרִים אֶת יִשְׂרָאֵל קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה דַּיְקָא, לְהוֹרוֹת, שֶׁכָּל בַּר יִשְׂרָאֵל חָשׁוּב לְמַעְלָה אֲצִלּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּצְרִיכִים אֶת כֻּלָּם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וַיְדַבֵּר יְהוָ״ה אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְגוֹ׳. וְכָתַב ׳בַּעַל הַטּוּרִים׳: לְעֵיל מִנְיָהּ כְּתִיב (וַיִּקְרָא כז, לד): ״אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָ״ה אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי״,

לוֹמַר אִם אֵין אָדָם מֻשָּׂם עַצְמוֹ כְּמִדְבָּר, אֵינוֹ יָכוֹל לֵידַע תּוֹרָה וּמִצְווֹת.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן טו): מִי שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, הַיְנוּ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלּוּ לָעָתִיד, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ; הַיְנוּ לָעָתִיד בְּהִתְגַּלּוּת מָשִׁיחַ, אָז נִזְכֶּה לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגַת יְחִידָה דִּיחִידָה, הַנִּקְרֵאת אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, הַתּוֹרָה הַנִּמְשֶׁכֶת מִבְּחִינַת עַתִּיק, שֶׁשָּׁם מִתְגַּלָּה אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּגִלּוּי רַב וְנִפְלָא מְאֹד, וְלָכֵן כָּל חִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה הַבָּאִים מִשָּׁם, הֵם רַק גִּלּוּיֵי אֱלֹקוּת, שֶׁאָדָם יַרְגִּישׁ רַק אֶת עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. אֲבָל גַּם עַכְשָׁו יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ לָזֶה, עַל־יְדֵי שֶׁקּוֹנֶה לְעַצְמוֹ מִדַּת הַיִּרְאָה, שֶׁאֵינוֹ מִתְיָרֵא וּמִתְפַּחֵד מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם רַק מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ.

וְאֵיךְ זוֹכִים לְהַגִּיעַ עַכְשָׁו לְיִרְאָה כָּזוֹ? עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט. כַּאֲשֶׁר הוּא שׁוֹפֵט וְדָן אֶת עַצְמוֹ עַל כָּל עֲסָקָיו וַעֲשִׂיּוֹתָיו, שֶׁיִּהְיוּ עַל־פִּי הַתּוֹרָה. וְעַל־יְדֵי שֶׁאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אֵין לוֹ שׁוּם מִשְׁפָּט לְמַעְלָה, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה ה׳, סִימָן ה׳): אִם יֵשׁ דִּין לְמַטָּה — אֵין דִּין לְמַעְלָה, אִם אֵין דִּין לְמַטָּה — יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה; הַיְנוּ כְּשֶׁאָדָם דָּן וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ פֹּה לְמַטָּה, אָזַי אֵין לוֹ שׁוּם דִּין וּמִשְׁפָּט לְמַעְלָה. אֲבָל כְּשֶׁאָדָם אֵינוֹ שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אָזַי דָּנִין וְשׁוֹפְטִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה, וְאָזַי מִתְלַבֶּשֶׁת מִדַּת הַדִּין בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים, וְזֶה מַה שֶּׁאָדָם מִתְפַּחֵד מֵאֵיזֶה דָּבָר, מִשַּׁר אוֹ מִגַּנָּבִים וּמִשְׁאָר דְּבָרִים, זֶהוּ מֵחֲמַת שֶׁהַיִּרְאָה מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, אֲבָל אִם אָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אָזַי אֵין בְּכֹחַ מִדַּת הַדִּין לְהִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר, וְלֹא יְכוֹלִים לָדוּן אוֹתוֹ. וְשׁוֹרֶשׁ הַיִּרְאָה הוּא הַדַּעַת, שֶׁמַּכְנִיס אֶת הַדַּעַת הָאֱמֶת בְּתוֹךְ לִבּוֹ, אֲשֶׁר עַל זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (קִדּוּשִׁין לב:): דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב נֶאֱמַר בּוֹ (וַיִּקְרָא יט, יד) ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ״. כִּי מִי שֶׁמַּכְנִיס אֶל תּוֹךְ לִבּוֹ אֶת יִרְאַת הַשֵּׁם, זוֹכֶה לְהַגִּיעַ לְהִתְגַּלּוּת הַדַּעַת, דְּהַיְנוּ אֶל הַשָּׂגַת הַתּוֹרָה.

וְהִנֵּה כָּל זֶה נֶאֱמַר בְּנִגְלוֹת הַתּוֹרָה, אֲבָל לִזְכּוֹת לִנְסְתָּרוֹת הַתּוֹרָה, עַל זֶה צְרִיכִים מְסִירוּת נֶפֶשׁ — לִמְסֹר אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּטֵל וּמְבֻטָּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ. וּבָזֶה שֶׁזּוֹכֶה לִנְגְלוֹת הַתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְהִתְפַּלֵּל, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (מִדְרָשׁ מִשְׁלֵי כח, סִימָן ב׳) עַל הַפָּסוּק (מִשְׁלֵי כח, ט): ״מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה״. אָמַר ר׳ הוּנָא, כָּל מִי שֶׁאֵין חֲבִיבִין עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה, ״גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה״; כִּי אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לִתְפִלָּה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳), שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ עָלָיו חֵן וְנִתְקַבֶּלֶת תְּפִלָּתוֹ וּבַקָּשָׁתוֹ לְמַעְלָה; וְתֵכֶף־וּמִיָּד שֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה וְיָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל, עַל־יְדֵי־זֶה אִם מִתְפַּלֵּל בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, שֶׁמְּבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ מִכֹּל וָכֹל, זוֹ נִקְרֵאת שְׁפִלוּת.

כִּי מֵאַחַר שֶׁמְּבַטֵּל אֶת יֵשׁוּתוֹ לְגַמְרֵי, עַל־יְדֵי תְּפִלָּה בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, שֶׁמּוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֶּלֶת כָּל גַּשְׁמִיּוּתוֹ וְאֵין גְּבוּל, וּכְשֶׁאֵין גְּבוּל, אֲזַי יָכוֹל לְהַשִּׂיג הַתּוֹרָה שֶׁלְּעָתִיד, שֶׁהִיא אֵינָהּ גְּבוּל, וְאֵינָהּ נִתְפֶּסֶת בִּגְבוּל.

וְזֶה נִקְרָא סִינַי, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (סוֹטָה ה.): שֶׁהִנְחִיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת כָּל הָהָרִים, וְלֹא נָתַן אֶת הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל הַר סִינַי; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שָׁם), שֶׁתְּפִלַּת הַשָּׁפֵל אֵינָהּ נִמְאֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נא, יט): ״לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה״, נִמְצָא, שֶׁבְּטוּל יֵשׁוּתוֹ לְגַמְרֵי נִקְרָא ׳סִינַי׳, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְהַרְגִּישׁ עֲרֵבוּת נְעִימוּת יְדִידוּת זִיו חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיָכוֹל לִשְׁמֹחַ עִם הַמִּצְווֹת וְעִם הַתּוֹרָה.

וּבָזֶה יוּבַן הֵיטֵב אֶת מַה שֶּׁכָּתַב ׳בַּעַל הַטּוּרִים׳, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן ״סִינַי״, וְנֶאֱמַר לְעֵיל ״אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה הַוָי״ה אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי״, לוֹמַר, אִם אֵין אָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ כְּמִדְבָּר, אֵינוֹ יָכוֹל לְיַדֵּעַ תּוֹרָה וּמִצְוֹת; כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם בָּטֵל וּמְבֻטָּל לְגַמְרֵי בְּעֵינֵי עַצְמוֹ בִּבְחִינַת סִינַי, וְנַעֲשֶׂה שָׁפֵל לֶעָפָר בְּחַיָּיו, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַרְגִּישׁ טַעֲמֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, שֶׁזֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, אַשְׁרֵי לוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל דִּגְלוֹ לְצִבְאֹתָם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (הַקְדָּמָה חֵלֶק ב׳), בְּפֵרוּשׁ הַפָּסוּק (יְחֶזְקֵאל לג, כד): ״אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם״, שֶׁאַבְרָהָם עָבַד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רַק עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה אֶחָד, שֶׁחָשַׁב בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא רַק יְחִידִי בָּעוֹלָם, וְלֹא הִסְתַּכֵּל כְּלָל עַל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁסָּרִים מֵאַחֲרֵי הַשֵּׁם וּמוֹנְעִים אוֹתוֹ, וְלֹא עַל אָבִיו וְשָׁאַר הַמּוֹנְעִים, רַק כְּאִלּוּ הוּא אֶחָד בָּעוֹלָם, וְזֶה ׳אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם׳. וְכֵן כָּל הָרוֹצֶה לִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִכְנֹס, כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינָה זוֹ, שֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁאֵין בָּעוֹלָם, כִּי אִם הוּא לְבַדּוֹ יְחִידִי בָּעוֹלָם, וְלֹא יִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם אָדָם הַמּוֹנְעוֹ, כְּגוֹן: אָבִיו וְאִמּוֹ אוֹ חוֹתְנוֹ וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וְכַיּוֹצֵא, אוֹ הַמְּנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ מִשְּׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם הַמַּלְעִיגִים וּמְסִיתִים וּמוֹנְעִים מֵעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְצָרִיךְ שֶׁלֹּא יָחוּשׁ וְיִסְתַּכֵּל עֲלֵיהֶם כְּלָל, רַק יִהְיֶה בִּבְחִינַת ׳אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם׳, כְּאִלּוּ הוּא יָחִיד בָּעוֹלָם.

וְזֹאת הָיְתָה מַעֲלַת יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, שֶׁאֶחָד לֹא הִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׁנִי, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (בָּבָא בַּתְרָא ס.), עַל פָּסוּק (בַּמִּדְבָּר כד, ב): ״וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו״, מַה רָאָה? רָאָה שֶׁאֵין פְּתְחֵי אָהֳלֵיהֶם מְכֻוָּנִים זֶה לָזֶה, אָמַר: רְאוּיִין הַלָּלוּ שֶׁתִּשְׁרֶה עֲלֵיהֶם שְׁכִינָה. וְכֵן אָמְרוּ (יַלְקוּט בָּלָק, רֶמֶז תשעא): בְּשָׁעָה שֶׁיָּרְדוּ לְמִצְרַיִם הָיוּ צְנוּעִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּתוֹךְ אָהֳלוֹ, לֹא רָאוּבֵן מַבִּיט בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן, וְלֹא שִׁמְעוֹן בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁל רָאוּבֵן, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּאָהֳלוֹ צָנוּעַ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהָיוּ ס׳ רִבּוֹא בַּמִּדְבָּר, כָּךְ הָיוּ צְנוּעִים.

וְכָל זֶה הוּא הַלִּמּוּד הֶעָמֹק שֶׁלִּמֵּד אוֹתָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁאֶחָד לֹא יִתְבַּלְבֵּל מֵהַשֵּׁנִי, אֶלָּא כָּל אֶחָד יִסְתַּכֵּל רַק עַל עַצְמוֹ, שֶׁזֶּה ״וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל דִּגְלוֹ לְצִבְאֹתָם״, כָּל אֶחָד הָלַךְ לְצִבְאוֹתָיו, הַיְנוּ לָאוֹת שֶׁלּוֹ, וְלֹא הִתְבַּלְבֵּל מֵאַחֵר כְּלָל. וְזֶה יְסוֹד גָּדוֹל לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל — מִי שֶׁרוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה וּלְהִתְעַלּוֹת בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה, שֶׁלֹּא יִתְבַּלְבֵּל מֵאַחֵר כְּלָל, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה יַצְלִיחַ בְּחַיָּיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְּאֹתֹת לְבֵית אֲבֹתָם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל מוֹעֵד יַחֲנוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לד), אֲשֶׁר יֵשׁ בְּכָל אָדָם נְקֻדָּה מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, כְּמַעֲשֶׂה דְּאַבַּיֵּי וְאַבָּא אוֹמָנָא (תַּעֲנִית כא:); אַבָּא אוֹמָנָא הֲוָה אָתֵי לֵיהּ שְׁלָמָא מִמִּתִיבְתָּא דְּרַקִּיעָא כָּל יוֹמָא, וּלְאַבַּיֵּי כָּל מַעֲלֵי יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא, לְרָבָא כָּל מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי, הֲוָה קָא חָלְשָׁא דַּעְתֵּהּ דְּאַבַּיֵּי מִשּׁוּם דְּאַבָּא אוֹמָנָא. אָמְרוּ לֵהּ: לָא מָצִית לְמֶעְבַּד כְּעוּבְדֵיהּ דְּאַבָּא אוֹמָנָא. נִמְצָא, שֶׁלְּכָל אֶחָד יֵשׁ אֶת הַנְּקֻדָּה שֶׁלּוֹ, וְאֶת הַנְּקֻדָּה הַזּוֹ צְרִיכִים לְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, אֲשֶׁר עִקַּר הַמֻּמְשָׁלָה לְהָאִיר וּלְעוֹרֵר לָבֶם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִמְצֵאת אֶצְלוֹ.

וְזֶה אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְּאֹתֹת לְבֵית אֲבֹתָם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל מוֹעֵד יַחֲנוּ; שֶׁכָּל בַּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לָלֶכֶת אֶל דִּגְלוֹ וְאֶל הָאוֹת שֶׁלּוֹ, שֶׁשַּׁיָּךְ לְבֵית אֲבוֹתָיו, כִּי לְכָל אֶחָד יֵשׁ אוֹת וְגֶוֶן אַחֵר, שֶׁמִּשָּׁם יוֹנֶקֶת חִיּוּתוֹ, וְלָכֵן כְּלַל

נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, י״ב שִׁבְטֵי יָהּ, הָיָה לְכָל שֵׁבֶט אֶת הַדֶּגֶל שֶׁלּוֹ וְהַגָּוֶן שֶׁלּוֹ, וְהָיָה חוֹנֶה סָבִיב לְאֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁשָּׁם מִשְׁכַּן הַשְּׁכִינָה, שֶׁשָּׁם הָיוּ הַלּוּחוֹת, מְקוֹם הַכֹּהֵן, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק. וְלָכֵן אָסוּר לְהִתְבַּלְבֵּל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, אֶלָּא כָּל אֶחָד יִתְנַהֵג לְפִי נְקֻדָּתוֹ וּכְפִי שָׁרְשׁוֹ, כִּי כָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ נְקֻדָּה מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, וּלְבַל תֶּחְלַשׁ דַּעְתּוֹ כְּלָל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כִּבַּלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רסו), אֲשֶׁר שָׁבוּעוֹת וְסֻכּוֹת הֵם אֶחָד, כִּי הַתּוֹרָה יוֹצֵאת מִבִּינָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת סֻכָּה (זֹהַר חֵלֶק רפג. פְּרִי עֵץ חַיִּים, שַׁעַר הַסֻּכּוֹת, פֶּרֶק ד׳), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי א, ח): ״וְאַל תִּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ״. וְהַבִּינָה נִקְרֵאת אֵם, בְּחִינַת (מִשְׁלֵי ב, ג) אֵם לַבִּינָה (זֹהַר חֵלֶק ג׳ רצ.), כִּי אִמָּא מְסַכֶּכְא עַל בְּנִין, שֶׁהֵן הַסְּפִירוֹת זְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבֵיהּ (שָׁם שט.), הַנִּקְרָאוֹת בֵּן וּבַת (שָׁם פב.).

וְרָצָה לוֹמַר, כִּי הַסֻּכָּה הָיְתָה מְסַכֶּכֶת עַל עַם יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם הָיוּ מְסֻכָּכִים עִם עַנְנֵי כָּבוֹד, שֶׁעַל שֵׁם זֶה עוֹשִׂים סֻכּוֹת, וְהִיא דֻּגְמָא כְּמוֹ אִמָּא, שֶׁמְּסַכֶּכֶת עַל בָּנֶיהָ, וְהַתּוֹרָה הִיא גַּם־כֵּן בְּחִינַת בַּיִת, שֶׁשּׁוֹמֶרֶת עַל הָאָדָם, וּמְסַכֶּכֶת עָלָיו, בִּשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה מַתְחִילָה עִם בֵּי״ת, וְעַל־כֵּן תֵּכֶף אַחַר סֻכּוֹת, הוּא שִׂמְחַת תּוֹרָה, כִּי מִבְּחִינַת סֻכָּה מִשָּׁם יוֹצֵאת הַתּוֹרָה.

וְזֶה סוֹד (בְּרֵאשִׁית לג, יז): ״וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת״, שֶׁזֶּה חִדֵּשׁ סִיוָן, רָאשֵׁי תֵּבוֹת: וְ׳יַעֲקֹב נָ׳סַע סֻ׳כֹּתָה וַ׳יִּבֶן לוֹ בָּ׳יִת. כִּי הִנֵּה הַתּוֹרָה מְלֻבֶּשֶׁת עִם דְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים וְחָמְרִיִּים, כְּגוֹן: צֶמֶר לְצִיצִית, עוֹר בְּהֵמָה לִתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת וְסִפְרֵי תּוֹרָה, קֶמַח לְמַצָּה, פְּסֹלֶת גֹּרֶן וְיֵקֶב לְסֻכָּה וְכַדּוֹמֶה, כָּל הַמִּצְוֹות מְלֻבָּשׁוֹת בִּלְבוּשׁ גַּשְׁמִי וְחָמְרִי, וְהַכֹּל לְבוּשׁ לְגַבֵּי הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְזֶה ״וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כִּבַּלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ״, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י, ׳לְתוֹךְ נַרְתֵּק שֶׁלּוֹ׳, שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לְכַסּוֹת אֶת כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן עִם בֶּגֶד תְּכֵלֶת, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת אִמָּא דְּמְסַכְּכָא עַל בְּנִין, כִּי כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל כָּלוּל מִכְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת מְכֻסֶּה בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִפֹּל בְּאֵיזוֹ נְפִילָה, שֶׁנִּקְרֵאת בְּחִינַת מִיתָה, הַיְנוּ שֶׁאָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לְכַסּוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם אֱמוּנָה, לֵידַע וּלְהוֹדִיעַ וּלְהַוָּדַע, שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְסַכֵּךְ עָלָיו, וְזֶה גַּם קִיּוּם הַתּוֹרָה — שֶׁמְּסַכֵּךְ וּמְכַסֶּה אֶת הָאָדָם, שֶׁיִּהְיֶה שָׁמוּר מִכָּל הַמַּזִּיקִים, שֶׁלֹּא יַפִּילוּ אוֹתוֹ בִּבְחִינַת מִיתָה, וְזוֹהִי מִצְוַת סֻכּוֹת, שֶׁמְּסַכֵּכְת אֶת בַּר יִשְׂרָאֵל בְּצִלָּא דְּמְהֵימְנוּתָא, צֵל הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כִּבַּלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן צד): כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ וְכָל הָעוֹלָמוֹת לֹא נִבְרְאוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וּבְכָל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה: דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, וְכֵן בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, מַלְאָכִים וּשְׂרָפִים, אֲפָנִים וּנְשָׁמוֹת וְכוּ׳, בְּכָל דָּבָר שֶׁרַק נִבְרָא מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, יֵשׁ אוֹתִיּוֹת, שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הֵן הַמַּחֲיוֹת אֶת הַדָּבָר, כְּגוֹן בְּתֵבַת ׳אָדָם׳ כָּלוּל כָּל הָאָדָם. וְכֵן בִּפְרָטִיּוּת, כָּל אָדָם עִם הַשֵּׁם שֶׁלּוֹ, בָּזֶה יֵשׁ הַחִיּוּת שֶׁלּוֹ, כִּי הוּא יוֹנֵק אֶת הַחִיּוּת מֵהַשֵּׁם שֶׁלּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב, יט): ״נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ״.

וּבְכָל שֵׁם יֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּגוֹן נֹחַ, יְכוֹלִים לְכָתְבוֹ בְּשִׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, וְיכוֹלִים לְכָתְבוֹ בְּמִלּוּי נו״ן חי״ת, וְכֵן יְכוֹלִים לִכְתֹּב מִלּוּי דְּמִלּוּי נו״ן וָא״ו נו״ן, חי״ת יו״ד תֵּי״ו, וְכֵן הָלְאָה, לְהוֹסִיף אוֹ לִגְרֹעַ מֵרָאשֵׁי תֵּבוֹת אוֹ מִסּוֹפֵי תֵּבוֹת, עַד שֶׁיּוֹצֵא מִזֶּה צֵרוּפִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים מְאֹד, שֶׁמִּשָּׁם יוֹנֵק הָאָדָם שֶׁנִּקְרָא בַּשֵּׁם הַזֶּה. וְזֶה שַׁיָּךְ עַל כָּל בְּנֵי־אָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם, וּכְמוֹ־כֵן חַיּוֹת,

לְכָל חַיָּה יֵשׁ אֶת שְׁמָהּ, כְּגוֹן אַרְיֵה, שֶׁגַּם בָּזֶה יֵשׁ צֵרוּפִים וְצֵרוּפֵי צֵרוּפִים, וּמִלּוּאִים וּמִלּוּאֵי מִלּוּאִים. וְכֵן הוּא בְּצוֹמֵחַ, לְכָל צוֹמֵחַ וּפְרִי יֵשׁ שֵׁם אַחֵר, כְּגוֹן תַּפּוּחַ וְכוּ׳, שֶׁגַּם בָּזֶה יֵשׁ צֵרוּפִים וְצֵרוּפֵי צֵרוּפִים, וּמִלּוּאִים וּמִלּוּאֵי מִלּוּאִים, וְכֵן בְּדוֹמֵם כָּל מְדִינָה וּמְדִינָה, וְכָל עִיר וָעִיר, וְכָל רְחוֹב וּרְחוֹב וְכוּ׳ וְכוּ׳, יֵשׁ לָהֶם שֵׁם — שֵׁם הַמְּדִינָה, הָעִיר, הָרְחוֹב וְכוּ׳ וְכוּ׳, וּבְכָל זֶה יֵשׁ צֵרוּפִים וְצֵרוּפֵי צֵרוּפִים שֶׁל שְׁמוֹת הַוַּיָ״ה, גִּלּוּי אֱלֹקוּת נוֹרָא וְנִפְלָא עַד מְאֹד.

וּכְשֶׁיִּסְתַּכֵּל בְּהַדָּבָר, תֵּכֶף יַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁיֵּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה אוֹתִיּוֹת וְנִצּוֹצוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁאָדָם מַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בָּזֶה, מִתְגַּלֶּה לְפָנָיו אוֹר גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד, עַד שֶׁמֵּרֹב אוֹר, אִי אֶפְשָׁר אֲפִלּוּ לְהִסְתַּכֵּל בַּדְּבָרִים הָאֵלּוּ, כִּי רִבּוּי אוֹר גּוֹרֵם שְׁבִירַת הַכֵּלִים (שַׁעַר הַהַקְדָּמוֹת, דַּף נו.), עַד שֶׁכֵּלִי מֹחוֹ לֹא יְכוֹלִים לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר הַזֶּה. וְזֶה **״וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ״**, שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לְכַסּוֹת אֶת כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהָיוּ כֵּלִים לְגִלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה יָכוֹל לָמוּת, כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ.

וְהַכְּלָל הוּא, שֶׁאָנוּ קְטַנֵּי עֵרֶךְ אֵינָם יוֹדְעִים כְּלוּם, וְרַק מְחַזְּקִים אֶת עַצְמָנוּ עִם מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ מַאֲמִינִים, שֶׁבְּכָל דָּבָר יֵשׁ אוֹתִיּוֹת, שְׁמוֹת וְיִחוּדִים, עוֹלָמוֹת וְצֵרוּפִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים, וְהַכֹּל נֶעֱלָם וְנִסְתָּר מֵאִתָּנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה רִבּוּי אוֹר, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי דְּבַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳), שֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר, וּלְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיַּאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר לְהִתְקָרֵב אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר. כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא אוֹר גָּדוֹל מְאֹד, וּמֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו.

וְהִנֵּה הַשֵּׂכֶל הַזֶּה, הִיא הַחִיּוּת אֱלֹקוּת הַמְחַיָּה, מְהַוֶּה וּמְקַיֶּמֶת אֶת כָּל הַבְּרִיאָה. וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה נִקְרָא שֶׁמֶשׁ, כִּי הָאוֹר הָאֱלֹקִי מֵאִיר לָאָדָם כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהִסְתַּכֵּל בְּתוֹךְ הַשֶּׁמֶשׁ מֵרֹב אוֹר, וְלָכֵן הַהֶכְרֵחַ לְצַמְצֵם אֶת הָאוֹר, שֶׁזּוֹ הַלְּבָנָה, שֶׁמְּקַבֶּלֶת אוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ, כִּי הִיא לֵית לָהּ מִגַּרְמֵיהּ כְּלוּם, וְזֶה (תְּהִלִּים עב, יז) ״לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ״, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י, ׳לְשׁוֹן מַלְכוּת׳.

וּמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן עג), שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא הַתְּפִלָּה, הַיְנוּ כְּדֵי שֶׁאָדָם יִזְכֶּה לְהַרְגִּישׁ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְיָאִיר לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל אוֹר אֱלֹקִי, צְרִיכִים לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וּבַקָּשָׁה, שֶׁזֶּה הַצִּמְצוּם שֶׁמְּצַמְצֵם אֶת הָאוֹר, עַד שֶׁיְּכוֹלִים לְקַבֵּל מֵהָאוֹר הָאֱלֹקִי.

וְזֶה ״וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ״; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳לְתוֹךְ נַרְתִּק שֶׁלּוֹ׳. כִּי הִנֵּה כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן: הָאָרוֹן, הַכְּרוּבִים, הַשֻּׁלְחָן, הַמְּנוֹרָה וְהַמִּזְבֵּחַ וְכוּ׳, כֻּלָּם מְרַמְּזִים עַל אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים, אוֹרוֹת צַחְצָחוֹת, שֶׁכְּבָיְכוֹל הִלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בַּכֵּלִים הָאֵלּוּ, וְיִשְׂרָאֵל הֻדְּיוֹט אָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם, כִּי אָסוּר לִהְיוֹת נִזּוֹן מִכְּלֵי הַמִּשְׁכָּן. וְלָכֵן בְּשָׁעָה שֶׁקִּפְּלוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, הֻצְרְכוּ לְכַסּוֹת אֶת הַכֵּלִים, כָּל אֶחָד בְּנַרְתִּיק שֶׁלּוֹ, כְּדֵי לְצַמְצֵם אֶת הָאוֹר, כִּי אִם לֹא — הָיוּ מֵתִים; וְיָדוּעַ (זֹהַר חֵלֶק ג׳ קלה:) אֲשֶׁר נְפִילָה נִקְרֵאת מִיתָה.

וְלָכֵן כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁרוֹצֶה לְזַכֵּךְ אֶת עַצְמוֹ, וּלְרְאוֹת אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִכָּל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, עָלָיו לְצַמְצֵם אֶת הָאוֹר הָעֶלְיוֹן הַזֶּה, כִּי בַּשֶּׁמֶשׁ לֹא יְכוֹלִים לְהִסְתַּכֵּל, אֶלָּא עַל־יְדֵי הַלְּבָנָה, וְזֶה כָּל הָעִנְיָן שֶׁל תְּפִלָּה, שֶׁאָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לַעֲסֹק בִּתְפִלָּה וּבַקָּשָׁה,

לִשְׁפּוֹךְ נַפְשׁוֹ בַּמַּיִם, וְלֵידַע שֶׁאֵין יוֹדְעִים כְּלָל, כִּי תַּכְלִית הַיְדִיעָה שֶׁלֹּא נֵדַע. וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן פב) אֲשֶׁר לִפְעָמִים, כְּשֶׁאָדָם מִתְקָרֵב יוֹתֵר מִדַּי אֶל הָאוֹר, אָז דַּיְקָא נִתְרַחֵק, כְּמוֹ אֱלִישָׁע אַחַר, שֶׁעָלָה לָרָקִיעַ עַל־יְדֵי שֵׁם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן כָּפַר בָּעִקָּר, כִּי מֵחֲמַת רִבּוּי הָאוֹר, נִתְקַיֵּם אֶצְלוֹ (בְּרֵאשִׁית כז, א): ״וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאֹת״, מֵחֲמַת שֶׁנִּקְרַב בְּיוֹתֵר אֶל הָאוֹר אֱלֹקוּת, וְעַל־יְדֵי הָאוֹר מַכֵּהוּ עֵינָיו וּמַזִּיק לוֹ, כְּמוֹ כְּשֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל בְּעֶצֶם הַשֶּׁמֶשׁ, אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מַזִּיק לְעֵינָיו, וְלָכֵן הֻצְרְכוּ לְהַלְבִּישׁ אֶת כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן כָּל אֶחָד בְּנַרְתִּיק שֶׁלּוֹ.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֵצֶל מֹשֶׁה (שְׁמוֹת לג, כב): ״וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ״, כִּי בְּלֹא זֶה הָיָה עֹצֶם אוֹר הַכָּבוֹד מַזִּיק לְמֹשֶׁה, וְזֶה (שָׁם) ״וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת פָּנָי, כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי״ וְגוֹ׳, ״וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ עַד עָבְרִי, וַהֲסִרֹתִי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ״. כִּי הַהֶכְרֵחַ לְמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַשִּׂיג אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, לָדַעַת תָּמִיד שֶׁעַדַיִן עוֹמֵד מֵאָחוֹר, וְאָז יִתְנוֹצֵץ עָלָיו בְּכָל פַּעַם אֵיזֶה אוֹר הַפָּנִים, וּבְכָל פַּעַם עָלָיו לִבְכּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁעַדַיִן רָחוֹק הוּא בְּתַכְלִית הָרִחוּק. וּבֶאֱמֶת כְּפִי רִחוּקֵנוּ, כַּאֲשֶׁר כָּל אֶחָד יוֹדֵעַ אֶת נִגְעֵי לְבָבוֹ וּמַכְאוֹבָיו, הוּא בֶּאֱמֶת רָחוֹק בְּתַכְלִית הָרִחוּק. וְכַאֲשֶׁר יֵדַע זֹאת הֵיטֵב, וְיַחְקֹק הַיְדִיעָה הַזֹּאת בְּדַעְתּוֹ, אָז יוּכַל לְהִכָּנֵס לִפְנֵי וְלִפְנִים, וּלְהִתְעַלּוֹת בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת נָשׂא

[א] נְשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן גַּם הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן עב), שֶׁלִּרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, הוּא גַּם־כֵּן דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, בְּוַדַּאי כְּשֶׁזּוֹכִין לִשְׁמֹעַ מִפִּיו תּוֹרָה, הוּא מַעֲלָה יְתֵרָה, אֲבָל גַּם כְּשֶׁאֵין שׁוֹמְעִין תּוֹרָה, הָרְאִיָּה לְבַד, שֶׁזּוֹכִין לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק, הוּא גַּם־כֵּן טוֹב מְאֹד. כִּי עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִין אֶת עַצְמוֹ עִם הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין גְּדֻלָּה. וְעִקַּר הַגְּדֻלָּה הִיא שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עַנְוְתָנוּתוֹ (מְגִלָּה לא.); כִּי עִקַּר הַגְּדֻלָּה הִיא שִׁפְלוּת, לֶעָתִיד, שֶׁיַּעֲמְדוּ בַּתְּחִיָּה, וְיִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים, עִקַּר מַה שֶּׁיִּהְיֶה, נְחָיָה וְיָקוּם בַּתְּחִיָּה, הוּא הַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד. כִּי הַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִהְיֶה נְחִיָּה לֶעָתִיד, וְיָקוּם בַּתְּחִיָּה, בִּבְחִינַת (יְשַׁעְיָה כו, יט): ״הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר״. וְדָרְשׁוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ה.): מִי שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁכֵן לֶעָפָר בְּחַיָּיו, כִּי עִקַּר הַתְּקוּמָה בַּתְּחִיָּה יִהְיֶה רַק לְהַשִּׁפְלוּת, שֶׁהַשִּׁפְלוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִהְיֶה נְחִיָּה וְיָקוּם בַּתְּחִיָּה לֶעָתִיד, כִּי תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא אִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְהַשִּׂיג עַכְשָׁו, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁאָנוּ עַכְשָׁו בַּגְּבוּל, וְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ גְּבוּל, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׂיג תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא הָרוּחָנִי.

וְעַל־כֵּן גַּם עֹנֶג שַׁבָּת, שֶׁהוּא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת קיח.): כָּל הַמְעַנֵּג אֶת הַשַּׁבָּת, נוֹתְנִין לוֹ נַחֲלָה בְּלִי מְצָרִים, הַיְנוּ בְּלִי גְּבוּל, כִּי עֹנֶג שַׁבָּת שֶׁהוּא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, הוּא בְּחִינַת בִּלְתִּי גְּבוּל. וְעַל־כֵּן עִקַּר חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל לֶעָתִיד לָבוֹא, בְּחִינַת תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, יִהְיֶה רַק לְהַשִּׁפְלוּת

שֶׁל כָּל אֶחָד. כִּי שִׁפְלוּת וַעֲנִיווּת הִיא בְּחִינַת בִּלְתִּי גְּבוּל, כִּי הוּא בְּחִינַת אַיִן מַמָּשׁ, וְאֵין לוֹ שׁוּם גְּבוּל, מֵחֲמַת שֶׁהוּא בְּתַכְלִית הָעֲנִיווּת, וְעִקַּר חַיִּים נִצְחִיִּים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא הוּא רַק בִּבְחִינַת בִּלְתִּי גְּבוּל.

וְעַל־כֵּן שַׁבָּת שֶׁהִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, נֶאֱמַר בָּהּ (מוּסָף לְשַׁבָּת) "טוֹעֲמֶיהָ חַיִּים זָכוּ", כִּי מִי שֶׁטּוֹעֵם טַעַם עֹנֶג שַׁבָּת — זוֹכֶה לְחַיִּים, בְּחִינַת חַיִּים נִצְחִיִּים, נִמְצָא, כְּשֶׁבָּאִים אֶל צַדִּיק גָּדוֹל, וְנוֹפֶלֶת עָלָיו שְׁפִלוּת, זֶה סִימָן שֶׁנִּמְצָא אֵצֶל צַדִּיק גָּדוֹל מְאֹד, כִּי כְּכָל שֶׁבָּאִים אֶל צַדִּיק אֱמִתִּי, הַמֵּאִיר עָלָיו אוֹר אֵין סוֹף שֶׁל בִּלְתִּי גְּבוּל וּבִלְתִּי צִמְצוּם, הַהֶכְרֵחַ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ קֻדֶּם כָּל שְׁפִלוּת וַעֲנִיווּת, כִּי אַחֶרֶת אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כְּלָל. וְלָכֵן כָּל מִי שֶׁבָּא אֶל קְדֻשָּׁה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, הוּא נוֹפֵל בְּשִׁפְלוּת יוֹתֵר גְּדוֹלָה.

וְהִנֵּה בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן הָיוּ סְמוּכִים מְאֹד מְאֹד אֶל הַקְּדֻשָּׁה וְאֶל בְּנֵי קְהָת, שֶׁהֵם הָיוּ צְרִיכִים לִשָּׂא אֶת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ, וְלָכֵן מֵאַחַר שֶׁהָיוּ כָּל־כָּךְ קְרוֹבִים אֶל הַקְּדֻשָּׁה, הָיוּ נְפוּלִים בְּעֵינֵי עַצְמָם, וְהִרְגִּישׁוּ אֶת עַצְמָם לְלֹא כְלוּם, לָכֵן נֶאֱמַר "**נְשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת**", שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לְהַגְבִּיהַּ אוֹתָם, שֶׁלֹּא יִהְיוּ כָּל־כָּךְ שְׁבוּרִים.

וְזֶה גַּם "**נְשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן גַּם הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם**"; כִּי גֵּרְשׁוֹן הָיָה הַבְּכוֹר, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן עִקַּר הָעֲבוֹדָה בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים לָקַחַת אֶת כָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, הָיָה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי קְהָת, וְלָכֵן הִזְהִיר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת מֹשֶׁה: "**נְשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן גַּם הֵם**", כִּי אַף שֶׁהָעֲבוֹדָה הָיְתָה נַעֲשֵׂית עַל־יְדֵי קְהָת, אֲבָל הֵם גַּם־כֵּן הָיוּ סְמוּכִים שָׁם, וְנָפְלָה עֲלֵיהֶם שִׁפְלוּת גְּדוֹלָה. וְלָכֵן הֻצְרְכוּ לְנַשְּׂאוֹת אוֹתָם — "**לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם**", שֶׁיֵּדְעוּ מִי הָיוּ אֲבוֹתָם. וּמֵאֵילּוּ מִשְׁפָּחוֹת הֵם בָּאִים, כִּי בֶּאֱמֶת זוֹ דַּרְכָּם שֶׁל צַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים הַדְּבֵקִים בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁתָּמִיד מַרְגִּישִׁים אֶת עַצְמָם לַהֲכִי גְּרוּעִים, וְצָרִיךְ לְחַזְּקָם, לְשַׂמְּחָם וּלְעוֹדְדָם תָּמִיד, שֶׁלֹּא יִפְלוּ בְּדַעְתָּם כְּלָל, וְאַדְרַבָּה לְהַכְנִיס בָּהֶם שֶׁיִּזְכְּרוּ מֵאֵיפֹה הֵם בָּאִים.

וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סא):

כְּמוֹ שֶׁאָדָם צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה לוֹ אֱמוּנָה בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כָּךְ צָרִיךְ הָאָדָם שֶׁתִּהְיֶה לוֹ אֱמוּנָה בְּעַצְמוֹ. כִּי יֵשׁ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים שֶׁנִּתְרַחֲקוּ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, דַּיְקָא עַל־יְדֵי רִבּוּי הַשִּׁפְלוּת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם, וְזֶה בְּעַצְמוֹ עֲצַת הַסָּמ"ךְ־מ"ם לְשַׁבֵּר אֶת הָאָדָם כְּאִלּוּ הוּא לֹא שָׁוֶה שׁוּם דָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא לֹא יַעֲשֶׂה שׁוּם דָּבָר. וְלָכֵן דַּיְקָא אֵלּוּ שֶׁזּוֹכִים לִהְיוֹת מְקֻרָבִים אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וְנוֹפֶלֶת עֲלֵיהֶם שִׁפְלוּת, הֵם צְרִיכִים הִתְחַזְּקוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, לְהַחֲזִיק מַעֲמָד שֶׁלֹּא יִשָּׁבְרוּ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַהֲוָי"ה, מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה, וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל.** וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י: 'לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת נָזִיר לְפָרָשַׁת סוֹטָה? לוֹמַר לְךָ, שֶׁכָּל הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ, יַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן (סוֹטָה ב.) שֶׁהוּא מֵבִיא לִידֵי נְאוּף'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן כו): צָרִיךְ לְהַרְחִיק מִשִּׁכְרוּת, וּלְדַקְדֵּק שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יוֹתֵר מִיכָלְתּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי שִׁכְרוּת, כִּי מְעַט הַשְׁתִּיָּה לְפִי הַצֹּרֶךְ הִיא טוֹבָה לְהַרְחִיב דַּעְתּוֹ.

וְדַע, כִּי הַדַּעַת מְלֻבֶּשֶׁת בַּחֲסָדִים, וּכְשֶׁשּׁוֹתֶה בְּמִדָּה כָּרָאוּי לְפִי עֶרְכּוֹ, אָז נִתְרַחֶבֶת דַּעְתּוֹ וְנִתְרוֹמֵם מֹחוֹ, וְאָז נִגְדָּלִין הַחֲסָדִים בְּיוֹתֵר עַל־יְדֵי הַשְּׁתִיָּה. כִּי כְּשֶׁנִּתְרוֹמֶמֶת הַדַּעַת, נִתְרוֹמְמִין וְנִגְדָּלִין הַחֲסָדִים. כִּי הַדַּעַת מְלֻבֶּשֶׁת בַּחֲסָדִים. וְזֶה (עֵרוּבִין סה:): כָּל הַמִּתְפַּתֶּה בְּיֵינוֹ, יֵשׁ בּוֹ מִדַּעַת קוֹנוֹ, 'מִתְפַּתֶּה' דַּיְקָא, בְּחִינַת חֲסָדִים, שֶׁעַל־יְדֵי הַיַּיִן נִגְדָּלִין הַחֲסָדִים. וְזֶהוּ מִתְפַּתֶּה, שֶׁעַל־יְדֵי הַגְדָּלַת הַחֲסָדִים הוּא

מִתְפַּתֶּה וּמִתְפַּיֵּס, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הָיָה רָאוּי לְהִתְפַּתּוֹת לְפִי חֲסָדִים סְתָם, וְהָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת רוֹגֵז, אֲבָל עַל־יְדֵי הַגְּדֻלַּת הַחֲסָדִים עַל־יְדֵי הַיַּיִן — הוּא מִתְפַּתֶּה. אֲבָל הַשּׁוֹתֶה יוֹתֵר מִדַּאי וּמִשְׁתַּכֵּר, אֲזַי אַדְרַבָּה, מִתְגַּבְּרִין תֹּקֶף הַגְּבוּרוֹת, וְנַעֲשֶׂה כַּעַס וָרֹגֶז. וְלִפְעָמִים מִתְגַּבְּרִין גְּבוּרוֹת דְּסִטְרָא־אַחֲרָא, וְיוּכַל לָבוֹא לִידֵי רָעוֹת וְכוּ', חַס וְשָׁלוֹם.

וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי שִׁכְרוּת שׁוֹכְחִין כָּל הַמִּצְוֹות וְהָאַזְהָרוֹת שֶׁצִּוָּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם; כִּי מֹשֶׁה הוּא מְלֻבָּשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר, וּמַזְכִּיר כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר, שֶׁיַּעֲשֶׂה הַמִּצְוָה הַשַּׁיָּכָה לְאוֹתוֹ אֵיבָר, כִּי רְמַ״ח מִצְוֹות כְּנֶגֶד רְמַ״ח אֵיבָרִים. וְזֶה אֲשֶׁר ״מְחֹקֵק״ (דְּבָרִים לג, כא), שֶׁהוּא גִּימַטְרִיָּה רמ״ח, שֶׁמַּזְכִּיר רמ״ח מִצְוֹות, וְעַל־יְדֵי הַשִּׁכְרוּת שׁוֹכֵחַ אוֹתָן, בְּבְחִינַת (מִשְׁלֵי לא, ה): ״פֶּן יִשְׁתֶּה וְיִשְׁכַּח מְחֻקָּק״, שֶׁעַל־יְדֵי הַשְּׁתִיָּה וְהַשִּׁכְרוּת שׁוֹכֵחַ רְמַ״ח מִצְוֹות שֶׁל מֹשֶׁה, וְהִתְלַבְּשׁוּת מֹשֶׁה בָּאֵיבָרִים, זוֹהִי בְּעַצְמָהּ בְּחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת הַדַּעַת בַּחֲסָדִים, כִּי מֹשֶׁה הוּא הַדַּעַת, וְהָאֵיבָרִים הֵם רְמַ״ח.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ג.): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ה, יב): ״אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ״. וּשְׁטוּת הִיא הֶפֶךְ הַדַּעַת, שֶׁמְּגַלֶּה מֹשֶׁה, שֶׁהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא אֵינוֹ מִתְעוֹרֵר לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹות שֶׁבְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר.

וְזֶה ״אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַהֹוָי״ה, מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל״ וְגוֹ', וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת נָזִיר לְפָרָשַׁת סוֹטָה, לוֹמַר לְךָ, שֶׁכָּל הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ יַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן (סוֹטָה ב.), שֶׁהוּא מֵבִיא לִידֵי נְאוּף׳, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי שִׁכְרוּת, הוּא בָּא לִידֵי נְאוּף. וְנָאוּף בָּא מֵרוּחַ שְׁטוּת שֶׁנִּכְנְסָה בּוֹ, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (תַּנְחוּמָא נָשֹׂא ה׳): אֵין הַמְנָאֲפִים נוֹאֲפִים עַד שֶׁתִּכָּנֵס בָּהֶם רוּחַ שְׁטוּת, שֶׁכֵּן כְּתִיב (בַּמִּדְבָּר ה, יב): ״כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ״.

וּבָזֶה יוּבַן גַּם, אֲשֶׁר בְּמַחֲלֹקֶת קֹרַח, שֶׁקָּם נֶגֶד מֹשֶׁה לְהִתְלוֹצֵץ מִמֶּנּוּ, כְּתִיב (בַּמִּדְבָּר טז, ה): ״בֹּקֶר וְיֹדַע הַוָי״ה״ וְגוֹ', וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳עַתָּה עֵת שִׁכְרוּת הוּא לָנוּ, כִּי מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קפא): כְּשֶׁמִּתְקַשְּׁרִים בְּקֶשֶׁר אֵיזֶה אֲנָשִׁים עַל אִישׁ אֶחָד, אֲפִלּוּ אִם הוּא חָשׁוּב יוֹתֵר מֵהֶם, עַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִים לְהַפִּיל אוֹתוֹ. וּכְשֶׁמַּפִּילִים אֵיזֶה אָדָם, עִקַּר הַנְּפִילָה הִיא, שֶׁנּוֹפֵל לְתַאֲוַת נְאוּף.

וּבָזֶה נָבִין פְּלִיאָה עֲצוּמָה, מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יח, סִימָן כ׳): מְלַמֵּד שֶׁחָשָׁדוּהוּ בְּאֵשֶׁת אִישׁ, אֲשֶׁר דָּבָר זֶה פֶּלֶא מְאֹד, אֵיךְ יַחְשְׁדוּ אוֹתוֹ עַל דָּבָר כָּזֶה? אֶלָּא הֵם סָבְרוּ, מֵאַחַר שֶׁקָּמוּ מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים נְשִׂיאֵי עֵדָה, קְרוּאֵי מוֹעֵד, אַנְשֵׁי שֵׁם, בְּרוֹדְאֵי הִפִּילוּ אוֹתוֹ בְּתַאֲוַת נְאוּף, אֲבָל הֵם לֹא יָדְעוּ, שֶׁמֹּשֶׁה הִרְבֶּה יוֹתֵר גְּדוֹל מֵהֶם, וּמֵחֲמַת שֶׁהֵם חָלְקוּ עַל מֹשֶׁה, נִפְגְּמָה אֶצְלָם הַדַּעַת, וְלָכֵן אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: ״בֹּקֶר וְיֹדַע הַוָי״ה״ וְגוֹ', וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י: ׳עַתָּה עֵת שִׁכְרוּת הוּא לָנוּ, וּבְרוֹדְאֵי נִשְׁכְּחוּ מֵהֶם הַמִּצְוֹות, וְלָכֵן דָּחָה אוֹתָם לְמָחָר, שֶׁתֵּצֵא מֵהֶם הַשִּׁכְרוּת, שֶׁאָז פֶּן וְאוּלַי יִתְעוֹרְרוּ רְמַ״ח אֵיבְרֵיהֶם לִשְׁמֹעַ אֶת הַזְכָּרַת מֹשֶׁה, שֶׁמַּזְכִּיר אֶת הָאֵיבָרִים לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹות, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] יְבָרֶכְךָ הַוָי״ה וְיִשְׁמְרֶךָ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יא, סִימָן ה׳): ״יְבָרֶכְךָ הַוָי״ה״ — בְּמָמוֹן (שָׁם פָּרָשָׁה יב, סִימָן ג׳), ״וְיִשְׁמְרֶךָ״ — מִן הַמַּזִּיקִין. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סח): הָיָה רָאוּי, שֶׁכָּל בַּר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה לוֹ מָמוֹן, אַךְ יֵשׁ מִדָּה אַחַת שֶׁמַּפְסֶדֶת וּמְאַבֶּדֶת

מֵהֶם הַמָּמוֹן, וְהִיא מִדָּה רָעָה מְגֻנָּה, שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד לְהִנָּצֵל מִמֶּנָּה, וַאֲפִלּוּ אִם יִרְצֶה אֶחָד לְהִנָּצֵל מִמֶּנָּה, וּבִפְרָט בִּשְׁבִיל תַּאֲוַת הַמָּמוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּפְסִיד לוֹ אֶת הַמָּמוֹן, עִם כָּל זֹאת הַמִּדָּה הָרָעָה הַזֹּאת מִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו בְּיַלְדוּתוֹ וּבְקַטְנוּתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַפְסֶדֶת מִמֶּנּוּ הַמָּמוֹן, שֶׁהָיָה רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ.

וְהַמִּדָּה רָעָה הַהִיא הִיא מִדַּת הַכַּעַס, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַפְסִיד וּמְאַבֵּד הַמָּמוֹן הָרָאוּי לוֹ, כִּי בִּבְחִינַת שֹׁרֶשׁ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל הַמָּמוֹן, מִמָּקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל מִשָּׁם, הִיא בְּחִינָה אַחַת עִם הַכַּעַס מַמָּשׁ, וְעַל־כֵּן הַכַּעַס־דָּבָר כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל וְיוֹרֵד שֶׁפַּע לָאָדָם, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מָמוֹן, אָז יוֹרֵד וּמַזְמִין לוֹ כַּעַס, וְעוֹשֶׂה לוֹ מִבְּחִינַת הַהַשְׁפָּעָה וְהַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁיּוֹרֵד אֵלָיו, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מָמוֹן, עוֹשֶׂה לוֹ מִמֶּנּוּ כַּעַס, כִּי הַכַּעַס הוּא מַמָּשׁ בְּחִינָה אַחַת וְעִנְיָן אֶחָד עִם הַמָּמוֹן, בִּמְקוֹם שֹׁרֶשׁ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְאֵין בֵּינֵיהֶם שׁוּם הֶפְרֵשׁ, כִּי שְׁנֵיהֶם יוֹרְדִים מִגְּבוּרוֹת, וְנִמְשָׁכִין מִמָּקוֹם אֶחָד מַמָּשׁ, בִּבְחִינַת (אִיּוֹב לז, כא): "מִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה", וּכְתִיב (יִרְמְיָה א, יד): "מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה".

וְהִנֵּה כְּשֶׁאָדָם בְּכַעַס, בּוֹרֵא קְלִפּוֹת וּמַשְׁחִיתִים שֶׁמְּצִיקִים וּמְצַעֲרִים אוֹתוֹ, כִּי מִכָּל כַּעַס שֶׁאָדָם כּוֹעֵס, הוּא בּוֹרֵא מַשְׁחִית. וְזֶה "יְבָרֶכְךָ הַוָ"ה וְיִשְׁמְרֶךָ". וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים: "יְבָרֶכְךָ הַוָ"ה" — בְּמָמוֹן, : "וְיִשְׁמְרֶךָ" — מִן הַמַּזִּיקִין, כִּי בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה לָאָדָם בְּרָכָה בְּמָמוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא צָרִיךְ שְׁמִירָה מִן הַמַּזִּיקִים שֶׁנִּבְרָאִים עַל־יְדֵי כַּעַס, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] "יָאֵר הַוָ"ה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ". וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'): אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל תָּמִיד בַּשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר, שֶׁהוּא הַחִיּוּת אֱלֹקוּת הַמְחַיֶּה אֶת כָּל דָּבָר, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, אַךְ מֵחֲמַת שֶׁהָאוֹר הַזֶּה הוּא אוֹר גָּדוֹל מְאֹד כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, וְלָכֵן צְרִיכִים צִמְצוּם, שֶׁזּוֹ הַלְּבָנָה, שֶׁמְּקַבֶּלֶת אֶת אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, הֵינוּ בְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יְכוֹלִים לְהִסְתַּכֵּל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאוֹר הַלְּבָנָה כֵּן יְכוֹלִים לְהִסְתַּכֵּל, וְהַצִּמְצוּם הַזֶּה נִקְרָא נו"ן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים עב, יז): "לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ". וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י — 'לְשׁוֹן מַלְכוּת', וְהַמַּלְכוּת הִיא הַפֶּה.

וְלִזְכּוֹת לְהַשִּׂיג אֶת הָאוֹר הָאֱלֹקִי, שֶׁתָּמִיד יַחְשֹׁב הָאָדָם רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, הוּא עַל־יְדֵי רִבּוּי תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה, שֶׁאָדָם מְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לְקַבֵּל אֶת אוֹר הַחָכְמָה בְּתוֹךְ הַצִּמְצוּם, הֵינוּ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּתוֹךְ אוֹר הַלְּבָנָה, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, שֶׁזֶּה חִבּוּר בֵּין ח', שֶׁהוּא חָכְמָה, אֶל נ' שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת.

וְכַאֲשֶׁר בַּר יִשְׂרָאֵל מְדַבֵּר הַרְבֵּה אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמִתְפַּלֵּל וּמִתְחַנֵּן וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כָּל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ עָלָיו אוֹר גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁהוּא אוֹר הָאֱלֹקִי, אוֹר הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ עָלָיו חֵן, וְנִתְחַבֵּר אֶצְלוֹ חָכְמָה שֶׁהוּא ח' — עִם הַמַּלְכוּת שֶׁהוּא נ', וְנַעֲשֶׂה חֵ"ן, שֶׁזֶּה הַחֵן שֶׁיֵּשׁ עַל אָדָם צַדִּיק, וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (פְּסָחִים קיג.): כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חֵן, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא יְרֵא שָׁמַיִם.

וְזֶה "יָאֵר הַוָ"ה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ"; הֵינוּ תֻּכַּף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֵאִיר פָּנָיו אֶל הָאָדָם, עַל־יְדֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, אָזַי מֵאִיר עָלָיו חֵן, כִּי מֵאַחַר שֶׁמִּתְגַּלֶּה אֵלָיו אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתָמִיד רַק חוֹשֵׁב מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ עָלָיו חֵן, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל

הַכַּפֹּרֶת, אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמַּכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה, בָּא שְׁלִישִׁי וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם׳; כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (וַיִּקְרָא א, א): ״וַיְדַבֵּר ה׳ אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד״, וְהוּא חוֹזֵן לַפָּרֹכֶת. וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שְׁמוֹת כה, כב): ״וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת״, בָּא זֶה וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם, מֹשֶׁה בָּא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, וְשָׁם שׁוֹמֵעַ אֶת הַקּוֹל הַבָּא מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים, הַקּוֹל יוֹצֵא מִן הַשָּׁמַיִם לְבֵין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים, וּמִשָּׁם יָצָא לְאֹהֶל מוֹעֵד: וְכָתַב ׳בַּעַל הַטּוּרִים׳: ״מִ׳בֵּין שְׁנֵי הַ׳כְּרֻבִים״ — רָאשֵׁי תֵּבוֹת מֹשֶׁה.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כח): הַמִּתְנַגְּדִים הַמְבַזִּים וּמְחָרְפִים יִרְאֵי הַשֵּׁם, זֶה מֵחֲמַת שֶׁמְּקַבְּלִים תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁדַּיָּן יְהוּדָאִין, כִּי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁדַּיָּן יְהוּדָאִין, הֵם מְקַבְּלִין תּוֹרָתָן מֵהַשֵּׁדִים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תּוֹרָה נְפוּלָה מֵהָאַלְפִין נְפוּלִין, וְאֵין לִבְנֵי־אָדָם שׁוּם תּוֹעֶלֶת מִדְּרָשׁוֹתֵיהֶם, כִּי תּוֹרָתָם שֶׁל אֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, שֶׁדַּיָּן יְהוּדָאִין, אֵין לָהֶם כֹּחַ לְהַדְרִיךְ אֶת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב, כִּי מִבִּישָׁא לָא חֲוֵי טָבָא, וְלֹא עוֹד אֶלָּא עַל־יְדֵי דְּרוּשֵׁיהֶם הֵם מְבִיאִים אֶת הַשּׁוֹמְעִים אוֹתָם לִידֵי כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת.

וְהִנֵּה צָרָה זוֹ הָיְתָה לְעַם יִשְׂרָאֵל בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת, שֶׁהַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים, הַיִּרְאִים וַחֲרֵדִים לִדְבַר הַשֵּׁם, סוֹבְלִים רְדִיפוֹת, חֵרוּפִים וְגִדּוּפִים מִמִּתְנַגְּדִים, שֶׁלִּכְאוֹרָה הֵם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וּבֶאֱמֶת צָרִיךְ לְהָבִין מֵאַיִן בָּא דָּבָר זֶה, אִם אָדָם הוּא תַּלְמִיד חָכָם אֲמִתִּי, לָמָּה יַחֲלֹק עַל זוּלָתוֹ, וְיִרְדֹּף אוֹתוֹ עַד חָרְמָה, אִם זֶה לֹא מִנֶּגֶד לַהֲלָכָה, וְיָדוּעַ וּמְפֻרְסָם לַכֹּל, שֶׁהַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים יִרְאֵי הַשֵּׁם, אֵינָם נוֹטִים מֵהֲלָכָה כְּהוּא זֶה, וְלָמָּה בֶּאֱמֶת יָצָא הַקֶּצֶף כָּל־כָּךְ נֶגְדָּם? אֵין זֶה אֶלָּא תּוֹרָתָם שֶׁל אֵלּוּ הַמִּתְנַגְּדִים הֵם יוֹנְקִים מֵאֲלֵפִין הַנְּפוּלִין, שֶׁמִּשָּׁם יוֹנְקִים הַשֵּׁדִין.

כִּי בֶּאֱמֶת אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְדוֹמֶם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הֵם עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵין שׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם שֶׁיִּהְיֶה בִּלְעָדֵי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאִם אָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה בְּאֹפֶן כָּזֶה, שֶׁמּוֹצֵא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה, וְכַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (מִצֹּרָע נג.): אַמַּאי אִקְרֵי תּוֹרָה? בְּגִין דְּאוֹרֵי וְגַלֵּי בְּמַאי דַּהֲוָה סָתִים דְּלָא אִתְיְדַע, חַיִּים דְּכָל חַיִּים דִּלְעֵלָּא בָּהּ אִתְכְּלִילוּ וּמִנֵּיהּ נַפְקִין [לָמָּה נִקְרֵאת תּוֹרָה: מִשּׁוּם שֶׁהִיא מוֹרָה וּמְגַלָּה מַה שֶּׁהָיָה סָתוּם וְלֹא נוֹדָע, חַיִּים שֶׁכָּל הַחַיִּים הָעֶלְיוֹנִים נִכְלָלִים בָּהּ וּמִמֶּנָּה יוֹצְאִים], אֲזַי יוֹנֵק מֵהַקְּדֻשָּׁה, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁמַּפְרִיד אֶת הַתּוֹרָה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּבָר יֵשׁ לוֹ יְנִיקָה מֵהַשֵּׁדִין, שֶׁמְּקַבְּלִים מֵהָאַלְפִין הַנְּפוּלִין. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת ו.): הַאי דּוֹחֲקָא דַּהֲוֵי בְּכַלָּה, מִנַּיְהוּ הֲוֵי [הַדּוֹחַק שֶׁיֵּשׁ בִּשְׁעַת הַדְּרָשָׁה — מֵהֶם הוּא]. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: בָּאִין הַמַּזִּיקִים וְיוֹשְׁבִין אֶצְלָם וּמִתְחַכְּכִים בָּהֶם, הֵינוּ שֶׁהַשֵּׁדִין דּוֹחֲקִין אֶת עַצְמָם בֵּין הַתַּלְמִידִים שֶׁלּוֹמְדִים תּוֹרָה, וְרוֹצִים לִינֹק מֵהֶם.

וְלָכֵן צְרִיכִים הַרְבֵּה לְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁתִּהְיֶה תּוֹרָתוֹ תּוֹרָה לִשְׁמָהּ, לְגַלּוֹת אֶת הַהֲלָכָה כְּמוֹ שֶׁהִיא, וַאֲפִלּוּ שֶׁיֵּשׁ בֵּינוֹ לְבֵין עַמִּיתוֹ בַּתּוֹרָה חִלּוּקֵי דֵּעוֹת, כִּי כָּךְ הִיא דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁתַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְנַגְּחִים זֶה בָּזֶה בַּהֲלָכָה, אַךְ הַכֹּל צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּכָבוֹד הֲדָדִי, אֲבָל לֹא לְבַזּוֹת וּלְחָרֵף אֶת הַזּוּלַת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁהַזּוּלַת הוּא יָרֵא הַשֵּׁם אֲמִתִּי, דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּדְבֵקוּת אֲמִיתִּית, וְאֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעַת כְּרֶגַע מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, בְּוַדַּאי צְרִיכִים לִנְהֹג בִּכְבוֹדוֹ, אַף שֶׁהוּא חוֹלֵק עָלָיו, אֲבָל הַכֹּל יָכוֹל לִהְיוֹת בְּדֶרֶךְ כָּבוֹד, וְלֹא לְחָרֵף וּלְגַדֵּף אוֹתוֹ, כַּאֲשֶׁר נָהוּג הַיּוֹם, שֶׁקָּמִים וְצָצִים כָּל מִינֵי פִּרְחָחִים, עַמֵּי הָאָרָצוֹת גְּמוּרִים, שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁזֶּה שֶׁהֵם יוֹדְעִים כַּמָּה פִּלְפּוּלִים שֶׁל הֶבֶל, הֵם כְּבָר כַּגְּאוֹן הַגְּאוֹנִים, שַׁר

הַתּוֹרָה, וְכַדּוֹמֶה לְשׁוֹנוֹת שֶׁל גֵּזֶמָאוֹת, וְכֵן קָמִים וְצָצִים הַיּוֹם מְפֻרְסָמִים, בּוּרִים וְרֵיקִים, שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים בֵּין יְמִינָם לִשְׂמֹאלָם, וּמְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹן הִתְפָּאֲרוּת, וְנוֹתְנִים תְּקוּנִים, וּמִתְפָּאֲרִים שֶׁיּוֹדְעִים בְּתִקּוּנֵי נְשָׁמוֹת, אֲשֶׁר הַכֹּל הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ, כִּי הֵם אֲנָשִׁים פְּגוּמִים מְאֹד, וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם בַּעֲלֵי עֲבֵרָה מַמָּשׁ, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבַן. וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא חֲסֵרוֹת צָרוֹת, וּקְטַנֵּי הַדַּעַת וְהָעֵרֶךְ וְנָשִׁים רָצִים אַחֲרֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה חוֹשְׁבִים שֶׁהֵם כְּבָר מַשֶּׂהוּ, וּבֶאֱמֶת הֵם רְחוֹקִים לְגַמְרֵי מֵהַקְּדֻשָּׁה, וְהֵן הֵן הַשֵּׁדִין יְהוּדָאִין, שֶׁמְּחָרְפִין וּמְגַדְּפִין וּמִתְנַגְּדִין לְיִרְאֵי הַשֵּׁם אֲמִתִּיִּים. וּמָה הַסִּימָן עַל אֵלּוּ הַמִּתְנַגְּחִים בַּהֲלָכָה לְשֵׁם שָׁמַיִם? אִם הַוּכּוּחַ שֶׁלָּהֶם הוּא בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה, כָּבוֹד הֲדָדִי, זֶה סִימָן שֶׁכַּוָּנָתָם לַשָּׁמַיִם.

וּבָזֶה נָבוֹא אֶל הַבֵּאוּר: **"וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ, וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו"**; כִּי הִנֵּה מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן טו), שֶׁאֵלּוּ הַמִּתְפָּאֲרִין עַצְמָם בְּשֶׁקֶר בִּגְדוּלוֹת וְנִפְלָאוֹת, וְיֵשׁ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים שֶׁנִּמְשָׁכִין אַחֲרֵיהֶם, כִּי בְּנֵי־אָדָם אוֹהֲבִים לְהִמָּשֵׁךְ אַחַר שֶׁקֶר, וּמֵאַיִן בָּאֱמֶת יוֹדְעִים שֶׁאֵלּוּ הֵם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים, צַדִּיקִים דְּבוּקִים בּוֹ יִתְבָּרֵךְ? אִם כָּל הַגְּלוּיִ שֶׁהֵם מְגַלִּים הוּא עַל־פִּי הַתּוֹרָה, וּבְנוּיִ עַל יְסוֹדוֹת חֲזָקִים, עַל־פִּי מַאֲמְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים בַּגְּמָרָא וּמִדְרָשִׁים בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וּבַהֲלָכָה, סִימָן שֶׁהֵם מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה.

כִּי הִנֵּה כָּל הַנִּבּוּאָה נִמְשֶׁכֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים, שֶׁהָיוּ עַל הָאָרוֹן, וּבְתוֹךְ הָאָרוֹן הָיוּ הַלּוּחוֹת שֶׁהֵם כְּלַל הַתּוֹרָה. נִמְצָא, שֶׁנִּבּוּאָה הַבָּאָה בְּלִי הַקְדָּמָה שֶׁל תּוֹרָה, הַכֹּל שֶׁקֶר וְכָזָב, וְיֵשׁ לָהּ שֹׁרֶשׁ מִשֵּׁדִין יְהוּדָאִין. וְזֶה שֶׁכָּתַב 'בַּעַל הַטּוּרִים': מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים, רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'מֹשֶׁה'. כִּי כְּתִיב (מַלְאָכִי ג, כב): "זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה", שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרֵאת עַל שֵׁם מֹשֶׁה. כִּי רַק אִם הָאָדָם הַזֶּה לוֹמֵד תּוֹרָה, וְכָל הִתְגַּלּוּתוֹ שֶׁמְּגַלֶּה לָרַבִּים הִיא תּוֹרָה, אֲזַי אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בְּחִינַת נְבוּאָה אֲמִתִּית, אֲבָל אִם אֵין בָּזֶה תּוֹרָה, הַכֹּל שֶׁקֶר וְכָזָב וְדִמְיוֹנוֹת וְחֶזְיוֹנוֹת שֶׁל הֶבֶל, אֲשֶׁר מָצוּי הַיּוֹם לָרֹב — שֶׁקְּרָנַיִם רַבִּים צְבוּעִים, שֶׁרֵ"ץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, שֶׁמִּתְפָּאֲרִים בְּהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל הֶבֶל, וּמְדַבְּרִים מִגְּדֻלַּת עַצְמָם בְּלִי שׁוּם יְסוֹד, שֶׁהַכֹּל הֶבֶל הֲבָלִים, וּמְמֵילָא אִם הֵם חוֹלְקִים וּמִתְנַגְּדִים עַל יִרְאֵי הַשֵּׁם וְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, צְרִיכִים לָדַעַת שֶׁתּוֹרָתָם הִיא מִשֵּׁדִין יְהוּדָאִין. כִּי זֶה הַסִּימָן אִם מִתְנַגְּדִים עַל הַזּוֹלֶת בִּלְשׁוֹן חֲרוּפִים וְגִדּוּפִים, סִימָן שֶׁהֵם יוֹנְקִים מִשֵּׁדִין יְהוּדָאִין, וּצְרִיכִים לְהִזָּהֵר מֵהֶם מְאֹד.

וּבָזֶה גַּם נָבִין מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמַּכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה, בָּא הַשְּׁלִישִׁי וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם וְכוּ', וְהוּא רֶמֶז לְהַנִּזְכָּר לָעֵיל, אִם יֵשׁ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁמַּכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה, כִּי כָּךְ דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁתַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִתְנַגְּחִים זֶה עִם זֶה בַּהֲלָכָה, זֶה בּוֹנֶה וְזֶה סוֹתֵר, וּמִנַּיִן אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁכַּוָּנָתָם לַשָּׁמַיִם? אִם בָּא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וּמַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם, וּמְבָרְרִין בֵּינֵיהֶם אֶת הַהֲלָכָה, וּמוֹכְנִים לִשְׁמֹעַ זֶה אֶת זֶה, זֶה סִימָן שֶׁבָּאִים מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה. וּכְעֵין שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְבָמוֹת יג:): אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵלּוּ אוֹסְרִים וְאֵלּוּ מַתִּירִין, אֵלּוּ פּוֹסְלִין וְאֵלּוּ מַכְשִׁירִין, לֹא נִמְנְעוּ בֵּית שַׁמַּאי מִלִּשָּׂא נָשִׁים מִבֵּית הִלֵּל, וְלֹא בֵּית הִלֵּל מִבֵּית שַׁמַּאי; וְכֵן אָמְרוּ (קִדּוּשִׁין ל.): כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר (תְּהִלִּים קכז, ה), מַאי אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר? אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא: אֲפִלּוּ הָאָב וּבְנוֹ, הָרַב וְתַלְמִידוֹ, שֶׁעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה בְּשַׁעַר אֶחָד — נַעֲשִׂים אוֹיְבִים זֶה אֶת זֶה, וְאֵינָם זָזִים מִשָּׁם, עַד שֶׁנַּעֲשִׂים אוֹהֲבִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר כא, יד): "אֶת וָהֵב בְּסוּפָה", אַל תִּקְרֵי בְּסוּפָה אֶלָּא בְּסוֹפָהּ; וְזֶה יְסוֹד גָּדוֹל אֲשֶׁר צָרִיךְ לֵידַע, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת בְּהַעֲלֹתְךָ

[א] דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו, בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת. וְכָתַב 'בַּעַל־הַטּוּרִים': שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת כְּנֶגֶד ז' הַמַּזָּלוֹת: חנכ"ל שצ"ם [חַ׳מָּה נ׳גַּהּ כּ׳וֹכָב לְ׳בָנָה שֶׁ׳בְּתַאי צֶ׳דֶק מַ׳אְדִים].

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'): דַּע, שֶׁעַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְקַבְּלוֹת כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת, שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים. וְהַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְעַלֶּה וְנִתְרוֹמֵם בִּפְנֵי כָּל מִי שֶׁצְּרִיכִים. כִּי עִכּוּבָן עִקַּר הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת הוּא אֶצְלָם.

כִּי בֶּאֱמֶת עִקַּר הַתַּכְלִית הִיא רַק לְהַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. לֵידַע, לְהוֹדִיעַ וּלְהִוָּדַע, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה וּמְהַוֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ. וְזֶה עִקַּר גְּדֻלַּת בַּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּסְתּוֹבֵב בְּזֶה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי וְהַחָמְרִי, וְאַף שֶׁעוֹבֵר עָלָיו מַה שֶּׁעוֹבֵר — צָרוֹת, יִסּוּרִים, מַכְאוֹבִים, בִּלְבּוּלִים וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת וְכוּ', וְכוּ', וְעִם כָּל זֹאת הוּא מִסְתּוֹבֵב בְּזֶה הָעוֹלָם, וּמַכִּיר אֶת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ רַק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, רַק בִּשְׁבִילוֹ נִבְרָא כָּל הָעוֹלָם. וְלִזְכּוֹת לָזֶה אִי אֶפְשָׁר, כִּי אִם עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ עָלָיו חֵן, כִּי הוּא מְקַשֵּׁר אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת יַחַד, וַאֲפִלּוּ הַטֶּבַע שֶׁהֵן שִׁבְעַת הַמַּזָּלוֹת, שֶׁהַטְבִּיעַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹ, מִתְבַּטְּלִים כְּנֶגְדּוֹ.

וְלָכֵן הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד לִלְמֹד תּוֹרָה בְּכָל יוֹם, אַף הָאָדָם עַל־יְדֵי שֶׁחוֹטֵא, נִכְנֶסֶת בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, כְּמַאֲמָרָם ז"ל (סוֹטָה ג.): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא אִם־כֵּן נִכְנְסָה בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת; וְלָכֵן הַיֵּצֶר הָרָע מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמִצְווֹת, הָעִקָּר שֶׁלֹּא לִלְמֹד תּוֹרָה, כִּי הוּא מְאֹד מְאֹד מְפַחֵד מִבֶּן אָדָם שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה. וּכְמַאֲמָרָם ז"ל (קִדּוּשִׁין ל.): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בָּרָאתִי יֵצֶר הָרָע וּבָרָאתִי תּוֹרָה תַּבְלִין כְּנֶגְדּוֹ; וְלָכֵן הַיֵּצֶר הָרָע מְאֹד מְפַחֵד מִמִּי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה מְבַטֶּלֶת אוֹתוֹ לְגַמְרֵי. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מִדְרָשׁ אַגָּדָה): מְנוֹרָה זוֹ תּוֹרָה, מְנוֹרָה בַּדָּרוֹם כְּנֶגֶד חַמָּה שֶׁהִיא מְאִירָה לְחָכָם, וְעַל יָמִין הִיא, שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת י', ב): "לֵב חָכָם לִימִינוֹ", וּמְנוֹרָה כְּנֶגֶד הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא אוֹר שְׁכִינָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן", שֶׁהוּא הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁעוֹסֵק לְהַעֲלוֹת וּלְתַקֵּן אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. "וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת", בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה מַעֲלֶה אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל שָׁרְשָׁם, כִּי הַנְּשָׁמָה נִקְרֵאת נֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כ, כז): "נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם". הָעֲצָה לָזֶה — "אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה", תְּעוֹרֵר אוֹתָם לִלְמֹד תּוֹרָה, כִּי אֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה (עֲבוֹדָה זָרָה יט:), וְדַיְקָא עַל־יְדֵי תּוֹרָה, יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לְבַטֵּל אֶת הַיֵּצֶר הָרָע מִמֶּנּוּ, וְיִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ כָּל הָרָע, וְיִזְכֶּה לִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד כְּדֵי כָּךְ, שֶׁכָּל הַטֶּבַע יִהְיֶה נִכְנָע תַּחְתָּיו, שֶׁזֶּה "יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת" — כְּנֶגֶד הַשִּׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת.

כִּי מַעֲלַת לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה עוֹלָה עַל הַכֹּל, וּמִי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה, אֵינוֹ מְפַחֵד — לֹא מֵהָעֶלְיוֹנִים וְלֹא מֵהַתַּחְתּוֹנִים, כִּי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וּמִי שֶׁאוֹחֵז בַּתּוֹרָה, אוֹחֵז בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵין לוֹ מִמָּה לִירֹא

וְלִפְחֹד. וְלָכֵן צְרִיכָה לִהְיוֹת כָּל עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים הַמַּעֲלִים נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁיַּחְדִּירוּ בָּהֶן אֶת מַעֲלַת לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, אֲשֶׁר אֵין עוֹד טוֹב וַעֲרֵבוּת יוֹתֵר מֵהֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וַיַּעַשׂ בֶּן אַהֲרֹן. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לְהַגִּיד שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן שֶׁלֹּא שִׁנָּה. וְיֵשׁ לוֹמַר, עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סח), שֶׁהַצַּדִּיק אַף שֶׁהוּא לְמַעְלָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת לְמַטָּה, וְזֶה עִקַּר שְׁלֵמוּת הַצַּדִּיק, כְּשֶׁהוּא לְמַעְלָה הוּא גַּם לְמַטָּה, הַיְנוּ מִצַּד אֶחָד הַצַּדִּיק צָרִיךְ לִהְיוֹת דָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמִצַּד שֵׁנִי הוּא צָרִיךְ לָרֶדֶת אֶל הֲמוֹן עַם, וּלְחַזְּקָם וּלְאַמְּצָם וּלְעוֹדְדָם וּלְשַׂמְּחָם, וּלְקָרְבָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן צא), שֶׁהַצַּדִּיק מְדַבֵּר שִׂיחוֹת חֻלִּין, כְּדֵי לְהָרִים וּלְהַגְבִּיהַּ אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (אָבוֹת א, יב): הֱוֵי מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַהֲרֹן, אוֹהֵב שָׁלוֹם וְרוֹדֵף שָׁלוֹם; שֶׁכָּל עִנְיָנוֹ הָיָה רַק לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין בְּנֵי־אָדָם, וְהָיָה מְעָרֵב בֵּינֵיהֶם, כִּי הָיָה מְסִתּוֹבֵב בֵּינֵיהֶם, וּמְקָרְבָם שָׁלוֹם לְכֻלָּם, וְעוֹשֶׂה שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ. כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (אָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן, פֶּרֶק יב): שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם שֶׁעָשׂוּ מְרִיבָה זֶה עִם זֶה, הָלַךְ אַהֲרֹן וְיָשַׁב אֵצֶל אֶחָד מֵהֶם. אָמַר לוֹ: בְּנִי, רְאֵה חֲבֵרְךָ מַה הוּא אוֹמֵר? מְטָרֵף אֶת לִבּוֹ וְקוֹרֵעַ אֶת בְּגָדָיו, אוֹמֵר: אוֹי לִי! הֵיאַךְ אֶשָּׂא אֶת עֵינַי וְאֶרְאֶה אֶת חֲבֵרִי, בָּשְׁתִּי הֵימֶנּוּ, שֶׁאֲנִי הוּא שֶׁסָּרַחְתִּי עָלָיו, הוּא יוֹשֵׁב אֶצְלוֹ עַד שֶׁמְּסִיר קִנְאָה מִלִּבּוֹ. וְהוֹלֵךְ אַהֲרֹן וְיוֹשֵׁב אֵצֶל הָאַחֵר, וְאוֹמֵר לוֹ: בְּנִי, רְאֵה חֲבֵרְךָ מַהוּ אוֹמֵר? מְטָרֵף אֶת לִבּוֹ, וְקוֹרֵעַ אֶת בְּגָדָיו, וְאוֹמֵר: אוֹי לִי! הֵיאַךְ אֶשָּׂא אֶת עֵינַי וְאֶרְאֶה אֶת חֲבֵרִי, בָּשְׁתִּי הֵימֶנּוּ, שֶׁאֲנִי הוּא שֶׁסָּרַחְתִּי עָלָיו, הוּא יוֹשֵׁב אֶצְלוֹ עַד שֶׁמְּסִיר קִנְאָה מִלִּבּוֹ. וּכְשֶׁנִּפְגְּשׁוּ זֶה בָּזֶה גִּפְּפוּ וְנָשְׁקוּ זֶה לָזֶה.

[ג] וַיַּעַשׂ בֶּן אַהֲרֹן. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לְהַגִּיד שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן שֶׁלֹּא שִׁנָּה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי מַה שֶּׁסִּפֵּר מוֹהֲרַנַ"תְּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן קטו) עַל רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁהָיְתָה לוֹ הִתְחַזְּקוּת גְּדוֹלָה בַּעֲבוֹדָתוֹ, וְלֹא הִנִּיחַ עַצְמוֹ לְהִתְבַּלְבֵּל כְּלָל, וְדַרְכּוֹ הָיְתָה, שֶׁהָיָה בּוֹרֵר לוֹ אֵיזוֹהִי דֶּרֶךְ יְשָׁרָה אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהִתְחִיל לְהִתְנַהֵג בְּאֵלּוּ הַהַנְהָגוֹת וּבְאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ, שֶׁבָּחַר לוֹ, וְהָיָה מִתְנַהֵג בְּאֵלּוּ הַהַנְהָגוֹת אֵיזֶה זְמַן, וְכָל מַה שֶּׁהָיוּ בָּאִים עָלָיו מַחֲשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת לְבַלְבְּלוֹ מֵהַנְהָגָה זֹאת וּלְהִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ אַחֵר, לֹא הָיָה שׁוֹמֵעַ לְאֵלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת כְּלָל, וְהָיָה דּוֹחֶה אֶת אֵלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת מִדַּעְתּוֹ, וְלֹא הִנִּיחָם לְהַכְּנֵס בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, רַק הָיָה חָזָק וְאַמִּיץ בְּדַעְתּוֹ מְאֹד, וְהָיָה הוֹלֵךְ וּמִתְנַהֵג בַּדֶּרֶךְ שֶׁבָּחַר לוֹ אֵיזֶה זְמַן.

וּבְאֶמֶת אִם תִּתְבּוֹנֵן, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר זֶה מַה שֶּׁמַּפִּיל אֶת הָאָדָם מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁבְּכָל פַּעַם עוֹלוֹת לוֹ מַחֲשָׁבוֹת חֲדָשׁוֹת וְהַמְצָאוֹת חֲדָשׁוֹת, אֵיךְ לַעֲבֹד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבְכָל פַּעַם עוֹלָה לוֹ עַל דַּעְתּוֹ דֶּרֶךְ חֲדָשָׁה, וּמֵרֹב הַדְּרָכִים וְהַהַנְהָגוֹת הוּא מִתְבַּלְבֵּל לְגַמְרֵי, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם.

וְזֶה מַה שֶּׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מְשַׁבַּחַת אֶת אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: "וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן". וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לְהַגִּיד שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן שֶׁלֹּא שִׁנָּה'; כִּי בְּוַדַּאי גַּם לוֹ הָיוּ בְּכָל פַּעַם מַחֲשָׁבוֹת חֲדָשׁוֹת אֵיךְ לְהַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה בְּצוּרָה אַחֶרֶת, עִם כָּל זֹאת שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן הָיָה שֶׁלֹּא שִׁנָּה, כְּפִי שֶׁקִּבֵּל — כָּךְ הִתְנַהֵג. וְזֶהוּ יְסוֹד גָּדוֹל לְכָל מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ — לֹא לְהִתְבַּלְבֵּל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וּמִשּׁוּם הַנְהָגָה חֲדָשָׁה, אֶלָּא כְּפִי שֶׁקִּבֵּל עַל עַצְמוֹ לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּדֶּרֶךְ הַסְּלוּלָה שֶׁקִּבֵּל מֵהַצַּדִּיק הָאֱמֶת, עָלָיו לִהְיוֹת חָזָק בָּזֶה, בְּמִסִּירוּת נֶפֶשׁ גְּדוֹלָה מְאֹד, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה יַצְלִיחַ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה, עִמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מַה יְצַוֶּה ה' לָכֶם. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'אָמַר לָהֶם עִמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה, כְּתַלְמִיד הַמֵּבִיטָח לִשְׁמֹעַ מִפִּי רַבּוֹ, אַשְׁרֵי יְלוּד אִשָּׁה שֶׁכָּךְ מֻבְטָח, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָיָה רוֹצֶה, הָיָה מְדַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ז'), אֲשֶׁר יֵשׁ מַקִּיף וְיֵשׁ פְּנִימִי, הַיְנוּ מַה שֶּׁאָדָם מַשִּׂיג זֶה נִקְרָא פְּנִימִי, כִּי הֲרֵי זֶה נִכְנָס כְּבָר בִּפְנִימִיּוּת מֹחוֹ, וּמַה שֶּׁאֵינוֹ מַשִּׂיג זֶה נִקְרָא מַקִּיף, שֶׁמַּקִּיף אֶת מֹחוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִכָּנֵס אֶצְלוֹ, וְהָרַב שֶׁלּוֹמֵד עִם תַּלְמִידָיו, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מוֹצִיא אֶת הַפְּנִימִי שֶׁלּוֹ, וּמַכְנִיס אֶת זֶה בְּתוֹךְ לִבָּם שֶׁל תַּלְמִידָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְרוֹקֵן הַפְּנִימִי שֶׁלּוֹ, כִּי מָסַרוֹ לְתַלְמִידָיו, וְאָז נִכְנָס הַמַּקִּיף שֶׁהָיָה מַקִּיפוֹ, אֶל תּוֹךְ פְּנִימִיּוּתוֹ, וְאַחַר־כָּךְ יֵשׁ לוֹ מַקִּיף יוֹתֵר גָּדוֹל.

וְזוֹ מַעֲלַת הָאָדָם הַמְלַמֵּד לְתַלְמִידִים, כִּי בְּכָל פַּעַם הוּא מְרוֹקֵן אֶת הַפְּנִימִי שֶׁלּוֹ, וּמַכְנִיס בְּעַצְמוֹ מַקִּיפִים חֲדָשִׁים, וּכְכָל שֶׁהוּא לוֹמֵד יוֹתֵר עִם תַּלְמִידָיו, הֲרֵי זֶה הוּא בָּא לְהַשְׂכָּלָה וְלַהֲבָנָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה, כִּי תָּמִיד הַמַּקִּיף נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ פְּנִימִי, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּעֲנִית ז'): וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם; כִּי הַתַּלְמִיד מֵבִיא אוֹתוֹ לְהַשָּׂגוֹת חֲדָשׁוֹת בְּכָל פַּעַם.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נג): וְזֶה הַטַּעַם שֶׁהַצַּדִּיקִים מְיַגְּעִים אֶת עַצְמָן, וְרוֹדְפִים אַחַר בְּנֵי־אָדָם לְקָרְבָם לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. אֵין זֶה כְּדֵי לְהַרְבּוֹת כְּבוֹדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא כְּדֵי לְהַשְׁלִים דַּעְתָּם, בִּבְחִינוֹת: 'וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם'.

וְהִנֵּה אֵלּוּ הַטְּמֵאִים שֶׁבָּאוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְשָׁאֲלוּ: "לָמָּה נִגָּרַע", עָנָה וְאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: "עִמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מַה יְצַוֶּה ה' לָכֶם", בָּזֶה שֶׁתַּעַמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מַה יְצַוֶּה ה' אֲכַנִּיס בָּכֶם אֶת הַפְּנִימִי שֶׁלִּי, וְאֶשְׁמְעָה מַה יְצַוֶּה ה' לָכֶם, שֶׁאָזְכֶּה לִפְנִימִי חָדָשׁ, הַיְנוּ שֶׁמֵּהַמַּקִּיף אֶעֱשֶׂה פְּנִימִי, וְאָז אֲרוֹקֵן אֶת הַפְּנִימִי אֲלֵיכֶם, וְכֵן בְּכָל פַּעַם, וְעַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא תַּשְׂכִּילוּ יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכוּ'.

וְזוֹ הִיא מַעֲלַת הָאָדָם הַמְקָרֵב אֶל צַדִּיק אֱמֶת הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה הוּא זוֹכֶה לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ בְּכָל פַּעַם מִחִּין חֲדָשִׁים, וּמַה גַּם שֶׁעַל יָדוֹ הַצַּדִּיק זוֹכֶה גַּם־כֵּן לְהִתְעַלּוֹת בַּעֲלִיָּה אַחַר עֲלִיָּה, כִּי עוֹשֶׂה מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי, וְזוֹכֶה בְּכָל פַּעַם לְהַשָּׂגוֹת חֲדָשׁוֹת.

וּבָזֶה נָבִין וְנַשְׂכִּיל אֶת מַעֲלַת הָאָדָם הַזּוֹכֶה לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁמַּחְדִּיר בָּנוּ בְּכָל פַּעַם אֶת הַשָּׂגוֹתָיו הַנּוֹרָאוֹת, עַד שֶׁגַּם אֵצֶל מְגֻשָּׁמִים כָּמוֹנוּ, נִפְתָּח הַלֵּב וְהַפֶּה לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹמְעִים אֶת הִתְעוֹרְרוּת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, עַל־יְדֵי־זֶה נִפְתָּח הַפֶּה לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ס'), שֶׁהַצַּדִּיק מְעוֹרֵר מֵהַשֵּׁנָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִפְתָּח הַפֶּה לְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְזוֹכִים לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה זוֹ — לְדַבֵּר תָּמִיד עִם הַשְּׁכִינָה, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: אַשְׁרֵי יְלוּד אִשָּׁה שֶׁכָּךְ מֻבְטָח, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָיָה רוֹצֶה הָיָה מְדַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה. וּלְכָל זֶה זוֹכִים גַּם קְטַנֵּי

עֵרֶךְ כָּמוֹנוּ, אֲשֶׁר זוֹכִים לִהְיוֹת מְקֻרָבִים אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, אַשְׁרֵי מִי שֶׁמַּחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד בְּרַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁאָז יַעֲלֶה אוֹתוֹ תָּמִיד מִדַּרְגָּא אֶל דַּרְגָּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וַיֹּאמְרוּ הַרַק אַךְ בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר הַוָיָ״ה, הֲלֹא גַּם בָּנוּ דִּבֶּר וַיִּשְׁמַע הַוָיָ״ה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קמג): מַעֲלַת הַמְקַבֵּל עֵצָה מֵחַכְמֵי הַדּוֹר, כִּי הוּא הַמְתָּקַת הַדִּינִים, כִּי כְּשֶׁצָּרִיךְ לְעֵצָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לַעֲשׂוֹת, הִיא בְּחִינַת צְמָצוּם, כִּי נִצְטַמְצֵם שִׂכְלוֹ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לַעֲשׂוֹת, וְהוּא בְּחִינַת דִּינִים כַּיָּדוּעַ. וְעַל־יְדֵי שֶׁהֶחָכָם נוֹתֵן לוֹ עֵצָה, הוּא מַרְחִיב לוֹ, וּמֵאִיר בּוֹ חָכְמָתוֹ.

וְזֶה בְּחִינַת חֲסָדִים, כִּי חֶסֶד הוּא נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לֶךְ־לְךָ צד.): אֵל נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא. וּכְתִיב (תְּהִלִּים נב, ג): ״חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם״; גַּם כְּתִיב (מִשְׁלֵי יא, יד): ״וּתְשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ״, וְהַצַּדִּיק נִקְרָא רַב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל (תַּעֲנִית ט.): מֹשֶׁה אַיְידֵי דְּנָפִישׁ זְכוּתֵהּ כְּרַבִּים דָּמֵי [מֹשֶׁה, כֵּיוָן שֶׁזְּכוּתוֹ רַבָּה — הוֹמֶה הוּא כְּמוֹ רַבִּים], גַּם אִם מְקַבֵּל עֵצַת הַצַּדִּיק, אַף שֶׁאַחַר־כָּךְ לֹא עָלְתָה לוֹ יָפֶה מֵעֲצָתוֹ, אָזַי יוֹדֵעַ שֶׁהָיָה רַק מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַךְ אִם לֹא הָיָה מְקַבֵּל עֵצַת הַצַּדִּיק, הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁתַּגִּיעַ לוֹ רָעָה בְּלִי גְּזַר דִּין שֶׁל מַעְלָה, רַק הוּא בְּעַצְמוֹ מָשָׁךְ עַל עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי יט, ג): ״אִוֶּלֶת אָדָם תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ וְעַל ה׳ יִזְעַף לִבּוֹ״, אַךְ אִם קִבֵּל עֵצַת הַצַּדִּיק, יוֹדֵעַ שֶׁהוּא רַק עַל־פִּי מִשְׁפָּט שֶׁלְּמַעְלָה.

כִּי הִנֵּה כָּל תִּקְוַת הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם הִיא רַק עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּתוֹ אֶל הַצַּדִּיק, שֶׁיָּכוֹל לְהָאִיר לוֹ עֵצָה עַל כָּל דָּבָר. כִּי כַּאֲשֶׁר הָאָדָם הוּא לְעַצְמוֹ, אָזַי שׁוֹרֶה בְּתוֹךְ צְמָצוּם וְקַטְנוּת הַמֹּחִין, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לָתֵת לְעַצְמוֹ עֵצָה בְּכָל דָּבָר, שֶׁהֲרֵי חָשׁוּךְ לוֹ, וְאֵינוֹ רוֹאֶה אוֹר אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הַמֵּאִיר לוֹ אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, וְלָכֵן יֵשׁ לוֹ סְפֵקוֹת וּבִלְבּוּלִים הַרְבֵּה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה לַּעֲשׂוֹת, וְזוֹ נִקְרֵאת מִדַּת הַדִּין, שֶׁהוּא עִנְיַן שֶׁל צְמָצוּם, שֶׁנִּתְצַמְצֵם וְנִתְקַטֵּן מֹחוֹ, וְאֵינוֹ מֵבִין מַה יֵּשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת, אֲבָל כְּשֶׁהוּא בָּא אֶל הַצַּדִּיק, שֶׁאֶצְלוֹ מֵאִיר אוֹר אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהֶאָרָה גְּדוֹלָה מְאֹד, אֶצְלוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל חֲסָדִים גְּדוֹלִים לְהַמְתִּיק מֵעַל עַצְמוֹ אֶת הַדִּין וְהַצְמָצוּם.

כִּי אֵצֶל הַצַּדִּיק מֵאִיר אוֹר הַחָכְמָה, שֶׁהוּא עִנְיַן שֶׁל חֶסֶד, בְּחִינַת: ׳אֵל נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא׳, שֶׁהַשֵּׁם א״ל שֶׁהוּא חֶסֶד, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם״, שֶׁהוּא אוֹר הַחָכְמָה, וּמֵאִיר אֵצֶל הַצַּדִּיק כַּשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם. וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם בָּא בְּחַשְׁכוּתוֹ וְקַטְנוּת מֹחוֹ אֶל הַצַּדִּיק, וְשׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ עֵצָה, מִיָּד נִדְלָק אֶצְלוֹ אוֹר גָּדוֹל מֵחָכְמַת הַצַּדִּיק, וּמְאִירָה לוֹ הַדֶּרֶךְ מַה יֵּשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת.

וּמְגַלֶּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל כָּאן עוֹד טַעַם — לָמָּה עֵצַת הַצַּדִּיק מוֹעִילָה לָאָדָם? כִּי כְּתִיב: ״תְּשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ״, שֶׁכַּאֲשֶׁר הוּא מִתְיַעֵץ עִם הַצַּדִּיק, זֶהוּ כְּאִלּוּ הוּא מִתְיַעֵץ עִם הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא שִׁ׳רְשׁ נִ׳שְׁמַת כְּ׳נֶסֶת יִ׳שְׂרָאֵל הַ׳קְּדוֹשִׁים (רָאשֵׁי תֵּבוֹת שְׁכִינָ״ה), כִּי הַצַּדִּיק כָּלוּל מִכָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּיִחַד, וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא רַב, עַל שֵׁם שֶׁהוּא כְּרַבִּים דָּמֵי, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים עַל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם: מֹשֶׁה, אַיְידֵי דְּנָפִישׁ זְכוּתֵהּ כְּרַבִּים דָּמֵי, כִּי הוּא כָּלוּל מִכָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּיִחַד. וְכֵן אָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְכִילְתָּא בְּשַׁלַּח ט׳): אִשָּׁה אַחַת יָלְדָה בְּמִצְרַיִם שִׁשִּׁים רִבּוֹא בְּכֶרֶס אֶחָד, זֶה מֹשֶׁה שֶׁשָּׁקוּל כְּנֶגֶד שִׁשִּׁים רִבּוֹא; כִּי הוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְכָל כִּסּוּפוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיָה לְהַכְנִיס הַשָּׁגַת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וְלָכֵן כָּל הַבָּא אֵלָיו, הָיְתָה נִמְשֶׁכֶת עָלָיו הָאֲרַת הַשְּׁכִינָה, וְנֶחְשָׁב כְּאִלּוּ עוֹמֵד לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה. וְכַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל

בְּעִנְיַן וְדִוּי דְּבָרִים לִפְנֵי הַצַּדִּיק (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ד׳), שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָדָם מִתְוַדֶּה לִפְנֵי הַצַּדִּיק, וְהַצַּדִּיק נִכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, זֶה נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ מִתְוַדֶּה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַיֵּן שָׁם.

וְלָכֵן כְּשֶׁבָּא לִשְׁאֹל עֵצָה מִפִּי הַצַּדִּיק, אֲזַי מִתְקַיֵּם אֶצְלוֹ ״תְּשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ״, שֶׁתִּהְיֶה לָאָדָם תְּשׁוּעָה עַל־יְדֵי שֶׁהִתְיַעֵץ עִם הַצַּדִּיק שֶׁנִּקְרָא רַב, וְאָז אֲפִלּוּ אִם אַחַר־כָּךְ לֹא עָלְתָה לוֹ יָפֶה מֵעֲצָתוֹ, הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל הִגִּיעַ לוֹ עַל־פִּי מִשְׁפָּט שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁכָּךְ הָיָה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵין לוֹ שׁוּם קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת כְּלָל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם לֹא הָיָה מְקַבֵּל עֲצַת הַצַּדִּיק, אֲזַי הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁתַּגִּיעַ לוֹ רָעָה בְּלִי גְּזַר דִּין שֶׁל מַעְלָה, רַק הוּא מָשָׁךְ זֹאת עַל עַצְמוֹ מֵחֲמַת טִפְּשׁוּת דַּעְתּוֹ וּכְסִילוּת שִׂכְלוֹ, וְאָז נִכְנָסִים בּוֹ קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת עַל הַנְּהָגוֹתָיו יִתְבָּרַךְ חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת: ״אִוֶּלֶת אָדָם תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ״, שֶׁהַכְּסִילוּת שֶׁל הָאָדָם מְסַלֵּפֶת וּמְעַקֶּמֶת אֶת דַּרְכּוֹ, וְנוֹתֶנֶת לוֹ עֵצָה רָעָה, וְאַחַר־כָּךְ ״עַל ה׳ יְזַעֵף לִבּוֹ״, שֶׁיֵּשׁ לוֹ טְעָנוֹת עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, חַס וְשָׁלוֹם. וְהַכֹּל מֵחֲמַת שֶׁהָלַךְ אַחַר שִׂכְלוֹ עַצְמוֹ, וְלֹא קִבֵּל עֲצַת הַצַּדִּיק.

אֲבָל מִיָּד כְּשֶׁאָדָם מְקַבֵּל עֲצַת הַצַּדִּיק, זֶהוּ כְּמוֹ שֶׁמְּקַבֵּל עֲצַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאָז אַף פַּעַם לֹא יִכָּשֵׁל, כִּי יֵדַע הֵיטֵב, שֶׁכָּל מַה שֶּׁיֵּאָרַע לוֹ הוּא רַק עַל־פִּי מִשְׁפָּט שֶׁלְּמַעְלָה, וְלָכֵן אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל צַדִּיק אֱמִתִּי, וְלִשְׁאֹל אוֹתוֹ עֵצוֹת עַל כָּל דָּבָר, כִּי אָז לָבֶטַח יֵלֵךְ דַּרְכּוֹ בְּכָל עִנְיָן, וַיְצִלְיַח בָּזֶה וּבַבָּא לָנֶצַח, אַשְׁרֵי לוֹ וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ!

וּבָזֶה יוּבַן מִקְרָא שֶׁכָּתוּב: ״וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אַךְ בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר הַוָ״ה, הֲלֹא גַּם בָּנוּ דִבֵּר, וַיִּשְׁמַע הַוָ״ה״. וּמִיָּד אַחַר־כָּךְ כְּתִיב: ״וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה״; וְיֵשׁ לְהָבִין, מַהוּ הַלָּשׁוֹן שֶׁל ״וַיִּשְׁמַע ה׳״ אַחַר מַה שֶּׁדִּבְּרוּ, וּמַה הַחִדּוּשׁ בָּזֶה, הֲלֹא כָּל דָּבָר שׁוֹמֵעַ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ? וְכֵן מַהוּ הַקֶּשֶׁר וְהַסְּמִיכוּת שֶׁל ״וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד״ וְגוֹ׳ לְמָה שֶׁהֵם דִּבְּרוּ?

אֲבָל עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, מְאִירִים הַדְּבָרִים מְאֹד, כִּי הִנֵּה כְּשֶׁהֵם דִּבְּרוּ עַל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, לֹא הֵבִינוּ אֶת עִצְּם מַעֲלַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, אֵיךְ הוּא עָנָו וְסַבְלָן כָּזֶה, וְכָלוּל מִכָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים בְּיַחַד, עַד שֶׁהוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן כָּל מַה שֶּׁמְּדַבְּרִים לְפָנָיו אוֹ עָלָיו, זֶהוּ כְּמוֹ שֶׁמְּדַבְּרִים לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה, וְלָכֵן נִדְמֶה לָהֶם שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ שָׁמַע. וְכַמּוּבָא בְּסִפְרֵי (בְּהַעֲלֹתְךָ פִּסְקָא מב): אַף בְּפָנָיו שֶׁל מֹשֶׁה דִּבְּרוּ בּוֹ, וְכֵן מוּבָא בָּ׳אוֹר הַחַיִּים׳ הַקָּדוֹשׁ בַּפָּסוּק (בַּמִּדְבָּר יב, א): ״וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן ״בְּמֹשֶׁה״, שֶׁגַּם בְּפָנָיו דִּבְּרוּ, עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מְגַלָּה לָנוּ, שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן ״וַיִּשְׁמַע הַוָ״ה״, הֵינוּ מַה שֶּׁדִּבְּרוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְהוּא שָׁמַע, זֶהוּ כְּאִלּוּ ״וַיִּשְׁמַע הַוָ״ה״, וְלָמָּה? כִּי ״וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה״, שֶׁהוּא בָּטֵל וּמְבֻטָּל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ דִּבְּרוּ לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה, וְלָכֵן שַׁפִּיר מוּבָן עִנְיַן ״וַיִּשְׁמַע הַוָ״ה״, וְלָמָּה נִסְמַךְ מִיָּד ״וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו״ וְגוֹ׳.

וְזוֹ הִיא כָּל מַהוּת מִדַּת הֶעָנָוָה, שֶׁאָדָם בָּטֵל וּמְבֻטָּל לְגַמְרֵי בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵין לוֹ שׁוּם מְצִיאוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ כְּלָל. וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: עָנָו, שָׁפָל וְסַבְלָן, כִּי הוּא שָׁפָל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ מְאֹד, וְאֵינוֹ נִצְרָךְ אֶל הַבְּרִיּוֹת כְּלָל. וְאַדְרַבָּה, יֵשׁ לוֹ סַבְלָנוּת עֲצוּמָה לְכֻלָּם, וְכָל רְצוֹנוֹ הוּא רַק לְהַכְנִיס הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כִּי בְּוַדַּאי אֵין זֶה מִדַּרְכֵי הֶעָנָוָה לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ בִּכְפִיפַת רֹאשׁ וּבִנְמִיכַת קוֹמָה. כִּי זוֹ רַק שְׁטוּת וַעֲנָוָה פְּסוּלָה (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קצז), וְאֵינָהּ נִקְרָא עֲנָוָה אֶלָּא חֲנָפָה (שָׁם

חֵלֶק ב׳, סִימָן כב); כִּי רוֹצֶה לַחֲנֹךְ הַבְּרִיּוֹת שֶׁיַּחֲשִׁיבוּהוּ לְאִישׁ מַעֲלָה.

וְעִקַּר הָעֲנָוָה לִהְיוֹת ׳שָׁפָל׳ בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, שֶׁהוּא אֵינוֹ כְּלוּם, וּמִמֵּילָא הוּא ׳סַבְלָן׳ לְכֻלָּם, וְרַק מִי שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ כְּלוּם, הוּא יָכוֹל לִהְיוֹת סַבְלָן לְסֵבֶל כָּל הַבָּא עָלָיו, כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַל־יְדֵי שֶׁהוּא בְּעֵינֵי עַצְמוֹ כְּלוּם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ יֵשׁוּת, וְנִתְהַפֵּךְ אֶצְלוֹ אוֹתִיּוֹת ״כְּלוּם״ לְאוֹתִיּוֹת ״מוֹלֵךְ״, שֶׁהוּא עֲבוֹדָה זָרָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, הַיְנוּ שֶׁמַּחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ לְמַשֶּׁהוּ, אֲזַי אִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה לוֹ הַרְגָּשָׁה אֲמִתִּית בְּהַצַּדִּיק הַנִּכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא כְּלוּם בְּעֵינֵי עַצְמוֹ לְגַמְרֵי.

וְלָכֵן אַשְׁרֵי מִי שֶׁמְּקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי, שֶׁנִּכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְשׁוֹאֵל אוֹתוֹ עֵצוֹת עַל כָּל דָּבָר, כִּי אָז יִזְכֶּה גַּם כֵּן לַעֲלוֹת וּלְהִתְדַּבֵּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְהִכָּלֵל בּוֹ יִתְבָּרַךְ לְגַמְרֵי, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְזַכֵּנוּ לְהַגִּיעַ אֶל כָּל זֶה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳עָנָו שָׁפָל וְסַבְלָן׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קנה): מַה שֶּׁהָאָדָם אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, הוּא מֵחֲמַת עַצְבוּת וְעַצְלוּת הַבָּאָה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה; כִּי בְּוַדַּאי אִם הָיְתָה לוֹ אֱמוּנָה שְׁלֵמָה, וְהָיָה מַאֲמִין שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹמֵד עָלָיו, וְשׁוֹמֵעַ כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיּוֹצֵא מִפִּיו, וּמַאֲזִין לְקוֹל תְּפִלָּתוֹ, בְּוַדַּאי לֹא הָיְתָה לוֹ שׁוּם עַצְבוּת וַעֲצְלוּת וּכְבֵדוּת בִּתְפִלָּתוֹ, וּבְוַדַּאי הָיָה מִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, וּמֵחֲמַת זֶה שֶׁאֵין אֱמוּנָתוֹ שְׁלֵמָה, הוּא מִתְרַשֵּׁל מִלְּהִתְפַּלֵּל אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וּכְשֶׁאָדָם זוֹכֶה לֶאֱמוּנָה, אֲזַי זוֹכֶה לַאֲרִיכוּת אַפַּיִם, שֶׁמַּאֲרִיךְ אַף עַל כָּל מַה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו, וְשׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם לֹא יוּכַל לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ. וְכֵן זוֹ הַסִּבָּה שֶׁאָדָם מִתְרַשֵּׁל מִלָּבוֹא אֶל הַצַּדִּיק, וְאֵינוֹ נוֹסֵעַ אֵלָיו, זֶה גַּם־כֵּן מֵחֲמַת עַצְבוּת, עַצְלוּת וּכְבֵדוּת, שֶׁבָּאוֹת מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה; כִּי אִם אָדָם הָיָה יוֹדֵעַ אֶל מַה הוּא יָכוֹל לִזְכּוֹת עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּתוֹ אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, לֹא הָיָה מְחַכֶּה כְּרֶגַע, אֶלָּא הָיָה רָץ בִּזְרִיזוּת אֵלָיו. וּמֵחֲמַת שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנַת חֲכָמִים, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפְלוֹת עָלָיו עַצְלוּת, עַצְבוּת וּכְבֵדוּת, וְאֵינוֹ בָּא אֶל הַצַּדִּיק.

וְזֶה הָיָה הַפֶּגֶם שֶׁל מִרְיָם וְאַהֲרֹן: ״**וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה** וגו׳, וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אַךְ בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר יְהוָ״ה הֲלֹא גַּם בָּנוּ דִּבֶּר״ וגו׳, שֶׁפְּגָמָם הָיָה בִּפְגַם אֱמוּנַת חֲכָמִים בְּמֹשֶׁה, כִּי הֵם הָיוּ צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הַרְבֵּה יוֹתֵר גָּדוֹל מֵהֶם, אַף שֶׁגַּם עִמָּם דִּבֶּר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲבָל רַק בְּמַרְאֶה אוֹ בַּחֲלוֹם, וְאָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: ״**לֹא־כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא, פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְהוָ״ה יַבִּיט, וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה**״; כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ זָכָה לְהִכָּלֵל כָּל־כָּךְ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁהָיָה בָּטֵל וּמְבֻטָּל לְגַמְרֵי, וְלֹא הָיָה נִמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם כְּלָל מֵרֹב הִתְכַּלְלוּתוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְזֶה שֶׁשִּׁבְּחוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא ״**וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה**״; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳עָנָו שָׁפָל וְסַבְלָן׳, מֵאַחַר שֶׁהָיָה נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, הִרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ שָׁפָל יוֹתֵר מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, וְלָכֵן זָכָה לִהְיוֹת סַבְלָן, שֶׁזּוֹ מִדַּת אֲרִיכוּת אַפַּיִם. וְלָכֵן שׁוּם בְּרִיָּה לֹא הָיְתָה יְכוֹלָה לִשְׁבָּרוֹ. וְזֶה שֶׁשִּׁבְּחוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: ״**פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ**״, וְתַרְגּוּמוֹ: מְמַלֵּל עִם מְמַלֵּל מְלֶלְנָא עִמֵּהּ, הַיְנוּ שֶׁהַדִּבּוּר הָיָה יוֹצֵא מִפִּיו, כִּי מֵרֹב הִתְכַּלְלוּתוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, לֹא הָיָה נִמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם כְּלָל, וְכַמּוּבָא בִּדְבָרֵי

רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נה), שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ לְבִטּוּל כָּזֶה, עַד שֶׁלֹּא יִרְאֶה גַּם אֶת עַצְמוֹ בְּעֵת תְּפִלָּתוֹ, רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּלְבַד. וְלָזֹאת זָכָה בִּשְׁלֵמוּת רַק מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. וְלָכֵן הַדִּבּוּר הָיָה יוֹצֵא מִפִּיו, שֶׁלְּזֶה לֹא זָכָה אָדָם מֵעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים לד, י): ״וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְהוָ״ה פָּנִים אֶל פָּנִים״, וּבִשְׁבִיל זֶה זָכָה לִהְיוֹת סַבְלָן, שֶׁזּוֹ מִדַּת אֲרִיכוּת אַפַּיִם, מַה שֶּׁהֵם לֹא זָכוּ לְזֶה. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַמַּעֲלָה הַגְּדוֹלָה שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ בְּזֶה הָעוֹלָם, זֶה עַל־יְדֵי מִדַּת אֲרִיכוּת אַפַּיִם, לְהַאֲרִיךְ אַף עַל כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו.

וְאָמְנָם לֹא נִזְכֶּה לְמִדָּה זוֹ עַד בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ, שֶׁהוּא יַכְנִיס אֶת עִנְיַן אֲרִיכוּת אַפַּיִם בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה מח, ט): ״וְתִהְלָתִי אֶחֱטָם לָךְ״. וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ב׳), אֲשֶׁר הַכְּלִי זַיִן שֶׁמָּשִׁיחַ יִכְבֹּשׁ עִמּוֹ אֶת הָעוֹלָם יִהְיֶה תְּפִלָּה; וְעַל זֶה צְרִיכִים הַרְבֵּה אֲרִיכוּת אַפַּיִם, וְזֶה מַה שֶּׁמָּשִׁיחַ יַכְנִיס בָּעוֹלָם, וּמַה שֶּׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה (קֹהֶלֶת א, ט) זֶה מֹשֶׁה (תִּקּוּנֵי זֹהַר דַּף קיב.), כִּי מֹשֶׁה הָיָה הַגּוֹאֵל הָרִאשׁוֹן, וְהוּא יִהְיֶה הַגּוֹאֵל הָאַחֲרוֹן. וְלָכֵן זָכָה שֶׁהַתּוֹרָה הֵעִידָה עָלָיו: ״וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה״, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: עָנָו שָׁפָל וְסַבְלָן; וְאֵין מִי אֲשֶׁר יָכוֹל לִדְמוֹת אֵלָיו בְּמִדָּה זוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל הַוְיָ״ה לֵאמֹר אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ג׳): אִי אֶפְשָׁר לְרוֹפֵא לִרְפּוּאוֹת, כִּי אִם עַל־יְדֵי פִּדְיוֹן, שֶׁצְּרִיכִין לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹן תְּחִלָּה לְהַמְתִּיק הַדִּין, וְאָז דַּיְקָא יֵשׁ רְשׁוּת לָרוֹפֵא לִרְפּוּאוֹת. וְזֶהוּ (שְׁמוֹת כא, יט): ״וְרַפֹּא יְרַפֵּא״ (עִם הַב׳ תֵּבוֹת) מִסְפַּר פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ, כִּי עִקַּר הָרְפוּאָה עַל־יְדֵי פִּדְיוֹן דַּוְקָא, עַל־יְדֵי שֶׁמַּמְתִּיקִין אֶת הַדִּין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת ס.): מִכָּאן, שֶׁנּוֹתְנָה תּוֹרָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא לִרְפּוֹאוֹת; מִכָּאן דַּיְקָא, הֵינוּ אַחַר הַפִּדְיוֹן, כִּי קֹדֶם הַפִּדְיוֹן אֵין רְשׁוּת לְהָרוֹפֵא לִרְפּוֹאוֹת, כִּי צָרִיךְ לְהִתְרַפְּאוֹת עַל־יְדֵי סַם פְּלוֹנִי וְעַל־יְדֵי אִישׁ פְּלוֹנִי וּבְיוֹם פְּלוֹנִי (עֲבוֹדָה זָרָה נה.), אֲבָל זֶה מֵחֲמַת מִדַּת הַדִּין, שֶׁכְּפִי מִדַּת הַדִּין נִגְזַר שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְרַפְּאוֹת, כִּי אִם עַל־יְדֵי סִבּוֹת אֵלּוּ, אֲבָל כְּשֶׁעוֹשִׂין פִּדְיוֹן וּמַמְתִּיקִין אֶת הַדִּין, אָז נִתְבַּטֶּלֶת הַגְּזֵרָה, וְאָז הָרוֹפֵא יוּכַל לְרַפְּאוֹת הַחוֹלֶה עַל־יְדֵי אֵיזֶה סַם שֶׁיִּהְיֶה, כִּי אֵין צָרִיךְ דַּוְקָא סַם פְּלוֹנִי וְכוּ׳, מֵאַחַר שֶׁאֵין דִּין וְכוּ׳.

וְהִנֵּה צְרִיכִים לָדַעַת, אֲשֶׁר עִקַּר הַחֹלִי נִמְשָׁךְ מִמִּדַּת הַדִּין, שֶׁנִּגְזְרָה גְּזֵרָה עַל הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁיֵּחָלֶה בְּאֵיזוֹ חוֹלָאַת, וְלֹא תִּהְיֶה לוֹ רְפוּאָה עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְאִישׁ פְּלוֹנִי וּלְסַם פְּלוֹנִי וּלְיוֹם פְּלוֹנִי, וְהַדִּין הוּא צִמְצוּם וְקַטְנוּת הַמֹּחִין, שֶׁנִּפְעָל הָאָדָם תַּחַת הַטֶּבַע וְהַמָּקוֹם וְהַזְּמַן, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁרְפוּאָתוֹ תִּלּוּיָה גַּם כֵּן בְּהַטֶּבַע, וְהַמָּקוֹם וְהַזְּמַן, וְלָכֵן בָּאוֹת עַל דַּעְתּוֹ דְּאָגוֹת וַחֲשָׁשׁוֹת שׁוֹנִים, שֶׁהֵם בְּעַצְמָם הוֹרְסִים אֶת בְּרִיאוּת הָאָדָם, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל רְפוּאָתוֹ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ אֶל הָאָדָם וְהַמָּקוֹם וְהַזְּמַן הַמּוּכָנִים לִרְפּוּאוֹתוֹ.

כִּי עַל־יְדֵי דְּאָגָה בָּא פַּחַד (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת פַּחַד, סִימָן כו); וּכְבָר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין ק:): לָא תְּעַיֵּל דַּוְיָא בְּלִבָּךְ דְּגַבְרֵי גַּבְרִין קָטִיל דַּוְיָא [אַל תַּכְנִיס דְּאָגָה בְּלִבְּךָ, כִּי בְּנֵי אָדָם גִּבּוֹרִים הָרְגָה הַדְּאָגָה], אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם שֵׂכֶל וְגַדְלוּת הַמֹּחִין, וְהוֹלֵךְ אֶל הַצַּדִּיק שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ, אָז בְּנָקֵל יָכוֹל לְקַבֵּל רְפוּאָתוֹ בְּכָל דָּבָר, כִּי הַצַּדִּיק יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְפַדּוֹת נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתַּחַת הַטֶּבַע וְהַמִּקְרֶה וְהַמַּזָּל, וּלְהָאִיר בּוֹ אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁיֵּדַע שֶׁכָּל רְפוּאָתוֹ תִּלּוּיָה רַק בּוֹ יִתְבָּרַךְ לְבַד, כִּי הוּא מְלַמֵּד אוֹתוֹ אֵיךְ כָּל הָרוֹפְאִים וְהַתְּרוּפוֹת וְכוּ׳ מְקַבְּלִים כֹּחָם רַק

מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ לְבַד, וּצְרִיכִין לָבוֹא אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּשְׁבִיל הָרְפוּאָה.

וְלָכֵן אַחַר שֶׁבָּא אֶל הַצַּדִּיק שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ, אָז יֵשׁ רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִמְצֹא דַּוְקָא אִישׁ פְּלוֹנִי וְסַם פְּלוֹנִי וּמָקוֹם פְּלוֹנִי, רַק יְכוֹלִים לְהִתְרַפְּאוֹת עַל־יְדֵי כָּל רוֹפֵא וְעַל־יְדֵי כָּל סַם וּבְכָל מָקוֹם. וְלָכֵן 'וְרַפֹּא יְרַפֵּא' בְּגִימַטְרִיָּה 'פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ', כִּי עַל־יְדֵי שֶׁמַּקְדִּים לָתֵת פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ לַצַּדִּיק — בָּאָה הָרְפוּאָה, שֶׁזֶּהוּ 'מִכָּאן' נָתְנָה הַתּוֹרָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת, הַיְנוּ אַחַר הַפִּדְיוֹן וְהַהַמְתָּקָה, וְלָכֵן "מִכָּאן" (עִם הַכּוֹלֵל) בְּגִימַטְרִיָּה 'יַבֹּק', שֶׁהוּא יְחוּד בְּרָכָה קְדֻשָּׁה (זֹהַר פִּנְחָס רטז:), הַיְנוּ הַמְתָּקַת הַדִּין בְּשָׁרְשָׁהּ, כִּי 'יַבֹּק' בְּגִימַטְרִיָּה שְׁנֵי שְׁמוֹת הַוָּיָ"ה אֱלֹקִי"ם, שֶׁמִּשָּׁם הַהַמְתָּקָה כַּיָּדוּעַ.

כִּי אֱלֹקִי"ם בְּגִימַטְרִיָּה הַטֶּבַ"ע (פְּרִדֵּס רִמּוֹנִים, שַׁעַר יז, פֶּרֶק ד'), שֶׁהִיא הַנְהָגַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכָל דַּרְכֵי הַטֶּבַע וְהַמָּקוֹם וְהַזְּמַן, שֶׁזֹּאת הִיא מִדַּת הַדִּין וְהַצִּמְצוּם, אֲבָל מִיָּד שֶׁמִּצְרְפִים לָשֵׁם אֱלֹקִי"ם אֶת שֵׁם הַוָּיָ"ה בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא הַחֶסֶד וְהַהַמְתָּקָה, נַעֲשֶׂה יְחוּד בְּרָכָה קְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא שֵׁם 'בָּקִי', וַאֲזַי נִמְתָּק הַדִּין בְּשָׁרְשׁוֹ, כִּי נִתְגַּלֶּה לוֹ, אֵיךְ שֶׁכָּל הַטֶּבַע הוּא אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַמְלֻבָּשׁ בְּדָבָר שֶׁנִּרְאֶה כְּמוֹ טֶבַע לְעֵינֵינוּ, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם טֶבַע כְּלָל, וְלָכֵן 'מִכָּאן', הַיְנוּ מִיְּחוּד יַבֹּ"ק, נִתְּנָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת, כִּי מַגִּיעַ אֶל גְּדֻלּוּת הַמֹּחִין, לָדַעַת שֶׁהַכֹּל תָּלוּי רַק בְּיָדוֹ יִתְבָּרַךְ לְבַד, וּכְבָר אֵין צְמְצוּם אֶצְלוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְאִישׁ פְּלוֹנִי וּלְסַם פְּלוֹנִי וּלְמָקוֹם פְּלוֹנִי, רַק יָכוֹל לְהִתְרַפְּאוֹת בְּכָל דָּבָר וּמִכָּל אָדָם. וְלָכֵן אַשְׁרֵי הָאִישׁ הָרָגִיל לָתֵת פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ לְהַצַּדִּיק, שֶׁיָּכוֹל לְהָאִיר בּוֹ שְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי אָז יִהְיוּ נִמְתָּקִים מֵעָלָיו כָּל הַדִּינִים וּבְנָקֵל תִּהְיֶה לוֹ רְפוּאָה בְּכָל דָּבָר, אַשְׁרֵי לוֹ וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ!

וּבָזֶה נָבִין מַאֲמַר הַפָּסוּק (בַּמִּדְבָּר יב, יא־יב): "בִּי אֲדֹנָי, אַל נָא תָּשֶׁת עָלֵינוּ חַטָּאת וְגוֹ', אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת" וְגוֹ'. וְלִכְאוֹרָה מַהוּ לְשׁוֹן: "בִּי אֲדֹנָי"? וְכֵן מַהוּ פַּעֲמַיִם שֶׁמַּזְכִּיר 'אַל נָא' בְּבַקָּשָׁתוֹ, וְגַם אַחַר־כָּךְ כְּתִיב (שָׁם פָּסוּק יג): "וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל הַוָּיָ"ה לֵאמֹר, אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ"; וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהָבִין מַהִי כַּוָּנַת "לֵאמֹר" הַכָּתוּב כָּאן (עַיֵּן פְּרוּשׁ רַשִׁ"י). וְכֵן מַהִי לְשׁוֹן הַתְּפִלָּה שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: "אֵל 'נָא' רְפָא 'נָא' לָהּ"?

אֲבָל עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל מוּבָן כָּל הָעִנְיָן בָּאֹר הֵיטֵב, כִּי הִנֵּה אַהֲרֹן בָּא אֶל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁיַּעֲשֶׂה פִּדְיוֹן בִּשְׁבִיל מִרְיָם אֲחוֹתָם, וְהֵבִין שֶׁמִּמִּדַּת הַדִּין הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם הָעֹנֶשׁ הַזֶּה, שֶׁזֶּהוּ "בִּי אֲדֹנָי", הַיְנוּ מִמִּדַּת הַדִּין שֶׁהוּא הַשֵּׁם אֲדֹנָ"י, בָּאָה לָנוּ הַמַּכָּה הַזּוֹ.

וְזֶהוּ "אַל נָא" תָּשֶׁת עָלֵינוּ חַטָּאת, אַ"ל נָ"א (עִם הָאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת) בְּגִימַטְרִיָּה אֱלֹקִי"ם, זֶהוּ מַה שֶּׁשַּׁתָּ עָלֵינוּ חַטָּאת, וְ"אַל נָא" תְּהִי כַּמֵּת, כִּי זֶה מַה שֶּׁגָּרְמָה הַמִּיתָה וְהַנְּפִילָה. וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ יָדַע שֶׁמִּמִּדַּת הַדִּין שֶׁהוּא הַשֵּׁם אֱלֹקִי"ם נִמְשֶׁכֶת הַצָּרַעַת שֶׁל מִרְיָם. וְלָכֵן "וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל 'הַוָּיָ"ה' לֵאמֹר", הַיְנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל שֶׁיִּמְשֹׁךְ הַשֵּׁם הַוָּיָ"ה בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא חֶסֶד, לְתוֹךְ מִדַּת הַדִּין וְהַשֵּׁם אֱלֹקִי"ם, לְהַמְתִּיק אוֹתָהּ, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁהִזְכִּיר בִּתְפִלָּתוֹ 'אֵ"ל' 'נָא' שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּה (עִם הַד' אוֹתִיּוֹת) אֱלֹקִי"ם, וְכֵן נָ"א לָ"ה בְּגִימַטְרִיָּה אֱלֹקִי"ם, וּבְאֶמְצַע יֵשׁ אוֹתִיּוֹת 'רְפָא'.

כִּי כָּל הָרְפוּאָה תְּלוּיָה בָּזֶה שֶׁיַּמְשִׁיךְ הַמְתָּקַת הַשֵּׁם הַוָּיָ"ה בָּרוּךְ הוּא בְּתוֹךְ הַשֵּׁם אֱלֹקִי"ם, וְיוֹצִיא אֶת הַחוֹלֶה מִצִּמְצוּמוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּהְיֶה לוֹ רְפוּאָה, וְהָבֵן. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְזַכֵּנוּ לִהְיוֹת מִקָּרְבִים אֶל צַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, וְלִתֵּן לָהֶם מָעוֹת בַּעֲבוּר פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ בְּכָל עֵת, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיוּ נִמְשָׁכִים עָלֵינוּ חֲסָדִים וְרַחֲמִים גְּמוּרִים, וְנִזְכֶּה לִרְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף בְּתוֹךְ כָּל יִשְׂרָאֵל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת שְׁלַח

[א] וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ. פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳הִתְפַּלֵּל עָלָיו: יָ״ה יוֹשִׁיעֲךָ מֵעֲצַת מְרַגְּלִים׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קא) כְּתִיב (יְשַׁעְיָה כו, ד), ״כִּי בְיָ״ה ה׳ צוּר עוֹלָמִים״; הֵינוּ בְּרֵאשִׁית בָּרָא, כִּי בַּתּוֹרָה הַנִּקְרֵאת רֵאשִׁית בָּרָא עוֹלָמִים, כִּי י׳ הוּא הַשֵּׁכֶל שֶׁל הַתּוֹרָה וְה׳ הוּא הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה. וְכֵן הַפֶּה יֵשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה מוֹצָאוֹת הַפֶּה, וְזֶה בְּיָ״ה הַנִּ״ה צוּר עוֹלָמִים. כִּי הַבְּרִיאָה הָיְתָה בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה, כִּי הִיא מְקַשֶּׁרֶת אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְהִנֵּה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יוֹמָא עב:): זָכָה — נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים, לֹא זָכָה — נַעֲשָׂה לוֹ סַם הַמָּוֶת; אִם אָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה בְּעִיּוּן, וּמַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ מְתִיקוּת הַתּוֹרָה, אֲזַי זוֹכֶה לְאַנְפִּין נְהִירִין שֶׁזֶּה סַם חַיִּים, שֶׁמַּרְגִּישׁ חִיּוּת בַּתּוֹרָה, וְאִם אָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה כְּדֵי לְנַגֵּחַ וּלְקַנְטֵר אֶת הַזּוּלַת, זֶה אַנְפִּין חֲשׁוּכִין — סַם הַמָּוֶת, שֶׁתָּמִיד מְבַטֵּל אֶת אֲחֵרִים. וְאִם אָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה לִשְׁמָהּ, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, אֲזַי זוֹכֶה שֶׁיִּתְהַפֵּךְ לוֹ הַכֹּל לְסַם חַיִּים, אַנְפִּין נְהִירִין, כִּי הַמִּחִין שֶׁהֵם בְּסוֹד יָ״ה, אוֹכְלִים וּמְהַפְּכִים אֶת בְּשַׂר גּוּפוֹ, וְנַעֲשֶׂה כֻּלּוֹ רוּחָנִי.

וְהִנֵּה מוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (שְׁלַח קנח.), שֶׁהַפֶּגֶם שֶׁל הַמְרַגְּלִים הָיָה, שֶׁיָּדְעוּ כֵּיוָן שֶׁיַּגִּיעוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יִקְחוּ מֵהֶם אֶת הַנְּשִׁיאוּת, אַמַּאי נַטְלֵי עֵיטָא דָּא? אֶלָּא אָמְרוּ אִי יַעֲלוּן יִשְׂרָאֵל לְאַרְעָא נִתְעַבַּר אֲנַן מִלְּמֶהֱוֵי רֵישִׁין, וְיִמְנֵי מֹשֶׁה רֵישִׁין אַחֲרָנִין, דְּהָא אֲנַן זְכִינָן בְּמַדְבְּרָא לְמֶהֱוֵי רֵישִׁין, אֲבָל בְּאַרְעָא לָא נְזְכֵי וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם [לָמָּה לָקְחוּ עֵצָה זוֹ? אֶלָּא אָמְרוּ: אִם יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ, נַעֲבֹר אֲנַחְנוּ מִלִּהְיוֹת רָאשִׁים, וּמֹשֶׁה יְמַנֶּה רָאשִׁים אֲחֵרִים, כִּי אֲנַחְנוּ זָכִינוּ בַּמִּדְבָּר לִהְיוֹת רָאשִׁים, אֲבָל בָּאָרֶץ לֹא נִזְכֶּה].

נִמְצָא, שֶׁכָּל הַפֶּגֶם שֶׁלָּהֶם הָיָה גַּאֲוָה וְיֵשׁוּת, שֶׁלֹּא לָמְדוּ תּוֹרָה לִשְׁמָהּ, וְלָכֵן הָיָה אֶצְלָם הַפֶּגֶם שֶׁל אַנְפִּין חֲשׁוּכִין, שֶׁנִּפְגְּמוּ הַמִּחִין שֶׁלָּהֶם, כִּי כְּשֶׁאָדָם מִתְנַהֵג בְּגַאֲוָה וְיֵשׁוּת, אֲזַי נִפְגָּמִים אֶצְלוֹ הַמִּחִין. וְלָכֵן אָמַר רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ״ל (שַׁעַר רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, תִּקּוּן ז׳, דַּף יא:): תִּקּוּן לְגַאֲוָה — לְכֵן שֵׁם י״ה, וְלָכֵן הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עַל יְהוֹשֻׁעַ: ״יָ״ה יוֹשִׁיעֲךָ מֵעֲצַת מְרַגְּלִים״ דַּיְקָא, כִּי הַשֵּׁם הַזֶּה מְסַגֵּל לְהוֹרִיד מִן הָאָדָם אֶת הַגַּאֲוָה, כִּי זוֹ שְׁלֵמוּת הַמִּחִין י״ה, בְּסוֹד אַבָּא וְאִמָּא. וְלָכֵן כֵּיוָן שֶׁרָאָה מֹשֶׁה, שֶׁהַמְרַגְּלִים יִפְגְּמוּ בְּגַאֲוָה וְהִתְנַשְּׂאוּת, עַל־יְדֵי־זֶה בֵּרְכוֹ, וְהִתְפַּלֵּל עֲבוּרוֹ בְּשֵׁם יָ״ה דַּיְקָא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בַּעֲוֹן הַגַּאֲוָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וַיֹּאמְרוּ אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קפז), שֶׁזֶּה חֶסֶד גָּדוֹל מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם לָאָדָם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָכוֹל לְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו, וְלֵידַע הַחֵטְא שֶׁפָּגַם בּוֹ, וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְעִקַּר מַה שֶּׁמְּשַׁלֵּם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה — זֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (בְּמִדְבַּר יג,

לב): ״אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ״, א״כ״ל״ת׳ רָאשֵׁי תֵּבוֹת (תְּהִלִּים סב, יג): ״אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ״, וְעַל־כֵּן הַיּוֹשְׁבִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לָהֶם עַל־פִּי־רֹב יִסּוּרִים, כִּי שָׁם מְשַׁלְּמִים חֲזָרָה תֵּכֶף־וּמִיָּד מַה שֶּׁפָּגְמוּ, וְלָכֵן יְכוֹלִים לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה תֵּכֶף־וּמִיָּד.

וְהִנֵּה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה כג, סִימָן ז׳): אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה, הֵן הָאָרֶץ חֲבִיבָה עָלַי, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יא, יב): ״אֶרֶץ אֲשֶׁר הַוָ״ה אֱלֹקֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד״, וְיִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין עָלַי, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם ז, ח): ״כִּי מֵאַהֲבַת הַוָ״ה אֶתְכֶם״, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲנִי אַכְנִיס אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן חֲבִיבִין עָלַי לָאָרֶץ שֶׁחֲבִיבָה עָלַי, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי אַתֶּם בָּאִים אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן״, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (חֻלִּין פט.): ״לֹא מֻרְבְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חָשַׁק הַוָ״ה בָּכֶם״ וְגוֹ׳ (דְּבָרִים ז, ז): אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל, חוֹשְׁקַנִי בָּכֶם, שֶׁאֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאֲנִי מַשְׁפִּיעַ לָכֶם גְּדֻלָּה, אַתֶּם מְמַעֲטִין עַצְמְכֶם לְפָנַי. וְאָמְרוּ (תַּנְחוּמָא עֵקֶב ג): ״כִּי אַתֶּם הַמְעַט״, אֶלָּא בִּזְכוּת שֶׁאַתֶּם מְמַעֲטִין אֶת עַצְמְכֶם לְפָנַי, לְפִיכָךְ אֲנִי אוֹהֵב אֶתְכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְאָכִי א, ב): ״אָהַבְתִּי אֶתְכֶם אָמַר הַוָ״ה״ וְגוֹ׳.

נִמְצָא, שֶׁמַּעֲלַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הִיא, כֵּיוָן שֶׁמַּמְעִיטִים אֶת עַצְמָם, לֹא־כֵן אֻמּוֹת הָעוֹלָם מְלֵאִים גַּאֲוָה וְגַדְלוּת, וְלָכֵן אֵין לָהֶם שַׂיָּכוּת אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שָׁרְשָׁהּ בַּעֲנָוָה, וּמֵחֲמַת שֶׁגַּם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שָׁרְשָׁם בַּעֲנָוָה, לָכֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שַׂיֶּכֶת רַק אֲלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁאָמַר הַתַּנָּא (אָבוֹת ד, ד): ״מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל רוּחַ״.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב: ״טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד״, כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שַׂיֶּכֶת רַק לְמִי שֶׁמַּחֲזִיק בְּמִדָּה זוֹ, וּמְקַיֵּם, ״מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל רוּחַ״. וְלָכֵן כֵּיוָן שֶׁאָדָם חוֹטֵא, שֶׁזֶּה בָּא מִגַּאֲוָה וְגַדְלוּת, שֶׁאָז אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (סוֹטָה ה.): אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לָדוּר בָּעוֹלָם, וְלָכֵן מְקַבֵּל תֵּכֶף־וּמִיָּד אֶת הָעֹנֶשׁ, שֶׁזֶּה ״אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ״, א״כ״ל״ת׳ רָאשֵׁי־תֵּבוֹת (תְּהִלִּים סב, יג): ״אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ״, וּמֵחֲמַת שֶׁאֵין עוֹד שְׁפָלִים וּבְזוּיִים עַם כְּמוֹ הַיִּשְׂמְעֵאלִים, וְלָכֵן זֶה לְעֻמַּת זֶה כָּתוּב אֵצֶל יִשְׁמָעֵאל (בְּרֵאשִׁית יז, כ): ״וּלְיִשְׁמָעֵאל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה בֵּרַכְתִּי אֹתוֹ וְהִפְרֵיתִי אֹתוֹ, וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ בִּמְאֹד מְאֹד״ וְגוֹ׳, כִּי גַּם הֵם בְּמַדְרֵגַת מְאֹד מְאֹד, אֲבָל שְׁפָלִים וּבְזוּיִים בְּנָאוּף, בִּגְנֵבָה וּבִרְצִיחָה, וְלָכֵן מִצַּד הַטֻּמְאָה הֵם רוֹצִים לְהִתְאַחֵז בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁשַּׂיֶּכֶת לְעַם יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר אֵצֶל אַבְרָהָם אָבִינוּ (שָׁם ו):

״וְהִפְרֵיתִי אֹתְךָ בִּמְאֹד מְאֹד״, כִּי מִמֶּנּוּ יָצָא יִשְׁמָעֵאל. וְלָכֵן יִצְחָק בָּא מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁהִיא הָעֲנָוָה וְהַשְּׁפָלוּת, בְּחִינַת מְאֹד מְאֹד, וּלְהֶפֶךְ, יִשְׁמָעֵאל בָּא מִצַּד הַטֻּמְאָה, שֶׁהֵם שְׁפָלִים וּבְזוּיֵי עַם, וְלָכֵן שְׁנֵיהֶם רוֹצִים לְהִתְאַחֵז בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ סוֹבֶלֶת אֶלָּא שְׁפָלִים.

וְלָכֵן עִקַּר הַשֶּׂטַח שֶׁאָמְרוּ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה: ״טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד״ (בַּמִּדְבָּר יד, ז), שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ יְכוֹלָה לְקַבֵּל רַק הַמַּחֲזִיק בְּמַדְרֵגָה זוֹ — ״מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל רוּחַ״ (אָבוֹת ד, ד) לִפְנֵי כָּל אָדָם, וְלָכֵן הַיִּשְׂמְעֵאלִים בָּאִים מִצַּד הַטֻּמְאָה, וּלְהֶפֶךְ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בָּאוֹת מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, וּכְשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, וְהַבֵּן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת קֹרַח

[א] וַיִּקַּח קֹרַח וְגוֹ׳. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: לָקַח אֶת עַצְמוֹ לְצַד אֶחָד לִהְיוֹת נֶחְלָק מִתּוֹךְ הָעֵדָה לְעוֹרֵר עַל הַכְּהֻנָּה׳. וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: וְאִתְפְּלִיג, נֶחְלַק מִשְׁאָר הָעֵדָה לְהַחֲזִיק בְּמַחֲלֹקֶת. וַחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (סַנְהֶדְרִין קט:): ״וַיִּקַּח קֹרַח״, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, שֶׁלָּקַח מְקָח רַע לְעַצְמוֹ.

וְיֵשׁ לוֹמַר, כִּי הִנֵּה רַבֵּנוּ זַ״ל גִּלָּה לָנוּ (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קפא): כְּשֶׁמִּתְקַשְׁרִין בְּקֶשֶׁר אֵיזֶה אֲנָשִׁים עַל אִישׁ אֶחָד, אֲפִלּוּ אִם הוּא אָדָם חָשׁוּב יוֹתֵר מֵהֶם, עַל כָּל זֶה יְכוֹלִים לְהַפִּילוֹ, כִּי נִתְקַבְּצִים חֶלְקֵי הַכְּבוֹד שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם. וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל חֵלֶק כְּבוֹד שֶׁלּוֹ וְנוֹפֵל עַל יָדָם, כִּי חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁלָּהֶם כְּשֶׁנִּתְקַבֵּץ וְנִתְקַשֵּׁר יַחַד, הוּא גָּדוֹל מֵחֵלֶק כָּבוֹד שֶׁלּוֹ לְבַדּוֹ, אִם לֹא שֶׁזֶּה הָאִישׁ שֶׁחוֹלְקִים עָלָיו, הוּא גָּדוֹל בְּמַעֲלָה מְאֹד, עַד שֶׁחֵלֶק כָּבוֹד שֶׁלּוֹ גָּדוֹל יוֹתֵר מִכָּל חֶלְקֵי כָּבוֹד שֶׁלָּהֶם בְּיַחַד, אֲזַי אַדְרַבָּה, נִתְבַּטֵּל מֵהֶם לְפָנָיו.

כִּי כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל הוּא חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל, וְיֵשׁ בּוֹ כָּבוֹד אֱלֹקִי, כִּי נִשְׁמָתוֹ הִיא בְּחִינַת נֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כ, כז): ״נֵר ה׳ נִשְׁמַת אָדָם״, הַיְנוּ נִשְׁמַת הָאָדָם הִיא בְּחִינַת נֵר ה׳. וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁנֵּר אֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לְכַבּוֹת נֵר שֵׁנִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמִּתְקַבְּצִים הַרְבֵּה נֵרוֹת יַחַד וְנַעֲשֶׂה אֲבוּקָה, אֲזַי הַנֵּר הַיְחִידִי נָמֵס נֶגֶד הָאֲבוּקָה, וְנִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי וְנַעֲשֶׂה כְּלֹא.

וּכְמוֹ־כֵן מְגַלֶּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל, אִם מִתְקַשְּׁרִים כַּמָּה אֲנָשִׁים בְּקֶשֶׁר אֶחָד עַל אֵיזֶה אִישׁ, אֲפִלּוּ אִם הוּא אָדָם חָשׁוּב יוֹתֵר מֵהֶם, הֵם יְכוֹלִים לְהַפִּילוֹ. כִּי מִתְחַבְּרוֹת וּמִתְקַשְּׁרוֹת הָרְבֵּה נְשָׁמוֹת, וְנַעֲשֶׂה מֵהַכָּבוֹד אֱלֹקִי שֶׁלָּהֶן אֲבוּקָה, וְיכוֹלִים לְהַפִּיל אֶת הָאָדָם הַזֶּה, אִם לֹא שֶׁהוּא יוֹתֵר גָּדוֹל מֵהֶם, הַיְנוּ שֶׁנִּשְׁמָתוֹ כָּל־כָּךְ דְּבוּקָה בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁנִּתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ חִיזוּ דְּהַאי עָלְמָא, וְהוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמֵאִיר בּוֹ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּאוֹר צַח וּמְצֻחְצָח כָּזֶה, שֶׁאָז לֹא יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דָּבָר מֵרֹב אוֹר וּדְבֵקוּת שֶׁדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ. אַדְרַבָּה, הֵם נִתְבַּטְּלִים מִלְּפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב כט, ח): ״רָאוּנִי נְעָרִים וְנֶחְבָּאוּ״, שֶׁהַקְּטַנּוּת בְּטֵלָה לִפְנֵי הַגְּדֻלּוּת.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁעַל זֶה הִתְפַּלֵּל יַעֲקֹב, שֶׁלֹּא תַּזִּיק מַחֲלֹקֶת קֹרַח לְמֹשֶׁה (בְּרֵאשִׁית מט, ו): ״בִּקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבֹדִי״, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְאַחֲדוּ וְיִתְקַשְּׁרוּ חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁלָּהֶם, שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם, כִּי הֵם הָיוּ ״קְרוּאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי שֵׁם״, חֲשׁוּבִים, וּכְשֶׁלֹּא יִתְאַחֵד וְיִתְקַשֵּׁר חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁלָּהֶם, בְּוַדַּאי יוּכַל מֹשֶׁה לַעֲמֹד נֶגְדָּם וּלְהַפִּילָם, וּכְשֶׁמַּפִּילִים אֵיזֶה אָדָם, עִקַּר הַנְּפִילָה שֶׁנּוֹפֵל לְתַאֲוַת נַאוּף.

וּבָזֶה נָבִין מִקְרָא שֶׁכָּתוּב: ״וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו״. וּפֵרֵשׁ בַּתַּרְגּוּם יוֹנָתָן: וּשְׁמַע מֹשֶׁה הֵיךְ קָנְיָן כָּל חַד מֵהֶן יַת אִנְתְּתֵיהּ לְאַשְׁקָיוּתְהֶן מַיָּא בְּדוֹקָיָא מְטוֹל מֹשֶׁה, וְנָפַל עַל אַנְפּוֹי מִן כְּסוּפָא, הַיְנוּ שֶׁחָשְׁדוּהוּ בְּאֵשֶׁת אִישׁ. וְכֵן הוּא בַּגְּמָרָא (סַנְהֶדְרִין קי.): ״וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו״ (בַּמִּדְבָּר טז, ד), מַה שְּׁמוּעָה שָׁמַע? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן,

שֶׁחָשְׁדוּהוּ מֵאֵשֶׁת אִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קו, טז): "וַיְקַנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה". אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק, מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד קִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ מִמֹּשֶׁה. וּבֶאֱמֶת יִפָּלֵא מְאֹד, אֵיךְ יָבוֹאוּ לַחֲשֹׁד בְּמֹשֶׁה בְּדָבָר זָר כָּזֶה.

אֶלָּא עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, מוּבָן הֵיטֵב, כִּי הֵם חָשְׁבוּ, מֵאַחַר שֶׁהֵם רַבִּים, וּמְמֵילָא נִתְאַחֲדוּ חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁלָּהֶם. וְעַל־יְדֵי־זֶה הִפִּילוּ אֶת מֹשֶׁה בְּתַאֲוַת נְאוּף, כִּי כְּשֶׁמַּפִּילִים אֵיזֶה אָדָם, עִקַּר הַנְּפִילָה שֶׁנּוֹפֵל לְתַאֲוַת נְאוּף כַּנַּ"ל, אֲבָל הֵם לֹא יָדְעוּ, שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה כָּל־כָּךְ גָּדוֹל, שֶׁהָיָה נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁהָיָה כְּלֹא בְּעֵינָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּמִדְבַּר יב, ג): "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה", כִּי הָיָה נִכְלָל בְּעֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן הָיְתָה כֹּחוֹ גָּדוֹל מְאֹד, שֶׁכָּל חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁל הַמִּתְנַגְּדִים שֶׁלּוֹ נִתְבַּטְּלוּ לְעֻמָּתָם, אֲבָל הֵם לֹא הֵבִינוּ אֶת זֶה, וְלָכֵן חָשְׁדוּהוּ בְּאֵשֶׁת אִישׁ.

וּבָזֶה יוּבַן פְּרוּשׁ רַשׁ"י עַל הַפָּסוּק (בְּמִדְבַּר טז, ז): "רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי"; וְקֹרַח שֶׁפִּקֵּחַ הָיָה, מָה רָאָה לִשְׁטוּת זוֹ וְכוּ', וְלִכְאוֹרָה מִי אוֹמֵר שֶׁהָיָה פִּקֵּחַ? אֶלָּא הַ'שִּׁפְתֵי חֲכָמִים' דַּיֵּק, שֶׁלֹּא קָרָאוֹ הַכָּתוּב חוֹטֵא בְּנַפְשׁוֹ, הַיְנוּ שֶׁקֹּרַח לֹא הָיָה חוֹטֵא, אֶלָּא חִפֵּשׂ יֵשׁוּת וְכָבוֹד וְגַאוּת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן עַל הַמָּאתַיִם וַחֲמִשִּׁים נְשִׂיאֵי הָעֵדָה קְרֵאֵי מוֹעֵד, אַנְשֵׁי שֵׁם, נֶאֱמַר (בְּמִדְבַּר יז, ג): "אֶת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלּוּ בְּנַפְשֹׁתָם" וְגוֹ', וּפֵרֵשׁ רַשׁ"י: שֶׁנַּעֲשׂוּ פּוֹשְׁעִים בְּנַפְשׁוֹתָם, שֶׁנִּחְלְקוּ עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ג.): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת. וְלָכֵן מֵאַחַר שֶׁעַל קֹרַח לֹא נֶאֱמַר 'חוֹטֵא', הָיָה פִּקֵּחַ, אֲבָל טָעָה, שֶׁחָשַׁב שֶׁבָּזֶה שֶׁיִּתְחַבֵּר עִם עוֹד נְשָׁמוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה יִתְחַבְּרוּ חֶלְקֵי הַכָּבוֹד, וְיוּכְלוּ לְהַפִּיל אֶת מֹשֶׁה, וּבָזֶה טָעָה.

וְזֶה קֹרַח, שֶׁפִּקֵּחַ הָיָה, מָה רָאָה לִשְׁטוּת זוֹ? עֵינוֹ הִטְעָתוּ, רָאָה שַׁלְשֶׁלֶת גְּדוֹלָה יוֹצְאָה מִמֶּנּוּ: שְׁמוּאֵל שֶׁשָּׁקוּל כְּנֶגֶד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, אָמַר: בְּשָׁבִילוֹ אֲנִי נִמְלָט, כִּי הוּא חָשַׁב, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁיִּתְחַבְּרוּ חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁלּוֹ וְשֶׁל מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים נְשִׂיאֵי הָעֵדָה, עַל־יְדֵי־זֶה יַפִּיל אֶת מֹשֶׁה, אֲבָל טָעָה מְאֹד. כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה כָּלוּל מִכָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כַּמּוּבָא (תִּקּוּנֵי־זֹהַר, תִּקּוּן סט דַּף קיד.): וּבְגִין דָּא אִתְּמַר בֵּיהּ, אִשָּׁה אַחַת יָלְדָה בְּמִצְרַיִם שִׁשִּׁים רִבּוֹא בְּכֶרֶס אֶחָד. וּמַנּוּ? דָּא מֹשֶׁה, דְּאִיהוּ שָׁקוּל כְּשִׁשִּׁים רִבּוֹא מִיִּשְׂרָאֵל. וְלָכֵן לֹא יָכְלוּ לוֹ, כִּי חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁלּוֹ הָיוּ כְּלוּלִים מִכָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן לֹא יָכְלוּ לְהַפִּילוֹ.

וְצָרִיךְ לְהָבִין, מַה בֶּאֱמֶת רָצוּ הַמָּאתַיִם וַחֲמִשִּׁים נְשִׂיאֵי הָעֵדָה, קְרֵאֵי מוֹעֵד, אַנְשֵׁי שֵׁם, שֶׁהִתְלַבְּשׁוּ עַל מֹשֶׁה? וּפֵרֵשׁ הַ'כְּלִי יָקָר', שֶׁכָּל הַסִּפּוּר נִמְשָׁךְ עַד בְּנֵי רְאוּבֵן, שֶׁלָּקַח לוֹ לְמַחֲלֹקְתּוֹ אֶת בְּנֵי רְאוּבֵן, כִּי רָאָה לְלַקֵּט אֵלָיו כָּל מָרֵי הַנֶּפֶשׁ. וְיָדַע, כִּי נַפְשָׁם מָרָה עַל הַבְּכוֹרָה שֶׁנִּלְקְחָה מֵרְאוּבֵן, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁיַּעֲקֹב נִטְּלָהּ וְלֹא מֹשֶׁה, מִכָּל מָקוֹם עַל־יְדֵי שֶׁתַּחֲזֹר כָּל שְׁרָרָה לִבְעָלֶיהָ, יַחְשְׁבוּ שֶׁגַּם לָהֶם תַּחֲזֹר הַבְּכוֹרָה, וְיִסְכִּימוּ עִם קֹרַח, עַיֵּן שָׁם.

וּמִכָּל זֶה רוֹאִים, אֵיךְ שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לִבְרֹחַ מִמַּחֲלֹקֶת, וְאַל יַחְשֹׁב, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁיִּתְקַשֵּׁר עִם כַּמָּה אֲנָשִׁים עַל אִישׁ אֶחָד יוּכַל לוֹ, כִּי זֶה דִּמְיוֹן גָּדוֹל. כִּי בְּפֵרוּשׁ גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁרְשָׁעִים אֵין לָהֶם שׁוּם קֶשֶׁר לְהִתְאַחֵד יַחַד, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (סַנְהֶדְרִין כו.): קֶשֶׁר רְשָׁעִים אֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן; כִּי רְשָׁעִים אֵין לָהֶם חֵלֶק בַּכָּבוֹד, וּצְרִיכִים רַחֲמִים רַבִּים לֹא לְהִמָּשֵׁךְ אַחַר רְשָׁעִים הַמִּתְחַבְּרִים יַחַד, וְחוֹלְקִים עַל אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, בָּטֵל וּמְבֻטָּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, כִּי כָּל אֵלּוּ שֶׁחוֹלְקִים עַל צַדִּיק וְאִישׁ כָּשֵׁר, לְבַסּוֹף נֶעֱקָרִים מִן הָעוֹלָם כְּמוֹ קֹרַח וַעֲדָתוֹ.

וּזְכֹר זֹאת, אֲהוּבִי, בְּנִי! לִבְרֹחַ תָּמִיד מִמַּחֲלֹקֶת עַל צַדִּיק וְיִרְא אֱלֹקִים, הַמְקֻרָב נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הַזְּכוּת הַזּוֹ בְּעַצְמָהּ, תָּגֵן עָלָיו, שֶׁלֹּא יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דָּבָר, כִּי בָּזֶה שֶׁמְּקֻרָב נִשְׁמוֹת אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, זֶה בְּעַצְמוֹ חֶלְקֵי הַכָּבוֹד שֶׁמִּתְאַחֲדִים עִמּוֹ יַחַד, שֶׁלֹּא יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דָּבָר, וְאַדְרַבָּה! מִי שֶׁמְּדַבֵּר וְחוֹלֵק עַל צַדִּיק, גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ רָעָה גְּדוֹלָה, כִּי לְבַסּוֹף נֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם בְּמִיתָה מְשֻׁנָּה.

אָמְנָם לַצַּדִּיק, הַמַּחֲלֹקֶת גּוֹרֶמֶת רַק טוֹבוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קפא): כָּל הַדְּבָרִים שֶׁדּוֹבְרִים עַל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת וְעַל אֲנָשָׁיו, הֵם טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת מְאֹד בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת; כִּי בֶּאֱמֶת עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִתְעַלֶּה בְּמַעֲלוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וְזוֹכֶה לְהַשָּׂגוֹת גְּבוֹהוֹת. כִּי כְּשֶׁמְּדַבְּרִים עַל הָאָדָם, שׁוֹבְרִים אוֹתוֹ לְגַמְרֵי, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּא לְלֵב נִשְׁבָּר בֶּאֱמֶת, עַד שֶׁזּוֹכֶה לִהְיוֹת כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְיָדוּעַ אֲשֶׁר רַבֵּנוּ זַ״ל, כְּשֶׁחָזַר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נִכְנַס לָגוּר בָּעִיר זְלַאטִיפָּאלִי. וְאָמַר לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ: הֵבֵאתִי לָכֶם מַתָּנָה מַחֲלֹקֶת. וּכְשֶׁהִתְחִילָה הַמַּחֲלֹקֶת עָלָיו בִּרְצִיחָה כָּזוֹ, שֶׁאֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר כְּלָל, שֶׁבָּדָה עָלָיו מִי שֶׁבָּדָה וְכוּ׳, עָנָה וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל: לֹא אֶל מַחֲלֹקֶת זוֹ הִתְכַּוַּנְתִּי, כִּי רָצִיתִי שֶׁתִּהְיֶה עֲלֵיכֶם מַחֲלֹקֶת כָּזוֹ, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לָשֶׁבֶת עַל יַדְכֶם מֵרֹב שִׂנְאַת חִנָּם.

נִמְצִינוּ לְמֵדִים, שֶׁהַמַּחֲלֹקֶת עַל הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ רַק מוֹעִילָה לוֹ לְהִתְקַדֵּם וּלְהִתְעַלּוֹת עֲלִיָּה אַחַר עֲלִיָּה, כִּי הוּא נַעֲשֶׂה בָּטֵל וּמְבֻטָּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, עַל־יְדֵי הָרְדִיפוֹת שֶׁרוֹדְפִים אוֹתוֹ, וְהַדִּבּוּרִים שֶׁמְּדַבְּרִים עָלָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְהַשִּׂיג בְּכָל פַּעַם הַשָּׂגוֹת חֲדָשׁוֹת. וְלָכֵן אַתָּה, אֲהוּבִי, בְּנִי! אַל תַּחֲלֹק עַל שׁוּם צַדִּיק יְרֵא אֱלֹקִים. וְאִם יֵשׁ עָלֶיךָ מַחֲלֹקֶת, שְׁתֹּק, אֲהוּבִי בְּנִי! כִּי תָּבוֹא עַל־יְדֵי־זֶה לְמַדְרֵגוֹת רָמוֹת בַּעֲבוֹדַת ה׳ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קְהָת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם וגו׳. וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: וְדָתָן וַאֲבִירָם, בִּשְׁבִיל שֶׁהָיָה שִׁבְט רְאוּבֵן שָׁרוּי בַּחֲנָיָתָם תֵּימָנָה, שָׁכֵן לְקָהָת וּבָנָיו הַחוֹנִים תֵּימָנָה, נִשְׁתַּתְּפוּ עִם קֹרַח בְּמַחֲלֹקְתּוֹ, אוֹי לָרָשָׁע אוֹי לִשְׁכֶנוֹ וְכוּ׳, מֶה עָשָׂה? עָמַד וְכִנֵּס מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת, רֶבֶן מִשִּׁבְט רְאוּבֵן שְׁכֶנְיוֹ וְכוּ׳, וְהִלְבִּישָׁם טַלִּיתוֹת שֶׁכֻּלָּן תְּכֵלֶת. בָּאוּ וְעָמְדוּ בִּפְנֵי מֹשֶׁה, אָמְרוּ לוֹ: טַלִּית שֶׁכֻּלָּהּ שֶׁל תְּכֵלֶת, חַיֶּבֶת בְּצִיצִית אוֹ פְּטוּרָה? אָמַר לָהֶם: חַיֶּבֶת, הִתְחִילוּ לִשְׂחֹק עָלָיו, אֶפְשָׁר טַלִּית שֶׁל מִין אֶחָד, חוּט אֶחָד שֶׁל תְּכֵלֶת פּוֹטְרָהּ, זוֹ שֶׁכֻּלָּהּ תְּכֵלֶת לֹא תִּפְטֹר אֶת עַצְמָהּ?

וּבַמִּדְרָשׁ אָמְרוּ (תַּנְחוּמָא קֹרַח ב): אָמַר לוֹ קֹרַח לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ: מֹשֶׁה, טַלִּית שֶׁכֻּלָּהּ תְּכֵלֶת, מַהוּ שֶׁתְּהֵא פְּטוּרָה מִן הַצִּיצִית? אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: חַיֶּבֶת בְּצִיצִית. אָמַר לוֹ קֹרַח: טַלִּית שֶׁכֻּלָּהּ תְּכֵלֶת, אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת עַצְמָהּ, וְאַרְבָּעָה חוּטִין פּוֹטְרִין אוֹתָהּ? בַּיִת שֶׁמָּלֵא סְפָרִים, מַהוּ שֶׁיְּהֵא פָּטוּר מִן הַמְּזוּזָה? אָמַר לוֹ: חַיָּב בִּמְזוּזָה. אָמַר לוֹ: כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ ער״ה פָּרָשִׁיּוֹת יֵשׁ בָּהּ, וְאֵינָן פּוֹטְרוֹת אֶת הַבַּיִת, וּשְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁבִּמְזוּזָה פּוֹטְרוֹת אֶת הַבַּיִת, עַיֵּן שָׁם.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יט): עִקַּר הַתַּכְלִית וְהַשְׁלֵמוּת הוּא רַק לַעֲבֹד הַשֵּׁם בִּתְמִימוּת גְּמוּרָה, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל. כִּי יֵשׁ מְחַקְּרִים שֶׁאוֹמְרִים, שֶׁעִקַּר הַתַּכְלִית וְהָעוֹלָם הַבָּא הוּא רַק לָדַעַת כָּל דָּבָר כְּמוֹת שֶׁהוּא, כְּגוֹן: לֵידַע הַכּוֹכָב כְּמוֹ שֶׁהוּא, לֵידַע מַהוּתוֹ, וּמִפְּנֵי מָה עוֹמֵד בַּמָּקוֹם הַהוּא? כִּי יֵשׁ מַשְׂכִּיל, מֵשִׂכֶל וְשֵׂכֶל, דְּהַיְנוּ הַכֹּחַ הַמַּשְׂכִּיל וְהַשֵּׂכֶל בְּעַצְמוֹ, וְהַדָּבָר הַמֻּשָּׂכָל. וְאִלּוּ הַתַּכְלִית וְהָעוֹלָם הַבָּא

אֶצְלָם, שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה אֶחָד מֵהַמַּשְׂכִּיל וְהַמֵּשְׂכָּל וְהַשֵּׂכֶל. וְהֵם מְבַלִּים יְמֵיהֶם עַל זֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה, לַחֲקֹר וּלְהַשִּׂיג הַמֻּשְׂכָּלוֹת, שֶׁזּוֹהִי הַתַּכְלִית אֶצְלָם.

וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ הָעוֹלָם הַבָּא לְדַעְתָּם, רַק שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁמְּלֻבָּשִׁים בַּגּוּף, אֵין לָהֶם תַּעֲנוּג כָּל־כָּךְ מִן הַחֲקִירוֹת, וּבָעוֹלָם הַבָּא שֶׁיִּתְפַּשְּׁטוּ מֵהַגּוּף, יִתְעַנְּגוּ מְאֹד מִזֶּה. וּלְדַעְתָּם הָרָעָה, עִקַּר הַשָּׂגַת הַתַּכְלִית הוּא עַל־יְדֵי חֲקִירוֹת וְחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁלָּהֶם. אֲבָל בֶּאֱמֶת, אֶצְלֵנוּ עִקַּר הַשָּׂגַת הַתַּכְלִית הִיא רַק עַל־יְדֵי אֱמוּנָה וּמִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת, לַעֲבֹד הַשֵּׁם עַל־פִּי הַתּוֹרָה בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ זוֹכִין לְמַה שֶּׁזּוֹכִין, "עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ" (יְשַׁעְיָה סד, ג), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קיא, י): "רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה'", שֶׁעִקַּר רֵאשִׁית וּקְדִימַת הַחָכְמָה הוּא רַק יִרְאַת ה', שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדִּים אֶת הַיִּרְאָה לַחָכְמָה.

וְדַע, שֶׁאֵין הַדָּבָר כְּדַעְתָּם, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי אִם כֵּן לֹא יַשִּׂיגוּ הַתַּכְלִית, רַק מְתֵי מְעַט מְעַט מְאֹד, דְּהַיְנוּ הַבַּעֲלֵי שֵׂכֶל פִּילוֹסוֹפִים, וּמַה יֵּעָשׂוּ קְטַנֵּי הָעֵרֶךְ, שֶׁאֵין לָהֶם שֵׂכֶל כָּזֶה לַחֲקֹר חֲקִירוֹת, לָדַעַת הַמֻּשְׂכָּלוֹת, שֶׁהֵם רֹב וְעִקַּר הָעוֹלָם, אֵיךְ יַשִּׂיגוּ הֵם אֶת הַתַּכְלִית?! אֲבָל בֶּאֱמֶת עִקַּר הַשָּׂגַת הַתַּכְלִית הוּא רַק עַל־יְדֵי תְּמִימוּת דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ יִרְאַת הַשֵּׁם וּמִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת בִּפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה.

וְזֶה (קֹהֶלֶת יב, יג): "סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם", הַיְנוּ שֶׁשְּׁלֵמָה הַמַּלְךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, מְלַמֵּד אוֹתָנוּ, שֶׁעִקַּר הַשָּׂגַת הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת סוֹף דָּבָר, הוּא רַק עַל־יְדֵי תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, לְיִרְאָה אֶת ה' וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו בִּפְשִׁיטוּת. וְזֶהוּ "סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר", שֶׁזּוֹהִי בְּחִינַת תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, לְיִרְאָה אֶת ה', וּלְקַיֵּם מִצְוֹתָיו בְּעֵבְדָה וְכוּ' בִּפְשִׁיטוּת.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'וְקֹרַח, שֶׁפִּקֵּחַ הָיָה, מָה רָאָה לִשְׁטוּת זוֹ'? הַיְנוּ הַפֵּרוּשׁ הוּא, מָה רָאָה לִשְׁטוּת זוֹ — 'שֶׁקֹּרַח פִּקֵּחַ' הָיָה, שֶׁהָלַךְ עִם חָכְמוֹת, וְרָצָה לְהָבִין כָּל דָּבָר עִם הַשֵּׂכֶל, וְלָכֵן פָּגַם בְּמִצְוַת צִיצִית דַּיְקָא, וְאָמַר: טַלִּית שֶׁכֻּלָּהּ תְּכֵלֶת בְּוַדַּאי פְּטוּרָה. וְזוֹ הָיְתָה טָעוּתוֹ, כִּי הַצִּיצִית מוֹרָה עַל הַצְּמִצוּם. וְהוּא מֻחְמַת שֶׁהָלַךְ עִם חָכְמוֹת כָּפַר בָּעִקָּר, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (עַיֵּן יְרוּשַׁלְמִי סַנְהֶדְרִין, פֶּרֶק י', הֲלָכָה א', דַּף נ.): קֹרַח מִין הָיָה, כִּי לֹא הָיָה אֶצְלוֹ הַצְּמִצוּם, וְעַל כֵּן טָעָה וְהִטְעָה רַבִּים מֵאֶחָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֵן בְּמֶה שֶׁהִתְלוֹצֵץ מִמִּצְוַת מְזוּזָה, זֶה גַּם־כֵּן הָיָה פְּגַם הַצְּמִצוּם, כִּי אָדָם צָרִיךְ לְקַשֵּׁר אֶת הַחוּץ לַפְּנִים וְאֶת הַפְּנִים לַחוּץ, הַיְנוּ לְגַלּוֹת וּלְפָרְסֵם לְכֻלָּם אֶת אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, לֵידַע שֶׁמְּלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְהוּא מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין וּבְתוֹךְ כָּל עָלְמִין, וְאֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, וְהַפְּנִים זֶה חוּץ וְהַחוּץ זֶה פְּנִים, וְהַכֹּל אֵין סוֹף.

וּלְכָל זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ אֶלָּא עַל־יְדֵי צְמִצוּם; וְקֹרַח, מֻחְמַת שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ צְמִצוּם, אֶלָּא הָלַךְ אַחַר חָכְמוֹת וְהַהֶבֶל, לָכֵן כָּפַר וְהִתְלוֹצֵץ גַּם מִמִּצְוַת מְזוּזָה. כִּי אָמַר: בַּיִת שֶׁמָּלֵא סְפָרִים, לָמָּה שֶׁלֹּא יִפְטֹר אֶת כָּל הַבַּיִת?! כִּי פָּגַם בֶּאֱמוּנָה, שֶׁזֶּה סוֹד מְזוּזָה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יְחוּד הַוַיָ"ה בְּרוּךְ הוּא. וְזֶה מַה שֶּׁהִפִּיל אוֹתוֹ לְגַמְרֵי, עַד שֶׁמָּשַׁךְ אַחֲרָיו רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת, וְכֵן כָּל אֶחָד שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר חָכְמָתוֹ, נוֹפֵל לְנוּקְבָא דְּתִהוֹמָא רַבָּא.

וְעַל־כֵּן כָּל מִי שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר חֻקִּירוֹת וְחָכְמוֹת, לְבַסּוֹף נוֹפֵל לַשְׁאוֹל תַּחְתִּית, וּמִתְרַחֵק מִן הַיַּהֲדוּת לְגַמְרֵי. וְלָכֵן, אֲהוּבִי, בְּנִי! רְאֵה לִבְרֹחַ מִכָּל מִינֵי מְחַקְּרִים אֲשֶׁר הֵם חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם, וְתִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתַחֲזִיק בְּהַצַּדִּיק הָאֱמֶת כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, וְאָז טוֹב לְךָ כָּל הַיָּמִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וַיִּקַּח קֹרַח. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳פָּרָשָׁה זוֹ יָפָה נִדְרֶשֶׁת׳ וְכוּ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קסא): הַמַּחֲלֹקֶת מַגְבִּיהָה וּמְרִימָה אֶת הָאָדָם, כִּי ״הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה״ (דְּבָרִים כ, יט); וְהִנֵּה עֵץ הַמֶּגֶן עַל הָאָרֶץ, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגְבִּיהַּ אֶת עַצְמוֹ, כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁבָּאִין עָלָיו מַיִם שׁוֹטְפִים, אֲזַי הַמַּיִם מְרִימִין וְנוֹשְׂאִין אֶת הָעֵץ. וְהַמַּחֲלֹקֶת נִקְרֵאת מַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים פח, יח): ״סַבּוּנִי כַמַּיִם כָּל הַיּוֹם הִקִּיפוּ עָלַי יָחַד״.

וְלָכֵן דָּבָר זֶה שַׁיָּךְ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁעַל כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק יֵשׁ עָלָיו מַחֲלֹקֶת, כְּדֵי לְהַגְבִּיהַּ אוֹתוֹ, שֶׁיּוּכַל לִצְמֹחַ וְלִגְדֹּל וּלְהִתְפָּרְסֵם בָּעוֹלָם. וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (חַיֵּי־מוֹהַר״ן, סִימָן תכ), שֶׁיֵּשׁ מַדְרֵגוֹת וְהֵיכָלוֹת כְּאֵלּוּ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֲלֵיהֶם, רַק עַל־יְדֵי מַחֲלֹקֶת, וְאָדָם נִדְמֶה כְּעֵץ הַשָּׂדֶה, וְכָל מַה שֶּׁשּׁוֹפְכִים מַיִם סְבִיבוֹ בְּיוֹתֵר, הוּא גָּדֵל בְּיוֹתֵר.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שָׁם, סִימָן תא), שֶׁלָּכֵן יֵשׁ עָלָיו כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה מַחֲלֹקֶת, כִּי הוּא עוֹלֶה בְּכָל פַּעַם מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה. וְיַעַן, שֶׁלִּפְנֵי כָּל מַדְרֵגָה צָרִיךְ מַחֲלֹקֶת, כִּי הַמַּחֲלֹקֶת מְרִימָה אֶת הָאָדָם, וְיַעַן, שֶׁהוּא עוֹלֶה בְּכָל פַּעַם מִדַּרְגָּה לְדַרְגָּה, לָכֵן צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה עָלָיו בְּכָל פַּעַם מַחֲלֹקֶת.

וְזֶה ״וַיִּקַּח קֹרַח״, וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין קט:), שֶׁלָּקַח לְעַצְמוֹ מִקָּח רַע; בָּזֶה שֶׁהִתְחִיל לַחֲלֹק עַל מֹשֶׁה. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳פָּרָשָׁה זוֹ יָפָה נִדְרֶשֶׁת׳; כִּי הִיא שַׁיֶּכֶת בְּכָל דּוֹר וָדוֹר עַל כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] רַב לָכֶם, כִּי כָל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים וּבְתוֹכָם הַוָיָ״ה, וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל הַוָיָ״ה, וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו; וַיֹּאמֶר לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן עב), שֶׁעִקַּר הַגְּדֻלָּה שֶׁמְּקַבְּלִים מֵהַצַּדִּיק הוּא שִׁפְלוּת, וְזֶה הַסִּימָן שֶׁהוּא מְקֹרָב אֶל צַדִּיק הָאֱמֶת, כְּשֶׁנּוֹפֶלֶת עָלָיו שִׁפְלוּת, שֶׁאָז הוּא יָכוֹל לִטְעֹם תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא בְּלֹא גְּבוּל, וּכְשֶׁאָדָם הוּא בָּטֵל לְגַמְרֵי בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָכוֹל לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת בְּלִי גְּבוּל, וּלְהֵפֶךְ, אִם נוֹפֶלֶת עַל הָאָדָם גַּדְלוּת, סִימָן שֶׁהוּא מְקֹרָב אֶל אֵיזֶה מִפַּרְסָם שֶׁל שֶׁקֶר.

וְהִנֵּה הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הֵעִידָה עַל מֹשֶׁה (בַּמִּדְבָּר יב, ג): ״וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה״, וְלָכֵן הָיָה בְּכֹחוֹ לְהַמְשִׁיךְ אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל בַּר יִשְׂרָאֵל, וְקֹרַח שֶׁכָּפַר בָּעִקָּר, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (יְרוּשַׁלְמִי סַנְהֶדְרִין, פֶּרֶק י׳, הֲלָכָה א׳) קֹרַח אֶפִּיקוֹרְסֵי הָיָה וְכוּ׳, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר קֹרַח: אֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם.

נִמְצָא, שֶׁמִּי שֶׁחִפֵּשׂ גְּדֻלּוֹת וְיֵשׁוּת, הָיָה רַק קֹרַח, וְהוּא אוֹמֵר: ״וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל הַוָיָ״ה״, כִּי מַה שֶּׁהָיָה בּוֹ זָרַק עַל מֹשֶׁה, וּמוּבָא בְּ׳אוֹר הַחַיִּים׳ הַקָּדוֹשׁ עַל פָּסוּק: ״וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו״, הַטַּעַם שֶׁנָּפַל עַל פָּנָיו, לְהַרְאוֹת שֶׁזֶּה הַהֶפֶךְ מִמַּה שֶׁחָשְׁדוּ בּוֹ, אַדְרַבָּה, גְּלָה הַכְנָעָה, וְשִׁוָּה נַפְשׁוֹ כַּעֲפַר הָאָרֶץ, כְּעֶבֶד הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לִפְנֵי הַשָּׂרָה. וְהַכֹּל כְּדֵי לְגַלּוֹת שֶׁאֵין בּוֹ לֹא מִנִּיהּ וְלֹא מִקְצָתוֹ מִמַּה שֶׁחוֹשְׁדִים בּוֹ. וְזֹאת הָיְתָה הַטָּעוּת שֶׁל קֹרַח, כִּי עַל־יְדֵי הַכְּפִירוּת וְהַיֵּשׁוּת שֶׁהָיְתָה בּוֹ, יָצָא נֶגֶד מֹשֶׁה, וְחָלַק עָלָיו, וַחֲשָׁדוֹ בְּהִתְנַשְּׂאוּת.

וְדָבָר זֶה נוֹהֵג בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁהַצַּדִּיק הָאֱמֶת בָּטֵל וּמְבֻטָּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וְשׁוֹכֵב

בְּפִשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם עַל הָאָרֶץ, וּמְבַקֵּשׁ וּמִתְחַנֵּן תָּמִיד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁיּוֹצִיאוֹ מִכָּל הַתַּאֲוֹוֹת וְהַמִּדּוֹת רָעוֹת, וְשֶׁיִּהְיֶה בָּטֵל וּמְבֻטָּל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהוּא נַעֲשֶׂה שָׂכֵן לֶעָפָר בְּחַיָּיו, וּלְהֶפֶךְ — אִלּוּ הָרְשָׁעִים הַחוֹלְקִים וְהַמִּתְנַגְּדִים עָלָיו, וּמְדַבְּרִים סָרָה כְּאִלּוּ כָּל כַּוָּנָתוֹ לְהִתְנַשְּׂאוֹת, הֵם הַמִּתְנַשְּׂאִים וְהַמִּתְגָּאִים עַל עַם דַּל, וְעוֹשִׂים לְיצָנוּת מֵהֶם. וּצְרִיכִים לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא יִפֹּל בִּרְשָׁתָם הָרָעָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] **רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי.** פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳דָּבָר גָּדוֹל אָמַרְתִּי לָכֶם. וְלֹא טִפְּשִׁים הָיוּ, שֶׁכָּךְ הִתְרָה בָּהֶם, וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם לִקְרַב, אֶלָּא הֵם חָטְאוּ עַל נַפְשׁוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר אֶת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם. וְקֹרַח שֶׁפִּקֵּחַ הָיָה, מָה רָאָה לִשְׁטוּת זוֹ׳.

וְיֵשׁ לְדַיֵּק: לָמָּה לֹא נִשְׁאֲלָה שְׁאֵלָה זוֹ עַל הַמָּאתַיִם וַחֲמִשִּׁים נְשִׂיאֵי עֵדָה, קְרֵאֵי מוֹעֵד, אַנְשֵׁי שֵׁם רַק עַל קֹרַח? אֶלָּא יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁקֹּרַח כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ אֶת גְּדֻלָּתוֹ וּפְרִישׁוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כִּי הֲרֵי הָיָה בֶּן דּוֹדוֹ, וְהָיָה יוֹדֵעַ אֶת מַעֲלָתוֹ וְאֶת מְסִירוּת נַפְשׁוֹ בַּעֲבוּר עַם יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן דַּיְקָא עַל קֹרַח שָׁאַל: ׳וְקֹרַח שֶׁפִּקֵּחַ הָיָה, מָה רָאָה לִשְׁטוּת זוֹ׳.

אֲבָל מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרֵאֵי מוֹעֵד, אַנְשֵׁי שֵׁם, אֵיךְ הָיוּ יְכוֹלִים לְהִתְפַּתּוֹת, עַל־יְדֵי הַלֵּיצָנוּת שֶׁל אָדָם אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ״וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח״ — ׳בְּדִבְרֵי לֵיצָנוּת, כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא הָלַךְ אֵצֶל הַשְּׁבָטִים וּפִתָּה אוֹתָם, כְּסִבּוּרִין אַתֶּם שֶׁעָלַי לְבַדִּי אֲנִי מַקְפִּיד, אֵינִי מַקְפִּיד אֶלָּא בִּשְׁבִיל כֻּלְּכֶם׳. וְאֵיךְ הָיָה יָכוֹל לְהוֹלִיךְ אוֹתָם שׁוֹלָל? אֵין זֶה אֶלָּא שֶׁבֶּאֱמֶת הָיוּ טִפְּשִׁים.

כִּי בֶאֱמֶת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים קיט.) עַל פָּסוּק (קֹהֶלֶת ה, יב): ״עֹשֶׁר שָׁמוּר לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ״, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: זֶה עָשְׁרוֹ שֶׁל קֹרַח. וְאָמְרוּ (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה לא, סִימָן ג׳): יֵשׁ עֹשֶׁר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה רַע לִבְעָלָיו, זֶה עָשְׁרוֹ שֶׁל קֹרַח, שֶׁהוּא הָיָה עָשִׁיר מִכָּל יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, שֶׁהַכֶּסֶף עִוֵּר אֶת עֵינֵיהֶם, שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁיִּקָּבְלוּ מִמֶּנּוּ כֶּסֶף וְלָכֵן הֵם בֶּאֱמֶת טִפְּשִׁים. וְדָבָר זֶה סוֹבֵב בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, מִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר לֵיצָנִים, שֶׁהֵם מִתְנַגְּדִים עַל הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, הוּא טִפֵּשׁ גָּדוֹל מְאֹד.

וְדָבָר זֶה רָאִינוּ בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁהָיוּ צַדִּיקִים נוֹרָאִים: הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ וְתַלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים זי״ע, וְכֵן הַמַּגִּיד הַקָּדוֹשׁ מִמֶּעזְרִיטְשׁ וְתַלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים זי״ע, וְקָמוּ נֶגְדָּם מִי שֶׁקָּמוּ, אֲשֶׁר הַכֹּל הָיָה מֻחְמַת לֵיצָנוּת, שֶׁהִתְלוֹצְצוּ לִפְנֵיהֶם לֵצִים וּרְשָׁעִים אֲרוּרִים, דִּבְּרוּ נֶגְדָּם כָּל דָּבָר אָסוּר, וְזֶה מַה שֶּׁגָּרַם לִגְדוֹלִים וּמְפֻרְסָמִים לָצֵאת לָרִיב עִם צַדִּיקִים קְדוֹשִׁים הַדְּבוּקִים בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְלָכֵן צְרִיכִים הַרְבֵּה לְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְפָנָיו שֶׁיּוֹצִיאֵם לִרְדֹף מִישֶׁהוּ, אֲשֶׁר יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁזֶּה צַדִּיק גָּדוֹל, וּכְשֶׁבָּאִים רְשָׁעִים אֲרוּרִים לְהוֹכִיחַ שֶׁזֶּה בִּכְלָל לֹא צַדִּיק, אָסוּר לִקְפֹּץ וּלְקַבֵּל לְשׁוֹן־הָרַע, אֶלָּא לֵידַע, שֶׁמִּי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר לֵיצָן וְעָשִׁיר, הוּא בֶּאֱמֶת טִפֵּשׁ, וְעַל זֶה צְרִיכִים הַרְבֵּה רַחֲמִים, שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בַּעָוֹן מַחֲלֹקֶת, שֶׁהִיא גְּרוּעָה מְאֹד מְאֹד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת חֻקַּת

[א] זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה. פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳לְפִי שֶׁהַשָּׂטָן וְאֻמּוֹת הָעוֹלָם מוֹנִין אֶת יִשְׂרָאֵל, לוֹמַר: מָה הַמִּצְוָה הַזֹּאת, וּמַה טַּעַם יֵשׁ בָּהּ, לְפִיכָךְ כָּתַב בָּהּ חֻקָּה, גְּזֵרָה הוּא מִלְּפָנַי וְאֵין לְךָ רְשׁוּת לְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ׳.

וְכָתְבוּ הַמְפָרְשִׁים, שֶׁכָּתוּב ׳חֻקַּת׳ הַתּוֹרָה, כִּי כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה הֵן בְּחִינַת חֹק, שֶׁאֵין עַל זֶה שׁוּם טַעַם, אֶלָּא צְרִיכִים לְקַיְּמָם אֶת זֶה בִּרְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְזֶה לָאוֹ דַּוְקָא עַל מִצְוַת פָּרָה אֲדֻמָּה, וְלָכֵן נָקַט הַלָּשׁוֹן ״חֻקַּת הַתּוֹרָה״; כִּי כָּל הַתּוֹרָה הִיא בִּבְחִינַת חֹק, שֶׁאֵין לָנוּ שׁוּם מֻשָּׂג בָּזֶה, וּכְבָר יָדוּעַ, שֶׁרַבֵּנוּ זַ״ל הִתְלוֹצֵץ מְאֹד מִטַּעֲמֵי הַמִּצְוֹת שֶׁכּוֹתְבִים (עַיֵּן חַיֵּי־מוֹהַר״ן, סִימָן תיא), כִּי כָּל הַמִּצְוֹת הֵן לְמַעְלָה מֵהַשָּׂגָתֵנוּ וְדַעְתֵּנוּ, וּכְכָל שֶׁנִּפְרֹשׁ טְעָמִים עַל הַמִּצְוֹת, עֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְהָבִין דָּבָר אֶחָד מִדְּבָרָיו יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא עָלֵינוּ לְקַיְּמָם אֶת הַמִּצְוֹת בִּתְמִימוּת וּבְפָשִׁיטוּת גְּמוּרָה, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת וְהַשְׂכָּלוֹת עַצְמִיּוֹת כְּלָל. וּכְשֶׁאָדָם זוֹכֶה לְקַיְּמָם אֶת מִצְוֹתָיו יִתְבָּרַךְ בִּתְמִימוּת וּבְפָשִׁיטוּת, רַק מֵחֲמַת צִוּוּי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אָז יַגִּיעַ אֶל שִׂמְחָה אֲמִתִּית, שִׂמְחָה נִצְחִית, כִּי הוּא נִכְנָס בְּתוֹךְ שִׂמְחָתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁהִיא נִצְחִית.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ה׳), שֶׁעַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְוֹת נִכְנָסִים כְּבָיְכוֹל בְּשִׂמְחָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ וּמִצְוֹתָיו הֵם אֶחָד, וְעַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ יְכוֹלִים לְהַגִּיעַ לְכָל הַמַּדְרֵגוֹת, אֲבָל בְּלִי שׁוּם חֲקִירוֹת כְּלָל.

וְהַנָּה רַשִׁ״י הַקָּדוֹשׁ נָקַט שְׁנֵי מוֹנִין: לְפִי שֶׁהַשָּׂטָן׳ וְ׳אֻמּוֹת הָעוֹלָם׳ מוֹנִין אֶת יִשְׂרָאֵל, לוֹמַר, מָה הַמִּצְוָה הַזֹּאת וּמַה טַּעַם יֵשׁ בָּהּ. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁזֶּה סוֹבֵב בִּכְלָלִיּוּת עַל אֻמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהֵם מִתְגָּרִים בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לָמָּה לָכֶם לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת? וְהֵם לֹא מְבִינִים, מָה הַטַּעַם שֶׁמְּקַיְּמִים אֶת הַמִּצְוֹת, וְכֵן בִּפְרָטִיּוּת הַשָּׂטָן מִתְגָּרֶה בְּכָל בַּר יִשְׂרָאֵל: לָמָּה לְךָ לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת? וּמַכְנִיס בּוֹ סְפֵקוֹת, עַקְמִימִיּוּת וְהִרְהוּרִים רָעִים נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמְקָרְרוֹ — ׳מַה לְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַמִּצְוָה הַזּוֹ, וְאֵיזֶה טַעַם יֵשׁ בָּהּ׳?

וְלָכֵן עָלֵינוּ לֵידַע, כִּי כָּל הַמִּצְוֹת הֵן חֻקָּה, גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי, אֵין לְךָ רְשׁוּת לְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ. וְצָרִיךְ מְאֹד מְאֹד לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, לֵידַע, לְהַאֲמִין וּלְהוֹדִיעַ, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה, מְהַוֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, וּצְרִיכִים לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת, כִּי כָּךְ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל. וְזוֹ שְׁלֵמוּת הַיַּהֲדוּת, שֶׁאָדָם יְקַיֵּם אֶת רְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בִּתְמִימוּת וּבְפָשִׁיטוּת גְּמוּרָה, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת וְהַשְׂכָּלוֹת כְּלָל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בָּאֹהֶל וְגוֹ׳. וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת פג:): אֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מִתְקַיְּמִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמֵּמִית עַצְמוֹ עָלֶיהָ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי

רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳): כִּי הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, הַיְנוּ בַּחִיּוּת אֱלֹקוּת, הַמְחַיֶּה, מְהַוֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְזֶה הַיֵּצֶר טוֹב שֶׁמְּסִית אֶת הָאָדָם רַק לְהִסְתַּכֵּל עַל רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁבְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה. וּלְהֶפֶךְ הַיֵּצֶר הָרָע מֵסִית אֶת הָאָדָם לְהִסְתַּכֵּל רַק עַל גַּשְׁמִיּוּת שֶׁל הַבְּלֵי עוֹלָם הַזֶּה, וּצְרִיכִים לָתֵת כֹּחַ לְהַיֵּצֶר טוֹב לְהִתְגַּבֵּר עַל הַיֵּצֶר הָרָע, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה.

אֲבָל צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמִצְווֹת, הָעִקָּר שֶׁלֹּא יִלְמַד תּוֹרָה, כַּמּוּבָא בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ׳זֶרַע קֹדֶשׁ׳ (פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים), שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע יִתֵּן לָאָדָם אֲפִלּוּ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, הָעִקָּר לֹא לִלְמֹד תּוֹרָה, כִּי הוּא מְאֹד מְפַחֵד מִלִּמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (קִדּוּשִׁין ל׃): אִם פָּגַע בְּךָ מְנַוָּל זֶה, מָשְׁכֵהוּ לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ, הַיְנוּ לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְכֵן אָמְרוּ (שָׁם): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בָּרָאתִי יֵצֶר הָרָע, וּבָרָאתִי תּוֹרָה תַּבְלִין כְּנֶגְדּוֹ.

וְלָכֵן צְרִיכִים לִלְמֹד תּוֹרָה בְּכֹחַ גָּדוֹל, כְּדֵי לְשַׁבֵּר אֶת הָרָע וְהָרוּחַ שְׁטוּת שֶׁנִּדְבְּקוּ בּוֹ עַל־יְדֵי עֲוֹונוֹתָיו, כִּי כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ג׃): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת; וּכְשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, שׁוֹבֵר אֶת הָרָע שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁבּוֹעֵר בּוֹ, וּמַדְבִּיק אֶת עַצְמוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהֶבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] **קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה אַתָּה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ, וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם, וְנָתַן מֵימָיו, וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן הַסֶּלַע, וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעִירָם וְגוֹ׳. וַיַּקְהִלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הַקָּהָל אֶל פְּנֵי הַסֶּלַע, וַיֹּאמֶר לָהֶם, שִׁמְעוּ נָא הַמֹּרִים, הֲמִן הַסֶּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מָיִם, וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ, וַיַּךְ אֶת הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם, וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים, וַתִּשְׁתְּ הָעֵדָה וּבְעִירָם וְגוֹ׳. וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקָּהָל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם׃**

רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כ׳) שֶׁהַצַּדִּיק הַמְבָאֵר בֵּאוּרֵי תּוֹרָה, צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו, וְנִפְתַּח לֵב הָעֶלְיוֹן, וְנִשְׁפָּעִים מִשָּׁם דִּבּוּרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַמְשִׁיךְ דִּבּוּרִים חַמִּים אֲשֶׁר מְעוֹרְרִים אֶת לִבּוֹת הַשּׁוֹמְעִים דְּבָרָיו. וְלָכֵן בְּשָׁעָה שֶׁהֶחָכָם וְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת מֵכִין אֶת עַצְמוֹ לוֹמַר תּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַשּׁוֹמְעִים דְּבָרָיו, וְהוּא מְבַקֵּשׁ וּמִתְחַנֵּן מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּתֵּן לוֹ דִּבּוּרִים חַמִּים כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, שֶׁיֵּעָשׂוּ פְּעֻלּוֹת אֵצֶל לִבּוֹת הַשּׁוֹמְעִים, וּכְדֵי שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְכֵן מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יג), שֶׁהַצַּדִּיק מַעֲלֶה אֶת הַנְּשָׁמוֹת הַבָּאוֹת אֵלָיו אֶל מָקוֹם שֶׁהוּא מַעֲלֶה, וְהוּא יוֹרֵד עִמָּם יַחַד עִם תּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה נַעֲשֵׂית כְּפִי הַנְּשָׁמוֹת הַמִּתְקַבְּצוֹת אֵלָיו.

וּבֶאֱמֶת כָּל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים בְּשָׁעַת הַדְּרוּשׁ, נִכְנַעַת רִשְׁעָתָם עַל־יְדֵי הַטּוֹב שֶׁבְּחָכָם הַדּוֹרֵשׁ, וּלְפִי הַהִכָּנְעָה, כֵּן נִכְנָעִים הָאוֹיְבִים, הֵם הַקְּלִפּוֹת הַסּוֹבְבוֹת אֶת הָאָדָם.

וְהִנֵּה הַמַּטֶּה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה: ״קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה״, הוּא בְּחִינַת מֶמְשֶׁלֶת וְכֹחַ הַצַּדִּיק, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ, שֶׁעַל יָדוֹ נִכְנָעִים כָּל הָאוֹיְבִים הֵן לְמַעְלָה וְהֵן לְמַטָּה, הַיְנוּ כִּי הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא וְלוֹמֵד תּוֹרָה לִשְׁמָהּ, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וּמְקַיֵּם אֶת הַמִּצְווֹת בִּדְבֵקוּת עֲצוּמָה, בָּזֶה קוֹנֶה לְעַצְמוֹ מַטֵּה עֹז, שֶׁזּוֹ מֻמְשָׁלְתּוֹ, שֶׁיָּכוֹל לְהַכְנִיעַ אֶת הָרָע, אֲבָל עִם הַמַּטֶּה הַזֶּה צְרִיכִים

רַק לְהִשְׁתַּמֵּשׁ נֶגֶד הָעָם, כַּמּוּבָא (סַנְהֶדְרִין ח.): קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַךְ עַל קָדְקָדָן, דַּבֵּר אֶחָד לַדּוֹר וְלֹא שְׁנֵי דַּבָּרִים לַדּוֹר. אֲבָל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא צְרִיכִים לָבוֹא בְּרַחֲמִים וּבְתַחֲנוּנִים, וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּת עַצְמוֹ.

וְזוֹ טָעוּת שֶׁטָּעָה מֹשֶׁה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָמַר לוֹ: "קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה, וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם", שֶׁיִּקַּח מֻמְשֶׁלֶת עֻזּוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ, מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלּוֹ, "וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה", וְעִמָּם יִשְׁתַּמֵּשׁ עִם מַטֵּה עֻזּוֹ לְהַכְנִיעַ אֶת רָעָתָם. וְאַחַר־כָּךְ "וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם". וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת סג.): אֵין דִּבּוּר אֶלָּא נַחַת, שֶׁיִּשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ בְּתַחֲנוּנִים כְּרֹשׁ וְדַל אֶל הַסֶּלַע, שֶׁהוּא לֵב הָעֶלְיוֹן, בְּחִינַת (מְגִלָּה יח.): מִלָּה בְּסֶלַע. וְסֶלַע הוּא בְּחִינַת צוּר. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קה, מא): "פָּתַח צוּר וַיָּזוּבוּ מָיִם", שֶׁזֶּה בְּחִינַת (שָׁם עח, כו): "צוּר לְבָבִי", לֵב הָעֶלְיוֹן, וְלָכֵן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם מַטֵּה עֻזּוֹ אֶל הָעָם, לְהַכְנִיעַ אֶת הָרָע שֶׁבָּהֶם, וְאֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָיָה צָרִיךְ לָבוֹא וּלְבַקֵּשׁ בְּרַחֲמִים וּבְתַחֲנוּנִים, וְהוּא לֹא־כֵן עָשָׂה, אֶלָּא זָכַר טוּבוֹ וְצִדְקָתוֹ בְּשָׁעַת תְּפִלָּתוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה בְּשָׁעַת תְּפִלָּתוֹ הַקָּהָל, אֶלָּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה בְּשָׁעַת תְּפִלָּתוֹ.

וְזֶה "וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ" יָדוֹ — זוֹ תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יז, יב): "וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה", וְתַרְגּוּמוֹ פְּרִישָׁן בְּצִלּוֹ, שֶׁהֵרִים אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְלֹא קִשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל, "וַיַּךְ אֶת הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם" כִּבְיָכוֹל, "הֲבָה צוּר וַיָּזוּבוּ מַיִם", שֶׁלָּקַח אֶת הַתּוֹרָה בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, וְלֹא בְּקֵשׁ בְּמַתָּנַת חִנָּם.

וְזֶה הָיָה הַפְּגָם שֶׁדָּחַק אֶת הַשָּׁעָה, כִּי אָסוּר לִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא זָכָה לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כַּמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קנה), אֲשֶׁר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא בְּחִינַת אֲרִיכַת אַפַּיִם, סַבְלָנוּת, וְכֵיוָן שֶׁדָּחַק אֶת הַשָּׁעָה, נִגְרַם לוֹ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא הֶפֶךְ דְּחִיקַת הַשָּׁעָה. וַחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (בְּרָכוֹת סד.): כָּל הַדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה — הַשָּׁעָה דּוֹחַקְתּוֹ. וּכְשֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל לוֹמֵד תּוֹרָה לִשְׁמָהּ, לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וּמְקַיֵּם אֶת מִצְוֹתָיו בְּדִבֵּקוּת אֲמִתִּית, וְעוֹסֵק בִּתְפִלָּה וּבַקָּשָׁה, עַל־יְדֵי־זֶה בּוֹרֵא מַלְאָכִים, וְהַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ מַכְנִיעִים אֶת הָרָשָׁעִים.

אֲבָל אִם אֵין כֹּחַ לַעֲלוֹת עִם הַמַּלְאָכִים, אָז צְרִיכִים לָקַחַת אֶת חַרְבּוֹ שֶׁל עֵשָׂו, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כז, מ): "וְעַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה", כִּי אִם הָרְשָׁעִים לֹא רוֹצִים לְקַבֵּל אֶת כֹּחַ הַמַּלְאָכִים, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, אָז צְרִיכִים לְקַיֵּם (שְׁמוּאֵל־ב' כג, כא): "וַיִּגְזֹל אֶת הַחֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי וַיַּהַרְגֵהוּ בַּחֲנִיתוֹ"; כִּי לִפְעָמִים, אֵין מוֹעִיל לְדַבֵּר עִם הָרְשָׁעִים, וּלְבַקְּשָׁם בְּכֹחַ הַמַּלְאָכִים שֶׁנִּבְרְאוּ מֵהַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקָּדֵשׁ אֶל מֶלֶךְ אֱדוֹם", וְהֵם יָצְאוּ לְמִלְחָמָה, "וַיֵּצֵא לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה, וַיָּבֹא יָהְצָה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל"; שֶׁלֹּא רָצוּ לְקַבֵּל אֶת דִּבְרֵי מֹשֶׁה. וְלָכֵן "וַיַּכֵּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי חָרֶב, וַיִּירַשׁ אֶת אַרְצוֹ", כִּי הֱיוֹת שֶׁלֹּא רָצוּ לְקַבֵּל אֶת דִּבּוּרָיו, הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַחֶרֶב עַד שֶׁהִכְנִיעָם, וְכֵן צְרִיכִים לְנַהֵג גַּם הַיּוֹם עִם רְשָׁעִים הַקָּמִים עַל הַצַּדִּיקִים, קֹדֶם לְבַקֵּשׁ מֵהֶם בִּלְשׁוֹן נַחַת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה ט', סִימָן ט'): גָּדוֹל שָׁלוֹם, שֶׁאַפִלּוּ בִּשְׁעַת מִלְחָמָה אֵין פּוֹתְחִים אֶלָּא בְּשָׁלוֹם; וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא שׁוֹפְטִים יח): רְאֵה כַּמָּה גָּדוֹל כֹּחַ הַשָּׁלוֹם, שֶׁאַפִלּוּ לַשּׁוֹנְאִים אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִפְתֹּחַ לָהֶם בְּשָׁלוֹם. אֲבָל כְּשֶׁאֵינָם רוֹצִים שָׁלוֹם, אָז צְרִיכִים לָצֵאת עִמָּהֶם בְּחֶרֶב וְלֹא לִפְחֹד מֵהֶם, וּכְמַאֲמַר הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי"ע, שֶׁעִקַּר הַסְּגֻלָּה לְהַכְנִיעַ אֶת הָרְשָׁעִים, לְהַרְאוֹת לָהֶם שֶׁאֵין מְפַחֲדִים מֵהֶם. וְדָבָר זֶה, אַתָּה צָרִיךְ, אֲהוּבִי בְּנִי, לַחְקֹק בְּדַעְתְּךָ, אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעַ אֶת הָרְשָׁעִים, אֶלָּא בְּחַרְבָּא

וּבְקִטְלָא, פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, וְלֹא לְפָחֹד מֵהֶם כְּלָל, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה יִתְבַּטְּלוּ לְפָנֶיךָ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] **וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקָּדֵשׁ אֶל מֶלֶךְ אֱדוֹם, כֹּה אָמַר אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל, אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ.** וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י הַקָּדוֹשׁ: "אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל" — מָה רָאָה לְהַזְכִּיר כָּאן אַחְוָה, אֶלָּא אָמַר לוֹ אַחִים אֲנַחְנוּ, בְּנֵי אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ "כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ" (בְּרֵאשִׁית טו, יג), וְעַל שְׁנֵינוּ הָיָה אוֹתוֹ הַחוֹב לְפָרְעוֹ. "אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל הַתְּלָאָה" — לְפִיכָךְ פָּרַשׁ אֲבִיכֶם מֵעַל אָבִינוּ, וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו (שָׁם לו, ו), מִפְּנֵי הַשִּׂטְנָה חוֹב הַמֻּטָּל עֲלֵיהֶם, וְהִטִּילוּ עַל יַעֲקֹב.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קצה) עַל פָּסוּק (תְּהִלִּים ד, ב): "בַּצָּר הִרְחַבְתָּ לִּי" — שֶׁגַּם בַּצָּרָה בְּעַצְמָהּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַרְחִיב לָנוּ; כִּי אִם יִסְתַּכֵּל אָדָם עַל חַסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי יִרְאֶה, שֶׁגַּם בְּהַצָּרָה בְּעַצְמָהּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַרְחִיב לוֹ.

וְזֹאת עַל כָּל אָדָם לִזְכֹּר תָּמִיד, אֲשֶׁר אַף אִם עוֹבְרִים עָלָיו כָּל מִינֵי צָרוֹת וְיִסּוּרִים, אָסוּר לוֹ לְהִשָּׁבֵר, אֶלָּא לִמְצֹא הַרְחָבוֹת בְּתוֹךְ צָרוֹתָיו. וְזֶה שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ: "בַּצָּר הִרְחַבְתָּ לִּי", הַיְנוּ בְּתוֹךְ כָּל הַצָּרוֹת מָצָאתִי הַרְחָבוֹת; וְאִם אָדָם הוֹלֵךְ בְּאֹפֶן כָּזֶה, לְבַסּוֹף תִּתְבַּטֵּלְנָה מִמֶּנּוּ כָּל הַצָּרוֹת, כִּי אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לִמְצֹא אֶת הַהַרְחָבוֹת שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּתוֹךְ צָרוֹתָיו, כִּי רַחֲמָנוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הִיא עַד אֵין סוֹף. וְהִנֵּה גּוֹי, עָרֵל, טָמֵא, כְּשֶׁעוֹבֶרֶת עָלָיו אֵיזוֹ צָרָה, אוֹ אֵיזֶהוּ מַשְׁבֵּר בְּחַיָּיו, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיק מַעֲמָד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אַף שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶן מַה שֶּׁעוֹבֵר מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם, צָרוֹת וְיִסּוּרִים וְכָל מִינֵי מַכְאוֹבוֹת, הֲרִיגוֹת, רְצִיחוֹת, עִנּוּיִים קָשִׁים וּמָרִים, עִם כָּל זֹאת, הֵם תָּמִיד חוֹזְרִים אֲלֵיו יִתְבָּרַךְ, וְאֵינָם בּוֹעֲטִים בְּיִסּוּרִים, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא מוֹצְאִים הַרְחָבוֹת בְּתוֹךְ צָרוֹתֵיהֶם.

וְזֶה שֶׁאָמַר מֹשֶׁה אֶל אֱדוֹם: **"אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל הַתְּלָאָה"** — לְפִיכָךְ פָּרַשׁ אֲבִיכֶם מֵעַל אָבִינוּ, וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו, מִפְּנֵי הַשִּׂטְנָה חוֹב הַמֻּטָּל עֲלֵיהֶם, וְהִטִּילוּ עַל יַעֲקֹב; כִּי בֶּאֱמֶת כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית טו, יג): "וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה". וְזֶה הָיָה סוֹבֵב גַּם עַל עֵשָׂו זֶה אֱדוֹם, כִּי אָמַר לוֹ "כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ". וְזֶה סוֹבֵב עַל עֵשָׂו, אַף־עַל־פִּי־כֵן בָּרַח, וְלֹא יָכוֹל לָקַחַת עַל עַצְמוֹ עֹל הַגָּלוּת. וּכְעֵין שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲבוֹדָה זָרָה ג.), שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹמֵר לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם, מִצְוָה קַלָּה יֵשׁ לִי וְסָכָּה שְׁמָהּ, לְכוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָהּ וְכוּ', מִיָּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְהוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה סֻכָּה בִּרְאשׁ גַּגּוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַקְדִּיר עֲלֵיהֶם חַמָּה בְּתִקּוּפַת תַּמּוּז, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מְבַעֵט בְּסֻכָּתוֹ וְיוֹצֵא. כִּי גּוֹי, עָרֵל, טָמֵא אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל שׁוּם סֵבֶל, וְאַף אִם נוֹתְנִים לוֹ מְצָוָה כָּל־כָּךְ קַלָּה וּמְתֻקָּה כְּמִצְוַת סֻכָּה, שֶׁהִיא צְלָא דְּמְהֵימְנוּתָא, שֶׁמַּרְגִּישִׁים בָּהּ כָּל מִינֵי רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת, כֵּינָן שֶׁרַק הוֹלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, שֶׁיּוֹצֵאת חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ, הוּא בּוֹעֵט בַּסֻּכָּה וּמְקַלֵּל וְיוֹצֵא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אַף שֶׁיּוֹרֵד גֶּשֶׁם, יוֹצְאִים בְּהַכְנָעָה וּבְבוּשָׁה וּבְצַעַר גָּדוֹל, כִּי נִדְמֶה לָהֶם כְּאִלּוּ שָׁפְכוּ קִתּוֹן שֶׁל מַיִם עַל פְּנֵיהֶם.

וְלָכֵן בָּא מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בְּטַעֲנָה אֶל אֱדוֹם, וְאוֹמֵר לוֹ: "אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ", כִּי אֲנַחְנוּ כֵּן יְכוֹלִים לִסְבֹּל, וּלְעֻמָּתֵנוּ, אַתֶּם אֵינְכֶם יְכוֹלִים לִסְבֹּל, וַאֲנַחְנוּ הוֹרַדְנוּ מִכֶּם אֶת הַשִּׁעְבּוּד, שֶׁגַּם אַתֶּם הֱיִיתֶם צְרִיכִים לְהִתְחַלֵּק עִמָּנוּ, עַל־כָּל־פָּנִים תְּנוּ לָנוּ לַעֲבֹר, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹקִים וּבְמֹשֶׁה, לָמָּה הֶעֱלִיתֶנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר וְגוֹ', וַיְשַׁלַּח ה' בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים וְהַשְּׂרָפִים, וַיְנַשְּׁכוּ אֶת הָעָם, וַיָּמָת עַם רָב מִיִּשְׂרָאֵל וְגוֹ'; וַיֹּאשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ח'): אַף־עַל־פִּי שֶׁתּוֹכָחָה הוּא דָּבָר גָּדוֹל, וּמֻטָּל עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ כְּשֶׁרוֹאֶה בּוֹ שֶׁאֵינוֹ מִתְנַהֵג כָּשׁוּרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (וַיִּקְרָא יט, יז): "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ", אַף־עַל־פִּי־כֵן לָאו כָּל אָדָם רָאוּי לְהוֹכִיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא (עֲרָכִין טז:): תָּמֵהַּ אֲנִי אִם יֵשׁ בַּדּוֹר הַזֶּה מִי שֶׁיָּכוֹל לְהוֹכִיחַ. וְאִם רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר זֹאת בְּדוֹרוֹ, כָּל שֶׁכֵּן בַּדּוֹר הַזֶּה שֶׁל עַכְשָׁו.

כִּי כְּשֶׁהַמּוֹכִיחַ אֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אֲזַי לֹא דַּי שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בְּתוֹכַחְתּוֹ, אַף גַּם הוּא מַבְאִישׁ רֵיחַ שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת הַשּׁוֹמְעִים תּוֹכַחְתּוֹ, כִּי עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ הוּא מְעוֹרֵר הָרֵיחַ רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁהוּא מוֹכִיחָם, כְּמוֹ כְּשֶׁמַּנִּח אֵיזֶה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ שֶׁאֵינוֹ טוֹב, כָּל זְמַן שֶׁאֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ הַדָּבָר, אֵין מַרְגִּישִׁין הָרֵיחַ רַע, אֲבָל כְּשֶׁמַּתְחִילִין לְהָזִיז אוֹתוֹ הַדָּבָר, אֲזַי מְעוֹרְרִין הָרֵיחַ רַע, כְּמוֹ־כֵן עַל־יְדֵי תּוֹכֵחָה שֶׁל מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, עַל־יְדֵי־זֶה מְזִיזִין וּמְעוֹרְרִין הָרֵיחַ רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁמּוֹכִיחָם, וְעַל־כֵּן הוּא מַבְאִישׁ רֵיחָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַחְלִישׁ נִשְׁמוֹתֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִפְסָק הַשֶּׁפַע מִכָּל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלוּיִים בְּאֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת.

כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַנְּשָׁמָה הוּא מֵהָרֵיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת מג:): מִנַּיִן שֶׁמְּבָרְכִין עַל הָרֵיחַ? שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קנ, ו): "כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ", אֵיזֶהוּ דָּבָר שֶׁהַנְּשָׁמָה נֶהֱנֵית מִמֶּנּוּ וְלֹא הַגּוּף? הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הָרֵיחַ; וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי־זֶה הַמּוֹכִיחַ שֶׁהוּא מַבְאִישׁ רֵיחָם, עַל־יְדֵי־זֶה נֶחֱלֶשֶׁת הַנְּשָׁמָה שֶׁיִּנְיָקְתָהּ מֵהָרֵיחַ, וּמִמֵּילָא נִפְסָק הַשֶּׁפַע מִכָּל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלוּיִים בָּהֶם וְכוּ', אֲבָל כְּשֶׁהַמּוֹכִיחַ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אֲזַי אַדְרַבָּא! הוּא מוֹסִיף וְנוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בְּהַנְּשָׁמוֹת עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ.

כִּי הַתּוֹכָחָה צְרִיכָה לִהְיוֹת בִּבְחִינַת הַתּוֹכָחָה שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ נִתַּן בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, בִּבְחִינַת (שִׁיר הַשִּׁירִים א, יב): "נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ", הַנֶּאֱמָר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, 'עַזַּב' לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא 'נָתַן', כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת פח:); כִּי עַל־יְדֵי תּוֹכֵחָה שֶׁל מֹשֶׁה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, הוֹסִיף וְנָתַן בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא; כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַנְּשָׁמָה הוּא מֵהָרֵיחַ, כִּי עַל־יְדֵי קוֹל הַמּוֹכִיחַ שֶׁהוּא רָאוּי, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בְּהַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא.

כִּי כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל הוּא חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל, וּכְשֶׁיּוֹרֶדֶת נִשְׁמָתוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי וְהַחָמְרִי, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּבְּרוֹת עָלָיו הַקְּלִפּוֹת, הַהַעֲלָמוֹת וְהַהַסְתָּרוֹת, הַמַּעֲלִימוֹת, הַמְכַסּוֹת וּמַסְתִּירוֹת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְמוֹ שֶׁהַגּוּף הַגַּשְׁמִי צָרִיךְ לֶאֱכֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵחָלֵשׁ הַגּוּף, כְּמוֹ־כֵן הַנְּשָׁמָה צְרִיכָה אֹכֶל בְּכָל יוֹם, שֶׁהוּא תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְאִם יוֹם אֶחָד חָסֵר לָהּ, אֲזַי הִיא נֶחֱלֶשֶׁת.

וְעִקַּר מַעֲלַת הַמּוֹכִיחַ לְשֵׁם שָׁמַיִם, הוּא לְקָרֵב אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לְחַזְּקָם, לְעוֹדְדָם וּלְשַׂמְּחָם, וּמַחְדִּיר בָּהֶם תִּקְוָה שֶׁלֹּא יִתְיָאֲשׁוּ, עַל אַף שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם מַה שֶּׁעוֹבֵר, וְזוֹ מַעֲלַת הַזּוֹכֶה לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל צַדִּיק אֱמֶת, שֶׁהוּא הַמּוֹכִיחַ הָאֲמִתִּי, שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ הוּא יָכוֹל לְקָרֵב אֶת כֻּלָּם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה "וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹקִים וּבְמֹשֶׁה" וְגוֹ'; וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן נב): כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ קֻשְׁיוֹת עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כֵּן יֵשׁ קֻשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיקִים, כִּי הַצַּדִּיקִים מִתְדַּמִּים לְקוֹנָם. כִּי בְּכָל אֶחָד נִכְנָסִים בְּכָל יוֹם קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן,

עַל־יְדֵי מַעֲשָׂיו הַמְגֻנִּים, וְנִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ יֵשׁ אֶצְלוֹ עִוּוּת הַדִּין, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוֹלֵךְ עִמּוֹ בְּמִדַּת הַדִּין. וְלָכֵן נִכְנָסוֹת בּוֹ קְשָׁיוֹת עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאֵלּוּ הֵן כְּפִירוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וּכְמוֹ־כֵן נִכְנָסִים בָּאָדָם קְשָׁיוֹת וְסִפֵּקוֹת עַל הַנְהָגַת הַצַּדִּיק, כִּי כָּל אֶחָד חוֹשֵׁב שֶׁהַצַּדִּיק צָרִיךְ לְהִתְנַהֵג כְּפִי דַּעְתּוֹ הַמֻּצְמֶצֶמֶת וְהַמְעֻקֶּמֶת, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא סַךְ הַכֹּל טִפָּה סְרוּחָה, וְאֵיךְ הוּא יָכוֹל לְהִתְעָרֵב בְּהַנְהָגַת הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְלָכֵן תֵּכֶף־וּמִיָּד אֲשֶׁר "וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹקִים וּבְמֹשֶׁה" וְגוֹ', בָּא אֲלֵיהֶם הָעֹנֶשׁ "וַיְשַׁלַּח ה' בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים וַיְנַשְּׁכוּ אֶת הָעָם, וַיָּמָת עַם רָב מִיִּשְׂרָאֵל". וּמוּבָא בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ (עַיֵּן תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, פָּרָשַׁת קְדוֹשִׁים), שֶׁפֵּרֵשׁ עַל־פִּי הַפָּסוּק: "הַנְּחָשִׁים וְהַשְּׂרָפִים וַיְנַשְּׁכוּ אֶת הָעָם", שֶׁזֶּה סוֹבֵב עַל אֵלּוּ בַּעֲלֵי הַמּוּסָר וְהַמּוֹכִיחִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים, שֶׁהֵם נוֹשְׁכִים אֶת הָעָם, וּמַפִּילִים אוֹתָם, וְגוֹרְמִים — "וַיָּמָת עַם רָב מִיִּשְׂרָאֵל".

כִּי יְרִידָה הִיא בְּחִינַת מִיתָה, הַיְנוּ מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, הוּא מַפִּילָם וְגוֹרֵם לָהֶם יְרִידָה, שֶׁיָּמוּתוּ, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וְזֶה הָעֹנֶשׁ עַל אֵלּוּ הַמְדַבְּרִים נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ וְנֶגֶד הַצַּדִּיקִים, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹלֵחַ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁדִּים יְהוּדָאִין, וְהֵם מְקַבְּלִים תּוֹרָתָן מֵהַשֵּׁדִים, כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כח), שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (יְשַׁעְיָה ז, יג): "הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֶת אֱלֹקָי", כִּי מְיַגְּעִים אֲנָשִׁים שֶׁבָּאִים לִשְׁמֹעַ דְּרוּשָׁם וְתוֹרָתָם. וַאֲנָשִׁים חוֹשְׁבִים שֶׁיָּבוֹאוּ לְאֵיזוֹ תּוֹעֶלֶת עַל יָדָם, הַיְנוּ שֶׁיָּבוֹאוּ לָדַעַת אֶת ה' אֵיךְ לַעֲבֹד, וְהֵם הָאֲנָשִׁים אֵין מַשִּׂיגִים שׁוּם תּוֹעֶלֶת. כִּי תּוֹרָתָם שֶׁל אֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים, אֵין לָהּ כֹּחַ לְהַדְרִיךְ אֶת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב. כִּי מִבֵּישָׁא לָא הֲוֵי טָבָא (עַיֵּן בְּרָכוֹת כט.), וְלֹא עוֹד "כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקָי", כְּאִלּוּ יִלְאֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלַּעֲזֹר לָעוֹבְדִים אוֹתוֹ.

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם נוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת גְּדוֹלוֹת, וְחוֹשְׁבִים, חַס וְשָׁלוֹם "לֹא יִרְאֶה וְלֹא יָבִין יָ"הּ בְּמַעֲשֵׂה בְנֵי אָדָם" (תְּהִלִּים צד, ז), וְזֶה מִי שֶׁמְּדַבֵּר עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְעַל הַצַּדִּיק, עָנְשׁוֹ — שֶׁצָּרִיךְ אַחַר־כָּךְ לִשְׁמֹעַ תּוֹכָחָה וּמוּסָר מִשִּׂ'קָרָנִים צְ'בוּעִים רַ'מָאִים — שֶׁ'רָ'ץ' הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, וּמִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם, וְהֵם מְרַחֲקִים אוֹתוֹ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְנוֹפֵל בִּנְפִילָה כָּזוֹ שֶׁאֵין לָהּ תַּקָּנָה.

וְלָכֵן אַתָּה, אֲהוּבִי, בְּנִי! תְּבַקֵּשׁ תָּמִיד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁתִּזְכֶּה לִהְיוֹת מְקֹרָב רַק אֶל צַדִּיק אֱמֶת, שֶׁיָּכוֹל לְקָרֵב אוֹתְךָ אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְיַכְנִיס בְּךָ רֵיחַ טוֹב, שֶׁנִּשְׁמָתְךָ תִּתְעַנֵּג עִם תּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וּתְפִלָּה וּדְבֵקוּת בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת בָּלָק

[א] וַיַּרְא בָּלָק בֶּן צִפּוֹר אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאֱמֹרִי, וַיָּגָר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב הוּא, וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ב'): עִקַּר כְּלִי זֵינוֹ שֶׁל מַשִּׂיחַ הוּא הַתְּפִלָּה וְכוּ'. וְזֶה הַכְּלִי זַיִן צָרִיךְ

לְקַבֵּל עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית וְכוּ', וְיוֹסֵף קִבֵּל זֹאת דַּוְקָא מִיַּעֲקֹב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מח, כב): "וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי". וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה, כִּי יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת בְּרִית וְכוּ'.

כִּי צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְיַדֵּעַ אֲשֶׁר עִקַּר הַכְּלִי זַיִן שֶׁל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, שֶׁבּוֹ יִכְבֹּשׁ אֶת הָעוֹלָם יִהְיֶה תְּפִלָּה, הַיְנוּ שֶׁיַּחְדִּיר בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁאֵין מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וּמְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וְלָכֵן אֵין שׂוּם עֵצָה אַחֶרֶת, אֶלָּא לָבוֹא אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּלְדַבֵּר וְלָשִׂיחַ וּלְסַפֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לִבָּבוֹ עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהַתְּפִלָּה הִיא עִקַּר הַכְּלִי זַיִן שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּהוּ הַכֹּחַ שֶׁיֵּשׁ בְּפִיו לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ עַל כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ, הֵן בְּרוּחָנִיּוּת וְהֵן בְּגַשְׁמִיּוּת. כִּי בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה מְנַצְּחִים אֶת כָּל הַמִּלְחָמוֹת, וְזוֹכִים לְהַגִּיעַ אֶל מַה שֶּׁצְּרִיכִין לְהַגִּיעַ. וּכְשֶׁאָדָם חָזָק בִּתְפִלָּה אֵין מַדְרֵגָה שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁלֹּא יוּכַל לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ, וְכֹחַ הַתְּפִלָּה מְקַבְּלִים רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית.

כִּי שְׁמִירַת הַבְּרִית הִיא קְדֻשַּׁת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁמִּמֶּנָּה מַתְחֶלֶת שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁלֹּא יִפְגֹּם מֹחוֹ בְּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְהִרְהוּרִים רָעִים, חַס וְשָׁלוֹם, וְאָז כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ צַח וְטָהוֹר, יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבְקוּת וּבְחִיּוּת גְּדוֹלָה, וְלִפְעֹל כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ בְּרוּחָנִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת, אֲבָל כְּשֶׁאֵין לוֹ שְׁמִירַת הַבְּרִית, חַס וְשָׁלוֹם, וּמֹחוֹ נִפְגָּם בְּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְהִרְהוּרִים רָעִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, אֲזַי בָּאִים עֲנָנִים וּמְכַסִּים אֶת עֵינָיו, הַיְנוּ עֵינֵי שִׂכְלוֹ, וּמוֹנְעִים אוֹתוֹ מִלְּהִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, כִּי נִכְנָסוֹת בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל יֵאוּשׁ וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת — "הַאִם בֶּאֱמֶת שׁוֹמְעִים אֶת הַתְּפִלּוֹת שֶׁלִּי?!" "הַאִם בֶּאֱמֶת צְרִיכִים אוֹתִי לְמַעְלָה?!" וּמַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ מוֹנְעוֹת אוֹתוֹ לְהִתְפַּלֵּל.

וְלָכֵן צְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר בְּכֹחַ גָּדוֹל לְקַדֵּשׁ מֹחַ מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּכָל מִינֵי קְדֻשׁוֹת, וּלְהִתְפַּלֵּל עַל זֶה גּוּפָא, שֶׁיִּזְכֶּה לְמֹחַ זַךְ וְנָקִי, לִרְאוֹת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִכָּל דָּבָר, וְאָז יְקַבֵּל חֶרֶב הַתְּפִלָּה כָּרָאוּי, וְיִנָּצֵחַ כָּל הַמִּלְחָמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְנַצֵּחַ.

וְהִנֵּה יַעֲקֹב אָבִינוּ זָכָה לְחֶרֶב הַתְּפִלָּה בִּשְׁלֵמוּת, כִּי הָיָה קָדוֹשׁ בְּתַכְלִית הַקְּדֻשָּׁה וְלֹא פָּגַם כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְבָמוֹת עו. וּמוּבָא בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י) עַל הַפָּסוּק (בְּרֵאשִׁית מט, ג): "רֵאשִׁית אוֹנִי", שֶׁלֹּא רָאָה קֶרִי מִיָּמָיו, וְלָכֵן אָצְלוֹ כְּתִיב (שָׁם מח, כב): "אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי", הַיְנוּ שֶׁנִּצַּח מִלְחַמְתּוֹ נֶגֶד הָאֱמֹרִי עִם חֶרֶב וְקֶשֶׁת הַתְּפִלָּה. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בָּבָא בַּתְרָא קכג.): וְכִי בְּחַרְבּוֹ וּבְקַשְׁתּוֹ לָקַח, וַהֲלֹא נֶאֱמַר (תְּהִלִּים מד, ז): "כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטָח, וְחַרְבִּי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי", אֶלָּא חַרְבִּי זוֹ תְּפִלָּה, וְקַשְׁתִּי זוֹ בַּקָּשָׁה, עַיֵּן שָׁם.

נִמְצָא, שֶׁזָּכָה יַעֲקֹב לְחֶרֶב הַתְּפִלָּה בִּשְׁלֵמוּת, וְהוּא מְסָרָהּ לְיוֹסֵף הַצַּדִּיק, כִּי גַּם הוּא זָכָה לִשְׁמִירַת הַבְּרִית בֶּאֱמֶת, וְעָמַד בַּנִּסָּיוֹן עִם אֵשֶׁת פּוֹטִיפַר, וְדַיְקָא דְּמוּת דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו יַעֲקֹב רָאָה, וְזֶה שֶׁהִצִּיל אוֹתוֹ מִן הַחֵטְא (תַּנְחוּמָא וַיֵּשֶׁב ט'), כִּי קִבֵּל קְדֻשָּׁה זֹאת מֵאָבִיו, וְלָכֵן נִמְסַר אֵלָיו גַּם־כֵּן כֹּחַ הַתְּפִלָּה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מח, כב) "וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ, אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי", "אֲנִי" דַּיְקָא, שֶׁהוּא יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל, שְׁמִירַת הַבְּרִית, "נָתַתִּי לְךָ" — יוֹסֵף, "שְׁכֶם אֶחָד עַל אַחֶיךָ" — שֶׁגַּם לְךָ יִהְיֶה כֹּחַ זֶה בְּיוֹתֵר, "אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי".

וְלָכֵן זוֹהִי עִקַּר עֲבוֹדַת אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר אֶת מֹחוֹ בְּיוֹתֵר, שֶׁהוּא עִנְיַן שְׁמִירַת הַבְּרִית, וּלְהַכְנִיס כָּל כֹּחוֹ בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְנַצֵּחַ כָּל מִלְחָמוֹתָיו, וְלִפְעֹל אֶת כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ, אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לָזֶה בֶּאֱמֶת!

וְזֶה נָבוֹא לְבֵאוּר הַכְּתוּבִים: "וַיַּרְא בָּלָק בֶּן צִפּוֹר אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאֱמֹרִי,

וַיָּגָר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם כִּי רַב הוּא, וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״; וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק, לָמָּה בְּפָסוּק רִאשׁוֹן כְּתִיב: וַיַּרְא ״בָּלָק בֶּן צִפּוֹר״ לְבַד, ״אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאֱמֹרִי״, וְאַחַר כָּךְ כְּתִיב וַיָּגָר ״מוֹאָב״ וְגוֹ׳ וַיָּקָץ ״מוֹאָב״ וְגוֹ׳ הַיְנוּ עַמּוֹ, שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהוּא רָאָה וְהֵבִין דָּבָר נוֹסָף יוֹתֵר עַל כָּל עַמּוֹ. וְכֵן מַאי טַעֲמָא בְּפָסוּק רִאשׁוֹן כְּתִיב: אֲשֶׁר עָשָׂה ״יִשְׂרָאֵל״ לָאֱמֹרִי, וְאַחַר כָּךְ כְּתִיב וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי ״בְּנֵי״ יִשְׂרָאֵל וְלֹא מִפְּנֵי ״יִשְׂרָאֵל״ לְבַד?

וְהִנֵּה עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל הַנִּזְכָּרִים, מוּבָן הָעִנְיָן הֵיטֵב בְּטוּב טַעַם וְדַעַת. כִּי יִשְׂרָאֵל׳ הַכָּתוּב בְּפָסוּק רִאשׁוֹן, מְרַמֵּז עַל יִשְׂרָאֵל סָבָא — יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁהָיְתָה לוֹ חֶרֶב הַתְּפִלָּה בִּשְׁלֵמוּת, כִּי עָלָיו כְּתִיב: אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד ״הָאֱמֹרִי״ בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁרָאָה וְהֵבִין בָּלָק אֶת גֹּדֶל קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל סָבָא, שֶׁעַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית וְתִקּוּן הַמֹּחַ, זָכָה לְחֶרֶב הַתְּפִלָּה, שֶׁזֶּהוּ כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ״יִשְׂרָאֵל״ לָאֱמֹרִי.

וְלָכֵן ״וַיָּגָר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם כִּי רַב הוּא״, ״מוֹאָב״ דַּיְקָא, כִּי מוֹאָב נִקְרָא עַל שֵׁם פְּגַם הַמֹּחִין, וּמִכְשׁוֹל תַּאֲוָה זוֹ, כִּי מוֹאָב נוֹלַד מִמַּעֲשֵׂה לוֹט וּבְנוֹתָיו, וְהִיא קְרָאָה שְׁמוֹ ״מוֹאָב״ בַּחֲצִיפוּת, עַל שֵׁם שֶׁהוּא מֵאָב (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה נא, סִימָן יא), וְזֶה פְּגָם וְקִלְקוּל הַמֹּחַ וְהַחָכְמָה הַנִּקְרָא אָב כַּיָּדוּעַ, וְגַם מוֹאָ״ב בְּגִימַטְרִיָּא מ״ט, הַמְרַמֵּז עַל מ״ט שַׁעֲרֵי טֻמְאָה, שֶׁנִּפְתָּחִים מִפְּגַם הַמֹּחִין, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וּמִיָּד כְּשֶׁהֵבִין בָּלָק אֶת גֹּדֶל קְדֻשַּׁת עַם יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בִּירֻשָּׁה מִזִּקְנָם יִשְׂרָאֵל סָבָא, אֲזַי ״וַיָּגָר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם כִּי רַב הוּא״, הַיְנוּ אֵלּוּ פְּגוּמֵי הַמֹּחַ, הַמְכֻנִּים ׳מוֹאָב׳, מְפַחֲדִים וּמִתְיָרְאִים מֵעַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּבַטְּלוּ אוֹתָם בִּקְדֻשַּׁת מֹחָם וַעֲבוֹדַת תְּפִלָּתָם, ״וַיָּקָץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, כִּי נִמְאֲסוּ חַיֵּיהֶם מִפְּנֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּכְדֶרֶךְ הַטֻּמְאָה לִמְאֹס מִפְּנֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לְסָבְלָהּ כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּמִּצְרִים (שְׁמוֹת א, יב): ״וַיָּקֻצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, כִּי הַמִּצְרִים הָיוּ מְזֹהָמִים וּמְלֻכְלָכִים יוֹתֵר מִכָּל הָאֻמּוֹת, כַּמּוּבָא (תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּה, פֶּרֶק ז׳); וְלָכֵן בִּרְאוֹתָם קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, נִמְאֲסוּ בְּעֵינֵיהֶם לְגַמְרֵי, כִּי אֵין הַטֻּמְאָה וְהַלְכְלוּךְ יְכוֹלִים לִסְבֹּל אֶת הַקְּדֻשָּׁה כְּלָל, שֶׁזֶּהוּ ״וַיָּקָץ מוֹאָב״, הַיְנוּ אֵלּוּ פְּגוּמֵי הַמֹּחִין, ״מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם יְרֻשָּׁה קְדוֹשָׁה מִזִּקְנָם יִשְׂרָאֵל סָבָא.

וְלָכֵן הִתְחַכֵּם לָבוֹא עֲלֵיהֶם בְּטֻמְאַת בִּלְעָם הָרָשָׁע, שֶׁעִקַּר עֲצָתוֹ לְטַמֵּא אֶת מֹחָם בְּנַאוּף, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר (סַנְהֶדְרִין קו. מוּבָא בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ״י כד, יד): אֶלְקֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ שׁוֹנֵא זִמָּה הוּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֶפְשָׁר לְבַטֵּל כְּלִי זֵינָם שֶׁהוּא הַתְּפִלָּה, וְתָחוּל עֲלֵיהֶם הַקְּלָלָה, חַס וְשָׁלוֹם.

וְכֵן אָמַר כְּשֶׁרָאָה יִשְׂרָאֵל מְנַצְּחִים שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ הָעוֹלָם — ״הֵם בָּאוּ עִם מִי שֶׁאֵין כֹּחוֹ אֶלָּא בְּפִיו, אַף אָנוּ נָבוֹא אֲלֵיהֶם בְּאָדָם שֶׁכֹּחוֹ בְּפִיו׳, כַּמּוּבָא בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ״י (כב, ד), הַיְנוּ בְּפֶה טָמֵא לְטַמֵּא בְּרִיתָם, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וּלְקַלְקֵל מֹחָם. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא שׁוֹמֵר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שָׁמַר עֲלֵיהֶם מִקְּלֶלַת בִּלְעָם הָרָשָׁע, וְהֵגֵן עֲלֵיהֶם בִּזְכוּת אֲבוֹתָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה סוֹף כָּל סוֹף הִפִּילוּהוּ וְהֶעֱבִירוּהוּ מִן הָעוֹלָם. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִשְׁמְרֵנוּ תָּמִיד מִכָּל רַע, וְנִזְכֶּה לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר מֹחֵנוּ בְּתַכְלִית הַקְּדֻשָּׁה וְהַטָּהֳרָה, וְלַעֲסֹק בִּתְפִלָּה תָּמִיד כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ, עַד אֲשֶׁר נִזְכֶּה לְנַצֵּחַ כָּל מִלְחַמְתֵּנוּ, וְלִרְאוֹת בְּהִתְגַּלּוּת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן וְאָמֵן.

[ב] וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י זַ״ל: רָאָה כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט שׁוֹכֵן לְעַצְמוֹ וְאֵינָם מְעֹרָבִים, רָאָה שֶׁאֵין פְּתָחֵיהֶם מְכֻוָּנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה׳, וְכֵן ״מַה טֹּבוּ אׇהָלֶיךָ יַעֲקֹב״. וּפֵרֵשׁ עַל זֶה רַשִׁ״י זַ״ל, ׳שֶׁרָאָה פְּתָחֵיהֶם שֶׁאֵינָם מְכֻוָּנִים זֶה מוּל זֶה׳. וְיֵשׁ לוֹמַר

עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, בַּהַקְדָּמָה) עַל הַפָּסוּק (יְחֶזְקֵאל לג, כד): ״אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם״, הֵינוּ אַבְרָהָם אָבִינוּ עָבַד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רַק בִּבְחִינַת ׳אֶחָד׳, שֶׁלֹּא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב — הֵן עַל אִשְׁתּוֹ, הֵן עַל יְלָדָיו, הֵן עַל הוֹרָיו, הֵן עַל מִשְׁפַּחְתּוֹ, הוּא רַק דָּבַק אֶת עַצְמוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא הָיָה אִכְפַּת לְאַבְרָהָם אָבִינוּ כְּלוּם — רַק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְכָךְ גִּלָּה וּפֵרֵשׁ לְכֻלָּם אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הוּא לֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב.

וְאוֹמֵר רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁכָּךְ צָרִיךְ לְהִתְנַהֵג כָּל אֶחָד שֶׁרוֹצֶה לַעֲבֹד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עָלָיו לַעֲצֹם עֵינָיו שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְעַל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב, וְיִתְנַהֵג כָּךְ, עַל־יְדֵי שֶׁיֵּדַע שֶׁאֵין בָּעוֹלָם אַף אֶחָד חוּץ מִמֶּנּוּ וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאָז יַצְלִיחַ דַּרְכּוֹ, כִּי אָסוּר לוֹ לַעֲרֹךְ חֶשְׁבּוֹן לְאַף אֶחָד.

וְהִנֵּה בִּלְעָם רָצָה לְקַלֵּל אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עָלְתָה בְּיָדוֹ, וְהוּא הֵבִין מַה טַּעַם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַלְּלָם, כִּדְכְתִיב: ״וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו, וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו״, שֶׁאֶחָד לֹא הִסְתַּכֵּל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל הַשֵּׁנִי, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה לֹא יָכוֹל לְקַלֵּל אֶת עַם יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יַלְקוּט בָּלָק, רֶמֶז תשעא): בְּשָׁעָה שֶׁיָּרְדוּ לְמִצְרַיִם הָיוּ צְנוּעִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּתוֹךְ אָהֳלוֹ, לֹא רָאוּבֵן מַבִּיט בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן, וְלֹא שִׁמְעוֹן בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁל רָאוּבֵן, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּאָהֳלוֹ צָנוּעַ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהָיוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא בַּמִּדְבָּר, כָּךְ הָיוּ צְנוּעִים.

כִּי מִיָּד כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מַחְדִּיר בְּעַצְמוֹ, אֲשֶׁר אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְאֵין לִי רַק ׳אֶחָד׳ — אַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה הַפֵּרוּשׁ: ״אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם״, שֶׁלְּאַבְרָהָם אָבִינוּ לֹא הָיָה כְּלוּם מִלְּבַד ה׳אֶחָד׳ — אַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, לֹא הִסְתַּכֵּל לֹא עַל אָבִיו וְאִמּוֹ, לֹא עַל הַמִּשְׁפָּחָה, לֹא עַל אִשְׁתּוֹ וְהַיְלָדִים, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה הִצְלִיחַ, וּבְשִׂכְלוֹ זֶה בִּלְעָם לֹא הָיָה יָכוֹל לְקַלֵּל, כִּי אֶחָד לֹא הִסְתַּכֵּל בְּתוֹךְ הַשֵּׁנִי, וְהָלַךְ עִם הַגִּלּוּי הַזֶּה שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁכָּל אֶחָד יִתְנַהֵג בִּנְקֻדָּתוֹ, וְלֹא יִסְתַּכֵּל עַל אַף אֶחָד.

וְלָכֵן רְאֵה, אֲהוּבִי, בְּנִי, מַה לְּפָנֶיךָ! כִּי זוֹ הַשְׁלֵמוּת מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ מְקַבְּלִים מֵרַבֵּנוּ זַ״ל, לֹא לְהִתְבַּלְבֵּל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי בְּזֶה הָעוֹלָם עוֹבְרִים עַל כָּל אֶחָד נִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמָרִים, וְאָדָם עָלוּל לְאַבֵּד אֶת שְׁפִיּוּתוֹ מֵרֹב צַעַר וְיִסּוּרִים, וְכָל מַעְיְנֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ נְתוּנִים אוֹדוֹת הַתִּקָּוָה — ׳אֵימָתַי כְּבָר אֶרְאֶה אוֹר בְּחַיַּי, כָּל־כָּךְ מַר לִי מִכָּל מִינֵי בְּחִינוֹת׳ וְכוּ׳, אֲבָל אִם זוֹכֶה אָדָם לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לְהִתְבַּלְבֵּל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, אֶלָּא יוֹדֵעַ וָעֵד, אֲשֶׁר הוּא יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה כָּל עָלְמִין, סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וּבְתוֹךְ כָּל עָלְמִין, הָאָדָם הַזֶּה הוּא בִּבְחִינַת ׳אֶחָד׳ — אַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל אַף אֶחָד, וְאַף אֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לְקַלְּלוֹ, כִּי אֵין לוֹ עֵסֶק עִם אַף אֶחָד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו. וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י זַ״ל: ׳רָאָה כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט שׁוֹכֵן לְעַצְמוֹ וְאֵינָם מְעֹרָבִים, רָאָה שֶׁאֵין פִּתְחֵיהֶם מְכֻוָּנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה׳. וְכֵן ״מַה טֹּבוּ אׇהָלֶיךָ יַעֲקֹב״, וּפֵרֵשׁ עַל זֶה רַשׁ״י זַ״ל: ׳שֶׁרָאָה פִּתְחֵיהֶם שֶׁאֵינָם מְכֻוָּנִים זֶה מוּל זֶה׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳ בַּהַקְדָּמָה) עַל הַפָּסוּק (יְחֶזְקֵאל לג, כד): ״אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם״, הֵינוּ אַבְרָהָם אָבִינוּ עָבַד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רַק בִּבְחִינַת ׳אֶחָד׳, שֶׁלֹּא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב.

וְזֶה יְסוֹד גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא לְהִתְבַּלְבֵּל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי רֹב הַיְרִידוֹת וְהַנְּפִילוֹת שֶׁעוֹבְרוֹת עַל אָדָם הֵן רַק מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל אֲחֵרִים וְחוֹשֵׁב תָּמִיד: מַה

יֹאמְרוּ הַבְּרִיּוֹת. וּבֶאֱמֶת הוּא יְסוֹד הַיַּהֲדוּת, כִּי כָּךְ מַתְחִיל הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (אֹרַח חַיִּים א, א): 'וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ מִפְּנֵי בְּנֵי־אָדָם הַמַּלְעִיגִים עָלָיו בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ'. וְאִם אָדָם יִהְיֶה חָזָק בָּזֶה — יַצְלִיחַ מְאֹד מְאֹד בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְלָכֵן אַף שֶׁבִּלְעָם הָרָשָׁע רָצָה לְקַלֵּל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּלְהַכְנִיס בָּהֶם אֶת עֵינוֹ הָרָעָה, כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁפִּתְחֵיהֶם אֵינָם פְּתוּחִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, הַיְנוּ שֶׁאֶחָד אֵינוֹ מְסִתַּכֵּל עַל זוּלָתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא הָיָה יָכוֹל לְקַלֵּל אוֹתָם, וּלְהַכְנִיס בָּהֶם אֶת עֵינוֹ הָרָעָה. וְזֶה יְסוֹד גָּדוֹל, אִם אָדָם אֵינוֹ מְסִתַּכֵּל עַל אֲחֵרִים, וְלֹא אִכְפַּת לוֹ מַה שֶּׁאוֹמְרִים עָלָיו, עַל־יְדֵי־זֶה יַצְלִיחַ מְאֹד.

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת רְאִיָּה, סִימָן ח'): מִי שֶׁעוֹצֵם עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרַע, עַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹל מִבְּזָיוֹנוֹת, כִּי כְּשֶׁאָדָם אֵינוֹ מְסִתַּכֵּל עַל שֶׁהַלָּה שׂוֹחֵק מִמֶּנּוּ, אוֹ מְדַבֵּר עָלָיו, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין לוֹ בְּזָיוֹנוֹת. וְעִקַּר הַבְּזָיוֹנוֹת הוּא כְּשֶׁמְּסִתַּכֵּל מָה אַחֵר יֹאמַר עָלָיו, וְאֵיךְ אַחֵר צוֹחֵק עָלָיו. וְלָכֵן אַשְׁרֵי הָאָדָם שֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לֹא לְהִסְתַּכֵּל עַל הַזּוּלַת כְּלָל — בֵּין בְּגַשְׁמִי וּבֵין בְּרוּחָנִי, וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא תִּשְׁלְטָנָה בּוֹ שׁוּם קְלָלָה וְעַיִן הָרָע, חַס וְשָׁלוֹם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו, וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו, וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים.

פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י זַ"ל: 'רָאָה כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט שׁוֹכֵן לְעַצְמוֹ וְאֵינָם מְעֹרָבִים, רָאָה שֶׁאֵין פִּתְחֵיהֶם מְכֻוָּנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (הַקְדָּמָה לַלִּקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק ב'), שֶׁפֵּרֵשׁ אֶת הַפָּסוּק (יְחֶזְקֵאל לג, כד): "אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם", שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ לֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם.

כִּי דַּיְקָא רַק כַּאֲשֶׁר אֵין אָדָם מִסְתַּכֵּל עַל הַזּוּלַת כְּלָל, וְאֵינוֹ מְבַלְבֵּל אֶת עַצְמוֹ מִשּׁוּם בְּרִיָּה, הוּא זוֹכֶה שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים. כִּי כָּל זְמַן שֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל עַל הַזּוּלַת וּמְקַנֵּא בּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נֶעֱקָר מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְשׁוֹכֵחַ לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, מֵאַחַר שֶׁחוֹשֵׁב מֵאֲחֵרִים. וְלָכֵן אֲפִלּוּ בִּלְעָם הָרָשָׁע כְּשֶׁרָאָה שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל שׁוֹכֵן לִשְׁבָטָיו, וְאֵין פִּתְחֵיהֶם מְכֻוָּנִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְאֵינָם מִסְתַּכְּלִים אֶחָד עַל הַשֵּׁנִי, דַּיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה שָׁרְתָה עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים. עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בַּר יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמְּבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְאֵינוֹ מִתְבַּלְבֵּל מֵאַף אֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה תִּשְׁרֶה עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים.

כִּי אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים, אֶלָּא כְּשֶׁמְּבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ מִתְבַּלְבֵּל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וּכְכָל שֶׁאָדָם זוֹכֶה לָבוֹא יוֹתֵר לְבִטּוּל גָּמוּר אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאֵינוֹ מְבַלְבֵּל אֶת עַצְמוֹ מִשּׁוּם אָדָם בָּעוֹלָם, אֶלָּא כָּל מְגַמָּתוֹ הִיא רַק אֵיךְ לְהִתְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה תִּשְׁרֶה עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים, שֶׁהוּא אוֹר וְגִלּוּי הַנְּבוּאָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר, נְאֻם בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'אָמַר בְּלִבּוֹ, מִי שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמְשָׁרְתָיו קְדוֹשִׁים, יִסְתַּכֵּל בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ, וְעַל דָּבָר זֶה נִסְמֵית עֵינוֹ שֶׁל בִּלְעָם'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת־הַר"ן, סִימָן נב), שֶׁמִּכָּל הַדְּבָרִים צוֹעֵק כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְקוֹרֵא אֶת הָאָדָם לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

כִּי בֶּאֱמֶת כָּל אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁכָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ הִיא מָשָׁל, מַה שֶּׁשּׁוֹמֵעַ וּמַה שֶּׁרוֹאֶה, עָלָיו לֵידַע שֶׁזֶּה רַק מָשָׁל, וְהוּא צָרִיךְ לְהָבִין אֶת הַנִּמְשָׁל, שֶׁזֶּה סוֹד הַנְּבוּאָה, לְהָבִין אֶת הָרְמָזִים שֶׁיֵּשׁ בְּכָל הַבְּרִיאָה, כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן נד), שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא

מְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מֵאֵין סוֹף עַד אֵין תַּכְלִית, וְשׁוֹלֵחַ רְמָזִים לָאָדָם, שֶׁזֶּה סוֹד (יִרְמְיָה א, יא): "וַיְהִי דְבַר הַוָי"ה אֵלַי לֵאמֹר, מָה אַתָּה רֹאֶה יִרְמְיָהוּ, וָאֹמַר מַקֵּל שָׁקֵד אֲנִי רֹאֶה, וַיֹּאמֶר הַוָי"ה אֵלַי, הֵיטַבְתָּ לִרְאוֹת, כִּי שֹׁקֵד אֲנִי עַל דְּבָרִי לַעֲשֹׂתוֹ".

וְלָכֵן כְּשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל שׁוֹמֵר עַל עֵינָיו, וְאֵינוֹ מְסַתֵּכֵּל בִּדְבָרִים מְגֻנִּים, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָכוֹל לְהָבִין אֶת הַמָּשָׁל וְהַנִּמְשָׁל מִכָּל דָּבָר, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל, בָּזֶה נַעֲשֶׂה שְׁתֵּם הָעַיִן, שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה כְּלוּם. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן רנד), שֶׁהָעֵינַיִם רוֹאוֹת תָּמִיד דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים מְאֹד, אַךְ מֵחֲמַת הַמְּהִירוּת, אֵינָם בָּאִים אֶל דַּעְתּוֹ, וְלָכֵן אֵינוֹ מֵבִין מַה הוּא רוֹאֶה. וְעַל־כֵּן כָּל מִי שֶׁזּוֹכֶה לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר עֵינָיו, וּלְהִסְתַּכֵּל רַק אֲלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מֵבִין אֶת הַמָּשָׁל וְהַנִּמְשָׁל שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה, וְזוֹכֶה לִרְאִיָּה בְּרוּרָה וּמְזֻקֶּכֶת, אַשְׁרֵי לוֹ! וְלָכֵן בִּלְעָם הָרָשָׁע, שֶׁהָיָה טָמֵא מְטֻמָּא, מְשֻׁקָּע בְּנֹאוּף, רָאָה בְּדִיּוּק הַהֶפּוּךְ, וְהָבִן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] **וַתִּרְאֵנִי הָאָתוֹן וַתֵּט לְפָנַי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים** וְגוֹ'. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבַּר רַבָּה, פָּרָשָׁה כ', סִימָן יד): מָה רָאָה לְקַדְּמוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, עַד שֶׁלֹּא נִרְאָה לוֹ; סִימָנִין שֶׁל אָבוֹת הֵרְאָה לוֹ. עָמַד לוֹ בָּרְאשׁוֹנָה, הָיָה רֵוַח מִכָּאן וּמִכָּאן, וַתֵּט הָאָתוֹן מִן הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ. בַּשְּׁנִיָּה, לֹא יָכְלָה לָזוּז אֶלָּא לְצַד אֶחָד. בַּשְּׁלִישִׁית, אֵין דֶּרֶךְ לִנְטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל, וּמֶה הָיוּ הַסִּימָנִין הָאֵלֶּה? שְׁאֵלוּ בְּקֹשׁ לְקַלֵּל בָּנָיו שֶׁל אַבְרָהָם, הָיָה מוֹצֵא מִכָּאן וּמִכָּאן — בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי קְטוּרָה, בְּקֹשׁ לְקַלֵּל בְּנֵי יִצְחָק, הָיָה מוֹצֵא בָּהֶן צַד אֶחָד — בְּנֵי עֵשָׂו, וַתִּלָּחֵץ אֶל הַקִּיר, בָּנָיו שֶׁל יַעֲקֹב לֹא מָצָא בָּהֶן פְּסֹלֶת לִגַּע בָּהֶן, לְכָךְ נֶאֱמַר בַּשְּׁלִישִׁית, "בְּמָקוֹם צַר" זֶה יַעֲקֹב, דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית לב): "וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ", אֲשֶׁר אֵין דֶּרֶךְ לִנְטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל, שֶׁלֹּא מָצָא פְּסֹלֶת בְּאֶחָד מִבָּנָיו.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן נז), שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁאָדָם מִתְעַנֵּג בְּעֹנֶג שַׁבָּת, הוּא לֹא צָרִיךְ לָצוּם, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם שׁוֹנְאִים, עָלָיו לָצוּם כְּדֵי לְבַטֵּל אוֹתָם, כִּי עַל־יְדֵי הַצּוֹם אוֹיְבָיו נוֹפְלִים לְפָנָיו, כִּי עַל־יְדֵי הַכַּעַס הַבָּא מֵהַכָּבֵד, בְּחִינַת כָּבֵד כּוֹעֵס (בְּרָכוֹת סא:), אֲשֶׁר מִשָּׁם נִתְעוֹרֵר הַמְקַטְרֵג הַגָּדוֹל, שֶׁהוּא עֵשָׂו, הוּא אֱדוֹם, שֶׁאַחִיזָתוֹ בַּכָּבֵד (זֹהַר פִּנְחָס רלד.), וְהוּא אַדְמוֹנִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּבֵד, שֶׁהוּא מָלֵא דָּם. וּמִן הַמְקַטְרֵג הָעֶלְיוֹן נִתְעוֹרְרִים וְנִשְׁתַּלְשְׁלִים מְקַטְרְגִים וְצָרִים לְמַטָּה עַל הָאָדָם הַכּוֹעֵס, וְשׁוֹלְטִים עָלָיו, וְאֵינָם יְרֵאִים מִלְּפָנָיו. כִּי עַל־יְדֵי הַכַּעַס נִדְמֶה לָהֶם כִּבְהֵמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים מט, יג): "נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ"; כִּי עִקַּר הַמּוֹרָא שֶׁמִּתְיָרְאִים מִן הָאָדָם, בִּבְחִינַת (בְּרֵאשִׁית ט, ב): "וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם", הִנּוֹ עַל־יְדֵי הַצֶּלֶם אֱלֹקִים שֶׁבְּפְנֵי הָאָדָם, וְעַל־יְדֵי הַצֶּלֶם אֱלֹקִים הָאָדָם הוּא אָדָם, וּכְשֶׁסָּר צֶלֶם אֱלֹקִים, אֲזַי יוֹצֵא מִגֶּדֶר אָדָם לְגֶדֶר בְּהֵמָה, וְאָז סָר מוֹרָאוֹ.

וְעִקַּר הַצֶּלֶם אֱלֹקִים הַמֵּאִיר בִּפְנֵי הָאָדָם הוּא חָכְמוֹת הַבּוֹרֵא, שֶׁנָּתַן לָאָדָם יִתְרוֹן עַל הַבְּהֵמָה, הִיא הַמְּאִירָה בִּפְנֵי אָדָם, בִּבְחִינַת (קֹהֶלֶת ח, א): "חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו", וְעַל־יְדֵי הַכַּעַס, אִם חָכָם הוּא — חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת (פְּסָחִים סו:), וְאָז צָלוֹ סָר מִמֶּנּוּ, וּפָנָיו נוֹפְלִים, בִּבְחִינַת (בְּרֵאשִׁית ד, ו): "לָמָּה חָרָה לָךְ וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ", וּכְשֶׁאֵין לוֹ פְּנֵי אָדָם, אֲזַי מוֹרָאוֹ סָר, כִּי נִמְשָׁל כַּבְּהֵמוֹת, וְצָרָיו מְצֵרִים לוֹ.

וְעַל־יְדֵי הַצּוֹם וְהַתַּעֲנִית הוּא מְתַקֵּן אֶת פָּנָיו, וּמַחֲזִיר לְעַצְמוֹ אֶת חָכְמָתוֹ, שֶׁהוּא צַלְמוֹ הַמֵּאִיר בְּפָנָיו, וְאָז הַכֹּל יְרֵאִים מִמֶּנּוּ, וְאוֹיְבָיו נוֹפְלִים לְפָנָיו. וּכְשֶׁאָדָם מִתְעַנֵּג בְּעֹנֶג שַׁבָּת, אֲזַי הוּא אֵינוֹ צָרִיךְ לָצוּם, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (תַּנְחוּמָא בְּרֵאשִׁית ג'): 'כְּבוֹד שַׁבָּת עָדִיף מֵאֶלֶף

תַּעֲנִיּוֹת׳. נִמְצָא, עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם מִתְעַנֵּג בְּעֹנֶג שַׁבָּת, כְּבָר אֵינוֹ צָרִיךְ לָצוּם. וְהִנֵּה בִּלְעָם הָרָשָׁע שָׁנָא מְאֹד אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, וְרָצָה לְקַלֵּל אוֹתָם. אַךְ הוּא לֹא יָכוֹל לְהַכְנִיעַ אוֹתָם, כִּי כְּבָר קָדְמוּ אוֹתוֹ הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים: אַבְרָהָם, יִצְחָק, יַעֲקֹב.

וְזֶה שֶׁאָמַר (בְּמִדְבַּר כג, ד): ״אֶת שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹת עָרַכְתִּי וָאַעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ״, וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י זַ״ל: שִׁבְעָה מִזְבְּחוֹת עָרַכְתִּי אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא אֶת שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹת, אָמַר לְפָנָיו, אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ בָּנוּ לְפָנֶיךָ שִׁבְעָה מִזְבְּחוֹת, וַאֲנִי עָרַכְתִּי כְּנֶגְדָּ כֻּלָּן, אַבְרָהָם בָּנָה אַרְבָּעָה, ״וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה׳ הַנִּרְאֶה אֵלָיו״ (בְּרֵאשִׁית יב, ז), ״וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם הָהָרָה״ וְגוֹ׳ (שָׁם יב, ח), ״וַיֶּאֱהַל אַבְרָם״ וְגוֹ׳ (שָׁם יג, יח), וְאֶחָד בְּהַר הַמּוֹרִיָּה, וְיִצְחָק בָּנָה אֶחָד: ״וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וְגוֹ׳, וַיִּכְרוּ שָׁם עַבְדֵי יִצְחָק בְּאֵר״ (שָׁם כו, כה), וְיַעֲקֹב בָּנָה שְׁתַּיִם: אֶחָד בִּשְׁכֶם, וְאֶחָד בְּבֵית אֵל.

וְהִנֵּה שֶׁלֹּשׁ הַסְּעֻדּוֹת שֶׁל שַׁבָּת הֵן כְּנֶגֶד שְׁלֹשֶׁת הָאָבוֹת. וְלָכֵן רָצָה בִּלְעָם לְבַטֵּל אֶת כֹּחַ שְׁלֹשֶׁת הָאָבוֹת, שֶׁכְּנֶגְדָּם עֹנֶג שַׁבָּת. וְלָכֵן חָשַׁב שֶׁבְּזֶה שֶׁיַּקְרִיב שִׁבְעָה קָרְבָּנוֹת כְּנֶגֶד מַה שֶּׁהִקְרִיבוּ הָאָבוֹת הַכְנִיעָם, אֲבָל לֹא יָדַע, שֶׁכֹּחָם הָיָה גָּדוֹל מִכֹּחוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁסּוֹפֵי תֵּבוֹת שֶׁל שְׁמוֹת הָאָבוֹת הֵם בק״ם (כִּי סוֹפֵי תֵּבוֹת שֶׁל אַבְרָהָם׳ יִצְחָק׳ יַעֲקֹב׳, הֵם אוֹתִיּוֹת ב׳ק׳ם). וְהִנֵּה בִּלְעָ״ם עוֹלֶה מִסְפַּר בק״ם, הוּא רָצָה לְהִתְגַּבֵּר עַל עַם יִשְׂרָאֵל, אֲבָל זְכוּתָם שֶׁל הָאָבוֹת עָמְדָה לָהֶם, וְלֹא יָכוֹל לָהֶם. וְזֶה שֶׁאָמַר בִּלְעָם: ״וַתֵּט לְפָנַי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים״, וּפֵרֵשׁ רַשְׁ״י זַ״ל: רָמַז לוֹ, אַתָּה מְבַקֵּשׁ לַעֲקֹר אֻמָּה הַחוֹגֶגֶת שְׁלֹשָׁה רְגָלִים בַּשָּׁנָה.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי מוֹהַרַנ״תְ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, הֲלָכָה ב׳, אוֹת א׳): שְׁלֹשָׁה רְגָלִים הֵם כְּנֶגֶד הַשְּׁלֹשָׁה אָבוֹת. וְכָתַב עוֹד (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, מְאַבֵּד מָמוֹן חֲבֵרוֹ וּמָסוּר, הֲלָכָה ב׳, אוֹת ט׳), אֲשֶׁר הַשָּׁלֹשׁ הָרְגָלִים הֵם כְּנֶגֶד אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין. וְלָכֵן בִּלְעָם הָרָשָׁע רָצָה לְקַלֵּל אֶת עַם יִשְׂרָאֵל וּלְהַכְנִיעָם. אֲבָל זְכוּתָם שֶׁל הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁכְּנֶגְדָּם הֵם הַשָּׁלֹשָׁה רְגָלִים, הֵגֵנָּה עַל עַם יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה שֶׁהוֹכִיחָתוֹ הָאָתוֹן: ״וַתֹּאמֶר לְבִלְעָם, מֶה עָשִׂיתִי לְךָ כִּי הִכִּיתָנִי זֶה שָׁלֹשׁ רְגָלִים״, וְגִלְּתָה לוֹ אֶת זֶהֳמַת תַּאֲוָתוֹ. וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן א׳), אֲשֶׁר שְׁלֹשֶׁת הָרְגָלִים שׁוֹבְרִים אֶת שְׁלֹשׁ הַתַּאֲוֹת מִן הָאָדָם, לָכֵן הִזְכִּירָה רְגָלִים דַּיְקָא, כִּי בִּזְכוּת הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁכְּנֶגְדָּם שְׁלֹשׁ הַסְּעֻדּוֹת שֶׁמִּתְעַנְּגִים יִשְׂרָאֵל בָּהֶן, כְּבָר אֵין צְרִיכִים לְהִתְעַנּוֹת. כִּי ׳עָדִיף כְּבוֹד שַׁבָּת מֵאֶלֶף תַּעֲנִיּוֹת׳ (פֵּאָ״ל), וְכֵן עַל־יְדֵי שִׁמְחַת שָׁלֹשׁ רְגָלִים נִתְבַּטְּלוֹת שְׁלֹשׁ הַתַּאֲוֹת מֵהָאָדָם, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה הָיְתָה מַפָּלָה גְּדוֹלָה לְשׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בָּלָק וּבִלְעָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל, הַוְיָ״ה אֱלֹקָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (הַקְדָּמַת לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳) כְּתִיב (יְחֶזְקֵאל לג, כד): ״אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם״, שֶׁאַבְרָהָם עָבַד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רַק עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה אֶחָד, שֶׁחָשַׁב בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא רַק יְחִידִי בָּעוֹלָם, וְלֹא הִסְתַּכֵּל כְּלָל עַל בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁסָּרִים מֵאַחֲרֵי ה׳ וּמוֹנְעִים אוֹתוֹ, וְלֹא עַל אָבִיו וּשְׁאָר הַמּוֹנְעִים, רַק כְּאִלּוּ הוּא אֶחָד בָּעוֹלָם.

וְזֶהוּ ׳אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם׳, וְכֵן כָּל הָרוֹצֶה לִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִכְנֹס כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינָה זוֹ, שֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁאֵין בָּעוֹלָם כִּי אִם הוּא לְבַדּוֹ יְחִידִי בָּעוֹלָם, וְלֹא יִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם אָדָם הַמּוֹנְעוֹ, כְּגוֹן: אָבִיו וְאִמּוֹ אוֹ חוֹתְנוֹ וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו כַּיּוֹצֵא, אוֹ הַמְּנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ מִשְּׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם הַמַּלְעִיגִים וּמְסִיתִים וּמוֹנְעִים מֵעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְצָרִיךְ שֶׁלֹּא יָחוּשׁ וְיִסְתַּכֵּל

עֲלֵיהֶם כְּלָל, רַק יִהְיֶה בִּבְחִינַת ״אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם״, כְּאִלּוּ הוּא יָחִיד בָּעוֹלָם.

וְהִנֵּה רַבֵּנוּ זַ״ל מְגַלֶּה לָנוּ סוֹד גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ יְזַכֶּה הָאָדָם לְהִתְקָרֵב אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת, וְהוּא עַל־יְדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם כְּלָל, רַק כָּל הִסְתַּכְּלוּתוֹ וּתְשׁוּקָתוֹ תִּהְיֶינָה רַק אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד — לְהִתְקָרֵב אֵלָיו וּלְהִתְדַּבֵּק בּוֹ, וְאַל יָשִׂים אֶל לִבּוֹ כְּלָל מַה ״אמרוּ הַבְּרִיּוֹת עָלָיו, כִּי בְּנֵי־אָדָם הֵם מוֹנְעִים גְּדוֹלִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, יוֹתֵר מִן הַיֵּצֶר הָרָע, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הַר״ן, סִימָן פ׳), וַאֲפִלּוּ עַל קְרוֹבָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ אָסוּר לְהִסְתַּכֵּל כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִתְקָרֵב אֶל ה׳ יִתְבָּרַךְ, כִּי בְּוַדַּאי הֵם יְנַסּוּ לִמְנֹעַ אוֹתוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, וְיַעֲרִימוּ לְפָנָיו מְנִיעוֹת גְּדוֹלוֹת עַל כָּל מַה שֶּׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת. וְלָכֵן צָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר כָּאֲרִי נֶגֶד כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, אֲפִלּוּ שֶׁיִּשָּׁאֵר יְחִידִי לְבַד, וְיַעֲשֶׂה כָּל מַה שֶּׁבְּיָכְלָתוֹ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֹא יָחוּשׁ לִבְנֵי אָדָם כְּלָל.

וּמְבָאֵר מוֹהַרְנַ״תְ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, פֶּסַח, הֲלָכָה ט׳, אוֹת כב), שֶׁזֶּהוּ סוֹד סְפִירַת הָעֹמֶר, שֶׁסּוֹפְרִים אֶת הַיָּמִים אַחַר יְצִיאַת מִצְרַיִם, לְהָכִין עַצְמוֹ לְקַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁכְּתִיב שָׁם (וַיִּקְרָא כג, טו): וּסְפַרְתֶּם ׳לָכֶם׳. וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְנָחוֹת סה:), שֶׁתְּהֶיֶה סְפִירָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, הַיְנוּ כָּל אֶחָד צָרִיךְ לִסְפֹּר לְעַצְמוֹ כְּפִי עִנְיָנוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ, וְאָסוּר לוֹ לְהִסְתַּכֵּל עַל אֲחֵרִים כְּלָל, וְרַק בְּדֶרֶךְ זוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה בֶּאֱמֶת. שֶׁזּוֹ הָיְתָה עֲבוֹדַת הַתֹּם הַקָּדוֹשׁ שֶׁבִּסְפוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת (מַעֲשֶׂה ט׳), שֶׁלֹּא בִּלְבֵּל עַצְמוֹ עִם מַעֲשֶׂה אֲחֵרִים כְּלָל, וְאָמַר: מַה יֵּשׁ לִי עִם אֲחֵרִים?! ״זֶה מַעֲשֶׂה שֶׁלִּי״.

כִּי עַל־פִּי־רֹב עִקַּר הַנְּפִילוֹת וְהַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם הוּא, עַל־יְדֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל אֲחֵרִים, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁמַּצְלִיחִים יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, הֵן בְּרוּחָנִיּוּת וְהֵן בְּגַשְׁמִיּוּת, וְזֶה מַחֲלִישׁ דַּעְתּוֹ מְאֹד, כִּי עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ חֶשְׁבּוֹן, מַה יֵּשׁ לִי לְהִתְיַגֵּעַ כָּל־כָּךְ, הֲלֹא בֵּין כָּךְ לֹא אַגִּיעַ לְמַעֲשֶׂה חֲבֵרַי, וְלָכֵן אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, וְזוֹהִי טָעוּת חֲמוּרָה מְאֹד, כִּי מַה יֵּשׁ לָאָדָם עִם אֲחֵרִים?! הֲלֹא אֵין נוֹגֵעַ לוֹ כְּלָל מַעֲשֶׂה אֲחֵרִים, וְאֵין מְבַקְּשִׁים מִן הָאָדָם אֶלָּא כְּפִי כֹּחוֹ וְעִנְיָנוֹ, וְאִם כֵּן לָמָּה לוֹ לְהִסְתַּכֵּל עַל אֲחֵרִים?! הֲלֹא הָעִקָּר לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם כְּאִלּוּ הוּא יָחִיד בָּעוֹלָם, וְאָז יַצְלִיחַ מְאֹד בְּכָל עִנְיָנָיו.

וְכֵן מְבֹאָר בִּדְבְרֵי הָרַמְבַּ״ן הַקָּדוֹשׁ (שְׁמוֹת כ, ב):

לָמָּה פָּתַח הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת עִם ״אָנֹכִי הַוָ״ה אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם״ וְגוֹ׳, הַכֹּל בִּלְשׁוֹן יָחִיד? לְלַמֵּד לְכָל אָדָם, שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לוֹ לְעַצְמוֹ, וְלֹא יִפְטֹר עַצְמוֹ בְּטַעֲנָה, שֶׁהֲלֹא כְּלָלִיּוּת בְּנֵי אָדָם אֵינָם שׁוֹמְרִים אֶת הַתּוֹרָה, וְלָמָּה יִהְיֶה מְשֻׁנֶּה מֵאֲחֵרִים, כִּי הַתּוֹרָה נִתְּנָה לוֹ בִּלְשׁוֹן יָחִיד, לוֹ לְבַדּוֹ, וְצָרִיךְ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּאִלּוּ הוּא יְחִידִי בָּעוֹלָם, וּכְדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל הַנִּזְכָּרִים.

וְלָכֵן אַשְׁרֵי הַמַּכְנִיס דְּבָרִים אֵלּוּ הֵיטֵב בְּלִבּוֹ, וְאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל אֲחֵרִים כְּלָל בְּשׁוּם דָּבָר, רַק עוֹשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, וְאָז בְּוַדַּאי יַצְלִיחַ מְאֹד בְּכָל עִנְיָנָיו — הֵן בְּרוּחָנִיּוּת וְהֵן בְּגַשְׁמִיּוּת, וְיִחְיֶה חַיִּים טוֹבִים וּמְתוּקִים בָּזֶה וּבַבָּא לָנֶצַח.

וּבָזֶה נָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב: ״לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל, הַוָ״ה אֱלֹקָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ״. וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק: לָמָּה כְּתִיב כָּאן לְשׁוֹן יָחִיד: הַוָ״ה ׳אֱלֹקָיו׳ עִמּוֹ, מַה שֶּׁלֹּא מָצִינוּ כֵּן בְּרֹב מְקוֹמוֹת, רַק כְּתִיב שָׁם מָלֵא ׳הַוָ״ה אֱלֹקִים׳? אֲבָל עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל הַנִּזְכָּרִים, מוּבָן הָעִנְיָן הֵיטֵב; כִּי בִּלְעָם הָרָשָׁע הִשִּׂיג אֶת מַעֲלַת כְּלַל יִשְׂרָאֵל, לָמָּה אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה בָּהֶם אָוֶן וְעָמָל? זֶה מֵחֲמַת שֶׁהַוָ״ה ״אֱלֹקָיו״ עִמּוֹ, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ ה׳ ״אֱלֹקָיו״ לוֹ לְבַדּוֹ כְּבָיְכוֹל, שֶׁעוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם

יִתְבָּרַךְ בִּבְחִינַת אֶחָד, כְּאִלּוּ הוּא יְחִידִי בָּעוֹלָם, וְלָכֵן "וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ" — לְשׁוֹן חִבָּה וְרֵעוּת כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י.

כִּי כְּשֶׁאָדָם מְקָרֵב עַצְמוֹ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּבְחִינַת אֶחָד כַּנַּ"ל, נִכְנֶסֶת בּוֹ אַהֲבָה וְחִבָּה יְתֵרָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ בֵּן יָחִיד הָאוֹהֵב אֶת אָבִיו, וְאָז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמֵי אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל אָוֶן וְעָמָל שֶׁבּוֹ, וּכְדֶרֶךְ בֵּן אָהוּב עַל אָבִיו, שֶׁאָז אָבִיו אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל הָרָע שֶׁבִּבְנוֹ, רַק מִשְׁתַּעְשֵׁעַ עִם כָּל נְקֻדָּה טוֹבָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ. וְזֶה הִשִּׂיג אֲפִלּוּ בִּלְעָם הָרָשָׁע, שֶׁזּוֹהִי מַעֲלַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִתְקָרְבִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בִּבְחִינַת "אֶחָד", וְאֵינָם מִסְתַּכְּלִים עַל אֲחֵרִים כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר "מַה טֹּבוּ אׇהָלֶיךָ יַעֲקֹב" וְגוֹ', וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י זַ"ל: עַל שֶׁרָאָה פְּתָחֵיהֶם שֶׁאֵינָן מְכֻוָּנִים זֶה מוּל זֶה, הַיְנוּ שֶׁאֵין מִסְתַּכְּלִים אֶחָד עַל הַשֵּׁנִי, רַק כָּל אֶחָד עוֹשֶׂה כְּפִי עִנְיָנוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ. וְכֵן כְּתִיב (בְּמִדְבַּר כג, ט): "הֶן עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב", שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְנִים עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּבְחִינַת 'בָּדָד', הַיְנוּ 'אֶחָד' 'לְבַד', וְאֵינָם מִתְחַשְּׁבִים עִם הַגּוֹיִים וְאֻמּוֹת הָעוֹלָם כְּלָל.

וְזֶהוּ גַּם עֹצֶם מַעֲלַת עִנְיַן הַהִתְבּוֹדְדוּת, שֶׁאָדָם מַרְגִּיל עַצְמוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּמָקוֹם יְחִידִי, וְהוֹלֵךְ וּמְטַיֵּל לְבַד עִם הַשְּׁכִינָה, וּמְפָרֵשׁ כָּל שִׂיחָתוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת: "מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב" וְגוֹ', הַיְנוּ מִי יָכוֹל לִמְנוֹת מַעֲלַת פְּסִיעוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁפּוֹסְעִים בֶּעָפָר, בְּשָׁעָה שֶׁהוֹלְכִים לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, הֲרֵי בְּכָל הַפְּסוּקִים הָאֵלּוּ רוֹאִים מַעֲלַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מִדָּה זֹאת שֶׁל 'אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם', שֶׁעוֹבְדִים אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּבְחִינַת 'אֶחָד', וְאֵינָם מִסְתַּכְּלִים עַל אֲחֵרִים כְּלָל.

וּבָזֶה יוּבַן קֶשֶׁר הַפָּסוּק הַקּוֹדֵם: "הִנֵּה בָּרֵךְ לָקָחְתִּי וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה", וְאַחַר־כָּךְ: "לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב" וְגוֹ'. כִּי הִנֵּה מְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לו), שֶׁהָאוֹר שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה תָּמִיד בִּבְחִינַת קָמִיץ וְסָתִים, הַיְנוּ שֶׁהָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא יוֹרֵד בִּקְבִיעוּת גְּדוֹלָה אֲבָל בְּהֶעְלֵם וּבְהֶסְתֵּר, וְהָאוֹר מִצְטַיֵּר אַחַר־כָּךְ אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי הַכֵּלִים שֶׁלּוֹ, מִי שֶׁמְּצַיֵּר הָאוֹר לְטוֹבָה, אֲזַי יֵשׁ לוֹ בְּרָכָה וְחִיּוּת בְּכָל חַיָּיו, וּמִי שֶׁמְּצַיֵּר הָאוֹר לְרַע, חַס וְשָׁלוֹם, יֵשׁ לוֹ קְלָלָה וְעַצְבוּת בְּכָל יְמֵי חַיָּיו.

וְזוֹ בְּחִינַת (בְּרֵאשִׁית ב, ז): "וַיִּיצֶר הַוָ"ה אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם" וְגוֹ'. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת סא.): יְצִירָה לְטַב וִיצִירָה לְבִישׁ, הַיְנוּ שֶׁכָּל אֶחָד הוּא כְּמוֹ צַיָּר, שֶׁמְּצַיֵּר אֶת תְּמוּנַת הַחַיִּים שֶׁלּוֹ, מִי שֶׁהוּא צַיָּר טוֹב וְשָׁמֵחַ, מְצַיֵּר צִיּוּר שֶׁל בְּרָכָה וְחִיּוּת. וּמִי שֶׁהוּא צַיָּר רַע וְעָצוּב, מְצַיֵּר צִיּוּר שֶׁל קְלָלָה וְעַצְבוּת, רַחֲמָנָא לִצְלָן (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן מט); וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת הַמְקַלֵּל (וַיִּקְרָא כד, טו): "אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל 'אֱלֹקָיו' וְנָשָׂא חֶטְאוֹ", שֶׁגַּם שָׁם כָּתוּב 'אֱלֹקָיו' בִּלְשׁוֹן יָחִיד, כִּי זֶהוּ רַק כְּפִי הַצִּיּוּר וְהַדְּמְיוֹן שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא צִיֵּר אֶת הָאוֹר שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְרַע וְלִקְלָלָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כְּאִלּוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לִנְקֹם בּוֹ, וְלַעֲשׂוֹת לוֹ רַע, חַס וְשָׁלוֹם, וְלָכֵן הוּא מְקַלֵּל 'אֱלֹקָיו', רַחֲמָנָא לִצְלָן, כְּפִי אֵיךְ שֶׁצִּיֵּר לְעַצְמוֹ.

אֲבָל בֶּאֱמֶת הָאוֹר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹרֵד רַק לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה, וְאִם אֵין הָאָדָם זוֹכֶה, אֲזַי נִתְהַפֵּךְ לוֹ לְרַע וְלִקְלָלָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וּבִלְעָם יָדַע שֶׁהָאוֹר שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יוֹרֵד בְּאֹפֶן קָמִיץ וְסָתִים כָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הִנֵּה בָּרֵךְ לָקָחְתִּי" — עִם קָמַץ, וְהוּא רָצָה לְצַיֵּר אֶת הָאוֹר לְרַע, וּלְהַמְשִׁיךְ קְלָלָה בָּעוֹלָם, אֲבָל לֹא הָיָה יָכוֹל, שֶׁזֶּהוּ "וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה" — עִם צֵירֵי, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צִיֵּר אֶת הָאוֹר לְטוֹבָה בִּזְכוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא תִּשְׁלֹט בָּהֶם קְלָלַת בִּלְעָם הָרָשָׁע, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב אַחַר־כָּךְ: "לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְגוֹ' הַוָ"ה אֱלֹקָיו עִמּוֹ", 'אֱלֹקָיו' דַּיְקָא. כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹדֵעַ אֵיךְ לְצַיֵּר הָאוֹר שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵצְלוֹ לְטוֹב, עַל־יְדֵי

שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל אַף אֶחָד רַק אֲלֵיהֶם יִתְבָּרַךְ לְבַד, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְזַכֵּנוּ לְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמֵנוּ כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי שֶׁלֹּא נִסְתַּכֵּל עַל אֲחֵרִים, וְנִזְכֶּה לִרְאוֹת בִּגְאֻלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב, וְלֹא רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה כ', סִימָן כ') אָמַר בִּלְעָם: אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בַּעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדָם, וְאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל אֶלָּא בַּגְּאוּת שֶׁלָּהֶן, ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ, וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רפב), שֶׁאָדָם צָרִיךְ לָדוּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת, וְכֵן צָרִיךְ לָדוּן אֶת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת, וְעַל־יְדֵי שֶׁדָּנִים אֶת עַצְמוֹ וְאֶת אֲחֵרִים לְכַף זְכוּת, יְכוֹלִים לְהִתְעַלּוֹת בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה. כִּי כְּשֶׁאָדָם דָּן אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד לְכַף חוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נַעֲשֶׂה מְמֻרְמָר, וְהוּא אִישׁ מַר, וְדָן גַּם אֶת הַזּוּלַת לְכַף חוֹב תָּמִיד, אֲבָל אִם אָדָם תָּמִיד מִסְתַּכֵּל רַק עַל הַטּוֹב שֶׁלּוֹ, וְאֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא גַּם בּוֹ, אֲפִלּוּ שֶׁכְּבָר עָשָׂה מַה שֶּׁעָשָׂה, כִּי הֲרֵי אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, כִּי הַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה יִתְרַחֵב לִבּוֹ וְדַעְתּוֹ, וְיוּכַל לִמְצֹא גַּם אֵצֶל אֲחֵרִים אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיָדוֹן כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת.

וְזֶה שֶׁהַפָּסוּק סוֹבֵב עַל כָּל אָדָם בְּעַצְמוֹ, הַיְנוּ "**לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב**", שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לֹא לְהִסְתַּכֵּל בָּאָוֶן וּבָרָע שֶׁיֵּשׁ בְּיַעֲקֹב, שֶׁהֵם פְּשׁוּטֵי עַם. וְכֵן "**וְלֹא רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל**", שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל עַל הַחֶסְרוֹנוֹת וְהֶעָמָל שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים. וְאֵיךְ זוֹכִים לָזֶה? עַל־יְדֵי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ "**ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ**", שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא עִמּוֹ, אוֹתוֹ וְאֶצְלוֹ, הַיְנוּ אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאִיר אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִסְתַּכֵּל גַּם עַל אֲחֵרִים בְּעַיִן טוֹבָה, וְיֵדַע אֲשֶׁר "**וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ**", שֶׁגַּם אֵצֶל הַזּוּלַת נִמְצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה שֶׁאָמַר בִּלְעָם: אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בַּעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדָם, וְאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל אֶלָּא בַּגְּאוּת שֶׁלָּהֶן, "**ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ**", הַיְנוּ שֶׁהַכָּרַח לְהוֹדוֹת שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל עֲבֵרוֹת שֶׁבָּאָדָם, אֶלָּא בַּגְּאוּת שֶׁלָּהֶם, שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל גֵּאִים וַחֲזָקִים בָּזֶה שֶׁמַּאֲמִינִים, אֲשֶׁר "**ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ**", כִּי כְּשֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל יוֹדֵעַ, שֶׁ"**ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ**", וְדָן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יוֹדֵעַ שֶׁגַּם בְּהַזּוּלַת "**וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ**", נִמְצָא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְהַכְּלָל, שֶׁצְּרִיכִים לָדוּן אֶת כֻּלָּם לְכַף זְכוּת, בֵּין פְּשׁוּטֵי עַם וּבֵין צַדִּיקִים, וְזֶה תָּלוּי כְּפִי שֶׁאָדָם דָּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת, כִּי כְּשֶׁאָדָם דָּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָכוֹל לָדוּן גַּם אֶת הַזּוּלַת לְכַף זְכוּת, אֲבָל מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהוּא מְמֻרְמָר, וְדָן אֶת עַצְמוֹ לְכַף חוֹב, אֲזַי דָּן אֶת כֻּלָּם לְכַף חוֹב.

וְכֵן פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן יז) פָּסוּק זֶה: "**לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב**", דְּרֶךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַבִּיט עַל טוֹבוֹת הָאָדָם, וְאַף שֶׁנִּמְצָא בָּהֶם גַּם־כֵּן מַה שֶּׁאֵינוֹ טוֹב, אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל זֶה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁהָאָדָם אָסוּר לוֹ לְהַבִּיט עַל חֲבֵרוֹ לְרָעָה, לִמְצֹא בּוֹ דַּוְקָא מַה שֶּׁאֵינוֹ טוֹב, וּלְחַפֵּשׂ וְלִמְצֹא פְּגָמִים בַּעֲבוֹדַת חֲבֵרוֹ, רַק אַדְרַבָּה מְחֻיָּב לְהַבִּיט רַק עַל הַטּוֹב, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה, וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־

מוֹהַרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רמא): כְּשֶׁיֵּשׁ דִּינִים, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי מִדַּת הַדִּין מְכַלָּה אֶת הָאָדָם, חַס וְשָׁלוֹם, אֲבָל מִדַּת הַדִּין אֵין לָהּ כֹּחַ לְכַלּוֹת לְגַמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ט.): חֲצִי כֵּלִים וְהֵם אֵינָם כֵּלִים. אֲבָל הָאָדָם יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְכַלּוֹת לְגַמְרֵי אֶת חֲבֵרוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ דִּינִים עַל אָדָם אֶחָד, חַס וְשָׁלוֹם, וּבָא אָדָם אַחֵר וְעוֹמֵד וְחוֹלֵק עָלָיו, אֲזַי מִדַּת הַדִּין מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, כִּי הֵם רוֹצִים יוֹתֵר שֶׁיִּנָּקֵם בּוֹ הָאָדָם, כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ, עַל־כֵּן מִי שֶׁהוּא צַדִּיק גָּדוֹל, וּמַשְׂגִּיחַ בְּתִקּוּן הָעוֹלָם, הוּא חוֹלֵק לִפְעָמִים בְּכַוָּנָה עַל צַדִּיק אֶחָד, כְּדֵי לְסַלֵּק מֵעָלָיו מִדַּת הַדִּין, כִּי יִסְמְכוּ עָלָיו שֶׁהוּא יִנָּקֵם יוֹתֵר, אֲבָל אַחַר־כָּךְ הוּא עוֹשֶׂה בְּרַחֲמִים, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה יִסּוּרִים לְאוֹתוֹ הַצַּדִּיק.

הַיְנוּ שֶׁלְּכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתְנִים מְנִיעוֹת כְּפִי כֹּחוֹ, כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּא בְּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתָיו (עֲבוֹדָה זָרָה ג.); וּלְכָל אֶחָד נוֹתְנִים נְסִיּוֹנוֹת כְּפִי כֹּחוֹ. וְלָכֵן אִם מִתְגַּבֶּרֶת עַל מִישֶׁהוּ מִדַּת הַדִּין, הוּא נִמְצָא בְּסַכָּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד, לֹא־כֵן כְּשֶׁאָדָם מִתְנַגֵּד עָלָיו, זֶה כְּבָר יוֹתֵר גָּרוּעַ מֵהַיֵּצֶר הָרָע, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הַרַ״ן, סִימָן פ׳): בְּנֵי־אָדָם יֵשׁ לָהֶם כֹּחַ לִמְנֹעַ וּלְהָסִית אֶת הָאָדָם לְרַחֲקוֹ מֵעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא וּמְצַדִּיקֵי אֱמֶת יוֹתֵר מִן הַיֵּצֶר הָרָע. כִּי הַיֵּצֶר הָרָע אֵין לוֹ יְכֹלֶת רַק כְּפִי כֹּחוֹ, כְּפִי בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע מֵאֵיזֶה עוֹלָם שֶׁהוּא. אֲבָל הָאָדָם הוּא כְּלָלְיוּת שֶׁכָּלוּל מִכָּל הָעוֹלָמוֹת.

וְעַל־כֵּן מְנִיעוֹת מִבְּנֵי־אָדָם הֵן יוֹתֵר גְּדוֹלוֹת מִמְּנִיעוֹת הַיֵּצֶר הָרָע. וְלָכֵן כְּשֶׁמִּדַּת הַדִּין רוֹאָה שֶׁאָדָם נִכְנָס בִּמְקוֹמָהּ, אָז הִיא עוֹמֶדֶת מִן הַצַּד, כִּי הִיא יוֹדַעַת שֶׁאָדָם יָכוֹל לְנַקֵּם בּוֹ יוֹתֵר, וְאֵיךְ אָדָם יָכוֹל לְנַקֵּם בּוֹ יוֹתֵר מֵהַיֵּצֶר הָרָע? אֶלָּא לְכָל אֶחָד יֵשׁ יֵצֶר הָרָע כְּפִי כֹּחוֹ, לֹא־כֵן בֶּן אָדָם יֵשׁ בּוֹ כֹּחוֹת עֲצוּמִים לְהַטּוֹת אֶת בְּנֵי־אָדָם מִן הָאֱמֶת, וּלְהַפִּילוֹ בְּנוּקְבָא דִּתְהוֹמָא רַבָּא, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הַרַ״ן, סִימָן פא).

וְכֵן מוּבָא בְּדִבְרֵי מוֹהַרַנַ״תְ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, מִילָה, הֲלָכָה ה׳, אוֹתִיּוֹת כ, כא), שֶׁהַיְסוּרִים מֵהַבַּעַל בְּחִירָה שֶׁהוּא אָדָם, קָשִׁים מֵהַכֹּל, כִּי מִכָּל הַיְסוּרִים יְכוֹלִים לְנַחֵם אֶת עַצְמוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁמִּסְתַּכְּלִים עַל הַתַּכְלִית בְּרָצוֹא וָשׁוֹב, עַד שֶׁזּוֹכִים לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה מִשָּׁם, שֶׁהִיא עִקַּר הַנֶּחָמָה, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סה), אֲבָל עִקַּר הַצָּרָה בְּיוֹתֵר, חַס וְשָׁלוֹם, הִיא עַל־יְדֵי בְּנֵי־אָדָם, כְּשֶׁהֵם קָמִים כְּנֶגֶד מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִמָּלֵט עַל נַפְשׁוֹ, וְלִבְרֹחַ אֶל הַתַּכְלִית.

וּכְשֶׁהֵם עוֹמְדִים כְּנֶגְדּוֹ בְּכַמָּה מִינֵי מְנִיעוֹת, הֲסָתוֹת, פִּתּוּיִים, כַּמָּה וְכַמָּה מִינֵי לֵיצָנוּת וְדִבְרֵי חֲלַקְלַקּוֹת, זֶה קָשֶׁה בְּיוֹתֵר מִן הַכֹּל, אֲבָל כְּשֶׁהוּא חָזָק בְּדַעְתּוֹ וְיוֹדֵעַ הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, אֵינוֹ מִתְיָרֵא גַּם מִבְּנֵי אָדָם כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קיח, ו): ״ה׳ לִי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם״; כִּי עִקַּר הַיְסוּרִים שֶׁיֵּשׁ מִבְּנֵי־אָדָם בְּיוֹתֵר, הוּא מֵחֲמַת שֶׁהֵם יְכוֹלִים לְבַלְבֵּל דַּעַת הָאָדָם, לִדְחוֹתוֹ מִן הָאֱמֶת, חַס וְשָׁלוֹם. אֲבָל מִי שֶׁמְּכַוֵּן דַּעְתּוֹ אֶל הַתַּכְלִית בֶּאֱמֶת לַאֲמִתָּהּ, הוּא אֵינוֹ מְפַחֵד מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם.

וּבְעִנְיַן הַפַּחַד מֵאָדָם שֶׁהוּא בַּעַל בְּחִירָה, אִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (וַיֵּשֶׁב קפה.): אָמַר רְאוּבֵן, טָב לְמִנְפַּל לֵיהּ לְגוֹ גּוּבָּא דְּנַחֲשִׁין וְעַקְרָבִין, וְלָא יִתְמַסַּר בִּידָא דְּשָׂנְאוֹי דִּלָּא מְרַחֲמֵי עֲלֵיהּ. מִכָּאן אָמְרוּ: יַפִּיל בַּר נָשׁ גַּרְמֵהּ לְאֶשָּׁא אוֹ לְגוּבָּא דְּנַחֲשִׁין וְעַקְרָבִין, וְלֹא יִתְמַסַּר בִּידָא דְּשָׂנְאוֹי, דִּזְעִירִין אִינּוּן דְּיָכְלֵי לְאִשְׁתַּזָּבָא. וּבְגִין כָּךְ אָמַר (בְּרֵאשִׁית לז, כב): ״לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ מִיָּדָם״, בְּגִין דְּהָכָא אַתַּר דְּנַחֲשִׁים וְעַקְרַבִּים, אִי אִיהוּ צַדִּיקָא, קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא יַרְחִישׁ לֵהּ נִסָּא, וּלְזִמְנִין דְּזָכוּ, דַּאֲבָהָן מְסַיְּעִין לֵהּ לְבַר נָשׁ וְיִשְׁתְּזִיב מִנַּיְהוּ, אֲבָל כֵּיוָן דִּיתְמַסַּר בִּידָא דְּשָׂנְאוֹי, זְעִירִין אִינּוּן

דְּיָכְלִין לְאִשְׁתַּזָּבָא [אָמַר רְאוּבֵן: טוֹב לִפֹּל לְתוֹךְ גּוֹב נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, וְלֹא לְהֶמָּסֵר בְּיַד שׁוֹנְאָיו, שֶׁלֹּא מְרַחֲמִים עָלָיו, מִכָּאן אָמְרוּ: יַפִּיל אָדָם עַצְמוֹ לְאֵשׁ אוֹ לְגוֹב נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, וְלֹא יִמָּסֵר בְּיַד שׁוֹנְאָיו, כִּי מְעַטִּים הֵם שֶׁיְּכוֹלִים לְהִנָּצֵל, וּבְגָלָל כָּךְ אָמַר: לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ מִיָּדָם, בְּגָלָל שֶׁכָּאן הוּא מָקוֹם שֶׁל נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, אִם הוּא צַדִּיק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יַעֲשֶׂה לוֹ נֵס, וּבְשָׁעָה שֶׁזּוֹכֶה — הָאָבוֹת מְסַיְּעִים לָאָדָם וְנִצֹּל מֵהֶם, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁנִּמְסָר בְּיַד שׁוֹנְאָיו, מְעַטִּים הֵם שֶׁיְּכוֹלִים לְהִנָּצֵל].

וְלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן כְּלָל, הֲלֹא לְפִי הַדַּעַת הַפְּשׁוּטָה נִרְאֶה, שֶׁאֲרָיוֹת וּנְחָשִׁים הֵם מוּעָדִין יוֹתֵר לְהַזִּיק מֵאָדָם, וְאִם הָאָדָם בָּטוּחַ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ נֵס, וְיַצִּילֵהוּ מִגֹּב הָאֲרָיוֹת, מִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁיִּבְטַח בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיַּצִּילֵהוּ מִבְּנֵי אָדָם, שֶׁאֵין מַזִּיקִים כָּל־כָּךְ כְּמוֹ אֲרָיוֹת וּנְמֵרִים.

אַךְ עִקַּר הַפַּחַד מִבְּנֵי־אָדָם שֶׁצְּרִיכִין לְפַחֵד מֵהֶם הוּא, מֵחֲמַת עִנְיָן שֶׁיְּכוֹלִים לְהַטּוֹת דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. כִּי לִבְרֹחַ מֵהַיְּסוּרִים אִי אֶפְשָׁר, כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁמִּסְתַּכְּלִים עַל הַתַּכְלִית. אֲבָל אַחַר־כָּךְ מִתְגַּבְּרִים הַיְּסוּרִים בְּיוֹתֵר, וּמִתְנַחֲמִין עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁשּׁוֹאֶבִין מִשָּׁם.

אֲבָל יֵשׁ בְּעִנְיָן זֶה מִלְחָמָה גְּדוֹלָה; כִּי לִפְעָמִים מִתְגַּבְּרִים, חַס וְשָׁלוֹם, הַיְּסוּרִים פַּעַם אַחַר פַּעַם כַּמָּה פְּעָמִים, עַד שֶׁקָּשֶׁה לוֹ לָעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן לְקַבֵּל הַכֹּל בְּאַהֲבָה כָּרָאוּי, וְלֵידַע וּלְהַאֲמִין, שֶׁהַכֹּל לְטוֹבָתוֹ הַנִּצְחִית, וּכְמוֹ־כֵן הוּא בְּכָל עִנְיְנֵי הַמְּנִיעוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה עִקַּר יְסוֹדֵי הָאָדָם, שֶׁקָּמִים עָלָיו בְּנֵי אָדָם לְעַכְּבוֹ וּלְמָנְעוֹ וּלְרַחֲקוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וְהִנֵּה בָּלָק וּבִלְעָם רָצוּ לְהִתְגַּבֵּר עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּבִלְעָם שָׂנָא אֶת יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִבָּלָק, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י זַ"ל בַּפָּסוּק: "וְגֵרַשְׁתִּיו" — מִן הָעוֹלָם. וּבָלָק לֹא אָמַר אֶלָּא "וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן הָאָרֶץ", אֵינִי מְבַקֵּשׁ אֶלָּא לְהַסִּיעָם מֵעָלַי, וּבִלְעָם הָיָה שׂוֹנְאָם יוֹתֵר מִבָּלָק. וְלָכֵן נָתַן עֵצָה לְבָלָק שֶׁיַּכְשִׁיל אוֹתָם בְּנַאוּף, כִּי אָמַר 'אֱלֹקֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ שׂוֹנֵא זִמָּה' (סַנְהֶדְרִין קו.), וְהִפִּיל אוֹתָם בְּזִמָּה, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (שָׁם): רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, עֲרָמוֹת פָּגְעוּ בָהֶם; רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, שְׁנַעֲשׂוּ כֻּלָּם בַּעֲלֵי קְרָיִין. וְזֶה הָיָה הַפַּחַד הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר לְעַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁקָּם עֲלֵיהֶם בַּעַל בְּחִירָה כְּמוֹ בִּלְעָם הָרָשָׁע, שֶׁהִכְשִׁילָם בְּנַאוּף.

וְזֶה הַנִּסָּיוֹן הֵכִי קָשֶׁה בְּכָל הַדּוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן לו), שֶׁעִקַּר הַנִּסָּיוֹן הוּא בְּתַאֲוַת נְאוּף, וּבִפְרָט בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן שֶׁאָמַר בִּלְעָם (בַּמִּדְבָּר כד): "וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי, לְכָה אִיעָצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים", אֲשֶׁר זֶה הוּא הַנִּסָּיוֹן שֶׁל דּוֹרוֹתֵינוּ אֵלּוּ, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שָׁלַח אֵלֵינוּ עִיר וְקַדִּישׁ מִן שְׁמַיָּא נָחִית שֶׁהוּא רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁהוּא לוֹחֵם מִלְחֲמוֹת הַשֵּׁם עִם בִּלְעָם, וּכְמוֹ שֶׁהִתְבַּטֵּא פַּעַם רַבֵּנוּ זַ"ל, וְאָמַר (חַיֵּי־מוֹהַרַ"ן, סִימָן רמד) עַל גֹּדֶל הַיְּסוּרִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ, שֶׁהוּא מֻכְרָח לַחֲשֹׁב בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּכָל יוֹם מִבִּלְעָם בְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ, וְהָיָה מוּבָן מִדְּבָרָיו כִּפְשׁוּטוֹ, שֶׁהוּא צָרִיךְ בְּכָל יוֹם בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה לְהַכְנִיעַ אֶת בִּלְעָם הָרָשָׁע, וּלְבַטֵּל טֻמְאָתוֹ מִן הָעוֹלָם.

וְהִנֵּה רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן ח'), שֶׁהַצַּדִּיק נִכְנָס לְתוֹךְ הַצִּנּוֹר שֶׁל הָרָשָׁע וּמַכְנִיעוֹ, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁעָשָׂה פִּינְחָס, שֶׁהוּא נִכְנַס בְּתוֹךְ הַצִּנּוֹר הָרָע שֶׁל זִמְרִי וְכָךְ הִכְנִיעוֹ, שֶׁזֶּה "וַיַּרְא פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ", וּמוּבָא (תִּקּוּנֵי־זֹהַר, תִּקּוּן כא, דַּף מט.): בְּהַהוּא זִמְנָא נָטִיל קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רֹמַ"ח, דְּאִיהִי רמ"ח תֵּיבִין דְּאִית בִּקְרִיאַת שְׁמַע וְשִׁית תֵּיבִין דְּיִחוּדָא. וּבָהּ "וַיִּדְקֹר אֶת שְׁנֵיהֶם" — דְּכַר וְנוּקְבָא, דָּא סַמָּאֵ"ל וְנָחָשׁ, עַיֵּן שָׁם [בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לָקַח הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רֹמַח, שֶׁהֵן רמ"ח תֵּבוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּקְרִיאַת שְׁמַע וְשֵׁשׁ

תֵּבוֹת הַיִּחוּד, וּבָהּ "וַיִּדְקֹר אֶת שְׁנֵיהֶם" — זָכָר וּנְקֵבָה זֶה הַסָּמ"ךְ־מ"ם וְהַנָּחָשׁ].

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לו), שֶׁצָּצָה לְמִי שֶׁמִּתְגַּבֶּרֶת עָלָיו תַּאֲוַת נְאוּף, שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁזֶּה בְּעֻצְמוֹ רמ"ח תֵּיבִין, שֶׁהוּא הָרֹמַח לִדְקֹר טֻמְאַת וְזֻהֲמַת בִּלְעָם, "וְנָפְלוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף מִבְּנֵי שִׁמְעוֹן". וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ"ל (עֵץ בַּסֵּפֶר גִּלְגּוּלֵי נְשָׁמוֹת לְרַמַּ"ע מִפָּאנוֹ, אוֹת כ'), שֶׁהֵם נִתְגַּלְגְּלוּ אַחַר־כָּךְ בְּתַלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

וּמַדּוּעַ דַּוְקָא מִשֵּׁבֶט שִׁמְעוֹן? כִּי מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כא), כִּי שְׁמַע הַיְנוּ הָאוּדְנִין [הָאָזְנַיִם] הֵן כְּנֶגֶד אֻמּוּנַת חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כב, יז): "וּשְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים", וּמֵחֲמַת שֶׁהֵם פָּגְמוּ בִּכְבוֹד מֹשֶׁה, שֶׁבָּא זְמָרִי בְּעַזּוּת מֵצַח נֶגֶד מֹשֶׁה, וְשִׁמְעוֹן נִקְרָא עַל שֵׁם הַשְּׁמִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית כט, לג): "כִּי שָׁמַע ה' וגו' וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן". נִמְצָא, שֶׁשִּׁמְעוֹן נִקְרָא עַל שֵׁם הַשְּׁמִיעָה, שֶׁהִיא אֻמּוּנַת חֲכָמִים. וְהֵם פָּגְמוּ בָּזֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מֵתוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף, וְהִתְגַּלְגְּלוּ לְקַבֵּל תִּקּוּנָם בְּתַלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא דַּיְקָא. כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְנָחוֹת כט:), שֶׁאָמַר מֹשֶׁה, יֵשׁ לְךָ אָדָם כָּזֶה, וְאַתָּה נוֹתֵן תּוֹרָה עַל יָדִי?! כִּי הָיָה כֹּחוֹ גָּדוֹל מְאֹד, וְהוּא הָיָה צָרִיךְ לְתַקְּנָם, אֲבָל לֹא נָהֲגוּ כָּבוֹד זֶה בָּזֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מֵתוּ.

כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן לִפְגַם־הַבְּרִית הוּא אַחְדוּת וְאַהֲבָה, שֶׁזֶּה הָיָה הַלִּמּוּד שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁאָמַר (תּוֹרַת כֹּהֲנִים קְדוֹשִׁים ד'): "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ" (וַיִּקְרָא יט, יח) — זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה. וּמֵאַחַר שֶׁהָיְתָה בֵּינֵיהֶם שִׂנְאָה, וְלֹא כִּבְּדוּ זֶה אֶת זֶה, לֹא הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן אוֹתָם וְנִפְטְרוּ כֻּלָּם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י] וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה, וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ. וַיֹּאמֶר לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לו): כְּשֶׁמִּתְגַּבֶּרֶת עַל הָאָדָם תַּאֲוַת נְאוּף, עָלָיו לוֹמַר קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁזֶּה מַכְנִיעַ אֶת תַּבְעֶרֶת הַנְּאוּף שֶׁבּוֹעֵר בּוֹ. וּמוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בְּרֵאשִׁית כד.), שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע יֵשׁ רמ"ח תֵּיבִין, כְּנֶגֶד רמ"ח אֵבָרִים שֶׁל הָאָדָם. וְכֵן מוּבָא (זֹהַר חָדָשׁ, מִדְרָשׁ הַנֶּעֱלָם, פָּרָשַׁת אַחֲרֵי, דַּף נט.): כָּל אִינִישׁ דְּיִקְרֵי קְרִיאַת שְׁמַע כִּדְקָא יָאוּת, כָּל תֵּבָה וְתֵבָה מַשְׁפִּיעָה בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר דִּלֵּיהּ. וּפִנְחָס רָאָה שֶׁמִּתְגַּבֶּרֶת תַּאֲוַת נְאוּף עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן גִּלָּה לָהֶם אֶת הָעֵצָה הַזּוֹ שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע. וְזֶה "וַיִּקַּח רֹמַ"ח בְּיָדוֹ", רֶמֶז עַל רמ"ח תֵּבוֹת שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע, כִּי רַק זוֹ הָעֵצָה לְקָרֵר אֶת הַיֵּצֶר הָרָע הַבּוֹעֵר בּוֹ — שֶׁיִּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהוּא תִּקֶּף הָאֱמוּנָה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת טו.): כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמְדַקְדֵּק בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ, מְצַנְּנִין לוֹ גֵּיהִנּוֹם; כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם נִזְהָר בִּקְרִיאַת שְׁמַע, עַל־יְדֵי־זֶה אַפְלוּ שֶׁבּוֹעֵר בּוֹ הַגֵּיהִנּוֹם שֶׁל נְאוּף, נִצְטַנֵּנֶת תַּבְעֶרֶת הַנְּאוּף אֶצְלוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא קְדוֹשִׁים ו'): לֹא תִּהְיֶה קְרִיאַת שְׁמַע קַלָּה בְּעֵינֶיךָ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רמ"ח תֵּבוֹת, כְּמִנְיַן אֵיבָרִים שֶׁבָּאָדָם. אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: אִם שָׁמַרְתָּ אֶת שֶׁלִּי לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּתִקָּנָהּ, אֲנִי אֶשְׁמֹר אֶת שֶׁלְּךָ.

נִמְצִינוּ לְמֵדִים, כְּשֶׁאָדָם נִזְהָר מְאֹד בַּאֲמִירַת קְרִיאַת שְׁמַע, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְקָרֵר וּמְצַנֵּן אֶת הַגֵּיהִנּוֹם שֶׁל נְאוּף שֶׁבּוֹעֵר בּוֹ. וְלָכֵן כְּשֶׁרָאָה פִּנְחָס, שֶׁמִּתְגַּבֶּרֶת תַּאֲוַת נְאוּף עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לָכֵן דַּיְקָא "וַיִּקַּח רֹמַ"ח בְּיָדוֹ", שֶׁזֶּה מְרַמֵּז עַל תֵּבַת קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁעוֹרֵר אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁיֹּאמְרוּ קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהֵם רמ"ח תֵּיבִין, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְקָרְרוּ אֶת הַגֵּיהִנֹּם שֶׁל נְאוּף שֶׁבּוֹעֵר בָּהֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת פִּינְחָס

[א] **פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם, וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי.** וְהִנֵּה הִזְכִּיר בְּפָסוּק זֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים לְשׁוֹן קִנְאָה, שֶׁקִּנֵּא שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בִּשְׁבִיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ד׳), אֲשֶׁר יֵשׁ חַיּוֹת רָעוֹת שֶׁהֵם חַכְמֵי הַטֶּבַע, מֵצַח הַנָּחָשׁ, שֶׁמִּשָּׁם יָנַק גָּלְיָת, הַנֶּאֱמָר עָלָיו (שְׁמוּאֵל־א׳ יז, ו): ״וּמִצְחַת נְחשֶׁת עַל רַגְלָיו״, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת מֵצַח הַנָּחָשׁ, כִּי גָּלְיָת הָיָה כּוֹפֵר, וְהָיָה רוֹצֶה לְהַרְאוֹת שֶׁכָּל הַסִּבּוֹת, הַכֹּל עַל־פִּי הַטֶּבַע, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁזֶּה מֵצַח הַנָּחָשׁ, וְרָצָה לַעֲקֹר אֶת הָאֱמוּנָה מֵעַם יִשְׂרָאֵל. וְלָכֵן הוּא בָּא אַרְבָּעִים יוֹם עֶרֶב וָבֹקֶר, כְּדֵי לְבַטֵּל מִקְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהוּא גִּלּוּי אֱלֹקוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה מב:) עַל הַפָּסוּק (שָׁם יז, טז) ״וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב״, כְּדֵי לְבַטְּלָם מִקְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, כִּי גָּלְיָת חֶרֶף מַעֲרְכוֹת אֱלֹקִים חַיִּים. וְרָצָה לְהַרְאוֹת שֶׁהַכֹּל טֶבַע וּמִקְרֶה וּמַזָּל, וְכָפַר בָּעִקָּר, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שׁוֹחֵר טוֹב, שְׁמוּאֵל לו, ב): הָיָה דָּוִד מְסַתֵּכֵּל בְּגָלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי, וְרָאָה אוֹתוֹ גִּבּוֹר מְזֻיָּן בְּכָל מִינֵי כְּלֵי זַיִן, אָמַר: מִי יוֹכַל לָזֶה? כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ שֶׁהוּא מְחָרֵף וּמְגַדֵּף, אָמַר: עַכְשָׁו אֲנִי אוֹכֵל לוֹ, שֶׁאֵינוֹ מְפַחֵד מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

כִּי כָּל עִנְיָנוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה אֱמוּנָה וְגִלּוּי אֱלֹקוּת, וְרָצָה לְהַרְאוֹת לְכֻלָּם, אֲשֶׁר אֵין כָּאן אֶלָּא רָצוֹן הָעֶלְיוֹן. וְהִנֵּה תַּאֲוַת נְאוּף נִמְשֶׁכֶת מִכְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לו) כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, אִם אָדָם יֵשׁ בּוֹ אֶפִּיקוֹרְסוּת, סִימָן שֶׁהוּא נוֹאֵף. וְאִם אָדָם הוּא נוֹאֵף, סִימָן שֶׁהוּא מָלֵא אֶפִּיקוֹרְסוּת. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת יב:) עַל הַפָּסוּק (בַּמִּדְבָּר טו, לט): ״וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם״, אַחֲרֵי לְבַבְכֶם זוֹ מִינוּת, וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם זֶה הִרְהוּר עֲבֵרָה, כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה.

וְהִנֵּה בִּלְעָם הִכְשִׁיל אֶת עַם יִשְׂרָאֵל בְּנאוּף, שֶׁזֶּה חֶרְבַּן בֵּית הַמִּחְיָן, כִּי יֵשׁ לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשָׁה מִחְיָן שֶׁמַּצִּילִין אוֹתוֹ מִתַּאֲוַת נְאוּף, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ח׳); אֲבָל אִם אָדָם פּוֹגֵם בִּשְׁלֹשָׁה מִחְיָן, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְשָׁל בְּפֶגַם־הַבְּרִית, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְנִפְגָּם מֹחוֹ, שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה לְחִדּוּשׁ הָאֱמוּנָה, לָדַעַת שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְחַדֵּשׁ אֶת הַבְּרִיאָה בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה וּבְכָל רֶגַע. כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ כֵּלִים לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר, אָז נַעֲשֶׂה רִבּוּי אוֹר שֶׁגּוֹרֵם לִשְׁבִירַת הַכֵּלִים (שַׁעַר הַהַקְדָּמוֹת, דַּף נו:), וּבָא לִידֵי כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת.

וְהִנֵּה גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל, אֲשֶׁר שְׁלֹשֶׁת יָמִים טוֹבִים — פֶּסַח, שָׁבוּעוֹת, סֻכּוֹת, מְגַלִּים אֶת הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן. כִּי הִתְגַּלּוּת הָרָצוֹן הִיא עַל־יְדֵי הַיָּמִים טוֹבִים, וְכָל יוֹם טוֹב מְגַלֶּה אֶת הָרָצוֹן. כִּי כָּל אֶחָד מֵהַיָּמִים טוֹבִים מַכְרִיז וְקוֹרֵא וּמְגַלֶּה אֶת הָרָצוֹן, שֶׁהַכֹּל מִתְנַהֵג רַק עַל־פִּי רְצוֹנוֹ בִּלְבַד, בִּבְחִינַת (וַיִּקְרָא כג, כד): ״מִקְרָא קֹדֶשׁ״, שֶׁהַיּוֹם טוֹב קוֹדֵשׁ מַכְרִיז וְקוֹרֵא אֶת הָרָצוֹן. כִּי בְּכָל יוֹם טוֹב וְיוֹם טוֹב עָשָׂה

הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹרָאוֹת שֶׁהֵם הֶפֶךְ הַטֶּבַע, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, שֶׁהַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ, וְאֵין שׁוּם חִיּוּב הַטֶּבַע כְּלָל, בְּפֶסַח — יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם בְּאוֹתוֹת נוֹרָאִים, בְּשָׁבוּעוֹת — מַתַּן תּוֹרָה, שֶׁנָּתַן לָנוּ הַתּוֹרָה בְּאוֹתוֹת נוֹרָאִים, בְּסֻכּוֹת — הֶקֵּף עֲנָנֵי כָּבוֹד. וְעַל־כֵּן כָּל יוֹם טוֹב וְיוֹם טוֹב מַכְרִיז וְקוֹרֵא אֶת הָרָצוֹן, בִּבְחִינַת: ׳מִקְרָא קֹדֶשׁ׳, שֶׁמִּתְגַּלֶּה הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן, שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ.

וְהִנֵּה שְׁלֹשׁ הַשַּׁבָּתוֹת שֶׁבֵּין י״ז בְּתַמּוּז לְתִשְׁעָה בְּאָב הַנִּקְרָאוֹת ׳בֵּין הַמְּצָרִים׳, מוּבָא בְּדִבְרֵי מוֹהַרְנַ״תְּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, יוֹם טוֹב, הֲלָכָה ה׳, אוֹת יא), שֶׁהֵן כְּנֶגֶד שְׁלֹשֶׁת הָרְגָלִים. וְלָכֵן נֶאֱמַר אֵצֶל פִּינְחָס שֶׁהוּא אֵלִיָּהוּ (עֵץ רַשׁ״י בְּבָא מְצִיעָא קיד: זֹהַר כִּי תִשָּׂא קצ. פִּרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פֶּרֶק מו): שָׁלֹשׁ פְּעָמִים לְשׁוֹן קִנְאָה. כִּי הַשְּׁלֹשָׁה רְגָלִים הֵם כְּנֶגֶד הַשְּׁלֹשָׁה מִחִּין שֶׁיֵּשׁ אֵצֶל הָאָדָם, הַשּׁוֹמְרִים אוֹתוֹ מִפְּגַם־הַבְּרִית. לָכֵן קִנֵּא שָׁלֹשׁ פְּעָמִים כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִתַּאֲוַת נְאוּף.

וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁלְּעוֹלָם יוֹצֵאת פָּרָשַׁת פִּינְחָס בְּהַתְחָלַת בֵּין הַמְּצָרִים; כִּי פִּינְחָס זֶה אֵלִיָּהוּ, מַלְאַךְ הַבְּרִית, שֶׁהוּא יָבוֹא לְפָנֵי בִיאַת הַמָּשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מַלְאָכִי ג, כג): ״הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בוֹא יוֹם ה׳ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא״, לְרַמֵּז, שֶׁהַגְּאֻלָּה תִּהְיֶה עַל־יְדֵי בוֹאוֹ שֶׁל אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא, שֶׁיַּעֲשֶׂה שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (עֵדֻיּוֹת ח, ז): אֵין אֵלִיָּהוּ בָּא — לֹא לְרַחֵק וְלֹא לְקָרֵב, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם; שֶׁדַּיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה תִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה ה׳, סִימָן יב): גָּדוֹל הַשָּׁלוֹם, שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְבַשֵּׂר אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ נִגְאָלִין אֶלָּא בְּשָׁלוֹם; כִּי (עֲקֻצִּין ג, יב): לֹא מָצָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּלִי מַחֲזִיק בְּרָכָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא הַשָּׁלוֹם; וְזֶה גַּם שֶׁבְּפָרָשַׁת פִּינְחָס מֻזְכָּרִים כָּל הַמּוֹעֲדִים וְהַקָּרְבָּנוֹת, לְהוֹרוֹת שֶׁהַיָּמִים הָאֵלּוּ שֶׁהֵם יְמֵי בֵּין הַמְּצָרִים, יִהְיוּ נִתְהַפְּכִים לְיָמִים טוֹבִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם, וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי, לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם. וְלִכְאוֹרָה, אֵיזֶה קֶשֶׁר יֵשׁ בֵּין אֶחָד לַשֵּׁנִי, בְּשָׁבִיל שֶׁקִּנֵּא קִנְאַת הַשֵּׁם, לָכֵן קִבֵּל מַתָּנָה שָׁלוֹם.**

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן פ׳), שֶׁשְּׁלֵמוּת הַשָּׁלוֹם הִיא כְּשֶׁשְּׁנֵי הַפָּכִים מִתְאַחֲדִים יַחַד, הַיְנוּ אֵשׁ וּמַיִם, חֶסֶד וּגְבוּרָה, כִּי אִם הֵם שָׁוִים לֹא שַׁיָּךְ שָׁלוֹם, כִּי אִם אֵשׁ וָאֵשׁ אוֹ מַיִם וּמַיִם מִתְחַבְּרִים, אֵין זֶה נִקְרָא שָׁלוֹם, רַק כְּשֶׁשְּׁנֵי הַפָּכִים מִתְחַבְּרִים יַחַד, אָז נַעֲשֶׂה שָׁלוֹם.

וְהִנֵּה פִּינְחָס מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ בַּעֲבוּר עַם יִשְׂרָאֵל, כִּי יָצְאָה גְּזֵרַת הַכְּלָיוֹן עֲלֵיהֶם, וְהוּא הָלַךְ וּמָסַר אֶת נַפְשׁוֹ, וְהָרַג אֶת זִמְרִי. וְעַל־יְדֵי־זֶה ״הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״. כִּי הַנִּאוּף מֵבִיא חֵמָה וְדִינִים עַל הָעוֹלָם. וּבָזֶה שֶׁמָּסַר אֶת נַפְשׁוֹ לַהֲרֹג אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּקִים כָּל הַדִּינִים. כִּי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה כג, סִימָן ט׳): אָמַר רַבִּי שִׁמְלַאי, כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא זְנוּת, אַנְדְּרָלְמוּסְיָה בָּאָה לָעוֹלָם וְהוֹרֶגֶת טוֹבִים וְרָעִים. וְכֵן אָמְרוּ (תַּנְחוּמָא בְּרֵאשִׁית יב): בַּעֲוֹן זִמָּה אַנְדְּרָלְמוּסְיָה בָּאָה לָעוֹלָם, וּמְכַלָּה הַטּוֹבִים וְהָרָעִים. וְרַבִּי עֲזַרְיָה אוֹמֵר: הַכֹּל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְוַתֵּר חוּץ מִן הַזִּמָּה. וְלָכֵן פִּינְחָס מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ, וְנִכְנַס לַהֲרֹג אֶת זִמְרִי, שֶׁסִּפֵּק אֶת עַצְמוֹ כִּי רָצוּ לְהָרְגוֹ. וְעַל־יְדֵי שֶׁמָּסַר אֶת נַפְשׁוֹ, זָכָה לְהָשִׁיב וּלְבַטֵּל אֶת הַחֵמָה, שֶׁהִיא מִדַּת הַדִּין, מֵעַל יִשְׂרָאֵל.

וְהִנֵּה רַשׁ״י הַקָּדוֹשׁ מֵבִיא: ׳לְפִי שֶׁהָיוּ הַשְּׁבָטִים מְבַזִּים אוֹתוֹ, הַרְאִיתֶם בֶּן פּוּטִי זֶה שֶׁפִּטֵּם אֲבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְהָרַג נְשִׂיא

שֶׁבֶט מִישְׁרָאֵל, לְפִיכָךְ בָּא הַכָּתוּב וְיִחֲסוֹ אַחַר אַהֲרֹן. כִּי מִצַּד אִמּוֹ הוּא בָּא מִיִּתְרוֹ שֶׁפִּטֵּם עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים, שֶׁהִיא מִדַּת הַדִּין, וְקִטְרְגוּ עָלָיו. לָזֹאת יִחֲסוֹ הַכָּתוּב שֶׁהוּא מִזֶּרַע אַהֲרֹן, שֶׁהִיא מִדַּת הַחֶסֶד, וְזֹאת הָיְתָה גְּדֻלָּתוֹ, אַף שֶׁהָיָה בָּא קֹדֶם מִמָּקוֹם רָחוֹק כָּזֶה, אַף־עַל־פִּי־כֵן מָסַר אֶת נַפְשׁוֹ, וְהִמְתִּיק אֶת הַדִּינִים מֵעַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

וְלָזֶה קִבֵּל מַתָּנָה מִדַּת הַשָּׁלוֹם, "לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם", כִּי דַיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁמָּסַר אֶת נַפְשׁוֹ בְּשַׁלְהוּבִין דִּרְחִימוּתָא אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם דָּבָר, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא לִשְׁלֵמוּת הַשָּׁלוֹם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לְפִי שֶׁהָיוּ הַשְּׁבָטִים מְבַזִּים אוֹתוֹ, הַרְאִיתֶם בֶּן פּוּטִי זֶה שֶׁפִּטֵּם אֲבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְהָרַג נְשִׂיא שֵׁבֶט מִישְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ בָּא הַכָּתוּב וְיִחֲסוֹ אַחַר אַהֲרֹן. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קכד): שִׁיר מִזְמוֹר לַמְנַצֵּחַ (תְּהִלִּים פח, א), זַמְּרוּ לְמִי מְנַצְּחִין אוֹתוֹ וְשָׂמֵחַ, כִּי כְּשֶׁמְּדַבֵּר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ בִּטְעָנוֹת וּבַקָּשׁוֹת, רוֹצֶה לְנַצֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּבְיָכוֹל, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יֵשׁ לוֹ תַּעֲנוּג מִזֶּה, עַל־כֵּן שׁוֹלֵחַ לוֹ דִּבּוּרִים שֶׁיּוּכַל לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ, כִּבְיָכוֹל, כְּדֵי לְקַבֵּל הַתַּעֲנוּג, כִּי בִּלְאֵ זֶה, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְבָשָׂר וָדָם לְנַצֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. אַךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ שׁוֹלֵחַ וּמַזְמִין לוֹ דִּבּוּרִים וּטְעָנוֹת לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ.

וּמִכָּל זֶה יְכוֹלִים לְהָבִין אֶת גְּדֻלַּת הַתְּפִלָּה, אֵיךְ שֶׁזֶּה מְאֹד חָשׁוּב בְּעֵינָיו יִתְבָּרַךְ. וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁאָדָם רָחוֹק בְּתַכְלִית הָרְחוֹק, וּמִתְעוֹרֵר לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, זֶה עוֹשֶׂה רֹשֶׁם גָּדוֹל לְמַעְלָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת.

וְהִנֵּה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין מד.) עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים קו, ל): "וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל", מְלַמֵּד שֶׁעָשָׂה פְּלִילוּת עִם קוֹנוֹ, הַיְנוּ תְּפִלָּה בְּכֹחַ. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: לְפִי שֶׁהָיוּ הַשְּׁבָטִים מְבַזִּים אוֹתוֹ, הַרְאִיתֶם בֶּן פּוּטִי זֶה שֶׁפִּטֵּם אֲבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְהָרַג נְשִׂיא שֵׁבֶט מִישְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ בָּא הַכָּתוּב וְיִחֲסוֹ אַחַר אַהֲרֹן; הַיְנוּ כִּי הֵם בְּעַצְמָם לֹא יָכְלוּ לְתָאֵר לְעַצְמָם גֹּדֶל כֹּחַ הַתְּפִלָּה, שֶׁאֲפִלּוּ אָדָם שֶׁבָּא מִמָּקוֹם שֶׁבָּא, עִם כָּל זֹאת אִם הוּא יִתְפַּלֵּל בֶּאֱמֶת אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הוּא יִנָּצֵחַ בִּתְפִלָּתוֹ.

וְלָכֵן הַשְּׁבָטִים בִּזּוּהוּ — רְאוּ מֵאֵיפֹה הוּא בָּא, וְאֵיךְ תִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ?! לָזֹאת בָּא הַכָּתוּב וְיִחֲסוֹ אַחַר אַהֲרֹן, לְהוֹרוֹת שֶׁאֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְאֹד מְאֹד חֲשׁוּבָה תְּפִלָּה, וְאִם אָדָם מִתְעַקֵּשׁ בִּתְפִלָּתוֹ, אֲזַי הוּא מְנַצֵּחַ וּבָא לְמַדְרֵגוֹת גְּדוֹלוֹת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם, וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי, לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם, וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם, תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹקָיו, וַיְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ט'): עִקַּר הַחִיּוּת מְקַבְּלִין מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים מב, ט): "תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי"; וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ, כִּי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ, וּמַכְנִיס כֹּחוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, אֲזַי נִתְחַדֵּשׁ כֹּחוֹ שָׁם.

אֲבָל כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, אֲזַי בָּאוֹת מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּקְלִפּוֹת וּמְסַבְּבוֹת אוֹתוֹ, וְנִשְׁאָר בְּחשֶׁךְ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל. וְדַע, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחשֶׁךְ הַזֶּה לָצֵאת מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל (יוֹמָא לח:): הַבָּא לְטַמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ,

יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחשֶׁךְ גַּם לָצֵאת מִשָּׁם. אֲבָל הָאָדָם הוּא עִוֵּר, וְאֵין יוֹדֵעַ לִמְצֹא הַפֶּתַח.

וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי אֱמֶת — זוֹכֶה לִמְצֹא הַפֶּתַח; כִּי עִקַּר אוֹר הַמֵּאִיר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים כז, א): "ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי", וְעַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹכֵן עִמּוֹ, וְהוּא מֵאִיר לוֹ אֵיךְ לָצֵאת מֵהַחשֶׁךְ הַמּוֹנֵעַ אוֹתוֹ בִּתְפִלָּתוֹ וְכוּ'. הַיְנוּ שֶׁאָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁעִקַּר הַחִיּוּת שֶׁל הָאָדָם הוּא מִקַּבֵּל מֵהַתְּפִלָּה, בִּבְחִינַת: "תְּפִלָּה לְאֵל חָיָי". כִּי חַיִּים אֲמִתִּיִּים נִקְרָאִים רַק חַיִּים שֶׁהֵם דְּבֵקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ד, ד): "וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם".

וְעִקַּר הִתְחַבְּרוּת וּדְבֵקוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה. כִּי הַתְּפִלָּה הִיא הַשַּׁעַר, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם נִכְנָסִין לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמִשָּׁם אִישְׁתְּמוֹדָעִין לֵיהּ [מַכִּירִים אוֹתוֹ], כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פד); נִמְצָא, שֶׁרַק כְּשֶׁאָדָם חָזָק מְאֹד בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, יֵשׁ לוֹ חַיִּים אֲמִתִּיִּים. וּבִשְׁבִיל זֶה צְרִיכִין לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ, הַיְנוּ לְקַשֵּׁר לִבּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ אֶל דִּבּוּרֵי פִּיו בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה בְּקֶשֶׁר חָזָק וְאַמִּיץ מְאֹד.

כִּי תְּפִלָּה כָּזֹאת מְקַשֶּׁרֶת אֶת הָאָדָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת, כִּי אִם צוֹעֵק תֵּבוֹת הַתְּפִלָּה בְּצָעָקָה גְּדוֹלָה לְבַד, אֲבָל לִבּוֹ רָחוֹק מִדִּבּוּרֵי מִפִּיו, אֵינָהּ נִקְרֵאת תְּפִלָּה בְּכֹחַ, עִקַּר תְּפִלָּה בְּכֹחַ הוּא הַקֶּשֶׁר בֵּין לִבּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ לְפִיו בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, כִּי זֶה לוֹקֵחַ כֹּחַ גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד.

וְזֶהוּ גֹּדֶל הַמַּתָּנָה טוֹבָה שֶׁהִנְחִיל לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל, הַיְנוּ עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה וְהַהִתְבּוֹדְדוּת, לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ תָּמִיד לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּבֵן הַמִּתְחַטֵּא לִפְנֵי אָבִיו, וּכְאִישׁ הַמְדַבֵּר אֶל רֵעֵהוּ, כִּי בַּתְּפִלּוֹת הַקְּבוּעוֹת לָנוּ מֵחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, מֵחֲמַת הָרְגִילוּת שֶׁהוּא שָׁגוּר בָּהֶן מְאֹד, יָכוֹל אָדָם לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שְׁלֵמָה, וְלֹא יְקַשֵּׁר לִבּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ כְּלָל אֶל מַה שֶּׁמּוֹצִיא מִפִּיו, בִּבְחִינַת (יְשַׁעְיָה כט, יג): "בְּפִיו וּבִשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי".

אֲבָל בִּתְפִלַּת הַהִתְבּוֹדְדוּת, שֶׁהֵם דִּבּוּרִים הַיּוֹצְאִים מִן הַלֵּב, הֵם בְּוַדַּאי נִקְשָׁרִים הֵיטֵב בְּנִימֵי לִבּוֹ, כִּי מֻכְרָח לַחֲשֹׁב לִפְנֵי שֶׁמִּתְפַּלֵּל וּמִתְבּוֹדֵד. וְזֶה עִקַּר הַתְּפִלָּה בְּכֹחַ, וְכָל מַה שֶּׁאָדָם מַרְבֶּה לְהִתְפַּלֵּל אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְפָרֵשׁ לְפָנָיו כָּל שִׂיחָתוֹ, כֵּן עוֹלֶה וּמִתְדַּבֵּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזוֹכֶה לְחַיִּים אֲמִתִּיִּים. אֲבָל עִקַּר מְנִיעַת הַתְּפִלָּה הֵן הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הַבָּאוֹת וּמְסַבְּבוֹת אוֹתוֹ מִכָּל צַד, וְרוֹצוֹת לִמְנֹעַ אוֹתוֹ מֵעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, כִּי הַמַּחֲשָׁבוֹת הַזָּרוֹת נִבְרָאוֹת מִן הַחֲטָאִים וְהָעֲוונוֹת שֶׁפָּגַם בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים, וּבִפְרָט בִּפְגַם־הַבְּרִית, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְהֵם מִתְלַבְּשִׁים בְּמַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ, וְרוֹצִים לִמְנֹעַ אוֹתוֹ מִן הַתְּפִלָּה. וְכָל מַה שֶּׁרוֹצֶה לְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם וּלְזָרְקָם מֵעָלָיו, הֵם רוֹדְפִים אַחֲרָיו, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן עב), שֶׁאָדָם כָּשֵׁר הָרוֹצֶה לִבְרֹחַ מִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, מְנַעְנֵעַ אֶת רֹאשׁוֹ אָנֶה וָאָנָה, וְחוֹשֵׁב לְפָטְרָם מֵעָלָיו, אֲבָל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת בָּאוֹת עִמּוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁמְּנַעְנֵעַ אֶת רֹאשׁוֹ, וְאֵין זוֹ עֵצָה כְּלָל.

וּפַעַם הִתְלוֹנֵן אֶחָד לִפְנֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין גְּדוֹלִים מִמַּחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל: אִם כֵּן מְקַבְּלִין אֶת זֶה לְכַפָּרַת עֲוונוֹת. וְחִיֵּךְ אֵלָיו רַבֵּנוּ זַ"ל קְצָת. וְהִסְבִּיר מוֹהַרַנַ"תּ זַ"ל אֶת עִנְיַן חִיּוּךְ רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הֵן בְּעַצְמָן הָעֲוונוֹת (עַיֵּן חַיֵּי־מוֹהַר"ן, סִימָן תקצ); וְלָכֵן אֵין עֵצָה אַחֶרֶת רַק לִמְצֹא אֶת נְקֻדַּת הָאֱמֶת בְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ, הַיְנוּ לְבַקֵּשׁ וְלִמְצֹא אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גַּם בְּעֶצֶם יְרִידָתוֹ וְשִׁפְלוּתוֹ, וְאָז אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵאִיר לוֹ, וְיִזְכֶּה לָצֵאת מִן הַחשֶׁךְ וּלְהַרְגִּישׁ אוֹר וְחִיּוּת מֵהַתְּפִלָּה.

כִּי גַּם בְּתוֹךְ תֹּקֶף הַחשֶׁךְ שֶׁהוּא נִמְצָא, יֵשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה לָצֵאת מִשָּׁם וְלִרְאוֹת אֶת

הָאוֹר, שֶׁזֶּהוּ דִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יוֹמָא לח:): הַבָּא לְטַמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ. וּמְפָרֵשׁ רַבֵּנוּ זַ"ל בְּאֹפֶן נִפְלָא — 'פּוֹתְחִין לוֹ', הַיְנוּ שֶׁפּוֹתְחִין לוֹ מִיָּד פְּתָחִים הַרְבֵּה לָצֵאת מִן הַטֻּמְאָה, אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁהָאָדָם הוּא עִוֵּר, וְהַחֹשֶׁךְ מְסַבֵּב אוֹתוֹ מִכָּל צַד, לָכֵן אֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הַפְּתָחִים. אֲבָל כְּשֶׁמְּחַפֵּשׂ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וּמְשְׁתַּדֵּל לוֹמַר אֶת הַדִּבּוּר בֶּאֱמֶת, הַיְנוּ לְהוֹצִיא דִּבּוּר אֱמֶת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בִּתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, כְּגוֹן "ה' הוֹשִׁיעָה בֶּאֱמֶת", שֶׁמַּכִּיר שֶׁהוּא בְּחֹשֶׁךְ גָּדוֹל, אֲבָל קוֹרֵא אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, אֲזַי תֵּכֶף־וּמִיָּד מֵאִיר לוֹ הַדִּבּוּר אֱמֶת אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֱמֶת (שַׁבָּת נה.), וְאָז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אוֹר לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים כז, א): "ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי", נִמְצָא, שֶׁעִקַּר עֲבוֹדַת הָאָדָם לִמְצֹא תָּמִיד אֶת הַדִּבּוּר הָאֲמִיתִי לְפִי מַדְרֵגָתוֹ. וּלְפָרֵשׁ אוֹתוֹ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּתְפִלָּתוֹ, וְאָז יִבְקַע הַדִּבּוּר הָאֲמִיתִי אֶת כָּל הַמְּסַכִּים הַמַּבְדִּילִים בֵּינוֹ לְבֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיִזְכֶּה לִרְאוֹת אוֹר גָּדוֹל בִּימֵי חַיָּיו, וּלְקַבֵּל חִיּוּת חֲדָשָׁה מֵעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה.

וּבָזֶה נָבִין מִקְרָא שֶׁכָּתוּב: "הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם, וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹקָיו, וַיְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"; וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק מַהִי לְשׁוֹן תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא 'לֵאלֹקָיו', לְשׁוֹן יְחִידִי, וְלֹא כְּתִיב 'לֵאלֹקִים', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרֹב שְׁאָר מְקוֹמוֹת?

וְהִנֵּה עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל הַנִּזְכָּרִים, מוּבָן הָעִנְיָן מְאֹד. כִּי הִנֵּה בְּשָׁעָה שֶׁקִּנֵּא פִּינְחָס עַל מַעֲשֶׂה זִמְרִי, הָיְתָה הִתְגַּבְּרוּת גְּדוֹלָה שֶׁל נְאוּף וּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת בָּעוֹלָם, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַטֻּמְאָה וְהַחֹשֶׁךְ, בִּבְחִינַת (תְּהִלִּים יב, ט): "סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן", כִּי זוֹ הָיְתָה עֲצַת בִּלְעָם הָרָשָׁע — לְהַכְשִׁיל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּטֻמְאָה זוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְנַצְּחֵם, וַאֲפִלּוּ הַכְּשֵׁרִים שֶׁבָּהֶם נִתְפַּסּוּ בָּזֶה. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ אַחַר־כָּךְ (בַּמִּדְבָּר לא, נ): "וְנִקְרֵב אֶת קָרְבַּן ה' וְגוֹ' לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵינוּ", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת סד.), שֶׁאָמְרוּ: אִם מִיָּדֵי עֲבֵרָה יָצָאנוּ, מִיָּדֵי הִרְהוּר עֲבֵרָה מִי יָצָאנוּ. וְהֵבִין פִּינְחָס שֶׁהוּא מֻכְרָח לַחֲגֹר מָתְנָיו בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, וּלְהָאִיר אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

וּמוּבָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תִּקּוּן כא, מט.) עַל הַפָּסוּק (בַּמִּדְבָּר כה, ז): "וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ", רֹמַח הֵם הָרמ"ח תֵּיבִין שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהוּא גִּלּוּי הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וְתָפַס בְּיָדוֹ אֶת חֶרֶב הַתְּפִלָּה, וְכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין מד.) עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים קו, ל): "וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל", מְלַמֵּד שֶׁעָשָׂה פְּלִילוֹת עִם קוֹנוֹ, הַיְנוּ תְּפִלָּה בְּכֹחַ. אֲבָל הָיָה צָרִיךְ לְטַהֵר אֶת אֲוִיר הָעוֹלָם מִן הַקְּלִפּוֹת וּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ עַל־יְדֵי מַעֲשֶׂה זִמְרִי, שֶׁרוֹצִים לִמְנֹעַ מֵעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, וְלָכֵן מָסַר נַפְשׁוֹ לַהֲרֹג אֶת זִמְרִי, וּלְפָרְסֵם קִלּוֹנוֹ בְּפָנֵי כֻּלָּם.

וּבָזֶה טָהֵר אֶת הָאֲוִיר מֵעֶצֶם הַטֻּמְאָה שֶׁשָּׁלְטָה אָז, וְעִקַּר הַצְּלָחָתוֹ הָיְתָה עַל שֶׁשִּׁקֵּשׁ עַצְמוֹ אֶל נְקֻדַּת הָאֱמֶת בְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ, וְזֶה אֲשֶׁר הֵאִיר לוֹ בְּתוֹךְ תֹּקֶף הַחֹשֶׁךְ שֶׁסְּבִבוּ אוֹתוֹ מִכָּל צַד, שֶׁזֶּהוּ תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא 'לֵאלֹקָיו' לְשׁוֹן יָחִיד, הַיְנוּ לִנְקֻדַּת הָאֱמֶת הַשַּׁיֶּכֶת לוֹ לְבַדּוֹ, כְּפִי שֶׁהֵאִיר לוֹ אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי עָמַד אָז נֶגֶד כָּל הָעָם מַמָּשׁ, וְכֻלָּם חָלְקוּ עָלָיו (עֵין סַנְהֶדְרִין פב:), וְלָכֵן עָבַד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּבְחִינַת אֶחָד לְבַד, וְלֹא הִסְתַּכֵּל עַל אַף בְּרִיָּה, שֶׁזֶּהוּ "אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹקָיו", וְעַל־יְדֵי־זֶה הוֹעִיל לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּלְטַהֵר אֶת הָאֲוִיר מֵעֶצֶם הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁשָּׁלְטוּ אָז.

וְזֶהוּ פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר וְגוֹ' הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הַנִּקְרָאוֹת אַף וְחֵמָה, וְכַמּוּבָא בְּ'בַּעַל־הַטּוּרִים': "הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל", בְּגִימַטְרִיָּה 'זֶהוּ' אֶת הַמִּלּוּי שֶׁל אַף וְשֶׁל חֵמָה',

הַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת שֶׁנִּבְרָאוֹת מֵעַוֹונוֹת הָאָדָם הַמּוֹנְעִים אוֹתוֹ מִן הַתְּפִלָּה, בִּבְחִינַת (דְּבָרִים ט, יט): "כִּי יָגֹרְתִּי מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֵמָה", שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה שֶׁלֹּא תַּפְרַעְנָה הַקְּלִפּוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ מֵחֵטְא הָעֵגֶל אֶת תְּפִלָּתוֹ.

וְאוֹמֵר "לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֵין רַשׁ"י בָּבָא מְצִיעָא קיד:): פִּינְחָס זֶה אֵלִיָּהוּ, כִּי אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא יָבוֹא לְבַשֵּׂר אֶת הַגְּאֻלָּה לִפְנֵי בִיאַת הַמָּשִׁיחַ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מַלְאָכִי ג, כג): "הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא", יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הוּא יוֹם הִתְגַּלּוּת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, שֶׁהוּא יַכְנִיס אֶת עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה בָּעוֹלָם, וַעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה נִקְרֵאת "גָּדוֹל", עַל שֵׁם (מְלָכִים-ב' ח, ד): "סַפְּרוּ נָא אֶת הַגְּדֹלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלִישָׁע", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְגִלָּה כז.): וֶאֱלִישָׁע דְּעָבֵיד בְּרַחֲמֵי הוּא דְּעָבֵיד, הַיְנוּ תְּפִלָּה, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רנ); כִּי מָשִׁיחַ יִכְבֹּשׁ כָּל הַמִּלְחָמוֹת שֶׁלּוֹ בִּתְפִלָּה, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ב'), וְנִקְרָא מָשִׁיחַ עַל שֵׁם 'מֵשִׁיחַ אִלְמִים', כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פג), שֶׁיְּלַמֵּד אֶת כָּל הַבְּרִיּוֹת אֵיךְ לִפְתֹּחַ פִּיהֶם וּלְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

אֲבָל לִפְנֵי זֶה צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה הִתְגַּלּוּת אֵלִיָּהוּ שֶׁהוּא פִּינְחָס, שֶׁיָּבוֹא לְטַהֵר אֶת הָאֲוִיר מִן הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וְשֶׁהַבְּרִיּוֹת יִקָּשְׁרוּ עַצְמָם אֶל דִּבּוּר הָאֱמֶת, שֶׁיָּאִיר לָהֶם בְּתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹף עֵדֻיּוֹת ח, ז): אֵין אֵלִיָּהוּ בָּא לְקָרֵב וּלְרַחֵק, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, הַיְנוּ לְטַהֵר אֶת הָעוֹלָם מִכָּל הַקְּלִפּוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת הַזָּרוֹת, שֶׁגּוֹרְמוֹת אֶת כָּל הַמַּחֲלוֹקוֹת וְהַשִּׂנְאוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם, כִּי הַאי דְּוַחֲקָא דְּכָלָּה מִנַּיְהוּ (בְּרָכוֹת ו.), שֶׁכָּל הַדְּחַק וְהַמַּחֲלֹקֶת שֶׁיֵּשׁ בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בָּאִים מִן הַקְּלִפּוֹת הַנִּבְרָאוֹת מֵעַוֹונוֹתֵיהֶם, וּכְשֶׁיַּעֲבִירוּ קְלִפּוֹת אֵלּוּ מִן הָעוֹלָם, וְיִמְצְאוּ כֻּלָּם אֶת נְקֻדַּת הָאֱמֶת, אֲזַי יִתְגַּלֶּה מָשִׁיחַ בָּעוֹלָם, וְיַעַסְקוּ כֻּלָּם בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם, וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי, לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם, וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹקָיו, וַיְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לג), שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ שָׁלוֹם, שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם לְכָל אָדָם בִּמְדוֹתָיו, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחֻלָּק בִּמְדוֹתָיו וּבְמַאֲרָעוֹתָיו, שֶׁלֹּא יִהְיֶה חִלּוּק בֵּין בְּטִיבוֹ וּבֵין בְּעִיקּוֹ, תָּמִיד יִמְצָא בּוֹ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

כִּי צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְלֵית אֲתַר פָּנוּי מִינֵיהּ, וְהוּא מְמַלֵּא כָל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין, וּכְשֶׁאָדָם מַחְדִּיר בְּעַצְמוֹ יְדִיעוֹת אֵלּוּ, שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֶלְקוּת גָּמוּר הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה מַאֲרִיךְ אַף עַל כָּל מַה שֶּׁבָּא עָלָיו, וְיִזְכֶּה אֶל הַשָּׁלוֹם הָאֲמִתִּי, שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בִּמְאוֹרָעוֹתָיו וּבְמִדּוֹתָיו, וְכֵן יִהְיֶה בְּשָׁלוֹם עִם כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל.

וְאִיתָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לו), שֶׁעַל־יְדֵי פְּגַם־הַבְּרִית הוּא פּוֹגֵם בְּדַעַת, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, כִּי סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא (זֹהַר מִשְׁפָּטִים קי:), וּכְשֶׁמְּקַלְקְלִין אֶת הַיְסוֹד, עוֹלֶה קִלְקוּלוֹ עַד הַמֹּחַ. וְהִנֵּה עָוֹן פְּעוֹר הָיָה נָאוּף, שֶׁהִכְשִׁילוּ אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִינֵי תּוֹעֵבוֹת רָעוֹת שֶׁל זֶהֳמַת תַּאֲוַת נָאוּף וּבְרִאיּוֹת אֲסוּרוֹת, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (שַׁבָּת סד.): מִפְּנֵי מַה הֱצָרְכוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר כַּפָּרָה? מִפְּנֵי שֶׁזָּנוּ עֵינֵיהֶם מִן הָעֶרְוָה; וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַלְקֵל הַשָּׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, עַד שֶׁבָּא פִּינְחָס, וּמָסַר אֶת

נַפְשׁוֹ, וְקִנְּא קִנְאַת הַשֵּׁם צְבָאוֹת, וְהָרַג אֶת זִמְרִי בֶּן סָלוּא, אֲשֶׁר הָיָה שֹׂרֵשׁ פּוֹרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה (דְּבָרִים כט, יז), וְעַל־יְדֵי־זֶה הִכְנִיעַ אֶת קִלְפַּת תַּאֲוַת נאוף. וְתֵכֶף כְּשֶׁהִכְנִיעוֹ פִּינְחָס — זָכָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נָתַן לוֹ מַתָּנָה — שָׁלוֹם.

כִּי בִּזְמַן שֶׁאָדָם זוֹכֶה לְתַקֵּן אֶת בְּרִיתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלֶמֶת דַּעְתּוֹ, וְזוֹכֶה לְשָׁלוֹם בְּעַצְמוֹתָיו, שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם קֻשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַקְמוּמִיּוּת וְקֻשְׁיוֹת עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, זֶה רַק מֵחֲמַת פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁנִּפְגַּם עַל־יְדֵי־זֶה מֹחוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׂלִים עִם מַצָּבוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא רָב גַּם עִם הַזּוּלַת, וְאֵין לוֹ שָׁלוֹם עִם שׁוּם בְּרִיָּה, וְלָכֵן תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל זוֹכֶה לְתַקֵּן אֶת בְּרִיתוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְבָרְכוֹ בְּמִדַּת הַשָּׁלוֹם, שֶׁאָז דַּעְתּוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וַתִּקְרַבְנָה בְּנוֹת צְלָפְחָד וְגוֹ', וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְגוֹ', אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עַל הַוָּי"ה וַעֲדַת קֹרַח, כִּי בְחֶטְאוֹ מֵת וְגוֹ', וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי הַוָּי"ה. וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (בָּבָא בַּתְרָא קיט:): מַגִּיד שֶׁחָכְמָנִיּוֹת הָיוּ. וְצָרִיךְ לְהָבִין מֶה הָיְתָה חָכְמָתָן? וְכֵן מַדּוּעַ הִדְגִּישׁוּ פְּרָט זֶה, שֶׁאָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר, וְלֹא הָיָה בַּעֲדַת קֹרַח? וְכֵן בָּזֶה שֶׁאָמְרוּ בְּחֶטְאוֹ מֵת, יֵשׁ בָּזֶה מַחֲלֹקֶת (סִפְרֵי שְׁלַח ז'): רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מְקוֹשֵׁשׁ עֵצִים הָיָה, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִן הַמַּעְפִּילִים הָיָה, מַהִי נְקֻדַּת הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבֵּינֵיהֶם?

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לא), שֶׁהַצַּדִּיק הָאֱמֶת יֵשׁ בּוֹ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת, הַיְנוּ (הוֹשֵׁעַ יד, י): "וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם", שֶׁזֶּה זָכָה — נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים, לֹא זָכָה — נַעֲשָׂה לוֹ סַם הַמָּוֶת.

כִּי אִם אָדָם מִשְׁתּוֹקֵק וְכוֹסֵף רַק לְהִכָּלֵל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְרוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, אָז יְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק דֶּרֶךְ נְכוֹנָה, אֲבָל אִם אֵין כַּוָּנָתוֹ לַשָּׁמַיִם, אֶלָּא הוּא חוֹקֵר וְחוֹלֵק עַל הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה לְבַסּוֹף הוּא נוֹפֵל וְנַעֲשֶׂה מִתְנַגֵּד גָּדוֹל מְאֹד.

וְהִנֵּה בְּנוֹת צְלָפְחָד הָיוּ חָכְמָנִיּוֹת, שֶׁבָּאוּ אֶל מֹשֶׁה שֶׁהוּא הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וְטָעָנוּ: "לָמָּה יִגָּרַע שֵׁם אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ", כִּי אָנוּ רוֹצוֹת חֵלֶק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא מְקוֹר הַקְּדֻשָּׁה, אֲבָל אָבִינוּ חָטָא בָּזֶה שֶׁפָּגַם בִּכְבוֹד הַצַּדִּיק, לְפִי רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁהָיָה מְקוֹשֵׁשׁ עֵצִים, הַיְנוּ שֶׁפָּגַם בִּבְחִינַת 'הֵצִיץ וָמֵת, הֵצִיץ וְנִפְגַּע' (חֲגִיגָה יד.), שֶׁהָיָה מְקוֹשֵׁשׁ בֵּין עֵץ הַחַיִּים לְבֵין עֵץ הַדַּעַת. וּלְפִי רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁהָיָה מִן הַמַּעְפִּילִים, הַיְנוּ שֶׁעָלָה לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְאַף שֶׁלֹּא הָיָה בַּעֲדַת קֹרַח שֶׁיָּצָא לַחֲלֹק נֶגֶד מֹשֶׁה, אֲבָל לֹא קִבֵּל לְמוּד מֹשֶׁה כִּדְבָעֵי, כִּי אֶצְלוֹ הָיָה בְּחִינַת 'רִבּוּי אוֹר, בְּחִינַת "לֹא זָכָה נַעֲשָׂה לוֹ סַם הַמָּוֶת", שֶׁנִּתְעָרְבוּ אֶצְלוֹ עֵץ הַחַיִּים עִם עֵץ הַדַּעַת, וְהָיָה מֵהַמַּעְפִּילִים שֶׁדָּחַק אֶת הַשָּׁעָה, וְלָכֵן רָאוּי לָהֶן לְקַבֵּל חֵלֶק מֵהַקְּדֻשָּׁה שֶׁהוּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי אֲבִיהֶם לֹא הָיָה מִתְנַגֵּד עַל מֹשֶׁה כְּמוֹ קֹרַח, אֶלָּא הוּא לֹא לָמַד אֶת הַלִּמּוּד שֶׁל הַצַּדִּיק כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה 'לֹא זָכָה נַעֲשָׂה לוֹ סַם הַמָּוֶת'. וְזֹאת הָיְתָה טַעֲנָתָן.

וְלָכֵן הָיוּ חָכְמָנִיּוֹת, כִּי בָּאוּ בְּטַעֲנָה שֶׁאֲבִיהֶן לֹא חָלַק עַל מֹשֶׁה כְּמוֹ קֹרַח, אֶלָּא שֶׁלֹּא קִבֵּל אֶת הַדַּעַת שֶׁל מֹשֶׁה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, וְלָכֵן מֵת וְנִתְבַּטֵּל, וְלָמָּה מַגִּיעַ לָהֶן שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶן חֵלֶק בַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָבֵן הֵיטֵב.

[ז] יִפְקֹד הַוָּי"ה אֱלֹקֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה, אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם, וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם, וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת הַוָּי"ה כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֶה וְגוֹ'. וַיֵּשׁ

לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ו׳), אֲשֶׁר מִי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בְּרָצוֹא וּבָקִי בְּשׁוֹב, בְּחִינַת עַיִל וּבְחִינַת נָפִיק, הַיְנוּ בֵּין שֶׁהוּא בַּעֲלִיָּה וּבֵין שֶׁהוּא בִּירִידָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה.

כִּי בְּזֶה הָעוֹלָם עוֹבְרִים עַל כָּל אֶחָד כָּל מִינֵי צָרוֹת וְיִסּוּרִים, נְפִילוֹת וְהַשְׁלָכוֹת, כִּי הִנֵּה הוּא נִמְשָׁךְ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וּמְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלִבּוֹ מִתְלַהֵב אֶל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁכָּל זֶה הֵיא בְּחִינַת עַיִל, בָּקִי בְּרָצוֹא, וְהִנֵּה הוּא נוֹפֵל לְמַטָּה, וְנִכְשָׁל בַּמֶּה שֶׁנִּכְשָׁל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת (תְּהִלִּים קז, כו): ״יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת, נַפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוֹגָג, יָחֹגּוּ וְיָנוּעוּ כַּשִּׁכּוֹר וְכָל חָכְמָתָם תִּתְבַּלָּע״, שֶׁהָעֲלִיָּה אֵינָהּ כְּסֵדֶר, וְהַיְרִידָה אֵינָהּ כְּסֵדֶר, וְהוּא הוֹלֵךְ וּמִתְנוֹעֵעַ כַּשִּׁכּוֹר, וְנַפְשׁוֹ בְּרָעָה תִתְמוֹגָג.

וְלָכֵן הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל צַדִּיק אֱמֶת, שֶׁיָּכוֹל לְהַדְרִיכוֹ בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה, לְחַזְּקוֹ וּלְאַמְּצוֹ, לְעוֹדְדוֹ וּלְשַׂמְּחוֹ בֵּין בַּעֲלִיָּה וּבֵין בִּירִידָה, כִּי מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן פב), שֶׁלִּפְעָמִים כְּשֶׁהוּא בַּעֲלִיָּה, אָז דַּיְקָא הוּא יָכוֹל לְהִתְרַחֵק מֵרֹב אוֹר, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁנּוֹפֵל, אָז בְּוַדַּאי יָכוֹל לָצֵאת לְגַמְרֵי מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְלָכֵן צְרִיכִים צַדִּיק גָּדוֹל שֶׁיּוֹלִיךְ אוֹתוֹ בַּדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ט׳), אֲשֶׁר מַנְהִיגֵי וְצַדִּיקֵי הַדּוֹר הֵם בְּסוֹד רוּחַ, בְּחִינַת (בְּרֵאשִׁית מא, לח): ״אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ״, פֵּרוּשׁ רַשִׁ״י: ׳שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד׳, הַיְנוּ שֶׁיְּכוֹלִים לְצַמְּצֵם אֶת הָאָדָם שֶׁלֹּא יַעֲלֶה יוֹתֵר מִדַּי, שֶׁזֶּה (שְׁמוֹת יט, כא): ״פֶּן יֶהֶרְסוּ אֶל הַוָ״ה״, שֶׁלֹּא יִבְעֹר יוֹתֵר מִן הַמִּדָּה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יֵצֵא מִחוּץ לִגְבוּל הַקְּדֻשָּׁה.

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קֹדֶם הִסְתַּלְּקוּתוֹ: ״יִפְקֹד הַוָ״ה אֱלֹקֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה, אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם, וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם״, הַיְנוּ שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בֵּין כְּשֶׁנּוֹפֵל, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת יְצִיאָה, שֶׁיּוֹצֵא מֵהַקְּדֻשָּׁה, וּבֵין כְּשֶׁעוֹלֶה, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת בִּיאָה, שֶׁהוּא בָּא וְנִכְנָס אֶל הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁתָּמִיד יִהְיֶה הַצַּדִּיק עִם הָאָדָם, לְחַזְּקוֹ וּלְעוֹדְדוֹ וּלְשַׂמְּחוֹ וּלְקָרְבוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, בֵּין בַּעֲלִיָּה וּבֵין בִּירִידָה, ״וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת הַוָ״ה כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֶה״, כִּי כְּמוֹ שֶׁצֹּאן צָרִיךְ רוֹעֶה, שֶׁיּוֹלִיכֵם בַּדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה, כְּמוֹ־כֵן צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל צַדִּיק, שֶׁיּוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ הָאֱמֶת, וְיַצְמִצֵם אֶצְלוֹ אֶת הָאוֹר, שֶׁלֹּא תִהְיֶה בְּחִינַת רִבּוּי אוֹר, וְכֵן שֶׁיְּחַזְּקוֹ וְיַאַמְּצוֹ וְיעוֹדְדוֹ, שֶׁלֹּא יִפֹּל וְיִפָּרֵק עַל לְגַמְרֵי חַס וְשָׁלוֹם.

וּבָזֶה נָבִין מַה שֶּׁכָּתַב ׳בַּעַל הַטּוּרִים׳ שֶׁמָּסוֹר בַּמְּסוֹרָה, כְּתִיב הָכָא: ״וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם״, וּכְתִיב הָתָם (דְּבָרִים יט, ה): ״וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַּיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים״, כִּי שָׁם נֶאֱמַר בְּעִנְיַן עָרֵי מִקְלָט: אִם אֶחָד הָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּשְׁוֹגֵג, הָיָה יָכוֹל לָנוּס לְעָרֵי מִקְלָט, הַיְנוּ שֶׁכֹּחַ הַצַּדִּיק כָּל־כָּךְ גָּדוֹל, שֶׁאֲפִלּוּ אִם אָדָם הָרַג אֶת נַפְשׁוֹ בִּשְׁוֹגֵג, עַל־יְדֵי כֹּחַ הַצַּדִּיק הוּא יָכוֹל לָנוּס אֶל עָרֵי מִקְלָט, וּלְהַצִּיל אֶת עַצְמוֹ.

כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה בְּמֵזִיד, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן פט): כְּשֶׁאָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי עֲבֵרָה הָרִאשׁוֹנָה גּוֹרֶרֶת אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת עֲבֵרוֹת אֲחֵרוֹת. נִמְצָא, שֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ כְּשֶׁחוֹטֵא הוּא שׁוֹגֵג, כִּי אֵין אֶצְלוֹ עִנְיַן מֵזִיד, כִּי לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת דָּבָר נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁנִּכְשַׁל בְּחֵטְא וַעֲבֵרָה אַחַת, עַל־יְדֵי־זֶה עֲבֵרָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵרָה (אָבוֹת ד, ב), שֶׁנּוֹפֵל יוֹתֵר, וְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת הוּא בְּחִינַת עָרֵי מִקְלָט, שֶׁאֶצְלוֹ יֵשׁ מִקְלָט לְכָל אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת הַפְּגוּמוֹת, שֶׁנָּפְלוּ וְנִכְשְׁלוּ וְנִתְלַכְלְכוּ בַּעֲוֹנוֹת וַחֲטָאִים, וְהוּא יָכוֹל לְהַגְבִּיהָם וּלְהַחֲזִירָם בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְלָכֵן הוּא

דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא יָכוֹל לְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי בְּרָצוֹא וּבָקִי בְּשׁוֹב, וְאַף פַּעַם לֹא יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] יִפְקֹד ה' אֱלֹקֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה, אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם, וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם, וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת ה' כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֶה. וְיֵשׁ לְהָבִין מַהוּ כֻּפֶל הַלָּשׁוֹן שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עַל מִנְהִיג יִשְׂרָאֵל, "אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם". וְיֵשׁ לְבָאֵר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סח): עִקַּר שְׁלֵמוּת הַצַּדִּיק, שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁיִּהְיֶה יָכוֹל לְהַרְאוֹת לְמִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה, וְנִדְמֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, יִהְיֶה מַרְאֶה לוֹ שֶׁהוּא הַהֵפֶךְ, וְכֵן לְהֵפֶךְ, לְמִי שֶׁהוּא לְמַטָּה מְאֹד בְּמַדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, בְּתוֹךְ הָאָרֶץ מַמָּשׁ, יִהְיֶה מַרְאֶה לוֹ, שֶׁאַדְרַבָּה הוּא סָמוּךְ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזוֹ הַשְׁלֵמוּת מֻכְרַחַת לִהְיוֹת לַצַּדִּיק, וּבְלֹא זֶה אֵינוֹ צַדִּיק כְּלָל וְכוּ'.

וְהַכְּלָל שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ בָּנִים וְתַלְמִידִים, וְהַתַּלְמִידִים יָאִירוּ יוֹתֵר לְתַלְמִידִים אֲחֵרִים, וְכֵן לְהַלָּן יוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁאָר מִחּוֹ גַּם לְמַטָּה לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי זֶהוּ עִקַּר הַשְׁלֵמוּת שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וְכוּ'.

וְעֵינֵינוּ רוֹאוֹת, שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל מְגַלֶּה לָנוּ כָּאן מֻשָּׂג חָדָשׁ בְּתָאֳרוֹ שֶׁל צַדִּיק, כִּי אֵצֶל רֹב בְּנֵי־אָדָם פְּרוּשׁוֹ שֶׁל צַדִּיק הוּא אִישׁ מוּרָם מֵעַם, דָּבוּק תָּמִיד לְמַעְלָה בְּהַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וְאֵין לוֹ שׁוּם שַׂיָּכוּת עִם הַתַּחְתּוֹנִים כְּלָל, וּמִכָּל שֶׁכֵּן עִם הָרְחוֹקִים בְּתַכְלִית הָרְחוֹק, אֲבָל רַבֵּנוּ זַ"ל מְגַלֶּה לָנוּ כָּאן, שֶׁאֵין זוֹ שְׁלֵמוּת שֶׁל צַדִּיק כְּלָל, רַק עִקַּר הַשְׁלֵמוּת שֶׁל צַדִּיק הוּא לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁמִּצַּד אֶחָד הוּא דָּבוּק וּמְקֻשָּׁר הֵיטֵב לְמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם וּבְהַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, אֲבָל בְּאוֹתָהּ עֵת הוּא גַּם נִמְצָא לְמַטָּה בֵּין בְּנֵי־אָדָם, וְיוֹדֵעַ הֵיטֵב מָה עוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וְאֵיךְ לְחַזְּקָם וּלְעוֹרֵר לִבָּם אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכָל זֶה הוּא עוֹשֶׂה בְּהִתְלַבְּשׁוּת וְכִסּוּי כָּזֶה, עַד שֶׁאֵין בְּנֵי־אָדָם מְבִינִים אוֹתוֹ כְּלָל, רַק נִדְמֶה לָהֶם שֶׁהוּא בֶּן אָדָם כְּמוֹתָם וְכַחֲבֵרָם מַמָּשׁ, וּבְדֶרֶךְ זוֹ הוּא מַכְנִיס בָּהֶם תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, וּמַעֲלֶה אוֹתָם אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וּמִזֶּה בָּא שֶׁבְּנֵי־אָדָם מְזַלְזְלִים בַּצַּדִּיק, כִּי הוּא מוֹרִיד עַצְמוֹ אֲלֵיהֶם בְּהִתְלַבְּשׁוּת כָּזֹאת, עַד שֶׁאֵין מַכִּירִים מַעֲלָתוֹ כְּלָל, וְאַחַר שֶׁהֵם מִתְעוֹרְרִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמִתְקָרְבִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ קְצָת, שׂוֹכְחִים לְגַמְרֵי מֵאֵיפֹה קִבְּלוּ הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלָּהֶם, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁעָשׂוּ הַכֹּל בַּכֹּחַ שֶׁל עַצְמָם, וּבֵינְתַיִם אֵינָם תּוֹפְסִים, שֶׁזּוֹהִי בְּעַצְמָהּ מַעֲלַת הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נִמְצָא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, הַיְנוּ שֶׁהוּא דָּבוּק לְמַעְלָה בְּהַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וּבְאוֹתָהּ עֵת מַמָּשׁ הוּא מוֹרִיד עַצְמוֹ לְמַטָּה, וּמַלְבִּישׁ עַצְמוֹ בִּפְנֵי בְּנֵי־אָדָם כְּאִלּוּ הוּא כְּלוּם, עַד שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁהוּא כַּחֲבֵרָם מַמָּשׁ.

וְזוֹ מְסִירַת נַפְשׁוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק כָּל יְמֵי חַיָּיו, שֶׁלֹּא אִכְפַּת לוֹ מִכְּבוֹד בְּנֵי־אָדָם כְּלָל, רַק כָּל עִקַּר תְּשׁוּקָתוֹ וּרְצוֹנוֹ הוּא לְקָרֵב אֲנָשִׁים אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ כְּלָל, וּלְאֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם כְּבָר בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, הוּא מַרְאֶה שֶׁעֲדַיִן לֹא הִשִּׂיגוּ כְּלוּם, כִּי אֵין סוֹף לִגְדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּצְרִיכִין לְהַתְחִיל בְּכָל יוֹם מֵחָדָשׁ מַמָּשׁ, וּלְעַמָּתָם לִבְנֵי־אָדָם שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם בַּדְּיוֹטָא הַתַּחְתּוֹנָה, וְהֵם רְחוֹקִים לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, הוּא מַרְאֶה שֶׁהֵם סְמוּכִים וּקְרוֹבִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מְאֹד, וְשֶׁלֹּא יִתְיָאֲשׁוּ כְּלָל, כִּי לְרַחֲמָנוּתוֹ יִתְבָּרַךְ אֵין חֵקֶר, וְיָכוֹלִים לָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מִכָּל מָקוֹם.

נִמְצָא, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת לְצַדִּיק אֱמִתִּי כֹּחַ מְיֻחָד כָּזֶה, לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה בְּבַת אַחַת,

לְהַרְאוֹת לְדָרֵי מַעְלָה שֶׁעַדַיִן לֹא יוֹדְעִים כְּלוּם, וּלְהַרְאוֹת לְדָרֵי מַטָּה שֶׁהֵם קְרוֹבִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מְאֹד, וְעִקַּר דָּבָר זֶה רוֹאִים אַחַר הִסְתַּלְקוּתוֹ, כְּשֶׁמַּשְׁאִיר בָּנִים וְתַלְמִידִים לְמַטָּה בְּזֶה הָעוֹלָם הַמַּמְשִׁיכִים אֶת דַּעְתּוֹ בָּעוֹלָם, הֲרֵי רוֹאִים בְּחוּשׁ אֵיךְ שֶׁהוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה בְּאוֹתָהּ עֵת, כִּי נִשְׁמָתוֹ לְמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם, אֲבָל דַּעְתּוֹ עֲדַיִן נִמְצֵאת כָּאן לְמַטָּה בְּבָנָיו וּבְתַלְמִידָיו, וְזֶהוּ עִקַּר הַשְׁלֵמוּת. אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לְהִתְקָרֵב אֶל צַדִּיק אֱמִתִּי כָּזֶה, כִּי עַל יָדוֹ יֵשׁ לוֹ תִּקָּוָה טוֹבָה לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וּלְהִתְדַּבֵּק בּוֹ בֶּאֱמֶת, אַשְׁרֵי לוֹ וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ!

וּבָזֶה נָבִין מַהוּ כְּפֶל הַלָּשׁוֹן שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עַל מִנְהִיג יִשְׂרָאֵל, "**אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם**", וְאַחַר־כָּךְ חָזַר וְאָמַר "**וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם**"? וְהִנֵּה עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל הַנ"ל מוּבָן הָעִנְיָן מְאֹד, כִּי הִנֵּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה הַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה בְּבַת אַחַת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יט, יד): "וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם", שֶׁהִנֵּה הִתְעַלָּה לְמַדְרֵגוֹת וְהַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וְקִבֵּל אֶת הַתּוֹרָה מִיַּד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְהִנֵּה יָרַד כְּבָר אֶל הָעָם וְשָׁפַט אוֹתָם, וְשָׁמַע הַמְּרִיבוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם, וְקֵרֵב אֶת כֻּלָּם אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, בִּקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיִּפְקֹד עַל הָעֵדָה אִישׁ כָּזֶה, אֲשֶׁר גַּם־כֵּן יָכוֹל לְהַנְהִיג נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּצוּרָה כָּזוֹ, וְיִהְיֶה יוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁלְּדָרֵי מַעְלָה יִגָּלֶה שֶׁעֲדַיִן לֹא יוֹדְעִים כְּלוּם, וְלִדְרֵי מַטָּה יִגָּלֶה שֶׁהֵם סְמוּכִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מְאֹד, שֶׁזֶּהוּ "**יִפְקֹד אֱלֹקֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר**". וּפֵרֵשׁ רַשׁ"י בְּשֵׁם חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא פִּנְחָס י): שֶׁיְּהֵא סוֹבֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי דַּעְתּוֹ, וְיוֹכֵל לַהֲלֹךְ כְּנֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, עַיֵּן שָׁם; הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁלְּכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רוּחוֹ וְדַעְתּוֹ יִהְיֶה מַרְאֶה לוֹ אֵיךְ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אֶל הַגְּדוֹלִים יִגָּלֶה "אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ", שֶׁעֲדַיִן לֹא הִשִּׂיגוּ כְּלוּם, וְאֶל הַקְּטַנִּים יִגָּלֶה "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", שֶׁהֵם קְרוֹבִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מְאֹד.

וְזֶהוּ כֶּפֶל הַלָּשׁוֹן: "**אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם**", הַיְנוּ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ יִהְיֶה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה בְּבַת אַחַת, "**אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם**" הַיְנוּ לְמַעְלָה, שֶׁתָּמִיד עוֹלֶה מַעְלָה מַעְלָה בְּהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתָמִיד מַתְחִיל מֵחָדָשׁ כְּאִלּוּ לֹא הִשִּׂיג כְּלוּם, וְלָכֵן יוֹדֵעַ אֵיךְ לְלַמֵּד לְדָרֵי מַעְלָה "אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ", שֶׁעֲדַיִן לֹא הִשִּׂיגוּ כְּלוּם. "**וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם**" הַיְנוּ לְמַטָּה, שֶׁבָּקִי מְאֹד בְּמַעֲשֵׂי הַתַּחְתּוֹנִים, וְיוֹדֵעַ הֵיטֵב מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל בְּנֵי אָדָם, וְאֵיךְ לְחַזְּקָם, וְלָכֵן יוֹדֵעַ אֵיךְ לְלַמֵּד אֶת הַדָּרֵי מַטָּה, אֲשֶׁר "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", שֶׁהֵם סְמוּכִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מְאֹד, שֶׁזֶּהוּ עוֹד פַּעַם "**וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם**", הַיְנוּ שֶׁמְּצַד אֶחָד הוּא יוֹצִיא הַדָּרֵי מַעְלָה מִמְּקוֹמָם הַגָּבוֹהַּ, שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁכְּבָר הִשִּׂיגוּ הַכֹּל, וְהוּא מְלַמֵּד אוֹתָם שֶׁעֲדַיִן הֵם נִמְצָאִים בַּחוּץ וְלֹא הִשִּׂיגוּ כְּלוּם, שֶׁזֶּהוּ "**וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם**". וּמֵאִידָךְ גִּיסָא, הוּא מֵבִיא אֶת הַדָּרֵי מַטָּה מִמְּקוֹמָם הַשָּׁפָל, שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם רְחוֹקִים מְאֹד, וְהוּא מְלַמֵּד אוֹתָם שֶׁהֵם בְּפָנִים, סְמוּכִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מְאֹד, שֶׁזֶּהוּ "**וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם, וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת הַוָי"ה כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רוֹעֶה**".

כִּי כָּל אֶחָד מֵהַצֹּאן קְדֹשִׁים שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל יְקַבֵּל מִן הַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי אֶת הַדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה, שֶׁשַּׁיֶּכֶת אֵלָיו כְּדֵי לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת. וְזֶה הַמּוּבָא כָּאן בְּ׳בַּעַל הַטּוּרִים׳, שֶׁבִּשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ יֵשׁ כ"ח תֵּבוֹת, כְּנֶגֶד הַכ"ח שָׁנִים שֶׁהִנְהִיג יְהוֹשֻׁעַ אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וְהוּא מְרֻמָּז בַּפָּסוּק (דְּבָרִים ח, יח): "וְזָכַרְתָּ אֶת הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ, כִּי הוּא הַנֹּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חָיִל", עַיֵּן שָׁם.

וְלִכְאוֹרָה יִפָּלֵא מַה קֶּשֶׁר פָּסוּק זֶה לְעִנְיַן הַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי? אֲבָל עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל הַנַּ״ל, מוּבָן הַקֶּשֶׁר מְאֹד, כִּי עִקַּר הַלִּמּוּד שֶׁל הַצַּדִּיק הוּא לָתֵת כֹּחַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רוּחוֹ וְדַעְתּוֹ, שֶׁיֵּדַע שֶׁאֵין הַהִתְקָרְבוּת אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תְּלוּיָה בְּכֹחוֹ וְחֵילוֹ כְּלָל. כִּי מִי שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁהוּא כְּבָר קָרוֹב וְסָמוּךְ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, הַצַּדִּיק מַרְאֶה לוֹ שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְחִיל כְּלָל, וּמִי שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁהוּא רָחוֹק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, הַצַּדִּיק מַרְאֶה לוֹ שֶׁהוּא קָרוֹב וְסָמוּךְ מְאֹד. נִמְצָא, שֶׁאֵין זֶה תָּלוּי בְּכֹחַ וְחַיִל שֶׁל עַצְמוֹ כְּלָל, רַק הַשֵּׁ״ם אֱלֹקֶיךָ הוּא הַנּוֹתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חַיִל, וְכֹחַ זֶה מְקַבְּלִין מִן הַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי.

וְזֶה הָיָה הַכ״ח שָׁנִים שֶׁהִנְהִיג יְהוֹשֻׁעַ נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כִּי הוּא קִבֵּל לְמוּד זֶה מִמֹּשֶׁה רַבּוֹ, אֲבָל מָצִינוּ שֶׁיְּהוֹשֻׁעַ בְּעַצְמוֹ לֹא הִשְׁאִיר בָּנִים בְּזֶה הָעוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרוּבִין סג.) עַל הַפָּסוּק (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־א׳ ז, כו): ״נוּן בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ״; כִּי בְּשָׁעָה שֶׁאֶלְדָּד וּמֵידָד הִתְנַבְּאוּ בַּמַּחֲנֶה, וְגַם הֵם הוֹרִידוּ אֲלֻקוּת לְמַטָּה בְּמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ: מֹשֶׁה מֵת וְיְהוֹשֻׁעַ מַכְנִיס, קְנֵא לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ, וְאָמַר (בַּמִּדְבָּר יא, כח): ״אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם״, שֶׁלֹּא הֵבִין אֵיךְ גַּם אֲחֵרִים מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה, וְאֵיךְ יֹאמְרוּ דָּבָר כָּזֶה, שֶׁמֹּשֶׁה יִסְתַּלֵּק, וַיַּשְׁאִיר יְהוֹשֻׁעַ לְמַנְהִיג בִּמְקוֹמוֹ.

אֲבָל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אָמַר לוֹ: ״הַמְקַנֵּא אַתָּה לִי, וּמִי יִתֵּן כָּל עַם הַוְיָ״ה נְבִיאִים, כִּי יִתֵּן הַוְיָ״ה אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם״; הֵינוּ שֶׁגִּלָּה לוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁזֶּה גּוּפָא כָּל מַעֲלַת הַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי, שֶׁהוּא רוֹצֶה שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יִזְכֶּה לְמַעֲלַת הַנְּבוּאָה בַּמַּחֲנֶה, שֶׁמִּצַּד אֶחָד יִהְיֶה דָּבוּק בְּהַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וּמִצַּד שֵׁנִי יִהְיֶה בַּמַּחֲנֶה בֵּין כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וִילַמֵּד אוֹתָם דֶּרֶךְ הַשֵּׁם, וְאֵיךְ? כִּי יִתֵּן הַוְיָ״ה אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם, הֵינוּ עִנְיַן הַנַּ״ל שֶׁל ״יִפְקֹד הַוְיָ״ה אֱלֹקֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר״, שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד״, וּלְדַבֵּר עִם כָּל אֶחָד כְּפִי רוּחוֹ וְדַעְתּוֹ, וְלָכֵן בְּוַדַּאי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת שֶׁמֹּשֶׁה מֵת וְיְהוֹשֻׁעַ מַכְנִיס.

כִּי הַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי מַשְׁאִיר בָּנִים וְתַלְמִידִים בְּזֶה הָעוֹלָם שֶׁמַּמְשִׁיכִים אֶת דַּעְתּוֹ, וְהוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה בְּבַת אַחַת, אֲבָל יְהוֹשֻׁעַ עֲדַיִן לֹא הִשִּׂיג זֹאת, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בָּבָא בַּתְרָא עה.): פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, וּפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּפְנֵי לְבָנָה, אוֹי לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה וְכוּ׳. וְלָכֵן אָמַר ״אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם״, כִּי הַחַמָּה מְאִירָה בְּכֹחַ גָּדוֹל לְכֻלָּם בְּלִי תְּשִׁישׁוּת כֹּחַ כְּלָל, וְאֵינָהּ מְפַחֶדֶת שֶׁיִּהְיוּ עוֹד גְּדוֹלִים כְּמוֹתָהּ, אֲבָל הַלְּבָנָה קְטַרְגָה וְאָמְרָה: אִי אֶפְשָׁר לִשְׁנֵי מְלָכִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֶתֶר אֶחָד, וּמֵחֲמַת זֶה נִתְמַעֵט אוֹרָהּ.

וְלָכֵן מָצִינוּ, שֶׁיְּהוֹשֻׁעַ לֹא הִשְׁאִיר בֵּן בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי הִתְבַּטֵּא דְּבָרִים הַנַּ״ל לִפְנֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרוּבִין סג.): כָּל דְּמוֹתִיב מִלָּה קַמֵּהּ רַבֵּיהּ אָזֵיל לְשָׁאלֹ בְּלִי וָלָד [כָּל מִי שֶׁמַּקְשֶׁה דָּבָר לִפְנֵי רַבּוֹ, הוֹלֵךְ לִשְׁאֹל בְּלִי וָלָד], שֶׁנֶּאֱמַר: ״רַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ וְגוֹ׳ אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם״, עַיֵּן שָׁם; כִּי אִם זוֹכִים לְבֵן שֶׁהוּא גַּם כֵּן תַּלְמִיד, זֶהוּ בְּוַדַּאי מַעֲלָה יְתֵרָה, כִּי הוּא כָּלוּל מִכָּל הַבְּחִינוֹת בְּיַחַד (עַיֵּן הֵיטֵב לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ז׳), וְלָכֵן יְהוֹשֻׁעַ שֶׁקִּטְרֵג כַּנַּ״ל, לֹא זָכָה לְהַשְׁאִיר בֵּן מַמָּשׁ, רַק מְסָרָהּ הַתּוֹרָה לַזְּקֵנִים וְלַתַּלְמִידִים, וְהִמְשִׁיךְ אֶת דַּעַת מֹשֶׁה רַבּוֹ אַחֲרָיו עַל יָדָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת מַטּוֹת

[א] אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיהוָ"ה אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ, לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה. וְהִנֵּה כָּל עִנְיַן הַנְּדָרִים הוּא פְּלִיאָה עֲצוּמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר ו, ב): "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר" וְגוֹ', שֶׁהוּא לְשׁוֹן פֶּלֶא, אֵיךְ אָדָם יָכוֹל לֶאֱסֹר דָּבָר הֶתֵּר? וְכֵן בְּעִנְיְנֵי שְׁבוּעוֹת, אֵיךְ אָדָם יָכוֹל לְהִשָּׁבַע וְלֶאֱסֹר עַל עַצְמוֹ אֶת הַהֶתֵּר? אֶלָּא אֵלּוּ הַפָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת מְלַמְּדוֹת אוֹתָנוּ לְמוּד עָמֹק בְּחִנּוּךְ, אֵיךְ אָדָם צָרִיךְ לְחַנֵּךְ אֶת עַצְמוֹ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וִילָדָיו.

כִּי בְּדֶרֶךְ כְּלָל הַכַּעֲסָן וְהָעַצְבָנִי, הוּא קוֹפֵץ וְנִשְׁבָּע. וַעֲוֹן נְדָרִים מְאֹד מְאֹד חָמוּר, עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁאוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת לב:): בַּעֲוֹן נְדָרִים מֵתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם. וְכֵן (שָׁם) בַּעֲוֹן נְדָרִים בָּנִים מֵתִים כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים. כִּי עִנְיַן הַנְּדָרִים זֶה מְאֹד חָמוּר, עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (נְדָרִים כ.): לְעוֹלָם אַל תְּהִי רָגִיל בִּנְדָרִים שֶׁסּוֹפְךָ לִמְעֹל בִּשְׁבוּעוֹת; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שָׁם עז.): כָּל הַנּוֹדֵר, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְקַיְּמוֹ נִקְרָא חוֹטֵא. וּמִכָּל שֶׁכֵּן עֲוֹן שְׁבוּעוֹת מְאֹד מְאֹד חָמוּר, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (תַּנְחוּמָא מַטּוֹת א'): הַמּוֹעֵל בִּשְׁבוּעוֹת — כּוֹפֵר בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאֵין לוֹ מְחִילָה לְעוֹלָם; וְכֵן אָמְרוּ (תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּה, פֶּרֶק כו): כָּל הָרָגִיל בִּשְׁבוּעוֹת שָׁוְא וּבִשְׁבוּעוֹת שֶׁקֶר, הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה קֹרֶת רוּחַ לְפָנַי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה, וְאֵינוֹ נוֹחֵל אֶת חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

וְאָמְרוּ (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה ו', סִימָן ג'): דְּבָרִים שֶׁאֵין הָאֵשׁ שׁוֹרַפְתָּם, שְׁבוּעַת שָׁוְא מְכַלְּתָם; כָּל־כָּךְ חָמוּר עֲוֹן שְׁבוּעוֹת, עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁאוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת לג.): בַּעֲוֹן שְׁבוּעַת שָׁוְא וּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר וְחִלּוּל הַשֵּׁם וְחִלּוּל שַׁבָּת, חַיָּה רָעָה רַבָּה וּבְהֵמָה כָּלָה, וּבְנֵי־אָדָם מִתְמַעֲטִין וְהַדְּרָכִים מְשְׁתּוֹמְמִין. וּמִזֶּה לָמַדְנוּ חֹמֶר הַנְּדָרִים וְהַשְּׁבוּעוֹת, וְכָל זֶה בָּא מִכַּעַס וּרְצִיחָה, שֶׁאָדָם נִכְנָס בַּעֲצַבִּים, עַד שֶׁהוּא מְשֻׁגָּע לְגַמְרֵי, וְהוּא נוֹדֵר נְדָרִים אוֹ נִשְׁבָּע שְׁבוּעוֹת.

וְלָכֵן פָּרָשַׁת נְדָרִים, שֶׁהַבַּעַל מֵפֵר לְאִשְׁתּוֹ וּלְבִתּוֹ וְלִילָדָיו הַקְּטַנִּים, זֶה לְמוּד עָמֹק בְּחִנּוּךְ, שֶׁצְּרִיכִים לְחַנֵּךְ אֶת הַיְלָדִים וְכֵן אֶת אִשְׁתּוֹ, לֹא לִהְיוֹת בְּכַעַס וַעֲצַבִּים, וּבִכְלָל צְרִיכִים לִשְׁמֹר, שֶׁבַּבַּיִת לֹא יִהְיֶה שׁוּם כַּעַס וּמֶתַח, וְאָז לֹא יִצְטָרְכוּ לְהַתִּיר נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת. וְרַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן סח), שֶׁעַל־יְדֵי הַכַּעַס מְאַבְּדִים אֶת הַמָּמוֹן שֶׁנִּגְזַר עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁיְּקַבֵּל, וַאֲפִלּוּ שֶׁכְּבָר רוֹצִים לָתֵת לוֹ כֶּסֶף וּמָמוֹן מִלְּמַעְלָה, הַתַּאֲוָה שֶׁל כַּעַס וּרְצִיחָה כָּל־כָּךְ נִכְנָסָה בּוֹ, עַד שֶׁמְּאַבֵּד אֶת עֶשְׁתּוֹנוֹתָיו וְכוֹעֵס, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְאַבֵּד אֶת דַּעְתּוֹ. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים סו:): כָּל אָדָם שֶׁכּוֹעֵס, אִם חָכָם הוּא חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ יֵצֶר הָרָע כָּל־כָּךְ גָּדוֹל לִהְיוֹת בְּכַעַס, עַד שֶׁאָדָם מַפְקִיר אֶת הַכֹּל, וַאֲפִלּוּ אֶת כָּל כַּסְפּוֹ, הָעִקָּר לְהוֹצִיא תַּאֲוָתוֹ לִהְיוֹת בְּכַעַס. וַחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אוֹמְרִים (אָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן, פֶּרֶק ג'): הַמַּפְזֵר מָעוֹתָיו בַּחֲמָתוֹ, אֵינוֹ נִפְטָר מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וְרוֹאִים

בְּנֵי־אָדָם מִשְׁתַּגְּעִים וּמְפַזְּרִים מָעוֹת בַּחֲמָתָם, וְאִם צוֹעֲקִים עֲלֵיהֶם — ״מָה אַתָּה עוֹשֶׂה, חֲרֵי אַתָּה גּוֹרֵם בּוּשׁוֹת, שֶׁהַשְּׁכֵנִים שׁוֹמְעִים אוֹתְךָ״, מֵרֹב כַּעֲסוֹ הוּא צוֹעֵק: ״לֹא אִכְפַּת לִי מַה שֶּׁאֲחֵרִים יַגִּידוּ״, וְהוּא קוֹרֵעַ אֶת בְּגָדָיו מֵרֹב כַּעַס וּרְצִיחָה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שָׁם): הַקּוֹרֵעַ אֶת בְּגָדָיו, וּמְשַׁבֵּר אֶת כֵּלָיו בַּחֲמָתוֹ, סוֹף שֶׁיִּצְטָעֵר עֲבוּדָה זָרָה.

וְלָכֵן בָּאוּ פָּרָשִׁיּוֹת נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת לְלַמְּדֵנוּ, אֵיךְ לְחַנֵּךְ אֶת יְלָדֵינוּ וְאֶת עַצְמֵנוּ וְאֶת בְּנֵי בֵיתֵנוּ — לֹא לְהִיוֹת בְּכַעַס, וְלֹא לִנְדֹּר נְדָרִים וּלְהִשָּׁבַע שְׁבוּעוֹת וּלְהָכְנֵס לַעֲצַבִּים. כִּי זֶה גּוֹרֵם אַחַר־כָּךְ אֶת כָּל הַצָּרוֹת בַּבַּיִת, וּצְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לִשְׁמֹר עַל הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר ל, ג): ״לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה״, אָסוּר לַעֲשׂוֹת חֲלִין בִּדְבָרָיו, אֶלָּא מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סֵפֶר מוּ): לֹא לֵימָא אִינִישׁ לִינוֹקָא דְּיָהֵיבְנָא לָךְ מִידֵי וְלֹא יָהֵיב לֵיהּ, מִשּׁוּם דְּאָתֵי לְאַגְמוֹרֵיהּ שִׁקְרָא [וְלֹא יֹאמַר אָדָם לְיֶלֶד שֶׁאֶתֵּן לְךָ מַשֶּׁהוּ וְלֹא יִתֵּן, מִשּׁוּם שֶׁבָּא לְלַמְּדוֹ שֶׁקֶר], שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָהוּ ט, ד): לִמְּדוּ לְשׁוֹנָם דַּבֶּר שֶׁקֶר. וְכָךְ צְרִיכִים לְהַרְגִּיל אֶת הַבַּיִת עַל דַּרְכֵי נֹעַם וְאַהֲבָה, וְאָז לֹא יִצְטָרְכוּ לָבוֹא לִידֵי כַּעַס, וְלִנְדֹּר נְדָרִים וּלְהִשָּׁבַע שְׁבוּעוֹת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] נִקַּם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים וְגוֹ׳, וְאַחַר־כָּךְ כְּתִיב: ״לָתֵת נִקְמַת ה׳ בְּמִדְיָן״. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: שֶׁהָעוֹמֵד כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל, כְּאִלּוּ עוֹמֵד כְּנֶגֶד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רפב), שֶׁצְּרִיכִים לָדוּן אֶת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת אֲפִלּוּ רָשָׁע גָּמוּר, כִּי אֵיךְ שֶׁהוּא בְּוַדַּאי יֵשׁ אֶצְלוֹ טוֹב.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי מוֹהַרַנַ״תְ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, הַשְׁכָּמַת הַבֹּקֶר, הֲלָכָה א׳, אוֹת ב׳), שֶׁהַטּוֹב הַזֶּה שֶׁמּוֹצְאִים אֵצֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, הוּא נְקֻדַּת הָאֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמה, ט): ״טוֹב ה׳ לַכֹּל״. וּכְתִיב (שָׁם לד, ט): ״טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי טוֹב ה׳״, כִּי כָּל הַטּוֹב שֶׁנִּמְצָא בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

נִמְצָא, שֶׁצְּרִיכִים לְחַפֵּשׂ אֶת הָ׳עוֹד מְעַט טוֹב׳ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל בַּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא הַחֵלֶק אֱלֹקִי מִמַּעַל שֶׁנִּמְצָא בּוֹ. וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִזָּהֵר לֹא לְפַגֵּעַ בְּשׁוּם בַּר יִשְׂרָאֵל, כִּי הָעוֹמֵד נֶגֶד יִשְׂרָאֵל, כְּאִלּוּ עוֹמֵד נֶגֶד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי בְּכָל בַּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ חֵלֶק אֱלֹקִי מִמַּעַל, וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד לִבְרֹחַ מִכָּל מִינֵי מַחֲלֹקֶת וּמְרִיבוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק בָּזֶה, וְכַמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת מְרִיבָה, סִימָן סו): בִּמְקוֹם מְרִיבָה שָׁם הַשָּׂטָן; וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד תַּאֲוָה לְהִתְעָרֵב בְּמַחֲלֹקֶת, וְאֵינוֹ מֵבִין שֶׁבָּזֶה מַשְׂרֶה עָלָיו אֶת הַשָּׂטָן, כִּי הַסָּמ״ךְ־מ״ם שֶׁהוּא הַשָּׂטָן, רַק רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת פְּרוּדִים בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לִשְׁמֹר עַל כְּבוֹד כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, כִּי אֲצָלוֹ יִתְבָּרַךְ מְאֹד מְאֹד חָשׁוּב כְּשֶׁמּוֹצְאִים טוֹב אֵצֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה ב׳, סִימָן ח׳): אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה, כָּל מַה שֶּׁאַתָּה יָכוֹל לְשַׁבֵּחַ אֶת יִשְׂרָאֵל — שַׁבַּח, לְגַדְלָן וּלְפָאֳרָן — פָּאֵר. וְלָמָּה? שֶׁאֲנִי עָתִיד לְהִתְפָּאֵר בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה מט, ג): ״וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אָתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר״, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] הֵן הֵנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּדְבַר בִּלְעָם לִמְסָר מַעַל בַּה׳ וְגוֹ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן מג): הַדִּבּוּרִים שֶׁל הָרָשָׁע שֶׁהוּא בַּר דַּעַת, מוֹלִידִים נְאוּף בְּהַשּׁוֹמֵעַ וְכוּ׳, וְהָרָשָׁע מוֹצִיא מִפִּיו הֲבָלִים, וּמוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נְאוּף, וְהַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ הַדִּבּוּרִים וְנוֹשֵׁם נְשִׁימוֹת,

מַכְנִיס בְּגוּפוֹ אֵלּוּ הָאֲוִירִים וְכוּ׳, וּלְפִיכָךְ קָצַף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל, וְאָמַר לָהֶם: ״הֵן הֵנָּה הָיוּ בִּדְבַר בִּלְעָם״, בִּדְבַר דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁלּוֹ הוּא גָּרַם לְנָאוּף.

וְהִנֵּה צְרִיכִים לְהָבִין מַה זֶּה רָשָׁע בַּר דַּעַת; אֶלָּא רַבֵּנוּ זַ״ל אָמַר (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רפב), שֶׁצְּרִיכִים לָדוּן לְכַף זְכוּת אֶת כָּל אֶחָד אֲפִלּוּ רָשָׁע גָּמוּר, וּצְרִיכִים לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ וְלִמְצֹא בּוֹ נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁשָּׁם אֵינוֹ רָשָׁע.

וְהִנֵּה מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת מְרִיבָה, סִימָן פח): אֵין מְלַמְּדִים זְכוּת עַל הַמֵּסִית; וְלָמַדְנוּ, שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין רָשָׁע גָּמוּר לְמֵסִית. כִּי רָשָׁע גָּמוּר צְרִיכִים לָדוּן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת בַּאֲשֶׁר יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו, אֲבָל מִי שֶׁמֵּסִית בְּנֵי אָדָם מֵאַחֲרֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, עָלָיו אֵין שׁוּם לְמוּד זְכוּת, כִּי אִם אֶחָד מְגָרֵשׁ וּמְרַחֵק אֶת מִישֶׁהוּ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה בִּכְלַל מֵסִית, עָלָיו אֵין שׁוּם לְמוּד זְכוּת כְּלָל, וְזֶה רָשָׁע בַּר דַּעַת, שֶׁכָּל דַּעְתּוֹ הַטְּמֵאָה הִיא רַק לְרַחֵק בְּנֵי־אָדָם מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּמִמֶּנּוּ צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִזָּהֵר וּלְהִשָּׁמֵר, כִּי הוּא מָלֵא אַרְסִיִּים שֶׁל נְאוּף, וּבְהִשָּׁמַע דְּבָרָיו יְרַחֵק אוֹתְךָ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִזָּהֵר מִמֶּנּוּ.

וְזֶה אֲשֶׁר עַל ׳הֵן הֵנָּה׳, רָשׁוּם הַטְּעָמִים שֶׁל אַזְלָא גֵּרֵשׁ, כִּי הַדִּבּוּר שֶׁל בִּלְעָם שֶׁהוּא רָשָׁע בַּר דַּעַת, גּוֹרֵם לְךָ ׳אַזְלָא׳ - לְהִתְרַחֵק וּלְגָרֵשׁ אוֹתְךָ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן דַּיְקָא מֵרָשָׁע בַּר דַּעַת, טָמֵא וּמְטַמֵּא, שֶׁכָּל מֹחַ מַחֲשַׁבְתּוֹ הוּא אֵיךְ לְרַחֵק אוֹתְךָ מֵהַצַּדִּיק וּמֵהַקְּדֻשָּׁה, צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לִשְׁמֹר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן סְתָם רָשָׁע אֵינוֹ מְסֻכָּן, כִּי אֵין כַּוָּנָתוֹ לְרַחֵק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וְיָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת חַוֹּתֵיהֶם

וַיִּקְרָא אֹתָהֶן חַוֹּת יָאִיר. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן צז): לָמָּה כְּשֶׁהָאָדָם מִתְפַּלֵּל לֹא מִתְקַבֶּלֶת תְּפִלָּתוֹ? מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּדְלוּת, וְהוּא חוֹשֵׁב שֶׁהוּא מְיֻחָס, אוֹ שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁעָמַל וְיָגַע בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמֵחֲמַת זֶה אִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה מֻמְשָׁלָה לִתְפִלָּתוֹ. וְהָעֵצָה הַיְעוּצָה כְּשֶׁבָּא לְהִתְפַּלֵּל, שֶׁיִּשְׁפֹּךְ אֶת הַכֹּל, שֶׁזֶּה נִקְרָא בְּחִינַת מְנַשֶּׁה, לְשׁוֹן נְשִׁיוֹן וְשִׁכְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מא, נא): ״כִּי נַשַּׁנִי אֱלֹקִים אֶת כָּל בֵּית אָבִי״, זֶה הַיִּחוּס, ״וְאֶת כָּל עֲמָלִי״ שֶׁעָמַל בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא.

כִּי כְּשֶׁהָאָדָם בָּא לְהִתְפַּלֵּל, הוּא צָרִיךְ לִשְׁכֹּחַ אֶת כָּל עֲבָרוֹ, וְכֵן בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לִשְׁמֹר שֶׁלֹּא תִּכָּנְסָנָה בּוֹ שׁוּם מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, אֶלָּא יְכַוֵּן פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת אֶל מַה שֶּׁהוּא מִתְפַּלֵּל, וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הַר״ן, סִימָן כו), שֶׁאֵצֶל בְּנֵי הָעוֹלָם שִׁכְחָה הוּא חִסָּרוֹן, אֲבָל אֶצְלִי שִׁכְחָה הִיא מַעֲלָה גְּדוֹלָה מְאֹד; כִּי אִם הָאָדָם תָּמִיד יִזְכֹּר מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו, אָז אַף פַּעַם לֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וְכָזֶה שֶׁשּׁוֹכֵחַ, הוּא יָכוֹל לְהִתְעַלּוֹת.

וְזֶה פֵּרוּשׁ ״וְיָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה״, כְּשֶׁהָאָדָם מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לִשְׁכֹּחַ אֶת הֶעָבָר שֶׁלּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה יָאִירוּ לוֹ תָּמִיד הַמֹּחִין, וְזֶה ״וַיִּלְכֹּד אֶת חַוֹּתֵיהֶם״, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י, וְכֵן הוּא בַּתַּרְגּוּם: ׳וּכְבַשׁ יָת כַּפְרָנֵיהוֹן׳, וּמוּבָא (קְהִלּוֹת יַעֲקֹב, עֵרֶךְ כַּפֹּר): כַּ׳פֵּ׳ר׳ רָאשֵׁי תֵּבוֹת (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, יז): ר׳אשׁוֹ כֻּ׳תָּם פָּ׳ז, שְׁבִיל דַּקִּיק דְּאֶפְתַּח רַחֲמָה וְכוּ׳, וּמִשָּׁם נִמְשֶׁכֶת הַכַּפָּרָה, כִּי הָאוֹר שֶׁל הַחָכְמָה עֶלְיוֹנָה בּוֹקֵעַ דֶּרֶךְ שְׁבִיל דַּק, וּמִשָּׁם יוֹצְאִים הָעֲבָדִים לְחֵרוּת, וְזֶה אֲשֶׁר כַּפֵּר רָאשֵׁי תֵּבוֹת: פְּ׳טֹר כָּ׳ל רֶ׳חֶם (שְׁמוֹת יג, ב).

וְהַכַּוָּנָה הִיא — עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם מִתְפַּלֵּל וּמְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְשׁוֹכֵחַ אֶת כָּל עֲבָרוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה מְאִירָה נִשְׁמָתוֹ בְּאוֹר הַחָכְמָה, וּמִשָּׁם יוֹצְאִים כָּל הָעֲבָדִים לְחֵרוּת. וּכְשֶׁהָאָדָם חוֹטֵא, רַחֲמָנָא לִצְלָן, הוּא נַעֲשֶׂה עֶבֶד לְיִצְרוֹ, וְזֶה שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו

אוֹר הַחָכְמָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְחָלִים לוֹ עַל כָּל עֲוֹונוֹתָיו.

וְזֶה "וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חַוּת יָאִיר", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בָּנִים קְרָאָם בְּשְׁמוֹ לְזִכָּרוֹן'; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (רַשִׁ"י רֵישׁ נֹחַ בְּשֵׁם מִדְרָשׁ אַגָּדָה): תּוֹלְדוֹתֵיהֶן שֶׁל צַדִּיקִים מַעֲשִׂים טוֹבִים; נִמְצָא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְשׁוּם מַדְרֵגָה בְּזֶה הָעוֹלָם, אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁקּוֹנֶה לְעַצְמוֹ מִדַּת הַשִּׁכְחָה דִּקְדֻשָּׁה — לִשְׁכֹּחַ אֶת כָּל הֶעָבָר שֶׁלּוֹ, וְאָז מְאִירִים לוֹ הַמֹּחִין, וְנִתְכַּפְּרִים לָהֶם כָּל עֲוֹונוֹתֵיהֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת מַסְעֵי

[א] אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וגו'. וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק, מַהִי הַהוֹסָפָה "אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", הֲרֵי הֵם יָצְאוּ פַּעַם אַחַת מֵרַעְמְסֵס לְסֻכּוֹת, אֲבָל אַחַר־כָּךְ בְּכָל מ"ב הַמַּסָּעוֹת, כְּבָר לֹא הָיְתָה יְצִיאַת מִצְרַיִם, אֶלָּא נָסְעוּ מ"ב מַסָּעוֹת בַּמִּדְבָּר.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סב), שֶׁמַּסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ הַנְּסִיעוֹת שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נוֹסְעִים מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, הֵם מְכַפְּרִים עַל "אֱלֹה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל" (שְׁמוֹת לב, ד), בְּשִׁבְיל שֶׁעָשׂוּ חֵטְא הָעֵגֶל, וְאָמְרוּ אָז "אֱלֹה אֱלֹהֶיךָ", בְּשִׁבְיל זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת "אֱלֹה מַסְעֵי". וְכָל הַנְּסִיעוֹת הֵן בְּשִׁבְיל פְּגַם אֱמוּנָה. כִּי אִם אָדָם הָיָה מַאֲמִין שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְפַרְנְסוֹ בְּסִבָּה קַלָּה, אָז לֹא הָיָה צָרִיךְ לִנְסֹעַ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְלִדְאֹג בַּעֲבוּר פַּרְנָסָתוֹ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן מ'); וְכָל הַנְּסִיעוֹת שֶׁהָאָדָם נוֹסֵעַ, זֶה רַק מֵחֲמַת פְּגַם עֲבוֹדָה זָרָה, כִּי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה הוּא גַּם־כֵּן בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה, וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא מֵהַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ עַל פָּסוּק (דְּבָרִים יא, טז): "וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים", שֶׁתֵּכֶף כְּשֶׁסָּרִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֵיא בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה, וְעַל־יְדֵי הַנְּסִיעוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְכַּפֵּר, וּכְשֶׁמִּתְכַּפֵּר פְּגַם עֲבוֹדָה זָרָה, אָז נִמְשֶׁכֶת רַחֲמָנוּת עַל הָאָדָם, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְרַחֵם עָלָיו וּמַמְתִּיק מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַדִּינִים.

וְזֹאת הָיְתָה גָּלוּת מִצְרַיִם, שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לִהְיוֹת בֵּין אֻמָּה שְׁפָלָה וּמְזֹהֶמֶת כָּל־כָּךְ, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (תּוֹרַת כֹּהֲנִים אַחֲרֵי יג), שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם שֶׁל מִצְרַיִם מְקֻלְקָלִים מִכָּל הָעַמִּים; וְאָמְרוּ (תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּה, פֶּרֶק ז'): אֵין לְךָ אֻמָּה בָּעוֹלָם שֶׁהָיְתָה שְׁטוּפָה בִּדְבָרִים מְכֹעָרִים, וַחֲשׁוּדִים בִּכְשָׁפִים וּבְזִמָּה וּבְכָל מַעֲשִׂים רָעִים, אֶלָּא הַמִּצְרִים בִּלְבַד; וְלָכֵן כְּשֶׁיָּצְאוּ עִם יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, יָצְאוּ מֵהַטֻּמְאָה, מֵעֶרְוַת הָאָרֶץ.

אֲבָל הַכֹּל הָיָה כְּדֵי לְהַכְנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר שָׁם עִקַּר הָאֱמוּנָה, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ז'). כִּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְאִירָה הָאֱמוּנָה בְּגִלּוּי נוֹרָא וְנִפְלָא מְאֹד. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים יא, יב): "תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ, מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה", כִּי שָׁם הוּא גִּלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ יוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְלָכֵן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא בָּאוּ אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה שֶׁהוּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים יב, ט): "כִּי לֹא בָאתֶם עַד עָתָּה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה", וְלָכֵן כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ בַּמִּדְבָּר, וְהָצְרְכוּ

לִהְיוֹת שָׁם, וְנָסְעוּ מ״ב מַסָּעוֹת, וּבְכָל אֹרֶךְ הַדֶּרֶךְ נִזְדַּכְּכוּ מִזֻּהֲמַת מִצְרַיִם.

וְזֶה מוּבָן לָמָּה כָּתוּב ״אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם״, כִּי בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַמַּסָּעוֹת בַּמִּדְבָּר עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, זֶה נִקְרָא שֶׁיָּצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, דְּהַיְנוּ שֶׁהִזְדַּכְּכוּ מִזֻּהֲמַת וְטֻמְאַת הַמִּצְרִיִּים. וְהָעִקָּר — שֶׁזָּכוּ לָבוֹא לֶאֱמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזֻכֶּכֶת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁבָּזֶה תִּקְנוּ מַה שֶּׁפָּגְמוּ בְּחֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁאָמְרוּ ׳אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל׳, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן סב), כְּתִיב (בְּמִדְבַּר לג, א): ״אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל״ (עַיֵּן בְּלִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן מ׳, בְּשֵׁם סֵפֶר עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת), שֶׁמַּסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ הַנְּסִיעוֹת שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נוֹסְעִין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, הֵם מְכַפְּרִין עַל ׳אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל׳, הַיְנוּ עַל פֶּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין עוֹבְדִין עֲבוֹדָה־זָרָה, יֵשׁ פֶּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה הוּא גַּם־כֵּן בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי״ע עַל פָּסוּק (דְּבָרִים יא, טז): ״וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים״, שֶׁתֵּכֶף כְּשֶׁסָּרִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הִיא בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, וְעַל־יְדֵי הַנְּסִיעוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְכַּפֵּר. ׳וְכָל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם׳ (סִפְרֵי פָּרָשַׁת רְאֵה מד, וְהוּבָא בְּפֵרוּשׁ רַשׁ״י שָׁם), נִמְצָא, כְּשֶׁנִּתְכַּפֵּר פֶּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה, נִמְתָּק הַחֲרוֹן־אַף, וְנִמְשֶׁכֶת רַחֲמָנוּת.

וְעִקַּר הָרַחֲמָנוּת הִיא בְּבְחִינַת (בְּרֵאשִׁית מג, יד): ״וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים״ — ׳לָכֶם׳ דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִתֵּן לָנוּ הָרַחֲמָנוּת, שֶׁיִּמְסֹר אֶת הָרַחֲמָנוּת בְּיָדֵינוּ, כִּי אָצְלוֹ יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁגַּם הַחוֹלָאַת הַקָּשָׁה וְכָל הַיִּסּוּרִין הֵם הָרַחֲמָנוּת שֶׁלּוֹ, כִּי בְּוַדַּאי כָּל מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה לָאָדָם, אֲפִלּוּ יִסּוּרִין קָשִׁים, הַכֹּל הוּא רַק רַחֲמָנוּת, אֲבָל אָנוּ מְבַקְּשִׁים, שֶׁיִּתֵּן וְיִמְסֹר בְּיָדֵינוּ אֶת הָרַחֲמָנוּת, כִּי אֵין אָנוּ מְבִינִים הָרַחֲמָנוּת שֶׁלּוֹ, וְגַם אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְקַבֵּל אוֹתוֹ הָרַחֲמָנוּת שֶׁלּוֹ, רַק שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִתֵּן בְּיָדֵינוּ אֶת הָרַחֲמָנוּת, שֶׁאֲנַחְנוּ בְּעַצְמֵנוּ נְרַחֵם עָלֵינוּ, וְאֶצְלֵנוּ הָרַחֲמָנוּת בִּפְשִׁיטוּת, לְהִתְרַפֵּא מִן הַחֹלִי וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, וְזֶהוּ יִשְׂרָא״ל רָאשֵׁי־תֵּבוֹת: א״ל שַׁ־דַּי י׳תֵּן לָ׳כֶם ר׳חֲמִים, כִּי הָרַחֲמָנוּת נַעֲשֵׂית עַל־יְדֵי מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל.

וְצָרִיךְ לְהָבִין, אֲשֶׁר רַבֵּנוּ זַ״ל מְגַלֶּה לָנוּ פֹּה אֶת סוֹד הַגָּלוּת וְהַגְּאֻלָּה, וְאֵיךְ שֶׁכָּל הַנְּסִיעוֹת וְהַטִּלְטוּלִים שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְדִינוֹת הָעוֹלָם, סוֹף כָּל סוֹף יָבִיאוּ אוֹתָם אֶל הַגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה. כִּי הִנֵּה מוּבָא, שֶׁ״אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל״ הֵם מְכַפְּרִין עַל ״אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל״, הַיְנוּ עַל פֶּגַם עֲבוֹדָה זָרָה וְקִלְקוּל הָאֱמוּנָה.

כִּי כָּל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, אֲפִלּוּ בְּכָל שֶׁהוּא, הוּא פֶּגַם עֲבוֹדָה זָרָה, חַס וְשָׁלוֹם, וּכְמַאֲמַר הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי״ע עַל הַפָּסוּק (דְּבָרִים יא, טז): ״וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים״, שֶׁמִּיָּד שֶׁיֵּשׁ ״וְסַרְתֶּם״, שֶׁסָּרִים אֲפִלּוּ בְּמִקְצָת מִדְּבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, זֶה כְּבָר ״וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים״, כִּי אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וּצְרִיכִין לְדַבֵּק עַצְמוֹ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל נִימֵי נַפְשׁוֹ וּלְבָבוֹ, וְהָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה צְרִיכָה לְהִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָאֵיבָרִים וְלֹא רַק בַּלֵּב לְבַד, בִּבְחִינַת וַיְהִי ״יָדָיו״ אֱמוּנָה וְגוֹ׳ (שְׁמוֹת יז, יב), שֶׁתִּהְיֶה הָאֱמוּנָה בְּהַיָּדַיִם וּבְכָל הָאֵיבָרִים (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן צא), וְלָכֵן תֵּכֶף־וּמִיָּד שֶׁמַּסִּיחִים דַּעַת מִדְּבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְנוֹפְלִים מִן הָאֱמוּנָה בְּאֵיזוֹ בְּחִינָה שֶׁתִּהְיֶה, וְשׁוֹאֲלִים שְׁאֵלָה עַל הַנְהָגַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ: ״לָמָּה עוֹבֵר עָלַי דָּבָר זֶה?״, זֶה נֶחְשָׁב כְּפֶגַם שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, חַס וְשָׁלוֹם,

שֶׁעוֹשֶׂה יְשׁוּת מֵאֵיזֶה דָּבָר חוּץ מֵאֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה גּוֹרֵם כַּעַס וַחֲרוֹן אַף, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי מֵאֵיפֹה בָּא כַּעַס וַחֲרוֹן אַף לָאָדָם? רַק כְּשֶׁאֵינוֹ מוֹצֵא אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּמֶּה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו, וְחוֹשֵׁב שֶׁזֶּה טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, אוֹ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ גָּרַם הָרָעָה לְעַצְמוֹ, וּמֵחֲמַת זֶה הוּא בְּכַעַס וּבְרוֹגֶז, וְשׁוֹאֵל: "לָמָּה עוֹבֵר עָלַי כָּךְ?" "לָמָּה הָיִיתִי בַּטְלָן כָּזֶה לִגְרֹם רָעָה כָּזוֹ לְעַצְמִי?" אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּק עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמַכְנִיס בְּעַצְמוֹ גִּלּוּי וְזִכּוּךְ הָאֱמוּנָה, אֲזַי נִמְשֶׁכֶת עָלָיו רַחֲמָנוּת וַחֲסָדִים גְּדוֹלִים, כִּי יוֹדֵעַ הֵיטֵב, שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו זֶהוּ רַק לְטוֹבָתוֹ הַנִּצְחִית, לְכַפֶּרֶת עֲוֹנוֹתָיו וּלְזִכּוּתוֹ לָעוֹלָם הַבָּא, וְלָכֵן אֵינוֹ מְהַרְהֵר אַחַר מִדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, רַק מְקַבֵּל כָּל הַבָּא עָלָיו בְּאַהֲבָה, וְחַי חַיִּים טוֹבִים וּמְתוּקִים בֶּאֱמֶת.

וְהִנֵּה הַמְּצִיאוּת הִיא, שֶׁאֲנַחְנוּ בְּנֵי אָדָם, בָּשָׂר וָדָם, קְרוּצִים מֵחֹמֶר, וְקָשֶׁה מְאֹד לִהְיוֹת נִשְׁמָרִים מִכָּל שֶׁמֶץ וּמַשֶּׁהוּ שֶׁל שְׁאֵלָה וְקִשְׁיָה עַל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלֵינוּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כ, ט): "מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי", וּכְתִיב (קֹהֶלֶת ז, כ): "כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יֶחֱטָא", כִּי בְּעַל כָּרְחוֹ עוֹבְרִים עַל הָאָדָם כָּל מִינֵי צָרוֹת וְיִסּוּרִין, מַשְׁבְּרִים וְגַלִּים, הֵן מֵעַצְמוֹ, הֵן מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְהֵן מֵאֲחֵרִים, וְהֵם שׁוֹבְרִים אֶת לִבּוֹ מְאֹד, וְנִכְנָסוֹת בּוֹ שְׁאֵלָה וְקִשְׁיָא כָּלְשֶׁהֵן "לָמָּה עוֹבֵר עָלַי כָּךְ?" אִם כֵּן מַהוּ הַתִּקּוּן לָזֶה? אֲבָל זֶהוּ הַסּוֹד שֶׁמּוֹסֵר לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל כָּאן, שֶׁ"אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" הוּא תִּקּוּן עַל "אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל", כִּי מֶה הָיָה פְּגָם שֶׁל "אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל"? שֶׁעָשׂוּ יְשׁוּת וּמְצִיאוּת מֵאֵיזֶה דָּבָר חוּץ מֵאֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ גִּלָּה וּפֵרֵשׁ לָהֶם אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ שֶׁאֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, בִּבְחִינַת (דְּבָרִים ד, לה): "אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת, כִּי הַוָ"ה הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ", אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד שֶׁנֶּעֱלַם מֵהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, בִּקְּשׁוּ לַעֲשׂוֹת עֵגֶל זָהָב שֶׁיַּנְהִיגֵם, וּמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן סב), שֶׁעִקַּר פְּגַם חֵטְא הָעֵגֶל הוּא כְּשֶׁעוֹשֶׂה מִן הַסִּבּוֹת עִקָּר, הַיְנוּ שֶׁמַּאֲמִין שֶׁהַפַּרְנָסָה הִיא מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲבָל חוֹשֵׁב שֶׁרַק עַל־יְדֵי סִבָּה זֹאת תִּהְיֶה לוֹ פַּרְנָסָה, וְכֵן מַאֲמִין שֶׁהָרְפוּאוֹת הֵן מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲבָל נִדְמֶה לוֹ שֶׁרַק עַל־יְדֵי רוֹפֵא פְּלוֹנִי אוֹ סַם פְּלוֹנִי תִּהְיֶה לוֹ רְפוּאָה, וּבֶאֱמֶת הוּא יִתְבָּרַךְ סִבַּת כָּל הַסִּבּוֹת, וְיָכוֹל לְפָרְנֵס וּלְרַפְּאוֹת אֶת הָאָדָם בְּכָל דָּבָר וּבְכָל עִנְיָן.

וְלָכֵן אָסוּר לַעֲשׂוֹת מִן הַסִּבָּה עִקָּר כְּלָל, רַק לָשִׂים כָּל בִּטְחוֹנוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאָז בְּוַדַּאי תִּהְיֶה לוֹ כָּל הִצְטָרְכוּתוֹ תָּמִיד, וְלֹא יֶחְסַר לוֹ שׁוּם דָּבָר כְּלָל, וְלָכֵן כְּנֶגֶד זֶה שֶׁפָּגַם בְּ"אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל", עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁלּוֹ הוּא עַל־יְדֵי "אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", הַיְנוּ טִלְטוּל וּנְסִיעוֹת דְּרָכִים, כִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם יוֹצֵא מִתּוֹךְ כָּתְלֵי בֵּיתוֹ וּמִן הַדַּ' אַמּוֹת שֶׁלּוֹ, הוּא מַתְחִיל לִרְאוֹת אֵיךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִמְצָא אִתּוֹ, וַעֲדַיִן מִתְנַהֵג עִמּוֹ בְּרַחֲמִים וַחֲסָדִים גְּדוֹלִים.

וּמוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת דֶּרֶךְ, חֵלֶק ב', סִימָן ד'), שֶׁעַל־יְדֵי נְסִיעַת הַדְּרָכִים הָאָדָם נַעֲשֶׂה מֵבִין, עַיִן שָׁם. כִּי רוֹאֶה מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל אֲנָשִׁים בְּזֶה הָעוֹלָם, וְאֵיךְ עַל־יְדֵי שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה, יֵשׁ לָהֶם חַיִּים מָרִים וּמְרוֹרִים מְאֹד, וְנוֹתֵן שֶׂבַח וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁתְּהִלָּה לָאֵל, יֵשׁ לוֹ אֱמוּנָה בַּה' וּבְצַדִּיקָיו הָאֲמִתִּיִּים, וּבָזֶה מְחַיֶּה עַצְמוֹ מְאֹד.

וְלָכֵן מְבֹאָר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בְּרֵאשִׁית מט:), שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָדָם יוֹצֵא לַדֶּרֶךְ, וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ, הַשְׁכִּינָה מְקַדַּמְתּוֹ, כִּי כָּל זְמַן שֶׁהוּא בַּבַּיִת, הַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּבֵיתוֹ עַל־יְדֵי אִשְׁתּוֹ, שֶׁהִיא עֲקֶרֶת הַבַּיִת, וּכְשֶׁיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ, הַשְׁכִּינָה מְקַדַּמְתּוֹ

וְהוֹלֶכֶת לְפָנָיו, וּכְשֶׁאָדָם נוֹסֵעַ בַּדְּרָכִים בְּאֹפֶן זֶה, הַיְנוּ שֶׁמִּסְתַּכֵּל בָּעוֹלָם לִלְמֹד לִמּוּדֵי אֱלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵיךְ לְהַחֲזִיק מַעֲמָד בְּכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַבֵּל תִּקּוּן גָּמוּר לְמַה שֶּׁפָּגַם בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים בִּפְגַם "אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל", כִּי עַכְשָׁו עַל יְדֵי "אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁנּוֹסֵעַ בַּדְּרָכִים לִלְמֹד לִמּוּדֵי הָאֱמוּנָה, וְכֵן לְדַבֵּר עִם בְּנֵי־אָדָם דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם בְּכָל מָקוֹם בּוֹאוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן כָּל פְּגַם שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה וְקִלְקוּל הָאֱמוּנָה, וְנִמְשָׁכִים עָלָיו רַחֲמִים וַחֲסָדִים.

וְלָכֵן מָצִינוּ דְּבַר פֶּלֶא, שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁהָיָה אֵיזֶה פְּגָם דַּק כָּל שֶׁהוּא בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה, וְשָׁאֲלוּ אֲפִלּוּ אֲבוֹת הָעוֹלָם אֵיזוֹ שְׁאֵלָה וְקֻשְׁיָה עַל הַנְּהָגוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, תֵּכֶף־וּמִיָּד נִגְזְרָה גְּזֵרָה שֶׁל גָּלוּת וְטִלְטוּל, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה אֵצֶל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁהוּא הָיָה רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים, כִּי הוּא גִּלָּה וּפִרְסֵם אֶת הַשְׁכָּינָה הַקְּדוֹשָׁה בָּאָרֶץ, וְכַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סִפְרֵי דְּבָרִים לב, י; בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה נט, סִימָן ח׳ — מוּבָא בְּרַשׁ״י בְּרֵאשִׁית כד, ז), שֶׁעַד אַבְרָהָם הָיָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא "אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם", וּכְשֶׁבָּא אַבְרָהָם נִקְרָא גַּם "אֱלֹקֵי הָאָרֶץ" (עֵין מְאוֹר עֵינַיִם, פָּרָשַׁת חַיֵּי־שָׂרָה), כִּי אַבְרָהָם אָבִינוּ הִשְׁכִּין אֶת הַשְׁכִּינָה בָּאָרֶץ, וְגִלָּה לְכָל הַבְּרִיּוֹת שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ נִמְצָא אִתָּנוּ כָּאן עַל הָאָרֶץ, וְלָכֵן נַעֲשָׂה שֻׁתָּף כְּבִיכוֹל עִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה מג, סִימָן ז׳): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם, מַעֲלֶה אֲנִי עָלֶיךָ כְּאִלּוּ אַתָּה שֻׁתָּף עִמִּי בִּבְרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד שֶׁשָּׁאַל (בְּרֵאשִׁית טו, ח): "אֲדֹנָ״י אֱלֹקִים בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה", שֶׁהָיְתָה לוֹ אֵיזוֹ שְׁאֵלָה כָּלְשֶׁהִי עַל יְרֻשַּׁת הָאָרֶץ, תֵּכֶף־וּמִיָּד נִגְזְרָה עָלָיו גְּזֵרַת טִלְטוּל אַרְבַּעַת הַגָּלֻיּוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שָׁם יב): "וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נֹפֶלֶת עָלָיו" וְגוֹ', וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה מד, סִימָן יז): אֵימָה זוֹ בָּבֶל וְכוּ', כִּי אִם יֵשׁ אֵיזֶה פְּגָם כָּלְשֶׁהוּ בֶּאֱמוּנָה, צְרִיכִין טִלְטוּל וּנְסִיעוֹת דְּרָכִים לְכַפֵּר, וְלַחֲזֹר לִמְצֹא אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁנֶּחְסְרָה לוֹ.

וְכֵן מָצִינוּ אֵצֶל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁהוֹרִיד אֶת הַשְׁכִּינָה וְהַתּוֹרָה לְעַם יִשְׂרָאֵל, וְהוּא גִּלָּה וּפִרְסֵם אֱלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ כָּל יְמֵי חַיָּיו, אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁשָּׁאַל (שְׁמוֹת ה, כב): "לָמָּה הֲרֵעֹתָה לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶּה שְׁלַחְתָּנִי" וְגוֹ', שֶׁגַּם שְׁאֵלָה זוֹ הָיְתָה רַק מֵחֲמַת עִצָּם אַהֲבָתוֹ לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִרְאוֹת בְּצַעֲרָם וְשִׁעְבּוּדָם בְּמִצְרַיִם, אַף־עַל־פִּי־כֵן נֶאֱמַר לוֹ (שָׁם פָּסוּק כג): "עַתָּה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפַרְעֹה" וְגוֹ', וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין קיא. שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה ה׳, סִימָן כב — מוּבָא שָׁם בְּרַשׁ״י): הֶעָשׂוּי לְפַרְעֹה תִּרְאֶה, וְלֹא הֶעָשׂוּי לְמַלְכֵי זְ׳ אֻמּוֹת כְּשֶׁאֲבִיאֵם לָאָרֶץ, שֶׁתִּהְיֶה בְּגָלוּת עִמָּהֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּנְסִיעָתָם בַּמִּדְבָּר, אֲבָל לֹא תִּכָּנֵס עִמָּהֶם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי מֵחֲמַת פְּגָם דַּק וּשְׁאֵלָה כָּלְשֶׁהִי עַל הַנְהָגוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, הָיָה צָרִיךְ לְהִסְתַּלְטֵל עִמָּהֶם בַּמִּדְבָּר, וְלַחֲזֹר וּלְפַרְסֵם לָהֶם אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל נְסִיעָה וַחֲנָיָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן תִּקּוּן הָאֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת.

וְזֶהוּ "אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן", וְכָתְבוּ הַמְקֻבָּלִים (מַגָּלַּה עֲמֻקּוֹת, פָּרָשַׁת מַסְעֵי), שֶׁרַאשֵׁי תֵּבוֹת א״לֶּה מַ׳סְעֵי בְ׳נֵי י׳שְׂרָאֵל, מְרַמְּזִים עַל אַרְבַּעַת הַגָּלֻיּוֹת: א׳דוֹם מ׳דַּי בָּ׳בֶל יָ׳וָן, כִּי תַּכְלִית כָּל הַמַּסָּעוֹת שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּטִלְטוּל וּבְגָלוּת בֵּין הָעַכּוּ״ם, הִיא כְּדֵי לַחֲזֹר וּלְגַלּוֹת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, שֶׁזֶּהוּ "אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם", הַיְנוּ שֶׁתַּכְלִית הַנְּסִיעוֹת הָיְתָה לְהוֹצִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁהוּא מֵצַר־יַם הַחָכְמָה, מִצָּרֵי הַמֹּחִין, וּלְהָבִיא אוֹתָם אֶל גִּלּוּי הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁזֶּהוּ לְצִבְאֹתָם, הַיְנוּ לְהַשְׁרוֹת אֶצְלָם הַשְׁכִּינָה הַקְּדוֹשָׁה הַנִּקְרֵאת צְבָאוֹת (עֵין בְּפֵרוּשׁ הָ׳אוֹר הַחַיִּים׳ הַקָּדוֹשׁ עַל פָּסוּק זֶה),

וְשֶׁיִּגָּלוּ וְיִפָּרְסְמוּ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל הָעוֹלָם, וְהַכֹּל בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, הַיְנוּ עַל־יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר, שֶׁהֵם מְגַלִּים וּמְפָרְסְמִים אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה לְכָל הַדּוֹר, כִּי אִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר (תִּקּוּנֵי זֹהַר, תִּקּוּן סט, דַּף קיא.), שֶׁכֹּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נִמְצָא בְּכָל מַנְהִיגֵי הַדּוֹר, וְכֵן עַל קְדֻשַּׁת אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (אָבוֹת א, יב): "הֱוֵי מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַהֲרֹן, אוֹהֵב שָׁלוֹם וְרוֹדֵף שָׁלוֹם" וְכוּ', הַיְנוּ לְגַלּוֹת שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּעוֹלָם, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ נִקְרָא שָׁלוֹם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סב) שֶׁמַּסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ הַנְּסִיעוֹת שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נוֹסְעִין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, הֵם מְכַפְּרִין עַל "אֱלֶה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל", הַיְנוּ עַל פְּגַם עֲבוֹדָה זָרָה. כִּי אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין עוֹבְדִין עֲבוֹדָה־זָרָה, יֵשׁ פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה הוּא גַּם־כֵּן בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי"ע עַל פָּסוּק (דְּבָרִים יא, טז): "וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים", שֶׁתֵּכֶף כְּשֶׁסָּרִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה.

כִּי בֶּאֱמֶת חֵטְא הָעֵגֶל הָיָה מְגֻנֶּה מְאֹד, עַד שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת פח:): מַאי דִּכְתִיב (שִׁיר הַשִּׁירִים ד, ט): "לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי כַּלָּה לִבַּבְתִּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ", בְּתְחִלָּה בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ, לְכְשֶׁתַּעֲשִׂי, בְּשְׁתֵּי עֵינַיִךְ. אָמַר עוּלָא, עֲלוּבָה כַּלָּה מְזֻנָּה בְּתוֹךְ חֻפָּתָהּ. כִּי הִנֵּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לָתֵת אֶת הַתּוֹרָה לְעַם יִשְׂרָאֵל, וְהֵמָּה הוֹלְכִים וְעוֹשִׂים אֶת הָעֵגֶל, שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה מב, סִימָן א'), שֶׁהָעֵגֶל הָיָה כָּלוּל מֵעֲבוֹדָה זָרָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲנַחְנוּ סוֹבְלִים עַד עַכְשָׁו, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (סַנְהֶדְרִין קב.): אֵין לְךָ כָּל פֻּרְעָנוּת וּפֻרְעָנוּת שֶׁבָּאָה לָעוֹלָם שֶׁאֵין בָּהּ אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה הֶכְרֵעַ לִיטְרָא שֶׁל עֵגֶל הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לב, לד): "וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם".

כִּי הַכֹּל מַה שֶּׁסּוֹבְלִים עַד הַיּוֹם, זֶה רַק מֵחֲמַת חֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁהֶחֱלִיפוּ עֵגֶל בִּמְקוֹם מֹשֶׁה, שֶׁזִּלְזְלוּ בַּצַּדִּיק, וְאָמְרוּ (שְׁמוֹת לב, א): "כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ", עַד שֶׁבָּאוּ עַל־יְדֵי־זֶה לִכְפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, כִּי מֹשֶׁה הוּא הַתּוֹרָה וְהַתּוֹרָה הִיא מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מַלְאָכִי ג, כב): "זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי, אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֹרֵב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים"; וּבְשָׁבִיל זֶה צְרִיכִים לָלֶכֶת לְגָלוּת וְלִנְסֹעַ נְסִיעוֹת, וְלִסְבֹּל סֵבֶל גָּדוֹל מְאֹד.

וְהִנֵּה רַבֵּנוּ זַ"ל אוֹמֵר, שֶׁעַל־יְדֵי הַנְּסִיעוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְכַּפֵּר חֵטְא הָעֵגֶל, כִּי כְּשֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל נוֹסֵעַ וּמְכַוֵּן בְּכָל מָקוֹם שֶׁבָּא, אֲשֶׁר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא פֹּה אִתּוֹ, עִמּוֹ וְאָצְלוֹ, וּמְקַבֵּל אֶת כָּל הַבָּא עָלָיו לְטוֹבָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּק מִמֶּנּוּ הַחָרוֹן אַף, הַכַּעַס וְהַקְּפִדּוּת וְהַמְּרִירוּת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, כִּי בֶּאֱמֶת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סִפְרֵי רְאֵה מד): כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה בָּעוֹלָם, חָרוֹן־אַף בָּעוֹלָם. כִּי הַמַּאֲמִין הָאֲמִתִּי שֶׁמַּאֲמִין אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְכָל דָּבָר הַנַּעֲשֶׂה בָּעוֹלָם זֶה הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחָתוֹ הַפְּרָטִית, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּק מִמֶּנּוּ חָרוֹן אַף, וְאֵינוֹ בְּכַעַס וּבְלַחַץ, כִּי יוֹדֵעַ וָעֶד, שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, נִמְצָא, כְּשֶׁנִּתְכַּפֵּר פְּגַם עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהוּא הַכְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, נִמְתָּק הַחָרוֹן־אַף, וְנִמְשֶׁכֶת רַחֲמָנוּת עַל הָאָדָם.

וְהִנֵּה גָּלוּת מִצְרַיִם הִתְחִילָה מֵאָז שֶׁהִבְטִיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית טו, ז): "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר

כַּשְׂדִּים, לָתֵת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ, וַיֹּאמַר אֲדֹנָ״י אֱלֹקִים בַּמֶּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה״, דַּיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁשָּׁאַל ״בַּמֶּה אֵדַע״, כְּבָר נִתְקַיֵּם אֶצְלוֹ (שָׁם יב): ״וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נֹפֶלֶת עָלָיו, וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי, וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל״, וְסִבַּת הַיְרִידָה לְמִצְרַיִם הָיְתָה עַל־יְדֵי מְכִירַת יוֹסֵף, שֶׁהָיָה עַל־יְדֵי שִׂנְאָה שֶׁשָּׂנְאוּ אוֹתוֹ, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשְׁכָה שִׂנְאַת חִנָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וְיוֹסֵף רָצָה שֶׁיּוֹרִידוּ אֵלָיו אֶת בִּנְיָמִין, כִּי יוֹסֵף הָיָה בְּסוֹד יְסוֹד, וּבִנְיָמִין הָיָה בְּסוֹד מַלְכוּת, וְיָדַע יוֹסֵף כִּי עַל־יְדֵי שֶׁיִּתְחַבְּרוּ יַחַד יְסוֹד וּמַלְכוּת, יוּכַל לְהַמְתִּיק אֶת הַדִּינִים שֶׁהִמְשִׁיכוּ אֶחָיו עָלָיו, עַל־יְדֵי הַשִּׂנְאָה שֶׁשָּׂנְאוּ אוֹתוֹ. וְאָמַר אָז יַעֲקֹב (בְּרֵאשִׁית מג, יד): ״וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים״.

וּמְגַלֶּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל סוֹד נוֹרָא וְנִפְלָא מְאֹד. כִּי כָּל מַה שֶּׁקּוֹרֶה עִם הָאָדָם, אֲפִלּוּ הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר, יְכוֹלוֹת לִהְיוֹת בָּהֶם טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּי מִלְּמַעְלָה רוֹצִים רַק אֶת הַטּוֹב שֶׁל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אֲנַחְנוּ לֹא יְכוֹלִים לְקַבֵּל אֶת הַטּוֹבוֹת הָאֵלּוּ דֶּרֶךְ צָרוֹת, יִסּוּרִים וּמְרִירוּת. וְלָכֵן אָמַר יַעֲקֹב אָבִינוּ לְבָנָיו: ״וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים״, ׳לָכֶם׳ דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִתֵּן לָנוּ הָרַחֲמָנוּת, שֶׁיִּמְסֹר אֶת הָרַחֲמָנוּת בְּיָדֵינוּ, כִּי אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁגַּם הַחוֹלָאַת הַקָּשָׁה וְכָל הַיִּסּוּרִין — הֵם הָרַחֲמָנוּת שֶׁלּוֹ.

כִּי בְּוַדַּאי כָּל מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה לָאָדָם, אֲפִלּוּ יִסּוּרִין קָשִׁים, הַכֹּל הֵיא רַק רַחֲמָנוּת. אֲבָל אָנוּ מְבַקְּשִׁים, שֶׁיִּתֵּן וְיִמְסֹר בְּיָדֵינוּ אֶת הָרַחֲמָנוּת, כִּי אֵין אָנוּ מְבִינִים הָרַחֲמָנוּת שֶׁלּוֹ. וְגַם אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְקַבֵּל אֶת רַחֲמָנוּתוֹ, רַק שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִתֵּן בְּיָדֵינוּ אֶת הָרַחֲמָנוּת, שֶׁאֲנַחְנוּ בְּעַצְמֵנוּ נְרַחֵם עָלֵינוּ. וְאֶצְלֵנוּ הָרַחֲמָנוּת בִּפְשִׁיטוּת, לְהִתְרַפֵּא מִן הַחֹלִי וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְזֶה אֲשֶׁר יִשְׂרָא״ל רָאשֵׁי תֵּבוֹת: אֵ׳ל שַׁ׳דַּי יִ׳תֵּן לָ׳כֶם רַ׳חֲמִים, וְאֶת זֶה אָמַר יַעֲקֹב אָבִינוּ עַל כָּל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, שֶׁאַף שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ בְּצָרוֹת גְּדוֹלוֹת, עִם כָּל זֹאת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יִמְסֹר אֶת רַחֲמָנוּתוֹ בְּיָדֵינוּ, שֶׁאֲנַחְנוּ נַמְשִׁיךְ עַל עַצְמֵנוּ יְשׁוּעוֹת גְּדוֹלוֹת, מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ צְרִיכִים.

וְזֶה ״אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן״; וְאִיתָא בַּסֵּפֶר ׳מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת׳ (פָּרָשַׁת מַסְעֵי), אֲשֶׁר אֵ״לֶּה מַ׳סְעֵי בְ׳נֵי יִ׳שְׂרָאֵל, רָאשֵׁי תֵּבוֹת הָאַרְבַּע גָּלֻיּוֹת שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל יִצְטָרְכוּ לַעֲבֹר מִמָּזֶה שֶׁיֵּצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְהֵם: אֱ׳דוֹם מָ׳דַי בָּ׳בֶל יָ׳וָן.

וְהִנֵּה בָּזֶה שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל מִסְתּוֹבְבִים בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּגָלוּת, וּבוֹנִים בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, יְשִׁיבוֹת וְתַלְמוּדֵי תּוֹרָה וּמִקְוָאוֹת, וּמְקַדְּשִׁים אֶת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ בָּרַבִּים, עַל־יְדֵי קִיּוּם מִצְווֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְאֵינָם מִתְעָרְבִים בֵּין הַגּוֹיִים, זֶה גּוֹרֵם שֶׁעֲשׁוּעִים גְּדוֹלִים לְמַעְלָה, אֲבָל עַם יִשְׂרָאֵל סוֹבְלִים גָּלוּת מָרָה מְאֹד זֶה אַלְפַּיִם שָׁנָה. וְעִקַּר הַגָּלוּת זֶה מֵחֲמַת הָעֲרֶב־רַב, אֲשֶׁר מוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (נָשֹׂא קכה:): וְאִינּוּן עֲרֶב־רַב אִינּוּן עֲתִירִין בְּשַׁלְוָה בְּחֶדְוָא בְּלֹא צַעֲרָא בְּלֹא יְגוֹנָא כְּלָל, גַּוְלָנִין מָארֵי שְׁחַד דְּאִינּוּן דַּיָּנִין רֵישֵׁי עַמָּא (בְּרֵאשִׁית ו, יג): ״כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם״, עֲלַיְהוּ אִתְמַר (אֵיכָה א, ה): ״הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ״. וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת קלט.): אִם רָאִיתָ דּוֹר שֶׁצָּרוֹת רַבּוֹת בָּאוֹת עָלָיו, צֵא וּבְדֹק בְּדַיָּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל פֻּרְעָנוּת שֶׁבָּאָה לָעוֹלָם, לֹא בָּאָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל דַּיָּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁעַד הַיּוֹם סוֹבְלִים מֵאֵלּוּ הָרְשָׁעִים הָאֲרוּרִים, שֶׁקּוֹרְאִים לְעַצְמָם רַבָּנִים, שֶׁהֵם רַע־בָּנִים פְּשׁוּטוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ, כִּי כָּל מִי שֶׁהוּא רַב מִטַּעַם, הוּא טָמֵא מְטֻמָּא, מְשָׁרֶת אֶת הַסָּמ״ךְ־מ״ם, כִּי הַהֶכְרֵחַ לוֹ לְקַיֵּם מַה שֶּׁהַמַּלְכוּת הָרְשָׁעָה מַכְתִּיבָה לוֹ. וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֶעֱבִירוּ עַל הַדַּת מִלְיוֹנִים

מֵאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, רַק דֶּרֶךְ אֵלּוּ הָרַבָּנִים הָרְשָׁעִים הָאֲרוּרִים. כִּי הַמְּקוֹמָה לֹא הָיָה כָּשֵׁר, מִמֵּילָא לֹא הָיְתָה טָהֳרַת הַמִּשְׁפָּחָה, וְעָבְרוּ עַל כְּרִיתוּת, הַשּׁוֹחֲטִים הָיוּ קַלִּים וְרֵיקִים וּפוֹחֲזִים, וּשְׁחִיטָתָם הָיְתָה נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, וְכֵן לֹא דָּאֲגוּ עַל חִנּוּךְ הַיְלָדִים, וְהִכְנִיסוּ בָּהֶם רַעַל שֶׁל כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וְדֵעוֹת נִפְסָדוֹת. וְעַל־יְדֵי־זֶה אָנוּ סוֹבְלִים עַד הַיּוֹם סֵבֶל גָּדוֹל מְאֹד, וּבְשָׂכַר הַקֹּמֶץ שֶׁל יְהוּדִים חֲרֵדִים לִדְבַר ה׳, שֶׁמּוֹסְרִים אֶת נַפְשָׁם בַּעֲבוּרוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמְדַקְדְּקִים בְּקַלָּה כְּבַחֲמוּרָה, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיוּ נִגְאָלִים בִּגְאֻלָּה שְׁלֵמָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָ״ה, וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן סב), שֶׁכָּל הַנְּסִיעוֹת שֶׁאָדָם נוֹסֵעַ וְטוֹרֵחַ, זֶה רַק מֵחֲמַת חֵטְא הָעֵגֶל.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (שָׁם), שֶׁחֵטְא הָעֵגֶל הָיָה שֶׁתָּלוּ הַכֹּל בְּסִבּוֹת, כְּאִלּוּ אִי אֶפְשָׁר לְהִתְרַפְּאוֹת אֶלָּא בְּסִבָּה זוֹ, אוֹ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג פַּרְנָסָה אֶלָּא בְּסִבָּה זוֹ, וְזֶה חֵטְא הָעֵגֶל; כִּי בֶּאֱמֶת הוּא יִתְבָּרַךְ הוּא סִבַּת כָּל הַסִּבּוֹת, וְהוּא מְסַבֵּב עִם כָּל אָדָם כְּפִי בְּחִינָתוֹ וְשָׁרְשׁוֹ, וַאֲפִלּוּ כָּל הַנְּסִיעוֹת שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּזֶה הָעוֹלָם, הֵן מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ זֶה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁזֶּה מִמֶּנּוּ וּמֵעַצְמוֹ. וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי״ע אֶת הַפָּסוּק (תְּהִלִּים לז, כג): ״מֵהָוָיָ״ה מִצְעֲדֵי גֶּבֶר כּוֹנָנוּ וְדַרְכּוֹ יֶחְפָּץ״, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְסַבֵּב עִם הָאָדָם שֶׁיִּסַּע בִּנְסִיעָה זוֹ, וְהַכֹּל כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֶת הַנִּצוֹצוֹת הַשַּׁיָּכִים לְשָׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ בְּמָקוֹם זֶה, אַף הָאָדָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִזֶּה, אֶלָּא ״וְדַרְכּוֹ יֶחְפָּץ״, הוּא חוֹשֵׁב שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ חָפֵץ לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ זֶה בִּשְׁבִיל אֵיזֶה מַשָּׂא וּמַתָּן, אוֹ בִּשְׁבִיל דָּבָר אַחֵר שֶׁבָּא לוֹ לִנְסֹעַ לְשָׁם, אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, ״מֵהָוָיָ״ה מִצְעֲדֵי גֶּבֶר״.

וְלָכֵן הִתְחִיל קֹדֶם אֶת ״מוֹצָאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם״ עַל־פִּי הָוָיָ״ה, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁזֶּה שֶׁנִּכְנַס בּוֹ רָצוֹן לִמְצֹא טֶרֶף לְבֵיתוֹ, וְהוּא מַחְלִיט לִנְסֹעַ אֵיזוֹ נְסִיעָה, עָלָיו לִזְכֹּר שֶׁהַכֹּל ״עַל־פִּי הָוָיָ״ה״ וְלֹא מִצַּד עַצְמוֹ, וְלָכֵן כָּתַב אַחַר־כָּךְ ״וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם״, הַיְנוּ זֶה שֶׁאָדָם נוֹסֵעַ נְסִיעָה כְּדֵי לִמְצֹא טֶרֶף לְבֵיתוֹ, זֶה הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. כִּי צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁכָּל הַנְּסִיעוֹת שֶׁהָאָדָם נוֹסֵעַ בְּזֶה הָעוֹלָם הֵן רַק כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֶת הַנִּצוֹצוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת הַשַּׁיָּכִים לְשָׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ. וְלָכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָר״ן, סִימָן פה): כְּשֶׁרוֹאֶה אָדָם נְסִיעָה לְפָנָיו, אֵין לוֹ לְהִתְעַקֵּשׁ לִמְנֹעַ מִזֶּה לֵישֵׁב בְּבֵיתוֹ דַּוְקָא. כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָדָם נוֹסֵעַ לְשָׁם, הוּא מְתַקֵּן שָׁם אֵיזֶה דָּבָר, רַק שֶׁיְּזַהֵר לִהְיוֹת שָׁמוּר מִן הָעֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אֲבָל כְּשֶׁהוּא רַק שָׁמוּר מִן הָעֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי כָּל אָדָם מְתַקֵּן בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא נוֹסֵעַ לְשָׁם, אֲפִלּוּ אִישׁ פָּשׁוּט לְגַמְרֵי, כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהָאָדָם בָּא לְשָׁם, הוּא עוֹשֶׂה שָׁם בְּוַדַּאי אֵיזֶה דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה עַל־כָּל־פָּנִים, כִּי מִתְפַּלֵּל שָׁם, וְאוֹכֵל שָׁם, וּמְבָרֵךְ עַל אֲכִילָתוֹ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.

כִּי בְּוַדַּאי אִישׁ יִשְׂרְאֵלִי אֲפִלּוּ הַפָּחוּת שֶׁבַּפְּחוּתִים, עַל־כָּל־פָּנִים הוּא עוֹשֶׂה כַּמָּה דְּבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר הוּא שָׁם, וְעַל־כֵּן בְּוַדַּאי הָאָדָם מֻכְרָח מִן הַשָּׁמַיִם לִהְיוֹת שָׁם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם דַּוְקָא, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַן שָׁם מַה שֶׁהוּא דַּיְקָא צָרִיךְ לְתַקֵּן שָׁם, עַל־כֵּן הֵיא טוֹבָה לְפָנָיו מַה שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ נְסִיעָה לְשָׁם, כִּי אוּלַי יִהְיֶה מֻכְרָח לָבוֹא לְשָׁם בְּשַׁלְשֶׁלְאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת פט:) עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ, רָאוּי הָיָה יַעֲקֹב לֵירֵד לְמִצְרַיִם בְּשַׁלְשֶׁלְאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, אֶלָּא וְכוּ׳, כְּמוֹ־כֵן הוּא בְּכָל אָדָם, שֶׁהֵיא טוֹבָה לְפָנָיו מַה שֶׁמְּזַדַּמֶּנֶת לוֹ

נְסִיעָה לְשֵׁם, כִּי בִּלְאו זֶה אוּלַי הָיָה מֻכְרָח לִירֵד לְשֵׁם בְּשַׁלְשֶׁלְאוֹת וְכוּ', חַס וְשָׁלוֹם. וְכָל זֶה מְדֻבָּר גַּם עַל אִישׁ פָּשׁוּט לְגַמְרֵי, כִּי אֲפִלּוּ אִישׁ פָּשׁוּט לְגַמְרֵי מִיִּשְׂרָאֵל, מְתַקֵּן גַּם־כֵּן בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינָי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֹת הַתַּאֲוָה, וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֹת הַתַּאֲוָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרֹת. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'): עִקַּר הַכְנָעָתוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע הוּא, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת יָ"ו, כִּי הַלּוּחוֹת אָרְכָּן יָ"ו וְרָחְבָּן יָ"ו, וְהַיָּ"ו הִיא צוּרַת מַקֵּל, וְהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מַכְנִיעָה אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי בַּעַל עֲבֵרָה הוּא מְשֻׁגָּע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ג.): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, וּכְמוֹ שֶׁהַמְשֻׁגָּעִים צְרִיכִין לְהַכּוֹתָם וְלָשׂוּם עֲלֵיהֶם שֻׁמּוֹת, כְּמוֹ־כֵן מַמָּשׁ הַתּוֹרָה שֶׁעוֹסְקִין, הִיא בְּחִינַת מַקֵּלוֹת וְשֻׁמּוֹת, שֶׁבָּזֶה מַכִּין וּמַכְנִיעִין אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, וּמְגָרְשִׁין מִן הָאָדָם אֶת הַשִּׁגָּעוֹן וְהָרוּחַ שְׁטוּת שֶׁנִּכְנְסוּ בּוֹ וְכוּ'.

וּצְרִיכִים לְהָבִין, אֲשֶׁר לְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, הוּא עִקַּר תִּקּוּנוֹ שֶׁל אָדָם נֶגֶד הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (קִדּוּשִׁין ל.): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בָּרָאתִי יֵצֶר הָרָע, בָּרָאתִי תּוֹרָה תַּבְלִין כְּנֶגְדָּהּ, כִּי הַיֵּצֶר הָרָע מַכְנִיס בָּאָדָם רוּחַ שְׁטוּת, עַד שֶׁגּוֹרֵם לוֹ לַחֲטֹא, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים: אֵין אָדָם חוֹטֵא, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, וְאַחַר שֶׁחוֹטֵא, הֲרֵי מוֹסִיף שְׁטוּת עַל שְׁטוּתוֹ. כִּי עֲבֵרָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵרָה (אָבוֹת ד, ב), נִמְצָא, שֶׁהָעֲוֹנוֹת וְהַתַּאֲוֹת מִתְגַּבְּרִים עָלָיו בְּיוֹתֵר, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְעִקַּר הָעֵצָה בַּעֲבוּר מְשֻׁגָּע הוּא מַקְלוֹת וְשֻׁמּוֹת, 'מַקְלוֹת' כְּדֵי לְאַיֵּם עָלָיו וּלְהַפְחִיד אוֹתוֹ שֶׁיַּעֲזֹב אֶת שִׁטְיוֹתָיו, כִּי אֲפִלּוּ שׁוֹטֶה וּמְשֻׁגָּע מְפֻחָד מִמַּקֵּל, שֶׁבְּוַדַּאי יִכְאַב לוֹ, וְ'שֻׁמּוֹת' כְּדֵי לְרַפְּאוֹת אוֹתוֹ מִכָּאן וּלְהַבָּא מִשִּׁטְיוֹתָיו. וְזֶה הַכֹּחַ שֶׁל לְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי הַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּצוּרַת מַקֵּל, כִּי הַלּוּחוֹת הָיוּ אָרְכָּן יָ"ו וְרָחְבָּן יָ"ו, שֶׁהוּא צוּרַת מַקֵּל. וְכֵן שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, שֶׁהֵם ו' סְדָרִים, הֵם כְּמוֹ מַקֵּל, וּמְאֹד מְסֻגָּלִים לְגָרֵשׁ אֶת הַשִּׁטְיוֹת וְהַשִּׁגְעוֹנוֹת מִן הָאָדָם.

וְלָכֵן אִם יַעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ חֹק קָבוּעַ לִלְמֹד בְּכָל יוֹם כָּךְ וְכָךְ, הַתּוֹרָה תּוֹצִיא אוֹתוֹ מִן הֶרְגֵּלוֹ הָרָע, אֲפִלּוּ שֶׁכְּבָר נִתְרַגֵּל בַּעֲבֵרוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְיִזְכֶּה לִתְשׁוּבָה בֶּאֱמֶת (שִׁיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן יט), וְכֵן הַתּוֹרָה הִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי בְּכָל תֵּבָה וְתֵבָה שֶׁל הַתּוֹרָה, יֵשׁ צְרוּפֵי שְׁמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ בָּאֳפָנִים נִפְלָאִים, וּבְכֹחַ שֵׁמוֹת אֵלּוּ מִתְרַפְּאִת הַנֶּפֶשׁ מִתַּחֲלוּאֶיהָ וְשִׁגְיוֹנוֹתֶיהָ הַמְרֻבִּים.

נִמְצָא, שֶׁעִקַּר עֲצַת הָאָדָם נֶגֶד הַיֵּצֶר הָרָע, לְקָרֵר אֶת אֵשׁ הַתַּאֲוֹת הַבּוֹעֶרֶת בְּקִרְבּוֹ, הוּא לְמוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁיִּתְגַּבֵּר מְאֹד בְּכָל יוֹם לִלְמֹד שְׁעוּרִים קְבוּעִים בְּכָל מְקוֹמוֹת הַתּוֹרָה: מִקְרָא, מִשְׁנָה, גְּמָרָא, מִדְרָשׁ, כִּי הֵם עִקַּר מְזוֹנוֹ וּמַלְבּוּשָׁיו בְּזֶה הָעוֹלָם. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (חַגִּיגָה יד.): "וּבְבֵיתִי אֵין לֶחֶם וְאֵין שִׂמְלָה" וְכוּ' (יְשַׁעְיָה ג, ז), שֶׁאֵין בְּיָדִי לֹא מִקְרָא, לֹא מִשְׁנָה, וְלֹא גְּמָרָא וְכוּ'. וּבָעוֹלָם הַבָּא יֵשׁ נְשָׁמוֹת רְעֵבוֹת וַעֲרֻמּוֹת, שֶׁצּוֹעֲקִין לְאֹכֶל וּלְמַלְבּוּשִׁים. וּכְשֶׁמְּבִיאִין לָהֶם אֹכֶל וּמַלְבּוּשִׁים, אוֹמְרִים: לֹא לָזֶה אֲנַחְנוּ צְרִיכִין, אֶלָּא לְתוֹרָה וּלְמִצְווֹת, שֶׁהֵם עִקַּר הַמָּזוֹן וְהַכְּסוּת (שִׁיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן כג).

וְלָכֵן אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ מַטְעֶה אֶת עַצְמוֹ כְּלָל, וְחוֹטֵף בְּכָל יוֹם לִמּוּדִים בְּכָל מְקוֹמוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה: מִקְרָא, מִשְׁנָה, גְּמָרָא, מִדְרָשׁ,

הֲלָכָה וּמוּסָר, הַיְנוּ שֶׁמְּדַקְדֵּק בְּכָל יוֹם לִלְמֹד קְצָת חֻמָּשׁ וְרַשִׁ"י מִפָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ, וּמְסַיֵּם אֶת כָּל הַפָּרָשָׁה מִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ, וּמוּבָא מִכַּמָּה וְכַמָּה צַדִּיקִים, שֶׁלִּמּוּד חֻמָּשׁ וְרַשִׁ"י בְּכָל יוֹם, הוּא סְגֻלָּה בְּדוּקָה וּמְנֻסָּה לְיִרְאַת שָׁמַיִם. וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי יִשָּׂכָר דֹּב מִבֶּעלְזָא זי"ע אָמַר, שֶׁבַּיּוֹם שֶׁאָדָם לוֹמֵד חֻמָּשׁ וְרַשִׁ"י, מֻבְטָח בּוֹ שֶׁלֹּא יֶחֱטָא. וְכֵן לוֹמֵד לְכָל הַפָּחוֹת פֶּרֶק אֶחָד מִשְׁנָיוֹת בְּכָל יוֹם, כִּי לִמּוּד מִשְׁנָיוֹת מְסֻגָּל לְגָרֵשׁ הָרוּחַ שְׁטוּת מֵהָאָדָם, וּלְטַהֵר אֶת הַנְּשָׁמָה, כִּי 'מִשְׁנָה' אוֹתִיּוֹת 'נְשָׁמָה' כַּמּוּבָא. וְכֵן שְׁאָר כָּל הַלִּמּוּדִים, וּבְפָרָט לִמּוּד מוּסָר וְסִפְרֵי יִרְאָה, שֶׁהֵם מַכְנִיסִים יִרְאַת שָׁמַיִם בְּלֵב הָאָדָם. וּמְסַפְּרִים עַל הַחַת"ם סוֹפֵר זי"ע, שֶׁאָמַר, שֶׁבְּיוֹם שֶׁלֹּא לָמַד מוּסָר, הִרְגִּישׁ חִסָּרוֹן גָּדוֹל בְּנַפְשׁוֹ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן אֲנַחְנוּ, כַּמָּה אָנוּ צְרִיכִין לִלְמֹד סִפְרֵי מוּסָר וְסִפְרֵי יִרְאָה בְּכָל יוֹם. וְלָכֵן אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ מַטֶּה אֶת עַצְמוֹ כְּלָל, וְחוֹטֵף לִמּוּדִים אֵלּוּ בְּכָל יוֹם, אָז טוֹב לוֹ בָּזֶה וּבַבָּא לָנֶצַח.

וּבָזֶה מוּבָן "**וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינָי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרוֹת הַתַּאֲוָה, וַיִּסְעוּ מִקִּבְרוֹת הַתַּאֲוָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרוֹת**"; נִמְצָא, אֲשֶׁר דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל הַנַּ"ל, מְרֻמָּזִים בִּפְסוּקִים אֵלּוּ "**וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינָי**", מִיָּד כְּשֶׁאָדָם נוֹסֵעַ וְעוֹזֵב אֶת מִדְבַּר סִינַי, שֶׁהוּא מָקוֹם קַבָּלַת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּמִתְרַשֵּׁל מִלִּמּוּד הַתּוֹרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי "**וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרוֹת הַתַּאֲוָה**", הוּא נָח וּמַגִּיעַ לִמְקוֹם הִתְגַּבְּרוּת הַתַּאֲוֹוֹת, וְנִקְבָּר עַל יָדָן, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר יא, לד): "**וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה, כִּי שָׁם קָבְרוּ אֶת הָעָם הַמִּתְאַוִּים**".

כִּי בִּלְי כֹּחַ הַתּוֹרָה, הָאָדָם מִשְׁתַּגֵּעַ מִכֹּחַ הַיֵּצֶר הָרָע וְהַתַּאֲוֹת רָעוֹת שֶׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְהוּא נֶחֱשָׁב כְּקָבוּר בָּאֲדָמָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת ח, י): "וּבְכֵן רָאִיתִי רְשָׁעִים קְבֻרִים וָבָאוּ". וְזֶהוּ "**וַיִּסְעוּ מִקִּבְרוֹת הַתַּאֲוָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרוֹת**", חֲצֵרוֹת הוּא בְּחִינַת בֵּית הַקְּבָרוֹת הַנִּקְרָא חֲצַר מָוֶת (בְּרָכוֹת יח:); כִּי רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם נִקְרָאִים מֵתִים (שָׁם); וְהֵם נֶחֱשָׁבִים כְּמוֹ מֵתִים וּקְבוּרִים בְּחַיֵּיהֶם, וְהַכֹּל מֵרֹב שִׁגְעוֹנוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע, אֲבָל כְּשֶׁאָדָם בּוֹרֵחַ אֶל חַדְרֵי הַתּוֹרָה, וְנוֹסֵעַ תָּמִיד אֶל מִדְבַּר סִינַי, לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה מֻחְדָּשׁ, בָּזֶה הוּא קוֹבֵר וּמַכְנִיעַ כָּל הַתַּאֲוֹוֹת רָעוֹת, וּמַגִּיעַ אֶל חֲצֵרוֹת בֵּית ה', לִשְׁמֹחַ בֶּאֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְזַכֵּנוּ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה תָּמִיד, וְנִזְכֶּה לְהַכְנִיעַ וּלְבַטֵּל אֶת הַיֵּצֶר הָרָע מֵאִתָּנוּ לְגַמְרֵי, עַד נִזְכֶּה לְהִתְדַּבֵּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת, וּלְהִכָּלֵל בּוֹ לְגַמְרֵי, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת דְּבָרִים

[א] אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְגוֹ'. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לְפִי שֶׁהֵן דִּבְרֵי תוֹכָחוֹת, וּמָנָה כָּאן כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהִכְעִיסוּ לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּהֶן, וּלְפִיכָךְ סָתַם אֶת הַדְּבָרִים וְהִזְכִּירָן בְּרֶמֶז, מִפְּנֵי כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְּבָאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ח'): אַף־עַל־פִּי שֶׁתּוֹכָחָה הוּא דָּבָר גָּדוֹל, וּמֻטָּל עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ, כְּשֶׁרוֹאֶה בּוֹ שֶׁאֵינוֹ מִתְנַהֵג כַּשּׁוּרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (וַיִּקְרָא יט, יז): "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ", וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לָאו כָּל אָדָם יָכוֹל לְהוֹכִיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא (עֲרָכִין טז:): תָּמֵהַּ אֲנִי אִם יֵשׁ בַּדּוֹר הַזֶּה מִי שֶׁיָּכוֹל לְהוֹכִיחַ; וְאִם רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר זֹאת בְּדוֹרוֹ, כָּל שֶׁכֵּן בַּדּוֹר הַזֶּה שֶׁל עַכְשָׁו, כִּי כְּשֶׁהַמּוֹכִיחַ אֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אָזַי לֹא דַּי שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בְּתוֹכַחְתּוֹ, אַף גַּם הוּא מַבְאִישׁ רֵיחַ שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת הַשּׁוֹמְעִים תּוֹכַחְתּוֹ, כִּי עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ, הוּא מְעוֹרֵר הָרֵיחַ רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁהוּא מוֹכִיחָם, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵיזֶה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ שֶׁאֵינוֹ טוֹב, כָּל זְמַן שֶׁאֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ הַדָּבָר, אֵין מַרְגִּישִׁין הָרֵיחַ רַע, אֲבָל כְּשֶׁמַּתְחִילִין לְהָזִיז אוֹתוֹ הַדָּבָר, אָזַי מְעוֹרְרִין הָרֵיחַ רַע, כְּמוֹ־כֵן עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה שֶׁל מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, עַל־יְדֵי־זֶה מְזִיזִין וּמְעוֹרְרִין הָרֵיחַ רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁמּוֹכִיחָם, וְעַל־כֵּן הוּא מַבְאִישׁ רֵיחָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַחֲלִישׁ אֶת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁלָּהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִפְסָק הַשֶּׁפַע מִכָּל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלוּיִים בְּאֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת וְכוּ'.

אֲבָל כְּשֶׁהַמּוֹכִיחַ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אָזַי אַדְרַבָּה, הוּא מוֹסִיף וְנוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בְּהַנְּשָׁמוֹת עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ, כִּי הַתּוֹכָחָה צְרִיכָה לִהְיוֹת בִּבְחִינַת הַתּוֹכָחָה שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ נָתַן בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, בִּבְחִינַת (שִׁיר הַשִּׁירִים א, יב): "נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ", הַנֶּאֱמָר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, עָזַב לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא נָתַן, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת פח.); כִּי עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה שֶׁל מֹשֶׁה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, הוֹסִיף וְנָתַן לָהֶם רֵיחַ טוֹב.

כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הוֹכִיחַ אוֹתָם בְּדֶרֶךְ אַהֲבָה וְלֹא בְּדֶרֶךְ רִחוּק, שֶׁאָמַר לָהֶם 'עַדַיִן חֲבִיבוּתָא הוּא גַּבָּן' (שַׁבָּת פח.), דִּכְתִיב: 'נָתַן' וְלֹא כְּתִיב 'הִסְרִיחַ', הַיְנוּ שֶׁהוֹסִיף רֵיחַ טוֹב בַּנְּשָׁמוֹת, כִּי מָסַר נַפְשׁוֹ בַּעֲבוּר כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת לב, לב): "וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ" וְגוֹ'.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לְפִיכָךְ סָתַם אֶת הַדְּבָרִים, וְהִזְכִּירָן בְּרֶמֶז, מִפְּנֵי כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל', כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה (מְנָחוֹת סה.), וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר אָמַר לָהֶם דִּבְרֵי תּוֹכָחָה לִפְנֵי הִסְתַּלְּקוּתוֹ, אֲמָרָם בְּדֶרֶךְ רֶמֶז מִפְּנֵי כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא רָצָה לְצַעֲרָם, וְהַכֹּל מֵרֹב אַהֲבָה שֶׁאָהַב אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְגוֹ'. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לְפִי שֶׁהֵן דִּבְרֵי תוֹכָחוֹת, וּמָנָה כָּאן כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהִכְעִיסוּ לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּהֶן, וּלְפִיכָךְ

סָתַם אֶת הַדְּבָרִים וְהִזְכִּירָן בְּרֶמֶז, מִפְּנֵי כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְיֵשׁ לְדַיֵּק מָה הַתֵּבָה 'אֵלֶּה', שֶׁנִּרְאֶה שֶׁזֶּה חֵלֶק מֵהַדְּבָרִי תּוֹכָחָה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ח'), אֲשֶׁר תּוֹכָחָה הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, וּמְצָוָה עַל כָּל אֶחָד לְהוֹכִיחַ כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁחֲבֵרוֹ אֵינוֹ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר, כִּי זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ" (וַיִּקְרָא יט, יז), אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא כָּל אֶחָד רָאוּי לְהוֹכִיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא (עֲרָכִין טז:): תָּמֵהַּ אֲנִי אִם יֵשׁ בַּדּוֹר הַזֶּה מִי שֶׁיָּכוֹל לְהוֹכִיחַ; וְאִם רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר זֹאת בְּדוֹרוֹ, כָּל שֶׁכֵּן בְּדוֹר זֶה שֶׁל עַכְשָׁו, כִּי כְּשֶׁהַמּוֹכִיחַ אֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אֲזַי לֹא דַּי שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בְּתוֹכַחְתּוֹ, אַף גַּם הוּא מַבְאִישׁ רֵיחַ שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת הַשּׁוֹמְעִים תּוֹכַחְתּוֹ. כִּי עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ, הוּא מְעוֹרֵר הָרֵיחַ רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁהוּא מוֹכִיחָם. כְּמוֹ כְּשֶׁמַּנָּח אֵיזֶה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ שֶׁאֵינוֹ טוֹב, כָּל זְמַן שֶׁאֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ הַדָּבָר, אֵין מַרְגִּישִׁין הָרֵיחַ רַע, אֲבָל כְּשֶׁמַּתְחִילִין לְהָזִיז אוֹתוֹ הַדָּבָר, אֲזַי מְעוֹרְרִין הָרֵיחַ רַע; כְּמוֹ־כֵן עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה שֶׁל מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, עַל־יְדֵי־זֶה מְזִיזִין וּמְעוֹרְרִין הָרֵיחַ־רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁמּוֹכִיחָם, וְעַל־כֵּן הוּא מַבְאִישׁ רֵיחָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַחֲלִישׁ אֶת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁלָּהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִפְסָק הַשֶּׁפַע מִכָּל הָעוֹלָמוֹת, הַתְּלוּיִים בְּאֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת.

כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַנְּשָׁמָה הוּא מֵהָרֵיחַ. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת מג:): מִנַּיִן שֶׁמְּבָרְכִין עַל הָרֵיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קנ, ו): "כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ", אֵיזֶהוּ דָּבָר שֶׁהַנְּשָׁמָה נֶהֱנֵית מִמֶּנּוּ וְלֹא הַגּוּף? הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הָרֵיחַ; וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי־זֶה הַמּוֹכִיחַ, שֶׁהוּא מַבְאִישׁ רֵיחָם, עַל־יְדֵי־זֶה נֶחֱלֶשֶׁת הַנְּשָׁמָה, שֶׁיְּנִיקָתָהּ מֵהָרֵיחַ, וּמִמֵּילָא נִפְסָק הַשֶּׁפַע מִכָּל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלוּיִים בָּהֶם.

אֲבָל כְּשֶׁהַמּוֹכִיחַ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אֲזַי אַדְרַבָּא, הוּא מוֹסִיף וְנוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בְּהַנְּשָׁמוֹת עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ. כִּי הַתּוֹכָחָה צְרִיכָה לִהְיוֹת בִּבְחִינַת הַתּוֹכָחָה שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ נָתַן בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, בִּבְחִינַת (שִׁיר הַשִּׁירִים א, יב): "נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ", הַנֶּאֱמָר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. עָזַב לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא נָתַן, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ"י שָׁם, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שַׁבָּת פח.), [שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל 'עֲדַיִן חֲבִיבוּתָא הִיא גַּבָּן, דִּכְתִיב נָתַן וְלֹא כָּתַב הִסְרִיחַ'].

כִּי עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה שֶׁל מֹשֶׁה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, הוֹסִיף וְנָתַן בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא. כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַנְּשָׁמָה הִיא מֵהָרֵיחַ, כִּי עַל־יְדֵי קוֹל הַמּוֹכִיחַ שֶׁהוּא רָאוּי, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בְּהַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְזוֹנָא דְּנִשְׁמָתָא.

כִּי כָּל נְשָׁמָה הִיא חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל, וְיוֹנֶקֶת מִכָּל הָעוֹלָמוֹת, וְאִם הִיא נוֹפֶלֶת וְנִתְלַכְלֶכֶת בְּזֻהֲמַת תַּאֲוֹת רָעוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹצֵא מִמֶּנָּה רֵיחַ רַע, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא מְזִיזִין, לֹא מַרְגִּישִׁים אֶת הָרֵיחַ רַע, אֲבָל כְּשֶׁמַּתְחִילִים לְהָזִיז, אָז יוֹצֵא רֵיחַ רַע מְאֹד, וְלָכֵן לֹא כָּל אֶחָד יָכוֹל לְהוֹכִיחַ, אֶלָּא מִי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁתּוֹכַחְתּוֹ הִיא רַק בְּדֶרֶךְ אַהֲבָה, בִּבְחִינַת: "וַעֲדַיִן חֲבִיבוּתָא הִיא גַּבָּן", שֶׁהוּא מְגַלֶּה שֶׁאֵין שׁוּם יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם כְּלָל, וַאֲפִלּוּ שֶׁעָשָׂה מַה שֶׁעָשָׂה, עֲדַיִן יֵשׁ לוֹ תִּקָּוָה, וְאָסוּר לְהִשָּׁבֵר מִשּׁוּם דָּבָר.

וְזֶה מַה שֶּׁהוֹכִיחָם מֹשֶׁה: **"אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל"** וְגוֹ', וּפֵרֵשׁ רַשׁ"י: 'וְהִזְכִּירָן בְּרֶמֶז, מִפְּנֵי כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל'; **"וְדֵי זָהָב"** וּפֵרֵשׁ רַשׁ"י: 'הוֹכִיחָן עַל הָעֵגֶל שֶׁעָשׂוּ בִּשְׁבִיל רֹב זָהָב שֶׁהָיָה לָהֶם'; וְעַכְשָׁו שַׁפִּיר הַלָּשׁוֹן "אֵלֶּה", כִּי הוֹכִיחָם בְּרֶמֶז עַל שֶׁאָמְרוּ (שְׁמוֹת לב, ד): "אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל", כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הוֹכִיחַ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה

הָעֵגֶל, שֶׁהָיָה כָּלוּל מֵעֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה מב, סִימָן א׳) וְלֹא עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עָשׂוּ בִּלְבַד, אֶלָּא גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים; שֶׁהֵן הָעֲבֵרוֹת הֲכִי חֲמוּרוֹת, וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ הוֹכִיחָם בִּלְשׁוֹן אַהֲבָה, ׳וַעֲדַיִן חֲבִיבוּתָא הִיא גַּבָּן׳, שֶׁהִכְנִיס בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, כִּי רַק עַל־יְדֵי־זֶה מְבַטְּלִים אֶת הָרֵיחַ רַע, שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהַמַּעֲשִׂים הָרָעִים, וּמְקָרְבִים אוֹתָם, כְּדֵי שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בָּעֲרָבָה מוֹל סוּף בֵּין פָּארָן וּבֵין תֹּפֶל וְלָבָן וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב.
פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳וּמָנָה כָּאן כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהִכְעִיסוּ לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּהֶן, וּלְפִיכָךְ סָתַם אֶת הַדְּבָרִים וְהִזְכִּירָן בְּרֶמֶז, מִפְּנֵי כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן א׳), שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָדוּן אֶת שׁוּם אָדָם, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (אָבוֹת ב, ד): אַל תָּדוֹן אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתַּגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ, וּמִי הוּא שֶׁיּוּכַל לֵידַע לְהַגִּיעַ לִמְקוֹם חֲבֵרוֹ? כִּי אִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה סח, סִימָן ט׳), וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ מָקוֹם אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־כֵּן הוּא לְבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לָדוּן אֶת הָאָדָם, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בַּעַל הָרַחֲמִים, וּבְוַדַּאי הוּא מְקַיֵּם בָּנוּ ׳הֱוֵי דָּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת׳ (אָבוֹת א, ו).

כִּי בֶּאֱמֶת כָּל מַה שֶּׁאָדָם חוֹטֵא, זֶה רַק מֵחֲמַת שֶׁהַמָּקוֹם שֶׁהוּא נִמְצָא שָׁם, הֵבִיא אוֹתוֹ לַחֲטָאִים, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁהוּא חוֹטֵא, הוּא נוֹפֵל אֶל לְמַטָּה מֵהַמָּקוֹם וּלְמַטָּה מֵהַזְּמַן, וְדָבָר זֶה אַף אֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לָדַעַת רַק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלָכֵן אִי אֶפְשָׁר לָדוּן אֶת שׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי אֵין יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמוֹ וְאֶת יְצִרוֹ שֶׁבָּא לִידֵי חֲטָאִים וַעֲוֹנוֹת כָּאֵלּוּ, רַק הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה נִפְלָאָה מְאֹד, שֶׁנִּכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, רַק הוּא יָכוֹל לָדוּן אֶת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת, וְלָכֵן דַּיְקָא הוּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כִּי הוּא מוֹצֵא אֶת הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד.

וְזֶה ״אֵלֶּה הַדְּבָרִים״ פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳לְפִי שֶׁהֵן דִּבְרֵי תּוֹכָחוֹת, וּמָנָה כָּאן כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהִכְעִיסוּ בִּפְנֵי הַמָּקוֹם בָּהֶן׳, הַיְנוּ שֶׁהַתּוֹכָחָה שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיְתָה, שֶׁהִזְכִּיר דַּיְקָא אֶת הַמְּקוֹמוֹת שֶׁחָטְאוּ וְהִכְעִיסוּ בָּהֶן אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, לְהוֹרוֹת, שֶׁלֹּא הֵם חָטְאוּ, אֶלָּא הַמְּקוֹמוֹת שֶׁעָבְרוּ שָׁם גָּרְמוּ לָהֶם לַחֲטֹא. וְלָכֵן הַתּוֹכָחָה שֶׁלּוֹ הָיְתָה בְּאַהֲבָה, כִּי הַמָּקוֹם שֶׁעָבְרוּ שָׁם, זֶה אֲשֶׁר גָּרַם לָהֶם לַחֲטֹא, וּבֶאֱמֶת יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳לְפִי שֶׁהֵם דִּבְרֵי תּוֹכָחוֹת׳ וְכוּ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יח): סַכָּנָה גְּדוֹלָה לִהְיוֹת מְפֻרְסָם וּלְהַנְהִיג הָעוֹלָם, לֹא מִבַּעְיָא כְּשֶׁאֵינוֹ רָאוּי כְּלָל, וְלוֹבֵשׁ טַלִּית שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, רַק אֲפִלּוּ עוֹבְדֵי הַשֵּׁם בֶּאֱמֶת, גְּדוֹלֵי הַדּוֹר, יֵשׁ עֲלֵיהֶם סַכָּנוֹת נוֹרָאוֹת בְּהַנְהָגַת הָעוֹלָם, כִּי אִישׁ פָּשׁוּט רָחוֹק מְאֹד שֶׁיַּעֲבֹר עַל רְצִיחָה, אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ אִישׁ כָּשֵׁר, כִּי אֵין לוֹ תַּאֲוָה לָזֶה, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּגִּיעַ, חַס וְשָׁלוֹם, לְתַאֲוָה כָּזוֹ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, אֵינוֹ בָּא לְיָדוֹ, וְיֵשׁ לוֹ כַּמָּה מְנִיעוֹת לָזֶה, וַאֲפִלּוּ אִם יַעֲבֹר, לֹא יַעֲבֹר כִּי אִם לְעִתִּים רְחוֹקוֹת, וְקָרוֹב שֶׁלֹּא יַעֲבֹר רַק פַּעַם אַחַת כָּל יָמָיו, אֲבָל בְּהַנְהָגַת הָעוֹלָם וּבְחִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא שֶׁמְּחַדְּשִׁין, יְכוֹלִים לַעֲבֹר וְלִהְיוֹת מַמָּשׁ גַּנָּב וְנוֹאֵף וְרוֹצֵחַ בְּכָל פַּעַם, בְּכָל רֶגַע, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

כִּי בֶּאֱמֶת לִהְיוֹת רַב וּמַנְהִיג מְפֻרְסָם בָּעוֹלָם, הִיא אַחֲרָיוּת עֲצוּמָה וְנוֹרָאָה מְאֹד, כִּי הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל כָּל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלָיו תְּלוּיוֹת בּוֹ, וְאִם אֵינוֹ מַנְהִיג אוֹתָם כָּרָאוּי, הֲרֵי הַקּוֹלָר שֶׁלָּהֶם תָּלוּי בְּצַוָּארוֹ, וְהוּא נִתְפָּס

בַּעֲוֹנָם, בִּבְחִינַת (דְּבָרִים א, יג): "וַאֲשִׂימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לוֹמַר שֶׁאַשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל תְּלוּיוֹת בְּרָאשֵׁי דַּיָּנֵיהֶם', עַיֵּן שָׁם. כִּי מִצַּד אֶחָד בְּוַדַּאי מֻטָּל עֲלֵיו לְהוֹכִיחָם, אֲבָל מִצַּד שֵׁנִי אִם אֵין הַתּוֹכָחָה בָּרְאוּי, חֲרִי מַבְאִישׁ רֵיחָם, וְגוֹרֵם לָהֶם לַחֲטֹא יוֹתֵר, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ח'). כִּי עִקַּר הַתּוֹכָחָה שֶׁל הַמַּנְהִיג צְרִיכָה לִהְיוֹת כְּתוֹכַחְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים א, יב): "נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת פח:): הִסְרִיחַ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא נָתַן, שֶׁנָּתַן בָּהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ רֵיחַ טוֹב, וַאֲפִלּוּ אַחַר חֶטְא הָעֶגֶל, אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: עַדַיִן חֲבִיבוּתָא הִיא גַּבַּן, שֶׁעַדַיִן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אֶתְכֶם. וְעַל־יְדֵי־זֶה חָזְרוּ כֻּלָּם בִּתְשׁוּבָה.

כִּי לְהַגִּיד לְאָדָם עַוֹנוֹתָיו וּלְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ לָמָּה עָשָׂה כָּךְ וְכָךְ, אֵין בָּזֶה שׁוּם מַעֲלָה, אַדְרַבָּה זֶה גּוֹרֵם לוֹ חֲלִישׁוּת הַדַּעַת, עַד שֶׁיָּכוֹל לַחֲטֹא יוֹתֵר, רַחֲמָנָא לִצְלָן. נִמְצָא, שֶׁהַתּוֹכָחָה לֹא פְּעָלָה כְּלוּם, כִּי עִקַּר הַתּוֹכָחָה שֶׁל הַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי הִיא רַק בְּדֶרֶךְ אַהֲבָה וְרַחֲמָנוּת, בִּבְחִינַת (יְשַׁעְיָה מט, י): "כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם", שֶׁרַק רַחֲמָן נִקְרָא מַנְהִיג אֲמִתִּי, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ז').

וְלָכֵן אֵין לְאָדָם לִדְחֹק עַצְמוֹ לִהְיוֹת מַנְהִיג וּמְפָרְסָם, כִּי זוֹ סַכָּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה תַּאֲוָה וְיֵצֶר הָרָע גָּדוֹל לְהַנְהִיג הָעוֹלָם, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סא), אַף־עַל־פִּי־כֵן אִם יַעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ חֶשְׁבּוֹן פָּשׁוּט, יִרְאֶה שֶׁלֹּא כְּדַאי לוֹ כְּלָל, כִּי כָּל זְמַן שֶׁהוּא מְכֻסֶּה וּמֻסְתָּר מֵעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, חֲרִי יָכוֹל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּרְצוֹנוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲשֹׁב מֵאֲחֵרִים כְּלָל, אֲבָל מִיָּד שֶׁנַּעֲשֶׂה מַנְהִיג וּמְפָרְסָם, חֲרִי רוֹצֶה לִשָּׂא חֵן בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וּכְבָר אִי אֶפְשָׁר לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ בִּלְתִּי לַה' לְבַדּוֹ. וּכְמוֹ שֶׁפַּעַם אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל לְאֶחָד שֶׁבָּא לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָצוֹן לִהְיוֹת מַנְהִיג וּמְפָרְסָם. עָנָה וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן מז): חֲרִי לֹא תּוּכַל לְבָרֵךְ אֲפִלּוּ בִּרְכַּת־הַמָּזוֹן אַחַת בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, כִּי תָּמִיד תַּחֲשֹׁב אֵיךְ לְשָׂא חֵן בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וְלֹא תּוּכַל לְכַוֵּן דַּעְתְּךָ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל. וְלָכֵן לָמָּה לָאָדָם לִכָּנֵס בִּדְבָרִים כָּאֵלּוּ, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא חֲרִי כָּל מַה שֶּׁאָדָם מְפָרְסָם — מַזִּיק לוֹ מְאֹד, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לִסְבֹּל יִסּוּרִין בִּשְׁבִיל רַבִּים, שֶׁבְּנֵי־אָדָם חוֹטְאִים, וְהוּא צָרִיךְ לִסְבֹּל בִּשְׁבִילָם יִסּוּרִין, בִּבְחִינַת (יְשַׁעְיָה נג, יב): "לָכֵן אֲחַלֵּק לוֹ בָרַבִּים", כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן עא), וְלָכֵן לָמָּה לָאָדָם לְהַכְנִיס עַצְמוֹ בְּצָרוֹת וְסַכָּנוֹת כָּאֵלּוּ, יוֹתֵר טוֹב לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּפִּנָּה שֶׁלּוֹ, וּלְדַבֵּק עַצְמוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִחְיֶה חַיִּים טוֹבִים בֶּאֱמֶת.

וְרַבֵּנוּ זַ"ל מַזְהִיר, שֶׁבְּהַנְהָגַת הָעוֹלָם וּבְחִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא שֶׁמְּחַדְּשִׁין, יְכוֹלִים לִהְיוֹת גַּנָּב, נוֹאֵף וְרוֹצֵחַ בְּכָל פַּעַם וּבְכָל רֶגַע, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כִּי הִנֵּה כְּשֶׁאָדָם מְחַדֵּשׁ חִדּוּשֵׁי תוֹרָה, וְאוֹמֵר אוֹתָהּ בָּרַבִּים, אוֹ כּוֹתֵב אוֹתָם עַלֵּי סֵפֶר, חֲרִי יֵשׁ בָּזֶה אַחֲרָיוּת גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה מְאֹד, כִּי כָּל הַכַּוָּנָה שֶׁל חִדּוּשֵׁי תוֹרָה צָרִיךְ לִהְיוֹת עַל מְנַת לְחַזֵּק נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לִהְיוֹת חֲזָקִים בֶּאֱמוּנָה, וּלְעוֹרֵר אוֹתָם לִלְמוּד הַתּוֹרָה וּלְקִיּוּם הַמִּצְוֹות, וְאָז זְכוּת הָרַבִּים תְּלוּיָה בּוֹ לְדוֹרֵי דּוֹרוֹת, אֲבָל כְּשֶׁמְּחַדֵּשׁ חִדּוּשֵׁי תוֹרָה לְהַרְאוֹת חָכְמָתוֹ לַבְּרִיּוֹת, וּלְהַרְאוֹת לִבְנֵי אָדָם אֵיךְ שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵהַתּוֹרָה וּמֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, חֲרִי נַעֲשֶׂה גַּנָּב, נוֹאֵף וְרוֹצֵחַ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, בְּכָל פַּעַם, וְחֵטְא הָרַבִּים תָּלוּי בּוֹ, כִּי חֲרִי הֶחֱלִישׁ אֶת דַּעְתָּם וְלָקַח אֶת הַכֹּסֶף שֶׁלָּהֶם שֶׁלֹּא כַּדִּין, וַחֲרִי הוּא גַּנָּב, וְגָרַם לָהֶם יְרִידָה וְלַלֶּכֶת אַחֲרֵי תַּאֲוֹות עוֹלָם הַזֶּה, וַחֲרִי הוּא נוֹאֵף, וְגָרַם לָהֶם נְפִילָה, שֶׁנֶּחֱשֶׁבֶת כְּמִיתָה מַמָּשׁ (עַיֵּן זֹהַר ח"ג קלה:), וַחֲרִי הוּא רוֹצֵחַ. נִמְצָא, שֶׁבַּחִדּוּשֵׁי תוֹרָה שֶׁלּוֹ עָשָׂה חֻרְבַּן הָעוֹלָם.

וְכֵן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי לְתַלְמִידָיו (הַקְדָּמַת הַזֹּהַר ה.), שֶׁבְּחִדּוּשֵׁי תוֹרָה שֶׁאֵינָם כָּרָאוּי, בּוֹרֵא עוֹלָמוֹת וּרְקִיעִים דְּשָׁוְא, וְגוֹרֵם חֻרְבַּן הָעוֹלָם. וּפָתְחוּ כָּל הַתַּלְמִידִים וְעָנוּ אַחֲרָיו: רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, עַיִן שָׁם; נִמְצָא שֶׁלִּהְיוֹת מַנְהִיג וּמְפָרְסָם, הִיא סַכָּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְעַל הָאָדָם לִבְרֹחַ מִזֶּה לְגַמְרֵי, וְרַק אִם מִן הַשָּׁמַיִם מַכְרִיחִים אוֹתוֹ לִהְיוֹת מַנְהִיג עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, עָלָיו לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן מִלִּפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל נַפְשׁוֹ, שֶׁיִּזְכֶּה לְהַדְרִיכָם בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה, וּלְחַדֵּשׁ חִדּוּשֵׁי תוֹרָה אֲמִתִּיִּים שֶׁיּוּעִילוּ לָהֶם לָנֶצַח, וְאָז יִהְיֶה בָּטוּחַ שֶׁיַּצְלִיחַ בְּכָל עִנְיָנָיו, וְתִהְיֶה זְכוּת הָרַבִּים תְּלוּיָה בּוֹ לְדוֹרוֹת.

וּבָזֶה נָבִין מַה שֶּׁמָּצִינוּ בִּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה דִּבְרֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל, בְּדֶרֶךְ תּוֹכַחַת מְגֻלָּה וְאַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת: **"אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל"**, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'לְפִי שֶׁהֵם דִּבְרֵי תּוֹכָחוֹת' וְכוּ', שֶׁהוֹכִיחַ אוֹתָם מֹשֶׁה לִפְנֵי הִסְתַּלְּקוּתוֹ בְּדֶרֶךְ רֶמֶז מִפְּנֵי כְּבוֹדָן, וְשֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אוֹתָם, כִּי זוֹ הָיְתָה דַּרְכּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְהַנְהִיג אוֹתָם בְּרַחֲמָנוּת, וּלְהַכְנִיס בָּהֶם תִּקְוָה וְרִיחַ טוֹב, וְלָמַד מִיַּעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁלֹּא לְהוֹכִיחָן אֶלָּא סָמוּךְ לַמִּיתָה, כִּי גַּם יַעֲקֹב לֹא הוֹכִיחַ אֶת רְאוּבֵן אֶלָּא סָמוּךְ לְמִיתָתוֹ, שֶׁלֹּא יַנִּיחֵהוּ וְיִדְבַּק בְּעֵשָׂו אָחִיו (עַיֵּן רַשִׁ"י דְּבָרִים א', פָּסוּק ג').

וְהִנֵּה כְּתִיב אַחַר־כָּךְ: **"וַאֲמַר אֲלֵכֶם בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר, לֹא אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֶתְכֶם"**, וְהִמְשִׁיךְ לְהַזְכִּיר לָהֶם עִנְיַן מִנּוּי הַדַּיָּנִים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: **"וָאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם"** וְגוֹ', וְאַחַר־כָּךְ הִתְחִיל לְדַבֵּר מִשְּׁאָר עִנְיְנֵי נְסִיעָתָם בַּמִּדְבָּר. וְיֵשׁ לְהָבִין, מַהוּ הַקֶּשֶׁר בֵּין כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, שֶׁבִּתְחִלָּה הִקְדִּים לוֹמַר לָהֶם דִּבְרֵי תוֹכָחָה, וְאַחַר־כָּךְ אָמַר: **"לֹא אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֶתְכֶם"**, וְאַחַר־כָּךְ עִנְיַן מִנּוּי הַדַּיָּנִים: **"וָאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם"** וְגוֹ'?

אַךְ עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל מוּבָן הָעִנְיָן מְאֹד; כִּי הִנֵּה רַשִׁ"י הַקָּדוֹשׁ שׁוֹאֵל (פָּסוּק ט'): אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הָיָה מֹשֶׁה יָכוֹל לָדוּן אֶת יִשְׂרָאֵל? אָדָם שֶׁהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם, וְקָרַע לָהֶם אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד אֶת הַמָּן, וְהִגִּיז אֶת הַשְּׂלָו, לֹא הָיָה יָכוֹל לָדוּנָם? אֶלָּא כָּךְ אָמַר לָהֶם: הֲנֵ"ה אֶלְקֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם, הִגְדִּיל וְהֵרִים אֶתְכֶם עַל דַּיָּנֵיכֶם, נָטַל אֶת הָעֹנֶשׁ מִכֶּם וּנְתָנוֹ עַל הַדַּיָּנִים, עַיִן שָׁם. וְזֶהוּ מַמָּשׁ דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ גִּלָּה לָהֶם עִנְיַן הַסַּכָּנָה לִהְיוֹת מְפֻרְסָם, וּלְהַנְהִיג הָעוֹלָם, כִּי הַקּוֹלָר תָּלוּי בְּצַוָּאר הַמַּנְהִיג, וְלָכֵן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בָּרַח מִזֶּה בִּתְחִלָּה, וְאָמַר (שְׁמוֹת ד, יג): "שְׁלַח נָא בְּיַד תִּשְׁלָח", שֶׁיְּמַנֶּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנְהִיג אַחֵר, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִכְרִיחַ אוֹתוֹ לִהְיוֹת מַנְהִיג יִשְׂרָאֵל, כִּי יָדַע שֶׁהוּא הָרַחֲמָן הָאֲמִתִּי, שֶׁיָּכוֹל לְהַנְהִיג נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמָנוּת וּלְהוֹכִיחָם כָּרָאוּי.

וְלָכֵן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ קִבֵּל הַכֹּל עַל עַצְמוֹ בִּשְׁבִיל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי מֹשֶׁה אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה (מְנָחוֹת סה:), וְהִשְׁלִיךְ עַצְמוֹ מְנֻגָּד, אַף־עַל־פִּי שֶׁסָּבַל מֵהֶם מַה שֶּׁסָּבַל, וְלָכֵן הִקְדִּים לוֹמַר לָהֶם אַחַר דִּבְרֵי תּוֹכַחְתּוֹ, שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ כָּבוֹד וְרַחֲמָנוּת: **"לֹא אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֶתְכֶם"**, כִּי אַחֲרָיוּת הַמַּנְהִיג גְּדוֹלָה מְאֹד, וְלָכֵן לָקַח עִמּוֹ עוֹד רָאשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲזֹר לוֹ בְּהַנְהָגַת הָעוֹלָם, וּבָזֶה הֵרְאָה לָהֶם, שֶׁהוּא רוֹעֶה וּמַנְהִיג נֶאֱמָן, וְאֵינוֹ רוֹצֶה אֶת הַמַּנְהִיגוּת לִכְבוֹד עַצְמוֹ חָלִילָה, וְלָכֵן רָאוּי לָהֶם לְקַבֵּל דִּבְרֵי תּוֹכַחְתּוֹ, שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ כָּבוֹד וְאַהֲבָה, כִּי רוֹצֶה רַק בְּטוֹבָתָם הַנִּצְחִית.

וְהִנֵּה מָצִינוּ דָּבָר פֶּלֶא, שֶׁבְּדִיּוּק שִׁלְשֶׁת הַדְּבָרִים שֶׁמַּזְכִּיר רַבֵּנוּ זַ"ל בְּסַכָּנַת הַמַּנְהִיג, שֶׁעָלוּל לִפֹּל לִהְיוֹת גַּנָּב, נוֹאֵף וְרוֹצֵחַ, בִּדְבָרִים אֵלּוּ מַמָּשׁ חָשְׁדוּ אַנְשֵׁי בִּלְיַעַל בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְהֵצָרַךְ לְסַבֵּל מֵהֶם, כִּי הָיוּ עַזֵּי פָּנִים שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה רַבְּכֶם גַּנָּב הָיָה, קוֹבְיוֹסְטוֹס הָיָה (בְּכוֹרוֹת ה.), שֶׁחָשְׁדוּהוּ שֶׁלָּקַח כֶּסֶף מִבְּנֵין הַמִּשְׁכָּן לְתוֹךְ כִּיסוֹ (עַיֵּן מִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא, פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי ז'); וְלִכְאוֹרָה יִפָּלֵא, מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁהוֹצִיאָם

מִמִּצְרַיִם, וְהֵבִיא לָהֶם בְּזַת מִצְרַיִם וּבְזַת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָהֶם הַמָּן, וְגַם הִבְאֵר וְעַנְנֵי הַכָּבוֹד חָזְרוּ בִּזְכוּתוֹ, בּוֹ יַחְשְׁדוּ שֶׁלָּקַח כֶּסֶף מֵהַמִּשְׁכָּן? וְכֵן בְּעִנְיַן נְאוּף, חַס וְשָׁלוֹם, אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין קי.) עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים קו, טז): "וַיְקַנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה", מְלַמֵּד שֶׁחָשְׁדוּהוּ בְּאֵשֶׁת אִישׁ, חֲרֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁהָיָה פָּרוּשׁ מִכָּל וָכָל, שֶׁנִּצְטַוָּה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (דְּבָרִים ה, כח): "וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי", בּוֹ יַחְשְׁדוּ עַל דָּבָר מְגֻנֶּה כָּזֶה? וְכֵן מָצִינוּ שֶׁחָשְׁדוּ אוֹתוֹ בִּרְצִיחָה, כִּי דָּתָן וַאֲבִירָם הָיוּ הַשְּׁנֵי אֲנָשִׁים עִבְרִים נִצִּים, וְאָמַר (שְׁמוֹת ב, יד): "הַלְהָרְגֵנִי אַתָּה אֹמֵר כַּאֲשֶׁר הָרַגְתָּ אֶת הַמִּצְרִי" וְגוֹ', כִּי בְּיוֹם אֶתְמוֹל הִצִּיל אוֹתוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מִיַּד הַמִּצְרִי וְהָרַג אוֹתוֹ, וְהַיּוֹם הֵעֵז פָּנָיו בְּמֹשֶׁה וְאָמַר לוֹ: "הַלְהָרְגֵנִי אַתָּה אֹמֵר" וְגוֹ', חֲרֵי פֶּלֶא עַל גַּבֵּי פֶּלֶא שֶׁיַּחְשְׁדוּ אֶת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ, שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם שַׂיָּכוּת אֲלֵיהֶם כְּלָל.

אֲבָל עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל מוּבָן הֶעָנְיָן מְאֹד, כִּי אִלּוּ שֶׁלֹּא הֵבִינוּ אֶת עִצָּם מַעֲלַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְאֵיךְ שֶׁהוּא מַנְהִיג יִשְׂרָאֵל אֲמִתִּי, נִדְמֶה לָהֶם שֶׁבְּוַדַּאי הוּא נִכְשָׁל בְּסַכָּנַת הַמַּנְהִיג שֶׁאֵינוֹ רָאוּי, שֶׁיִּהְיֶה גַּנָּב, נוֹאֵף וְרוֹצֵחַ, וְלָכֵן חָשְׁדוּהוּ בְּכָל אִלּוּ, אֲבָל בֶּאֱמֶת לַאֲמִתָּה, הוּא הָיָה הַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ בִּשְׁבִיל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְקָרֵב אֶת כֻּלָּם אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְרָצָה לָקַחַת עִמּוֹ עוֹד מֵרָאשֵׁי הָעָם שֶׁיַּעַזְרוּהוּ בְּהַנְהָגַת הָעֵדָה, לְזַכּוֹת אֶת הָרַבִּים, שֶׁזֻּהוּ **"לֹא אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֶתְכֶם** וְגוֹ', **וְאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם** וְגוֹ', **וְאֶתֵּן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם"**, וּבְדֶרֶךְ זוֹ יִהְיוּ יְכוֹלִים לְקָרֵב כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהֶבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] אֵיכָה אֶשָּׂא לְבַדִּי **טָרְחֲכֶם וּמַשַּׂאֲכֶם וְרִיבְכֶם.** וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: "אִם אֹמַר לְקַבֵּל שָׂכָר — לֹא אוּכַל, זוֹ הִיא שֶׁאָמַרְתִּי לָכֶם, לֹא מֵעַצְמִי אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, אֶלָּא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא". וְהִנֵּה רַשִׁ"י מְבָאֵר שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הִתְנַצֵּל שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּל זֹאת בִּשְׁבִיל שָׂכָר, וְלָכֵן הִדְגִּישׁ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֹאת מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלָכֵן לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֹאת לְשֵׁם שָׁמַיִם, כִּי זֶה הָיָה פָּשׁוּט וְיָדוּעַ לְכֻלָּם, אֲבָל הָיָה צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֹאת מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֹאת לְשֵׁם שָׂכָר.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק ב', סִימָן נב): מַה שֶּׁקָּשֶׁה קֻשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיקִים, זֶהוּ מֻכְרָח לִהְיוֹת. כִּי הַצַּדִּיקִים מִתְדַּמִּים לְיוֹצְרָם, וּכְמוֹ שֶׁקָּשֶׁה קֻשְׁיוֹת עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ־כֵן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה קָשֶׁה קֻשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיק, כִּי הוּא מִתְדַּמֶּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

כִּי בֶּאֱמֶת אָדָם הוּא מְאֹד מְצֻמְצָם, וְאֵין הוּא יָכוֹל לְהָבִין אֶת הַנְהָגָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמִשָּׁם נוֹבְעִים כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים הָעוֹבְרִים עָלָיו, כִּי אָדָם רוֹצֶה שֶׁמַּהֲלַךְ חַיָּיו יִהְיֶה כְּמוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה, וְאִם לֹא הוֹלֵךְ כְּמוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה, אָז הוּא נִשְׁבָּר, וְעוֹבֵר עָלָיו מַה שֶּׁעוֹבֵר — צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים רַבִּים, אֲבָל אִם הָאָדָם מְבַטֵּל אֶת רְצוֹנוֹ לִרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ רוֹצֶה רָצוֹן אַחֵר, רַק מַה שֶּׁהוּא יִתְבָּרַךְ רוֹצֶה, אָז אֵין לוֹ שׁוּם צַעַר, יִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים, וְלָכֵן אֵצֶל כָּל אֶחָד עוֹלוֹת קֻשְׁיוֹת עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מֵאַחַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לֹא הוֹלֵךְ אִתּוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא רָצָה.

וּכְמוֹ־כֵן יֵשׁ קֻשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיק, שֶׁהָאָדָם רוֹצֶה שֶׁהַצַּדִּיק יִתְנַהֵג כְּמוֹ שֶׁהוּא מֵבִין, וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַצַּדִּיק בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאֵיךְ אַתָּה עִם הַמֹּחַ הַמְּגֻשָּׁם שֶׁלְּךָ תָּבִין אֶת דַּרְכֵי הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן גַּם עַל הַצַּדִּיק יֵשׁ קֻשְׁיוֹת, וְזֶה עִקַּר הַחֻרְבָּן, חֻרְבַּן בֵּית הַמִּחְיָן שֶׁל הָאָדָם.

וְזֶה שֶׁמּוּבָא בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (אֹרַח חַיִּים, סִימָן תכח, סִימָן ד׳): תִּשְׁעָה בְּאָב קֹדֶם וָאֶתְחַנַּן; הַיְנוּ שֶׁפָּרָשַׁת דְּבָרִים קוֹרִין תָּמִיד לִפְנֵי תִּשְׁעָה בְּאָב. וְדוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת רָמְזוּ, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמַר מֹשֶׁה: **״אֵיכָה אֶשָּׂא לְבַדִּי טָרְחֲכֶם וּמַשַּׂאֲכֶם וְרִיבְכֶם״.** וּלְפִי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל יוּבַן הֵיטֵב, כִּי כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים שֶׁסּוֹבְלִים מֵהַחֻרְבָּן, הֵם רַק מֵחֲמַת שֶׁיֵּשׁ קֻשְׁיוֹת עַל הַצַּדִּיק וְחוֹלְקִים עָלָיו, שֶׁזּוֹ הָיְתָה מַחֲלֶקֶת קֹרַח, שֶׁחָשַׁב שֶׁמֹּשֶׁה הִמְצִיא אֶת הַכֹּל מִדַּעְתּוֹ, וְלָכֵן אָמַר לָהֶם: לֹא מֵעַצְמִי אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, אֶלָּא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְהֵם הָיוּ טַרְחָנִים וְאֶפִּיקוֹרְסִים וְרוֹגְנִים, וְחָלְקוּ עַל מֹשֶׁה, וְגַם עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּמִדְבַּר טז, יא): ״הַנֹּעָדִים עַל יְהוָ״ה״ וְגוֹ׳, וּמִזֶּה אֲנַחְנוּ סוֹבְלִים בְּאֹרֶךְ הַגָּלוּת, וּבְכָל שָׁנָה עָלֵינוּ לוֹמַר ׳אֵיכָה׳, וְהַכֹּל בְּסִבַּת הַכְּפִירוּת, הָאֶפִּיקוֹרְסוּת, הַקֻּשְׁיוֹת וְהַסְּפֵקוֹת שֶׁעוֹלִים עַל לֵב הָאָדָם עָלָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל הַצַּדִּיק.

וּבְעִנְיַן הַקֻּשְׁיוֹת שֶׁקָּשֶׁה עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מַרְגְּלָא בְּפֻמֵּיהּ דְּרַבֵּנוּ זַ״ל לוֹמַר (שִׂיחוֹת־הָר״ן, סִימָן נב): אַדְרַבָּא, כָּךְ רָאוּי לִהְיוֹת דַּיְקָא, שֶׁיִּהְיוּ קֻשְׁיוֹת עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכָךְ נָאֶה וְיָפֶה לוֹ יִתְבָּרַךְ לְפִי גְּדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ. כִּי מֵעֶצֶם גְּדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ, שֶׁהוּא מְרוֹמָם מְאֹד מִדַּעְתֵּנוּ, עַל־כֵּן בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר שֶׁנָּבִין וְנַשִּׂיג בְּשִׂכְלֵנוּ הַנְהָגָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעַל־כֵּן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיוּ עָלָיו יִתְבָּרַךְ קֻשְׁיוֹת, כִּי כָּךְ נָאֶה וְיָפֶה לְהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּהְיֶה מְרוֹמָם וְנִשָּׂא מִדַּעְתֵּנוּ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה קָשֶׁה הַקֻּשְׁיוֹת. וְאִם הָיָה הַנְהָגָתוֹ כְּפִי חִיּוּב דַּעְתֵּנוּ, אִם כֵּן הָיָה, חַס וְשָׁלוֹם, דַּעְתּוֹ כְּדַעְתֵּנוּ.

וּכְמוֹ־כֵן הוּא עַל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁבְּוַדַּאי יַעֲלוּ עָלָיו תָּמִיד קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת, וְהַכֹּל בָּא מֵחֲמַת הָעֲשָׂנִים סְרוּחִים שֶׁעוֹלִים בְּדַעַת הָאָדָם הַפּוֹגֵם בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, וּמִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁלּוֹעֵג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים, אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרוּבִין כא.): הַלּוֹעֵג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים נִדּוֹן בְּצוֹאָה רוֹתַחַת; אִם רוֹאִים שֶׁאֶחָד לוֹעֵג עַל סְפָרִים, סִימָן שֶׁמֹּחוֹ מָלֵא עֲשָׂנִים סְרוּחִים, וְהוּא פָּגוּם מְאֹד, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סא), שֶׁכָּל אֵלּוּ הַפּוֹגְמִים בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, אֲזַי עוֹלִים עֲשָׂנִים סְרוּחִים אֶל הַמֹּחַ, וּמְעַרְבְּבִים וּמְבַלְבְּלִים דַּעְתּוֹ, וּמִזֶּה בָּא שֶׁהוּא מָלֵא קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת.

וְלָכֵן תָּמִיד לִפְנֵי תִּשְׁעָה בְּאָב, קוֹרִין אֶת הַפָּסוּק הַזֶּה: **״אֵיכָה אֶשָּׂא לְבַדִּי טָרְחֲכֶם וּמַשַּׂאֲכֶם וְרִיבְכֶם״**, כִּי הוּא מְרַמֵּז עַל חֻרְבַּן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי פְּגַם אֱמוּנַת חֲכָמִים וְקֻשְׁיוֹת עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] אֵיכָה אֶשָּׂא לְבַדִּי טָרְחֲכֶם וּמַשַּׂאֲכֶם וְרִיבְכֶם.

פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳אִם אֹמַר לְקַבֵּל שָׂכָר, לֹא אוּכַל, זוֹ הִיא שֶׁאָמַרְתִּי לָכֶם, לֹא מֵעַצְמִי אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, אֶלָּא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא׳. **״טָרְחֲכֶם״** — ׳מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טַרְחָנִין, הָיָה אֶחָד מֵהֶם רוֹאֶה אֶת בַּעַל דִּינוֹ נוֹצֵחַ בַּדִּין, אוֹמֵר: יֵשׁ לִי עֵדִים לְהָבִיא, יֵשׁ לִי רְאָיוֹת לְהָבִיא, מוֹסִיף אֲנִי עֲלֵיכֶם דַּיָּנִין׳. **״וּמַשַּׂאֲכֶם״** — ׳מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ אֶפִּיקוֹרְסִין (סַנְהֶדְרִין צט:), הִקְדִּים מֹשֶׁה לָצֵאת, אָמְרוּ: מָה רָאָה בֶּן עַמְרָם לָצֵאת, שֶׁמָּא אֵינוֹ שָׁפוּי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֹחֶר לָצֵאת, אָמְרוּ: מָה רָאָה בֶּן עַמְרָם שֶׁלֹּא לָצֵאת, מָה אַתֶּם סְבוּרִים, יוֹשֵׁב וְיוֹעֵץ עֲלֵיכֶם עֵצוֹת רָעוֹת וְחוֹשֵׁב עֲלֵיכֶם מַחֲשָׁבוֹת׳. **״וְרִיבְכֶם״** — ׳מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ רוֹגְנִים׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רסא): כְּשֶׁנּוֹפֵל אָדָם מִמַּדְרֵגָתוֹ, יֵדַע שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם הוּא, כִּי הִתְרַחֲקוּת תְּחִלַּת הִתְקָרְבוּת, עַל־כֵּן נָפַל, שֶׁיִּתְעוֹרֵר יוֹתֵר לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וַעֲצָתוֹ — שֶׁיַּתְחִיל מֵחָדָשׁ לִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּאִלּוּ לֹא הִתְחִיל עֲדַיִן כְּלָל מֵעוֹלָם, וְזֶה כְּלָל

גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁצְּרִיכִין מַמָּשׁ בְּכָל יוֹם לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ.

וְהִנֵּה אֶת הַיְדִיעוֹת הָאֵלּוּ מְקַבְּלִים רַק עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן עב): כְּשֶׁבָּא לָאָדָם הָרְהוּר תְּשׁוּבָה, וְנַעֲשֶׂה בְּאוֹתוֹ שָׁעָה אִישׁ כָּשֵׁר, וְאַחַר־כָּךְ רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת עֲבֵרָה, וּבְכֵן רוֹצֶה לִנְסֹעַ אֶל הַצַּדִּיק, וְאָז מִתְגַּבֵּר עָלָיו יִצְרוֹ בְּיוֹתֵר, וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁכְּבָר נוֹסֵעַ אֶל הַצַּדִּיק, נוֹפֵל מִתְּשׁוּקָתוֹ שֶׁהָיְתָה לוֹ מִקֹּדֶם, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו בְּכָל פַּעַם יִצְרוֹ הָרָע.

נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁמַּפִּיל אֶת הָאָדָם הוּא, שֶׁלֹּא יִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק, כִּי רַק הַצַּדִּיק יָכוֹל לְגַלּוֹת לוֹ גִּלּוּיִים כָּאֵלּוּ, שֶׁהַהֶכְרֵחַ לִפֹּל בְּכָל פַּעַם, וְלֹא לְהַסִּיחַ דַּעַת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה חֲדָשָׁה.

וְלָכֵן מִתְאוֹנֵן מֹשֶׁה וְאוֹמֵר: ״**אֵיכָה אֶשָּׂא לְבַדִּי טָרְחֲכֶם וּמַשַּׂאֲכֶם וְריבְכֶם**״, כִּי מֵאַחַר שֶׁחוֹלְקִים עָלָיו, וְאֵין לָהֶם אֱמוּנַת חֲכָמִים כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״וּמַשַּׂאֲכֶם״ — ׳מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ אֶפִּיקוֹרְסִין׳ וְכוּ׳ כַּנַּ״ל; וְלָכֵן מֵאַחַר שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנַת חֲכָמִים, אֵיךְ אֲנִי יָכוֹל לְלַמֵּד אוֹתָם אֶת הַלִּמּוּד הַזֶּה — שֶׁבְּהֶכְרֵחַ לָאָדָם לִפֹּל, וְצָרִיךְ תָּמִיד לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַחְדִּיר זֹאת, רַק עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת גְּבוּל מוֹאָב אֶת עָר. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ערב) עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים צה, ז): ״הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ״, זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, שֶׁלֹּא יָשִׂים לְנֶגֶד עֵינָיו, כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם, הֵן בְּעִסְקֵי פַּרְנָסָה וְהִצְטָרְכוּתוֹ, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, וְכֵן בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, לֹא יָשִׂים לְנֶגֶד עֵינָיו, כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתוֹ הַשָּׁעָה, כִּי כְּשֶׁרוֹצִין לְהִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, נִדְמֶה לְהָאָדָם כְּאִלּוּ הוּא מַשָּׂא כָּבֵד, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְשָׂא מַשָּׂא כָּבֵד כָּזֶה, אֲבָל כְּשֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁאֵין לוֹ רַק אוֹתוֹ הַיּוֹם, לֹא יִהְיֶה לוֹ מַשָּׂא כְּלָל, וְגַם שֶׁלֹּא יִדְחֶה אֶת עַצְמוֹ מִיּוֹם לְיוֹם, לוֹמַר: ״מָחָר אַתְחִיל״, ״מָחָר אֶתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה וּבְכֹחַ כָּרָאוּי״, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת, כִּי אֵין לָאָדָם בְּעוֹלָמוֹ, כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה שֶׁעוֹמֵד בָּהּ, כִּי יוֹם הַמָּחָרָת הוּא עוֹלָם אַחֵר לְגַמְרֵי, שֶׁזֶּה ״הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ״, ׳הַיּוֹם׳ דַּיְקָא.

וּבֶאֱמֶת עָלֵינוּ לָדַעַת, אֲשֶׁר רַבֵּנוּ זַ״ל מוֹסֵר לָנוּ כָּאן כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁבִּלְעָדָיו אִי אֶפְשָׁר לָאָדָם לְהַצְלִיחַ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא, שֶׁלֹּא יָשִׂים הָאָדָם לְפָנֵי עֵינָיו, כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ, וְלֹא יַחְשֹׁב מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ כְּלָל, כִּי רֹב הַחֲלִישׁוּת וְהַנְּפִילוֹת בָּאוֹת לָאָדָם רַק מִמַּה שֶׁהוּא מְבַלְבֵּל אֶת עַצְמוֹ, אוֹ מִמַּה שֶׁהָיָה בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים, אוֹ מִמַּה שֶׁיִּהְיֶה בַּיָּמִים הָעֲתִידִים, כִּי מִצַּד אֶחָד מִסְתַּכֵּל עַל הֶעָבָר, וְעוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ חֶשְׁבּוֹן: ״הֲרֵי לֹא הִצְלַחְתִּי כָּל־כָּךְ עַד עַכְשָׁו, וְלֹא פָּעַלְתִּי מַה שֶּׁרָצִיתִי לִפְעֹל, אִם כֵּן מִן הַסְּתָם גַּם הַיּוֹם לֹא אַצְלִיחַ וְלֹא אֶפְעֹל כִּרְצוֹנִי״, וּמִצַּד שֵׁנִי מִסְתַּכֵּל עַל הֶעָתִיד בִּדְאָגָה וָפַחַד: ״מַה יִּהְיֶה מָחָר, וּמַה יִּהְיֶה לְאַחַר מִכֵּן, אוּלַי יִהְיוּ לִי מְנִיעוֹת וְעִכּוּבִים גְּדוֹלִים, אִם כֵּן לָמָּה לִי לְהַתְחִיל עַכְשָׁו בְּחִנָּם, יוֹתֵר טוֹב לֹא לַעֲשׂוֹת כְּלוּם״, וְכָךְ בֶּאֱמֶת אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, וְנִשְׁאָר רֵיק וְחָסֵר לְגַמְרֵי.

וְכָל זֶה הוּא עֲצַת הַיֵּצֶר לִמְנֹעַ אֶת הָאָדָם מִלָּבוֹא אֶל תִּקּוּנוֹ הַנִּצְחִי, כִּי אִלְמָלֵא הָיָה הָאָדָם מֵשִׂים לְפָנֵי עֵינָיו רַק אֶת הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ, וְלֹא הָיָה חוֹשֵׁב מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ כְּלָל, הָיָה מַצְלִיחַ מְאֹד בְּכָל עִנְיָנָיו הֵן בְּרוּחָנִיּוּת וְהֵן בְּגַשְׁמִיּוּת.

כִּי בְּרוּחָנִיּוּת — עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁל יוֹם אֶחָד, בְּוַדַּאי יָכוֹל לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ הַרְבֵּה מְאֹד, הֵינוּ לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה וּבְמִצְוֹת

מַעֲשִׂיּוֹת הַרְבֵּה, כִּי עַל יוֹם אֶחָד אֵין זֶה כָּל־כָּךְ קָשֶׁה, וְהָיָה יָכוֹל לִפְעֹל הַרְבֵּה. וַאֲפִלּוּ אִם מֵאֵיזוֹ סִבָּה אֵין לוֹ הַרְבֵּה זְמַן עַכְשָׁו, אֲבָל הַזְּמַן מֵעָט שֶׁיֵּשׁ לוֹ, יִהְיֶה חָשׁוּב וְיָקָר בְּעֵינָיו מְאֹד, כִּי הֲלֹא דַּיקוֹת אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַכְשָׁו, אַף פַּעַם לֹא תַּחֲזֹרְנָה לוֹ, וְאִם כֵּן לָמָּה לְהַנִּיחַ לָהֶן לָלֶכֶת לְבַטָּלָה, חַס וְשָׁלוֹם, הֲרֵי הֵן חֲשׁוּבוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן, וְיכוֹלִים לְמַלְאוֹתָן בְּכָל טוּב אֲמִתִּי וְנִצְחִי. וְאִם הָאָדָם יַעֲשֶׂה חֶשְׁבּוֹן זֶה לְעַצְמוֹ בְּכָל יוֹם, יִזְכֶּה לִרְכֹּשׁ הוֹן גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַיִן לֹא רָאָתָה (יְשַׁעְיָה סד, ג), כִּי לֹא יְדֻחֶה מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ כְּלָל, רַק יַחֲטֹף בְּכָל יוֹם וָיוֹם כָּל מַה שֶּׁיּוּכַל, וְזֶה יִצְטַבֵּר אֶצְלוֹ לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל, וַיַּצְלִיחַ מְאֹד בַּעֲבוֹדָתוֹ.

וּכְמוֹ־כֵן הוּא גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת, כָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם מִסְתַּכֵּל רַק עַל הַיּוֹם הַזֶּה, כַּמָּה הוּא צָרִיךְ 'הַיּוֹם' לְהַרְוִיחַ כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, וּמֶה עָלָיו לַעֲשׂוֹת 'הַיּוֹם' לְסַדֵּר עִנְיָנָיו, בְּוַדַּאי יַצְלִיחַ מְאֹד, כִּי בְּשִׁבְיל יוֹם אֶחָד, בְּוַדַּאי קַל מְאֹד לָתֵת עֵצָה לְנַפְשׁוֹ. וְעִקַּר הַצָּרָה הוּא כְּשֶׁמַּתְחִיל לְבַלְבֵּל אֶת עַצְמוֹ עִם הֶעָבָר אוֹ עִם הֶעָתִיד, הֲרֵי עַד עַכְשָׁו לֹא הִצְלַחְתִּי וְלֹא הִרְוַחְתִּי מַסְפִּיק, אֹם־כֵּן מִי יֹאמַר שֶׁהַיּוֹם יִהְיֶה יוֹתֵר טוֹב, וְיֵשׁ אֲשֶׁר מַתְחִיל לְדַאֹג: 'מַה יִּהְיֶה לְמָחָר וּלְאַחַר מִכָּאן, אֵיךְ אֶהְיֶה בָּטוּחַ שֶׁגַּם אָז אַצְלִיחַ וְאַרְוִיחַ', וְזֶה מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ מְאֹד, עַד שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה הַיּוֹם מַה שֶּׁהָיָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת, וְכָל זֶה הוּא עֲצַת הַיֵּצֶר; כִּי עִקַּר הַצְלָחַת הָאָדָם תְּלוּיָה רַק בָּזֶה שֶׁלֹּא יָשִׂים לִפְנֵי עֵינָיו כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ, וְלֹא יְבַלְבֵּל עַצְמוֹ עִם יוֹם הָאֶתְמוֹל אוֹ יוֹם הַמָּחָרַת כְּלָל, וְאָז יִהְיֶה בָּטוּחַ שֶׁיַּצְלִיחַ מְאֹד בְּכָל עִנְיָנָיו.

וּבֶאֱמֶת אֲנַחְנוּ רוֹאִים, שֶׁיֵּשׁ פְּעָמִים שֶׁכֵּן צְרִיכִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם יוֹם 'הַמָּחָרַת', וְהוּא בְּמִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר, כְּשֶׁהַיֵּצֶר הָרָע בָּא לָאָדָם, וְרוֹצֶה לְהַסִּיתוֹ לַעֲשׂוֹת אֵיזוֹ עֲבֵרָה, אוֹ אֵיזֶה דָּבָר נֶגֶד רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז אֶמֹר לוֹ 'מָחָר' אֲצַיֶּת לְךָ, וּ'מָחָר' אֶעֱשֶׂה כִּרְצוֹנֶךָ, 'הַיּוֹם' אֲנִי מְקַבֵּל עַל עַצְמִי לְקַיֵּם אֶת רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי 'הַיּוֹם' אֲנִי מְאֹד עָסוּק עִם לִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא עִקַּר הַתְּרוּפָה נֶגֶד הַיֵּצֶר הָרָע, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (קִדּוּשִׁין ל:): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בָּרָאתִי יֵצֶר הָרָע, בָּרָאתִי תּוֹרָה תַּבְלִין כְּנֶגְדָּהּ, וּ'מָחָר' אֶעֱשֶׂה כִּרְצוֹנֶךָ, וְכָךְ לִדְחוֹת אוֹתוֹ מִיּוֹם לְיוֹם, שֶׁבְּכָל יוֹם שֶׁהוּא בָּא לְהָסִית אֶת הָאָדָם, צְרִיכִין לִדְחוֹתוֹ רַק לְיוֹם 'מָחָר', כִּי עַל יוֹם אֶחָד קַל לִדְחוֹת אֶת הַיֵּצֶר, וּבְדֶרֶךְ זֶה יִפָּטֵר מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי.

נִמְצָא, שֶׁהָעֵצָה הַזּוֹ שֶׁל 'הַיּוֹם', הִיא רַק "אִם בְּקוֹלוֹ תִשְׁמָעוּ", הַיְנוּ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְקַיֵּם תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, אֲבָל לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל הַיֵּצֶר הָרָע, אָז צְרִיכִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הָעֵצָה שֶׁל 'מָחָר', וְלִדְחוֹתוֹ כָּךְ מִיּוֹם לְיוֹם. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהַכְנִיס בְּעַצְמוֹ כְּלָל נִפְלָא זֶה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁגִּלָּה עַל "הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ", כִּי עַל יָדוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְלִזְכּוֹת לִדְבֵקוּת אֲמִתִּית בּוֹ יִתְבָּרַךְ בָּזֶה וּבָבָא לָנֶצַח, אַשְׁרֵי לוֹ וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ.

וְזֶהוּ "אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת גְּבוּל מוֹאָב אֶת עָר",

וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמְּרֻמָּזֶת בְּפָסוּק זֶה הָעֵצָה הַנִּפְלָאָה הַזֹּאת שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה נוֹתֶנֶת לָנוּ עֵצָה, אֵיךְ נִזְכֶּה לְהִתְגַּבֵּר וְלַעֲבֹר עַל קְלִפַּת מוֹאָב, שֶׁהוּא הָרָע וְהַטֻּמְאָה שֶׁל נְאוּף, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כִּי מוֹאָב נִקְרָא עַל שֵׁם מַעֲשֵׂה בְּנוֹת לוֹט, שֶׁקָּרְאָה הַבְּכִירָה שֵׁם בְּנָהּ עַל שֵׁם הָאָב (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה נא, סִימָן יא), וְהַמּוֹאָבִים הֵם שֶׁהִפְקִירוּ בְּנוֹתָם לְטַמֵּא נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים בַּעֲצַת בִּלְעָם הָרָשָׁע (בַּמִּדְבָּר כה, א). וְלָכֵן נִקְרָא שֵׁם עִירָם "עָר", עַל שֵׁם (בְּרֵאשִׁית לח, ז): "וַיְהִי עֵר וְגוֹ' רַע בְּעֵינֵי ה'", שֶׁהַכַּוָּנָה עַל פְּגַם־הַבְּרִית, רַחֲמָנָא לִצְלָן (עַיֵּן שָׁם בְּרַשִׁ"י). וְהַתּוֹרָה מְגַלָּה לָנוּ כָּאן, **"אַתָּה עֹבֵר 'הַיּוֹם' אֶת גְּבוּל מוֹאָב אֶת עָר"**, הַיְנוּ עַל־יְדֵי עֲצַת 'הַיּוֹם', תִּזְכֶּה לַעֲבֹר עַל טֻמְאַת מוֹאָב וְעָר, שֶׁהוּא הָרָ"ע שֶׁל טֻמְאַת נְאוּף, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כִּי עַל־יְדֵי

שֶׁיִּהְיֶה כָּל יוֹם וָיוֹם יָקָר בְּעֵינֶיךָ מְאֹד, וּבְכָל יוֹם תַּחֲטֹף הַרְבֵּה לִמּוּדֵי תּוֹרָה שֶׁמַּכְנִיעַ וּמְבַטֵּל אֶת הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל נְאוּף, עַל־יְדֵי־זֶה תַּכְנִיעַ אֶת מוֹאָב לְגַמְרֵי, וּתְבַטֵּל אֶת טֻמְאָתוֹ הַגְּדוֹלָה מִן הָעוֹלָם.

אֲבָל גַּם זְכֹר שֶׁיֵּשׁ גְּבוּל לְהַיּוֹם, וְלִפְעָמִים צְרִיכִין לַעֲבֹר הַגְּבוּל שֶׁל 'הַיּוֹם', וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם 'מָחָר', וְהוּא גַּם נֶגֶד הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל טֻמְאַת מוֹאָב, שֶׁאִם בָּא לַהֲסִיתְךָ לַעֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, אָז תֹּאמַר לוֹ: 'מָחָר' אֶעֱשֶׂה כִּרְצוֹנְךָ, וְזֶהוּ "**אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת גְּבוּל מוֹאָב אֶת עָר**", שֶׁלִּפְעָמִים עוֹבְרִים עַל גְּבוּל 'הַיּוֹם', וְאוֹמְרִים: 'מָחָר', וְהוּא כְּנֶגֶד מוֹאָב וְהָרָע שֶׁלּוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן

[א] וָאֶתְחַנַּן אֶל הַוְיָ"ה בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן צט), שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּדִבֵּקוּת אֱמֶת, לִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְהַרְגִּישׁ אֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא, וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, אֲבָל לֹא כָּל אֶחָד יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה זוֹ, לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבֵּקוּת, וְלָכֵן יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ בֵּין בְּדִבֵּקוּת וּבֵין שֶׁלֹּא בְּדִבֵּקוּת, כִּי יָבוֹא פַּעַם שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּדִבֵּקוּת, אָז יַגְבִּיהַּ אֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁלּוֹ שֶׁהִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא בְּדִבֵּקוּת.

וְזֶה "וָאֶתְחַנַּן אֶל הַוְיָ"ה" — תָּמִיד, בֵּין בְּדִבֵּקוּת וּבֵין שֶׁלֹּא בְּדִבֵּקוּת, כִּי "בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר", יַגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁכֵּן יִתְפַּלֵּל בְּדִבֵּקוּת, אָז יַעֲלֶה אֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁהִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא בְּדִבֵּקוּת. וְהִנֵּה 'בַּעַל הַטּוּרִים' מֵבִיא: 'סָמַךְ הַוְיָ"ה אֵלֶיכֶם לְוָאֶתְחַנַּן, לוֹמַר: "שִׁוִּיתִי הַוְיָ"ה לְנֶגְדִּי תָּמִיד"' (תְּהִלִּים טז, ח).

וְיֵשׁ לְהָבִין אֶת הַקֶּשֶׁר; כִּי הִנֵּה מוּבָא בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (אֹרַח חַיִּים, סִימָן תכח סָעִיף ד'), שֶׁלְּעוֹלָם פָּרָשַׁת דְּבָרִים קוֹרְאִים לִפְנֵי תִּשְׁעָה בְּאָב, וְכָל הַחֻרְבָּן הָיָה רַק מֵחֲמַת שִׂנְאַת חִנָּם (עַיֵּן יוֹמָא ט:); וְלָכֵן אָדָם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רלט); שֶׁעִקַּר הַדִּבּוּר הוּא רַק מֵהַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קכב, ח): "אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם", וְעַל־כֵּן צָרִיךְ כָּל אָדָם קֹדֶם הַתְּפִלָּה לְקַבֵּל עָלָיו מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ" (וַיִּקְרָא יט, יח), כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ אַהֲבָה וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְדַבֵּר בַּתְּפִלָּה, אֲבָל כְּשֶׁאֵין שָׁלוֹם וְיֵשׁ מַחֲלֹקֶת, אִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר, וְזֶה חֻרְבַּן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, חֻרְבַּן בֵּית־הַתְּפִלָּה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה עִקַּר הַגָּלוּת, שֶׁאָנוּ יְרֵאִים מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם, כִּי כַּאֲשֶׁר אֵין אַחְדוּת בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, נוֹפֵל עָלֵינוּ פַּחַד מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם, כִּי לְהֶפֶךְ אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת פַּחַד, סִימָן כד): כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּאַחְדוּת, הָאֻמּוֹת מִתְפַּחֲדִים מֵהֶם.

וְזֶה שֶׁמְּסַיְּמִים בְּפָרָשַׁת דְּבָרִים: "**לֹא תִירָאוּם כִּי הַוְיָ"ה אֱלֹקֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם**", וְתֵכֶף־וּמִיָּד מַתְחִילִים "וָאֶתְחַנַּן אֶל הַוְיָ"ה בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר", כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, כִּי אִם לֹא מְפַחֲדִים מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְאַחֲדִים יַחַד, עַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִים לְקַיֵּם "וָאֶתְחַנַּן אֶל הַוְיָ"ה",

לְהִתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּלְשׁוֹן נוֹכֵחַ, שֶׁזֶּה: "שִׁוִּיתִי הַוָי"ה לְנֶגְדִּי תָּמִיד". וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין כב.): הַמִּתְפַּלֵּל, צָרִיךְ שֶׁיִּרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ שְׁכִינָה כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁוִּיתִי הַוָי"ה לְנֶגְדִּי תָּמִיד", וּבָזֶה יוּבַן הַקֶּשֶׁר, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] אֶעְבְּרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן, וַיִּתְעַבֵּר הַוָי"ה בִּי לְמַעַנְכֶם וְגוֹ'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קנה): עֲצָבוּת הוּא מִדָּה רָעָה מְאֹד, וּמַה שֶּׁאָדָם אֵינוֹ נוֹסֵעַ אֶל הַצַּדִּיק, הוּא רַק מֵחֲמַת עֲצָבוּת וּכְבֵדוּת, וְכֵן מַה שֶּׁאָדָם אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, זֶה מֵחֲמַת עֲצָלוּת וַעֲצָבוּת, שֶׁבָּאוֹת מֵחֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כִּי בְּוַדַּאי אִם הָיְתָה לָאָדָם אֱמוּנָה שְׁלֵמָה, וְהָיָה מַאֲמִין, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹמֵד עָלָיו, וְשׁוֹמֵעַ כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיּוֹצֵא מִפִּיו, וּמַאֲזִין לְקוֹל תְּפִלָּתוֹ, בְּוַדַּאי הָיָה מִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, וְכֵן הָיָה נוֹסֵעַ אֶל הַצַּדִּיק שֶׁפּוֹתֵחַ לוֹ אֶת הָעֵינַיִם לִרְאוֹת וּלְהַרְגִּישׁ אֶת אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אַךְ מֵחֲמַת שֶׁאֵין לָאָדָם אֱמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזֻקֶּקֶת, בִּשְׁבִיל זֶה נוֹפֶלֶת עָלָיו עַצְבוּת וַעֲצָלוּת, וְאֵינוֹ נוֹסֵעַ אֶל הַצַּדִּיק, וְאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי.

וּבֶאֱמֶת רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר (שִׂיחוֹת־הַר"ן, סִימָן מב), אֲשֶׁר עַצְבוּת הִיא כְּמִי שֶׁהוּא בְּכַעַס וּבְרֹגֶז, וּמִתְרַעֵם וּמִתְלוֹנֵן עָלָיו יִתְבָּרַךְ שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ. נִמְצָא, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ — לָמָּה אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶת רְצוֹנוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָס לְכַעַס וּבְמְרִירוּת, וְעוֹבֵר עָלָיו מַה שֶּׁעוֹבֵר, אֲבָל אִם אָדָם זוֹכֶה לֶאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְאֶרֶךְ אַפַּיִם, שֶׁהִיא מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, וְשׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם אֵינוֹ יָכוֹל לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַגָּדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ.

וְאֶל כָּל זֶה זוֹכִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא סוֹד הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים לז, ג): "שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה", וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (כְּתֻבּוֹת קי:): כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹק; נִמְצָא, שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא סוֹד הָאֱמוּנָה, כִּי שָׁם יֵשׁ גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּתַכְלִית הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דִּבְרִים יא, יב): "אֶרֶץ אֲשֶׁר הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה"; וְעִקַּר גֹּדֶל הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהָיָה מִתְלַהֵב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָיָה רַק מֵחֲמַת שֶׁרָאָה שֶׁשָּׁם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זוֹכִים לְאֶרֶךְ אַפַּיִם. וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (סַנְהֶדְרִין קיא.) עַל הַפָּסוּק (שְׁמוֹת לד, ח): "וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ", מָה רָאָה? אֶרֶךְ אַפַּיִם רָאָה, כִּי רָאָה וְהֵבִין שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זוֹכִים לְמִדַּת אֲרִיכוּת אַפַּיִם, כִּי אֵצֶל מֹשֶׁה כָּתוּב חָמֵשׁ פְּעָמִים: "וַיְקַצֹּף", בַּמָּן (שְׁמוֹת טז, כ), וְכֵן שֶׁלֹּא אָכְלוּ אֶת הַחַטָּאת (וַיִּקְרָא י, טז), וְכֵן בְּמִלְחֶמֶת מִדְיָן (בְּמִדְבַּר לא, יד), וְכָתוּב פַּעֲמַיִם "וַיִּחַר" בָּעֵגֶל (שְׁמוֹת לב, י), וּבְמַחֲלֹקֶת קֹרַח (בְּמִדְבַּר טז, טו); וְלָכֵן הִשְׁתּוֹקֵק מְאֹד לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה "אֶעְבְּרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן, וַיִּתְעַבֵּר הַוָי"ה בִּי לְמַעַנְכֶם" וְגוֹ', כִּי בִּקֵּשׁ מְאֹד לַעֲבֹר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלִרְאוֹת אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה, רַק מִפְּנֵי "וַיִּתְעַבֵּר הַוָי"ה בִּי לְמַעַנְכֶם" וְגוֹ', כִּי נִכְנַס בִּי חָרוֹן אַף הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְמַעַנְכֶם, וְלָכֵן רָצָה כָּל־כָּךְ לִהְיוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם זוֹכִים לַאֲרִיכַת אַפַּיִם, שֶׁלֹּא לִהְיוֹת בְּכַעַס, אֶלָּא לִקְנוֹת לְעַצְמוֹ סַבְלָנוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וַיֹּאמֶר הַוָי"ה אֵלַי, רַב לָךְ אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה. פֵּרֵשׁ רַשׁ"י זַ"ל: הַרְבֵּה מִזֶּה שָׁמוּר לְךָ רַב טוּב הַצָּפוּן לְךָ. וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (סוֹטָה יד.): מִפְּנֵי מָה

נִתְאַוָּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכִי לֶאֱכֹל מִפְּרִיָּהּ הוּא צָרִיךְ, אוֹ לִשְׂבֹּעַ מִטּוּבָהּ הוּא צָרִיךְ? אֶלָּא כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה: הַרְבֵּה מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין מִתְקַיְּמִין אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶכָּנֵס אֲנִי לָאָרֶץ, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ כֻּלָּן עַל יָדִי. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: כְּלוּם אַתָּה מְבַקֵּשׁ אֶלָּא לְקַבֵּל שָׂכָר, מַעֲלֶה אֲנִי עָלֶיךָ כְּאִלּוּ עֲשִׂיתָם וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

וְיוּבָן עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן יב): כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ, יָכוֹל לִפֹּל בְּטָעֲיוֹת וּבְמִכְשׁוֹלוֹת רַבִּים, וְלָבוֹא לִידֵי רָעוֹת גְּדוֹלוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְיֵשׁ שֶׁקִּלְקְלוּ הַרְבֵּה, כְּגוֹן: הָרְשָׁעִים הַגְּדוֹלִים מְאֹד הַמְּפֻרְסָמִים, שֶׁהִטְעוּ אֶת הָעוֹלָם, וְהַכֹּל הָיָה עַל־יְדֵי חָכְמָתָם וְשִׂכְלָם, וְעִקַּר הַיַּהֲדוּת הוּא רַק לֵילֵךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת, וּלְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה, שֶׁיִּהְיֶה שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִבְלִי לְהַשְׂגִּיחַ כְּלָל עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ, רַק אִם יֵשׁ בָּזֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ — יַעֲשֶׂה, וְאִם לָאו — לָאו, וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִכָּשֵׁל לְעוֹלָם.

וְהִנֵּה צָרִיךְ לְהָבִין, מַהוּ עִנְיַן 'לְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁיִּהְיֶה שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ'? אֶלָּא אָמְרוּ (זֹהַר הַקָּדוֹשׁ, פָּרָשַׁת יִתְרוֹ צ:): אוֹרַיְתָא שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוֵי, מַה שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְגְּלִיף בְּעֶשֶׂר אֲמִירָן, אוֹף אוֹרַיְתָא אִתְגְּלִיפָא בְּעֶשֶׂר אֲמִירָן, אִלֵּין עֶשֶׂר אֲמִירָן אינוּן שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאוֹרַיְתָא כֻּלָּא שְׁמָא חַד הֲוֵי, שְׁמָא קַדִּישָׁא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מַמָּשׁ, זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ דְּמַאן דְּזָכֵי בָּהּ. מַאן דְּזָכֵי בְּאוֹרַיְתָא זָכֵי בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, בְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מַמָּשׁ זָכֵי, דְּהָא הוּא וּשְׁמֵיהּ חַד הוּא [הַתּוֹרָה הִיא הַשֵּׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מַה שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ מְגֻלָּף מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, אַף הַתּוֹרָה מְגֻלֶּפֶת מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, אֵלּוּ עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת הֵם הַשֵּׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהַתּוֹרָה כֻּלָּהּ הִיא שֵׁם אֶחָד, הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁזּוֹכֶה בָּהּ, מִי שֶׁזּוֹכֶה בַּתּוֹרָה זוֹכֶה בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ הוּא זוֹכֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא וּשְׁמוֹ אֶחָד הֵם].

נִמְצָא, שֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ רַק לְהִסְתַּכֵּל בַּתּוֹרָה, וּבְכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה, יִבְדֹּק וְיִשְׁתַּדֵּל שֶׁיִּהְיוּ מַעֲשָׂיו עַל־פִּי הַתּוֹרָה, וְאָז יַעֲשֶׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה, וְאִם אֵין שָׁם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ שֶׁאֵין שָׁם תּוֹרָה, אַל יַעֲשֶׂה, וְאָז אַף פַּעַם לֹא יִכָּשֵׁל.

וְזֶה שֶׁאָמַר הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ (אָבוֹת ג, ט): "כֹּל שֶׁחָכְמָתוֹ מְרֻבָּה מִמַּעֲשָׂיו, לְמָה הוּא דּוֹמֶה? לְאִילָן שֶׁעֲנָפָיו מְרֻבִּין וְשָׁרָשָׁיו מֻעָטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקַרְתּוֹ וְהוֹפַכְתּוֹ עַל פָּנָיו"; כִּי אִם אָדָם הוֹלֵךְ רַק אַחַר חָכְמָתוֹ הַמְדֻמָּה, וְאֵינוֹ מִתְנַהֵג עַל־פִּי הַתּוֹרָה, אָז אֵינוֹ מֻשְׁרָשׁ חָזָק בֶּאֱמוּנָה. וַאֲפִלּוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שֵׁם וּפִרְסוּם גָּדוֹל, לְבַסּוֹף כְּשֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו אֵיזֶה מַשְׁבֵּר, יִהְיֶה נֶעֱקָר מֵהַשֹּׁרֶשׁ, מֵאַחַר שֶׁלֹּא הִשְׁרִישׁ אֶת עַצְמוֹ הֵיטֵב בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כִּי הָעִקָּר לְהַרְבּוֹת בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

וּבִפְרָטִיּוּת עַל־יְדֵי תְּפִלָּה — לְדַבֵּר הַרְבֵּה אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַעֲשָׂיו מְרֻבִּים מֵחָכְמָתוֹ; כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין סה.): עֲקִימַת שְׂפָתָיו הֲוֵי מַעֲשֶׂה, וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם מַרְבֶּה בִּתְפִלָּה וּבַקָּשָׁה בִּלְבִּי שׁוּם חָכְמָה וְשֵׂכֶל כְּלָל, אֶלָּא מְדַבֵּר הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, עַל־יְדֵי־זֶה מַעֲשָׂיו מְרֻבִּים מֵחָכְמָתוֹ, וְאַף פַּעַם לֹא יִהְיֶה נֶעֱקָר מֵהָעוֹלָם, שֶׁזֶּה "כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרֻבִּין מֵחָכְמָתוֹ, לְמָה הוּא דּוֹמֶה? לְאִילָן שֶׁעֲנָפָיו מֻעָטִין וְשָׁרָשָׁיו מְרֻבִּין, שֶׁאֲפִלּוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ, אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ". אֲפִלּוּ שֶׁאֵין לוֹ פִּרְסוּם כָּל־כָּךְ גָּדוֹל בָּעוֹלָם, וְאֵין אֲנָשִׁים הוֹלְכִים אַחֲרָיו, עִם כָּל זֹאת כְּשֶׁהוּא מֻשְׁרָשׁ בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וּבִפְרָט כְּשֶׁהוּא מַרְבֶּה בִּתְפִלָּה וּבַקָּשָׁה, עַל־יְדֵי־זֶה שׁוּם רוּחַ רָעָה בָּעוֹלָם לֹא יְכוֹלָה לַהֲזִיזוֹ מִמְּקוֹמוֹ.

וְהִנֵּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הֶחֱזִיק אֶת עַצְמוֹ לְלֹא כְלוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר יב, ג): "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה", וְלָכֵן רָצָה לְהַרְבּוֹת בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁזֶּה "וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י ז"ל: אֵין חִנּוּן בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא לְשׁוֹן מַתָּנַת חִנָּם, וְהִרְבָּה בִּתְפִלָּה, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה יא, סִימָן י): וּמִנַּיִן שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּאוֹתוֹ הַפֶּרֶק חֲמֵשׁ־מֵאוֹת וְחָמֵשׁ־עֶשְׂרֵה פְּעָמִים? שֶׁנֶּאֱמַר: "וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר", וָאֶתְחַנַּן בְּגִימַטְרִיָּה הָכִי הֲוֵי. נִמְצָא, שֶׁמֹּשֶׁה הִרְבָּה בִּתְפִלָּה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְלָכֵן אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: "רַב לָךְ אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד", כִּי רַב טוּב הַצָּפוּן לָךְ, הַיְנוּ שֶׁאַתָּה כְּבָר לֹא צָרִיךְ לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּמִצְוֹות, שֶׁיִּהְיוּ מַעֲשֶׂיךָ מְרֻבִּים מֵחָכְמָתְךָ, אֶלָּא כְּבָר זָכִיתָ עַל־יְדֵי רִבּוּי תְּפִלּוֹת כְּמִנְיַן 'וָאֶתְחַנַּן', שֶׁיִּהְיוּ מַעֲשֶׂיךָ מְרֻבִּים מֵחָכְמָתְךָ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] לֹא תֹסִפוּ עַל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ, לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סא): עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִשְׁפָּטֵנוּ לָאוֹר, כִּי מִשְׁפָּט הוּא עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא, הַיְנוּ בְּחִינַת דֶּרֶךְ הַמֶּמְצָע, שֶׁאֵינוֹ נוֹטֶה לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל, וְזֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת (דְּבָרִים יז, יא): "לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל" וְכוּ', וְהָעִקָּר לְהוֹצִיא מִכָּל הַלְּמוּדִים שֶׁלּוֹמֵד מִשְׁפְּטֵי הַנְּהָגוֹת יְשָׁרוֹת, שֶׁיֵּדַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג הֵן לְעַצְמוֹ וְהֵן לַאֲחֵרִים וְכוּ'.

כִּי הִנֵּה הָעִקָּר בַּחַיִּים הוּא תָּמִיד לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַמֶּמְצָע, לֹא לִנְטוֹת יוֹתֵר מִדַּאי — לֹא לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל, וְכַמְבֹאָר בָּרַמְבַּ"ם (הִלְכוֹת דֵּעוֹת, פֶּרֶק א', הֲלָכָה ד'): הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה הִיא מִדָּה בֵּינוֹנִית שֶׁבְּכָל דֵּעָה וְדֵעָה מִכָּל הַדֵּעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם, וְהִיא הַדֵּעָה שֶׁהִיא רְחוֹקָה מִשְּׁתֵּי הַקְּצָווֹת רְחוֹק שָׁוֶה, וְאֵינָהּ קְרוֹבָה לֹא לְזוֹ וְלֹא לְזוֹ, לְפִיכָךְ צִוּוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁיְּהֵא אָדָם שָׁם דֵּעוֹתָיו תָּמִיד, וּמְשַׁעֵר אוֹתָם וּמְכַוֵּן אוֹתָם בְּדֶרֶךְ הָאֶמְצָעִית, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא שָׁלֵם בְּגוּפוֹ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

וְדֶרֶךְ מְמֻצַּעַת זוֹ מְקַבְּלִין עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, כִּי הָאָדָם בְּעַצְמוֹ קָשֶׁה לוֹ לָדַעַת מַה נִּקְרֵאת דֶּרֶךְ הַמֶּמְצָע, וְתָמִיד נוֹטֶה לְאַחַת מֵהַדְּרָכִים הַקִּיצוֹנִיּוֹת, אוֹ לְהִתְלַהֵב יוֹתֵר מִדַּאי וְלִהְיוֹת פָּרוּשׁ וּמַחְמִיר וְכוּ', אוֹ לְהִפּוּךְ, לְהַזְנִיחַ עַצְמוֹ, וּלְהִתְיָאֵשׁ לְגַמְרֵי מִלִּהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר, וּמַנִּיחַ עַצְמוֹ לָלֶכֶת בִּשְׁרִירוּת לִבּוֹ, אֲבָל הַצַּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים, מֵרֹב קְדֻשָּׁתָם וְחָכְמָתָם, וּמִגֹּדֶל נִסְיוֹן הַחַיִּים שֶׁלָּהֶם, יוֹדְעִין הֵיטֵב מַה נִּקְרֵאת דֶּרֶךְ הַמְמֻצַּעַת שֶׁבָּהּ יַצְלִיחַ הָאָדָם, וְהֵם יְכוֹלִים לְהַדְרִיךְ הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב, וּלְלַמֵּד אוֹתוֹ אֵיךְ לְהוֹצִיא מִשְׁפְּטֵי הַנְּהָגוֹת יְשָׁרוֹת, וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מִכָּל מַה שֶּׁלּוֹמֵד. וְלָכֵן הָעִקָּר הוּא אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁיְּבַטֵּל אָדָם אֶת דַּעְתּוֹ לִפְנֵי צַדִּיקִים וַחֲכָמִים אֲמִתִּיִּים, וּלְקַבֵּל כָּל אֲשֶׁר יֹאמְרוּ כִּי הוּא זֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לְהַגִּיעַ אֶל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְהַגִּיעַ בְּזֶה הָעוֹלָם, אַשְׁרֵי לוֹ.

וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אוֹמְרִים (סִפְרִי פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים יא) עַל הַפָּסוּק (דְּבָרִים יז, יא): "לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל", אֲפִלּוּ מַרְאִים בְּעֵינֶיךָ עַל שְׂמֹאל שֶׁהוּא יָמִין וְעַל יָמִין שֶׁהוּא שְׂמֹאל, שְׁמַע לָהֶם, עַיֵּן שָׁם. וְהִנֵּה בְּוַדַּאי רָאוּי לְהָבִין מַה נִּקְרָא יָמִין וּשְׂמֹאל, וּמַה שַּׁיָּךְ לְחָכָם וְצַדִּיק לוֹמַר לָאָדָם עַל יָמִין שֶׁהוּא שְׂמֹאל אוֹ עַל שְׂמֹאל שֶׁהוּא יָמִין, שֶׁלְּכְאוֹרָה נִרְאֶה כְּהִפּוּךְ הַמְּצִיאוּת? אֲבָל עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, מוּבָן הָעִנְיָן מְאֹד. כִּי עֲבוֹדַת תּוֹרָה וּתְפִלָּה, מִצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, נִקְרֵאת יָמִין, וַעֲבוֹדַת הַפְּרָנָסָה וּשְׁאָר עִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה,

נִקְרֵאת שְׂמֹאל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג, טז): "אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד".

וְהִנֵּה יֵשׁ אָדָם שֶׁיּוֹשֵׁב וְלוֹמֵד, אֲבָל אֵין תּוֹרָתוֹ לִשְׁמָהּ, וְלִמּוּדוֹ הוּא כְּדֵי לְהִתְיַהֵר וּלְקַנְטֵר, וְעַל אָדָם כָּזֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה א׳, סִימָן טו): נְבֵלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ (עֵין לְקוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יב), וּלְאִישׁ כָּזֶה, הֶחָכָם וְהַצַּדִּיק מַרְאֶה לוֹ שֶׁיָּמִין הוּא שְׂמֹאל, הַיְנוּ מַה שֶּׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא עוֹסֵק כָּל הַיּוֹם בְּתוֹרָה, וְזוֹכֶה לְאֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, הַצַּדִּיק מַרְאֶה לוֹ שֶׁזֶּה שְׂמֹאל, וְכַוָּנָתוֹ בֶּאֱמֶת לְעֹשֶׁר וּלְכָבוֹד וּלְקַנְטֵר הַבְּרִיּוֹת, וּמֵאִידָךְ גִּיסָא יֵשׁ בֶּן אָדָם, שֶׁעוֹבֵד קָשֶׁה בְּעִסְקֵי פַּרְנָסָתוֹ, וְטָרוּד וּמִתְיַגֵּעַ כָּל הַיּוֹם בַּעֲסָקָיו הַמְרֻבִּים, וְיֵשׁ לוֹ רַק קְצָת זְמַן לִלְמֹד בְּכָל יוֹם, וּמֵחֲמַת זֶה נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ מְאֹד, וְחוֹשֵׁב — ׳מַה כְּבָר שָׁוֶה הַלִּמּוּד הַמֻּעָט שֶׁלִּי׳, וְאֵלָיו הַצַּדִּיק מַרְאֶה שֶׁשְּׂמֹאל הוּא יָמִין, הַיְנוּ מַה שֶּׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא שְׂמֹאל, וְעוֹסֵק רַק בְּעֹשֶׁר וְכָבוֹד וְעִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, זֶהוּ בֶּאֱמֶת יָמִין, כִּי מְעַט תּוֹרָה שֶׁלּוֹ, חָשׁוּב וְיָקָר מְאֹד לְמַעְלָה, וּלְפָעָמִים הַרְבֵּה יוֹתֵר מִן הַתַּלְמִיד חָכָם, שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַרְחָבַת הַדַּעַת, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁעוֹמֵד כְּבָר בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה.

כִּי אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָשׁוּב לֵב נִשְׁבָּר, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נא, יט): "לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה", וְדַיְקָא בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב נִשְׁבָּר, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא שְׂמֹאל לְגַמְרֵי, אָז הַצַּדִּיק מְגַלֶּה לוֹ שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַיָּמִין, וְלָכֵן הָעִקָּר הוּא אֱמוּנַת חֲכָמִים, כִּי הָאָדָם לְפִי דַּעְתּוֹ הַמְשֻׁבָּשֶׁת, נִדְמֶה לוֹ שֶׁיָּמִין הוּא יָמִין וּשְׂמֹאל הוּא שְׂמֹאל, אֲבָל הַצַּדִּיק וְהֶחָכָם הָאֱמֶת מֵאִיר עֵינָיו לְהָבִין, שֶׁמַּה שֶּׁנִּדְמֶה לוֹ לְיָמִין, הוּא בֶּאֱמֶת שְׂמֹאל, שֶׁאִם חוֹשֵׁב שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, הוּא עֲדַיִן רָחוֹק בְּתַכְלִית הָרְחוֹק, כִּי תַּכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נֵדַע (עֵין לְקוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כד), וּלְהִפּוּךְ מַה שֶּׁנִּדְמֶה לוֹ לִשְׂמֹאל, הוּא בֶּאֱמֶת יָמִין, כִּי עַל־יְדֵי לֵב נִשְׁבָּר הוּא בֶּאֱמֶת קָרוֹב וְסָמוּךְ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מְאֹד, וְזֶה נִקְרָא יָמִין בֶּאֱמֶת.

וּבֶאֱמֶת, הַיְדִיעָה הַזֹּאת שֶׁל יָמִין וּשְׂמֹאל, שֶׁמְּקַבְּלִין עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, כּוֹלֶלֶת הַרְבֵּה דְּבָרִים מְאֹד, כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁבּוֹחֲרִים לְעַצְמָם דֶּרֶךְ שֶׁל חֻמְרוֹת וּפְרִישׁוּת, וּמוֹסִיפִים בְּכָל דָּבָר סְיָגִים וּגְדָרִים, שֶׁלֹּא מֻסְכָּם בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וּבַפּוֹסְקִים כְּלָל, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁזֶּהוּ דֶּרֶךְ יָמִין, וְשֶׁהוּא רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּבֶאֱמֶת הוּא שְׂמֹאל וְדִמְיוֹן בְּעָלְמָא, כְּמוֹ לְמָשָׁל: אֶחָד שֶׁדּוֹחֶה זְמַן תְּפִלָּה מֵחֲמַת שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁאֵין לוֹ מֹחִין נְקִיִּים לְהִתְפַּלֵּל, אוֹ אֵין גּוּפוֹ נָקִי לְהִתְפַּלֵּל, וְחוֹשֵׁב שֶׁעַדַיִן לֹא עָשָׂה הֲכָנוֹת כָּרָאוּי, וְדוֹחֶה אֶת הַתְּפִלָּה מִשָּׁעָה לְשָׁעָה, עַד שֶׁעוֹבֵר זְמַן תְּפִלָּה לְגַמְרֵי, וְכֵן מַפְסִיד תְּפִלָּה בְּצִבּוּר, וְשׁוֹתֶה קָפֶה וּמְעַשֵּׁן סִיגָרִיּוֹת, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁכָּל זֶה יַעֲזֹר לוֹ, וּלְבַסּוֹף אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, כִּי יֵשׁ לוֹ אוֹתָן הַמֹּחִין כְּמוֹ מִקֹּדֶם, וְכֵן אוֹתוֹ גּוּף כְּמוֹ מִקֹּדֶם, וְלֹא פָּעַל כְּלוּם בְּכָל חֻמְרוֹתָיו, וְהִנֵּה הַצַּדִּיק הָאֱמֶת מַרְאֶה לוֹ, שֶׁכָּל זֶה שְׂמֹאל, כִּי תֻּכְפֵּי־וּמְיָד שֶׁמַּגִּיעַ זְמַן תְּפִלָּה צְרִיכִין לְהִתְפַּלֵּל עִם אֵלּוּ מֹחִין שֶׁיִּהְיוּ, וְאִם צָרִיךְ לָצֵאת לִנְקָבָיו יֵצֵא, וְאִם לֹא, יַעֲמֹד כָּךְ לְהִתְפַּלֵּל תֻּכְפֵּי, כַּמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן ל׳); כִּי כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת הָאֵלּוּ הֵם שְׁגִיּוֹנוֹת וְדִמְיוֹנוֹת בְּעָלְמָא, וְהֵם עֲצַת הַיֵּצֶר הָרָע לִמְנֹעַ אֶת הָאָדָם מִתְּפִלָּה בִּזְמַנָּהּ וּמִתְּפִלָּה בְּצִבּוּר, וְאִם נִדְמֶה לוֹ שֶׁהַתְּפִלָּה שֶׁלּוֹ הִיא ׳שְׂמֹאל׳, וְאֵינָהּ חֲשׁוּבָה לְמַעְלָה, הַצַּדִּיק מַרְאֶה לוֹ שֶׁהִיא ׳יָמִין׳, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁמַּקְדִּים וּמְזָרֵז לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, חֲשׁוּבָה תְּפִלָּתוֹ מְאֹד לְמַעְלָה, כִּי (אִיּוֹב לב, ה): "הֵן אֵל כַּבִּיר וְלֹא יִמְאָס", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים עַל זֶה (בְּרָכוֹת ח.): אֵימָתַי הוּא עֵת רָצוֹן? בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין.

וְכֵן הוּא בְּעִנְיַן סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד, יֵשׁ הַחוֹשְׁבִים שֶׁלִּמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מֻכְרָח לִהְיוֹת רַק כַּאֲשֶׁר הוּא עִם הֲבָנָה גְּדוֹלָה וּבְעֻמְקוּת הַמֹּחִין,

אֲבָל אִם לֹא, אֵין זֶה נִקְרָא לְמוּד, וּבְאֱמֶת גַּם בָּזֶה יֵשׁ יָמִין וּשְׂמֹאל, הַיְנוּ 'יָמִין' לְפִי דַּעְתּוֹ הוּא לִלְמֹד בְּעֹמֶק הָעִיּוּן, 'שְׂמֹאל' הוּא כְּשֶׁרַק גּוֹרֵס חֲמָשׁ וְרַשִׁ"י וּמִשְׁנָיוֹת וּגְמָרָא וְכוּ', כִּי נִדְמֶה לוֹ שֶׁזֶּה אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלוּם, וְלָכֵן בְּשָׁעָה שֶׁאֵין לוֹ יְשׁוּב הַדַּעַת, אֵינוֹ פּוֹתֵחַ סֵפֶר כְּלָל, כִּי נִדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא 'שְׂמֹאל', וְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת מַרְאֶה לוֹ שֶׁאֵינוֹ כֵּן, רַק אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁצַּר וּמַר לוֹ מְאֹד, וְהוּא בְּקַטְנוּת הַמֹּחִין, אִם יִפְתַּח סֵפֶר וְיִגְרֹס דַּף אַחַר דַּף בְּכָל מְקוֹמוֹת הַתּוֹרָה, זֶה יָאִיר עָלָיו אוֹר הַתּוֹרָה בֶּאֱמֶת, וְיִזְכֶּה סוֹף כָּל סוֹף לְהַגִּיעַ אֶל הֶבְנַת הַתּוֹרָה, וְעָמְקָהּ שֶׁל הַתּוֹרָה (עֵץ שִׂיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן עו).

כִּי הַצַּדִּיק מַרְאֶה לָאָדָם, אֲפִלּוּ שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא רַק בְּשְׂמֹאל בְּקַטְנוּת הַדַּעַת, שֶׁלֹּא יַעֲזֹב אָז אֶת הַתּוֹרָה, אֶלָּא יִגְרֹס הַרְבֵּה מִשְׁנָיוֹת, גְּמָרָא וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ, וְאַל יַחְשֹׁב שֶׁאֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּלוּם. נִמְצָא, הֲרֵי עָשָׂה לוֹ הַצַּדִּיק מִשְׂמֹאל יָמִין, וְלָכֵן הָעִקָּר בְּכָל דָּבָר הוּא אֱמוּנַת חֲכָמִים, לְבַטֵּל דַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי בִּפְנֵי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וּלְקַבֵּל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה, אֲפִלּוּ שֶׁיֹּאמַר עַל יָמִין שְׂמֹאל וְעַל שְׂמֹאל יָמִין, וְאָז יֵלֵךְ לָבֶטַח דַּרְכּוֹ לְהַגִּיעַ אֶל תַּכְלִיתוֹ וְתִקּוּנוֹ הַנִּצְחִי, בָּזֶה וּבַבָּא לָנֶצַח, אַשְׁרֵי לוֹ וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ!

וּבָזֶה נָבִין מִקְרָא שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ד'): **"לֹא תֹסִפוּ עַל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם"**; וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק: מַה הֵן הַשְּׁתֵּי פְּעָמִים שֶׁמַּזְכָּרוֹת בְּפָסוּק זֶה "אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם" — הֵן בְּלֹא תֹסִפוּ, וְהֵן בְּלֹא תִגְרְעוּ, וּבְנוֹסָף לְמַה שֶׁמַּזְהִיר הַפָּסוּק "לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם", שֶׁלִּכְאוֹרָה כְּבָר כּוֹלֵל הַכֹּל? אֲבָל עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל מוּבָן הָעִנְיָן מְאֹד, כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מַזְהִיר אוֹתָנוּ בְּפָסוּק זֶה עַל אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁהוּא יְסוֹד כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְרַק עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לְהוֹצִיא מִשְׁפָּטֶנוּ לָאוֹר, וּלְהוֹצִיא מִשְׁפְּטֵי הַנְּהָגוֹת יְשָׁרוֹת מִכָּל מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ לוֹמְדִים, שֶׁלֹּא נִטֶּה יוֹתֵר מִדַּאי לְיָמִין וְלֹא יוֹתֵר מִדַּאי לִשְׂמֹאל, רַק נַקֵּחַ אֶת הַדֶּרֶךְ הַמְמֻצַּעַת וְלַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל דָּבָר, שֶׁזֶּהוּ **"לֹא תֹסִפוּ עַל הַדָּבָר"**, הַיְנוּ שֶׁלֹּא נוֹסִיף חֻמְרוֹת וּפְרִישֻׁיּוֹת יְתֵרוֹת, שֶׁאֵינָן כְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה, כִּי דַּי לָנוּ מַה שֶּׁאָסְרָה תּוֹרָה.

וְאִם תֹּאמַר: אֵיךְ נֵדַע מַהוּ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמָה אֵין רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי לָאָדָם נִדְמֶה תָּמִיד, אֲשֶׁר מַה שֶּׁהוּא מוֹסִיף זֶה בְּוַדַּאי 'יָמִין', וְעַל זֶה אוֹמֵר מֹשֶׁה, **"אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם"**, הַיְנוּ עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים שֶׁתְּצַיְּתוּ לִדְבָרַי, עַל־יְדֵי־זֶה תֵּדְעוּ אֵיךְ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּרָאוּי, וּמַה שֶּׁאַתָּה חוֹשֵׁב לְיָמִין, זֶה בֶּאֱמֶת שְׂמֹאל, וְזֶהוּ **"וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ"**, הַיְנוּ שֶׁלֹּא תִּפְּלוּ בְּדַעְתְּכֶם וְתִתְאַוֶּשׁוּ מֵעֲבוֹדָתְכֶם, מֵחֲמַת שֶׁנִּדְמֶה לָכֶם שֶׁאַתֶּם בִּ'שְׂמֹאל', וְתִרְצוּ לִגְרֹעַ, חַס וְשָׁלוֹם, מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה מֵחֲמַת שֶׁאֵינְכֶם יְכוֹלִים לְקַיְּמָן בִּשְׁלֵמוּת, רַק עֲלֵיכֶם **"לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם"**, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם, הַיְנוּ שׁוּב אֱמוּנַת חֲכָמִים, אֲפִלּוּ שֶׁיֹּאמַר עַל שְׂמֹאל שֶׁהוּא יָמִין, כִּי הַצַּדִּיק מְלַמֵּד אֶת הָאָדָם לְקַיֵּם אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהֵן, עִם מֹחִין אוֹ בְּלִי מֹחִין, וְלֹא לִגְרֹעַ מֵהֶן כְּלָל, וְכַמּוּבָא בְּ'בַּעַל הַטּוּרִים': וְלֹא' תִגְרְעוּ' מִמֶּנּוּ' לִשְׁמֹר' אֶת' — סוֹפֵי תֵּבוֹת בְּגִימַטְרִיָּה תַּרְי"ג, שֶׁלֹּא יִפְחֹת מֵהֶן מֵחֲמַת שׁוּם סִבָּה כְּלָל. וּלְכָל זֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁהָאָדָם יַשְׁלִיךְ אֶת דַּעְתּוֹ וְשִׂכְלוֹ לְגַמְרֵי, וְיֵצֵא לְדִבְרֵי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת עַל יָמִין וְעַל שְׂמֹאל, וְאָז יַצְלִיחַ בְּכָל עִנְיָן, וְיִחְיֶה חַיִּים טוֹבִים בֶּאֱמֶת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] אָז יַבְדִּיל מֹשֶׁה שָׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ, לָנֻס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דַעַת, וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם, וְנָס אֶל אַחַת מִן הֶעָרִים הָאֵל וָחָי. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־

מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ח'): אַף־עַל־פִּי שֶׁתּוֹכָחָה הִוא דָּבָר גָּדוֹל, וּמֻטָּל עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ, כְּשֶׁרוֹאֶה בּוֹ שֶׁאֵינוֹ מִתְנַהֵג כַּשּׁוּרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (וַיִּקְרָא יט, יז): "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ", אַף־עַל־פִּי־כֵן לָאו כָּל אָדָם רָאוּי לְהוֹכִיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא (עֲרָכִין טז:): תָּמֵהַּ אֲנִי, אִם יֵשׁ בַּדּוֹר הַזֶּה מִי שֶׁיָּכוֹל לְהוֹכִיחַ. וְאִם רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר זֹאת בְּדוֹרוֹ, כָּל שֶׁכֵּן בַּדּוֹר הַזֶּה שֶׁל עַכְשָׁו, כִּי כְּשֶׁהַמּוֹכִיחַ אֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אֲזַי לֹא דַּי שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בְּתוֹכַחְתּוֹ, אַף גַּם הוּא מַבְאִישׁ רֵיחַ שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת הַשּׁוֹמְעִים תּוֹכַחְתּוֹ.

כִּי עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ הוּא מְעוֹרֵר הָרֵיחַ רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁהוּא מוֹכִיחָם, כְּמוֹ כְּשֶׁמַּנִּח אֵיזֶה דָּבָר, שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ שֶׁאֵינוֹ טוֹב, כָּל זְמַן שֶׁאֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ הַדָּבָר, אֵין מַרְגִּישִׁין הָרֵיחַ רַע, אֲבָל כְּשֶׁמַּתְחִילִין לְהָזִיז אוֹתוֹ הַדָּבָר, אֲזַי מְעוֹרְרִין הָרֵיחַ רַע; כְּמוֹ־כֵן עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה שֶׁל מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, עַל־יְדֵי־זֶה מְזִיזִין וּמְעוֹרְרִין הָרֵיחַ רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁמּוֹכִיחָם, וְעַל־כֵּן הוּא מַבְאִישׁ רֵיחָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַחֲלִישׁ אֶת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁלָּהֶם וְכוּ'.

אֲבָל כְּשֶׁהַמּוֹכִיחַ רָאוּי לְהוֹכִיחַ, אֲזַי אַדְרַבָּה, הוּא מוֹסִיף וְנוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בְּהַנְּשָׁמוֹת עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ, כִּי הַתּוֹכָחָה צְרִיכָה לִהְיוֹת בִּבְחִינַת הַתּוֹכָחָה שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ נָתַן בָּהֶם רֵיחַ טוֹב, בִּבְחִינַת (שִׁיר הַשִּׁירִים א, יב): "נַרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ", הַנֶּאֱמָר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, 'עָזַב' לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא 'נָתַן', כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ"י שָׁם וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּגְּמָרָא (שַׁבָּת פח:), כִּי עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה שֶׁל מֹשֶׁה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, הוֹסִיף וְנָתַן בָּהֶם רֵיחַ טוֹב וְכוּ'.

כִּי בֶּאֱמֶת צְרִיכִים לָדַעַת, אֲשֶׁר כָּל הָעִנְיָן שֶׁל תּוֹכָחָה, הוּא בְּוַדַּאי דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַרְגָּשָׁה בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאֵיךְ שֶׁהֵן לְגַמְרֵי רְחוֹקוֹת מֵעָוֹן, בְּוַדַּאי כּוֹאֵב לוֹ מְאֹד כְּשֶׁרוֹאֶה אֶחָד עוֹבֵר עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְרוֹצֶה לַעֲזֹר לוֹ בְּכָל אֹפֶן לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, אֲבָל אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לוֹמַר תּוֹכָחָה, וְאֵינוֹ בָּקִי מְאֹד בְּעִנְיָן זֶה, יוֹתֵר טוֹב לִשְׁתֹּק וְלֹא לוֹמַר כְּלוּם, כִּי הוּא עָלוּל לְהַזִּיק יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁיִּתַּקֵּן.

וּכְמוֹ הַדִּגְמָא הַנַּ"ל שֶׁנּוֹתֵן רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁאִם מֻנָּח כְּלִי עִם דָּבָר שֶׁל רֵיחַ רַע, כָּל זְמַן שֶׁאֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ, אֵין הָרֵיחַ כָּל־כָּךְ חָזָק, אֲבָל מִיָּד כְּשֶׁמְּזִיזִין אוֹתוֹ, מַתְחִיל לָצֵאת רֵיחַ רַע, עַד שֶׁלֹּא יְכוֹלִים לַעֲמֹד בְּכָל הַמָּקוֹם, וְכֵן הוּא בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אִם הָאָדָם חוֹטֵא, חַס וְשָׁלוֹם, עוֹשֶׂה כֵּתֶם עַל נִשְׁמָתוֹ, וּבְוַדַּאי עוֹשֶׂה רֵיחַ רַע לְעַצְמוֹ, אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁמֻּנָּח כָּךְ, וְאֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ, אֵין הָרֵיחַ נוֹדֵף לְמֵרָחוֹק. אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד שֶׁמַּתְחִיל לְהָזִיז אוֹתוֹ, וּמוֹכִיחִין אוֹתוֹ: "אֵיךְ עָשִׂיתָ דָּבָר כָּזֶה?! הֲלֹא תִּשָּׁרֵף בַּגֵּיהִנֹּם, וּתְקַבֵּל עֹנֶשׁ זֶה וָזֶה", הֲרֵי שֶׁבָּזֶה גּוֹרְמִין לוֹ חֲלִישׁוּת הַדַּעַת וַחֲלִישׁוּת הַנְּשָׁמָה, כִּי עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ חֶשְׁבּוֹן: "הֲרֵי מִמֵּילָא אֵין לִי תַּקָּנָה, וְהִנְנִי כְּבָר אָבוּד, וּמַה תּוֹעִיל לִי תְּשׁוּבָה?" וְאָז הוֹלֵךְ בְּתַאֲוֹת לִבּוֹ וּמִתְרַחֵק לְגַמְרֵי, וְכָל זֶה נִגְרָם עַל־יְדֵי הַמּוֹכִיחַ שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, שֶׁהִבְאִישׁ אֶת רֵיחוֹ, וּבִמְקוֹם לְהַכְנִיס בּוֹ רֵיחַ טוֹב וּלְחַזֵּק אוֹתוֹ, הִכְנִיס בּוֹ רֵיחַ רַע וְהֶחֱלִישׁ נִשְׁמָתוֹ לְגַמְרֵי.

וְלָכֵן עִקַּר הַתּוֹכָחָה שֶׁל הַמּוֹכִיחַ הֶהָגוּן צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּדֶרֶךְ תּוֹכַחְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁאָפְלוּ אַחַר חֵטְא הָעֵגֶל שֶׁעָשׂוּ מַה שֶּׁעָשׂוּ, שֶׁהָיָה כָּלוּל מֵעֲבוֹדָה זָרָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, בָּא מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְשָׁבַר לִפְנֵיהֶם אֶת הַלּוּחוֹת, וְאָמַר לָהֶם: "עַדַיִן חֲבִיבוּתָא הוּא גַּבָּן", עַדַיִן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אֶתְכֶם (שַׁבָּת פח:), וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ זֹאת, כֻּלָּם חָזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, כִּי רָאוּ אֶת עֹצֶם הָרַחֲמָנוּת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאָפְלוּ אַחַר שֶׁפָּגְמוּ כָּל־כָּךְ, עֲדַיִן יֵשׁ לָהֶם תִּקְוָה לַחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה הָעִנְיָן שֶׁל שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת לִפְנֵיהֶם, כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲרוּבִין נד.): אִלְמָלֹא לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, לֹא נִשְׁתַּכְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל; נִמְצָא, שֶׁשְּׁבִירַת הַלּוּחוֹת גָּרְמָה מִדַּת הַשִּׂכְחָה, וְזֹאת הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת, יִהְיוּ יְכוֹלִים לִשְׁכֹּחַ אֶת עֹצֶם פְּגָמָם, וְיִהְיֶה לָהֶם כֹּחַ לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ, וְלַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה בֶּאֱמֶת. וְלָכֵן עַל תּוֹכַחְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נֶאֱמַר: "נִרְדִּי נָתָן רֵיחוֹ", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שָׁם): הִסְרִיחַ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא נָתַן, שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הִכְנִיס בָּהֶם רֵיחַ טוֹב עַל־יְדֵי תּוֹכַחְתּוֹ, וְגָרַם לְכֻלָּם לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה.

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ אוֹחֵז בְּמַדְרֵגָה זֹאת — לְהוֹכִיחַ בְּדֶרֶךְ שֶׁל אַהֲבָה וְחִבּוּק, יוֹתֵר טוֹב לֹא לְהוֹכִיחַ כְּלָל, כִּי יְקַלְקֵל הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁיִּתַּקֵּן. וְהַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי"ע הָיָה מְאֹד מִתְנַגֵּד לְאֵלּוּ הַמּוֹכִיחִים שֶׁהִסְתּוֹבְבוּ מֵעִיר לְעִיר לוֹמַר דְּרָשׁוֹת שֶׁל מוּסָר, וּלְהַחֲלִישׁ דַּעַת בְּנֵי־אָדָם, וְהָיָה קוֹרֵא לָהֶם "הַנַּחֲשִׁים הַשָּׂרָפִים" (בַּמִּדְבָּר כא, ו; עַיֵּן שָׁם בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף', בְּשֵׁם רַבּוֹ הַבַּעַל־שֵׁם־הַקָּדוֹשׁ זי"ע), שֶׁשּׂוֹרְפִים אֶת הָעָם בָּאֵרֶס שֶׁבְּפִיהֶם. וְהָיָה אוֹמֵר לָהֶם: הַאִם אַתֶּם יוֹדְעִים מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל בְּנֵי־אָדָם? עֲנִיּוּת וְדַחֲקוּת, צָרוֹת וְיִסּוּרִין, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁגּוֹרֵם לָהֶם לַחֲטֹא, אֵיךְ מְלַאֲכֶם לְבָכֶם לְהוֹכִיחַ אוֹתָם בְּדֶרֶךְ זוֹ, כִּי מַה יּוֹעִיל לוֹמַר לָאָדָם שֶׁיִּשָּׁרֵף בַּגֵּיהִנֹּם בְּאֵשׁ שְׁחוֹרָה וּבְאֵשׁ לְבָנָה וְכוּ', הֲלֹא צְרִיכִין לְחַזֵּק אוֹתוֹ בֶּאֱמוּנָה, וּלְהַרְאוֹת אֶת יְפִי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת, וְאָז מְמֵילָא לֹא יֶחֱטָא, וְיָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה עַל מַה שֶּׁעָשָׂה.

וְלָכֵן הָעִנְיָן שֶׁל תּוֹכָחָה הוּא אַחֲרָיוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְלֹא יַעֲסֹק בְּזֶה אֶלָּא מִי שֶׁרָאוּי לְהוֹכִיחַ. וּבֶאֱמֶת רָאוּי לְהָבִין, לָמָּה דַּיְקָא הַתַּנָּא הַגָּדוֹל רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר מַאֲמָר זֶה: 'תָּמֵהַּ אֲנִי, אִם יֵשׁ בַּדּוֹר הַזֶּה מִי שֶׁרָאוּי לְהוֹכִיחַ', וְלֹא תַּנָּא אַחֵר? אֲבָל זֶה מוּבָן עַל־פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (אָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן, פֶּרֶק ו'): אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא עִם הָאָרֶץ, וּבְאוֹתָן שָׁנִים הָיָה אוֹמֵר: מִי יִתֵּן לִי תַּלְמִיד חָכָם וַאֲנַשְּׁכֶנּוּ כַּחֲמוֹר (פְּסָחִים מט:), וְאַחַר־כָּךְ חָזַר בִּתְשׁוּבָה וְלָמַד תּוֹרָה, וְנַעֲשָׂה הַתַּנָּא הַגָּדוֹל — רַבִּי עֲקִיבָא, וְהָיוּ לוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף תַּלְמִידִים, הֲרֵי מִקֹּדֶם הָיָה בְּחֹשֶׁךְ גָּדוֹל, וְהִכִּיר בְּטִיבָן שֶׁל הַבְּרִיּוֹת, וְהֵבִין הֵיטֵב מָה עוֹבֵר עַל בְּנֵי אָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם, וְלָכֵן יָדַע שֶׁאָסוּר לְהוֹכִיחַ אוֹתָם בְּדֶרֶךְ בִּזָּיוֹן וּלְהַחֲלִישׁ דַּעְתָּם, רַק הָעִקָּר לְחַזֵּק אוֹתָם לְתוֹרָה וּלֶאֱמוּנָה, וְאָז מְמֵילָא יַחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה.

וְעַל־פִּי זֶה מוּבָנִים גַּם דִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (זֹהַר הַקָּדוֹשׁ, מִדְרָשׁ הַנֶּעֱלָם, וַיֵּרָא צח:), שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא קוֹרֵא שִׁיר הַשִּׁירִים בְּשַׁבַּת־קֹדֶשׁ, הָיוּ עֵינָיו זוֹלְגוֹת דְּמָעוֹת וְכוּ' [וְעַיֵּן בַּטּוּרֵי זָהָב (אוֹרַח חַיִּים, סִימָן רפח, סָעִיף ב'), שֶׁלָּמְדוּ הַפּוֹסְקִים מִזֶּה, שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּעֲנוּג מִבְּכִיָּה בְּשַׁבָּת, מֻתָּר לוֹ לִבְכּוֹת, עַיֵּן שָׁם]. וְלִכְאוֹרָה, לָמָּה דַּיְקָא אֵצֶל הַתַּנָּא רַבִּי עֲקִיבָא מָצִינוּ דָּבָר זֶה? אֲבָל עַל־פִּי הַנַּ"ל מוּבָן מְאֹד, כִּי דַּיְקָא רַבִּי עֲקִיבָא הִשִּׂיג אֶת עֹצֶם מַעֲלַת שִׁיר הַשִּׁירִים, שֶׁהוּא שִׁיר שֶׁל קֶשֶׁר הָדוּק בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁאֲפִלּוּ בְּכָל מַה שֶּׁעָבַר עֲלֵיהֶם בַּגָּלוּת, וְשֶׁנִּפְלוּ וְשֶׁנִּכְשְׁלוּ בַּמֶּה שֶׁנִּפְלוּ וְנִכְשְׁלוּ, עֲדַיִן אַהֲבָתָם חֲזָקָה בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת: "נִרְדִּי נָתָן רֵיחוֹ" הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה, כִּי הוּא יָדַע עֹצֶם מַעֲלַת בַּעַל הַתְּשׁוּבָה, וְאֵיךְ יְכוֹלִים לַהֲפֹךְ הַחֹשֶׁךְ לְאוֹר מַמָּשׁ.

וְלָכֵן אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא (יְדַיִם ג, ה): אֵין כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ כְּדַאי כְּיוֹם שֶׁנִּתַּן בּוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הַכְּתוּבִים קֹדֶשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קָדָשִׁים. וּמְבָאֵר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רמג); כִּי הִנֵּה מָצִינוּ שֶׁשְּׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, חִבֵּר שְׁלֹשָׁה סְפָרִים: מִשְׁלֵי, קֹהֶלֶת וְשִׁיר הַשִּׁירִים. וּבֶאֱמֶת מִשְׁלֵי וְקֹהֶלֶת הֵם כֻּלָּם מְלֵאִים מוּסָר וְיִרְאַת שָׁמַיִם מְאֹד, וּמָצִינוּ בָּהֶם תֵּבוֹת קְדֵשָׁה וְטָהֳרָה כַּמָּה פְּעָמִים, אֲבָל בְּשִׁיר

הַשִּׁירִים אֵינָן נִמְצָאוֹת תֵּבוֹת קְדֵשָׁה וְטָהֳרָה כְּלָל, וְזֶה מֵחֲמַת גֹּדֶל עִצָּם קְדֻשָּׁתוֹ, אֵינָם רוֹאִים שָׁם שׁוּם קְדֻשָּׁה, וְכֵן הוּא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה מְאֹד, שֶׁאֵין רוֹאִים אֶצְלָם שׁוּם דָּבָר כְּלָל, וְנִדְמֶה לִבְנֵי אָדָם שֶׁהֵם אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים מַמָּשׁ.

וּכְמוֹ שֶׁפֵּעַם אָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל עַל עַצְמוֹ, שֶׁמִּי שֶׁמַּכִּיר אוֹתִי, יָעִיד עָלַי שֶׁאֵין בִּי שׁוּם תְּנוּעָה שֶׁל ׳גּוּטֶער אִיד׳ (צַדִּיק מִפֶּרֶסֶם) כְּלָל, כִּי בַּצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים הַנִּכְלָלִים לְגַמְרֵי בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵין לִבְנֵי־אָדָם שׁוּם הַשָּׂגָה כְּלָל, אֲבָל דַּיְקָא הֵם יוֹדְעִים אֵיךְ לְהוֹכִיחַ בְּנֵי אָדָם בְּתוֹכָחָה שֶׁל אַהֲבָה, וּלְהַחֲזִיר אוֹתָם בִּתְשׁוּבָה בֶּאֱמֶת, כִּי מֵחֲמַת שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם נִגִּיעָה עַצְמִית, וְכָל כַּוָּנָתָם הִיא רַק לַעֲזֹר לִנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לָכֵן יְכוֹלִים לְהוֹכִיחָן בְּדֶרֶךְ אַהֲבָה, וּלְהַדְרִיכָן בְּדֶרֶךְ הָאֱמֶת, וּלְלַמְּדָן מַה שֶּׁטּוֹב לָהֶן לָעוֹלָם הַבָּא לְנֶצַח נְצָחִים, וְהֵם מְעוֹרְרִים בְּנֵי־אָדָם, שֶׁכָּל פָּסוּק חֻמָּשׁ וְרַשִׁ״י שֶׁילְּמְדוּ, וְכֵן כָּל פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת שֶׁיִּרְכְּשׁוּ לְעַצְמָם, זֶה חֶלְקָם לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים, וְלָכֵן לָמָּה לָאָדָם לִהְיוֹת בַּטְלָן, לְבַזְבֵּז אֶת יָמָיו בְּהֶבֶל וָרִיק, יוֹתֵר טוֹב לְסַגֵּל לְעַצְמוֹ תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְעַל זֶה לֹא יִתְחָרֵט לְעוֹלָם.

אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לִהְיוֹת מְקֻרָב לְצַדִּיקִים כָּאֵלּוּ שֶׁיּוֹדְעִים אֵיךְ לְהוֹכִיחַ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאֵיךְ לְהַכְנִיס בָּהֶן חֵשֶׁק וְאַהֲבָה לְהִתְקָרֵב אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלִלְמֹד תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וּלְקַיֵּם מִצְוֹתָיו, כִּי בָּזֶה יִהְיֶה בָּטוּחַ, שֶׁיִּזְכֶּה לְאַחֲרִית וְתִקְוָה טוֹבָה בָּזֶה וּבַבָּא לָנֶצַח.

וּבָזֶה תּוּבַן מִצְוַת הַפָּרָשַׁת עֲרֵי מִקְלָט, דִּכְתִיב: ״אָז יַבְדִּיל מֹשֶׁה שָׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ, לָנֻס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דַעַת, וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם, וְנָס אֶל אַחַת מִן הֶעָרִים הָאֵל וָחָי״; וְצָרִיךְ לְהָבִין, אֵיךְ בָּאָה פָּרָשָׁה זֹאת שֶׁל עֲרֵי מִקְלָט אַחַר דִּבְרֵי תּוֹכַחְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הֵינוּ בֵּין פָּרָשַׁת ״כִּי תוֹלִיד בָּנִים״ וְגוֹ׳, שֶׁהֵם דִּבְרֵי תּוֹכָחָה, וְלִפְנֵי פָּרָשַׁת ״אָנֹכִי הַיּוֹם״ ״אֱלֹקֶיךָ״ וְגוֹ׳, שֶׁהֵם עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, וְקַבָּלַת הַתּוֹרָה בִּלּוּחוֹת שְׁנִיּוֹת? אֲבָל עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל הַנִּזְכָּרִים, מוּבָן הֶעָנְיָן מְאֹד, כִּי עִנְיַן פָּרָשַׁת עָרֵי מִקְלָט עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הוּא חֵלֶק מִן הַתּוֹכָחָה הָאֲמִתִּית שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ שֶׁל אַהֲבָה וְרַחֲמָנוּת, לְחַזֵּק נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וּלְעוֹרְרָן לִתְשׁוּבָה, וְלָכֵן אֲפִלּוּ מִי שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוּא לְכְאוֹרָה הֶעָוֹן הַיּוֹתֵר חָמוּר, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא בְּשׁוֹגֵג, יְהִיֶה לוֹ מָקוֹם לָנוּס וְלִבְרֹחַ וּלְהַצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ.

כִּי בֶּאֱמֶת בְּכָל עָוֹן שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה, יֵשׁ בְּחִינָה שֶׁל הוֹרֵג נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה, כִּי הֲרֵי הוֹרֵג אֶת נַפְשׁוֹ וּמְנַתֵּקָה מֵחִיּוּתָהּ הָעֶלְיוֹנָה, וְלָכֵן הֶרְאָם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם שֶׁל מָנוֹס וְתִקְוָה לִבְרֹחַ אֵלָיו, וְהוּא הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהוּא עִנְיַן סְמִיכוּת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, שֶׁהִיא קַבָּלַת לוּחוֹת שְׁנִיּוֹת, לְפָרָשַׁת עָרֵי מִקְלָט, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ד, מג): ״אֶת בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לָרְאוּבֵנִי וְאֶת רָאמֹת בַּגִּלְעָד לַגָּדִי וְאֶת גּוֹלָן בַּבָּשָׁן לַמְנַשִּׁי, וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה״ וְגוֹ׳, הֵינוּ שֶׁגַּם הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא מֵהָעֲרֵי מִקְלָט, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁעָשׂוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מַה שֶּׁעָשׂוּ בְּחֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁהָיָה כְּלוּל מִשְּׁלֹשָׁה חֲטָאִים הַנַּ״ל, וְהוּא כְּמוֹ הוֹרֵג נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן שׁוּב נִתְּנָה לָהֶם הַתּוֹרָה עוֹד פַּעַם, וְהָיָה לָהֶם מָקוֹם לִבְרֹחַ אֵלָיו, וּלְהִנָּצֵל מִגּוֹאֵל הַדָּם שֶׁרָצָה לְכַלּוֹתָם לְגַמְרֵי, שֶׁהוּא הַסָּמ״ךְ־מֵ״ם וְכַת דִּילֵהּ, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְלָכֵן הָעָרֵי מִקְלָט הָיוּ שֵׁשׁ דַּיְקָא, שָׁלֹשׁ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְשָׁלֹשׁ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהִיא בְּחִינַת וַי״ו, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳), כִּי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הֵינוּ הַלּוּחוֹת, הָיָה אָרְכָּן וַי״ו וְרָחְבָּן וַי״ו, וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הֵם שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה,

שֶׁמְּאד מְסֻגָּלִים לְרַפְּאוֹת אֶת הַנְּשָׁמָה מִכָּל תַּחֲלוּאֶיהָ וּלְרָחְצָהּ מִכָּל כְּתָמֶיהָ. נִמְצָא, שֶׁמּוּבָן מְאד הַקֶּשֶׁר וְהַהֶמְשֵׁךְ שֶׁל פָּרָשַׁת עָרֵי מִקְלָט לְתוֹכַחַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְקַבָּלַת הַתּוֹרָה, כִּי זֶה הָיָה חֵלֶק מִתּוֹכַחְתּוֹ הָאֲמִתִּית — לְעוֹרֵר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בִּתְשׁוּבָה, וּלְהוֹרִיד לָהֶם הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֵׁנִית, שֶׁיִּזְכּוּ בָהּ לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא.

וְעַל־פִּי זֶה מוּבָנִים מְאד דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה ב׳, סִימָן כח): מָה רָאָה מֹשֶׁה לִתֵּן נַפְשׁוֹ עַל עָרֵי מִקְלָט? אָמַר רַבִּי לֵוִי, מִי שֶׁאָכַל אֶת הַתַּבְשִׁיל, הוּא יוֹדֵעַ טַעֲמוֹ, כֵּיצַד? כְּשֶׁהָרַג מֹשֶׁה אֶת הַמִּצְרִי, יָצָא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וּמָצָא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם מְרִיבִין זֶה עִם זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ב, יג): ״וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי״ וְגוֹ׳, רַבִּי אַיְבוּ אָמַר, זֶה דָּתָן הִתְחִיל מְבַזֶּה אוֹתוֹ, אָמַר לוֹ, הַלְהָרְגֵנִי אַתָּה אוֹמֵר, כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע פַּרְעֹה כָּךְ, אָמַר: כַּמָּה דְּבָרִים שָׁמַעְתִּי וְשָׁתַקְתִּי, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ עַל שְׁפִיכוּת דָּמִים תִּפְסוּ אוֹתוֹ. וְהֵיאַךְ בָּרַח מִלְּפָנֵי פַּרְעֹה, דִּכְתִיב (שָׁם טו): ״וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַּרְעֹה״ וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְזֹאת מִלַּמְּדֵנוּ הַמִּדְרָשׁ, שֶׁדַּיְקָא מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה רָאוּי בְּיוֹתֵר לְגַלּוֹת פָּרָשַׁת עָרֵי מִקְלָט, וּמָסַר נַפְשׁוֹ לְהַפְרִישׁ הַשָּׁלֹשׁ עָרִים שֶׁבְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא קָלְטוּ עַד שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ, וְהוּא מֵחֲמַת שֶׁיָּדַע בְּיוֹתֵר אֶת חֲשִׁיבוּת עָרֵי מִקְלָט, שֶׁיִּהְיֶה לָאָדָם מָקוֹם לִבְרֹחַ מִגּוֹאֵל הַדָּם, שֶׁהֲרֵי הוּא בְּעַצְמוֹ הָיָה נִרְדָּף מִפְּנֵי פַּרְעֹה, בְּשָׁעָה שֶׁרָצָה לְהַצִּיל אֶת דָּתָן מִיַּד הַמִּצְרִי וַהֲרָגוֹ, וְרָאָה וְטָעַם אֶת הַתַּבְשִׁיל הַזֶּה, אֵיךְ אָדָם מוֹסֵר נַפְשׁוֹ בְּעַד אָחִיו מִיִּשְׂרָאֵל, וְאַחַר־כָּךְ הַהוּא בְּעַצְמוֹ מִתְהַפֵּךְ עָלָיו, וְקָרָא אוֹתוֹ רוֹצֵחַ, וּמוֹסֵר אוֹתוֹ לְפַרְעֹה, וְהֵצִרַךְ לִבְרֹחַ, אֲבָל זוֹהִי דַּרְכּוֹ שֶׁל הַמַּנְהִיג הָאֲמִתִּי, שֶׁהוּא הַמּוֹכִיחַ הֶהָגוּן, שֶׁעוֹשֶׂה הַכֹּל בְּלִי שׁוּם נִגִּיעָה עַצְמִית, וְהוּא מוּכָן לְמְסֹר נַפְשׁוֹ בְּכָל עֵת בִּשְׁבִיל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אַף־עַל־פִּי שֶׁמְּקַבֵּל אַחַר־כָּךְ מֵהֶם רָעָה. וְלָכֵן דִּבְרֵי תּוֹכַחְתּוֹ מִתְקַבְּלִים בְּהִתְלַהֲבוּת בִּלְבּוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעוֹשִׂים פְּעֻלָּה לְטוֹבָה, כִּי כָּל כַּוָּנָתוֹ הִיא רַק לַעֲזֹר לָהֶם וּלְהַצִּיל אֶת נַפְשָׁם.

וְלָכֵן מִי שֶׁאָכַל אֶת הַתַּבְשִׁיל, שֶׁנִּתְנַסָּה בְּדָבָר זֶה לִבְרֹחַ מִפְּנֵי פַּרְעֹה עַל שֶׁהִצִּיל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, הוּא יוֹדֵעַ טַעֲמוֹ, אֵיךְ לְלַמֵּד לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדּוֹרוֹת לְהַצִּיל נַפְשָׁם מִיַּד גּוֹאֵל הַדָּם, שֶׁהוּא הַסָּמ״ךְ־מ״ם וְכַת דִּילֵהּ, אֲפִלּוּ אִם הָרְגוּ נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא רִחֲמוּ עַל נַפְשָׁם לִשְׁמֹר אוֹתוֹ מֵחֵטְא וְעָוֹן, אַף־עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ לָהֶם תִּקְוָה טוֹבָה לִבְרֹחַ אֶל עָרֵי מִקְלָט, שֶׁהִיא הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וּלְהַצִּיל נַפְשָׁם מִנִּי שַׁחַת.

וְזֹאת הָיְתָה גַּם מַדְרֵגַת הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁמֵּחֲמַת שֶׁטָּעַם אֶת הַתַּבְשִׁיל, וְהוּא בְּעַצְמוֹ הָיָה בִּתְחִלָּה רָחוֹק מִן הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה יָדַע טַעֲמוֹ, וְהֵבִין הֵיאַךְ צָרִיךְ לְהוֹכִיחַ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בִּתּוֹכַחַת אַהֲבָה, וּלְקָרְבָם אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאֶל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַוָּיָ״ה אֲשֶׁר הוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַרַ״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נד), אֲשֶׁר צְרִיכִים לִשְׁמֹר מְאד אֶת הַזִּכָּרוֹן, שֶׁלֹּא יִפֹּל לִשְׁכְחָה, שֶׁהִיא מִיתַת הַלֵּב, וְעִקַּר הַזִּכָּרוֹן הוּא לִזְכֹּר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי תָּמִיד, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּדַעְתּוֹ כְּאִלּוּ אֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד, וְעַל־יְדֵי מַה שֶּׁמִּדְבֵּק מַחֲשַׁבְתּוֹ בָּעָלְמָא דְּאָתֵי, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד הַשָּׁלֵם, בֵּין הַוָּיָ״ה לֵאלֹקִים. כִּי בֶּאֱמֶת אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לִזְכֹּר עוֹד בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּלְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּלְהַמְשִׁיךְ אֶת הָעוֹלָם הַבָּא לָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁזֶּה הַיִּחוּד בֵּין הַוָּיָ״ה לֵאלֹקִים.

וְהִנֵּה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים קטז:): בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ

כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם; וּבְמִצְרַיִם הָיוּ עַם יִשְׂרָאֵל בְּמֵצַר־יָם, הֵינוּ בְּקַטְנוּת וְצִמְצוּם הַמֹּחִין, וְהָיוּ בִּבְחִינַת עֲבָדִים לְפַרְעֹה, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת שִׂכְחָה, כִּי מֹחִין דְּקַטְנוּת הוּא שִׂכְחָה שֶׁשּׁוֹכֵחַ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְלָכֵן הִזְהִירָנוּ מְאֹד: "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַוָּיָ"ה אֲשֶׁר הוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים"; כִּי צְרִיכִים תָּמִיד לִזְכֹּר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וּלְהַזְכִּיר לְעַצְמוֹ אֶת הַחֲסָדִים שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיָּצָא מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים, וְעַל־יְדֵי הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה יַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ עֲרֵבוּת נְעִימוּת יְדִידוּת זִיו חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה סוֹד יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] לֹא תְנַסּוּ אֶת הַוָּיָ"ה אֱלֹקֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בְּמַסָּה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן מד): הָאֱמוּנָה תּוֹלָה בַּפֶּה שֶׁל הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים פט, ב): "אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי"; הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּדַבְּרִים אֱמוּנָה בַּפֶּה, זֶה בְּעַצְמוֹ אֱמוּנָה, וְגַם עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים לֶאֱמוּנָה. וּמֵחֲמַת זֶה צָרִיךְ לְהַזָּהֵר מְאֹד מִדִּבּוּרִים שֶׁל כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרָם מִלִּבּוֹ, הֵינוּ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ מַאֲמִין, אֶלָּא הוּא חוֹזֵר דִּבּוּרֵי אֶפִּיקוֹרְסוּת מֵאֲחֵרִים, וְהוּא מִתְלוֹצֵץ מִזֶּה, גַּם זֶה אָסוּר, כִּי הַדִּבּוּר שֶׁל כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת מְאֹד מַזִּיק לָאָדָם, וְהוּא אָסוּר גָּמוּר לוֹמַר דִּבְרֵי הֲלָצוֹת אֲפִלּוּ בְּדֶרֶךְ צְחוֹק, וְרַבֵּנוּ זַ"ל הִזְהִירָנוּ עַל זֶה מְאֹד (שִׂיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן ה'), לֹא לְהִסְתַּכֵּל בְּסִפְרֵי חֲקִירוֹת, שֶׁרַק מְבַלְבְּלִים אֶת הָאָדָם.

כִּי הָעִקָּר בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, כִּי אֲפִלּוּ אַחַר כָּל הַחָכְמוֹת, מִי שֶׁיּוֹדֵעַ חָכְמוֹת בֶּאֱמֶת, אַחַר כָּל הַחָכְמוֹת, צְרִיכִים לְהַשְׁלִיךְ כָּל הַחָכְמוֹת וְהַשֵּׂכֶל עַצְמִי, וְלַעֲבֹד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת בְּלִי שׁוּם שֵׂכֶל וַחֲקִירוֹת, כִּי גַּם אֵלּוּ הַחָכְמוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק מֵהֶם, כִּי כָּל אֵלּוּ הַחָכְמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁיֵּשׁ לַנִּכְנָסִים בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵינָן חָכְמוֹת כְּלָל, וְהֵם רַק דִּמְיוֹנוֹת, וּשְׁטִיּוֹת וּבִלְבּוּלִים גְּדוֹלִים, וּמְרַחֲקִים אֶת הָאָדָם מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

כִּי כָּל אֵלּוּ שֶׁהוֹלְכִים בְּחָכְמוֹת, הֵם תָּמִיד בְּעַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, כִּי חוֹשְׁבִים שֶׁלֹּא יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם. וּבֶאֱמֶת הַכֹּל דִּמְיוֹן וְהֶבֶל גָּמוּר, כִּי בָּשָׂר וָדָם אִי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיֵּצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּא בִּטְרוּנְיָה עִם בְּרִיּוֹתָיו (עֲבוֹדָה זָרָה ג.), וְלֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת (בְּרָכוֹת כה:), וְעַל אֵלּוּ הַמְדַקְדְּקִים וּמַחֲמִירִים בְּחֻמְרוֹת יְתֵרוֹת, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא יח, ה): "וָחַי בָּהֶם" — וְלֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם (יוֹמָא פה:); כִּי אֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת כְּלָל, וְהֵם תָּמִיד בְּמָרָה שְׁחוֹרָה, מֵחֲמַת שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁלֹּא יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם, מֵרִבּוּי הַדִּקְדּוּקִים וְהַחֻמְרוֹת יְתֵרוֹת, וְזֶה מַכְנִיס אוֹתָם בְּמָרָה שְׁחוֹרָה וּבְעַצְבוּת.

וּבֶאֱמֶת דָּבָר זֶה הוֹרֵס אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, כִּי כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לִהְיוֹת שָׁלֵם בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת, וְרוֹאֶה שֶׁלֹּא הוֹלֵךְ לוֹ, אָז נִכְנָסִים לוֹ סְפֵקוֹת וְקֻשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה כְּלַל הַכְּפִירוֹת וְהָאֶפִּיקוֹרְסוּת, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, שֶׁבָּאִים לָאָדָם רַק מֵחֲמַת שֶׁמַּחְמִירִים יוֹתֵר מִדַּי, שֶׁזּוֹ עֲצַת הַנָּחָשׁ, שֶׁהוֹסִיף עַל הַצִּוּוּי, וְזֶה שַׁיָּךְ אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וּכְעֵין שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת לב:): כָּל הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ וּמְעַיֵּן בָּהּ, סוֹף בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: "מְצַפֶּה שֶׁתֵּעָשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ עַל־יְדֵי הַאֲרָכָתוֹ, סוֹף שֶׁאֵינָהּ נַעֲשֵׂית וְנִמְצֵאת תּוֹחֶלֶת מְמֻשֶּׁכֶת חִנָּם, וְהִיא כְּאֵב לֵב כְּשֶׁאָדָם מְצַפֶּה וְאֵין תַּאֲוָתוֹ בָּאָה".

וּמִזֶּה בָּא, שֶׁנִּכְנָסוֹת בְּלֵב הָאָדָם קֻשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, וְכָל זֶה נִקְרָא נִסָּיוֹן, שֶׁמְּנַסֶּה אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן הִזְהִירָנוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: "**לֹא תְנַסּוּ אֶת הַוָּיָ"ה אֱלֹקֵיכֶם כַּאֲשֶׁר**

נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה", שֶׁאָמְרוּ (שְׁמוֹת יז, ז): "הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבֵּנוּ אִם אָיִן", וְדָבָר זֶה שַׁיָּךְ אֵצֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, בָּרֵגַע שֶׁנִּכְנֶסֶת בּוֹ אֵיזוֹ מַחֲשָׁבָה נֶגֶד הָאֱמוּנָה, בַּר מִינָן, זֶה כְּבָר פְּגָם גָּדוֹל מְאֹד, וּמוֹנֵי הַמִּצְוֹות מָנוּ זֹאת לְלָאו, אִם אָדָם מְנַסֶּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא — הַיַּעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ אִם לֹא, כְּבָר עוֹבֵר בְּלָאו (עֵין סֵפֶר הַחִנּוּךְ, מִצְוָה תכד), שֶׁלֹּא לְקַיֵּם מִצְוָה כְּדֵי לְנַסּוֹת אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְזֶה בִּכְלַל לָאו.

וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ בּוֹ שׁוּם קְשָׁיוֹת וּסְפֵקוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, אֲפִלּוּ שֶׁעוֹשֶׂה אֵיזוֹ מִצְוָה, שֶׁמְּקַבְּלִים עַל זֶה שָׂכָר, וְהוּא רוֹאֶה שֶׁלֹּא קִבֵּל שָׂכָר, וְכֵן כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל וְרוֹאֶה שֶׁאֵינוֹ נַעֲנֶה, שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס בּוֹ אֵיזוֹ מַחֲשָׁבָה וְאֵיזוֹ קֻשְׁיָה וְסָפֵק סְפֵקָא, חַס וְשָׁלוֹם, וְזֶה בִּכְלַל לָאו, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת עֵקֶב

[א] וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה,

וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְשָׁמַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קסט), שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יג, סִימָן ה'): כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהָיָה' — שִׂמְחָה; שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּל־כָּךְ שָׂמֵחַ, עַד שֶׁגַּם הָרַגְלַיִן, שֶׁהֵם הָעֲקֵבִים, יַרְגִּישׁוּ אֶת הַשִּׂמְחָה. וְזֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, הַיְנוּ שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לִשְׁפֹּט אֶת מַעֲשָׂיו, אֵיךְ שֶׁהוּא מִתְנַהֵג. וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה ה', סִימָן ה'): כְּשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה, אֵין דִּין לְמַעְלָה; הַיְנוּ שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְבּוֹדֵד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּלְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר כָּל דָּבָר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, שֶׁיִּהְיֶה עַל־פִּי הַתּוֹרָה, וְאָז תָּמִיד יִהְיֶה בְּשִׂמְחָה. וְעַל־יְדֵי שִׂמְחָה יִשְׁמֹר אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי פְּגַם הַבְּרִית.

וְזֶה "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן", אִם גַּם הָעֲקֵבִים יִשְׁמְעוּ אֶת הַשִּׂמְחָה, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה כָּל־כָּךְ שָׂמֵחַ, עַד שֶׁיֵּרֵד עַל הָעֲקֵבִים, וְזֶה עַל־יְדֵי **"אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה",** עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מַעֲשָׂיו אֵיךְ שֶׁהוּא מִתְנַהֵג, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים לְשִׂמְחָה. כִּי מִי שֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לִשְׁפֹּט אֶת מַעֲשָׂיו, וְנִזְהָר מְאֹד שֶׁלֹּא יֵצֵא מִדַּרְכֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, הוּא בָּא לִידֵי שִׂמְחָה עֲצוּמָה, כִּי הֲרֵי הוּא נִזְהָר בְּקִיּוּם **"וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם",** שֶׁהוּא שׁוֹמֵר אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות.

וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים **"וְשָׁמַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית",** שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ יִשְׁמֹר אוֹתְךָ שֶׁלֹּא תָּבוֹא לִידֵי פְּגַם־הַבְּרִית. כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית בָּא לָאָדָם מֵחֲמַת הָעֲצָבוּת וְהַדְּכָאוֹן שֶׁתּוֹפְסִים אוֹתוֹ, אֲבָל אִם הָאָדָם שָׂמֵחַ, הוּא נִצּוֹל מִפְּגַם־הַבְּרִית, וְאָז נִמְשָׁכִים עָלָיו חֲסָדִים רַבִּים. שֶׁזֶּה **"וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ"**; כִּי עַל־יְדֵי פְּגַם־הַבְּרִית, נִמְשָׁכִים לָאָדָם דִּינִים וַעֲנָשִׁים קָשִׁים וּמָרִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן. כִּי אֵין עוֹד מְרִירוּת וְצָרוֹת לָאָדָם כְּמוֹ שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, אֲבָל אִם הוּא שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ בַּמֶּה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה עַל־פִּי הַתּוֹרָה, בָּזֶה נִמְתָּקִים מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּינִים, וְנִמְשָׁךְ עָלָיו חֶסֶד וְרַחֲמִים רַבִּים. וְרַשִׁ"י פֵּרֵשׁ: 'אִם הַמִּצְוֹות קַלּוֹת שֶׁהָאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו — תִּשְׁמְעוּן'. וּבֶאֱמֶת, אֵין לְךָ עוֹד מִצְוָה יוֹתֵר

גְּדוֹלָה כְּמוֹ מִצְוַת הַשִּׂמְחָה, שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן כד): מִצְוָה גְּדוֹלָה לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד; וְזוֹ מִצְוָה שֶׁהָאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבוֹ, שֶׁהוּא מְזַלְזֵל בָּהֶם, כִּי נִדְמֶה לוֹ שֶׁאֵינָהּ מִצְוָה, וְלָכֵן צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק מְאֹד מְאֹד לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד, וְהַשִּׂמְחָה צְרִיכָה לְהַגִּיעַ לוֹ עַד הָרַגְלַיִם, שֶׁיִּרְקֹד מֵרֹב שִׂמְחָה. וְאֵיךְ זוֹכִים לָזֶה? עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ עַל כָּל דָּבָר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, וּמִתְבּוֹדֵד לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְזֶה מוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַמְּרִירוּת וְהָעַצְבוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִתְעַלֶּה בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ שׁוֹמֵר לוֹ אֶת הַבְּרִית, שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל, חַס וְשָׁלוֹם, בַּעֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת.

וְלָכֵן מִצְוַת הַשִּׂמְחָה הִיא הַמִּצְוָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, כִּי בָּהּ תְּלוּיוֹת כָּל הַמִּצְוֹות, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא תַּזְרִיעַ ה׳): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אִם אַתֶּם מְשַׁמְּרִים אֶת הַמִּצְוֹות וְתִשְׂמְחוּ בָּהֶם, אֲנִי מוֹסִיף לָכֶם שִׂמְחָה; וּצְרִיכִים לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ בַּעֲבוּר מִצְוַת הַשִּׂמְחָה, כִּי זוֹ הַמִּצְוָה שֶׁבָּאָה לָאָדָם מְאֹד מְאֹד קָשֶׁה, אִם מִצַּד זְלִזּוּל שֶׁהָאָדָם מְזַלְזֵל בָּהּ, וְאִם מִצַּד מְרִירוּת וְדֶכְאוֹן, שֶׁתּוֹפֵס אֶת הָאָדָם מִפְּגְעֵי וּמִקְרֵי הַזְּמַן. וְלָכֵן צְרִיכִים לְהִתְגַּבֵּר בְּכָל יוֹם וְיוֹם בְּשִׂמְחָה מֻחְדָּשׁ, וְאָסוּר לִדְחוֹת אֶת הַשִּׂמְחָה מִיּוֹם לְיוֹם, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (תַּנְחוּמָא שְׁמִינִי ב׳): אֵין הַשִּׂמְחָה מַמְתֶּנֶת לָאָדָם, לֹא כָּל מִי שֶׁשָּׂמֵחַ הַיּוֹם שָׂמֵחַ לְמָחָר; וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה

וְגוֹ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת עֲנָוָה, חֵלֶק ב׳, סִימָן ד׳): לְפָעָמִים עַל־יְדֵי שִׁפְלוּת, שֶׁהָאָדָם מַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ אוֹ אֲחֵרִים מַשְׁפִּילִים אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה מְבַטְּלִים מֵעָלָיו גְּזֵרַת מִיתָה.

כִּי בֶּאֱמֶת הָאָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה כָּזוֹ, שֶׁיִּהְיֶה בָּטֵל וּמְבֻטָּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ כְּלֹא מַמָּשׁ, שֶׁזּוֹ הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה בְּיוֹתֵר שֶׁרַק יֵשׁ, כִּי כְּשֶׁהָאָדָם מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, עַד שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם דָּבָר, רַק אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָסֶת בּוֹ שִׂמְחָה עֲצוּמָה. וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יג, סִימָן ה׳): כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְהָיָה׳ — לְשׁוֹן שִׂמְחָה; וְאֵימָתַי זוֹכִים לְשִׂמְחָה אֲמִתִּית, בְּחִינַת וְהָיָה? זֶה רַק עַל־יְדֵי עֵקֶב, כְּשֶׁאַתָּה נִדּוֹשׁ בְּעָקֵב, וּבְנֵי אָדָם מַשְׁפִּילִים אוֹתְךָ, וּבִפְרָט רְשָׁעִים אֲרוּרִים הַמְדַבְּרִים עָלֶיךָ, וְרוֹצִים רַק לִשְׁבֹּר אוֹתְךָ, עַל־יְדֵי הַשִּׁפְלוּת שֶׁמַּשְׁפִּילִים אוֹתְךָ, צָרִיךְ שֶׁתִּכָּנֵס בְּךָ אָז שִׂמְחָה עֲצוּמָה, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה אַתָּה נִצּוֹל מִגְּזֵרַת מִיתָה. וּבְוַדַּאי כָּל מַה שֶּׁקּוֹרֶה אִתְּךָ זֶה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי דָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (חֻלִּין ז׃): אֵין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ מִלְמַטָּה, אֶלָּא אִם־כֵּן מַכְרִיזִין עָלָיו מִלְמַעְלָה.

וְלָכֵן כְּשֶׁהָאָדָם נִדּוֹשׁ בְּעָקֵב, הוּא בָּא לִידֵי בִּטּוּל כָּזֶה, עַד שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁמֹעַ ״אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה״, הַיְנוּ אֶת מִדַּת הַמִּשְׁפָּט שֶׁשָּׁפְטוּ אוֹתוֹ. וְכָזֶה שֶׁתִּהְיֶה בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, תַּרְגִּישׁ בְּתוֹךְ הַמִּשְׁפָּט וְהַדִּין שֶׁנִּנְגָּזַר עָלֶיךָ חֶסֶד אֵל. וְזֶה הָאֵלֶּה, שְׁתֵּי הַהֵי״ן כְּנֶגֶד בִּינָה וּמַלְכוּת (עֵמֶק הַמֶּלֶךְ, שַׁעַר ה׳, פֶּרֶק מח), וּבְתוֹכָן שֵׁם אֵ״ל, שֶׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁל מִדַּת הַחֶסֶד. כִּי עַל־יְדֵי בִּטּוּל אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, זוֹכִים לְהַרְגִּישׁ וּלְהָבִין וּלְהִתְבּוֹנֵן בְּחַסְדּוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ.

וְצָרִיךְ שֶׁתֵּדַע, אֲהוּבִי, בְּנִי! אֲשֶׁר כָּל הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁהָיוּ צוֹפִים בַּמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה, לֹא זָכוּ לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָתָם הַגְּבוֹהָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁהָיוּ נִדּוֹשִׁים מֵרְשָׁעִים אֲרוּרִים, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ נִדּוֹשִׁים בַּעֲקֵבִים, וְהֶחֱזִיקוּ מַעֲמָד. כִּי

בְּזֶה הָעוֹלָם עִקַּר גְּדֻלַּת בַּר יִשְׂרָאֵל — אֵיךְ הוּא מִתְחַזֵּק וּמַחֲזִיק מַעֲמָד בְּכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, כִּי אֵין אָדָם שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו אֵיזֶה מַשְׁבֵּר בְּחַיָּיו, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן עז), שֶׁכָּל בַּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהַרְגִּישׁ בְּכָל יוֹם צַעַר, וּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ יוֹתֵר גְּדוֹלָה, סוֹבֵל יוֹתֵר, בְּסוֹד (קֹהֶלֶת א, יח): ״יוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב״, וּמַעֲלַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם שְׂמֵחִים בְּיִסּוּרִים, שֶׁזֶּה ׳וְהָיָה עֵקֶב׳, אֲפִלּוּ שֶׁנִּדּוֹשִׁים בַּעֲקֵבִים, הֵם שְׂמֵחִים וְעַלִּיזִים, וּמִתְעַנְּגִים מִזִּיו שְׁכִינַת עֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְאָז זוֹכִים לִשְׁמֹעַ כְּרוּזִים עִלָּאִין, אֵיךְ שֶׁשּׁוֹפְטִים אוֹתָם בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, שֶׁזֶּה ״**אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה**״, הַיְנוּ שֶׁשּׁוֹמְעִים כְּרוּזִים מִלְּעֵילָא, אֵיךְ שֶׁשּׁוֹפְטִים אוֹתוֹ, שֶׁזֶּה ״**אֵת הַמִּשְׁפָּטִים**״; כִּי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (רֹאשׁ הַשָּׁנָה טז.): אָדָם נִדּוֹן בְּכָל יוֹם. וְזֶה ״הָאֵלֶּה״ רָאשֵׁי תֵּבוֹת (דְּבָרִים כו, ג): ״הִ׳גַּדְתִּי הַ׳יּוֹם לַ׳הֹוָ״ה אֱ׳לֹקֶ׳יךָ״. וְלָכֵן רְאֵה לְחַזֵּק אֶת עַצְמְךָ בְּכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלֶיךָ, וְאַל תָּשִׂים לֵב אֶל הַחֲרוּפִין וְהַגְּדוּפִין, עֶלְבּוֹנוֹת, בְּזָיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים שֶׁאַתָּה סוֹבֵל מֵהַנִּי רְשִׁיעֵי, כִּי דַּיְקָא עַל יָדָם תִּזְכֶּה לִהְיוֹת דָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתִשְׁמַע כְּרוּזִין דִּלְעֵלָּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] **וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְשָׁמַר הֹוָ״ה אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן טו): מִי שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, הַיְנוּ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלּוּ לֶעָתִיד, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ.

כִּי בְּכָל יוֹם נִפְתָּח הָאוֹר הַגָּנוּז שֶׁהֵאִיר לְאָדָם הָרִאשׁוֹן בְּעֵת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה יב, סִימָן ו׳): אוֹתָהּ הָאוֹרָה שֶׁנִּבְרָא בָּהּ הָעוֹלָם, אָדָם הָרִאשׁוֹן עָמַד וְהִבִּיט בָּהּ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַעֲשֶׂה דּוֹר אֱנוֹשׁ וּמַעֲשֶׂה דּוֹר הַמַּבּוּל וּמַעֲשֶׂה דּוֹר הַהַפְלָגָה, שֶׁהֵן מְקַלְקְלִים, עָמַד וּגְנָזוֹ מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב לח, טו): ״וְיִמָּנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם״, וְלָמָּה גְּנָזוֹ? אֶלָּא גְּנָזוֹ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב״, וְאֵין טוֹב אֶלָּא צַדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה ג, י): ״אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב״, וְהָאוֹר הַזֶּה מִתְגַּלֶּה בְּכָל יוֹם לְאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִרְאָה רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזּוֹ נִקְרֵאת עֲלִיַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ, שֶׁאֵינוֹ מִתְיָרֵא מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וּבַמֶּה מַעֲלִין אֶת מִדַּת הַיִּרְאָה? עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, הַיְנוּ שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ עַל כָּל דָּבָר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, אֵיךְ הוּא מִתְנַהֵג, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יֵצֵא מִדַּרְכֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה ה׳, סִימָן ה׳): אִם יֵשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה, אִם אֵין דִּין לְמַטָּה יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה; הַיְנוּ כְּשֶׁאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ עַל כָּל מַעֲשָׂיו אֵיךְ הוּא מִתְנַהֵג, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּקִים מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּינִים, וְאֵין מִדַּת הַדִּין צְרִיכָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּאֵיזֶה דָּבָר מֵעִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה לְהַפְחִידוֹ, כְּגוֹן שַׂר אוֹ חַיָּה רָעָה, אֲבָל אִם אֵין שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אֲזַי מִדַּת הַדִּין מִתְלַבֶּשֶׁת בִּדְבָרִים שֶׁל עִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, וּמַפְחִידִים אוֹתוֹ, כְּגוֹן: שַׂר אוֹ חַיָּה רָעָה, אוֹ שְׁאָר מַרְעִין בִּישִׁין.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ה:): כָּל הַשָּׁם אָרְחוֹתָיו בָּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכֶה וְרוֹאֶה בִּישׁוּעָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים נ, כג): ״וְשָׂם דֶּרֶךְ אַרְאֶנּוּ בְּיֶשַׁע אֱלֹקִים״, הַיְנוּ שֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ בְּכָל דָּבָר אֵיךְ הוּא מִתְנַהֵג, אִם לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, אָז יִרְאֶה יְשׁוּעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (נְדָרִים מא.) עַל פָּסוּק (תְּהִלִּים קיט, צא): ״לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הַכֹּל עֲבָדֶיךָ״, הַיְנוּ כְּשֶׁהַמִּשְׁפָּט מִתְלַבֵּשׁ

בִּדְבָרִים שֶׁל הַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה, אֲזַי ׳הַכֹּל עֲבָדֶיךָ׳ לִשְׁלֹט עַל הָאָדָם וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ מִשְׁפָּט.

וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל אָדָם לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ הֵיטֵב עַל כָּל דָּבָר אֵיךְ הוּא מִתְנַהֵג, וּלְזֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי שִׂמְחָה, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן י׳), שֶׁעַל־יְדֵי שִׂמְחָה נִתְרַחֵב לוֹ הַמֹּחַ, וְיָכוֹל לְיַשֵּׁב אֶת דַּעְתּוֹ עַל כָּל פְּרָט אֵיךְ הוּא מִתְנַהֵג. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יג, סִימָן ה׳): אֵין ר׳ הָיָה׳ אֶלָּא לְשׁוֹן שִׂמְחָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ ״**וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים**״ וְגוֹ׳, הַיְנוּ אִם תִּהְיֶה בְּשִׂמְחָה, אָז תּוּכַל לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמְךָ עַל כָּל דָּבָר מַה שֶּׁאַתָּה עוֹשֶׂה, שֶׁזֶּה ״עֵ״קֶ״ב״ — רָאשֵׁי תֵּבוֹת: קַ׳דֵּשׁ עַ׳צְמְךָ בַּ׳מֶּתֶר (בְּמִדְבַּר כ.), כִּי אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ אִם הוּא מִתְנַהֵג עַל־פִּי הַתּוֹרָה, וְאִם הוּא זוֹכֶה לְקַיֵּם קַ׳דֵּשׁ עַ׳צְמְךָ בַּ׳מֶּתֶר, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגוֹת הַכִּי גְּבוֹהוֹת, שֶׁזֶּה ״עֵ״קֶ״ב״ — רָאשֵׁי תֵּבוֹת: ק׳וֹנֶה ע׳וֹלָמוֹ בְּ׳שָׁעָה (עֲבוֹדָה זָרָה י׳), וְאָז ״תִּשְׁמְעוּן אֶת״ סוֹדוֹת הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא אוֹר הַגָּנוּז, בְּתוֹךְ כָּל פְּרָט מִפְּרָטֵי הָעוֹלָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם, כִּי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא. וְיֵשׁ לוֹמַר, עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת פַּחַד, סִימָן כה): כְּשֶׁשּׁוֹכְחִים אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאֵינָם נִשְׁעָנִים עָלָיו, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְפַּחֲדִים מֵאֱמוֹת.

כִּי בֶּאֱמֶת אָדָם צָרִיךְ לְהַכְנִיס בְּעַצְמוֹ אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, לֵידַע, לְהוֹדִיעַ וּלְהַוְדִּיעַ, שֶׁאֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרֵךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן. וְהִנֵּה עַל הָאָדָם עוֹבְרוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁשּׁוֹבֵר אוֹתוֹ, אַךְ רַבֵּנוּ זַ״ל גִּלָּה לָנוּ (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ד׳): כְּשֶׁהָאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרָעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא. וְעִקַּר הַיְדִיעָה, לֵידַע אֲשֶׁר הֵן הַוָּי״ה וְהֵן אֱלֹקִי״ם, הַכֹּל אֶחָד. וְזוֹ נִקְרֵאת שְׁלֵמוּת הַדַּעַת — כְּשֶׁמְּחַבֵּר חֶסֶד עִם גְּבוּרָה.

וְזֶה ״**לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם**״, לֹא תִּצְטָרֵךְ לְפַחֵד מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם, בְּשָׁעָה שֶׁתַּחְדִּיר בְּעַצְמְךָ אֶת הַדַּעַת הָאֱמֶת, שֶׁהִיא לֵידַע, אֲשֶׁר חֶסֶד וּגְבוּרָה הֵם בְּסוֹד הַדַּעַת, שֶׁזֶּה ״כִּי הַוָּי״ה אֱלֹקֶיךָ נִמְצָא בְּקִרְבֶּךָ״, כִּי הוּא אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא, וּבִידִיעוֹת אֵלּוּ לֹא תִּפְחַד מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וּבֶאֱמֶת כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים וְהַמְּרִירוּת הָעוֹבְרִים עַל בְּנֵי־אָדָם, הֵם רַק מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ וְאֵינוֹ מַאֲמִין, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא בְּתוֹכוֹ, כִּי אִם אָדָם הָיָה תָּמִיד מַרְגִּישׁ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא נִמְצָא בְּקִרְבּוֹ, אָז אֵינוֹ מְפַחֵד מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְכֹמוֹ שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רמט), אֲשֶׁר עִקַּר הַגְּבוּרָה הִיא בַּלֵּב, וּמִי שֶׁלִּבּוֹ חָזָק, הוּא אֵינוֹ מִתְיָרֵא מִשּׁוּם אָדָם וּמִשּׁוּם דָּבָר, וְהוּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת גְּבוּרוֹת נוֹרָאוֹת, וְלִכְבֹּשׁ הַכֹּל עַל־יְדֵי חִזּוּק וְתֻקֶּף לִבּוֹ, שֶׁאֵינוֹ מִתְיָרֵא מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם. וְאֶת הַמִּדָּה הַזּוֹ הָאָדָם צָרִיךְ לִקְנוֹת, וְאָז יַעֲבֹר אֶת הַחַיִּים בְּקַלּוּת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וְנָשַׁל ה׳ אֱלֹקֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם הָאֵל מִפָּנֶיךָ מְעַט מְעַט לֹא תוּכַל כַּלֹּתָם מַהֵר פֶּן תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קצו): אָסוּר לָאָדָם לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ עַל שׁוּם דָּבָר, הַיְנוּ שֶׁאָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יַעֲשֶׂה דַּיְקָא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ, כִּי זֶה הוּא כְּמוֹ שֶׁלּוֹקֵחַ דָּבָר בְּחֻזְקָה, בִּגְזֵלָה, רַק צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּרַחֲמִים וּבְתַחֲנוּנִים, וְאִם יִתֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ — יִתֵּן, וְאִם

לָאו — לָאו, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמַר הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ (אָבוֹת ב, יג): כְּשֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל, אַל תַּעַשׂ תְּפִלָּתְךָ קֶבַע, אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים; ׳קֶבַע׳ זֶה לְשׁוֹן גְּזֵלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כב, כג): ״וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ״, הַיְנוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁהוּא מְבַקֵּשׁ, הֵן פַּרְנָסָה אוֹ בָּנִים, אוֹ שְׁאָר הַדְּבָרִים, אָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ וּלְהַעֲמִיד עַצְמוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁדַּוְקָא יַעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, כִּי זֶה כְּמוֹ שֶׁלּוֹקֵחַ אֶת הַדָּבָר בְּחָזְקָה.

וְאָמַר מוֹהַרַנ״תְּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, גְּזֵלָה, הֲלָכָה ה׳, אוֹת ז׳), שֶׁכָּל הַצָּרוֹת שֶׁהָאָדָם סוֹבֵל, הֵן רַק מֵחֲמַת דְּחִיקַת הַשָּׁעָה, שֶׁהוּא דּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה, שֶׁרוֹצֶה תֵּכֶף־וּמִיָּד לְהַשִּׂיג אֶת עִנְיָנוֹ, וּכְשֶׁרוֹאֶה שֶׁאֵין זֶה מַצְלִיחַ, אֲזַי נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ וְנֶחֱלָשׁ. וּבֶאֱמֶת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת סד.): כָּל הַדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה — הַשָּׁעָה דּוֹחֶקְתּוֹ, וְכָל הַנִּדְחֶה מִפְּנֵי הַשָּׁעָה — הַשָּׁעָה נִדְחֵית מִפָּנָיו; וְלָכֵן כְּשֶׁמִּתְגַּבְּרוֹת עַל הָאָדָם כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וְהַתַּאֲווֹת רָעוֹת שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לו), שֶׁכָּל אֻמָּה יֵשׁ לָהּ אֶת הַתַּאֲוָה שֶׁלָּהּ, וּכְלָלִיּוּת הַתַּאֲווֹת שֶׁל כְּלָלִיּוּת הָאֻמּוֹת הִיא תַּאֲוַת נְאוּף, וּכְדֵי לְבַטֵּל אֶת תַּאֲוַת הַגּוֹיִם, וּלְתַקֵּן אֶת הַמִּדּוֹת, לָזֶה צָרִיךְ שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן רַב, וְאִי אֶפְשָׁר לְבַטֵּל בְּפַעַם אַחַת. וְלָכֵן כָּל אֶחָד שֶׁנִּכְנָס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לִזְכֹּר זֹאת הֵיטֵב, כִּי עַל־פִּי־רֹב הַנְּפִילוֹת שֶׁיֵּשׁ לִבְנֵי־אָדָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם רוֹצִים לְהַשִּׂיג אֶת כָּל הַמַּדְרֵגוֹת בְּפַעַם אַחַת, וּכְשֶׁלֹּא הוֹלֵךְ לָהֶם, הֵם נִשְׁבָּרִים לְגַמְרֵי.

וּבֶאֱמֶת רַבֵּנוּ זַ״ל גִּלָּה פַּעַם לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁלִּפְעָמִים אֵין מַרְאִים לָאָדָם כָּל יְמֵי חַיָּיו מַה שֶּׁפָּעַל בְּזֶה הָעוֹלָם (עֵץ שִׁיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן רמד). וְהִסְבִּיר מוֹהַרַנ״תְּ זַ״ל, כְּדֵי שֶׁהָאָדָם לֹא יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ, עָלָיו לִזְכֹּר זֹאת תָּמִיד; כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁמִּתְיַגְּעִים וְטוֹרְחִים בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאֵין רוֹאִים שׁוּם דָּבָר, וְחוֹשְׁבִים שֶׁמְּאוּמָה לֹא פָּעֲלוּ, וְלָכֵן צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁבְּכָל יְגִיעָה וּבְכָל טִרְחָה שֶׁהָאָדָם טוֹרֵחַ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, נַעֲשֶׂה וְנִגְמָר עַל־יְדֵי־זֶה דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים מְאֹד, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא יִרְאֶה בִּימֵי חַיָּיו כְּלוּם, אָסוּר לוֹ לְהִתְיָאֵשׁ, אֶלָּא לְהַמְשִׁיךְ לְהִתְבּוֹדֵד אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלִהְיוֹת נִזְהָר בִּשְׁלֹשׁ הַתְּפִלּוֹת בְּכָל יוֹם שַׁחֲרִית, מִנְחָה, עַרְבִית — בִּדְבֵקוּת עֲצוּמָה וּבְמִסִירוּת נֶפֶשׁ, לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְכֵן לִלְמֹד בְּכָל יוֹם: מִקְרָא, מִשְׁנָה, גְּמָרָא, מִדְרָשׁ, הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת, וּלְקַיֵּם אֶת הַמִּצְווֹת בְּשִׂמְחָה, וְסוֹף הַכָּבוֹד לָבוֹא — שֶׁיִּזְכֶּה לְהִכָּלֵל בִּכְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] וְנָשַׁל הֲוַ״ה אֱלֹקֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם הָאֵל מִפָּנֶיךָ מְעַט מְעַט לֹא תוּכַל כַּלֹּתָם מַהֵר, פֶּן תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קצו): אָסוּר לָאָדָם לַעֲמֹד עַצְמוֹ עַל שׁוּם דָּבָר, הַיְנוּ שֶׁאָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יַעֲשֶׂה דַּיְקָא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ, כִּי זֶהוּ כְּמוֹ שֶׁלּוֹקֵחַ דָּבָר בְּחָזְקָה, בִּגְזֵלָה, רַק צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים, וְאִם יִתֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ — יִתֵּן, וְאִם לָאו — לָאו, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמַר הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ (אָבוֹת ב, יג): כְּשֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל, אַל תַּעַשׂ תְּפִלָּתְךָ קֶבַע, אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים; ׳קֶבַע׳ זֶה לְשׁוֹן גְּזֵלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כב, כג) ״וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ״, הַיְנוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁהוּא מְבַקֵּשׁ, הֵן פַּרְנָסָה אוֹ בָּנִים, אוֹ שְׁאָר הַדְּבָרִים, אָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ וּלְהַעֲמִיד עַצְמוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁדַּוְקָא יַעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, כִּי זֶה כְּמוֹ שֶׁלּוֹקֵחַ אֶת הַדָּבָר בְּחָזְקָה.

וְהִנֵּה רַבֵּנוּ זַ״ל אָמַר (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן פד), אֲשֶׁר הַחַיּוֹת, שֶׁהֵם הַנִּחָשִׁים וְהָעַקְרַבִּים הַמְבַלְבְּלִים אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם, כִּי בֶּאֱמֶת בְּכָל יוֹם נִפְתָּח הָאוֹר אֵין סוֹף, וְיכוֹלִים לְהַשִּׂיג רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת בְּמַדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה בְּיוֹתֵר, כִּי בְּכָל יוֹם וָיוֹם מֵאִיר אוֹרוֹ

יִתְבָּרַךְ בְּאוֹר נוֹרָא וְנִפְלָא מְאֹד, אַךְ לֹא כָּל אֶחָד זוֹכֶה לְהַרְגִּישׁ אֶת הָאוֹר הַזֶּה, וְלָכֵן בָּאִים נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, שֶׁהֵם חַיּוֹת רָעוֹת, וּמְבַלְבְּלִים לוֹ אֶת הַמַּחֲשָׁבָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַשִּׂיג אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רלג), שֶׁחַיּוֹת רָעוֹת הֵן הַמַּחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, שֶׁבָּאוֹת תָּמִיד עַל הָאָדָם, וְרוֹצוֹת לַעֲקֹר אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ; וְיָדוּעַ אֲשֶׁר עַד שֶׁאָדָם זוֹכֶה לְזַכֵּךְ אֶת עַצְמוֹ, וְלַעֲקֹר מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הָרָע וְהַזֹּהַמָּא שֶׁנִּדְבְּקוּ בּוֹ, עוֹבֵר הַרְבֵּה זְמַן, וְלָכֵן צְרִיכִים הַרְבֵּה סַבְלָנוּת, וְלֹא לִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה, כִּי צְרִיכִים לְחַכּוֹת הַרְבֵּה מְאֹד, עַד שֶׁזּוֹכִים לְהִכָּנֵס אֶל הַקְּדֻשָּׁה.

כִּי מְנַסִּים אֶת הָאָדָם לִרְאוֹת אִם כַּוָּנָתוֹ הִיא עִם אֱמֶת, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (סִפְרֵי־הַמִּדּוֹת, אות תְּשׁוּבָה, סִימָן עו): הַמַּתְחִיל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹמֵר לוֹ: יוֹדֵעַ אֲנִי, שֶׁחֶפְצְךָ וּרְצוֹנְךָ לַעֲבֹד אוֹתִי, אֲבָל מַה הוּא הַבַּטּוּחוֹת, שֶׁמָּא לְמָחָר תַּעֲזֹב אוֹתִי, אִם־כֵּן אֵיךְ אֶקְרַב אוֹתְךָ בִּשְׁבִיל הָרָצוֹן שֶׁרָצִיתָ, וְאֵיךְ אֶגְלֶה לְךָ תִּכֻּף דְּבָרִים נִסְתָּרִים? אֶלָּא כֵּן תַּעֲשֶׂה, בְּתִחָלָה אֶהֱב אוֹתִי כָּךְ, וְתַעֲשֶׂה מִצְוֹתַי, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין אַתָּה יוֹדֵעַ הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַמִּצְוָה, וַעֲבֹד אוֹתִי פָּשׁוּט בְּלֹא חָכְמוֹת, וּכְשֶׁתַּעֲבֹד אוֹתִי כַּמָּה זְמַנִּים, אֲזַי אַאֲמִין לְךָ, וַאֲגַלֶּה לְךָ טַעַם וָשֹׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר וְדָבָר, וַאֲקָרֵב אוֹתְךָ בְּכָל מִינֵי הִתְקָרְבוּת, כִּי הַזְּמַן הָרַב שֶׁעָבַדְתָּ אוֹתִי מְקֻדָּם, הוּא בַּטּוּחוֹת שֶׁלֹּא תַּעֲזֹב אוֹתִי. וְלָכֵן כָּל הַזְּמַן הַזֶּה שֶׁצְּרִיכִים לְהַמְתִּין, מֻכְרָחִים לִקְנוֹת לְעַצְמוֹ מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּבְּרָנָה עָלָיו הַחַיּוֹת רָעוֹת, שֶׁהֵן הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הָרוֹצוֹת לַעֲקֹר אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: "וְנָשַׂל הַוְיָ"ה אֱלֹקֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם הָאֵל מִפָּנֶיךָ", בְּרוֹדַאי סוֹף כָּל סוֹף כָּל הַתַּאֲוֹת וְהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים אֻמּוֹת הָעוֹלָם, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יְגָרְשֵׁם מִפָּנֶיךָ. אֲבָל עָלֶיךָ לָדַעַת, אֲשֶׁר מְעַט מְעַט זֶה לוֹקֵחַ זְמַן, וּצְרִיכִים לְחַכּוֹת, "כִּי לֹא תוּכַל כַּלֹּתָם מַהֵר", כִּי אָסוּר לִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה, "פֶּן תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה", כִּי אִם הוֹחֲקִים אֶת הַשָּׁעָה, אָז הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְהָרְהוּרִים רָעִים שֶׁהֵם הַחַיּוֹת טוֹרְפוֹת, יִתְגַּבְּרוּ עָלֶיךָ בְּקֻשְׁיוֹת וּבִסְפֵקוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת נה.): כָּל הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ וּמְעַיֵּן בָּהּ, סוֹף בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי יג, יב): "תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב". וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'מְעַיֵּן בָּהּ' — אוֹמֵר בִּלְבּוֹ, שֶׁתִּעָשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ לְפִי שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה; אֶלָּא אָדָם צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ בְּרַחֲמִים רַבִּים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא לִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה, אִם יִתֵּן — יִתֵּן, וְאִם לָאו — לָאו, כִּי אֵין עוֹד דָּבָר יוֹתֵר טוֹב בַּחַיִּים כְּמוֹ לְחַכּוֹת וְלִסְבֹּל, עַד שֶׁיַּשְׁקִיף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִן הַשָּׁמַיִם, וְיַעֲזֹר לוֹ לָצֵאת מִכָּל הַצָּרוֹת שֶׁלּוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] **וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה הַוְיָ"ה אֱלֹקֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ, כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת הַוְיָ"ה אֱלֹקֶיךָ, לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת הַוְיָ"ה אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פב): מַה שֶּׁהוֹלֵךְ לָאָדָם שֶׁלֹּא כְּסִדְרוֹ, הוּא מֵחֲמַת הַיֵּשׁוּת וְהַגַּאוּת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, בִּבְחִינַת "אֲנָא אֶמְלֹךְ", כִּי כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה אֵיזֶה יֵשׁוּת בְּזֶה הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה הוֹלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסִדְרוֹ, וְצָרִיךְ לְהַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ וְלִהְיוֹת בִּבְחִינַת מָה, מַה חַיֵּינוּ מַה כֹּחֵנוּ, שֶׁיִּהְיֶה בָּטֵל וּמְבֻטָּל לְגַמְרֵי לָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאָז יַתְחִיל לֵילֵךְ לוֹ כְּסִדְרוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "מָה הַוְיָ"ה אֱלֹקֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ", הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לְךָ בְּחִינַת מָה, שֶׁתְּבַטֵּל אֶת עַצְמְךָ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּזְכֶּה לִירְאָה, שֶׁתִּירָא וְתִפְחַד רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה סוֹד ח"כ"מ"ה — רֵאשִׁי תֵּבוֹת (דִּבְרֵי הַיָּמִים־א' טז,

ל): "חִילוּ מִלְּפָנָיו כָּל הָאָרֶץ", כִּי חָכְמָה אוֹתִיּוֹת כ"ח מָה (זֹהַר חֵלֶק ג׳ כח.), כִּי עִקַּר הַחָכְמָה לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלִהְיוֹת בְּעֵינֵי עַצְמוֹ מָה דַּיְקָא, וְלָדַעַת שֶׁכֹּחִי מָה נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאָז הוּא רַק יֹאהַב אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיֵרָא רַק מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ.

וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (בְּרָכוֹת לג:): הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם, כִּי זֶה תָּלוּי בִּבְחִירַת הָאָדָם, וְלָמְדוּ אֶת זֶה מִפָּסוּק זֶה: **"וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹקֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ, כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת ה'"** וְגוֹ', וְלָכֵן עִקַּר הַשְׁלֵמוּת לְהַגִּיעַ אֵלָיהּ, הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מָ"ה, שֶׁהוּא מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אָז יִזְכֶּה אֵל יִרְאָה וְאַהֲבָה, וְיַעֲבֹד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכָל לְבָבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ, וְיִזְכֶּה לִהְיוֹת כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ הָאָרַת הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' וְאֶת חֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ, הֵן לַה' אֱלֹקֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ערב), שֶׁמְּפָרֵשׁ אֶת הַפָּסוּק (תְּהִלִּים צה, ז): "הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ", אִם רוֹצִים לִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, צְרִיכִים לָדַעַת שֶׁאֵין לוֹ רַק הַיּוֹם הַזֶּה. כִּי רֹב בְּנֵי אָדָם מִתְבַּלְבְּלִים מִמַּה שֶׁהָיָה אֶתְמוֹל וּמִמַּה שֶׁיִּהְיֶה מָחָר, וְלָכֵן הָעִקָּר רַק לַחֲשֹׁב מֶה עָלַי לַעֲשׂוֹת הַיּוֹם, וְאִם אָדָם הוֹלֵךְ בְּצוּרָה כָּזוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַצְלִיחַ דַּרְכּוֹ, כִּי רֹב הַבִּלְבּוּלִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם — הֵן בְּגַשְׁמִיּוּת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּרוּחָנִיּוּת, שֶׁמְּבַלְבְּלִים אֶת עַצְמָם מֶה הָיָה הֶעָבָר, וּמַה יִּהְיֶה הֶעָתִיד, זֶה מַה שֶּׁמּוֹנֵעַ אֶת הָאָדָם לְהִתְקָרֵב אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְלָכֵן אִם אַתָּה רוֹצֶה לִשְׁמֹעַ רַק בְּקוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, עָלֶיךָ לָדַעַת שֶׁאֵין לְךָ רַק הַיּוֹם הַזֶּה. וּמוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן פד), שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם נִפְתָּח הָאוֹר הַגָּנוּז וּמַשִּׁיג אֱלֹקוּת.

וְזֶה "לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' וְאֶת חֻקֹּתָיו, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ", אִם אָדָם זוֹכֶה לְקַיֵּם בְּכָל יוֹם אֶת הַמִּצְוֹות וְהַחֻקִּים שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְיוֹדֵעַ שֶׁאֵין לוֹ רַק אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּלֶּה לוֹ, אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, שֶׁזֶּה **"הֵן לַה' אֱלֹקֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמָיִם, הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ"**, שֶׁזֶּה גִּלּוּי אֱלֹקוּת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא, וְאֵין בִּלְעָדָיו נִמְצָא, וְנִפְתָּחִים לְפָנָיו הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמָיִם, וְרוֹאֶה וּמַרְגִּישׁ אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁגַּם בְּתוֹךְ הָאָרֶץ הַגַּשְׁמִית וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ, יֵשׁ אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי בְּכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת רְאֵה

[א] רְאֵה אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה וְגוֹ'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ערב), שֶׁמְּפָרֵשׁ אֶת הַפָּסוּק (תְּהִלִּים צה, ז): "הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ", כִּי זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא יָשִׂים לְנֶגֶד עֵינָיו, כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם, הֵן בְּעִסְק

פַּרְנָסָה וְהִצְטָרְכוּתוֹ, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ כְּלָל, וְכֵן בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ לֹא יָשִׂים לְנֶגֶד עֵינָיו, כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה; כִּי כְּשֶׁרוֹצִים לְהִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, נִדְמֶה לָאָדָם כְּאִלּוּ הוּא מַשָּׂא כָּבֵד, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשָּׂא מַשָּׂא כָּבֵד כָּזֶה, אֲבָל כְּשֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁאֵין לוֹ רַק אוֹתוֹ הַיּוֹם, לֹא יִהְיֶה לוֹ מַשָּׂא כְּלָל, וְגַם שֶׁלֹּא יִדְחֶה אֶת עַצְמוֹ מִיּוֹם לְיוֹם לֵאמֹר: "מָחָר אַתְחִיל, מָחָר אֶתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה בְּכֹחַ גָּרָאוּי", וְכֵן בְּכָל דָּבָר אָסוּר לִדְחוֹת מִיּוֹם לְיוֹם, כִּי אֵין לְךָ רַק הַיּוֹם הַזֶּה, וְיוֹם הַמָּחָרָת הוּא עוֹלָם אַחֵר לְגַמְרֵי, וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ כָּזוֹ, אָז הוּא מַצְלִיחַ מְאֹד, וְשׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם אֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁבֹּר אוֹתוֹ, כִּי מַה שֶּׁשּׁוֹבֵר אֶת הָאָדָם הוּא רַק מֵחֲמַת שֶׁדּוֹחֶה מִיּוֹם לְיוֹם.

וּבֶאֱמֶת זוֹ קִלְפַּת עֲמָלֵק שֶׁדּוֹחֶה לְיוֹם הַמָּחָרָת בְּכָל פְּרָט מִפְּרָטֵי עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הָעִקָּר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתוֹ הַיּוֹם הַזֶּה. וְזֶה מַה שֶּׁכָּתוּב בְּמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק (שְׁמוֹת יז, ט): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ, בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק מָחָר" וְגוֹ', מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הִזְהִיר אֶת יְהוֹשֻׁעַ שֶׁיִּלָּחֶם עִם הָעֲמָלֵק הַזֶּה שֶׁאוֹמֵר תָּמִיד 'מָחָר', רַק לֹא הַיּוֹם הַזֶּה. וּבֶאֱמֶת זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁאָסוּר לְהִתְבַּלְבֵּל מִיּוֹם לְיוֹם, אֶלָּא לָדַעַת, שֶׁכָּל יוֹם הוּא מַתָּנָה מְיֻחֶדֶת מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וְזֶהוּ "רְאֵה אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם", הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מַתָּנָה אֶת הַיּוֹם, אֲבָל אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת שֶׁיֵּשׁ בְּחִירָה בְּתוֹךְ הַיּוֹם בְּעַצְמוֹ, יֵשׁ בְּרָכָה וּקְלָלָה, כִּי הַיּוֹם שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן לָאָדָם, זֶה יוֹם פָּשׁוּט, אַךְ אֵיךְ לְצַיֵּר אֶת הַיּוֹם — זֶה כְּבָר תָּלוּי בָּאָדָם. כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן לו), שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹר פָּשׁוּט, כְּבָיכוֹל, וְאָדָם הוּא הַצַּיָּר, וְאִם זוֹכֶה לְמֹחִין נְקִיִּים, אָז הוּא מְצַיֵּר אֶת הָאוֹר לְטוֹב, וְאִם, חַס וְשָׁלוֹם, הַמֹּחִין אֵינָם נְקִיִּים, אָזַי מְצַיֵּר אֶת הָאוֹר לְרַע.

וְלָכֵן צְרִיכִים לִזְכֹּר, שֶׁכָּל יוֹם וָיוֹם שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן לָנוּ זֶה מַתָּנָה, אֲבָל הִיא כְּלוּלָה מִשְּׁנֵי דְּבָרִים: בְּרָכָה וּקְלָלָה "אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם", אִם אָדָם מְקַיֵּם אֶת מִצְוֹת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אָזַי זוֹכֶה שֶׁבַּיּוֹם הַזֶּה שׁוֹרָה בְּרָכָה, וְהוּא מַרְגִּישׁ אֶת רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמִתְעַנֵּג בְּזִיו הַשְּׁכִינָה, וּלְהֵפֶךְ — "וְהַקְּלָלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם, וְסַרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם"; מִיָּד כַּאֲשֶׁר אָדָם סָר מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְשׁוֹכֵחַ, כְּבָיכוֹל, מֵאֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַמְחַיֶּה וּמְהַוֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹמוֹ מְקֻלְקָל, רַחֲמָנָא לִצְלָן, שֶׁעוֹבֵר עָלָיו מַה שֶּׁעוֹבֵר.

וְגִלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן פד), אֲשֶׁר בְּכָל יוֹם מִתְגַּלֶּה הָאוֹר הַגָּנוּז, אֲבָל לֹא כָּל אֶחָד זוֹכֶה לְזֶה, כִּי יֵשׁ נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, שֶׁהֵם מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הַמְבַלְבְּלוֹת אֶת הָאָדָם, שֶׁלֹּא יַשִּׂיג אֶת רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל אִם אָדָם הוֹלֵךְ בְּמִדַּת הָאַהֲבָה וּבְמִדַּת הַוִּתּוּרְנוּת, עַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר עָלָיו הָאוֹר הַגָּנוּז.

וְנִמְצִינוּ לְמֵדִים מִכָּל זֶה, שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם מֵאִיר הָאוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה, מְצַיֵּר אֶת הָאוֹר לְטוֹבָה, וּמִתְעַנֵּג מִזִּיו הַשְּׁכִינָה, וּמִי שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה, מִסְתּוֹבֵב בְּדִכָּאוֹן וּבְעַצְבוּת וּבְמְרִירוּת, וְהַיּוֹם מְקֻלְקָל אֶצְלוֹ. וּבֶאֱמֶת אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, אֲשֶׁר כָּל יוֹם הוּא יוֹם, וְהוּא מַתָּנָה מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּצְרִיכִים לְנַצֵּל אֶת הַיּוֹם לְטוֹבָה, וְהָעִקָּר לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה בַּיּוֹם הַזֶּה, וְלֹא לִדְחוֹת מִיּוֹם לְיוֹם, כִּי מָה אַתָּה יוֹדֵעַ מַה יִּהְיֶה בְּיוֹם הַמָּחָרָת. וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא שְׁמִינִי ב'): אֵין הַשִּׂמְחָה מִמְּתֶנֶת לָאָדָם, לֹא כָּל מִי שֶׁשָּׂמֵחַ הַיּוֹם שָׂמֵחַ לְמָחָר; וְדָבָר זֶה שַׁיָּךְ עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט, הֵן בִּלְמוּד הַתּוֹרָה וְהֵן בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, הָעִקָּר לִזְכֹּר שֶׁאֵין

לוֹ רַק הַיּוֹם הַזֶּה. וּמִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ, אָז יִזְכֶּה לְרַב טוּב הַצָּפוּן וְהַגָּנוּז, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] רְאֵה אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קעג): עַל־יְדֵי הַכְּתָב, יָכוֹל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת לְהַכִּיר הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַכּוֹתֵב, וְהָאֱמוּנָה וְשֹׂרֶשׁ הָאֱמוּנָה שֶׁלּוֹ וְכוּ׳, כִּי הַנֶּפֶשׁ וְהָאֱמוּנָה הֵן בְּחִינָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה כו, ט): ״נַפְשִׁי אִוִּיתִיךָ בַּלַּיְלָה״, וּכְתִיב (תְּהִלִּים צב, ג): ״וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת״, וְעַל־יְדֵי הַכְּתָב אֶפְשָׁר לְהַכִּיר הַנֶּפֶשׁ וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהִיא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת ״אָנֹכִי״, שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת קה:), שֶׁהוּא נוֹטָרִיקוֹן: ׳אֲנָא נַפְשִׁי כְּתָבִית יְהָבִית׳, הַיְנוּ שֶׁהַכּוֹתֵב נוֹתֵן נַפְשׁוֹ בְּתוֹךְ הַכְּתָב וְגַם פְּנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ וְכוּ׳.

וְהִנֵּה רַבֵּנוּ זַ״ל מְגַלֶּה לָנוּ אֶת סוֹד הַכְּתָב, שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּתָב שֶׁל אָדָם מֻנַּחַת פְּנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ, וְעַל־כֵּן אִם רוֹצִים לְהַכִּיר אָדָם, יְכוֹלִים לְהַכִּירוֹ עַל־יְדֵי כְּתַב יָדוֹ, וְכֵן אִם רוֹצִים לְהַכִּיר אֶת הַצַּדִּיק וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו בֶּאֱמֶת, הָעִקָּר לְהִסְתַּכֵּל בִּכְתַב יָדוֹ, וְלַהֲגוֹת בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְשָׁם יְכוֹלִים לִרְאוֹת פְּנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קצב), שֶׁפָּנָיו, שִׂכְלוֹ וְנִשְׁמָתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק מֻנָּחִים בְּתוֹךְ סְפָרָיו, עַיֵּן שָׁם. כִּי מֵחִיצוֹנִיּוּת גּוּפוֹ מִבַּחוּץ אִי אֶפְשָׁר לְהַכִּיר אוֹתוֹ כְּלָל, כִּי הוּא בְּדֶרֶךְ כָּל אָדָם מַמָּשׁ, רַק בִּפְנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ הוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן קטז), שֶׁהָעוֹלָם חוֹשְׁבִים, שֶׁאֶת הַצַּדִּיק יְכוֹלִים לְהַכִּיר מִבַּחוּץ, וּבֶאֱמֶת זוֹ טָעוּת, כִּי מִבַּחוּץ הוּא נִרְאֶה כְּכָל אָדָם, אַךְ הַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ הוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי.

וְכֵן פַּעַם הִתְבַּטֵּא רַבֵּנוּ זַ״ל וְאָמַר: ׳מִי שֶׁמַּכִּיר אוֹתִי, יָעִיד שֶׁאֵין בִּי שׁוּם תְּנוּעָה שֶׁל גּוּטֶ״ער אִיד (צַדִּיק מְפֻרְסָם) כְּלָל׳, כִּי מִבַּחוּץ לֹא הִכִּירוּ אֶת רַבֵּנוּ זַ״ל כְּלָל, כִּי כָּל הִתְנַהֲגוּתוֹ הָיְתָה בְּדֶרֶךְ פַּשְׁטוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְעַל־כֵּן רַבִּים טָעוּ בּוֹ וְחָלְקוּ עָלָיו. וּבֶאֱמֶת צְרִיכִים לָדַעַת, אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְהַכִּיר אֶת הַצַּדִּיק כְּלָל מִבַּחוּץ, וְרַק עַל־יְדֵי סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים יְכוֹלִים לְהָצִיץ אֶל פְּנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ, וְאֵיךְ שֶׁהוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי, וְעַל־פִּי־רֹב הַצַּדִּיק הוּא הַרְבֵּה יוֹתֵר גָּבוֹהַּ מִמַּה שֶּׁמִּתְגַּלֶּה מִתּוֹךְ סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, כִּי בְּתוֹךְ הַכְּתָב הוּא צָרִיךְ לְצַמְצֵם אֶת הַשָּׂגוֹתָיו הַגְּבוֹהוֹת, וּלְהוֹרִידָן אֶל בְּנֵי אָדָם שֶׁיּוּכְלוּ לְהָבִין אוֹתָן, אֲבָל הַהַשָּׂגוֹת שֶׁלּוֹ בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא מַשִּׂיג מִצַּד גֹּדֶל יְגִיעָתוֹ וְטִרְחָתוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיָּגַע וְטוֹרֵחַ בְּמִסִּירוּת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה מְאֹד, הֵן גְּבוֹהוֹת הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁרוֹאִים בְּתוֹךְ סְפָרוֹ. וּמֵחֲמַת זֶה הָיוּ כַּמָּה וְכַמָּה צַדִּיקִים שֶׁלֹּא רָצוּ שֶׁיְּדְפְּסוּ סְפָרֵיהֶם בְּחַיֵּיהֶם, כִּי לֹא רָצוּ שֶׁתִּתְגַּלֶּה פְּנִימִיּוּתָם לִבְנֵי אָדָם, וְיַתְחִילוּ בְּנֵי־אָדָם לַעֲקֹב אַחֲרֵיהֶם וּלְהִסְתַּכֵּל עֲלֵיהֶם, וְרַק אַחַר הִסְתַּלְּקוּתָם נִתְפַּרְסְמוּ סְפָרֵיהֶם, וְאָז נִתְגַּלָּה אוֹרָם הַגָּדוֹל לְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וַאֲנָשִׁים הָיוּ מִתְפַּלְאִים — אֵיךְ אוֹר כָּזֶה הִסְתּוֹבֵב בֵּינֵינוּ, וַאֲנַחְנוּ בִּכְלָל לֹא יָדַעְנוּ מִמֶּנּוּ.

וְהִנֵּה מֵחֲמַת זֶה יֵשׁ שְׁנֵי כֹּחוֹת בְּעִנְיַן הִתְקָרְבוּת אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, יֵשׁ שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל כְּתַב יָדוֹ, שֶׁהוּא פְּנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ, וּמִתְלַהֵב מְאֹד מִדִּבּוּרָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְקָרֵב וּמִתְקַשֵּׁר אֶל הַצַּדִּיק בֶּאֱמֶת, כִּי מֵבִין מֵרָחוֹק, שֶׁעִקַּר מַעֲלַת הַצַּדִּיק הִיא עוֹד יוֹתֵר גְּבוֹהָה מִמַּה שֶּׁכָּתוּב בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְזֶה מְעוֹרֵר אֶת לִבּוֹ מְאֹד. אֲבָל יֵשׁ אֶחָד שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל חִיצוֹנִיּוּת הַצַּדִּיק, וְאֵינוֹ רוֹאֶה מִבַּחוּץ שׁוּם דָּבָר כְּלָל, וְזֶה גּוֹרֵם לוֹ לוֹמַר שֶׁהוּא בֶּאֱמֶת אִישׁ פָּשׁוּט, וְאֵין בּוֹ פְּנִימִיּוּת כְּלָל, וְאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בִּסְפָרָיו בְּעֵין הָאֱמֶת כְּלָל, וְאַדְרַבָּה לוֹעֵג מִסְּפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְעוֹשֶׂה מֵהֶם לֵיצָנוּת, רַחֲמָנָא לְצְלָן, כְּאִלּוּ אֵין בָּהֶם שׁוּם פְּנִימִיּוּת כְּלָל.

נִמְצָא, שֶׁלְּאֶחָד נַעֲשָׂה סַם חַיִּים וּלְהַשֵּׁנִי נַעֲשָׂה סַם מָוֶת. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים בְּעִנְיַן הַתּוֹרָה (יוֹמָא עב:): זָכָה נַעֲשָׂה סַם חַיִּים, לֹא זָכָה נַעֲשָׂה סַם הַמָּוֶת. כִּי אִם הַהִתְקָרְבוּת שֶׁל הָאָדָם הִיא מִתּוֹךְ הַכְנָעָה וַעֲנָוָה, שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא אֵינוֹ כְּלוּם, וְרוֹצֶה לְקַבֵּל מִן הַצַּדִּיק פְּנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ, אֲזַי יִרְאֶה רַק גִּלּוּי אֱלֹקוּת מִתּוֹךְ סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְיִתְקָרֵב אֵלָיו בֶּאֱמֶת, אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ טִינָא בְּלִבּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ יֵשׁוּת וְגַאוּת, וּבִפְרָט כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא תִּקֵּן בְּרִיתוֹ כָּרָאוּי, אֲזַי תּוֹרַת הַצַּדִּיק נִתְהַפֶּכֶת אֶצְלוֹ לְסַם הַמָּוֶת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְיִמְצָא אֵצֶל הַצַּדִּיק דְּבָרִים שֶׁיִּקָּצֵץ בַּנְּטִיעוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לא), אֲשֶׁר גַּם בְּצַדִּיק יֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת: זָכָה — נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים, לֹא זָכָה — נַעֲשָׂה סַם הַמָּוֶת.

וְכֵן מוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לו); כִּי זֶה כְּלָל גָּדוֹל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַפֵּס וּלְהָבִין בִּדְבְרֵי הַצַּדִּיק, כִּי אִם מִי שֶׁתִּקֵּן אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי. וּמִי יָכוֹל לְהִתְפָּאֵר שֶׁהוּא אוֹחֵז כְּבָר בִּשְׁלֵמוּת תִּקּוּן הַבְּרִית, כְּדֵי שֶׁיָּבִין כָּרָאוּי אֶת דִּבְרֵי הַצַּדִּיק?! וְעַל־כֵּן לֹא בְּחִנָּם חוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיק, כִּי מִי שֶׁפָּגוּם בַּבְּרִית, הוּא מִתְלוֹצֵץ מֵהַצַּדִּיק, וְכַמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת צַדִּיק, סִימָן קסג): הַנּוֹאֲפִים לָרֹב הֵם מִתְנַגְּדִים עַל הַצַּדִּיקִים. וְכֵן (שָׁם, סִימָן קלד): הַלֵּיצָנוּת אֵינוֹ מַנִּיחַ אֶת הָאָדָם לֵילֵךְ לַצַּדִּיקִים. וְלָכֵן הָעִקָּר בַּהִתְקָרְבוּת אֶל הַצַּדִּיק — לְבַטֵּל אֶת דַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי אֶל הַצַּדִּיק, וִיחַפֵּשׂ רַק הַפְּנִימִיּוּת שֶׁבִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְאָז יִזְכֶּה לְאוֹר נוֹרָא וְנֶעֱרָב עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּתוֹ.

וְאִם נִתְבּוֹנֵן — נִרְאֶה, נָבִין וְנַשְׂכִּיל, אֲשֶׁר רַבֵּנוּ זַ״ל מְגַלֶּה לָנוּ כָּאן, שֶׁזֶּהוּ־גַּם כֵּן סוֹד הַכָּתֻב שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּתָב שֶׁל הַתּוֹרָה מֻנַּחַת פְּנִימִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ כִּבְיָכוֹל, בְּסוֹד מַה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים: אָ״נ״כ״י רֹאשֵׁי תֵּבוֹת: אֲנָא נַפְשִׁי כְּתָבִית יְהָבִית, שֶׁכְּבָיכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נָתַן פְּנִימִיּוּת נַפְשׁוֹ בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְלָכֵן דַּיְקָא עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת מַתְחִילִין עִם תֵּבַת ״אָנֹכִי״, כִּי בְּתוֹךְ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת כְּלוּלָה כָּל הַתּוֹרָה. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יג, סִימָן טו): תַּרְי״ג אוֹתִיּוֹת בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת כְּנֶגֶד תַּרְי״ג מִצְוֹות שֶׁבַּתּוֹרָה, וְכָל הַתּוֹרָה הִיא פְּנִימִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (אַחֲרֵי עג.): קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאוֹרַיְתָא חַד הוּא.

וְלָכֵן מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יַתְמִיד מְאֹד בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לִרְאוֹת אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּמוֹ עֵינָיו מַמָּשׁ, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה מַמָּשׁ, וְלָכֵן עַל הַתּוֹרָה אָמְרוּ (יוֹמָא עב:): זָכָה נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים, לֹא זָכָה נַעֲשָׂה לוֹ סַם הַמָּוֶת, כִּי מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, וְיוֹדֵעַ שֶׁכָּל הַתּוֹרָה מְגַלָּה אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה יִתְעוֹרֵר מְאֹד לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, וְתִהְיֶה נַעֲשֵׂית לוֹ סַם חַיִּים.

אֲבָל מִי שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חָכְמָה וְסִפּוּרִים, חַס וְשָׁלוֹם, וְשֶׁיְּכוֹלִים לְהָבִין כָּל טַעֲמֵי הַמִּצְוֹות עַל־פִּי שִׂכְלֵנוּ, אֶצְלוֹ נַעֲשָׂה סַם הַמָּוֶת, חַס וְשָׁלוֹם. וְעָלָיו אָמְרוּ בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בְּהַעֲלוֹתְךָ קנב.): תִּפַּח רוּחֵיהּ; מִי שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁהַתּוֹרָה הִיא סִפּוּרִים וְכוּ׳, וְלָכֵן אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ מַטֶּה אֶת עַצְמוֹ כְּלָל, וּמְחַפֵּשׂ אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִתּוֹךְ כָּל אוֹת וָאוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, וְכֵן מְחַפֵּשׂ אֶת אוֹרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק בְּתוֹךְ סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וּמִתְקָרֵב אֵלָיו עַל־יְדֵי לִמּוּד תּוֹרָתוֹ, כִּי אָז יִתְגַּלֶּה לוֹ אוֹר הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן מִתּוֹךְ סִפְרֵי הַתּוֹרָה, וְעוֹלָמוֹ יִרְאֶה בְּחַיָּיו.

וְזֶה נָבִין פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק: ״רְאֵה אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה״, וּכְבָר דִּקְדְּקוּ כָּל הַמְפָרְשִׁים, לָמָּה פָּתַח בִּלְשׁוֹן יָחִיד ׳רְאֵה׳, וְאַחַר־כָּךְ סִיֵּם בִּלְשׁוֹן רַבִּים ׳לִפְנֵיכֶם׳? וְהִנֵּה עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, מוּבָן הָעִנְיָן מְאֹד. כִּי הִנֵּה הַתּוֹרָה מְגַלָּה לָנוּ כָּאן אֶת

סוֹד הָרְאִיָּה וְהַהִסְתַּכְּלוּת בְּתוֹךְ הַכְּתָב שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁזֶּהוּ: "רְאֵה אָנֹכִי", הַיְנוּ שֶׁתִּסְתַּכְּלוּ בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת הַמַּתְחִילִים 'אָנֹכִי' (עַיֵּן בַּעַל הַטּוּרִים), שֶׁהוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת: אַ'נָא נַ'פְשִׁי כְּ'תָבִית י'ְהָבִית, כִּי שָׁם תִּרְאוּ אֶת פְּנִימִיּוּת נַפְשִׁי כְּבְיָכוֹל, וְאִם תִּזְכּוּ, יִהְיֶה לָכֶם סַם חַיִּים, וְכָל הַבְּרָכוֹת שֶׁבָּעוֹלָם תֶּשְׁפַּעְנָה עֲלֵיכֶם.

וְזֶהוּ "רְאֵה אָנֹכִי", לְשׁוֹן יָחִיד, כְּמוֹ 'לִרְאוֹת פְּנִימִיּוּת אֱלֹקוּתִי אָנֹכִי', הַיְנוּ הַכֹּחַ לִרְאוֹת פְּנִימִיּוּת אֱלֹקוּתִי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כָּל זֶה **"אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם"**, כִּי כָּל יוֹם וָיוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כַּחֲדָשִׁים, שֶׁתִּסְתַּכְּלוּ עַל פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה לִרְאוֹת אֱלֹקוּתִי בְּכָל יוֹם מֻחָדָשׁ, אֲבָל זִכְרוּ שֶׁהוּא **"בְּרָכָה וּקְלָלָה"**, הַיְנוּ **"בְּרָכָה"** לְמִי שֶׁזּוֹכֶה לַהֲגוֹת בָּהּ לִשְׁמָהּ, שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ סַם הַחַיִּים, וְיֵשׁ בּוֹ כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, **"וּקְלָלָה"** לְמִי שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה לַהֲגוֹת בָּהּ לִשְׁמָהּ, וְנַעֲשֶׂה לוֹ סַם הַמָּוֶת, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

כִּי הַבְּחִירָה חָפְשִׁית בְּיַד הָאָדָם לִמְצֹא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת, אוֹ לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ קַרְדֹּם לַחְפֹּר בָּהּ, וּלְהִתְגָּאוֹת עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, חַס וְשָׁלוֹם. וְלָכֵן מַזְהִיר אוֹתָנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: **"רְאֵה אָנֹכִי"**, הַיְנוּ שֶׁתִּסְתַּכְּלוּ הֵיטֵב עַל פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ גָּנוּז בְּתוֹכָהּ בְּאַחְדוּת אַחַת מַמָּשׁ, בְּחִינַת: אַ'נָא נַ'פְשִׁי כְּ'תָבִית י'ְהָבִית, וְאָז בְּוַדַּאי תְּקַבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה לִבְרָכָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] רְאֵה אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'), שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל תָּמִיד עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהוּא הַחִיּוּת אֱלֹקוּת הַמְחַיֶּה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה. כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הֵם עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, וְאֶת זֶה צְרִיכִים לַחֲזֹר כַּמָּה פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, וּכְשֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְקַשֵּׁר אֶת שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת — עוֹלָם הַבָּא רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת, אֶל עוֹלָם הַזֶּה גַּשְׁמִיּוּת וְחָמְרִיּוּת, שֶׁנִּדְמֶה כְּאִלּוּ הַכֹּל טָבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה מְקַשֶּׁרֶת בֵּין רוּחָנִיּוּת לְגַשְׁמִיּוּת. וְכַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (מִצְרָע נג:): אַמַּאי אִקְרֵי תּוֹרָה? בְּגִין דְּאוֹרֵי וְגַלֵּי בְּמַאי דַּהֲוָה סָתִים דְּלָא אִתְיְדַע.

כִּי הַתּוֹרָה נִמְצֵאת בְּדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, כִּי בְּכָל פְּרָט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה יֵשׁ הֲלָכוֹת, וַהֲלָכוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה הֵן הֵן אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן הַתּוֹרָה מְקַשֶּׁרֶת בֵּין רוּחָנִיּוּת לְגַשְׁמִיּוּת, שֶׁזּוֹ חָכְמַת רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת, לְבֵין מַלְכוּת שֶׁנִּמְצֵאת בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁזֶּה סוֹד ח' נ'.

כִּי מִי שֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת עוֹלָם הַבָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה, נִמְשָׁךְ עָלָיו ח"ן. וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין מט:): כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חֵן, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא יֵרֵא שָׁמַיִם. וְזוֹ הָיְתָה עֲבוֹדַת יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁתָּמִיד הִסְתַּכֵּל עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בִּפְרָטֵי הַבְּרִיאָה. וּלְהֵפֶךְ — עֵשָׂו כָּפַר בָּעִקָּר, וְלָכֵן זָכָה יַעֲקֹב אֶל הַבְּרָכוֹת, וְעֵשָׂו לָקַח אֶת הַקְּלָלוֹת.

וְזֶה נִמְצָא אֵצֶל כָּל אֶחָד, מִי שֶׁמְּדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְהוּא מִתְחַזֵּק אֲפִלּוּ בַּמַּצָּבִים הֲכִי קָשִׁים שֶׁלּוֹ, כְּשֶׁעוֹבְרִים עָלָיו צָרוֹת וְיִסּוּרִים עַל־יְדֵי בַּעֲלֵי בְּחִירָה, וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁגַּם שָׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם מִסְתַּתֵּר, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לַהֲפֹךְ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה. אֲבָל לְהֵפֶךְ, מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל רַק עַל הַטֶּבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל שֶׁנִּמְצָא בָּעוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשֶׁכֶת עָלָיו קְלָלָה, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, כִּי אֵין לְךָ עוֹד קְלָלָה בְּחַיֵּי הָאָדָם כְּמוֹ מִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר הַטֶּבַע, וְנִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ הַכֹּל נַעֲשָׂה בִּבְחִירַת הָאָדָם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "רְאֵה אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה", וְנָקֵט לְשׁוֹן יָחִיד "רְאֵה", שֶׁכָּל אֶחָד צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל עַל "אָנֹכִי", שֶׁהוּא (שְׁמוֹת כ, ב): "אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים קטז:): בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם; כִּי בֶּאֱמֶת אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ד'), אֲשֶׁר אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לָדַעַת, שֶׁכָּל מְאוֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹבְרִים עָלָיו צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים, מַחֲלֹקֶת וּרְדִיפוֹת וְכוּ', אֲשֶׁר כָּל זֶה הִיא גְּלוּת מִצְרַיִם, וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה טז, סִימָן ד'): כָּל הַמַּלְכֻיּוֹת נִקְרָאוֹת עַל שֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ מְצָרִין לְיִשְׂרָאֵל.

וְלָכֵן נוֹתֶנֶת לָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה עֵצָה — "רְאֵה אָנֹכִי", לְהִסְתַּכֵּל תָּמִיד עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁמַּתְחֶלֶת בְּתֵבַת "אָנֹכִי". גַּם "אָנֹכִי" זֶה אוֹתִיּוֹת כ' אַנ"י, הַיְנוּ כֶּתֶר וּמַלְכוּת, שֶׁמְּחַבֵּר אֶת שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת רוּחָנִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת גַּם יַחַד. וְאָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם", שֶׁכָּל יוֹם וָיוֹם הוּא מַתָּנָה חֲדָשָׁה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן לָנוּ, אֲבָל צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם יֵשׁ "בְּרָכָה וּקְלָלָה"; אִם מִסְתַּכֵּל עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל יוֹם וָיוֹם, הֲרֵי נִמְשֶׁכֶת עָלָיו "בְּרָכָה", כִּי זֶה הַגַּן־עֵדֶן רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת, שֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וּלְהֵפֶךְ אִם אָדָם מִסְתַּכֵּל רַק עַל גַּשְׁמִיּוּת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְחוֹשֵׁב שֶׁהַכֹּל טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, זוֹ קְלָלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ג, יז): "אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךָ, בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ", וְלִזְכּוֹת לִרְאוֹת רַק אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּבְּרִיאָה, זֶה נַעֲשֶׂה רַק עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲרֹן, שֶׁעָלָיו אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (אָבוֹת א, יב): "הֱוֵי מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַהֲרֹן, אוֹהֵב שָׁלוֹם וְרוֹדֵף שָׁלוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקָרְבָן לַתּוֹרָה"; כִּי אַהֲבָה אֲמִתִּית הִיא כְּשֶׁמְּקָרֶבֶת אֶת הַזּוּלַת לַתּוֹרָה.

וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר אֵצֶל אַהֲרֹן (שְׁמוֹת כח, ל): "וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבּוֹ לִפְנֵי ה' תָּמִיד", כִּי הָיָה עַל לִבּוֹ חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט, הָאוּרִים וְהַתֻּמִּים, שֶׁבּוֹ הָיוּ נֶחְקָקִים שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, שֶׁמֵּהֶם יָצְאוּ כְּלַל יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן דַּיְקָא הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁמִּתְחַבֵּר עִם כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ בְּכֹחוֹ לְקָרֵב אֶת כֻּלָּם לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה אֲשֶׁר "רְאֵה אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה", רָאשֵׁי תֵּבוֹת: לֵב אַהֲרֹן, כִּי רַק הַצַּדִּיק הָאֱמֶת יָכוֹל לְהַכְנִיס אֶת הַיְדִיעוֹת הָאֵלּוּ בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁתָּמִיד יִסְתַּכְּלוּ רַק עַל רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְיִהְיֶה לָהֶם חֵשֶׁק לִלְמֹד תּוֹרָה, וְיֵדְעוּ אֲשֶׁר בְּכָל יוֹם וָיוֹם מִתְגַּלֶּה הָאוֹר הַגָּנוּז, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן פד), שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם מִתְגַּלֶּה הָאוֹר הַגָּנוּז, אֲבָל זֶה לְעֻמַּת זֶה יֵשׁ נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, שֶׁהֵן מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הַמְבַלְבְּלוֹת אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא יִזְכֶּה לִרְאוֹת אֶת הָאוֹר הַגָּנוּז כִּי טוֹב.

וְזֶה "בְּרָכָה וּקְלָלָה"; כִּי הַבְּרָכָה הִיא הָאוֹר הַגָּנוּז, שֶׁמֵּאִיר לָאָדָם בְּכָל יוֹם, וּלְהֵפֶךְ — הַקְּלָלָה אֵלּוּ הַנְּחָשִׁים וְהָעַקְרַבִּים, בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבוֹת הַזָּרוֹת שֶׁמְּבַלְבְּלוֹת אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא יִזְכֶּה לִרְאוֹת אֶת אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִתּוֹךְ הַבְּרִיאָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם.

ומובא בְּ'בַּעַל הַטּוּרִים': אֶת' הַבְּרָכָה' אֲשֶׁר' תִּשְׁמְעוּ' — סוֹפֵי תֵּבוֹת תּוֹרָה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן עא), אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהַרְגִּישׁ נְעִימוּת

הַתּוֹרָה, כִּי יֵשׁ נְעִימוּת בַּתּוֹרָה, וְזֶה הָעִקָּר — לִזְכּוֹת לְהַרְגִּישׁ הַנְּעִימוּת שֶׁיֵּשׁ בַּתּוֹרָה. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָר״ן, סִימָן יז) לְאֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, אִם הַתּוֹרָה תֵּרְאֶה לְךָ אֶת הַפָּנִים, לֹא תִּרְצֶה שׁוּם שָׂכָר, אֶלָּא תִּרְצֶה רַק אֶת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ.

כִּי בֶּאֱמֶת מִי שֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה, מַרְגִּישׁ כָּל מִינֵי נְעִימוּת, וְאַף שֶׁבַּהַתְחָלָה בָּא לוֹ מְאֹד מְאֹד קָשֶׁה, כִּי הַיֵּצֶר הָרָע מְאֹד מְפַחֵד מִלִּמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (קִדּוּשִׁין ל:): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בָּרָאתִי יֵצֶר הָרָע, בָּרָאתִי תּוֹרָה תַּבְלִין כְּנֶגְדּוֹ. וְלָכֵן הַיֵּצֶר הָרָע יַעֲשֶׂה כָּל מִינֵי פְּעֻלּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁהָאָדָם לֹא יִלְמַד תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן א׳), שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע מִתְלַבֵּשׁ בְּמִצְוֹות, הָעִקָּר שֶׁלֹּא יִלְמַד תּוֹרָה, כִּי יוֹדֵעַ, אֲשֶׁר עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה שׁוֹבֵר אוֹתוֹ לְגַמְרֵי.

וְלָכֵן אֶת׳ הַבְּרָכָה׳ אֲשֶׁר׳ תִּשְׁמְעוּ׳ סוֹפֵי תֵּבוֹת תּוֹרָ״ה, כִּי אֵין עוֹד בְּרָכָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִזּוֹ, כְּמוֹ כְּשֶׁאָדָם שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל הַתּוֹרָה, שֶׁהֵן מִצְוֹות הַוָּיָ״ה אֱלֹקֵיכֶם, אֲשֶׁר צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּכָל יוֹם וָיוֹם חָדָשׁ בְּעֵינָיו, כִּי בְּכָל יוֹם וָיוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כַּחֲדָשִׁים, וּכְאִלּוּ בַּיּוֹם הַזֶּה נִכְנָס לַבְּרִית (עֵץ סְפִירוֹת וְאֶתְחַנַּן ח׳), וּמִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ תָּמִיד מַצְלִיחַ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] כִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חוֹלֵם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת, וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר, נֵלְכָה אַחֲרֵי אֱלֹקִים אֲחֵרִים, אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתָּם וְנָעָבְדֵם, לֹא תִשְׁמַע אֶל דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל חוֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא, כִּי מְנַסֶּה הַוָּיָ״ה אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת הֲיִשְׁכֶם אֹהֲבִים אֶת הַוָּיָ״ה אֱלֹקֵיכֶם בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן מד): הָאֱמוּנָה תּוֹלָה בַּפֶּה שֶׁל אָדָם, בִּבְחִינַת (תְּהִלִּים פט, ב): ״אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי״, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּדַבְּרִים הָאֱמוּנָה בַּפֶּה, זוֹהִי בְּעַצְמָהּ אֱמוּנָה, וְגַם עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים לֶאֱמוּנָה. וּמֵחֲמַת זֶה צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מְאֹד מִדִּבּוּרִים שֶׁל כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרָם מִלִּבּוֹ, הַיְנוּ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ מַאֲמִין וְאֵינוֹ כּוֹפֵר, חַס וְשָׁלוֹם, רַק שֶׁהוּא חוֹזֵר וְאוֹמֵר דִּבְרֵי אֶפִּיקוֹרְסוּת שֶׁשָּׁמַע בְּשֵׁם אֲחֵרִים שֶׁהֵם אֶפִּיקוֹרְסִים, וְהוּא מִתְלוֹצֵץ מֵהֶם, אַף־עַל־פִּי־כֵן גַּם מִזֶּה צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מְאֹד, כִּי הַדִּבּוּר הַזֶּה שֶׁל כְּפִירָה מַזִּיק לָאֱמוּנָה, גַּם הוּא אִסּוּר גָּמוּר, כִּי עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא אָסוּר לוֹמַר דִּבְרֵי הַלָּצוֹת, אֲפִלּוּ בְּדֶרֶךְ שְׂחוֹק.

וּצְרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד מְאֹד לֹא לְהוֹצִיא מִפִּיו אֵיזֶה דִּבּוּר שֶׁל אֶפִּיקוֹרְסוּת, כִּי זֶה מַכְרִיחַ אֶת הָאָדָם לְהָבִיא אוֹתוֹ לְכָל רַע, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הַר״ן, סִימָן רלז), שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִכְשָׁל יְהוּא הַמֶּלֶךְ, עַל־יְדֵי שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וְאָמַר: ״יְהוּא יַעַבְדֶנּוּ הַרְבֵּה״ (מְלָכִים־ב, י׳, יח): אַף־עַל־פִּי שֶׁבִּלְבּוֹ הָיָה לִבְלִי לְעָבְדוֹ, רַק אָמַר זֹאת בְּדֶרֶךְ לֵיצָנוּת, כְּדֵי לְהַטְעוֹת אֶת עוֹבְדֵי הַבַּעַל, אַף־עַל־פִּי־כֵן נִכְשַׁל אַחַר־כָּךְ עַל־יְדֵי־זֶה, עַד שֶׁעָבַד בְּעַצְמוֹ עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין קב.): יְהוּא צַדִּיקָא רַבָּה הֲוָה [שֶׁצַּדִּיק גָּדוֹל הָיָה], שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים־ב, י׳, ל): ״וַיֹּאמֶר הַוָּיָ״ה אֶל יֵהוּא יַעַן אֲשֶׁר הֱטִיבֹתָ לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינַי, כְּכֹל אֲשֶׁר בִּלְבָבִי עָשִׂיתָ לְבֵית אַחְאָב בְּנֵי רִבְעִים יֵשְׁבוּ לְךָ עַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל״, וּכְתִיב (שָׁם, פָּסוּק לא): ״וְיֵהוּא לֹא שָׁמַר לָלֶכֶת בְּתוֹרַת הַוָּיָ״ה אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל לְבָבוֹ לֹא סָר מֵעַל חַטֹּאת יָרָבְעָם אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל״, מַאי גְּרָמָא לֵהּ? אָמְרוּ: בְּרִית כְּרוּתָה לַשְּׁפָתַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם, פָּסוּק יח): ״אַחְאָב עָבַד אֶת הַבַּעַל מְעַט, יֵהוּא יַעַבְדֶנּוּ הַרְבֵּה״.

וְנִמְצָא שֶׁלְּמִדִּים מִכָּל זֶה, שֶׁעַל הָאָדָם לִשְׁמֹר מְאֹד עַל דִּבּוּרוֹ, כִּי אַף שֶׁיֵּהוּא הַמֶּלֶךְ

הָיָה צַדִּיק, אֶלָּא שֶׁרָצָה לְהַכְנִיעַ אֶת עוֹבְדֵי הַבַּעַל, לָכֵן הִפְלִיט מִפִּיו: "יְהוּא יַעַבְדֶנּוּ הַרְבֵּה", וְזֶה גָּרַם לוֹ שֶׁבְּאֱמֶת יִכָּשֵׁל. רוֹאִים מִזֶּה, אֵיךְ שֶׁאָדָם צָרִיךְ מְאֹד לִשְׁמֹר עַל דִּבּוּר פִּיו, כִּי הַדִּבּוּר יֵשׁ לוֹ כֹּחַ גָּדוֹל לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, וְלָכֵן הִזְהִירָתְנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה כָּל־כָּךְ עַל כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת וַעֲבוֹדָה זָרָה, אֲפִלּוּ "כִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חוֹלֵם חֲלוֹם, וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת, וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר, נֵלְכָה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתָּם וְנָעָבְדֵם, לֹא תִשְׁמַע אֶל דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל חוֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא, כִּי מְנַסֶּה הַיְוָ"ה אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת הֲיִשְׁכֶם אֹהֲבִים אֶת הַיְוָ"ה אֱלֹקֵיכֶם בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם"; וּבִפְרָט בָּעִתִּים הַלָּלוּ, שֶׁקָּמוּ רְשָׁעִים אֲרוּרִים עֵרֶב־רַב, אֲשֶׁר אֵינָם מִתְבַּיְּשִׁים לְדַבֵּר בְּגָלוּי נֶגֶד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְנֶגֶד כָּל הַקְּדוֹשׁ לְעַם יִשְׂרָאֵל, וּצְרִיכִים לְהִתְרַחֵק מֵהֶם בְּתַכְלִית הָרִחוּק, וַאֲפִלּוּ שֶׁהֵם מִתְפָּאֲרִים שֶׁהֵם עוֹשִׂים נִסִּים וְנִפְלָאוֹת, הַכֹּל הֶבֶל וּרְעוּת־רוּחַ, כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁזֶּה נֶגֶד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בַּר מִינָן, כְּבָר צְרִיכִים לָדַעַת שֶׁזֶּה מֵהַטֻּמְאָה. וּבִפְרָט שֶׁאֲנַחְנוּ יוֹדְעִים, שֶׁאֵין אֵלּוּ נִסִּים, אֶלָּא אֲחִיזַת עֵינַיִם.

וּצְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק מְאֹד מְאֹד בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְבָר גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל (שִׂיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן רכ), שֶׁתִּהְיֶה אֶפִּיקוֹרְסוּת גְּדוֹלָה בָּעוֹלָם, כִּי מִלְּמַעְלָה תָּבוֹא אֶפִּיקוֹרְסוּת בָּעוֹלָם בִּשְׁבִיל נִסָּיוֹן, וַאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁאֲנָשִׁים שֶׁלִּי גַּם בְּלֹא זֶה יִתְחַזְּקוּ בֶּאֱמוּנָה בֶּאֱמֶת, וְיִשָּׂאֲרוּ קַיָּמִים בֶּאֱמוּנָתָם, אַךְ אֲנִי מְגַלֶּה לְךָ זֹאת, כְּדֵי שֶׁיִּתְחַזְּקוּ יוֹתֵר כְּשֶׁיִּרְאוּ שֶׁדִּבְּרוּ מִזֶּה מִקֹּדֶם, וְכַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נִשְׁמַע מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ כַּמָּה פְּעָמִים, וְהָיָה מִתְאַנֵּחַ מְאֹד עַל זֶה, וְאָמַר: אוֹי, אֵיךְ יוּכְלוּ לַעֲמֹד אֲנָשִׁים מְעַטִּים נֶגֶד כָּל הָעוֹלָם.

וְהִנֵּה סָמוּךְ מְאֹד אַחַר הִסְתַּלְקוּתוֹ, זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, רָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ זֹאת, שֶׁתֵּכֶף הִתְחִילָה לְהִתְפַּשֵּׁט אֶפִּיקוֹרְסוּת גְּדוֹלָה בָּעוֹלָם, אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה כָּזֹאת מִימֵי קֶדֶם, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר הִתְחִיל לִצְמֹחַ נֶגַע הַמִּסְפַּחַת הַזֹּאת בִּמְדִינוֹת רְחוֹקוֹת, הָאֶפִּיקוֹרְסִים הַמְּפֻרְסָמִים דְּשָׁם כַּמְּפֻרְסָם, וְחִבְּרוּ חִבּוּרִים רָעִים בִּפְרָט סִפְרֵי הַמַּאסֵף וְכוּ', אֲבָל עֲדַיִן לֹא נִתְפַּשֵּׁט הַנֶּגַע בִּמְדִינָתֵנוּ, עַד אֲשֶׁר בְּיָמֵינוּ אַחַר הִסְתַּלְקוּתוֹ, זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְהִסְתַּלְקוּת עוֹד גְּדוֹלֵי הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים, זְכרוֹנָם לִבְרָכָה, פָּשְׂתָה נֶגַע הַמִּסְפַּחַת הָרָעָה הַזֹּאת גַּם בִּמְדִינָתֵנוּ, וּכְבָר צָוְחוּ כְּכרוּכְיָא הַצַּדִּיקִים וְהַכְּשֵׁרִים שֶׁבְּדוֹרוֹתֵינוּ אֶלָּה וְאֵין שׁוֹמֵעַ לָהֶם, כִּי יָדָם תָּקְפָה, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, אוֹי לָנוּ מַה שֶּׁהִגִּיעַ לָנוּ בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֱלֹה!

וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצְמְחָה הַגְּזֵרָה הָרָעָה בְּיָמֵינוּ, שֶׁנִּמְשְׁכָה עַל יָדָם, אוֹי מֶה הָיָה לָנוּ! וְנִתְקַיְּמָה, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, כַּאֲשֶׁר הוֹדִיעַ רַבֵּנוּ זַ"ל מִקֹּדֶם בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ, וַעֲדַיִן הוֹלְכִים וּמִתְפַּשְּׁטִים בְּכָל עֵת, אוֹי מִי יוֹדֵעַ מַה יִּהְיֶה בַּיָּמִים הַבָּאִים. וְרַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר (שִׂיחוֹת־הָרַ"ן, סִימָן לה), שֶׁעַל זֶה הִתְנַבְּאוּ כָּל נְבִיאֵינוּ, בִּפְרָט דָּנִיֵּאל, שֶׁאָמַר (דָּנִיֵּאל יב, י): "יִתְבָּרְרוּ וְיִתְלַבְּנוּ וְיִצָּרְפוּ רַבִּים, וְהִרְשִׁיעוּ רְשָׁעִים, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ" וְגוֹ', שֶׁכָּל כַּוָּנָתָם הָיְתָה, שֶׁבְּאַחֲרִית הַיָּמִים הָאֵלֶּה יִתְנַסּוּ וְיִצְטָרְפוּ יִשְׂרָאֵל בֶּאֱמוּנָה, שֶׁיַּעַמְדוּ וְיָקוּמוּ רַבִּים, שֶׁיִּרְצוּ לְהַטְעוֹת אוֹתָם מֵהָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהֵם הָאֶפִּיקוֹרְסִים וְהַמְחַקְרִים שֶׁבְּיָמֵינוּ, וּמֵאַחַר שֶׁכְּבָר הוֹדִיעַ זֹאת מִקֹּדֶם, שֶׁזֶּה יִהְיֶה הַנִּסָּיוֹן, הָיָה רָאוּי לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן בְּוַדַּאי, אַף־עַל־פִּי־כֵן יִהְיֶה נִסָּיוֹן גָּדוֹל, עַד אֲשֶׁר רַבִּים יִהְיוּ נִכְשָׁלִים מְאֹד, אַף אַף־עַל־פִּי־כֵן אָנוּ כּוֹתְבִים כָּל זֹאת, לְמַעַן יֵדְעוּ הַחֲפֵצִים בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁכְּבָר הוֹדִיעַ רַבֵּנוּ זַ"ל לָנוּ אֶת כָּל זֹאת מִקֹּדֶם, לְמַעַן יִהְיֶה לָהֶם לְמֵשִׁיב נֶפֶשׁ לְחַזֵּק לִבָּם בַּה' וּבְתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, כַּאֲשֶׁר קִבַּלְנוּ מֵרַבּוֹתֵינוּ, זְכרוֹנָם לִבְרָכָה, בַּגְּמָרָא וּפוֹסְקִים.

וְכָל זֶה הָיָה עוֹד בִּימֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁהָרְשָׁעִים הָאֲרוּרִים הַמַּשְׂכִּילִים, הֵרִימוּ רֹאשׁ וְכָפְרוּ

בָּעֵקֶר. וּמַה נֹּאמַר אֲנַן בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה, אַחֲרֵי שֶׁעָבְרוּ עַל עַם יִשְׂרָאֵל מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הָרִאשׁוֹנָה וּמִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הַשְּׁנִיָּה, שֶׁנִּכְחֲדוּ מִלְיוֹנִים מֵאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִינֵי מִיתוֹת מְשֻׁנּוֹת וְאַכְזָרִיּוֹת, אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה כָּזֹאת מִיּוֹם בְּרֹא אֱלֹקִים אָדָם עַל הָאֲדָמָה, שֶׁכָּל אֻמּוֹת הָעוֹלָם הִתְאַחֲדוּ נֶגֶד עַם יִשְׂרָאֵל, וְעָזְרוּ בְּיוֹדְעִים וּבְלֹא יוֹדְעִים לַעֲמָלֵקִים הַגֶּרְמָנִים, יִמַּח שְׁמָם וְזִכְרָם, וְאַחַר־כָּךְ קָמָה הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל "כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה" (דְּבָרִים ח, יז), עַל־יְדֵי הָעֵרֶב־רַב שֶׁנִּתְעָרְבוּ בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, עַד אֲשֶׁר פָּשְׂתָה הַמְסֹפַּחַת טֻמְאַת קְלִפַּת "כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי" גַּם בֵּין הַכְּשֵׁרִים, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִתְוַכֵּחַ עִמָּם כְּלָל, כִּי כָּל־כָּךְ נִמְשְׁכוּ אַחַר הָעֲבוֹדָה זָרָה הַזֹּאת, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַפְרִידָם מִמֶּנָּה, וְאַף שֶׁרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁהֵם מִינִים וְאֶפִּיקוֹרְסִים, זֵדִים אֲרוּרִים, שֶׁמַּעֲבִירִים עַל הַדַּת מִלְיוֹנִים מֵאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעוֹקְרִים אֶת הַשַּׁבָּת לְגַמְרֵי, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וּמְעָרְבְבִים בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל גּוֹיִים וְגוֹיּוֹת, שֶׁיִּתְבּוֹלְלוּ בֵּינֵיהֶם, וְרוֹצִים לִמְחֹק אֶת זֵכֶר שֵׁם יִשְׂרָאֵל, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וְיֵשׁ לָהֶם עֵזֶר מִצַּד רַע־בָּנִים, רַבָּנִים מְטֻעָמָם, שֶׁמְּסַיְּעִים לָהֶם בַּעֲבוֹדָתָם הַטְּמֵאָה, אוֹי לָהֶם וְאוֹי לְנַפְשָׁם, כִּי הֵם נוֹתְנִים הֶכְשֵׁרִים עַל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, וְזֶה גּוֹרֵם שֶׁיִּטַּמְטְמוּ אֶת לִבָּם, וְלֹא יוּכְלוּ לְקַבֵּל אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה.

כִּי תֵּכֶף כַּאֲשֶׁר אָדָם מְפַשֵּׁט אֶת עַצְמוֹ בִּנְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, כְּבָר אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וּמִזֶּה בָּא, שֶׁכָּל־כָּךְ הַרְבֵּה נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת נִכְשָׁלוֹת בַּמֶּה שֶׁנִּכְשָׁלוֹת, וְנוֹפְלוֹת בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹפְלוֹת, וְהַכֹּל מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִזְהָרִים מִלֶּאֱכֹל טְרֵפוֹת וּנְבֵלוֹת, כִּי סוֹמְכִים עַל הֶכְשֵׁרִים שֶׁל הָרְשָׁעִים אֲרוּרִים קַלֵּי עוֹלָם, וְלוּלֵא הֵם, לֹא הָיוּ הָעֵרֶב־רַב מַצְלִיחִים לְהַעֲבִיר כָּל־כָּךְ הַרְבֵּה נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת וּטְהוֹרוֹת עַל הַדַּת, כַּיָּדוּעַ דָּבָר זֶה, וְהֵם מַכְשִׁילִים עִם מִקְוָאוֹת פְּסוּלוֹת כַּאֲשֶׁר בְּעֵינֵינוּ רָאִינוּ, וְלָכֵן צְרִיכִים לְהִשָּׁמֵר מֵהֶם יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁצְּרִיכִים לְהִשָּׁמֵר מֵהָעֵרֶב־רַב, כִּי הֵם קַלִּים וְרִיקִים וּפוֹחֲזִים. וּכְלָל תִּקַּח, אֲהוּבִי, בְּנִי, בְּיָדֶיךָ! אֲשֶׁר מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שַׂיְכוּת עִם הָעֵרֶב־רַב צָרִיךְ בְּדִיקָה אַחֲרָיו, וְזוֹ הָעֲבוֹדָה זָרָה הַגְּמוּרָה שֶׁל יָמֵינוּ אֵלּוּ.

וְעַל זֶה הִזְהִירָתְנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מְאֹד: **"כִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חוֹלֵם חֲלוֹם וְכוּ', כִּי מְנַסֶּה הַוְיָ"ה אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת הֲיִשְׁכֶם אֹהֲבִים אֶת הַוְיָ"ה אֱלֹקֵיכֶם בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם"**; אַשְׁרֵי מִי שֶׁמְּחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בָּעִתִּים הַלָּלוּ בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיַצִּיל אֶת עַצְמוֹ וְאֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ וִילָדָיו, וְאָז טוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] אַחֲרֵי הַוְיָ"ה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמֹרוּ וּבְקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וּבוֹ תִדְבָּקוּן. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן יב):

כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ, יוֹכַל לִפֹּל בְּטָעֲיוֹת וּבִמְכְשׁוֹלוֹת רַבִּים, וְלָבוֹא לִידֵי רָעוֹת גְּדוֹלוֹת, חַס וְשָׁלוֹם וְכוּ', וְעִקַּר הַיַּהֲדוּת הוּא רַק לֵילֵךְ בִּתְמִימוּת וּבְפִשְׁיטוּת בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת, וּלְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה, שֶׁיֵּשׁ שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִבְלִי לְהַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ, רַק אִם יֵשׁ בָּזֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲשֶׂה, וְאִם לָאו — לָאו, וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִכָּשֵׁל לְעוֹלָם. הַיְנוּ שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ מִכָּל דָּבָר רַק לְהִסְתַּכֵּל אַחַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְצָרִיךְ לְהַחְדִּיר בְּעַצְמוֹ, אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהוּא יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה וּמְהַוֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְדוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, הֵם עֶצֶם עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְשֶׁבֵּר יִשְׂרָאֵל מַחְדִּיר אֶת זֶה בְּעַצְמוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה "אַחַר הַוְיָ"ה אֱלֹקֵיכֶם תֵּלֵכוּ", הוּא הוֹלֵךְ רַק אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ.

וְזוֹ דֶּרֶךְ הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים הַדְּבֵקִים תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְרוֹאִים לִפְנֵי עֵינֵיהֶם אֶת שֵׁם הַוְיָ"ה

בָּרוּךְ הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּכָל מִינֵי צֵרוּפִים, וְלָכֵן נוֹפֶלֶת עֲלֵיהֶם יִרְאָה גְּדוֹלָה מְאֹד, שֶׁזֶּה "וְאֹתוֹ תִירָאוּ". וְזֶה בְּעַצְמוֹ הַסִּימָן אִם לֹא מַטְעִים אֶת עַצְמָם — אִם נוֹפֶלֶת עֲלֵיהֶם יִרְאָה. כִּי כְּשֶׁאָדָם מְצַיֵּר לְפָנָיו עֵינָיו אֶת שֵׁם הַוָּיָ"ה בָּרוּךְ הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מְסִתַּכֵּל עָלָיו, וְכֵן הוּא הוֹלֵךְ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֶלֶת עָלָיו יִרְאָה גְּדוֹלָה.

וְלִזְכוֹת לְכָךְ אֶפְשָׁר כַּאֲשֶׁר "וְאֶת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ", אִם זְהִירִים מְאֹד לְקַיֵּם אֶת כָּל הַמִּצְוֹות, כִּי רָאוּי לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל לִלְמֹד אֶת הַתַּרי"ג מִצְוֹות, וּלְקַיֵּם מַה שֶּׁשַּׁיָּךְ לְקַיֵּם, וּשְׁאָר הַמִּצְוֹות שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמָן, כְּגוֹן: מִצְוֹת הַשַּׁיָּכוֹת בִּזְמַן הַבַּיִת אוֹ מִצְוֹות הַשַּׁיָּכוֹת לְכֹהֵן וְכַדּוֹמֶה, בָּזֶה שֶׁהוּא לוֹמֵד אֶת הַמִּצְוֹות, כְּאִלּוּ קִיֵּם אֶת כָּל הַמִּצְוֹות. וְאָז אִם אָדָם לוֹמֵד אֶת הַתַּרי"ג מִצְוֹות, וּמְקַיֵּם מִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא, עַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּכֵּךְ, וְזוֹכֶה "וּבְקֹלוֹ תִּשְׁמָעוּ", שֶׁשּׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ מְדַבֵּר אֵלָיו, קוֹל לוֹ קוֹל אֵלָיו (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יד, סִימָן כ'), וְהוּא שׁוֹמֵעַ וַאֲחֵרִים לֹא שׁוֹמְעִים, וְאָז הוּא נַעֲשֶׂה בֶּן חוֹרִין לְגַמְרֵי, כִּי אֵינוֹ עֶבֶד לְשׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, אֶלָּא "וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ", הוּא עֶבֶד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה הַשֶּׁבַח הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, שֶׁאָדָם נִקְרָא עֶבֶד הַשֵּׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ (יְהוֹשֻׁעַ א, א): "מֹשֶׁה עֶבֶד הַוָּיָ"ה".

וְאֵימָתַי יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לָזֶה? "וּבוֹ תִּדְבָּקוּן", כַּאֲשֶׁר אָדָם מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ רַק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיוֹדֵעַ וָעֵד, אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְכָל הַבְּרִיאָה הִיא אוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אָזַי נִקְרָא דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה הַנִּסָּיוֹן הֲכִי גָּדוֹל לָאָדָם, שֶׁיְּבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי לְגַמְרֵי אֶל הָאַיִן סוֹף בָּרוּךְ הוּא. וְדָבָר זֶה הוּא קָשֶׁה בְּיוֹתֵר לָאָדָם לְהַשִּׂיג. כִּי טֶבַע הָאָדָם לְהִמָּשֵׁךְ אַחַר הַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה. וְאִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לִדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אֶלָּא כְּשֶׁמְּסַלֵּק מִדַּעְתּוֹ וְחָכְמָתוֹ אֶת כָּל הַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה וַהֲבָלָיו. וְאָז כְּשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל זוֹכֶה לְהַגִּיעַ אֶל מַדְרֵגָה זוֹ, זוֹ נִקְרֵאת שְׁלֵמוּת הַדְּבֵקוּת, שֶׁהוּא כָּל־כָּךְ דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִיד אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם, אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת, לֹא תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ו'): כְּשֶׁרוֹצֶה אָדָם לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בַּהֲלָכָה, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ שְׁתֵּי בְּקִיאֻיּוֹת, הַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא וּבָקִי בְּשׁוּב, כַּמּוּבָא (זֹהַר וַיַּקְהֵל ריג:): זַכָּאָה מַאן דְּעַיִל וְנָפִיק [אַשְׁרֵי מִי שֶׁנִּכְנָס וְיוֹצֵא], כִּי אָדָם צָרִיךְ לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ הַמְמֻצָּע, שֶׁלֹּא יִרְצֶה יוֹתֵר מִדַּי לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, שֶׁזֶּה בְּעַצְמוֹ "פֶּן יֶהֱרָסוּ" (שְׁמוֹת יט, כא), שֶׁאָז יִפֹּל לְגַמְרֵי.

אֶלָּא צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא בְּכָל מָקוֹם, וּבְכָל שֶׁעוֹלֶה, עָלָיו לִזְכֹּר לֹא לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, כִּי לִפְעָמִים מֵרֹב הַהִתְלַהֲבוּת, אָדָם רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדוֹת כָּאֵלּוּ שֶׁלֹּא נִצְטַוָּה עֲלֵיהֶן, וְכָל זֶה בָּא לוֹ שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁכְּבָר הִשִּׂיג רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת, וְלָכֵן כְּפִי דַּעְתּוֹ הַפְּגוּמָה מִתְלַהֵב כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁלֹּא מַסְפִּיק לוֹ דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה, אֶלָּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים לְמַעְלָה מִכֹּחוֹתָיו, שֶׁזֶּה "לֹא תֹסֵף עָלָיו", כִּי רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מַה שֶּׁצִּוָּהוּ, כְּגוֹן: חָמֵשׁ טוֹטָפוֹת בִּתְפִלִּין, חֲמִשָּׁה מִינִים בְּלוּלָב וְכוּ'.

וְכֵן לְהֵפֶךְ, אָסוּר לְהַפִּיל אֶת עַצְמוֹ וּלְהִתְיָאֵשׁ, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר נִכְשַׁל בְּאֵיזֶה עָוֹן, חַס וְשָׁלוֹם, וְיִהְיֶה נִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ אָבַד מָנוֹס וְתִקְוָה מִמֶּנּוּ, וּכְאִלּוּ הוּא כְּבָר אֵינוֹ שָׁוֶה לִשׁוּם דָּבָר, שֶׁאָז הוּא מַתְחִיל לְזַלְזֵל בְּמִצְוֹות, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת 'בָּקִי בְּשׁוּב', שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי גַּם בְּעֵת יְרִידָתוֹ, לֹא לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, שֶׁזֶּה סוֹד "לֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ", שֶׁהוּא מַתְחִיל לְזַלְזֵל, חַס וְשָׁלוֹם, בַּמֶּה שֶׁצִּוָּה

אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. כִּי לִפְעָמִים כְּשֶׁאָדָם נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ, נִדְמֶה לוֹ שֶׁאָבַד מָנוֹס וְתִקְוָה מִמֶּנּוּ. וְלָכֵן אוֹמֵר: כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נָפַלְתִּי וְאִבַּדְתִּי הַכֹּל, מַה לִּי עוֹד לְקַיֵּם אֵיזוֹ מִצְוָה, כִּי לָמָּה זֶה שָׁוֶה.

וּבֶאֱמֶת כְּבָר אָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (חַיֵּי־מוֹהַר״ן, סִימָן תנג):

כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם רוֹאִים אוֹתִי, רְצוֹנִי לוֹמַר, שֶׁבְּוַדַּאי אַתֶּם מַחֲזִיקִים אוֹתִי לְצַדִּיק גָּמוּר, אַף־עַל־פִּי־כֵן אִם הָיִיתִי עוֹבֵר, חַס וְשָׁלוֹם, עֲבֵרָה גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הָיְתָה הָעֲבֵרָה מַשְׁלֶכֶת אוֹתִי כְּלָל, רַק הָיִיתִי אַחַר הָעֲבֵרָה אִישׁ כָּשֵׁר כְּמוֹ קֹדֶם, רַק אַחַר־כָּךְ הָיִיתִי עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה. וּבְזוֹ הַלָּשׁוֹן אָמַר: ״הָאט וויא איר זֶעהט מִיךְ, אִיךְ זָאל, חַס וְשָׁלוֹם, עוֹבֵר זַיין דִּיא גְּרֶעסְטֶע עֲבֵרָה, וָואלְט דָאס מִיךְ גָאר ניט אַראפּ גִיוָוארְפֶן, אִיךְ וָואלט נָאךְ דֶעם גִיוָועֶן אַזוֹי אַיין עֶרְלִיכְער יוּד וויא פְּרִיעֶר, דֶער נָאךְ וָואלְט אִיךְ תְּשׁוּבָה גִיטָאן״.

וְזוֹ דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה — לֹא לִרְצוֹת לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מִכֹּחוֹתָיו, שֶׁזֶּה ״**לֹא תֹסֵף עָלָיו**״, שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב שֶׁבָּזֶה שֶׁעוֹשֶׂה דְּבָרִים יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁצִּוְּתָה אוֹתוֹ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, בָּזֶה הוּא אוֹחֵז כְּבָר בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, אֶלָּא זֶהוּ דִּמְיוֹן גָּדוֹל. כִּי בָּרֶגַע שֶׁיּוֹצֵא אֲפִלּוּ כְּהוּא זֶה מֵהַתּוֹרָה וּמִקִּיּוּם הַמִּצְוֹות, הַכֹּל הֶבֶל וּרְעוּת־רוּחַ. וְאֵין זוֹ שׁוּם דַּרְגָּה כְּלָל. וְכֵן לְהֶפֶךְ, כְּשֶׁנִּכְשָׁל בְּאֵיזוֹ עֲבֵרָה, אָסוּר לוֹ לַחְשֹׁב כְּאִלּוּ אָבַד מָנוֹס וְתִקְוָה מִמֶּנּוּ, וּכְאִלּוּ כְּבָר הַכֹּל אָבוּד, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי גַּם זֶה דִּמְיוֹן גָּדוֹל, כִּי בְּפֵרוּשׁ גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן קיב): אִם אַתָּה מַאֲמִין שֶׁיְּכוֹלִים לְקַלְקֵל, תַּאֲמִין שֶׁיְּכוֹלִים לְתַקֵּן.

וְזֶה שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מַזְהִירָתְנוּ ״**אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ**״, שֶׁכָּל זֶה יְסוֹד גָּדוֹל בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בְּרָצוֹא וּבָקִי בְּשׁוּב, הַיְנוּ לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַמְּמֻצָּע, וְאָז אִם יֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ, אַף פַּעַם לֹא יִפֹּל, כִּי תָּמִיד יֵדַע, שֶׁאָסוּר לָצֵאת מִדַּרְכֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת, לֹא תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קכג): הָעִקָּר וְהַיְסוֹד שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ, לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, וּלְקַבֵּל דְּבָרָיו עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה, דָּבָר קָטָן וְדָבָר גָּדוֹל, וְלִבְלִי לִנְטוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, מִדְּבָרָיו יָמִין וּשְׂמֹאל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סִפְרֵי פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים יא): ׳אֲפִלּוּ אוֹמֵר לְךָ עַל יָמִין שְׂמֹאל׳ וְכוּ׳. וּלְהַשְׁלִיךְ מֵאִתּוֹ כָּל הַחָכְמוֹת, וּלְסַלֵּק דַּעְתּוֹ כְּאִלּוּ אֵין לוֹ שׁוּם שֵׂכֶל, בִּלְעֲדֵי אֲשֶׁר יְקַבֵּל מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר. וְכָל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר אֶצְלוֹ שׁוּם שֵׂכֶל עַצְמוֹ, אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵינוֹ מְקֻשָּׁר לְהַצַּדִּיק.

וְיִשְׂרָאֵל בְּעֵת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, הָיוּ לָהֶם חָכְמוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּי אָז הָיוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבֵּימֵיהֶם, שֶׁהָיְתָה טָעוּתָם עַל־פִּי חָכְמוֹת וַחֲקִירוֹת גְּדוֹלוֹת כַּיָּדוּעַ, וְלוּלֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מַשְׁלִיכִין מֵעֲצָמָן הַחָכְמוֹת, לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה. כִּי הָיוּ יְכוֹלִים לְכָפֹר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא הָיָה מוֹעִיל לָהֶם כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עִמָּהֶם. וַאֲפִלּוּ כָּל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים הַנּוֹרָאִים שֶׁעָשָׂה לְעֵינֵיהֶם, לֹא הָיָה מוֹעִיל לָהֶם. כִּי גַּם עַתָּה נִמְצָאִים אֶפִּיקוֹרְסִים, הַכּוֹפְרִים עַל־יְדֵי שְׁטוּת וְטָעוּת חָכְמָתָם. אַךְ יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ, רָאוּ הָאֱמֶת, וְהִשְׁלִיכוּ הַחָכְמוֹת, וְהֶאֱמִינוּ בְּהַשֵּׁם וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה קִבְּלוּ הַתּוֹרָה.

וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס (דְּבָרִים לב, ו): ״עַם נָבָל וְלֹא חָכָם״, ׳עַמָּא דְּקַבִּילוּ אוֹרַיְתָא וְלָא חַכִּימוּ׳. כִּי עִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה הָיָה עַל־יְדֵי וְלָא חַכִּימוּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁהִשְׁלִיכוּ מֵאִתָּם כָּל הַחָכְמוֹת, וְזֶה נָבָ״ל — רָאשֵׁי תֵּבוֹת: לֵ׳ב נְ׳תִיבוֹת (סֵפֶר יְצִירָה א, א), שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַתּוֹרָה,

וְהִיא הַחָכְמָה הָאֲמִתִּית, אֲשֶׁר אֶצְלָהּ כָּל הַחָכְמוֹת בְּטֵלִים. וְהֵינוּ נָבָל, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה, הַנִּקְרֵאת נוֹבְלוֹת הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה יז, סִימָן ה׳). (וְעַכְשָׁו מְבֹאָר וּמְיֻשָּׁב הַתַּרְגּוּם הַזֶּה, שֶׁהוּא פְּלִיאָה גְּדוֹלָה, וְכֻלָּם תְּמֵהִים עָלָיו: מָה עִנְיַן תֵּבֵת נָבָל לְתַרְגְּמָהּ עַל קַבָּלַת הַתּוֹרָה; אַךְ עַתָּה מַה נִּמְלְצוּ לַחֵיךְ דִּבְרֵי הַתַּרְגּוּם הָאֵלּוּ).

וְעִקַּר הָעֲבוֹדָה לִהְיוֹת תָּם וְיָשָׁר, יְרֵא אֱלֹקִים וְסָר מֵרָע, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת. וּשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, אַחַר שֶׁכָּתוּב בּוֹ (מְלָכִים־א, ה, יא): ״וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם״, אָמַר (מִשְׁלֵי ל, ב): ״כִּי בַעַר אָנֹכִי מֵאִישׁ, וְלֹא בִינַת אָדָם לִי״. וְכֵן אָמַר אָסָף (תְּהִלִּים עג, כב): ״וַאֲנִי בַעַר וְלֹא אֵדָע בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ״. וְכֵן כְּתִיב (מִשְׁלֵי כא, ל): ׳אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה׳״.

וּבֶאֱמֶת רָאוּי לָנוּ לֵידַע יְסוֹד גָּדוֹל בַּחַיִּים, שֶׁרַבֵּנוּ זַ״ל מוֹסֵר לָנוּ בְּתוֹרָה זוֹ, שֶׁנֵּדַע אֲשֶׁר ׳הָעִקָּר וְהַיְסוֹד שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ׳ הוּא עִנְיַן הִתְקַשְּׁרוּת לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, כִּי אָדָם כְּשֶׁהוּא לְעַצְמוֹ, אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ לֵילֵךְ בָּהּ, וְהוּא תּוֹעֶה בִּדְרָכִים נְבוֹכִים, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לָתֵת עֵצָה לְנַפְשׁוֹ בְּכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו בַּחַיִּים. אֲבָל כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהִתְקָרֵב אֶל צַדִּיק אֱמִתִּי, שֶׁכְּבָר עָמַד בִּנְסִיּוֹן הַחַיִּים, וּמָסַר נַפְשׁוֹ מֵעוֹדוֹ לְהִתְקָרֵב אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת, הוּא יָכוֹל לְהוֹרוֹת לָאָדָם דֶּרֶךְ אֱמִתִּית בַּחַיִּים, אֵיךְ לַעֲבֹר אֶת זֶה הָעוֹלָם בְּשָׁלוֹם, וְאֵיךְ לִרְכֹּשׁ לְעַצְמוֹ חַיִּים אֱמִתִּיִּים וְנִצְחִיִּים, שֶׁיִּהְיֶה טוֹב לוֹ לָעַד וּלְנֶצַח נְצָחִים.

וְלָכֵן זוֹהִי הַזְּכוּת הֲכִי גְּדוֹלָה לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי, וּבִלְבָד שֶׁהַהִתְקָרְבוּת תִּהְיֶה עִם אֱמֶת, וּלְקַבֵּל דִּבְרֵי הַצַּדִּיק עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה, דָּבָר קָטָן וְדָבָר גָּדוֹל, וְלִבְלִי לִנְטוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, מִדְּבָרָיו יָמִין וּשְׂמֹאל. כִּי אִם אָדָם כְּבָר מִקָּרֵב אֶל הַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי, וְאֵינוֹ מְצַיֵּת וּמְקַבֵּל דְּבָרָיו, אֵיזֶה עֵרֶךְ יֵשׁ לְהִתְקָרְבוּתוֹ?! וְהוּא כְּדֻגְמַת הַחוֹלֶה שֶׁהוֹלֵךְ אֶל רוֹפֵא לְהִתְרַפְּאוֹת, וּכְשֶׁנּוֹתֵן לוֹ תְּרוּפוֹת, אֵינוֹ רוֹצֶה לְקַחְתָּן, אִם כֵּן לָמָּה הָלַךְ אֶצְלוֹ בַּתְּחִלָּה?! וְכֵן הוּא אֵצֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא רוֹפֵא נְפָשׁוֹת (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ל׳), וְהוּא נוֹתֵן תְּרוּפוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַחֲלָתוֹ, אֲבָל אִם אֵין אָדָם רוֹצֶה לְקַחְתָּן, לָמָּה לוֹ לָלֶכֶת אֵלָיו?!

וְלָכֵן הָעִקָּר בְּהִתְקַשְּׁרוּת לְהַצַּדִּיק לִזְרֹק אֶת שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ לְגַמְרֵי, וְלַדַּעַת, שֶׁבְּלִי הַצַּדִּיק אֵינוֹ יוֹדֵעַ שׁוּם דָּבָר כְּלָל, וְכָל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וְלֹא יָסוּר מִדְּבָרָיו יָמִין וּשְׂמֹאל, וַאֲפִלּוּ שֶׁיֹּאמַר לוֹ עַל יָמִין שְׂמֹאל וְעַל שְׂמֹאל יָמִין, גַּם־כֵּן יְקַבֵּל אֶת דְּבָרָיו, כִּי עָלָיו לְהָבִין, שֶׁהַצַּדִּיק בְּוַדַּאי יוֹדֵעַ מַה שֶּׁהוּא מְדַבֵּר, וְאִם אוֹמֵר לוֹ עַכְשָׁו שֶׁהַיָּמִין הוּא שְׂמֹאל אוֹ לְהִפּוּךְ, בְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ עִנְיָן בָּזֶה, וְלֹא יִשְׁאַל עָלָיו קֻשְׁיוֹת, וְאָז יִזְכֶּה לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ טוֹב הַרְבֵּה, אַשְׁרֵי לוֹ!

וּמְגִלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל, שֶׁכֵּן הָיָה בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה, שֶׁהָיוּ כְּפִירוֹת וְחָכְמוֹת גְּדוֹלוֹת בָּעוֹלָם, וְאִם לֹא הָיוּ עַם יִשְׂרָאֵל מַשְׁלִיכִים אֶת שִׂכְלָם לְגַמְרֵי, וּמְקַבְּלִים דִּבְרֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, לֹא הָיוּ זוֹכִים לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וְכַמּוּבָא בְּסִפְרֵי הַקְּדָמוֹנִים, שֶׁהָיוּ כּוֹפְרִים וְאֶפִּיקוֹרְסִים, שֶׁאָמְרוּ שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ עָשָׂה הַקּוֹלוֹת וּבְרָקִים שֶׁל מַתַּן תּוֹרָה בְּתַחְבּוּלוֹת וּבְחָכְמוֹת, חַס וְשָׁלוֹם (עֵין חַיֵּי־מוֹהַר״ן, סִימָן תח), אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁהָלְכוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה, וְזָרְקוּ חָכְמָתָם לְגַמְרֵי, עַל־יְדֵי־זֶה זָכוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה בֶּאֱמֶת, וְלִהְיוֹת עַם הַנִּבְחָר לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁזֶּהוּ פֵּרוּשׁ דִּבְרֵי הַתַּרְגּוּם הַמַּפְלִאִים עַל הַפָּסוּק (דְּבָרִים לב, ו): ״עַם נָבָל וְלֹא חָכָם״ — עַמָּא דְּקַבִּילוּ אוֹרַיְתָא וְלָא חַכִּימוּ; וְכֻלָּם מַקְשִׁים מַהוּ הַקֶּשֶׁר שֶׁל ״לָא חַכִּימוּ״ לְקַבָּלַת הַתּוֹרָה?

אֲבָל עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל מוּבָן מְאֹד, כִּי דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁ׳לָא חַכִּימוּ׳,

וְזָרְקוּ חָכְמָתָם לְגַמְרֵי, עַל־יְדֵי־זֶה זָכוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לַתּוֹרָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמַּשְׁלִיכִים אֶת שֶׁכֶל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וּמַקְשִׁיבִים אֶל דִּבְרֵי הָרַב וְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר בֶּאֱמֶת.

וּצְרִיכִים לָדַעַת, אֲשֶׁר כָּל הַגִּלּוּי הַזֶּה שֶׁרַבֵּנוּ זַ״ל מְגַלֶּה, שַׁיָּךְ בְּיוֹתֵר בְּעִנְיַן הַהִתְקָרְבוּת אֶל רַבֵּנוּ זַ״ל בְּעַצְמוֹ, כִּי צְרִיכִים לֵידַע, אֲשֶׁר בְּלִי תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, וּבְלִי לְהַשְׁלִיךְ דַּעְתּוֹ וְחָכְמָתוֹ לְגַמְרֵי, לֹא יִזְכֶּה לְהִתְקָרֵב אֶל רַבֵּנוּ זַ״ל בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם שֵׂכֶל עַצְמִי, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁלִיכוֹ, עֲדַיִן הוּא רָחוֹק לְגַמְרֵי מֵרַבֵּנוּ זַ״ל וּמֵהַלִּמּוּד הֶעָמֹק שֶׁלּוֹ, כִּי הַהִתְקָרְבוּת אֶל רַבֵּנוּ זַ״ל הִיא רַק לְעָבְדָה וּלְמַעֲשֶׂה, לְהוֹרוֹת לָאָדָם דֶּרֶךְ בַּחַיִּים מַה לַּעֲשׂוֹת, כְּדֵי לִזְכּוֹת לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא, שֶׁיִּהְיֶה טוֹב לוֹ לְנֶצַח נְצָחִים, הַיְנוּ עֲבוֹדוֹת פְּשׁוּטוֹת לְעָבְדָה וּלְמַעֲשֶׂה בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, בְּמִצְוֹת וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים.

כִּי רַבֵּנוּ זַ״ל פּוֹתֵחַ לָנוּ שַׁעַר וְדֶרֶךְ אֵיךְ נִזְכֶּה לְטַיֵּל בְּכָל מְקוֹמוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בִּתְמִימוּת וּבְפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, וְכֵן אֵיךְ לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בִּדְבֵקוּת אֲמִתִּית, וּלְפָרֵשׁ כָּל שִׂיחָתֵנוּ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ תָּמִיד בִּתְמִימוּת וּבְפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹות, וּמִי שֶׁמַּשְׁלִיךְ אֶת חָכְמָתוֹ וְשִׂכְלוֹ לְגַמְרֵי, וּמְצַיֵּת אֶת דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל בְּלִי חָכְמוֹת, הֲרֵי הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁלּוֹ בֶּאֱמֶת, וְיִזְכֶּה לְכָל טוּב אֲמִתִּי וְנִצְחִי בָּזֶה וּבַבָּא לָנֶצַח, אַשְׁרֵי לוֹ!

אֲבָל מִי שֶׁהוּא חָכָם בְּעֵינָיו, וְיֵשׁ לוֹ כָּל מִינֵי אֲמַתְלָאוֹת וְתֵרוּצִים — לָמָּה אֵינוֹ יָכוֹל לְקַיֵּם עֲצוֹת רַבֵּנוּ זַ״ל, וְאוֹמֵר: ״לֹא לְכָךְ כִּוֵּן רַבֵּנוּ זַ״ל״, אוֹ ״קָשֶׁה לְהָבִין מָה רָצָה רַבֵּנוּ זַ״ל״ וְכוּ׳, הֲרֵי עִם חָכְמוֹת אֵלּוּ יִשָּׁאֵר בַּחוּץ לְגַמְרֵי, וַחֲבָל עַל כָּל הִתְקָרְבוּתוֹ, כִּי רַבֵּנוּ זַ״ל כְּבָר אָמַר (חַיֵּי־מוֹהַר״ן, סִימָן שלה): ׳וְכִי לֹא הָיִיתִי יָכוֹל לִהְיוֹת כְּמוֹ הַמְפֻרְסָמִים שֶׁל עַכְשָׁו, שֶׁבְּנֵי־אָדָם נוֹסְעִים אֲלֵיהֶם, וְאֵינָם יוֹדְעִים אֶל מַה נוֹסְעִים, וְחוֹזְרִים וְאֵינָם יוֹדְעִים עִם מַה חוֹזְרִים, אֲנִי עָזַבְתִּי אֶת הַכֹּל כְּדֵי לְהַחֲזִיר אֶתְכֶם לְמוּטָב׳; כִּי אֵצֶל רַבֵּנוּ זַ״ל אֵין מָקוֹם לְחָכְמוֹת וּסְבָרוֹת שֶׁל עַצְמוֹ, מִי שֶׁמַּשְׁלִיךְ אֶת דַּעְתּוֹ וְשִׂכְלוֹ לְגַמְרֵי, וּמְצַיֵּת אֶת רַבֵּנוּ זַ״ל, וְלוֹמֵד דַּף אַחַר דַּף גְּמָרָא כְּסִדְרָן דַּיְקָא, וְכֵן פֶּרֶק אַחַר פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת, עַד שֶׁזּוֹכֶה לְסַיֵּם מַסֶּכֶת אַחַר מַסֶּכֶת, בְּתִמִּימוּת וּבְפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, אֲפִלּוּ בַּאֲמִירָה בְּעָלְמָא כְּשֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה לְהָבִין, הֲרֵי מְטַיֵּל בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְקוֹנֶה לְעַצְמוֹ דִּבְרֵי תּוֹרָה, וְסוֹף כָּל סוֹף תִּהְיֶה כָּל הַתּוֹרָה שְׁרוּיָה בְּקִרְבּוֹ, כִּי עַל־יְדֵי רִבּוּי הַלִּמּוּד פַּעַם אַחַר פַּעַם, יִזְכֶּה לְהָבִין יוֹתֵר וְיוֹתֵר, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ.

אֲבָל מִי שֶׁהוּא חָכָם בְּעֵינָיו, וְאוֹמֵר: ״לֹא כִּוֵּן רַבֵּנוּ זַ״ל לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בְּאֹפֶן כָּזֶה״, אוֹ ״צְרִיכִין לְהָבִין מָה רַבֵּנוּ זַ״ל רָצָה בֶּאֱמֶת״, הֲרֵי יִשָּׁאֵר אוֹתוֹ טִפֵּשׁ שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם, וְיִהְיֶה רֵיק לְגַמְרֵי מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, וְלָמָּה לוֹ לִקְרֹא לְעַצְמוֹ עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זַ״ל, הֲרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל רָצָה שֶׁנִּטַּיֵּל בְּכָל הַסְּפָרִים שֶׁבָּעוֹלָם, כְּדֶרֶךְ הַשָּׂרִים שֶׁנּוֹסְעִים בְּכָל מְדִינוֹת הָעוֹלָם, וּמִתְפָּאֲרִים אַחַר־כָּךְ: ״הָיִיתִי בִּמְדִינָה זוֹ וּבִמְדִינָה זוֹ״, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן כח); וְלָכֵן אִם מְצַיֵּת לְרַבֵּנוּ זַ״ל, הֲרֵי הוּא מְקֹרָב לְרַבֵּנוּ זַ״ל. אֲבָל אִם אֵינוֹ מְצַיֵּת, לָמָּה קוֹרֵא אֶת עַצְמוֹ עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זַ״ל, בְּשָׁעָה שֶׁמַּטְעֶה אֶת עַצְמוֹ וְגַם אֶת אֲחֵרִים; וּבִפְרָט כְּשֶׁרוֹצֶה לְדַבֵּר עִם אֲחֵרִים בְּשֵׁם רַבֵּנוּ זַ״ל, אִם אֵינוֹ בָּקִי בְּכָל סִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל, אֵיךְ תִּרְהַב נַפְשׁוֹ לְדַבֵּר בְּשֵׁם רַבֵּנוּ זַ״ל, וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה שֶּׁרַבֵּנוּ זַ״ל אוֹמֵר.

וְלָכֵן בְּעִנְיַן הַהִתְקָרְבוּת אֶל רַבֵּנוּ זַ״ל, הָאָדָם צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ אֶת שִׂכְלוֹ וְדַעְתּוֹ לְגַמְרֵי, וּלְצַיֵּת לְכָל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה, וְאָז יִזְכֶּה עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּתוֹ לְמַעֲלָה גְּדוֹלָה וְעֶלְיוֹנָה מְאֹד, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (חַיֵּי־מוֹהַר״ן,

סִימָן שנד): כְּשֶׁתִּשְׁכְּבוּ עִם הָרַגְלַיִם אֶל הַדֶּלֶת, הַיְנוּ בְּשָׁעַת הַהִסְתַּלְקוּת, אֲזַי יֵדְעוּ אִם הָיוּ מְקֹרָבִים אֵלַי בֶּאֱמֶת, כִּי אִם הָיוּ מְקֹרָבִים אֲלַי בֶּאֱמֶת, לֹא הָיְתָה מַדְרֵגָה שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁלֹּא הָיִיתִי מֵבִיא אֶתְכֶם אֵלֶיהָ׳.

אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ מַטֶּה אֶת עַצְמוֹ כְּלָל, וּמַשְׁלִיךְ אֶת דַּעְתּוֹ וְשִׂכְלוֹ לְגַמְרֵי, וּמְצַיֵּת לְרַבֵּנוּ זַ״ל, כִּי אָז יִזְכֶּה אֶל רַב טוּב הַצָּפוּן וְהַגָּנוּז לַצַּדִּיקִים בָּזֶה וּבַבָּא לָנֶצַח.

וּבָזֶה יִתְבָּאֵר מִקְרָא שֶׁכָּתוּב: ״**אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת, לֹא תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ**״; וְיֵשׁ לְהָבִין, כִּי הִנֵּה פָּסוּק זֶה כָּתוּב בֵּין פָּרָשַׁת אַזְהָרַת עֲבוֹדָה זָרָה, לְפָרָשַׁת אַזְהָרַת נְבִיא שֶׁקֶר, וְלָמָּה דַּיְקָא כָּאן חָזַר וְהִזְהִיר אוֹתָם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: ״**אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ**״, וּמָה הַקֶּשֶׁר בֵּינוֹ לְבֵין הַפָּרָשִׁיּוֹת הַסְּמוּכוֹת? אֲבָל עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל הַנַּ״ל מוּבָן הָעִנְיָן מְאֹד, כִּי עִקַּר הַיְסוֹד שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ הוּא הַהִתְקַשְּׁרוּת לַצַּדִּיק וֶאֱמוּנַת חֲכָמִים, כִּי אִם הָאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר חָכְמָתוֹ וְשִׂכְלוֹ, הוּא עָלוּל לִפֹּל בְּטָעֲיוֹת רַבּוֹת, עַד שֶׁיָּבוֹא לִכְפִירוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת מַמָּשׁ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יב).

וְלָכֵן מִיָּד אַחַר אַזְהָרַת עֲבוֹדָה זָרָה, הִזְהִיר אוֹתָם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁיִּרְאוּ לְהַשְׁלִיךְ אֶת חָכְמָתָם וְשִׂכְלָם לְגַמְרֵי, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכּוּ לִהְיוֹת נִזְהָרִים מֵעֲבוֹדָה זָרָה וֶאֱמוּנוֹת כּוֹזְבִיּוֹת, שֶׁזֶּהוּ ״**אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת**״, הַיְנוּ אֱמוּנַת חֲכָמִים, לְצַיֵּת לְדִבְרֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כְּהוּא זֶה, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה, שֶׁהֵן עֵצוֹת קַלּוֹת וְהֵן עֵצוֹת חֲמוּרוֹת, כֻּלָּם יִהְיוּ שָׁוִים בְּעֵינֵיכֶם, וּתְקַבְּלוּ אֶת דִּבְרֵי הַצַּדִּיק בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה.

כִּי לִפְעָמִים דַּיְקָא מֵחֲמַת קַלּוּת הָעֵצָה, הָאָדָם נִמְנָע מִלְקַיְּם אוֹתָהּ, כִּי חוֹשֵׁב בְּדַעְתּוֹ: ״הַאִם בֶּאֱמֶת עַל־יְדֵי עֵצָה קַלָּה כָּזוֹ יִהְיֶה לִי תִּקּוּן?!״ כְּגוֹן לְמָשָׁל בְּעִנְיַן ״תִּקּוּן הַכְּלָלִי״, שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל לוֹמַר בִּשְׁבִיל תִּקּוּן הַבְּרִית, הָאָדָם מַתְחִיל לַחֲשֹׁב: ״הַאִם עַל־יְדֵי אֲמִירַת עֲשָׂרָה מִזְמוֹרֵי תְּהִלִּים בִּלְבַד יִהְיֶה לִי תִּקּוּן?!״ כִּי מֵחֲמַת קַלּוּת הָעִנְיָן נִדְמֶה לוֹ שֶׁאֵינוֹ כְּלוּם, חַס וְשָׁלוֹם. אֲבָל כְּשֶׁאָדָם מַשְׁלִיךְ אֶת חָכְמָתוֹ וְדַעְתּוֹ לְגַמְרֵי, וּמְצַיֵּת אֶל דִּבְרֵי הַצַּדִּיק ״קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה״, אֲזַי מְקַבֵּל תִּקּוּן גָּמוּר לְנַפְשׁוֹ. וְכֵן לְהִפּוּךְ, לִפְעָמִים הָעֵצוֹת הֵן חֲמוּרוֹת וּקְצָת קָשֶׁה לְקַיְּמָן, כְּגוֹן: מַה שֶּׁצִּוָּה רַבֵּנוּ זַ״ל לִנְסֹעַ אֵלָיו לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְיֵשׁ לִבְנֵי־אָדָם כָּל מִינֵי תֵּרוּצִים וַאֲמַתְלָאוֹת לָמָּה קָשֶׁה לָהֶם לְקַיֵּם אֶת זֶה: ״אֵינִי יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל טוֹב שָׁם״, ״אֵין לִי מָקוֹם טוֹב לְהִתְאַכְסֵן שָׁם״, ״הָאִשָּׁה וְהַיְלָדִים אֵינָם מַסְכִּימִים שֶׁאֶסַּע״, ״מִי אוֹמֵר שֶׁרַבֵּנוּ זַ״ל צִוָּה כָּךְ?״ כָּל מִינֵי חָכְמוֹת וְדִמְיוֹנוֹת לִמְנֹעַ אֶת הָאָדָם מִתִּקּוּנוֹ הַנִּצְחִי.

אֲבָל כְּשֶׁמַּשְׁלִיךְ אֶת שִׂכְלוֹ וְ״**אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת**״, אֲזַי זוֹכֶה לְקַבֵּל תִּקּוּן אֲמִתִּי לְנַפְשׁוֹ, וְלָכֵן אַחֲרֵי אַזְהָרַת עֲבוֹדָה זָרָה, הִזְהִיר אוֹתָם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עַל אֱמוּנַת חֲכָמִים וְהִתְקַשְּׁרוּת אֶל הַצַּדִּיק, כִּי דַּיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה יִזְכּוּ לִהְיוֹת נִשְׁמָרִים מֵעֲבוֹדָה זָרָה וּמִכָּל מִינֵי אֱמוּנוֹת כּוֹזְבִיּוֹת. וְזֶהוּ ״**לֹא תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ**״. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: חָמֵשׁ טוֹטָפוֹת בִּתְפִלִּין, וַחֲמִשָּׁה מִינִין בְּלוּלָב׳ וְכוּ׳.

כִּי זֶה הַיְסוֹד בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים — לֹא לְהוֹסִיף עַל דְּבָרָיו וְלֹא לִגְרֹעַ מֵהֶם, רַק עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה יְקַיֵּם בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, כִּי יֵשׁ שֶׁמִּתְלַהֲבִים מְאֹד וְרוֹצִים לְהוֹסִיף עַל דִּבְרֵי הַצַּדִּיק, וְחוֹשְׁבִים שֶׁאֵין טוֹב מִזֶּה, שֶׁהֲרֵי מוֹסִיף יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁנִּצְטַוָּה, אֲבָל גַּם זֶה לֹא טוֹב, כִּי דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹסִיף יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁנִּצְטַוָּה, יָבוֹא לִגְרֹעַ מֵהֶם. וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ

מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל עַל הַפָּסוּק (קֹהֶלֶת ז, יז): "אַל תִּצְדַּק הַרְבֵּה וְאַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה".

וּמַסְבִּיר מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, גְּלוּחַ, הֲלָכָה ג'), שֶׁזֶּה תָּלוּי בָּזֶה, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת צְדָקוֹת הַרְבֵּה, וּלְהוֹסִיף עַל מַה שֶּׁנִּצְטַוָּה, לְבַסּוֹף כְּשֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד בָּזֶה — נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ, וּבָא לִידֵי רִשְׁעוּת הַרְבֵּה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וּכְמוֹ שֶׁעָשְׂתָה חַוָּה שֶׁהוֹסִיפָה עַל הַצִּוּוּי, וְאָמְרָה "אַל תִּגְּעוּ בּוֹ", וְאַחַר־כָּךְ בָּאָה גַּם לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ, כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַבַּעַל־דָּבָר — לְהוֹסִיף לְאָדָם גְּדֵרוֹת וּסְיָגִים שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד בָּהֶם, וְאַחַר־כָּךְ לְהַפִּיל אוֹתוֹ מֵעִקָּרֵי יַהֲדוּת וּמִשְׁמֶרֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. וְלָכֵן הִזְהִיר אוֹתָם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ "לֹא תֹסִפוּ עָלָיו וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ", הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַתְחִילוּ לְהָכְנֵס בְּחָכְמוֹת שֶׁל הֶבֶל לְהוֹסִיף עוֹד פָּרָשִׁיוֹת בִּתְפִלִּין וְעוֹד מִינִים בַּלּוּלָב וְכוּ', כִּי כָּל הַחָכְמוֹת הָאֵלּוּ יָבִיאוּ אֶת הָאָדָם אַחַר־כָּךְ לַעֲזֹב אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁזֶּהוּ הֶמְשֵׁךְ הַפָּרָשָׁה שֶׁל אַחֲרָיו לְזָהֵר מִנְּבִיא הַשֶּׁקֶר, שֶׁיִּתֵּן אוֹת וּמוֹפֵת, וְיֹאמַר נֵלְכָה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְגוֹ', כִּי מִיָּד כְּשֶׁפָּר הָאָדָם מִדַּרְכֵי הַתּוֹרָה בִּתְמִימוּת וּבְפָשִׁיטוּת גְּמוּרָה, וּמוֹסִיף אוֹ גּוֹרֵעַ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, הֲרֵי הוּא עָלוּל מְאֹד לְהִתְפַּעֵל מִנְּבִיא שֶׁקֶר, שֶׁיִּתֵּן אוֹת וּמוֹפֵת גָּלוּי, וְיֹאמַר: נֵלְכָה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְגוֹ', וְיִפֹּל בְּפַח יָקוּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם. וְלָכֵן הִזְהִיר אוֹתָנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מְאֹד עַל אֱמוּנַת חֲכָמִים וְהִתְקַשְּׁרוּת אֶל הַצַּדִּיק, לְהַשְׁלִיךְ אֶת הַחָכְמוֹת לְגַמְרֵי וּלְצַיֵּת אֶת דִּבְרֵי הַצַּדִּיק עַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה, וְאָז יַצְלִיחוּ בַּחַיִּים, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יְזַכֵּנוּ לִהְיוֹת מִקָּרְבִים אֶל צַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים בֶּאֱמֶת. וּבִפְרָט עַכְשָׁו, בְּהַגִּיעַ יְמֵי אֱלוּל הַקְּדוֹשִׁים, נִזְכֶּה לְהַשְׁלִיךְ אֶת דַּעְתֵּנוּ לְגַמְרֵי, וּלְהַקְשִׁיב אֶל כָּל עֲצוֹת הַצַּדִּיק — הֵן בִּלְמוּד הַתּוֹרָה וְהֵן בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, וְכֵן לְהָכִין עַצְמֵנוּ לִהְיוֹת עַל צִיּוּן רַבֵּנוּ זַ"ל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] בָּנִים אַתֶּם לַהֹוָ"ה אֱלֹקֵיכֶם, לֹא תִתְגֹּדְדוּ וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן רפב), שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לָדוּן אֶת עַצְמוֹ לְכַף זְכוּת, וַאֲפִלּוּ שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא רָשָׁע גָּמוּר, אָסוּר לוֹ לְהִתְיָאֵשׁ כְּלָל, אֶלָּא לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ וְלִמְצֹא בְּעַצְמוֹ אֵיזוֹ נְקֻדָּה טוֹבָה, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ רָשָׁע, וְכֵן צְרִיכִים לָדוּן גַּם אֶת אֲחֵרִים לְכַף זְכוּת, וּלְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ אֶצְלוֹ מְעַט טוֹב, אֵיךְ שֶׁהוּא בְּוַדַּאי יֵשׁ בּוֹ עוֹד מְעַט טוֹב. וְזֶה שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (תְּהִלִּים לז, י): "וְעוֹד מְעַט וְאֵין רָשָׁע, וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ", הַיְנוּ שֶׁהַפָּסוּק מַזְהִירֵנוּ לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ בְּעַצְמוֹ וּבַאֲחֵרִים עוֹד מְעַט טוֹב, וְאָז תִּרְאֶה שֶׁכְּבָר אֵינוֹ רָשָׁע, "וְהִתְבּוֹנַנְתָּ עַל מְקוֹמוֹ וְאֵינֶנּוּ", הוּא כְּבָר אֵינוֹ אוֹתוֹ אָדָם, כִּי מָצָאתָ בּוֹ נְקֻדָּה טוֹבָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ.

וְזֶה "בָּנִים אַתֶּם לַהֹוָ"ה אֱלֹקֵיכֶם", דָּרְשׁוּ עַל זֶה חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (קִדּוּשִׁין לו.): "בָּנִים אַתֶּם לַהֹוָ"ה אֱלֹקֵיכֶם"; בִּזְמַן שֶׁאַתֶּם נוֹהֲגִים מִנְהַג בָּנִים — אַתֶּם קְרוּיִים בָּנִים, אֵין אַתֶּם נוֹהֲגִים מִנְהַג בָּנִים — אֵין אַתֶּם קְרוּיִים בָּנִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אַתֶּם קְרוּיִים בָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה ד, כב): "בָּנִים סְכָלִים הֵמָּה", וְאוֹמֵר (דְּבָרִים לב, כ): "בָּנִים לֹא אֵמֶן בָּם", וְאוֹמֵר (יְשַׁעְיָה א, ד): "זֶרַע מְרֵעִים בָּנִים מַשְׁחִיתִים", וְאוֹמֵר (הוֹשֵׁעַ ב, א): "וְהָיָה בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל חָי", נִמְצָא, שֶׁזּוֹ שִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר, שֶׁבֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ נִקְרָאִים בָּנִים, אֲפִלּוּ שֶׁאֵין עוֹשִׂים אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ.

כִּי בֶּאֱמֶת אָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲבוֹדָה זָרָה לד:): רַבִּי מֵאִיר חַיִּשׁ לְמִיעוּטָא [חוֹשֵׁשׁ לְמִעוּט], וְיֵשׁ לוֹמַר דֶּרֶךְ רֶמֶז, שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם רַק מְעוּט טוֹב, הוּא חָשׁוּב לְמַעְלָה, כִּי הָא דְּאָמְרִינַן (בְּרָכוֹת ז.): דְּאָמַר רַבִּי מֵאִיר (שְׁמוֹת לג, יט): "וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן", אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, "וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם", אַף־

עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, כִּי בְּכָל מַצָּב אָנוּ נִקְרָאִים בָּנִים, אֲבָל כְּדֵי לְהַגִּיעַ לָזֶה, צְרִיכִים לִזְכֹּר: "לֹא תִתְגֹּדְדוּ", וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְבָמוֹת יג:): "לֹא תִתְגֹּדְדוּ" — לֹא תַּעֲשׂוּ אֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת, כִּי אָסוּר לְהַפְרִיד בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא לִזְכֹּר תָּמִיד, שֶׁכֻּלָּם בְּנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְלָכֵן צְרִיכִים לָדוּן אֶת כֻּלָּם לְכַף זְכוּת, אֲפִלּוּ רְשָׁעִים גְּמוּרִים, כִּי תָּמִיד צְרִיכִים לִמְצֹא בָּהֶם נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, כִּי אֵיךְ שֶׁהוּא, מִי יוֹדֵעַ אֵיךְ מִתְגַּבֵּר עָלָיו יִצְרוֹ.

וְכָל זֶה סוֹבֵב עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ שֶׁהוּא רָשָׁע גָּמוּר, צְרִיכִים לָדוּן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, וְלֵידַע שֶׁיִּצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו, אֲבָל צְרִיכִים לָדַעַת "וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת", שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת יח:): רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶן קְרוּיִין מֵתִים; שֶׁהֵם עוֹקְרִים אֶת הַזְּכָרוֹן בְּעָלְמָא דְּאָתֵי שֶׁתָּלוּי בָּעֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יג, ט): "וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ", כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נד), שֶׁצְּרִיכִים לִשְׁמֹר עַל הַזִּכָּרוֹן תָּמִיד. וְעִקַּר הַזִּכָּרוֹן לִזְכֹּר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְלֵידַע שֶׁיֵּשׁ עוֹד עוֹלָם. וְזֶה שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (סִפֶּר־הַמִּדּוֹת, אוֹת מְרִיבָה, סִימָן פח): אֵין מְלַמְּדִים זְכוּת עַל הַמֵּסִית, כִּי מִי שֶׁמֵּסִית וּמַדִּיחַ אֶת הַזּוֹלֶת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְעוֹקְרוֹ מִשָּׁרְשׁוֹ, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, אָסוּר לִמְצֹא בּוֹ טוֹב, שֶׁהֵם כְּלַל הַמִּינִים, הָאֶפִּיקוֹרְסִים, הַמְּסִיתִים וְהַמַּדִּיחִים אֶת נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, הֵם כְּבָר לֹא בִּכְלָל בָּנִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י] אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם, כָּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת תֹּאכֵלוּ, וְכֹל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת לֹא תֹאכֵלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ו'): כְּשֶׁרוֹצֶה אָדָם לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בַּהֲלָכָה, צְרִיכוֹת לִהְיוֹת לוֹ שְׁתֵּי בְּקִיאֻיּוֹת, הַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא וּבָקִי בְּשׁוּב, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (וַיַּקְהֵל ריג:): זַכָּאָה מַאן דְּעַיִל וְנָפִיק [אַשְׁרֵי מִי שֶׁיּוֹצֵא וְנִכְנָס], שֶׁזֶּה סוֹד מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (תְּהִלִּים קלט, ח): "אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה", זֶה סוֹד עַיִל — בָּקִי בְּרָצוֹא, "וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ" — זֶה סוֹד וְנָפִיק — בָּקִי בְּשׁוּב. וְזֶה דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, וְאִי אֶפְשָׁר לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶת שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת הָאֵלּוּ, שֶׁזֶּה סוֹד חֹדֶשׁ אֱלוּל, שֶׁאָז מִתְגַּלֶּה דֶּר"ךְ הַתְּשׁוּבָה, כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פז) בְּסוֹד (יְשַׁעְיָה מג, טז): "הַנּוֹתֵן בַּיָּם דָּרֶךְ", שֶׁצְּרִיכִים לְהָאִיר בְּחִינַת דֶּר"ךְ בַּיָּם, וְדֶרֶךְ זוֹ נִפְתַּחַת בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל.

וְזֶה (שִׁיר הַשִּׁירִים ו, ג): אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי, רָאשֵׁי תֵּבוֹת אֱלוּ"ל, אֲנִי לְדוֹדִי — זֶה עַיִל, וְדוֹדִי לִי — זֶה נָפִיק, הַיְנוּ כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא כְּמוֹ יַם הַחָכְמָה, אוֹר אֱלֹקִי, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא. וּכְשֶׁאָדָם מִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב, רוֹאֶה וּמֵבִין, שֶׁאֵין טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל כְּלָל, כִּי הַכֹּל זֶה אֱלֹקוּת וֶאֱלֹקוּת זֶה הַכֹּל, וּמַה שֶּׁלְּמַרְאֵה עֵינֵינוּ: דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, זֶה לְבוּשׁ לְגַבֵּי הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְהִנֵּה כְּשֶׁאָדָם נִמְצָא בְּתוֹךְ הַיָּם, הוּא צָרִיךְ דֶּר"ךְ אֵיךְ לַעֲבֹר אֶת הַיָּם הַזֶּה בְּשָׁלוֹם, כִּי בְּדֶרֶךְ כְּלָל בַּיָּם יֵשׁ גַּלִּים וְרוּחוֹת סוֹעֲרוֹת, שֶׁזֶּה כְּלַל הַמַּשְׁבְּרִים וְהַגַּלִּים שֶׁעוֹבְרִים עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל בְּזֶה הָעוֹלָם, וּבִפְרָט מִי שֶׁחָטָא וְנִכְשַׁל בִּפְגַם הַבְּרִית, הוּא נוֹפֵל יוֹתֵר, עַד שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁמִּתְיָאֲשִׁים לְגַמְרֵי מֵחַיֵּיהֶם, וְרָעִים וּמָרִים לָהֶם הַחַיִּים, וְלֹא רוֹאִים סוֹף לְצָרוֹתֵיהֶם.

וְהִנֵּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן לָנוּ אֶת חֹדֶשׁ הַתְּשׁוּבָה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, אַךְ עִקַּר הַתְּשׁוּבָה, שֶׁתִּהְיֶינָה לוֹ שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת: בָּקִי בְּרָצוֹא וּבָקִי בְּשׁוּב, הַיְנוּ בָּק"י עוֹלֶה כְּמִסְפַּר הַוַּי"ה אֱלֹקי"ם, וְלִפְעָמִים בָּק"י עוֹלֶה דֶּר"ךְ, רוֹצֶה לוֹמַר, כִּי כְּשֶׁאָדָם רוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בָּקִי בְּרָצוֹא, שֶׁכָּל מַה

שֶׁאָדָם עוֹלֶה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וּמַשִּׂיג רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁעַדַיִן לֹא הִשִּׂיג כְּלוּם. כִּי מִי שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ לְאֵיזוֹ דַּרְגָּא, סִימָן שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד מִזֶּה.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן פב), אֲשֶׁר לִפְעָמִים אָדָם שֶׁהִשִּׂיג רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת, וְהוּא בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, אָז דַּיְקָא נוֹפֵל, וְנַעֲשֶׂה כּוֹפֵר בָּעִקָּר, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל אֱלִישָׁע אַחֵר, שֶׁעָלָה לָרָקִיעַ עַל־יְדֵי שֵׁם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן כָּפַר בָּעִקָּר (עַיֵּן חֲגִיגָה יד.). וְהַדָּבָר תָּמוּהַּ, כִּי אַדְרַבָּה, כִּי כָּל מַה שֶּׁאָדָם נִתְעַלֶּה בְּיוֹתֵר, בְּוַדַּאי הוּא יוֹתֵר קָרוֹב לֶאֱלֹקוּת, כִּי כָּל הַטּוֹב הוּא אֱלֹקוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמה, ט): ״טוֹב ה׳ לַכֹּל״. וְאָנוּ רוֹאִים לְהֶפֶךְ, כְּשֶׁאָדָם בָּא בַּעֲשִׁירוּת בְּטוּב, אָזַי הוּא שׂוֹכֵחַ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא; אֶלָּא שֶׁזּוֹ בְּחִינַת (בְּרֵאשִׁית כז, א): ״וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאֹת״, מֵחֲמַת שֶׁנִּתְקָרֵב בְּיוֹתֵר אֶל הָאוֹר אֱלֹקוּת, אָזַי הָאוֹר מַכֶּהָ עֵינָיו וּמַזִּיק לוֹ, כְּמוֹ כְּשֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל בְּעֶצֶם הַשֶּׁמֶשׁ, אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מַזִּיק לְעֵינָיו.

וְלָכֵן צְרִיכִים בְּקִיאוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, בְּסוֹד: הַוָיָ״ה אֱלֹקִי״ם, הֵן כְּשֶׁהוֹלֵךְ לוֹ טוֹב הֵן כְּשֶׁהוֹלֵךְ לוֹ, חַס וְחָלִילָה, לֹא טוֹב, כִּי אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, אֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹלֶה מַעְלָה מַעְלָה, עֲדַיִן לֹא הִשִּׂיג כְּלוּם. וְצָרִיךְ לַעֲלוֹת עוֹד יוֹתֵר וְעוֹד יוֹתֵר, שֶׁזֶּה בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, תָּמִיד יֵדַע, שֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ שׁוּם דָּבָר, וְתֵכֶף כְּשֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מַשֶּׁהוּ בִּידִיעַת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, זֶה סִימָן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם. וְזֶה ׳בָּקִי בְּרָצוֹא׳, אֲשֶׁר צָרִיךְ תָּמִיד לָדַעַת שֶׁצְּרִיכִים לָלֶכֶת יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְאָסוּר לַעֲמֹד עַל מָקוֹם אֶחָד. וְכֵן לְהֶפֶךְ, צְרִיכִים ׳בָּקִי בְּשׁוּב׳, אֲפִלּוּ כְּשֶׁנּוֹפֵל לְעִמְקֵי עֲמָקִים, לַשָּׁאוֹל תַּחְתִּית וּמִתַּחְתָּיו, עָלָיו לֵידַע שֶׁאָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וְאֹפֶן, וַאֲפִלּוּ שֶׁהַיְרִידוֹת שֶׁלּוֹ מְאֹד מְאֹד גְּדוֹלוֹת, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁאֵין לוֹ כְּבָר תִּקָּוָה לְתַקֵּן אֶת הַכֹּל, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁבְּנֵי אָדָם שׁוֹבְרִים אוֹתוֹ, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם תִּקָּוָה וְתוֹחֶלֶת, עָלָיו לֵידַע, שֶׁאֵין דָּבָר כָּזֶה שֶׁל יֵאוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן קיב): אִם אַתָּה מַאֲמִין שֶׁיְּכוֹלִין לְקַלְקֵל, תַּאֲמִין שֶׁיְּכוֹלִין לְתַקֵּן.

וְלָכֵן הֱיוֹת שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הוּא כְּדַגְמַת יָם סוֹעֵר, וְאָדָם רוֹצֶה לַעֲבֹר אֶת הַיָּם הַסּוֹעֵר הַזֶּה, עָלָיו לַעֲשׂוֹת דֶּר״ךְ בַּיָּם, פַּעֲמַיִם בָּק״י עוֹלֶה כְּמִסְפַּר דֶּר״ךְ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹר אֶת הַיָּם הַסּוֹעֵר הַזֶּה, אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדֶּרֶךְ הַנִּפְלָאָה הַזּוֹ שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ״ל. מִצַּד אֶחָד אָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ, אֲפִלּוּ שֶׁנָּפַל לְעָמְקָא דִּתְהוֹמָא רַבָּא, וַאֲפִלּוּ שֶׁמַּר וְחָשֹׁךְ לוֹ, וְכֻלָּם אוֹמְרִים לוֹ שֶׁאֵין לוֹ תַּקָּנָה, וּכְבָר לֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ שׁוּם דָּבָר, אָסוּר לוֹ לְהַטּוֹת אָזֶן אֲלֵיהֶם וּלְהִתְבַּלְבֵּל מֵהֶם, אֶלָּא יִזְכֹּר מַה שֶּׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן עח): אֵין שׁוּם יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם כְּלָל, אֵין דָּבָר כָּזֶה לְהִתְיָאֵשׁ, שֶׁזֶּה — בָּקִי בְּשׁוּב.

וְכֵן לְהֶפֶךְ, כְּשֶׁאָדָם מִתְעַלֶּה בְּרוּחָנִיּוּת, וּמַרְגִּישׁ הַשָּׂגַת אֱלֹקוּת, עַד שֶׁיֵּשׁ שֶׁמַּשִּׂיגִים גִּלּוּיִים כָּאֵלּוּ, שֶׁמְּיַחֲדִים שֵׁמוֹת וְיִחוּדִים וְכוּ׳, וּמַרְגִּישִׁים עֲרֵבוּת נְעִימוּת זִיו חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵינָם רוֹאִים, אֵינָם שׁוֹמְעִים וְאֵינָם מַרְגִּישִׁים שׁוּם גַּשְׁמִיּוּת, רַק רוּחָנִיּוּת אֱלֹקוּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן הֵם יוֹדְעִים, שֶׁעֲדַיִן לֹא יוֹדְעִים כְּלוּם, שֶׁזֶּה ׳בָּקִי בְּרָצוֹא׳, וּכְשֶׁאָדָם חָזָק בִּשְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת הָאֵלּוּ, אָז הוֹלֵךְ בְּדֶרֶ״ךְ הַתְּשׁוּבָה.

וְזֶה ״אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם, כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת תֹּאכֵלוּ, וְכֹל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם״, כִּי מָה הַסִּימָן לֵידַע עַל אֶחָד שֶׁהוּא צַדִּיק בְּחִינַת דָּג טָהוֹר? אִם יֵשׁ לוֹ אֶת שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת — זֶה סִימָן שֶׁהוּא צַדִּיק הַשָּׁט בְּיַם הַחָכְמָה, וְזוֹכֶה לְיַחֵד יְחוּדִים קְדוֹשִׁים, וּבָטֵל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אֲבָל אִם אֵין לוֹ אֶת שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת, זֶה סִימָן שֶׁהוּא רָשָׁע גָּמוּר, בִּבְחִינַת דָּג טָמֵא, וּמַטְעֶה אֶת הַבְּרִיּוֹת, כַּמּוּבָא (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳,

סִימָן טו), אֲשֶׁר אֵלּוּ הַמִּתְפָּאֲרִים בְּהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל הֶבֶל שֶׁהֵם צַדִּיקִים, הֵם רַק כְּקוֹף בִּפְנֵי אָדָם.

וְזֶה מַה שֶּׁכָּתוּב אֵצֶל דָּג טָהוֹר: "**אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם, כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת תֹּאכֵלוּ**", כִּי יֵשׁ לַדָּג שְׁנֵי סִימָנִים טְהוֹרִים — סְנַפִּיר, בּוֹ הוּא שָׁט. וְקַשְׂקֶשֶׂת זֶה הַשִּׁרְיוֹן, הַיְנוּ עִם סְנַפִּיר הוּא שָׁט בְּיַם הַחָכְמָה, זֶה בָּקִי בְּרָצוֹא, וְקַשְׂקֶשֶׂת שֶׁהוּא הַשִּׁרְיוֹן שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִירוּ בּוֹ כָּל הַחִצִּים, הֵם יֵרְדוּ מִמֶּנּוּ, זֶה סִימָן טָהוֹר, וְלָכֵן דָּג טָהוֹר הוּא הַצַּדִּיק, שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי סִימָנִים, שֶׁהֵן שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת, מִצַּד אֶחָד סְנַפִּיר, שֶׁהוּא שָׁט מַעְלָה מַעְלָה, מִצַּד שֵׁנִי יֵשׁ לוֹ קַשְׂקֶשֶׂת, שֶׁהוּא שִׁרְיוֹן, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לִירוֹת בּוֹ שׁוּם חִצִּים.

וְהוּא כְּעֵין שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעִנְיַן הָעֲשָׂרָה מְזָמְרֵי תְּהִלִּים, שֶׁהֵם תִּקּוּן גָּמוּר לְפֻגַם־הַבְּרִית, שֶׁהֵם חִצִּים, כַּמּוּבָא (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פג; וּבְסִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת, מַעֲשֶׂה יג, מִיּוֹם ו'); **וּבְאוֹתָהּ** הָעֵת גִּלָּה אֶת זֶה לְאַף אֶחָד (עַיֵּן פְּעֻלַּת־הַצַּדִּיק, עֲמוּדִים תשלג־תשלד). וְהַנִּרְאֶה מִדְּבָרָיו, שֶׁמִּי שֶׁאוֹמֵר בְּכָל יוֹם אֶת הָעֲשָׂרָה מִזְמוֹרֵי תְּהִלִּים, שֶׁהֵם הַ"תִּקּוּן הַכְּלָלִי", מִתְלַבֵּשׁ בְּשִׁרְיוֹן אֲשֶׁר אֲפִלּוּ אִם הַמֶּלֶךְ הָאַכְזָר יִירֶה בּוֹ חִצִּים, הֵם לֹא יִכָּנְסוּ בּוֹ. כִּי זֶה הַחִזּוּק הַטּוֹב בְּיוֹתֵר שֶׁל אָדָם, שֶׁאֵינוֹ נִשְׁבָּר מִשּׁוּם דָּבָר, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהַמֶּלֶךְ הָאַכְזָר יוֹרֶה בּוֹ כָּל מִינֵי חִצִּים, אִם יֵשׁ לוֹ אֶת הַהִתְחַזְּקוּת, זֶה הַשִּׁרְיוֹן שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ בּוֹ שׁוּם חִצִּים.

וּלְהֵפֶךְ "**וְכֹל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם**", מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶת שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת הָאֵלּוּ, מִצַּד אֶחָד כְּשֶׁנּוֹפֵל בְּעָמְקָא דִּתְהוֹמָא רַבָּא, הוּא מִתְיָאֵשׁ לְגַמְרֵי מֵחַיָּיו, וְנִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ אָבַד מָנוֹס וְתִקְוָה מִמֶּנּוּ, וּכְאִלּוּ אַף פַּעַם בַּחַיִּים כְּבָר לֹא יִרְאֶה שׁוּם אוֹר. וְכֵן שֶׁנִּדְמֶה לוֹ בְּכָל פַּעַם דְּמְיוֹנוֹת, שֶׁרוֹאֶה אוֹרוֹת וְזִקּוּקִין, זֶה אֵין לוֹ סְנַפִּיר וְלֹא קַשְׂקֶשֶׂת — טָמֵא הוּא, וְהוּא סְתָם מַטְעֶה אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים

[א] שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ, אֲשֶׁר יְהוָ"ה אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לְךָ וגו'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כא), אֲשֶׁר יֵשׁ לָאָדָם שִׁבְעָה נְרוֹת: שְׁתֵּי הָעֵינַיִם, שְׁתֵּי הָאָזְנַיִם, שְׁנֵי נְחִירֵי הַחֹטֶם וְהַפֶּה, וְהֵם קְשׁוּרִים לַמֹּחַ, כְּפִי שֶׁמְּקַדֵּשׁ אֶת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת הָאֵלּוּ, כֵּן זוֹכֶה לְמֹחִין נְקִיִּים, עַד שֶׁזּוֹכֶה לְהָבִין אֵיךְ הַבְּחִירָה נִכְלֶלֶת בְּתוֹךְ הַיְדִיעָה, וְעוֹלֶה לְמַעְלוֹת וּלְמַדְרֵגַת מַלְאָךְ, הַיְנוּ שֶׁמִּתְבַּטֶּלֶת אֶצְלוֹ מְצִיאוּת עוֹלָם הַזֶּה.

וְהִנֵּה בְּסֵפֶר יְצִירָה (פֶּרֶק ד', מִשְׁנָה יב) קוֹרֵא לְשִׁבְעַת הַנֵּרוֹת שִׁבְעָה שְׁעָרִים, שִׁבְעָה שְׁעָרִים בַּנֶּפֶשׁ: שְׁתֵּי עֵינַיִם, שְׁתֵּי אָזְנַיִם וּשְׁנֵי נִקְבֵי הָאַף וְהַפֶּה. וּבָהֶם נֶחְקְקוּ שִׁבְעָה רְקִיעִים וְשֶׁבַע אַרְצוֹת וְשֶׁבַע שָׁעוֹת, לְפִיכָךְ חָבִיב שְׁבִיעִי לְכָל חֵפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם. וּפֵרֵשׁ הָרַאֲבַ"ד זַ"ל: וְהֵם כְּנֶגֶד שִׁבְעַת יְמֵי הַשָּׁבוּעַ, עַיֵּן שָׁם.

נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הָאָדָם הֵם שִׁבְעַת הַשְּׁעָרִים הָאֵלּוּ, כְּפִי שֶׁזּוֹכֶה לְקַדְּשָׁם וּלְטַהֲרָם, כֵּן מְחַיֶּה אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת וְאֶת שִׁבְעַת יְמֵי

הַשָּׁבוּעַ, וְשֶׁבַע הַמִּדּוֹת: חֶסֶד, גְּבוּרָה, תִּפְאֶרֶת, נֶצַח, הוֹד, יְסוֹד וּמַלְכוּת, שֶׁהֵם זְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא דִּילֵיהּ.

וְהֶנֵּה הַשּׁוֹפֵט — שׁוֹפֵט אֶת הָאָדָם, וְשׁוֹטֵר — שׁוֹמֵר אֶת הָאָדָם, וְלָכֵן הִזְהִירַתְנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה: "**שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל** שְׁעָרֶיךָ", הַיְנוּ אָדָם צָרִיךְ לִשְׁפּוֹט אֶת עַצְמוֹ בְּכָל יוֹם, אֵיךְ הוּא שׁוֹמֵר עַל הָעֵינַיִם, עַל הָאָזְנַיִם, עַל הַחֹטֶם וְעַל הַפֶּה, וּכְשֶׁאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם, אֵין לוֹ שׁוּם דִּין לְמַעְלָה, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה ה', סִימָן ה'): כְּשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה, אֵין דִּין לְמַעְלָה; כְּשֶׁאָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ בְּכָל יוֹם אֵיךְ הוּא מִתְנַהֵג עִם שִׁבְעַת הַשָּׁעָרִים שֶׁהֵם שִׁבְעַת הַגְּרוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה יִזָּכֶה לְשָׁמְרָם. וְכֵן עַל הָאָדָם לְהַעֲמִיד שׁוֹטֵר עַל שִׁבְעַת הַגְּרוֹת — שִׁבְעַת הַשְּׁעָרִים, שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל. כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין מה.): אֵין יֵצֶר הָרָע שׁוֹלֵט אֶלָּא בְּמֶה שֶׁעֵינָיו רוֹאוֹת. וְאָמְרוּ (בְּרָכוֹת יב:): "אַחֲרֵי עֵינֵיכֶם" (בַּמִּדְבָּר טו, לט) — זֶה הִרְהוּר עֲבֵרָה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה י', סִימָן ו'): מָה רָאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִשְׁאֹל מִיִּשְׂרָאֵל הַלֵּב וְהָעֵינַיִם שֶׁיִּהְיוּ אַחֲרָיו? לְפִי שֶׁהָעֲבֵרָה תְּלוּיָה בָּהֶם, הָעֵינַיִם רוֹאוֹת אֶת הַזּוֹנָה וְהַלֵּב מְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ.

וְכֵן לֹא יִשְׁמַע מַה שֶּׁאָסוּר לִשְׁמֹעַ, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (כְּתֻבּוֹת ה.): דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא, מַאי דִּכְתִיב (דְּבָרִים כג, יד): "וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אָזְנֶךָ"? אַל תִּקְרֵי אָזְנֶךָ אֶלָּא עַל אָזְנְךָ, שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, יַנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ בְּאָזְנָיו. וְהַיְנוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִפְּנֵי מָה אֶצְבְּעוֹתָיו שֶׁל אָדָם דּוֹמוֹת לְיִתֵּדוֹת, מַאי טַעְמָא? אִילֵּימָא מִשּׁוּם דִּמְחַלְּקָן, כָּל חֲדָא וַחֲדָא לְמִלְּתֵיהּ עֲבִידָא [אִם בְּגָלָל שֶׁהֵן חֲלוּקוֹת אֵלּוּ מֵאֵלּוּ, הֲרֵי כָּל אַחַת לְעִנְיָנוֹ עָשׂוּי], דְּאָמַר מַר זוֹ זֶרֶת, זוֹ קְמִיצָה, זוֹ אַמָּה, זוֹ אֶצְבַּע, זֶה אָגוּדָל, אֶלָּא מַה טַּעַם מְשֻׁפּוֹת כִּיתֵּדוֹת? שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, יַנִּיחַ אֶצְבְּעוֹתָיו בְּאָזְנָיו. תַּנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מִפְּנֵי מָה אֹזֶן כֻּלָּהּ קָשָׁה וְהָאַלְיָה רַכָּה? שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, יָכֹף אַלְיָה לְתוֹכָהּ. תָּנוּ רַבָּנָן: אַל יַשְׁמִיעַ אָדָם לְאָזְנָיו דְּבָרִים בְּטֵלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִכְוֹוֹת תְּחִלָּה לָאֵיבָרִים. וְכֵן יִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִכַּעַס, שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (זֹהַר חָדָשׁ, פָּרָשַׁת נֹחַ): "לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֵל זָר" (תְּהִלִּים פא, ו) — שֶׁלֹּא תִּהְיֶה נוֹחַ לִכְעֹס, כִּי כָּל מִי שֶׁכּוֹעֵס, זֶה כְּמוֹ שֶׁעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה.

כִּי הַמַּאֲמִין הָאֲמִתִּי, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁהַכֹּל אֶלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחַת הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה יִתְחַזֵּק בַּאֲרִיכוּת אַפַּיִם, וְאַף פַּעַם לֹא יָבוֹא לִידֵי כַּעַס, כַּמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קנה), אֲשֶׁר אֱמוּנָה וַאֲרִיכוּת אַפַּיִם תְּלוּיוֹת זוֹ בָּזוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (נְדָרִים כב:): אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל הַכּוֹעֵס, כָּל מִינֵי גֵּיהִנּוֹם שׁוֹלְטִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת יא, י): "וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ", וְאֵין רָעָה אֶלָּא גֵּיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי טז, ד): "כָּל פָּעַל ה' לַמַּעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה", וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהַתַּחְתּוֹנִיּוֹת שׁוֹלְטוֹת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כח, סב): "וְנָתַן ה' לְךָ שָׁם לֵב רַגָּז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נָפֶשׁ", אֵיזֶהוּ דָּבָר שֶׁמְּכַלֶּה אֶת הָעֵינַיִם וּמַדְאִיב אֶת הַנֶּפֶשׁ? הֱוֵי אוֹמֵר אֵלּוּ הַתַּחְתּוֹנִיּוֹת. וְאָמְרוּ (שָׁם): אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, כָּל הַכּוֹעֵס, אֲפִלּוּ שְׁכִינָה אֵינָהּ חֲשׁוּבָה כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים י, ד): "רָשָׁע כְּגֹבַהּ אַפּוֹ בַּל יִדְרֹשׁ אֵין אֱלֹקִים כָּל מְזִמּוֹתָיו", רַבִּי יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי אָמַר: מְשַׁכֵּחַ תַּלְמוּדוֹ וּמוֹסִיף טִפְּשׁוּת, שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ז, ט): "כִּי כַעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ", וּכְתִיב (מִשְׁלֵי יג, טז): "וּכְסִיל יִפְרֹשׂ אִוֶּלֶת". רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, בְּיָדוּעַ שֶׁעֲוֹונוֹתָיו מְרֻבִּין מִזְּכֻיּוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי כט, כב): "וּבַעַל חֵמָה רַב פָּשַׁע".

וְכֵן יִשְׁמֹר עַל דִּבְרֵי פִּיו לֹא לְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לח), אֲשֶׁר כָּל הַצָּרוֹת הַבָּאוֹת לָאָדָם, הֵן רַק מִפְּנֵי שֶׁמַּפְקִיר אֶת דִּבּוּרוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמח, ח): ״רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ״, כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּר מַה שֶּׁאֵינוֹ צָרִיךְ, זֶה גּוֹרֵם לוֹ רוּחַ סְעָרָה בְּמֹחוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּסָחִים צט.): יָפָה שְׁתִיקָה לַחֲכָמִים, קַל וָחֹמֶר לַטִּפְּשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי יז, כח): ״אֱוִיל מַחֲרִישׁ חָכָם יֵחָשֵׁב״.

וְאָמְרוּ (חֻלִּין פט.): אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב (תְּהִלִּים נח, ב): ״הַאֱמָנָם אֵלֶם צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן מֵישָׁרִים תִּשְׁפְּטוּ בְּנֵי אָדָם״, מָה אֱמָנוּתוֹ שֶׁל אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה? יָשִׁים עַצְמוֹ כְּאִלֵּם, יָכוֹל אַף לְדִבְרֵי תוֹרָה? תַּלְמוּד לוֹמַר ״צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן״. וְאָמְרוּ (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה כד, סִימָן ז׳): וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ, וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר (עֵין דְּבָרִים כג, טו), עֶרְוַת דִּבּוּר. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר: זֶה נִבּוּל הַפֶּה. כִּי אָדָם צָרִיךְ מְאֹד מְאֹד לִשְׁמֹר עַל הַדִּבּוּר לֹא לְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, מִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יְדַבֵּר דִּבּוּרִים אֲסוּרִים, כְּגוֹן: לָשׁוֹן הָרָע, רְכִילוּת וְלֵיצָנוּת, שֶׁהֵם עֲוֹונוֹת חֲמוּרִים מְאֹד, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (דֶּרֶךְ אֶרֶץ זוּטָא, פֶּרֶק ג׳):

הֱוֵי דָּן דִּבְרֶיךָ, עַד שֶׁלֹּא תּוֹצִיאֵם מִפִּיךָ.

וְעַל־כֵּן אִם אָדָם שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ בְּכָל יוֹם אֵיךְ הוּא מִתְנַהֵג בְּשִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, שֶׁהֵם הַשִּׁבְעָה שְׁעָרִים, וְכֵן שׁוֹמֵר עֲלֵיהֶם, עַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לִמֹּחַ נָקִי, עַד שֶׁיָּאִיר בּוֹ רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כִּי הַכֹּל תָּלוּי כְּפִי קְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת — שִׁבְעָה שְׁעָרִים הָאֵלּוּ: הָעֵינַיִם, הָאָזְנַיִם, הַחֹטֶם וְהַפֶּה, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת: אֲצִילוּת, בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה, כַּמּוּבָא (עֵץ חַיִּים, שַׁעַר ג׳, פֶּרֶק א׳), וְאִם זוֹכֶה לְזַכְּכָם וּלְטַהֲרָם, אָז מְאִירִים בּוֹ אַרְבַּעַת הַשֵּׁמוֹת: ע״ב, ס״ג, מ״ה, ב״ן, וְנִמְשָׁךְ עָלָיו אוֹר, זִיו, חִיּוּת וּדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אַשְׁרֵי מִי שֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ בְּכָל יוֹם, וְשׁוֹמֵר עַל הַשְּׁעָרִים שֶׁלּוֹ, שֶׁאָז יִזְכֶּה לְרַב טוּב הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק. פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: מִגֵּה דַּיָּנִין מֻמְחִים וְצַדִּיקִים לִשְׁפֹּט צֶדֶק, וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כב): כְּשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גּוֹזֵר גְּזֵרַת דִּין בָּעוֹלָם וְהַדִּין הוּא הַתּוֹרָה, כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת דִּין תּוֹרָה, וְהוּא מִתְיַעֵץ עִם הַצַּדִּיקִים, וּמְגַלֶּה לָהֶם הַדִּין תּוֹרָה שֶׁנִּגְזַר עַל הַדּוֹר, וְהֵם מְכַסִּים זֶה הַדִּין תּוֹרָה וְחוֹתְמִים אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת (שִׁיר הַשִּׁירִים ד, יב): ״מַעְיָן חָתוּם״ שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ דִּין אַכְזָרִי.

וְזֶה ״חָתוּם תּוֹרָה בְּלִמֻּדָי״ (יְשַׁעְיָה ח, טז), הַיְנוּ כִּי הַצַּדִּיקִים הַדְּבֵקִים בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהֵם נִמְצָאִים בְּזֶה הָעוֹלָם, הֵם הַבֵּית־דִּין שֶׁל מַעְלָה, וּכְבָיְכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא גּוֹזֵר וְהֵם מְבַטְּלִים, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (מוֹעֵד קָטָן טז:) עַל פָּסוּק (שְׁמוּאֵל־ב׳ כג, ג): ״אָמַר אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל לִי דִּבֶּר צוּר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בָּאָדָם צַדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאַת אֱלֹקִים״, מַאי קָאָמַר? אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, הָכִי קָאָמַר אָמַר אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל לִי דִּבֶּר צוּר יִשְׂרָאֵל, אֲנִי מוֹשֵׁל בָּאָדָם, מִי מוֹשֵׁל בִּי? צַדִּיק, שֶׁאֲנִי גּוֹזֵר גְּזֵרָה וּמְבַטְּלָהּ. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מִדְרָשׁ שְׁמוּאֵל כט, סִימָן ב׳): אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְדָוִד: מִכָּל שֶׁבָּרָאתִי בְּעוֹלָמִי מִי מוֹשֵׁל בִּי? צַדִּיק מוֹשֵׁל בִּי, אַתְּ מוֹצֵא מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה הַצַּדִּיק עוֹשֶׂה, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְחַיֶּה הַמֵּתִים, וְאֵלִיָּהוּ מְחַיֶּה מֵתִים, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹצֵר גְּשָׁמִים, וְאֵלִיָּהוּ עוֹצֵר גְּשָׁמִים, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַמְתִּיק אֶת הַמָּרִים, וּמֹשֶׁה הִמְתִּיק מָרִים בְּמָרִים.

וּמוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן פג) שֶׁיֵּשׁ ע״ב צַדִּיקִים, שֶׁהֵם הַסַּנְהֶדְרִין. וּבֶאֱמֶת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין מה:): לֹא

פָּחִית עָלְמָא מִתְּלָתִין וְשִׁיתָּא צַדִּיקֵי דְּמְקַבְּלֵי אַפֵּי שְׁכִינְתָּא בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה ל, יח): "אַשְׁרֵי כָּל חוֹכֵי לוֹ", ל"ו בְּגִימַטְרִיָּה תְּלָתִין וְשִׁיתָּא הָווּ, וְיֵשׁ ל"ו בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְל"ו בְּחוּץ לָאָרֶץ, וּבְיַחַד הֵם הַסַּנְהֶדְרִין, שֶׁבָּהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְיַעֵץ, וְיַעַן שֶׁהֵם נִמְצָאִים בְּזֶה הָעוֹלָם, וְהֵם יוֹדְעִים אֶת הַסֵּבֶל שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל סוֹבְלִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם תָּמִיד מַטִּין כְּלַפֵּי חֶסֶד, וְדָנִים אֶת כֻּלָּם לִזְכוּת.

וְזֶה "וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק", וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י: מַגִּיד דַּיָּנִין מֵמְחִים וְצַדִּיקִים לִשְׁפֹּט צֶדֶק, הֵיכִי צַדִּיקִים כָּאֵלּוּ שֶׁהֵם מֵע"ב צַדִּיקִים, שֶׁשַּׁיָּכִים לְבֵית־דִּין שֶׁל מַעְלָה, אַף שֶׁהֵם נִמְצָאִים בְּזֶה הָעוֹלָם, עִם כָּל זֹאת הֵם דְּבוּקִים לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל אֶחָד מֵהֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] לֹא תַטֶּה מִשְׁפָּט, לֹא תַכִּיר פָּנִים, וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד, כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים, וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן טו): כְּדֵי לִזְכּוֹת לְהַעֲלוֹת אֶת הַיִּרְאָה — צְרִיכִים מִשְׁפָּט, הַיְנוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ עַל כָּל מַה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, לִרְאוֹת אִם הוּא עוֹשֶׂה אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ אוֹ לֹא, וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, וְיָדוּן בְּעַצְמוֹ אֶת כָּל עֲסָקָיו, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יָסִיר מֵעָלָיו כָּל הַפְּחָדִים, וְיַעֲלֶה אֶצְלוֹ בְּחִינַת יִרְאָה בָּרָה וּנְקִיָּה, וְתִשָּׁאֵר אַךְ יִרְאַת הַשֵּׁם שְׁלֵמָה, וְלֹא יִרְאָה אַחֶרֶת. כִּי כְּשֶׁאֵין אָדָם דָּן וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אֲזַי דָּנִים וְשׁוֹפְטִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה ה', סִימָן ה'): אִם יֵשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה, אִם אֵין דִּין לְמַטָּה יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה, כִּי כְּשֶׁשּׁוֹפְטִים אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁפָּט דִּלְעֵילָא, אֲזַי הַדִּין מִתְלַבֵּשׁ בְּכָל הַדְּבָרִים, וְכָל הַדְּבָרִים נַעֲשִׂים שְׁלוּחִים לַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָאִישׁ מִשְׁפָּט, וְזֶה מַה שֶּׁמַּפְחִיד אֶת הָאָדָם, וְזֶה מַה שֶּׁמְּצִיק לוֹ וּמְצַעֵר אוֹתוֹ.

וְלָכֵן אַשְׁרֵי הָאָדָם שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ בְּכָל יוֹם בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וִיבַקֵּשׁ עַל עַצְמוֹ רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים פֵּן וְאוּלַי מַטְעֶה אֶת עַצְמוֹ, כִּי רַבֵּנוּ זַ"ל גִּלָּה לָנוּ (שִׂיחוֹת־הַר"ן, סִימָן נא): אֶת זֶה תְּקַבְּלוּ מִמֶּנִּי, שֶׁלֹּא יַטְעֶה אֶתְכֶם הָעוֹלָם, כִּי הָעוֹלָם מַטְעֶה מְאֹד.

וְזֶה לֹא תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תַכִּיר פָּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד, כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים; אַזְהָרָה לַמִּשְׁפָּט הָעַצְמִי, כַּאֲשֶׁר אַתָּה שׁוֹפֵט אֶת עַצְמְךָ, הִזָּהֵר לִשְׁפֹּט מִשְׁפַּט אֱמֶת, שֶׁלֹּא תַּטֶּה אֶת הַמִּשְׁפָּט, וְלֹא תַּכִּיר פָּנִים, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא תִּקַּח שֹׁחַד, הַיְנוּ שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לְשַׁחֵד אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ זֶה לֹא נוֹרָא וְכוּ', עָשִׂיתִי, רַחֲמָנָא לִצְלָן, חֵטְא וְעָוֹן זֶה וְכוּ', אוֹ פָּשַׁעְתִּי וְעָוִיתִי בְּצוּרָה כָּזוֹ וְכוּ', וְיִרְצֶה לְהַצְדִּיק אֶת עַצְמוֹ, שֶׁזֶּה נִקְרָא שֹׁחַד, שֶׁמְּשַׁחֵד אֶת עַצְמוֹ, כִּי כְּשֶׁאָדָם בָּא לְהִתְוַדּוֹת אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּלֵב אֱמֶת, בְּלֵב חָזָק וְאַמִּיץ, וִיסַפֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה, כִּי זֶה עִקַּר וְדִוּי דְּבָרִים — לְגַלּוֹת לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַכֹּל.

וְזוֹהִי הָאֱמֶת לַאֲמִתָּהּ, "**וְלֹא יַטֶּה אֶת הַמִּשְׁפָּט, וְלֹא יַכִּיר פָּנִים**", כִּי בְּדֶרֶךְ כְּלָל אָדָם אֵינוֹ רוֹצֶה לְהוֹדוֹת עַל הָאֱמֶת, וְזֶה לֹא נִקְרָא וְדוּי דְּבָרִים וּמִשְׁפָּט, כִּי הֲרֵי הוּא מַטְעֶה אֶת עַצְמוֹ, וּמַה יִּהְיֶה עָנְשׁוֹ? כִּי "הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים" — עֵינֵי הַשֵּׂכֶל, הַיְנוּ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לוֹ רְאִיָּה רוּחָנִית, וְלֹא יַשִּׂיג אֱלֹקוּת, כִּי תֵּכֶף כַּאֲשֶׁר מְשַׁחֵד עַצְמוֹ, וּמִמָּאן לְסַפֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ אֶת הָאֱמֶת מַה שֶּׁעָשָׂה, הֲרֵי זֶה נִקְרָא שֹׁחַד, שֶׁמְּשַׁחֵד וּמַטְעֶה אֶת עַצְמוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה עָנְשׁוֹ, שֶׁתִּתְעַוֵּרְנָה עֵינֵי שִׂכְלוֹ, שֶׁלֹּא יִזְכֶּה לִרְאוֹת אֶת הָאֱלֹקוּת שֶׁבְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה, וּמַה גַּם "**וִיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים**", שֶׁיַּהֲפֹךְ אֶת דִּבְרֵי הַצַּדִּיקִים, וִיסַלֵּף אֶת דִּבְרֵיהֶם, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לא), שֶׁאֵין קִיּוּם אֱמוּנָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת בְּרִית, בִּבְחִינוֹת (תְּהִלִּים פט, כט): "וּבְרִיתִי נֶאֱמָנֶת לוֹ". וּכְשֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית

נִפְגֶּמֶת אֱצְלוֹ הָאֱמוּנָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְסַלֵּף אֶת דִּבְרֵי הַצַּדִּיקִים, כִּי לֹא זָכָה — נַעֲשָׂה לוֹ סַם הַמָּוֶת.

וְלָכֵן הָעִקָּר לָבוֹא אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּלֵב אֱמֶת, לֵב פָּשׁוּט, לֵב נִשְׁבָּר, וּלְהִתְוַדּוֹת אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְיִסַּפֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבוֹ, וְיִגָּלֶה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ אֶת הָאֱמֶת כְּמוֹ שֶׁהִיא, וְלֹא יְשַׁחֵד אֶת עַצְמוֹ, אָז יִזְכֶּה לִרְאוֹת בְּמוֹ עֵינָיו אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵיךְ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מְחַיֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָּבָר לַמִּשְׁפָּט וְגוֹ', וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְגוֹ', וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ וְגוֹ', לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'אֲפִלּוּ אֵינוֹ כִּשְׁאָר שׁוֹפְטִים שֶׁהָיוּ לְפָנָיו אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ לוֹ, אֵין לְךָ אֶלָּא שׁוֹפֵט שֶׁבְּיָמֶיךָ'.

וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק לָמָּה נִסְמְכָה אֶל פָּרָשַׁת מֶסִית "כִּי יִמָּצֵא בְקִרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ וְגוֹ' וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים" וְגוֹ'? וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ח'), שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁיָּכוֹל לְבָרֵר אֶת הַמְּדַמֶּה, וּצְרִיכִים לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיִּזְכֶּה לִמְצֹא צַדִּיק כָּזֶה שֶׁיָּכוֹל לְבָרֵר לְךָ אֶת הַמְּדַמֶּה.

כִּי עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת הוּא לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, וְעַל כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר לְךָ תַּעֲשֶׂה כִּי הוּא זֶה, דָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קכג), שֶׁזּוֹ שְׁלֵמוּת הִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיק. וְהִנֵּה מֵאַיִן אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מְקֹרָב אֶל צַדִּיק אֲמִתִּי, אֲשֶׁר אֵינוֹ מַטְעֶה אוֹתוֹ? וּבִפְרָט בַּדּוֹר הַזֶּה, שֶׁרַבּוּ הַמִּתְפָּאֲרִים בְּשֶׁקֶר, וְהֵם מַטְעִים אֶת הַבְּרִיּוֹת, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן טו), שֶׁהֵם מְדַבְּרִים גְּדוֹלוֹת כְּאִלּוּ הַכֹּל הֵם יְכוֹלִים, וְהֵם סְתָם שַׁקְרָנִים רַמָּאִים וּצְבוּעִים, שֶׁעוֹבְדִים עַל בְּנֵי־אָדָם, וּמְסַכְּנִים הֲמוֹן־עַם שֶׁהוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם, כִּי הַבְּחִירָה גְּדוֹלָה מְאֹד, כִּי אֵלּוּ הָרַמָּאִים וְהַצְּבוּעִים מִתְפָּרְסְמִים בָּעוֹלָם, וְהַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים הַדְּבֵקִים בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, מַעֲלִימִים וּמַסְתִּירִים אוֹתָם, וְהַכֹּל בִּשְׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנִּסָּיוֹן, וְעַל זֶה צְרִיכִים הַרְבֵּה לְבַקֵּשׁ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיִּזְכֶּה לִמְצֹא אֶת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁיָּכוֹל לְבָרֵר לוֹ אֶת הַמְּדַמֶּה, שֶׁיִּזְכֶּה לְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם לִרְאוֹת אֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְחַדֵּשׁ אֶת הַבְּרִיאָה תָּמִיד.

וְהִנֵּה בָּעִתִּים הַלָּלוּ אֵין מִתְבַּיְּשִׁים לְעָרְבֵב טוֹב בְּרַע, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַנָּבִיא (יְשַׁעְיָה ה, כ): "הוֹי, הָאֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע, שָׂמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ, שָׂמִים מַר לְמָתוֹק וּמָתוֹק לְמָר, הוֹי חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם וְנֶגֶד פְּנֵיהֶם נְבֹנִים", כִּי גַּם אֵלּוּ הַשַּׁקְרָנִים, הָרַמָּאִים וְהַצְּבוּעִים, מַזְכִּירִים בְּדִבְרֵיהֶם אֶת הַפָּסוּק: "וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ וְגוֹ' עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה, לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל", וְהַמּוֹן־עַם הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם, כִּי הֵם תְּמִימִים, וְיכוֹלִים לְהַטְעוֹתָם מְאֹד.

וְלָכֵן דַּיְקָא סָמַךְ פָּרָשָׁה זוֹ: לִשְׁמֹעַ לְקוֹל דִּבְרֵי הַחֲכָמִים — אֶל פָּרָשַׁת מֶסִית, הַיְנוּ אֵימָתַי צְרִיכִים לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל הַחֲכָמִים? כַּאֲשֶׁר הֵם מַזְהִירִים אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לָהֶם שׁוּם שַׁיָּכוּת וְחֵלֶק עִם אֵלּוּ הַמְּסִיתִים וְהַמַּדִּיחִים, הַכּוֹפְרִים בָּעִקָּר, אָז צָרִיךְ לְקַיֵּם (דְּבָרִים יז, יא): "עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ", אֲבָל אִם גַּם אֵלּוּ הַחֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם מִתְחַבְּרִים לַמְּסִיתִים וּמַדִּיחִים, צְרִיכִים לְהִתְרַחֵק גַּם מֵהֶם, כִּי הֵם מְפָרְסָמִים שֶׁל שֶׁקֶר, וּמְעוֹרְרִים אֶת מְאוֹרֵי אֵשׁ, וּמַעֲלִימִים וּמַסְתִּירִים אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סז); לֹא־כֵן הַצַּדִּיק

הָאֱמֶת, שֶׁהוּא הַפֹּאֵר וְהַיֹּפִי שֶׁל כָּל הַדּוֹר, הוּא מְעוֹרֵר אֶת מְאוֹרֵי אוֹר, שֶׁיָּאִיר לָאָדָם אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (ראש הַשָּׁנָה כה:): יִפְתָּח בְּדוֹרוֹ כִּשְׁמוּאֵל בְּדוֹרוֹ; לְלַמֶּדְךָ שֶׁאֲפִלּוּ קַל שֶׁבַּקַּלִּין וְנִתְמַנָּה פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר, הֲרֵי הוּא כְּאַבִּיר שֶׁבָּאַבִּירִים, וְאוֹמֵר (דִּבְרִים יז, ט): "וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם", וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אֵצֶל הַדַּיָּן שֶׁלֹּא הָיָה בְּיָמָיו? הָא, אֵין לְךָ לֵילֵךְ אֶלָּא אֵצֶל שׁוֹפֵט שֶׁבְּיָמָיו, וְאוֹמֵר (קֹהֶלֶת ז, י): "אַל תֹּאמַר מֶה הָיָה, שֶׁהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים הָיוּ טוֹבִים מֵאֵלֶּה".

וְכָל זֶה הוּא בְּתִנַאי אֲשֶׁר הַקַּל שֶׁבַּקַּלִּים שֶׁנִּתְמַנָּה פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר, הֲרֵי הוּא כְּאַבִּיר שֶׁבָּאַבִּירִים, אִם הוּא מִתְנַהֵג כְּיִפְתָּח, שֶׁנֶּאֱמַר אֶצְלוֹ (שׁוֹפְטִים יא, יא): "וַיְדַבֵּר יִפְתָּח אֶת כָּל דְּבָרָיו לִפְנֵי ה'בְּמִצְפָּה", הֵינוּ שֶׁהִתְבּוֹדֵד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אִם יֵשׁ צַדִּיק שֶׁהָיָה קֹדֶם קַל שֶׁבַּקַּלִּים, אַךְ נִתְמַנָּה פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר, הֲרֵי הוּא כְּאַבִּיר שֶׁבָּאַבִּירִים, זֶה דַּיְקָא אִם הוּא מִתְנַהֵג בְּדַרְכּוֹ שֶׁל יִפְתָּח לְהִתְבּוֹדֵד אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאָז עַל־יְדֵי רִבּוּי תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת, יְזַדַּכֵּךְ מֹחוֹ וְיַגִּיעַ אֶל מַדְרֵגָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ק'), אֲשֶׁר כָּל הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים לֹא הִגִּיעוּ לְמַדְרֵגָתָם, אֶלָּא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת, וְלָכֵן אֲפִלּוּ שֶׁהוּא אוֹמֵר 'יִפְתָּח בְּדוֹרוֹ כִּשְׁמוּאֵל בְּדוֹרוֹ', זֶה רַק אִם יִפְתָּח מִתְנַהֵג כְּמוֹ שְׁמוּאֵל, כִּי גַּם אֶצֶל שְׁמוּאֵל כָּתוּב (שְׁמוּאֵל־א' טו, יא): "וַיִּזְעַק אֶל ה'כָּל הַלָּיְלָה", כִּי בְּלִי הִתְבּוֹדְדוּת אָדָם מַטֶּה אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי.

וְלָכֵן הִזְהִירָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל מְאֹד מְאֹד עַל תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת, וְאָמַר (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן כה): הַהִתְבּוֹדְדוּת הִיא מַעֲלָה עֶלְיוֹנָה מֵהַכֹּל, דְּהֵינוּ שֶׁאָדָם מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, לָשִׂיחַ וּלְסַפֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר דָּבָר זֶה בְּעַצְמוֹ בּוֹנֶה לָאָדָם אֶת הָאֱמוּנָה, וְתֵכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁנִּבְנֵית אֶצְלוֹ הָאֱמוּנָה, אָז מִמֵּילָא יִפְרֹשׁ וְיַפְרִישׁ אֶת אֲחֵרִים, שֶׁלֹּא יִתְחַבְּרוּ עִם הַמְּסִיתִים וְהַמַּדִּיחִים — הָעֵרֶב־רַב, שֶׁמַּעֲבִירִים עַל הַדַּת מִלְיוֹנִים מֵאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעוֹקְרִים אֶת הַדַּת וְהָאֱמוּנָה מִנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאֵיךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת לִרְקֹד עִם הָעֶגֶל הַזֶּה?! וְאֵיךְ יְכוֹלִים לוֹמַר עַל זֶה "וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ וְגוֹ', עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה" וְגוֹ', וְלָכֵן נִסְמְכָה פָּרָשַׁת לָבוֹא אֶל הַשּׁוֹפֵט וְהַצַּדִּיק שֶׁבְּיָמֶיךָ אֶל פָּרָשַׁת מֵסִית וּמַדִּיחַ, כִּי זֶה הַסִּימָן מִי הוּא הַצַּדִּיק — אִם הוּא מִצְטָרֵף אֶל זֶה שֶׁעוֹבֵד אֱלֹהִים אֲחֵרִים, סִימָן שֶׁהוּא מִפֶּרְסָם שֶׁל שֶׁקֶר, וְאִם מַבְדִּיל אוֹתְךָ מֵהַמְּסִיתִים וְהַמַּדִּיחִים וְעוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, סִימָן שֶׁהוּא צַדִּיק הָאֱמֶת, וְרָאוּי לְהִתְחַבֵּר אֵלָיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ, אֲשֶׁר יִבְחַר ה'אֱלֹקֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ, לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי, אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נו), כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּחִינַת מַלְכוּת, וְכָל אֶחָד כְּפִי בְּחִינָתוֹ כֵּן יֵשׁ לוֹ בְּחִינוֹת מַלְכוּת, יֵשׁ שֶׁהוּא שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ, וְיֵשׁ שֶׁהוּא מוֹשֵׁל בְּיוֹתֵר, וְכֵן יֵשׁ שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עַל כָּל הָעוֹלָם, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ, בִּבְחִינַת (שְׁמוֹת יח, כא): "שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת".

וּבְחִינַת הַמַּלְכוּת הַזֹּאת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד, הִיא בְּאִתְגַּלְיָא וּבְאִתְכַּסְיָא, בְּאִתְגַּלְיָא הַיְנוּ הַמֶּמְשָׁלָה שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עַל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים בְּאִתְגַּלְיָא, כְּפִי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ, וּבְאִתְכַּסְיָא הוּא כִּי גַּם יֵשׁ לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ בְּחִינַת מַלְכוּת בְּאִתְכַּסְיָא, דְּהֵינוּ שֶׁאַף שֶׁבְּאִתְגַּלְיָא נִרְאֶה שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם מֶמְשָׁלָה עַל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים, עִם כָּל זֶה בְּאִתְכַּסְיָא

וּבְהֶעְלֵם גָּדוֹל הוּא מוֹשֵׁל עַל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים, כִּי נִשְׁמָתָם הִיא תַּחְתָּיו, וְנִכְנָעִים תַּחְתָּיו, וְגַם זֹאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַלְכוּת בְּאִתְכַּסְיָא, הִיא לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, בִּבְחִינַת "שָׂרֵי אֲלָפִים, וְשָׂרֵי מֵאוֹת" וְכוּ'.

וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁבְּאִתְגַּלְיָא אֵין לוֹ שׁוּם מֶמְשָׁלָה,
וְאַף־עַל־פִּי־כֵן בְּאִתְכַּסְיָא וּבְהֶעְלֵם גָּדוֹל, הוּא מוֹשֵׁל עַל כָּל הַדּוֹר, וַאֲפִלּוּ עַל כָּל צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כִּי כָּל נִשְׁמוֹתֵיהֶם הֵן כֻּלָּן תַּחַת מֶמְשַׁלְתּוֹ וּמַלְכוּתוֹ, וְכֻלָּם נִכְנָעִים וּכְפוּפִים אֵלָיו, רַק שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל, בִּבְחִינַת (מַלְאָכִי א, יא): "וּבְכָל מָקוֹם מֻקְטָר מֻגָּשׁ לִשְׁמִי", שֶׁאַף שֶׁהֵם עוֹבְדִים עֲבוֹדַת אֱלִילִים, עִם כָּל זֶה בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל הֵם כֻּלָּם נִכְנָעִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְעוֹבְדִים אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, רַק שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל, כְּמוֹ־כֵן זֹאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַלְכוּת בְּאִתְכַּסְיָא, שֶׁאַף שֶׁבְּאִתְגַּלְיָא אֵין לוֹ שׁוּם מֶמְשָׁלָה, עִם כָּל זֶה בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל, הוּא מוֹלֵךְ עֲלֵיהֶם, וְהֵם כֻּלָּם תַּחְתָּיו וְנִכְנָעִים אֵלָיו.

וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לְהִזָּהֵר לִבְלִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַהֲנָאָתוֹ וּלְצָרְכּוֹ, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בְּחִינַת הַמַּלְכוּת אֶצְלוֹ כְּעֶבֶד לְמַלֹּאת תַּאֲוָתוֹ, רַק שֶׁתִּהְיֶה בְּחִינַת הַמַּלְכוּת בִּבְחִינַת בֶּן חוֹרִין (קֹהֶלֶת י, יז): "אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים", שֶׁהַמַּלְכוּת תִּהְיֶה אֶצְלְךָ בֶּן חוֹרִין, לִבְלִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לַהֲנָאָתְךָ, וְזֶה "שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ", הַיְנוּ אֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁיֵּשׁ בְּךָ, תְּשַׁתַּמֵּשׁ בָּזֶה רַק בַּעֲבוּרוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה "אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָ"ה אֱלֹקֶיךָ בּוֹ", הַיְנוּ שֶׁתְּגַלֶּה אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ לְכָל אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ לְךָ מֶמְשָׁלָה עֲלֵיהֶם, כְּגוֹן: בַּעַל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֶמְשָׁלָה עַל אִשְׁתּוֹ, וְכֵן אָב עַל יְלָדָיו, שֶׁיְּדַבֵּר עִמָּם רַק דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית.

וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּלְמִידִים, שֶׁיָּאִיר בָּהֶם אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֶמְשָׁלָה עַל אֲנָשִׁים, רָאוּי לוֹ לִבְלִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמֶּמְשָׁלָה וְהַמַּלְכוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְעַצְמוֹ וְלַהֲנָאָתוֹ, אֶלָּא לְגַלּוֹת אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, "אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָ"ה אֱלֹקֶיךָ בּוֹ", הַיְנוּ לְהַחְדִּיר בְּאֵלּוּ אֲנָשִׁים שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֶמְשָׁלָה עֲלֵיהֶם, שֶׁיֵּדְעוּ "אֲשֶׁר יְהוָ"ה אֱלֹקֶיךָ בּוֹ", וְיַחֲזִקֵם וְיַעוֹדְדֵם וְיַשְׂמִחֵם, שֶׁזּוֹ שְׁלֵמוּת הַמַּלְכוּת.

וְהָעִקָּר, שֶׁצְּרִיכִים לָדַעַת, אֲשֶׁר "מִקָּרֹב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ"; כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יֵשׁ לְךָ מֶמְשָׁלָה עָלָיו, הִתְנַהֵג עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ אַחְוָה וְרֵעוּת, לְחַזְּקוֹ, לְעוֹדְדוֹ, לְשַׂמְּחוֹ וּלְקָרְבוֹ, וּלְהַחְדִּיר בּוֹ אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, "לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא", הַיְנוּ שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּלְכוּת לְצָרְכְּךָ וְלַהֲנָאָתְךָ, שֶׁזֶּה אִישׁ נָכְרִי עַל הַזּוּלַת, וְלֹא תֵּלֵךְ עִמּוֹ בַּאֲכְזָרִיּוּת, בְּדֶרֶךְ "אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא", אֶלָּא רְאֵה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּלְכוּת בְּאַהֲבָה, וּלְקָרְבוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּלְחַזְּקוֹ לְעוֹדְדוֹ וּלְשַׂמְּחוֹ, וּלְהָאִיר בּוֹ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] לִבְלִתִּי רוֹם לְבָבוֹ מֵאֶחָיו וּלְבִלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאל, לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל. וּפֵרֵשׁ רַשׁ"י: 'מִכְּלָל הֵן אַתָּה שׁוֹמֵעַ לָאו'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פב), שֶׁעִקַּר הַשְׁלֵמוּת שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְזֶה עִקַּר הַחָכְמָה, וְאָז הוֹלֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם הָאָדָם עוֹקֵר אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְעוֹשֶׂה אֶת עַצְמוֹ לְמְצִיאוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּמִתְגָּאֶה עַל זוּלָתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה הוֹלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, וּלְבַסּוֹף הוּא נוֹפֵל.

וְהַזְּמַן לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה וּלְבַטֵּל אֶת הַיְשׁוּת וְהַגַּאוּת שֶׁלּוֹ, הוּא בִּימֵי אֱלוּל, שֶׁאָז עָלָה מֹשֶׁה לְקַבֵּל אֶת הַלּוּחוֹת הַשְּׁנִיִּים, וְהֵם יְמֵי רָצוֹן. וְלָכֵן בִּימִים אֵלּוּ מְסֻגָּל מְאֹד לְבַטֵּל אֶת יְשׁוּתוֹ וְגַאֲוָתוֹ, שֶׁרוֹצֶה לִמְלֹךְ בְּחִינַת 'אָנָא אֶמְלֹךְ', וְאָז מַתְחִיל לֵילֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר, וְהַדֶּרֶךְ

שֶׁהָלַךְ בָּהּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הָיְתָה, שֶׁקִּשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ עִם אוֹתָם הַיְרוּדִים, אֲלוּ שֶׁנָּפְלוּ וְיָרְדוּ לְעָמְקָא דִּתְהוֹמָא רַבָּא, גַּם אֲלֵיהֶם הוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ, בִּבְחִינַת (תְּהִלִּים נג): "כֻּלּוֹ סָג יַחְדָּו", וְהִתְקַשֵּׁר אֲפִלּוּ עִם אֲלוּ הָאֲנָשִׁים שֶׁסָּגוּ מִכֹּל וָכֹל מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְכֵן מִי שֶׁכְּבָר זָכָה לְהַגִּיעַ אֶל אֵיזוֹ מַדְרֵגָה, לִהְיוֹת דָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא גַּם־כֵּן צָרִיךְ הִתְחַזְּקוּת שֶׁיִּשָּׁאֵר, כִּי מָצִינוּ הַרְבֵּה שֶׁדַּיְקָא כְּשֶׁנִּתְעַלּוּ בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה, וְזָכוּ לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, דַּיְקָא אָז הִתְרַחֲקוּ, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (חֲגִיגָה יד:), עַל אֱלִישָׁע אַחֵר, שֶׁעָלָה לָרָקִיעַ עַל־יְדֵי שֵׁם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן כָּפַר בָּעִקָּר. וְהַדָּבָר תָּמוּהַּ, כִּי אַדְרַבָּה כִּי כָּל מַה שֶּׁהָאָדָם נִתְעַלֶּה בְּיוֹתֵר, בְּוַדַּאי הוּא יוֹתֵר קָרוֹב לֶאֱלֹקוּת, כִּי כָּל הַטּוֹב הוּא אֱלֹקוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמה, ט): "טוֹב ה' לַכֹּל", וְאָנוּ רוֹאִים לְהֵפֶךְ, כְּשֶׁאָדָם בָּא בַּעֲשִׁירוּת בְּטוּב, אָזַי הוּא שׁוֹכֵחַ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְתֵדַע, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (בְּרֵאשִׁית כז, א): "וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאֹת", מֵחֲמַת שֶׁנִּתְקָרֵב בְּיוֹתֵר אֶל הָאוֹר אֱלֹקוּת, אָזַי הָאוֹר מַכֶּהָ עֵינָיו וּמַזִּיק לוֹ, כְּמוֹ כְּשֶׁהָאָדָם מִסְתַּכֵּל בְּעֶצֶם הַשֶּׁמֶשׁ, אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מַזִּיק לְעֵינָיו, וְלָכֵן הָיָה לוֹ לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ כֹּחַ, מִצַּד אֶחָד לְחַזֵּק וּלְאַמֵּץ וּלְעוֹדֵד וּלְשַׂמֵּחַ אֶת כָּל הַנְּשָׁמוֹת הַנְּפוּלוֹת, וּלְהָאִיר בָּהֶן אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, וְקִשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִמָּהֶן, וּמִצַּד שֵׁנִי הָיָה יָכוֹל לְצַמְצֵם אֶת הָאוֹר שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יוֹתֵר מִדַּי, וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַמֶּלֶךְ, שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל הוּא מוּרָם מֵעָם, וְיָכוֹל לִפֹּל בְּיֵאוּשׁוּת וּבְגַאֲוָה, וְלוֹמַר 'אֲנָא אֶמְלֹךְ'.

וְעַל זֶה הַזְּהִירָה הַתּוֹרָה "לְבִלְתִּי רוּם לְבָבוֹ מֵאֶחָיו", שֶׁלֹּא יַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ לְיוֹתֵר גָּדוֹל מֵאֲחֵרִים, בִּבְחִינַת 'אֲנָא אֶמְלֹךְ', אֶלָּא יְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם כֻּלָּם, "וּלְבִלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאל", הַיְנוּ שֶׁהַמֶּלֶךְ צָרִיךְ לְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׂמֹאל, אֲלוּ שֶׁיָּרְדוּ כְּבָר לְנוּקְבָא דִּתְהוֹמָא רַבָּה, הוּא צָרִיךְ לְחַזֵּק אוֹתָן שֶׁלֹּא יִפְּלוּ יוֹתֵר. וְכֵן יָמִין, שֶׁצָּרִיךְ הַמֶּלֶךְ לְצַמְצֵם אֶת אֲלוּ שֶׁכְּבָר הִשִּׂיגוּ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁדַּיְקָא אָז לֹא יִתְרַחֲקוּ, שֶׁלֹּא יִסָּנֵר לָהֶם הָאוֹר, אֶלָּא יִהְיוּ בִּבְחִינַת צְמָצוּם, לֹא לַעֲלוֹת לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתָם.

וְזֹאת צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ, לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל בְּעַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֹא יִרְצֶה שׁוּם הִתְנַשְּׂאוּת, בִּבְחִינַת: 'אֲנָא אֶמְלֹךְ', "לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל", כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁהוּא מַגְבִּיהַּ אֶת עַצְמוֹ יוֹתֵר מִמַּדְרֵגָתוֹ — הוּא יִפֹּל, בְּסוֹד "וַיִּמְלֹךְ וַיָּמָת" (זֹהַר ח"ג קלה:), תֵּכֶף כְּשֶׁהָאָדָם מִתְגָּאֶה בְּגַאֲוּת וּבְיֵאוּשׁוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינַת 'וַיִּמְלֹךְ', אָזַי נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי, שֶׁזֶּה בְּחִינַת 'וַיָּמָת'.

וְלָכֵן בְּיוֹתֵר נֶאֱמַר דָּבָר זֶה עַל הַמֶּלֶךְ, שֶׁאַף שֶׁמִּטִּבְעוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְגַּדֵּל וּלְהִתְנַשְּׂאוֹת עַל הָעָם, עִם כָּל זֹאת מַזְהִירָתוֹ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה — "לְבִלְתִּי רוּם לְבָבוֹ מֵאֶחָיו", אֶלָּא יְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאָז אַף פַּעַם לֹא יִפֹּל. וּכְמוֹ שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק ב', סִימָן א'), שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נָתַן עֵצָה לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁלֹּא תִּתְגַּבֵּר עָלָיו קִנְאַת הַמַּלְאָכִים, וְאָמַר לוֹ: 'אֶחֱזֵ בְּכִסֵּא כְּבוֹדִי' (שַׁבָּת פח:), שֶׁשָּׁם שָׂרְשֵׁי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי שֶׁיִּתְאַחֵד אִתָּם בְּיַחַד, אַף פַּעַם לֹא יִפֹּל. וְלָכֵן מֶלֶךְ שֶׁהָעָם תַּחְתָּיו, הוּא צָרִיךְ לְהִתְאַחֵד עִם כְּלַל הַנְּשָׁמוֹת, וְלֹא יִרְצֶה לְהִתְגָּאוֹת וּלְהִתְנַשְּׂאוֹת עֲלֵיהֶם, וְאָז יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] כִּי אַתָּה בָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'אֲבָל אַתָּה לָמֵד לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת. כְּלוֹמַר, לְהָבִין מַעֲשֵׂיהֶם כַּמָּה הֵם מְקֻלְקָלִים, וּלְהוֹרוֹת לְבָנֶיךָ לֹא תַּעֲשֶׂה כָּךְ וְכָךְ,

שֶׁאֵלּוּ הֵם חֻקֵּי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים׳. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן נח): יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁאוֹמְרִים, שֶׁכְּשֶׁהַצַּדִּיק גָּדוֹל בְּמַעֲלָה, מֻחֲמַת גְּדֻלָּתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁגִּיחַ וּלְהִסְתַּכֵּל עַל בְּנֵי הָעוֹלָם, כִּי הוּא רָחוֹק מֵהָעוֹלָם. וּבֶאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי אַדְרַבָּה, כְּשֶׁהַצַּדִּיק גָּדוֹל מְאֹד, הוּא יָכוֹל לְהַשְׁגִּיחַ וּלְהִסְתַּכֵּל יוֹתֵר עַל הָעוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁבְּוַדַּאי הָיָה גָּדוֹל בְּמַעֲלָה מְאֹד מְאֹד, יוֹתֵר וְיוֹתֵר הַרְבֵּה מֵהַצַּדִּיקִים שֶׁבַּזְּמַן הַזֶּה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אָמַר (כֵּלִים פֶּרֶק יז, מִשְׁנָה טז): ׳אוֹי לִי אִם אֹמַר, אוֹי לִי אִם לֹא אֹמַר׳. נִמְצָא, שֶׁרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הָיָה בָּקִי כָּל־כָּךְ בְּתוֹךְ הָעוֹלָם, עַד שֶׁהָיָה מִתְיָרֵא לוֹמַר דִּבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ הָרַמָּאִים, הֲרֵי שֶׁהָיָה בָּקִי מְאֹד בְּהָעוֹלָם, עַד שֶׁאַדְרַבָּה, הָיָה מִתְיָרֵא פֶּן יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ רַמָּאוּת.

כִּי בֶּאֱמֶת כָּל מַה שֶּׁהַצַּדִּיק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, יָכוֹל לְהַשְׁגִּיחַ וּלְהִסְתַּכֵּל בָּעוֹלָם יוֹתֵר, כִּי הֲלֹא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא מְרוֹמָם וּמְנֻשָּׂא מְאֹד מְאֹד מִן הָעוֹלָם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מַשְׁגִּיחַ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עַל כָּל הָעוֹלָם, כִּי בֶּאֱמֶת מִי שֶׁהוּא יֵשׁ, אֲזַי אֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת בְּכָל מָקוֹם בְּבַת אַחַת, כִּי מַה שֶּׁהוּא יֵשׁוּת, כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד כָּאן אֵינוֹ כָּאן, כְּגוֹן כְּשֶׁהוּא בְּאֵיזוֹ עֲבוֹדַת הַשֵּׁם, אֵינוֹ יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בָּעוֹלָם, אֲבָל מִי שֶׁהוּא אַיִן, אֵין מָקוֹם שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם, כִּי אֵין לוֹ מָקוֹם כְּלָל. וְעַל־כֵּן כָּל מַה שֶּׁהַצַּדִּיק נִכְלָל יוֹתֵר בָּאַיִן, הוּא יָכוֹל לְהַשְׁגִּיחַ וּלְהִסְתַּכֵּל בָּעוֹלָם בְּיוֹתֵר, כִּי אֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר עָלָיו שֶׁהוּא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ וְרָחוֹק מֵהָעוֹלָם, כִּי אֵין לוֹ מָקוֹם כְּלָל.

וְזֶה ״כִּי אַתָּה בָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר הַוָ״ה אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לָךְ, לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם״, כִּי שָׁם גָּרוּ הַכְּנַעֲנִים וְהָיוּ מַעֲשֵׂיהֶם מְזֻהָמִים מְאֹד, יוֹתֵר מִכָּל הָאֻמּוֹת, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (סִפְרָא אַחֲרֵי יג): מַגִּיד הַכָּתוּב, שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם שֶׁל כְּנַעֲנִים מְקֻלְקָלִים מִכָּל עַמִּים; וְכֵן הוּא (סִפְרָא קְדוֹשִׁים ט׳) ״כִּי אֶת כָּל אֵלֶּה עָשׂוּ״ (וַיִּקְרָא כ, כג), מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ כְּנַעֲנִים שְׁטוּפִים בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳אֲבָל אַתָּה לָמֵד לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת, כְּלוֹמַר לְהָבִין מַעֲשֵׂיהֶם כַּמָּה הֵם מְקֻלְקָלִים, וּלְהוֹרוֹת לְבָנֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּךְ וְכָךְ, שֶׁזֶּה הוּא חֻקֵּי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים׳; שֶׁכָּל זֶה סוֹבֵב עַל הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַכָּנֵס וְלִלְמֹד וּלְהָבִין אֶת מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְלַמֵּד לְבָנָיו וּלְתַלְמִידָיו — אֵיךְ לְהִתְרַחֵק מִמַּעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סד), שֶׁהַצַּדִּיק מְעַיֵּן בְּסִפְרֵי הָאֶפִּיקוֹרְסוּת, כְּדֵי לְהַכְנִיעַ אֶת טֻמְאוֹתָם וְזֻהֲמוֹתָם, וּלְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת כָּל הַנְּפָשׁוֹת שֶׁנָּפְלוּ לְשָׁם.

וְכֵן הוּא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ח׳), שֶׁהַצַּדִּיק נִכְנָס בַּצִּנּוֹר שֶׁל הָרָשָׁע, כְּדֵי לְהַכְנִיעוֹ וּלְשָׁבְרוֹ, וּלְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנָּפְלוּ לְשָׁם; וְזֶה הֵפֶךְ מַה שֶּׁאַנְשֵׁי הָעוֹלָם חוֹשְׁבִים, שֶׁהַצַּדִּיק הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה שֶּׁקּוֹרֶה אֵצֶל אַנְשֵׁי הָעוֹלָם, כִּי חוֹשְׁבִים שֶׁהוּא כָּל־כָּךְ גָּדוֹל, וְנִמְצָא בְּמָקוֹם כָּל־כָּךְ גָּבוֹהַּ, עַד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה שֶּׁקּוֹרֶה בָּזֶה הָעוֹלָם, וּבֶאֱמֶת הוּא לְהֵפֶךְ, שֶׁהַצַּדִּיק הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, יוֹרֵד אֶל מְקוֹמוֹת יְרוּדִים כָּאֵלּוּ, כְּדֵי לְהוֹרוֹת אֶת הַמּוֹן־עַם וְאֶת הַנְּשָׁמוֹת הַנְּפוּלוֹת, שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ אֶת הַמַּעֲשִׂים הָאֵלּוּ.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ח׳), שֶׁהַצַּדִּיק נִכְנָס לְבֵית הַבְּלִיעָה שֶׁל הַסִּטְרָא אַחֲרָא, כְּדֵי לְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבָּלְעָה הַקְּלִפָּה, בְּסוֹד (אִיּוֹב כ, טו): ״חַיִל בָּלַע וַיְקִאֶנּוּ״, שֶׁהַסִּטְרָא אַחֲרָא צְרִיכָה לְהָקִיא אֶת אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבָּלְעָה, כִּי הַצַּדִּיק נִכְנָס אֶל תּוֹךְ בֵּית הַבְּלִיעָה שֶׁלָּהּ.

וְזֶה ״לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבוֹת הַגּוֹיִם הָהֵם״, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳אֲבָל אַתָּה לָמֵד לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת, כְּלוֹמַר לְהָבִין מַעֲשֵׂיהֶם כַּמָּה הֵם

מְקֻלְקָלִים, וּלְהוֹרוֹת לְבָנֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּךְ וְכָךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] **תָּמִים תִּהְיֶה עִם** ה' **אֱלֹקֶיךָ.** פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: ׳הִתְהַלֵּךְ עִמּוֹ בְּתְמִימוּת וּתְצַפֶּה לוֹ, וְלֹא תַּחְקֹר אַחַר הָעֲתִידוֹת, אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁיָּבוֹא עָלֶיךָ תְּקַבֵּל בְּתְמִימוּת, וְאָז תִּהְיֶה עִמּוֹ וּלְחֶלְקוֹ׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יט): עִקַּר הַתַּכְלִית וְהַשְׁלֵמוּת הוּא רַק לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּתְמִימוּת גְּמוּרָה, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, לֹא כְּמוֹ שֶׁהַמְחַקְּרִים אוֹמְרִים, שֶׁצְּרִיכִים לְהָבִין אֶת כָּל דָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם בָּאִים אַחַר־כָּךְ לְאֶפִּיקוֹרְסוּת, אֲבָל אֶצְלֵנוּ עִקַּר הַשָּׂגַת הַתַּכְלִית הוּא רַק עַל־יְדֵי אֱמוּנָה וּמִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא, לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־פִּי הַתּוֹרָה בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים לְמַה שֶּׁזּוֹכִים עַיִן לֹא רָאָתָה (יְשַׁעְיָה סד, ג), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קיא, י): "רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת הַוָּיָ"ה", שֶׁעִקַּר רֵאשִׁית וּקְדִימַת הַחָכְמָה הִיא רַק יִרְאַת הַוָּיָ"ה, שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדִּים הַיִּרְאָה לַחָכְמָה.

וּצְרִיכִים לְהִשָּׁמֵר מְאֹד מְאֹד לֹא לְהִמָּשֵׁךְ אַחַר חָכְמוֹת וַחֲקִירוֹת, כִּי יֵשׁ אֶבֶן נֶגֶף בְּכָל חָכְמָה וְחָכְמָה שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲמָלֵק, שֶׁעַל־יְדֵי הָאֶבֶן נֶגֶף הַזֶּה יְכוֹלִים לִפֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי עֲמָלֵק הוּא הָיָה פִּילוֹסוֹף וּמְחַקֵּר וְכָפַר בָּעִקָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים כה, יח): "וְלֹא יָרֵא אֱלֹקִים", דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא נוֹהֵג רַק עַל־פִּי חָכְמוֹת, וְאֵין לוֹ יִרְאָה כְּלָל, וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יב): כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ, יָכוֹל לִפֹּל בְּטָעֻיּוֹת וּבְמַכְשׁוֹלוֹת רַבִּים, וְלָבוֹא לִידֵי רָעוֹת גְּדוֹלוֹת, חַס וְשָׁלוֹם. וְעִקַּר הַיְּהֻדוּת הוּא רַק לֵילֵךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, וּלְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה, שֶׁיֵּשׁ שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְלִבְלִי לְהַשְׂגִּיחַ כְּלָל עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ, רַק אִם יֵשׁ בָּזֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ — יַעֲשֶׂה, וְאִם לָאו — לָאו, וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִכָּשֵׁל לְעוֹלָם.

כִּי בֶּאֱמֶת מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּמִדַּת הַתְּמִימוּת, שֶׁהוֹלֵךְ תָּמִיד עִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הוּא אַף פַּעַם לֹא יִפֹּל, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית יז, א): "אֲנִי אֵל שַׁדַּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים"; כִּי אֵין לְךָ עוֹד מִדָּה יוֹתֵר יָפָה כְּמוֹ מִדַּת הַתְּמִימוּת. וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה סב, סִימָן א׳) עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים לז, יח): "יוֹדֵעַ ה׳ יְמֵי תְמִימִם וְנַחֲלָתָם לְעוֹלָם תִּהְיֶה", יוֹדֵעַ ה׳ יְמֵי תְמִימִם — זֶה אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: וֶהְיֵה תָמִים. וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מִדְרָשׁ תְּהִלִּים, פֶּרֶק יח, סִימָן כה) עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים יח, לא): "הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ", בְּאַבְרָהָם אָבִינוּ הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁמִּתְגּוֹרֵר אַחֲרָיו, וּבָחַר בּוֹ, וְאָמַר לוֹ: "אֲנִי אֵל שַׁדַּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים". "אִמְרַת ה׳ צְרוּפָה", שֶׁצֵּרְפוֹ בַּעֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְהַגִּיעַ אֶל מַה שֶּׁהִגִּיעַ.

וְעִקַּר מַעֲלַת בַּר יִשְׂרָאֵל הוּא, שֶׁהוֹלֵךְ בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת, וְאֵינוֹ חוֹקֵר אַחַר עֲתִידוֹת, אֶלָּא מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּתְמִימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה, אָז הוּא עוֹבֵר אֶת זֶה הָעוֹלָם בְּשָׁלוֹם. וּמִדָּה זוֹ שֶׁל תְּמִימוּת בָּאָה לָאָדָם מְאֹד מְאֹד קָשֶׁה, כִּי טֶבַע שֶׁל אָדָם, שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר חָכְמוֹת, וְלָכֵן צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁעִקַּר הַיְּהֻדוּת זֶה רַק תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, וּמִי שֶׁקּוֹנֶה לְעַצְמוֹ אֶת מִדַּת הַתְּמִימוּת וְהַפְּשִׁיטוּת, הוּא עוֹבֵר אֶת יְמֵי חַיָּיו בְּשָׁלוֹם, וּבְפָרָט כְּשֶׁמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ, וּמְבַקֵּשׁ רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, אֵין לְמַעְלָה מִזֶּה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה׳ אֱלֹקֶיךָ. פֵּרֵשׁ רַשׁ״י: ׳הִתְהַלֵּךְ עִמּוֹ בְּתֻמִּימוּת וְתִצְפֶּה לוֹ, וְלֹא תַּחְקֹר אַחַר הָעֲתִידוֹת, אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁיָּבוֹא עָלֶיךָ תְּקַבֵּל בְּתֻמִּימוּת, וְאָז תִּהְיֶה עִמּוֹ וְיֶחְלָקוֹ׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יב): כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ, יָכוֹל לִפֹּל בְּטָעֲיוֹת וּבְמִכְשׁוֹלוֹת רַבִּים, וְלָבוֹא לִידֵי רָעוֹת גְּדוֹלוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְיֵשׁ שֶׁקִּלְקְלוּ הַרְבֵּה כְּגוֹן הָרְשָׁעִים הַגְּדוֹלִים מְאֹד, הַמְפֻרְסָמִים, שֶׁהִטְעוּ אֶת הָעוֹלָם, וְהַכֹּל הָיָה עַל־יְדֵי חָכְמָתָם וְשִׂכְלָם. וְעִקַּר הַיַּהֲדוּת הוּא רַק לֵילֵךְ בִּתְמִימוּת וּבְפָשִׁיטוּת בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת, וּלְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁיִּהְיֶה שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִבְלִי לְהַשְׂגִּיחַ כְּלָל עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ, רַק אִם יֵשׁ בָּזֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יֵעָשֶׂה, וְאִם לָאו לָאו, וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִכָּשֵׁל לְעוֹלָם.

וּבֶאֱמֶת עָלֵינוּ לְהִתְבּוֹנֵן, אֵיךְ אָדָם יָכוֹל לָדַעַת שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא פֹּה אוֹ לֹא? אֶלָּא מוּבָא (תִּקּוּנֵי־זֹהַר, תִּקּוּן כב, דַּף סד.): אוֹרַיְתָא דְּהָא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא חַד אִיהוּ [הַתּוֹרָה הִיא אֶחָד עִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא]. נִמְצָא, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְהַתּוֹרָה הֵם אֶחָד, כִּי הַתּוֹרָה הִיא חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה, שֶׁיִּהְיֶה עַל־פִּי הַתּוֹרָה, וְכָל הִתְנַהֲגוּתוֹ תִּהְיֶה עַל־פִּי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, שֶׁזּוֹ תַּמְצִית תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה. וְלָכֵן אִם זֶה מַתְאִים עַל־פִּי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ יַעֲשֶׂה, וְיֵדַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא שָׁם. אֲבָל אִם זֶה נֶגֶד הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ יֵדַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לֹא נִמְצָא שָׁם. וְכָךְ צָרִיךְ יְהוּדִי לְהִתְנַהֵג עַל־פִּי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, וְלֹא יָזוּז כִּי הוּא זֶה מֵהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, וְאָז יֵדַע שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִמְצָא אֶצְלוֹ.

וַאֲפִלּוּ אִם אָדָם נָפַל בְּמָקוֹם שֶׁנָּפַל בִּירִידוֹת וּבִנְפִילוֹת כָּאֵלּוּ, שֶׁהוּא מָלֵא סְפֵקוֹת וְהָרְהוּרִים רָעִים נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, חַס וְשָׁלוֹם, מֵרֹב צָרוֹתָיו וְיִסּוּרָיו הַקָּשִׁים שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו, עִם כָּל זֹאת רָאוּי לוֹ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וּלְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ ״אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדוֹ״, אֵיפֹה אַתָּה, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וּבָזֶה שֶׁאָדָם מְחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּלֶּה לְפָנָיו מֶלֶךְ הַכָּבוֹד בְּעַצְמוֹ.

כִּי קָרְבַּן עוֹלָה בָּא עַל הִרְהוּר הַלֵּב, אִם, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא פֶּגֶם וְחֶטְא בְּהִרְהוּרִים רָעִים אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁנִּתְעַקֵּם לְבָבוֹ בְּעִקּוּמִים וּבְסִבּוּבִים, וְנִכְנָסִים בּוֹ קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּהוּ עָוֹן חָמוּר מְאֹד, עַל־יְדֵי שֶׁמְּחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ ״אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדוֹ״, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא עוֹלֶה אֶל תַּכְלִית הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁזֶּה (בְּרֵאשִׁית כב, ז): ״וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה״, בָּזֶה שֶׁאָדָם מְחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ ״אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדוֹ״, זֶה כְּמוֹ שֶׁהִקְרִיב שֶׂה לְעוֹלָה, וְנִתְכַּפֵּר לוֹ. וְזֶה עִקַּר הַיַּהֲדוּת — לָלֶכֶת בִּתְמִימוּת וּבְפָשִׁיטוּת, וְכָל פַּעַם שֶׁנִּכְנָסִים בִּלְבָבוֹ אֵלּוּ קֻשְׁיוֹת וּסְפֵקוֹת אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, עָלָיו לָבוֹא לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וּלְהִשְׁתַּטֵּחַ וְלִבְכּוֹת וּלְהִתְחַנֵּן ״אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדוֹ״, וְיִבְכֶּה עַל מַר גּוֹרָלוֹ — אֵיךְ נָפַל בִּסְפֵקוֹת וּבְהִרְהוּרִים רָעִים אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ? וְעַל־יְדֵי־זֶה יִתְעַלֶּה בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה, שֶׁיִּתְגַּלֶּה אֵלָיו מֶלֶךְ הַכָּבוֹד בְּעַצְמוֹ, אֵיךְ שֶׁהַכֹּל זֶה אֱלֹקוּת.

וְזֶה ״תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה׳ אֱלֹקֶיךָ״, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י: ׳הִתְהַלֵּךְ עִמּוֹ בְּתֻמִּימוּת וְתִצְפֶּה לוֹ, וְלֹא תַּחְקֹר אַחַר הָעֲתִידוֹת אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁיָּבֹא עָלֶיךָ תְּקַבֵּל בְּתֻמִּימוּת, וְאָז תִּהְיֶה עִמּוֹ וְיֶחְלָקוֹ׳. כִּי כַּאֲשֶׁר אָדָם הוֹלֵךְ בְּתֻמִּימוּת עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבְתֹקֶף צָרוֹתָיו וְיִסּוּרָיו וּמְרִירוּתָיו שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו, אֵינוֹ חוֹקֵר אַחַר הָעֲתִידוֹת, אֶלָּא מְקַבֵּל כָּל מַה שֶּׁבָּא עָלָיו בְּתֻמִּימוּת, אָז זוֹכֶה לִהְיוֹת נִכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְנַעֲשֶׂה אֶחָד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ. אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ מַטְעֶה אֶת עַצְמוֹ, וּמִתְנַהֵג בְּדַרְכּוֹ זוֹ, וַאֲפִלּוּ שֶׁכְּבָר עָבַר עָלָיו מַה שֶּׁעָבַר, עִם כָּל זֶה הוּא חָזָק בְּדַעְתּוֹ, שֶׁאַף פַּעַם לֹא יַעֲזֹב אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֶלָּא תָּמִיד יְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת ״אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדוֹ״, אָז דַּיְקָא

יִזְכֶּה לְגִלּוּי אֱלֹקוּת בְּתַכְלִית הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְאַוֶּשׁ אֲפִלּוּ בַּמַּצָּבִים הֲכִי קָשִׁים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י] תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשַׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצְךָ אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ הוי"ה אֱלֹקֶיךָ, וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ו'): כְּשֶׁרוֹצֶה אָדָם לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בַּהֲלָכָה, הַיְנוּ שֶׁיֵּדַע אֵיךְ לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, כִּי יֵשׁ לְכָל בַּעַל תְּשׁוּבָה עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ שְׁתֵּי בְּקִיאֻיּוֹת, הַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא וּבָקִי בְּשׁוּב, כַּמּוּבָא (זֹהַר וַיַּקְהֵל ריג:): זַכָּאָה מַאן דְּעַיִל וְנָפִיק, כִּי זֶה עִקַּר הַשֶּׁבַח שֶׁל אָדָם, שֶׁיָּכוֹל לְהִכָּנֵס וְיָכוֹל לָצֵאת, הַיְנוּ שֶׁאַף פַּעַם לֹא נִשְׁבָּר, שֶׁזֶּה סוֹד כַּוָּנוֹת אֱלוּל (שִׁיר הַשִּׁירִים ו, ג): "אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי", "אֲנִי לְדוֹדִי" — זֶה סוֹד עַיִל, רָצוֹא, "וְדוֹדִי לִי" — זֶה סוֹד וְנָפִיק, וָשׁוֹב, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (תְּהִלִּים קלט, ח): "אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה וַאֲצִיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ".

וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל (יְשַׁעְיָה מג, טז): "הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ", לְהָאִיר בְּחִינַת דֶּרֶךְ בַּיָּם, וְדֶרֶךְ זֶה נִפְתָּח בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן פב): כִּי עִקַּר הַיְרִידוֹת שֶׁל אָדָם הוּא עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁאָז פּוֹגֵם בִּבְחִינַת דֶּרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ו, יב): "כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ", וְזֶה (מִשְׁלֵי ל, ב): "דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת", תֵּכֶף כְּשֶׁאָדָם פּוֹגֵם בִּבְחִינַת דֶּרֶךְ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִטְבָּע בַּיָּם הַסּוֹעֵר שֶׁל הַבְּלֵי עוֹלָם הַזֶּה וְנֶאֱבָד לְגַמְרֵי, וְלָכֵן צְרִיכִים אֶת הַבְּקִיאוּת אֲפִלּוּ שֶׁנִּכְשַׁל כְּבָר בַּמֶּה שֶׁנִּכְשַׁל, אָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן. וְזֶה סוֹד בָּק"י, שֶׁהוּא שֵׁם הַוַּי"ה אֱלֹקי"ם שֶׁעוֹלֶה בָּק"י, שֶׁהוּא סוֹד יְחוּד בְּרָכָה קְדֻשָּׁה (זֹהַר ח"ג רטז:), וּפַעֲמַיִם בָּק"י עוֹלֶה כְּמִסְפַּר דֶּר"ךְ, הַיְנוּ שֶׁמִּי שֶׁנָּפַל לְעֶמְקָא דִּתְהוֹמָא רַבָּה, וְרוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶינָה לוֹ שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת: בָּקִי בְּרָצוֹא, שֶׁכַּאֲשֶׁר עוֹלֶה לְמַעְלָה, עָלָיו לֵידַע שֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם, וְעָלָיו לְהִתְעַלּוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְכֵן לְהֵפֶךְ, אִם אָדָם נוֹפֵל וְיוֹרֵד בְּכָל פַּעַם יוֹתֵר, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, מֵרִבּוּי תַּאֲוֹתָיו שֶׁמַּבְעִיר בּוֹ הַיֵּצֶר הָרָע, עָלָיו לְהִתְחַזֵּק וְלֹא לְהִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, כִּי אֵין שׁוּם יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם כְּלָל, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן עח).

וְאָז אִם יֵשׁ לָאָדָם אֶת שְׁתֵּי הַבְּקִיאֻיּוֹת הָאֵלּוּ, אָז הוּא הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, וְיָכוֹל לָצֵאת אֲפִלּוּ מֵעִמְקֵי עֲמָקִים מֵהַשְּׁאוֹל תַּחְתִּית שֶׁנָּפַל בּוֹ בִּפְגַם־הַבְּרִית, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וְנַעֲשֶׂה יְחוּד בֵּין חַמָּה לְלְבָנָה. וְזֶה סוֹד א', שֶׁיֵּשׁ בָּהּ נְקֻדָּה עֶלְיוֹנָה, וְיֵשׁ בָּהּ נְקֻדָּה תַּחְתּוֹנָה וּבְאֶמְצַע הַקָּו, שֶׁזֶּה י' לְמַעְלָה וְי' לְמַטָּה וּבְאֶמְצַע ו', הַיְנוּ חִבּוּר בֵּין מֹשֶׁה לְבֵין יְהוֹשֻׁעַ, הָרַב וְהַתַּלְמִיד, כִּי בְּאֹפֶן שֶׁאָדָם יִזְכֶּה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, הוּא מֻכְרָח לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה — שֶׁהוּא הַתַּלְמִיד, תִּתְחַבֵּר אֶל הַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה — שֶׁהוּא הָרַב, אֲבָל כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה חִבּוּר בֵּינֵיהֶם, עָלָיו לַעֲבֹר בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, שֶׁזֶּה הַוֹ' שֶׁבְּתוֹךְ הָא', שֶׁהוּא רָקִיעַ שָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, סוֹד הַבּוּשָׁה, שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו לְכַמָּה גְוָנִים.

כִּי אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת מְקֻשָּׁר אֶל הָרַב, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁסּוֹבֵל עֶלְבּוֹנוֹת, בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, הֵן מֵעַצְמוֹ וְהֵן מֵאֲחֵרִים, אֲבָל כְּשֶׁזּוֹכֶה לַעֲבֹר עַל הַכֹּל, אָז זוֹכֶה לִתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה אָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא, שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

וְזֶה "תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשַׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצְךָ, אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ הוי"ה אֱלֹקֶיךָ, וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ", הַיְנוּ דֶּר"ךְ הַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּסוֹד א' — י' עֶלְיוֹנָה וְי' תַּחְתּוֹנָה וּו' בְּאֶמְצַע, שֶׁזֶּה "תָּכִין לְךָ הַדֶּר"ךְ", שֶׁצְּרִיכִים

לְהָכִין לְעַצְמוֹ בִּימֵי אֱלוּל הַקְּדוֹשִׁים אֶת "הַדֶּרֶךְ" שֶׁל הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהוּא פַּעֲמַיִם בָּק"י שֶׁעוֹלֶה דֶּר"ךְ.

וְזֶה "וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצְךָ אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ הַוְיָ"ה אֱלֹקֶיךָ", בְּאֹפֶן שֶׁתִּהְיֶה מְקֻשֶּׁרֶת הַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה — שֶׁהוּא הַתַּלְמִיד, אֶל הַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה — שֶׁהוּא הָרַב, צָרִיךְ לִסְבֹּל בּוּשׁוֹת וַחֲרָפוֹת, שֶׁזֶּה הַו' בְּאֶמְצַע, וְלָכֵן "וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצְךָ" דַּיְקָא, כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת שָׁלֹשׁ דַּיְקָא, דְּהַיְנוּ נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה וְהַו' בְּאֶמְצַע, "אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ הַוְיָ"ה אֱלֹקֶיךָ", שֶׁזֶּה סוֹד בָּק"י — הַוְיָ"ה אֱלֹקי"ם, "לָנוּס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ", הַיְנוּ אָדָם שֶׁחוֹטֵא, בַּר מִינָן, הוּא רוֹצֵחַ אֶת נִשְׁמָתוֹ, וְאַף אֶחָד אֵינוֹ חוֹטֵא בְּמֵזִיד אֶלָּא בְּשׁוֹגֵג. וְלָכֵן נוֹתְנִים לוֹ אֶת חֹדֶשׁ הַתְּשׁוּבָה — חֹדֶשׁ אֱלוּל, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָרֵי מִקְלָט, לִבְרֹחַ שָׁם, וּלְהַצִּיל אֶת נִשְׁמָתוֹ מֵרֶדֶת שַׁחַת, וְלָכֵן יוֹצֵא שֶׁתָּמִיד קוֹרְאִים פָּסוּק זֶה בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, וְהַכֹּל כְּדֵי לְעוֹרֵר אֶת עַצְמוֹ "תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ" שֶׁל הַתְּשׁוּבָה, אַשְׁרֵי מִי שֶׁמַּכְנִיס דִּבּוּרִים אֵלּוּ בְּתוֹךְ לִבּוֹ, וְאָז טוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יא] כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ, לֹא תִירָא מֵהֶם, כִּי הַוְיָ"ה אֱלֹקֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם". וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ד'): כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נו, יא): "בֵּאלֹקִים אַהֲלֵל דָּבָר בַּהַוְיָ"ה אֲהַלֵּל דָּבָר", הַיְנוּ הֵן שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ בְּטוֹב, שֶׁהוּא שֵׁם הַוְיָ"ה שֵׁם הַחֶסֶד, הֵן שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ הֵפֶךְ מֵהַטּוֹב, שֶׁהוּא שֵׁם אֱלֹקִים שֵׁם הַדִּין, עָלָיו לִזְכֹּר שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּכְשֶׁיֵּדַע כָּל זֹאת, נִקְרֵאת יְדִיעָה שְׁלֵמָה.

כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא אַחְדוּת שֶׁל חֶסֶד וּגְבוּרָה,

זֶה נִקְרָא דַּעַת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַחֲלֹק בֵּין חֶסֶד לִגְבוּרָה, וִיבָרֵךְ עַל כֻּלָּם 'הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב', וְזֶה נִקְרָא הַוְיָ"ה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, וּכְעֵין שֶׁאוֹמְרִים חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת נד:): חַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ו, ה): "וְאָהַבְתָּ אֵת הַוְיָ"ה אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ" וְגוֹ', הַיְנוּ הֵן שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ בְּטוֹב וְהֵן שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ בְּרַע, תָּמִיד מְחַיֵּב לְבָרֵךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

אֲבָל כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא, עֲוֹנוֹתָיו חֲקוּקִים עַל עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְחֶזְקֵאל לב, כז): "וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם [חֲקוּקָה] עַל עַצְמוֹתָם", כִּי כָּל עֲבֵרָה יֵשׁ לָהּ צֵרוּף אוֹתִיּוֹת, וְזֶה נֶחְקָק בְּתוֹךְ עַצְמוֹתָיו. וְזֶה מַה שֶּׁנּוֹקֵם בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִרְמְיָה ה, כה): "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה", וּכְתִיב (תְּהִלִּים לד, כב): "תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה", וְהַחֲטָאִים וְהָעֲוֹנוֹת וְהָרִשְׁעוּת שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה — נוֹקְמִים בּוֹ, וּמַה שֶּׁאָדָם סוֹבֵל בְּחַיָּיו, זֶה רַק מֵהָרָע, שֶׁהוּא עַצְמוֹ עָשָׂה.

וְאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא אֶת הַחֲטָאִים מֵעַצְמוֹתָיו, אֶלָּא עַל־יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים, כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה וּמִתְוַדֶּה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אָז יוֹצְאִים מֵעַצְמוֹתָיו הַצֵּרוּפִים הָרָעִים, וְזוֹכֶה לְהַגִּיעַ לָדַעַת הָאֱמֶת, שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, כִּי נִפְתָּח לוֹ הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא. וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה כ', סִימָן יג): בִּלְעָם הָיָה רָשָׁע עָרוּם, וְיוֹדֵעַ שֶׁאֵין עוֹמֵד בִּפְנֵי הַפִּרְעָנִיּוֹת אֶלָּא תְּשׁוּבָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁחוֹטֵא וְאוֹמֵר חָטָאתִי, אֵין רְשׁוּת לַמַּלְאָךְ לִגַּע בּוֹ. כִּי הַוִּדּוּי דְּבָרִים שֶׁאָדָם מִתְוַדֶּה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, זֶה מַה שֶּׁמּוֹצִיא אֶת הָעֲוֹנוֹת שֶׁנֶּחְקְקוּ בְּעַצְמוֹתָיו. וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תּוֹרַת כֹּהֲנִים בְּחֻקֹּתַי ח'): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמִּיָּד שֶׁהֵם מִתְוַדִּין עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם, אֲנִי חוֹזֵר וּמְרַחֵם עֲלֵיהֶם, כִּי אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְאֹד מְאֹד

חָשׁוּב וְדוּי דְּבָרִים, שֶׁאָדָם מִתְוַדֶּה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְכֵן מוּבָא (זֹהַר בְּרֵאשִׁית נו.): כָּל מַאן דְּאוֹדֵי עַל חֲטָאוֹי, קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שָׁבִיק לֵהּ וּמָחִיל עַל חוֹבֵיהּ. וּכְשֶׁאָדָם זוֹכֶה לַדַּעַת הַשְׁלֵמָה, יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר עָלָיו הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּכְבָר אֵין הֶפְרֵשׁ אֶצְלוֹ בֵּין טוֹב לְרַע, בֵּין הַוָיָ"ה לֵאלֹקִים.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (שְׁמוֹת כ, ב): "אָנֹכִי הַוָיָ"ה אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים"; הַיְנוּ הֵן הַוָיָ"ה הֵן אֱלֹקֶיךָ, תָּבִין שֶׁכָּל זֶה "אָנֹכִי" — הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, "אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה טז, סִימָן ד'), כִּי כָּל הַגָּלֻיּוֹת נִקְרָאוֹת עַל שֵׁם גָּלוּת מִצְרַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִצְרֵים לְיִשְׂרָאֵל, "מִבֵּית עֲבָדִים" — זֶה סוֹבֵב עַל בְּטוּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם עֲבָדִים, כִּי כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת — אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר, שֶׁמֵּהֶם בָּאוֹת כָּל הַתַּאֲוֹוֹת הָרָעוֹת, הֵם מִתַּחַת גַּלְגַּל הַיָּרֵחַ. וְהַיָּרֵחַ מְכֻנֶּה בְּשֵׁם עֶבֶד, כַּמּוּבָא (זֹהַר וַיֵּשֶׁב קפא.): "הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי" (יְשַׁעְיָה נב, יג) — דָּא סִיהֲרָא.

וְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת יָכוֹל לְהָבִיא אֶת הָאָדָם לְדַרְגָּה זוֹ, שֶׁיַּשִּׂיג אֶת אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתִתְגַּלֶּה אֵלָיו הַדַּעַת הַשְׁלֵמָה, וְשׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם לֹא יוּכַל לְבַלְבְּלוֹ, אֶלָּא תָּמִיד יְהַלֵּל אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, "בַּהַוָיָ"ה אֲהַלֵּל דָּבָר בֵּאלֹקִים אֲהַלֵּל דָּבָר", וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּתְבַּטֵּלְנָה אֶצְלוֹ כָּל הַתַּאֲוֹוֹת רָעוֹת וְהַמִּדּוֹת רָעוֹת, וְהוּא אֵינוֹ מְפֻחָד מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶךָ", תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם יוֹצֵא לַאֲוִיר הָעוֹלָם, יֵשׁ עָלָיו כְּבָר מִלְחָמָה מֵהַיֵּצֶר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ד, ז): "לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ" וְגוֹ', וְעִקַּר הָאוֹיֵב שֶׁל אָדָם זֶה הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁמַּכְשִׁיל אוֹתוֹ בַּעֲבֵרוֹת. "וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב" — זֶה הַסָּמ"ךְ־מ"ם וְנוּקְבָא דִּילֵהּ, שֶׁמִּתְגַּבְּרִים עַל אָדָם שֶׁחָטָא, "עַם רַב מִמְּךָ", כִּי כָּל הַחֲטָאִים וְהָעֲוֹונוֹת שֶׁאָדָם חוֹטֵא בִּפְרָט בִּפְגַם־הַבְּרִית, עַל־יְדֵי־זֶה בּוֹרֵא קְלִפּוֹת וּמַשְׁחִיתִים, כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קמא), שֶׁזֶּה עַם רַב, שֶׁבָּאִים עִם הַסָּמ"ךְ־מ"ם וְנוּקְבָא דִּילֵהּ, עָלֶיךָ לָדַעַת, שֶׁהַכֹּל מִמְּךָ, עִם כָּל זֹאת עָלֶיךָ לְהִתְחַזֵּק, וְ"לֹא תִירָא מֵהֶם, כִּי הַוָיָ"ה אֱלֹקֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם".

כִּי אִם תֵּלֵךְ בַּדֶּרֶךְ הַזּוֹ שֶׁגִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל, לָדַעַת, שֶׁהֵן מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלֶיךָ לְטוֹב וְהֵן מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלֶיךָ לְרַע, זֶה "הַוָיָ"ה אֱלֹקֶיךָ עִמָּךְ", וְאָסוּר לִפְחֹד מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שָׁם אֲלוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאָז בִּידִיעוֹת אֵלּוּ "הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", יַעֲלֶה אוֹתְךָ מֵהָאַרְצִיּוּת, הַגַּשְׁמִיּוּת וְהָעֲבִיוּת שֶׁנִּפַּלְתָּ אֲלֵיהֶן, וּמְצֻרוֹת לְךָ.

וְזֶה הָעִקָּר בְּזֶה הָעוֹלָם, לְהִתְחַזֵּק בְּכָל הַמַּצָּבִים שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו, וַאֲפִלּוּ הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר, וְלֹא לְהִתְיָאֵשׁ בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן, וְחַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה, כִּי אֵין שׁוּם רַע יוֹצֵא מִלְּמַעְלָה, וְאַף שֶׁיֵּשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵין אָנוּ מְבִינִים, עִם כָּל זֹאת עָלֵינוּ לְהִתְחַזֵּק בְּכָל הַמַּצָּבִים שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי מְנַסִּים אֶת כֻּלָּם בְּכָל מִינֵי נִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמָרִים, וְעִקַּר שְׁלֵמוּת הָאָדָם — כְּשֶׁיּוֹדֵעַ, שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, וּמִתְחַזֵּק בְּכָל הַמַּצָּבִים שֶׁרַק עוֹבְרִים עָלָיו.

וְזֶה הַנִּסָּיוֹן הֲכִי קָשֶׁה לָאָדָם, כְּשֶׁעוֹבְרוֹת עַל בְּנֵי־אָדָם צָרוֹת מְשֻׁנּוֹת מִבַּיִת וּמִחוּץ, נִתְבַּלְבְּלִים דַּעְתּוֹ וְשִׂכְלוֹ, וְאָז סוֹבֵל סֵבֶל גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (נְדָרִים מא.): 'דַּעַת קָנְיָת — מֶה חָסַרְתָּ', 'דַּעַת חָסַרְתָּ — מַה קָּנְיָת'. כִּי עִקַּר הָאָדָם זֶה הַדַּעַת, וּשְׁלֵמוּת הַדַּעַת הִיא, כְּשֶׁהוּא יוֹדֵעַ אֲשֶׁר חֶסֶד וּגְבוּרָה מְאֻחָדִים יַחַד, הֵן שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ טוֹב, שֶׁזֶּה הַוָיָ"ה — שֵׁם הַחֶסֶד, וְהֵן שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ לְהֶפֶךְ בִּגְבוּרָה, שֶׁזֶּה אֱלֹקִי"ם — שֵׁם הַדִּין, הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, זוֹ נִקְרֵאת שְׁלֵמוּת הַדַּעַת, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ אַחְדוּת בֵּין

חֶסֶד לִגְבוּרָה, נִמְשֶׁכֶת מִזֶּה סְפִירַת הַדַּעַת, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יב] וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֵיכֶם, אַל יֵרַךְ לְבַבְכֶם, אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּחְפְּזוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן עֲרב): כְּתִיב (תְּהִלִּים צה, ז): ״הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ״, זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא יָשִׂים לֵבָב עֵינָיו, כִּי אִם אוֹתוֹ הַיּוֹם, כִּי אָסוּר לְבַלְבֵּל אֶת עַצְמוֹ מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, כִּי כָּל יוֹם הוּא יוֹם, וְזֶה שַׁיָּךְ הֵן בְּגַשְׁמִיּוּת בְּעֵסֶק פַּרְנָסָתוֹ וְהִצְטָרְכוּתוֹ, וְהֵן בְּרוּחָנִיּוּת בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹות וּבִתְפִלָּה, אָסוּר לְהִתְבַּלְבֵּל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, וְרַק תֵּדַע: אִם אַתָּה רוֹצֶה לִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵין לְךָ רַק הַיּוֹם הַזֶּה, וּבְכָל יוֹם וָיוֹם יֵשׁ לָאָדָם מִלְחָמָה חֲדָשָׁה, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ס׳), שֶׁכָּל יוֹם כְּשֶׁמַּתְחִיל לָאָדָם הוּא בְּקַטְנוּת וּבִצְמְצוּם, וְאָדָם צָרִיךְ לְהַרְחִיב אֶת הַיּוֹם.

וְכֵן מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן פד), שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם מֵאִיר הָאוֹר הַגָּנוּז אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָמָּה אֵין אָדָם זוֹכֶה לָזֶה? מִפְּנֵי שֶׁבָּאִים נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, שֶׁהֵן מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וּמְבַלְבְּלִים מַחְשַׁבְתּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת אֶת הָאוֹר הַגָּנוּז שֶׁמֵּאִיר בְּכָל יוֹם וָיוֹם. וְזֶה ״וְאָמַר אֲלֵיהֶם״ הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ — ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֵיכֶם״, שֶׁהוּא מַכְרִיז אֶל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל: דַּע, שֶׁדַּיְקָא הַיּוֹם הַזֶּה אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֵיכֶם, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (קִדּוּשִׁין ל׃): בְּכָל יוֹם וָיוֹם יִצְרוֹ שֶׁל אָדָם מִתְגַּבֵּר עָלָיו וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ, וְאִלְמָלֵא עֶזְרוֹ לֹא יָכוֹל לוֹ; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה מב.): אֲפִלּוּ אֵין בָּכֶם זְכוּת, אֶלָּא קְרִיאַת שְׁמַע בִּלְבַד, כְּדַאי שֶׁיּוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם; כִּי בָּזֶה שֶׁאָדָם קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהִיא אֱמוּנָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה יִנָּצֵחַ אֶת הַמִּלְחָמָה.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לו), שֶׁכְּשֶׁבּוֹעֶרֶת בָּאָדָם תַּאֲוַת נְאוּף, עֲצָתוֹ שֶׁיֹּאמַר: ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַוָ״ה אֱלֹקֵינוּ הַוָ״ה אֶחָד״, ״בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד״, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ יַכְנִיעַ וְיָקֵרַר מִמֶּנּוּ אֶת תַּאֲוַת נְאוּף הַבּוֹעֶרֶת בּוֹ. וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְנָחוֹת צט:): אֲפִלּוּ לֹא קָרָא אָדָם אֶלָּא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, קַיִּם (יְהוֹשֻׁעַ א, ח) לֹא יָמוּשׁ, וְדָבָר זֶה אָסוּר לְאָמְרוֹ בִּפְנֵי עַם הָאָרֶץ, כִּי כְּשֶׁיִּשְׁמַע דָּבָר זֶה, יִהְיֶה לוֹ תִּרּוּץ לְהִפָּטֵר, וּכְבָר לֹא יִלְמַד תּוֹרָה, וְכָל־כָּךְ חֲשׁוּבָה מִצְוַת קְרִיאַת שְׁמַע בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב, שֶׁהִיא נֶחֱשֶׁבֶת כְּמוֹ שֶׁלָּמַד תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (שׁוֹחֵר טוֹב תְּהִלִּים א׳): כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ יָגַע בַּתּוֹרָה יוֹמָם וָלַיְלָה; וְלָכֵן אִם אֵין לָאָדָם אֶלָּא זְכוּת קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁאוֹמֵר בְּכָל יוֹם: ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל״, כְּדַאי הוּא לְהִוָּשַׁע.

וְאָמַר ״אַל יֵרַךְ לְבַבְכֶם אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּחְפְּזוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם״, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י: ׳אַל יֵרַךְ לְבַבְכֶם אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּחְפְּזוּ וְאַל תַּעַרְצוּ׳. אַרְבַּע אַזְהָרוֹת — כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁמַּלְכֵי הָאֱמוֹת עוֹשִׂים: מְגִיפִים בִּתְרִיסֵיהֶם, כְּדֵי לְהַקִּישָׁן זֶה לָזֶה, כְּדֵי לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁיַּחְפְּזוּ אֵלּוּ שֶׁכְּנֶגְדָּם וְיָנוּסוּ, וְרוֹמְסִים בְּסוּסֵיהֶם וּמַצְהִילִין אוֹתָם, לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שַׁעֲטַת פָּרְסוֹת סוּסֵיהֶם, וְצוֹוְחִין בְּקוֹלָם וְתוֹקְעִין בְּשׁוֹפָרוֹת וּמְיַנֵּי מַשְׁמִיעֵי קוֹל׳; ״אַל יֵרַךְ לְבַבְכֶם״ — ׳מִצַּהֲלוֹת סוּסִים׳, ״אַל תִּירְאוּ״ — ׳מֵהֲגָפַת הַתְּרִיסִין׳, ״וְאַל תַּחְפְּזוּ״ — ׳מִקּוֹל הַקְּרָנוֹת׳, ״וְאַל תַּעַרְצוּ״ — ׳מִקּוֹל הַצְּוָחָה׳.

וְזֶה סוֹבֵב עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקְּלִפּוֹת וְהַסִּטְרָא אַחֲרָא שֶׁהִתְלַבְּשׁוּ בּוֹ מֵחֲמַת

עֲוונוֹתָיו, בָּאִים אֵלָיו לְשָׁבְרוֹ בְּכָל מִינֵי תַּכְסִיסִים מִתַּכְסִיסֵי מִלְחָמָה, וְעַל זֶה הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מְחַזֵּק אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל: "אַל יֵרַךְ לְבַבְכֶם, אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּחְפְּזוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם", וּבִפְרָט אִם אָדָם חָזָק בַּאֲמִירַת קְרִיאַת שְׁמַע. וְזֶה שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל גָּלְיַת (שְׁמוּאֵל־א׳ יז, טז): "וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב", וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (סוֹטָה מב:): כְּדֵי לְבַטְּלָן מִקְּרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ד׳), שֶׁגָּלְיַת הָיָה מֵצַח הַנְּחָשׁ, שֶׁרָצָה לְהַרְאוֹת שֶׁהַכֹּל טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, וּבָא דָּוִד וְהִכְנִיעוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוּאֵל־א׳ יז, מ): "וַיִּקַּח מַקְלוֹ בְּיָדוֹ, וַיִּבְחַר לוֹ חֲמִשָּׁה חַלְּקֵי אֲבָנִים מִן הַנַּחַל וַיָּשֶׂם אֹתָם בִּכְלִי הָרֹעִים אֲשֶׁר לוֹ וּבַיַּלְקוּט, וְקַלְעוֹ בְּיָדוֹ, וַיִּגַּשׁ אֶל הַפְּלִשְׁתִּי" וְגוֹ', "וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת יָדוֹ אֶל הַכֶּלִי, וַיִּקַּח מִשָּׁם אֶבֶן וַיְקַלַּע וַיַּךְ אֶת הַפְּלִשְׁתִּי אֶל מִצְחוֹ, וַתִּטְבַּע הָאֶבֶן בְּמִצְחוֹ, וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו אַרְצָה" וְגוֹ'.

וּמוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (רַעְיָא מְהֵימְנָא, פִּנְחָס רמז.): וְאִינּוּן לְקַבְּלֵיהוּ חָמֵשׁ תֵּיבִין דְּאִינּוּן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הֲוָ"ה אֱלֹקֵינוּ הֲוָ"ה אֶחָד, שֶׁכָּלוּל בֵּיהּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, עַיִן שָׁם, שֶׁאֵלּוּ חֲמֵשֶׁת הָאֲבָנִים הָיוּ כְּנֶגֶד קְרִיאַת שְׁמַע, כִּי אֵיךְ מַכְנִיעִים אֶת הַשּׂוֹנֵא שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרָע? דַּיְקָא עַל־יְדֵי קְרִיאַת שְׁמַע, וְעַל־יְדֵי אֵיזוֹ אֶבֶן הִכְנִיעוֹ? יֵשׁ לוֹמַר עַל־יְדֵי הָאֶבֶן שֶׁהִיא כְּנֶגֶד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא אַחְדוּת בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וְזֶה שֶׁאָמַר רַשׁ"י, שֶׁאֵין מְחַסֵּר אֵיבָר יוֹצֵא לְמִלְחָמָה, הֵינוּ שֶׁכְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם קוֹמָה שְׁלֵמָה, וְאִם מִתְאַחֲדִים יַחַד, מְנַצְּחִים. אֲבָל כַּאֲשֶׁר מְדַבְּרִים בְּשִׂנְאָה עַל אֶחָד מִבַּר יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפְלִים.

וְלָכֵן דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵא מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, כְּשֶׁרָצָה לְהַכְנִיעַ אֶת גָּלְיָת שֶׁהוּא מֵצַח הַנָּחָשׁ, שֶׁרָצָה לְהַרְאוֹת שֶׁהַכֹּל טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, לָקַח אֶבֶן אַחַת מֵחֲמֵשֶׁת הָאֲבָנִים שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהִיא כְּנֶגֶד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, וּקְלָעוֹ בְּמִצְחוֹ, וְנָפַל עַל פָּנָיו, וְכָרַת אֶת רֹאשׁוֹ, כִּי הָעִקָּר הוּא אַחְדוּת, כְּשֶׁעַם יִשְׂרָאֵל מִתְאַחֲדִים יַחַד, אָז יְכוֹלִים לְהַפִּיל אֶת הַשּׂוֹנְאִים שֶׁבָּאִים בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים לְהַפְחִיד אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

וְלָמָּה דַּיְקָא בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים? אֶלָּא מוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כה), שֶׁבְּכָל עוֹלָם מֵהָאַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת: אֲצִילוּת, בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה, מִתְגַּבְּרִים בְּכָל פַּעַם הַדְּמְיוֹנוֹת וְהַקְּלִפּוֹת, וּצְרִיכִים לְהַכְנִיעַ אוֹתָם עַל־יְדֵי גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁהוּא גִּלּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי "הֲוָ"ה אֱלֹקֵינוּ הֲוָ"ה אֶחָד" מַכְנִיעִים אוֹתָם, כִּי הָעִקָּר תָּלוּי בְּאַחְדוּת, שֶׁהוּא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, תִּשְׁמְעוּ יַחַד נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁתִּהְיוּ אֵיבָר אֶחָד, כִּי אֵין מְחַסֵּר אֵיבָר יוֹצֵא לַמִּלְחָמָה.

וְהָעִקָּר לִזְכֹּר שֶׁאֵין לָכֶם אֶלָּא הַיּוֹם הַזֶּה, שֶׁזֶּה: "וְאָמַר אֲלֵהֶם, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה", כָּל יוֹם וָיוֹם זוֹ מִלְחָמָה חֲדָשָׁה, שֶׁמִּתְגַּבְּרוֹת הַקְּלִפּוֹת וְהַסִּטְרָא אַחֲרָא עַל הָאָדָם, וְעַל־יְדֵי קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה, מַכְנִיעִים וּמְבַטְּלִים אוֹתָם לְגַמְרֵי, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת כִּי תֵצֵא

[א] כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ הַוָ"ה אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר

עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קז): אֹיְבֶיךָ זֶה הַיֵּצֶר הָרָע, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁאָדָם יוֹצֵא לַמִּלְחָמָה עַל יֵצֶר כָּזֶה שֶׁל ״וּנְתָנוֹ הַוָּיָה אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶיךָ״, כְּלוֹמַר יֵשׁ יֵצֶר הָרָע כָּזֶה שֶׁהוּא אוֹמֵר, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּיָדֶיךָ, עַל דֶּרֶךְ (שְׁמוּאֵל־ב׳ כג, ג): ״צַדִּיק מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים״, הֲרֵי אַתָּה יָכוֹל כְּבָר לִפְעֹל מַה שֶּׁאַתָּה רוֹצֶה אֶצְלוֹ יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ שֶׁמַּכְנִיס בּוֹ גְּאוּת וְיֵשׁוּת, שֶׁזֶּה יֵצֶר הָרָע הַקָּשֶׁה בְּיוֹתֵר.

כִּי בֶּאֱמֶת הוּא כָּךְ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה, וְיכוֹלִים לִפְעֹל כָּל מַה שֶּׁרוֹצִים אֶצְלוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲבָל אָדָם צָרִיךְ לְהַרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ הֵכִי יָרוּד וּפָחוּת, כִּי שְׁלֵמוּת הָאָדָם לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, הַיְנוּ מִצַּד אֶחָד צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁיְּכוֹלִים לִפְעֹל אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל מַה שֶּׁרוֹצִים, אַךְ מִצַּד שֵׁנִי צְרִיכִים לִהְיוֹת כְּלוּם בְּעֵינֵי עַצְמוֹ. וְאִם הַיֵּצֶר הָרָע בָּא לָאָדָם כְּאִלּוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּבָר בְּיָדֶיךָ, כְּלוֹמַר שֶׁמַּכְנִיס בְּךָ מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל יֵשׁוּת וְגַאוּת, נוֹתֶנֶת הַתּוֹרָה עֵצָה עַל זֶה: ״וְשָׁבִיתָ שְׁבִיוֹ״, כְּלוֹמַר עִם מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיךָ, הַיְנוּ בְּגַדְלוּת, בָּזֶה תִּתְגַּבֵּר עָלָיו, הַיְנוּ שֶׁתֹּאמַר לוֹ אֵיךְ אֲנִי מוֹשֵׁל כְּשֶׁיֵּשׁ לִי גַּאֲוָה, וְאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹרֶה עִמִּי. וּכְעִין שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ה.): כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לָדוּר בָּעוֹלָם. כִּי עַל־יְדֵי גַּאֲוָה וְגַסּוּת רוּחַ, מְסַלְּקִין אֶת הַשְּׁכִינָה מִמֶּנּוּ.

וּבָזֶה נָבִין גַּם הֶמְשֵׁךְ הַפְּסוּקִים: ״וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה״, בָּזֶה שֶׁאָדָם שׁוֹבֶה אֶת הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁרָצָה לְהַכְנִיס אוֹתוֹ בְּגַדְלוּת, וְהוּא אוֹמֵר לוֹ: ״אֵיךְ אַתָּה יָכוֹל לְהַכְנִיס בִּי גַּדְלוּת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּיָדִי, הֲרֵי אֵין הוּא יִתְבָּרֵךְ שׁוֹרֶה בִּמְקוֹם גַּדְלוּת וְגַאֲוָה״, עַל־יְדֵי־זֶה אָדָם זוֹכֶה לִתְפִלָּה, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לִתְפִלָּה, אֶלָּא כְּשֶׁמְּבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְאֵין בּוֹ שׁוּם יֵשׁוּת כְּלָל, וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן י׳), אֲשֶׁר אֵשֶׁ״ת הִיא תְּפִלָּה, בִּבְחִינַת (תְּהִלִּים נא, יז): ״אֲ׳דֹנָי שְׂ׳פָתַי תִּ׳פְתָּח״, שֶׁזֶּה (בְּרֵאשִׁית כ, ז): ״הָשֵׁב אֵשֶׁ״ת הָאִישׁ״ שֶׁהוּא תְּפִלָּה, עַיֵּן שָׁם.

וְכֵן מוּבָא בִּדְבָרָיו זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יח), אֲשֶׁר אֵשֶׁ״ת הִיא תְּפִלָּה, בִּבְחִינַת (דִּבְרִים כז, ו): ״אַ׳בָנִים שְׁ׳לֵמוֹת תִּ׳בְנֶה״, שֶׁלְּכָל זֶה זוֹכִים דַּיְקָא כְּשֶׁמְּבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ שָׁבוּי אַחַר הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁל הַגַּאֲוָה וְהַגַּדְלוּת, שֶׁזֶּה ״וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה״, כִּי כָּךְ תִּזְכֶּה לִתְפִלָּה בִּשְׁלֵמוּת.

וּכְתִיב ״וַהֲבֵאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת רֹאשָׁהּ, וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיהָ״, הַיְנוּ מִי שֶׁזּוֹכֶה לִתְפִלָּה, עָלָיו לֵידַע, שֶׁצָּרִיךְ שְׁנֵי דְּבָרִים לִתְפִלָּה: א. לְסַלֵּק אֶת חָכְמָתוֹ לְגַמְרֵי, שֶׁזֶּה וְגִלְּחָה אֶת רֹאשָׁהּ, הַשְּׂעָרוֹת הֵן הַמּוֹתָרוֹת, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סז), וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם בָּא לְהִתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, צָרִיךְ קֹדֶם לְהוֹצִיא אֶת הַמּוֹתָרוֹת מִמֹּחוֹ, שֶׁאֵלּוּ הֵן הַחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם חָכְמוֹת, הוּא רָחוֹק מִתְּפִלָּה. ב. כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לִתְפִלָּה, הוּא צָרִיךְ מְאֹד לִשְׁמֹר לֹא לְהַזִּיק לַזּוּלַת בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁזֶּה ״וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיהָ״, שֶׁלֹּא יִשְׁרֹט אֶת הַזּוּלַת עִם הַצִּפָּרְנַיִם, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַזִּיק בִּתְפִלָּתוֹ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ג׳): כְּשֶׁיִּתְתַּקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁלּוֹ, וְיוּכַל לִמְשֹׁל בְּכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה, וְיוּכַל לְהָמִית לְזֶה וּלְהַחֲיוֹת לְזֶה, וְנִמְצָא הָעוֹלָם חָרֵב, לְזֶה צְרִיכִים לָדוּן אֶת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת, שֶׁזֶּה ״וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיהָ״ לֹא לְהַזִּיק אֶת הַשֵּׁנִי.

וְאַחַר־כָּךְ ״וְהֵסִירָה אֶת שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ, וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ, וּבָכְתָה אֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יֶרַח יָמִים, וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ, וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה״; הַיְנוּ שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהוֹרִיד מִמֶּנּוּ אֶת הַשִּׁבְי שֶׁשָּׁבָה אוֹתוֹ הַיֵּצֶר

הָרָע, כִּי בְּפֵרוּשׁ גִּלָּה לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן קכה), שֶׁבְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צְרִיכִים לְהַגְבִּיהַּ אֶת לִבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־ב' יז, י): "וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בְּדַרְכֵי הָוָי"ה", כִּי פְּעָמִים רַבּוֹת אֵין אָדָם מִתְפַּלֵּל, כִּי אֵינוֹ מַאֲמִין שֶׁתִּפְלָתוֹ פּוֹעֶלֶת, לָכֵן "וְהֵסִירָה אֶת שִׁמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ", שֶׁזֶּה מַה שֶּׁהַיֵּצֶר הָרָע רוֹצֶה לְתָפֵס אוֹתוֹ בַּעֲנָוָה פְּסוּלָה, "וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יֶרַח יָמִים", שֶׁזֶּה מַה שֶּׁצְּרִיכִים לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְסַלֵּק אֶת חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ, שֶׁזֶּה סוֹד אַבָּ"א וְאִמָּ"א.

וְאָז "וְאַחַר תֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ, וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה", שֶׁזֶּה סוֹד הַזִּוּוּג עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ט'), שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּבְחִינַת זִוּוּג, שֶׁמְּזַוֵּג אֶת עַצְמוֹ כְּבְיָכוֹל עִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בְּסוֹד (וַיִּקְרָא א, ט): "אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַהָוָי"ה", שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ כְּבְיָכוֹל מְקַבֵּל מֵאִתָּנוּ תַּעֲנוּג, "וְהָיָה אִם לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ, וּמָכֹר לֹא תִמְכְּרֶנָּה בַּכָּסֶף, לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עִנִּיתָהּ", הַיְנוּ אִם אָדָם לֹא רוֹצֶה לִזְכּוֹת לִתְפִלָּה, אֲפִלּוּ שֶׁכְּבָר שָׂכָה לִתְפִלָּה, עַל־כָּל־פָּנִים אַל תִּשְׁתַּמֵּשׁ עִם תְּפִלָּה בִּשְׁבִיל כָּבוֹד, כֶּסֶף, שֵׁם וּגְדֻלָּה, "לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עִנִּיתָהּ" עִם מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְהִרְהוּרִים רָעִים, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ל'), שֶׁכָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְהִרְהוּרִים רָעִים בָּאִים לָאָדָם בְּעֵת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ, וּנְתָנוֹ הָוָי"ה אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ, וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן קי): אֶחָד שָׁאַל אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל, כֵּיצַד הִיא הַבְּחִירָה? הֵשִׁיב לוֹ בִּפְשִׁיטוּת, שֶׁהַבְּחִירָה בְּיַד הָאָדָם בִּפְשִׁיטוּת, אִם רוֹצֶה עוֹשֶׂה, וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה אֵינוֹ עוֹשֶׂה. וּבֶאֱמֶת זוֹ יְדִיעָה גְּדוֹלָה מְאֹד, כִּי כַּמָּה בְּנֵי־אָדָם נְבוֹכִים בָּזֶה מְאֹד, מֵחֲמַת שֶׁהֵם מֻרְגָּלִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וּבְדַרְכֵיהֶם מִנְּעוּרֵיהֶם מְאֹד, עַל־כֵּן נִדְמֶה לָהֶם שֶׁאֵין לָהֶם בְּחִירָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְשַׁנּוֹת מַעֲשֵׂיהֶם, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי בְּוַדַּאי יֵשׁ לְכָל אָדָם בְּחִירָה תָּמִיד עַל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה עוֹשֶׂה.

וְזֶה "כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ", כְּשֶׁהָאָדָם יוֹצֵא מֵהָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן אֶל הָעוֹלָם הַזֶּה, עָלָיו לֵידַע, אֲשֶׁר תֵּכֶף־וּמִיָּד יֵשׁ לוֹ מִלְחָמָה עִם אוֹיְבוֹ שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ד, ז): "לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ". וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (סַנְהֶדְרִין צא:): אָמַר לוֹ אַנְטוֹנִינוֹס לְרַבִּי: מֵאֵימָתַי יֵצֶר הָרָע שׁוֹלֵט בָּאָדָם, מִשְּׁעַת יְצִירָה אוֹ מִשְּׁעַת יְצִיאָה? אָמַר לוֹ: מִשְּׁעַת יְצִירָה. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן בּוֹעֵט בְּמֵעֵי אִמּוֹ וְיוֹצֵא! אֶלָּא: מִשְּׁעַת יְצִיאָה. אָמַר רַבִּי: דָּבָר זֶה לִמְּדָנִי אַנְטוֹנִינוֹס, וּמִקְרָא מְסַיְּעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ".

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, וְאַל יַחֲשֹׁב שֶׁאֵין לוֹ בְּחִירָה, שֶׁזֶּה "וּנְתָנוֹ הָוָי"ה אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ", הַיְנוּ שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע תָּלוּי בְּיָדְךָ, בִּבְחִירָתְךָ, אִם אַתָּה רוֹצֶה — אַתָּה עוֹשֶׂה, וְאִם אֵין אַתָּה רוֹצֶה — אֵין אַתָּה עוֹשֶׂה. וְלֹא עוֹד אֶלָּא "וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ", יֵשׁ בְּכֹחֲךָ לְהַחֲזִיר עוֹד אֲלָפִים וְרִבְבוֹת נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בִּתְשׁוּבָה, וּלְהוֹצִיא אוֹתָם מֵהַשִּׁבְי, וּלְהַכְנִיסָם בַּקְּדֻשָּׁה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ הָוָי"ה אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קטז): הַנּוֹתֵן צְדָקָה נִצּוֹל מֵעֲבֵרוֹת. כִּי (שַׁבָּת קנא:): כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, מְרַחֲמִים עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם; וְכָל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דֵּעָה, אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו (בְּרָכוֹת לג.); וְכֵיוָן שֶׁמְּרַחֲמִים עָלָיו, בְּהֶכְרֵחַ נוֹתְנִים לוֹ דַּעַת, וַאֲזַי נִצּוֹל מִלָּבוֹא לִידֵי עֲבֵרָה,

כִּי (סוטה ג׳): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת; אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה נְצוֹל מֵעֲבֵרוֹת.

וְזֶה "כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ", כְּשֶׁהָאָדָם יוֹצֵא אֶל זֶה הָעוֹלָם, עָלָיו לֵידַע שֶׁיֵּשׁ לְפָנָיו מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר, שֶׁהוּא הָאוֹיֵב שֶׁל הָאָדָם, וְהָעֵצָה לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ — עַל־יְדֵי מִצְוַת צְדָקָה, שֶׁזֶּה "וּנְתָנוֹ הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ", עַל־יְדֵי שֶׁתִּתֵּן צְדָקָה בְּיָדֶיךָ, בָּזֶה תִּזְכֶּה לִכְבֹּשׁ אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, כִּי הַצְּדָקָה תְּלוּיָה בַּיָּדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דִּבְרִים טו, ז): "כִּי יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן מֵאַחַד אַחֶיךָ" וְגוֹ', "לֹא תְאַמֵּץ אֶת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן, כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ" וְגוֹ', הַזְכִּיר יָדְךָ דַּיְקָא, כִּי הַצְּדָקָה תְּלוּיָה בַּיָּדַיִם, וְעַל־יְדֵי שֶׁתִּתֵּן צְדָקָה, תִּזְכֶּה לְהִנָּצֵל מֵעֲבֵרוֹת, שֶׁהָאוֹיֵב הוּא הַיֵּצֶר הָרָע, רוֹצֶה לִתְפֹּס אוֹתְךָ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא "וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ", שֶׁתּוּכַל לְקָרֵב רְחוֹקִים, וּלְהוֹצִיא אוֹתָם מֵהַשִּׁבְיָ שֶׁנָּפְלוּ לְשָׁם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יט): עִקַּר הַתַּכְלִית וְהַשְׁלֵמוּת הוּא רַק לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּתְמִימוּת גְּמוּרָה בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, וְכָל הָאֶפִּיקוֹרְסִים, הַחוֹקְרִים, הַזֵּדִים וְהַמִּינִים, הֵם יוֹנְקִים מִקְּלִפַּת עֲמָלֵק, שֶׁכָּל כֹּחָהּ לְהַטְעוֹת כְּאִלּוּ הַכֹּל מִתְנַהֵג רַק עַל־יְדֵי טֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל, וְכוֹפֵר לְגַמְרֵי בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְלָכֵן גַּם בְּמִצְוֹות הוּא נוֹתֵן טְעָמִים שֶׁל הֶבֶל, שֶׁהַכֹּל הוּא עַל־פִּי שֵׂכֶל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (תַּנְחוּמָא כִּי תֵצֵא ט׳), שֶׁהָיָה עֲמָלֵק חוֹתֵךְ מִילוֹת וְזוֹרְקָן כְּלַפֵּי מַעְלָה, כִּי מִילָה הִיא מִצְוָה רִאשׁוֹנָה שֶׁנִּצְטַוָּה בָּהּ אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁהָיָה רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים, וַעֲמָלֵק שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַפִּילוֹסוֹפִים, הַכּוֹפְרִים הַחוֹקְרִים, כּוֹפְרִים בְּכָל הַמִּצְוֹות, וּמְפָרְשִׁים הַכֹּל עַל שִׂכְלִיּוּת לְבַד, כְּאִלּוּ זֶה עִנְיָן שֶׁל שֵׂכֶל, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת חוֹתֵךְ מִילוֹת וְזוֹרְקָן כְּלַפֵּי מַעְלָה, שֶׁכּוֹפֵר בְּמִצְוַת מִילָה, וְזוֹרְקָהּ כְּלַפֵּי מַעְלָה אֶל הַשֵּׂכֶל, כִּי הֵם כּוֹפְרִים בְּמִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת בַּיָּדַיִם מַמָּשׁ, וְזֶה עִקַּר הַפְּגָם שֶׁל כָּל הַכּוֹפְרִים, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁיְּכוֹלִים לִהְיוֹת יְהוּדִי בַּלֵּב לְבַד, וְאֵין זְקוּקִים לְמִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא. וּבֶאֱמֶת אֵין לְךָ עוֹד כְּפִירוּת יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִזּוֹ, כִּי עִקַּר קִיּוּם הָאָדָם בָּזֶה הָעוֹלָם הוּא דַּיְקָא עַל־יְדֵי מִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁמְּקַיֵּם רְצוֹן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת וְהַשְׂכָּלוֹת כְּלָל. וְלָכֵן עֲמָלֵק הוּא אֶבֶן נֶגֶף, שֶׁמַּפִּיל אֶת הָאָדָם וּמְקָרֵר אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דִּבְרִים כה, יח): "אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ", שֶׁהוּא מְקָרֵר אֶת הָאָדָם מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא בַּיָּדַיִם.

וְזֶה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק (שְׁמוֹת יז, יא): "וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל, וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עֲמָלֵק", כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הִכְנִיס בְּעַם יִשְׂרָאֵל בְּחִינַת יָדַיִם, לְהַרְאוֹת לְכֻלָּם, שֶׁצְּרִיכִים מִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת בַּיָּדַיִם דַּיְקָא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן עֲמָלֵק כָּפַר בְּמִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת.

וְזֶה "כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ", שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרָע הָרוֹצֶה לְהַכְנִיס בָּאָדָם כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, כִּי כָּל אָדָם עַל־יְדֵי שֶׁחוֹטֵא, נִכְנָסֶת בּוֹ כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וְכַמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת אֱמוּנָה, סִימָן כב) הַפֶּשַׁע שֶׁל אָדָם מַכְנִיס כְּפִירָה לָאָדָם; וּכְדֵי לְהַכְנִיעוֹ יֵשׁ עֵצָה: "וּנְתָנוֹ הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ", הַיְנוּ עַל־יְדֵי מִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁעוֹשִׂים בַּיָּדַיִם מַמָּשׁ, בָּזֶה מַכְנִיעִים אֶת הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁרוֹצֶה לְהַכְנִיס בּוֹ כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת. וּכְשֶׁאָדָם חָזָק בְּמִצְוֹות מַעֲשִׂיּוֹת דַּיְקָא, וְיוֹדֵעַ שֶׁעִקַּר הַיַּהֲדוּת זֶה רַק תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא רַק שֶׁהוּא חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, אֶלָּא "וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ", שֶׁעוֹד מְקָרֵב אֲחֵרִים, וּמוֹצִיא

אֲנָשִׁים מֵהַשֵּׁמָּה וְהַזֹּהֲמָה שֶׁנָּפְלוּ לְשָׁם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ ה׳ אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן כד): מִצְוָה גְּדוֹלָה לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד, וּלְהִתְגַּבֵּר לְהַרְחִיק הָעַצְבוּת וְהַמָּרָה שְׁחוֹרָה בְּכָל כֹּחוֹ, וְכָל הַחוֹלָאַת הַבָּאָה עַל הָאָדָם, הִיא רַק מֵחֲמַת קִלְקוּל הַשִּׂמְחָה, וְיֵשׁ לָאָדָם עֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה, וּכְשֶׁנִּתְקַלְקְלָה הַשִּׂמְחָה, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא קִלְקוּל בַּעֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין, וְגַם חַכְמֵי הָרוֹפְאִים הָאֱרִיכוּ בָּזֶה, שֶׁכָּל הַמַּחֲלוֹת וְהֶחָלְאִים רָעִים בָּאִין עַל־יְדֵי מָרָה שְׁחוֹרָה וַעֲצָבוּת, וּכְשֶׁהָרוֹפֵא רוֹצֶה לִבְדֹּק אֶת הַחוֹלֶה, בּוֹדֵק אוֹתוֹ בַּדֹּפֶק, וְכָךְ יוֹדֵעַ מַצַּב הַחוֹלֶה, כִּי הַדֹּפֶק הוּא כְּנֶגֶד הַשִּׂמְחָה. וְיֵשׁ עֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה.

וְכֵן מוּבָא בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת (מַעֲשֶׂה יג, מִיּוֹם ו׳), אֲשֶׁר יֵשׁ עֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין בְּעֶשֶׂר הָאֶצְבָּעוֹת, כִּי בְּכָל אֶצְבַּע וְאֶצְבַּע מֵעֶשֶׂר אֶצְבָּעוֹת יוֹדְעִין דֹּפֶק מְיֻחָד מֵעֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין, וְהַצַּדִּיק מְרַפֵּא אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי עֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין.

כִּי בֶּאֱמֶת כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים שֶׁעוֹבְרִים עַל הָאָדָם, זֶה רַק מֵחֲמַת כֹּחַ הַמְדַמֶּה, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כה), שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע הוּא כֹּחַ הַמְדַמֶּה, כֹּחַ הַבַּהֲמִיּוּת שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בָּאָדָם, כִּי כָּל הָעֲבֵרוֹת הֵן רַק עַל־יְדֵי דִּמְיוֹן, שֶׁאָדָם מְדַמֶּה, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, דִּמְיוֹנוֹת שֶׁל שְׁטוּת וְכוּ׳, הִרְהוּרִים רָעִים, מַחֲשָׁבוֹת מְגֻנּוֹת וְתַאֲווֹת זָרוֹת.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נד), שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעַ כֹּחַ הַמְדַמֶּה, אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת יָד, שֶׁהוּא בְּסוֹד (הוֹשֵׁעַ יב, יא): ״בְּיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה״, וְיָד הוּא סוֹד שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דִּבְרִים יב, ז): ״וּשְׂמַחְתֶּם בְּכֹל מִשְׁלַח יְדֵיכֶם״. וְזֶה הַכְּלִי זֶמֶר שֶׁמְּנַגְּנִין בַּיָּד, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה שׁוֹרָה הַנְּבוּאָה עַל הַנְּבִיאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מְלָכִים־ב׳ ג, טו): ״וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן, וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן, וַתְּהִי עָלָיו יַד ה׳״, כִּי עִקַּר הַנְּבוּאָה — רוּחַ אֱלֹקִית בָּאָה עַל הָאָדָם רַק עַל־יְדֵי שִׂמְחָה וּנְגִינָה, וְכֵן מָצִינוּ אֱצֶל שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שְׁמוּאֵל־א׳ טז, יד): ״וְרוּחַ ה׳ סָרָה מֵעִם שָׁאוּל וּבִעַתַּתּוּ רוּחַ רָעָה מֵאֵת ה׳״, כִּי נִכְנְסָה בּוֹ עַצְבוּת וְרוּחַ נְכֵאָה, וְזֶה גָּרַם לוֹ מַה שֶּׁגָּרַם, עַד שֶׁהִתְאַבֵּד, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוּאֵל־א׳ לא, ד): ״וַיִּקַּח שָׁאוּל אֶת הַחֶרֶב וַיִּפֹּל עָלֶיהָ״.

וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רפג): מָה הָיָה הֶפְרֵשׁ בֵּין שָׁאוּל לְדָוִד, כִּי הֲרֵי שְׁנֵיהֶם הָיוּ צַדִּיקִים גְּדוֹלִים? אֶלָּא אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֵרוּבִין נג:): דָּוִד דְּגַלֵּי מַסֶּכְתָּ, כְּתִיב בֵּהּ (תְּהִלִּים קיט, עד): ״יְרָאֻנִי וְיִשְׂמָחוּ״, שָׁאוּל דְּלָא גַּלֵּי מַסֶּכְתָּ, כְּתִיב בֵּהּ (שְׁמוּאֵל א׳ יד, מז): ״וּבְכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַרְשִׁיעַ״. כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי צַדִּיקִים, אֶחָד שֶׁלּוֹמֵד וּמְלַמֵּד אֲחֵרִים, וּמַכְנִיס שִׂמְחָה בַּדּוּלַת, עָלָיו נֶאֱמַר ״יְרָאֻנִי וְיִשְׂמָחוּ״, כִּי כְּשֶׁאָדָם מַכְנִיס שִׂמְחָה בַּדּוּלַת, אָז גַּם נִכְנֶסֶת שִׂמְחָה בּוֹ, וְזֶה עוֹזֵר לוֹ לְהִתְגַּבֵּר עַל הַכֹּל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן יֵשׁ צַדִּיק שֶׁלּוֹמֵד רַק לְעַצְמוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מוֹצֵא רַק רַע אֱצֶל הַדּוּלַת.

וְזֶה ״כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ״, עִקַּר הָאוֹיֵב זֶה הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁמַּכְנִיס בָּאָדָם עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, עַד שֶׁרוֹצֶה לְהַפִּיל אוֹתוֹ לְגַמְרֵי, וּלְיַאֵשׁ אוֹתוֹ כְּאִלּוּ אֵין לוֹ כְּבָר שׁוּם תִּקְוָה, שֶׁזּוֹ הַמִּלְחָמָה הַקָּשָׁה בְּיוֹתֵר לָאָדָם, כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִמְשָׁךְ אַחַר הָעַצְבוּת וְהַמָּרָה שְׁחוֹרָה, וּמִשָּׁם נִמְשָׁכִין כָּל הַיְצָרִין רָעִים, וְאֵיךְ יְכוֹלִים לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו? רַק עַל־יְדֵי שִׂמְחָה.

וְזֶה "וּנְתָנוֹ הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ", כִּי יָד הוּא שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד הַוָי"ה", יַד הַוָי"ה דַּיְקָא, וְאָז כְּשֶׁאָדָם תָּמִיד שָׂמֵחַ, אָז הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהַן הַוָי"ה שֶׁהוּא חֶסֶד, וְהֵן אֱלֹקִים שֶׁהוּא דִּין, הַכֹּל אֶחָד, וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא רַק שֶׁתְּנַצַּח אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, אֶלָּא גַּם "וְשָׂבִיתָ שְׂבִיו", שֶׁתּוּכַל לְהוֹצִיא אֲחֵרִים מֵהַשְׁאוֹל תַּחְתִּית וּמִתַּחְתָּיו, וְתַחֲזִיר אוֹתָם בִּתְשׁוּבָה, וְאֵין עוֹד מְצָוָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה כְּמוֹ לְחַזֵּק יְהוּדִים אֲחֵרִים שֶׁנִּמְצָאִים בְּמְצוּקָה נַפְשִׁית, וּמִסְתּוֹבְבִים בְּדִכָּאוֹן פְּנִימִי וּבְמַחֲשָׁבוֹת שֶׁל הִתְאַבְּדוּת, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן.

אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לְשַׂמֵּחַ אֶת עַצְמוֹ וּלְשַׂמֵּחַ אֶת אֲחֵרִים, וְדַיְקָא עַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִים לְנַצֵּחַ אֶת הָאוֹיֵב, שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁרוֹצֶה לַעֲקֹר, חַס וְשָׁלוֹם, אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ, וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם, וְתָפְשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ, וְאֶל שַׁעַר מְקֹמוֹ, וְאָמְרוּ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ: בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא, וְרֹגֵמוּ כָּל אַנְשֵׁי עִירוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת, וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נד), שֶׁצְּרִיכִים לִשְׁמֹר עַל הַזִּכָּרוֹן, וְעִקַּר הַזִּכָּרוֹן לִזְכֹּר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד הַשָּׁלֵם, כַּמּוּבָא (זֹהַר מִשְׁפָּטִים צח.): "הַוָי"ה אֱלֹקֵי" (תְּהִלִּים קד, א) דָּא שֶׁירוֹתָא דִּמְהֵימְנוּתָא סְלִיקוּ דְּמַחֲשָׁבָה דְּעָלְמָא דְּאָתֵי.

הַיְנוּ בָּזֶה שֶׁאָדָם מַדְבִּיק מַחֲשַׁבְתּוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמְחַבֵּר אֶת הָעוֹלָם הַבָּא אֶל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְאֶת הָעוֹלָם הַזֶּה אֶל הָעוֹלָם הַבָּא, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד הַשָּׁלֵם, כִּי הַוָי"ה בָּרוּךְ הוּא, הוּא עַל שֵׁם הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה, שֶׁהוּא דָּבָר נִצְחִי, רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֱלֹקִי"ם גִּימַטְרִיָּה הַטֶּבַ"ע (פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים, שַׁעַר יז, פֶּרֶק ד'), שֶׁהוּא עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי וְהַחָמְרִי, הַכָּלוּל מִדּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, וּבָזֶה שֶׁאָדָם רַק חוֹשֵׁב מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, הוּא מְהַפֵּךְ גַּשְׁמִיּוּת לְרוּחָנִיּוּת וְרוּחָנִיּוּת לְגַשְׁמִיּוּת, וְנַעֲשֶׂה כֻּלּוֹ אֶחָד, וְאָז רוֹאֶה וּמִתְבּוֹנֵן, אֵיךְ שֶׁהַכֹּל זֶה אֱלֹקוּת וֵאלֹקוּת זֶה הַכֹּל, וְאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל.

וּכְשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת נִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ, כִּבְיָכוֹל, בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת, כֶּתֶר נִקְרָא עַתִּיק וַאֲרִיךְ, הַג' רֹאשׁוֹנוֹת שֶׁלּוֹ נִקְרָאוֹת עַתִּיק, וְהַז' תַּחְתּוֹנוֹת נִקְרָאוֹת אֲרִיךְ, וְשָׁם הוּא רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, רָצוֹן שֶׁבְּרְצוֹנוֹת, כֵּיוָן שֶׁאָדָם מַגִּיעַ לְעַתִּיק, אָז הוּא בָּטֵל וּמְבֻטָּל לְגַמְרֵי לָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאֵין לוֹ שׁוּם רָצוֹן אַחֵר, אֶלָּא לְהִכָּלֵל בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלִמְסֹר אֶת עַצְמוֹ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, חָכְמָה בִּינָה זֶה אַבָּא וְאִמָּא, שֶׁהֵם הַמֹּחִין, שֶׁהוּא סוֹד י"ה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי ד, ה): "קְנֵה חָכְמָה קְנֵה בִינָה", וּכְתִיב (שָׁם): "כִּי אִם לַבִּינָה תִּקְרָא לַתְּבוּנָה תִּתֵּן קוֹלֶךָ", הַיְנוּ הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן תָּמִיד אֵיךְ שֶׁהַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, וְאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְעַל־יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת הַזּוֹ שֶׁאָדָם מִתְבּוֹנֵן בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹלֶדֶת תְּבוּנָ"ה, שֶׁהוּא סוֹד בֵּ"ן וּבַ"ת, אוֹתִיּוֹת תְּבוּנָה (עֵץ חַיִּים, שַׁעַר ד', פֶּרֶק ה'), שֶׁהֵם סוֹד ו"ה, זְעֵיר אַנְפִּין וְנוּקְבָא.

וְהִנֵּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מֵאֵין סוֹף וְעַד אֵין תַּכְלִית, וּמְרַמֵּז לָאָדָם רְמָזִים שֶׁיִּתְקָרֵב אֵלָיו, כִּי קוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ הוֹלֵךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם עַד סוֹפוֹ, וְנִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, וְקוֹרֵא לוֹ שֶׁיַּחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאִם אָדָם זוֹכֶה וּמַשֶּׂה אָזְנוֹ אֶל הָרְמָזִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְרַמֵּז לוֹ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אָז זוֹכֶה לְהָבִין גִּלּוּיִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים עַד מְאֹד, עָמֹק עָמֹק מִי יִמְצָאֶנּוּ

(קֹהֶלֶת ז, כד), וְאִם אֵינוֹ זוֹכֶה, רַחֲמָנוּת גְּדוֹלָה עָלָיו, כִּי הוּא נוֹפֵל לְעָמְקָא דִּתְהוֹמָא רַבָּה.

וְהִנֵּה הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ זי״ע אָמַר: כְּשֶׁאָדָם פּוֹגֵם בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ — סוֹבֵל מִילָדָיו, וּכְשֶׁאָדָם פּוֹגֵם בְּדִבּוּרוֹ — סוֹבֵל מֵאִשְׁתּוֹ, וּכְשֶׁאָדָם פּוֹגֵם בְּמַעֲשָׂיו — סוֹבֵל מִבְּנֵי־אָדָם, וְכֻלָּם מְדַבְּרִים עָלָיו וְחוֹלְקִים עָלָיו, וּמְעִיקִים וּמְצַעֲרִים לוֹ.

וְזֶה ״כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ״, זֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת טו, ג): ״הַוָ״ה אִישׁ מִלְחָמָה״, ״בֵּן״ — זֶה נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים יד, א): ״בָּנִים אַתֶּם לַהַוָ״ה אֱלֹקֵיכֶם״, ״סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ״, הַיְנוּ שֶׁמּוֹרֵד כְּבָיכוֹל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לִשְׁמֹעַ אֶל הַמּוֹחִין, שֶׁהֵם אַבָּא וְאִמָּא, אֲזַי ״וְיִסְּרוּ אֹתוֹ״, מַתְחִיל לְקַבֵּל יִסּוּרִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (מְנָחוֹת נג:): מַה זַּיִת אֵינוֹ מוֹצִיא שַׁמְנוֹ, אֶלָּא עַל־יְדֵי כָּתִית אַף יִשְׂרָאֵל אֵין חוֹזְרִין לְמוּטָב, אֶלָּא עַל־יְדֵי יִסּוּרִין. וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם, הַיְנוּ כְּשֶׁמַּתְחִילִים לַעֲבֹר עָלָיו יִסּוּרִים, וְאֵינוֹ נִתְעוֹרֵר לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, כִּי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מֵבִין אֶת הָרְמָזִים שֶׁמְּרַמְּזִים לוֹ עַל־יְדֵי הַיִּסּוּרִים, שֶׁיַּחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, אֲזַי ״וְתָפְשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ״, שֶׁהֵם הַמּוֹחִין, ״וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ״, שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים הַנִּקְרָאִים זְקֵנִים, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (תַּנְחוּמָא שְׁמִינִי יא): נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְעוֹף, מָה עוֹף זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לִפְרֹחַ בְּלֹא כְּנָפַיִם, כָּךְ יִשְׂרָאֵל אֵין יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת דָּבָר בְּלֹא זְקֵנִים, ״וְאֶל שַׁעַר מְקוֹמוֹ״, כָּל אֶחָד צָרִיךְ לֵילֵךְ אֶל צַדִּיק שֶׁבִּמְקוֹמוֹ, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (סִפְרֵי תְּבוֹא ב׳): ״וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם״, זוֹ הִיא שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, וְכִי עָלְתָה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁתֵּלֵךְ אֵצֶל כֹּהֵן שֶׁלֹּא הָיָה בְּיָמֶיךָ, אֶלָּא כֹּהֵן שֶׁהוּא כָּשֵׁר, ״וְאָמְרוּ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ: בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שׁוֹמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסוֹבֵא״, שֶׁאֵינוֹ מוֹצִיא אֱלֹקוּת בְּתוֹךְ אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן סב) עַל הַפָּסוּק (רוּת ב, יד׳): ״לְעֵת הָאֹכֶל גֹּשִׁי הֲלֹם״, עַל־יְדֵי אֲכִילָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, נַעֲשֶׂה יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּא אַפִּין בְּאַפִּין.

וְזֶה ״וּרְגָמֻהוּ כָּל אַנְשֵׁי עִירוֹ בָאֲבָנִים״, כִּי זֶה יִגְרֹם שֶׁכֻּלָּם יְדַבְּרוּ עָלָיו, כִּי הַדִּבּוּרִים נִקְרָאִים אֲבָנִים, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן יח): אֲבָנִים הֵן אוֹתִיּוֹת (סֵפֶר־יְצִירָה ד, יב), וְכֵן מוּבָא (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן צו): כָּל דִּבְרֵי הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁכָּל אֶחָד מְדַבֵּר, הֵם בְּחִינַת ״אֲבָנִים, וָמֵת״, זֶה סוֹד נְפִילָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק לו): ״וַיָּמָת וַיִּמְלֹךְ״ (זֹהַר ח״ג קלה:), וְעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁיֵּשׁ עָלָיו מַחֲלֹקֶת, הוּא חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, וְזוֹכֶה אֲשֶׁר ״וּבְעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ״, שֶׁהָרָע נִתְבַּעֵר וְנִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה ״וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ״, שֶׁחוֹזְרִים לִשְׁמֹעַ וְלִרְאוֹת אֱלֹקוּת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְרַמֵּז לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל אֵיךְ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ, וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ, וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ, כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כה), אֲשֶׁר יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי עֲבוֹדוֹת: עֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוֹת וַעֲבוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, עֲבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹות הֵן פְּנִימִיּוֹת, וַעֲבוֹדַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף הֵן חִיצוֹנִיּוֹת, וַעֲבוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הַיְנוּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, הִיא מְאִירָה וּמְשַׁבַּחַת יוֹתֵר מֵעֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוֹת, הַיְנוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, וּבִשְׁבִיל זֶה פְּנִימִיּוֹת הַתַּחְתּוֹן נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ לְחִיצוֹנִיּוֹת הָעֶלְיוֹן, כִּי צְרִיכִין לַעֲלוֹת תָּמִיד מִדַּרְגָּה לְדַרְגָּה.

הַיְנוּ כִּי עִקַּר כָּל עֲבוֹדוֹת הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם כְּלוּלוֹת בִּשְׁנֵי מִינֵי עִנְיָנִים: עֲבוֹדוֹת

פְּנִימִיּוּת שֶׁל תּוֹרָה, תְּפִלָּה וּמִצְוֹות, וַעֲבוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, וְהִנֵּה שְׁתֵּיהֶן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם עֲבוֹדוֹת, כִּי שְׁתֵּיהֶן נִצְרָכוֹת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאַחַת לְלֹא זוּלָתָהּ אֵין לָהּ קִיּוּם כְּלָל, כִּי הָאָדָם מֻרְכָּב מִגּוּף וָנֶפֶשׁ, וְהוּא מֻכְרָח לְתֵת חִיּוּת וְקִיּוּם לִשְׁנֵיהֶם בְּיַחַד, וְלַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִם כָּל הַכֹּחוֹת שֶׁלּוֹ בְּרוּחָנִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת, כִּי אִם יַפְרִישׁ אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת הַגַּשְׁמִיּוּת, וְיַעֲסֹק רַק בַּעֲבוֹדוֹת רוּחָנִיּוֹת, לֹא יוּכַל גּוּפוֹ לְהִתְקַיֵּם כְּלָל, כִּי בְּלִי אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, אֵין לַגּוּף קִיּוּם כְּלָל, וְכֵן מִי שֶׁיַּפְרִישׁ עַצְמוֹ מִכָּל עֲבוֹדוֹת רוּחָנִיּוֹת, וְיַעֲסֹק רַק בְּגַשְׁמִיּוּת, לֹא יִהְיֶה לוֹ קִיּוּם כְּלָל, כִּי בְּלִי תּוֹרָה תְּפִלָּה וּמִצְוֹות, יִגְרֹם מִיתָה לְנַפְשׁוֹ, רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, וְאֵין זֶה נִקְרָא חַיִּים כְּלָל.

נִמְצָא, שֶׁהָאָדָם מֻכְרָח לֶאֱחֹז בִּשְׁתֵּי הָעֲבוֹדוֹת הָאֵלּוּ, וְלַעֲבֹד עִמָּהֶן אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רַק לְפִי עֵרֶךְ מַעֲלַת הָעֲבוֹדוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹות, הַמְקַשְּׁרִים אֶת הָאָדָם מִיָּד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, נֶגֶד זֶה נִקְרָאוֹת הָעֲבוֹדוֹת שֶׁל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף בְּשֵׁם עֲבוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, כִּי בָּהֶן צְרִיכִים יְגִיעָה וְטִרְחָה יְתֵרָה לִמְצֹא בָּהֶן אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלִזְכּוֹת לְהַרְגִּישׁ בָּהֶן דְּבֵקוּת וְהִתְקַשְּׁרוּת אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אֲבָל רַק שְׁתֵּיהֶם בְּיַחַד הֵן עֲבוֹדָה תַּמָּה וּשְׁלֵמָה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה עִקַּר יְגִיעַת וְטִרְחַת הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁיִּזְכֶּה לִמְצֹא אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מִתּוֹךְ כָּל דָּבָר מַמָּשׁ, עַד שֶׁהָעֲבוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁלּוֹ שֶׁל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְכוּ', תִּהְיֶינָה מְאִירוֹת בִּדְבֵקוּת כָּזוֹ, יוֹתֵר מֵהָעֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל שְׁאָר בְּנֵי אָדָם. כִּי בְּוַדַּאי כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לִמְצֹא אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ כָּל דָּבָר, אֲזַי גַּם בִּשְׁעַת אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וּשְׁאָר צָרְכֵי גּוּפוֹ, הוּא מִתְדַּבֵּק בָּאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמַרְגִּישׁ בָּהֶם דְּבֵקוּת נִפְלָאָה, וְכַמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ז'), שֶׁדַּיְקָא בִּשְׁעַת הָאֲכִילָה יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לְהֶאָרַת הָרָצוֹן הַמַּפְלֵג אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁלֹּא יֵדַע כְּלָל מַה הוּא רוֹצֶה.

וְזוֹ בְּוַדַּאי מַעֲלָה וּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה מְאֹד, שֶׁרֹב בְּנֵי־אָדָם אֵינָם זוֹכִים אֵלֶיהָ אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת עִסְקָם בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, אֲבָל זֶהוּ עִקַּר עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּמֶשֶׁךְ כָּל יְמֵי חַיָּיו, שֶׁיַּעֲלֶה מַעֲלָה מַעֲלָה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהַדָּבָר שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ מִקֹּדֶם בִּבְחִינַת עֲבוֹדָה חִיצוֹנִית, וְהָיָה נִרְאֶה אֶצְלוֹ כְּמוֹ דָּבָר גַּשְׁמִי, עַכְשָׁו יִהְיֶה אֶצְלוֹ עֲבוֹדָה פְּנִימִית, שֶׁתִּהְיֶה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וּשְׁאָר צָרְכֵי גּוּפוֹ, כְּמוֹ עֲבוֹדָה פְּנִימִית שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְיַרְגִּישׁ בָּהֶם דְּבֵקוּת נִפְלָאָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וּכְכָל שֶׁהָאָדָם עוֹלֶה מַעֲלָה מַעֲלָה יוֹתֵר בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, נַעֲשֶׂה מֵהַחִיצוֹנִיּוֹת פְּנִימִיּוּת, כִּי זוֹכֶה לְהַשִּׂיג בְּכָל פַּעַם הַשָּׂגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה בְּהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנוֹדָע לוֹ שֶׁהָעֲבוֹדוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת בְּעַצְמָן, הֵן גַּם־כֵּן עֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוֹת, כִּי יֵשׁ בְּתוֹךְ הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר צָרְכֵי גּוּפוֹ גַּם־כֵּן רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין, כִּי אֵין זֶה דָּבָר רֵיק מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּרָא אֶת הָאָדָם, שֶׁיִּצְטָרֵךְ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלַעֲסֹק בִּצְרָכָיו הַגַּשְׁמִיִּים, אֶלָּא יֵשׁ בָּהֶם סוֹדוֹת עֲמֻקִּים מִסִּתְרֵי נִסְתָּרוֹת הַבְּרִיאָה לָמָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה שֶׁנַּעֲסֹק בְּכָל הָעִנְיָנִים הָאֵלּוּ. וּכְשֶׁזּוֹכִים לְטַעַם טַעַם הַסּוֹדוֹת הָאֵלּוּ, אֲזַי נִתְהַפֵּךְ הַחִיצוֹנִיּוּת לִפְנִימִיּוּת, וְנִתְעַלּוֹת גַּם הָעֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוֹת בְּעַצְמָן, וְזוֹכֶה לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת יוֹתֵר גְּבוֹהוֹת בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, בְּמִצְוֹות וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְכֵן הוֹלֵךְ מִדַּרְגָּה לְדַרְגָּה.

וּמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כא), שֶׁיֵּשׁ מַקִּיפִים וְיֵשׁ פְּנִימִיִּים, הַמַּקִּיפִים הֵם הַהַשָּׂגוֹת שֶׁהֵן עֲדַיִן לְמַעְלָה מִשִּׂכְלוֹ, וְאֵינוֹ זוֹכֶה לְהַשִּׂיגָן עַל בֵּרְיָן, וְהֵן רַק מַקִּיפִים אֶת הַשֵּׂכֶל מִבַּחוּץ, וְהַפְּנִימִיִּים הֵם הַשִּׂכְלִיִּים שֶׁהָאָדָם זוֹכֶה לְהָבִין בְּתוֹךְ פְּנִימִיּוּת שִׂכְלוֹ, וְעִקַּר עֲבוֹדַת הָאָדָם לַעֲשׂוֹת מֵהַמַּקִּיף

פְּנִימִי, הַיְנוּ שֶׁבְּכָל פַּעַם יִזְכֶּה לְהַכְנִיס בִּפְנִימִיּוּת שִׂכְלוֹ מַה שֶּׁהָיָה עַד עַכְשָׁו מְכֻסֶּה מִמֶּנּוּ, וְרַק מַקִּיף אֶת שִׂכְלוֹ, וּמִיָּד שֶׁעוֹשֶׂה מִן הַמַּקִּיף פְּנִימִי, אֲזַי יֵשׁ לוֹ כְּבָר מַקִּיף אַחֵר יוֹתֵר גָּבוֹהַּ, וְאָז עָלָיו לַעֲבֹד וּלְהִתְיַגֵּעַ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, עַד שֶׁגַּם זֶה יִהְיֶה אֶצְלוֹ פְּנִימִי, וְכֵן תָּמִיד.

וְאָז הָאָדָם נִקְרָא הוֹלֵךְ, שֶׁהוֹלֵךְ תָּמִיד מִדַּרְגָּה לְדַרְגָּה, וּמַשִּׂיג בְּכָל פַּעַם הַשָּׂגוֹת חֲדָשׁוֹת, עַד שֶׁכָּל הָעֲבוֹדוֹת שֶׁלּוֹ, בֵּין הָעֲבוֹדוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וּבֵין הָעֲבוֹדוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, הֵן מִתְאַחֲדוֹת אֶצְלוֹ בְּאַחְדוּת אַחַת, וְעוֹבֵד עִם שְׁתֵּיהֶן אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּעֲבוֹדָה תַּמָּה וּשְׁלֵמָה.

וְהִנֵּה כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ וְעוֹלֶה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה, עָלָיו לְהִזָּהֵר מְאֹד לִשְׁמֹר עַל מִדַּת הַצְּמְצוּם, שֶׁלֹּא לְהִכָּנֵס לְעִנְיָנִים שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִשִּׂכְלוֹ, וְאֵינָם שַׁיָּכִים אֵלָיו כְּלָל, כִּי "בְּמֻפְלָא מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ וּבְמֻכָּסֶה מִמְּךָ אַל תַּחְקֹר" (חֲגִיגָה יג.).

כִּי כְּשֶׁאָדָם נִכְנָס לַעֲבוֹדוֹת גְּבוֹהוֹת שֶׁאֵינָן שַׁיָּכוֹת אֵלָיו, כְּגוֹן: שֶׁרוֹצֶה לְחַקּוֹת אֶת הַשֵּׁנִי בַּעֲבוֹדוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלּוֹ בְּעֵת עָסְקוֹ בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, אוֹ בַּעֲבוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁלּוֹ — אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְכוּ', וְהוּא אֵינוֹ אוֹחֵז בָּהֶן כְּלָל, זֶה יָכוֹל לִגְרֹם לוֹ מִיתָה וּנְפִילָה גְּמוּרָה מִכָּל מַדְרֵגוֹתָיו, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי מִיָּד כְּשֶׁהָאָדָם יוֹצֵא מִגְּדֶרֵי שִׂכְלוֹ וּמִגְבוּלֵי כֹּחוֹתָיו הַגַּשְׁמִיִּים, הוּא בְּסַכָּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד, שֶׁלֹּא יִפֹּל מִכָּל מַדְרֵגוֹתָיו לְגַמְרֵי, כִּי הֵן בַּעֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוֹת וְהֵן בַּעֲבוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הָאָדָם צָרִיךְ לְהַכִּיר אֶת כֹּחוֹתָיו, וְלָדַעַת כַּמָּה הוּא יָכוֹל לָשֵׂאת וּלְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ, וְלֹא לַהֲרֹס אֶת הַגְּבוּל.

כִּי מִיָּד כְּשֶׁהָאָדָם מַתְחִיל לְחַקּוֹת אֶת הַשֵּׁנִי, וְרוֹצֶה לְדַמּוֹת עַצְמוֹ לַאֲחֵרִים, כְּבָר אֵינוֹ עוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם רַק אֶת עַצְמוֹ, שֶׁמִּתְקַנֵּא בִּגְדֻלַּת חֲבֵרוֹ, וְרוֹצֶה לִהְיוֹת כְּמוֹתוֹ, וְאֵין זֶה עוֹבֵד אֶת ה' כְּלָל, וְהַסּוֹף יִהְיֶה שֶׁיִּתְקָרֵר מִכָּל עֲבוֹדָתוֹ לְגַמְרֵי, כִּי מִיָּד כְּשֶׁלֹּא יֵלֵךְ לוֹ כְּפִי מַה שֶּׁרָצָה לִהְיוֹת כְּמוֹ חֲבֵרוֹ, תֵּחָלֵשׁ דַּעְתּוֹ, וְיִתְקָרֵר לְגַמְרֵי.

וְזוֹהִי קְלִפַּת עֲמָלֵק, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר (דְּבָרִים כה, יח): "אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ", הַיְנוּ שֶׁמְּקָרֵר אֶת הָאָדָם מֵעֲבוֹדָתוֹ, וְהוּא עַל־יְדֵי שֶׁמַּכְנִיס בּוֹ חָכְמוֹת וְשִׂכְלִיּוֹת, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִשִּׂכְלוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַפִּיל אוֹתוֹ לְגַמְרֵי, כַּמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן יט); כִּי עֲמָלֵק הוּא אֶבֶן נֶגֶף, שֶׁמַּפִּיל אֶת הָאָדָם עַל־יְדֵי חָכְמוֹת, וְלָכֵן עַל הָאָדָם לְהִזָּהֵר תָּמִיד בְּמִדַּת הַצְּמְצוּם, וְלֹא לַהֲרֹס אֶת גְּבוּל מֹחוֹ וְכֹחוֹת גּוּפוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאָז יֵלֵךְ לָבֶטַח דַּרְכּוֹ לַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה בְּהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיִזְכֶּה לַחֲזוֹת בְּנֹעַם הַשֵּׁם וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ.

וְזֶה "כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ, וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ", הַיְנוּ כְּשֶׁתִּרְצֶה לִבְנוֹת בַּיִת חָדָשׁ וּמֹחִין חֲדָשִׁים, וְלַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי בְּוַדַּאי תִּבְנֶה בַּיִת עִם עֲלִיָּה, הַיְנוּ עֲבוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת עִם עֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוֹת, כִּי הַבַּיִת לְמַטָּה הוּא בְּדֶרֶגְמַת גּוּף הָאָדָם, שֶׁהוּא לְמַטָּה, שֶׁהֵן עֲבוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, וַעֲלִיַּת הַגַּג שֶׁהִיא לְמַעְלָה, הִיא בְּדֶרֶגְמַת הַשֵּׂכֶל וְהַנְּשָׁמָה שֶׁהֵם לְמַעְלָה, וְעִקַּר עֲבוֹדַת הָאָדָם — תָּמִיד לִבְנוֹת בַּיִת חָדָשׁ, וּלְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת חֲדָשׁוֹת בְּהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מַזְהִירָה אוֹתָנוּ — "וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ", הַיְנוּ שֶׁתָּשִׂים מַעֲקֶה וְצִמְצוּם לְגַגֶּךָ, הַיְנוּ שֶׁתֵּדַע הַגְּבוּל וְהַגָּדֵר שֶׁל כֹּחוֹתֶיךָ, וְלֹא תַּהֲרֹס אֶת הַגְּבוּל, כִּי מִיָּד שֶׁתַּהֲרֹס אֶת הַגְּבוּל וְהַצְּמְצוּם, אַתָּה בְּסַכָּנָה גְּדוֹלָה לְהִתְקָרֵר לְגַמְרֵי מִכָּל עֲבוֹדוֹתֶיךָ עַל־יְדֵי קְלִפַּת עֲמָלֵק, וְזֶהוּ מ"ע ק"ה' — רָאשֵׁי תֵּבוֹת: הָ'סֵר קְ'לִפַּת עֲ'מָלֵק מִ'מְּךָ (כַּמּוּבָא בְּסֵפֶר 'קְהִלּוֹת יַעֲקֹב', עֵרֶךְ מַעֲקֶה), כִּי הַמַּעֲקֶה הוּא הַזְהָרוּת וְהַשְׁמָרָה מִקְּלִפַּת עֲמָלֵק, שֶׁלֹּא יַהֲרֹס אֶת הַגְּבוּל לָלֶכֶת לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתְךָ.

וְזֶה "וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ", וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (כְּתֻבּוֹת מא:): מִנַּיִן שֶׁלֹּא יְגַדֵּל אָדָם כֶּלֶב רַע בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְלֹא יַעֲמִיד סֻלָּם רָעוּעַ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ"; כֶּלֶב רַע הוּא בְּחִינַת עֲמָלֵק שֶׁנִּמְשָׁל לְכֶלֶב, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא יִתְרוֹ ג'): הַכֶּלֶב בָּא וְנוֹשֵׁךְ אֶתְכֶם, וּמִי הוּא זֶה? זֶה עֲמָלֵק, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיָּבֹא עֲמָלֵק", לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ עֲמָלֵק? עַם לַק, שֶׁבָּא לָלוּק דָּמָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּכֶלֶב; כִּי עַל הַכְּלָבִים כְּתִיב (יְשַׁעְיָה נו, יא): "וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נֶפֶשׁ לֹא יָדְעוּ שָׂבְעָה", שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמִּתְנַגְּדִים הָאֲרוּרִים שֶׁחוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים הָעוֹסְקִים בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְרוֹצִים לְקָרְרָם מִכָּל עֲבוֹדָתָם.

וּכְשֶׁיֵּשׁ עַל הָאָדָם מַחֲלֹקֶת מִמִּתְנַגְּדִים וּכְלָבִים כָּאֵלּוּ, הוּא בְּסַכָּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד, שֶׁלֹּא יִפֹּל לְגַמְרֵי מִכָּל עֲבוֹדָתוֹ, בִּבְחִינַת: "כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ", כִּי כְּשֶׁמִּתְקַבְּצִים כַּמָּה אֲנָשִׁים עַל אִישׁ אֶחָד, יְכוֹלִים לְהַפִּיל אוֹתוֹ אִם אֵינוֹ חָזָק מְאֹד מְאֹד בַּעֲבוֹדָתוֹ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קפא); וְלָכֵן צָרְפוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים שְׁנֵי דְּבָרִים אֵלּוּ בְּיַחַד, שֶׁלֹּא יְגַדֵּל כֶּלֶב רַע בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְשֶׁלֹּא יַעֲמִיד סֻלָּם רַע בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, כִּי מִיָּד כְּשֶׁהָאָדָם מַכְנִיס קְלִפַּת עֲמָלֵק, שֶׁנִּמְשָׁל לְכֶלֶב, בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ, וְהוֹרֵס אֶת גְּבוּל מֹחוֹ וְכֹחוֹת גּוּפוֹ בְּעָבְדוֹ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי כְּאִלּוּ מַעֲמִיד סֻלָּם רָעוּעַ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, כִּי כָּל עֲלִיָּתוֹ הִיא כְּמוֹ הָעוֹלֶה עַל סֻלָּם רָעוּעַ, שֶׁקָּרוֹב מְאֹד שֶׁיִּפֹּל מִן הַסֻּלָּם, וְיִשְׁבֹּר כָּל עַצְמוֹתָיו, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְלָכֵן עַל הָאָדָם לַחְגֹּר מָתְנָיו תָּמִיד לַעֲסֹק בְּבִנְיַן בַּיִת חָדָשׁ, וְלַעֲלוֹת מִן הַבַּיִת לָעֲלִיָּה, וְלַעֲשׂוֹת מֵחִיצוֹנִיּוּת פְּנִימִיּוּת, וּבְכָל פַּעַם לְהַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וּבְאוֹתוֹ זְמַן לִתֵּן גְּבוּל וְצִמְצוּם לַעֲבוֹדָתוֹ, וְלֹא לַהֲרֹס אֶת גְּבוּל מֹחוֹ וְכֹחוֹת גּוּפוֹ, וְאָז בְּוַדַּאי יִזְכֶּה לַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה בְּהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁיִּכָּלֵל בּוֹ יִתְבָּרַךְ לְגַמְרֵי, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] לֹא יָבֹא עֲמוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל הַוָיְ"ה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל הַוָיְ"ה עַד עוֹלָם, עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמַּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם, וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרַם נַהֲרַיִם לְקַלְלֶךָּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רעג): דַּע, שֶׁיֵּשׁ בָּנִים שֶׁמּוֹלִידִים בְּזֶה הָעוֹלָם [שֶׁזּוֹ הַמְצָוָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהִתְחַתֵּן, כְּדֵי לְהוֹלִיד יְלָדִים לְגַלּוֹת לָהֶם אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה לח, יט): "אָב לַבָּנִים יוֹדִיעַ אֶל אֲמִתֶּךָ"; אֲבָל יֵשׁ בְּנֵי עֲלִיָּה גְּדוֹלִים מְאֹד, שֶׁמּוֹלִידִים נְשָׁמוֹת שֶׁהֵן לְמַעְלָה מֵהַנְּשָׁמוֹת הַמִּתְלַבְּשׁוֹת בְּבָנִים הַנּוֹלָדִים בָּעוֹלָם, שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁכָּל־כָּךְ דְּבוּקִים בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אֲשֶׁר עַל־יְדֵי זִוּוּגֵיהֶם הֵם בּוֹרְאִים נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת, כִּי הֵם מְיַחֲדִים יְחוּדִים קְדוֹשִׁים בְּעֵת הַזִּוּוּג, וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם מוֹרִידִים אוֹר וְזִיו וְחִיּוּת וּדְבֵקוּת בִּשְׁאָר הַנְּשָׁמוֹת.

כִּי כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהֵן בָּעוֹלָם הֵן שִׁשִּׁים רִבּוֹא, וְאַף שֶׁיֵּשׁ יוֹתֵר, הֵם רַק מֵהִתְחַלְקוּת הַנִּצוֹצוֹת, אֲבָל בַּכְּלָל הֵן רַק שִׁשִּׁים רִבּוֹא. אֲבָל אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהַצַּדִּיקִים בּוֹרְאִים בְּעֵת זִוּוּגָם, הֵן לְמַעְלָה מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת, שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי הֵן אֵינָן רְאוּיוֹת כְּלָל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּזֶה הָעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁבָּאוֹת לְזֶה הָעוֹלָם, אֵינָן נֶחְשָׁבוֹת מִזֶּה הָעוֹלָם כְּלָל.

כִּי הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, בְּעֵת זִוּוּגָם הֵם מוֹרִידִים אוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים, אוֹרוֹת צַחְצָחוֹת, שֶׁהֵם מִתְלַבְּשִׁים בְּשִׁאָר הַנְּשָׁמוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה כֻּלָּם שָׁבִים בִּתְשׁוּבָה. וְזוֹ בְּחִינַת בְּנֵי מֹשֶׁה, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (דִּבְרֵי הַיָּמִים־א' כג, יז): "וּבְנֵי רְחַבְיָה רָבוּ לְמַעְלָה",

וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת ז׃): לְמַעְלָה מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא, כִּי הֵם לֹא הָיוּ נֶחְשָׁבִים בִּכְלַל הַשִּׁשִּׁים רִבּוֹא, כִּי הֵם הָיוּ לְמַעְלָה מֵהֶם, הַיְנוּ לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיוּ שְׁנֵי בָּנִים: גֵּרְשׁוֹם וֶאֱלִיעֶזֶר, אֲבָל הוּא הֶחְדִּיר בְּכָלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּסוֹד (דְּבָרִים ד, לה): ״אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת, כִּי יְהוָ״ה הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד״, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין יט׃): כָּל הַמְלַמֵּד בֵּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ יְלָדוֹ; וְלָכֵן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהָיָה רַבָּן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי שֶׁלָּמַד עִמָּהֶם תּוֹרָה, הֲוֵי כְּאִלּוּ יָלַד אֶת כֻּלָּם, וְלָכֵן הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבָּרָא וְיָלַד מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הָיוּ לְמַעְלָה מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא.

וְהִנֵּה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְבָמוֹת עט.): שְׁלֹשָׁה סִימָנִים יֵשׁ בְּאָמָּה זוֹ: הָרַחֲמָנִים, וְהַבַּיְשָׁנִין, וְגוֹמְלֵי חֲסָדִים; וְלָכֵן אִם רוֹאִים אָדָם אַכְזָר, אֲשֶׁר אֵינוֹ רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַזּוּלַת, צְרִיכִים לָדַעַת שֶׁאֵינוֹ מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה ״לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְהוָ״ה, גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָ״ה עַד עוֹלָם, עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמַּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם, וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרַם נַהֲרַיִם לְקַלְלֶךָּ״, וּמַה גַּם שֶׁעוֹד הִכְשִׁילוּ אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּנִאוּף, וְזֶה סִימָן שֶׁל אָדָם אַכְזָרִי, שֶׁהוּא נוֹאֵף כְּמוֹ הַמּוֹאָבִים, שֶׁהִכְשִׁילוּ אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּנִאוּף עַל דְּבַר פְּעוֹר, וְגַם הִתְאַכְזְרוּ עֲלֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמָּיִם.

וְהִנֵּה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (תַּנְחוּמָא פִּנְחָס ג׳), שֶׁכָּל הַמַּחֲטִיא אֶת חֲבֵרוֹ קָשֶׁה מִן הַהוֹרְגוֹ, שֶׁהַהוֹרְגוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, וְהַמַּחֲטִיאוֹ הוֹרְגוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא. שְׁתֵּי אֵמוֹת קִדְּמוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב וּשְׁתַּיִם בַּעֲבֵרָה, מִצְרַיִם וֶאֱדוֹמִים קִדְּמוּ בְּחֶרֶב, הַמִּצְרִים קִדְּמוּ בְּחֶרֶב, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת טו, ט): ״אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף״ וְגוֹ׳, וֶאֱדוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר יט, יח): ״וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱדוֹם, לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶּן בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ״, וּשְׁתַּיִם בַּעֲבֵרָה: מוֹאָבִים וַעֲמוֹנִים. עַל אֵלּוּ שֶׁקִּדְּמוּ אוֹתָן בְּחֶרֶב נֶאֱמַר (דְּבָרִים כג, ח): ״לֹא תִתַּעֵב אֲדֹמִי וְגוֹ׳ לֹא תִתַּעֵב מִצְרִי״, אֲבָל אֵלּוּ שֶׁקִּדְּמוּ אוֹתָן בַּעֲבֵרָה לְהַחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר (שָׁם, פָּסוּק ד׳): ״לֹא בָאוּ עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְהוָ״ה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי״ וְגוֹ׳. וְלָכֵן נֶאֱמַר אֶצְלָם: ״לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלֹמָם וְטֹבָתָם כָּל יָמֶיךָ לְעוֹלָם״, כִּי עִם אֲנָשִׁים רְשָׁעִים כָּאֵלּוּ אָסוּר לְהִתְעָרֵב, וְאָסוּר שֶׁיִּהְיֶה לְךָ עֵסֶק עִמָּהֶם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] כִּי יְהוָ״ה אֱלֹקֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ, וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ, וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כט), אֲשֶׁר לֹא כָּל דִּבּוּר נִקְרָא דִּבּוּר, כִּי דִּבּוּר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֵינוֹ נִקְרָא דִּבּוּר, וְעִקַּר הַדִּבּוּר הוּא כְּשֶׁמְּדַבְּרִים עִם דַּעַת, וּצְרִיכִים מְאֹד לִשְׁמֹר עַל הַדִּבּוּר, שֶׁזֶּה גִּיד הַלָּשׁוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת (קֹהֶלֶת ט, ח): ״בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים״, אַל תִּקְרָא בְּגָדֶיךָ אֶלָּא בִּגְיָדֶיךָ, הַיְנוּ שֶׁגִּיד הַלָּשׁוֹן צָרִיךְ לִהְיוֹת נָקִי בְּלִי רָבָב, כִּי כָּל הַנְּפִילָה שֶׁבָּאָה לָאָדָם בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת הִיא עַל־יְדֵי שֶׁהַדָּמִים מַלְחִיצִים אֶת מֹחוֹ וְכוּ׳, עַיֵּן שָׁם.

וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן מט), עַל הַפָּסוּק (שִׁיר הַשִּׁירִים ח, ה): ״מִי זֹאת עֹלָה״, וְאָמְרוּ בַּתִּקּוּנִים (תִּקּוּן ל׳, דַּף עד.): ׳מִי׳ עִם ׳זֹאת׳ עֹלָה; ׳מִי׳ זֶה הַבִּינָה (זֹהַר ח״א ב.), ׳זֹאת׳ הִיא הַמַּלְכוּת, עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַדֵּשׁ אֶת הַדִּבּוּר שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה עַד הַבִּינָה, וְאָז כְּשֶׁהָאָדָם מִתְבּוֹנֵן שֶׁהַכֹּל אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַשְׂרֶה שְׁכִינָתוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם, וְנִצּוֹל מֵאוֹיְבָיו, שֶׁהֵם הַיֵּצֶר הָרָע.

וְזֶה "כִּי הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ", וְזֶה רַק עַל־יְדֵי שֶׁיִּקַּיְמוּ: "וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר". וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה כד, סִימָן ז'): 'עֶרְוַת דָּבָר' עֶרְוַת דִּבּוּר, זֶה נִבּוּל פֶּה; כִּי אָדָם הַמְנַבֵּל אֶת פִּיו וּפוֹגֵם בְּדִבּוּרוֹ, מְגָרֵשׁ אֶת הַשְּׁכִינָה מִמֶּנּוּ, שֶׁזֶּה "וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ".

וְהִנֵּה רַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ו'), שֶׁעִקַּר כַּוָּנַת אֱלוּל הוּא לִדֹּם וְלִשְׁתֹּק לִמְחָרְפוֹ וְלִמְבַזּוֹ, כִּי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה הִיא בְּסוֹד חִירִיק, נְקֻדָּה קְטַנָּה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה; וְזֶה לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ, רָאשֵׁי תֵבוֹת: אֱ"ו"ל', כִּי דַּיְקָא בִּימֵי אֱלוּל צְרִיכִים בְּיוֹתֵר לִשְׁמֹר עַל הַדִּבּוּר, כִּי זֶה עִקַּר הַתְּשׁוּבָה — לִדֹּם וְלִשְׁתֹּק, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא לְנַבֵּל אֶת פִּיו, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, שֶׁזֶּה עָוֹן חָמוּר מְאֹד. וּבָזֶה שֶׁהָאָדָם זוֹכֶה לִשְׁמֹר עַל דִּבּוּרוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַשְׁרֶה אֶת הַשְּׁכִינָה אֶצְלוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת כִּי תָבוֹא

[א] וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ. פֵּרֵשׁ הָאוֹר הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ: אָמַר "וְהָיָה" לְשׁוֹן שִׂמְחָה (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה יג, סִימָן ה'), לְהָעִיר, שֶׁאֵין לִשְׂמֹחַ אֶלָּא בִּישִׁיבַת הָאָרֶץ, עַל דֶּרֶךְ אָמְרוֹ (תְּהִלִּים קכו, ב): "אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ" וְגוֹ'.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ז'), שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁשָּׁם מִתְגַּלָּה הָאֱמוּנָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דִּבְרִים יא, יב): "תָּמִיד עֵינֵי הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה"; כִּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְאִירָה הַשְׁגָּחָה שְׁלֵמָה. וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קנה), אֲשֶׁר עַל־יְדֵי אֱמוּנָה שֶׁזּוֹכִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, זוֹכִים לַאֲרִיכוּת אַפַּיִם, לְהַאֲרִיךְ אַפּוֹ עַל כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, שֶׁאֵין עוֹד דָּבָר שֶׁמַּאֲרִיךְ אַף כְּמוֹ אֱמוּנָה, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה, יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַגְּדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ, כְּמוֹ אִילָן שֶׁמַּשְׁרֶשׁ הֵיטֵב בָּאָרֶץ, שׁוּם רוּחוֹת רָעוֹת לֹא יְכוֹלוֹת לַעֲקֹר אוֹתוֹ, כֵּן אָדָם שֶׁמַּשְׁרֶשׁ טוֹב בֶּאֱמוּנָה, אַף אֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁבֹּר אוֹתוֹ. וְעַל אֱמוּנָה נֶאֱמַר (תְּהִלִּים לז, ג): "שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה"; וְזֶה מַה שֶּׁהָאוֹר הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ אוֹמֵר: "וְהָיָה" לְשׁוֹן שִׂמְחָה, לְהָעִיר שֶׁאֵין לִשְׂמֹחַ אֶלָּא בִּישִׁיבַת הָאָרֶץ, הַיְנוּ כְּשֶׁאָדָם חָזָק בֶּאֱמוּנָה, יֵשׁ לוֹ לִשְׂמֹחַ מְאֹד, שֶׁיּוּכַל לַעֲבֹר עַל כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סא), כִּי בְּמָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים שָׁם מִכְּבָר אֲפִלּוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ, הוּא בְּחִינַת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים שָׁם, נִתְקַדֵּשׁ הָאֲוִיר בִּבְחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה שֶׁמֵּבִיא רְאָיָה מִפָּסוּק: "אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ" וְגוֹ', שֶׁמְּרַמֵּז עַל עֵת הַגְּאֻלָּה; כִּי קֹדֶם לֹא שַׁיָּךְ כָּל הָעִנְיָן הַזֶּה, כִּי בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת לא.): אֱמוּנָה זֶה סֵדֶר זְרָעִים.

הָרַבִּים, אָנוּ עֵדִים, שֶׁבָּאוּ זָרִים וְחִלְּלוּהָ, רְשָׁעִים אֲרוּרִים עֵרֶב־רַב מְנָאֲצִים, וּמְדַבְּרִים כְּלַפֵּי בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים, אֲשֶׁר דָּבָר כָּזֶה עוֹד לֹא הָיָה, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וְכַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (נְשׂא קכה:) עַל הַפָּסוּק (שְׁמוּאֵל א׳ ב, ט): "וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמּוּ", אִינּוּן עֵרֶב רַב, וּבְגִין דָּא אָמַר נְבִיאָה עֲלַיְיהוּ (יְחֶזְקֵאל יג, ט): "וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ" וְכוּ׳, וַאֲנִי חָשִׁיב בְּעֵינַיְיהוּ בֵּין עֵרֶב רַב רְשִׁיעַיָּא כְּכֻלֵּב מֵת דְּסָרַח בֵּינַיְיהוּ דְּחָכְמַת סוֹפְרִים תִּסְרַח בֵּינַיְיהוּ, בְּכָל קַרְתָּא וְקַרְתָּא וּבְכָל אֲתַר דְּיִשְׂרָאֵל מְפַזְּרִין בֵּינַיְיהוּ, בֵּין מַלְכוּן וְאִתְהַדְּרוּ אִינּוּן עֵרֶב־רַב רַעְיָן עַל יִשְׂרָאֵל, עָאנָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִתְמַר בְּהוּ (יְחֶזְקֵאל לד, לא): "וְאַתֶּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם", וְלֵית לוֹן יְכֹלֶת לְמֶעְבַּד טִיבוּ עִם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְאַנְשֵׁי חַיִל וְיִרְאֵי חֵטְא מְסוֹבְבִים מֵעִיר לְעִיר וְלֹא יְחוֹנְנוּ, וּמַחְרִימִין עֵרֶב־רַב בֵּינַיְיהוּ, וְלָא יַהֲבִין לוֹן בְּאַתְרִין סַגִּיאִין אֶלָּא דָּבָר קָצוּב, דְּלָא יְהֵא תְּקוּמָה לִנְפִילוּ דִּלְהוֹן וַאֲפִלּוּ חַיֵּי שָׁעָה, וְכָל חֲכָמִים וְאַנְשֵׁי חַיִל וְיִרְאֵי חֵטְא בְּצַעֲרָא בְּדוּחֲקָא בִּיגוֹנָא חֲשִׁיבִין כְּכֻלָּבִים (אֵיכָה ד, ב): "בָּנִים הַמְסֻלָּאִים בַּפָּז אֵיכָה נֶחְשְׁבוּ לִנְבְלֵי חֶרֶשׂ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת", דְּלָא אַשְׁכְּחוּ אַכְסַנְיָא בֵּינַיְיהוּ וְאִינּוּן עֵרֶב־רַב אִינּוּן עֲתִירִין בְּשַׁלְוָה בְּחֶדְוָא בְּלָא צַעֲרָא בְּלָא יְגוֹנָא כְּלָל גַּזְלָנִין מָארֵי שׁחַד, דְּאִינּוּן דַּיָּנִין רִישֵׁי עַמָּא (בְּרֵאשִׁית ו, יג): "כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם", עֲלַיְיהוּ אִתְמַר (אֵיכָה א, ה): "הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ" וְגוֹ׳, עַיִן שָׁם [אֵלּוּ הֵם עֵרֶב־רַב, וּבְגִלָּל זֶה אוֹמֵר הַנָּבִיא עֲלֵיהֶם: וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ" וְכוּ׳, וַאֲנִי חָשׁוּב בְּעֵינֵיהֶם בֵּין עֵרֶב־רַב הָרְשָׁעִים כְּמוֹ כֶּלֶב מֵת, שֶׁנִּסְרַח בֵּינֵיהֶם בְּכָל עִיר וָעִיר וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְפֻזָּרִים בֵּינֵיהֶם בֵּין הַמַּלְכֻיּוֹת, וְחָזְרוּ אֵלּוּ הָעֵרֶב־רַב לִהְיוֹת רוֹעִים עַל יִשְׂרָאֵל, צֹאנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "וְאַתֶּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי, אָדָם אַתֶּם", וְאֵין לָהֶם יְכֹלֶת לַעֲשׂוֹת טוֹב עִם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְאַנְשֵׁי חַיִל וְיִרְאֵי חֵטְא מְסוֹבְבִים מֵעִיר לְעִיר, וְלֹא יְחוֹנְנוּ, וּמַחְרִימִים אֶת הָעֵרֶב־רַב בֵּינֵיהֶם, וְלֹא נוֹתְנִים לוֹ בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים אֶלָּא דָּבָר קָצוּב, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה תְּקוּמָה לַנְּפִילָה שֶׁלָּהֶם, וַאֲפִלּוּ חַיֵּי שָׁעָה, וְכֵן הַחֲכָמִים וְאַנְשֵׁי חַיִל וְיִרְאֵי חֵטְא בְּצַעַר וּבְדַחַק וּבְיָגוֹן חֲשׁוּבִים כִּכְלָבִים, "בָּנִים הַמְסֻלָּאִים בַּפָּז, אֵיכָה נֶחְשְׁבוּ לִנְבְלֵי חֶרֶשׂ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת", שֶׁלֹּא מָצְאוּ אַכְסַנְיָה בֵּינֵיהֶם, וְאֵלּוּ הֵם עֵרֶב־רַב הֵם עֲשִׁירִים בְּשַׁלְוָה בְּחֶדְוָה בְּלִי צַעַר, בְּלִי יָגוֹן כְּלָל, גַּזְלָנִים בַּעֲלֵי שֹׁחַד, שֶׁאֵלּוּ הֵם הַדַּיָּנִים רָאשֵׁי הָעָם, "כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם", עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: "הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ"] שֶׁהָעֵרֶב־רַב הִתְגַּבֵּר וְהִתְפַּשֵּׁט עַל כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּבִפְרָט מִי יִהְיוּ הָרָאשִׁים שֶׁל כְּלַל יִשְׂרָאֵל? אֵלּוּ הַדַּיָּנִים רֵישֵׁי עַמָּא שֶׁל הָעֵרֶב־רַב, אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: "הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ" וְגוֹ׳, הַצָּרִים שֶׁמְּצַעֲרִים אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הֵם יִהְיוּ רָאשֵׁי יִשְׂרָאֵל, אוֹי לָהֶם וְאוֹי לְנַפְשָׁם!

וְהִנֵּה אָנוּ עֵדִים לְמַה שֶּׁקּוֹרֶה הַיּוֹם בְּאַרְצֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהֵקִימוּ רְשָׁעִים אֲרוּרִים מִסְטָרָא דְּעֵרֶב־רַב רַע־בָּנִים מִסַּעֲמָם, וְהֵם אֲשֶׁר מוֹלִיכִים שׁוֹלָל אֶת הֲמוֹן־עַם, מַאֲכִילִים אוֹתָם טְרֵפוֹת וּנְבֵלוֹת, וַעֲלֵיהוּ אִתְמַר (יְשַׁעְיָה יד, כט): "כִּי מִשֹּׁרֶשׁ נָחָשׁ יֵצֵא צֶפַע", שֶׁהָעֵרֶב־רַב אָכְלִין טֻמְאָה פְּסוּל אִסּוּר דְּאִינּוּן מְסָאֲבִין דְּמְסָאֲבִין גַּרְמַיְיהוּ בְּנִדָּה שִׁפְחָה גּוֹיָה זוֹנָה, דְּאִינּוּן בְּנוֹי דְּלִילִית וְכוּ׳ [שֶׁהָעֵרֶב־רַב אוֹכְלִים טֻמְאָה וְאִסּוּר, שֶׁהֵם טְמֵאִים הַמְטַמְּאִים עַצְמָם בְּנַשְׁגַּ"ז בְּנֵיהֶם שֶׁל לִילִי"ת וְכוּ׳], וּצְרִיכִים רַחֲמִים רַבִּים מְאֹד שֶׁלֹּא לְהִתְפֵּס בִּרְשָׁתָם.

וְלָכֵן עָלֵינוּ לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ עַד עֵת בֹּא דְּבָרוֹ, וּלְהִתְאַחֵד יַחַד כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּלְהָקִים בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, יְשִׁיבוֹת, תַּלְמוּדֵי תוֹרָה, מִקְוָאוֹת וְכוֹלְלִים לְאַבְרְכִים לוֹמְדֵי תוֹרָה, כִּי בְּמָקוֹם שֶׁיּוֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה שָׁם הוּא אֶרֶץ

יִשְׂרָאֵל, וְאֵין עוֹד שִׂמְחָה כְּשִׂמְחַת עַם יִשְׂרָאֵל הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, וּמִתְחַזְּקִים בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה.

וּזְכֹר כְּלָל זֶה, אֲהוּבִי, בְּנִי! כִּי מֵרֹב הַשֶּׁקֶר וְהַבִּלְבּוּל שֶׁיֵּשׁ הַיּוֹם, צְרִיכִים לְזָכֹר הֵיטֵב הֵיטֵב דְּבָרִים אֵלּוּ, וְאַל יַטְעוּךָ אֵלּוּ הָעֵרֶב־רַב — רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, לִסְבֹּר אַחֶרֶת. וְהָרְאָיָה, שֶׁהָאוֹר הַחַיִּים׳ הַקָּדוֹשׁ בְּעַצְמוֹ, שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין לִשְׁמֹחַ אֶלָּא בִּישִׁיבַת הָאָרֶץ, מַזְכִּיר: ״עַל דֶּרֶךְ אָמְרוֹ: ״אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ״ וְגוֹ׳, שֶׁהָעִקָּר סוֹבֵב בְּעֵת הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית הַשְּׁלֵמָה, שֶׁיִּגְאַל אוֹתָנוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהוּא יַחֲזִירֵנוּ לְאַרְצֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, וְאָז תִּהְיֶה הַשִּׂמְחָה הָאֲמִתִּית, אֲבָל קֹדֶם לָכֵן מַר מְאֹד, וּצְרִיכִים רַחֲמִים רַבִּים לֹא לְהִתָּפֵס בִּדְעוֹת נִפְסָדוֹת שֶׁל מִינוּת, כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה׳ אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה, וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ. פֵּרֵשׁ הָאוֹר הַחַיִּים׳ הַקָּדוֹשׁ: אָמַר ״וְהָיָה״ לְשׁוֹן שִׂמְחָה, לְהָעִיר שֶׁאֵין לִשְׂמֹחַ אֶלָּא בִּישִׁיבַת הָאָרֶץ, עַל דֶּרֶךְ אָמְרוֹ (תְּהִלִּים קכו, ב): ״אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ״ וְגוֹ׳; וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קנה): עֲצָבוּת הוּא מִדָּה מְגֻנָּה מְאֹד, וּמַה שֶּׁאָדָם אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ נוֹסֵעַ אֶל הַצַּדִּיק, זֶה רַק בָּא מֵחֲמַת עַצְבוּת וּכְבֵדוּת, וְכָל זֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כִּי בְּוַדַּאי אִם הָיְתָה לוֹ אֱמוּנָה שְׁלֵמָה, הָיָה מַאֲמִין שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹמֵד עָלָיו, וְשׁוֹמֵעַ כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיּוֹצֵא מִפִּיו, וּמַאֲזִין לְכָל תְּפִלָּתוֹ, אָז הָיָה מְדַקְדֵּק מְאֹד עַל הַתְּפִלָּה אֵיךְ שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל, וְכֵן הָיָה רָץ אֶל הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמֵחֲמַת שֶׁאֵין לָאָדָם אֱמוּנָה, מֵחֲמַת זֶה הוּא מִתְעַצֵּל לְהִתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאֵינוֹ מִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק הַדָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיָכוֹל גַּם אוֹתוֹ לְהַעֲלוֹת בְּתַכְלִית הָעַלְיָה. וְכָל הָעִנְיָן שֶׁל סַבְלָנוּת שֶׁהוּא אֲרִיכוּת אַפַּיִם, זֶה תָּלוּי רַק בֶּאֱמוּנָה, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם אֱמוּנָה, הוּא מַאֲרִיךְ אַף עַל כָּל אֲשֶׁר בָּא עָלָיו.

וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שַׁבָּת לא.): אֱמוּנָה זֶה סֵדֶר זְרָעִים; וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה, יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַגָּדֵל וְכֹחַ הַצּוֹמֵחַ, וַאֲזַי שׁוּם דָּבָר אֵינוֹ מַזִּיק לוֹ, וְהוּא מִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק הַמְקָרְבוֹ אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְרוֹאִים בְּנַשְׁמִיּוּת, כְּשֶׁמַּכְנִיסִים גַּרְעִין בְּתוֹךְ אֲדָמָה חֲרוּשָׁה וּמְשֻׁקִּים אוֹתָהּ, וּמְטַפְּחִים אוֹתָהּ, לְבַסּוֹף יוֹצֵא אִילָן מְאֹד יָפֶה וְחָזָק, שֶׁמְּשָׁרֵשׁ הֵיטֵב הֵיטֵב בְּתוֹךְ הָאֲדָמָה, שֶׁשּׁוּם רוּחוֹת רָעוֹת שֶׁבָּעוֹלָם אֵינָן יְכוֹלוֹת לְהַפִּיל וּלְעָקְרוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁשָּׁמִים גַּרְעִין בְּתוֹךְ אֲדָמָה לֹא חֲרוּשָׁה וְלֹא מְטַפְּלִים בָּהּ, לְבַסּוֹף הָאִילָן אֵינוֹ מְשָׁרִישׁ שָׁרָשִׁים, וּכְשֶׁבָּאָה רוּחַ רָעָה, כְּבָר מְהַפֶּכֶת אוֹתָהּ עַל פָּנֶיהָ, וְנֶעֱקֶרֶת מְשָׁרְשָׁהּ. וֶאֱמוּנָה נִקְרֵאת אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים לז, ג): ״שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה״, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (כְּתֻבּוֹת קי:): כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹהַּ; נִמְצָא, שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי שָׁם מִתְגַּלֶּה גְּלוּי אֱלֹקוּת בְּמַדְרֵגָה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים יא, יב): ״תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה״, כִּי עַל־יְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִתְגַּלֶּה הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי מִי נָתַן אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְעַם יִשְׂרָאֵל? הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּמִדְבַּר רַבָּה, פָּרָשָׁה כג, סִימָן ז׳): אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, חֲבִיבָה עָלַי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִן הַכֹּל, לָמָּה? שֶׁאֲנִי תַּרְתִּי אוֹתָהּ וְכוּ׳. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה: הֵן הָאָרֶץ חֲבִיבָה עָלַי, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יא, יב): ״אֶרֶץ אֲשֶׁר ה׳ אֱלֹקֶיךָ דֹּרֵשׁ אוֹתָהּ תָּמִיד״, וְיִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין עָלַי, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ז, ח): ״כִּי מֵאַהֲבַת ה׳ אֶתְכֶם״, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֲנִי אַכְנִיס אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן חֲבִיבִין עָלַי לָאָרֶץ שֶׁחֲבִיבָה עָלַי, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר לד, ב): ״כִּי אַתֶּם בָּאִים אֶל הָאָרֶץ כְּנָעַן״; וְלָכֵן

עַל־יְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִתְגַּלָּה אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זוֹכִים לַאֲרִיכַת אַפַּיִם. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין קיא.) עַל הַפָּסוּק (שְׁמוֹת לד, ח): "וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ", מָה רָאָה? אֶרֶךְ אַפַּיִם רָאָה, וְחַד אָמַר: אֱמֶת רָאָה.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן חֵלֶק א', סִימָן קנה), שֶׁמַּר אָמַר חָדָא וּמַר אָמַר חָדָא וְלֹא פְּלִיגִי, כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא אֱמֶת, וְשָׁם זוֹכִים לַאֲרִיכַת אַפַּיִם, כִּי עִקַּר הָאֱמֶת זֶה מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, וְכָל מִי שֶׁזּוֹכֶה יוֹתֵר לְסַבְלָנוּת, יוֹתֵר אֱמֶת יֵשׁ בּוֹ, וְהוּא יַצְלִיחַ לְבַסּוֹף, וְזֶה "וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ", וּפֵרֵשׁ ה'אוֹר הַחַיִּים' הַקָּדוֹשׁ: אֵין שִׂמְחָה כִּישִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; הַיְנוּ אֵין עוֹד שִׂמְחָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִזֶּה שֶׁהָאָדָם זוֹכֶה לֶאֱמוּנָה, וּלְסַבְלָנוּת, וְלֶאֱמֶת, שֶׁזֶּה זוֹכִים רַק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה "אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה", כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ נַחֲלָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ נַחֲלָה בֶּאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל הוּא חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל, אֲבָל הָעִקָּר שֶׁהוּא צָרִיךְ לִרְאוֹת, שֶׁיִּהְיֶה אֶצְלוֹ "וִירִשְׁתָּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ", הַיְנוּ שֶׁתִּירַשׁ אֶת מִדַּת הָאֱמוּנָה, שֶׁמְּמֻנֶּה נוֹבַעַת הַסַּבְלָנוּת, וְתֵשֵׁב בְּתוֹכָהּ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה רַק הַמִּדְרָשׁ, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (אָבוֹת א, יז): 'וְלֹא הַמִּדְרָשׁ עִקָּר אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה'; שֶׁתְּקַיֵּם בְּפֹשׁוּטוֹ לִהְיוֹת חָזָק בֶּאֱמוּנָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּקָּנֶה לְעַצְמְךָ מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, שֶׁזּוֹ הַשִּׂמְחָה הֲכִי גְּדוֹלָה, וְלָכֵן "וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ", אֵין 'וְהָיָה' אֶלָּא לְשׁוֹן שִׂמְחָה, וְאֵין עוֹד שִׂמְחָה כְּשִׂמְחַת יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ שֶׁיֵּשֵׁב בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, בְּתוֹךְ מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, וְאָדָם כָּזֶה תָּמִיד יַצְלִיחַ אֶת דַּרְכּוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ, וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה וְכוּ', וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו, הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹקֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ וְגוּ'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן עא): דַּע, שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד לִהְיוֹת מְפֻרְסָם, כִּי מַה שֶּׁהוּא מְפֻרְסָם הוּא מַזִּיק לוֹ מְאֹד, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לִסְבֹּל יִסּוּרִין בִּשְׁבִיל רַבִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה נג, ה): "וּמְחֹלָל מִפְּשָׁעֵנוּ מְדֻכָּא מֵעֲוֹנֹתֵינוּ", כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא מְפֻרְסָם, עַל־כֵּן הוּא בִּבְחִינוֹת (שָׁם יב): "לָכֵן אֲחַלֵּק לוֹ בָרַבִּים", עַל־כֵּן צָרִיךְ לִסְבֹּל יִסּוּרִים בִּשְׁבִיל רַבִּים, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר: "וּמְחֹלָל מִפְּשָׁעֵנוּ", רַק שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה בְּנֵי־אָדָם שֶׁצְּרִיכִים לִהְיוֹת מְפֻרְסָמִים, וְעוֹשִׂים אוֹתָם דַּוְקָא מְפֻרְסָמִים. אֲבָל יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁמְּקַבְּלִים מֵעַצְמָם יִסּוּרִים עֲלֵיהֶם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וּבָזֶה מַחֲלִיפִים הַשֶּׁפַע.

כִּי הִנֵּה זֶה דָּבָר בָּרוּר שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד לִהְיוֹת מְפֻרְסָם, כִּי כָּל זְמַן שֶׁאֵין הָאָדָם מְפֻרְסָם, הוּא יָכוֹל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּדֶרֶךְ צְנוּעָה בְּתוֹךְ הַקֶּרֶן זָוִית שֶׁלּוֹ, וְאַף אֶחָד לֹא יְבַלְבֵּל אוֹתוֹ כְּלָל, אֲבָל תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה הָאָדָם מְפֻרְסָם, וְהוּא צָרִיךְ לַעֲסֹק עִם רַבִּים וְכוּ', כְּבָר יֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה בִּלְבּוּלִים וּבְטוּלִים כְּנֶגְדּוֹ, וְכֵן מִי שֶׁהוּא מְפֻרְסָם וּשְׁמוֹ הוֹלֵךְ לְמֶרְחַקִּים, כְּבָר יֵשׁ עָלָיו בְּקוֹרוֹת וּמַחֲלוֹקוֹת רַבּוֹת, כִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת דָּבָר בִּשְׁבִיל רַבִּים, יֵשׁ הֲמוֹן בְּקֶרֶת מִכָּל סוּגֵי הָאֲנָשִׁים, שֶׁזֶּה אוֹמֵר 'טוֹב עֲשִׂיתָ', וַאֲחֵרִים אוֹמְרִים 'לֹא טוֹב עָשִׂיתָ', וְהוּא כְּבָר נַעֲשֶׂה שִׂיחָה בְּפִי כָּל הַבְּרִיּוֹת, כִּי כֻּלָּם מְדַבְּרִים מִמֶּנּוּ אוֹ לְטוֹבָה אוֹ לְהֶפֶךְ, וְזֶה לוֹ לְצַעַר וְיִסּוּרִים גְּדוֹלִים, כִּי לָמָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַפֶּה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד?

וּמוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קסג), שֶׁיֵּשׁ אָדָם שֶׁנַּעֲשֶׂה מִכָּל כֻּלּוֹ דִּבּוּר, וְהוּא צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּפְיוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְלָכֵן מְאֹד מְאֹד קָשֶׁה לִהְיוֹת מְפֻרְסָם, וְזֶה

מַזִּיק לוֹ. אֲבָל עִנְיָן זֶה שֶׁל מְפֹרָסָם, אֵין זֶה תָּמִיד תָּלוּי בִּרְצוֹן הָאָדָם בְּעַצְמוֹ, כִּי לִפְעָמִים מִן הַשָּׁמַיִם עוֹשִׂים אִישׁ אֶחָד מְפֹרָסָם, כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחוֹת מְיֻחָדִים לִפְעֹל דְּבָרִים טוֹבִים בִּשְׁבִיל הָרַבִּים, וְלָכֵן אַף־עַל־פִּי שֶׁבְּוַדַּאי יִצְטָרֵךְ לִסְבֹּל הַרְבֵּה צַעַר וְיִסּוּרִים מִכֶּלֶם, אַף־עַל־פִּי־כֵן מִן הַשָּׁמַיִם עוֹשִׂים אוֹתוֹ מְפֹרְסָם דַּיְקָא, כְּדֵי שֶׁתִּצְמַח מִזֶּה טוֹבָה לִנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

וְהוּא בִּבְחִינַת מַה שֶּׁכָּתוּב: "וּבַחֻבָּרְתּוֹ נִרְפָּא לָנוּ", הַיְנוּ שֶׁמִּצַּד אֶחָד אֶצֶל הַמְפֹרְסָם נַעֲשֶׂה חֲבוּרָה וְחַבָּלָה, כִּי יֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה יִסּוּרִים וּבִלְבּוּלִים מִזֶּה, אֲבָל מִצַּד שֵׁנִי "נִרְפָּא לָנוּ", שֶׁשְּׁאָר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלוֹת רְפוּאָה עַל יָדוֹ, כִּי הוּא מַדְרִיךְ אוֹתָן בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר, וְזֶהוּ דָּבָר יָקָר וְחָשׁוּב מְאֹד אֶצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ — מִי שֶׁמְּזַכֶּה אֶת הָרַבִּים, וּבְוַדַּאי סוֹף כָּל סוֹף יַרְוִיחַ הַרְבֵּה מִזֶּה שֶׁזָּכָה אֶת אֲחֵרִים לְהִתְקָרֵב תַּחַת צֵל כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה.

וְהִנֵּה יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁמְּקַבְּלִים עַל עַצְמָם יִסּוּרִים בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וּבָזֶה מַחֲלִיפִים הַשֶּׁפַע, כִּי הֵם מַשְׁלִיכִים אֶת עַצְמָם מִנֶּגֶד לְגַמְרֵי, וְרוֹצִים רַק בְּתַקָּנַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אִכְפַּת לָהֶם עַל עַצְמָם כְּלָל, וְלָכֵן הֵם מוּכָנִים לְמָסֹר אֶת כָּל בְּחִינַת הַמְפֹרְסָם שֶׁלָּהֶם עַד שֶׁמַּחַיִּים חִיּוּתָם אֵינָם מְפֹרְסָמִים כְּלָל, וְלִפְעָמִים אַדְרַבָּה הֵם מְפֹרְסָמִים לְלַעַג וּלְקֶלֶס בְּפִי כָּל הַבְּרִיּוֹת.

וְזֶה שֶׁמּוֹסְרִים אֶת שְׁמָם וּבְחִינַת הַמְפֹרְסָם שֶׁלָּהֶם, זֶה נֶחְשָׁב כְּמוֹ מְסִירוּת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן רס), שֶׁהַצַּדִּיקִים מוֹסְרִים אֶת נַפְשָׁם, שֶׁהוּא שְׁמָם, כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וְלֹא אִכְפַּת לָהֶם כְּלָל בִּזְיוֹן כְּבוֹדָם, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁמַּחַיִּים חִיּוּתָם בֶּאֱמֶת אֵינָם מִתְפָּרְסָמִים בָּעוֹלָם לְטוֹבָה כְּפִי עִנְיָם מַעֲלָתָם וַחֲשִׁיבוּתָם, אֲבָל לְאַחַר הִסְתַּלְּקוּתָם מִתְפַּשְׁטִים הַלִּמּוּדִים הַנִּפְלָאִים שֶׁלָּהֶם בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וּבְנֵי־אָדָם רוֹאִים לְמַפְרֵעַ אֵיזֶה אוֹר נֶעֱלָם וְנִסְתָּר הָיָה בָּעוֹלָם, וְהַבְּרִיּוֹת מְחַיִּים עַצְמָם עִם הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁלָּהֶם, וְאָז מִמֵּילָא מִתְפָּרְסְמִים לְטוֹבָה לְדוֹרוֹת עוֹלָם.

וְזֶה "וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ", זֶה מְרֻמָּז עַל מִי שֶׁזּוֹכֶה לָבֹא לְאֶיזוֹ מַדְרֵגָה וְהַשָּׂגָה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁזּוֹהִי בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא מְקוֹם הִתְגַּלּוּת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן ז'), וּכְשֶׁהָאָדָם זוֹכֶה לָבוֹא לְאֶיזוֹ הִתְגַּלּוּת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, אֲזַי עָלָיו לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל שֶׁזָּכָה לְהַפְרִישׁ עַצְמוֹ מֵחַיִּים גְּרוּעִים, מֵחַיִּים פְּחוּתִים שֶׁל אֵלּוּ הַמֻּנָּחִים בְּתוֹךְ גַּשְׁמִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה וְתַאֲוֹתָיו הַמְדֻמּוֹת, וְעָלָיו לְהַכִּיר טוֹבָה לְהַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁעַל יָדָם זָכָה לְקַבֵּל הַהִתְעוֹרְרוּת הַזֹּאת, וְלֹא לִהְיוֹת כְּפוּי טוֹבָה כְּלַפֵּיהֶם.

וְזֶהוּ "וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה וְגוֹ', וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר הַוָיָ"ה אֱלֹקֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם", הַיְנוּ שֶׁתָּבוֹא אֶל מְקוֹם מִשְׁכְּנוֹת הַצַּדִּיקִים, "וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם", וְאָמְרוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סִפְרִי כוֹ, ג — מוּבָא שָׁם בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י): אֵין לְךָ אֶלָּא כֹּהֵן שֶׁבְּיָמֶיךָ כְּמוֹ שֶׁהוּא, כִּי בְּוַדַּאי בְּכָל דּוֹר וָדוֹר יֵשׁ צַדִּיק אֱמִתִּי, שֶׁמְּגַלֶּה גִּלּוּיִים חֲדָשִׁים בְּהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנִּדְמֶה לְךָ שֶׁאֵינוֹ כְּלוּם, וְאֵין שְׁמוֹ מְפֹרְסָם כְּלָל בָּעוֹלָם, וְנִדְמֶה לְךָ שֶׁרַק הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים הָיוּ צַדִּיקִים מְפֹרְסָמִים בֶּאֱמֶת, אֲבָל עָלֶיךָ לָדַעַת, שֶׁאֵין לְךָ אֶלָּא כֹּהֵן שֶׁבְּיָמֶיךָ כְּמוֹ שֶׁהוּא, הַיְנוּ שֶׁתִּרְאֶה לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק הַזֶּה שֶׁבְּיָמֶיךָ, שֶׁמְּדַבֵּר דִּבּוּרִים אֲמִתִּיִּים שֶׁל הִתְגַּלּוּת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וּמְחַזֵּק אֶת כָּל אֲנָשָׁיו שֶׁיַּחֲזִיקוּ מַעֲמָד בְּכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם בַּחַיִּים.

וְזֶה "וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַהוָיָ"ה אֱלֹקֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע הַוָיָ"ה לַאֲבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: "וְאָמַרְתָּ

אֵלָיו״ — ״שֶׁאֵינְךָ כְּפוּי טוֹבָה׳, הַיְנוּ שֶׁזֶּה הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁיַּכְנִיס הָאָדָם בְּעַצְמוֹ לְמוּד זֶה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּפוּי טוֹבָה, וְיַכִּיר הֵיטֵב מִמִּי הִגִּיעָה לוֹ כָּל הַהִתְעוֹרְרוּת וְהַהִתְחַזְּקוּת שֶׁבְּקִרְבָּה.

וְאִם תִּשְׁאַל: מֵאֵיפֹה תֵּדַע בֶּאֱמֶת אִם הַצַּדִּיק הַזֶּה הוּא צַדִּיק אֲמִתִּי שֶׁרָאוּי לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, הֲלֹא כָּל אִישׁ קַל וָרִיק יָכוֹל לוֹמַר, שֶׁהוּא בְּבְחִינַת הַכֹּהֵן וְהַצַּדִּיק שֶׁבְּיָמֶיךָ, וְרָאוּי לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, וְעַל זֶה אוֹמֵר הַפָּסוּק: ״וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ, וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח הַוְיָ״ה אֱלֹקֶיךָ״, הַיְנוּ כְּשֶׁתִּרְאֶה שֶׁהַכֹּהֵן שֶׁהוּא הַצַּדִּיק אֵינוֹ לוֹקֵחַ שׁוּם כֶּסֶף וְכָבוֹד בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ, רַק הוּא לוֹקֵחַ הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ וּמַנִּיחַ אֶת זֶה ״לִפְנֵי מִזְבַּח הַוְיָ״ה אֱלֹקֶיךָ״, הַיְנוּ שֶׁהוּא מְקַשֵּׁר אוֹתְךָ אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, כִּי אֵינוֹ מְחַפֵּשׂ כְּלָל כָּבוֹד וּגְדֻלָּה וְלִהְיוֹת מְפֹרָסָם בָּעוֹלָם, זֶהוּ סִימָן שֶׁהַצַּדִּיק הַזֶּה הוּא צַדִּיק אֲמִתִּי, וְרָאוּי לְהִתְדַּבֵּק אֵלָיו, וְלִשְׁתּוֹת בַּצָּמָא אֶת דְּבָרָיו.

וַאֲזַי ״וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי הַוְיָ״ה אֱלֹקֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעַט וְגוֹ׳, וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וְגוֹ׳, וַנִּצְעַק אֶל הַוְיָ״ה אֱלֹקֵי אֲבֹתֵינוּ״, הַיְנוּ שֶׁתִּסְתַּכֵּל עַל עַצְמְךָ הֵיטֵב, וְתַעֲשֶׂה חֶשְׁבּוֹן לְנַפְשְׁךָ, אֵיךְ הָיִיתָ מִקֹּדֶם בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה וּגְרוּעָה מְאֹד, וְהָיִיתָ מֻנָּח בְּתַכְלִית הַשִּׁפְלוּת בְּשִׁעְבּוּד מִצְרַיִם, שֶׁזֶּה כּוֹלֵל כָּל מִינֵי תַּאֲוֹת רָעוֹת וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וְהָיְתָה לְךָ שָׁם עֲבוֹדָה קָשָׁה מְאֹד, עַד שֶׁזָּכִיתָ לִצְעֹק אֶל הַשֵּׁם כָּרָאוּי, עַל־יְדֵי הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁקִּבַּלְתָּ מֵהַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁבַּדּוֹר. וַאֲזַי ״וְשָׂמַחְתָּ בְכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ הַוְיָ״ה אֱלֹקֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ״ וְגוֹ׳, כִּי דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם מִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ הֵיטֵב, אֵיךְ שֶׁהָיָה נִרְאֶה מִקֹּדֶם, וְאֵיךְ שֶׁהָיָה רָחוֹק כָּל־כָּךְ בְּתַכְלִית הָרְחוֹק מִן הַקְּדֻשָּׁה, וְעַכְשָׁו זָכָה שֶׁנִּתְקָרֵב לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי רָאוּי לוֹ לְהַכִּיר טוֹבָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים שֶׁבַּדּוֹר, וְלִשְׁמֹחַ מְאֹד עִם כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הַשֵּׁם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר הַוְיָ״ה אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לָךְ, וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר הַוְיָ״ה אֱלֹקֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת צְדָקָה, סִימָן יג): צָרִיךְ לְהַחֲזִיק טוֹבָה לַנּוֹתֵן, וְאַל תֹּאמַר שֶׁלֹּא נָתַן לְךָ מִשֶּׁלּוֹ.

וְהֶגֶה דָּבָר זֶה מְלַמֵּד אֶת הָאָדָם מַה זּוֹ הַכָּרַת הַטּוֹב, כִּי אֵין עוֹד מִדָּה יוֹתֵר יָפָה כְּמוֹ הַכָּרַת הַטּוֹב, וְכָל זֶה נִלְמָד מִמִּצְוַת בִּכּוּרִים, כְּשֶׁאָדָם יוֹרֵד לְשָׂדֵהוּ, וְרוֹאֶה תְּאֵנָה שֶׁבְּכָרָה, כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ גּוֹמִי לְסִימָן, וְאוֹמֵר: הֲרֵי זֶה בִּכּוּרִים, וְאַחַר־כָּךְ מֵבִיא אֶת זֶה לְבֵית־הַמִּקְדָּשׁ לַכֹּהֵן, וְהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה לְשַׁבֵּחַ וּלְפָאֵר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל כָּל הַחֲסָדִים שֶׁעָשָׂה אִתּוֹ וְעִם אֲבוֹתֵינוּ מֵאַרְמִי אֹבֵד אָבִי וְכוּ׳, כִּי אָדָם שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹזֵר לוֹ, עָלָיו לְשַׁבֵּחַ וּלְפָאֵר אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וַאֲפִלּוּ בֶּן אָדָם שֶׁעוֹשֶׂה אִתּוֹ חֶסֶד, אַל יֹאמַר שֶׁזֶּה בָּא לְבַד, אֶלָּא יִתֵּן תּוֹדָה לָאָדָם שֶׁעָזַר לוֹ, וְיֵדַע שֶׁהוּא שָׁלִיחַ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סַנְהֶדְרִין ח.): מְגַלְגְּלִין זְכוּת עַל־יְדֵי זַכַּאי, וְעַל־כֵּן אִם הוּא נָתַן לְךָ הוּא הַזַּכַּאי, וְלָכֵן אַתָּה צָרִיךְ לְהַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה, וְאַל תֹּאמַר שֶׁלֹּא נָתַן לְךָ מִשֶּׁלּוֹ, כִּי זוֹ כְּפִיּוּת טוֹבָה, שֶׁאֵין מִדָּה רָעָה וּמְגֻנָּה יוֹתֵר מִזּוֹ, וְדָבָר זֶה שַׁיָּךְ לְכָל פְּרָט וּפְרָט בְּחַיֵּי הָאָדָם — בֵּין בְּבֵיתוֹ וּבֵין בַּחוּץ עִם אֲנָשִׁים, תָּמִיד צְרִיכִים לִזְכֹּר אֶת הַטּוֹבָה שֶׁקִּבֵּל מֵהַזּוּלַת, וְלָתֵת לוֹ תּוֹדָה, וְזֶה עִקַּר הַיְּפִי שֶׁל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, וּמַרְאֶה אֶת טֹהַר לִבּוֹ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ. וְאֵיתָא בְּמִדְרָשׁ אַגָּדָה:

לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת בִּכּוּרִים לְפָרָשַׁת עֲמָלֵק? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת בִּכּוּרִים: "וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית", וְנֶאֱמַר בַּעֲמָלֵק (בְּמִדְבַּר כד, ז): "רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק" (עַיֵּן לִקּוּטֵי־הֲלָכוֹת, בִּכּוּר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, הֲלָכָה ד', אוֹת כז). וְצָרִיךְ בֵּאוּר מָה הַקֶּשֶׁר בֵּינֵיהֶם?

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נח), אֲשֶׁר עַל־יְדֵי שֶׁמְּשָׁה הִכְנִיעַ אֶת קְלִפַּת עֲמָלֵק וְתִקֵּן הַבְּרִית, זָכָה אֶל (שְׁמוֹת טז, ה): "וְהָיָה [לֶחֶם] מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם", וְכֵן אֵצֶל יוֹסֵף, שֶׁזָּכָה לְתִקּוּן הַבְּרִית, כָּתוּב בּוֹ (בְּרֵאשִׁית מא, מג): "וַיַּרְכֵּב אֹתוֹ בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה", הֵינוּ שֶׁזָּכוּ לְשֶׁפַע כָּפוּל. נִמְצָא, שֶׁהָעִקָּר לְהַכְנִיעַ אֶת קְלִפַּת עֲמָלֵק הוּא עַל־יְדֵי שֶׁפַע כָּפוּל.

וְהָעִנְיָן הוּא, כִּי אֵצֶל עֲמָלֵק כְּתִיב (דְּבָרִים כה, יח): "אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ", שֶׁהוּא מְקָרֵר אֶת בְּנֵי־אָדָם, וְעִקַּר בְּטוּלוֹ הוּא תָּמִיד לְהַכְפִּיל, בְּחִינַת מִשְׁנֶה, לִשְׁנוֹת עוֹד פַּעַם וְעוֹד פַּעַם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים טו, ח): "פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ", (שָׁם י"): "נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יַלְקוּט דְּבָרִים, רֶמֶז תתצח): מִנַּיִן שֶׁאִם נָתַתָּ לוֹ פַּעַם אַחַת, תֵּן אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ" וְכוּ', וְכֵן בְּכָל מְצָוָה צְרִיכִים לִשְׁנוֹת עוֹד פַּעַם וְעוֹד פַּעַם, הֵפֶךְ עֲמָלֵק שֶׁהוּא מְקָרֵר אֶת הָאָדָם, וּמַרְאֶה לוֹ כְּאִלּוּ אֵין כְּבָר שׁוּם תִּקָּוָה.

וְהִנֵּה קְלִפַּת עֲמָלֵק הִיא לְתַפֵּס אֶת רֵאשִׁית הָאָדָם, שֶׁזֶּה "רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק", כִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם מַתְחִיל לְהִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּבָר בָּא עֲמָלֵק לְקָרֵר אוֹתוֹ, שֶׁאַתָּה לֹא תוּכַל בְּשׁוּם פָּנִים וָאֹפֶן לְהַשְׁלִים אֶת הַמִּצְוָה שֶׁהִתְחַלְתָּ, אוֹ אֶת הָעֲבוֹדָה שֶׁרָצִיתָ לַעֲשׂוֹת, וְלָכֵן צְרִיכִים תֵּכֶף וּמִיָּד בְּכָל מִצְוָה לַעֲשׂוֹתָהּ, וְלַחֲזֹר וְלַעֲשׂוֹתָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לַעֲמָלֵק אֲחִיזָה בָּזֶה, שֶׁזֶּה שֶׁפַע כָּפוּל שֶׁאָדָם תָּמִיד כּוֹפֵל אֶת מַעֲשָׂיו.

וְהִנֵּה מִצְוַת בִּכּוּרִים הִיא, אַחַר שֶׁאָדָם חָרַשׁ וְזָרַע וְיָגַע וְטָרַח בַּשָּׂדֶה, עַד שֶׁרָאָה בְּרָכָה, שֶׁהִתְחִיל לִצְמֹחַ אִילָן מָלֵא פֵּרוֹת, וּבָא אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמַרְאֶה לוֹ שֶׁאֵינוֹ כְּפוּי טוֹבָה, אֶלָּא מֵבִיא מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה, שֶׁכְּבָר בְּהַתְחָלַת הַמִּצְוָה הוּא מֵבִיא אֶת זֶה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבָזֶה מַכְנִיעִים אֶת עֲמָלֵק שֶׁרוֹצֶה לְקָרֵר אֶת הָאָדָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] הַיּוֹם הַזֶּה הַוָּיָ"ה אֱלֹקֶיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים, וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ. וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י: 'בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כַּחֲדָשִׁים, כְּאִלּוּ בּוֹ בַּיּוֹם נִצְטַוֵּיתָ עֲלֵיהֶם'. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ערב), שֶׁפֵּרֵשׁ אֶת הַפָּסוּק (תְּהִלִּים צה, ז): "הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ", אִם אַתָּה רוֹצֶה לִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, תֵּדַע, שֶׁאֵין לְךָ כְּלוּם, אֶלָּא רַק הַיּוֹם הַזֶּה.

וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל, שֶׁאָסוּר לְהִתְבַּלְבֵּל מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, אֶלָּא לִזְכֹּר שֶׁאֵין לוֹ רַק אֶת הַיּוֹם הַזֶּה. וְאִם אָדָם הוֹלֵךְ בְּצוּרָה כָּזוֹ, אָז כָּל הַחַיִּים שֶׁלּוֹ הוֹלְכִים כְּבָר בְּצוּרָה אַחֶרֶת, כִּי כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים שֶׁעוֹבְרִים עַל בְּנֵי־אָדָם, הֵמָּה רַק מֵחֲמַת שֶׁדּוֹחִים מִיּוֹם לְיוֹם, וְאֵינָם יוֹדְעִים אֲשֶׁר הַיּוֹם הַזֶּה הוּא גַּם־כֵּן יוֹם.

וְלָכֵן כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה **"לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ"**, עָלָיו לִזְכֹּר הֵיטֵב תָּמִיד, אֲשֶׁר "הַיּוֹם הַזֶּה הַוָּיָ"ה אֱלֹקֶיךָ מְצַוְּךָ", בְּכָל יוֹם וָיוֹם צְרִיכִים לְדַעַת שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצַוְּךָ, שֶׁבַּיּוֹם הַזֶּה תְּקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת הַמִּצְוֹת בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ, וְתִמְסֹר אֶת עַצְמְךָ לְגַמְרֵי אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְרַק כָּךְ אָדָם יָכוֹל לְהַצְלִיחַ בְּחַיָּיו, שֶׁהוּא תָּמִיד יִזְכֹּר, שֶׁאֵין לוֹ רַק אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, וְאָז יִזְכֶּה לַחֲטֹף בְּכָל יוֹם טוֹב אֱמִתִּי וְנִצְחִי, כִּי אִם אָדָם

תָּמִיד רַק מִסְתַּכֵּל עַל הַיּוֹם הַזֶּה, אָז מַצְלִיחַ לִלְמֹד הַרְבֵּה וּלְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, וּלְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹות בְּשִׂמְחָה, אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ מַטֶּה אֶת עַצְמוֹ, וְיוֹדֵעַ הֵיטֵב אֲשֶׁר אֵין לָאָדָם רַק הַיּוֹם הַזֶּה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] **וַהֲוָיָ"ה הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתָיו. וְיֵשׁ** לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קנג), אֲשֶׁר כָּל עִנְיַן קַבָּלַת פְּנֵי תַּלְמִיד חָכָם הוּא, כִּי הַלְבָנָה אֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ כְּלָל, רַק הִיא מְקַבֶּלֶת אוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁהַלְבָנָה הִיא כְּמַרְאָה מְלֻטֶּשֶׁת, עַל־יְדֵי־זֶה מְקַבֶּלֶת אוֹר מֵהַשֶּׁמֶשׁ, וּמִתְנוֹצֵץ מִמֶּנָּה אוֹר לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ, אַךְ אִם הָיָה גִּשְׁמָהּ עָב וְחָשׁוּךְ בִּלְתִּי מְלֻטֶּשֶׁת, לֹא הָיְתָה יְכוֹלָה לְקַבֵּל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ כְּלָל. וְכֵן הַתַּלְמִיד וְהָרַב, הֵם בְּחִינַת חַמָּה וּלְבָנָה, וְאִם הַתַּלְמִיד יֵשׁ לוֹ פָּנִים, הַיְנוּ בְּחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, בְּחִינַת מַרְאָה מְלֻטֶּשֶׁת, אֲזַי יָכוֹל לְקַבֵּל פָּנִים, לְקַבֵּל אוֹר פְּנֵי הָרַב, וַאֲזַי רָאוּי שֶׁהָרַב יִתְרָאֶה עַצְמוֹ בְּתוֹךְ פְּנֵי הַתַּלְמִיד הַמְקַבֵּל פָּנָיו, כְּמוֹ בְּכָל מַרְאָה מְלֻטֶּשֶׁת, שֶׁכָּל הָעוֹמֵד כְּנֶגְדָּהּ רוֹאֶה אֶת עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַמַּרְאָה, כֵּן מְחֻיָּב גַּם־כֵּן כָּאן, שֶׁהַתַּלְמִיד יְקַבֵּל פְּנֵי הָרַב, הַיְנוּ שֶׁיְּקַבֵּל פְּנֵי הָרַב לְתוֹכוֹ, שֶׁיִּתְרָאֶה בְּתוֹכוֹ פְּנֵי הָרַב, שֶׁזּוֹ הִיא קַבָּלַת פָּנִים, הַיְנוּ לְקַבֵּל פְּנֵי הָרַב.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ה, ד): "פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר הַוָיָ"ה עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ", הַיְנוּ בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה הָיוּ יִשְׂרָאֵל בִּבְחִינַת אַנְפִּין נְהִירִין, וְהָיוּ יְכוֹלִים לְקַבֵּל פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, הַיְנוּ שֶׁיִּתְרָאֶה בְּתוֹכָם פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה. וְזֶהוּ "פָּנִים בְּפָנִים", שֶׁפָּנִים דִּקְדֻשָּׁה הָיוּ מְאִירִים בְּתוֹךְ פְּנֵיהֶם, "דִּבֶּר הַוָיָ"ה עִמָּכֶם", שֶׁהַדִּבּוּר הָיָה מְדֻבָּר עִם כָּל אֶחָד, וְיוֹצֵא מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.

וְזֶה "וַהֲוָיָ"ה הֶאֱמִירְךָ", לְשׁוֹן דִּבּוּר, בְּחִינַת אֱמוֹר, הַיְנוּ כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אָז כְּבָיְכוֹל הַדִּבּוּר שֶׁלּוֹ יִתְבָּרַךְ מִתְחַבֵּר אֶל דִּבּוּרוֹ, וּמִשָּׁם יוֹצֵא בְּסוֹד רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, וְהַמַּגִּידִים שֶׁנִּתְגַּלִּים לִבְנֵי־אָדָם. וְלָכֵן דַּיְקָא "וַהֲוָיָ"ה הֶאֱמִירְךָ", עַל־יְדֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּבָיְכוֹל מִתְחַבֵּר עִם הַדִּבּוּר שֶׁלְּךָ, שֶׁאַתָּה מְדַבֵּר אֵלָיו, וְהוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּדִבּוּרְךָ, הַיּוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה "לִהְיוֹת לְעַם סְגֻלָּה", זוֹ מַעֲלַת עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרָאִים עַם סְגֻלָּה, כִּי הֵם מְדַבְּרִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְכְבָיְכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ דִּבּוּרָם, שֶׁזֶּה "כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ", וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלִּים לְךָ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, וְתִזְכֶּה לִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתָיו בִּדְבֵקוּת אֱמֶת, כִּי כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּזְכֶּה לְקַיֵּם כָּל מִצְוָה, עַל־יְדֵי־זֶה כְּבָיְכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בְּתוֹךְ דִּבּוּרְךָ, וּמְגַלֶּה לְךָ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] **יִתֵּן הַוָיָ"ה אֶת אוֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ, וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ.** וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כא): עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם מְקַדֵּשׁ אֶת הַשִּׁבְעָה נֵרוֹת, שֶׁהֵם: הָעֵינַיִם, הָאָזְנַיִם, הַחֹטֶם, וְהַפֶּה. עַל־יְדֵי־זֶה נִטְהָר מֹחוֹ, וְזוֹכֶה לִשְׁפַע אֱלֹקִי, גִּלּוּי אֱלֹקוּת.

כִּי עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ אֶת שִׁבְעַת קְנֵי הַמְּנוֹרָה, שֶׁהֵם שְׁתֵּי הָעֵינַיִם, שְׁתֵּי הָאָזְנַיִם, שְׁנֵי נִקְבֵי הַחֹטֶם, וְהַפֶּה. וּכְשֶׁזּוֹכֶה לְקַדְּשָׁם וּלְטַהֲרָם, וּלְהִסְתַּכֵּל רַק עַל רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הַמְחַיֶּה וּמְהַוֶּה אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְכֵן זוֹכֶה לִשְׁמֹעַ אֶת הַקּוֹל הַפְּנִימִי שֶׁל הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא כְּבָיְכוֹל קוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, הַקּוֹרֵא לָאָדָם לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, וְכֵן מִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כב, יז): "וּשְׁמַע דִּבְרֵי

חֲכָמִים״, וְזוֹכֶה לִירְאַת שָׁמַיִם הַתְּלוּיָה בַּחֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה יא, ג): ״וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת הַוָי״ה״, וְקוֹנֶה לְעַצְמוֹ מִדַּת הַסַּבְלָנוּת, שֶׁסּוֹבֵל כָּל הַבָּא עָלָיו, וְכֵן זוֹכֶה לִשְׁמִירַת הַדִּבּוּר, לֹא לְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִטְהָר מֹחוֹ, וְנַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אוֹר וְזִיו חִיּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמֹחוֹ מֵאִיר תָּמִיד, וְזוֹכֶה לְהָבִין אֵיךְ הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה הֵן תְּלוּיוֹת זוֹ בָּזוֹ, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה זוֹ, אֵינוֹ מְפַחֵד מִשּׁוּם בְּרִיָה שֶׁבָּעוֹלָם.

וְהִנֵּה כָּל הַצָּרוֹת שֶׁהָאָדָם סוֹבֵל, הֵן רַק כְּשֶׁאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ וּמְטַהֵר אֶת שִׁבְעַת הַנְּרוֹת, וְהָעִקָּר תָּלוּי בְּהַדִּבּוּר, וְכַמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לח), עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים קמח, ח): ״רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ״, כָּל הָרוּחַ סְעָרָה שֶׁבָּא לָאָדָם בְּמֹחוֹ, הַכֹּל נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, וְכֵן מוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כט), שֶׁעַל־יְדֵי פְּגַם הַדִּבּוּר נִלְחָצִים לוֹ הַמֹּחִין, הַיְנוּ שֶׁהַדְּמִים מַתִּיזִין לַמֹּחַ, וּמְשָׁם הוּא נוֹפֵל, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְזֶה ״יִתֵּן הַוָי״ה אֶת אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ, וּבְשִׁבְעָה דְּרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ״, הַיְנוּ שֶׁאוֹיְבֵי הָאָדָם יְכוֹלִים לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו רַק עַל־יְדֵי שֶׁהוּא פּוֹגֵם בְּדִבּוּרוֹ, שֶׁאָז יֵשׁ לָהֶם שְׁלִיטָה עָלָיו, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם הָאָדָם שׁוֹמֵר מְאֹד עַל דִּבּוּרוֹ, וְכֵן מְקַדֵּשׁ וּמְטַהֵר אֶת הָעֵינַיִם, הָאָזְנַיִם וְהַחֹטֶם, עַל־יְדֵי־זֶה יִפְּלוּ לְפָנָיו כָּל אוֹיְבָיו.

וְזֶה ״בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ״, כִּי הָאוֹיְבִים שֶׁל הָאָדָם נַעֲשִׂים רַק עַל־יְדֵי הַדִּבּוּרִים, וְאִם הָאָדָם מְקַדֵּשׁ אֶת דִּבּוּרוֹ, וְאֵינוֹ עוֹנֶה לְמְחָרְפוֹ וְלִמְבַזֵּהוּ עַל־יְדֵי־זֶה הֵם מִתְבַּטְּלִים לְגַמְרֵי, וּכְמַאֲמַר הֶחָכָם: ׳כְּשֶׁהַכְּסִיל מְבַזֶּה אוֹתְךָ שְׁתֹק, כִּי אִם תַּעֲנֶה לוֹ — יְבַזֶּה אוֹתְךָ פַּעֲמַיִם׳. וְכֵן אָמַר: ׳הַשְׁתִּיקָה — תְּשׁוּבַת הַכְּסִיל׳.

וְזֶה עִקַּר הַתְּשׁוּבָה, כַּמּוּבָא בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ו׳): עִקַּר הַתְּשׁוּבָה — יִשְׁמַע בְּזִיּוֹנוֹ יִדֹּם וְיִשְׁתֹּק. וְעַל־יְדֵי שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁמֹר עַל דִּבּוּרוֹ, וְאֵינוֹ עוֹנֶה לִמְחָרְפוֹ וְלִמְבַזֵּהוּ שׁוּם דָּבָר, וּמְקַדֵּשׁ וּמְטַהֵר אֶת עֵינָיו וְאָזְנוֹ וְחָטְמוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה ״וּבְשִׁבְעָה דְּרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ״, כִּי עַל־יְדֵי קְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנְּרוֹת, הֵם מִתְבַּטְּלִים לְגַמְרֵי, כִּי כְּשֶׁהָאָדָם דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל מֹחַ מַחֲשַׁבְתּוֹ רַק דָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אָז נִתְבַּטְּלִים כָּל הָאוֹיְבִים.

וּלְהֵפֶךְ, בַּקְּלָלָה כְּתִיב: ״יִתֶּנְךָ הַוָי״ה נִגָּף לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים תָּנוּס לְפָנָיו״ וְגוֹ׳, כִּי אִם אָדָם פּוֹגֵם בְּדִבּוּרוֹ, שֶׁזֶּה ״בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו״, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר, עִמּוֹ אַתָּה יוֹצֵא לְדַבֵּר וְלִלְחֹם וּלְהִתְוַכֵּחַ עִם אוֹיְבֶיךָ, עַל־יְדֵי־זֶה יִתְבַּלְבֵּל מֹחֲךָ לְגַמְרֵי, וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא יִהְיֶה לְךָ יִשּׁוּב הַדַּעַת, וּכְבָר לֹא תוּכַל לִשְׁמֹר עַל עֵינֶיךָ וְאָזְנֶיךָ, וּתְאַבֵּד אֶת הַסַּבְלָנוּת הַתְּלוּיָה בַּחֹטֶם, וְתִצְטָרֵךְ לִבְרֹחַ מִשּׁוֹנְאֶיךָ, וְתִהְיֶה לְךָ מַפָּלָה גְּדוֹלָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְלָכֵן הָעִקָּר רַק לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר אֶת הַשִּׁבְעָה נְרוֹת, וּבְיוֹתֵר אֶת הַדִּבּוּר, כִּי בּוֹ תָּלוּי כָּל הָאָדָם, כִּי אִם אָדָם מְקַדֵּשׁ וּמְטַהֵר אֶת דִּבּוּרוֹ, וּמְדַבֵּר רַק דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה וְהַשְׂגָחָה פְּרָטִית, עַל־יְדֵי־זֶה מִמֵּילָא מִתְקַדְּשִׁים עֵינָיו, אָזְנוֹ וְחָטְמוֹ, וְהוּא סוֹבֵל אֶת כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, וְאָז אַף אֶחָד לֹא יָכוֹל לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת מְרִיבָה, סִימָן לה): מִי שֶׁהוּא עָצוּר בְּמִלִּין, לֹא יוּכַל אוֹתוֹ שׁוּם אָדָם; כִּי כְּשֶׁהָאָדָם שׁוֹמֵר עַל דִּבּוּרוֹ, וְאֵינוֹ מְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹל מִכָּל שׁוֹנְאָיו, וְהֵם אֵינָם יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דָּבָר. וּכְמַאֲמַר הֶחָכָם: ׳הַשְׁתִּיקָה תְּשׁוּבַת הַכְּסִיל׳, בָּזֶה שֶׁלֹּא עוֹנִים לַכְּסִיל, בָּזֶה הוּא מִתְבַּטֵּל, וְלֹא יָכוֹל לְהַזִּיק לְךָ כְּלָל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] יַדְבֵּק הַוָיָ"ה בְּךָ אֶת הַדָּבֶר עַד כַּלּתוֹ אֹתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן לח): צָרִיךְ כָּל אָדָם לְפַשְׁפֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל עֵת, אִם הוּא דָּבוּק בַּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. [הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל (דְּבָרִים יא, כב) "וּלְדָבְקָה בוֹ", לִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא לְהַסִּיחַ דַּעַת מִמֶּנּוּ כְּרֶגַע], וְהַסִּימָן שֶׁל דְּבֵקוּת הוּא תְּפִלִּין [כִּי תְּפִלִּין הֵן סִימָן עַל הַדְּבֵקוּת, כִּי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (מְנָחוֹת לו:): חַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלִּין בְּכָל שָׁעָה, קַל וָחֹמֶר מִצִּיץ, וּמַה צִּיץ שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא אַזְכָּרָה אַחַת, אָמְרָה תּוֹרָה (שְׁמוֹת כח, לח): "וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד", שֶׁלֹּא תַּסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ, תְּפִלִּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אַזְכָּרוֹת הַרְבֵּה — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה]. וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת תְּפִלִּין, לִהְיוֹת דָּבוּק תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא שֶׁיַּעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר וְיִתְקַנֵּהוּ, הַיְנוּ לִשְׁמֹר עַל הַדִּבּוּר, כִּי הַדִּבּוּר הוּא רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בְּסוֹד (תִּקּוּנֵי זֹהַר יז.) "מַלְכוּת פֶּה".

וּכְשֶׁאָדָם פּוֹגֵם בַּדִּבּוּר, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה רוּחַ סְעָרָה בְּמֹחוֹ, שֶׁזֶּה סוֹד (תְּהִלִּים קמח, ח): "רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ", מַה גּוֹרֵם הָרוּחַ סְעָרָה? הַדִּבּוּר, שֶׁמְּדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, וְכָל הַמַּלְשִׁינוּת וְהָרָעוֹת שֶׁהוֹבְרִים עַל הָאָדָם, בָּא מֵרוּחַ סְעָרָה, וּבְנֵי־אָדָם שֶׁהֵם דָּנִים אֶת כָּל אָדָם לְכַף חוֹבָה, וְחוֹקְרִים תָּמִיד עַל חוֹבוֹת בְּנֵי־אָדָם, הֵם גּוֹרְמִים לְכָל הָרָעוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כִּי הֵם רוֹצִים לַעֲשׂוֹת קֵץ וְכִלָּיוֹן מֵהַכֹּל, וּכְשֶׁזּוֹכֶה לְתַקֵּן אֶת הַדִּבּוּר, אֲזַי אֵינוֹ שָׁרוּי בִּבְלְבּוּל הַדַּעַת.

וְכֵן מוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כט), כִּי הַדִּבּוּר צָרִיךְ לִהְיוֹת נָקִי, בְּסוֹד גִּידִין לְבָנִים, וְאָז גַּם הַמֹּחַ לָבָן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם פּוֹגֵם בְּדִבּוּרוֹ, וְיֵשׁ שָׁם כְּתָמִים, עַל־יְדֵי־זֶה גּוֹרֵם שֶׁיִּהְיֶה נִלְחָץ מֹחוֹ, וּמִזֶּה בָּאָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, נְפִילָה — בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת, כִּי נִלְחָצִים הַמֹּחִין, עַד שֶׁנּוֹפֵל, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וְכֵן מוּבָא (סִפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת, מַעֲשֶׂה א׳), שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁהַמֶּלֶךְ הוֹצִיא מִפִּיו דִּבּוּר שֶׁהַלֵּא טוֹב יִקַּח אוֹתָךְ, עַל־יְדֵי־זֶה גָּרַם שֶׁנֶּאֶבְדָה הַבַּת מֶלֶךְ. רוֹאִים מִזֶּה אֵיךְ שֶׁצְּרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד עַל הַדִּבּוּר, כִּי כָּל הַצָּרוֹת וְהָרָעוֹת שֶׁבָּאוֹת לָאָדָם, זֶה רַק מֵחֲמַת שֶׁמַּפְקִיר אֶת פִּיו לְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ.

וְזֶה "יַדְבֵּק הַוָיָ"ה בְּךָ אֶת הַדָּבֶר", הַיְנוּ שֶׁקְּלָלָה אַחַת מֵהַתּוֹכָחָה, שֶׁנִּדְבָּק בּוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא צָרִיךְ לְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, הִיא גּוֹרֶמֶת לוֹ כִּלָּיוֹן וּנְפִילָה, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, "**עַד כַּלּתוֹ אוֹתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ**", וְאֵין לוֹ תְּקוּמָה, כִּי הַדִּבּוּר שֶׁאֵינוֹ דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, זֶה גּוֹרֵם לוֹ כִּלָּיוֹן, וְאֵין לוֹ קִיּוּם בְּזֶה הָעוֹלָם.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א׳, סִימָן רלד): כִּי הַמַּחֲשָׁבָה הִיא גְּבוֹהָה מְאֹד, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהִכָּנֵס אֶל עוֹלַם הַמַּחֲשָׁבָה, צָרִיךְ לִשְׁתֹּק, וַאֲפִלּוּ אִם יְדַבֵּר אָז דִּבּוּר הָגוּן, הוּא מַפְסִיד אֶת הַמַּחֲשָׁבָה, כִּי הַמַּחֲשָׁבָה הִיא גְּבוֹהָה מְאֹד, וְזֶה סוֹד (מְנָחוֹת כט.): שְׁתֹק, כְּדֵי עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁבִּכְדֵי לִזְכּוֹת וְלַעֲלוֹת אֶל הַמַּחֲשָׁבָה צָרִיךְ לִשְׁתֹּק, כִּי בָּזֶה שֶׁאָדָם שׁוֹתֵק, הוּא עוֹלֶה בְּמֹחַ מַחֲשַׁבְתּוֹ מֵעוֹלָם לְעוֹלָם, וּלְהֵפֶךְ עַל־יְדֵי פְּגַם הַדִּבּוּר, הוּא בָּא לִידֵי יְרִידָה וּנְפִילָה, וְנוֹפֵל, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, לְעֻמְקָא דִּתְהוֹמָא רַבָּא, וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד לִשְׁמֹר עַל הַדִּבּוּר, לֹא לְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, שֶׁזֶּה בְּעַצְמוֹ סוֹד הַדְּבֵקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵפֶךְ הַתּוֹכָחָה, שֶׁנִּדְבָּק בּוֹ הַדֵּבֶר, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא צָרִיךְ רַק לְדַבֵּר כָּל הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ, וּכְבָר אָמַר הֶחָכָם מִכָּל הָאָדָם (מִשְׁלֵי כא, כג): "שֹׁמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ, שֹׁמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ".

כִּי כָּל הַצָּרוֹת בָּאוֹת לָאָדָם רַק מֵחֲמַת שֶׁמַּפְקִיר אֶת דִּבּוּרֵי פִּיו. וְאִם אָדָם דָּבוּק תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ, יִשְׁמֹר עַל דִּבּוּרוֹ מְאֹד. וְזוֹ הַבְּרָכָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, וּכְתִיב (מִשְׁלֵי יג, ג): "נֹצֵר פִּיו שֹׁמֵר נַפְשׁוֹ", וְאָסוּר לְהַאֲמִין לְשׁוּם בְּרִיָה

שֶׁבָּעוֹלָם, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה וְיִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, כִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁרַק מוֹצִיא אֶת הַדִּבּוּר מִפִּיו, גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ צָרוֹת וְרָעוֹת רַבּוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִיכָה ז, ה): "אַל תַּאֲמִינוּ בְרֵעַ, אַל תִּבְטְחוּ בְּאַלּוּף, מִשֹּׁכֶבֶת חֵיקֵךְ שְׁמֹר פְּתְחֵי פִיךָ", אֵין לְהַאֲמִין לְאַף אֶחָד, וּכְשֶׁמְּזַדַּמֵּן עִנְיָן סוֹדִי, צָרִיךְ לְהַעֲלִים וְלֹא לְגַלּוֹת כְּלָל, כִּי אֵין לָאָדָם שׁוּם חָבֵר וָרֵעַ, וַאֲפִלּוּ לְאִשְׁתּוֹ אָסוּר לְהַאֲמִין. וְאִם תַּחְקֹק בְּדַעְתְּךָ תָּמִיד יְסוֹד זֶה, אָז תִּחְיֶה חַיִּים אֲמִתִּיִּים, חַיִּים נִצְחִיִּים, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[י] יַכְּכָה הַוַ"ה בְּשִׁגָּעוֹן וּבְעִוָּרוֹן וּבְתִמְהוֹן לֵבָב, וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה, וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶיךָ, וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק וְגָזוּל כָּל הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן א'): אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר, וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא אוֹר גָּדוֹל, וּמֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו.

כִּי צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְהִסְתַּכֵּל עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת הַמְחַיֶּה וְהַמְהַוֶּה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, כִּי דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר — זֶה לְבוּשׁ לְגַבֵּי אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּכְשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל תָּמִיד רַק מִסְתַּכֵּל עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, עַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר לוֹ הָאוֹר אֱלֹקִי תָּמִיד, וְזוֹ מַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁתָּמִיד דְּבֵקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמִסְתַּכְּלִים בְּכָל דָּבָר עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת הַמְחַיֶּה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה.

וְזֶה (מִשְׁלֵי ד, יח): "וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם", כִּי לַצַּדִּיקִים מֵאִיר תָּמִיד אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם, כִּי הֵם דְּבֵקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁאֵין הָאָדָם מִסְתַּכֵּל עַל רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁבְּכָל דָּבָר, אֶלָּא מִסְתַּכֵּל עַל גַּשְׁמִיּוּת הַבְּלֵי עוֹלָם הַזֶּה, מִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמְּטַמֵּא אֶת עֵינָיו, וּמִסְתַּכֵּל עַל נָשִׁים וְעַל תְּמוּנוֹת תּוֹעֵבָה, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, דָּבָר זֶה מֵבִיא אוֹתוֹ לִידֵי שִׁגָּעוֹן מַמָּשׁ, וְכַמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לו), שֶׁתַּאֲוַת נאוּף עוֹשָׂה אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, עַד שֶׁחַכְמֵי הָרוֹפְאִים אָמְרוּ, שֶׁהַסַּרוּס רְפוּאָה לְמְשֻׁגָּע, כִּי תַּאֲוַת נאוּף מְשַׁגַּעַת אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, וְעִקַּר הַשִּׁגָּעוֹן מַתְחִיל בָּעֵינַיִם, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (סַנְהֶדְרִין מה.): אֵין יֵצֶר הָרָע שׁוֹלֵט אֶלָּא בַּמֶּה שֶׁעֵינָיו רוֹאוֹת, וְכֵיוָן שֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל בִּמְקוֹמוֹת הַמְטֻנָּפִים אוֹ עַל נָשִׁים, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, שֶׁזֶּה מַה דִּכְתִיב לְהַלָּן: "וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה" (דְּבָרִים כח, לד). מִמָּה אָדָם נַעֲשֶׂה מְשֻׁגָּע? "מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה" שֶׁמַּפְקִיר אֶת עֵינָיו, וּמִסְתַּכֵּל עַל כָּל אִשָּׁה, עַד שֶׁבָּא לִידֵי חֲטָאִים וַעֲוֹנוֹת חֲמוּרִים.

וְזוֹ קְלָלַת הַתּוֹכָחָה: "יַכְּכָה הַוַ"ה בְּשִׁגָּעוֹן", שֶׁאָדָם נַעֲשֶׂה מְשֻׁגָּע, רַחֲמָנָא לִצְלָן, רַק עַל־יְדֵי עֵינָיו, שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה וּמַרְגִּישׁ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה "וּבְעִוָּרוֹן וּבְתִמְהוֹן לֵבָב", כִּי הַלֵּב וְהָעֵינַיִם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נד): אִם הָאָדָם אֵינוֹ שׁוֹמֵר עַל הָעֵינַיִם, עַל־יְדֵי־זֶה בָּא לִידֵי שִׁכְחָה, שֶׁהִיא מִיתַת הַלֵּב.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רַבָּה, פָּרָשָׁה י', סִימָן ב'): מָה רָאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִשְׁאֹל מִיִּשְׂרָאֵל הַלֵּב וְהָעֵינַיִם שֶׁיִּהְיוּ אַחֲרָיו? לְפִי שֶׁהָעֲבֵרָה תְּלוּיָה בָּהֶם, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר טו, לט): "וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם" וְגוֹ', עַיִן וְלֵב תְּרֵי סַרְסוּרֵי דַּחֲטָאָה אינוּן. וְכֵן אָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (יְרוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת, פֶּרֶק א', הֲלָכָה ה'): לֵב וְעַיִן תְּרֵי סַרְסוּרֵי דַּחֲטָאָה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: אִי יְהָבִית לִי לִבָּא וְעַיְנָא, אֲנָא יָדַע דְּאַתְּ לִי, נִמְצָא, שֶׁהַלֵּב וְהָעֵינַיִם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה, וְלָכֵן הַשִּׁגָּעוֹן מֵבִיא אֶת הָאָדָם לְעִוָּרוֹן וּלְתִמְהוֹן לֵבָב, עַד כְּדֵי כָּךְ, שֶׁחֹשֶׁךְ וּמַר לוֹ

הַחַיִּים, "וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶיךָ", כִּי בָּזֶה שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל הַחִיּוּת אֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, אֲזַי מָרִים לוֹ מֵאֵד הַחַיִּים, וְאֵינוֹ מַצְלִיחַ בְּדַרְכּוֹ.

וְזֶה "וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק וְגָזוּל כָּל הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ"; כִּי בָּרֵעַ שֶׁאָדָם מְנַתֵּק אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֲזַי כָּל דָּבָר שֶׁעוֹבֵר עָלָיו, שֶׁעוֹשְׁקִים וְגוֹזְלִים אוֹתוֹ, הוּא נִשְׁבָּר מִזֶּה, וְאֵין מִי שֶׁיּוֹשִׁיעַ לוֹ, וְכָל זֶה הִיא קְלָלָה מֵהַתּוֹכָחָה, שֶׁאֵין הָאָדָם זוֹכֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל חִיּוּת הָאֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא בָּא לְעִוָּרוֹן רוּחָנִי, שֶׁמִּסְתַּכֵּל רַק עַל גַּשְׁמִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה, וְכָל שֶׁכֵּן רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל כָּל מִינֵי תּוֹעֵבוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁזֶּה הַצַּעַר הֲכִי גָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, שֶׁהוּא מְנַתֵּק אֶת עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּכְמַאֲמָרָם ז"ל (מִדְרָשׁ תְּהִלִּים קמו): אֵין צַעַר גָּדוֹל וְאֵין יִסּוּרִין גְּדוֹלִים וְקָשִׁים כְּעִוָּרוֹן עֵינַיִם; וְלָכֵן אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לְקַדֵּשׁ אֶת עֵינָיו, וְאָז טוֹב לוֹ תָּמִיד, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יא] וְהָיִיתָ מְשַׁגֵּעַ מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לו) שֶׁתַּאֲוַת נְאוּף מְקַלְקֶלֶת אֶת כְּלֵי הַמֹּחִין, עַד שֶׁהוּא מְצַיֵּר אֶת הָאוֹר לְרַע, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה הָאָדָם מְשֻׁגָּע, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, כִּי הַמֹּחִין תְּלוּיִים כְּפִי הַיְסוֹד, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (מִשְׁפָּטִים קי.): סְלוּקָא דְּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא [הָעֲלָיָה שֶׁל הַיְסוֹד עַד אַבָּא וְאִמָּא, שֶׁהֵם הַמֹּחִין], הַיְנוּ הַיְסוֹד תָּלוּי בַּמֹּחַ, אִם אָדָם פּוֹגֵם בַּיְסוֹד, עַל־יְדֵי־זֶה גַּם הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ פְּגוּמִים וְנַעֲשֶׂה מְשֻׁגָּע. וְזֶה שֶׁכָּתְבוּ חַכְמֵי הָרְפוּאוֹת, שֶׁהַסֵּרוּס רְפוּאָה לְמְשֻׁגָּע.

וְהִנֵּה חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (סַנְהֶדְרִין מה.): אֵין יֵצֶר הָרָע שׁוֹלֵט אֶלָּא בְּמָה שֶׁעֵינָיו רוֹאוֹת. נִמְצָא, שֶׁכָּל הִתְגַּבְּרוּת הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁמִּתְגַּבֵּרת עַל הָאָדָם, אֵינוֹ אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁמִּסְתַּכֵּל, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, בַּעֲרָיוֹת, וְכֵן אָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּמִדְבַּר רַבָּה, פָּרָשָׁה י', סִימָן ב'): מָה רָאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִשְׁאֹל מִיִּשְׂרָאֵל הַלֵּב וְהָעֵינַיִם שֶׁיִּהְיוּ אַחֲרָיו? לְפִי שֶׁהָעֲבֵרָה תְּלוּיָה בָּהֶם, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (בְּמִדְבַּר טו, לט): "וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם" וְגוֹ', עֵינָא וְלִבָּא תְּרֵי סַרְסוּרֵי דַּחֲטָאָה אינון וכו', הָעֵינַיִם רוֹאוֹת אֶת הַזּוֹנָה וְהַלֵּב מְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ. נִמְצָא, שֶׁכָּל פְּגַם הַבְּרִית וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה מְשֻׁגָּע, זֶה רַק מֵחֲמַת שֶׁמַּפְקִיר אֶת עֵינָיו לְהִסְתַּכֵּל עַל כָּל אִשָּׁה הָעוֹבֶרֶת בָּרְחוֹב. וְזֶה "וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה", הַיְנוּ מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה וְתַפְקִיר אֶת הָעֵינַיִם לְהִסְתַּכֵּל עַל נָשִׁים, עַל־יְדֵי־זֶה וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע, כִּי עִקַּר הַשִּׁגָּעוֹן שֶׁל הָאָדָם בָּא עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[יב] הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעְלָה מַעְלָה וְאַתָּה תֵּרֵד מַטָּה מָטָּה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לז): גּוּף וְנֶפֶשׁ הֵם בְּחִינַת אָדָם וּבְהֵמָה, חֹמֶר וְצוּרָה, חָכְמָה וְסִכְלוּת, אוֹר וְחֹשֶׁךְ, שִׂכְחָה וְזִכָּרוֹן, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַכְנִיעַ הַחֹמֶר שֶׁהוּא הַבַּהֲמִיּוּת שֶׁבּוֹ, הַסִּכְלוּת וְהַחֹשֶׁךְ וְהַשִּׂכְחָה שֶׁמִּתְגַּבֶּרֶת עָלָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּתְעַלֶּה נַפְשׁוֹ, כִּי יְזַדַּכֵּךְ גּוּפוֹ, וְאָז תָּאִיר בּוֹ הַחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה, וְיָאִיר לוֹ אוֹר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְיִזְכֶּה לְזִכָּרוֹן בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. וְהִנֵּה הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם הִיא רַק כְּגֶר אֶצְלוֹ, כִּי "יָמֵינוּ כְּצֵל עוֹבֵר" (תְּהִלִּים קמד, ד), וְהַנֶּפֶשׁ קְשׁוּרָה בַּגּוּף רַק לִזְמַן קָצָר, כַּמָּה שֶׁגָּזְרוּ עָלֶיהָ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שָׁם צ, י): "יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה".

וְאָמַר רַבֵּנוּ ז"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סא), שֶׁהַשִּׁבְעִים שָׁנָה הֵם פּוֹרְחִים כְּרֵבַע שָׁעָה. וְלָכֵן בָּזֶה שֶׁהָאָדָם יַכְנִיס בְּעַצְמוֹ חָכְמַת אֱלֹקוּת, וְתָמִיד יִזְכֹּר רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְתָאִיר לוֹ אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהַחֹמֶר יִתְבַּטֵּל לְגַבֵּי

הַצּוּרָה, הַסִּכְלוּת תִּתְבַּטֵּל לְגַבֵּי הַחָכְמָה, הַחֹשֶׁךְ יִתְבַּטֵּל לְגַבֵּי הָאוֹר, וְהַשִּׁכְחָה תִּתְבַּטֵּל לְגַבֵּי הַזִּכָּרוֹן, עַל־יְדֵי־זֶה תִּתְעַלֶּה נַפְשׁוֹ בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה.

וְזֶה "הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ", שֶׁזֶּה הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא רַק כְּגֵר בַּגּוּף, "יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעְלָה מַעְלָה", הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיְּזַכֵּךְ אֶת הַחֹמֶר, וְתָאִיר בּוֹ הַצּוּרָה, שֶׁהִיא הַחָכְמָה, הָאוֹר אֱלֹקִי, וְיִזְכֹּר תָּמִיד בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְאָז "וְאַתָּה", הַגּוּף, שֶׁהוּא הַבַּהֲמִיּוּת, הַחֹמְרִיּוּת, הַסִּכְלוּת, הַחֹשֶׁךְ וְהַשִּׁכְחָה, "תֵּרֵד מַטָּה מָטָּה", וְתִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי, וְיָאִיר בְּךָ אוֹר נַפְשְׁךָ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת נִצָּבִים

[א] אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כֻּלְּכֶם לִפְנֵי הַוָ"ה אֱלֹקֵיכֶם וגו'. כָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (וָאֵרָא לב:): "וַיְהִי הַיּוֹם" (אִיּוֹב א, ו) — דָּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה, דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָאִים לְמִידַּן עָלְמָא. כְּגַוְונָא דָּא (מְלָכִים־ב' ד, יא): "וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹא שָׁמָּה", הַהוּא יוֹמָא יוֹם טוֹב דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הֲוָה וְכוּ', עַיֵּן שָׁם [זֶה רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קָם לָדוּן אֶת הָעוֹלָם, כְּמוֹ־כֵן וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבוֹא שָׁמָּה, הַיּוֹם הַהוּא — יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה], שֶׁאָז דָּנִים אֶת הָאָדָם עַל כָּל מַה שֶּׁהוּא עָשָׂה כָּל הַשָּׁנָה, וְלָכֵן תִּמְצָא שֶׁלְּעוֹלָם קוֹרְאִים פָּרָשַׁת נִצָּבִים לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כַּמּוּבָא (שֻׁלְחָן עָרוּךְ, אֹרַח חַיִּים, סִימָן תכח, סָעִיף ד'), נִמְצָא, שֶׁפָּסוּק זֶה מְדַבֵּר מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה.

וְזֶהוּ "אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כֻּלְּכֶם לִפְנֵי הַוָ"ה אֱלֹקֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם, כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל וגו' לְעָבְרְךָ בִּבְרִית הַוָ"ה אֱלֹקֶיךָ" וגו', הַיְנוּ שֶׁבְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה דָּנִים אֶת כָּל אֶחָד בְּלִי יוֹצֵא מִן הַכְּלָל כַּדַּת מַה יִּהְיֶה עִמּוֹ כָּל הַשָּׁנָה, וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (רֹאשׁ הַשָּׁנָה ח:): מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה נִדּוֹן מַה יְּהֵא בְּסוֹפָהּ, שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה דָּנִים אֶת הָאָדָם מַה יִּהְיֶה עִמּוֹ. וְכֵן אָמְרוּ (בֵּיצָה טז.): כָּל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלָכֵן לֹא בְּחִנָּם הִזְהִירָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל כָּל־כָּךְ, שֶׁנָּבוֹא אֵלָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאָמַר (חַיֵּי־מוֹהַר"ן, סִימָן תנג): הָרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלִּי עוֹלֶה עַל הַכֹּל; וְהָיָה פֶּלֶא אֶצְלִי, מֵאַחַר שֶׁהַמְקֻרָבִים שֶׁלִּי מַאֲמִינִים לִי, וְלָמָּה לֹא יִזָּהֲרוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְקֻרָבִים אֵלַי, שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אִישׁ בַּל יֶעְדֹּר, כִּי כָּל הָעִנְיָן שֶׁלִּי הוּא רַק רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְאָמַר (חַיֵּי־מוֹהַר"ן, סִימָן תה): הָרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא חִדּוּשׁ גָּדוֹל וְכוּ', וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נָתַן לִי זֹאת בְּמַתָּנָה, שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ מַהוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, לֹא מִבַּעְיָא אַתֶּם, כֻּלְּכֶם בְּוַדַּאי תְּלוּיִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלִּי, אֶלָּא אֲפִלּוּ כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ תָּלוּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלִּי. וְלָכֵן כְּמוֹ שֶׁבְּמִשְׁפָּט גַּשְׁמִי צְרִיכִים עוֹרֵךְ דִּין גָּדוֹל, וּכְכָל שֶׁהַמִּשְׁפָּט יוֹתֵר מְסֻבָּךְ, לוֹקְחִים עוֹרֵךְ דִּין מְאֹד מְאֹד גָּדוֹל, וְלָכֵן זֶה עִנְיָן גָּדוֹל מְאֹד לִהְיוֹת אֵצֶל הַצַּדִּיקִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ריא); כִּי הַצַּדִּיקִים מַמְתִּיקִים אֶת כָּל הַדִּינִים. וְלָכֵן זֶה דָּבָר מְאֹד מֻכְרָח לָבוֹא אֶל הַצַּדִּיק עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְכֵן עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק זוֹכִים לָאֱמֶת, כַּמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ז'), שֶׁעַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לְהַצַּדִּיק נֶחְקֶקֶת בּוֹ אֱמֶת.

וְזֶה "אַתֶּם" אוֹתִיּוֹת אֱמֶ"ת, הַיְנוּ עִם אֱמֶת "נִצָּבִים" בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, "לִפְנֵי הַוָ"ה

אֱלֹקֵיכֶם״ וְגוֹ׳, שֶׁהַתְּשׁוּבָה צְרִיכָה לִהְיוֹת עִם אֱמֶת, וְכַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ט׳), שֶׁעַל־יְדֵי אֱמֶת מֵאִיר לָאָדָם אֵיךְ לָצֵאת מֵהַחשֶׁךְ שֶׁנָּפַל בּוֹ, כִּי הָעִקָּר הוּא לְדַבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמֶת לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲפִלּוּ שֶׁנִּמְצָא בְּאֵיזֶה מַצָּב שֶׁנִּמְצָא, שֶׁהַחשֶׁךְ מְסַבֵּב אוֹתוֹ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן קיב): אִם מְדַבֵּר דִּבּוּרֵי אֱמֶת אֵלָיו יִתְבָּרַךְ כְּפִי מַדְרֵגָתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָצֵאת מֵהַחשֶׁךְ וְהָאֲפֵלָה שֶׁנָּפַל אֲלֵיהֶם.

וְלָכֵן דַּיְקָא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה צְרִיכִים לָבוֹא אֶל הַצַּדִּיק לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ עֵצוֹת אֲמִתִּיּוֹת, שֶׁאָז תְּשׁוּבָתוֹ תִּהְיֶה עִם אֱמֶת, וְיַקְבִּלֶהָ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (רֹאשׁ הַשָּׁנָה כו:): בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיוּ תּוֹקְעִים בְּשֶׁל זְכָרִים כְּפוּפִין וְכוּ׳ כְּמָה דְּכַיָּיף אִינִישׁ דַּעְתֵּהּ טְפֵי מְעַלֵּי וְכוּ׳ [כַּמָּה שֶׁמְּכוֹפֵף הָאָדָם אֶת דַּעְתּוֹ — טוֹב יוֹתֵר], כִּי אָדָם צָרִיךְ לָבוֹא אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּשִׁבְרוֹן לֵב, שֶׁזֶּה (תְּהִלִּים קיח, ה): ״מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָ״הּ״, שֶׁזֶּה סוֹד הַשּׁוֹפָר, שֶׁתּוֹקְעִים מִתּוֹךְ הַמֵּצַר, וְהַקּוֹל יוֹצֵא מִן הַמֶּרְחָב, וְכָל זֶה עִנְיַן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לָבוֹא אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁעַל־יְדֵי הָאֱמֶת שֶׁיַּכְנִיס בָּאָדָם, יִזְכֶּה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה אֲמִתִּית, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם הַוָי״ה אֱלֹקֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם, פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה״

שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם הַוָי״ה אֱלֹקֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם, פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: שֹׁרֶשׁ מְגַדֵּל עֵשֶׂב מַר כְּגִידִין שָׁמְרִים, כְּלוֹמַר מַפְרֶה וּמַרְבֶּה רָשָׁע בְּקִרְבְּכֶם׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ה׳), אֲשֶׁר עִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים ד, ח): ״נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי״, וְאִי אֶפְשָׁר לַלֵּב לִשְׂמֹחַ, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁיָּסִיר הָעַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁתִּהְיֶה לוֹ יַשְׁרוּת לֵב, וְאָז יִזְכֶּה לְשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים צז, יא): ״וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה״. וְהָעַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב מַפְשִׁיטִים עַל־יְדֵי רְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרָכוֹת נט.): לֹא נִבְרְאוּ הָרְעָמִים, אֶלָּא לְפַשֵּׁט הָעַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב, וְהָרְעָמִים הֵם בְּחִינַת הַקּוֹל שֶׁאָדָם מוֹצִיא בְּכֹחַ בִּתְפִלָּתוֹ, הַיְנוּ שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְזַדַּכֵּךְ מֹחוֹ, וְנִכְנָסֶת בּוֹ יַשְׁרוּת לֵב, וְהוּא יָרֵא וּמְפַחֵד רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה קוֹל שׁוֹפָר אֲשֶׁר מַכְנִיס בָּאָדָם יִרְאָה וָפַחַד, שֶׁזֶּה (עָמוֹס ג, ו): ״אִם יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ״, וּכְשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם יִרְאָה, אָזַי נִתְפַּשֵּׁטֶת כָּל הָעַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁהֵם כָּל הַקְּשָׁיוֹת וְהַסְּפֵקוֹת שֶׁיֵּשׁ לְכָל אָדָם עָלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה בִּכְלַל כְּפִירוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: ״פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם הַוָי״ה אֱלֹקֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם, פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה״, וְאָמַר רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ״ל, אֲשֶׁר שׁ׳רֶשׁ פ׳רֶה ר׳אשׁ וְ׳לַעֲנָה, רָאשֵׁי תֵּבוֹת שׁוֹפָ״ר, הַיְנוּ כִּי הַשּׁוֹפָר מַכְנִיס בָּאָדָם יִרְאָה וָפַחַד, בְּחִינַת : ״אִם יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר, וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ״, שֶׁעוֹקֵר מֵהָאָדָם אֶת הָרִשְׁעוּת שֶׁנִּמְצֵאת בּוֹ, שֶׁזֶּה הַשֹּׁרֶשׁ פּוֹרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה, שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם רִשְׁעוּת וְאַכְזָרִיּוּת, וְכָל זֶה בָּא מֵחֲמַת כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת.

כִּי הַמַּאֲמִין הָאֲמִתִּי, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְדָבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה אַף פַּעַם לֹא יַעֲשֶׂה רִשְׁעוּת לַזּוּלַת, כִּי אֱמוּנָה וּמִדַּת הַטּוֹב הוֹלְכוֹת שְׁלוּבוֹת בְּיַחַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמה, ט): ״טוֹב הַוָי״ה לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו״, וְאָדָם הַדָּבוּק בַּקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אָז גַּם הוּא יִהְיֶה טוֹב לַכֹּל, וִירַחֵם עַל כָּל בְּרִיָּה, וְלָכֵן הַשּׁוֹפָר

מְנַקֶּה מִן הָאָדָם אֶת הַשֹּׁרֶשׁ פּוֹרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה שֶׁנִּדְבְּקוּ בּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְיִשְׂרוּת לֵב, וְאֵין לוֹ שׁוּם קֻשְׁיוֹת עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְזוֹכֶה לִקְנוֹת לְעַצְמוֹ מִדַּת הַטּוֹב, וְהֶבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם יְהוָ״ה אֱלֹקֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם, פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה. וּפְרֹשׁ רַשִׁ״י: ׳שֹׁרֶשׁ מְגַדֵּל עֵשֶׂב מַר כְּגִידִין שֶׁמָּרִים, כְּלוֹמַר מַפְרֶה וּמַרְבֶּה רֶשַׁע בְּקִרְבְּכֶם׳.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן כו): הַצַּדִּיק שֶׁמְּמִית אֶת עַצְמוֹ וּמוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בִּתְפִלָּה, בְּאֵיזֶה מָקוֹם הוּא צָרִיךְ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ בְּיוֹתֵר, בַּמָּקוֹם שֶׁמִּתְגַּבְּרוֹת עָלָיו הַקְּלִפּוֹת וְהַסִּטְרָא אַחֲרָא וְהַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, כִּי סִימָן שֶׁשָּׁם יֵשׁ קְדֻשָּׁה טְמוּנָה אֲצָלוֹ, וְלָכֵן עָלָיו לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ שָׁם דַּיְקָא.

וּבְאֶמֶת דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל כּוֹלְלִים אֶת כָּל הַמִּדּוֹת, לֹא רַק תְּפִלָּה, אֶלָּא בְּכָל מָקוֹם שֶׁמִּתְגַּבֶּרֶת עָלָיו הַסִּטְרָא אַחֲרָא, שָׁם צָרִיךְ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ יוֹתֵר מֵהַכֹּל, הַיְנוּ אִם יֵשׁ לָאָדָם טֶבַע מַר לְהִמָּשֵׁךְ אֶל עֲצָבוּת וַעֲצָלוּת, הוּא צָרִיךְ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה, וְלִהְיוֹת זָרִיז, וְאַף שֶׁזֶּה קָשֶׁה לוֹ מְאֹד מְאֹד, עִם כָּל זֹאת בְּדָבָר זֶה הוּא צָרִיךְ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ, וְכֵן אִם אָדָם יֵשׁ לוֹ טֶבַע רַע לְהָצִיק וּלְהַזִּיק לַזּוֹלַת, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֹׁרֶשׁ פּוֹרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה, הוּא צָרִיךְ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ לַעֲקֹר מִמֶּנּוּ אֶת הָעֵשֶׂב רַע שֶׁמַּפְרֶה וּמַרְבֶּה אֲצָלוֹ רֶשַׁע, כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁכָּל־כָּךְ נִכְנְסוּ בַּטֻּמְאָה וּבַזְּהָמָה הַזּוֹ שֶׁל רִשְׁעוּת — לַעֲשׂוֹת לְזוּלָתָם רַק רַע כָּל הַיּוֹם, וְכָל־כָּךְ קָשֶׁה לָהֶם לָצֵאת מִזֶּה, וְלָכֵן צְרִיכִים לִמְסֹר אֶת נַפְשָׁם בַּעֲבוּר זֶה מְאֹד מְאֹד.

וְזֶה מַה שֶּׁמַּזְהִיר אוֹתָנוּ ״פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה״, שֶׁצְּרִיכִים לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ לַעֲקֹר מֵעַצְמוֹ אֶת הָרִשְׁעוּת וְהַכְּפִירוּת וְהָאֶפִּיקוֹרְסוּת הָאֵלּוּ, וְזֶה עִקַּר הָעֲבוֹדָה שֶׁל הָאָדָם, שֶׁנִּכְנָסִים בּוֹ בְּכָל פַּעַם מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְהִרְהוּרִים רָעִים שֶׁל כְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וְלַעֲשׂוֹת רִשְׁעוּת לְהַזּוֹלַת, שֶׁיִּמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ לַעֲקֹר מִמֶּנּוּ אֶת הָעֵשֶׂב מַר, הָרָע וְהָרִשְׁעוּת מֵעַצְמוֹ, עַד שֶׁיַּעֲקֹר אֶת זֶה לְגַמְרֵי, וְאָסוּר לְהִתְיָאֵשׁ. אַדְרַבָּה! צְרִיכִים לָדַעַת, שֶׁכָּל מַה שֶּׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו יוֹתֵר הָרָע, שָׁם עָלָיו לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ, וְלַעֲקֹר מִמֶּנּוּ אֶת הָרָע הַזֶּה, וְדָבָר זֶה סוֹבֵב עַל כָּל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁרַק מִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו, צָרִיךְ שֶׁיֵּדַע שָׁשָּׁם דַּיְקָא צָרִיךְ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ, וְהֶבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן פב), אֲשֶׁר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּרָא אֶת הַבְּרִיאָה בִּבְחִינַת כְּסֵדֶר, וּבִבְחִינַת שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, שֶׁזֶּה (תְּהִלִּים קלט, ה): ״אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי״, אָחוֹר זֶה בְּחִינַת שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, הַעֲלָמָה וְהִסְתָּרָה, כְּשֶׁנֶּעֱלֶמֶת וְנִסְתֶּרֶת מִן הָאָדָם אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז הוֹלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, פָּנִים זֶה בְּחִינַת כְּסֵדֶר, כְּשֶׁיֵּשׁ גִּלּוּי אֱלֹקוּת. וְיוֹדֵעַ אֲשֶׁר הַכֹּל לַכֹּל אֱלֹקוּת גָּמוּר הוּא, אָז הוֹלֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר, וְאֵיךְ זוֹכִים שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֶאָרַת פָּנִים, שֶׁיֵּלֵךְ לוֹ תָּמִיד כְּסֵדֶר, עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְשִׁפְלוּת, שֶׁמְּבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ בָּאָדָם גַּאוּת וְיֵשׁוּת, בִּבְחִינַת ״אֲנָא אֶמְלֹךְ״, אָז הוֹלֵךְ לוֹ שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, וְלָכֵן הָעֵצָה הִיא רַק לְהַכְנִיעַ אֶת עַצְמוֹ.

וְזֶה ״לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה״, וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים

(עֲרוּבִין נה.): לֹא בַּשָּׁמַיִם הִיא, לֹא תִּמָּצֵא בְּמִי שֶׁמַּגְבִּיהַּ דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ כְּשָׁמַיִם, וְלֹא תִּמָּצֵא בְּמִי שֶׁמַּרְחִיב דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ כְּיָם. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לֹא בַּשָּׁמַיִם הִיא — לֹא תִּמָּצֵא בְּגַסֵּי רוּחַ, וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא — לֹא תִּמָּצֵא לֹא בְּסַחָרָנִים וְלֹא בְּתַגָּרִים. כִּי בֶּאֱמֶת, כַּל הַסִּבָּה שֶׁאָדָם מִתְרַשֵּׁל מִלִּמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה — רַק מֵחֲמַת גַּאֲוָה, גַּדְלוּת וְיֵשׁוּת שֶׁנִּכְנָסוֹת בּוֹ, אֲבָל אִם אָדָם הָיָה זוֹכֶה לַעֲנָוָה, אֲזַי הָיָה יָכוֹל לִלְמֹד תּוֹרָה הַרְבֵּה מְאֹד, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (תַּעֲנִית ז.): מַה מַּיִם מַנִּיחִין מָקוֹם גְּבוֹהַּ וְהוֹלְכִין לְמָקוֹם נָמוּךְ, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה אֵין מִתְקַיְּמִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ שְׁפָלָה.

וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁהַמַּכִּיר הֵיטֵב בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא בַּעַל הַבָּנָה קָשָׁה, וְתָמִיד לוֹמֵד עַל־פִּי סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד שֶׁל רַבֵּנוּ זַ״ל, הַמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּינוּ זַ״ל (שִׂיחוֹת־הָרַ״ן, סִימָן עו), אֲזַי זוֹכֶה לַעֲבֹר וְלִהְיוֹת וּלְטַיֵּל בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה: תַּנַ״ךְ, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, בַּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא, כָּל הַמִּדְרָשִׁים, סִפְרֵי הַזֹּהַר וְהַתִּקּוּנִים, וְכָל סִפְרֵי הַפּוֹסְקִים, רַמְבַּ״ם, טוּר וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ וְכוּ׳, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם מַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ לְלַמְּדָן, אֲזַי כָּל סֵדֶר דֶּרֶךְ הַלִּמּוּד נִרְאֶה בְּעֵינָיו כִּצְחוֹק וְלַעַג, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ מְטַיֵּל בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּפִתְאֹם עוֹזֵב אֶת זֶה הָעוֹלָם בְּלֹא כְּלוּם. וְלָכֵן עַל הָאָדָם לְבַטֵּל אֶת חָכְמָתוֹ הַמְּדֻמָּה, וְיֵדַע שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל, וְעַל־יְדֵי־זֶה תָּמִיד יִלְמַד תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְיֵלֵךְ לוֹ כַּסֵּדֶר, וְיִזְכֶּה לִהְיוֹת וּלְטַיֵּל בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהַכֹּל אִם יְבַטֵּל אֶת הַדִּמְיוֹנוֹת שֶׁלּוֹ, וְיֵדַע ״אֲשֶׁר לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא״, וְכָל אֶחָד יָכוֹל לִהְיוֹת בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, אִם רַק יַקַּח אֶת עַצְמוֹ בְּיָדָיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וַיִּקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ב׳), שֶׁעַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית זוֹכִין לִמְחִין נְקִיִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מֹחוֹ מְשׁוֹטֵט בַּשְּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים: ע״ב, ס״ג, מ״ה, ב״ן. אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה לְתִקּוּן הַבְּרִית, אָז בָּאִים עֲנָנִים וּמְכַסִּים אֶת עֵינָיו, וְאֵינוֹ זוֹכֶה שֶׁמֹּחוֹ יְשׁוֹטֵט בַּשֵּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים. וְזֶה אֲשֶׁר מוּבָא (תִּקּוּנֵי־זֹהַר, תִּקּוּן קלא.): מִי יַעֲלֶה לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה, רֵישֵׁי אַתְוָן מִילָּ״ה וְסוֹפֵי אַתְוָן הֲוָיָ״ה, מַאן דְּנָטִיר הַאי רְשִׁימוּ, כְּאִלּוּ נָטִיר שְׁמָא קַדִּישָׁא, וּמַאן דִּמְשַׁקַּר בְּהַאי רְשִׁימוּ, כְּאִלּוּ מְשַׁקַּר בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא [מִי שֶׁשּׁוֹמֵר עַל הַסִּימָן הַזֶּה, כְּאִלּוּ שׁוֹמֵר עַל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, וּמִי שֶׁמְּשַׁקֵּר בַּסִּימָן הַזֶּה, הֵינוּ שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, כְּאִלּוּ מְשַׁקֵּר בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ]. כִּי מִי שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁמֹר אוֹת הַבְּרִית, אֲזַי מֹחוֹ נָקִי, וְיָכוֹל לְשׁוֹטֵט בַּשָּׁמַיִם, עַל־יְדֵי שֵׁמוֹת וְיִחוּדִים, שֶׁזֶּה מ׳׳י יַעֲלֶה׳ לָּנוּ׳ הַשָּׁמַיְמָה׳, רָאשֵׁי תֵּבוֹת מִילָּ״ה, וְסוֹפֵי תֵּבוֹת הֲוָיָ״ה, עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית, זוֹכֶה שֶׁשָּׁם הֲוָיָ״ה יָאִיר תָּמִיד לְפָנֵי עֵינָיו, וְיִזְכֶּה לְטַיֵּל בַּשָּׁמַיִם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת וַיֵּלֶךְ

[א] וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ז׳), שֶׁהַצַּדִּיק הָאֱמֶת הוּא הָרַחֲמָן הָאֲמִתִּי, שֶׁיּוֹדֵעַ

לְרַחֵם עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לְהוֹצִיאָם מֵעַוונוֹת. כִּי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל מֵאַיִן הֵם לְקוּחִים, וְיוֹדֵעַ רוּחָנִיּוּת וְדַקּוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הוּא יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם רְחוֹקִים לְגַמְרֵי מֵעָוֹן, וְאֵין עָוֹן שַׁיָּךְ לָהֶם כְּלָל לֹא, לְפִי גֹּדֶל קְדֻשָּׁתָם מִשָּׁרְשָׁם וְגֹדֶל דַּקּוּתָם וְרוּחָנִיּוּתָם, וְעַל־כֵּן כָּל הַיִּסּוּרִים שֶׁבָּעוֹלָם אֵינָם נֶחְשָׁבִים לְמַשָּׂאוֹי כְּנֶגֶד הַמַּשָּׂאוֹי הַכָּבֵד שֶׁל עַוונוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם יִסּוּרִים, אִם אֵין בָּהֶם עֲוונוֹת אֵינָם נֶחְשָׁבִים לְיִסּוּרִים כְּלָל.

וְזֶה בְּחִינַת ׳אֵין יִסּוּרִים בְּלֹא עָוֹן׳ (שַׁבָּת נה.), שֶׁכְּשֶׁאֵין בָּהֶם עָוֹן אֵינָם יִסּוּרִים כְּלָל, כִּי עִקַּר הַיִּסּוּרִים הֵם רַק כְּשֶׁנּוֹפְלִים בַּעֲוונוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְזֶהוּ עִקַּר הָרַחֲמָנוּת — לְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ, לְהוֹצִיאָם מֵהַמַּשָּׂאוֹי הַכָּבֵד שֶׁל עַוונוֹת, וְעַל־כֵּן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בְּכָל עֵת שֶׁנָּפְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּאֵיזֶה עָוֹן, הָיָה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם וְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדָם, כְּגוֹן בַּמְרַגְּלִים וְכַיּוֹצֵא, כִּי יָדַע שֶׁלְּפִי קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל וְדַקּוּתָם הֵם רְחוֹקִים מֵעָוֹן, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִשָּׂא כְּלָל הַמַּשָּׂא הַכָּבֵד שֶׁל עָוֹן.

וּבֶאֱמֶת מֵהֵיכָן בָּאִים לַעֲוונוֹת, חַס וְשָׁלוֹם? הוּא רַק עַל־יְדֵי שֶׁאֵין לוֹ דַּעַת, כִּי אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת (סוֹטָה ב.), וְזוֹהִי הָרַחֲמָנוּת הַגְּדוֹלָה מִן הַכֹּל, שֶׁצְּרִיכִין לְרַחֵם עָלָיו לְהַכְנִיס בּוֹ דַּעַת, בִּבְחִינַת: ״אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל״ (תְּהִלִּים מא, ב), כִּי ׳אֵין עָנִי אֶלָּא מִן הַדַּעַת׳ (נְדָרִים מא.), וּצְרִיכִים לְרַחֵם עָלָיו לְהַכְנִיס בּוֹ דַּעַת, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִסְתַּלֵּק, וְהַנְּשָׁמָה עוֹלָה וּמִדַּבֶּקֶת בַּמָּקוֹם שֶׁעוֹלָה בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, אֵין זוֹ תַּכְלִית וּשְׁלֵמוּת שֶׁתִּהְיֶה הַנְּשָׁמָה רַק דְּבוּקָה לְמַעְלָה, רַק עִקַּר הַשְׁלֵמוּת שֶׁל הַנְּשָׁמָה הִיא, שֶׁבְּעֵת שֶׁהִיא לְמַעְלָה תִּהְיֶה לְמַטָּה גַּם־כֵּן, עַל־כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁאֵר אַחֲרָיו בְּרָכָה בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, כְּדֵי שֶׁתִּשָּׁאֵר דַּעְתּוֹ גַּם־כֵּן לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא בַּתְרָא קטז.), ״אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ״ (תְּהִלִּים נה), חַד אָמַר בֵּן, וְחַד אָמַר תַּלְמִיד. כִּי הַתַּלְמִיד מְקַבֵּל דַּעַת הָרַב, גַּם הַבֵּן בְּוַדַּאי אֵין מַעֲלָה כְּשֶׁנִּשְׁאָר בֵּן רָשָׁע, חַס וְשָׁלוֹם, וְהָעִקָּר לְהַשְׁאִיר בֵּן שֶׁיִּהְיֶה בְּחִינַת תַּלְמִיד גַּם־כֵּן, שֶׁיְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ שִׂכְלוֹ וְדַעְתּוֹ. וּלְאִידָךְ מַאן דְּאָמַר, דַּי בְּתַלְמִיד לְבַד, כִּי מֵאַחַר דְּהָעִקָּר הוּא כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר דַּעְתּוֹ בָּעוֹלָם, עַל־כֵּן דַּי גַּם בְּתַלְמִיד לְבַד, כִּי זֶהוּ עִקַּר הַשְׁלֵמוּת, שֶׁתִּשָּׁאֵר דַּעְתּוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה גַּם בְּעֵת הַהִסְתַּלְּקוּת כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה עוֹלָה לְמַעְלָה.

כִּי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ קְצָת בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא יוֹדֵעַ שֶׁעִקַּר הַתַּעֲנוּגִים וְהַשַּׂעֲשׁוּעִים שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא מֵעוֹלָם הַשָּׁפָל הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים (תְּפִלּוֹת יוֹם כִּפּוּרִים): ׳וְאָבִיתָ תְּהִלָּה מְגוּשֵׁי עָפָר מִקְרוּצֵי חֹמֶר׳ וְכוּ׳, כִּי לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יֵשׁ שְׂרָפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנִּים וְעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים, שֶׁהֵם עוֹבְדִים אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן עִקַּר הַתַּעֲנוּג וְהַשַּׂעֲשׁוּעַ שֶׁלּוֹ כְּשֶׁעוֹלָה לְמַעְלָה עֲבוֹדַת הָעוֹלָם הַשָּׁפָל הַזֶּה. וְעַל־כֵּן צְרִיכִין לְהַשְׁאִיר אַחֲרָיו בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, כְּדֵי שֶׁתִּשָּׁאֵר דַּעְתּוֹ לְמַטָּה, שֶׁיַּאִיר בִּבְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל, כִּי כְּשֶׁנִּשְׁאֶרֶת דַּעְתּוֹ לְמַטָּה, עַל־יְדֵי בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ הוּא בְּעַצְמוֹ מַמָּשׁ נִשְׁאָר בָּעוֹלָם.

נִמְצָא, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַצַּדִּיק הוּא, שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁנִּשְׁמָתוֹ עוֹלָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, לְמָקוֹם שֶׁעוֹלָה, הוּא נִשְׁאָר גַּם לְמַטָּה וּמַשְׁאִיר אַחֲרָיו בֵּן אוֹ תַּלְמִיד, שֶׁהוּא גַּם־כֵּן בֵּן, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (סַנְהֶדְרִין יט:): כָּל הַמְלַמֵּד בֵּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ יְלָדוֹ.

וְזוֹ מַעֲלַת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁזּוֹכֶה לְהַשְׁאִיר אַחֲרָיו סְפָרִים קְדוֹשִׁים, הַמְקָרְבִים אֶת בְּנֵי אָדָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁאָז אֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא מִסְתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם, עֲדַיִן דִּבּוּרָיו, שִׂיחוֹתָיו, תּוֹרוֹתָיו וּמַאֲמָרָיו נִשְׁאָרִים בָּעוֹלָם. וְזֶה ״וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה״, אַף שֶׁמֹּשֶׁה שֶׁהוּא הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, הוֹלֵךְ וּמִסְתַּלֵּק מִזֶּה הָעוֹלָם, עִם כָּל זֹאת ״וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל״, שֶׁהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה,

שֶׁהֵם סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וַעֲדַיִן הֵם מְדַבְּרִים אֶל כְּלַל יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה אֲשֶׁר הַתּוֹרָה נִקְרֵאת עַל שֵׁם מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מַלְאָכִי ג, כב): "זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה". וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (תַּנְחוּמָא שׁוֹפְטִים ה): נָתַן נַפְשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לד, כח): "וַיְהִי שָׁם עִם ה' אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה", וְנִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְאָכִי ג, כב): "זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי", וְדָבָר זֶה שַׁיָּךְ לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק שֶׁנִּקְרָא מֹשֶׁה (שַׁבָּת קא:), אַף שֶׁנִּסְתַּלֵּק וְעוֹלֶה לְמַעְלָה בְּמָקוֹם שֶׁעוֹלֶה, בִּבְחִינַת "וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה", אַף־עַל־פִּי־כֵן נִשְׁאָר פֹּה לְמַטָּה, שֶׁמַּשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה סְפָרִים קְדוֹשִׁים, שֶׁיְּכוֹלִים לְקָרֵב אֶת כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֲלָיו יִתְבָּרֵךְ. וְהַדִּבּוּרִים שֶׁלּוֹ מְדַבְּרִים אֶל כְּלַל יִשְׂרָאֵל, בִּבְחִינַת "וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל", אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁהוֹגֶה בְּסִפְרֵי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וְאָז הוּא חַי, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] חִזְקוּ וְאִמְצוּ, אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם, כִּי הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ד'): כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, הַיְנוּ שֶׁמַּרְגִּישׁ אֶת הָעוֹלָם הַבָּא עוֹד בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נו, יא): "בֵּאלֹקִים אַהֲלֵל דָּבָר בַּהַוָי"ה אֲהַלֵּל דָּבָר", הַיְנוּ הֵן הַוָי"ה שֶׁהוּא שֵׁם הָרַחֲמִים, וְהֵן אֱלֹקִים שֶׁהוּא שֵׁם הַדִּין, בִּשְׁנֵיהֶם אֲהַלֵּל דָּבָר לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, כִּי אֵין הֶפְרֵשׁ אֶצְלוֹ בֵּין טוֹב שֶׁהוּא חֶסֶד, וּבֵין רַע שֶׁהוּא דִּין, וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (פְּסָחִים נ.): הָאִידָּנָא מְבָרְכִין עַל הַטּוֹב: 'הַטּוֹב וְהַמֵּיטִיב', וְעַל הָרָעָה: 'דַּיַּן אֱמֶת', וְלֶעָתִיד כֻּלּוֹ 'הַטּוֹב וְהַמֵּיטִיב', שֶׁיִּהְיֶה שָׁם הַוָי"ה וְשָׁם אֱלֹקִים אַחְדוּת אַחַת.

וְאֵת זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אֶלָּא כְּשֶׁמַּעֲלֶה אֶת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מִן הַגָּלוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, כִּי עַכְשָׁו הַמַּלְכוּת וְהַמֶּמְשָׁלָה אֶצֶל הָעַכּוּ"ם, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים עֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁלָּהֶם בְּשֵׁם אֱלֹקִים, שֶׁזֶּה אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וְעִקַּר עֲבוֹדָתֵנוּ לְגַלּוֹת לְכֻלָּם אֶת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ מֶלֶךְ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה (תְּהִלִּים קג, יט), וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת תָּמִיד לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְעַל־יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים יוֹצְאִים עֲוֹנוֹתָיו מֵעַצְמוֹתָיו.

וְזֶה "חִזְקוּ וְאִמְצוּ אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם, כִּי הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ, לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָּ"; הַיְנוּ בּוֹ בָּרֵגַע שֶׁאָדָם חָזָק אֲשֶׁר הַוָי"ה אֱלֹקֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ, הוּא יָכוֹל לְהִתְחַזֵּק, וְלֹא לִירֹא וְלֹא לְפָחֵד מִשּׁוּם קְלִפּוֹת וְסִטְרָא אַחֲרָא הָרוֹצִים לְדַבֵּק אֶת עַצְמָם בּוֹ. וְזוֹ כָּל עֲבוֹדַת בַּר יִשְׂרָאֵל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁמִּתְפַּלְּלִים אָז עַל עֲלִיַּת הַמַּלְכוּת כְּמוֹ שֶׁאֲנַחְנוּ אוֹמְרִים: "וְיֵדַע כָּל פָּעוּל כִּי אַתָּה פְּעַלְתּוֹ וְיָבִין כָּל יְצוּר כִּי אַתָּה יְצַרְתּוֹ, וְיֹאמַר כָּל אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ הַוָי"ה אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ, וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה", וְאַחַר־כָּךְ בָּא יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁאָז מִתְוַדִּים עֶשֶׂר פְּעָמִים, כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת הָעֲוונוֹת שֶׁנִּמְצָאִים בְּתוֹךְ עַצְמוֹתָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַשִּׂיג אֲשֶׁר הַוָי"ה הוּא הָאֱלֹקִים. וְזוֹ הִתְחַזְּקוּת עֲצוּמָה לָאָדָם, שֶׁלֹּא לִירֹא וְלֹא לְפָחֵד מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי תֹּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁמַּחְדִּיר בְּעַצְמוֹ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֵין לוֹ כְּבָר מַה לְּפָחֵד מֵאַף אֶחָד בְּזֶה הָעוֹלָם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת הַאֲזִינוּ

[א] הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן נא), שֶׁיֵּשׁ בְּחִינַת ״קֶדֶם הַבְּרִיאָה״, שֶׁאָז הָיָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵין סוֹף, וְלֹא הָיְתָה שׁוּם מְצִיאוּת שֶׁל שֶׁקֶר, רַע וְטֻמְאָה. וְיֵשׁ בְּחִינַת ״אַחַר הַבְּרִיאָה״ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת, אָז כְּבָר שַׁיָּךְ שֶׁקֶר רַע וְטֻמְאָה מִצַּד הַבְּחִירָה.

וְאָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה כָּזוֹ, לְקַשֵּׁר אַחַר הַבְּרִיאָה בְּקֶדֶם הַבְּרִיאָה, הַיְנוּ שֶׁגַּם אַחַר שֶׁיֵּשׁ כְּבָר בְּרִיאָה, וְעַל אַף שֶׁיֵּשׁ בִּלְיוֹנֵי בְּרִיּוֹת בָּזֶה הָעוֹלָם, וּלְכָל אֶחָד יֵשׁ דֵּעָה מְשֻׁנָּה מֵחֲבֵרוֹ. וְכֵן כָּל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה: דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר, מְשֻׁנִּים אֶחָד מֵחֲבֵרוֹ, עִם כָּל זֹאת עִקַּר הַשְׁלֵמוּת שֶׁל בַּר יִשְׂרָאֵל, לְקַשֵּׁר אַחַר הַבְּרִיאָה בְּקֶדֶם הַבְּרִיאָה, לְגַלּוֹת לְכֻלָּם אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל. וְתֵכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל מְקַשֵּׁר אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה אֶל הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁזֶּה אַחַר הַבְּרִיאָה אֶל קֶדֶם הַבְּרִיאָה, זוֹ נִקְרֵאת שְׁלֵמוּת הָאֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר עָלָיו אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּקִבְיעוּת. וּלְזֶה זוֹכִים דַּיְקָא כְּשֶׁמְּקָרְבִים אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁזָּכָה לָזֶה בְּתַכְלִית הַשְׁלֵמוּת.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: ״הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם״ — מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה סָמוּךְ לַשָּׁמַיִם, דָּבוּק תָּמִיד בְּקֶדֶם הַבְּרִיאָה, ״וַאֲדַבֵּרָה״ — דִּבּוּר לָשׁוֹן קָשֶׁה, כִּי בִּתְחִלָּה עָלְתָה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרַךְ לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, רָאָה שֶׁאֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם, עָמַד וְשִׁתֵּף אֶת מִדַּת הָרַחֲמִים, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה יב, סִימָן טו), שֶׁזֶּה ״וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי״, אֲמִירָה — לָשׁוֹן רַכָּה, שֶׁזּוֹ עֲבוֹדַת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁיָּכוֹל לְהוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ אֶל הַנְּשָׁמוֹת הַיְרוּדוֹת וְהַנְּפוּלוֹת, וּלְהָאִיר גַּם בָּהֶן אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ. וְכָל הַבְּרִיאָה לֹא נִבְרְאָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וּכְמַאֲמָרָם זַ״ל (יוֹמָא לח:): בִּשְׁבִיל צַדִּיק אֶחָד הָעוֹלָם נִבְרָא, וְאֵין טוֹב אֶלָּא צַדִּיק. וְכֵן אָמְרוּ שָׁם: אֲפִלּוּ בִּשְׁבִיל צַדִּיק אֶחָד הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי י, כה): ״וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם״.

וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (חַגִּיגָה יב:): הָאָרֶץ עוֹמֶדֶת עַל עַמּוּד אֶחָד וְצַדִּיק שְׁמוֹ; כִּי הַצַּדִּיק מְקַשֵּׁר בֵּין שָׁמַיִם לָאָרֶץ, בֵּין קֶדֶם הַבְּרִיאָה לְאַחַר הַבְּרִיאָה, וְכַמּוּבָא בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן ז׳), שֶׁהַצַּדִּיק נִקְרָא ׳כֹּל׳, בִּבְחִינַת (דִּבְרֵי־הַיָּמִים א׳ כט, יא): ״כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ״, וְתַרְגּוּמוֹ: ׳דְּאָחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא׳.

כִּי הַצַּדִּיק אוֹחֵז אֶת שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת: עוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ. וְלָכֵן כָּל הַבְּרִיאָה נִבְרְאָה כְּדֵי לְהַכִּירוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכַמּוּבָא (זֹהַר בֹּא מב.): בְּגִין דְּאִשְׁתְּמַדְּעוּן לֵהּ, וְאֵל זֶה זוֹכִים דַּיְקָא כְּשֶׁמְּקָרְבִים אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁיֵּשׁ בְּכֹחוֹ לְהַעֲלוֹת אֶת כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לַמַּדְרֵגוֹת הַגְּבוֹהוֹת בְּיוֹתֵר, וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁנִּמְצָא כְּבָר אַחַר הַבְּרִיאָה הַיְינוּ שֶׁמַּנַּח בְּשֶׁקֶר, בְּטֻמְאָה וּבְזֻהֲמָא, הוּא יָכוֹל לְהַחֲזִיר אוֹתוֹ אֶל קֶדֶם הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא אֱמֶת לַאֲמִתָּהּ.

וְזֶה שֶׁאוֹמֵר מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: ״הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם״, רוֹחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת, ״וַאֲדַבֵּרָה״ — לָשׁוֹן דִּבּוּר קָשֶׁה, שֶׁבָּזֶה נִבְרָא הָעוֹלָם בְּמִדַּת

הַדִּין, "וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי" — אֲמִירָה לָשׁוֹן רַכָּה, שֶׁצֶּרֶךְ מִדַּת הָרַחֲמִים, וְלָכֵן כָּל הָעוֹלָם עוֹמֵד בִּשְׁבִיל הַצַּדִּיק. אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לִהְיוֹת מְקֹרָב אֶל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, וְאֵינוֹ מַטְעֶה אֶת עַצְמוֹ כְּלָל, שֶׁאָז אֵין דַּרְגָּא בָּעוֹלָם שֶׁלֹּא יָבוֹא אֵלֶיהָ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן ז'): יֵשׁ דְּרֵי מַעְלָה וְיֵשׁ דְּרֵי מַטָּה, דְּהַיְנוּ עוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְצָרִיךְ הַצַּדִּיק לְהַרְאוֹת לְדָרֵי מַעְלָה, שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַשָּׂגָה שֶׁל מָה, בְּחִינַת מֶה חָמִיתָ, מַה פִּשְׁפַּשְׁתָּ, בְּחִינַת: "אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ", וּלְהֶפֶךְ צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לְדָרֵי מַטָּה, שֶׁאַדְרַבָּה 'מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ' (יְשַׁעְיָה ו', ג').

כִּי יֵשׁ שׁוֹכְנֵי עָפָר שֶׁהֵם בְּנֵי־אָדָם הַמַּנָּחִים בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם רְחוֹקִים מְאֹד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְצָרִיךְ הַצַּדִּיק לְעוֹרְרָם וְלַהֲקִיצָם, וּלְגַלּוֹת לָהֶם שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עִמָּם וְאֶצְלָם, וְהֵם סְמוּכִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן אָסוּר לָהֶם לְהִתְיָאֵשׁ. וְזֶה בְּחִינַת 'כֹּל' שֶׁיֵּשׁ לַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דִּבְרֵי־הַיָּמִים א' כט, יא): "כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ", וְתַרְגּוּמוֹ דְּאָחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא, הַיְנוּ שֶׁהוּא אוֹחֵז וּמְקַיֵּם שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת: עוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁזֶּה עִקַּר גְּדֻלַּת הַצַּדִּיק, שֶׁיּוּכַל לְהַרְאוֹת לְדָרֵי מַעְלָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁמַיִם, שֶׁהֵם אֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל, וּלְהֶפֶךְ לְהַרְאוֹת לְדָרֵי מַטָּה שֶׁהֵם בְּחִינַת אֶרֶץ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא אִתָּם וְלֹא יִתְיָאֲשׁוּ כְּלָל.

וְזֶה "הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה", דְּבוּר הוּא לָשׁוֹן קָשֶׁה, שֶׁאֵלּוּ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת שָׁמַיִם, הַיְנוּ דְּרֵי מַעְלָה, הַצַּדִּיק מַרְאֶה לָהֶם שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים עֲדַיִן כְּלוּם, וּמְדַבֵּר עִמָּם בְּלָשׁוֹן קָשָׁה, "וַתִּשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי", אֲמִירָה הוּא לָשׁוֹן רַכָּה, אֵלּוּ שֶׁמַּנָּחִים בְּאַרְצִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת, דָּרֵי מַטָּה, אוֹתָם הַצַּדִּיק מְחַזֵּק וּמְעוֹדֵד וּמְשַׂמֵּחַ, וּמַרְאֶה לָהֶם שֶׁעֲדַיִן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְצָא אִתָּם, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ג] כִּי שֵׁם הַוְיָ"ה אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹקֵינוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ד'): כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֹרָעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נו, יא): "בַּהַוָיָ"ה אֲהַלֵּל דָּבָר בֵּאלֹקִים אֲהַלֵּל דָּבָר", הֵן הַוָיָ"ה שֶׁהוּא שֵׁם הַחֶסֶד, וְהֵן אֱלֹקִים שֶׁהוּא שֵׁם הַדִּין, בְּשְׁנֵיהֶם אֲהַלֵּל וַאֲשַׁבֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְזוֹ צְרִיכָה לִהְיוֹת כָּל עֲבוֹדַת בַּר יִשְׂרָאֵל, תָּמִיד לִמְשֹׁךְ אֶת עַצְמוֹ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֵידַע שֶׁכָּל מַה שֶּׁקּוֹרֶה עִמּוֹ בֵּין לְטוֹב וּבֵין לְהֶפֶךְ — הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהַכֹּל רַחֲמִים וַחֲסָדִים גְּדוֹלִים אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא לֹא מֵבִין אֶת זֶה, וּכְשֶׁמַּשִּׂיגִים דָּבָר זֶה, אֲזַי מַמְשִׁיכִים אֶת רוּחָנִיּוּת חִיּוּת אֱלֹקוּת בְּזֶה הָעוֹלָם.

וְזֶה "כִּי שֵׁם הַוְיָ"ה אֶקְרָא", עַל־יְדֵי שֶׁתָּמִיד אֶקְרָא וְאֶתְפַּלֵּל אֶל שֵׁם הַוָיָ"ה, שֶׁהוּא שֵׁם הַחֶסֶד, הַיְנוּ שֶׁאֶמְצָא אֶת הַחֶסֶד שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁעוֹשֶׂה עִמִּי, עַל־יְדֵי־זֶה "הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹקֵינוּ", אַכְנִיס חֶסֶד בְּשֵׁם אֱלֹקִים, שֶׁהִיא מִדַּת הַגְּבוּרָה, כִּי גְּדֻלָּה הִיא חֶסֶד, כַּמּוּבָא (תִּקּוּנֵי־זֹהַר, תִּקּוּן כב דַּף סז.): גְּדוֹלִים אִתְקְרִיאַת מִסְטָרָא דְּהָא"ל הַגָּדוֹל, דְּאִיהוּ חֶסֶד, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ 'פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים' (שַׁעַר ד', פֶּרֶק ב'): חֶסֶד נִקְרָא גְּדֻלָּה, עַיֵּן שָׁם. נִמְצָא, עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם תָּמִיד מִתְפַּלֵּל וְקוֹרֵא אֶל שֵׁם הַוָיָ"ה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַמְשִׁיךְ גְּדֻלָּה שֶׁהוּא חֶסֶד, אֶל הַשֵּׁם אֱלֹקִים, מִדַּת הַדִּין וְנִמְתָּק, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ד] הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ, כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט, אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל, צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק ב׳, סִימָן יב): כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר שִׂכְלוֹ וְחָכְמָתוֹ, יוֹכַל לִפֹּל בְּטָעֲיוֹת וּבְמִכְשׁוֹלוֹת רַבִּים, וְלָבוֹא לִידֵי רָעוֹת גְּדוֹלוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, וְיֵשׁ שֶׁקִּלְקְלוּ הַרְבֵּה, כְּגוֹן: הָרְשָׁעִים הַגְּדוֹלִים מְאֹד הַמְפֻרְסָמִים, שֶׁהִטְעוּ אֶת הָעוֹלָם, וְהַכֹּל הָיָה עַל־יְדֵי חָכְמָתָם וְשִׂכְלָם וְעִקַּר הַיַּהֲדוּת הוּא רַק לֵילֵךְ בִּתְמִימוּת וּבְפְשִׁיטוּת, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת, וּלְהִסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה, שֶׁיִּהְיֶה שָׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִבְלִי לְהַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ, רַק אִם יֵשׁ בָּזֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲשֶׂה, וְאִם לָאו — לָאו, וַאֲזַי בְּוַדַּאי לֹא יִכָּשֵׁל לְעוֹלָם. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁנּוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, לִסְפֵקוֹת, וְיֵשׁ שֶׁנּוֹפְלָתוֹ גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד, רַחֲמָנָא לִצְלָן, שֶׁנּוֹפֵל לִסְפֵקוֹת וְהִרְהוּרִים, וּמְהַרְהֵר אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַנְּפִילָה וְהַיְרִידָה הִיא תַּכְלִית הָעֲלִיָּה.

וְעִקַּר הָעֵצָה לְאָדָם שֶׁנָּפַל אֶל עַקְמִימִיּוּת, שֶׁנִּתְעַקֵּם לִבּוֹ לְגַמְרֵי, שֶׁיִּצְעַק תָּמִיד ׳אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ׳, אַיֵּה הַמָּקוֹם שֶׁאוּכַל לִמְצֹא אוֹתְךָ, וְזֶה שֶׁמְּחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, זֶה כְּאִלּוּ הִקְרִיב קָרְבַּן עוֹלָה, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (וַיִּקְרָא רַבָּה, פָּרָשָׁה ז׳, סִימָן ג׳) עַל הַפָּסוּק (יְחֶזְקֵאל כ, לב): ״וְהָעֹלָה עַל רוּחֲכֶם״, שֶׁקָּרְבַּן עוֹלָה מְכַפֵּר עַל הִרְהוּר הַלֵּב, כִּי יֵשׁ קְלִפָּה הַמְעַקֶּמֶת וּמְסַבֶּבֶת הַלֵּב בְּעִקּוּמִים וְסִבּוּבִים וּבִלְבּוּלִים, שֶׁמְּבַלְבֵּל אֶת הָאָדָם בִּכְפִירוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה, שֶׁזֶּה סוֹד (בְּרֵאשִׁית כב, ז): ״וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה״, עַל־יְדֵי שֶׁמְּחַפֵּשׂ תָּמִיד ׳אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ׳, זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁה לְקָרְבַּן עוֹלָה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ ״הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ״, אָדָם צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁכָּל מַה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה עִמּוֹ הַכֹּל בְּחֶשְׁבּוֹן צֶדֶק, ״כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט״, וְאַף שֶׁאָדָם אֵינוֹ מְבִינוֹ, עִם כָּל זֹאת אִם מְחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, זוֹכֶה לְהַגִּיעַ אֶל גִּלּוּי אֱמוּנָה, לֵידַע, לְהוֹדִיעַ וּלְהוָּדַע אֲשֶׁר אֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, שֶׁזֶּה ״אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא״, אִם רַק מְחַפְּשִׂים תָּמִיד אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, אֲזַי רוֹאֶה שֶׁאֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנְהִיג בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט, וְאֵין לוֹ שׁוּם קֻשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ה] הַוְיָ״ה בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן חֵלֶק ב׳, סִימָן ק׳), שֶׁאָמַר: אֲשֶׁר כָּל הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים כֻּלָּם לֹא בָּאוּ לְמַדְרֵגָתָם, אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת, לְפָרֵשׁ אֶת שִׂיחָתוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְכֵן אָמַר, שֶׁמְּקֻטָּן וְעַד גָּדוֹל אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת, כִּי אִם עַל־יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת, וְכָל עִסְקוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה רַק תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת, שֶׁהָיָה מִתְבּוֹדֵד לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמְפָרֵשׁ אֶת כָּל שִׂיחָתוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְהִנֵּה יָדוּעַ, שֶׁהַסָּמ״ךְ־מ״ם מַכְנִיס בָּאָדָם כְּפִירוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וּבִפְרָט כְּשֶׁהָאָדָם חוֹטֵא, רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן, נִכְנָסוֹת בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל כְּפִירוֹת שֶׁהֵן בְּחִינַת, אֵל נֵכָר, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת אֱמוּנָה, סִימָן כב): הַפֶּשַׁע שֶׁל הָאָדָם מַכְנִיס כְּפִירָה לָאָדָם.

וְזֶה ״הַוְיָ״ה בָּדָד יַנְחֶנּוּ״, אִם אָדָם יוֹשֵׁב תָּמִיד בְּהִתְבּוֹדְדוּת, וְהוּא מִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה רַק הַוְיָ״ה בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ יַנְחֶנּוּ בְּדֶרֶךְ הָאֱמֶת, ״וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר״, כְּבָר יֵצְאוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַכְּפִירוֹת וְהָאֶפִּיקוֹרְסוּת בְּחִינַת אֵל נֵכָר, וְיִהְיֶה דָּבוּק תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר בְּכָל יוֹם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר דָּבָר זֶה מַצִּיל אֶת הָאָדָם מִכָּל רַע. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ״ל (סֵפֶר־הַמִּדּוֹת, אוֹת הִתְבּוֹדְדוּת, חֵלֶק ב׳, סִימָן א׳): הַשִּׂיחָה

שֶׁהָאָדָם מֵשִׂיחַ בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, הַשִּׂיחָה הַזֹּאת נַעֲשֵׂית אַחַר־כָּךְ גְּאֻלָּה וִישׁוּעָה לְבָנָיו.

וְלָכֵן הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד תָּמִיד לְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְאִם אָדָם הָיָה יוֹדֵעַ מַעֲלַת הַדִּבּוּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְגֹדֶל הַשַּׁעֲשׁוּעִים שֶׁזֶּה גּוֹרֵם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, הָיָה עוֹסֵק בָּזֶה בְּכָל יוֹם הַרְבֵּה מְאֹד. כִּי כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁמְּדַבְּרִים עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, מַמְשִׁיךְ עַל הָאָדָם אוֹר וְזִיו וְחִיּוּת וּדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְהָעִקָּר הוּא תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, לְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת, וְכָל מַה שֶּׁמְּסַלֵּק יוֹתֵר אֶת דַּעְתּוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם, עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְהַרְבּוֹת בְּשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְאָז יִהְיֶה שָׁם הַוָיָ"ה תָּמִיד לְנֶגֶד עֵינָיו, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ו] הַוָיָ"ה בָּדָד יַנְחֶנּוּ, וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן כה): הַהִתְבּוֹדְדוּת הוּא מַעֲלָה עֶלְיוֹנָה וּגְדוֹלָה מִן הַכֹּל, הַיְנוּ שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְקַבֵּעַ לְעַצְמוֹ אֵיזוֹ שָׁעָה לְהִתְבּוֹדֵד לְבַדּוֹ בְּחֶדֶר אוֹ בַּשָּׂדֶה, וּלְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וּלְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ עַל כָּל הִצְטָרְכוּתוֹ, וּצְרִיכִים לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ בְּדֶרֶךְ זֶה, אֲשֶׁר אֵין לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָה זוֹ. כִּי הַנְּהָגָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כְּבָר הַכֹּל, כִּי אֵיךְ שֶׁהוּא, אִם אָדָם מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הוּא יָבוֹא וְיַשִּׂיג אֶת כָּל מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם מְבוֹדֵד אֶת עַצְמוֹ מִבְּנֵי־אָדָם, וְנִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נב), עַל־יְדֵי־זֶה הוּא כְּבָר אֵינוֹ צָרִיךְ אֶת אַף אֶחָד, כִּי הוּא נִכְלָל בְּמִחֲיַב הַמְּצִיאוּת, הַיְנוּ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא תַּקִּיף וּבַעַל הַיְכֹלֶת.

וְזֶה "הַוָיָ"ה בָּדָד יַנְחֶנּוּ", תֵּכֶף־וּמִיָּד שֶׁאָדָם מְבוֹדֵד אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הָעוֹלָם וְעוֹסֵק בְּהִתְבּוֹדְדוּת, לִהְיוֹת דָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְבָר לֹא אִכְפַּת לוֹ שׁוּם דָּבָר, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה אֲשֶׁר "וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר", כִּי כָּל זְמַן שֶׁאָדָם חוֹשֵׁב וּמְבַלְבֵּל אֶת עַצְמוֹ מֵהַזּוּלַת, הוּא עוֹשֶׂה אוֹתוֹ מְצִיאוּת, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת אֱלִיל וַעֲבוֹדָה זָרָה בְּחִינַת אֵל נֵכָר. וּכְמַאֲמָרָם זַ"ל (שַׁבָּת קמט.): "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים" (וַיִּקְרָא יט, ד) — אַל תִּפָּנוּ אֵ"ל מִדַּעְתְּכֶם. כִּי תֵּכֶף־וּמִיָּד כְּשֶׁאָדָם מְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאֵין לוֹ כְּבָר שׁוּם מַחֲשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר, וְלָכֵן אַשְׁרֵי הָאָדָם שֶׁעוֹסֵק תָּמִיד בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת, וּמִתְחַבֵּא בְּסֵתֶר צֵל כְּנָפָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁאָז אַף אֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפִּילוֹ וּלְרַחֲקוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ז] כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעֹלָם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן כא): חַיִּים נִצְחִיִּים הֵם רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא חַי לָנֶצַח, מִי שֶׁנִּכְלָל בְּשָׁרְשׁוֹ דְּהַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא גַּם־כֵּן חַי לָנֶצַח, כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא נִכְלָל בְּאֶחָד, וְהוּא אֶחָד עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן הוּא חַי חַיִּים נִצְחִיִּים כְּמוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכֵן אֵין שְׁלֵמוּת רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְחוּץ מִמֶּנּוּ כֻּלָּם חֲסֵרִים, וּמִי שֶׁהוּא נִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, יֵשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת, וְעִקַּר הַכְּלָלִיּוּת שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בְּאֶחָד, הוּא עַל־יְדֵי הַדַּעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הֶחָכָם: 'אֱלוֹ יְדַעְתִּיו הֱיִיתִיו', כִּי עִקַּר הָאָדָם הוּא הַשֵּׂכֶל, וְעַל־כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁחוֹשֵׁב הַשֵּׂכֶל שָׁם כָּל הָאָדָם, וּכְשֶׁיִּוָּדֵעַ וּמַשִּׂיג בִּידִיעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא שָׁם מַמָּשׁ, וְכָל מַה שֶּׁיִּוָּדֵעַ יוֹתֵר, הוּא נִכְלָל יוֹתֵר בְּהַשֹּׁרֶשׁ, דְּהַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְזֶה "כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי", אִם אֲנִי מַגְבִּיהַּ אֶת הַיָּדַיִם שֶׁלִּי רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וַאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, אָז "וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעֹלָם", כִּי מֵאַחַר שֶׁהָאָדָם בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמַגְבִּיהַּ אֶת הַיָּדַיִם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְיוֹדֵעַ שֶׁאֵין כָּאן "כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה" (דְּבָרִים ח, יז), אֶלָּא הַכֹּל מֻשְׁגָּח בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, אָדָם כָּזֶה חַי לְעוֹלָם, כִּי הוּא נִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ח] כִּי אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי וַתִּיקַד עַד שְׁאוֹל תַּחְתִּית וַתֹּאכַל אֶרֶץ וִיבֻלָּהּ וַתְּלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן סח), שֶׁרָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁפַּע, אֲבָל עַל־יְדֵי הַכַּעַס אָדָם נוֹפֵל לְגַמְרֵי, עַד שֶׁמְּאַבֵּד אֶת הַכֶּסֶף שֶׁמּוּכָן עֲבוּרוֹ, וְאַף שֶׁכָּל אֶחָד רוֹצֶה כֶּסֶף וּמָמוֹן, עִם כָּל זֹאת כְּשֶׁבָּאָה אֵלָיו הַתַּאֲוָה שֶׁל כַּעַס וּרְצִיחָה, הֵיא מַעֲבִירָה אוֹתוֹ עַל דַּעְתּוֹ וְעַל דַּעַת קוֹנוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּלֵּט עַל עַצְמוֹ, כִּי נוֹפֵל בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּית וּמִתַּחְתָּיו, וְכַמּוּבָא בְּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ (וַיֵּשֶׁב קפב.) עַל פָּסוּק (אִיּוֹב יח, ד): "טֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ", אִיהוּ טָרִיף וְעָקַר נַפְשֵׁיהּ בִּגִין רוּגְזֵיהּ וְאַשְׁרֵי בְּגַוֵּיהּ אֶל זָר, וְעַל דָּא כְּתִיב (יְשַׁעְיָה ב, כב) "חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ", דְּהַהִיא נְשָׁמְתָא קַדִּישָׁא טָרִיף לֵיהּ וְסָאִיב לֵיהּ בְּגִין אַפּוֹ [הוּא טוֹרֵף וְעוֹקֵר אֶת נַפְשׁוֹ בְּגָלָל כַּעֲסוֹ, וּמַשְׁרֶה בְּתוֹכוֹ אֶל זָר], וְלָכֵן צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִזָּהֵר מֵהַמִּדָּה הַמְגֻנָּה שֶׁל כַּעַס, שֶׁהוֹרֶסֶת אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "כִּי אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי", כְּשֶׁאֵשׁ הַכַּעַס בּוֹעֶרֶת בְּאַפּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה "וַתִּיקַד עַד שְׁאוֹל תַּחְתִּית", מַפֶּלֶת אוֹתוֹ עַד עִמְקֵי עֲמָקִים בַּשְּׁאוֹל תַּחְתִּית, וּמַה גַּם שֶׁמְּאַבֵּד אֶת פַּרְנָסָתוֹ, שֶׁזֶּה "וַתֹּאכַל אֶרֶץ וִיבֻלָּהּ", שֶׁזּוֹ הַפַּרְנָסָה, "וַתְּלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים", שֶׁנִּתְרַחֵק מֵהַקְּדֻשָּׁה וְנוֹפֵל מִכָּל הַמַּדְרֵגוֹת, אַשְׁרֵי הָאָדָם שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִמִּדָּה הַמְגֻנָּה שֶׁל כַּעַס, וְזוֹכֶה לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ט] לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן נד), אֲשֶׁר צְרִיכִים לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַזִּכָּרוֹן, שֶׁלֹּא יִפֹּל לִשְׂכְחָה, שֶׁהוּא מִיתַת הַלֵּב, וְעִקַּר הַזִּכָּרוֹן הוּא לִזְכֹּר תָּמִיד בָּעָלְמָא דְּאָתֵי, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּדַעְתּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁאֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּדַבֵּק מַחֲשַׁבְתּוֹ בָּעָלְמָא דְּאָתֵי, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד הַוָ"ה אֱלֹקִים, כִּי הַוָ"ה אֱלֹקִים זֶה שֵׁם מָלֵא, וְזֶה כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּק מַחֲשַׁבְתּוֹ בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמְחַבֵּר וּמְקַשֵּׁר אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה בָּעוֹלָם הַבָּא, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד בֵּין הַוָ"ה אֱלֹקִים, וְזֶה שֶׁמּוּבָא (זֹהַר מִשְׁפָּטִים צח.): "הַוָ"ה אֱלֹקֵי" (תְּהִלִּים קד, א) דָּא שִׁירוּתָא דִּמְהֵימְנוּתָא סְלִיקוּ דְּמַחֲשָׁבָה דְּעָלְמָא דְּאָתֵי [זוֹ תְּחִלַּת הָאֱמוּנָה, עֲלִיַּת הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא].

וְזֶה פֵּרוּשׁ: "לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת", שֶׁהוּא הָאֱמוּנָה, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תִּקּוּן ו' דַּף כב.), שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִבְטֹחַ רַק בֶּאֱמוּנָה שֶׁנִּקְרֵאת 'זֹאת', בְּסוֹד (תְּהִלִּים כז, ג): "בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ", דְּאִתְמַר עֲלֵיהּ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה. "יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם" שֶׁיֵּשׁ עוֹד עוֹלָם, שֶׁזֶּה עִקַּר הַזִּכָּרוֹן לִזְכֹּר תָּמִיד בָּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

פָּרָשַׁת וְזֹאת הַבְּרָכָה

[א] וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהַר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן מט) עַל מַאֲמָרָם זַ״ל (תַּעֲנִית ה.), שֶׁדָּרְשׁוּ עַל פָּסוּק (הוֹשֵׁעַ יא, ט): ״בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר״, נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה, עַד שֶׁתִּבָּנֶה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה. וְאִיתָא בִּכְתְבֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ״ל (מְבוֹא שְׁעָרִים, שַׁעַר ד׳, חֵלֶק ב׳, פֶּרֶק ז׳), שֶׁהַכַּוָּנָה עַל־פִּי סוֹד הִיא, שֶׁבִּינָה הִיא אִמָּא עִלָּאָה, בֵּיתָא עִלָּאָה, יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה, וּמַלְכוּת הִיא בֵּיתָא תַּתָּאָה, יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה.

וְהָעִנְיָן הוּא, כִּי בִּינָה הִיא הַמֹּחַ, שֶׁאָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לְהִתְבּוֹנֵן בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְלַחֲשֹׁב רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְתָמִיד יְצַיֵּר לִפְנֵי עֵינָיו, אֵיךְ שֶׁכָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ הִיא אֱלֹקוּת, שֶׁכָּל זֶה נִקְרָא בִּינָה, שֶׁהוּא מִתְבּוֹנֵן בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, הַיְנוּ בֵּיתָא עִלָּאָה, יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה. אֲבָל אֵיךְ זוֹכִים לָזֶה? עַל־יְדֵי שֶׁיִּתְקַן הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת, בֵּיתָא תַּתָּאָה, יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה, שֶׁזֶּה סוֹד (שִׁיר הַשִּׁירִים ח, ה): ״מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר״, וְהַסּוֹד הוּא: ״מִי״ שֶׁהִיא הַבִּינָה, ״זֹאת״ שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, אֵיךְ הֵם עוֹלִים וּמִתְקַשְּׁרִים זֶה בָּזֶה? עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת ״מִדְבָּר״, הַיְנוּ מְדַבֵּר, כְּמַאֲמָרָם זַ״ל (מִדְרָשׁ אַגָּדָה בְּרֵאשִׁית): ״וּמִדְבָּרֶיךָ נָאוֶה״ (שִׁיר הַשִּׁירִים ד, ג) — כְּשֶׁאַתֶּם מְדַבְּרִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה, כִּי הַדִּבּוּר הִיא הַמַּלְכוּת, וּצְרִיכִים לִשְׁמֹר עָלָיו מְאֹד מְאֹד, וְאָז כְּשֶׁזּוֹכֶה לִשְׁמִירַת הַדִּבּוּר, עַל־יְדֵי־זֶה הַמֹּחַ מַחְשָׁבָה שֶׁהִיא הַבִּינָה, מִתְבּוֹנֶנֶת תָּמִיד בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, אֵיךְ שֶׁכָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ זֶה אֱלֹקוּת.

וְזֶה ״וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ״, מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בֵּרַךְ אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם ׳זֹאת׳, שֶׁהוּא סוֹד הָאֱמוּנָה, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תִּקּוּן יט דף מ.), שֶׁהַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת ׳זֹאת׳, עַלֵּה אִתְּמַר (תְּהִלִּים לב, ו): ״עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא״, (מִשְׁלֵי יח, כב): ו״מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֶק רָצוֹן מֵהַוָי״ה״. וְיַעֲקֹב בָּרִיךְ לְבָנוֹי בְּ׳זֹאת׳, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית מט, כח): ״וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם״. וְדָוִד בְּ׳זֹאת׳ הֵפִיק רְצוֹנוֹ מֵהַוָי״ה כְּשֶׁנִּלְחַם עִם אוֹרְיָו, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תְּהִלִּים כז, ג): ״אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה לֹא יִירָא לִבִּי, אִם תָּקוּם עָלַי מִלְחָמָה בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ״. וְהַנָּבִיא כְּשֶׁרָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת, לֹא רָאָה לָהֶם מְנוּחָה אֶלָּא בַּעֲבוּר ׳זֹאת׳, וּפוּרְקָנָא דְּיִשְׂרָאֵל לֹא יֵיתֵי אֶלָּא בְּ׳זֹאת׳, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (אֵיכָה ג, כא): ״זֹאת אָשִׁיב אֶל לִבִּי עַל־כֵּן אוֹחִיל״. וִיהוּדָה לֹא אִתְבְּרִיךְ אֶלָּא בְּ׳זֹאת׳, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (דְּבָרִים לג, ז): ״וְזֹאת לִיהוּדָה״. וּמֹשֶׁה לֹא בָּרִיךְ אֵת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּ׳זֹאת׳ (שָׁם א): ״וְזֹאת הַבְּרָכָה״.

וְזֹאת ״הַבְּרָכָה״ הַיְנוּ שְׁתֵּי הֵהִי״ן, הַיְנוּ ה׳ עִלָּאָה בִּינָה, ה׳ תַּתָּאָה מַלְכוּת, ״אֲשֶׁר **בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים״**, וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (דְּבָרִים רַבָּה, פָּרָשָׁה יא, סִימָן ד׳): מַהוּ ״אִישׁ הָאֱלֹקִים״? אָמַר רַבִּי אָבִין, מֵחֲצִיוֹ וּלְמַטָּה אִישׁ, מֵחֲצִיוֹ וּלְמַעְלָה הָאֱלֹקִים. כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה כְּלוּל מִשְׁנֵיהֶם, הִנֵּה הָיָה לְמַעְלָה דָּבוּק בּוֹ

יִתְבָּרַךְ בְּבִטּוּל כָּל הַרְגָּשׁוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ה, כח): "וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי", וְהִנֵּה יָרַד לְמַטָּה אֶל פְּשׁוּטֵי הָעָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יט, יד): "וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם", כִּי הוּא הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁזּוֹ שְׁלֵמוּת הַצַּדִּיק, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן סח), שֶׁהַצַּדִּיק אַף שֶׁהוּא לְמַעְלָה, אֵין זוֹ שְׁלֵמוּת, אֶלָּא רַק כְּשֶׁהוּא גַּם יוֹרֵד לְמַטָּה. וּמוּבָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ"ל (לִקּוּטֵי תּוֹרָה וַיִּשְׁלַח), שֶׁהַיְרִידָה הִיא בְּחִינַת מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית לו, לב): "וַיִּמְלֹךְ וְגוֹ' וַיָּמָת". בִּזְמַן שֶׁאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁהוּא כְּבָר מֶלֶךְ — מְצִיאוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אָז הוּא נוֹפֵל, וְהַנְּפִילָה הִיא בְּחִינַת מִיתָה.

וְהִנֵּה אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה, הַיְנוּ לְקַשֵּׁר בֵּיתָא תַּתָּאָה אֶל בֵּיתָא עִלָּאָה, הַיְנוּ לְחַבֵּר וּלְיַחֵד אֶת שְׁתֵּי הַהֵי"ן שֶׁהֵן בִּינָה וּמַלְכוּת, וְכָל פַּעַם לַעֲשׂוֹת מִבֵּיתָא תַּתָּאָה בֵּיתָא עִלָּאָה. **"וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ"**, שֶׁתָּמִיד יַעֲשׂוּ הַתְחָלָה חֲדָשָׁה לִפְנֵי שֶׁנּוֹפְלִים, שֶׁהִיא בְּחִינַת מִיתָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

וְזֶהוּ כָּל עִנְיַן סֵפָה, שֶׁשָּׁם מִתְקַשְּׁרוֹת הַנִּשְׁמִיּוּת וְהָרוּחָנִיּוּת גַּם יַחַד, וְלָכֵן הַרַ"ה אַדְנַ"י עוֹלִים בְּגִימַטְרִיָּה כְּמִסְפַּר סֵפָה (עַיֵּן זֹהַר ח"ג רנה.) הַיְנוּ לְקַשֵּׁר רוּחָנִיּוּת אֶל גַּשְׁמִיּוּת, כִּי עִקַּר מְצַוַּת סֵפָה הוּא לֶאֱכֹל וְלִישֵׁן שָׁם, לְהוֹרוֹת, שֶׁגַּם הַגַּשְׁמִיּוּת שֶׁל בַּר יִשְׂרָאֵל הִיא רוּחָנִית, שֶׁזֶּה בְּעַצְמוֹ הַקֶּשֶׁר בֵּין בִּינָה לְמַלְכוּת. וְלָכֵן אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן מח), שֶׁבְּסֵכּוֹת צְרִיכִים לִשְׁמֹר עַל הַדִּבּוּר, כִּי הַדִּבּוּר הוּא בְּחִינַת סֵפָה, וְאִם הוּא פּוֹגֵם בְּדִבּוּרוֹ, אָזַי נַעֲשֵׂית סֵכַּת נוֹצְרִים, סֵכַּת עַכּוּ"ם, עַיֵּן שָׁם. וְזֶה עִקַּר הַשְׁלֵמוּת שֶׁל הָאָדָם, שֶׁיִּהְיֶה כָּל־כָּךְ חָזָק בֶּאֱמוּנָה, עַד שֶׁיִּמְצָא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, וְיַקְשֵׁר רוּחָנִיּוּת לְגַשְׁמִיּוּת, שֶׁזֶּה בֵּיתָא תַּתָּאָה אֶל בֵּיתָא עִלָּאָה — שְׁתֵּי הַהֵי"ן.

וְזֶה "וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ"; כִּי מֹשֶׁה נִקְרָא אִישׁ — מֵחֲצִיוֹ וּלְמַטָּה, בָּזֶה שֶׁעָסַק עִם פְּשׁוּטֵי עָם, וְנִקְרָא אֱלֹקִים — מֵחֲצִיוֹ וּלְמַעְלָה, שֶׁהָיָה דָּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבֵרַךְ אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁתָּמִיד יַעֲשׂוּ הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מִיתָה, וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

[ב] **וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד הַוָי"ה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי הַוָי"ה.** וְדָרְשׁוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה בַּתְרָא טו.): אֶפְשָׁר מֹשֶׁה מֵת, וּכְתִיב "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה"? אֶלָּא עַד כָּאן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָךְ כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ — דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְאָמְרִי לָהּ רַב נְחֶמְיָה, אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֶפְשָׁר סֵפֶר תּוֹרָה חָסֵר אוֹת אַחַת, וּכְתִיב (דְּבָרִים לא, כו): "לָקֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה", אֶלָּא עַד כָּאן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹמֵר וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדֶמַע.

וְיֵשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ערה): דַּע, שֶׁכָּל מִצְוָה שֶׁעוֹשִׂין, נַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה נֵר אֶחָד, וּכְשֶׁנִּסְתַּלֵּק הָאָדָם, אִם הִיא נְשָׁמָה גְּדוֹלָה, שֶׁהִיא יְקָרָה מְאֹד בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אָזַי נוֹתְנִין לָהּ לִהְיוֹת מְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵיָּא דְּמַלְכָּא, שֶׁיְּחַפֵּשׂ וְיִקַּח לוֹ מַה שֶּׁיִּרְצֶה מִגִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ יִתְבָּרַךְ. וְזוֹהִי תַּכְלִית כָּל תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַבָּא. וּלְחַפּוּשׂ צְרִיכִין גֵּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פְּסָחִים י:), שֶׁחַפּוּשׂ בְּגֵרוֹת, וְלָמְדוּ מִפָּסוּק (מִשְׁלֵי כ, כז): "נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן", וְהַגֵּרוֹת נַעֲשִׂין מִן הַמִּצְוֹות, בִּבְחִינַת "נֵר מִצְוָה". וְאֵצֶל אֵלּוּ הַגֵּרוֹת מְחַפֶּשֶׂת הַנְּשָׁמָה אַחַר הַהִסְתַּלְקוּת בְּגִנְזֵיָּא דְּמַלְכָּא. וְזֶה בְּחִינַת "בַּמֵּתִים חָפְשִׁי" (תְּהִלִּים פח, ו), כֵּיוָן שֶׁמֵּת אָדָם, נַעֲשֶׂה

חָפְשִׁי מִן הַמִּצְוֹות (שַׁבָּת קנא:). "חָפְשִׁי" הַיְנוּ בְּחִינַת הַחִפּוּשׁ שֶׁנַּעֲשֶׂה מִן הַמִּצְוֹות, כִּי הַמִּצְוֹות הֵן גְּרוֹת, שֶׁעַל יָדָם הַחִפּוּשׁ.

אֲבָל יֵשׁ צַדִּיק שֶׁמִּמִּית עַצְמוֹ בְּחַיָּיו, וְגַם בְּעוֹדוֹ בַּחַיִּים הוּא מְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵי אָבִיו. הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ צַדִּיק שֶׁעוֹד בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ, הוּא מוֹסֵר אֶת עַצְמוֹ עַל קִדּוּשׁ ה׳ בְּכָל עֵת וָרֶגַע, וְהוּא מֵת לְגַמְרֵי, כִּי אֵין לִפְנֵי עֵינָיו כְּלוּם רַק אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא יָכוֹל גַּם בַּחַיִּים חִיּוּתוֹ לְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵי הַמֶּלֶךְ.

וְזֶה יוּבַן אֵיךְ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ כָּתַב "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה׳". שֶׁנֶּחְלְקוּ בָּזֶה רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שֶׁיְּהוֹשֻׁעַ כְּתָבוֹ, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדֶמַע. וּלְפִי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ ז״ל לֹא קָשֶׁה כְּלָל, כִּי מֹשֶׁה הָיָה נִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר יב, ג): "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה", שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שׁוּם הִסְתַּכְּלוּת בְּזֶה הָעוֹלָם כְּלָל, כִּי מָסַר אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֶל הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו (דְּבָרִים לד, י): "וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה, אֲשֶׁר יְדָעוֹ ה׳ פָּנִים אֶל פָּנִים", שֶׁהָיָה בָּטֵל לְגַמְרֵי מֵחִיּוּת דְּהַאי עָלְמָא, וְלָכֵן הוּא הָיָה יָכוֹל לִכְתֹּב עַל עַצְמוֹ "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה׳".

וְזֶה שַׁיָּךְ אֵצֶל כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק הַדָּבוּק בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, שֶׁיָּכוֹל לִכְתֹּב עַל עַצְמוֹ מַה שֶּׁהוּא כּוֹתֵב, כִּי מֵרֹב הִתְכַּלְלוּתוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁמֵּת וְנִפְטָר לְגַמְרֵי מֵחִיּוּ דְּהַאי עָלְמָא, אֲזַי אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶצְלוֹ שׁוּם רֹשֶׁם מַה שֶּׁאוֹמֵר אוֹ מַה שֶּׁכּוֹתֵב עַל עַצְמוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה מט:): אָמַר לֵהּ רַב יוֹסֵף לְתַנָּא, לָא תֵּיתֵנִי עֲנָוָה, דְּאֵיכָא אֲנָא. אָמַר לֵהּ רַב נַחְמָן לְתַנָּא, לָא תֵּיתֵנִי יִרְאַת חֵטְא, דְּאֵיכָא אֲנָא. וְאֵיךְ הָיוּ יְכוֹלִים לְשַׁבֵּחַ אֶת עַצְמָם כָּל־כָּךְ? אֶלָּא הֵם הָיוּ בְּטֵלִים וּמְבֻטָּלִים לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁנֶּעְקְרָה מֵעֵינֵיהֶם גַּשְׁמִיּוּת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהָיוּ בִּבְחִינַת מִיתָה מֵהָעוֹלָם הַזֶּה, וְלָכֵן הָיוּ יְכוֹלִים לְשַׁבֵּחַ אֶת עַצְמָם בַּשֶּׁבַח הַזֶּה.

וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ ז״ל (לִקּוּטֵי־מוֹהֲר״ן, חֵלֶק א׳, סִימָן ד׳):

כְּשֶׁהָאָדָם זוֹכֶה לָבוֹא לְבִטּוּל כָּל הַרְגָּשׁוֹתָיו וְחָמְרִיּוּתָיו, אֲזַי יָכוֹל הָאָדָם לִשְׁמֹעַ שִׁבְחוֹ, וְלֹא יָבוֹא לוֹ שׁוּם גַּדְלוּת מִזֶּה, כְּמוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁרָאָה כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "וַיְדַבֵּר ה״ אֶל מֹשֶׁה", "וַיֹּאמֶר ה״ אֶל מֹשֶׁה", וְיִשְׂרָאֵל קוֹרִין בְּכָל יוֹם בַּתּוֹרָה שִׁבְחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהוּא בְּעַצְמוֹ מְסַפֵּר לָהֶם שִׁבְחוֹ, וְלֹא הָיָה לְמֹשֶׁה שׁוּם הִתְפָּאֲרוּת וְגַדְלוּת מִזֶּה.

וְכָל זֶה בָּא עַל־יְדֵי שֶׁנִּכְלָלִים לְגַמְרֵי בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁהוּא כְּמֵת מֵהָעוֹלָם הַזֶּה, כִּי לֹא אִכְפַּת לוֹ כְּבָר בִּכְלָל שׁוּם גַּשְׁמִיּוּת שֶׁל הַבְלֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, צַדִּיק כָּזֶה יָכוֹל לִכְתֹּב עַל עַצְמוֹ כָּל מִינֵי שִׁבְחִים, וְזֶה לֹא נוֹגֵעַ לוֹ בִּכְלָל, וּבָזֶה מוּבָן הֵיטֵב אֵיךְ כָּתַב מֹשֶׁה עַל עַצְמוֹ "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה׳", וְהָבֵן לְמַעֲשֶׂה.

תֹּכֶן הַמַּאֲמָרִים

פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית

[א] עִנְיַן הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וְאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְתוֹרָה, כִּי אִם עַל־יְדֵי שִׂכְחָה דִּקְדֻשָּׁה מִכָּל עֻבָּרוֹ. [ב] עִנְיַן קִימַת חֲצוֹת לַיְלָה לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלִלְמֹד תּוֹרָה אָז, שֶׁאָז זוֹכֶה לֶאֱמֶת, וְנַעֲשָׂה כְּלִי לְקַבֵּל הַשֶּׁפַע הָעֶלְיוֹן. [ג] שְׁלֵמוּת הָאֱמֶת שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְווֹת בְּיָחִיד, כְּאוֹתָם דִּקְדּוּקִים שֶׁעוֹשֶׂה בְּרַבִּים, וְרַק אַחַר הִסְתַּלְקוּת הַצַּדִּיק מַכִּירִים בֶּאֱמֶת שֶׁהָיְתָה בּוֹ, וְלֹא בַּחַיִּים חַיּוּתוֹ. [ד] הַשָּׂגַת הַצַּדִּיק הוּא לְדָרֵי מַעְלָה וּלְדָרֵי מַטָּה, שֶׁזּוֹ הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין לְקַשֵּׁר בְּחִינַת שָׁמַיִם לָאָרֶץ. [ה] עִנְיַן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַאֲוִירָהּ הַמַּחְכִּים, וְהַשַּׂיָּכוּת שֶׁלָּהּ לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּלְמִי שֶׁזָּכָה לִהְיוֹת אֵצֶל צַדִּיק אֱמֶת. [ו] הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ אהו"ה הַיּוֹצֵא מִפָּסוּק אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ, הָעוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּה טוֹב, וְהוּא חוֹתָם הַבְּרִיאָה — לִמְצֹא בְּכָל אֶחָד אֶת הַטּוֹב, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ קִיּוּם לַבְּרִיאָה. [ז] צָרִיךְ לָדַעַת שֶׁבֵּין בְּטִיבּוֹ וּבֵין בְּעִיקּוֹ — הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ וּלְטוֹבָתוֹ. [ח] מֹשֶׁה רַבֵּנוּ רָצָה שֶׁגַּם לְזוּלָתוֹ תִּהְיֶה אוֹתָהּ גְּדֻלָּה הַפָּךְ מִדַּת הַקִּנְאָה, שֶׁהִיא — שֶׁאָדָם אֵינוֹ חָפֵץ בְּטוֹבַת זוּלָתוֹ, אַף שֶׁלּוֹ בְּעַצְמוֹ יֵשׁ אוֹתָהּ טוֹבָה. [ט] לִמּוּד עָמֹק אֵיךְ אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם תִּתְבַּטֵּל אֵלָיו, עַל־יְדֵי שֶׁיָּשִׂים עַצְמוֹ בִּבְחִינַת חָכְמָה, כֹּחוֹ מַה כְּאַיִן נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ. [י] בְּכָל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה יִבְדֹּק אִם הוּא עַל־פִּי הַתּוֹרָה וְהַשֻּׂלְחָן עָרוּךְ, וְעִקַּר הַכֹּל הוּא תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת. [יא] הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קוֹרֵא בְּכָל יוֹם לְכָל אֶחָד שֶׁיַּחֲזֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי כָּל מִינֵי רְמָזִים וּכְרוּזִים. [יב] מַעֲלַת הַשּׁוֹמֵעַ תּוֹכָחָה בִּבְחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁיּוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ וּלְהַכְנִיס רֵיחַ טוֹב בַּשּׁוֹמְעִים תּוֹכַחְתּוֹ. [יג] אֲפִלּוּ כְּשֶׁנִּמְצָאִים אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אִם רְחוֹקִים מִתְּפִלָּה, הוּא סוֹד הִתְגָּרְשׁוּת מִגַּן־עֵדֶן, שֶׁהִיא הֶאֱמוּנָה וְהַתְּפִלָּה. [יד] אִם הָיָה מַרְגִּישׁ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, לֹא הָיָה נָע וָנָד, שֶׁזּוֹ בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה, הֵפֶךְ הֶאֱמוּנָה. [טו] כְּשֶׁאֵין אָדָם זוֹכֶה לִבְחִינַת מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַרְגִּישׁ מְגֹרָשׁ מִפָּנָיו יִתְבָּרַךְ. [טז] מַעֲלַת הָאָדָם הַזּוֹכֶה לִרְאוֹת אֶת שֵׁם הַוָּי"ה הַקָּדוֹשׁ לְנֶגֶד עֵינָיו, שֶׁזֶּה סוֹד נֹחַ הַצַּדִּיק, שֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת הַח' וְהַנ'.

פָּרָשַׁת נֹחַ

[א] נֹחַ הִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וּלְזֶה זוֹכִים עַל־יְדֵי מִדַּת הַתְּמִימוּת. [ב] עַל־יְדֵי אֱמוּנָה זוֹכִים לְסַבְּלָנוּת, וְצָרִיךְ מִדָּה זוֹ בֵּין בַּעֲלִיָּה וּבֵין בִּירִידָה הֵכִי נְמוּכָה. [ג] שְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת: חַלּוֹן וְאֶבֶן טוֹב. וְעֵצָה לְמִי שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ — שֶׁיַּמְשִׁיךְ עַצְמוֹ לֶאֱמֶת, וּבָזֶה מִתְיַשֵּׁב מַאֲמָרָם ז"ל: יֵשׁ דּוֹרְשִׁין לִשְׁבַח וְיֵשׁ וְכוּ'. [ד] עִקַּר הַשְׁלֵמוּת — שֶׁיִּמְצָא הָאָדָם אֶת הָרְפוּאָה בְּתוֹךְ לֶחֶם וּמַיִם, וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְשׁוּם פְּעֻלּוֹת. [ה] הַזּוֹכֶה לְקַבֵּל בְּזִיווּנוֹת וְלִשְׁתֹּק, שְׂכָרוֹ רַב מְאֹד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לַמְבַזֶּה יַגִּיעַ עֹנֶשׁ קָשֶׁה מְאֹד.

פָּרָשַׁת לֶךְ־לְךָ

[א־ב] צָרִיךְ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּבְחִינַת "אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם", וּלְהִסְתַּכֵּל רַק עַל עַצְמוֹ. [ג] עַל־יְדֵי אֱמוּנָה זוֹכִים לְאֶרֶץ אַפַּיִם, וְלָזֶה זוֹכִים רַק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְלָכֵן זָכָה אַבְרָהָם לָבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי עַד אַבְרָהָם הָיָה חָרוֹן אַף, וּמִמֶּנּוּ הִתְחִילָה הַבְּרִיאָה. [ד] שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים הוּא מֹחַ גָּדוֹל, שֶׁצָּרִיךְ לְקַבְּלוֹ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, לְקַשֵּׁר גַּשְׁמִיּוּת לְרוּחָנִיּוּת. [ה] בְּכָל אֶחָד יֵשׁ

נְקֻדָּה שֶׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, וְצָרִיךְ לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל נְקֻדָּתוֹ. [ו] חִזּוּק בְּעִנְיַן "לַהֲנָאָתְךָ וּלְטוֹבָתְךָ" — לַחֻטְּט טוֹב נִצְחִי, שֶׁייֵּיטִיב לָאָדָם לָנֶצַח, וְהַכֹּל בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה. [ז] אֲפִלּוּ אָדָם שֶׁהוּא בִּבְחִינַת קְלָלָה, אִם הוֹלֵךְ עִם הַצַּדִּיק — יְזֻכֶּה לַעֲשִׂירוּת בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת. [ח] יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁפִּיהֶם אֵינוֹ מַפְסִיק לוֹמַר 'לְשֵׁם שָׁמַיִם', וְהֵם מְלֵאִים חֲטָאִים וְעַוְלוֹת לַזּוּלַת. [ט] עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְעוֹרְרִים גַּם בָּנָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לִבְדֹּק הֵיאַךְ אוֹחֵז בִּתְשׁוּבָה. [י] מִי שֶׁנִּכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ — זוֹכֶה לְחַיִּים נִצְחִיִּים; עִנְיַן הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה; עִנְיַן מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם; וְצָרִיךְ צְעָקָה לִזְכּוֹת לְהַכְנִיס הַמַּקִּיף לִפְנִים. [יא] כָּל הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִים, הֵם עַל־יְדֵי חֶסְרוֹן הַדַּעַת, וְעַל־יְדֵי תִּקֻּף הָאֱמוּנָה, הָאָדָם עוֹבֵר עַל הַכֹּל. [יב] כְּשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה מֵחֲמַת אֱמוּנָה בַּה' — זוֹ שְׁלֵמוּת הַצְּדָקָה, וְאָז יִזְכֶּה לָתֵת לְכָל אֶחָד. [יג] אַבְרָהָם שָׁאַל מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֵצָה אֵיךְ יִזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ אֱמוּנָה בָּעוֹלָם בְּכָל צָרוֹת הַדּוֹרוֹת, וֶהֱשִׁיבוֹהוּ: עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הַדַּעַת, שֶׁהִיא אַחְדוּת שֶׁבֵּין חֶסֶד לִגְבוּרָה.

פָּרָשַׁת וַיֵּרָא

[א] הָעִקָּר הוּא קְדֻשַּׁת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁאָז נִדְבָּק בָּאֵין סוֹף, וְהָעֵצָה לְמַחֲשָׁבָה רָעָה — לַחֲשֹׁב מִיָּד מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת. [ב] אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל מְנַסִּים בְּנִסְיוֹנוֹת קָשִׁים, וְהָעִקָּר לְהַחֲזִיק מַעֲמָד, וְלֹא לִשְׁאֹל שׁוּם קֻשְׁיוֹת עַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. [ג] אִם הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי שֶׁמִּתְגַּבְּרִים עָלָיו הַיְכָלֵי הַתְּמוּרוֹת מִכָּל צַד וְכוּ', בְּכָל זֹאת מִתְחַזֵּק, וְאֵינוֹ נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ, זוֹכֶה לְהִתְגַּלּוּת נִפְלָאָה. [ד] אִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶינָה שְׁתֵּי מַחֲשָׁבוֹת בְּיַחַד, וְאָדָם יָכוֹל לְהַטּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה כִּרְצוֹנוֹ, וּכְשֶׁבָּאָה מַחֲשָׁבָה רָעָה — לַחֲשֹׁב מִיָּד מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת. [ה] שְׁלֹשֶׁת הַמַּלְאָכִים שֶׁהָיוּ נִדְמִים לוֹ בִּשְׁלֹשָׁה מִינֵי מִקְצוֹעוֹת הַמְרֻמָּזִים עַל שְׁלֹשָׁה עַמּוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם. [ו] אַבְרָהָם אָבִינוּ גִּלָּה אֶת הַהַסְתָּרָה שֶׁבְּתוֹךְ הַסְתָּרָה, וְכֵן כָּל צַדִּיק שֶׁמְּגַלֶּה אֱלֹקוּת, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְרָאֶה אֵלָיו. [ז] אַבְרָהָם אָבִינוּ גִּלָּה רְצוֹנוֹ, שֶׁמּוּטָּן לְהִשְׁתַּרֵּךְ עַל קְדוּשׁ ה', וּלְהוֹצִיא הַנִּצוֹצוֹת מֵהָרְשָׁעִים, וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ בִּתְפִלָּתוֹ עִם הַצַּדִּיקִים. [ח] עַל־יְדֵי שֶׁפָּעַל אַבְרָהָם אָבִינוּ עַל־יְדֵי שֶׁלָּחָנוֹ, בְּחִינַת תִּקּוּן הַמִּזְבֵּחַ, עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְיִרְאָה וְאַהֲבָה. [ט] עַל־יְדֵי מִדַּת חֶסֶד לְאַבְרָהָם, זוֹכִים לְהָרִים אֶת הַמֹּחִין וְלִבְעֹר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְכָל אָדָם יָכוֹל לִזְכּוֹת לָזֶה. וְעִקַּר הַשֶּׁפַע בָּא עַל־יְדֵי הַבִּטָּחוֹן בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

פָּרָשַׁת חַיֵּי־שָׂרָה

[א] עֵצָה נוֹרָאָה לְהִתְקָרְבוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ — לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה כְּאִלּוּ מֵעוֹלָם לֹא הִתְקָרֵב. [ב] כְּכָל שֶׁגּוּף הַצַּדִּיק מְזֻדָּקָן יוֹתֵר, יוֹתֵר נִכְתֶּשֶׁת גַּשְׁמִיּוּת גּוּפוֹ, וּמֵאִיר אוֹר נִשְׁמָתוֹ. [ג] הַצַּדִּיק, כְּכָל שֶׁמַּזְקִין יוֹתֵר, הוּא יָנִיק לְגַמְרֵי, וְאֵינוֹ מְאַבֵּד שׁוּם יוֹם בְּלִי תּוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה. [ד] בְּמָמוֹן יִשְׂרָאֵל מְאִירִים גְּוָנִים עִלָּאִים, וְעַל יָדוֹ יְכוֹלִים לִפְדּוֹת אֶת הַדְּבָרִים שֶׁנֶּעֱלָמֶת בָּהֶם קְדֻשָּׁה עֲצוּמָה. [ה] הַתְּקוּמָה בָּאָה עַל־יְדֵי זַעֲקוֹתָיו שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁזָּעַק קֹדֶם שֶׁהִרְוִיחַ מָמוֹן, שֶׁלֹּא יִפֹּל אֶל תַּאֲוַת מָמוֹן. [ו] עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְהִסְתַּכֵּל רַק עַל הַיּוֹם הַזֶּה, יִמְצָא בְּכָל יוֹם שֶׁפַע וְדַעַת. [ז] אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם גִּלָּה, שֶׁהָעִקָּר שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ הוּא אֱמוּנַת חֲכָמִים. [ח] אָדָם צָרִיךְ לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לִשְׁמֹעַ בְּזִיּוֹנוֹ, וְלִדֹּם וְלִשְׁתֹּק וְלִסְבֹּל, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לְהַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ אוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

[א] יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁחַיֵּיהֶם מָרִים מְאֹד, וְצָרִיךְ לִנְהֹג בָּהֶם בְּמִדַּת אַהֲבָה וְלֹא בִּגְבוּרָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא לְבַזּוֹתָם. [ב] קֵץ הַגְּאֻלָּה יִהְיֶה רַק כַּאֲשֶׁר יִתְבַּטֵּל הָרָע לְגַמְרֵי, וְיִהְיֶה כִּסֵּא לַטּוֹב הַגָּמוּר. [ג] כָּל הַדִּינִים הֵם חֶסֶד, וּבְכָל גְּבוּרָה טְמוּנָה

אַהֲבַת הַשֵּׁם. [ד] הַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים, כְּשֶׁמְּדַבְּרִים אֵיזֶה דָּבָר, הֵם מְדַבְּרִים אָז אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ. [ה] רִבְקָה טָעֲנָה שֶׁרָצְתָה שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה רַק זֶרַע קָדֹשׁ, בִּבְחִינַת אָנֹכִי, וְשֵׁם עָנָה לָהּ, שֶׁתִּזְכֶּה לִנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וּלְנִשְׁמוֹת הַגֵּרִים. [ו] הַמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לֵילֵךְ בְּמִדַּת הָאֱמֶת, זוֹכֶה לִמְצֹא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא גַּם בְּתוֹךְ הַטֶּבַע. [ז] צָרִיךְ לְהַשְׁקִיעַ בְּחִנּוּכָם שֶׁל הַיְלָדִים כְּשֶׁהֵם קְטַנִּי קְטַנִּים וּבְבֵית שֶׁנּוֹהֲגִים בּוֹ בִּתְמִימוּת — זוֹכִים לְבָנִים הֲגוּנִים. [ח] תַּכְלִית הַתּוֹרָה הִיא כְּדֵי לְהַכִּיר אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּמִי שֶׁנֶּעֱלָמֶת מִמֶּנּוּ רוּחָנִיּוּת הַתּוֹרָה, אֵין לוֹ טַעַם בְּחַיָּיו. [ט] הַמַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְיַחֵד אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה עִם הָעוֹלָם הַבָּא, זוֹכֶה לִרְאוֹת עוֹלָמוֹ בְּחַיָּיו, אַךְ מִי שֶׁאֵין זוֹכֶה לָזֶה, כָּל חַיָּיו הֵם בְּחִינַת מִיתָה. [י] הַמַּקְפִּיד לֵילֵךְ בְּמַלְבּוּשֵׁי יִשְׂרָאֵל לֹא תִּהְיֶה שְׁלִיטָה לְעַכּוּ"ם עָלָיו, וְהַהֵפֶךְ — לְהֵפֶךְ. [יא] עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, שֶׁהִיא עֶצֶם אֱלֹקוּת, עַל־יְדֵי־זֶה בּוֹרְחִים מִמֶּנּוּ כָּל מִינֵי דִּינִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲצָבוּת.

פָּרָשַׁת וַיֵּצֵא

[א] בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זוֹכִים לֶאֱמוּנָה וַאֲרִיכוּת אַפַּיִם, וְתֵכֶף כְּשֶׁיּוֹצְאִים — מִתְגַּבֵּר חֲרוֹן־אַף. [ב] אֶפְלוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ מַמְשִׁיךְ הַצַּדִּיק בְּכָל מָקוֹם בּוֹאוֹ בְּחִינַת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. [ג] תֵּכֶף כְּשֶׁיּוֹצְאִים מֵהָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, נוֹפְלִים לְכַעַס שֶׁהוּא הֲעֲבוֹדָה זָרָה. [ד] עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם מְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִקְדֻשַּׁת הַמַּחֲשָׁבָה. [ה] צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, וּבְכָל מַצָּב שֶׁיִּמְצָא בּוֹ, וְאָז לֹא יִפֹּל לְעוֹלָם. [ו] עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּלְהַטּוֹת אֹזֶן לִשְׁמֹעַ קוֹלוֹ יִתְבָּרֵךְ, זוֹכֶה לְיִחוּד קוֹל וְדִבּוּר, סוֹד הַנְּבוּאָה וְהַמַּלְאָכִים. [ז] צָרִיךְ לִשְׁמֹר עַצְמוֹ מִכֹּחַ הַמְדַמֶּה, וְלִזְכֹּר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. [ח] יַעֲקֹב אָבִינוּ נָדַר, שֶׁיַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ שֶׁל 'אֱלֹקִים עִמָּדִי', וּמִמֵּילָא לֹא יֶחְסַר לוֹ דָּבָר. [ט] כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לָדַעַת שֶׁהַכֹּל לְטוֹבָה, הוּא זוֹכֶה לַחֲזֹר בִּשְׁלֵמוּת אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ. [י] עִנְיַן 'שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לִקְבוּרָה', שֶׁהַלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, גּוֹרֵם שֶׁשִּׁפְתוֹתָיו אֵינָן דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר. [יא] עַל־יְדֵי שֶׁמַּקְדִּים תְּפִלָּה, זוֹכֶה לְאַהֲבַת הַתּוֹרָה וְלַאֲסוּקֵי שְׁמַעְתָּא אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָא, וְזֶהוּ עִנְיַן תִּקּוּן רָחֵל וְתִקּוּן לֵאָה. [יב] כָּל מִי שֶׁמּוֹסֵר אֶת זוּלָתוֹ לַמַּלְכוּת, הָרָע נִתְהַפֵּךְ עָלָיו, וְהַמְּלַמֵּד לְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ הָגוּן — מוֹסְרִים אוֹתוֹ.

פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח

[א] הַכֹּחוֹת הָרוּחָנִיִּים שֶׁנִּבְרָאִים מֵאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, מְקַבְּלִים הַכֹּחַ מֵאֱדוֹם, לְהַעֲנִישׁ אֶת הָרְשָׁעִים וְהַמּוֹנְעִים. [ב] עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַיֵּם רַק אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, נִצֹּל מֵהַיֵּצֶר הָרָע הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּמִצְוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַגְבִּיר כֹּחַ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הִסְתַּכְּלוּת בַּשֵּׂכֶל הָאֱלֹקִי עַל בְּחִינַת עֵשָׂו שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת לִבּוֹ. [ג] עַל־יְדֵי הִתְחַבְּרוּת הַחֵי"ת וְהַנּוּ"ן — קְשׁוּר שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת — זוֹכֶה לְחֵן. [ד] עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ וּמַעֲלֶה מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׂרְשָׁהּ, זוֹכֶה לְנַצֵּחַ אֶת שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו, וְלִהְיוֹת לְבַדּוֹ עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ. [ה] הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֵין יְכוֹלִין לוֹ, וְכָל הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁעָלָיו רַק מַגְבִּיהָּ אוֹתוֹ, וְהַבַּעַל־דָּבָר מִתְנַקֵּם לִפְעָמִים בִּילָדָיו. [ו] יֵשׁ שְׁנֵי נִסְיוֹנוֹת, מִצַּד הַיְדִיעָה וּמִצַּד הַבְּחִירָה, וְיַעֲקֹב אָבִינוּ עָמַד בִּכְלָם. [ז] הַמִּתְבּוֹנֵן בְּכָל פְּרָטֵי הַטֶּבַע, וְרוֹאֶה בָּהֶם אֱלֹקוּת, עַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹל מִכָּל פְּגָעֵי הַזְּמַן. [ח] צָרִיךְ לְהִפָּרֵד מֵהָרְשָׁעִים לְגַמְרֵי, וְלֹא לַעֲשׂוֹת עִמָּם שׁוּם פְּשָׁרָה, וְהַמִּתְחַבֵּר לָהֶם — יַכְשִׁילוּהוּ, וּלְבַסּוֹף יִתְהַפְּכוּ כְּנֶגְדּוֹ. [ט] עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, אַף כְּשֶׁעוֹבֶרֶת עָלָיו מִדַּת הַדִּין, עַל־יְדֵי־זֶה מְסַלֵּק מִמְּקוֹמוֹ הַטִּבְעִי, וְזוֹכֶה לִמְצֹא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. [י] עִנְיַן שְׁמִירַת הַבְּגָדִים בִּנְקִיּוּת, הוּא סוֹד טָהֳרַת הַמַּחֲשָׁבָה וּשְׁמִירָה מִנִּבּוּל פֶּה. [יא] הַטַּעַם שֶׁהַחוֹזֵר עַל הַפָּסוּק 'וַאֲחוֹת לוֹטָן תִּמְנָע' זוֹכֶה לְתוֹרָה, כִּי בָּזֶה

שֶׁנִּמְנַע מִלְּקַלֵּל, זוֹכֶה לִרְאוֹת שֶׁהַכֹּל אֱלֹקוּת, וְזוֹ בְּחִינַת הַתּוֹרָה.

פָּרָשַׁת וַיֵּשֶׁב

[א] כְּשֶׁמְּדַבֵּר רַק טוֹב עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, שׁוֹרֵף אֶת כָּל הָרָע שֶׁרוֹצֶה לְהִתְאַחֵז בּוֹ. [ב] מִי שֶׁמְּקָרֵב רְחוֹקִים, יֵשׁ עָלָיו מַחֲלֹקֶת. אַף יֵשׁ מְקָרְבִים שֶׁאֵינָם מֵהַקְּדֻשָּׁה, וְהַסִּימָן לֵידַע מִי הֵם הוּא — לִרְאוֹת אִם הֵם מַפְרִידִים בֵּן מֵאָבִיו וְכוּ'. [ג] עִנְיַן הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים וְהַכְּשֵׁרִים, וְעִנְיַן מַה שֶּׁהַצַּדִּיקִים עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה כְּשֶׁהֵם מְחַבְּרִים עוֹד וְעוֹד סְפָרִים קְדוֹשִׁים, וּכְכָל שֶׁתִּגָּלֶה גִּלּוּי אֱלֹקוּת יוֹתֵר וְיוֹתֵר, הַלְּצִים יִתְלוֹצְצוּ מִמֶּנּוּ. [ד] הָאָדָם נוֹלָד עִם מִדַּת הַקִּנְאָה, וְצָרִיךְ לַעֲקוֹר מִדָּה זוֹ מִמֶּנּוּ, וְאָז יַגִּיעַ אֶל שְׁלֵמוּתוֹ. [ה] רַק הַמְּקָרְבִים אֶל מַעְגַּל הַנְּקֻדָּה הַפְּנִימִית, שֶׁהִיא הַצַּדִּיק, יֵשׁ לָהֶם תִּקְוָה לְהִתְקָרֵב. [ו] עַל־יְדֵי דִּבּוּרָם שֶׁל הַשְּׁבָטִים הַשְּׁלֵמִים בְּעַצְמָם, גָּרְמוּ שֶׁיִּמָּלֵךְ עֲלֵיהֶם, וּלְבַסּוֹף חָזְרוּ וְהוֹדוּ לוֹ וְשָׁבוּ בִּתְשׁוּבָה. [ז] יַעֲקֹב גָּעַר בְּיוֹסֵף, שֶׁלֹּא יִגְרֹם שֶׁיִּשְׁנָאוּהוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יַפִּילוּהוּ. [ח] עִנְיַן הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבֵּין יוֹסֵף לְאָחָיו הוּא בִּבְחִינַת הָעֲבוֹדוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְהַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁהָאַחִים סָבְרוּ שֶׁגַּם בָּעֲבוֹדוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת יֵשׁ עֲבוֹדָה וּקְדֻשָּׁה. [ט] צָרִיךְ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, וְלִצְעֹק אֵלָיו אֲפִלּוּ שֶׁנִּמְצָא בְּעָמְקָא דִּתְהוֹמָא רַבָּה, וּקְלִפַּת נֹגַהּ מְסַבֶּבֶת אוֹתוֹ סָבִיב סָבִיב. [י] הַצַּדִּיק הַשּׁוֹמֵר בְּרִית, הוּא תָּמִיד בְּשִׂמְחָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל אִישׁ שֶׁהוּא שָׁרוּי בְּעַצְבוּת. [יא] עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת הִיא הוֹדָאָה לִשְׁמוֹ הַגָּדוֹל יִתְבָּרַךְ, לְבַטֵּל עַצְמוֹ לְאוֹר הַהַשְׂגָּחָה, וְלֵידַע שֶׁאֵין שׁוּם טֶבַע כְּלָל, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִזְכֶּה לְבִטָּחוֹן בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיֶחְתְּקוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּינִים.

פָּרָשַׁת מִקֵּץ

[א] עַל־יְדֵי "סְלַח נָא" שֶׁזּוֹכִים לִפְעֹל בְּיוֹם כִּפּוּר, זוֹכִים לִקְדֻשַּׁת חֲנֻכָּה. עִנְיַן הַפֻּגָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמַה שֶּׁאָפְשָׁר לִפְעֹל לְיַד נֵרוֹת חֲנֻכָּה וְהַשַּׂיָּכוּת לְפָרָשַׁת מִקֵּץ. [ב] כְּשֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בָּעוֹלָם, אֲזַי יִרְאוּ שֶׁהַכֹּל דִּמְיוֹן, וְיֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי יָמִים, וְיִרְאוּ שֶׁאֵין שׁוּם מְצִיאוּת מִבִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל. [ג] עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַשֵּׁם בִּימֵי הַטּוֹבָה, נִתָּן לְהִתְחַזֵּק וְלִשְׁאֹב חִיּוּת בִּימֵי הָרָעָה, וְלֹא לִפֹּל כְּלָל, חַס וְשָׁלוֹם. [ד] עִקַּר הַיַּהֲדוּת הוּא לֵילֵךְ בִּתְמִימוּת, וְרַק הַצַּדִּיק בְּחִינַת יוֹסֵף, כֶּתֶר דְּקְדֻשָּׁה, יָכוֹל לְהַכְנִיעַ אֶת פַּרְעֹה, שֶׁהוּא כֶּתֶר דְּקְלִפָּה, וְלָכֵן צָרִיךְ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו. [ה] יוֹסֵף הַצַּדִּיק הֵאִיר אֶת הַדַּעַת, שֶׁאֵין שׁוּם דָּבָר נַעֲשֶׂה מֵעַצְמוֹ, רַק הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. [ו] מְקָרֵב הַנְּפָשׁוֹת צָרִיךְ לִשְׁתֵּי בְּחִינוֹת, אַחַת: לְהָאִיר בַּמְּקֹרָבִים שִׁכְחָה דִּקְדֻשָּׁה עַל כָּל הֶעָבָר. שֵׁנִית: לְהַרְבּוֹת בִּקְדֻשָּׁה וְדַעַת מִכָּאן וּלְהָלְאָה. [ז] הַנֶּפֶשׁ רוֹאָה דְּבָרִים נֶעֱלָמִים, וְעַל־כֵּן נִכְנָס בָּהּ חֵשֶׁק לִנְסֹעַ, כְּדֵי לִפְעֹל מַשֶּׂהוּ עַל־יְדֵי אוֹתָהּ נְסִיעָה. [ח] מַעֲלַת הִתְקַשְּׁרוּת לַצַּדִּיקִים הַמְּקָרְבִים אוֹתָנוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֵידַע וּלְהַאֲמִין כִּי בְּכָל דִּבּוּרֵיהֶם גְּנוּזָה פְּנִימִיּוּת לְקָרְבֵנוּ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וַאֲפִלּוּ הַדִּבּוּרִים הַקָּשִׁים שֶׁלָּהֶם.

פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ

[א] צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ וְלִמְצֹא בְּעַצְמוֹ נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ וְלִזְכּוֹת לִתְפִלָּה, וְרַק כָּךְ יְכוֹלִים לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. [ב] צָרִיךְ לְמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּלְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם, וְזֶה עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה וְקַבָּלַת הַבְּזִיּוֹנוֹת בְּאַהֲבָה, וְרַק עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה שֶׁעוֹשֶׂה עַל תְּשׁוּבָתוֹ, יֵדַע שֶׁתְּשׁוּבָתוֹ אֱמֶת. [ג] עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הוּא עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹכֵחַ אֶת כָּל הֶעָבָר, וְעוֹשֶׂה הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצֹּל מִשְּׁתֵּי הַמִּדּוֹת כַּעַס וְעַצְבוּת. [ד] עַל־יְדֵי בֵּרוּר הַמְּדַמֶּה זוֹכִים לְהַשְׂרַאת הַשְּׁכִינָה, שֶׁהוּא סוֹד הַנְּבוּאָה. [ה] עִקַּר הַיְשׁוּעָה לָצֵאת מִכָּל הַחֹשֶׁךְ הוּא לְדַבֵּר דִּבּוּרִים לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתּוֹךְ נְקֻדַּת הָאֱמֶת שֶׁבִּלְבָבוֹ. [ו] עַל־יְדֵי שֶׁזּוֹכִים לְהִתְרָאוֹת עִם הַצַּדִּיק זוֹכִים אֶל

שִׁפְלוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים לְחִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא. [ז] עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַדִּבּוּר זוֹכִים לִדְבֵקוּת בְּחִינַת תְּפִלִּין, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִים לִשְׁמִירַת הַבְּרִית.

פָּרָשַׁת וַיְחִי

[א] הַזּוֹכֶה לְהִסְתַּכֵּל בַּשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר, זוֹכֶה לְחִיּוּת קְדֻשָּׁה אַף בְּתוֹךְ תֹּקֶף בְּחִינַת מִצְרַיִם שֶׁלּוֹ, וְהַשֵּׂמוֹת הַקְּדוֹשִׁים מְאִירִים לִפְנֵי עֵינָיו. [ב] עִנְיַן הִסְתַּכְּלוּת בַּשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר, הוּא עִנְיַן הַשְׂלָטַת הַמֹּחַ עַל הַלֵּב, לֵידַע אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכֵיוָן שֶׁנִּסְתַּלֵּק יַעֲקֹב, שֶׁהוּא סוֹד בְּחִינָה זוֹ 'נִסְתְּמוּ עֵינֵיהֶם וְלִבָּם' דַּיְקָא, שֶׁל יִשְׂרָאֵל. [ג] פָּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה, וְאֵין רָוַח לְהִתְבּוֹנֵן, וְיֵשׁ שַׂיָּכוּת בֵּין סוֹף פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ לִתְחִלַּת פָּרָשַׁת וַיְחִי. [ד] פָּרָשַׁת וַיְחִי הִיא הֵכָנָה לְתִקּוּן הַבְּרִית שֶׁל שׁוֹבְבֵי"ם, וְנִתַּן לְתַקְּנָהּ עַל־יְדֵי מִדַּת הַטּוֹב, וְעַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת בִּפְנֵי ה' כִּבְיָכוֹל, וְצָרִיךְ לֵידַע שֶׁיֵּשׁ תִּקּוּנָהּ לְתַקְּנָהּ. [ה] עִקַּר תִּקּוּן הַבְּרִית הוּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּחַפֵּשׂ וּמוֹצֵא בְּעַצְמוֹ נְקֻדּוֹת שֶׁל טו"ב, שֶׁשָּׁם אֵינוֹ רָשָׁע. [ו] הַצַּדִּיק מְקַשֵּׁר שָׁמַיִם וָאָרֶץ יַחַד, דָּרֵי מַעְלָה וְדָרֵי מַטָּה, וּמְעוֹרֵר אֶת שְׁתֵּי הַבְּחִינוֹת הַלָּלוּ, וּמְגַלֶּה שֶׁאֵין בִּלְעָדָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל. [ז] עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן, שֶׁכָּל אֶחָד פּוֹגֵם לְפִי שִׂכְלוֹ הַפָּרָטִי, הוּא הִתְאַסְּפוּת אֵצֶל הַשֵּׂכֶל הַכּוֹלֵל, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, וּבִפְרָט כְּשֶׁבָּאִים עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. [ח] הַכַּעַס מַפְסִיד אֶת הָעֶשִׁירוּת, וְעַל־כֵּן קִלֵּל אֶת שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, כִּי בַּעֲבוּר כַּעֲסָם יִהְיוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת, סוֹפְרִים וּמְחַזְּרֵי גְּרָנוֹת. [ט] יוֹסֵף הַצַּדִּיק אָטַם עֵינָיו בְּשָׁעַת יְסוּרִין, כְּדֵי לְהִסְתַּכֵּל עַל הַתַּכְלִית, וְלִזְכּוֹת אֶל בְּטוּל גָּמוּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. [י] אָשֵׁר בֶּן יַעֲקֹב אָחַז בְּמַדְרֵגַת בְּטוּל תַּאֲוַת אֲכִילָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְהַשְׁפִּיעַ הַשְׁפָּעוֹת טוֹבוֹת. [יא] עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְאַחֲדִים אֲנָשִׁים רַבִּים עַל אִישׁ אֶחָד לְרָדְפוֹ, יְכוֹלִים לְהַפִּילוֹ, כִּי הָיָה כָּלוּל מִכָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. [יב] הַכּוֹפְרִים שֶׁמִּתְבַּיְּשִׁים [illegible] כְּנֶגֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מַלְבִּישִׁים אֶת כְּפִירָתָם בָּזֶה שֶׁמְּדַבְּרִים עַל הַצַּדִּיקִים. [יג] אָדָם אֲשֶׁר שׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ כָּרָאוּי, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ מְפַחֵד מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ לְבַד. [יד] יֵשׁ נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת שֶׁמְּרַחֲקִים אוֹתָן, אֲבָל בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר הֵן דַּיְקָא זוֹכוֹת לְהַחֲיוֹת רִבְבוֹת נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. [טו] בְּכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל הָאָדָם גָּנוּז בּוֹ טוֹב, וְאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְדַעַת זוֹ רַק עַל־יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים.

פָּרָשַׁת שְׁמוֹת

[א] הַצַּדִּיקִים מִתְחַזְּקִים תָּמִיד גַּם כְּשֶׁנּוֹפְלִים לִפְעָמִים בְּחִינָתָם, וּבַעֲבוּר זֶה שְׁמָם מִתְקַדֵּשׁ כָּל־כָּךְ, אֲשֶׁר רַק בְּהַזְכָּרָתוֹ נִמְשָׁךְ לֵב הָאָדָם אַחֲרֵיהֶם. [ב] שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם הוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בָּזֶה דַּיְקָא בִּימֵי הַשּׁוֹבְבֵי"ם הַמְסֻגָּלִים לְתַקֵּן הַפְּגָם. [ג] לְעִקַּר הַתְּפִלָּה זוֹכִים עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהִיא שְׁמִירַת הַבְּרִית. [ד] גֹּדֶל רָעַת הַמִּדָּה שֶׁל כְּפִיּוּת טוֹבָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יָבוֹא, חַס וְשָׁלוֹם, לִכְפֹּר בְּטוֹבַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. [ה] עַל־יְדֵי שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַחָכְמָה הָאֱלֹקִית, זוֹכִים לְהִנָּצֵל מֵהַיֵּצֶר הָרָע הָרוֹצֶה לְהַמְשִׁיכוֹ לְטֶבַע, מִקְרֶה וּמַזָּל. [ו] צָרִיךְ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת: "וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בִּדַרְכֵי ה'" – לְהִתְחַזֵּק בְּכָל יְרִידָה שֶׁהִיא, וּבְחִינַת הַבִּטּוּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּבָזֶה הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם סוֹד הַמַּלְכוּת, מְחַיִּים אֶת הַיְלָדִים. [ז] הַשַּׂיָּכוּת שֶׁל אַהֲרֹן אֶל בְּכִיָּה, שֶׁמְּרַמֶּזֶת עַל קְדֻשַּׁת יְהוּדִי שֶׁבּוֹכֶה לִפְנֵי ה', וְהָעִקָּר שֶׁתִּהְיֶה מֻחֱמֶצֶת שִׂמְחָה בָּאֱלֹקוּת. [ח] מֵהַבְכִּי שֶׁל תִּינוֹקוֹת שֶׁעֲדַיִן שׁוֹמְעִים אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה, מִתְעוֹרְרוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. [ט] עִקַּר הַתְּפִלָּה הוּא לְמַעַן הַשְׁכִּינָה, וְכַאֲשֶׁר נִתְקַן בְּרוּחָנִיּוּת – נִתְקַן גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת.

פָּרָשַׁת וָאֵרָא

[א] מַעֲלַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁמְּקָרְבִים נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְסוֹבְלִים יְסוּרִים בַּעֲבוּרָם. [ב] יְדַבֵּר

מֵעִנְיַן הַדִּבּוּר, שֶׁעִקָּרוֹ הוּא רַק דִּבּוּרֵי שִׁבָּחִים וֶאֱמוּנָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֵפֶךְ מִדִּבּוּרֵי הָעוֹלָם שֶׁהֵם בְּחִינַת רַע. [ג] כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַלְקְלִים מַעֲשֵׂיהֶם מְאֹד, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַשְׁוֶה אוֹתָם לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁכְּנֶגְדָּם הַגָּרוּעַ שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל טוֹב יוֹתֵר, אֲבָל בְּעֵת הַגְּאֻלָּה, מֵחֲמַת הַתּוֹרָה — אֵין צְרִיכִים לָזֶה יוֹתֵר.

פָּרָשַׁת בֹּא

[א] כָּל תַּכְלִית יְצִיאַת מִצְרַיִם הָיְתָה לְמַעַן קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא אֱמוּנַת חֲכָמִים, וְעַל־כֵּן נַעֲשׂוּ הַמַּכּוֹת עַל־יְדֵי מֹשֶׁה — לְהַגְבִּיר אֱמוּנָתָם בַּה' וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ. [ב] בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה יֵשׁ עֵת רָצוֹן גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם, וְאֶפְשָׁר לִפְעֹל הַכֹּל. [ג] צָרִיךְ לְהִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק, שֶׁמַּכְנִיס בּוֹ הִתְחַדְּשׁוּת לִהְיוֹת דָּבוּק תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה תִּהְיֶה לוֹ נְשִׂיאוּת רֹאשׁ, וּבְכָךְ נִצֹּל מִשִּׁכְחַת הַתּוֹרָה. [ד] עִקַּר גְּאֻלַּת מִצְרַיִם הָיְתָה בַּחֲצוֹת, וְאָז הִכָּה ה' כָּל בְּכוֹר — לְהַגְבִּיר כֹּחַ בְּכוֹר דִּקְדֻשָּׁה, וְלַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה. וְהַכֹּל בִּזְכוּת חֲצוֹת הַמְסֻגָּל כְּמוֹ פְּדְיוֹן. [ה] עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם בּוֹעֵר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְגַם זוֹכֵר שֶׁיֵּשׁ עוֹד עוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לָצֵאת מִבְּחִינַת מִצְרַיִם שֶׁלּוֹ. [ו] עִקַּר הַתַּכְלִית אָצְלֵנוּ הִיא לְקַיֵּם מִצְוֹת בְּפְשִׁיטוּת, וְאַחַר־כָּךְ יָבוֹא אֶל הַשֵּׂכֶל, הַהֵפֶךְ מֵהַמְחַקְרִים שֶׁהַשֵּׂכֶל בָּא אֶצְלָם קֹדֶם. [ז] צָרִיךְ לְהַשְׁאִיר אַחֲרָיו בֵּן, שֶׁיִּהְיֶה גַּם בִּבְחִינַת תַּלְמִיד. [ח] כָּל הָעֲבוֹדָה הִיא לַעֲשׂוֹת מֵה'נַּעֲשָׂה נִשְׁמַע', וְעַל־כֵּן קֹדֶם מְקַיְּמִים מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְאַחַר־כָּךְ זוֹכִים לְסוֹדוֹת הַתּוֹרָה.

פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח

[ה] עִקַּר הַשְׁלֵמוּת — לְקַיֵּם בְּפְשִׁיטוּת מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְהַצַּדִּיק, שֶׁעִנְיָנוֹ אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה, יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת הָאָדָם מִכָּל נְפִילָתוֹ. [ו] עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, וּבוֹרֵחַ מִכְּפִירוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה נִצֹּל מֵהַכֶּלֶב עַמָּלֵק, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִנְגֹּעַ בּוֹ כְּלָל.

פָּרָשַׁת יִתְרוֹ

[א] פַּרְנָסָה וְזִווּגִים בָּאִים קָשֶׁה לָאָדָם, כִּי אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל, וְזֶה מֵחֲמַת הִתְגַּבְּרוּת קְלִפַּת עֲמָלֵק, שֶׁהוּא הַסָּפֵק בֶּאֱמוּנָה, וְהַתִּקּוּן הוּא הַצַּדִּיק הָאֱמֶת. [ב] כְּשֶׁאָדָם מִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, לְבַסּוֹף יִזְכֶּה אֶל בְּחִינַת רְאִיָּה. [ג] כְּשֶׁעוֹמְדִים רְחוֹקִים מִן הַצַּדִּיקִים, יְכוֹלִים לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר זֶה שֶׁמִּתְקָרֵב יוֹתֵר מִדַּאי. [ד] עֲמָלֵק רוֹצֶה לְקָרֵר אֶת הָאָדָם, שֶׁהַיּוֹם הַזֶּה אֵינוֹ יוֹם, וְעַל־יְדֵי שֶׁמִּתְחַזֵּק כְּנֶגְדּוֹ זוֹכֶה לְזַכֵּךְ אֶת בְּשַׂר הַגּוּף. [ה] אֵצֶל הַצַּדִּיק גַּם הָעֲבוֹדוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת הֵן אֱלֹקוּת, וְעַל־כֵּן מְזַכֵּךְ אֶת הָעָם, שֶׁיִּזְכּוּ לְזַכֵּךְ אֶת בְּשַׂר גּוּפָם. [ו] לְכָל אֶחָד יֵשׁ דַּרְגָּה בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, וְהוּא עַל־יְדֵי יְגִיעָתוֹ וְטִרְחָתוֹ בִּקְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת. [ז] כָּל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ הִיא אֱלֹקוּת, וְכָל פְּרָט מֵהַטֶּבַע מַכְרִיז עַל מְצִוּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וְזֶהוּ חִזּוּק גָּדוֹל בְּכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל הָאָדָם, דִּינִים וְכוּ'. [ח] יְחוּד ה' וְיִצִיאַת מִצְרַיִם הוּא דָּבָר אֶחָד, כִּי הַמַּאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מַאֲמִין שֶׁיֵּצֵא מִבְּחִינַת מִצְרַיִם שֶׁבּוֹ. [ט] כְּשֶׁעוֹבְרִים עַל הָאָדָם כָּל מִינֵי מַשְׁבְּרִים, עָלָיו לֵידַע שֶׁשָּׁם אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם מִסְתַּתֵּר, וְהַכֹּל הוּא לְטוֹבָתוֹ. [י] כָּל תַּכְלִית הַצָּלַת אַבְרָהָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְשֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה הָיְתָה, כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, וְעַל־יְדֵי שֶׁזּוֹכִים לְבִטּוּל בִּשְׁעַת הַיְּסוּרִים — זוֹכִים אֶל תּוֹרָה. [יא] צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא יִפּוֹל לְתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ.

פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים

[א] הָאָדָם צָרִיךְ לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ בְּכָל עֵת אִם מְקַיֵּם אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְבַּטְּלִים מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּינִים, וְזוֹכֶה לְסוֹדוֹת הַתּוֹרָה הַחֲבוּיִים בְּתוֹךְ הַבְּרִיאָה. [ב] הָאָדָם צָרִיךְ לִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ כְּשֶׁבָּא עָלָיו אֵיזֶה עֹנֶשׁ, כִּי כָּל עִקָּרוֹ בָּא כְּדֵי שֶׁיֵּדַע מַה שֶּׁפָּגַם, וְהַצַּדִּיקִים הֵם הַבֵּית־דִּין שֶׁל מַעְלָה, שֶׁמְּמַלְּמְדִים זְכוּת עַל נִשְׁמוֹת

יִשְׂרָאֵל. [ג] עִקַּר הַשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּמְצָא אֶת הָאֱלֹקוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וְתָמִיד יִשְׁפֹּט אֶת עַצְמוֹ אֵיךְ מִתְנַהֵג, וְיִמְצָא אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּכָל דָּבָר. [ד] עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה, וּמַעֲבִיר מִמֶּנּוּ אֶת הַכְּפִירוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִיחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה. [ה] אָסוּר לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ, כִּי כָּל אֶחָד זוֹכֶה לְפִי בְּחִינָתוֹ, וּלְכַמָּה מַרְאִים רַק אַחַר הִסְתַּלְקוּתָם מַה שֶּׁפָּעֲלוּ בַּעֲבוֹדָתָם, וְרַק אָז יִרְאוּ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מִי שֶׁרוֹדֵף אַחַר הַתַּכְלִית, לְבֵין מִי שֶׁרוֹדֵף אַחַר תַּאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה. [ו] הַלָּאו דְּלֹא תִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא, כִּי אֱמֶת הוּא רַק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְעִקַּר הַשְׁלֵמוּת וּלְשׁוֹן־הָרָע בָּא, כִּי אֵינוֹ מַרְגִּישׁ אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר מִלִּהְיוֹת עֵד חָמָס. [ז] צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מְאֹד מִפְּגַם דְּחִיקַת הַשָּׂעָה, וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשׁוּם מַדְרֵגָה, כִּי אִם עַל־יְדֵי סַבְלָנוּת.

פָּרָשַׁת תְּרוּמָה

[א] בָּזֶה שֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה, מַמְשִׁיךְ אֶת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ הַסְּפִירוֹת, וּמַמְתִּיק אֶת כָּל הַדִּינִים. [ב] הַנּוֹתֵן צְדָקָה, נִמְשָׁכָת עָלָיו דַּעַת לְהַרְגִּישׁ תָּמִיד אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְנִצֹּל מֵעֲבֵרוֹת. [ג] אַחַר מַעֲשֶׂה הָעֶגֶל נִצְטַוּוּ לִבְנוֹת אֶת הַמִּשְׁכָּן, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה יִהְיוּ נִצּוֹלִין מִן הָעֲבֵרוֹת מֵעַתָּה וָאֵילָךְ. [ד] הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, שֶׁהוּא חָכְמָה עִלָּאָה, מַלְבִּישׁ הַשָּׂגוֹתָיו בְּחָכְמָה תַּתָּאָה לְקָרֵב אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְזֶה סוֹד ל"י. [ה] עִנְיַן הִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים הַבְּטֵלִים אֲלֵיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל יָדָם נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, עַל־יְדֵי הַדְּבֵקוּת בְּחָכְמָה עִלָּאָה שֶׁמְּגַלֶּה הַצַּדִּיק. [ו] הַלּוֹמֵד תּוֹרָה, עָלָיו לִזְכֹּר תָּמִיד, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ רַק חֶצְיָ. [ז] עִקַּר הַיְּהֻדוּת הִיא תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, לִרְאוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁאֵלּוּ הֵן הִלְכוֹת הַתּוֹרָה. וְהָרוֹצֶה לִזְכּוֹת לְתוֹרָה, יְבַטֵּל מֵעַצְמוֹ גַּאֲוָה, וְיִזְכֶּה לְקִדֻּשַׁת הַמַּחֲשָׁבָה. [ח] שְׁנֵי הַכְּרוּבִים מְרַמְּזִים עַל שְׁנֵי מִינֵי תְּשׁוּבָה — תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה וּתְשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה, וְלָכֵן הָיוּ לָהֶם פְּנֵי תִּינוֹק, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הוּא לִבְכּוֹת כְּתִינוֹק לִפְנֵי אָבִיו. [ט] הַכְּרוּבִים מְרַמְּזִים עַל הַזּוּג הַקָּדוֹשׁ הַמִּתְנַהֵג עַל־פִּי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הַשְּׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם. [י] סוֹד הַנְּבוּאָה הוּא הַקּוֹל הַפְּנִימִי הַיּוֹצֵא מִכָּל דָּבָר מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה. [יא] עִקַּר הַנְּבוּאָה הוּא שֶׁהִיא כְּלַפֵּי מַעְלָה, שֶׁמַּמְשֶׁכֶת קְדֻשָּׁה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְלֹא דְּמְיוֹנוֹת לְלֹא מָקוֹר בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. [יב] הַצַּדִּיקִים מְכַוְּנִים כַּוָּנוֹת בְּעֵת אֲכִילָתָם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן מְחַזְּקִים עַצְמָם לְחֵצִי, שֶׁעֲדַיִן אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְיוֹתֵר. [יג] כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל וּמְכַוֵּן עַל הָאֱלֹקוּת שֶׁבַּמַּאֲכָל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה יִחוּד גָּדוֹל, אַף צָרִיךְ לִהְיוֹת מַאֲכָל כָּשֵׁר וְכוּ', וּבְעִנְיַן כַּוָּנוֹת זוֹכִים תָּמִיד רַק אֶל בְּחִינַת הַחֵצִי.

פָּרָשַׁת תְּצַוֶּה

[א] אַחַר מוֹת הָאָדָם, לוֹקֵחַ נֵר הַנַּעֲשֶׂה מִן הַמִּצְווֹת שֶׁלּוֹ, וּמְחַפֵּשׂ בְּגִינְזָיָא דְּמַלְכָּא, אַף מִי שֶׁהוּא בָּטֵל אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, יָכוֹל גַּם בְּחַיָּיו לִהְיוֹת בִּבְחִינָה זוֹ. [ב] אַהֲרֹן זָכָה לִשְׁמֹחַ בְּשִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל, וְלֶאֱהֹב אוֹתָם תָּמִיד, וְעַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לָשֵׂאת אֶת שְׁמוֹתָם עַל כְּתֵפָיו לְזִכָּרוֹן תָּמִיד. [ג] הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצַמְצֵם עַצְמוֹ לְרַמֵּז לְכָל אֶחָד רְמָזִים, וְצָרִיךְ לִשְׁמֹר עַצְמוֹ מִלְּשׁוֹן־הָרָע, וּלְזִכּוֹת לְטוּב עַיִן, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בְּאוֹר אֱלֹקִי, וְאוֹחֵז בִּתְפִלָּה וּצְעָקָה תָּמִיד אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. [ד] חֹמֶר עֲוֹן הַכַּעַס וּמַה נִּגְרַם לָאָדָם הַכּוֹעֵס, וְעִנְיַן הַדְּבֵקוּת הַתְּמִידִית בּוֹ יִתְבָּרַךְ. [ה] רַק כַּאֲשֶׁר אָדָם אוֹחֵז עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְחִיל לְהִכָּנֵס אֶל פֶּתַח הַקְּדֻשָּׁה, אָז מִתְגַּלֶּה אֵלָיו הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

פָּרָשַׁת כִּי תִשָּׂא

[א] מַעֲלַת הַזּוֹכֶה לִרְקֹד בְּכָל יוֹם, וְלִמְחֹא כַּף אֶל כַּף, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַמְתִּיק מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַדִּינִים. [ב] עַל־יְדֵי הַשְׁגָּחָה נִלְקָח כָּל הַצַּעַר מֵהָאָדָם, שֶׁהוּא רַק עַל־יְדֵי הִסְתַּלְקוּת הַדַּעַת, וְזֶה סוֹד

נְטִילַת יָדַיִם לִפְנֵי שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִים אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. [ג] צָרִיךְ לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם כָּל נְקֻדָּה טוֹבָה, גַּם אִם אֵינָהּ בִּשְׁלֵמוּת, וּלְהַאֲמִין שֶׁגַּם זֶה חָשׁוּב אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶה סוֹד 'מַחֲצִית' הַשֶּׁקֶל. [ד] עִנְיַן 'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין', וְשֶׁזֶּה סוֹד מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, שֶׁבְּיַחַד הֵם שֶׁקֶל שָׁלֵם, וְעִנְיַן קַבָּלַת הַתּוֹרָה כָּפָה 'עֲלֵיהֶם הַר כְּגִיגִית', עִנְיַן חָלָל הַפָּנוּי, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הָעַוְוֹנוֹת. [ה] כָּל עִקַּר חֵטְא הָעֵגֶל הוּא מֵחֲמַת שֶׁעָשׂוּ מֵהַסִּבָּה עִקָּר, וְעִנְיַן הִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיק, כִּי הוּא מוֹדִיעַ לָנוּ אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְצָרִיךְ הַכָּרַת הַטּוֹב אֵלָיו, אֲבָל כְּשֶׁהוּא בִּלְא דַּעַת, הוּא כְּעֵין חֵטְא הָעֵגֶל. [ו] כָּל עִנְיַן אֲמִירַת 'אָנֹכִי' — אֲנָא אָמְלוֹ, הוּא חֵטְא הָעֵגֶל, וְהוּא קוֹל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין, שֶׁמַּפְרִיד עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. [ז] עִקַּר הַתּוֹרָה הוּא עַל־יְדֵי תְּמִימוּת וְהִתְקָרְבוּת אֶל הַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, וְעַל־יְדֵי הִתְרַחֲקוּת מִמֶּנּוּ בָּאִים לְכָל הָרָעוֹת שֶׁבָּעוֹלָם. [ח] בְּעֵת הַצָּרָה רוֹאִים אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּבְיָכוֹל, בִּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם, וְרַק אַחַר־כָּךְ אֶפְשָׁר לִרְאוֹת אֶת הַטּוֹב הַגָּנוּז בָּהּ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת פָּנִים. [ט] עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים הִיא לְגַלּוֹת אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בָּעוֹלָם, וּלְיַחֵד גַּשְׁמִיּוּת וְרוּחָנִיּוּת יַחְדָּו, שֶׁזֶּהוּ יִחוּד זְעֵיר וְנוּקְבֵיהּ, יִחוּד ו"ה, וְעִנְיַן מַסָּ"ה שֶׁשָּׁם מֹשֶׁה עַל פָּנָיו הוּא, כִּי הַסָּמ"ךְ־מֵ"ם מְדַבֵּר עַל הַצַּדִּיק הַזֶּה שֶׁעוֹשֶׂה יִחוּד בֵּין ו"ה.

פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל

[א] גֹּדֶל מַעֲלַת הַצַּדִּיקִים, אֲשֶׁר מֵהַדִּבּוּרִים שֶׁמְּדַבְּרִים בְּחַדְרָם הַפְּרָטִי, נֶאֱסָפוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. [ב] לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיְתָה דַּעַת לְהַקְהִיל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּלְהַטְעִים הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת גַּם לְאֵלּוּ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת רַגְלַיִן, וְעִקַּר הַשְׁלֵמוּת הִיא בְּשַׁבַּת־קֹדֶשׁ. [ג] עִקַּר שְׁלֵמוּת הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְזֶה סוֹד שֵׁבֶט יְהוּדָה וְדָן, שֶׁמִּשָּׁם יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁבָּנוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן. [ד] עִנְיַן שֶׁהַכִּיּוֹר נַעֲשָׂה דַּוְקָא מֵהַמַּרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, כִּי זֶה שָׁמַר עַל קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל וּשְׁלוֹם בֵּיתָם.

פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי

[א] בַּמִּשְׁכָּן לִמְּדוּ אֶת שְׁנֵי הַלִּמּוּדִים שֶׁל דְּרֵי מַעְלָה וְדָרֵי מַטָּה. [ב] עִנְיַן שֶׁבְּצַלְאֵל הָפַךְ אֶת הַסֵּדֶר מִמַּה שֶּׁאָמַר לוֹ מֹשֶׁה, וְאָמַר לוֹ 'בְּצֵל־אֵל' הָיִיתָ, הוּא עִנְיַן שֶׁאֵצֶל הַצַּדִּיק רוֹאִים הַכֹּל הָפוּךְ, כְּמָשָׁל הַחוֹתָם, וְרַק עַל־יְדֵי הַתַּלְמִיד רוֹאִים אֶת אֱמִתַּת גְּדֻלַּת הַצַּדִּיק. [ג] כְּשֶׁאָדָם חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, עָלָיו לֵידַע שֶׁכָּל הַמְּנִיעוֹת הֵם הַנְּסִיּוֹנוֹת. [ד] עַל־יְדֵי אֱמוּנָה אֵינוֹ נוֹפֵל לְעַצְבוּת, וּמִתְקָרֵב אֶל הַצַּדִּיק שֶׁלּוֹמֵד עִם תַּלְמִידָיו אֱמוּנָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְבַּטֶּלֶת הַגַּאֲוָה שֶׁמּוֹנַעַת אֶת הָאוֹר הָאֱלֹקִי, וְצָרִיךְ סַבְלָנוּת מוּל כָּל מִינֵי מְנִיעוֹת. [ה] בִּשְׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנְּסָיוֹן יֵשׁ מְנִיעוֹת, כִּי מִדַּת הַדִּין מְקַטְרֶגֶת עָלָיו, וְאֵין לְהִסְתַּכֵּל עַל זֶה, רַק לַהֲפֹךְ אֶת כָּל הַמְּנִיעוֹ"ת לִנְעִימוּ"ת.

פָּרָשַׁת וַיִּקְרָא

[א] הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קוֹרֵא לְכָל אֶחָד מִכָּל פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, וְהַמַּטָּה אָזְנוֹ זוֹכֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְגַלֶּה לוֹ דְּבָרִים נֶעֱלָמִים. [ב] כְּשֶׁאָדָם מְדַבֵּק עַצְמוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיוֹדֵעַ שֶׁאֵין מִקְרֶה, טֶבַע וּמַזָּל, וְנִדְבָּק בַּמַּשְׂכִּילוֹת הָאֱלוֹקִיּוֹת, זוֹכֶה לִשְׁמֹעַ אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה. [ג] הַתְּפִלּוֹת שֶׁלָּנוּ עִם כָּל הָעֲרֻבּוּבִים, בָּאוֹת אֶל הַצַּדִּיק וּמְבַלְבְּלוֹת אוֹתוֹ. [ד] שְׁתֵּי הַמִּצְוֹוֹת — אֵלּוּ שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם וְאֵלּוּ שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ הֵן כְּאַחַת, וְהַפּוֹגֵם בְּכֶסֶף הַזּוּלַת, כְּאִלּוּ מָעַל מַעַל בַּה'. וְזֶהוּ עִנְיַן דִּין תּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה נוֹקֶמֶת בּוֹ עַל שֶׁפָּגַם בָּהּ.

פָּרָשַׁת צַו

[א] הַפָּסוּק מְרַמֵּז בְּמָקוֹם שֵׁשׁ חָסְרוֹן כִּיס, הַיְנוּ מִדַּת הַכַּעַס שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה זָרָה הַמִּשְׁתַּלֶּטֶת עַל הָאָדָם יוֹתֵר מִקְּדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנֶּרוֹת, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כִּיס וְכִסּוּי. [ב] בִּזְמַן שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, הָיָה מֵבִיא עַל הִרְהוּר כְּפִירָה קָרְבַּן עוֹלָה, אֲבָל לְדוֹרוֹת, הַתִּקּוּן הוּא עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְאַנֵּחַ וּמְשַׁבֵּר

לְבָבוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה נְסִירָה פָּנִים בְּפָנִים. [ג] עִנְיַן אֲכִילָה בְּקְדֻשָּׁה וּבְיִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁאָז שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר עָלָיו. [ד] עִנְיַן שֶׁלֹּא לְהַטּוֹת לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל, שֶׁלֹּא לְהִתְבַּלְבֵּל מִשְּׁתֵּי הַקְּלִפּוֹת הַמּוֹנְעוֹת אֶת הַתְּפִלָּה.

פָּרָשַׁת שְׁמִינִי

[א] עִקַּר הַתְּשׁוּבָה — כְּשֶׁעוֹבֵר בְּאוֹתָם מְקוֹמוֹת, וְאֵינוֹ חוֹטֵא, וְזֶה בְּחִינַת קָרְבָּן אַהֲרֹן, שֶׁהָיָה שֶׁל עֵגֶל. [ב] פְּגַם נָדָב וַאֲבִיהוּ הָיָה, שֶׁהִפְרִידוּ עַצְמָם מֵהַצַּדִּיק שֶׁמְּצַמְצֵם הָאוֹר שֶׁלֹּא יִכְבֶּה, וְלֹא יִתְלַהֵב יוֹתֵר מִדַּאי. [ג] מוֹסַר הַשְׂכֵּל לְכָל אֵלּוּ שֶׁרוֹצִים לָרֶשֶׁת אֶת אֲבִיהֶם וְרַבָּם בְּחַיֵּיהֶם, שֶׁלְּבַסּוֹף מִתְבַּטְּלִים לְגַמְרֵי. [ד] עַל־יְדֵי שֶׁפָּגַם בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים, גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ אֶת כָּל הָרָעוֹת וְהַקְּטָרוּגִים. [ה] מַעֲלַת קַבָּלַת הַבְּזָיוֹנוֹת בְּאַהֲבָה, וְלִשְׁתֹּק לְכָל מְחָרְפֵי וּמְבַזֵּי נַפְשׁוֹ, וּבִזְכוּת הַדְּמִימָה יָאִיר כַּשֶּׁמֶשׁ. [ו] בִּזְכוּת שֶׁשָּׁתַק אַהֲרֹן, נִתְיַחֵד עִמּוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁזֶּה סוֹד שֶׁהַצַּדִּיק שֶׁמְּבַטֵּל עַצְמוֹ בְּיִסּוּרָיו, זוֹכֶה לְחִדּוּשֵׁי תּוֹרָה. [ז] מִצְוָה גְּדוֹלָה לְחַזֵּק אֶת הַזּוֹלֵת בְּעֵת צָרָתוֹ, וּלְהַרְאוֹת אֵיךְ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַרְחִיב לוֹ בְּתוֹךְ צָרָתוֹ. [ח] כָּל שְׁלֵמוּת הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם הוּא הַכֹּחַ לְהַבְדִּיל בֵּין הַטּוֹב וּבֵין הָרָע, כִּי הַסִּטְרָא אַחֲרָא מְבַלְבֵּל בֵּינֵיהֶם. [ט] לֹא דַּי שֶׁיּוֹדֵעַ אָדָם שֶׁהַכֹּל אֱלֹקוּת וְכוּ', אֶלָּא צָרִיךְ לִחְיוֹת אֶת זֶה — לִכְלֹל אַחַר הַבְּרִיאָה בְּקִדָּם הַבְּרִיאָה.

פָּרָשַׁת תַּזְרִיעַ

[א] כְּשֶׁאֵין זוֹכִים לְהַרְגִּישׁ אֶת אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ, וְאֵין מְדַבְּרִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לָבוֹא אֶל הַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר בִּשְׁבִיל תִּקּוּן. [ב] עִקַּר עָוֹן לְשׁוֹן־הָרָע בָּא עַל־יְדֵי גַּאֲוָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּאָה צָרַעַת, וְצָרִיךְ לָבוֹא אֶל הַכֹּהֵן שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, כְּדֵי לִזְכּוֹת לִשְׁפָלוּת. [ג] צָרִיךְ לִבְרֹחַ מֵאֵלּוּ אֲשֶׁר טֻמְאַת הָאַפִּיקוֹרְסוּת מְקַנֶּנֶת בְּרֹאשָׁם.

פָּרָשַׁת מְצוֹרָע

[א] פְּגַם הַמְּצֹרָע הָיָה, שֶׁהִפְרִיד בֵּין בִּינָה לַמַּלְכוּת, בֵּין הַמַּחֲשָׁבָה לְדִבּוּר, וְלָזֶה מְרַמְּזִין הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁמַּבִיא הַמְּצֹרָע. [ב] מִי שֶׁעוֹלִים בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ סְפֵקוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, תַּקָּנָתוֹ הִיא הַבִּטּוּל הַגָּמוּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּלְהִתְנַהֵג בִּתְמִימוּת וּבְפְשִׁיטוּת.

פָּרָשַׁת אַחֲרֵי

[א] נָדָב וַאֲבִיהוּ פָּגְמוּ בְּשָׁלוֹשׁ הַיִּרְאוֹת: מוֹרָא שָׁמַיִם, מוֹרָא רַבָּם וּמוֹרָא אָב. וְעַל־יְדֵי־זֶה לֹא זָכוּ לְיִרְאַת ה' תּוֹסִיף יָמִים. [ב] אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי אִם עַל־יְדֵי מְנִיעוֹת, וְזֶהוּ לְמַעַן הַבְּחִירָה וְהַנִּסָּיוֹן, וְלָכֵן אָסוּר לִבְרֹחַ מֵהַמְּנִיעָה. [ג] "בְּזֹאת יָבוֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ", אִי אֶפְשָׁר לְהִכָּנֵס לִפְנִים אֶל הַקְּדֻשָּׁה, כִּי אִם עַל־יְדֵי אֱמוּנָה.

פָּרָשַׁת קְדוֹשִׁים

[א] אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לֶאֱמוּנָה, כִּי אִם עַל־יְדֵי קְדֻשָּׁה וּפְרִישׁוּת, וְרַק אָז זוֹכִים לִהְיוֹת נִכְלָל בִּמְחֻיָּב הַמְּצִיאוּת. [ב] צָרִיךְ לְזַכֵּךְ אֶת בְּשַׂר הַגּוּף, כְּדֵי שֶׁהַנְּשָׁמָה תֵּהָפֵךְ לְגַמְרֵי אֶל אוֹר אֱלֹקוּת. [ג] צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק מִתַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה זָרָה וּפְגַם אֱמוּנָה מַמָּשׁ. [ד] עִנְיַן שְׁמִירַת הַדִּבּוּר, וּלְדַבֵּר רַק טוֹב אֶל הַזּוֹלֵת, כִּי כֻּלָּם רוֹצִים לִשְׁמֹעַ רַק טוֹב, וְלִבְרֹחַ מֵרְכִילוּת וְדִבּוּרִים רָעִים. [ה] צָרִיךְ לְקַבֵּל אֶת כָּל הָרָע מֵרֵעוֹ וִידִידוֹ בְּאַהֲבָה, כִּי הַכֹּל בְּחֶסֶד. וּבֵאוּר עִנְיַן תַּלְמִיד־חָכָם הַנּוֹקֵם וְנוֹטֵר כַּנָּחָשׁ, שֶׁזֶּה רַק מִי שֶׁיָּכוֹל לְחַלֵּק אוֹר הָאֲלָפִים לִיחִידִים. [ו] אַף שֶׁעוֹבְרוֹת צָרוֹת מֵרֹשַׁע — אָסוּר לִנְקֹם, כִּי לְפִי מַעֲשָׂיךְ הָיָה מַגִּיעַ לְךָ יוֹתֵר. [ז] אָסוּר לְהַטְעוֹת הַנְּשָׁמָה שֶׁהִיא כְּגֵר בָּאָרֶץ, וְלֵידַע שֶׁעָלָיו לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי לְכָךְ נִבְרָא, וְאַף אִם עָבַר עָלָיו מַה שֶּׁעָבַר — יָכוֹל לָשׁוּב, וְאַל לוֹ לְהִתְיָאֵשׁ.

פָּרָשַׁת אֱמֹר

[א] צָרִיךְ לְהַזְכִּיר לְעַצְמוֹ תָּמִיד בִּימֵי הַקָּטְנוּת אֶת יְמֵי גְּדֻלּוֹת הַמּוֹחִין שֶׁהָיוּ לוֹ, וְלִגְנֹז הַטּוֹב הַזֶּה

הֵיטֵב בְּעַצְמוֹ. [ב] בְּכָל פַּעַם נֶחְשָׁךְ לָאָדָם, כְּדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, אֲבָל צָרִיךְ לִזְכֹּר הַגְּדֻלּוֹת בְּעֵת הַקְּטָנוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל. [ג] כְּשֶׁהַצַּדִּיק רוֹאֶה אֵיזֶה רַע, מִיָּד הוּא מַתְחִיל לְהִתְוַדּוֹת עַל עַצְמוֹ, וְזֶה שֶׁעָשָׂה הָרָע מִתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה. [ד] הַצַּדִּיקִים מַלְבִּישִׁים גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּכָל מִינֵי סִפּוּרֵי דְּבָרִים, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְקָרֵב הַקְּטַנִּים בְּמַעֲלָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. [ה] מַדְרֵגַת הַצַּדִּיק, אֲשֶׁר כְּכָל שֶׁהוּא רוֹאֶה, יוֹתֵר מַרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ רָחוֹק, וְהַחוֹשֵׁב שֶׁהוּא קָרוֹב, הוּא רָחוֹק לְגַמְרֵי. [ו] עָנְשׁוֹ וּפִגְמוֹ שֶׁל הַמְקַלֵּל, וְעִנְיַן "שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו" — תַּחַת מַדְרֵגָתוֹ, וּמַדְרֵגַת הַצַּדִּיק, שֶׁבָּטֵל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ מִתְעָרֵב עִם אֲחֵרִים. [ז] כָּל אֶחָד לְפִי צִיּוּר הַכְּלִי וּתְפִיסַת הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ, כֵּן הוּא מְצַיֵּר אֶת הָאֱלֹקוּת, עַל־יְדֵי שֶׁזּוֹכֶה לְתִקּוּן הַבְּרִית. [ח] הָאָדָם בְּדִבּוּרוֹ עַל הַזּוּלַת דָּן אֶת עַצְמוֹ, וְעַל־כֵּן זוֹ סַכָּנָה גְּדוֹלָה לְהַפְקִיר אֶת דִּבּוּרוֹ.

פָּרָשַׁת בְּהַר

[א] עִקַּר הַגְּדֻלָּה שֶׁמְּקַבְּלִין מֵהַצַּדִּיק הוּא שִׂפְלוּת, וּבְמֹשֶׁה מָצִינוּ בְּחִינַת גְּדֻלּוּת וּבְחִינַת שִׂפְלוּת כְּאֶחָד, בְּסוֹד הַר סִינַי. [ב] קֹדֶם הַגְּאֻלָּה אֶפְשָׁר לְקַדֵּשׁ כָּל מָקוֹם בָּעוֹלָם, בְּסוֹד קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. [ג] כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם לֵב, אֵין שַׁיָּךְ אֲצָלוֹ מָקוֹם, וּבְכָל מָקוֹם יָכוֹל לִמְצֹא אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. [ד] עִנְיַן 'וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ', שֶׁתֵּדַע, שֶׁכְּמוֹ שֶׁלְּךָ מַגִּיעַ כָּל טוּב, כָּךְ הֶעָנִי מֻתָּר לוֹ לֶהֱנוֹת נַפְשׁוֹ, וְלֹא תָּצַר עֵינְךָ בּוֹ. [ה] צָרִיךְ לְהִזָּהֵר לִהְיוֹת מְקֹרָב רַק אֶל צַדִּיק אֱמִתִּי, הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְהִתְרַחֵק מִמַּנְהִיגִים שֶׁל שֶׁקֶר. [ו] עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם שׁוֹמֵר שַׁבָּת, וְנִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נִבְנֶה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בֵּית־הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ, וְזוֹכֶה לִדְבֵקוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

פָּרָשַׁת בְּחֻקֹּתַי

[א] בְּכָל פַּעַם שֶׁמְּחַזֵּק אֶת הַזּוּלַת, מוֹרִיק אֶת הָאוֹר הַפְּנִימִי שֶׁלּוֹ, וְנִכְנָסִים בּוֹ מַקִּיפִים חֲדָשִׁים. [ב] עִנְיַן הִתְקַשְּׁרוּת הַגַּשְׁמִיּוּת וְהָרוּחָנִיּוּת יַחַד, שֶׁאֶת זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין, רַק מִי שֶׁמְּשַׁבֵּר גַּאֲוָתוֹ, וְאָז אֵינוֹ מִתְבַּלְבֵּל מִשּׁוּם בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים. [ג] צָרִיךְ שֶׁתִּתְפַּשֵּׁט הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה בְּכָל כֻּלּוֹ, וְהַתּוֹלָה הַכֹּל בְּמִקְרֶה וּבְמַזָּל — מְקֻלָּל בְּכָל הַקְּלָלוֹת. [ד] עַל־יְדֵי שֶׁכָּל אֶחָד יִמְצָא אֶת הַנְּקֻדָּה טוֹבָה בְּעַצְמוֹ וּבְזוּלָתוֹ, נִזְכֶּה אֶל הַגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה.

פָּרָשַׁת בַּמִּדְבָּר

[א] לְכָל אֶחָד יֵשׁ נְקֻדָּה שֶׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל חָשׁוּב אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ. [ב] עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, זוֹכֶה לְהַשִּׂיג אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה. [ג] הָרוֹצֶה לָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, עָלָיו לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל עַל הַזּוּלַת, וְלֹא לְהִתְבַּלְבֵּל מִמֶּנּוּ. [ד] בְּכָל אֶחָד יֵשׁ נְקֻדָּה שֶׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, וְאוֹתָהּ נְקֻדָּה מְקַבְּלִים עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק. [ה] עִנְיַן סֵכָּה הוּא, שֶׁאָדָם מְסַכֵּךְ אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה כְּאִמָּא דְּמִסַּכְּכָא עַל בְּנִין. [ו] בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם יֵשׁ שֵׁמוֹת וְצִרּוּפִים קְדוֹשִׁים, וְהַכֹּל נֶעֱלָם מֵאִתָּנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה רִבּוּי אוֹר. [ז] דַּיְקָא עַל־יְדֵי שֶׁמַּרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ רָחוֹק, זוֹכֶה לְהִכָּנֵס לִפְנֵי וְלִפְנִים.

פָּרָשַׁת נָשֹׂא

[א] עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְקָרְבִים לַצַּדִּיק — זוֹכִים לִשְׁפָלוּת, אֲבָל אָז צָרִיךְ הִתְחַזְּקוּת עֲצוּמָה, כְּדֵי שֶׁהַשִּׁפְלוּת לֹא תַּפִּילֵנוּ. [ב] עַל־יְדֵי שִׁכְרוּת שׁוֹכֵחַ כָּל הָאַזְהָרוֹת שֶׁל מֹשֶׁה, הַמְלַבֵּשׁ בְּכָל אֵיבָר שֶׁל כָּל יְהוּדִי, וְעַל־כֵּן אָמַר "עֵת שִׁכְרוּת הִיא לָנוּ", וְלָכֵן הָיוּ חוֹלְקִים עַל מֹשֶׁה. וְזֶה שֶׁחֲשָׁדוּהוּ, כִּי כְּשֶׁמַּפִּילִים אֶחָד עַל־יְדֵי מַחֲלֹקֶת, אֶפְשָׁר לְהַפִּילוֹ לְנַאוּף. [ג] עַל־יְדֵי כַּעַס מַפְסִיד הָעֲשִׁירוּת, וְזֶהוּ 'יְבָרֶכְךָ' — בְּמָמוֹן 'וְיִשְׁמְרֶךָ' — מִן הַמַּזִּיקִין הַנִּבְרָאִים עַל־יְדֵי הַכַּעַס. [ד] עִנְיַן הִסְתַּכְּלוּת בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר, שֶׁמַּמְשִׁיךְ עַל הָאָדָם הַדָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ חֵן נוֹרָא וְנִפְלָא. [ה] שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁאֵינָם מַסְכִּימִים זֶה

לָזֶה בַּהֲלָכָה — כְּדַרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, הַסִּימָן אִם כַּוָּנָתָם לַשָּׁמַיִם — אִם אֵינָם יוֹצְאִים לְמַחֲלֹקֶת אִישִׁית, אֲבָל הַמְחָרְפִים יִרְאֵי ה', כִּי מְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מֵהַשֵּׁדִין.

פָּרָשַׁת בְּהַעֲלוֹתְךָ

[א] הָעִקָּר הוּא לְמוּד הַתּוֹרָה, שֶׁזּוֹכֶה עַל־יְדֵי־זֶה לְחֵן, וְאֵינוֹ מִתְפַּחֵד מֵהָעֲלִיּוֹנִים וּמֵהַתַּחְתּוֹנִים, וְרַק עַל זֶה צָרִיךְ לְחַזֵּק אֶת הַבְּרִיּוֹת. [ב] זֶה שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן שֶׁלֹּא שִׁנָּה, שֶׁהָיָה דָּבוּק בָּאֵין סוֹף, וְהוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ לִבְנֵי־אָדָם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא פָּסַק מִדְּבֵקוּתוֹ. [ג] זֶה שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן שֶׁלֹּא שִׁנָּה, שֶׁלֹּא הִנִּיחַ אֶת עַצְמוֹ לְהִתְבַּלְבֵּל מֵעֲבוֹדָתוֹ כָּל פַּעַם מֵחֲמַת דֶּרֶךְ אַחֶרֶת. [ד] עַל־יְדֵי שֶׁהַצַּדִּיק לוֹמֵד עִם תַּלְמִידָיו בְּכָל פַּעַם, נַעֲשֶׂה מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי, וּמַעֲלַת הַהִתְקָרְבוּת לְרַבֵּנוּ ז"ל. [ה] מַעֲלַת הַמְקַבֵּל עֵצָה מֵהַצַּדִּיק, שֶׁהִיא כַּעֲצַת ה' מַמָּשׁ, וְעִנְיָן שֶׁהָיָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נִכְלָל לְגַמְרֵי בּוֹ יִתְבָּרַךְ. [ו] מֹשֶׁה רַבֵּנוּ זָכָה לְמַעֲלָה שֶׁלֹּא זָכָה אָדָם מֵעוֹלָם, מֵרֹב הִתְכַּלְלוּתוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ — מִדַּת אֲרִיכוּת אַפַּיִם וֶאֱמוּנָה. [ז] עִקַּר הָרְפוּאָה עַל־יְדֵי פִּדְיוֹן שֶׁמַּמְתִּיק הַדִּין. בְּאוֹר מַאֲמַר 'מִכָּאן דְּנִתְּנָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת'.

פָּרָשַׁת שְׁלַח

[א] עִקַּר פְּגַם הַמְרַגְּלִים הָיָה גַּאֲוָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ. וְעַל־כֵּן אָמַר "י"ה יוֹשִׁיעֲךָ", כִּי תִּקּוּן הַגַּאֲוָה הוּא שֵׁם זֶה, כַּמּוּבָא. [ב] אֵין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שַׁיֶּכֶת אֶלָּא לַשְּׁפָלִים, וְעַל־כֵּן יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם שְׁפָלִים דְּקְדֻשָּׁה — נֶאֱחָזִין בָּהּ, וּלְהֶפֶךְ הַיִּשְׁמְעֵאלִים הֵם הַשְּׁפָלִים בְּסִטְרָא אַחֲרָא.

פָּרָשַׁת קֹרַח

[א] עַל־יְדֵי שֶׁחוֹלְקִים עַל אֶחָד, יְכוֹלִים לְהַפִּילוֹ לְתַאֲוַת נְאוּף, אִם לֹא שֶׁהוּא גָּדוֹל כָּל־כָּךְ וְכוּ', וְלַצַּדִּיק יֵשׁ תּוֹעֶלֶת עַל־יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת. [ב] עִקַּר הַיַּהֲדוּת הוּא בְּפְשִׁיטוּת, וְכָל מִי שֶׁהוּא חָכָם בְּעֵינָיו מִתְרַחֵק, וְכָל פְּגַם קֹרַח הָיָה פְּגַם הַצְּמִצוּם. [ג] הַמַּחֲלֹקֶת מְרִימָה אֶת הָאָדָם, וְעַל־כֵּן עַל כָּל צַדִּיק שֶׁבַּדּוֹר מִתְעוֹרֶרֶת מַחֲלֹקֶת. [ד] הַצַּדִּיק הָאֱמֶת מֻנָּח בְּשִׁפְלוּת, וְהוּא עָנָו לְגַמְרֵי, וְהַחוֹלְקִים הַכּוֹפְרִים הֵם הֵם בַּעֲלֵי הַגַּאֲוָה. [ה] טַעַם שֶׁרַשִׁ"י הִקְשָׁה 'וְקֹרַח שֶׁפִּקֵּחַ הָיָה, מָה רָאָה לִשְׁטוּת זוֹ'? דַּוְקָא עַל קֹרַח וְלֹא עַל ר"נ רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת.

פָּרָשַׁת חֻקַּת

[א] כָּל הַמִּצְוֹות הֵן חֻקִּים. וְהַשָּׂטָן מִתְגָּרֶה לִמְצֹא לָהֶם טְעָמִים, וְצָרִיךְ לֵידַע, שֶׁכְּלָלִיּוּת הַתּוֹרָה אֵין לָנוּ רְשׁוּת לְהַרְהֵר, רַק לְקַיֵּם בִּפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה. [ב] עִקַּר הַהַצָּלָה כְּנֶגֶד הַיֵּצֶר הָרָע הוּא רַק לְמוּד הַתּוֹרָה, וּמִזֶּה הוּא מְפַחֵד מְאֹד. [ג] עִנְיַן שֶׁהַצַּדִּיק מַכְנִיעַ אֶת רָעַת הַשּׁוֹמְעִים, וְאֵיךְ מַכְנִיעִים אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וְקַטְלָא. [ד] הַהֶפְרֵשׁ בֵּין יְהוּדִי לְגוֹי הוּא, שֶׁיִּשְׂרָאֵל יוֹדְעִים לִסְבֹּל סֵבֶל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן גּוֹי עָרֵל וְטָמֵא — מִיָּד בּוֹעֵט. [ה] מַעֲלַת הַתּוֹכֵחָה שֶׁל הַמּוֹכִיחַ הָרָאוּי, שֶׁמַּכְנִיס רֵיחַ טוֹב בַּשּׁוֹמְעִים תּוֹכַחְתּוֹ, וְהָעֹנֶשׁ שֶׁל הַמְדַבְּרִים עַל הַצַּדִּיק הוּא, שֶׁמְּקַבְּלִים מוֹכִיחַ שֶׁאֵינוֹ רָאוּי, שֶׁמַּבְאִישׁ רֵיחָם.

פָּרָשַׁת בָּלָק

[א] בָּלָק וּמוֹאָב מָאֲסוּ בְּיִשְׂרָאֵל, מֵחֲמַת קְדֻשָּׁתָם וּדְבֵקוּתָם בִּתְפִלָּה, וְאֵין כֹּחָם אֶלָּא בְּפִיהֶם, עַל־יְדֵי קְדֻשַּׁת יוֹסֵף הַצַּדִּיק. [ב] שֶׁאֵין פִּתְחֵיהֶם מְכֻוָּנִים, זֶה סוֹד 'אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם', כְּפִי שֶׁגִּלָּה רַבֵּנוּ ז"ל, וְזוֹ הַשְׁלֵמוּת שֶׁל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם, שֶׁלֹּא לְהִתְבַּלְבֵּל מֵאַף בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם. [ג] כְּשֶׁאֵין אִכְפַּת לָאָדָם מָה אוֹמְרִים עָלָיו — מַצְלִיחַ מְאֹד בַּעֲבוֹדַת ה', וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצֹּל מִבְּזָיוֹנוֹת. [ד] כְּכָל שֶׁזּוֹכֶה יוֹתֵר לְבִטּוּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ מְקַנֵּא בְּשׁוּם בְּרִיָּה, זוֹכֶה שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים. [ה] סוֹד הַנְּבוּאָה הוּא לִרְאוֹת אֶת הַמָּשָׁל, וּלְהָבִין אֶת הַנִּמְשָׁל, וְזוֹכִים לָזֶה — עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הָעֵינַיִם. [ו] מַפָּלַת בָּלָק וּבִלְעָם הָיְתָה עַל־יְדֵי שִׁלְשֶׁת הָאָבוֹת, שֶׁכְּנֶגְדָּם הֵן שְׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת שַׁבָּת, וְעַל־יְדֵי עֹנֶג שַׁבָּת אֵין צָרִיךְ לְתַעֲנִית. [ז] עִנְיַן

'אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם', וְשָׁכָל אֶחָד מְצַיֵּר הָאוֹר לְבַדּוֹ וּבְעַצְמוֹ, סוֹד סְפִירַת הָעֹמֶר, סוֹד עֲבוֹדַת הַהִתְבּוֹדְדוּת. [ח] אָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בְּחָסְרוֹנוֹת זוּלָתוֹ, וְיִהְיֶה כְּמוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָרוֹאֶה נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת בְּכָל אֶחָד, וְעַל־יְדֵי שֶׁיִּמְצָא בְּעַצְמוֹ נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, יִזְכֶּה לִמְצֹא גַּם בְּזוּלָתוֹ. [ט] עִקַּר הַסַּכָּנָה וְהַפַּחַד הוּא מִבַּעַל בְּחִירָה, מֵחֲמַת שֶׁיָּכוֹל לְרַחֵקוֹ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, קִלְפַּת בָּלָק וּבִלְעָם. וְעִנְיַן שֶׁהַצַּדִּיק יוֹרֵד לְתוֹךְ הַצְּנוֹר שֶׁלָּהֶם, עִנְיַן הִתְגַּבְּרוּת תַּאֲוַת נְאוּף וְהַהֲצָלָה מִזֶּה, סוֹד כ"ד אֶלֶף, שֶׁנָּפְלוּ וְנִתְגַּלְגְּלוּ בְּתַלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא. [י] עַל־יְדֵי קְרִיאַת שְׁמַע כָּרָאוּי מְצַנְּנִין אֶת הַגֵּהִנּוֹם שֶׁל תַּאֲוַת נְאוּף שֶׁבּוֹעֶרֶת בּוֹ.

פָּרָשַׁת פִּנְחָס

[א] עִנְיַן דָּוִד וְגָלְיַת וּמִלְחַמְתָּם עַל הָאֱמוּנָה, אֶפִּיקוֹרְסוּת וְנְאוּף תְּלוּיוֹת זֶה בָּזֶה, וְהַשָּׁלֹשׁ רְגָלִים מַכְרִיזִין אֶת הָרָצוֹן, עִנְיַן ג' שַׁבָּתוֹת שֶׁל בֵּין הַמְּצָרִים, וְעִנְיַן שֶׁקּוֹרְאִין כָּל הַמּוֹעֲדוֹת בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס. [ב] הַקֶּשֶׁר בֵּין קִנְאַת פִּנְחָס לְבֵין מַתְּנָתוֹ שֶׁהִיא 'שָׁלוֹם', שֶׁהוּא יְחוּד ב' הֶפְכִּים, מֵחֲמַת שֶׁהִתְגַּבֵּר בְּשַׂלְהוּבִין דִּרְחִימוּתָא לְקַנֵּא קִנְאַת ה' — אַהֲבָה וְיִרְאָה. [ג] אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְאֹד חֲשׁוּבָה תְּפִלָּה, וְאַף מִי שֶׁבָּא מִמָּקוֹם רָחוֹק מְאֹד — מִתְקַבֶּלֶת תְּפִלָּתוֹ. [ד] עִנְיַן שֶׁעִקַּר הַחִיּוּת מְקַבְּלִין מֵהַתְּפִלָּה כְּשֶׁהִיא בָּאֱמֶת, וְעִנְיַן טְהוֹר הָאֲוִיר מֵהַזְּהָמָה הַמְבַלְבֶּלֶת הַתְּפִלָּה. [ה] עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית זוֹכִים לְשָׁלוֹם, וְאֵין שׁוּם עִקְּמִיּוּת בְּלִבּוֹ. [ו] עִנְיַן חָכְמָתָן שֶׁל בְּנוֹת צְלָפְחָד, וּנְקֻדַּת הַמַּחֲלֹקֶת בַּחֲזַ"ל עַל סִבַּת מִיתָתוֹ שֶׁל צְלָפְחָד. [ז] צָרִיךְ לִהְיוֹת מְקֹרָב לַצַּדִּיק, שֶׁיְּחַזְּקוֹ בֵּין בַּעֲלִיָּה וּבֵין בִּירִידָה, וְהוּא יָכוֹל לְתַקֵּן גַּם מִי שֶׁהָרַג אֶת נַפְשׁוֹ בְּשׁוֹגֵג, כִּי הוּא בְּחִינַת עָרֵי מִקְלָט. [ח] עִנְיַן שֶׁהַצַּדִּיק, הַמַּנְהִיג הָאֱמִתִּי, צָרִיךְ לִהְיוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. וְכֵן צָרִיךְ לְהַשְׁאִיר בָּנִים וְתַלְמִידִים, וּלְהַלֵּךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד. וְהַהֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ.

פָּרָשַׁת מַטּוֹת

[א] חֹמֶר אִסּוּר נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת, הַבָּא מֵחֲמַת כַּעַס וַעֲצַבִּים, שֶׁאֵינוֹ שׁוֹלֵט בְּרוּחוֹ, וְזֶה דֶּרֶךְ בְּחִנּוּךְ הַבַּיִת, אֵיךְ לְחַנֵּךְ הַדּוֹרוֹת בְּדֶרֶךְ אַהֲבָה וְנֹעַם. [ב] צָרִיךְ לִמְצֹא בְּכָל אֶחָד הַטּוֹב הַגָּנוּז בּוֹ, שֶׁהִיא נְקֻדַּת חֵלֶק אֱלוֹקַ מִמַּעַל, וּבְמָקוֹם מְרִיבָה שָׁם הַשָּׂטָן. [ג] רָשָׁע שֶׁהוּא מֵסִית וּמַדִּיחַ, לֹא שַׁיָּךְ בּוֹ לְמוּד זְכוּת, כִּי הוּא 'אַזְלָא גֵּרֵשׁ', שֶׁמְּרַחֵק אוֹתָךְ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. [ד] עַל־יְדֵי שִׂכְחָה דִּקְדֻשָּׁה זוֹכֶה שֶׁיָּאִירוּ לוֹ הַמֹּחִין, וְאָז תִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ, כִּי לֹא יַחְשֹׁב מֵהֶעָבָר כְּלָל.

פָּרָשַׁת מַסְעֵי

[א] בְּכָל מ"ב הַמַּסָּעוֹת הָיְתָה בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, כִּי הִזְדַּכְּכוּ מִטֻּמְאָתָם, וְזָכוּ לִזְכוּךְ הָאֱמוּנָה. [ב] בְּאוֹר נִפְלָא בַּמֶּה שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי הַנְּסִיעוֹת מְתַקְּנִים הַפְּגָם שֶׁפָּגְמוּ בְּאָמְרָם "אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל". [ג] עַל־יְדֵי מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבָאוּ בְּגָלוּת, וְשָׁרְדוּ בְּטָהֳרַת אֱמוּנָתָם וְקִיּוּם הַתּוֹרָה, זָכוּ לְהַעֲלוֹת שַׁעֲשׁוּעִים גְּדוֹלִים לְמַעְלָה, וּמְתַקְּנִים בָּזֶה חֵטְא גָּדוֹל. [ד] בְּכָל הַנְּסִיעוֹת שֶׁבַּר יִשְׂרָאֵל נוֹסֵעַ, גְּנוּז רְצוֹן ה', וְעַל־כֵּן אֵין לְהִתְעַקֵּשׁ כְּנֶגְדָּן, וּבְכָל מָקוֹם מְתַקֵּן תִּקּוּנִים נִפְלָאִים. [ה] אִי אֶפְשָׁר לְנַצֵּחַ אֶת הַיֵּצֶר, כִּי אִם עַל־יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה, שֶׁמַּכְנִיעַ אֶת כָּל הָרָע שֶׁבָּאָדָם, וּמַחֲזִירוֹ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה.

פָּרָשַׁת דְּבָרִים

[א] תּוֹכֵחָה שֶׁל מֹשֶׁה הִיא בְּדֶרֶךְ קֵרוּב וּבְדֶרֶךְ רָמֶז, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל, וּלְעוֹרֵר בָּהֶם הָרֵיחַ רַע. [ב] אֶת הָרֵיחַ הָרָע אֶפְשָׁר לְבַטֵּל רַק עַל־יְדֵי אַהֲבָה. [ג] הַמָּקוֹם גּוֹרֵם לַחֵטְא, וְלָכֵן אִי אֶפְשָׁר לָדוּן לְכַף חוֹב רַק מִי שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְעַל־כֵּן הִזְכִּיר מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁחָטְאוּ שָׁם. [ד] עִנְיַן סַכָּנַת הַמַּנְהִיג שֶׁאֵינוֹ כָּרָאוּי, וְסַכָּנָה לִהְיוֹת מְפֻרָסָם, וְיִתְבָּאֵר עִנְיַן הַג' סַכָּנוֹת שֶׁבָּהֶן חָשְׁדוּ אֶת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ.

[ה] חֶרְבַּן־בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בָּא עַל־יְדֵי פְּגַם הַמֹּחִין, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ פְּגַם אֱמוּנַת חֲכָמִים. [ו] עִקַּר לְמוּד הַהִתְחַדְּשׁוּת מְקַבְּלִים עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, וְעִקַּר הֶסָּתַת הַיֵּצֶר לְהַרְחִיק מֵהַצַּדִּיק. [ז] עֶצָּתוֹ הַנִּפְלָאָה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל הִיא לְהִסְתַּכֵּל רַק עַל הַיּוֹם הַזֶּה, וְלֹא לְהַנִּיחַ לְמָחָר, אַף בְּעֵת הִתְגַּבְּרוּת הַיֵּצֶר, צָרִיךְ לִדְחוֹתוֹ עַל יוֹם מָחָר.

פָּרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן

[א] עַל־יְדֵי אַחְדוּת בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵין פַּחַד מֵהָאֻמּוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל בְּדִבֻּקוּת. [ב] מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הִשְׁתּוֹקֵק וּבִקֵּשׁ לָבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לִזְכּוֹת לִבְחִינַת אֶרֶךְ אַפַּיִם. [ג] אָסוּר לָלֶכֶת אַחַר חָכְמוֹת, רַק לְהִתְנַהֵג בִּתְמִימוּת עַל־פִּי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, וְעִנְיַן 'מַעֲשָׂיו מְרֻבִּים מֵחָכְמָתוֹ'. [ד] עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים יוֹכַל לְהָבִין, שֶׁמַּה שֶּׁאָצְלוֹ הוּא יָמִין הוּא בֶּאֱמֶת שְׂמֹאל, וּמַה שֶּׁהוּא שְׂמֹאל, אָצְלוֹ הוּא יָמִין, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָבִין תָּמִיד לְהִתְנַהֵג בְּמִדָּה מְמֻצַּעַת, וְלַעֲסֹק בַּתּוֹרָה תָּמִיד, אַף בְּעֵת קַטְנוּת. [ה] עִנְיַן הַתּוֹכֵחָה שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ אַהֲבָה, וּמַעֲלַת רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהִשִּׂיג הַקֶּשֶׁר בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהַשַּׂיָּכוּת שֶׁל עָרֵי מִקְלָט לְקַבָּלַת הַתּוֹרָה, וּמִי שֶׁהִתְנַסָּה בִּבְרִיחָה מִפַּרְעֹה, יוּכַל לְהַשִּׂיג הַצָּלַת נֶפֶשׁ מֵהַסִּטְרָא אַחֲרָא. [ו] סוֹד יְצִיאַת מִצְרַיִם הוּא לִזְכֹּר תָּמִיד זִכָּרוֹן עָלְמָא דְּאָתֵי. [ז] עִקַּר הַיַּהֲדוּת הוּא לֵילֵךְ בִּתְמִימוּת, וְלִבְרֹחַ מֵחֲקִירוֹת וּמִלְּנַסּוֹת אֶת ה', חָלִילָה.

פָּרָשַׁת עֵקֶב

[א] מַעֲלַת הַשִּׂמְחָה, שֶׁמַּצָּלֶת מִפֻּגַם הַבְּרִית, וְהִיא מִצְוָה שֶׁאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו. [ב] מַעֲלַת הַשִּׁפְלוּת וְהַבִּטּוּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְכָל הַצַּדִּיקִים לֹא זָכוּ לְמַדְרֵגָתָם, כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁדָּשׁוּ אוֹתָם רְשָׁעִים, וְהֵם שָׁתְקוּ לַבְּזָיונוֹת. [ג] עַל־יְדֵי שֶׁזּוֹכֶה לְשִׂמְחָה, זוֹכֶה לִשְׁפֹּט עַצְמוֹ בְּכָל הַנְהָגוֹתָיו, אִם הֵן עַל־פִּי הַתּוֹרָה. [ד] עַל־יְדֵי שֶׁיֵּדַע שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ וְהַכֹּל לְטוֹבָתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֵר אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵינוֹ מְפַחֵד מֵאַף בְּרִיָּה שֶׁבָּעוֹלָם. [ה] צָרִיךְ לִבְרֹחַ וּלְהִזָּהֵר מְאֹד מִבְּחִינַת דְּחִיקַת הַשָּׁעָה בִּתְפִלָּה וּבַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם. [ו] צָרִיךְ שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן רַב, עַד שֶׁזּוֹכֶה לָצֵאת מֵהַתַּאֲוֹת וּלְהִכָּנֵס אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְאָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ וְלִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה, וְאֵין טוֹב מִסַּבְלָנוּת. [ז] עַל־יְדֵי הַבִּטּוּל אֵלָיו אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, זוֹכֶה אֶל אַהֲבָה וְיִרְאָה. [ח] עַל־יְדֵי הַגְּלוּי שֶׁל הַיּוֹם הַזֶּה, יִזְכֶּה לִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלִזְכּוֹת לִגְלוּי אֱלוֹקוּת.

פָּרָשַׁת רְאֵה

[א] בְּכָל יוֹם מֵאִיר הָאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה מְצַיֵּר הָאוֹר לְטוֹבָה. [ב] "רְאֵה אָנֹכִי" — לִרְאוֹת וּלְהִסְתַּכֵּל עַל פְּנִימִיּוּת הָאֱלֹקוּת הַגְּנוּזָה בְּתוֹךְ כָּל אוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, וְאִי אֶפְשָׁר לֵידַע מֵהַשֵּׁם וּמֵהַצַּדִּיק רַק עַל־יְדֵי הַכְּתָב, שֶׁבּוֹ יֵשׁ פְּנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ כִּבְיָכוֹל. [ג] רַק הַצַּדִּיק הָאֱמֶת בְּחִינַת אַהֲרֹן, יָכוֹל לְקָרֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת לַתּוֹרָה, וּלְגַלּוֹת לָהֶם שֶׁיִּסְתַּכְּלוּ רַק עַל הַטּוֹב שֶׁבְּכָל יוֹם. [ד] אֵין בְּרָכָה כְּמוֹ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהַבַּעַל־דָּבָר מְפַחֵד מְאֹד מֵהַתּוֹרָה, כִּי הִיא מְבַטֶּלְתּוֹ לְגַמְרֵי. [ה] צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מְאֹד מִכְּפִירוּת וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְהַפְלִיט בְּדֶרֶךְ לֵיצָנוּת דִּבּוּרֵי כְּפִירָה, וְגֹדֶל הִתְפַּשְּׁטוּת הַכְּפִירָה בְּדוֹרֵנוּ. [ו] אִם זוֹכֶה לִדְבֵקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת, מְקַיֵּם "אַחַר ה' אֱלֹקֵיכֶם תֵּלֵכוּ". [ז] עִנְיַן 'בָּקִי בְּרָצוֹא' וּ'בָקִי בְּשׁוּב', לֹא לָצֵאת מֵהַתּוֹרָה וְלֹא לְהִתְיָאֵשׁ אִם כְּבָר עָבַר. [ח] עִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה הוּא עַל־יְדֵי תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת, וְהַשְׁלָכַת הַחָכְמוֹת הָעַצְמִיּוֹת, וְכֵן הוּא בְּעִנְיַן הִתְקָרְבוּת אֶל הַצַּדִּיק שַׁיָּךְ כָּל זֶה, וְעִנְיַן 'לֹא תִגְרַע וְלֹא תוֹסִיף'. [ט] צָרִיךְ לְלַמֵּד זְכוּת עַל כָּל אֶחָד, כִּי כָּל אֶחָד הוּא בֵּן לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, רַק לֹא עַל הַמִּסְית. [י] עִנְיַן סְנַפִּיר וְקַשְׁקֶשֶׁת הוּא סוֹד שְׁתֵּי הַבְּקִיאִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ לַצַּדִּיק: 'בָּקִי בְּרָצוֹא' וּ'בָקִי

בְּשׁוּב׳, וְעִנְיַן ׳תִּקּוּן הַכְּלָלִי׳.

פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים

[א] קְדֻשַּׁת שְׁבִעַת הַנֵּרוֹת וְעִנְיַן ׳שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים׳ הַשַּׁיָּךְ בָּזֶה, וְהִתְעוֹרְרוּת נִפְלָאָה לִקְדֻשַּׁת ז׳ הָאֵיבָרִים הַלָּלוּ. [ב] הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר הֵם סוֹד בֵּית־הַדִּין שֶׁל מַעְלָה, כִּי הֵם בְּטֵלִים וּמְבֻטָּלִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. [ג] כְּשֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יַטֶּה הַמִּשְׁפָּט לְהַטְעוֹת אֶת עַצְמוֹ, כִּי אָז הַשֹּׂחַד הָעַצְמִי יְעַוֵּר עֵינֵי שִׂכְלוֹ מִלְּרְאוֹת אֱלֹקוּת. [ד] נִסְמַךְ עִנְיַן ׳וְעָשִׂיתָ כְּכָל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ׳ אֶל פְּרִישׁוּת מֵהָעֲבוֹדָה זָרָה, כִּי הֶחָכָם אֲשֶׁר מַפְרִיד אוֹתְךָ מֵהָעֲרֶב־רַב — רַק אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן, וּמַעֲלַת הַתְּפִלָּה וְהַהִתְבּוֹדְדוּת, שֶׁהַזּוֹכֶה לָהּ מַפְרִישׁ אֲחֵרִים מֵהָרְשָׁעִים. [ה] מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֻמְשָׁלָה עַל אֲנָשִׁים, צָרִיךְ לְהִתְנַהֵג עִמָּהֶם בְּדֶרֶךְ אַחְוָה וְאַהֲבָה. [ו] צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מְאֹד מִבְּחִינַת ׳אֲנָא אֶמְלֹךְ׳, שֶׁגּוֹרֶמֶת לוֹ נְפִילָה, אֶלָּא רַק לִהְיוֹת בָּטֵל וּמְבֻטָּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. [ז] הַצַּדִּיק יוֹרֵד לְתוֹךְ הַצִּנּוֹר שֶׁל הָרְשָׁעִים, כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת הַנִּשָּׁמוֹת שֶׁנִּשְׁקְעוּ שָׁם, וּלְהוֹרוֹת לָאֲחֵרִים שֶׁלֹּא יִפְּלוּ שָׁמָּה. [ח] מַעֲלַת הַתְּמִימוּת וְהַפְּשִׁיטוּת, שֶׁהִיא עִקַּר הַיַּהֲדוּת. [ט] אַף אִם נָפַל לְמַדְרֵגוֹת הֲכִי נְמוּכוֹת, אִם יְבַקֵּשׁ וִיחַפֵּשׂ שָׁם אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא — יִתְגַּלֶּה אֵלָיו מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. [י] עִנְיַן ׳בָּקִי בְּרָצוֹא׳ וּ׳בָקִי בְּשׁוּב׳, וְסוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל, שֶׁאָז הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, וְסוֹד הָאָלֶ"ף. [יא] עַל־יְדֵי שֶׁמְּאַחֵד חֶסֶד וּגְבוּרָה, וְיוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, זוֹכֶה לָצֵאת מִכָּל הַמְּצָרִים שֶׁלּוֹ. [יב] מַעֲלַת הַמִּתְבּוֹנֵן שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא רַק אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, וְסוֹד קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהִיא סְגֻלָּה וְעֵצָה לְהִנָּצֵל מִכָּל הָאוֹיְבִים הָרוּחָנִיִּים.

פָּרָשַׁת כִּי תֵצֵא

[א] כְּשֶׁבָּא לַתְּפִלָּה, צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מִגַּאֲוָה וּמִלְהַזִּיק אֶת זוּלָתוֹ, וְכֵן מֵעֲנָוָה פְּסוּלָה, וְגַם שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּתְפִלָּה בִּשְׁבִיל גַּאֲוָה. [ב] הַבְּחִירָה הִיא בִּפְשִׁיטוּת, אִם רוֹצֶה — עוֹשֶׂה, וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה — אֵינוֹ עוֹשֶׂה. [ג] עַל־יְדֵי צְדָקָה נִצָּלִין מֵעֲבֵרוֹת, וּמְנַצְּחִים בְּמִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר שֶׁל זֶה הָעוֹלָם. [ד] עַל־יְדֵי מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת זוֹכִים לְבַטֵּל אֶת הַיֵּצֶר הָרָע. [ה] הַזּוֹכֶה לְשַׁמֵּחַ אֶת עַצְמוֹ וְאֶת אֲחֵרִים, זוֹכֶה לְבַטֵּל אֶת הַמְּדַמָּה, וּלְנַצֵּחַ אֶת הַיֵּצֶר הָרָע. [ו] הָרְמָזִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְרַמֵּז לְכָל אֶחָד, וְצָרִיךְ לִשְׁמֹר עַל הַזִּכָּרוֹן — לִזְכֹּר בְּעָלְמָא דְּאָתֵי, וְהִתְלַבְּשׁוּת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכָל הָרְמָזִים, וְעִנְיַן הַיִּסּוּרִים שֶׁעוֹבְרִים עַל כָּל אֶחָד. [ז] שְׁנֵי מִינֵי עֲבוֹדוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּפְנִימִיּוֹת, וְצָרִיךְ לַהֲפֹךְ אֶת הַחִיצוֹנִיּוֹת לִפְנִימִיּוֹת, וְעִנְיַן מַקִּיפִים וּפְנִימִיִּים, וְעִנְיַן שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ תָּמִיד מִדַּרְגָּה לְדַרְגָּה, רַק שֶׁלֹּא יֵלֵךְ לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְעִנְיַן עֲשִׂיַּת מַעֲקֶה לְגַג הַמּוֹחִין שֶׁלּוֹ. [ח] קְדֻשַּׁת זִווּגָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים, אֲשֶׁר מוֹלִידִים נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת עַל יְדֵי קְדֻשָּׁתָם. [ט] עַל־יְדֵי שְׁמִירָה עַל הַדִּבּוּר בְּעֵת בְּזָיוֹן, וּבִפְרָט שֶׁלֹּא לְנַבְּלוֹ — זוֹכִים לִקְדֻשָּׁה וְהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה.

פָּרָשַׁת כִּי תָבוֹא

[א] עִקַּר הַשִּׂמְחָה שֶׁל יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה לֶעָתִיד לָבוֹא, אֲבָל עַד עֵת בּוֹא דְּבָרוֹ צְרִיכִים לִסְבֹּל מֵהָעֲרֶב־רַב הָרְשָׁעִים, שֶׁהֵם רָאשֵׁי עַמָּא וְכוּ׳. [ב] סוֹד יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא בְּחִינַת יְשִׁיבָה בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה וְהַסַּבְלָנוּת, וְאָז יַצְלִיחַ דַּרְכּוֹ. [ג] הַצַּדִּיקִים מְקַבְּלִים עַל עַצְמָם אֶת הַסַּכָּנָה וְהַקֹּשִׁי שֶׁבִּפְרִסּוּם, וְעִנְיַן הִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים הָאֱמִתִּיִּים שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁאֵינָם רוֹצִים כְּלוּם, רַק עֲבוֹדַת הַשֵּׁם. [ד] מַעֲלַת הַמִּדָּה הַנִּשְׁגֶּבָה שֶׁל הַכָּרַת הַטּוֹב. [ה] הַשַּׂיָּכוּת שֶׁבֵּין פָּרָשַׁת בְּכוּרִים לְמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק. [ו] הָאָדָם צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל שֶׁאֵין לוֹ כְּלוּם, אֶלָּא רַק אֶת הַיּוֹם הַזֶּה, וְכָךְ יִזְכֶּה לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת. [ז] בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים הִיא — שֶׁפָּנִים דִּקְדֻשָּׁה מִתְרָאִים בְּתוֹךְ הַפָּנִים, עַל־יְדֵי שֶׁמְּדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְזוֹכֶה לְסוֹד

רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ. [ח] עַל־יְדֵי קְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַגְּרוֹת: הָעֵינַיִם, הָאָזְנַיִם, הַחֹטֶם וְהַפֶּה, שֶׁהוּא קְדֻשַּׁת הַדִּבּוּר בִּפְרָט, מְנַצֵּחַ אֶת כָּל אוֹיְבָיו. [ט] סוֹד הַתְּפִלִּין שֶׁהוּא הַדְּבֵקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעִנְיַן רוּחַ סְעָרָה בַּמֹּחַ, שֶׁבָּא עַל־יְדֵי פְּגַם הַדִּבּוּר, שֶׁמֵּבִיא אֶת כָּל הַצָּרוֹת. [י] הַהִסְתַּכְּלוּת בַּשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר וּשְׁמִירַת הָעֵינַיִם בְּסוּר מֵרָע, וְכָל הַפּוֹגֵם בְּעֵינָיו בָּא לִידֵי שִׁגָּעוֹן וְתִמְהוֹן לֵבָב. [יָא] עִקַּר הַשִּׁגָּעוֹן בָּא לָאָדָם עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית. [יב] עַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹרֵד הַגּוּף, וְיִזְכֶּה לִזְכָּרוֹן בָּעֲלְמָא דְּאָתֵי.

פָּרָשַׁת נְצָבִים

[א] מַעֲלַת הַזּוֹכֶה לָבוֹא לַצַּדִּיק לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁאָז תְּשׁוּבָתוֹ הִיא עִם אֱמֶת. [ב] הַשּׁוֹפָר מַכְנִיס בָּאָדָם יַשְׁרוּת לֵב וְשִׂמְחָה, וּמְפַשֵּׁט אֶת כָּל הָעַקְמֻמִיּוּת שֶׁבְּלִבּוֹ, וְכָל הָרַע שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְנַעֲשֶׂה כֻּלּוֹ טוֹב. [ג] בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה כְּשֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו הָרַע שֶׁבְּאוֹתָהּ מִדָּה דַּיְקָא, שָׁם עָלָיו לִמְסֹר אֶת עַצְמוֹ וּלְתַקֵּן. [ד] עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְשִׁפְלוּת, הוֹלֵךְ לוֹ כְּסֵדֶר, וְזוֹכֶה לִלְמֹד בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. [ה] עַל־יְדֵי קְדֻשַּׁת הַדִּבּוּר, זוֹכֶה שֶׁשָּׁם הַוַיָ"ה בָּרוּךְ הוּא תָּמִיד לְנֶגֶד עֵינָיו.

פָּרָשַׁת וַיֵּלֶךְ

[א] הַצַּדִּיק הוּא הָרַחֲמָן הָאֱמִתִּי, וְהוּא מַכְנִיס דַּעַת בִּנְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעִקַּר עֲבוֹדָתוֹ, שֶׁגַּם כְּשֶׁהוּא לְמַעְלָה, הוּא נִמְצָא לְמַטָּה, וְזֶה גַּם לְאַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ, עַל־יְדֵי בֵּן וְתַלְמִיד שֶׁמַּשְׁאִיר, וְזֶה הָיָה סוֹד מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. [ב] כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, הוּא מַרְגִּישׁ אֶת הָעוֹלָם הַבָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְזֶה עַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלֶה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, וּכְשֶׁמַּכְנִיס בְּעַצְמוֹ אֱמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵין צָרִיךְ לִפְחֹד מִשּׁוּם בְּרִיָה שֶׁבָּעוֹלָם.

פָּרָשַׁת הָאֲזִינוּ

[א] הַשְׁלֵמוּת הִיא לְקַשֵּׁר אֶת אַחַר הַבְּרִיאָה בְּקֹדֶם הַבְּרִיאָה, וַעֲבוֹדַת הַצַּדִּיק הִיא לְהוֹרִיד עַצְמוֹ אֶל כָּל הַנְּשָׁמוֹת הַיְרוּדוֹת, וּלְשַׁתֵּף מִדַּת הָרַחֲמִים בְּמִדַּת הַדִּין. [ב] עֲבוֹדַת הַצַּדִּיק בְּעָסְקוֹ לְעוֹרֵר וּלְחַזֵּק אֶת דָּרֵי מַעְלָה וְאֶת דָּרֵי מַטָּה כְּאֶחָד. [ג] כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו הוּא בְּרַחֲמִים וּבְתַחֲנוּנִים, עַל־יְדֵי־זֶה מַמְשִׁיךְ חִיּוּת אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם וּמַמְתִּיק הַדִּין. [ד] אִם זוֹכֶה לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ בִּתְמִימוּת, נִצּוֹל מֵעַקְמֻמִיּוּת הַלֵּב, וְזוֹכֶה לִרְאוֹת אֲשֶׁר כָּל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט. [ה] עַל־יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת זוֹכֶה לְהוֹצִיא מִלִּבּוֹ כָּל מִינֵי מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל כְּפִירוּת, רַחֲמָנָא לִצְלָן. [ו] מַעֲלַת הַהִתְבּוֹדְדוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְדַבֵּק עַצְמוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה מְצִיאוּת מִשּׁוּם בְּרִיָה שֶׁבָּעוֹלָם. [ז] עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם מַפְרִישׁ עַצְמוֹ מִקְּלִפַּת 'כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי', עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְחַיִּים נִצְחִיִּים. [ח] חֹמֶר הָאִסּוּר שֶׁל כַּעַס, שֶׁבָּזֶה טוֹרֵף אֶת נִשְׁמָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה מִמֶּנּוּ, וְאַף מְאַבֵּד אֶת פַּרְנָסָתוֹ. [ט] צְרִיכִים לִשְׁמֹר אֶת הַזִּכָּרוֹן — לִזְכֹּר תָּמִיד בָּעוֹלָם הַבָּא, וְזֶהוּ עִקַּר הָאֱמוּנָה.

פָּרָשַׁת בְּרָכָה

[א] מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בֵּרַךְ אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיַּעֲשׂוּ תָּמִיד הַתְחָלָה חֲדָשָׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְלוּ. [ב] מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה יָכוֹל לִכְתֹּב עַל עַצְמוֹ "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה'", כִּי הָיָה כָּל־כָּךְ נִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנֶעֱקָרָה מִמֶּנּוּ כָּל הַגַּשְׁמִיּוּת כְּאִלּוּ כְּבָר מֵת, וְכֵן בְּכָל צַדִּיק בְּחִינַת מֹשֶׁה.

תורה

בראשית

א, א בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ ..... בחוקותי ג

א, ב והארץ היתה תוהו ובוהו ..... וישלח יא

א, טז ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים ..... שמיני ה

א, לא ויהי ערב ויהי בקר יום השישי ..... קדושים א

ב, ז וייצר ה' אלקים את האדם ..... בלק ז

ב, ט ועץ החיים בתוך הגן ..... וירא ב

ב, יט נפש חיה הוא שמו ..... שמיני ה; במדבר ו

ג, ה והייתם כאלהים יודעי טוב ורע ..... משפטים ז

ג, ז ותפקחנה עיני שניהם ..... בראשית ה

ג, יז ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה ..... חיי"ש ה; ראה ג

ג, יט בזעת אפך תאכל לחם ..... וישב ג

ד, א והאדם ידע את חוה ..... לך לך יג

ד, ו למה חרה לך ולמה נפלו פניך ..... תצוה ד; בלק ו

ד, ז לפתח חטאת רובץ ..... שופטים יא; תצא ב

ד, טו וישם ה' לקין אות לבלתי הכות ..... וארא ג

ו, יג קץ כל בשר וכו' מלאה הארץ חמס מפניהם ..... בראשית ו; וישב א; מסעי ג; תבוא א

ט, ב ומוראכם וחתכם ..... תצוה ד; בלק ו

י, יד ואת פתרוסים ואת כסלוחים ..... בשלח א

יא לא אשר הוצאתיך מאור כשדים ..... יתרו י

יב, ז ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו ..... בלק ו

יב, ח ויעתק משם ההרה ..... בלק ו

יג, יח ויאהל אברם ..... בלק ו

יד, טו ויחלק עליהם לילה ..... בא ב, ד

יד, יט ויברכהו ויאמר ברוך אברם ..... יתרו י

יד, כב קונה שמים וארץ ..... לך לך י; יתרו י

טו, ז אני ה' אשר הוצאתיך ..... מסעי ג

טו, ח במה אדע כי אירשנה ..... לך לך יג; מסעי ב

טו, יב והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו ..... מסעי ג

טו, יג ידוע תדע כי גר יהיה זרעך ..... חקת ד

טז, יא כי שמע ה' אל עניך ..... וירא ה; צו ד

יז, א אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים ..... שופטים ח

יז, ו והפרתי אתך במאד מאד ..... שלח ב

יז, כ ולישמעאל שמעתיך הנה ברכתי ..... שלח ב

יט, כז וישכם אברהם בבוקר ..... ויצא ה

כ, ז השב אשת האיש ..... תצא א

כב, ד וירא את המקום מרחוק ..... ויצא ה

כב, ז ואיה השה לעולה ..... וישב ט; שופטים ט; האזינו ד

כב, יב ולא חשכת את בנך ..... פקודי ג, ה

כב, טז ולא חשכת את בנך ..... אחרי ב

כב, יז כי שמע ה' אל עניך ..... בלק ט

כד, ב שים ידך תחת ירכי ..... שמות ג

כד, י וכל טוב אדניו בידו ..... תולדות כד, י

כד, סג ויצא יצחק לשוח בשדה ..... ויצא ה

כה, יח ולא ירא אלקים ..... שופטים ח

כה, יט הלעיטני נא מן האדום ..... וישב ג

כה, לד ויבז עשו את הבכורה ..... שמות ה

כו, כה ויבן שם מזבח ..... בלק ו

כז, א ותכהינה עיניו מראות ..... בראשית ו; פקודי ד; אמור ה; במדבר ז; ראה י; שופטים ו

כז, מ ועל חרבך תחיה ..... וישלח א; חקת ג

כז, מא יקרבו ימי אבל אבי ..... תולדות י

כז, מג ברח לך אל לבן אחי ..... תולדות י

כח, י ויצא יעקב מבאר שבע ..... תולדות י

כח, יא ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ..... ויצא ה

כט, יח ויאהב יעקב את רחל ..... ויצא יא

כט, כ ויהי בעיניו ימים אחדים באהבתו ..... תולדות א

כט, ל ויבוא גם אל רחל ויאהב גם את רחל מלאה ..... ויצא יא

כט, לד על כן קרא שמו לוי ..... תשא ז

ל, כד יוסף ה' לי בן אחר ..... וישב א; מקץ ו

לא, יג קום צא מן הארץ הזאת ..... וישלח א

לג, יז ויעקב נסע סכתה ..... במדבר ה

לג, כ ויקרא לו אל אלהי ישראל ..... ויחי ב

לד, ל ונאספו עלי והכוני ..... וישלח ה

לו, ו וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו ..... חקת ד

לו, י ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ..... שמות ג

לז, ב ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם ..... ויגש ז

לז, ד ולא יכלו דברו לשלום ..... ויחי יא

לז, יח ויראו אותו מרחוק ובטרם יקרב כו' ..... תשא ז

לז, כ ונראה מה יהיו חלומותיו ..... תשא ז

לז, כב למען הציל אותו מידם ..... בלק ט

לז, כד והבור ריק אין בו מים ..... וישב ח

לח, ז ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' ..... לך לך ט; ויחי ד; דברים ז

לט, ג וירא אדוניו כי ה' אתו ..... ויגש ז

לט, יג וינס ויצא החוצה ..... וישב ז; מקץ ד

לט, טו כי הרימותי ידי ואקרא ..... לך לך י

מא, לב והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני הרעב ..... אמור א

מא, לח איש אשר רוח בו ..... פנחס ז

מא, לט אין נבון וחכם כמוך ..... ויחי א

מא, מג וירכב אותו במרכבת המשנה ..... תבוא ה

מא, נא כי נשני אלקים את כל עמלי ..... מטות ד

מא, נז וכל הארץ באו מצרימה לשבר אל יוסף ..... שמות ד

מב, כא אבל אשמים אנחנו ..... וישב ג; מקץ א; ויגש ב

מב, כז ויפתח האחד את שקו ..... תשא ז

מג, יד ואל שדי יתן לכם רחמים ..... מסעי ב, ג

מה, ג ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף ..... ויגש ז

מה, יב כי פי המדבר אליכם ..... ויגש ז

מז, יד וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא ..... שמות ד

מז, כז וישב ישראל בארץ גושן ויאחזו בה ..... ויחי ד

מח, ד אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי ..... צו ד; בלק א

מח, כב ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך ..... בלק א

מט, ג כחי וראשית אוני ..... שמות ג; בלק א

מט, ה שמעון ולוי אחים כלי חמס ..... תשא ז

מט, ו בקהלם אל תחד כבודי ..... ויחי יא; קרח א

מט, כב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ..... ויחי א, ט

מט, כח וזאת אשר דבר להם אביהם ..... אחרי ג; ברכה א

נ, טו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו ..... ויחי ב

נ, יז שא נא לפשע עבדי אלהי אביך ..... וישב ג

שמות

ב, יג ויצא ביום השני ..... ואתחנן ה

בף טו וברח משה מפני פרעה ..... ואתחנן ה

א, ה ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב ..... שמות ג

א, ו וימת יוסף וכל הדור ההוא ..... ויחי ג

א, יב ויקוצו מפני בני ישראל ..... בלק א

א, יג ויעבידו מצרים את בני ישראל ..... בשלח א; יתרו ט

א, יז ותחיין את הילדים ..... שמות ו

ב, ב ותרא אותו כי טוב הוא ..... ויחי ד

ב, יד הלהרגני אתה אומר ..... דברים ד

ג, יב בהוציאך את העם ממצרים תעבדון וכו' ..... בא א

ד, יא מי שם פה לאדם ..... צו ג

ד, יג שלח נא ביד תשלח ..... בהר א; דברים ד

ד, יד וראך ושמח בלבו ..... שמות ז; תצוה ב

ה, ב מי ה' אשר אשמע בקולו ..... מקץ ד; שמות ו

ה, כב למה הרעותה לעם הזה ..... וארא א; תשא ה

ח, יא וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד ..... ויגש ב

י, כא וימש חושך ..... משפטים ד

יא, יז והיה כאשר ירים משה ידו ..... יתרו ב

יב, ב החדש הזה לכם ..... בא ג

יב, לו וינצלו את מצרים ..... שמות ד

יב, לט וגם צדה לא עשו להם ..... בא א

יג, ב פטר כל רחם ..... מטות ד

יג, ט ולזכרון בין עיניך ..... ראה ט

יג, יט ויקח משה את עצמות יוסף עמו ..... מקץ ד

יד, ה כי ברח העם ..... ויצא יב

יד, י ופרעה הקריב ..... וירא ג

יד, לא ויאמינו בה' ובמשה עבדו ..... בא א; תשא ה, ז; שמיני ד

טו, ג ה' איש מלחמה ..... תצא ו

טו, ט אמר אויב ארדוף אשיג אחלק ..... תצא ט

טז, ה והיה משנה על אשר ילקטו יום יום ..... תבוא ה

טז, כט אל יצא איש ממקומו ביום השביעי ..... וישלח ט; אמור ו

טז, כ ויקצף משה ..... ואתחנן ב

יז, ב ויהי ידיו אמונה ..... בא ו; תשא א

יז, ט צא הלחם בעמלק מחר ..... יתרו ד; ראה א

יז, יב ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש ..... חקת ג

יז, טז מלחמה לה' בעמלק ..... וישלח ה

יז, ז היש ה' בקרבנו אם אין ..... יתרו א; ואתחנן ז

יז, יב ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש ..... מסעי ב

יט, ד מן ההר אל העם ..... בחוקותי ב; פנחס ח

יט, יד וירד משה מן ההר אל העם ..... ברכה א

יט, כ וירד ה' על הר סיני ..... בהר א

יט, כא פן יהרסו לעלות אל ה' ..... שמיני ב; פנחס ז; ראה ז

כ, ב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך ..... תשא ו; ראה ג

כ, יג לא תרצח, לא תנאף, לא תגנב ..... יתרו ז

כ, טו וכל העם רואים את הקולות ..... יתרו ב

כ, יח ויעמד העם מרחק ומשה נגש ..... פקודי ד, ה; אחרי ב

כא, יט ורפוא ירפא ..... בהעלותך ז

כג, כה ועבדתם את ה' אלקיכם ..... נח ד

כד, יב ואתנה לך את לוחות האבן ..... תרומה ו, ז

כה, ג וזאת התרומה ..... אחרי ג

כה, ח ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ..... תרומה ב

כה, י ועשו ארון עצי שטים ..... פקודי ב

כה, כב ודברתי אתך מעל הכפורת ..... תצוה ה; נשא ה

כח, ל ונשא אהרן את משפט בני ישראל ..... צו ד; ראה ג

כח, לח והיה על מצחו תמיד ..... ויגש ז; תצוה ד; תבוא ט

ל, יב ראש בני ישראל ..... שמות ג

לא, יז כי ששת ימים עשה ה' את השמים ..... ויקהל ב

לב, א אשר ילכו לפנינו כו' כי זה משה האיש ..... תשא ה; מסעי ג

לב, ד אלה אלהיך ישראל ..... משפטים ד; מסעי א; דברים ב

לב, ה וירא אהרן ..... שמיני א

לב, י ויחר אפי בהם ואכלם ..... תשא ה; ואתחנן ב

לב, לב ועתה אם תשא חטאתם ואם אין וכו' ..... וארא א; דברים א

לב, לד וביום פקדי ופקדתי ..... מסעי ג

לג, יט וחנתי את אשר אחן ..... ראה ט

לג, כ כי לא יראני האדם וחי ..... ויחי ו

לג, כא הנה מקום אתי ..... בראשית יד, טו; בהר ג

לג, כב ושכתי כפי עליך ..... במדבר ז

לד, א אשר שברת ..... בראשית א

לד, ח וימהר משה ויקד ארצה ..... ויצא ג; ואתחנן ב

לד, כח ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה ..... וילך א

מ, יח ויקם משה את המשכן ..... פקודי ד

ויקרא

א, א וידבר ה' אליו מאהל מועד ..... נשא ה

א, ט אשה ריח ניחוח לה' ..... תצא א

י, טז ויקצף משה ..... ואתחנן ב

יח, ה וחי בהם ..... ואתחנן ז

יט, ד אל תפנו אל האלילים ..... בהר ה; האזינו ו

יט, יד ויראת מאלקיך ..... במדבר ב

יט, יז הוכח תוכיח את עמיתך ..... בראשית יב; חקת ה; דברים א, ב; ואתחנן ה

יט, יח ואהבת לרעך כמוך ..... בלק ט; ואתחנן א

יט, יט שדך לא תזרע כלאים ..... יתרו ז

כ, כג כי את כל אלה עשו ..... שופטים ז

כב, ז ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ..... משפטים ה

כג, כד מקרא קדש ..... פנחס א

כד, טו איש איש כי יקלל אלקיו ..... בלק ז

כו, יט ושברתי את גאון עוזכם ..... תולדות יא
כו, כא ואם תלכו עמי קרי ..... תולדות יא
כז, לג ואם המר ימירנו ..... וירא ג
כז, לד אלה המצות אשר צוה ה' ..... במדבר ב

במדבר

ב, ב איש על דגלו באותות לבית אבותם ..... אמור ו
ה, יב איש כי תשטה אשתו ..... נשא ב
ה, כח ונקתה ונזרעה זרע ..... ויקהל ד
ו, ב איש או אשה כי יפלא לנדור נדר ..... מטות א
ט, כג על פי ה' יסעו ועל פי ה' יחנו ..... בראשית טז
יא, כו ותנח עליהם הרוח והמה בכתובים ..... וישב ג
יא, כח ויען יהושע בן נון משרת משה אדוני משה כלאם ..... בראשית ח; פנחס ח
יא, לד ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה ..... מסעי ה
יב, ג והאיש משה ענו מאד מכל האדם ..... בהר א; קרח א, ד; ואתחנן ג; ברכה ב
יב, ו בחלום אדבר בו ..... ויצא ז
יב, יא בי אדוני, אל נא תשת עלינו חטאת ..... בהעלותך ז
יג, לא כי חזק הוא ממנו ..... מקץ א
יג, לב ארץ אכלת יושביה ..... שלח ב
יד, א ויבכו העם בלילה ההוא ..... מקץ א
יד, יט סלח נא לעון העם הזה ..... מקץ א
יד, כ ויאמר ה' סלחתי כדבריך ..... תרומה ב
טו, לט ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ..... ויחי ב; שופטים א; תבוא יא
טז, ד וישמע משה ויפול על פניו ..... ויחי יא; קרח א
טז, ז רב לכם בני לוי ..... קרח א
טז, יא הנועדים על ה' ..... דברים ה
טז, טו ויחר למשה ..... ואתחנן ב
יז, ג את מחתות החטאים האלו בנפשותם ..... קרח א
כא, ה וידבר העם באלקים ובמשה ..... שמיני ד
כא, ו הנחשים השרפים ..... ואתחנן ה
כא, יד את והב בסופה ..... נשא ה
כג, ד ויקר אלהים אל בלעם את שבעת המזבחות ערכתי ..... בלק ו; ויקרא ב
כג, ט כי מראש צורים אראנו כו' הן עם לבדד ישכון ..... ויחי א; בלק ז
כד, יד לכה איעצך אשר יעשה העם הזה ..... ויחי ז; בלק ט
כד, כ ראשית גוים עמלק ..... תבוא ה
כד, כג מי יחיה משמו אל ..... חיי"ש ח
כה, א ויחל העם לזנות ..... דברים ז
כה, ז ויקח רמח בידו ..... פנחס ד
כה, יא בקנאו את קנאתי ..... בראשית ח; וישב ד
כז, ח והעברתם את נחלתו ..... בא ז
כז, יח איש אשר רוח בו ..... שמיני ב
ל, ג לא יחל דברו כל היוצא מפיו יעשה ..... מטות א
לא, יד ויקצף משה ..... ואתחנן ב
לא, נ ונקרב את קרבן ה' וגו' לכפר על נפשתינו ..... פנחס ד
לג, א אלה מסעי בני ישראל ..... מסעי ב
לג, טו ויסעו מרפידים ..... בשלח ה
לד, ב כי אתם באים אל הארץ ..... תבא ב

דברים

א, יא ויברך אתכם כאשר דבר לכם ..... וישב ו
א, יג ואשימם בראשיכם ..... דברים ד
א, טז שמוע בין אחיכם ושפטתם ..... משפטים ב
א, מו ותשבו בקדש ימים רבים ..... וירא ג
ג, כה ההר הטוב הזה והלבנון ..... יתרו ג
ד, ד ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום ..... ויגש ז; פנחס ד
ד, ו כי היא חכמתכם ובינתכם ..... וישב ג
ד, ז כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים ..... תשא ב
ד, יג ויגד לכם את בריתו ..... ויחי ז
ד, לה אתה הראת לדעת ..... לך לך ח; יתרו ט; מסעי ב; תצא ח
ד, מג את בצר במדבר ..... ואתחנן ה
ד, מד וזאת התורה ..... אחרי ג
ה, ד פנים בפנים דבר ה' עמכם ..... תבוא ז

ה, כח ואתה פה עמד עמדי ..... דברים ד; ברכה א

ו, ד שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ..... משפטים ד

ו, ה ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ..... שופטים יא

ו, כה וצדקה תהיה לנו כי נשמר ..... בראשית ג

ז, ז לא מרובכם חשק ה' בכם ..... שלח ב

ז, ח מאהבת ה' אתכם ..... שלח ב; תבא ב

ז, כה פסילי אלהיהם תשרפון באש ..... משפטים ד

ח, ג כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם ..... צו ג

ח, ט אשר לא במסכנות תאכל בה לחם ..... ויחי י

ח, יז כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה ..... בא ה; ראה ה; האזינו ז

ח, יח כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל ..... פנחס ח

ט, יז ואשברם לעיניכם ..... בראשית א

ט, יט כי יגורתי מפני האף והחמה ..... פנחס ד

יא, יב ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה תמיד עיני ה' בה מרשית ..... בראשית ה; חיי"ש ד; ויצא ג; מקץ א; בא ג; שלח ב; מסעי א; ואתחנן ב; תבוא א, ב

יא, טז וסרתם ועבדתם אלהים אחרים ..... צו ב; מסעי א, ב

יא, כב ולדבקה בו ..... תבוא ט

יב, ז ושמחתם בכל משלח ידכם ..... תצא ה

יב, ט כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ..... מסעי א

יד, א בנים אתם לה' אלקיכם ..... תצא ו

יד, יט קנה שמים וארץ ..... וירא ו

טו, ז כי יהיה בך אביון מאחד אחיך ..... תצא ג

טו, ח פתוח תפתח את ידך לו ..... תבוא ה

טו, י נתון תתן לו ולא ירע לבבך כו' כי בגלל הדבר הזה יברכך ..... בהר ד; תבוא ה

יז, ט אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ..... שופטים ד

יז, יא לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ..... שמיני ד; ואתחנן ד; שופטים ד

כ, יט כי האדם עץ השדה ..... וישלח ד; קרח ג

כב, ו בכל עץ ..... בשלח ד

כב, ח ועשית מעקה לגגך ..... יתרו ז

כב, י לא תחרוש בשור ובחמור ..... יתרו ז

כג, ד לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' ..... תצא ח

כג, ח לא תתעב אדומי ..... תצא ח

כג, י ונשמרת מכל דבר רע ..... וירא א

כג, יד ויתד תהיה לך על אזנך ..... שופטים א

כג, טו ולא יראה בך ערות דבר ..... שופטים א

כה, יח אשר קרך בדרך ..... יתרו ד; שופטים ח; תצא ד, ז; תבוא ה

כו, ג הגדתי היום לה' אלקיך ..... עקב ב

כז, ו אבנים שלמות תבנה ..... תצא א

כח, לד והיית משוגע ממראה עיניך אשר תראה ..... תבוא י

כח, מז תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ..... תולדות יא

כט, יז שורש פורה ראש ולענה ..... פנחס ה

כט, כח הנסתרות לה' אלקינו ..... ויצא יא; מצורע א

ל, ו ומל ה' אלקיך את לבבך ..... לך לך ט; ויחי ד

לא, כו לקוח את ספר התורה הזה ..... ברכה ב

לב, א עם נבל ולא חכם ..... תשא ז

לב, ד הצור תמים פעלו ..... וירא ב

לב, ו עם נבל ולא חכם ..... בא א; ראה ח

לב, כ בנים לא אמון בם ..... ראה ט

לב, מ כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי ..... לך לך י

לג, א וזאת הברכה אשר ברך משה ..... ברכה א

לג, ז וזאת ליהודה ..... אחרי ג; ברכה א

לג, ח ולוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידיך ..... תשא ז

לג, יז בכור שורו הדר לו ..... ויחי א

לג, כא כי שם חלקת מחקק ספון ..... נשא ב

לד, ה משה עבד ה' ..... חיי"ש ז

לד, י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ..... בהעלותך ו; ברכה ב

נביאים

יהושע

א, א משה עבד ה' ..... ראה ו

א, ח לא ימוש ספר התורה הזה מפיך ..... משפטים ד; שופטים יב

יג, י וידם השמש וירח עמד ..... שמיני ה

שופטים

א, טו וידבר יפתח את כל דבריו לפני ה' ..... שופטים ה

ה, לא ואהביו כצאת השמש בגבורתו ..... שמיני ה

שמואל-א

ב, ט רגלי חסידיו ישמור ורשעים בחשך ידמו ..... בא ג; תשא א; בהר ד; תבוא א

י, ה ופגעת חבל נביאים יורדים מהבמה ולפניהם ..... ויגש ד

יד, מז ובכל אשר יפנה ירשיע ..... תצא ה

טו, יא ויזעק אל ה' כל הלילה ..... שופטים ה

טז, יד ורוח ה' סרה מעם שאול ובעתתו ..... תצא ה

יז, ו ומצחת נחשת על רגליו ..... פנחס א

יז, טז ויגש הפלשתי השכם והערב ..... פנחס א; שופטים יב

יז, מ ויקח מקלו בידו ויבחר לו חמשה חלוקי אבנים ..... שופטים יא

כא, ח ושם איש מעבדי שאול נעצר ..... בהר ה

כג, ג צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלקים ..... וישב ו

לא, ד ויקח שאול את החרב ויפל עליה ..... תצא ה

שמואל-ב

כג, ג אמר אלקי ישראל לי דבר צור ישראל ..... שופטים ב; תצא א

כג, כא ויגזול את החנית מאת המצרי ..... חקת ג

מלכים-א

ח, יא ויחכם מכל האדם ..... ראה ח

ח, יב אז אמר שלמה ה' אמר לשכן בערפל ..... פקודי ג

יח, לט וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו וכו' ..... שמיני ב

מלכים-ב

ג, טו ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ..... תצא ה

ד, יא ויהי היום ויבוא שמה ..... נצבים א

ח, ד ספרה נא את הגדולות אשר עשה אלישע ..... פנחס ד

י, יח אחאב עבד את הבעל מעט, יהוא יעבדנו הרבה ..... ראה ה

י, ל ויאמר ה' אל יהוא יען אשר הטיבות ..... ראה ה

י, לא ויהוא לא שמר ללכת בתורת ה' ..... ראה ה

ישעיה

א, ד זרע מרעים בנים משחיתים כו' נזורו אחור ..... צו ב; ראה ט

א, כא צדק ילין בה ..... מקץ א

ב, יז ונשגב ה' לבדו ..... וישלח ד

ב, כב חדלו לכם מן האדם וכו' ..... האזינו ח

ג, ז ובביתי אין לחם ואין שמלה ..... מסעי ה

ג, טז ומשקרות עינים ..... משפטים ו

ה, כ הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע ..... וירא ו; שמיני ח; שופטים ד

ו, ג מלא כל הארץ כבודו ..... ויצא ט; מקץ ב; ויחי ו; ויקרא א; האזינו ב

ח, טז חתום תורה בלימודי ..... שופטים ב

יא, ג והריחו ביראת ה' ..... ויקרא ג; תבוא ח

יא, ו וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ..... לך לך ד

יא, ט כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים פן אבוא והכתי את כל הארץ חרם ..... וישב יא; מקץ ב; יתרו ו; תשא ב; שמיני ב

יד, כט כי משרש נחש יצא צפע ..... תבוא א

כא, יא אלי קורא משעיר ..... פקודי ג

כה, ט זה ה' קוינו לו ויושיענו ..... מקץ ב; ויקהל ב

כו, ד כי בי"ה ה' צור עולמים ..... שלח א

כו, ט נפשי אויתיך בלילה ... תולדות ה; ראה ב

כו, יט הקיצו ורננו שוכני עפר ... וירא ז; ויגש ו; פקודי א; תזריע ב; נשא א

כט, יג בשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני ... ויגש ב; פנחס ד

ל, יח אשרי כל חוכי לו ... שופטים ב

ל, כב צא תאמר לו ... בראשית יג

ל, כו והיה אור הלבנה כאור החמה ... תשא ד

לג, ו יראת ה' היא אוצרו ... אחרי א

לג, ז הן אראלם צעקו חוצה ... שמות ז

לח, יט אב לבנים יודיע אל אמתך ... בא ז

לה, י ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה ... תולדות יא

מא, ח זרע אברהם אהבי ... וירא ט; תולדות א

מג, ז כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו ... וישב ט; שמיני ח

מג, טז הנותן בים דרך ... ראה י

מד, ו אני ראשון ואני אחרון ... מקץ ב

מה, יח לא תוהו בראה לשבת יצרה ... שמיני ג

מח, ט ותהלתי אחטם לך ... ויקרא ג; צו ד; בהעלותך ו

מט, ג ישראל אשר בך אתפאר ... חיי"ש ד; וישלח ו; מטות ב

מט, ט לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך ... נח ג

מט, י כי מרחמם ינהגם ... בא ז; דברים ד

נ, י מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו ... ויצא ה

נג, ה ובחבורתו נרפא לנו ... וארא א; תבוא ג

נג, יב לכן אחלק לו ברבים ... דברים ד; תבוא ג

נד, טו מי גר אתך ... וישב ב

נה, ג חסדי דוד הנאמנים ... תשא א

נה, י הוי כל צמא לכו למים ... תרומה ז

נה, יב כי בשמחה תצאו ... תצוה ב

נו, ב אשרי אנוש יעשה זאת ... אחרי ג

נו, יא והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה ... תצא ז

נח, א כשופר הרם קולך והגד לעמי ... בראשית יב

נח, ז ומבשרך לא תתעלם ... יתרו ה

נט, כא זאת בריתי ... אחרי ג

ס, ג והלכו גוים לאורך ... בהר ו

סג, ט בכל צרתם לו צר ... וישב יא

סד, ג עין לא ראתה אלקים זולתך ... יתרו ט; תשא ח; פקודי א; קרח ב דברים ז; שופטים ח

ירמיה

א, יא ויהי דבר ה' אלי לאמר מה אתה רואה ירמיהו ... בלק ה

א, יד מצפון תפתח הרעה ... ויחי ח; נשא ג

ב, ב כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך ... בא א

ב, ג ראשית תבואתה ... בראשית א

ג, ג ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם ... בשלח א; תצוה ד; תשא ז

ד, כב בנים סכלים המה ... ראה ט

ה, כה עונותיכם הטו אלה ... בשלח ד; שופטים יא

ז, טז ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ... ויצא ה

ח, כה עונותיכם הטו אלה ... יתרו ט

ט, ד למדו לשונם דבר שקר ... מטות א

ט, ז חץ שחוט לשונם מרמה ... ויחי יב; מצורע א

יחזקאל

א, ד רוח סערה באה מן הצפון ... וירא א

א, ד ונוגה לו סביב ... וישב ט

א, כו ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם ... נח ה

א, כז וארא כעין החשמל כמראה ... וירא א

ה, ה זאת ירושלים ... אחרי ג

יג, ט ואל אדמת ישראל לא יבואו ... תבוא א

טז, סג למען תזכרי ובשת ... בראשית יב

כ, לב והעולה על רוחכם ... וישב ט; תצוה ה; צו ב; האזינו ד

לב, כז ותהי עונותיו על עצמותם ... בשלח ד; יתרו ט; שופטים יא

לג, כד אחד היה אברהם ... לך לך א, ב, ה; במדבר ג; בלק ב, ג, ד, ז

לד, לא ואתן צאני צאן מרעיתי ... תבוא א

מג, ב והארץ האירה מכבודו ... ויגש ב; משפטים ד

הושע

ב, א והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי ... ראה ט
ה, יא כי הואיל הלך אחר צו ... צו א
ו, א לכו ונשובה אל ה' ... נח ד
יא, ט בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר ... מצורע א
יב, ד בבטן עקב את אחיו ... וישלח ו
יבף יא וביד הנביאים אדמה ... תצא ה
יד, ב שובה ישראל עד ה' אלקיך ... קדושים ז
יד, ג קחו עמכם דברים ... נח ד
יד, י צדיקים ילכו ופושעים יכשלו בם ... אמור ד, ז; פנחס ו

עמוס

ג, ו אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו ... נצבים ב
ה, י והפך לבקר צלמות ויום לילה החשיך ... מקץ ב
ח, ט והבאת השמש בצהרים ... מקץ ב
ט, ז הלוא כבני כושיים אתם לי בית ישראל ... וארא ג

חבקוק

ב, ד וצדיק באמונתו יחיה ... בשלח ה

חגי

לי הכסף ולי הזהב אמר ה' ... חיי"ש ד; תרומה א

זכריה

יא, ז לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים ... בא ג
יד, ז והיה יום אחד יודע לה' ... מקץ ב
יד, ט ביום ההוא יהיה ה' אחד ... ויחי ט-טו; שמיני ו

צפניה

א, טו יום עברה היום ההוא ... בא ז

מיכה

ו, ב שמעו הרים את ריב ה' ... בא ג
ז, ה אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף משוכבת חיקך שמור פתי פיך ... תבוא ט

מלאכי

א, ב אהבתי אתכם אמר ה' ... שלח ב
א, יא בכל מקום מוקטר ומוגש לשמי ... שופטים ה
ג, ו אני ה' לא שניתי ... מקץ ב
ג, י ובחנוני נא בזאת ... אחרי ג
ג, יח ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע ... משפטים ה
ג, כא ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגלי ... וירא ז
ג, כב זכרו תורת משה עבדי ... נשא ה; מסעי ג; וילך א
ג, כג הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא ... שמיני ב; פנחס א

כתובים

תהלים

א, א ובמושב לצים לא ישב ... בשלח א
ג, ב ה' מה רבו צרי רבים קמו עלי ... חיי"ש ב
ד, ב בצר הרחבת לי ... שמיני ז; חקת ד
י, ד רשע כגובה אפו בל ידרוש אין אלקים כל מזימותיו ... שופטים א
יב, ט סביב רשעים יתהלכון ... נח ג; וישב ד; ויגש ה; פנחס ד
יב, ט כרום זולות לבני אדם ... ויצא יא
טז, ח שויתי ה' לנגדי תמיד ... ויגש ז; תרומה ב; תצוה ה; ואתחנן א
יז, י סגרו פימו דברו בגיאות ... משפטים ד
יח, לא האל תמים דרכו אמרת אלוה צרופה ... שופטים ח

כג, ו ושבתי בבית ה' לאורך ימים ויצא ט

כד, י מי הוא זה מלך הכבוד משפטים ד

כז, א ה' אורי וישעי נח ג; תולדות ו; ויגש ה; פנחס ד

כז, ג בזאת אני בוטח אחרי ג; האזינו ט; ברכה א

כט, ד קול ה' בכח יתרו ז

ל, ח ה' ברצונך העמדתה להררי עז בראשית טו

ל, יג כבוד ולא ידום משפטים ד

לב, ו על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא ברכה א

לג, ו בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו נח ד

לד, ט טעמו וראו כי טוב ה' מטות ב

לד, יז פני ה' בעושי רע להכרית מארץ זכרם ויחי ד

לד, כב תמותת רשע רעה בשלח ד; יתרו ט; שופטים יא

לז, ג שכן ארץ ורעה אמונה לך לך ד; ויצא א, ג; משפטים ז; ואתחנן ב; תבוא א, ב

לז, י ועוד מעט ואין רשע בראשית ו

לז, יח יודע ה' ימי תמימים שופטים ח

לז, כג מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ מסעי ד

מ, ה אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו וישב יא

מ, ח אז אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי אמור ג

מא, ב אשרי משכיל אל דל שמיני ז; וילך א

מב, ט יומם יצוה ה' חסדו כו' תפלה לא'ל חיי בראשית ב; יתרו א; פנחס ד

מד, ז כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני בלק א

מה, ד חגור חרבך על ירך שמות ג

מו, ט לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ ויקהל ב

מז, י נדיבי עמים נאספו פקודי ד

מט, יג נמשל כבהמות נדמו תצוה ד; בלק ו

נ, יט פיך שלחת ברעה נח ה

נ, כג ושם דרך אראנו בישע אלקים עקב ג

נא, יז אדני שפתי תפתח תצא א

נא, יט זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה צו ב; במדבר ב; ואתחנן ד

נב, ג חסד אל כל היום תולדות ג; תשא א; בהעלותך ה

נג, ד כולו סג יחדיו נאלחו שופטים ו

נה, כ אשר אין חליפות למו ולא יראו אלקים בא ז; וילך א

נה, כא שלח ידו בשלומיו חלל בריתו תשא ז

נו, יא בה' אהלל דבר באלקים אהלל דבר תולדות ג; ויצא ט; ויחי טו; שופטים יא; וילך ב; האזינו ג

נז, ה בני אדם שיניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה ויחי יב

סא, ה אגורה באהלך עולמים ויצא י

סב, יג אתה תשלם לאיש כמעשהו שלח ב

סט, יד ואני תפילתי לך ה' עת רצון ויצא ה

סט, יט קרבה אל נפשי גאלה מקץ ב; בהר ג; בחוקותי ד

סט, כא חרפה שברה לבי במדבר א

עב, יז לפני שמש ינון שמו במדבר ז; נשא ד

עג, ט שתו בשמים פיהם ולשונם ויחי יב

עג, כב ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ראה ח

עג, כו צור לבבי בראשית טו; חקת ג

עז, ג אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה תצוה ג

עז, ז אזכרה נגינתי בלילה בראשית ב

פא, י לא יהיה בך אל זר וישלח י; צו א; שופטים א

פב, ה לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו מקץ ב

פח, א שיר מזמור למנצח פנחס ג

פח, ו במתים חפשי תצוה א; ברכה ב

פח, יח סבוני כמים כל היום וישלח ה; קרח ג

פט, ב אודיע אמונתך בפי ראה ה

פט, יז בשמך יגילון כל היום שמות ז

פט, כד וכתותי מפניו צריו תצוה ד

צ, י ימי שנותינו בהם שבעים שנה לך לך ו; תבוא יב

צב, ג ואמונתך בלילות תולדות ה

צד, ז לא יראה ולא יבין יה חקת ה

צה, ז היום אם בקולו תשמעו חיי"ש ו; בשלח ב; דברים ז; עקב ח; ראה א; שופטים יב; תבוא ו

צו, ג ספרו בגוים כבודו ויצא ו; תצוה ג; ויקרא א

צז, יא ולישרי לב שמחה ..... נצבים ב

קג, כ ברכו ה' מלאכיו גברי כח עושי דברו ..... ויצא ו

קד, א ה' אלקי גדלת מאד ..... תצא ו; האזינו ט

קד, ב מי ימלל גבורות ה' ..... ויקרא ג

קד, ב עטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה ..... תצוה ג

קה, א פתח צור ויזובו מים ..... חקת ג

קה, מד ויתן להם ארצות גוים ..... וישלח א

קו, ט ויגער בים סוף ויחרב ..... וישב ז

קו, טז ויקנאו למשה במחנה לאהרן קדוש ..... בחוקותי ב; דברים ד

קו, ל ויעמוד פנחס ויפלל ..... פנחס ג, ד

קז, כ ישלח דברו וירפאם וימלט ..... נח ד

קז, כו יעלו שמים ירדו תהומות נפשם ברעה תתמוגג ..... פנחס ז

קיא, ו כח מעשיו הגיד לעמו ..... בראשית ה

קיא, ט פדות שלח לעמו ..... וארא ג

קיא, י ראשית חכמה יראת ..... קרח ב; שופטים ח

קיב, ה יכלכל דבריו במשפט ..... צו ד

קיד, ג הים ראה וינוס ..... וישב ז

קיח, ה מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה ..... נצבים א

קיח, ו ה' לי לא אירא ..... בלק ט

קיט, א אשרי תמימי דרך ..... נח א

קיט, סב חצות לילה אקום להודות לך ..... בא ב

קיט, עד יראיך יראוני וישמחו ..... תצא ה

קיט, קל פתח דבריך יאיר ..... נח ג

קכב, ח אדברה נא שלום ..... שמות ג

קכו, ב אז ימלא שחוק פינו ..... תבוא א, ב

קכז, ה כי ידברו את אויבים בשער ..... נשא ה

קל, ז והרבה עמו פדות ..... וארא ג

קלט, ה אחור וקדם צרתני ..... נצבים ד

קלט, ח אם אסק שמים שם אתה ..... ראה י; שופטים י

קלט, יא ואמר אך חשך ישופני ..... משפטים א

קמא, ה יהלמני צדיק חסד ויוכיחני כו' ותפלתי ברעותיהם ..... ויקרא ג

קמד, ד ימיו כצל עובר ..... תבוא יב

קמה, ט טוב ה' לכל ..... בראשית ו; ויגש א; מטות ב; ראה י; שופטים ו; נצבים ג

קמה, טו עיני כל אליך ישברו ..... וירא ט

קמה, טז פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון ..... ויצא יא; צו ב

קמה, יז צדיק ה' בכל דרכיו ..... וירא ב

קמה, יח קרוב ה' לכל קראיו ..... נח ג; ויגש ה

קמח, ח רוח סערה עשה דברו ..... וישב א; ויגש ז; שופטים א; תבוא ח, ט

קנג, ו כל הנשמה תהלל יה ..... חקת ה; דברים א

משלי

א, ח אל תטוש תורת אמך ..... במדבר ה

ב, ג אם לבינה תקרא ..... במדבר ה

ג, טז ארך ימים בימינה ובשמאלה עשר וכבוד ..... ואתחנן ד

ג, יח עץ חיים היא למחזיקים ..... בשלח ד

ג, לד אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן ..... בשלח א

ד, ה קנה חכמה קנה בינה ..... תצא ו

ד, יח ואורח צדיקים כאור נוגה ..... ויצא ה, ח; ויחי ב; משפטים א; תבוא י

ד, יט דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו ..... ויצא ה

ו, כו ואשת איש נפש יקרה תצוד ..... משפטים ד

ז, ד אמור לחכמה אחותי את ..... וישלח יא

ח, כב ראשית דרכו ..... בראשית א

י, ט הולך בתום ילך בטח ..... תרומה ז

י, יח ומוציא דבה הוא כסיל ..... תזריע ג

י, כה וצדיק יסוד עולם ..... האזינו א

י, כז יראת ה' תוסיף ימים ..... אחרי א

יא, יד תשועה ברב יועץ ..... בהעלותך ה

יב, טז אויל ביום יודע כעסו ..... משפטים ז

יג, ג נוצר פיו שומר נפשו ..... תבוא ט

יג, ט אור צדיקים ישמח ..... ויחי ז

יג, יב תוחלת ממושכה מחלה לב ..... עקב ו

יג, טז וכסיל יפרוש אולת ..... שופטים א

יד, י לב יודע מרת נפשו ..... וישב יא

יד, יז קצר אפים יעשה אולת ..... משפטים ז

טז, ד כל פעל ה' לענהו וגם רשע ליום רעה ..... שופטים א

יז, כח אויל מחריש חכם ייחשב ..... שופטים א

יח, ב לא יחפוץ כסיל בתבונה ..... וישלח ב; וישב ג

יח, כב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' ..... ברכה א

יט, ג אולת אדם תסלף דרכו ..... בהעלותך ה

כ, ט מי יאמר זכיתי לב טהרתי מחטאתי ..... ויגש ב; תרומה ח, י; מסעי ב

כ, כז נר ה' נשמת אדם ..... ויחי יא; תצוה א; בהעלותך א; קרח א

כא, א לב מלך ביד ה' ..... ויחי טו

כא, כג שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו ..... תבוא ט

כא, ל אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' ..... בהר ד; ראה ח

כב, ו חנך לנער על פי דרכו ..... תולדות ז

כב, יז ושמע דברי חכמים ..... יתרו ב; בלק ט; תבוא ח

כב, ג וקבע את קבעיהם נפש ..... משפטים ז; עקב ה, ו

כד, טז שבע יפול צדיק וקם ..... בשלח ה, ו

כה, ב כבוד מלכים חקור דבר ..... ויגש ב

כח, ט מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה ..... ויצא ו

כז, יא אל תתהלל ביום מחר ..... שמיני ג

כח, ט מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה ..... במדבר ב

כח, כג מוכיח אדם אחרי חן ימצא ..... בראשית יב

כח, כ איש אמונות רב ברכות ..... בחוקותי ג

כט, כב ובעל חימה רב פשע ..... שופטים א

כט, כג גאות אדם תשפילנו ..... בהר א

ל, ב כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי ..... ראה ח

ל, כ כן דרך אשה מנאפת ..... שופטים י

לא, ה פן ישתה וישכח מחקק ..... נשא ב

לא, ל יראת ה' היא תתהלל ..... ויקרא ג

איוב

א, ו ויהי היום ויבאו בני האלהי"ם להתיצב על הוי"ה ..... נצבים א

א, ח איש תם וישר וירא אלקים וסר מרע ..... וירא ב

א, כא ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך ..... לך לך יא; וישלח ז; ויקרא ב

ב, כו כל חשך טמון לצפוניו ..... בראשית ב

ד, יח ובמלאכיו ישים תהלה ..... ויקרא ג

ט, יז אשר בשערה ישופני ..... וירא ב

יב, כה ימששו חשך ולא אור ..... מקץ ב

יד, כ משנה פניו ותשלחהו ..... וירא א

יח, ד טורף נפשו באפו ..... האזינו ח

יט, כו ומבשרי אחזה אלוק ..... חיי"ש ב; בא ח; יתרו ד, ה; קדושים ב

כ, טו חיל בלע ויקאנו ..... שופטים ז

כו, ז תולה ארץ על בלימה ..... נח ה

כח, ג קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר ..... בראשית ו; מקץ ב

כט, ח ראוני נערים ונחבאו ..... קרח א

ל, כה אם לא בכיתי לקשה יום עגמה נפשי לאביון ..... חיי"ש ו

לד, יט ולא נכר שוע לפני דל ..... ויקהל ג

לו, ה הן אל כביר ולא ימאס ..... דברים ד

לז, ז ביד כל אדם לחתום לדעת כל אנשי מעשהו ..... פקודי ב

לז, כא מצפון זהב יאתה ..... נשא ג

לח, טו וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה ..... משפטים א; עקב ג

מא, ג מי הקדימני ואשלם לו ..... מקץ ה

מא, ג תחת כל השמים לי הוא ..... יתרו י

שיר השירים

א, ד משכני אחריך נרוצה ..... מקץ ג

א, יב נרדי נתן ריחו ..... בראשית יב; חקת ה; דברים א, ב; ואתחנן ה

ב, ז בצבאות או באילות השדה ..... שמיני ב

ד, ג ומדבריך נאוה ..... ברכה א

ד, ט לבבתני אחותי כלה ..... מסעי ג

ד, יב מעין חתום ..... שופטים ב

ה, ו נפשי יצאה בדברו ..... יתרו ג

ה, יז ראשו כתם פז ..... מטות ד

ו, ג אני לדודי ודודי לי ..... שופטים י

ז, ח זאת קומתך ..... אחרי ג

ז, י דובב שפתי ישנים ..... ויצא י

ז, יא אני לדודי ועלי תשוקתו ..... וירא ט

ח, ה מי זאת עלה מן המדבר ..... ברכה א

ח, ז מים רבים לא יוכלו לכבות ..... בא ה

אסתר

ב, ה איש יהודי היה בשושן הבירה ..... ויקהל א

ו, ב וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי ..... תולדות ה; ויקהל א

ט, ד ושמעו הולך בכל המדינות ..... ויקהל א

ט, כז קיימו וקבלו היהודים ..... תשא ד

איכה

א, ה היו צריה לראש ..... תבוא א

א, יג קומי רוני בלילה לראש אשמורות ..... בהר ו

ב, יט קומי רוני בלילה ..... בראשית ב

ב, יט שפכי כמים לבך ..... בראשית ב; ויצא ו

ג, כא זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל ..... ברכה א

ג, כט יתן בעפר פיהו ..... וירא ז

ג, לח מפי עליון לא תצא הרעות והטוב ..... אמור ז

ג, מא נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים ..... תרומה ח

ד, ה בנים המסולאים בפז ..... תבוא א

ד, כ רוח אפינו משיח ה' ..... ויקרא ג

ד, מד סכותה בענן לך מעבור תפלה ..... תזריע א

קהלת

א, טז ולבי ראה הרבה חכמה ..... תזריע ג

א, יח יוסיף דעת יוסיף מכאוב ..... צו ג; עקב ב

ה, ז גבוה מעל גבוה ..... נח ד

ה, יב עשר שמור לבעליו לרעתו ..... קרח ה

ו, יא יש דברים מרבים הבל ..... בהר ד

ז, ז כי העשק יהולל חכם ..... משפטים ז

ז, ט כי כעס בחיק כסילים ינוח ..... שופטים א

ז, י אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים ..... שופטים ד

ז, יב והחכמה תחיה בעליה ..... נח א

ז, יד ביום טובה היה בטוב ..... מקץ ב

ז, יד זה לעמת זה עשה אלקים ..... נח ג; שמיני ב

ז, יז אל תרשע הרבה ..... ראה ח

ז, כ אין צדיק בארץ אשר יעשה הטוב ..... אחרי ב; מסעי ב

ז, כד עמוק עמוק מי ימצאנו ..... תצא ו

ח, א חכמת אדם תאיר פניו ..... תצוה ג; בלק ו

ח, י ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו ..... מסעי ה

ט, ח בכל עת יהיו בגדיך לבנים ..... תצט ט

ט, יז זעקת מושל בכסילים ..... לך לך י

י, יז אשריך ארץ שמלכך בן חורין ..... שופטים ה

יא, י והסר כעס מלבך ..... ויחי ח; שופטים א

יב, יג סוף דבר הכל נשמע כו' כי זה כל האדם ..... בא ו; פקודי ב; קרח ב

רות

ב, יד לעת האוכל גושי הלום ..... תרומה יב, יג; צו ג; תצא ו

דניאל

ד, יד בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתם ..... אמור ד

יב, ד ואתה דניאל סתם הדברים וחתם ..... בא א

יב, י יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים ..... ראה ה

דברי הימים-א

ז, כו נון בנו יהושע בנו ..... פנחס ח

טז, כז עוז וחדוה במקומו ..... תולדות יא

טז, ל חילו מפניו כל הארץ ..... עקב ז

כא, כב ואבנה בו מזבח לה' בכסף מלא ..... חיי"ש ד

כג, יז ובני רחביה רבו למעלה ראש ..... תצא ח

כט, יא כי כל בשמים ובארץ ..... בראשית ד; ויחי ו; בחוקותי ב; האזינו א, ב

דברי הימים-ב

יז, י ויגבה לבו בדרכי ה' ..... שמות ו; בהר א; תצא א

מפרשי התורה

אור החיים הקדוש

פרשת בהעלותך אף בפניו של משה דברו בו ..... בהעלותך ה

פרשת קרח משה השתחוה להראות ההיפך שי"ל הכנעה ..... קרח ד

פרשת מסעי לצבאותם, להשרות אצלם השכינה הקדושה הנקראת צבאות ..... מסעי ב

פרשת כי תבוא והיה כי תבוא והיה לשון שמחה כי אין לשמוח אלא בישיבת א"י ..... תבוא א, ב

כלי יקר

פרשת קרח אנשי קרח לקחו להם את בני ראובן שנפשם מרה להם על הבכורה ..... קרח א

מפרשים

כל התורה היא חוק בלי טעם ולכן כתיב זאת חוקת 'התורה' ..... חקת א

ספר החינוך

מצוה תכד אסור לקיים מצוה כדי לנסות את הקב"ה ..... ואתחנן ז

רמב"ן

כ, ב טעם שנאמרו כל הדברות כולם בלשון יחיד ..... בלק ז

שפתי חכמים

במדבר טז, ז דיוק שלא כתיב על קרח שהיה חוטא בנפשו ..... קרח א

משניות

עדויות

ח, ז אין אליהו בא אלא לעשות שלום בעולם ..... שמיני ב; פנחס א, ד

אבות

א, א משה קבל תורה מסיני ..... חיי"ש ז

א, ב על שלושה דברים העולם עומד וכו' ..... וירא ה

א, ה כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה ..... בראשית ט

א, ו הוי דן את כל האדם לכף זכות ..... דברים ג

א, יב הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום ..... בהעלותך ב; מסעי ב; ראה ג

א, יז לא המדרש עיקר אלא המעשה ..... תבוא ג

ב, ג הוו זהירין ברשות שאין מקרבים אלא וכו'

ב, ד אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו ..... דברים ג

ב, ה ולא עם הארץ חסיד ..... ויצא ו

ב, ו על דאטפת אטפוך וסוף מטיפייך יטופון ..... נח ה

ב, ח ר"א בן ערך מעין המתגבר ..... בא ג

ב, י והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה ..... שמיני ד

ב, יג וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע ..... משפטים ז; עקב ה, ו

ג, ט כל שחכמתו מרובה ממעשיו וכו' ..... ואתחנן ג

ג, טז ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו ..... אמור ז

ד, ב עבירה גוררת עבירה ..... פנחס ז; מסעי ה

ד, ד מאד מאד הוי שפל רוח ..... שלח ב

ד, יז יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא ..... יתרו ט

ה, ג עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ..... וירא ב

ה, יז כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ..... קדושים ה

ו, ב בכל יום יוצאת בת קול מהר חורב ומכרזת ..... בראשית יא

ידים

ג, ה אין כל העולם כדאי כיום שניתן שה"ש לישראל ..... ואתחנן ה

כלים

א, ו עשר קדושות הן עד קדשי קדשים ..... חיי"ש ד

יז, טז אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר ..... שופטים ז

עוקצין

ג, יב לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל ..... שמיני ב; פנחס א

תלמוד בבלי

ברכות

ד, א למה ליה למימר כחצות ..... בא ב

ה, א ארץ ישראל א' מהדברים שבאים ע"י יסורין ..... וישלח א

ה, א לוחות אלו עשרת הדברות, תורה זה מקרא וכו' ..... תרומה ו, ז

ה, ב מי חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא ..... משפטים ב

ו, א האי דוחקא דהוה בכלה מינייהו הוה ..... נשא ה; פנחס ד

ו, ב כל הרגיל לבוא לבית הכנסת ולא בא יום אחד ..... ויצא ה

ו, ב כרום זולות לבני אדם, דברים העומדים ברומו ש"ע ..... ויצא יא

ו, ב הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו ..... וישלח ט

ז, א וחנותי את אשר אחון, אף על פי שאינו הגון ..... ראה ט

ז, ב למעלה ראש, למעלה משמים ריבוא ..... תצא ח

ח, א אימתי עת רצון? בעת שהציבור מתפללין ..... ויצא ה; ואתחנן ד

ח, א לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור ..... שמות ב

יב, ב קבעו ק"ש בפרשת ציצית משום דאית ביה יציאת מצרים ..... יתרו ח

יב, ב אחרי לבבכם זו מינות אחרי עיניכם זה הרהור עבירה ..... פנחס א; שופטים א

יב, ב כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו ..... בראשית יב

טו, א כל הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה ..... בלק י

יז, א עולמך תראה בחייך ..... תולדות ט

יח, ב רשעים בחייהם קרויין מתים ..... בא ה; מסעי ה; ראה ט

יט, ב גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה ..... שמות ד

כ, א אל תקרי עלי עין אלא עלי עין ..... ויחי ט

כה, ב לא נתנה תורה למלאכי השרת ..... ואתחנן ז

כו, ב אברהם תיקן שחרית, יצחק תיקן מנחה וכו' ..... ויצא ה

כט, א גמירי טבא לא הוי בישא ..... חקת ה

יח, ב רשעים בחייהם קרויין מתים ..... תולדות ט

לג, א כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו .....

תרומה ב, ג; תצא ג

לג, ב כל מי שיש בו דעת כאילו נבנה בית המקדש יתרו ג

לג, ב הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים עקב ז

לד, ב היה מתפלל על החולים זה חי וזה מת בשלח ג

לה, ב הנהג בהם מנהג דרך ארץ וישב ח

לה, ב הרבה עשו כר"י ועלתה בידם כרשב"י ולא עלתה וישב ח

מג, ב מנין שמברכין על הריח – כל הנשמה תהלל י'ה הללויה חקת ה; דברים ב

נד, ב חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שופטים יא

נה, א כל המאריך בתפלתו ומעיין בה וכו' עקב ו

נה, א בצלאל כל שם חכמתו נקרא פקודי ב

נז, א אפילו ריקנין שבך מלאים מצות לך לך ו

נט, א לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב נצבים ב

ס, א מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות בהעלותך ז

ס, ב כל דעביד רחמנא לטב עביד בראשית ז; תולדות ג; יתרו ז

סא, א אדם הראשון וחוה נבראו דו פרצופין צו ב

סא, א יצירה לטב יצירה לביש בלק ז

סא, א עשאה כאוצר קצר מלמעלה ורחב מלמטה אחרי א

סא, א הלב מבין וישב יא

סא, ב הכבד כועס בלק ו

סג, א כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לך לך ו

סד, א כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה צו ג

סד, א כל הדוחק את השעה, השעה דוחקתו חקת ג; משפטים ז; עקב ה

שבת

י, א שמו של הקב"ה נקרא שלום ויצא ט

י, ב לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים וישב ד

יב, א חייב אדם למשמש בתפלין בכל שעה ויגש ז; תצוה ד

כב, א מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו וישב ח

לא, א אמונה זה סדר זרעים תבא ב

לא, א מעשה בנכרי שבא לפני שמאי בראשית ד; בחוקותי ב

לב, ב בעון נדרים מתה אשתו של אדם מטות א

לג, א בעון שבועת שוא ושבועת שקר וכו' מטות א

לג, ב מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה וישב ח

לג, ב להחריב עולמי באתם וישב ח

נה, א חותמו של הקב"ה אמת בראשית ב; תולדות ו; ויגש ה

סא, ב כבד כועס תצוה ג

סג, א אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש חגרהו קדושים ה

סג, א אין דיבור אלא לשון נחת חקת ג

סד, א מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו פנחס ד

עז, ב ברישא חשוכא והדר נהורא אמור ב

פג, ב אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית א"ע עליה חקת ב

פז, א יישר כוחך ששברת בראשית א

פח, א התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם ישראל מקבלים וכו' קדושים א

פח, א בקבלת התורה כפה עליהם הר כגיגית תשא ד

פח, א קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר תשא ד

פח, ב מה לילוד אשה בינינו בחוקותי ב

פח, ב הנעלבין ואינם עולבין שומעין חרפתן ואינם משיבים שמיני ה

פח, ב עדיין חביבותא גבן בראשית יב; ואתחנן ה

פח, ב עזב לא נאמר אלא נתן חקת ה; דברים א; ד; ואתחנן ה

פח, ב עלובה כלה מזנה בתוך חופתה מסעי ג

פח, ב אחוז בכסא כבודי שופטים ו

פט, א ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל מקץ ז

קה, א אנכי, אנא נפש כתבית יהבית תולדות ה, ח; יתרו ח

קטז, א שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים..... וישב ב

קיח, א כל המעגן את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים ..... תזריע ב; נשא א

קיח, א כל המעגן את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים ..... נשא א

קלט, א אם ראית דור שצרות רבות באות עליו צא ובדוק בדייני ישראל..... מסעי ג

קמז, ב חמרא דפרוגיתא ומיא דדיומסית קפחו עשרת השבטים..... בא ג

קמט, א אל תפנו אל מדעתכם.... קדושים ג; בהר ה; האזינו ו

קנא, ב כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות..... תצוה א; ברכה ב

קנא, ב כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים ..... תרומה ב, ג; תצא ג

קנג, א שוב יום אחד לפני מיתתך וכו'..... משפטים ה

עירובין

כא, א הלועג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת..... חיי"ש ז; ויחי ז; שמיני ד; דברים ה

יח, ב בכל ק"ל שנים שפרש אדם מאשתו הוליד שדין..... ויחי ה

כא, ב הלועג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת..... בהר ה

מא, ב עניות מעברת על דעתו ועל דעת קונו..... יתרו א

נד, א אלמלא לא נשתברו לוחות..... בראשית א; ואתחנן ה

נה, א לא בשמים היא לא תמצא במי שמגביה וכו'..... נצבים ד

סג, א נדב ואביהו הורו הלכה בפני רבם..... שמיני ב, ד

סג, א כל דמותיב מלה קמיה רביה אזיל לשאול בלא ולד..... פנחס ח

סג, א משה מת ויהושע מכניס..... פנחס ח

סה, ב כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו..... נשא ב

פסחים

ה, א כל מקום שנאמר וא"ו הוא מוסיף..... משפטים ד

י, ב גמרינן חיפוש מחיפוש מנר..... תצוה א; ברכה ב

מט, ב מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור..... ואתחנן ה

נ, א אטו האידנא לאו אחד הוא, אלא האידנא מברכין וכו'..... ויחי ט, טו; יתרו ט; וילך ב

נ, ב כ"ד תעניות ישבו אכנה"ג על כותבי סתו"מ שלא יתעשרו..... ויחי ח

סו, ב כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו ..... שמות ו; בלק ו

פח, א אברהם קראו הר, יצחק קראו שדה וכו'..... ויצא ה

צט, א יפה שתיקה לחכמים ק"ו לטפשים..... שופטים א

קיג, א כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים ..... נשא ד

קטז, ב בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו..... בשלח ג; יתרו ח; ואתחנן ו; ראה ג

קיח, א קשין מזונותיו של אדם כפלים כיולדה, כקריעת ים סוף..... חיי"ש ה; יתרו א

ראש השנה

ח, ב בר"ה נידון מה יהא בסופה..... נצבים א

טז, א אדם נידון בכל יום..... בא ד; עקב ב

יח, ב גזרה מלכות יון שמד שלא להזכיר ש"ש ע"פ..... וישב יא

כו, ב כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי..... נצבים א

יומא

ד, א משה עלה בענן ונתכסה בענן..... פקודי ג; אחרי ב

כ, ב וכבר אמר אנא השם ונשמע בקולו..... תצוה ג

לח, ב מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ..... בשלח א; פנחס ד

לח, ב בשביל צדיק אחד העולם נברא..... האזינו א

סט, ב כחלינהו לעיניה ושבקוהו..... ויקהל ד

עב, ב זכה נעשה לו סם חיים לא זכה כו'..... אמור ד, ז; שלח א; ראה ב

פה, ב וחי בהם ולא שימות בהם..... ואתחנן ז

פה, ב עבירות שבין אדם למקום יוהכ"פ מכפר..... שמות ד

פו, א היכי דמי בעל תשובה וכו'..... שמיני א

פו, א תשובה ויוהכ"פ תולין ויום המיתה מכפר ..... משפטים ה

פו, ב עבר ושנה נעשית לו כהיתר..... וירא ו

פז, א אשריהם לצדיקים לא דיין שהן זוכין ... בראשית יג

סוכה

מה, ב לא פחית עלמא מתלתין ושיתא צדיקי שמקבלי אנפי שכינתא בכל יומא ... שופטים ב

מו, א לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ... מטות א

מט, ב כל אדם שיש בו חן בידוע שהוא ירא שמים ... בראשית טז; ראה ג

נב, א הקב"ה מביא את היצה"ר לעתיד ושוחטו ... מקץ ב

נו, ב שותא דינוקא בשוקט או דאבוה או דאימיה ... תולדות ז

מגילה

ג, א אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי ... מקץ ז

ו, ב יגעת ומצאת תאמין ... בראשית יג

ט, ב ע"ב זקנים כתבו לתלמי אלקים ברא בראשית ... יתרו ג

יג, א כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי ... ויקהל א

יד, א אכתי עבדי אחשורוש אנן ... תשא ד

יח, א מנין שקראו הקב"ה ליעקב אל ... ויחי ב

יח, א מילה בסלע ומשתוקא בתרין ... חקת ג

כז, א ואלישע דעביד ברחמי הוא דעביד ... תשא ב; פנחס ד

לא, א במקום גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ... תזריע ב; נשא א

ביצה

טז, א כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ... נצבים א

תענית

ג, ב כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל ... קדושים א

ה, א נשבע הקב"ה שלא יכנס בירושלים שלמעלה ... מצורע א

ה, ב יעקב אבינו לא מת ... ויחי ב-ד

ז, א למה נמשלו דברי תורה למים ... תרומה ז; נצבים ד

ז, א ומתלמידי יותר מכולם ... פקודי ב; בחוקותי א; בהעלותך ד

ז, ב כל אדם שיש לו עזות פנים סוף שנכשל ... בשלח א

ט, א עשר בשביל שתתעשר ... בהר ד

כא, ב לא מצית למעבד כעובדא דאבא אומנא ... לך לך ה; במדבר א, ב

כט, א אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע כו' ... מקץ א

לא, א עתידים צדיקים להראות באצבע ... מקץ ב

מועד קטן

טז, ב אני מושל באדם, מי מושל בי? צדיק! ... שופטים ב

חגיגה

ט, א אינו דומה השונה פרקו ק' פעמים לק' פעמים ואחד ... משפטים ה

יב, ב הארץ עומדת על עמוד אחד וצדיק שמו ... האזינו א

יג, א במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור ... תצא ז

יד, א הציץ ומת, הציץ ונפגע ... פנחס ו; ראה י

יד, א ובביתי אין לחם ושמלה ... מסעי ה

יד, ב אלישע אחר שעלה לשמים על ידי שם ... פקודי ד; שופטים ו

טו, א אלישע אחר שכפר בעיקר ... בראשית ו

טו, ב קלני מראשי קלני מזרועי ... חיי"ש ה

יבמות

יג, ב אע"פ שאלו אוסרים ואלו מתירים ... נשא ה; ראה ט

כ, א קדש עצמך במותר לך ... עקב ג

כד, ב אין מקבלים גרים לימות המשיח ... וישב ב

סב, ב כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה ... יתרו א

סג, א זכה עזר, לא זכה כנגדו ... בראשית ט

עו, א ראשית אוני, שלא ראה קרי מימיו ... בלק א

עו, ב דואג דן שאין דוד ראוי לבוא בקהל ... בהר ה

עט, א שלשה סימנים יש באומה זו ... תצא ח

קג, ב כל טובתם של רשעים רעה היא אצל הצדיקים ... ויקרא ג

כתובות

ה, א מ"ד ויתד תהיה לך על אזנך ... שופטים א

מא, ב מנין שלא יגדל כלב רע בתוך ביתו ... תצא ז

מו, ט אל יהרהר אדם ביום ויבוא לידי וכו' בלילה ... וירא א

עז, ב בעלי ראתן שיש להם שרץ במוחם ... תזריע ג

קו, א כד הוו קמו רבנן ממתיבתא דרב הונא ... פקודי ד

קי, ב כל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוק ... לך לך ג; ויצא א; ואתחנן ב; תבוא ב

קיא, א השביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ... שמיני ב

נדרים

כ, א לעולם תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות ... מטות א

כב, ב כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו, כל מיני גיהנום שולטין בו ... וישלח י; תצוה ד; צו א; שופטים א

מא, א אין עניות אלא מן הדעת ... שמיני ז

עז, א כל הנודר אף על פי שהוא מקיימו נקרא חוטא ... מטות א

סוטה

ב, א כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין ... נשא ב

ב, א קשה זווגו של אדם כקריעת ים סוף ... יתרו א

ג, א אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות ויצא ו; וארא ג; תרומה ב, ג, י; נשא ב; בהעלותך א; קרח א; חקת ב; מסעי ה; וילך א

ד, ב גיאות וניאוף תלויין זה בזה ... משפטים ד

ה, א אני את דכא, השרה הקב"ה שכינתו על הר סיני ... אמור ו; במדבר ב

ה, א כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא וכו' ... ויגש ב; תשא א; בחוקותי ב; שלח ב; תצא א

ה, א מי שנעשה שכן לעפר בחייו יקום לתחיית המתים ... ויגש ו; תזריע ב; נשא א

ה, ב כל השם אורחותיו בעוה"ז זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה ... עקב ג

ו, א מה אור מגן לעולם אף תורה מגינה ... בשלח ו

י, ב הקריא אברהם אבינו שמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב ... וירא ו

יג, ב כד מית משה רבינו צווח קוב"ה וי מי יקום לי עם מרעים ... תרומה ד

יד, א מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל ... ואתחנן ג

כב, ב אל תתייראי מן הפרושין אלא מן הצבועין ... לך לך ח; אמור ו

כו, א ונזרע זרע, אם היתה יולדת בצער תלד בריוח ... ויקהל ד

לה, א אפילו בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם ... מקץ א

לו, ב באותה שעה באה דיוקנו של אביו ונראתה לו ... וישב ז

לו, ב ותשב באיתן קשתו, ששבה קשתו לאיתנו ... וישב יא

ל, ב בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה ... שמות ד

מב, א אפילו אין בכם אלא זכות קריאת שמע וכו' ... שופטים יב

מב, ב גלית רצה לבטלם מקריאת שמע ... פנחס א; שופטים יב

מט, א כל שקר שאין בתחילתו אמת ... צו ד

מט, ב לא תיתני ענוה דאיכא אנא ... ברכה ב

גיטין

ס, ב כל דאלים גבר ... נח ה

קידושין

ל, א אמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין ... שמות ה; וארא ג; בהעלותך א; מסעי ה; דברים ז; ראה ד

ל, א כי ידברו את אויבים בשער; אפילו האב ובנו כו' עד שנעשים אוהבים ... נשא ה

ל, ב בכל יום ויום יצרו של אדם מתגבר עליו וכו' ... שופטים יב

ל, ב אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש ... שמות ה; חקת ב

לב, ב דבר המסור ללב נאמר בו ויראת ... במדבר ב

לו, א בנים אתם, בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים ... ראה ט

מ, א אין השי"ת מצרף מחשבה למעשה ... צו ב

בבא קמא

נ, א כל האומר הקב"ה וותרן יוותרו מעוהי ... נח ה

צב, ב עבודה זו תפלה ... נח ד

צב, ב כל המחובר לטהור טהור ... לך לך ז

צב, ב אין מים אלא תורה ... וישב ח

בבא מציעא

פד, א שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון ... ויחי ה

פה, א רבי זירא התענה כדי לשכוח תלמוד בבלי ... שמות ו

קיד, ב [ברש"י] פנחס זה אליהו ... פנחס א, ד

בבא בתרא

ט, ב שקולה צדקה ככל התורה כולה ... בהר ד

יב, ב מיום שחרב בית המקדש נטלה נבואה מהנביאים ... תרומה י

טו, א אפשר משה מת וכתיב וימת משה? ... ברכה ב

טו, ב גדול הנאמר באיוב ממה שנאמר באברהם ... וירא ב

טז, א איוב בסערה חרף ובסערה השיבוהו ... וירא ב

ס, א ראה שאין פתחיהם מכוונים ... במדבר ג

עה, א פני משה כפני חמה ... בראשית ח

עה, א כל צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חבירו ... יתרו ו

קטז, א כל שאין מניח בן ליורשו ... בא ז

קטז, א אשר אין חליפות למו ח"א בן וח"א תלמיד ... וילך א

קיט, ב מגיד שחכמניות היו בנות צלפחד ... פנחס ו

קכג, א וכי בחרבו ובקשתו לקח והלא נאמר כי לא בקשתי ... בלק א

קיח, ב אנן מזרעא דיוסף שלא שלט אביה עינא בישא ... ויחי א

קנח, ב אוירא דא"י מחכים ... בראשית ה

קס, ב אמאי תקינו רבנן גט מקושר ... צו א

סנהדרין

ז, ב אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבוא בע"ד ... משפטים ב

ח, א דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור ... חקת ג

ח, א מגלגלין זכות על ידי זכאי ... תבוא ד

יט, ב כל המלמד את בן חבירו תורה ... תצא ח; וילך א

כב, א המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכינה כנגדו ... תרומה ב; ואתחנן א

כד, א נועם אלו תלמידי חכמים שבא"י שמנעימים זל"ז בהלכה ... בא ג

כו, א קשר רשעים אינו מן המנין ... קרח א

לז, א אפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרימון ... וארא ג

מד, א מלמד שעשה פלילות עם קונו ... פנחס ג, ד

מה, א אין יצה"ר שולט אלא במה שעיניו רואות ... שופטים א; תבוא י, יא

נב, א נדב ואביהו רצו להיות מנהיגים ... שמיני ב, ד

נו, א אין צו אלא עבודה זרה ... צו א

נח, ב גוי ששבת חייב מיתה ... מקץ א

סה, א עקימת שפתיו הוי מעשה ... ואתחנן ג

פב, ב כולם חלקו על פנחס ... פנחס ד

צ, א כל מי שנאמרה הלכה משמו בעוה"ז שפתותיו דובבות ... ויצא י

צא, ב מאימתי יצר הרע שולט באדם ... תצא ב

צג, ב משיח הוא מורח ודאין ... ויקרא ג

צח, א ריב"ל שאל את משיח אימתי קאתי מר ... בשלח ב

צט, ב כל המלמד את בן חבירו תורה כאילו עשאו ... מקץ ו; בא ז

צט, ב הקדים משה לצאת אמרו מה ראה בן עמרם לצאת וכו' ... דברים ד

ק, ב לא תעייל דויא בלבך דגברי גברין קטיל דויא ... בהעלותך ז

קב, א אין לך פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה ... מסעי ג

קו, א אלקיהם של אלו שונא זימה ... בלק א, ט

קו, א ויסעו מרפידים, שריפו ידיהם מן התורה..... בשלח ה

קט, ב ויקח קרח שלקח מקח רע לעצמו..... קרח א, ג

קי, א מה שמועה שמע וכו' שחשדוהו מאשת איש..... קרח א; דברים ד

קיא, א וימהר משה וכו' מה ראה? ארך אפים ראה..... ויצא ג; ואתחנן ב; תבוא ב

קיא, א לא תכנס עמהם לארץ ישראל..... מסעי ב

מכות

כג, א רצה הקב"ה לזכות את ישראל..... לך לך ו

שבועות

לח, ב הנשבע צריך שינקוט בידו חפץ של קדושה..... שמות ג

עבודה זרה

ג, א אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו..... בלק ט; ואתחנן ז

ג, א מצוה קלה יש לי וסוכה שמה..... חקת ה

ה, א כל העושה מצוה אחת מקדמתו והולכת לפניו..... לך לך ו

י, א יש קונה עולמו בשעה אחת..... עקב ג

יד, ב מסכת ע"ז של אברהם אבינו ד' מאות פרקים..... חיי"ש ז

יט, א ובמושב לצים לא ישב, הפלשתים מפני שליצנים היו..... בשלח א

יט, א שיחתם של תלמידי חכמים צריכה תלמוד..... אמור ד

יט, ב שיחתן של תלמידי חכמים צריכה לימוד..... מקץ ח; תרומה ה

לד, ב רבי מאיר חייש למיעוטא..... ראה ט

נה, א יסורין בשעה שמשגרין אותם על האדם וכו'..... בשלח ג; בהעלותך ז

זבחים

יט, ב כיצד קידוש ידים ורגלים וכו'..... תשא א

נד, ב ארץ ישראל גבוה מכל הארצות..... ויצא ב

מנחות

כט, א שתוק! כך עלה במחשבה..... תבוא ט

כט, ב רבש"ע יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י..... בלק ט

לו, ב חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה..... תבוא ט

מד, א אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר..... משפטים ז

נג, ב מה זית אינו מוציא שמנו אלא על ידי כתית..... תצוה א; תצא ו

סה, א משה אוהב ישראל היה..... וארא א; דברים א, ד

סה, ב וספרתם לכם שתהיה ספירה לכל אחד ואחד..... בלק ז

עא, א הקוצר לשחת..... נח ד

צז, א בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על האדם כו'..... צו ג

צח, א אמה בת ששה טפחים..... תרומה ז

צט, ב אפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית..... שופטים יב

חולין

ז, ב אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה..... עקב ב

ס, א א"א לשני מלכים שישמשו בכתר אחד..... בראשית ח; שמיני ה

פט, א חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה כו'..... שלח ב

פט, א אין העולם מתקיים אלא במי שבולם פיו בשעת מריבה..... נח ה

בכורות

ה, א משה רבכם גנב היה או קוביוסטוס היה..... דברים ד

נא, ב בכורה היא פי שנים..... תולדות ט

ערכין

טו, ב כל המספר לה"ר אומר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם..... משפטים ו

טז, א מעיל מכפר על לשון הרע, אמר הקב"ה יבוא דבר שבקול ..... תצוה ג

טז, א ציץ מכפר על עזי פנים ..... תצוה ד

טז, ב תמה אני אם יש בדור הזה מי שראוי להוכיח ..... בראשית יב; חקת ה; דברים א, ב; ואתחנן ה

כריתות

ג, ב עקימת שפתיו הוי מעשה ..... אמור ז

תמיד

כח, א המוכיח את חברו לשם שמים מושכין עליו חוט של חסד ..... בראשית יב

תלמוד ירושלמי

ברכות

פ"א ה"ה [ט, א] ליבא ועינא תרין סרסורין דחטאה ..... ויחי ב; תבוא י

פ"ב ה"ח [כ, ב] קשה היא הליצנות שתחילתה יסורין וכו' ..... בשלח א

פאה

פ"א ה"א [ד, א] אפילו כל העולם כולו לא שוה לדבר אחד של תורה ..... בא ו

תענית

פ"א ה"א [ג, א] אם יאמר לך אדם היכן אלקיך ..... פקודי ג; אחרי ב

פ"ב ה"א [ט, א] חציפא נצח לכשירא ..... נח ה

יבמות

פי"ב ה"ג [סט, ב] ר' לוי בר סיסי, עשו לי בימה גדולה וכו' וטפח רוחי עלי ..... משפטים ד

סנהדרין

פ"י ה"א [נ, א] קרח אפיקרסי היה ..... קרח ב, ד

מסכתות קטנות

מסכת דרך ארץ זוטא

פרק א דרכו של תלמיד חכם ענו ושפל רוח וכו' ..... בראשית ט

פרק ג הוי דן את דבריך עד שלא תוציאם מפיך ..... שופטים א

פרק ו תחילת עבירה הרהור הלב שניה לה ליצנות ..... בשלח א

אבות דרבי נתן

פרק ג המפזר מעות בחמתו אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות ..... מטות א

פרק ו ארבעים שנה היה רבי עקיבא עם הארץ ..... ואתחנן ה

פרק יב שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה, הלך אהרן וישב ..... בהעלותך ב

פרק טו כשם שרואה את כבודו, כך יהא רואה כבודו של חבירו ..... שמות ד

תרגום יונתן בן עוזיאל

פרשת קרח טז, ד ושמע משה היך קניין כל חד מנהון ית אנתתיה לאשקיותהן מיא בדוקיא מטול משה ונפל על אנפוי מן כיסופא ..... קרח א

מדרש רבה

בראשית רבה

א, טו בש"א השמים נבראו תחלה ובה"א הארץ ..... בראשית ד

ג, ד מהיכן נבראת האורה? ממקום בית המקדש נבראת ..... אמור ו

י, ו אין לך כל עשב ועשב שאין לו כוכב מלמעלה ..... נח ד

יא, ב אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה ומביט בו ..... משפטים א

יב, ו אותה האורה שנברא בה העולם אדה"ר עמד והביט ..... עקב ג

יב, ח אל תקרי באברהם אלא בהבראם ..... לך לך ג

יב, טו הקב"ה שיתף מידת הרחמים בבריאת העולם ..... האזינו א

טז, ד כל המלכויות נקראו על שם מצרים ..... בשלח ב, ג; יתרו ז, ח; ראה ג; שופטים יא

יז, ה נובלות החכמה ..... ראה ח

כא, ו אין ועתה אלא לשון תשובה ..... ויגש ג

לט, יב החמיר הקב"ה בכבודו של צדיק יותר מכבודו ..... שמות ד

מג, ז אני לא הייתי ניכר לבריותי והכרת אותי בבריותי ..... לך לך ג, י; וירא ו; יתרו י; מסעי ב

מד, יז למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני ..... מסעי ב

מח, ט אחד נדמה לו סדקי, נווטי, וערבי ..... וירא ה

נא, יא קראה שמו מואב בחציפות שהוא מאב ..... בלק א; דברים ז

נג, ח בשעה שנפקדה אמנו שרה הרבה עקרות נפקדו עמה ..... תולדות יא

נג, יט הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר עיניהם ..... מקץ ב

נח, ב עד שלא שקעה שמשו של יהושע ..... משפטים ה

נט, ח אברהם הרגיל הקב"ה בפה כל הבריות ..... מסעי ב

סב, א יודע ה' ימי תמימים וכו' זה אברהם וכו' ..... שופטים ח

סח, ט הקב"ה מקומו של עולם ..... בראשית ג, יד, טו; ויצא ה; וישלח ט; בהר ג; דברים ג

עה, יא יעקב שלח שלוחים לעשו להשיבו בתשובה ..... וישלח ג

עז, א מה הקב"ה כתוב בו ונשגב ה' לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו ..... וישלח ד, ה

עז, ג איש עמו: שרו של עשו ..... וישלח ה

פב, ו האבות הן הן המרכבה ..... חיי"ש ב

פד, ג ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו ..... וישב ב

פד, ד מגורי אביו, מגיורי אביו שהיה מגייר גרים ..... וישב ב

פה, ב לסמוך מעשה תמר למעשה אשת פוטיפר וכו' ..... לך לך י

פט, ג ע"י שאמר לשר המשקים זכרתני והזכרתני ..... וישב יא

צא, ו אל תקרי שבר אלא סבר מלשון תקוה ..... מקץ ז

צג, ד רבנן אמרי הגשה לתפלה ..... ויגש א

שמות רבה

א, ח משל לאחד שרגם אוהבו של מלך ..... שמות ד

ב, ה א"ל הקב"ה למשה אי אתה מרגיש שאני שרוי בצער ..... וישב יא

ה, יח מלמד שניו בידם מגלות שהיו משתעשעין ..... שמות ה

ה, כב בלשון ששאל אברהם את הקב"ה במה אדע כי אירשנה ..... לך לך יג

ה, כב העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי ז' אומות ..... מסעי ב

כא, ה פרעה הקריב לבם של ישראל אביהם שבשמים ..... וירא ג

כא, ז הללו והללו עובדי עבודה זרה ..... יתרו א

כא, ח כדאי האמנה שהאמינו בי שאקרע להם הים ..... שמיני ד

כט, א קול ה' בכח, בכח של כל אחד ואחד ..... יתרו ז

ל, א כשם שהשמן מאיר, כך ביהמ"ק מאיר לעולם ..... בהר ו

לא, ג יש עושר שהוא עושה רע לבעליו ..... קרח ה

לא, יב אין בעולם קשה מן היסורים ..... יתרו א

לח, ד איני מבקש מכם וכו' אלא דברים ..... נח ד

מ, ד אין לך גדול משבט יהודה ואין לך ירוד משבט דן ..... פקודי א

מב, א העגל היה כלות מג' עונות ע"ז ג"ע ושפ"ד ..... מסעי ג; דברים ב

נא, ד כיון שהלך משה לבקש רחמים עליהם מיד סלח להם הקב"ה ..... תרומה ב

ויקרא רבה

א, טו ת"ח שלימודו להתייהר נבלה טובה הימנה ..... ואתחנן ד

ב, ח א"ל הקב"ה למשה כל מה שאתה יכול לשבח את ישראל ..... מטות ב

ד, ו בעשו כתיב שש נפשות, וכתיב בו נפשות הרבה ..... שמות ג

ו, ג דברים שאין האש שורפתם שבועת שוא מכלתם ..... מטות א

ז, ג אין העולה באה אלא על הרהור הלב ..... וישב ט; תצוה ה; צו ב; האזינו ד

ט, ז כל הקרבנות בטלין וקרבן תודה אינו בטל ..... וישב יא

ט, ט גדול שלום שאפילו בשעת מלחמה אן פותחים אלא בשלום ..... חקת ג

י, ג וירא אהרן, מה ראה, אם בונים הם וכו' ..... שמיני א

יב, א שתויי יין נכנסו נדב ואביהו למקדש ..... שמיני ב

יח, א כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו ..... אמור ו

כ, ט חטא נדב ואביהוא בנים לא היו להם ..... שמיני ב

כא, ו חבילות של מצות יש ביד כהן גדול ..... אחרי ג

כג, ט בעון זמה אנדרלמוסיה באה לעולם ..... פנחס ב

כד, ו כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה ..... משפטים ד

כד, ז ערות דבר: ערוות דיבור ..... שופטים א; תצא ט

כו, ה עליונים שאין יצה"ר תלוי בהם ..... אמור ד

כז, ב מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה ..... מקץ ה

לב, ג מהיכן יצא? מעולמו יצא ..... אמור ו

לד, ח למדתך תורה דרך ארץ כשאדם עושה מצוה וכו' ..... לך לך ו

לו, א תמה אני איך נחלקו אבות העולם ..... בחוקותי ב

במדבר רבה

י, ב מה ראה הקב"ה לשאול מישראל הלב והעינים ..... תבוא י, יא

י, ו מה ראה הקב"ה לשאול מישראל הלב והעינים וכו' ..... ויחי ב; שופטים א

יא, ה יברכך ה' בממון וישמרך מן המזיקין ..... נשא ג

יג, ג גאות אדם תשפילנו זה תבור וכרמל ..... בהר א

יג, ה כל מקום שנאמר והיה אינו לא שמחה ..... עקב א, ב; תבא א

יג, טו את מוצא תרי"ג אותיות יש מן אנכי עד לרעך ..... משפטים א; תרומה ו; ראה ב

יד, ב אמר לו הקב"ה לאברהם העליונים והתחתונים שלי הם ..... לך לך י; יתרו י

יד, כ קול לו קול אליו ..... ראה ו

יד, כ מה היו הפסקות משמשות? ליתן ריוח למשה ..... ויחי ג

טז, יא הטיחו דברים כלפי מעלה כו' נגזר עליהם גזרות קשות ..... מקץ א

יח, כ מלמד שחשדוהו [למשה] באשת איש ..... ויחי יא; נשא ב

יח, כא הלוחות היו בהן תרי"ג מצוות כנגד אותיות ..... תולדות ה, ח

כ, יג בלעם היה רשע ערום ויודע שאין עומד בפני הפורענויות אלא תשובה ..... שופטים יא

כ, יד מה ראה לקדמו שלוש פעמים עד שלא נראה לו ..... בלק ו

כ, כ אמר בלעם אינו מסתכל בעבירות שבידם ..... בלק ח

כג, ז א"ל הקב"ה למשה הן הארץ חביבה עלי ..... שלח ב; תבוא ב

דברים רבה

ב, כח מה ראה משה ליתן נפשו על ערי מקלט ..... ואתחנן ה

ה, ה אם אתה עושה דין למטה אין דין למעלה ..... וישלח ד; במדבר ב; עקב א, ג; שופטים א, ג

ה, יב גדול השלום שאין הקב"ה מבשר את ישראל .....

פנחס א

ו, ב כבד את אביך ואת אמך חמורה שבחמורות ..... וישב ב

יא, ד איש האלוקים, מחציו ולמטה איש מחציו ולמעלה אלקים ..... ברכה א

יא, י ומנין שהתפלל באותו הפרק תקט"ו פעמים כו' ..... ואתחנן ג

שיר השירים רבה

א, כא מה השמן הזה כוס מלא אינו מזרזף ..... בשלח א

א, סה ילדה אשה אחת במצרים ששים רבוא ..... ויחי יא

ד, טו עד ימי אברהם היה חרון אף בעולם ..... לך לך ג

קהלת רבה

ג, יט אפילו צדיק רודף רשע הקב"ה תובע עלבון הנרדפים ..... נח ה

ז, יח בשעה שאמר לו משה עשה ארון כו' שמא בצל אל היית ..... פקודי ב

מדרש תנחומא

בראשית ג כבוד שבת עדיף מאלף תעניות ..... בלק ו

בראשית יב בעון זימה אנדרלמוסיה באה לעולם ..... פנחס ב

וירא א הוו זהירין בתפלה שאין מדה אחרת יפה ..... בראשית יג

וירא ט אשריהן הצדיקים ואשרי דביקיהם ..... בראשית יג

וירא יא לוט התחבר לאברהם אבינו ולמד ממנו הכנסת אורחים ..... תולדות ז

וישב ח וכי פוטיפר רשע היה רואה כו' אלא מלחש ואומר וכו' ..... וישב ט

וישב ט דמות דיוקנו של אביו ראה ..... בלק א

בא ח ביזת הים גדולה מביזת מצרים ..... שמות ד

יתרו ג רפידים שרפו ידיהם מן התורה ומן המצוות ..... בשלח ה, ו

יתרו ג הרי הכלב בא ונושך אתכם ..... בשלח ו; תצא ז

משפטים ה אם יש דין למטה אין דין למעלה ..... ויחי יג; משפטים א

משפטים יא א"ל הקב"ה לאיוב, מה אתה רוצה וכו' ..... יתרו א

תרומה ג כי לי כל בכור בעוה"ז ובעוה"ב ..... תולדות ט

תרומה ה אמר הקב"ה וכו' אשרה שכינתי בתוך עורות גדיי עזים ..... תרומה ב

תשא יד מהו קול ענות, קול חירופין וגידופין ..... תשא ו

תשא כ העגל היו כלול מג' עונות ..... בראשית א; תרומה ג

פקודי ב משכן עדות, עדות לאומות שנתרצה ה' לישראל ..... ויקהל ג; פקודי א

פקודי ז משה עשה חשבון לישראל שלא יחשדוהו על שמעל בכספי המשכן ..... דברים ד

שמיני ב אין השמחה ממתנת לאדם לא כל מי ששמח היום – שמח למחר ..... עקב א

שמיני יא מה עוף זה אינו יכול לפרוח בלא כנפים כך ישראל אין יכולין לעשות דבר בלא זקנים ..... תצא ו

תזריע ה אם אתם משמרים את המצוות אני מוסיף לכם שמחה ..... עקב א

אחרי ו משה ואהרן היו מהלכים תחילה ונדב ואביהוא אחריהם וכו' ..... שמיני ג; אחרי א

קדושים ו לא תהא ק"ש קלה בעיניך מפני שיש בה רמ"ח תיבות כמנין איברים שבאדם ..... בלק י

נשא ה אין המנאפים נואפים עד שתכנס בהם רוח שטות ..... נשא ב

נשא טז הייתי מתאוה שיהא לי דירה בתחתונים ..... שמות ו; נשא טז

קרח ב טלית שכולה תכלת פטורה או חייבת ..... קרח ב

פנחס ג המחטיא את חבירו קשה מן ההורגו ..... תצא ח

פנחס י מנה עליהם אדם שיהא סובל לכל אחד ואחד לפי דעתו ..... פנחס ח

מטות א כל המועל בשבועות כופר בו בהקב"ה ..... מטות א

עקב ב חמורה שבחמורות כבד את אביך ואת אמך ..... וישב ב

עקב ג בזכות שאתם ממעיטין את עצמכם לפני ..... שלח ב

שופטים ה משה נתן נפשו על התורה ..... וילך א

שופטים יח אפילו לשונאים אמר הקב"ה לפתוח להם לשלום ..... חקת ג

כי תצא ב רמ"ח מצוות עשה צועקין לאדם עשה בנו מצוות ..... לך לך ו

כי תצא ד זה פורש לבתי מדרשות וזה פורש לעבודה זרה ..... תולדות ז

כי תצא ט היו מחתכין מילותיהם של ישראל וזורקין כלפי מעלה ..... תצא ד

כי תצא יא כל זמן שזרעו של עמלק בעולם לא השם שלם ..... וישלח ה

מכילתא

בא יג מלמד שע"ז שלהם נתכת ובטלה וחזרה לתחילתה ..... שמות ד

בשלח ג ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל ..... יתרו ב; ויקהל ב

בשלח ו אם במשה האמינו, בה' לא כל שכן ..... בא א; תשא ה; שמיני ד

בשלח ט אשה אחת ילדה במצרים ש"ר בכרס אחד ..... בהעלותך ה

יתרו א לא היה יכול עבד לברוח ממצרים ..... יתרו ט

ספרא [תורת כהנים]

קדושים ד ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה ..... בלק ט

קדושים ט מלמד שהיו כנענים שטופים בדברים הללו ..... שופטים ז

אחרי יג מעשיהם של מצריים מקולקלין מכל העממין ..... ויגש ח; שמות ג; מסעי א; שופטים ז

אמור יד מבית דינו של משה יצא ..... אמור ו

בחוקותי ח מיד שהם מתודין על עונותיהן אני חוזר ומרחם עליהם ..... שופטים יא

ספרי

בהעלותך פיסקא מב אף בפניו של משה דברו בו ..... בהעלותך ה

שלח פיסקא ז רבי עקיבא אומר מקושש עצים היה ..... פנחס ו

פנחס פיסקא ט שיודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ..... שמיני ב

דברים פיסקא לב, י בתחילה היה אלקי השמים ואברהם קראו אלקי הארץ ..... מסעי ב

ואתחנן פיסקא ו יהו בעיניך כדיוטגמא ישנה וכו' כחדשה שהכל רצים לקראתה ..... ראה ד

ראה פיסקא מד כל זמן שיש ע"ז בעולם חרון אף בעולם ..... לך לך ג; ויצא ג; מסעי ב, ג

שופטים פיסקא יא אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל האמן לו ..... מקץ ג; תשא ז; ואתחנן ד

תבא פיסקא ב וכי עלתה על דעתך שתלך אצל כהן שלא היה בימיך? אלא כהן שהוא כשר ..... תצא ו

תבא פיסקא כו, ג אין לך אלא כהן שבימיך ..... תבא ג

האזינו פיסקא ב וייצר ה' אלקים, וייצר לשון צייר ..... ויחי ז

האזינו פיסקא ח עד שלא בא אברהם אבינו לעולם ..... לך לך י; יתרו י

פסיקתא דרב כהנא

כד, יב אדם עומד ומחרף בשוק והקב"ה אומר לו עשה תשובה ביני לביניך ..... קדושים ז

פסיקתא רבתי

ג, ח למה נקרא שמו עמלק שבא ללוק ..... בשלח ו

ט, י כשנעשה המשכן שני שבטים היו שותפים במלאכתו ..... ויקהל ג; פקודי א

מז, ד אלו לא קרא איוב תגר ..... וירא ב

פסיקתא זוטא

שמות ו, ו שלא שינו את לבושם ..... תולדות י; וישלח י

מדרש אגדה

תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים ..... תולדות א; מטות ד

מנורה זו תורה, מנורה בדרום כנגד חמה וכו' ..... בהעלותך א

למה נסמכה פרשת בכורים לפרשת עמלק וכו' ..... תבוא ד

ומדבריך נאוה כשאתם מדברים בדברי תורה ..... ברכה א

מדרש הגדול

חיי שרה למה נקראו בשמות הללו? אלא כך הם נדרשים ..... חיי"ש ח

מדרש פליאה

כיון שנכנסו שני חוטי אש בנדב ואביהוא טענו המלאכים וכו' ..... שמיני ד

מדרש שוחר טוב

מדרש שוחר טוב - שמואל

יט כל מקום שנאמר לי אינו זז לעולם..... תולדות ט

כט, ב א"ל הקב"ה לדוד מכל שבראתי בעולמי מי מושל בי..... שופטים ב

לו, ב היה דוד מסתכל בגלית הפלשתי וראה אותו גבור..... פנחס א

מדרש שוחר טוב - תהלים

א כל הקורא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש..... שופטים יב

טו, ג הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי ע"ז..... וארא ג

קא, ג צריך אדם להיות עלוב בתוך ביתו..... בראשית ט

קיד מה ראה? ארונו של יוסף ראה..... וישב ו; מקץ ד

קמו אין צער גדול ואין יסורים כעוורון עינים..... מקץ ב; תבוא י

מדרש שוחר טוב - משלי

כב, ג אם חנכת בנך כשהוא נער..... תולדות ז

כח, ב כל מי שאין חביבין עליו ד"ת גם תפלתו כו'..... במדבר ב

ילקוט שמעוני

שמות קסו והנה נער בכה זה אהרן..... שמות ז

בלק תשעא בשעה שירדו ישראל למצרים היו צנועים..... במדבר ג; בלק ב

דברים תתצח מנין שאם נתת לו פעם אחת, תן אפילו מאה פעמים..... תבוא ה

תנא דבי אליהו רבה

ז אין לך אומה בעולם שהיתה שטופה בדברים מכוערים כמצרים..... ויגש ח; ויחי א; שמות ג; בלק א; מסעי א

יח אמר הקב"ה בכל צער וצער שיש להן לישראל אני עמהם..... וישב יא

כה מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי..... וישב ה

כו כל הרגיל בשבועות שוא ושקר הרי זה כאילו עובד ע"ז..... מטות א

תנא דבי אליהו זוטא

פרק ב אפילו קורא ואחות לוטן תמנע שכר תורה בידו..... וישלח יא

פרקי דרבי אליעזר

פרק מב הים סוף נקרע לי"ב קרעים..... יתרו א

פרק מו פינחס זה אליהו..... פנחס א, ד

ספר הישר

שבטי י"ה יצאו למלחמה עם אנשי שכם וכו'..... וישלח י

הגדה של פסח

אני ה' ולא אחר, אני ולא מלאך וכו'..... בא א

רמב"ם

הלכות דעות א, ו דרך ברייתו של אדם להיות נמשך אחר הסביבה..... לך לך ו

הלכות תלמוד תורה ג, יג אין לומד רוב תורתו אלא בלילה..... בראשית ב

הלכות עבודה זרה ג, א אברהם אבינו גייר אלפים וחיבר ספרים..... חיי"ש ז

אגרת תימן על ידי אכילת מאכלות אסורות מאבדים את האמונה..... תרומה יג

טור

אורח חיים

סימן א קל כנשר כנגד ראות העין ודימה אותו לנשר וכו' ..... צו א

שולחן ערוך

אורח חיים

א, א ולא יבוש מפני המלעיגים עליו בעבודת השם ..... בלק ג

רפח, ב [בט"ז] מי שיש לו תענוג מבכיה בשבת מותר לו לבכות ..... ואתחנן ה

תכח, ד לעולם קורין פרשת במדבר קודם עצרת ..... במדבר א

תכח, ד תשעה באב קודם פרשת ואתחנן ..... דברים ה; ואתחנן א

תכח, ד פרשת נצבים קורין לפני ראש השנה ..... נצבים א

יורה דעה

רמו, כג לא יאבד לילה אחד מלילותיו ..... בראשית ב

רנא, י מי שבא ואמר האכילוני אין בודקין אחריו ..... לך לך יב

חושן משפט

שפח, ט כל המוסר ישראל ביד עכו"ם אין לו חלק לעוה"ב ..... ויצא יב

זוהר הקדוש

ח"א

ב, א יש מדרגה שנקראת מ"י והיא הבינה ..... תשא ו; תצא ט

ד, א ספירת הבינה נקראת 'מי' ..... מצורע א

ה, א בחידושי תורה שאינם כראוי בורא רקיעין דשוא ..... דברים ד

כא, ב משה רבינו היה בעלה דמטרוניתא ..... ויחי יא

כד, א בקריאת שמע יש רמ"ח תיבין ..... בלק י

כז, א כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה ..... צו א

כח, א זאת היא שכינתא ..... אחרי ג

לא, א הצדיק הוא דאחיד בשמיא וארעא ..... ויחי ו

מט, ב בשעה שאדם יוצא לדרך ומתפלל השכינה מקדמתו ..... מסעי ב

נה, ב האדם נקרא פלג גוף כל זמן שלא נשא ..... יתרו א

נו, א כל מאן דאורי על חטאוי קוב"ה שביק ליה ומחיל ליה על חוביה ..... שופטים יא

נט, ב נח לעילא נח לתתא נייחא לכולא ..... נח א

עב, ב נייחא לעלאין נייחא לתתאין ..... נח ב

פ, ב לוט לשון לטותא ..... לך לך ז; וישלח יא

צ, א אילין אינון דמתגברין על יצריהון – מלאכים ..... ויצא ו

צד, א אל נהירו דחכמתא ..... נשא ה

צח, ב [במדרש הנעלם] בשעה שהיה רבי עקיבא קורא שה"ש בש"ק ..... ואתחנן ה

קכו, א אברהם בא עם כל ימיו שלמים ..... חיי"ש ו

קכח, א המקום הקדוש חשוך בעיני העכו"ם ..... חיי"ש ד

קפא, א הנה ישכיל עבדי, דא סיהרא ..... שופטים יא

קפב, א איהו טריף ועקר נפשיה בגין רוגזיה ..... האזינו ח

קפה, א אמר ראובן טוב ליפול לתוך גוב הנחשים ..... בלק ט

רמ, א אדום יונק ממזל מאדים ..... וישלח א

רפג, א בינה היא בחינת סוכה ..... במדבר ה

ח"ב

מב, א בגין דישתמודעון ליה ..... ויצא ט; האזינו א

ס, ב אין עץ אלא תורה ..... בשלח ד

פח, א שבת שמא דקודשא בריך הוא ..... בהר ו

צ, ב אורייתא שמא דקוב"ה הוי וכו' ..... ואתחנן ג

צח, א ה' אלקי דא שירותא דמהימנותא ..... תצא ו; האזינו ט

קי, ב סלוקא דיסודא עד אבא ואמא [פי' זוהר הרקיע] ..... פנחס ה; תבוא יא

קצ, א פנחס זה אליהו ..... פנחס א, ד

קכא, א יו"ד היא חכמה עלאה ..... תרומה ה

קנ, א לית רעותא טבא דאתאביד ..... משפטים ה

ריג, ב זכאה מאן דעייל ונפיק ..... ראה ז, י; שופטים י

ח"ג

ד, א הקדוש ברוך הוא נקרא רעך ..... משפטים ה

כח, א חכמה הוא כ"ח מ"ה ..... עקב ז

מח, ע אימתי אתרי שלימותא דלעילא וכו' ..... נח ה

מט, ב סגירו דנהורא עלאה ..... מצורע ב

נג, ב אמאי אקרי תורה? דאורי ומגלי מאי דהוה סתום ..... תולדות ח; וישלח יא; נשא ה; ראה ג

עג, א קוב"ה ישראל ואורייתא חד הוא ..... בראשית י; וישלח יא; תרומה ז; ויקרא ד; ראה ב

פב, א הספירות נקראים בן ובת ..... במדבר ה

קיא, א יעקב אבינו היה תחילת תיקון פגה"ב של אדה"ר ..... ויחי ה

קכה, ב ואינון ערב רב אינון עתירין בשלוה וכו' ..... מסעי ג; תבוא א

קל, א מפני מה זכה יוסף דלא שלטא ביה עינא בישא ..... ויחי ט

קלה, ב מאן דנחית מדרגא קדמאה דהוה ביה, קארי ביה וימת ..... דברים ד; שופטים ו; תצא ו

קסח, ב אעא דלא בליק ביה נורא מבטשין ליה ..... חיי"ש ב

קמד, ב אנת שבת דכולהי יומי ..... בהר ו

קנב, א תפח רוחיה של מי שאומר שהסיפורים בתורה הם סיפורים ..... ראה ב

קנח, א פגם המרגלים היה שידעו שכשיגיעו לארץ לא יהיו ראשים ..... שלח א

רטז, ב יב"ק ראשי תיבות י'חוד ב'רכה ק'דושה ..... בהעלותך ז; שופטים י

רלד, א עשו הוא אדום שאחיזתו בכבד ..... בלק ו

רלו, א שני הכרובים הם בסוד בינה ומלכות ..... תרומה י

רמד, א מאן דזריק פירורין דנהמא עניות רדיף אבתריה ..... לך לך ט

רמד, ב רבנן דמתניתין ואמוראין כל תלמודא דלהון ..... יתרו ב

רמז, א ואינון לקבלייהו חמש תיבין דאינון שמע ישראל ..... שופטים יב

רנה, ב סוכה היא בגימטריא הוי"ה ואדנ"י ..... ברכה א

רצ, א בינה היא בחינת אימא כ"ש אם לבינה ..... במדבר ה

שט, א אימא מסככא על הספירות זו"ן ..... במדבר ה

זהר חדש

פרשת נח החילוק בין נח לאברהם שנח לא הגן על בני דורו ..... נח ג

פרשת נח לא יהיה בך אל זר שלא תהיה נח לכעוס ..... וישלח י; צו א; שופטים א

פרשת אחרי: נט, א כל תיבה ותיבה דק"ש משפיע בכל אבר ואבר דיליה ..... בלק י

תיקוני הזוהר

הקדמה דף ה, א ממלא כל עלמין ..... מקץ ב

הקדמה, דף יג, א תקונא דגופא כתקונא דמשכנא ..... פקודי ד

הקדמה, דף יז, א מלכות פה ..... משפטים ד; תבוא ט

תיקון ג, דף יח, ב י"ה הם חכמה ובינה ..... משפטים ה

תיקון ו, דף כא, א בכל עץ דא צדיק ..... בשלח ד

תיקון ו, דף כב, א הגוף נקרא בית האסורים ..... מקץ ב

תיקון ו, דף כב, א צריך לבטוח באמונה הנקראת 'זאת' ..... האזינו ט

תיקון יא, דף כו, ב בגלותא אתמר בהון כל השערים ננעלו ..... שמות ז

תיקון יג, דף כח, א אלמלא כנפי ריאה דנשבין על לבא ..... שמיני ב

תיקון יט, דף מ, א עלה אתמר על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא ..... ברכה א

תיקון כא, דף מה, ב שמעו הרים את ריב דאיהי ריב על בנהא ..... בא ג

תיקון כא, דף מט, א נטיל קוב"ה רמ"ח דאיהו רמ"ח תיבין ..... בלק ט

תיקון כא, דף נג, א רוחא נשיב בשית פרקין דדרועא כו' ..... תשא א

תיקון כב, דף סד, א אורייתא דהא קודשא בריך הוא איהו ..... שופטים ט

תיקון כב, דף סז, א גדולים אתקריאת מסטרא דחסד ..... האזינו ג

תיקון ל, דף עד, א מי עם זאת עולה ..... תצא ט

תיקון מד, דף עט, ב כל כוכביא לווין דא מן דא ..... נח ד

תיקון נו, דף פט, ב כל הכועס כאילו עובד ע"ז ..... ויצא ג

תיקון סט, דף קיא, א חכמה אותיות כ"ח מ"ה ..... אמור ה

תיקון סט, דף קיב, א מה שהיה הוא שיהיה זה משה ..... בהעלותך ו

תיקון סט, דף קיד, א אשה אחת ילדה במצרים ס"ר וכו', דא משה ..... קרח א

תיקון סט, דף קיד, א אתפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא ..... מסעי ב

תיקון ע, דף קלא, א מי יעלה לנו השמימה ר"ת מיל"ה ..... נצבים ה

ספרי קבלה

ספר יצירה

א, א ל"ב נתיבות החכמה ..... ראה ח

א, ב כמילת הלשון בפה וכמילת המעור ..... ויגש ז

ד, יב האותיות הן נקראות אבנים ..... ויצא ד, ה; תצא ו

ד, יב שבעת הנרות הם שבעת השערים ..... שופטים א

פרדס רימונים

שער ד' פרק ב חסד נקרא גדולה ..... האזינו ג

שער יז פרק ד אלהים בגימטריא הטבע ..... תולדות ו; וישלח ט; ויחי ו; פקודי ה; בהעלותך ז; תצא ו

שער יח פרק ד י"ה אינם מתפרשין לעלמין ..... משפטים ה

שער כג פרק א ספירת הבינה מכונה בשם 'לאה' ..... מצורע א

שער כג, פרק ז ספירת המלכות נקראת 'זאת' ..... מצורע א

שערי אורה

שער ראשון, הספירה העשירית יוסף נקרא 'כל' ..... ויחי ו

שער שמיני ספירת המלכות נקראת באר שבע ..... ויצא א, ג

עץ חיים

שער ג, פרק א ד' עולמות אבי"ע נקראים ראיה, שמיעה, ריחא, דיבור ..... יתרו ב; שופטים א

שער ד פרק ה ב"ן ב"ת אותיות תבונה ..... תצא ו

שער ה פרק ה' שם מ"ה בגימטריא אד"ם ..... שמיני ה; אמור ה

שער טז, פרק א הוי"ה בהכאה בגי' מקום ..... וישלח י
שער כה , פרק ה המוחין נקראין י"ה ..... תרומה ז
שער לב, פרק ג יצחק אותיות ק"ץ ח"י ..... תולדות א
שער לב, פרק ה המלכות מכונה בשם רחל ..... מצורע א

פרי עץ חיים

שער הסוכות פרק ד' סוכה היא בחינת בינה ..... במדבר ה
שער חנוכה ופורים פ"ג שכ"ם ר"ת ש'ם כ'בוד מ'לכותו ..... וישב ח
שער חנוכה ופורים פ"ה אכילה אכל י"ה שתיה שת י"ה ..... יתרו ה

מבוא שערים

שער ד, ח"ב, פ"ז בינה אימא עלאה בחינת ירושלים שלמעלה ומלכות ביתא תתאה וכו' ..... מצורע א; ברכה א

שער ההקדמות

דף נו, א על ידי ריבוי אור נעשה שבירת הכלים ..... שמיני ב; במדבר ו; פנחס א

שער הכוונות

דרושי תפלת השחר א שם חת"ך יוצא מס"ת פותח את ידיך ..... צו ב
דרושי העמידה ה אין הדין נמתק אלא בשרשו ..... תרומה א
דרושי פורים א אכילה אכל י"ה, שתיה שת י"ה ..... יתרו ה

שער רוח הקודש

דף א, ב ענין יחוד קול ודיבור ..... ויצא ו
דף יא, ב גאוה בגימטריא י"ה והתיקון לכוין בשם זה ..... תרומה ז; שלח א
דף יז, א ענין ימי השובבי"ם ..... ויחי ד-ה
דף יז, ב כל הנשמות שהיו במצרים היו טיפי אדה"ר ..... ויחי ה

ספר הליקוטים

וישב פרק מא זאת היא המלכות ..... אחרי ג
שמות פרק ב פרע"ה אותיות פה רע ..... ויגש ז

גלגולי נשמות

אות כ' כ"ד אלף שמתו בעון השיטים נתגלגלו בכ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא ..... בלק ט

זוהר הרקיע

זוהר משפטים קי, ב סלוקא דיסודא עד אבא ואמא ..... פנחס ה

ליקוטי תורה להאריז"ל

פרשת וישלח הירידה היא בחינת מיתה ..... ברכה א

מגלה עמוקות

ואתחנן עח את השמים וכו' ר"ת אהו"ה ..... בראשית ו
פרשת מסעי אלה מסעי בני ישראל ר"ת הד' גלויות ..... מסעי ב, ג

עמק המלך

שער יז פרק טז נח"ש בגימטריא משי"ח ..... ויחי ד
שער ה פרק מח שתי ההי"ן כנגד בינה ומלכות ... עקב ב

עשרה מאמרות

רבינו מביא בשמו שהנסיעות שישראל נוסעים ממקום למקום מכפרים ..... מסעי ב

פירוש הראב"ד על ס' יצירה

ד, יב השבעה נרות שהם שבעה שערים הם כנגד ז' ימות השבוע ..... שופטים א

קהלות יעקב

ערך כפר כפ"ר ראשי תיבות: ר'אשו כ'תם פ'ז, שביל דקיק דאפתח רחמה ..... מטות ד
ערך מעקה מעקה ראשי תיבות: ה'סר ק'ליפות ע'מלק מ'מך ..... תצא ז

ספרי רבינו ז"ל

ליקוטי מוהר"ן

חלק א'

סימן א דע שעל ידי התורה נתקבלין כל התפילות והבקשות של ישראל ..... בהעלותך א

סימן א איש הישראלי צריך להסתכל בהשכל של כל דבר בראשית טז; נח א; תולדות ח, ט; ויצא ח; ויחי א, ב, ד; שמות ה; וארא ג; ויקרא א; במדבר ב, ו; נשא ד; חקת ב; ראה ג; תבוא י ....

סימן ט הסטרא אחרא מסבבת הקדושה ..... תולדות ו; ויגש ה

סימן י כשיש דינים על ישראל על ידי ריקודין וכו' ..... תשא א

סימן י אבימלך, אבי לשון רצון, אנא אמלוך ..... תולדות א, יא

סימן י אש"ת ר"ת א'דני ש'פתי ת'פתח ..... תצא א

סימן יא יש יחודא עלאה ויש יחודא תתאה ..... משפטים ד

סימן יא כל מקום שיש תוספת היא הוספה בקדושה ..... וישב ו

סימן יב יעקב נקרא התנא שחידש בתורה רחל נקראת תושבע"פ ..... ויצא י

סימן יב שאין תורתו לשמה אלא רק להתייהר ולקנתר ..... ואתחנן ד

סימן יג הצדיק מעלה את כל הנשמות של הבאים אליו למקום שמעלה ..... חקת ג

סימן יד כל התפלות שאדם מתפלל, צריך להתפלל למען השכינה ..... שמות ט

סימן טו מי שרוצה לטעום טעם אור הגנוז ..... וישלח ד; ויחי יג; משפטים א; במדבר ב; עקב ג

סימן טו אדם צריך לשפוט עת עצמו בכל עסקיו ובזה מעלה היראה ..... משפטים ב; שופטים ג

סימן יז יראה ואהבה מקבלין על ידי הצדיק שבדור ..... וירא ז

סימן יז מערת המכפלה הוא שער ג"ע ודרכו עולות הנשמות ..... חיי"ש ד

סימן יז הדיבורים של הצדיק הולכים מסוף העולם ועד סופו ..... ויקהל א

סימן יז ע"י דבורי הצדיק רואים גוים בספריהם היפך אמונתם ..... תולדות ה

סימן יח כשאדם מוציא איזה דיבור הבת קול מהפכת את הדיבור ..... פקודי ב

סימן יח האותיות הן בחינת אבנים ..... ויצא ד, ה; תצא ו

סימן יט כפי שמתקן דיבורו כן זוכה לשמירת הברית ..... ויגש ז

סימן יט שנים מקרא ואחד תרגום הוא תיקון הברית ..... שמות א

סימן כ הצדיק המבאר ביאורי התורה צריך לשפוך שיחו ..... חקת ג

סימן כ בזכות התורה שממשיכים זוכים לארץ ישראל ..... וישלח א

סימן כא יש שפע אלוקי שיורד על האדם ע"י השבעה שערים המאירים ..... יתרו ב; שופטים א; תבוא ח

סימן כא 'שמע' הם האזניים שהם כנגד אמונת חכמים ..... בלק ט

סימן כא יש שכל המכונה בשם 'פנים' ..... תשא ח

סימן כא יש לכל אחד מקיף ופנימי ומה שפנימי לזה וכו' ..... יתרו ו; תצא ז

סימן כא במקום שחושב האדם שם כל האדם ..... וירא א

סימן כא הלבושים הם המחשבות של האדם ..... וישלח י

סימן כא אין חילוק בין חיים למיתה לדבוק בהשי"ת ..... תולדות ט

סימן כא יעקב הוא בחינת עיבור וצמצום ..... וישלח ז

סימן כא ישראל הוא אותיות 'לי ראש' ..... שמות א

סימן כא חיים נצחיים הם רק להשי"ת ..... לך לך י; האזינו ז

סימן כב כשהשי"ת גוזר גזר דין בעולם והדין צ"ל דין תורה כו' ..... שופטים ב

סימן כב צריך לילך מדרגה לדרגה לעשות מהנשמע נעשה ..... בא ח

סימן כב הצדיק יכול לראות אלוקות גם מבשר גופו ..... חיי"ש ב; יתרו ד, ה

סימן כב עצמיות האדם מה שנקרא 'אני' היא הנשמה ..... קדושים ב

סימן כג אלו הנופלין לתאוות ממון הם אוכלי לחם בעצבון ..... חיי"ש ה

סימן כג בתאוות ממון יש את כל התאוות שבעולם ..... יתרו יא; קדושים ג

סימן כג הצדיק ממתיק מרירותא דהאי עלמא ..... בשלי ד

סימן כד יש אור שהוא למעלה מנפשין רוחין ונשמתין ..... וירא ג

סימן כד תכלית הידיעה שלא נדע ..... ואתחנן ד

סימן כה כסף וזהב הן הגוונין העילאין שבהם ..... חיי"ש ד

סימן כה יש שני דרכים בעבודת ה' עבודות פנימיות

וחיצוניות ..... וישב ח; יתרו ה; תצא ז

סימן כה ענין התגברות כח המדמה על האדם ..... מקץ א; תצא ה

סימן כה בכל עולם מתגברים בכל פעם הדמיונות ..... שופטים יא

סימן כו הצדיק שממית עצמו בתפילה וכו' ..... נצבים ג

סימן כח המתנגדים המחרפים יראי ה' ..... נשא ה

סימן כט לא כל דיבור נקרא דיבור ..... קדושים ד; תצא ט

סימן כט ענין בגדים לבנים וזהירות מהכתמים בבגדים ..... וישלח י

סימן כט צריך לתקן הדיבורים הרעים בכל פעם ..... וישב ו

סימן כט על ידי פגם הדיבור נלחצים לו המוחין ..... תבוא ח, ט

סימן כט ואגידה הוא בחינת ברית ..... ויחי ז

סימן ל הצדיק האמת הוא רופא נפשות ..... ראה ח

סימן ל כשהד' שהיא המלכות נופלת בד' מלכויות ..... לך לך י

סימן ל מה שהצדיקים מבזין אותנו – סובלים מאתנו ..... מקץ ח; ויקרא ג

סימן ל כל המחשבות רעות באות לאדם בעת התפלה דייקא ..... תצא א

סימן לא אין קיום אמונה אלא על ידי בחינות ברית ..... שופטים ג

סימן לא הצדיק האמת יש בו שתי בחינות ..... פנחס ו; ראה ב

סימן לא עיקר חשיבות הצדקה היא האמונה ..... לך לך יא

סימן לג צריך לבקש שלום שיהיה שלום בין ישראל ..... פנחס ה

סימן לג אלא שבמקומך שם רבו הלבושים [גילוי אלוקות בלי לבושים] ..... ויצא ה; ויחי יג

סימן לד הכלל, שהממשלה ביד הצדיק לפעול פעולות כרצונו ..... וישב ו

סימן לד בכל אחד יש נקודה שאין בחבירו ..... לך לך ה; אמור ו; במדבר א, ד

סימן לד יוסף הוא הצדיק הדור ..... ויגש ו

סימן לו מלמעלה יורד אור פשוט וכל אחד מצייר האור לפי בחינתו ..... ויחי ז; אמור ז; בלק ז; ראה א

סימן לו חכמי הרופאים אומרים שהתרופה למשוגע הוא הסרוס ..... לך לך ט; תבוא י, יא

סימן לו יעקב ששמו ישראל הוא סוד כלליות נש"י ..... ויגש ו

סימן לו עיקר הנסיון בתאוות ניאוף והיא התאוה הכללית של שבעים אומות ..... בלק ט; עקב ה

סימן לו על ידי פגם הברית הוא פוגם בדעת ..... פנחס ה

סימן לו עצה למי שמתגברת עליו תאוות ניאוף שיקרא קריאת שמע ..... בלק ט, י; שופטים יב

סימן לו ניאוף ואפיקורסות תלוי זה בזה ..... פנחס א

סימן לו אי אפשר לתפוס בדיבור של הצדיק אלא מי שתיקן אות ברית ..... ראה ב

סימן לז עיקר הבריאה היתה בגין דישתמודעון ליה ..... שמיני ח

סימן לז גוף ונפש הם בחינת אדם ובהמה וכו' ..... תבוא יב

סימן לח צריך לפשפש א"ע בכל עת אם הוא דבוק בהשי"ת ..... ויגש ז; תבוא ט

סימן לח תפלין הם סימן על הדבקות ..... וישב א; תצוה ד

סימן לח קין הוא מסטרא דקץ כל בשר ..... וישב א

סימן לח צריך לתקן את הדיבורים הרעים ..... וישב ו

סימן לח כל הצרות הבאות לאדם והרוח סערה במוחו מחמת שמפקיר דיבורו ..... שופטים א; תבוא ח

סימן מ כל הנסיעות של אדם הן בשביל קלקול אמונה ..... בראשית יד; מסעי א

סימן מג הדיבורים של הרשע שהוא בר דעת מולידים ניאוף ..... מטות ג

סימן מד האמונה תולה בפה של האדם ..... ואתחנן ז

סימן מז כשאדם משבר תאות אכילה נכנס בו אמת ..... ויחי י

סימן מח כל הגלות שנתהפך מרב"י אל אתוון רי"ב ..... בא ג

סימן מח בסוכות צריכים לשמור מאד על הדיבור ..... ברכה א

סימן מט מחשבות טובות הן היצ"ט ומחשבות רעות הן היצה"ר ..... וירא א, ד

סימן מט מי שהוא צייר טוב מצייר טוב ומי שהוא צייר רע מצייר רע ..... בלק ז

סימן מט מי עם זאת עולה, מי הוא הבינה, זאת היא המלכות ..... תצא ט

סימן מט יש ביתא עלאה ויש ביתא תתאה ..... שמות ו; ברכה א

סימן מט המלכות היא קודם דל"ת דלית לה מגרמה כלום ..... תרומה ז

סימן נא אמת זה רק הקב"ה וכל מה שנברא כבר מתרחק מהאמת ..... משפטים ו; שמיני ט; האזינו א

סימן נב מאין נמשכת טעות האפיקורסים שהעולם מחויב המציאות ח"ו ..... קדושים א

סימן נב בהתבודדות בלילה יכולים לזכות לביטול אמיתי ..... בראשית ב; האזינו ו

סימן נב צריך לילך למקום פנוי שאין שם בנ"א לזכות לביטול ..... שמות ג

סימן נג הטעם שהצדיקים רודפים אחר בני אדם לקרבם ..... נשא ד

סימן נד הקב"ה מצמצם עצמו מא"ס כדי לשלוח רמזים ..... בראשית יא; ויגש ד; בלק ה

סימן נד רוב הדמיונות באים בשעת החלומות ..... ויצא ו; וישב ו; מקץ א, ב

סימן נד צריכים לשמור מאד את הזכרון שלא יפול לשכחה ומיתת הלב ..... ויצא ז; בא ה; תצוה ג; תזריע ג; ואתחנן ו; ראה ט; האזינו ט

סימן נד על ידי לשון הרע מתגבר עליו כח המדמה שהוא היצה"ר ..... תרומה י; תצא ה

סימן נד אם אינו שומר על העינים על ידי זה נופל למיתת הלב ..... תבוא י

סימן נה בחינת התפילה צריכה לבחינת עפר ואפר ..... וירא ז

סימן נה צריך להגיע לביטול כזה בשעת תפלתו שאפילו את עצמו לא ירגיש ..... בהעלותך ו

סימן נו שער החמישים הוא דעת עליון חסד עליון ורחמים ..... לך לך ג

סימן נו יש שני מיני הסתרות, ויש הסתרה שבתוך הסתרה ..... וירא ו

סימן נו מש"ה ראשי תיבות: מ'חלוקת ש'מאי ה'לל ..... קדושים ה

סימן נו יש בכל אחד בחינת בחינת מלכות יש שהוא שורר וכו' ..... שופטים ה

סימן נז על ידי עונג שבת א"צ לתענית כו', על ידי הכעס נתעורר המקטרג הגדול ..... תצוה ד; בלק ו

סימן ס צריכים להאריך הימים לראות שכל יום יהיה ארוך ..... אחרי א

סימן ס כל יום כשמתחיל לאדם הוא בקטנות ובצמצום. ..... שופטים יב

סימן ס הצדיק מעורר מהשינה ועי"ז נפתח הפה לדבר אליו יתברך ..... בהעלותך ד

סימן סא על ידי אמונת חכמים יכולים להוציא משפטינו לאור ..... שמיני ד; בהר ה; ואתחנן ד

סימן סא בלי אמונת חכמים אין האדם יכול ליתן עצה לנפשו ..... חיי"ש ו; וישב ג; ויחי ז; יתרו ב

סימן סא על ידי שפוגם באמונת חכמים נידון בצואה רותחת ..... דברים ה

סימן סא יש מנהיגים שנקראים בשם רבי ואינם יכולים להנהיג עצמם ..... בא ג; קדושים ה

סימן סא יש יצר הרע להיות מפורסם ולהנהיג העולם ..... דברים ד

סימן סא במקום שישראל יושבים שם מכבר היא בחינת ארץ ישראל ..... ויצא ב; בהר ב; תבוא א

סימן סא צריך לאדם שתהיה לו אמונה בעצמו ..... נשא א

סימן סב על ידי אכילת הצדיק נעשה יחוד קוב"ה ושכינתיה ..... יתרו ה; תרומה יב, יג; צו ג; תצא ו

סימן סב אם אדם היה מאמין שמלא כל הארץ כבודו ..... יתרו א

סימן סב עיקר כל הדברים הוא ההתחלה, כי כל ההתחלות קשות ..... חיי"ש א

סימן סב ודע מה שתשיב לאפיקורס ר"ת שלום ..... ויצא ט

סימן סד בתחילה היתה כל הבריאה א"ס ולא היה מקום וכו' ..... תשא ד

סימן סד ישראל נקראים עבריים על שם שהם עוברים

מעבר לעבר ..... לך לך יא

סימן סד פרעה לשון התגלות ..... מקץ ב

סימן סה עיקר השלמות לעשות מכל התפלה אחד .....
..... ויחי ט

סימן סה על ידי הביטול בהסתכלות על התכלית שב
וממשיך תורה ..... יתרו י; בלק ט

סימן סה עיקר התכלית הוא להכלל באחד ..... שמיני ו

סימן סו שלימות האמת כשהוא מתפלל בציבור כביחיד
..... בראשית ג

סימן סו הנסיון של המניעות להתקרב לצדיק ..... אחרי ב

סימן סז השערות הן המותרות ..... תצא א

סימן סח על ידי כעס מאבד את הממון .....
..... ויחי ח; נשא ג; פנחס ח; מטות א; האזינו ח

סימן ע כל אחד לפי נשמתו כן יש לו צרות וכו' .....
..... חיי"ש ב

סימן עא קשה מאד להיות מפורסם ומזיק לו מאד .....
..... וארא א; דברים ד; תבוא ג

סימן עב כשבא לאדם הרהור תשובה ונעשה איש כשר
ורוצה לנסוע לצדיק ..... דברים ו

סימן עג הדיבור הוא מלכות שנקראת נון .....
..... ויחי ב; במדבר ז

סימן עו מעלת ההתקרבות לצדיקים שיודע איך
להתנהג ..... שמיני ב

סימן עו כשאדם נמצא בבחינת מוחין דקטנות אחר
הדברים ..... וירא ט

סימן עט שבת היא כביכול עינו יתברך ..... אמור ו

סימן פ על ידי השלום אפשר שיהיה שני הפכים בנושא
אחד ..... שמיני ב; פנחס ב

סימן פא הדיבורים של הצדיק נקראים ארץ ישראל .....
..... יתרו ג

סימן פב אלישע אחר עלה לרקיע ע"י שם ואעפי"כ וכו'
..... בראשית ו; במדבר ז

סימן פד בכל יום מתגלה אור הגנוז והנחשים והעקרבים
מבלבלים מחשבתו של אדם .... עקב ו, ח; ראה א, ג; שופטים יב

סימן צא יש כמה מיני אמונה, יש אמונה רק בלב .....
..... בחוקותי ג; מסעי ב

סימן צד כל הבריאה נבראה בשביל ישראל ..... במדבר ו

סימן צז מנשה לשון שכחה ואפרים לשון רבוי ..... לך לך י

סימן צז הטעם שאין מתקבלת תפילתו כי מחשיב עצמו
למיוחס ..... מטות ד

סימן צט האדם צריך להתפלל בדבקות גדולה להשי"ת
..... בשלח ג; ואתחנן א

סימן קא כי בי"ה ה' צור עולמים, בתורה שנקראת ראשית
כו' ..... שלח א

סימן קו אשרי מי שמכניס שכל בדל ..... שמיני ז

סימן קז אויביך זה היצר הרע ..... תצא א

סימן קח קרבן עולה בא על הרהור הלב וכו' .....
..... תצוה ה; צו ב

סימן קיא ראש בני ישראל ר"ת רבי רשעים בחשך ידמו
ר"ת רבי ..... בא ג

סימן קיב שלמות התפלה כשהיא באמת ..... בראשית ב

סימן קיב הסט"א מסבבת אותו מכל צד ועצתו להמשיך
עצמו לאמת ..... נח ג; נצבים א

סימן קיב הסטרא אחרא מסבבת הקדושה .....
..... תולדות ו; ויגש ה

סימן קיג קודם כל גזר דין שבעולם מאספים את כל בני
העולם ..... אמור ח

סימן קטו מי שהולך בגשמיות מזמינים לו מניעה ובורח
אבל משה ניגש אל הערפל ..... פקודי ד, ה

סימן קטז הנותן צדקה ניצול מעבירות .....
..... תרומה ב, ג; תצא ג

סימן קכא כשמוצא את עצמו בספר שלומד זה סימן
שחפץ לעשות רצון ה' ..... אמור ג

סימן קכג העיקר והיסוד שהכל תלוי בו לקשר עצמו
להצדיק שבדור ..... חיי"ש ז; מקץ ד; תשא ז; ראה ח; שופטים ד

סימן קכג עַם שלא התחכם ועל כן קיבל את התורה .....
..... בא א

סימן קכז הבגדים הם בסוד החשמ"ל שהוא השמירה .....
..... וישלח י

סימן קכח אע"פ שסימאו את עיני היצה"ר אעפי"כ
נשאר ..... ויקהל ד

סימן קכט האמונה לבד שמאמין בצדיק זה בעצמו דבר
טוב ..... לך לך ז

סימן קלג השמש בעצמה מאירה במקומה בשוה ..... תשא ט

סימן קלג אמר הבעש"ט, אוי ואבוי כי העולם מלא מאורות וסודות ..... בשלח א

סימן קמ הצדיק בעצמו א"א להשיגו כי אין בו שום תפיסה רק ע"י תלמידיו ..... פקודי ב

סימן קמא אם יזכה שירגיש באמת כאב חטאיו כו' בורא קלי' ..... לך לך ח; ויחי ד; שופטים יא

סימן קמג מעלת המקבל עצה מחכמי הדור ..... נשא ה

סימן קמט חצות מסוגל כמו פדיון ..... בראשית ב; בא ב, ד

סימן קנג ענין קבלת פני תלמיד חכם כי הלבנה אין לה אור מעצמה וכו' ..... תבוא ז

סימן קנה עצבות מידה רעה מאד, ומה שהאדם אינו מתפלל כראוי הוא מחמתה ..... פקודי ג; בהעלותך ו; ואתחנן ב

סימן קנה על ידי אמונה זוכים לאריכות אפים ..... נח ב; לך לך ב; ויצא א, ג; ויגש ג; שופטים א; תבוא א, ב

סימן קנה ארץ ישראל היא בחינת אריכות אפים ..... חקת ג

סימן קנה על ידי אמונה זוכה לכח הגדל וכח הצומח ..... חיי"ש ח

סימן קסא המחלוקת מגביהה ומרימה את האדם ..... וישלח ה; קרח ג

סימן קסג יש אדם שנעשה מכולו וממנו דיבור ..... תבוא ג

סימן קסה ואהבת לרעך, שתאהב את הרע שבא עליך וכו' ..... קדושים ה, ו

סימן קסט כשאדם בשמחה הקב"ה בעצמו ישמור לו את הברית ..... ויגש ח

סימן קעג ע"י הכתב יכול הצדיק האמת להכיר את הנפש ..... תולדות ה, ח; יתרו ח; ראה ב

סימן קעה עיקר מעלת הבכיה הוא כשהיא מחמת חדוה ושמחה ..... שמות ז

סימן קפא כשמתקשרים בקשר איזה אנשים על איש אחד וכו' ..... וישב ז; ויחי יא; נשא ב; קרח א; תצא ז

סימן קפא כל הדברים שדוברין על הצדיק הם טובות גדולות ..... קרח א

סימן קפו מה שמספרים מופתים מהצדיקים שבמדינת קיר"ה ..... בא א

סימן קפז זה חסד גדול מהשי"ת שמשלם מידה כנגד מידה ..... משפטים ב; שלח ב

סימן קצב פניו שכלו ונשמתו של הצדיק מונחים בתוך ספריו ..... ראה ב

סימן קצה בתוך הצרה צריך להסתכל על ההרחבה ..... שמיני ז; חקת ד

סימן קצו אסור להתעקש עצמו בתפלתו לקחת בחוזקה ..... משפטים ז; עקב ה, ו

סימן קצז אין זה מדרכי הענוה להראות עצמו בכפיפת ראש ובנמיכות קומה ..... בהעלותך ה

סימן רו ככל שאדם יותר צעיר ניתן לדבר עמו יותר בעבוה"ש ..... חיי"ש ב

סימן רו יש חילוק בעבירה שעושה האדם ח"ו בין אם מתעורר וכו' ..... שמות ח

סימן ריא ענין גדול להיות אצל הצדיקים בראש השנה ..... נצבים א

סימן ריח לפעמים נגזר על האדם איזו גזירה ומזלו רואה ..... מקץ ז

סימן רכב צריך להיות תמיד בשמחה ואפי' אם לפעמים נופל ממדרגתו ..... מקץ ג; אמור ב

סימן רכח הקב"ה מביא מחלוקת על נשמה שיכולה להחזיר בתשובה ..... חיי"ש ב; וישב ב, ג

סימן רלג אי אפשר שתהיינה שתי מחשבות ביחד ..... וירא ד

סימן רלג להקב"ה יש תענוג גדול מזה שמנצחים את המחשבה ..... ויצא ד; עקב ו

סימן רלד המחשבה היא גבוהה מאד ולהכנס לשם צריך לשתוק ..... תבוא ט

סימן רלט עיקר הדיבור הוא משלום ..... שמות ג

סימן רמא כשיש דינים ח"ו אזי מידת הדין מכלה את האדם ..... בלק ט

סימן רמג בשיר השירים אינן נמצאות תיבות קדושה וטהרה כלל ..... ואתחנן ה

סימן רמו לפעמים אדם צריך שתהיה לו גדלות ..... שמות ו

סימן רמט עיקר הגבורה היא בלב ומי שלבו חזק אינו מתירא ..... עקב ד

סימן רנ כל הצער והיסורים הוא מחמת חסרון הדעת ..... לך לך יא; וישלח ז; ויקרא א

סימן רנ הארת אין סוף ברוך הוא מסוף העולם ..... מקץ ב; תשא ב

סימן רנ כל היסורים הם בהשגחה פרטית ..... יתרו ט; תשא ח

סימן רנ תפילה נקראת 'גדולה' כ"ש באלישע כו' ..... פנחס ד

סימן רנא איש אמת עושה מצוות תמיד בדקדוק וכו' ..... בראשית ג

סימן רנד העינים רואות תמיד דברים עליונים ..... בלק ה

סימן רנה כשמאמין בצדיק עם דעת לעולם לא יפול מהאמונה ..... תשא ה

סימן רנט כשאדם מתבודד גם השכינה כנגדו ומנחמתו ..... בראשית ב

סימן רס השם הוא הנפש כמו שכתוב נפש חיה הוא שמו ..... שמיני ה; תבוא ג

סימן רסא כשנופל אדם מן השמים ידע שמן השמים הוא ..... שמות א; בא ג; אמור א; דברים ו

סימן רסה למעלה נשמת הזכר והנקבה היא אחד ..... תרומה ט

סימן רסו שבועות וסוכות הם אחד ..... במדבר ה

סימן רסח הנפש מתגעגעת תמיד לעשות רצון יוצרה ..... נח ד

סימן רעב כלל גדול בעבודת ה' שיהיה לנגד עיניו רק אותו יום ..... חיי"ש ו; בשלח ב; יתרו ד; דברים ז; עקב ח; ראה א; שופטים יב; תבוא ו

סימן רעג דע! שיש בנים שמולידים בזה העולם ..... תצא ח

סימן רעה מכל מצוה ומצוה שעושין נעשה נר אחד ..... תצוה א; ברכה ב

סימן רעח הצדיק אינו מקנא לשום צדיק כ"א את הקב"ה ..... בראשית ח; וישב ד

סימן רפ מי שצריך לדון בדין תורה זו נקמת התורה ..... משפטים ג; ויקרא ד

סימן רפ עבודת בירורי ניצוצות הקדושים ..... וישב ח

סימן רפב צריך לדון את עצמו ואת כל אדם לכף זכות ולחפש אחר הטוב שבו ..... בראשית ו; ויגש א; ויחי ה; תשא ג; בחוקותי ד; בלק ח; מטות ב, ג; ראה ט

סימן רפג ההפרש שבין שאול לדוד, דוד דגלי מסכתא וכו' ..... תצא ה

חלק ב'

הקדמה אחד היה אברהם שעבד הקב"ה כאילו הוא יחיד ..... לך לך א, ב, ה; במדבר ג; בלק ב, ג, ד, ז

סימן א כשנגאלת ונפדית התפלה נופלת כל חכמת הרפואה ..... נח ד

סימן א שלוש הרגלים שוברים כל התאוות מהאדם ..... בלק ו

סימן א אי אפשר לדון אף אחד עד שמגיעים למקומו ממש ..... דברים ג

סימן א הקב"ה נתן עצה למשה על קנאת המלאכים אחוז בכסא כבודי ..... שופטים ו

סימן ב ימי חנוכה הם ימי הודאה כ"ש וקבעו שמונת וכו' ..... וישב יא

סימן ג אי אפשר לרופא לרפאות רק על ידי פדיון ..... בהעלותך ז

סימן ד יש חיות רעות שהם חכמי הטבע, מצח הנחש ..... פנחס א

סימן ה עבד משליך חכמתו לגמרי ועושה מעשה עבדות ..... חיי"ש ז

סימן ה ענ"ן ראשי תיבות נדיבי עמים נאספו ..... פקודי ד

סימן ז מנהיג יכול להיות רק מי שהוא רחמן ..... בא ז; דברים ד

סימן ז עיקר הרחמנות של הצדיק הוא להוציא מעונות. ..... וילך א

סימן ז הצדיק נקרא 'כל' ויש לו בחינת שמים וארץ ..... בראשית ד; בחוקותי ב; האזינו א

סימן ז יש מקיף ויש פנימי צריך לעשות מהמקיף פנימי ..... בחוקותי א; בהעלותך ד

סימן ז הצדיק מלמד לימודים לדרי מעלה ולדרי מטה ..... פקודי א; האזינו ב

סימן ז שתי השגות הצדיק בחינת בן ובחינת תלמיד ..... ויחי ו; פנחס ח

סימן ז עיקר האדם הוא הדעת ..... לך לך ח

סימן ז מי שאינו דבוק בו יתברך הוא חיה בדמות אדם ..... קדושים ו

סימן ז כפי שפועל בקשתו ביום הכיפורים כן יש לו חנוכה ..... מקץ א

סימן ז בשעת אכילתו יכול לזכות להארת הרצון המופלג ..... תצא ז

סימן ח אע"פ שתוכחה דבר גדול לאו כל אחד ראוי להוכיח ..... בראשית יב; חקת ה; דברים א, ב; ואתחנן ה

סימן ח האותיות הן בחינת אבנים ..... ויצא ד

סימן ח יש לכל בר ישראל שלשה מוחין שמצילין אותו מתאוות ניאוף ..... פנחס א

סימן ח צריך לבקש מהקב"ה שיזכה להתקרב לצדיק כזה שיברר המדמה ..... שופטים ד

סימן ט מנהיגי וצדיקי הדור הם בסוד רוח, בחינת איש אשר רוח בו ..... פנחס ז

סימן ח הצדיק נכנס לבית הבליעה של הסטרא אחרא ..... עקב ז

סימן ט אליהו היה יכול להכניע את ההתלהבות שלא תבער חוץ מהמידה ..... שמיני ב

סימן י מה שהעולם רחוקים מהשם יתברך הוא מחמת שאין להם ישוב הדעת שזה בא ע"י שמחה ..... תצוה ב; עקב ג

סימן י ענין השמחה שלא עשני גוי עולה על כל השמחות ..... מקץ א

סימן יב עיקר היהדות הוא בתמימות ובפשיטות ..... תרומה ז

סימן יב כשאדם הולך אחד שכלו וחכמתו יכול ליפול ..... בראשית י; תולדות ז; מצורע ב; ואתחנן ג; ראה ו, ח; שופטים ח, ט; האזינו ד

סימן יב כבודו יתברך הוא שורש כל הבריאה ..... וישב ח

סימן טו אלו המתפארין עצמן בשקר בגדולות ובנפלאות ..... תרומה יא; נשא ה; ראה י; שופטים ד

סימן יז דרך השי"ת להביט על הטובות, ואף שנמצא בהם גם מה שאינו טוב ..... בלק ח

סימן יח סכנה להיות מפורסם כו' בהנהגת העולם יכולים להיות גנב, נואף ורוצח ..... בהר ה; דברים ד

סימן יט עיקר השלמות הוא ללכת בתמימות ..... בא ו; בשלח ה, ו; קרח ב; שופטים ח; תצא ד

סימן יט עמלק הוא אבן נגף להפיל את האדם ..... תשא ד; תצא ז

סימן כג בענין השמחה כשאנשים שמחים חוטפים אחד מבחוץ ..... תולדות יא

סימן כד מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד ..... וישב י; תצא ה

סימן כה ההתבודדות היא מעלה עליונה וגדולה מן הכל ..... האזינו ו

סימן כו משה רבינו מלובש בכל אבר וע"י שכרות שוכח ..... לך לך ו; נשא ב

סימן לט יש בבריאה כמה וכמה דברים נפלאים וכו' ..... ויקהל ב

סימן מ מי שיודע מארץ ישראל יכול להכיר באחר ..... בראשית ה

סימן מד האמונה תולה בפה של האדם ..... ראה ה

סימן מה בענין בנ"א שנמנעים מלנסוע לצדיק וכו' ..... וישב ד

סימן מט עיקר התשובה השלימה היא כשאדם עובר באלו המקומות כו' ..... שמיני א

סימן מט לעשות בכל פעם התחלה חדשה ולשכוח העבר ..... מקץ ו

סימן נ המחשבה ביד האדם להטותה בעל כרחה כרצונו ..... וירא א, ד

סימן נב מה שקשה קושיות על הצדיקים זה מוכרח להיות ..... וירא ב; בחוקותי ב; חקת ה; דברים ה

סימן נו כשיש לאדם לב, אין שייך אצלו מקום ..... בראשית יד, טו; ויצא ה; וישלח ז, ט

סימן נח יש אומרים שכשהצדיק גדול במעלה הוא רחוק מהעולם ..... שופטים ז

סימן נח על ידי שמשה הכניע קלי' עמלק זכה לשפע כפול ..... תבוא ה

סימן ס כל המלמד לתלמיד שאינו הגון מוסרים אותו ..... ויצא יב

סימן סא השבעים שנה פורחות כמו רבע שעה ..... לך לך ו; וישלח ז; תבוא יב

סימן סב מסעי בני ישראל מכפרים על אלה אלהיך ישראל ..... מסעי א, ב, ג, ד

סימן סב עיקר חטא העגל היה שעשו מהסיבות עיקר ..... תשא ה; מסעי ב

סימן סב וסרתם ועבדתם, כשסרים מאחרי ה' תיכף הוא ע"ז ..... ויצא ג; צו ב; מסעי א, ג

סימן סז יש מאורי אור ויש מאור אש וכו' ..... בהר ו

סימן סח עיקר גדולת הצדיק שיכול להיות למעלה ולמטה ..... ויקהל ג; שמיני ג; בחוקותי ב; בהעלותך ב; ברכה א

סימן עא יש מוחין של ארץ ישראל ויש מוחין של חו"ל ..... בא ג

סימן עא אשרי הזוכה להרגיש נעימות בתורה ..... ראה ד

סימן עב לראות את עצמו עם הצדיק האמת הוא ג"כ דבר גדול מאד ..... תזריע ב; בהר א; נשא א

סימן עב עיקר הגדולה שמקבלין מהצדיק הוא שפלות ..... ויגש ו; קרח ד

סימן עו בכל מקום שישראל באים בגלות מגביהים את המקום ..... בהר ג

סימן עז כל אחד מישראל אפילו צדיק גדול צריך שיהיה לו צער בכל יום ..... צו ג; עקב

סימן עח אין שום יאוש בעולם כלל ..... נח ב; וירא ט; בא ג; קדושים ז; ראה י; שופטים י

סימן פב לפעמים אדם מתקרב יותר מדאי ומתרחק ..... בראשית ז; פקודי ד; פנחס ז; ראה י

סימן פב יש בחינת כסדר ויש בחינת שלא כסדר בחינת אדם וחוה ..... אמור ה; נצבים ד

סימן פב כשמבטל עצמו בבחינת כ"ח מ"ה, הולך לו כסדר ועל ידי גאות הולך לו שלא כסדר ..... בראשית ט; תשא ו; בחוקותי ב; עקב ז; שופטים ו

סימן פג תהלים הוא תיקון גמור לפגם הברית ..... ראה י

סימן פג התכלית היא שאינו יודע כלל, כי תכלית הידיעה שלא נדע ..... וישלח ט

סימן פג משיח נקרא על שם משיח אלמים ..... צו ד; פנחס ד

סימן פג יש ע"ב צדיקים שהם הסנהדרין ..... שופטים ב

סימן פד התפילה היא השער שדרך שם נכנסים להשי"ת ..... פנחס ד

סימן פז סוד חודש אלול הנותן בים דרך ..... ראה י

סימן צא התקשרות לצדיקים היא תועלת גדולה וזוכים לתשובה וכו' ..... מקץ ח; תרומה ג, ה

סימן צא הצדיקים מדברים עם המון העם שיחות חולין ..... אמור ד; בחוקותי ב; בהעלותך ב

סימן צד שלשה ראשים שמתחברים כשמתקבצים אצל הצדיק בר"ה ..... ויחי ז

סימן צו הדיבור יש לו כח גדול מאד ..... וארא ב

סימן ק כל הצדיקים לא הגיעו למדרגתם אלא על ידי תפילה ..... שופטים ה; האזינו ה

סימן קי אחד שאל את רבינו כיצד היא הבחירה? והשיב בפשיטות שהיא ביד האדם ..... תצא ב

סימן קיב אם אתה מאמין שיכולים לקלקל תאמין שיכולים לתקן ..... נח ב; קדושים ז; ראה ז, י

סימן קטו לרביז"ל היתה התחזקות גדולה בעבודתו ולא התבלבל נדרך לדרך ..... בהעלותך ג

סימן קטז עיקר הצדיק הוא הפנימיות שלו ..... בראשית ג; מקץ ח; בחוקותי ב; ראה ב

סימן קכה בדרכי השם יתברך צריך להגביה את עצמו ..... בהר א; תצא א

ספר המידות

אות אמונה סימן כב הפשע של האדם מכניס כפירה לאדם ..... תצא ד; האזינו ה

אות אמונה סימן כה על ידי קנאה נופל מאמונתו ..... וישב ד

אות אמונה סימן לג על ידי אמונה הקב"ה יסלח לך על עונותיך ..... ויחי ד

אות בגדים ח"ב סימן ה העושה בגדים לחבירו יכול לשנות רצונו ..... תולדות י

אות דעת סימן לג מי שמשלמין לו רעה תחת טובה הקב"ה מרחם עליו ..... שמות ג

אות דרך ח"ב סימן ד על ידי נסיעת הדרכים נעשה מבין ..... מסעי ב

אות התבודדות ח"ב סימן א השיחה שאדם משיח בינו

לבינו קונו נעשית גאולה לבניו ..... האזינו ה

אות מוסר סימן א מי שאומר מסירות על חבירו לסוף שיהא מטולטל ..... ויצא יב

אות מריבה סימן לה מי שהוא עצור במילין לא יוכל אותו שום אדם ..... תבוא ח

אות מריבה סימן סו במקום מריבה שם השטן ..... מטות ב

אות מריבה סימן פח אין מלמדים זכות על המסית ..... מטות ג; ראה ט

אות ענוה ח"ב סימן ד לפעמים על ידי שפלות וכו' מבטלים מעליו גזירת מיתה ..... עקב ב

אות עצבות סימן א מי שלא תקן חטאות נעורים עי"ז באים לו דאגות ..... וישב י

אות פחד סימן כה כששוכחים את השי"ת ואינם נשענים עליו עי"ז נתפחדים מהאומות ..... עקב ד

אות פחד סימן כו על ידי דאגה בא פחד ..... בהעלותך ז

אות צדיק סימן לג בזכות הצדיקים תלמידיו מתפרנסים ..... לך לך ו

אות צדיק סימן נג קרבת הצדיקים טוב בעוה"ז ובעוה"ב ..... תשא ז

אות צדיק סימן קסג הנואפים הם לרוב מתנגדים לצדיקים ..... תשא ז

אות צדיק ח"ב סימן כ על ידי הזכרת שמות הצדיקים עי"ז מתעוררת זכותם ..... שמות א

אות צדקה סימן יג צריך להחזיק טובה לנותן ואל תאר שלר נתן לך משלו ..... תבא ד

אות קללה ח"ב סי' א אדם הרגיל בקללות הוא מעולם התוהו ..... וישלח יא

אות קנאה סימן א כשיתבטל הקנאה יהיה קבוץ גלויות ..... בראשית ח

אות ראיה סימן ח מי שעוצם עיניו מראות מרע עי"ז ניצול מבזיונות ..... בלק ג

אות שמחה סימן א כשאדם עושה מצוה בשמחה זה סימן וכו' ..... לך לך ז

אות תשובה סימן עו המתחיל לעבוד את השי"ת הקב"ה אומר לו יודע אני וכו' ..... עקב ו

סיפורי מעשיות

מעשה א המלך הוציא מפיו דיבור שהלא טוב יקח אותך ..... תבוא ט

מעשה ט התם הרגיש בכל מאכל כל הטעמים שבעולם ..... ויחי י

מעשה ט התם היה שמח עם כל נקודה טובה שהיתה לו ..... תשא ג

מעשה ט התם לא בלבל עצמו עם מעשה אחרים כלל ..... בלק ז

מעשה י על כל צדיק צריך לעבור שבעה מימות ..... בשלח ו

מעשה יב הגיבור אמר להבעל תפילה – אותך לא עברתי ..... בראשית יג

מעשה יב אנשי הבעל תפילה ספרו לבע"ת מטעות מדינה של עשירות ..... יתרו יא

מעשה יג הצדיק הוא נקודה הפנימית וכולם צריכים אליו ..... וישב ה

מעשה יג אתם סבורים שאני כבד פה, הדיבורים של העולם שאינם שבחים וכו' ..... וארא ב

מעשה יג עשרה מזמורי תהלים הם החיצים המרומזים במעשה ..... ראה י

מעשה יג יש עשרה מיני דפיקין והצדיק מרפא את נשמות ישראל וכו' ..... תצא ה

שיחות הר"ן

סימן ה רבינו הזהירנו שלא להסתכל בספרי חקירות ..... ואתחנן ז

סימן יז אם התורה תראה לך פנים לא תרצה שום שכר ..... ראה ד

סימן יט נכספתי להמשיך העולם אל עשיה ..... בראשית י

סימן יט מי שירגיל עצמו ללמוד בכל יום כך וכך ..... מסעי ה

סימן כג הנשמות הערומות אינן רוצות שום מלבוש אלא של תו"מ ..... מסעי ה

סימן כו השכחה מעלה גדולה ..... בראשית א; מקץ ו; מטות ד

סימן כח דרך השרים להתפאר הייתי בוורשא וכיוצא ..... ראה ח

סימן כט ללמוד שו"ע בכל יום ויום ..... בראשית י

סימן ל אם צריך לצאת לנקביו יצא ולא יבלבל את עצמו ..... ואתחנן ד

סימן לה על זה התנבאו כל נביאנו: שיהיו נסיונות באמונה ..... ראה ה

סימן לח האפיקורסות שהתפשטה לדבר על כל אחד ..... ויחי יב

סימן מב עצבות הוא כמו מי שבכעס וברוגז עליו יתברך ..... ואתחנן ב

סימן מז רבינו ז"ל אמר לאחד שהתאוה להיות מפורסם הלוא לא תוכל לברך בהמ"ז ..... דברים ד

סימן נא את זה תקבלו מאתי שלא יטעה אתכם העולם ..... קדושים ז; שופטים ג

סימן נא אין טוב להיות זקן ..... חיי"ש ג

סימן נב מכל הדברים צועק כבוד השי"ת ..... בראשית יא; ויצא ו; יתרו ז; תצוה ג; ויקרא א, ב; בלק ה

סימן עו סדר דרך הלימוד של רבינו ז"ל ..... דברים ד; נצבים ד

סימן פ בני אדם יש להם כח למנוע וכו' יותר מן היצר הרע ..... בלק ז, ט

סימן פא בני אדם הם מונעים גדולים מאד ..... בלק ט

סימן פה אין להתעקש כשרואה נסיעה לפניו ..... מסעי ד

סימן פט עבירה הראשונה גוררת עבירה אחרת ..... פנחס ז

סימן צא סגולה להתמיד בתורה שלא לדבר על אף אחד מישראל ..... במדבר א

סימן צג יש אור שהוא מאיר באלף עולמות וצריך לחלקו וכו' ..... קדושים ה

סימן צו כל דברי המחלוקת שכל אחד מדבר היא בחינת אבנים ..... תצא ו

סימן קו יש חכם אפילו בחכמות התורה ואין לו אמונה בהשי"ת ..... תזריע ג

סימן רלז צריכים להזהר שלא יוציא מפיו דבר של אפיקורסות ..... ראה ה

סימן רמד יש אנשים שאין מראים להם מה שפעלו ..... משפטים ה; עקב ה

סימן רמט הפגם הנקרא רע שעושה את הפוגם תמיד בכעס ..... לך לך ט; ויחי ד-ה

סימן רעט כשבר רע מאד אזי מתבטלים לגמרי ..... ויחי ט

חיי מוהר"ן

סימן רעא המקורבים שלי – ההתקרבות לבד הוא דבר גדול ..... לך לך ז

סימן שלה וכי לא הייתי כמו המפורסמים של עכשיו וכו' ..... ראה ח

סימן שנד כשתשכבו עם הרגלים אל הדלת אז ידעו אם היו מקורבים אלי ..... ראה ח

סימן תא לכן יש מחלוקת על רביז"ל כי הוא עולה בכל פעם ממדרגה למדרגה ..... קח ג

סימן תב יש מדרגות והיכלות כאלו שא"א לבוא אליהם רק ע"י מחלוקת ..... קרח ג

סימן תג הראש השנה שלי עולה על הכל, והיה פלא אצלי מאחר שהמקורבים וכו' ..... נצבים א

סימן תה הראש השנה שלי הוא חידוש גדול וכו' והשי"ת נתן לי במתנה ..... נצבים א

סימן תח מובא בספרי הקדמונים שהיו כופרים שאמרו וכו' ..... ראה ח

סימן תיא כל המצוות הן למעלה מהשגתינו ומדעתנו ..... חקת א

סימן תנג כמו שאתם רואים אותי, רצוני לומר, שבודאי אתם מחזיקים אותי כו' ..... ראה ז

סימן תנח כל דברי הזוהר הם אחד להמשיך שפע ..... בראשית ד

סימן תקטו אדם צריך לחשוב שיושב ואוכל מול הקב"ה ..... צו ג

סימן תקנ כשחוזרים את האמת שתי פעמים נעשה אמת ..... וארא ב

סימן תקסא כל יום יש לו את השפע שלו ..... חיי"ש ו

סימן תקסג בימי אברהם היתה השכינה נקראת שרה וכו' ..... תולדות ד

סימן תקצ רבינו אמר לאחד שהתאונן על מחשבות זרות וכו' ..... פנחס ד

ליקוטי הלכות

אורח חיים

השכמת הבוקר הלכה א אות ב הטוב שיש בכל אחד היא אחדות עם השי"ת ..... ויגש א; מטות ב

השכמת הבוקר הלכה א על ידי הנקודות טובות תהיה הגאולה ..... בחוקותי ד

השכמת הבוקר הלכה ד אות יז הצדיק נקרא יוסף שרוצה להוסיף אנשים להשי"ת ..... וישב א; מקץ ו

נטילת ידים שחרית הלכה ב מים הם בסוד ההשגחה ..... תשא ב

ברכת השחר הלכה ה אות מב ובא השמש וטהר, שעיקר גמר טהרתו יזכה לאחר מותו ..... משפטים ה

תפילין הלכה ה אות לח ענין התחדשות בכל יום ..... חיי"ש ג

נטילת ידים הלכה ו כל יום יש לו שפע ..... חיי"ש ו

דברים הבאים בסעודה הלכה ד אות ו כשאנו מזכירים שם רשב"י כלול כל ענינו ..... שמות א

תפלת המנחה הלכה ב' אות א שלשה רגלים הם כנגד שלשה אבות ..... בלק ו

ר"ח הלכה א כל יום יש לו שפע ..... חיי"ש ו

ר"ח הלכה ה' אות כט תורה בחינת רחל ותפלה בחי' לאה ..... ויצא יא

ר"ח הלכה ז אות מז-מט עיקר השלימות הוא אמונת חכמים ..... וישב ג

ברכת הפירות הלכה ד' אות יב כשנתעוררת תשוקה להשי"ת ואח"כ נופל מהתשוקה וכו' ..... אמור א

ברכות הודאה הלכה ו ותחיין את הילדים סובב על הצדיקים המחזקים וכו' ..... שמות ו

ברכת הראיה הלכה א ע"י שמתראים עם הצדיק עי"ז מקבלין גדולה ..... ויגש ו

פסח הלכה ט' אות כב סוד ספירת העומר שסופרים בשביל להכין עצמו לקבלת התורה ..... בלק ז

יום טוב הלכה ה' אות יא שלשת השבתות שבין י"ז בתמוז לתשעה באב הם כנגד ג' רגלים ..... פנחס א

יורה דעה

בשר וחלב הלכה ד' אות א ענין לעשות התחלה חדשה ..... ויגש ג

מילה הלכה ה אותיות כ, כא היסורים מבעל בחירה קשים מן הכל ..... בלק ט

תרומות ומעשרות הלכה ג' כל סבת ההתרחקות מהש"י כי רוצה שלימות ..... תשא ג

ראשית הגז הלכה ד', אות ד' ביאור הפסוק הלא כבני כושיים אתם לי ..... וארא ג

בכור בהמה טהורה הלכה ד' אות כז השייכות של בכורים לעמלק שמזכיר בוידוי ..... תבוא ה

גילוח הלכה ג על ידי שרוצה לעשות הרבה צדקות נופל בדעתו ..... ראה ח

אבן העזר

פריה ורביה הלכה א' תיקון הברית לישא אשה ולפרות ולרבות ..... ויחי ד

קידושין הלכה ג' אות יד מוסר והתעוררות על השקיעה בתאוות ממון ..... בהר ד

חושן משפט

פקדון הלכה ד, אות יט הסתכלות בשכל שבכ"ד ..... תולדות ט; ויצא ו

מתנה הלכה ה', אות מז ע"י הליכה עם הגילוי של היום עם בקולו נגאלים מהצרות ..... בשלח ב

גזילה הלכה ה' אות ז' בענין פגם הדוחק את השעה בזה נכשלים גדולים וקטנים ..... משפטים ז; עקב ה

מאבד ממון חברו ומסור הלכה ב' אות ט' שלוש רגלים הם כנגד שלוש אבות ..... בלק ו

שפת הנחל

תורה א' צריך להסתכל על השכל שבכל דבר ..... נח א; ויצא ו; וישלח ג

תורה ו' מעלת קבלת הבזיונות באהבה ..... נח ה

פעולת הצדיק

עמוד תשלג המעשה מהפאנצער ..... ראה י

כוכבי אור

חכמה ובינה שמו הקדוש של רבינו הוא מ"ח ופעמים נו"ן ..... לך לך ד

שיחות וסיפורים

מוהרנ"ת כשדיבר מגדולתו של אברהם גם לך יש לב כזה ..... וירא ט

מוהרנ"ת כתב לבנו אודות סיבת איש פשוט שנתקיימו ברכותיו ..... בא ב

מוהרנ"ת אמר שעיקר שורש הליצנות הוא הטומאה ..... בשלח א

רביז"ל אמר למוהרנ"ת על איש פשוט שנכנס בשלום ויצא בשלום ..... משפטים ה

רביז"ל אמר: הבאתי לכם מתנה מחלוקת, ולא סתם מחלוקת וכו' ..... קרח א

רביז"ל אמר: מי שמכיר אותי יודע שאין בי שום תנועה של גוטער יוד ..... ואתחנן ה; ראה ב

ספרים וצדיקים הקדושים

הרמ"ק זי"ע

בכל דור יש צדיק שהוא בחינת משכן ובית המקדש ..... ויקהל ג

רבנו ישראל בעל שם טוב הקדוש זי"ע

וסרתם ועבדתם תיכף שסרים מה' ועבדתם אלהים אחרים ..... ויצא ג; צו ב; מסעי א, ב, ג, ד

מה' מצעדי גבר לנסוע נסיעות להעלות ניצוצות ..... מסעי ד

אלו העוסקים במו"מ באמונה מקיימים את התורה בפועל ממש ..... וישב ח

אוי ואבוי! העולם מלא מאורות וסודות נפלאים ונוראים ..... בשלח א

הסגולה להכניע את הרשעים להראותם שאין מפחדים מהם ..... חקת ג

המוכיחים שאינם ראויים נקראים נחשים ושרפים ..... חקת ה; ואתחנן ה

הפוגם במחשבתו סובל מילדיו, בדיבורו - מאשתו, במעשיו - מבני אדם ..... תצא ו

הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופוליא זי"ע

יש קליפה הנקראת ריב שעל ידה שוכחים את התורה שלמד ..... בא ג

הגה"ק רבי נפתלי כץ זי"ע

בעל סמיכת חכמים נסע בפירסום גדול ונסתלק באיסטנבול ..... מקץ ז

הגה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע

אמר, שביום שאדם לומד חומש רש"י מובטח בו שלא יחטא ..... מסעי ה

בני יששכר

כסלו טבת מאמר ב משי"ח בגימטריא נח"ש ובגימטריא גשנ"ה ..... ויחי א

זרע קודש

פרשת קדושים 'עדת' אותיות 'דעת' ..... קדושים א

פרשת שופטים היצה"ר יתן לאדם לעשות מצוה רק לא תורה ..... חקת ב

חתם סופר

פרשת מקץ יוסף בדק את אחיו אם תשובתם שלימה..... ויגש ב

החתם סופר הקדוש אמר שביום שאינו לומד ספרי מוסר מרגיש חסרון בנפשו..... מסעי ה

ילקוט הראובני

בראשית האות של קין היא האות ו'..... וארא ג

מאור עינים

פרשת חיי שרה אברהם היה ראש למאמינים כי הרגיל הבריות לקרוא בשם ה'..... מסעי ב

נועם אלימלך

פרשת נח מדרגת הצדיקים השלמים שרואים שם הוי"ה נגד עיניהם..... בראשית טז

פרשת לך לך משה רבינו קיבל התורה מחמת שהיה בבחינת הכנעה..... אמור א

פרשת וישלח וכבר אמר אנא השם ונשמע קולו, ולא בימים מועטים..... תצוה ג

קדושת לוי

פרשת ויצא ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות היינו ברוחניות..... ויצא ב

פרשת בשלח מהו הלשון ויושע ה' 'ביום ההוא' את ישראל..... בשלח ג

מסכת אבות משה קיבל תורה – מחמת שאחז עצמו נמוך כסיני..... בהר א

תולדות יעקב יוסף

פרשת תזריע תענוג תמידי אינו תענוג..... אמור ב

פרשת קדושים הנחשים השרפים הם המוכיחים שאינם ראויים..... חקת ה; ואתחנן ה